

שייך לה״ר הימופת
ליפמאן
מבלזק

37

929

ספר

נדחי ישראל

על שם הכתוב אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה׳ אלהיך ומשם יקחך [נצבים ל׳ ד׳].

בו יבואר כמה וכמה ענינים מעקרי הדת, אשר מוטל על כל איש המתנודד בארצות רחוקות לידע אותם ולהזהר בהם כדי שלא לצאת מדת הישראלי. גם מבואר בו כמה הלכות מאו״ח ויו״ד שנחוץ לכל איש המתגורר שם לדעת אותם. גם יבואר בו בכמה פרקים גודל שכר מקיימי מצות התורה, ולהיפך גודל העונש ח״ו. וראוי ונכון לכל מי שהוא בן תורה ליעץ לחבריו ומקורביו שילמדו אותן כדי שידעו הדברים המצויין להכשל בהן ויזהרו מהן.

כל אלה נקבצו ע״י הצעיר **ישראל מאיר** ב״ר **אריה זאב הכהן**.

צוא ליב דעם פאר לייגג פון פיל מענשען עס זאלל זיין דער נוצבארער ספר אפפען פאר אללעמען האבען מיר איהם איבער געזעצט אין פראסט יודיש אלע זאלין קענען אריין קוקין ווארום עס ווערין אין איהם ארומגירעט וויכטיגע ענינים פון אונזער היילינע אמונה וועלכע עס מוזין וויסין אונ אבהיטען יעדער איד בפרט דער וואס לעבט אין דיא ווייטע מקומות אויך ווערען דא ארומגירעט א סאך נאטהיגע דינים פון אורח חיים אונ יורה דעה אונ נאך פיל הויכע ענינים וואס יעדער איד מוז ניא וויסען,

ווארשא

סנת ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ וגו׳ [ישעיה יא].

СЕФЕРЪ НИДХЕ ИССРОЕЛЬ т. е. РЕЛИГІОЗНОЕ УЧЕНІЕ

съ переводомъ на разговорно евр. языкѣ.

Сочиненіе Израила Кагана изъ Радина

ВАРШАВА

ВАРШАВА 1913 г.
Типографія Левинъ-Эпштейнъ, Павлиная 38.

הסכמות

הסכמה מכבוד הגאון הגדול החו"ב סוע"ה וכו' מהר"ר שלמה הכהן נ"י מו"ץ דק"ק ווילנא.

הנה כבר מפורסם לכל ונודע בשערי בת רבים גודל המעשה ורב התועלת אשר פעל ועשה כבוד איש חי רב פעלים ה"ה הרב המאוה"ג החו"ב סוע"ה המפורסם בצדקתו ויראתו הטהורה שכ"ת מו"ה ישראל מאיר הכהן נ"י ע"י חיבוריו הנחמדים ס' חפץ חיים, ושמירת הלשון, ואהבת חסד, ועוד חיבורים אשר חיבר לזכות את הרבים שכל איש ואיש אשר נגע יראת ד' בלבבו ורוצה למור מרע ולעשות הטוב והישר בעיני אלהים ואדם יקדיש עתותיו לעיין וללמוד בספריו הנ"ל והלימוד בספריו יביאו לידי מעשה הטוב לעסוק בתורה ובמצות ולהיות דבוק בה' ותורתו וממילא יהיה סור מרע וינצור לשונו מרע ושפתיו מדבר מרמה, וכמאמר חז"ל בערכין (דף ט"ו) א"ר חמא בר' חנינא מה תקנתו של מספרי לשון הרע אם ת"ח הוא יעסוק בתורה שנאמר מרפא לשון עץ חיים וכו' רב אחא בר' חנינא אמר סיפר אין לו תקנה וכו' אלא מה תקנתו שלא יבא לידי להה"ר אם ת"ח הוא יעסוק בתורה ואם ע"ה הוא ישפיל דעתו שנאמר וסלף בה שבר רוח. — וכבר נתפשטו חיבוריו הנ"ל בקרב ישראל ונעשו בכמה בתי מדרשות בכמה עיירות חבורות חבורות ללמוד ברבים ספריו הנחמדים הנ"ל ורבים הושבו מעון המר הזה של איסור להה"ר ורכילות ודומיהם ונתגלגל זכות לרבים ע"י זכאי כמוהו ירבה בישראל. — והנה עתה יש לומר על כבוד הרב הג' המחבר הספרים הנחמדים הנ"ל דאוהב מצות לא ישבע מצות וחפץ למען צדקו לעשות תקנה ועצה לאחינו בני ישראל הנדחים ממקומם ומארצם יצאו מחמת דוחק הפרנסה [וכדרך שאחז"ל דמאן דביש ליה בהאי מתא וכו'] ומכתתים רגליהם לאיזה עיירות ומדינות רחוקות ומחמת גודל התלאה וקוצר רוח ועבודה קשה המוטל עליהם שם לעסוק במלאכה ובמשא ומתן כל היום כדי לפרנס עצמם ובני ביתם הם נופלים בעצת היצה"ר ונכשלים בחומר העון של חילול שבת ד"ל וביטול כמה מצות פעם באונס ופעם ברצון וההרגל נעשה להם טבע ואין להם רב ומורה דרך שישיב אותם מדרכם אשר לא טובה וע"י כן הם נדחים גם ממקור מחצבתם של נפשם הישראלי ונעשו רחוקים מה' ותורתו, ולכן מה מאוד ראוי לנו להחזיק טובה לכבוד הרב הג' הכהן הנ"ל בעל המחבר של הספרים הנ"ל אשר קם ונתעורר לעיין בתקנתם של אלו לבל ידח מאתינו בנ"י נדח ח"ו, וחיבר על זה ספר מיוחד וקראו בשם "נדחי ישראל" והוא מלא על כל גדותיו בדברי חכמה ומוסר השכל ויראת ד' להשיב נדחי ישראל הנדחים ורחוקים מתורה ויראת שמים ולקרב אותם לה' ולתורתו ולהציל נפשם מעצת היצה"ר הפורש רשת לרגליהם — וגם כתב בו כמה דינים נחוצים הנצרך למעשה בדברים אשר ההמון אינם בקיאים כ"כ כמו שהביא בספר הנ"ל כמה דינים מדיני ק"ש ותפלה ותפילין וציצית וגט"י ובהמ"ז והלכות נדה ועוד כמה דינים הנצרכים וגם כמה עניינים המדברים מענין מעלת התפילה ולימוד התורה וגודל השכר המגיע בזה ובבא להעוסק בתורה ומגדל בניו לת"ת, ולכן מה מאוד מצוה וראוי לאנשים מופלגי תורה ויראי ד' הנמצאים שמה לעשות תקנה ועצה לאנשים ההמונים הנדחים ורחוקים מתורה ויראת שמים והיינו שיתקנו לעשות חבורות חבורות בכמה בתי מדרשות שילמדו עמהם שיעור קבוע בספר "נדחי ישראל" שחיבר הרב הג' הנ"ל, בימי השבתות או אפילו בחול בזמן שהם פנויים ממלאכה וממשא ומתן כגון בין מנחה למעריב או לאחר תפילת ערבית, ובלי ספק שע"י לימוד בספר נדחי ישראל הנ"ל יפעל בגופם ונפשם פעולה גדולה וישובו אל ד' בכל לבם ונפשם ולא יכשלו עוד באיסור חילול שבת ובביטול ק"ש ותפלה ושארי מצוה ח"ו ואדרבה יקויים בהם דברי הנביא [יחזקאל ל"ו] ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם וכו' ועשיתי את אשר בחוקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם וגו' וזכות הרבים יהיה תלוי בכל המתעסקים בזה לתקן התקנות ולעשות חבורות חבורות ללמוד עמהם בספר הנ"ל ובזכות זה יזמין ד' להם פרנסה במילוי וברווח ובנחת וישלח ברכה בכל מעשה ידיהם ויקויים עליהם מאמר הכתוב [בעמוס ט'] ושבתי את שבות עמי ישראל וגו' ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ד' אלהיך, אביה"ד. כ"ד הכותב למען גודל המצוה בזה, ובא עה"ח ביום ועש"ק י"ב לחודש אייר לפרט זרקתי עליכם מים טהורים ומיהרתם מכל טמאתיכם לפ"ק.

נאום **שלמה** בלא"א מו"ה ישראל משה **הכהן** זללה"ה מפ"ק ווילנא.

הסכמה מכבוד הרב הגאון הגדול וכו' נר ישראל מהר"ר אלי' דוד נ"י אב"ד דק"ק מיר.

(ומלפנים בפאניוויז).

עמ"י עש"ז.

מה מתוק האור וטוב לעינים, יאמץ כל לב ויחזק כל ידים, יאמץ כל כח ירפא כל שבר מתנים, ימיב נגהו כי יקום חלד מצהרים, אך מזה יגדל ערך אור יקרות, עת יזרח אל איש אשר דרכו נסתרה. ההולך בגיא צלמות, אשר חושך תשופנו ויתן עצבת, ודרכו מלא חתחתים ואימים אזנו קשבת, והוא נרדף מכל עלה נדף ברוח נושבת, ועיניו יראו זרות מתוך אמש שואה ולבו דואבת, והנה פתאום אור בהיר יזרח ברק שלהבת, יגיה עליו מאפל, אשר כסתו כמו אופל, ותרומם רוחו אשר ישב בשפל, וימב ממנו הנפל, עתה כגבור ירוץ אורח, בגיל עלי במות ידרוך, כי האור שם לא יראהו נתיב ודרך, ויחזק לבבו הנמוג ממורך, הוא ידע ברב יתרון טוב האור וטעמו, וכל היום בשערים יהלל שמו: כן היה עמדי, בעודני יושב נבוך ברעיוני ממרדות הזמן והנה יד אלי שלוחה, מגילה עפה וכרוכה, שמורה בכל וערוכה, מאוהב מהר לב, איש כלבבי, צדיק צדקות אהב, כבוד הרה"ג, חריף ובקי, „משנתו" זך ונקי, „ברורה" וסדורה, בכל חדרי תורה, הכהן הגדול מאחיו, מוהר"ר ישראל מאיר הכהן שיחי' לאוי"ט ושנים נעימים, אשר כבר יצא לו מוניטין לגאון ולתפארת בחיבוריו הרבים ואשר גדול שמו בישראל מכל הגדולות אשר פעל ועשה, וחפץ ד' בידו הצליח לזכות את הרבים. לתקן כל מכשול ולגדור פרץ. והנה העיר השי"ת את לבבו לעשות חיל בישראל ולדבר דברי אמת וצדק באזני כל נדחי ישראל, ויכתוב ספר נכבד ומפואר מלא תורת אמת ודעת יראת ד', לבאר כל ההלכות הדרושות לעם ד' אלה, אשר מארצם יצאו, ללכת ע"פ התורה והמצוה, אשר הם חיינו ואורך ימינו, ע"פ כל השינוים החליפות וההתמורות, ויכתוב חזון ובאר על הלוחות, דן דין אמת וחוקים ישרים הודיע לעדת יעקב, למען ידעו ללכת באורח חיים למעלה למשכיל, ולמען יהיו דבקים בד' אלהים חיים להאיר באור החיים, למען שם ישראל עליהם יקרא, והלכו הם ובניהם אחריהם בדרך הטובה והישרה, אשר ד' אלקינו שואל אותה מאתנו, ליראה את ד' ולשמור מצותיו חוקיו ומשפטיו, ולשמור משמרתו גם בארצות פזורינו, כאשר עשו אבותינו אנשי השם אשר מעולם:

אורו עיני וישמח לבבי, בראותי את האור כי טוב. נפשי הנכאה חגרה עוז מתקוה טובה, כי זה הספר יהי' לעמוד אש להאיר דרך ולישר מסילה לפני אחינו הנדחים הנודדים ונפזרים, מחברו הרה"ג המובהק המאיר לארץ ולדרים, בחיבוריו הנחמדים והיקרים. לישראל למאיר ובא אשרי שבא לכאן ותלמודו בידו, הספר היקר ונעלה הנוכחי, הנכלל בו הדינים המצויים ונחוצים לכל איש ישראל בכל מקום בואו להלכה ולמעשה, כאשר אתמחי גברא:

ע"כ אחינו בשרינו אליכם קול אקרא, קול מלא אהבת עולם אהבה רבה ועזה, אהבה שאינה תלויה בדבר, קול אוהב נאמן, המצפה לעת יזרח אור השי"ת וכבודו להאיר לנו, שמעוני ותחי נפשכם ההאספו נא אגודות אגודות, חבורות קדושות, מכל איש אשר יראת אלהים בלבבו, ושמרו דרך ד' ללמוד בספר הנחמד הזה מדי יום ביומו, או מדי שבת בשבתו, כפי ערך האנשים, ומסת הזמן המספיק בידיהם, או אז תצליחו את דרכיכם ואז תשכילו, כי הוא כולו מחמדים, תוכו רצוף אהבת ד' ית"ש ויראתו. תורתו ועבודתו, הוא יורה דרך הישרה והברורה ללכת בה בדרכיו יתברך, להיות טוב לפניו יתעלה, ולמצוא חן וחסד בעיני אלקים ואדם, לעשות הטוב בעיני ד' והישר בעיני אדם, בו תמצאו מרגוע לנפשכם, כי יבאר לכם כל סתום לפי מצבכם החדש ולפי החליפות אשר סביב שתו עליכם בארץ אשר באתם שמה, כבר הורונו חז"ל הק' גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, כן הלימוד בספר הנחמד הזה יביאכם לשמור ולעשות ולקיים את כל הכתוב בו ע"פ דין האמת והצדק, אשר הוא חובה על כל אשר בשם ישראל יכונה ליישר דרכו לפני ד' אלהיו אשר בחר בעמו ישראל לתת להם תורת אמת ומשפטים צדיקים אשר הם חיים לנו עד העולם גם בהיותנו בין העמים כמשה"כ ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בעמים רבים כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ד', ואני תפלה, יצליח ד' את דרכו של ידיד ד' המאיר לישו אל בספריו המחוכמים ונחוצים ואשר שם כל מעייניו רק לזכות את הרבים כאשר נודע לכל יודעיו ומכיריו, יפוצו מעינותיו חוצה וימצאו דבר קדשו אשר הם הם גופי תורה מסילות בקרב עם ד' וירבו שוקדי דלתות חיבור הזה הנחוץ ביותר ליושבי איים רחוקים למען ישמעו וילמדו יראת ד' ודרכיו ית"ש, והי' זה שלום על ישראל כנפש כל עם ד' הנוי כולו, ד' עליהם יחיו, כנפש המצפה לישועת ד' וקיבוץ נדחי עמו לעבדו שכם אחד בהר ד' בירושלים, העבד לעבדי ד', כותב באמת וחותם בצדק יום ג' לסדר ברכות שנת „נר דת" פק"ק מיר יצ"ו:

אלי' דוד ראבינאוויץ תאומים באאמו"ר הגאון מ' בנימין זצלה"ה מפאניוועז הרופק"ק מיר עיר התורה אי"ש

הקדמה

כתיב ביחזקאל (ל"ד) בן אדם הנבא על רועי ישראל הנבא ואמרת אליהם וגו' את החלב תאכלו וגו' את הנחלות לא חזקתם ואת החולה לא רפאתם ולנשברת לא חבשתם ואת הנדחת לא השבותם ואת האובדת לא בקשתם וגו' וגו' והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות וגו' את האובדת אבקש ואת הנדחת אשיב ולנשברת אחבוש ואת החולה אחזק.

והנה לכאורה המקרא אינו מדוקדק שהוא מסדר הענין היפך מה שהתחיל בתחלה, אך כאשר נתבונן הוא מדוקדק מאד, דכשאנו מוצאין לאדם שהוא גוסס ונוטה למות נבין שלא נתהוה דבר כזה ברגע אחד שמן מדרגת אדם בריא ירד פתאם למדרגת מסוכן וגוסס, אלא מתחלה נחלשו כחותיו מעט ואח"כ נעשה חולה ואח"כ נתגבר עליו החולשה מאד עד שנעשה מסוכן ואח"כ נעשה גוסס וכשבא אליו רופא מומחה מתחלה מרפא אותו עכ"פ קצת עד שיצא ממדרגת גסיסה למדרגת מסוכן ואח"כ נותן לו עוד סמי רפואה לחזק כחותיו עד שמוציאו למדרגת סתם חולה ואח"כ מחזק עוד כחותיו עד שנרפא ממחלתו.

ונבא לענינו, כי באמת כל המקרא הזה הוא משל לכלל ישראל מה שיסובב להם ע"י רועים שלא כהוגן שאינם רואים בתקנת הצאן, ובתחלה נבאר את המשל ואח"כ הנמשל ממילא יובן, והוא דדרך הצאן כשהיא חלושה בכחותיה כשלא נחזק אותה ברבות הימים נעשית חולה וכשלא נרפא אותה והיא הולכת עם הצאן כשהיא חולה, עלולה להיות שבורה ברגליה וכשלא נחבוש את שבריה ממילא מוכרחת להיות נדחת מן הצאן ומוטלת לבדה בדרך וכשלא נסתכל עדיין עליה תהיה בהמשך הזמן אבודה לגמרי, וכשבא אח"כ רועה נאמן להשגיח על הצאן הוא מבקש את האבודה איה היא להשיבה לעדרה וכשמוצאה שהיא שבורה ברגליה הוא מחבשה שלא תשאר בעלת מום ואח"כ מרפא אותה גם ממחלתה.

כן הוא לענין האדם, שיש אנשים שהם חלושי הנפש וכשלא נחזק כחותם בהמשך הזמן נחלשה נפשותם יותר עד שהם קרואים חולים במחלת הנפש וכשלא נסתכל עוד יותר עליהם נעשים בעלי מומין בנפשותם [וכידוע שרמ"ח מצות שבתורה נגד רמ"ח אברי האדם וכשנעשה הפקר אצל האדם איזה מצוה ממצות ה' נעשה בע"מ לע"ל באותו אבר הנפש שמכונה נגד מצוה ההיא וכמו שכתב הרח"ו בשער הקדושה והגר"א במשלי] וכשלא נסתכל עוד נעשים אח"כ נדחים מכלל ישראל דהיינו שפורשים א"ע מדרכי צבור ובוררים דרכים מסוכנים לעצמם וכשלא נסתכל עוד נעשים אבודים לגמרי שפורשים מה' ותורתו והולכים ונבללים בין העו"ג, ועיקר הסיבה שבא לזה הוא מפני שמתחלה לא חזקו את החלושי כח, ואמר ה' יתב' שהוא ברוב חסדו לע"ל יעורר רוח טהרה על עם ה' ויבקש את האבודים וישיב את הנדחים לתוך המחנה ומה שהם שבורי יד ורגל יחבש אותם ויסיר מהם את מומם, ואף שהם עכ"פ חולים עדיין, יחזק כחותם עד שיסיר מהם המחלה לגמרי. וזהו משאה"כ בנצבים אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' ולא כתיב יהיה פזוריך להורות לנו דאפילו הנדחים יקרב אף שהם גרועים מאד שירדו למדרגה האחרונה מ"מ כ"ז שאינם אבודים ונבללים לגמרי בין העו"ג יקרבם [ואף שביחזקאל נזכרו אבודים ג"כ ומשמע שגם להם יש תקוה אכן באמת תלוי בזה אם נאבדו באונס יש להם תקוה ולא כן אם היה ברצון ועליהם וכיוצא בהם התנבא הנביא על המלך המשיח וברוח שפתיו ימית רשע].

והנה אם כי ה' הטוב ירחם על עמו ויראה כי כל ידח ממנו נדח מ"מ חרפה גדולה היא לישראל כשנדחים לקצוי ארץ שאין שם מקום תורה נשארו בע"מ ערומים מן התורה ומן המצות, וגם אינו לכבוד להשם יתברך דכשיבא אל עמו ישראל וימצא אותם שלמים וקיימים באמונתו ובתורתו הוא תפארת לכבודו וכמו שנאמר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, וגם תפארת לישראל שעמדו כ"כ בנסיון ויצאו צרופים ומזוקקים משא"כ להיפך ח"ו. והנה כאשר נתבונן עתה אודות פזורנו בארצות רחוקות כגון באמעריקא ובאפריקא וכדומה בכל קצוי ארץ

ואיים

אמים ויתיקים נראה שעל כמה מהם נתקיימה נבואת יחזקאל שמתחלה כשבא לשם הוא אינו רק בכלל צאן התחלות דהיינו שהם חלושי הנפש [וכדפר"שי שם שנחלות מורה על חלישות מאין כח] ואח"כ נעשים חולים גמורים בנפש ובהמשך הזמן יופקרו אצלם כמה מצות בתורה ואין מי שיחבוש את שברם להחזירם לאיתנם וממילא בהמשך הזמן נעשים נדחים ופורשים מדרכי הצבור במצותיהם והנהגותיהם ובהמשך הזמן יש עוד שנעשים אבודים לגמרי. ובאמת יש להפלא עליהם, כי הנה אמרו בגמ' (מכות כ"ד) בא דוד והעמידן וכו' בא מיכה והעמידן וכו' בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה ופירשו המפרשים שכל אחד ראה לפי דורו לחזק את התורה והתבוננו שע"י שיקיים אלו הדברים ממילא יבוא בהמשך הזמן לקיום כל התורה וחבקוק בדורו ראה לחזקם עכ"פ בענין האמונה וממילא כאשר יהיה לו אמונה בה' ובהשגחתו יבוא ממילא לבסוף לידי קיום כל התורה והמצות. והנה בזמנינו ימצא כמה אנשים המתנודדים בארצות רחוקות שיש להם אמונה בה' ובתורתו ואעפ"כ הופקר אצלם לגמרי התורה והמצוה, ואתפלא מאד עליהם הלא הנהגתם סותרת לידיעתם ואיך לא ייראו מה' אשר הוא אלהי המשפט ובודאי משגיח על כל דבר, האם יחשבו על ה' תועה שה' אין שם בקצוי ארץ, הלא כתיב אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח אם אסק שמים שם אתה וגו' אם אשכנה באחרית ים גם שם ידך תנחני ותאחזני ימינך, ובפרט שידוע לכל שימי האדם קצובים ויש עת ומועד לכל חי ובודאי תשוב רוחו אל האלהים אשר נתנה ויצטרך לתת דין וחשבון על הכל ומה יענה אז כשיעריכו כל מעשיו ומחשבותיו לפניו וכדכתיב אוכיחך ואערכה לעיניך וכתיב כי את כל מעשה האלהים *) יביא במשפט על כל נעלם. ובאמת ע"פ רוב הסיבה מפני שכשבא במקום שאין לו מכיר וגואל הוא מדמה בנפשו שכשיוניח מעט אחרי נוו קיום התורה והמצוה ייקל לו ביותר להתקרב ליושבי הארץ ולהגיע למטרתו וממילא

---

*) כתיב בתורה ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וגו'. ואיתא בגמרא אטו יראת מילתא זוטרתא היא ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, משל לאחד שמבקשין ממנו כלי גדול ויש לו, דומה עליו ככלי קטן, קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול. והנה סוף מאמרם קצת מוקשה מה שאמרו קטן ואין לו וכו' מה שייך על ענין יראת שהוא קטן, ונראה לפרש בהקדם מה שאמרתי באור על הפסוק מה שאמר יעקב אבינו בתפלתו אלהי אבי אברהם ופחד יצחק ותרגם אונקלוס ודדחיל ליה יצחק. והנה לכאורה מוקשה מאד אטו אברהם אבינו לא היה ירא אלהים ח"ו והלא כתיב כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, אך יש לפרש ע"פ מה שידוע ההבדל שבין פחד למורא, ששם פחד יונח על איזה ענין קרוב שאדם עומד לנגדו ממש ונרתע ונפחד ממנו, ושם מורא יונח על איזה דבר שהוא בריחוק מן האדם אך האדם ירא מזה [וכמו שפי' רש"י על הפסוק פחדכם ומוראכם יתן ה' על כל העמים ופירש"י פחד על הקרובים ומורא על הרחוקים]. והנה ידוע שיש שתי בחינות בענין עבודת ה', אחת בחינת היראה דהיינו אף שהוא רוכב שמים ושוכן שחקים מ"מ יש לירא ממנו מאד כי הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים ובו תלויים חייו וחיי אנשי ביתו, וכל ההנהגה אשר בשמים ובארץ וגם ענין תחית המתים ועוה"ב והצלה מיום הדין הגדול והנורא. שנית בחינה היותר גדולה מזה דהיינו בחינת הפחד שנתבונן שהוא קרוב מכל קרוב דהיינו שהוא עומד לנגדנו ממש, וכמו שאמר הכתוב הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' וע"י התבוננות הזו נמלא עצמנו פחד ורתת. והנה התורה שהיא מקור האמת סיפרה לנו אמיתת הדברים שאברהם אבינו ע"ה שהיה ראש המאמינים השיג גדולת הקב"ה שהוא אלהי השמים ואלהי הארץ ועי"ז היה ירא אלהים באמת והוריש מדה הקדושה הזו גם לבנו שיהיה גם הוא ירא אלהים לאמיתו, ולמה לא היה צריך יצחק לעמול כ"כ על מדה הזו כי קבל אותה מאביו והוא בא והוסיף עוד מדרגה בעבודת ה' דהיינו שהיה לו פחד מה' ע"י התבוננו שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו [והגם אפשר שאאע"ה היה לו ג"כ ידיעה זו מ"מ אפשר שאברהם לא השתמש במדת הפחד זו בהתמידות, ולזה לא נקרא בתורה מדה זו על שמו, וכענין שכתב הרמב"ן הג"מ בין אהבה לדביקות שאהבה נקרא כשיש לו מדה זו אפילו שלא בהתמידות, ודביקות נקרא כשהוא דבק תמיד באהבת ה']. ולזה אמר הכתוב אלהי אבי אברהם ופחד יצחק. ועתה נבוא לעניננו אף שבודאי מדה קדושה היא שיתבונן האדם שהוא עומד נגד ה' ועי"ז ימלא פחד ורתת מלפניו כמו שכתוב בריש השו"ע או"ח ובנוי זה על הפסוק שויתי ה' לנגדי תמיד מ"מ זהו רק מדה קדושה ולא חיוב מ"ע, מטעם כי זה תלוי בכר איש ואיש לפי כחות נפשו ברוממות ה'. והמ"ע הוא שעכ"פ מחויב לירא מה' וכדכתיב את ה' אלהיך תירא ולא כתיב תפחד, כי זהו באמת דבר נקל הוא להשיג מדת היראה כשיתבונן האדם שבו תלויים חייו וחיי אנשי ביתו, וגם לא ישא פנים ולא יקח ממנו שחד בהמרותו את דברו, ולכן אמר משרע"ה לישראל ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וגו', והכונה דהא לא צוה אותך לפחוד שאתה יכול להשיג שאינך משיג זה בשכלך, הלא צוך רק ליראה שזהו דבר נקל הוא להשיג מעצמך כי הלא הוא אלהי האלהים וגו' הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים וגו' אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד. והנה כ"ז הוא באמת רק מדת היראה ולזה מתמה הגמרא אטו יראה מילתא זוטרתא היא דקא מקטין מרע"ה דבר זה לישראל כ"כ, ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא ור"ל שהוא היה לו בחינה היותר גדולה מזה דהיינו שהיה לו מדת

הפחד

בשמתרגל כן בהמשך הזמן נעשה לו כהיתר לעבור על כל דברי התורה, אכן כאשר יתבונן האדם היטב יראה שאין זה כ"א הטעת היצר, כי היוכל לעלות על הדעת שה׳ הטוב אשר בידו כל ובלעדו לא יעשה שום דבר בארץ ימנע הטוב מהולכים בתום, ולא יזמין מחיה ופרנסה להולכים בדרכיו ושומרים מצותיו ובודאי אף אם כרגע הסתיר פניו ממנו מ"מ בסוף ישוב וירחמהו ויספיק לו די מחיתו בהכשר, אף לפי הטעת היצר שבהמנע האדם מקיום התורה והמצוה נקל ביותר להשתכר ולמצא פרנסתו אעפ"כ יתבונן האדם וישים אל לבו האם כדאי בשביל איזה הנאה של איזה זמן קצר להשליך אחרי גוו דברי אלהי השמים והארץ אשר הוא עשנו ולו אנחנו ואליו נבא סוף כל סוף ובצל כנפיו נחסה לעולמי עולמים.

הגה"ה

ודברים האלה באמת מרומזים בתהלים (ע"ג) מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ וביאורו כדברינו ונבאר זה בדרך דמיון. לאחד שפגע בפועל שהוא עלב ושאלו ע"ז והשיבו כי זה לו כמה ימים שהוא הולך בטל בלי מלאכה א"ל לכה אלי ואתן לך מלאכה לזמן ג׳ חדשים ושכר פעולה רב אצלי, שאלו הפועל אולי תוכל ליקח אותי בתמידות לפועל א"ל לא, א"ל א"כ לא אוכל להשתכר א"ע אצלך בשום אופן כי הבעה"ב שאנכי משתכר אצלו תמיד זה כמה שנים יודע אנכי בבירור שבעוד איזה זמן יצטרך לפועלים וכשלא ימצאני יקח אחר במקומי וכשאבא אליו אח"כ בכלות משך שלי אצלך, ישיבני איפה היית מקודם ואפסיד חיותי עי"ז לגמרי וטוב לי יותר לסבול איזה חדשים ולא להפסיד פרנסתי התמידי אצל בעה"ב שלי שעל ידו נתפרנסתי מעודי עד היום הזה. כן ממש בענינינו הקב"ה יצרו וברא לאדם וחוננו ומפרנסו ומספיק לו כל צרכו בכל יום תמיד וכשיקרה לפעמים שעונותיו יגרמו שהקב"ה מסתיר קצת פניו ממנו מיד בא יצה"ר לאדם ומפתהו שיפנה אליו לעשות רצונו ויצליח בכל דרכיו, ע"ז צריך האדם להשיב אל לבו לו יהי כדבריו שישלים את חפצי לזמן מה אמנם האוכל להועיל לי כשיושלם זמן הקצר הזה ואעלה למעלה לשמים הלא זה בודאי אין בידו (כי באמת אדרבה מקטרג עליו אח"כ לטורדו מחיי העוה"ב כמו שכתוב ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה׳ והשטן עומד על ימינו לשטנו וכתיב לקמיה ויעד מלאך ה׳ ביהושע לומר וגו׳ ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה). וא"כ אהיה מוכרח לבא לבעה"ב שלי התמידי והוא ישיבני מדוע באת אלי עתה כאשר צר לך אי מלכא אנא עד השתא אמאי לא אתית לגבאי (גיטין נז), ואל מי אפנה שם בעמדי בין שרפים וחיות הקודש אשר כ"א מהם יכול לשרוף כל העולם כולו בהבל פיו, אם לא אליו יתברך שהוא מקור הרחמים והחנינה וע"כ איני רוצה להשתעבד עוד לשום בעה"ב חוץ ממנו ויותר כדאי לי לסבול איזה זמן כדי שאוכל אח"כ לבא בסתר צל כנפיו. וזהו שאמר הכתוב כי מי לי בשמים ר"ל מי יעזרני בשמים חוץ ממנו וע"כ עמך לא חפצתי בארץ ר"ל לא חפצתי לצרף עוד שום אדון חוץ ממך גם בארץ (ואיתא פירוש כעין זה במ"ר פ׳ ואתחנן):

והנה באמת מי שיראת אלהים נוגע בלבבו במסתרים תבבה נפשו למצב דת קדשנו אשר ירד פלאים בזמנינו וביותר בארצות רחוקות אשר בעו"ה להרבה אנשים הופקר דת קדשנו לגמרי. אך אמנם בימים שעברו אשר רוב עם ישראל שקטו ונחו במושבותם כל איש ואיש בעירו ובארצו לא היה לנו לדאת כ"כ על אנשי מספר שנפזרו ונפוצו בקצוי ארץ אשר רבים מהם ע"י גלגולם הרב ותלאותיהם הלכו לטמיון התערבו בגוים וילמדו מעשיהם כי עכ"פ רוב בנין ורוב מנין של האומה עמדה במקומה ובמעלתה, כי ב"ה במדינות אלו כלם יודעים את ה׳ למקטנם ועד גדולם כלם מכבדים את התורה ונכנעים למצותיה ומוסרים נפשם עליה עדיין. אכן כהיום אשר מצוקי הזמן מתגברים משעה לשעה ובשביל זה שטף היציאה לארצות רחוקות מתגבר מיום אל יום ואחב"י שוטפים ועוברים לאלפים ולרבבות לכל קצוי ארץ ומדי יום ביום ירב מספרם, כעת עלינו לשום אל לבנו את מצב ב"י ודהו ולדאוג מה יהיה אחרית ישראל שמה האם ח"ו נאבד כלנו בין עובדי הגלולים האם באמת יהרסו אצלם כל

הפחד בשלמות שהוא היה לו התבוננות בכל רגע שהוא עומד נגד ה׳, ולכן אמר ונחנו מה ואמר עוד עמדו ואשמעה מה יצוה ה׳ לכם ובמו שכתבו הראשונים, וע"כ מסיים הגמרא ע"ז משל לאחד שמבקשין ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן ר"ל לפי שהוא היה לו מדת פחד בשלמות וכ"ש שהיה לו יראה לכך היה מתמה על ישראל ואמר מה ה׳ שואל מעמך וגו׳), קטן ואין לו תבה עליו ככלי גדול ר"ל שבחינת היראה אף שהוא קטן לגבי פחד כיון שאין לנו גם דומה עלינו ככלי גדול.

כל עמודי הדת ויסודי התורה הקלים והחמורים אשר בעינינו נראה כהיום אשר החמורות שבחמורות כבריתות ומיתות ב"ד נעשו כקלים שבקלות שאדם דש בעקביו אצל הרבה והרבה אנשים מישראל הגרים שמה ואשר היו מעולם אנשים כשרים אשר ברצונם וחפצם היו באים באש ובמים מלעבור אף על אחת מהם ומה יהיה עוד בימים הבאים ובפרט לדור אשר יולד שמה והתגדלו והתחנכו על ברכי הורים כאלה אשר יפקירו בשאט נפש כל מצות התורה ועיניהם לא ראו מימיהם שום סימן דת ומנהגי יהדות ולא נשתרש בלבבם מעולם קדושת דת ישראל הלא יתבוללו לגמרי בין העו"ג אשר שם ולא יזכר ולא יפקד שם ישראל עוד ח"ו ומי הביאם לכ"ז לא מפני חמת המציק כי לא קמו עליהם עריצים להפירם מחוקי התורה ורק ברצון עצמם מפני חמדת הממון שמתגבר עליהם ושארי חמודי התבל שרודפין אחריהם יום יום עד שישכחו לגמרי כל חובת איש יהודי שנולד מזרע ישראל, ואיך לא תכסה בושה וכלמה את פניהם כאשר יזכרו את קדושת התורה שהנחילו אותם אבותיהם בדמי נפשם אשר קמו עליהם הרבה מציקים ושהריבים להשביתם מתורתם והם התחזקו על קדושתה ומסרו נפשם להריגה ולשרפה ועל כל חוק ממנה נשפך כמים דמי אלפי רבבות מישראל כדאיתא במדרש (פרשת אמור) מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני מה לך יוצא לישרף על ששמרתי את השבת מה לך יוצא ליהרג על שאכלתי מצה מה לך לוקה בפרגל על שעשיתי סוכה. על שנטלתי לולב. על שהנחתי תפלין. על שהטלתי תכלת. על שעשיתי רצון אבא שבשמים הה"ד ואמר אליו מה המכות האלה וגו' מכות האלה גרמו לי להאהב לאבי שבשמים. עכ"ל המדרש. וכן בהרבה דורות אחריהם כידוע ומפורסם לכל, והורישוה לנו בדמי חייהם את דת אל שלמה ותמימה בכל תקותיה ומשפטיה. ועתה בדור הזה אשר בחסד הש"י אין לנו שום מציקים ומפריעים משמירת דתנו איך לא יבושו האנשים האלה מעצמם שבשביל איזה תאות נקלים אשר הם כלים ונפסדים ישביתו בשאט נפש קדושת תורתנו אשר היא שרש חיי נפשותינו לנצח נצחים כדכתיב כי הוא חייך וארך ימיך. וגם לפלא לי על אלו האנשים איך לא ינורו מפני המת ה' *). לו יהי שהיצה"ר מטה את לבם שלא להסתכל על עניני האחרית והוא העוה"ב הלא לעניני העוה"ז בודאי נפשם חפצה שיתמלא רצונם כי הלא כל עמלם ויגיעם עליה ובודאי אין רצונם שיהיה לחרפה ולדראון וכשיתנהגו באופן זה ח"ו

משך

---

*) וכבר אמר שהע"ה בקהלת אל תרשע הרבה פן תמות בלא עתך. ונסביר כונת הכתוב שאמר שאל ירבה ברשע פן ימות בחצי ימיו בלא עתו, משל לאדון שהיה לו כרם נחמד בנטיעות שונות מכל עץ מאכל ונחמד בעיני כל רואיו, ובתוכו בנה מגדל לתלפיות, פעם אחת ראה האדון דרך חלון המגדל איך איש אחד התגנב בתוך הכרם והתחיל ללקט מעט מעט מפרי העץ וישם בכליו ויתאפק האדון וידום, אח"כ שמע האדון איך שהגנב מדבר לנפשו כה לי להרבות עמל ללקוט פירי פירי אתתיך את הענפים עם פירותיהם. כראות האדון ר"ע לבבו כי התחיל לקצץ את הענפים ולהשחית כרמו חרה לו עד מאד כי חס על אבדן כרמו היקר, בכל זאת התאפק ועמד על מקומו לראות מה יעשה לו עוד, והאיש הגנב לא הסתפק בזה וכראותו כה וכה כי אין איש ויאמר לנפשו מה לי לבלות זמן ולעקור ענף ענף טוב לי לעקור את כל האילן בבת אחת ואביא אותו לביתי ושם אעשה עם הפירות כטוב בעיני. כשמוע בעל הכרם כי הכין א"ע לעקור הכרם משרש אמר לא עת להשות ולהתאפק עוד כי עוד מעט וכרמי לשמה יהיה ולנטע שעשועי לא יהיה שריד, ויתן עליו בקול, הוי רשע איש משחית הרף ידיך, כאשר ראיתי כי תחלת את כרמי והחלות ללקט ולקטוף מפרי הגן החשיתי ואמרתי בלבי יצרך תקפך למלא תאות לבך כי נחמד העץ למראה ונחמד להשכיל, אך בראותי כי זדון לבך השיאך לקצץ בנטיעות ולהשחית כרמי היפה חרה אפי בך עד מאד ותקטן עוד זאת בעיניך ובלאת לבך לחבל ולעקור את כל הכרם את פריו ממעל ושרשיו מתחת, ובעת לא אאריך אפי עוד וכגמול ידך וזדון לבך אשיב לך. כן הדבר הזה הכרם היא תורתנו הקדושה אשר בה נטע ה' כל עץ נחמד למראה ופריה להשכיל ועצי כרמה חיים הם למחזיקים בה כדכתיב כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייך וגו', ובעוה"ר נמצאים כהיום שועלים קטנים מחבלי כרם ה', בתחלה יפתם לבם הרע לפרוץ פרצות בגדרי הכרם כמו לעבור על תקנות וסייגים אשר גדרו חכמינו הקדמונים בל יהי גוף הכרם למרמס לרגלי השור והחמור (אנשים הדומים לבהמה), ואח"כ יסיתם יצר לבם הרע לקצץ בנטיעות והגפן עצמם דהיינו שלא לבם לעבור על גופי התורה ענין לאוין, אך לא יאמרו בזה די ובהמשך הזמן יבקשו לעקור את הכל ובשאט בנפש יזדו בעקבי התורות שבחמורות השקולות בנגד כל התורה, כמו שבת ועריות וכדומה מדברים שהוא ביהרג ואל יעבור, אך באמת בעל הכרם הוא האדון ה' אשר הוא שומר את הכרם ונוצר פריה לא יתן טוב לצרכו היא תורתנו הקדושה החביבה לו עד מאד עוד יקראו כלי המבוכה לא יאריך אפו עוד למשחיתים ההם רק יעשן אף ה' וקנאתו באנשים ההם ורבצה בהם כל האלה הכתובה בספר התורה וכעודם באבם יקטפו בחצי ימיהם יעזבו כל ויאות לבם אשר כל כלי חמדתם וכדכתיב בתהלים (ל"ו) ועוד מעט ואין רשע. והדברים האלה מרומזים בדברי קהלת אל תרשע הרבה (כלומר יותר מדאי לעקור השרש עם הענף) פן תמות בלא עתך כי לא יאריך אפו כולי האי ותתאוה ואוי רשע והתבוננה וגו'.

הקדמה

משך רב מי יודע מה יהיה סופן בעוה"ז. והנה אנשים כאלה נמצאו גם בדורות של זמן החורבן שרצו לפרוק מעליהם עולו של הקב"ה ועלה על רוחם לאמר נהיה כשארי גוים וכמשפחות האדמה, ובא דבר ה' ביד יחזקאל הנביא עליהם (כ') העולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות וגו' חי אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם. והענין כי האומה הישראלית כבר כרת ה' עם אבותינו ברית להיות להם לאלהים ולזרעם אחריהם והבטיח לנו בשמו הגדול שלא יכלה אומתנו בשום זמן כמו שכתוב (ירמיה ל') כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפיצותיך שם אך אותך לא אעשה כלה ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך. וכשנרבה להמוא לפניו ובמשפטיו לא נלך ואת חקותיו נחלל חס ושלום לא יפר בריתו אתנו מהיות לנו לאלהים, אלא יפקוד עלינו עונותינו ליסר אותנו וכמו שכתוב כי ידעתי אתכם מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם עונותיכם), וכמו שאנו יודעין את כל הקורות אותנו מעת היותנו לגוי כי בעת שהלכנו בדרכיו השגיח ה' עלינו להיטיב עמנו ומעת שעזבנו דרכיו והרבינו להמוא כמה גרושים נתגרשנו כמה נדודים נודדנו מגוי אל גוי כמה הרפתקאות עברו עלינו כמה דמים נשפכו והיינו בבזה בחרב ובשבי (וכמו במדינת שפניא שידוע שקודם הגירושין למדו כמה וכמה מהם אל דרכי הגוים ויתערבו בהם ואחריתם הנורא ידוע לכל ישראל). וגם בימינו ראינו זה בעו"ה באיזה מדינות אשר הרבה מבני עמנו נתיישבו שם והשעה הצליחה להם, ובראותם כי יושבים הם לבטח וקופאים על שמריהם ושכניהם הראו להם פנים שוחקות התחילו לסור מדרך ה' וללמד אל דרכי הגוים שכניהם ולא עלה על דעתם שיתהפך הגלגל עליהם ופתאם בא אידם והיה חילם למשסה ובתיהם לשממה (כי כיון שהאדם חושב שהקב"ה אין משגיח על מעשיו והוא יכול לעשות כטוב בעיניו עונשו הוא שיהיו נכסיו לבז ולמשסה ומקרא מלא הוא בצפניה (א') ופקדתי על האנשים הקופאים על שמריהם האומרים לא ייטיב ה' (לעושי רצונו, רש"י) ולא ירע (לעוברי רצונו) והיה חילם למשסה ובתיהם לשממה ובנו בתים ולא ישבו וגו'). ובאמת *) עיקר הסיבה מה שנתמוטטו שם יסודי הדת להרבה והרבה אנשים הוא מפני חסרון ידיעת התורה (ונסבב כ"ז גופא

---

*) ויש אנשים שטועים בנפשם לאמר שבמה שמטיבין עם אחרים ועושים צדקה וחסד נחשבים ע"י זה לישראלים כשרים אף אם אין נזהרין בשארי מצות התורה. והנה אף דבאמת מדות אלו מדות קדושות הן והמתדבק בהן זכותו גדול לפני הקב"ה כי חפץ חסד הוא, אבל מה שהושבים שיצאו בזה ידי חובת יהודי טועים בזה טעות גדול דאף אם יזהירו עצמן בכל חלקי המצות שבין אדם לחבירו כגון להזהר בגנבה וגזלה וחמס ואונאה וכיו"ב עדין אין יוצאים בזה ידי חובת יהודי, דאף דרצה הקב"ה לזכות את ישראל עם סגולתו שיהיו מצוינים גם במצות שבין אדם לחבירו יותר על כל באי עולם להזהר הרבה בגזל ואונאה ומהפסיד לחבירו בגופו ובממונו ושלא להתאות אף בלב דבר מנכסי חבירו, וכן צונו בעניני הטבה להטיב עם חברינו ולחמול עליהם בעת צר להם ולאהבה אותם כנפשנו שבכל אלה צונו כדי שנתדבק בדרכיו מה הוא חנון אף אתה חנון מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא גומל חסדים אף אתה גומל חסדים, מכל מקום שרשי מצות אלה נצטוו גם אומות העולם דהרבה מהם נכללים בענין גזל ודינים שנצטוו כל בני נח (כידוע שהשבע מצות אינהו ואבזורייהו נאסר להם) וגם על מניעת צדקה וחסד מצינו שנענשו אנשי סדום, וכמו שנאמר ע"י הנביא יחזקאל (ט"ז מ"ט) שזאת היתה חטאתם גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ויד עני ואביון לא החזיקה, והעיקר שהבדילנו הקב"ה מכל העמים הוא במה שקדשנו במצותיו בדברים שהם שייכים רק לישראל מפני שהם עם ה' ונחלתו כמו מצות מילה ותפלין וציצית ושבת ומועדים שהם לאות שאנחנו עבדי אלהי עולם, וכן במניעת אכילת דברים שאינם טהורים ונבלה וטרפה מפני שנתקדשו ישראל להיות לעם ה' הקרובים אליו כמו שנאמר בפ' ראה לא תאכלו כל נבלה וגו' כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' להיות לו לעם סגלה מכל העמים אשר על פני האדמה, וראה בעיניך שאף שענין שבין אדם לחבירו כמו גזל ואונאה הם עבירות המורות שאין נמחלין להאדם עד שישיב הגזילה וירצה את חבירו, אבל עונש כרת הנפש שהוא עונש חמור מאד שנכרתת נפשו ממקור החיים, אינם באים אלא על דברים שבין אדם למקום [לבד רציחה נפש שחייב עליה מיתה], כמו על אכילת חמץ בפסח ואכילת חלב ודם וביאת נדה ושאר עריות ושבת ויום הכפורים ועכו"ם וכיו"ב כל הדברים המבוארים בתורה ונשנו כולם במס' כריתות (פ"א) והוא מפני שגלוי לפני הקב"ה שאלו כולם שייכים לעצם קדושת נפש ישראל וחיותה, וכמה נואלו האנשים אשר יבחרו דרכים חדשים להקל בעניני קיום איזה מצות באמרם מצוה זו עקרית מצוה זו טפלה, ובאמת הם דברים המבוכים מכל אדם (שכיסם עתיק יומין) כמו שאמר התנא הוי זהיר במצוה קלה (כלומר שדמיונך מטעה אותך להקל בה) כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, והם גלוים רק לפני הקב"ה שהוא יודע שרש קדושת כל מצוה ומצוה שבתורתו, וגם שהוא יוצר כל הנפשות (וכמו שנאמר כל הנפשות לי המה), וגלוי וידוע לפניו שרש קדושה נשמות ישראל ואיך שבקיום כל התרי"ג מצות שבתורה מחיה האדם את נפשו הק' וממשיך עליה קדושתה [וכמו שכתבו בספרים בשם הרמ"ח

.

גופא: ע"י רוב העבודה העמוסה עליה כל הימים, ונדבר מזה עוד בפ' ל"ו) שנשכח מהם חומר איסורי התורה וגודל קדושת מצותיה שהרבה מהן מוטעין והושבים על כמה מצות עשה גמורות מן התורה שהם רק מנהגים טובים לעדת ישראל וכן חושבים על כמה עבירות המפורשות בתורה כמו איסור שעטנז והקפת פאת הראש והשחתת זקן וכדומה לזה עוד הרבה לאוין שאינו אלא מנהג של יהדות בעלמא, וכן מעניני שבת אינם יודעים כלל חומר איסורן ויחשבו כי, שארי לאוין דאורייתא הוא חמור הרבה יותר מעשית מלאכה בשבת, והנם שבאמת על כל לאו דאורייתא כשעובר עליו במזיד הוא ג"כ רשע גמור ופסול לעדות ולשבועה אבל איסור שבת חמור עוד יותר מכל לאוין שבתורה וחייבין עליה מיתת ב"ד כמו שנאמר מחלליה מות יומת (ואף בזה"ז שבטלו ד' מיתות מ"מ דין ד' מיתות לא בטלו ומי שנתחייב סקילה נופל מן הגג או חיה דורסתו, וכן שארי מיתות כה"ג וכדאיתא בכתובות (דף ל"ט) ואפי' להנזהרים מלעשות מלאכה ביום השבת ג"כ יש מעותים להרבה מהם שעושים מלאכה משחשכה ומוסיפים מקדש על החול בחשבם כי אינו אלא חומרא בעלמא לקדש את השבת בשקיעת החמה, וכן טועים בענין איסור הוצאה לר"ה בשבת וחושבים כי מותר לישא ממפחת האף (פאציילקע) בשבת ברה"ר מאחר שצריך לה וכיוצא לזה הרבה דברים, וכן יש הרבה מעותים בענין עריות שחושבין שכשדר במקום שאין שם מקוה שאשתו מותרת לו בלי טבילה או כשדר במקום שאין שם שו"ב שמותר לו לאכול נבלות וטרפות וכה"ג עוד טעותים בכמה איסורי תורה אוי לעינים שכך רואות ואוי לאזנים שכך שומעות דברי בורות כאלה, ובאמת הכל הוא מפני הברון ידיעה בתורה וכמו שכתבנו. לזאת העתקנו מפי חז"ל את חומר הדברים האסורים אשר רבת המכשלה בהן וגודל עונש העובר עליהן וגודל שכר

מי

שרמ"ח עשין שבתורה הוא נגד רמ"ח אברים שבנפש האדם [דכשם שבהגוף יש רמ"ח אברים כך יש בהנפש דהגוף אינו אלא לבוש להנפש, וכמו שאמר הכתוב עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני, ושס"ה לאוין נגד שס"ה גידין ובכל מצוה ומצוה מחיה אותו אבר וגיד השייך לו], וכמו בלחם שאדם אוכל הוא מחיה את גופו, כך בהתורה ומצות מחיה את נפשו שתחיה לעולם הנצחי [וזהו שהמשילו ההלכות ללחם, וכמו שאמרו הז"ל על הפסוק לכו לחמו בלחמי אלו ההלכות]. וגילה והזהיר זאת הקב"ה לנו בתורתו כמה וכמה פעמים שלא נסור מכל המצוה ימין ושמאל שכולם יחד החוקים והמשפטים הם לטובתנו ולהחיות נפשנו בעולם הנצחי, וכמו שנאמר בפרשת אחרי ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם [ופירש התרגום ויחי בהון לחיי עלמא], וכן בפרשת ואתחנן ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה לטוב לנו כל הימים [היינו בעוה"ב] ולהיותנו כהיום הזה. וכן בפרשת עקב כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום תשמרו לעשות למען תחיון וגו'. ועוד שם ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך וגו' [והיינו שממנו אינו שואל דבר כי הכל רק לטובתנו], וכן העיד בנו בפרשת נצבים ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וכמו שסיים לנו ואת המות ואת הרע אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם וגו' ולשמור חקותיו ומשפטיו ומצותיו וחיית וגו' ואם יפנה לבבך וגו'. וכן העיד בנו בפרשת האזינו ביום האחרון שכלה משה רבינו ע"ה את התורה ויהי ככלותו לדבר וגו' ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצום את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ופירשו חז"ל שאם הוא רק מכם הוא רק (שיחשוב שמי שחושב ח"ו איזה גרעון במצוה אחת ממצות התורה הוא מכני שנפשו ריקה מתבונה מלהשכיל אמתת חכמתה הנפלאה), וכן נמצא הרבה הרבה פרשיות בתורה ואזהרות ובקשות ורצויין שנשמור לעשות את כל חקות התורה כמו אב הרחום המלמד את בנו יחידו להדריכו להועיל והוא מפני שאנו נקראין בנים למקום וחפץ לזכות אותנו בעולם הנצח, ואיך יבא אנוש על הגרין מקוצר דעה ובעינים אטומות להקל בחקות התורה אשר לא ידע כלל ענינם וערכם ולגמול בעצמו רעה כזאת לנפשו אשר לא עשה לו כזאת אף אויב הגדול שאפשר להמצא בעולם להכרית נפשו ממקור החיים לנצח ולאבד ממנו כל הטובות אשר עתיד הקב"ה להנחיל שומרי פקודיו באמת ובתמים. ודע עוד אחי דאלו האומרים שיוצאין ידי חובת איש יהודי בדברים שבין אדם לחבירו, באמת בהמשך הזמן יתברר להם גם זאת כי האיש המקיים כל חוקי התורה ומתחזק במדת החסד מחמת י"א שנגעה בלבבו באמת ומתכוון בזה לקיים רצון הקב"ה להלוך בדרכיו, וזאת המדה עומדת לו לעד ודבוק בה כל ימי חייו, אבל אלו האנשים אשר אין יראת ה' בלבבם אף שמחזיקים במדת החסד הרבה פעמים הוא רק מחמת חברת מין אנושי, ובהמשך הזמן יתגלה רוע לבבם שעושים אכזריות גדולות מאד אשר תצלנה אזני שומעם וכמו שניכר בזמנינו כמה אנשים שבנסיעתם לארצות הרחוקות וסרים מדרך ה' יפקירו את נשותיהם ובניהם שהניחו בביתם ויענו אותם וישארו אלמנות חיות עם עוללים העטופים ברעב אשר אכזריות כאלה לא נשמע מעולם אצל ישראל בני אברהם המצוינים במדת הרחמים והחסד, ולא יתבוננו אלו האנשים כי ה' הרחום ישמע לזעקתם ויקום כביכול את דמי אשתו ובניו, וכמו שנאמר בתורה בענין המענה אלמנה ויתום והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני וחרה אפי בו והרגתי וגו', וכש"כ בזה שעושה אותם אלמנות חיות. ע"כ איש הישר יתרחק עצמו מדברים כאלה ויתחזק עצמו לקיים כל מצות התורה בין בדברים שבין אדם למקום ובין במדת הצדקה והחסד ויהיה נוח לבריות וימצא שכרו אתו ופעולתו לפניו.

שי"ע שהזה"ר ההן וגם בארנו שכר קיום המצות. גם העתקנו בקיצור כמה הלכות ודינים המצויים השייכים ג"כ לענינו. כמו הלכות שבת והלכות נדה וכמה הלכות ממאכלות האסורות ומשארי ענינים, וכן העתקנו כמה דינים שרשיים מהלכות ק"ש ותפלה ותפ"י [והרבה פרקים מספרי זה העתקתי מחבורי מח"י ושם עולם וגדר עולם בעבור שהם נחוצים מאד]. ואקוה לה' שבאשר יתבוננו בם יהיה תועלת גדול לכל הדברים שנכשלים בהם וכמו שאחז"ל על הפסוק וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם שזכירה מביאה לידי עשייה ואחז"ל גדול התלמוד שמביא לידי מעשה [ואף שההלכות שהעתקנו אינם אלא מעט מן המעט מהדברים שצריך כל איש ישראל לידע אותם ומי שירצה לידע דיני התורה כבר יש שו"ע וח"א וחכמת אדם לפניו, אך מפני שכל אלו הדברים שהעתקנו מצוי מאד למעשה ובכמה דברים מהם רגילים הרבה אנשים להכשל לכן הכנסתים בספרי כדי שיהיו בני האדם רגילין בהן], ולימוד התורה היא תרופה אמתית לישראל שלא יהרסו אצלם עמודי הדת בכל מקום שהם, וגם אלה הנדחים והנשברים ירפאו משבריהם וישובו ויחיו אם יתחזקו מעט בלימוד התורה הק', וכמו שגילה לנו הנביא ואת בשם ה' גם בעת החורבן שגם אז סרו הרבה אנשים מאד מדרך ה' ושאלו לחכמים ונביאים על מה אבדה הארץ היינו סיבה העיקרית לאבדתה ולא פירשוהו עד שפירש הקב"ה בעצמו ויאמר ה' על עזבם את תורתי ופירשו לנו חז"ל הכונה דאף אם עזבו את הקב"ה ורק שהיו שומרים ללמוד תורה המאור שבה היה מחזירן למוטב, ואחז"ל עוד בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. וכן עתה אם האנשים האלה יחזיקו את עצמם בלימוד התורה אף מעט היא תחיה את הנדחים והשבורים והחולים ותשיבם לאיתנם וכ"ש שתחזק את החלושים. ומה טוב היה אם היו לומדים בחבורה שעי"ז הדבר מתקדש שם שמים יותר וכמו שאחז"ל על הפסוק הסכת ושמע ישראל עשו כתות כתות ועסקו בתורה וגם מביא דבר זה הרבה יותר לידי קיום התורה כשיתפרסם ברבים חומר האיסורין וגודל קדושת המצות ואיתא בתנא דבי אליהו אין ישראל נגאלין לא מתוך הצער ולא מתוך השעבוד ולא מתוך הטלטול ולא מתוך הטירוף ולא מתוך הדוחק ולא מתוך שאין להם מזונות אלא מתוך עשרה בני אדם שהם יושבין זה אצל זה ויהיה כ"א מהם קורא ושונה עם חבירו וקולם נשמע שנאמר וכו' ע"ש:

כתיב, השי"ת זאגט צום נביא יחזקאל אין דיא צייט פון חורבן, זאג נביאות אויף דיא פארדארבענע אנפיהרער אידעשע, איהר פאשעט ניט סיינע שאפעלאך, חיא איין טרייער הירט דארף צו טאהן, נייערט איהר פאשעט זיך, דיא פעטע עסט איהר אויף, אונ פון זייערע וואל קליידעט איהר זיך, אונ דיא שוואכע וואס דארף קרעפטיגונג, שטארקט איהר ניט, אונ דיא קראנקע וואס דארף היילונג, היילט איהר ניט, דיא צובראכענע באנדאזירט איהר ניט, אונ דיא פארשטויסענע פיהרט איהר ניט צוריק, אונ דיא פארלארענע זוכט איהר ניט אויף, אונ דאדורך זיינען סיינע שאף געווארען איין שפייז צו אללע ווילדע טהיערען, דרום זאגט זיי השי"ת, איך וועל אויפ־פאדערן סיינע שאפעלאך פון אייער האנד, ד"ה, איהר וועט דארפען אנטווארטען אויף אללע אונגליקען וואס האט געטראפען דאס פאלק, אונ איך וועל זיי פארזאמלען פון אללע לאנדער, וואס זיי זיינען דארטען צושפרייט געווארען, דיא פארלארענע וועל איך אויפ־זוכען, דיא פארשטויסענע וועל איך צוריקקעהרען, דיא צובראכענע וועל איך באנדאזירען, אונ דיא קראנקע וועל איך שטארקען. ביז אהער איז דיא רייד פון נביא, איז פארלייפיג דא צו פרעגען, דער פסוק איז ניט מדוקדק, ער הויבט אן, דיא שוואכע טוהט איהר ניט שטארקען אונ זא ווייטער, אונ נאכהער זאגט השי"ת אז איך וועל זיי אויסציהען פון דיא פעלקער וועל איך דיא פארלארענע אויפזוכען, אונ הויבט ניט אן כסדר וויא אין אנפאנג, אז דיא שוואכע וועל איך שטארקען. נור באמת אז מיר וועללען בעטראכטען איז גאנץ ריכטיג, צום בייש־פיל, אז מיר געפינען איינעם געפאהרליך קראנק אונ האלט ביי גסיסה ר"ל, פארשטייט זיך אז דאס איז ניט געווארען אין איין רגע, פון פאלקאם געזונד זאל מען גלייך ווערען גוסס, נור דאס איז געגאנגען בהדרגה. פריהער איז אביסעל פארשוואכט געווארען זיינע קרעפטען, נאכהער איז ער קראנק געווארען, אונ נאכהער האט זיך זיין שוואכקייט פארגראסערט ביז ער איז געווארען א מסוכן, אונ אם ענדע איז ער געווארען א גוסס, איז ווען א דאקטאר בעזוכט איהם קען ער איהם ניט מאכען מיט איין מאל געזונד, נייערט פריהער וועט ער איהם עטוואס צו זערסינגמערען, ארויספיהרען איהם פון גסיסה אין מדרגה פון מסוכן, נאכהער וועט ער איהם ארויסציהען פון געפאהר אין דיא פאלאניענע פון אנגעוואהנליכען חולה, אונ נאכהער וועט ער איהם צו היילען אונ קרעפטיגען ביז פאלקאם געזונד. אין דעם בייש־פיל שטעלט אונז דער נביא פאר דעם אונגליק פון דאס פאלק וואס זיא איז געקומען דורך דיא שלעכטע אנפיהרער, אזוי וויא עס פאסירט ביי דיא שאף, ווען זיא איז שלאף אין איהרע קרעפטען אונ דארף האבען שטארקונג, אויב, אז מען זאל איהר ניט שטארקען, ווערט זיא מיט דער צייט קראנק אונ אז מען זאל איהר לאזען גיהן קראנקערהייד מיט אללע שאף איז זיא זייער גרינג אויסצוברעכען א פוס, אונ אז מען זאל גלייך ניט חאפען באנדאזירען דעם בראך, ווערט זיא פארשטויסען פון דיא סטאדע אונ בלייבט הינטערשטעללינג אין וועג, אונ אז מען זאל נאך יעצט אויך ניט בעמערקען וועגען איהר, ווערט זיא מיט דער צייט פארלארען אין גאנצען, אבער ווען דיא סטאדע נעהמט איבער נאכהער צו איין טרייען הירט, וואס פאסט אויף יעדע שאפעלע, זוכט ער פריהער אויף דיא פארלארענע. צו פיהרען איהר צום סטאדע אונ אז ער געפינט איהר צובראכען איין פוס, באנדא־זירט ער איהר איין, זיא זאלל ניט בלייבען קיין בעל־מום, נאכהער היילט ער איהר פון איהר שלאפקייט. דיאזעלבע געשיכטע פאסירט מאנגע מאל מיט מענשען אויך. עס זיינען פארהאנדען מענשען וואס זיא ווערען פארשלאפט (אבגעלאזען) אין עניני הנפש (אין אידישקייט), אונ אז מען זאל זיי ניט שטארקען דעם מוטה, ארייננפליסען אין זיי נוטע געפיהלען אין אידישקייט, קען זייער נשמה מיט דער צייט פשוט קראנק ווערען אין חולי הנפש, אונ אז מען זאל דענסטמאל אויך ניט חאפען זיך צו זיי, ווערען זיי פשוט בעלי־מומים ד. ה. עס שטארבען אב דיא גלידער אין דיא נשמה וואס יענע מצות (וואס זיי זיינען שלאף אין זיי) זיינען מכוון געגען יענע אברים (אזוי וויא דער ווילנער גאון זצ"ל שרייבט אין משלי. אז דיא רמ"ח מצות עשה, איז מכוון געגען דיא רמ"ח אברים פון מענשען, אונ אז עס ווערט הפקר ביי'ן מענשען איין מצוה פון דער תורה ווערט ער לעתיד לבוא איין בעל מום אין דעם אבר, וואס דיא מצוה איז מכוון געגען איהם), אונ אז מען לאזט זיי אזוי גיהן אין זייער שלעכטע וועג, ווערען זיי נאכהער פארשטויסען פון כלל ישראל, ד. ה. זיי זיינען זיך פורש פון אללע יודישע דרכים ומנהגים, אונ זיינען זיך בוחר אנדערע געפיהרליכע וועגען, אונ אז מען

לאזט

לאזט זיי אין זייער שלעכטען פיהרונג, ווערען זיי מיט דער צייט חלילה אין גאנצען פארלארען ד. ה. זיי זיינען זיך פורש פון השי"ת אונ ווערען דורכגעמישט אונ דורכגעקנאטען מיט עובדי גלולים. אונ דאס איז נור פון אקליינע סבה געקומען, וואס מען האט אין אנפאנג ניט געזעהן צו שטארקען דיא עטי-וואס אבגעשוואכטע אין אידישקייט. דרום זאגט השי"ת אז לעתיד לבוא וועט ער מיט זיין גרוים חסד ערוועקען א רוח טהרה אויף זיין געליבטעם פאלק, אונ וועט אויפזוכען דיא פארלארענע, אונ דיא פארשטויסענע וועט ער צוריקקעהרען אין מחנה ישראל אונ דיא צובראכענע וועט ער באנדאזירען אונ אויסקורירען זייערע מומים, אונ וועט זיי שטארקען ביז זיי וועללען פאלקאם געזונד ווערען, אונ דאס איז די כוונה פון פסוק אין פ' נצבים אם יהיה נדחך בקצה השמים, שטייט ניט פזוריך (דיינע פארשפרייטע) נייערט נדחיך (דיינע פארשטויסענע), צו לערנען אונז אז אפילו דיא וואס זיינען פארשטויסען געווארען פון אידישען פיהרונג אונ שטעהען נעבעך אין א נידעריגע שטופע. נור כל זמן זיי זיינען ניט דורכגעמישט מיט עובדי גלולים במזיד (נייערט דורך אונס חלילה) האבען זיי נאך האפפענונג אז השי"ת וועט מסבב סבות זיין, מקרב זיין ניי צו זיין פאלק:

והנה, אמת מיר האבען א גרויסע האפפענונג אז דער גוטער גאט וועט ער ארעמען זיין פאלק עס זאלל ניט פארשטויסען ווערען פון איהם קיינער, אבער פאר אונז איז דאס א גרויסע שאנדע, אז אין דיא ערטער וואס מיר ווערען צושפרייט ווערען מיר פעהלערהאפטיג, נאקעט פון תורה ומצות, אונ לעער פון אללע יודישע הויכארטיגע געפיהלען, פאר אונז איז דאס א גרויסער שטראם אונ פאר כבוד שמים איז דאס א גרויסע בעליידינונג. ווי שאן וואלט דאס געוועזן אז עס וועט קוממען דיא גליקליכע צייט פון גאולה זאל השי"ת אונז געפינען פאלקאם אונ פעסט אין אמונה וואלט דאס געוועזן א גרויסער תפארת פאר השי"ת אז ער קאנן זיך מיט אונז ריהמען אז מיר זיינען אזא לאנגע צייט ביינגעשטאנען ביי אזוי פיעל נסיונות:

והנה, ווען מיר וואללען בעמערקען ביי יעצטיגע צייט היא א גרויסער טהייל פון אונז זיינען צושפרייט אין גאנץ ווייטע לאנדער אין אמעריקא, אפריקא, ארגענטינע, אונ אויף נייטע אינזלען. זעהען מיר שיינבאר אז אויף א גרויסען צאל פון אונזערע ברידער איז נתקיים געווארען דיא נבואה פון יחזקאל וויא מיר האבען געשריבען, אין אנפאנג אז זיי קוממען א היין זיינען זיי אין כלל פון צאן הנחלות (שוואכע שאף), דיא גייסטליכע געפיהלען זיינען אבגעשוואכט, נאכהער ווערען זיי אמת'ע קראנקע אין ענייני הנפש אונ בהמשך הזמן ווערדט ביי זיי הפקר כמה גופי מצות, אונ עס איז ניטא ווער עס זאל פארבאנדאזירען זייער בראך (ד. ה. זיי אויפמינטערען אונ ערקלעהרען וויא זיי מאכען זיך פיר קאליקעס אויף דיא נשמה) וממילא אין פארלויף פון דער צייט עבירה גוררת עבירה, ווערען זיי נאר פארשטויסען אונ שיידען זיך אב פון דרכי צבור אין מצות אונ הנהגות, אונ בהמשך הזמן ווערען פיעל אין גאנצען פארלארען, אבגעריסען פון יודישען כלל. ובאמת איז זייער צו בעוואונדערען נאך דעם כלל וואס רז"ל זאגען בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה ד. ה. דער נביא חבקוק האט פעסט געשטעלט די גאנצע תורה אויף איין פונדאמענט, דאס איז אמונה, ד. ה. ווען ער גלויבט אז עס איז דא איין גאטט וואס האט בעשאפען הימעל אונ ערד אונ אללעס וואס אויף זיי געפינט זיך, אונ האט בעשאפען דעם מענשען דעם קרוין פון דיא בריאה, אונ מחמת דיא גרויסע ליבשאפט פון אונזערע אבות האט ער אונז בוחר געוועזן פון אללע פאלקער, אונ האט ערשיינט מיט זיין עהרע על הר סיני פיר א גרויסע פובליקע מיליאנען מענשען אונ האט אונז געגעבען איין תורה מן השמים, אונ איז משגיח אויף אללע טהאטען פון מענשען אונ ער וועט גוט בעלאהנען דיא וואס היטען אונ שאטצען זיינע געבאט, אונ וועט שטרייננג שטראפירען דיא וואס טרעטען איבער זיינע געבאט, אונ וועט אם ענדע שיקקען משיח צדקנו אויסלייזען דיא וואס האפפען צו גאולה, אונ וועט מחיה זיין דיא טויטע צום עוויגען גליקליכען לעבען, וויא אין אני מאמין איז באשיידט, ווען ער וועט שטארק פעסט האלטען דיא אמונה וועט ער סוף כל סוף קוממען מקיים זיין אללע מצות, איז אויף דיא מענשען וואס זאגען אז זיי זיינען מאמינים אין גאטט איז אונז א גרויסער וואונדער, אז זיי פאהרען אוועק אין מרחקים, וויא אזוי ווערדט דאס ביי זיי רעכט, מפקיר צו זיין דעם כבוד התורה מיט איהרע מצות, זייער אויפפיהרונג איז דאך סותר זייער וויסענשאפט.

וויא

זיא אַזוי פֿירבּטען זיא זיך ניט פיר גאטט, זיינען זיי דען אַזוי נאַרריש צו דיינקען אַז גאטטעס בּליק גרייכט ניט אין אַמעריקא, זיי זאָגען דאָכט זיך אַלליין אין תהלים אָנָא אֵלֵךְ מֵרוּחֶךָ וגו׳ אֶשְׁכְּנָה בְּאַחֲרִית יָם, גם שָׁם יָדְךָ תַנְחֵנִי כו׳ ד. ה. ווען דער מענש פאַרדרייזט זיא ווייט וואו דער ים ענדיגט זיך, דאַרטען אויך בּעגלייטעט איהם גאטטעס האַנד. אונ וואָס טראַכטען זיי זיך, דאָכט זיך יעדער פאַרשטייט אַז דער מענש איז ניט קיין עוויגער, זיינע טאָג זיינען געצאָהלטע, עס וועט קומען אַ צייט וואָס זיין זעלע וועט זיך צוריקקעהרען צום אָרט וואו זיא איז גענומען געוואָרען, אונ וועט אָבגעבּען דין וְחֶשְׁבּוֹן פיר אַללע זיינע קאָזע פּהאַטען, וואָס וועט ער דענסטמאָל אַנטווערען, אַז מען וועט איהם פאַרלייענען אַללע זיינע באָזע מַעֲשִׂים אונ אַללע אונפערשאַמטע דבורים, אונ מַחְשָׁבוֹת, וויא אַזוי איז דער מענש אַזוי דומם אונ פאַרגעסט זיך וועגען אַזא וויכטיגען ענין, וואָס וועט איהם געוויסס פּאַססירען, איהם אַלליין אונ ניט קיין אַנדערן פיר איהם, אונ ער קען זיך פיר קיין פאַל ניט אויסקויפען פון דעם, אונ מיט זיין נאַכגעגעבענעם ווילליען שלאָגט ער דאָס אַרויס זיך פון זינען, איבּער אַ קליינע תַּאֲוָה וואָס שטעהט איהם פאַר דיא אויגען. ער זעהט דאָך אוים פשוט זיא איין בְּהֵמָה, וואָס פיר איין הויפעל היי וואָס זיא זעהט פאַר איהרע אויגען לאָזט זיא זיך פאַרנאַרען אונ פאַרפיהרען אין בוינע (שלאַכט-הויז) צום שלאַכט, אָדער פאַר דעם פַּחַד פון אַ שמיץ לויפט זיא אַהין, אונ האָט קיין געפיהל ניט צו פאַרליידען בּעססער אַ ווײַלע שמערץ אום געראַטעוועט צו ווערען פון טוידט. אָה וויי! וויא ווייט מען ווערדט פאַרנאַרדט גאָר אָהן מענשליכען געפיהל. אונ בּאֱמֶת דאָס מעהרסטע אורזאַך שוואַך ווערען אין אידישקייט איז נור ווייל מען קומט אין דער פרעמד אונ מען איז עלענד, דוכט זיך אַז מען וועט וואַרפען אַ הינטער איין טהייל פון תורה ומצות וועט זיין לייכטער זיך בעקאַנט צו מאַכען צו דיא בירגער פון לאַנד אונ צוא גרייכען צום ציעל וואָס ער שטרעבּט צו איהם, אונ מיט דער צייט אַז ער געוואָהנט זיך איין, אַראָפּוואַרפען פון זיך אַ חֵלֶק מצות, ווערדט ביי איהם איין הֶיתֵּר עובר צו זיין אויף דיא גאַנצע תורה, אָבּער בּאֱמֶת אַז ער זאָלל זיך אויסרעכענען מיט אַ מענשליכען געפיהל וועט ער זעהן אַז דאָס איז נור איין אירטהום פון יצר. קאָנן דאָס דען אַרויף אויף אַ געזונדטען פאַרשטאַנד אַז דער גוטער גאָטט, דער בעהערשער פון אַללעס, וואָס אָהן זיין רצון פּאַססירט ניט דאָס מינדעסטע אין דער וועלט, וועט ער פאַרמיידען גוטעס פון דיא אָרדענטליכע מענשען וואָס ווילען געהן אין זיין וועג, אונ וועט נישט צושיקקען שפּייז דורך דיא געשעפטען אָדער מְלָאכָה פון דיא וואָס היטען זיינע מצות, הֲגַם אין אָנפאַנג הייזט ער איהם הֶסְתֵּר פָּנִים, אָבּער אַם ענדע אַז ער וועט בּייסטעהן ביי דעם נִסָּיוֹן אונ ניט איבּערטרעטען זיינע גוטע געבּאָט וועט ער איהם ערבּאַרמען אונ צושיקקען זיין שפּייז אין כּשר׳ן אַרט. אונ ווען אֲפִילוּ נאָך דעם נאַרישען געדאַנק אַז ווען ער וועט פאַרבּייגען אָן אַ זייט דיא תורה ומצות, וועט איהם זיין גרינגער צו פאַרדינען זיין בּרוידט, זאָלל ער זיך אָבּער מִתְבּוֹנֵן זיין אונ געהמען אין אַכט מיט אַ ריינעם געפיהל, צו איז כְּדַאי צוליעב אַ קליינע הֲנָאָה פון אַ קורצע צייט, וואַרפען אַ הינטער דיא רייד פון דעם קעניג פון הימעל אונ ערד וואָס האָט אונז בּאַשאַפען יֵשׁ מֵאַיִן אונ איז אויף אונז מַשְׁפִּיעַ לעבען אונ פַּרְנָסָה, אונ צו איהם וועללען מיר מוזען קומען אַם ענדע פון אַללעס צו בּעשיטצען זיך אין שוטץ פון זיינע פליגעל אויף אימער אונ עוויג *) :

והנה

*) דיזען געדאַנק אַז דָוִד המע״ה האָט בּאַטראַכט, האָט ער געזאָגט אויף דעם אַ מוּסַר הַשֵּׂכֶל. מִי לִי בַשָּׁמָיִם וְעִמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי בָאָרֶץ, צב״ש איין אַרבּייטער וואָס זיין ווירטה איז אויף איהם בּרוגז געוואָרען אונ האָט איהם ניט געגעבּען וואָס צו פאַרדינען, אַרומגעהענדיג אַזוי פאַרקיממערט בּאַגעגענט איהם זיינער אַ בּעקאַנטער אונ פרעגט איהם „וואָרום בּיסטו אַזוי פאַרטרויערט״? „ווייל איך געה שוין אַ רום פיעל טאָג אָהן אַרבּייט״ אַנטווערט ער. „קומם צו מיר אַרבּייטען איך האָב פאַר דיר אויף דריי מאָנאַטען אַרבּייט שטאַק צו פאַרדינען״, זאָגט צו איהם זיין בּעקאַנטער. „פילייכט קענסטו מיר צונעהמען אויף שטענדיג צו אַרבּייטען״? פרעגט איהם דער אַרבּייטער. „דאָס ניט״, אַנטווערט איהם זיין פריינד „מעהר וויא אויף דריי מאָנאַטען האָב איך פאַר דיר, ליעבּער פריינד, ליידער קיין אַרבּייט ניט״. „אַז יע אַזוי״ אַנטווערט איהם

דער

הקדמה

והנה. באקאנט וועלטליך איז בעריהמט נאכגעפאָרשט אין
זיין האַרץ. דאַרף יאָמערליך פרויערן אויף
דעם שרעקליכען נידערגאנג מצב פון אונזער הייליגען
דת, וואס האט גענומען פּלאַץ אין אונזער צייט, אונ
איבערהויפט אין די חייסע לאנדער, וואס
בעונותינו הרבים ביי פיעל מענשען איז הפקר אונזער
הייליגע תורה לגמרי. פאריגע צייטען איז נאך ניט
געווען זיך צו בעקימערן אזוי פיעל אויף דעם. ווייל
דאס גאנצע פאלק איז געווען רוהיג יעדער אויף זיין ארט,
נור איינציגע מענשען האבען זיך אוועקגעלאזען אין
ווייטע מקומות. אונ צוליעב זייער מצב זייגען זיי פאר-
מישט געווארען צווישען אומות העולם. אבער דאס
גאנצע פאלק כמעט זייגען געזעסען אויף זייער ארט אונ
אויף זייער שטאם. אונ אין גרויסע אידישע שטאָדט
וואוינטען אללע ב"ה די תורה פון קליין ביז גרויס
אונ זייגען אללע מקבל די תורה מיט זייערע
לעהרער, אונ זייגען געהאַרכזאם צו איהרע מצות
אונ זייגען זיך מוסר נפש פון איהרעטוועגען, אבער
היינט, כי דיעזע ביטערע צייט וואס די רחוקים
שטארקען זיך פון טאג צו טאג אונ צוליעב דעם
פלייצען אונזערע ברידער צוהונדערטער טויזענדער אין
אללע עקען וועלט, אונ ווערען מאנכליך פערפיהרט
זיך זייער צאל, יעצט איז א צייט וואס מיר דארפען
זארגען פיר אונזערע עלענדע ברידער. פאר זייער
באשטאנד אין אידישקייט, וואס וועט זיין זייער סוף
דארפען? צו רעדען וועללען מיר אללע פארלארען ווערען
צווישען אומות העולם? צו דען וועט צוריסען
ווערען ביי אונז, אללע עמודי הדת אונ די פונדא-
מענטען פון דער תורה, וואס מיט אונזערע אויגען
זעהען מיר היינט, אז די האַרבסטע עבירות וואס
אויף

דער פועל. קען איך דיך צו דיר אויף איין טאג אויך ניט פארדינגען. ווייל מיין שטענדיגער ווירטה וואס איך ארבייט פיר איהם פון מיין ערשטע מינוט אן, ווייס איך קלאר אז אומגעזאמט וועט ער פאָדערען ארבייטער אויף זייער א לאנגע צייט. היינט אז איך וועל זיך יעצט פארנעהמען ביי דיר, וועט ער אויף מיין שטעללע נעהמען א צווייטען. אונ אז איך וועל קומען צו איהם אין דריי מאנאטען ארום, וועט ער מיר פרעגען וואו ביסטו געווען ביז אהער? גיה היינט אויך דארטען, וועל איך פארלירען מיין ברויט אויף עוויג, דרום איז מיר ליעבער צו ליידען אונ קוועללען זיך א קורצע צייט, כדי ניט צו פארלירען מיין שטעללע ביי מיין שטענדיגען ווירטה וואס פון זיין האנד בין איך געשפייזט געווארען זינד איך בין א מענש ביז היינטיגען טאג". דער נמשל איז פונקט מיט אונז, השי"ת האט בעשאפען דעם מענשען אונ גיט איהם לעבען אונ האלט איהם אויס מיט זיינע אללע הצטרכות טאג טעגליך, אונ אז עס טרעפט א מאל וואס השי"ת איז מסתיר פנים פון מענשען צוליעב זיינע זינד. אונ עס הויבט איהם אן צו פעהלען פרנסה, גלייך אויף דעם שטעלל קומט דער יצה"ר, אונ מאכט זיך צו צו איהם, אז ער זאלל געהן ביי איהם ארבייטען (ד. ה. ער זאלל ארבייטען שבת, אדער נאך א וועלכע געשעפטען וואס איז ניט רעכט עפ"י דרך התורה) אונ ער וועט איהם בעגליקען מיט שפע פרנסה, עס וועט איהם געהן דורך טיהר אונ דורך טויער. דארף זיך אבער דער פארשטענדיגער מענש באדענקען, זאלל שוין זיין אזוי אז ער וועט מיר באגליקען וואו איך וועלל זיך קעהרען, אויף א קורצע צייט, אבער צו קאנן ער מיר העלפען בעת עס וועט זיך ענדיגען מיין ביסעלע יאהרען, אונ איך וועל קומען אויף די עוויגע וועלט. דאס איז געוויס ניט אין זיין האנד, (גראדע פארקעהרט, דארטען וועט ער (דער יצה"ר) ערשט זיין מקטרג אויפ'ן מענשען וואס האט איהם זיין גאנצען לעבען געפאלגט) היינט וועל איך דאך געוואלט זיין דאמאלס צו קעהרען זיך צוא דעם ליעבען גאט. וועט ער מיר אנטווארטען וואו ביסטו געווען ביז אהער, אז דוא קומסט צו מיר יעצט בעת דיר איז שלעכט? היינט צו וועמען וועל איך זיך קעהרען דארטען בעת איך וועל זיך געפינען צווישען נשמות קדישות פון די אבות אונ תנאים ואמוראים גאונים צדיקים וחסידים, שרפים ואופנים וחיות הקדש, וואס ערגער קאנן פארברענגען די גאנצע וועלט בהבל פיו, אז ניט צו השי"ת וואס ער איז דער עיקר מקור הרחמים והחמלה, דרום ווילל איך זיך ניט פארדינגען צו קיין ווירטה חוץ דעם ליעבען גאט, מיר איז בעססער צו ליידען א קורצע צייט כדי צו פארבלייבען נאכהער אויף עוויג אונטער דעם שאָטען פון זיינע פליגעל. דאס זאגט דוד המע"ה "מי לי בשמים". ווער קאנן מיר העלפען אויפ'ן הימעל חוץ השי"ת, דרום "ועמך לא חפצתי בארץ" ווילל איך ניט משתתף זיין צו דיר קיין ווירטה אויף דיעזע וועלט.

אויף דיא קומט כריתות ומיתות ב"ד, איז געווארען ביי דיא וועלט וויא דיא קלענסטע זאכען וואס מען מאכט דאס אוועק אונטערען האנד אונ מען צוטרעט דאס מיט דיא פיס, אונ פיעל אידישע קינדער וואס האבען זיך באזעצט דארטען, וואס פון אייביג אן זיינען זיי געוועזן כשרה אידען, וואס מיט זייער איינענעם ווילען האבען זיי בוחר געווען צו ליידען דיא גרעסטע שמערצען איידער עובר צו זיין אויף איין מצוה, אונ היינט איז גאר דער היפוך. אונ וואס זעט נאך זיין אין שפעטיגע צייטען, ובפרט דער קינפטיגער דור וואס וועלען דארטען געבארען ווערען אונ וועלען האדעווען זיך אין א וועלכע הייזער, וואס דיא גאנצע תורה איז דארטען הפקר, אונ האבען גאר אין דיא אויגען ניט געזעהן קיין סימן אידישקייט, אונ עס איז אין זייער הארץ גאר ניט פארפלאנצט קיין שום ווארצעלע פון דיא היילינגקייט פון אידעשען דת, נייגען זיי דאך גאר געפאהרליך אז זייא זאללען זיך דורכמישען צווישען דיא אומות אונ פארלארען ווערען פון אידישע געמיינדע. אונ ווער האט זיי געבראכט צו דעם? ניט ח"ו וויא פארצייטען אין אינקוויזיציע וואס זיינען אויפגעשטאנען טיראנען צו צווינגען אונ אראפ צופיהרען אידען פון זייער דת, וויא דען? נור מיט'ן איינענעם ווילען צוליעב דעם ווילדען געלד-גייץ (המדת הממון) וואס שטארקט זיך אויף זיי, אדער אנדערע תאוות הזמן, וואס זיי יאגען זיך נאך זיי און מאגליך, ביז וואנען זיי פארגעסען אללע חובות פון איין איד וואס איז געבארען מזרע ישראל. וויא אזוי זאללען זיי זיך ניט בארעקען מיט שאנד אז מען זאלל זיך אויסרעכענען דיא היילינגקייט פון דיא תורה, וואס אונזערע עלטערען האבען אונז געמאכט ארבען מיט בלוט ווען עס זיינען אויפגעשטאנען אויף זיי פיעל טיראנען אונ דריקקער צו שטערען זיי פון קיום התורה, אונ זיי האבען זיך געשטארקט וועגען איהר היילינגקייט אונ האבען זיך מוסר נפש געווען צו שריפה אונ אללע מיתות, אונ אויף יעדער חוק פון דער תורה איז פארגאסען געווארען טייכען בלוט פון צעהנדלינגע טויזענדטער אידען, וויא דער מדרש שרייבט (פ' אמור), ווארום פיהרט מען דיר צו פארשטיינען? ווייל איך האב געמל'ט מיין זוהן. ווארום פיהרט מען דיר פארברענגען? ווייל איך האב געהיט שבת. ווארום פיהרט מען דיר הרג'נען? ווייל איך האב געגעסען מצה. ווארום קריגסטו געשלאגען מיט'ן קנוטע? ווייל איך האב געבענשט אתרוג, ווייל איך האב געלייגט תפילין, ווייל איך האב געטראגען ציצית, ווייל איך האב געטאהן דעם רצון פון מיין פאטער פון הימעל! דיזע שלאק האבען מיך געמאכט געליעבט צו מיין ליעבען פאטער פון הימעל. אונ דאסגלייכען אין וויפיעל דורות נאך דיא חכמי המדרש, האבען אידען נייער פיעל פארליטען נור אבצוהיטען זייער תורה, אונ האבען אונז געמאכט ארבען מיט דיא בלוט פון זייער הערצען דעם גאטליכען דת אגאנצע אונ פאלקאמענע מיט אללע איהרע געזעצע אונ ריכטע, אם ענדע אז מיר האבען דערלעבט אזא צייט וואס מיט דיא גענאדע פון השי"ת אונ מלכי חסד איז אונז פריי אונ פראנק אבצוהיטען דיא תורה מיט אללע הדורים אויפ'ן בעסטען אופן, היינט וויא אזוי זאללען מיר זיך ניט שאמען אז פון דיא קלענסטע תאוה וועגען, וואס דאס איז כלה ונפסד, טוהען מיר מיט העזה צושטערען דיא היילינגקייט פון אונזער תורה, וואס זיא איז דער שורש אונ לעבהאפט פון אונזער נפש אויף עוויג, וויא השי"ת זאגט אונז כי היא חייך ואורך ימיך, זיא איז דיין לעבען אונ דיא דערלאנגערונג פון דיינע טאג. וגם לפלא, עס איז אויך שטארק צו בעוואונדערען דיא מענשען וואס האבען אראפגעווארפען פון זיך דעם עול התורה והמצוה, וויא אזוי שרעקקען זיי זיך ניט פאר גאטטעס צארען בעולם הבא אונ אויך בעולם הזה, וויא מיר ווייסען גוט אונזער היסטאריע, אז דיא גאנצע צייט וואס מיר זיינען געגאנגען אין גאטטעס וועג, האט געשיינט אויף אונז דיא השגחה פון השי"ת אונ מיר זיינען געווען לכבוד ולתפארת ביי אללע אומות, אונ זינט מיר האבען פארלאזען גאטטעס וועג אונ מיר האבען זיך אריינגעלאזען אין תאוות הזמן, פיעל צרות זיינען מיר אויסגעשטאנען, פיעל מאל האט מען אונז פארטריבען פון איין מדינה אין דיא אנדערע, פיעל פארוואגלונג זיינען מיר פארוואגעלט געווארען, פיעל בלוט אונזערע איז אויסגעגאסען געווארען אין אנדערע מדינות, אונ מיר זיינען געווען צו רויב אונ צו שאנד אונ צו פיעל גרוזאמע אונגליקקען. עס שטעהט נאך אויסגעמאלט פאר אונזערע אויגען דיא געשיכטע פון שפאניא וואס זיא איז געשריבען מיט בלוט אויף דיא בלאטטער פון אונזער לעבענס-געשיכטע אז פאר דעה גירוש האבען

זיך

זיך פיעל אידען פון גרוים וואהלטאג אנגעלערענט דיא הבלים פון דיא אומות אונ האבען זיך דורכגע-מישט מיט זיי אונ נאכהער זייער ביטערען סוף איז שוידערהאפט צו הערען. אויך אין אונזערע צייטען האבען מיר עס געזעהן מיט אונזערע אויגען אז אין איינציגע מדינות וואס אונזערע ברידער האבען זיך דארט באזעצט, אונ וויא זייא האבען געזעהן אז דיא הצלחה שיינט זיי אונ זייערע שכנים ווייזען זיי א פריינדליכע מינע האבען זיי אנגעהויבען צו צורוקקען זיך צוא זייא אונ אבקעהרען פון גאטטעס וועג אונ נאכמאהן דיא מהאטען פון דיא שכנים, אונ האבען זיך גאר ניט פארגעשטעלט אז פלוצלונג וועט זיך געבען א דרעה דאס ראדעל פון הצלחה. אונ אזוי איז געוועזען דער סוף, אומגעריכט איז געקוממען זייער בראך אונ זייער גוטטעס איז געווארען צו רויב אונ זייערע הייזער צו וויסטעניעס, אונ דאס אללעס האט אונז השי"ת פאראויס מתרה געוועזען (דורך דעם נביא יחזקאל), בזמן החורבן זיינען אויך געוועזען א זעלבע צולאזענע וואס האבען געוואללט א רונטערווארפען פון זיך דעם עול התורה אונ זיין וויא אללע אומות, האט זיי השי"ת אנגעזאגט דורכ'ן נביא, והעולה על רוחכם היה לא תהיה, דאס וואס אייך קומט אויף אויפ'ן געדאנקען אז איהר וועט זיין וויא אללע אומות, דאס וועט פיר קיין פאלל ניט זיין. איך וועל אייך אזוי לאנג לייטערען אין טיגעל פון פיין, ביז וואנען עס וועט אבגעטאהן ווערען פון אייך גאר דיא פסולת (אללע נארישע געדאנקען) אונ איהר וועט ווערען ריינע טרייע אונטערטהאנער גאטטעס אונ מקבל זיין אויף זיך עול מלכות שמים, ווייל השי"ת היט וואס ער האט פארשפראכען אונ כורת ברית געוועזען (גע-שלאססען איין קאנטראקט) מיט אונזערע עלטערען אז מיר וועללען פארבלייבען זיין פאלק אונ ער וועט זיין אונזער הערר, אונ מיר וועללען קיין מאל ניט כלה ווערען, אפילו מיר וועללען זייער פיעל זינדיגען פאר איהם וועט ער אונז ניט מכלה זיין אונ ניט אוועקווארפען פון זיך, נייערט ער וועט אונז שטראפען אונ ריינינגען פון אונזער שמוטץ, מיר זאללען ווידער בלייבען איין ריינע אידעלע פאלק. דרום איז מיר א גרויסער וואונדער אויף דיא וואס ווילען אראפ-ווארפען פון זיך דעם עול התורה אום צו ווערען אויסגעמישט מיט אללע פאלקער, וויא אזוי רעכנען זיי ניט אוים זייער שווארצען סוף וואס סוף כל סוף וועט אויף זיי קוממען בעת השי"ת וועט זיי גענעהמען אונטערען פרעסס צו ריינינגען זייערע פלעקען אום זיי זאללען זיך קעהרען צו איהם. אונ בפרט דיא וואס פארטיפען זיך אין רשעות אז זיי ווילען פשוט אויסרייסען דעם ליעבען בוים פון דער תורה (עץ החיים) מיט'ן ווארצעל צוזאממען עס זאלל גאר ניט קענען אבוואקסען אונ ניט בלייבען קיין שארית פון דער תורה, וועט בוודאי קוממען אויף זיי א פינסטערע חמארע אין רעכטען העללען טאג זייערען *):

ובאמת עיקר הסבה וואס איז געבראכען דיא יסודי

הדת

*) וויא שלמה המע"ה שרייבט אין קהלת אל תרשע הרבה למה תמות בלא עתך, ד. ה. דוא זאלסט זיך ניט אריינלאזען טיעף אין שלעכטעס ווארום זאלסטו שטארבען אהן דיין צייט. איין משל צו איין שר וואס איז געוועזען א גרויסער מדינה חכם אונ א זעלטענער גוטהערציגער, האט געבויט א שטאדט אונ ארום שטאדט האט ער געפלאנצט א ליעבליכען כרם מיט טהייערע פערשידענע פלאנצונגען, מיט אללער האנד פרוכט אונ בלומען אונ אללעס איז געווען געמאכט זייער קונציג דורך גרויסע גארטנער אונ באטאניקער וואס דער שר איז געוועזען דער גרעסטער קאנגער פון זיי, אונ האט בעזעצט מענשען זאללען ארבייטען דיא ערד אונ פיהרען געשעפטען אונ אין זייערע רוהיגע צייטען זאללען זיי שפאצירען אין כרם בעטראכטען דיא גרויסע חכמה וואס ליעגט אין יעדער בוימעלע אונ אין יעדער בלום וואס דער ריח איז א חיות צום נפש אונ איין ערקוויקונג צוא דיא זעלע. איז וואס מעהר זיי וועללען זיך מתבונן זיין אין דיא חכמה פון שר מיט זיין גוטהייט וואס ער פארלאנגט גליקליך צו מאכען זיינע דינער, וועללען זיי מעהר געהארכזאם זיין צו היטען אללע זיינע געזעצע פון דער מדינה וואס זיי זיינען פאראורדענט צום גליק אונ רוהיגקייט פון זייערע באזיצער, דער שר זאלל מקבל נחת זיין פון זייער גליקליכען לעבען, וויא דער דרך איז פון א טוב ומטיב. ויהי היום דערזעהט דער שר דורכ'ן פענסטער פון זיין פאלאץ וואס איז געוועזען געבויט ניט ווייט פון כרם אז איינער פון דיא איינוואהנער פון שטאדט רייסט פרוכט פון כרם אונ ברעכט אב צווייגעליך, דער שר קוקט אונ שווייגט. נאכהער הערט ער וויא דער שלעכטער מענש רעדט צו זיך: וואס

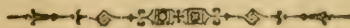
הדרת ביי פיעל מענשען איז, חייל אגאנצע וואך זיינען זייא זייער פארבונדען אין טרדות הזמן אונ דעם הייליגען שבת וואס השי"ת האט אונז געגעבען פיר איין טהייערע מתנה אויסצורוהען דעם קערפער אונ פארזאמלען זיך קאמפאניעס אונ חבורות צו לערנען די הייליגע תורה, וויסען ווייא צו פיהרען זיך ביי
אדם

דארף איך דיא טרחה צו רייסען יעדער פרי באזונדער איך וועל אבשניידען דעם גאנצען צווייג מיט דיא פרוכט". דעם שר האט דאס זייער שטארק פארדראסען אויף דעם שארען פון זיין ליעבליכען כרם, אונ אויף זיינע נידערטרעכטיגקייט, אז ניט גענוג וואס ער ווערדט נים ענטציקט אויף דיא חכמה נפלאה וואס אין יעדער בוימעלע איז, צו בעטראכטען אונ דאדורך קריגען א גרויסע אהבה אונ עהרענפורכט צום שר ערלויבט ער זיך גאר צו פערדארבען דיא טהייערע פלאנצען, דאך האט זיך דער שר איינגעהאלטען אונ טראכט לאמיר זעהן וואס דיא ענדע וועט זיין אולי וועט ער זיך אליין באדיינקען זיין שגעון אונ פארבעסערען זיינע מעשים, איך וועלל דאך איהם ניט פארזאמען שטריינג צו בעשטראפען שפעטער אויך פיר זיין ווילדען טהאט, ער וועט דאך פון מיין האנד ניט אנטגעהן. דער שלעכטער מענש אבער האט זיך מיט דעם אויך ניט בעגנוגענט, אונ ווייא ער האט בעמערקט אז ער טהוט דא וואס זיין הארץ גלוסט אונ קיינער זעהט ניט אונ שטערט איהם ניט „מהסתם איז דער שר גאר נימא אין פאלאץ" זאגט ער צו זיך „וואס דארף איך דא אויסברינגען צייט צו האקען יעדער צווייג בעזונדער איך וועל בעססער אויסרייסען דעם גאנצען בוים פון ווארצעל אונ אוועקפיהרען צו זיך, דארטען וועל איך טאהן מיט איהם וואס מיין הארץ גלוסט". ווייא דער שר האט דער־זעהן אז ער איז זיך מכין אויסצורייסען דעם גאנצען בוים פון ווארצעל, האט ער ארויסגעשיקט קאזאקען מיט קאנציגעס, אונ מען האט איהם גענומען שניידען דיא הויט מיט איין דאנגער־שטימטמע: דוא אונפאר־שעמטער פארדארבענער יונג! האלט אב דיין טיראנישע האנד! פריהער אז דער געעהרטער העהר פון כרם האט געזעהן אז דוא רייסט טהייערע פרוכט אהן רחמנות האט ער געשווינגען ער האט אויף דיר מיט־לייד געהאט, פיליכט האט זיך אויף דיר דיין יצר געשטארקט ממלא זיין דיין תאוה, ווייל באמת איז דיא פרוכט זייער זיסס, נור אז ער האט געזעהן אז דוא בינסט אזוי דום פון צו פארשטעהן זיין גוטהערציגקייט אונ זיין מיטלייד אפילו צום ערגסטען מענשען, אונ האסט גערעכענט אז זיין שווייגען איז נאר ווייל ער זעהט ניט דיינע באזע טהאטען אונ דאדורך האט דיר דיין שלעכטע הארץ אנגערייצט צוהאקען דיא צווייגען פון דעם טהייערען כרם אונ דאס איז נאך אויך ביי דיר ווייניג דוא האסט זיך ערלויבט אויסרייסען דעם גאנצען בוים, דיא פרוכט פון אויבען אונ דיא ווארצלען פון אונטען, יעצט וועט מען דיר שוין מעהר ניט ווארטען מען וועט זיך שוין מיט דיר אויסרעכענען אונ גוט בעלאהנען פיר דיינע אללע באזע טהאטען. דער נמשל איז זייער ריכטיג: דער שר איז הקב"ה דער קעניג פון אללע וועלטען, דער מקור החכמה אונ דער טוב ומטיב, דער כרם איז דיא הייליגע תורה וואס זיא איז געפלאנצט מיט אזא חכמה נפלאה וואס האט גאר קיין גרונד ניט, דיא בוימער פון כרם זיינען דיא הייליגע מצות, וואס זייא זיינען איין לעבענס־קראפט צו דיא וואס האלטען זייא פעסט בכבוד אונ יראה, איז דער פארשטאנדיגער מענש וואס לערנט דיא תורה אונ איז זיך מעמיק אין איהר חכמה, בילדעט ער אוים זיין הארץ צו זיין טריי צו גאטט אונ גוט צו מענשען, אבער בעוה"ר געפינען זיך היינט שועלים קטנים (קליינע פיקס) וואס זייער חכמה באשטעהט נור להרע, אזוי ווייא דער פוקס, וואס זיינען מחבלים כרמים, אין אנפאנג רעדט זייא אן זייער באז הארץ אויסברעכען פרצות אין צאם פון כרם, ד. ה. עובר זיין אויף דיא תקנות וסייגים וואס דיא הייליגע תנאים ואמוראים האבען געצאמט אז דיא בהמות (בצורת אדם) זאללען ניט צוטרעטען דעם כרם מיט דיא פיס. נאכהער רייצט זייא אן זייער באז הארץ אויסצוהאקען דיא צווייגען פון כרם, ד. ה. זיי אמטוואוען זיך עובר צו זיין במזיד (מוטהוויללינ) אויף מצות עשה ולא תעשה, נאכהער עבירה גוררת עבירה, בעגנוגען זייא זיך מיט דעם אויך ניט ובהמשך הזמן ווילען זייא אויסרייסען אין גאנצען פון ווארצעל אונ מוטהווילליג טרעטען זייא מיט דיא פיס דיא הארבסטע מצות וואס זיינען שקול ווייא דיא גאנצע תורה צב"ש שבת, חמץ בפסח אונ עריות אונ דאסגלייכען פון דיא מצות וואס איין יהודי איז מחוייב זיך מוסר נפש זיין אויף זייא אונ ניט עובר זיין, נור באמת וואללען זייא נים טאנצען אזוי פריליך, דער בעל הכרם וועט נים לאזען צו שטראנד געהן זיין טהייערען אונ ליעב־
ליכע

דם למקום אונ בין אדם לחבירו, פארברייננגען זייא
אר דעם היילגען שבת אין תאוות, חיא שפאצירען,
קארטען, לייענען ראמאנען אונ נאך צרות אונ ווילדע
תאוות, אונ נעהמען קיין מאל א ווארט תורה ניט
אין מויל. בלייבען זיי אונוויסענד פון ידיעת התורה
אונ וויסען ניט דיא הארבקייט פון עבירות אונ
עם גרויסען שאטץ פון איהרע מצות, אונ דיא אונ-
וויסענהייט ברייננגט אזוי פיעל מיט, אז פיעל
מענשען מיינען אויף כמה מצות פון דער תורה אז
דאס איז נור מנהגים וואס ביי יודען איז איינגעפיהרט
אונ אויך מיינען זייא אויף כמה עבירות וואס איז
ייטליך באשיידעט אין דער תורה צב"ש וויא שעטנז,
אלען דיא בארד אונ דאס גלייכען אז דאס איז נור
מנהגי יהדות בעלמא, אונ דאס גלייכען ענייני שבת
וויסען פיעל ניט וואס הייסט איין מלאכה, פיעל
מיינען אז רויכערען א ציגאר אום שבת איז ניט קיין
מלאכה נור אמנהג חסידות ער מיינט אז עססען חזיר
איז פיעל הארבער וויא רויכערען שבת, דערזעלבער
וואס רויכערט אום שבת ווען מען זאל איהם געבען
עססען חזיר וועט ער בשום אופן ניט עססען, אבער
באמת זיינען זייא זייער אין טעות, הגם יעדער לאו
פון דער תורה ווער עס איז עובר במזיד איז ער איין
רשע אונ ווערדט פסול לעדות ולשבועה, אבער דער
איסור שבת איז פיעל הארבער פון אללע עבירות,
דער מחלל שבת איז חייב מיתת ב"ד (בזה"ב) אונ
אפילו יעצט וואס מיר האבען ניט קיין סנהדרין זייא
אללען דין זיין מיתה קען ער געשטראפט ווערען סקילה
איין הימעל-שטראף, דהיינו ער קאנן אראפפאללען פון
א דאך אונ צושיטען זיך גלידער-ווייס, דאס איז דיא-
זעלבע וויא סקילה (בזמן הבית) אונ אפילו דיא
ארדענטליכע אידען וואס היטען זיך שוין אב שבת
פון איין מלאכה פאללען אויך פיעל פון זיי אריין אין
א טעות אין אננעהמען שבת אונ ארבייטען גאנץ
שפעט אין שבת אריין, זייא מיינען אז צונעהמען
שבת מיט דיא שקיעה איז נור איין פרומקייט, אבער
באמת איז דאס מעיקר הדין תורה, שבת קומט אן
גלייך מיט דיא שקיעה, אויך זיינען זיך פיעל טועה
אין איסור הוצאה (טראגען וואו עס איז ניטא קיין
עירוב), זייא מיינען אז איין נאז-טוך ווייל מען דארף
דאס מעג מען טראגען, אבער דאס איז א גרויסער
טעות, אונ דאסגלייכען פאללען זייא אריין אין טעותים
אין אנדערע עבירות אונ גאר דיא הארבע וויא עריות
וכדומה. ער רעכענט אז ער וואהנט אין איין ארט
וואו עס איז ניטא קיין בית טבילה פיר נשים איז דיא
פרוי מותר צו איהם חלילה אהן טבילה, אדער אז
ער זיצט אין א פלאץ וואו עס איז ניטא קיין שו"ב
מעג ער עססען חלילה נבלות וטרפות, אונ נאך
אזעלבע ווילדע טעותים אין כמה איסורי תורה. ווי
צו דיא אויערען הערענדיג אזעלכע פארגרעבטקייט!
אונ באמת קומט דאס אללעס ווייל עס פעהלט ידיעת
התורה. דרום, ווייל מיר האבען בעמערקט דיא גרויסע
אונגליקען וואס קוממען אויף אונזערע ארימע
ברידער וואס זיינען ארעם אין ידיעת התורה, האבען
מיר איבערזעצט פון חז"ל דיא הארבקייט פון דיא
אללע זאכען וואס דער מכשול איז פיעל שכיח אין
דעם, אונ דער גרויסער שטראף וואס עס קומט אויף
דעם וואס איז עובר אויף זייא, אונ צוריק ריידענדיג
דער גרויסארטיגער שכר וואס קומט אויף דעם וואס
איז אבגעהיט אין דיא אללע זאכען, אויך האבען
מיר ערקלעהרט דעם גרויסען שכר וואס קומט אויף
דעם וואס איז פלייסיג אבצוהיטען איין מצוה וויא
עס דארף צו זיין, ניט נור אבצוטאהן דיא משא וואס
ליגט אויף איהם, דרום האבען מיר מעתיק געווען
בקיצור פיעל דינים וואס מען בעגעגענט זייא גאנץ
אפט

ליכען כרם, דאס איז דיא תורה הקדושה וואס זיא איז ביי איהם חביב נאר אהן איין שאטץ, אונ עס וועט
ניט לאנג דויערען ביז וואגען עס וועט אויף זייא ברענגען גאטטעס צארען אונ זייא וועללען אויסגעריסען
ווערען אין זייערע רעכטע מיטטעלע יאהרען אונ וועללען מוזען פארלאזען זייערע אונפארשאמטע תאוות וויא
מיר האבען שוין פיעל אזעלכע געשיכטעס בייגעוואהנט אין אונזער היסטאריע, אז ווער נור עס איז אויפ-
געשטאנען אויף דער תורה אויסצורייסען איהר פון ווארצעל, איז ער זעלבסט אויסגעריסען געווארען אונ
דיא תורה איז געבליבען פעסט אונ שיינט מיט איהר פראכט. דאס זאגט אונז דער חכם מכל אדם, אל
תרשע הרבה רוא זאלסט זיך ניט פארטיפען אין שלעכטעס ד. ה. אויסרייסען דעם בוים פון דער תורה
מיט'ן ווארצעל צוזאממען, ווארום זאלסטו שטארבען אהן דיין צייט, וויא אויך דוד המע"ה זאגט ועוד מעט
ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו. אבער ענוים ירשו ארץ והתענגו על רוב שלום.

אָפְּט אונ מֶען קֶען נִבְשַׁל וֶוערֶען אונוויסֶענְדִיג, צב״ש הִלְכוֹת שַׁבָּת, נִדָּה, מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, אויךְ פִיעל הויפְּט דִינִים פוּן ק״ש וּתְפִלָּה אוּנ נְטִילַת יָדַיִם, אוּנ אִיךְ הָאבּ צוּ השי״ת אַז וֶוען דִיא קוֹרְאִים נִכְבָּדִים וֶועלֶען זַייא בֶּעמֶערְקֶען וֶועלֶּען זַייא גֶעפִינֶען אַ גְרוֹיסֶען נוּטְץ צוּ דִיא אַלֶע זַאכֶען וָואס זַייא וֶוערֶען נֶעבֶּעךְ נִכְשַׁל אִין זַייא אונוויסֶענְדֶערהַייט, אַזוֹי וִויא אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים עֶרְקְלֶעהרֶען אוּנְז דִיא הֵיילִיגֶע וָוארטֶער פוּן דִיא תּוֹרָה וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אַז זְכִירָה (בֶּעמֶערְקֶען דִיא זַאךְ) בְּרֵיינְגְט צוּ עֲשִׂיָּה (טָאהן דִיא זַאךְ), אויךְ זָאגֶען דִיא חז״ל גָּדוֹל תַּלְמוּד, לֶערְנֶען אוּנ בֶּעמֶערְקֶען אִיז זֶעהר אַ גְרוֹיסֶע זַאךְ, וַוייל דָאס בְּרֵיינְגְט צוּ טָאהן וָואס מֶען דַארְף, אוּנ לֶערְנֶען דִיא תּוֹרָה אִיז דֶער הויפְּט-מִיטֶעל עֶס זָאל נִיט צוּ שְׁטְרַאנְד גֶעהן דִיא זַיילֶען (עַמּוּדִים) פוּן אוּנְזֶער הֵיילִיגֶע רֶעלִיגְיָאן, וואו קֶען אִיז פַארְוָוארְפֶען, אוּנ אויךְ דִיא וָואס זַיינֶען נֶעבֶּעךְ פַארְשְׁטוֹיסֶען אוּנ צוּבְּרָאכֶען וֶועלֶען גֶעהֵיילְט וֶוערֶען פוּן זַייעֶרֶע וואוּנְדֶען אוּנ קוּמֶען צוּרִיק צוּם לֶעבֶּען, אוֹיב זַיי וֶועלֶען זִיךְ אָנְהוֹיבֶּען עֶטְוָואס צוּ שְׁטַארְקֶען אִין לִימּוּד הַתּוֹרָה, אַזוֹי וִויא דֶער נָבִיא יִרְמְיָה אִיז דָאס אוּנְז מְגַלֶּה אִין דֶעם נָאמֶען פוּן השי״ת אִין דִיא צַייט פוּן חוּרְבַּן וָואס דַאנְן אִיז אויךְ גֶעוֶועזֶען פִיעל מֶענְשֶׁען וָואס זַיינֶען אַרָאפּ פוּן גָאטֶעס וֶועג, אִיז גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסֶע פְרַאגֶע בַּייא חֲכָמִים וּנְבִיאִים צוּלִיעבּ וֶועלְכֶע פְּרִיצִינֶע אִיז דִיא לַאנְד אַזוֹיא פַארְלָארֶען אוּנ צוּ שְׁטְרַאנְד גֶעגַאנְגֶען? אוּנ קֵיינֶער הָאט דָאס נִיט גֶעקָאנְט פַארְשְׁטֶעהן בִּיז וַואנֶען השי״ת אַלֵיין הָאט דָאס עֶרְקְלֶעהְרְט: עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי, ד. ה. וֶוען זַייא הָאבֶּען אֲפִילוּ פַארְלָאזֶען השי״ת ד. ה. זַייא הָאבֶּען נִיט מְכַוֵּון גֶעוֶועזֶען מִיט זַייעֶרֶע מִצְוֹת צוּ טָאהן אַ נַחַת רוּחַ צוּ נַיין לִיעבֶּען נָאמֶען, נוּר זַייא הָאבֶּען דָאס גֶעטָאהן מִצַּד גֶעוואוֹינְהֵייט אַרָאפּ צוּ פְּטֶר׳ן אַ מַשָּׂא פוּן זִיךְ, וֶוען זַייא וָואלְטֶען אָבֶּער נִיט אָבְּרַייסֶען זִיךְ פוּן תּוֹרָה, וָואלְט דִיא שַׁיין פוּן דֶער תּוֹרָה זַייא צוּרִיקְגֶעפִיהְרְט צוּם גוּטֶען וֶועג. אויךְ זָאגֶען אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים ז״ל, השי״ת זָאגְט אִיךְ הָאבּ בֶּעשַׁאפֶען אֵיין יֵצֶר הָרָע, וָואס עֶר בְּרֶענְגְט גְרוֹיסֶע אוּנְגְלִיקֶען אויף׳ן מֶענְשֶׁען, הָאבּ אִיךְ אָבֶּער בֶּעשַׁאפֶען אֵיין רְפוּאָה צוּ אִיהם דָאס אִיז דִיא תּוֹרָה, דֶער וָואס לֶערְנְט דִיא תּוֹרָה וֶוערְדְט אויסְקוּרִירְט פוּן אַלֶע מַחֲלוֹת פוּן יצה״ר. — וּמַה טּוֹב וִויא גוּט וָואלְט עֶס גֶעוֶוען אַז מֶען זָאל דָאס קֶאנֶען אַיינְפִיהְרֶען צוּ לֶערְנֶען אִין חֲבָרוֹת, וָואס לְבַד דִיא גְרוֹיסֶע מִצְוָה פוּן לִמּוּד הַתּוֹרָה בָּרַבִּים, וֶוערְדְט נָאךְ פַארְהֵיילִיגְט דֶעם עֶוִויגֶענֶם נָאמֶען, וֶוען אַ רַבִּים לֶערְנֶען צוּזַאמֶען, וִויא דִיא חז״ל עֶרְקְלֶעהרֶען דֶעם פָּסוּק הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, מַאכְט קָאמְפַּאנִיֶעס אוּנ לֶערְנְט צוּזַאמֶען, אויךְ אִיז דִיא מַעֲלָה פוּן אַ קָאמְפַּאנְיָא, עֶס וֶוערְדְט דָאךְ נִתְפַּרְסֵם בָּרַבִּים דִיא גְרוֹיסְקַייט אוּנ דִיא הֵיילִיגְקַייט פוּן דִיא מִצְוֹת אוּנ דִיא הַארְבְּקַייט פוּן דִיא עֲבֵירוֹת הָאט דָאס מֶעהר קִיּוּם בַּייא יֶעדֶערֶען, אוּנ דֶער זְכוּת פוּן הַתּוֹרָה בְּרַבִּים וֶועט אוּנְז בְּרֵיינְגֶען דִיא וַואהרֶע גְאוּלָּה וִויא אִין תָּנָא דְבֵי אֵלִיָּהוּ שְׁטֶעהְט אַז דִיא גְאוּלָּה וֶועט קוּמֶען נִיט צוּלִיעבּ צָרוֹת אוּנ טִלְטוּלִים אוּנ דַחֲקוּת אוּנ חִסָּרוֹן פַּרְנָסָה וָואס יוּדֶען הָאבֶּען גֶעבֶּעךְ, נוּר צוּלִיעבּ תּוֹרָה וָואס צֶעהן אִידֶען זִיצֶען צוּזַאמֶען אוּנ לֶערְנֶען אֵיינֶע מִיט דִיא אַנְדֶערֶע, זַייעֶר שְׁטִימֶע אִיז בּוֹקֵעַ רְקִיעִים אוּנ וֶועט בְּרֵיינְגֶען דִיא וַואהרֶע גְאוּלָּה וָואס מִיר הָאפֶען צוּ אִיהר בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן:

נדחי ישראל

פרק ראשון

בו יבואר מן הכתוב גודל החיוב לשמור את התורה אף בעת שהוא מתנודד בקצה הארץ מגוי אל גוי, ובזכות זה תבוא הגאולה. וגם יבואר בו הסבות המביאות לרפיון התורה בעת ההיא ואיך להשמר מהם:

ברוך ה׳ אלהי השמים אשר הבדילנו מן התועים ונתגלה לנו באור שכינתו בפרסום רב נגד ששים רבוא אנשים ודבר עמנו פנים בפנים ונתן לנו תורתו הק׳ כדי לחיותנו בעוה״ז ולזכותנו לנצח כמה דכתיב ויצונו ה׳ לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה׳ אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה. ובאורו שע״י קיום ההורה אדם זוכה שיהיה לו חיות וקיום בעוה״ז וכמה דכתיב ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה׳ אלהיך וגו׳ כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך וגו׳ וגם קיום נצחי לעוה״ב. והנה כשנתבונן היטב את כל הענינים שעברו עלינו מעת היותנו לעם נראה בחוש כי בעת ששמרנו את תורת ה׳ נתקיימו עלינו כל הברכות שהבטיחנו בתורתו הקדושה ולא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב שדבר עלינו וכמו שהעיד כ״ז יהושע לעיני כל ישראל וכדכתיב ביהושע כ״ג וכן בימי כל מלכי יהודה וישראל בעת אשר התחזקו ללכת בתורת ה׳ הצליחו עד מאד ככתוב הכל בדברי הנביאים, ולהפך מעת שסרנו מלפניו והתחלנו לעבור על תורתו ירדנו ממדרגה למדרגה כמו שאמר

פרק ראשון

װײזט אויף פֿון פסוק וויא גרויס דער חיוב איז צו היטען דיא תורה אפילו בעת מען איז פארוואָרפֿען אונ פֿארשפּרייט אין עק וועלט, אונ גראַדע צוליעב דעם (וואָס מען וועט היטען דיא תורה פֿאַרוואָגעלטערהייד) וועט קוממען דיא גאולה, אונ דאָ ווערדט ערקלעהרט דיא סבות וואָס ברייגגען שלאַפֿקייט אונ אָבגעלאָזטקייט אין דער תורה, אונ דיא מיטטלען וויא זיך אויס־צוהיטען פֿון זייא:

בָּרוּךְ ה׳, גֶעלויבְּט אִיז דֶער וָואס אִין הִימֶעל, וָואס הָאט אוּנְז אָבגֶעזוּנדֶערְט פוּן דִיא אומות וָואס הָאבֶּען גֶעבְּלָאנדְזֶעט אוּנ נִיט גֶעוואוּסְט דִיא אֱמֶת׳ע וֶועג, אוּנ עֶר הָאט עֶרשַׁיינְט צוּ אוּנְז מִיט זַיין לִיכְטִיג־קַייט פִיר אַ גְרויסֶע פוּבְּלִיקוּם פוּן זֶעקְס מָאל הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְד מֶאנֶער (לְבַד נָשִׁים וְטַף) אוּנ מִיט אוּנְז גֶע־רֶעדְט פָּנִים אֶל פָּנִים אוּנ הָאט אוּנְז גֶעגֶעבֶּען זַיין הֵיילִיגֶע תּוֹרָה מִיר זָאללֶען הִיטֶען זַיינֶע גֶעזֶעצֶע וָואס זַייא מַאכֶען אַיינפְּלִיסֶען אִין מֶענְשֶׁען עֶהרֶעפוּרְכְט פִיר גָאטט, מִיר זָאללֶען פַארבְּרֵיינְגֶען אַ נַייסְטְלִיכֶען אַ גְלִיקְלִיכֶען לֶעבֶּען אויף בֵּיידֶע וֶועלְטֶען (ווייל דוּרְךְ דֶעם קִיוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה וֶוערְט מֶען גֶעשִׁיטְצְט פוּן דִיא אַללֶע פוּרְעָנִיוֹת וָואס אִיז עָלוּל צוּ קוּממֶען מִצַּד הַטֶּבַע, אוּנ דָאס גִיט אַ שִׂמְחָה אוּנ אַ גֶעזוּנדְהַייט אִין נֶפֶשׁ אַז מֶען זָאל הָאבֶען אַיין קִיוּם נִצְחִי בעוה״ב). — אוּנ וָוען מִיר זָאללֶען דוּרכְמִישֶׁען. דִיא בְּלֶאטטֶער פוּן יוּדִישֶׁע הִיסְטָארְיֶע זֶינְט מִיר זַיינֶען גֶעוָוארֶען אַיין פָאלְק, זֶעהֶען מִיר שַׁיינְבַּאר אַז אִין דִיא צַייט וָואס מִיר הָאבֶּען גֶעהִיט דִיא תּוֹרָה אִיז אויף אוּנְז מְקוּיָם גֶעוָוארֶען אַללֶע בְּרָכוֹת וָואס דֶער עֶווִיגֶער הָאט אוּנְז פַאר־שְׁפְּרָאכֶען אִין זַיין הֵיילִיגֶע תּוֹרָה, עֶס אִיז אַיין וָוארְט נִיט גֶעמִינֶערְט גֶעוָוארֶען, וְוִיא יְהוֹשֻׁעַ הָאט זַייא בֶּע־צַייגְט אִין זַיין צַייט, אוּנ אויךְ אִין דִיא צַייט פוּן מַלְכֵי יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל בְּעֵת זַייא הָאבֶּען זִיךְ גֶעשְׁטַארְקְט צוּ גֶעהְן אִין דֶרֶךְ הַתּוֹרָה, הָאבֶּען זַייא גֶעהַאט גְרויס הַצְלָחָה אִין אַללֶע גֶעגֶענְשְׁטֶאנְדֶע, וְוִיא עֶס אִיז דַייטְלִיךְ בֶּעשְׁרִיבֶּען אִין דִיא רֵייד פוּן דִיא הֵיילִיגֶע נְבִיאִים, אוּנ לְהֵיפֶךְ בְּעֵת מֶען אִיז אַרָאפּ פוּן דֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה, זַיינֶען מִיר אַרָאפְּגֶעפַאללֶען פוּן אַיין מַדְרֵגָה צוּ דִיא

נידעריגערע

שאמר בפרשת בחקותי ואם עד אלה לא תשמעו לי וגו' ויספתי וגו' עד שלבסוף נתמלאה סאת עונותינו ונפזרנו בין העמים בארצות רחוקות וכמו שאמר הכתוב בפ' התוכחה והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ וגו' ונאמר עוד בפ' נצבים אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו', [וזה נתקיים בעו"ה בימינו שישראל נפוצו בקצה השמים אף באמעריקא הרחוקה וכן בכמה מדינות הרחוקות מאד] וכן נאמר עוד בפ' ואתחנן והפיץ ה' אתכם בעמים וגו' ואעפ"כ לא נתיאש מרחמי ה' כי רחמיו לא כלו, ובאותה פרשה גופא כבר הבטיחנו הקב"ה שכאשר נבקשהו אף משם ימצא אלינו אך שיהיה בכל לב ובכל נפש וכדכתיב שם ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך וכתיב עוד שם בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו. אך לא בארה לנו שם התורה בפירוש אופן התשובה ונגלתה לנו במקום אחר והוא בסדר נצבים שכתוב שם ג"כ זה הענין גופא שכתוב שם והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה [ר"ל שתתבונן מהברכות שבאו עליך מקודם בעת שקיימת את התורה ומהעונשים הבאים עליך בסוף שהם בהשגחת ה' שהלא לא באו עליך טובות ורעות אחרות כ"א אותן שנתן לפנינו] ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה, וכן כפל לנו בסוף הפרשה כי תשמור מצותיו וחקותיו הכתובה בספר התורה הזה, הרי בארה לנו בפירוש שעיקר התשובה הוא שנראה לשמור את התורה אף בהיותנו בין העמים ותשובה מעולה בלב ונפש ובזכות זה תהיה הגאולה:

והנה כאשר נתבונן עתה בענין קיום מצות התורה וחקיה בזמננו זה בעו"ה רפה מאד אף לאיזה אנשים שהם בביתם וברשותם ובפרט לאנשים המתנודדים בארצות רחוקות, כגון באמעריקא ואפריקא ואנגליא ימצאו רבים שהוקל בעיניהם קיום התורה והמצות

ניעדעריגערע מדרגה ביז וואנען מיר האבען געשטירצט צו אבגרונד אונ אם ענדע וויא עס איז פול געוואָרען דיא מאסס פון אונזערע זינד זיינען מיר צו שטראנד גענאנגען אונ צושפרייט געוואָרען אין אללע עקקען וועלט, וויא מיר זעהען היינטיגען טאג, אז אידען זיינען צושפרייט וואו דיא וועלט האט נאר איין עק ריכטיג וויא אין דער תוכחה איז באשריבען והפיץ ה' אתכם בעמים כו' נאכהער טרייסט אונז השי"ת אז ווען מיר וועללען אפילו קוממען צום שפיץ פון אונ-גליק זאללען מיר זיך ניט פארצווייפלען אונ ער האט אונז פארשפראכען אז ווען מיר וועללען זיך קעהרען צו איהם אפילו פארוואָרפענערהייד אין עקק וועלט וועט ער זיך לאזען געפינען צו אונז נאר עס זאלל אבער זיין בכל לב ונפש וויא דער פסוק באשיידעט אונז ובקשתם משם כו' בצר לך ושבת כו' אז דיר וועט ווערען זעהר ענג אונ דיר וועט פאססירען דיא אללע אונגליקקען וואס איך האב דיר פאראויס אנגעזאגט זאלסטו זיך קעהרען צוא גאָטט אונ גוט בעמערקען זיינע ווארטער, ד. ה. דוא זאלסט בעמערקען פון דיא ברכות וואס אויף דיר איז געקוממען בעת דוא בינסט גענאנגען אין דיא וועג פון דער תורה אונ פון דיא קללות אונ שטראפע וואס דיר האט פאססירט בעת דוא בינסט אראפ פון דיא וועג פון דער תורה, קענסטו פון דיזעם אנמערקען אז דאס איז מיט דעם עוויגענס השגחה, והראיה עס איז אויף דיר ניט גע-קוממען קיין אנדערע ארט ברכות וקללות נור דיזע וואס דיא תורה האט דיר פאָרגעשריבען מיט טויזענד-מער יאהר פאראויס, דרום זאלסטו זיך צוריקקעהרען צו השי"ת אונ זאלסט איינהארכען דיא רייד פון דער תורה דוא מיט דיינע קינדער מיט דיין גאנצען לייב אונ זעעלע, דאנן וועט השי"ת צוריקקעהרען אין זיין לאנד דיין געפיינגענעם (דיא עמיגראנטען) אונ וועט דיר צוזאממען קלויבען פון אללע פאלקער וואס ער האט דיר פארשפרייט צווישען זייא, זעה איך וואהל פון דיא אללע ווערטער פון דער תורה אז דער עיקר תשובה באשטעהט, אז מיר זאללען זיך נעהמען צו היטען דיא תורה אפילו בעת מיר זיינען צווישען דיא פעלקער אונ בזכות זה וועט קוממען אויף אונז דיא הילף פון דיא גאולה:

והנה, אונ אז מיר זאללען זיך מתבונן זיין וויא ווייט עס איז שוואך געוואָרען דער קיום התורה אין אונזער צייט אפילו ביי דיא מענשען וואס זיטצען רוהיג צו הויז, אונ וועדער רעדט נאך ביי דיא וואס זיינען געבעך נע ונד אין אללע עקקען וועלט געפינען זיך

זהמצות ואהדים יש שעוברים על מצות התורה בשאט נפש ויש מהן שעוברין אף על דברים שצותה התורה שיהרג ולא לעבור עליהן. והנה כאשר נבוא לחקור אחר סיבות הענין שנתרשל אצלם קיום התורה והמצות רבות הנה אך ארבע סבות הם העקרים הראשונים הגורמים להסיר האדם מדרך ה'. יש מהם שהתרשלותם הוא מצד שנדמה בנפשם בעת תחלת כניסתם להמדינה ההיא שעל איזה ענינים הם מוכרחין לעבור על גדרי התורה וע"כ חושבין בדעתם כיון שנסבב מאת ה' שיהיו מוכריכן להתגלגל באלו המדינות מסתמא סילק אותם מעל פניו וכבר ירד מדרגתם מכלל שאר אומה הישראלית העם אשר בחר ה' לחלקו והוא מתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך ומתיאש בהמשך הזמן לגמרי מקיום המצות, וע"כ יעבור לפעמים אף על החמורות שבחמורות, כגון חלול שבת ועריות וכדומה ונעשה כל התורה בעיניו כהפקר. ויש מהם שסבת התרשלותם הוא מצד חסרון ידיעה שאינם יודעים איך להתנהג
בעתים

זיך א סך: וואס האלטען פאר גרינג דעם קיום התורה ומצות, אונ עס איז נאך פארהאנדען איינינגע וואס זיינען נאר עובר אויף דער תורה מיט צולאזענקייט אונ עזות, אונ עס געפינען זיך נאך איינינגע וואס זיינען עובר אפילו אויף דיא הארבסטע עבירות וואס עפ"י דין תורה איז איין יהודי מחוייב זיך מוסר נפש צו זיין אונ נים עובר זיין, אונ אז מיר וועללען נאכפאר-שטען דיא אורזאך פון דעם, געפינען מיר פיער הויפט-סבות וואס פיהרען אראפ דעם מענשען פון גאטטעס וועג: א) עס איז פארהאנדען יעניגע וואס זייער שוואכקייט אין אידישקייט איז, ווייל בעת זייא קוממען אן אין דעם נייעם ארט אונ עס בייט זיך זייער גאנצער אויפפיהרונג, דוכט זיך זייא אז אויף איינינגע זאכען פון דער תורה זיינען זייא מוכרחים עובר צו זיין, ווייל עס איז זייא נים אזויא בעקוועם דאס אבצוהיטען, אונ דער פאלשער געדאנק פיהרט זייא צו נאך איין ארגערען טעות, ער טראכט וויא באלד אז השי"ת האט מסבב געוועזען אז זייא זאללען פארווארפען ווערען, מהסתם האט ער צוגענוממען זיין השגחה פון זייא, אונ זייער מדרגה איז שוין נידעריגער פון דיא גאנצע פאלק וואס השי"ת האט אויסערוועהלט צו זיין טהייל. ועבידה גוררת עבירה אז דאדורך רעכענט ער: „איך וועל שוין נאר נעהן נאך וואס מיין הארץ געלוסט" אונ איז זיך מיאש אין גאנצען פון אידישקייט אונ תורה ומצות אפילו פון דיא הארבסטע זאכען וויא חלול שבת אונ עריות רח"ל, וכדומה, דיא גאנצע תורה ווערדט בייא איהם הפקר. אבער וויא נארריש איז דער געדאנק וויא דער נביא יחזקאל האט ערקלעהרט צו דיאזעלבע סעקטע אויף זייער נאררישע פראגע, איין עבד וואס דער ווירטה האט איהם פארקויפט, וואס פיר איין מחותן איז ער מיט איהם? דארום האבען זייא געוואלט אראפווארפען פון זיך דעם גאנצען עול התורה, האט זייא השי"ת געאנטווערט דורך דעם נביא, ווייזט מיר דעם בעל חוב וועמען איך בין שולדיג אז איך זאלל דארפען אייך פארקויפען פיר מיין שולד, דאס פארשטעהט דאך יעדער בר דעת אז דער גלות איז נור אויסצולייטערען אונז אין מיגעל פון נאטה אונ ארמוטה, אבער השי"ת האט זיך נים ענטזאגט אויפצופאססען אונז אונ צו בליקקען אויף אונז כמ"ש ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים כו' וואס דאס געהט אויף דיא ד' מלכיות וואס האבען משעבד געוועזען מיט ישראל, אונ אין אללע צייטען איז ער אונזער הערר וואס ער איז מיחד זיין נאמען אויף אונז, דארום דארף וויססען יעדער איד וואס איז נעבעך פארווארפען אפילו אין עקק וועלט אז ער איז צוליעב זיין פארוואגלונג נים אראפגעפאללען פון זיין אידישע מדרגה, אונ דער קעניג פון דער וועלט איז נאך זיין גאטט, אונ אפילו ער איז פארוואגעלט אין אזא ארט וואס ער איז געצוואונגען איבערטרעטען אויף איינינגע דיני התורה צוליעב סכנות נפשות ממש, פון דעסטוועגען דארף ער וויססען אז ער איז נאך איין ישראל וויא פאר הער, אונ איז מחוייב צו היטען דיא איבעריגע דיני התורה וואס נור ער קאנן, אונ אויב ער איז עובר אויף איין זאך וואס ער איז נים געצוואונגען עובר צו זיין, ווערדט ער מיט דעם איין רשע גמור, וואס איז עובר מוטהוויליג (מיט זיין גוטען וויללען) אויף גאטטעס רצון. מיר קאננען בעמערקען וואס דיא תורה שרייבט אין פ' בהר פון איין איד וואס ער פארקויפט זיך פאר נאטה פיר איין פאדאגע צו איין גר תושב אדער נאך ארגער אין איין קירך פון געצען-דיענער, הגם ער איז שוין א גרויסער בזוי, ווייל ער ווייס דאך אז ער וועט מוזען עובר זיין פיעל מאל דיני התורה, פון דעסטוועגען ערקלעהרט אונז דיא תורה אין פיעל פסוקים ער זאלל נים זאגען ווייל
מיינ

בעתים הללו שהוא מתנודד בארצות רחוקות כי אין מצוי שם ממי לשאל אפילו דינים הפשוטים וכ"ש דינים הצריכין עיון וגם רוב עצה האיך להתחזק בעניני הדת כי שם צריך הרבה חיזוק בענין זה כי במקומותינו גדר הבושה מסייע שילך אדם בדרכי השי"ת כדי שלא יתבייש מחבריו ורעיו כשיסור מדרך השי"ת ושם בעו"ה בכמה מקומות להיפך ע"י פוחזים ורקים. ויש עוד סיבה שלישית אשר היא יותר גרועה ומצויה מכולם, והוא מצד שמצוי לו לראות בכל יום הרבה אנשים ממכיריו ורעיו והם מאנשי עירו ממדינתנו שקיום מצות התורה הפקר הוא בעיניהם וע"כ היצר מסיתו לומר לא אני יחיד בדבר זה כמו שיהיה עם שאר אנשי העיר הזאת כן יהיה עמדי. והנה על כת זו אמשול לך משל למה הדבר דומה לאחר שנתפש ונחבש בבית האסורים על איזה עלילה וימר לו שם ויהי לו שם יום לשנה, ויבאו אחיו ובית אביו לנחמו ויספרו לו כי זה מקרוב אירע דבר כזה במדינה אחרת לאדם אחר פלוני אלמוני וגם הוא נחבש באופן קשה כזה ממש, ויען ויאמר להם הכזה נחום הוא לי אֲבל הוא לי, אלו הייתם מספרים לי שלבסוף ניצול אותו פלוני

מזה

מַיין הֶערר דִיעֶנְט אָבְגֶאטְטֶער וֶועל אִיךְ אוֹיךְ אַזוֹיא טָאהן, וַוייל מַיין הֶערר אִיז מְגַלֶּה עֲרָיוֹת וֶועל אִיךְ אוֹיךְ אַזוֹיא טָאהן, וַוייל מַיין הֶערר אִיז מְחַלֵּל שַׁבָּת וֶועל אִיךְ אוֹיךְ אַזוֹיא טָאהן, דְרוּם זָאגְט דִיא תּוֹרָה נִיט אַזוֹיא זָאלְט אִיהר דֶענְקֶען, הֲגַם דוּא בִּינְסְט פַאר־קוֹיפְט צוּ אַיין גֶעצֶען־דִיעֶנֶער בִּינְסְטוּ נָאךְ אַללֶעס מַיין קְנֶעכְט אוּנ אִיךְ בִּין אַייֶער גָאטְט, פוּן גָאטְטֶעס הֶערְרשַׁאפְט קֶען מֶען זִיךְ נִיט אוֹיסְשְׁלִיסֶען וַוייל אוּמֶעטוּם גְרֵייכְט זַיין רֶעגִירוּנְג, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, דֶער וָואס אִיז פַארְוָואגֶעלְט אִין מֶרְחַקִּים וָואס עֶר הָאט זִיךְ נִיט פַארקוֹיפְט אוֹיף עֶווִיג צוּא קֵיינֶעם נוּר עֶס אִיז נִגְזַר גֶעוָוארֶען אוֹיף אִיהם עֶר זָאלל זַיין אוֹיף אַ גֶעווִיססֶע צַייט נָע וָנָד אִין אַפְרֶעמְדֶע לַאנְד, אִיז עֶר בְּוַדַּאי נִיט גֶעפַאללֶען בַּייא גָאטְט צוּלִיעב דֶעם, אוּנ דִיא תּוֹרָה רֶעדְט נָאךְ אוֹיס דַייטְלִיךְ אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם, וֶוענְן דַיין פַארְשְׁטוֹיסוּנְג וֶועט זַיין אֲפִילוּ אִין עֶקק וֶועלְט הָאבֶּען זַייא נָאךְ אוֹיף זִיךְ דֶעם עוֹל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, אוּנ אוֹיב זַייא וֶועללֶען דָאס בֶּעטְרַאכְטֶען אוּנ מְקַיֵּים זַיין וֶועללֶען זַייא זוֹכֶה זַיין צוּלִיעב דֶעם צוּ אַיין וַואהְרֶע הִילְף. — דִיא צְוַוייטֶע אוּרְזַאךְ פוּן שְׁלַאפְקֵייט אִין קִיוּם הַמִּצְוֹת אִיז בַּייא אַנְדֶערֶע מִצַּד חֶסְרוֹן יְדִיעָה, וַוייל עֶר הָאט נִיט בַּייא וֶועמֶען צוּא פְרֶעגֶען וָואס מֶען טָאר אוּנ וָואס נִיט, אוּנ הָאט נִיט מִיט וֶועמֶען אַיין עֵצָה צוּ הַאלְטֶען זִיךְ וִויא צוּ שְׁטַארְקֶען זִיךְ אִין יוּדִישְׁקַייט וָואס זִיא קָאל־טֶערְט דָארְטֶען פוּן טָאג צוּא טָאג, אִיבֶּערהוֹיפְּט וָואס דָארְטֶען פֶעהְלְט דֶער גְרוֹיסֶער מִיטְטֶעל „בּוּשָׁה" וָואס הַשי"ת הָאט אִיהם בֶּעשַׁאפְפֶען פִיר אַיין מִיטְטֶעל אֲפִילוּ פִיר דֶעם שְׁוַואכֶען גֶעפִיהל וָואס אַלַיין פֶערשְׁטֶעהט עֶר נִיט דִיא וִויכְטִיגְקַייט פוּן תּוֹרָה וּמִצְוֹת אוּנ פוּן זִיךְ אַלַיין וֶוערְדְט עֶר נִיט עֶרְוֶועקְט, מַאכְט אוֹיף אִיהם אַיין וִוירְקוּנְג דִיא בּוּשָׁה, עֶס אִיז דָאךְ אִיהם אַ שַׁאנְד אַרָאפְצוּוַוארְפֶען אִידִישְׁקַייט וֶוען עֶר אִיז אִין אַיין יוּדִישֶׁע שְׁטָאדְט צְוִוישֶׁען בֶּעקַאנְטֶע אָרְדֶענְטְלִיכֶע אִידִישֶׁע מֶענְשֶׁען, אוּנ דָאס הָאט אַ גְרוֹיסֶען כֹּחַ אָבְצוּהַאלְטֶען דֶעם מֶענְשֶׁען פוּן פִיעל עֲבֵירוֹת, אָבֶּער אִין יֶענֶע קַאנְטֶען הָאט עֶר נִיט פִיר וֶועמֶען צוּ שֶׁאמֶען זִיךְ, וּבִפְרַט וֶוען עֶר זֶעהְט נָאךְ פִיעל רֵיקִים וּפוֹחֲזִים וָואס טוּהֶען אַללֶעס בֶּאז, אִיז דָאךְ אִיהם גְרִינְגֶער צוּ זַיין אַ מִיט־בְּרוּדֶער מִיט זַייא. דִי דְרִיטֶע אוּרְזַאךְ אִיז עֶרְגֶער פוּן אַללֶע אַז עֶר זֶעהְט בֶּעקַאנְטֶע פוּן זַיין שְׁטָאדְט, אַז זַייא טְהוּעֶן אוֹיךְ אַללֶעס בֶּאז אוּנ וַוארְפֶען פוּן זִיךְ אַרוּנְטֶער דֶעם עוֹל הַתּוֹרָה, דָאדוּרְךְ רֵייצְט אִיהם זַיין שְׁלֶעכְטֶער גֶעדַאנְק: „אִיךְ בִּין דָאךְ נִיט אַיינֶער אִין דִיא בֶּאזֶע טְהַאטֶען, וִויא עֶס וֶועט זַיין מִיט אַללֶע־מֶען וֶועט מִיט מִיר זַיין", ד, ה. צָרַת רַבִּים חֲצִי נֶחָמָה, אָבֶּער וֶוען זַייא זָאללֶען זִיךְ מִתְבּוֹנֵן זַיין, וֶועללֶען זַייא אַלַיין זֶעהן וִויא וַוייט נַארִישׁ אוּנ אוּנְפֶערשְׁטַאמְט דִיזֶער גֶעדַאנְק אִיז. מִיר וֶועללֶען דָאס פַארְשְׁטֶעללֶען מִיט אַיין בַּיישְׁפִּיעל: אַיינֶער אִיז אַמָאל אַרֶעסְטִירְט גֶעוָוארֶען אִיבֶּער אַיין עֲלִילָה, עֶר הָאט זֶעהר פִיעל גֶעלִיטֶען אִין פִינְסְטֶערֶען אָסְטְרָאג עֶס אִיז אִיהם גֶעוֶועזֶען אַ טָאג וִויא אַיין יָאהר, זַיינֶען גֶעקוּמֶען זַיינֶע פְרַיינְד אִיהם צוּ טְרֵייסְטֶען הָאבֶּען זַייא אִיהם עֶרְצֶעהלְט אַז דָא נִיט לַאנְג הָאט פַּאססִירְט אַזָא גְלַייכֶענֶעס, אִין יֶענֶע אוּנ יֶענֶע מְדִינָה צוּ דֶעם אוּנ צוּ דֶעם מֶענְשֶׁען עֶר זִיטְצְט אוֹיךְ שְׁטְרֵיינְג אַרֶעסְטִירְט אוּנ לֵיידְעט פִיעל שְׁמֶערְצֶען. זַייא הָאבֶּען גֶעמֵיינְט אִיהם צוּ בֶּערוּהִיגֶען מִיט דֶעם, הָאט עֶר זַייא גֶעאֶנְטְוֶוערְט: „אִיז דֶען דָאס אַיין נֶחָמָה? דָאס אִיז דָאךְ נָאךְ מֶעהר טְרוֹיעֶר פִיר מִיר; וֶוען אִיהר וָואלְט מִיר עֶרְצֶעהלֶען אַז אַם עֶנְדֶע אִיז יֶענֶער בֶּעפְרַייט גֶעוָוארֶען וָואלְט דָאס אֶפְשַׁר גֶע־

ווען

זה העונש אפשר שהייתם מפיגים לי דאגותי במקצת ע"ז או עכ"פ אם הייתם מספרים לי שפלוני אלמוני תפס ג"כ על ענין זה והיום או מחר יהיה ג"כ נחבש מי בחדרי אפשר שזה היה ג"כ קצת נחום אלי כאשר ראה שאני אינני יחיד בדבר הזה אבל עתה שהוא חבש במדינה אחרת מה יתן ומה יוסיף מזה אם כים וחובשים עוד אדם, וכן נמי בענינו ממש מה תרון יגיע לו לאדם אם עוד אדם עובר עבירה וגם הוא נחבש באופן קשה כזה במקום אחר הלא מקום גיהנם ידוע הוא שהוא גדול מאד שכל העולם הוא אחד מכמה אלפים בגיהנם כמו שאחז"ל בפסחים צ"ד ע"א ע"ש, ויש בידו לתפוס למאות ולאלפים אנשים אשר כל אחד מהמה רחוק מחבירו כמה מאות פרסאות לא יראה ולא ישמע מחבירו כלל וביותר שאש של יהנם איננו כמו אש שלנו שהוא מאיר אלא שהוא אש של חשך [דהיינו שאין בו רק כח השורף ולא כח המאיר כלל], וכדאיתא במדרש שהחשך שהיה בתחלת בריאת העולם נשאר בגיהנם, א"כ אין כל אחד רואה את חבירו ולא שומע ממנו כלל אלא כל אחד בוכה וצועק אוי ואבוי במקומו. היוצא מדברינו שהאדם אין לו להסתכל על חבירו לשום דבר רע אפילו אם הם רבים וכמו שרמז ע"ז בתורה דכתיב לא תהיה אחרי רבים לרעות. ואין עצה מחברים רעים

כאלה רק להתרחק מהם בכל היכולת שלא לילך עמהם כדי שלא יבוא לספר עמהם ולהתמיד בישיבתם ולעשות כמעשיהם וכמו שאמר הכתוב בספר תהלים אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד, ואחז"ל אם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישב. ועוד נדבר בזה בפרקים הבאים אי"ה. ויש עוד סיבה רביעית שהיא גורמת להסיר קדושת ה' מעל האדם, וממילא יסור מכל התורה והמצות ויתבאר ענינו בפרק עשירי עיי"ש. ועתה נדבר רק באלו השתי כתות הראשונות ונשיב על ראשון ראשון. דע כי מין יצה"ר זה של כת ראשונה לא חדש הוא וכבר היה לעולמים בדורות החורבן והשיב לנו הקב"ה ע"י נביאיו על הטעות זה של היצה"ר. דהנה ידוע מה שאחז"ל [סנהדרין ק"ה א] בעת שגלו ישראל באו אנשים שרצו לפרוק מעליהם עולו של הקב"ה ליחזקאל הנביא ואמר להם הנביא שיחזרו בתשובה ואמרו לו עבד שמכרו רבו ואשה שגירשה בעלה כלום יש לזה ע"ז כלום ורצונם שעל כרחך כיון שהקב"ה מסר אותנו ת"י האומות שוב גרש אותנו מהיות לו לעם וא"ל הקב"ה לנביא לך אמור להם אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו, וכוונת הכתוב כי ענין גלותנו איננו ענין גירושין ולא ענין מכירה, כי הקב"ה כל
העולם

ען פיר מיר איין טרייסט, אָדער לְפָחוֹת אַז איהר אלט מיר ערצֶעהלֶען אַז יֶענֶער אוּנ יֶענֶער מֶענְש איז איך אַרֶעסְטִירְט פיר דיזֶעלְבֶּע זַאךְ אוּנ הַיינְט אָדֶער ארְגֶען וֶועט מֶען איהם זֶעטְצֶען מִיט מִיר צוּזַאמֶען ין אֵיין חֶדֶר, וָואלְט דָאס אֶפְשַׁר גֶעוֶוען אַ שְׁטִיקֶעלֶע חָמָה, איך וָואלְט זֶעהן אַז איך בִּין נִיט אֵיינֶער אִין זא פַּיין אוּנ שְׁמֶערְצֶען, אָבֶּער יֶעטְצְט, אַז יֶענֶער אִיז עזֶעטְצְט אִין אָסְטְרָאג דָארְטֶען אוּנ דָארְטֶען וָואס אִיךְ עה איהם נִיט אוּנ עֶר מִיר נִיט, וָואס פִיר אַ טְרֵייסְט אנן דָאס מִיר זַיין, עֶס אִיז מִיר נִיט גֶענוּג מֵיין צַעַר ארף איך נָאךְ הָערֶען אַז יֶענֶעם אִיז אויךְ פִינְסְטֶער וּנ בִּיטְטֶער". דֶער נִמְשַׁל אִיז רִיכְטִיג מִיט אוּנְז: ז דָער גֵיהִנָּם וָואלְט גֶעוֶוען אַ קְלֵיינֶער פְּלַיאץ וָואס ללֶע רְשָׁעִים וָואלְט מֶען דַארְפֶען צוּזַאמֶען זֶעטְצֶען ין אֵיינְעם, וָואלְט אֶפְשַׁר גֶעוֶוען אַ שְׁטִיקֶעלֶע נֶחָמָה, אס נַארִישֶׁע מֶענְשֶׁען טְרֵייסְטֶען זִיךְ בְּנֶחָמָה שֶׁל בָל. אִיךְ בִּין דָאךְ נִיט אֵיינֶער עֶס אִיז דָא צוּ מִיר יעל רְשָׁעִים, וִויא עֶס וֶועט זַיין מִיט אַללֶעמִין וֶועט

זַיין מִיט מִיר אויךְ". וֶוען אָבֶּער אַ מֶענְשׁ מִיט אֵיין גֶעפִיהל זָאלל בֶּעטְרַאכְטֶען אָט וִויא גְרוֹיס דַאכְט זִיךְ דִיא וֶועלְט אִיז וָואס פִיר אֵיין זְנַאטְשֶׁענֶיע הָאט זִיא מֶעהר נִיט אַנְטְגֶעגֶען אֵיין פְלַאנֶעט פוּן הִימֶעל, אַז דִיא זוּנְן אַלֵיין אִיז מֶעהר וִויא אֵיין מִילְיָאן מָאל גְרֶעסֶער וִויא דֶער גַאנְצֶער עֶרד-קוּגֶעל אוּנ וָואס זְנַאטְשֶׁיעט דִיא זוּנְן אַנְטְגֶעגֶען דֶעם גַאנְצֶען רוּים אוּנ נָאךְ דֶעם חֶשְׁבּוֹן זָאגֶען אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים ז"ל וָואס הָאבֶּען אַללֶעס גֶעזֶעהן בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אוּנ גֶעהַאט בְּקַבָּלָה אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה, אַז דֶער גֵיהִנָּם אִיז פִיעל טוֹיזֶענְדְטֶער מָאל גְרֶעסֶער וִויא דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט, וֶועט דָאךְ אוֹיסְקוּמֶען פִיר יֶעדֶער רָשָׁע אַ גְרוֹיסֶער פְּלַיאץ גֵיהִנָּם, אוּנ וַוייט אֵיינֶער פוּן דֶעם אַנְדֶערְ'ן אַ גְרוֹיסֶען מֶרְחָק, וָואס אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערְן וֶועט גָאר נִיט זֶעהן אוּנ נִיט הֶערֶען, יֶעדֶער וֶועט נוּר שְׁרַייֶען אוּנ זִיךְ בַּייסֶען זַיין פְלֵייש בֶּעזוּנְדֶער, הַיינְט וָואס קָאנְן דָאס זַיין פִיר אַ נֶחָמָה אַז עֶס אִיז דָא נָאךְ פִיעל רְשָׁעִים וָואס יֶענֶער לַיידֶעט אויךְ פִיעל בִּיטֶערֶע שְׁמֶערְצֶען.
אז

העולם שלו ואיננו בע"ח למי שיצטרך למכור לו בניו עבוד חובו והגלות בין העובדי כוכבים הוא לכלה הפשע ולהתם החטאת כמו שכתוב בדניאל ועוד מעמים כמו שנכתוב לקטן בפרק שני. ואף בהיותנו תחת אויבינו הוא רק אלהינו ולא אלהי האומות עובדי כוכבים ומזלות כמו שכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם ואיתא בתורת כהנים דהאי קרא קאי על ד' מלכיות שהיו משתעבדים בישראל וגם אח"כ בימי גוג ובכולם הוא רק ה' אלהינו שמיחד שמו עלינו וע"כ צריך שידע איש יהודי המתנודד מגוי אל גוי ואפילו אם הוא בקצה השמים שלא נפל עי"ז ממדרגתו בשום דבר וה' אל עולם הוא אלהיו עדיין. ואפילו אם הוא באיזה מקום שמוכרח לעבור על איזה מפרטי דיני התורה מפני סכנות נפשות ממש אפילו הכי צריך שידע שעדיין איש ישראלי הוא כמקדם ומחויב לשמור יתר מצות התורה כמו שאר איש ישראל וכשהוא עובר ע"ז רשע גמור יקרא כשאר איש ישראל העובר על רצון ה' ברצונו *) צא נא וראה שאפילו במוכר עצמו לנכרי או לעקר שבודאי איש נבזה הוא עבור זה כי הלא ידע שבודאי יבטל עי"ז הרבה פעמים מדיני התורה אפ"ה בארה לנו התורה כמה פסוקים בזה בסוף פרשת בהר שה' הוא אלהיו עדיין כמו שכתוב אחר פרשת מוכר עצמו לנכרי כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם וגו' אני ה' אלהיכם ונאמר אחריו לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם וגו' ופרש"י [והוא מהתורת כהנים] כנגד הנמכר לעכו"ם הכתוב מדבר שלא יאמר הואיל ורבי עובד ע"ז אף אני כמותו הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו לכך נאמרו מקראות הללו עכ"ל. ועל אחת כו"כ בזה שלא מכר את עצמו רק שנגזר עליו מן השמים שיהיה נע ונד בארצות רחוקות בודאי אין לו שום פחיתות עבור זה. גם מפרשת נצבים הנ"ל

שהקדמנו

*) ושמעתי בשם גאון אחד מדורות שלפנינו שאמר בצחות לשונו, שאיש שקיבל עליו עבודת גלולים ופרק ממנו לגמרי עול המצות [שהוא מתברך בלבבו לומר שכבר סילק ממנו עול המצות לגמרי ולא יחשבו עמו רק על הפריקה] שהוא עתיד להענש אף על ביטול ברכת המוציא וכדומה דברים שהם מד"ס כגון מלטול מוקצה וכדומה, והיינו דבדין שמים לא נדחה עון קל מפני הרבה עונות חמורות, ומי שנולד מזרע ישראל אין בכחו לסלק מעליו עול המצות בשום אופן לעולם וכ"ש מי שעבר על איזה מצות התורה באקראי חלילה לו לעבור עוד, ועל אשר עבר יעשה תשובה ויקובל לרצון לפני ה' הרוצה בתשובה ולא ידח ממנו נדח. וכעין זה מצאתי בדברי הרמב"ם בספרו אגרת תימן על האנוסים בידי עובדי כוכבים וז"ל ישים בין עיניו לעשות ולקיים מן המצות מה שהוא יכול ואם אירע לו שעבר הרבה או שחילל שבת לא יטלטל מה שאינו מותר לטלטלו ולא יאמר מה שעברתי עליו יותר גדול מזה שאני נזהר ממנו אלא יזהר מכל מה שהוא יכול, ותדע שצריך האדם לידע עיקר מעקרי הדת, והוא שירבעם ב"נ והדומין לו נפרעין ממנו על עשיית העגלים ועל ביטול עירובי תבשילין והדומה לו שלא יאמר אדם קים לי בדרבה מיניה לא יאמר זה אלא בדיני אדם בעוה"ז אבל הש"י נפרע מן בנ"א על החמורות והקלות ונותן שכר על כל דבר שעושין, ע"כ צריך האדם שידע שכל עבירה שיעשה נפרעין ממנו עליה, וכל מצוה שיעשה מקבל עליה שכר עכ"ל.

אַז אִיךְ וָועל אִיהם נִיט זֶעהֶן אוּנ נִיט הֶערֶען. אויךְ זָאגְט דֶער מֶדְרָשׁ אַז דֶער פַייעֶר פוּן גֵיהִנֹם הָאט נוּר דִיא סְגוּלָה פוּן בְּרֶענְגֶען, עֶר אִיז 60 מָאל אַזוֹיא הֵייס וִויא אוּנְזֶער פַייעֶר אָבֶּער דִיא סְגוּלָה פוּן לַייכְטֶען הָאט עֶר נִיט, עֶר אִיז פִינְסְטֶער, וֶועט דָאךְ קֵיינֶער נִיט זֶעהֶן דֶעם צְווייטֶען. מִיט דִיזֶען בֶּערֶעכֶענוּנְג זֶעהֶען מִיר אַז מֶען דַארְף נִיט קוּקֶען וָואס יֶענֶע שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשֶׁען טְהוּעֶן, וֶוען אֲפִילוּ זַייא מֶעגֶען זַיין דֶער גְרֶעסְטֶער טְהֵייל פוּן שְׁטָאדְט, וִויא דִיא תּוֹרָה שְׁרֵייבְּט לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעֹת, ד. ה. אֲבְּוָואהְל אִין אַלֶעם דַארְף מֶען זִיךְ נֵייגֶען צוּם רַבִּים, טוּהן וִויא דֶער רַבִּים טְהוּט, אָבֶּער וֶוען דֶער רַבִּים גֶעהט אִין אַ שְׁלֶעכְטֶע וֶועג טָאר מֶען נִיט מִיטְגֶעהן אוּנ מֶען מוּז זַיין אֵיינֶער אַיין אוּיסְנַאהם *), אוּנ זִיךְ מַרְחִיק זַיין פוּן זַייא וַוייט מֶעגְלִיךְ אִיז אֲפִילוּ נִיט שְׁטֶעהֶן אִין זֵייעֶרֶע ד' אַמּוֹת (וֶוען מֶען בְּרוֹיכְט נִיט צוּם גֶעשֶׁעפְט) בִּכְדֵי מֶען זָאלל נִיט קוּמֶען צוּא מַאכֶען אַיין רַאזְנָאוָואר מִיט זַייא אוּנ זִיךְ נָאכְצִיהֶען נָאךְ זַייעֶרֶע גֶעפֶאהְרְלִיכֶע דְרָכִים, וִויא דָוִד הַמֶּע"ה זָאגְט: אַשְׁרֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ כו' ד. ה. דִיא הַצְלָחָה פוּן מֶענְשֶׁען אוּנ זַיין רִיהמוּנְג בֶּעשְׁטֶעהְט אִין דֶעם, וָואס עֶר זָאלל אוֹיס מַיידֶען צוּ גֶעהן נָאךְ דִיא רַאטְה פוּן דִיא רְשָׁעִים אוּנ

אפילו

*) וִויא דֶער נָבִיא זָאגְט הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם כִּי אֶחָד קְרָאתִיו, ד. ה. בֶּעטְרַאכְט אַייעֶר פָאטֶער אַבְרָהָם וָואס עֶר אִיז גֶעוֶוען אִין אַ צַייט וָואס דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט הָאט אָרַאפְּגֶעבְּלַאנְדְזֶעט פוּן אֱמֶת'ע וֶועג, הָאט עֶר נִיט גֶעקוּקְט אויף קֵיינֶעם אוּנ אִיז גֶעגַאנְגֶען הִיפֶּךְ אַלֶעמֶען אַזוֹיא זָאלְט אִיהר אויךְ טְהוּן.

שהקדמנו למעלה מוכח בהדיא שאפילו כשישראל נודחין בקצה השמים אפ"ה יש עליהן עול התורה והמצוה וכשיתבוננו בזה ויקיימו יזכו עבור זה לגאולה. הנה נתבאר לנו מכל אלה שאיש הישראלי אף בהיותו מתנודד בקצה הארץ והוא כבוש שם תחת איזה אומה עובדת כו"ם אפ"ה לא סילק הקב"ה את פניו ממנו והוא חלקו ונחלתו לעולם:

פרק שני

בו יבואר כי רק בקיום מצות התורה נקרא יהודי.

והנה לפי מה שבררנו מהכתוב את אמיתת הדבר שאיש הישראלי אף בהיותו בקצה תבל אפילו הכי ה' הוא חלקו ונחלתו לעולם ולא יוכל לסלק מעל עצמו כבודו של הקב"ה ומוראו, אשוב להפליא על המתנודדים לפי מה שידוע ונשמע בעולם שיש מהם שיעשו מצות התורה בעיניהם כהפקר ואפ"ה אם ישאלוהו אם איש יהודי הוא משיב תיכף שבודאי הוא יהודי ומאמין בתורת ה' כמו אבותיו, וע"ז אשאלנו הכזה חובת היהודי בעולם שיקרא רק שמו יהודי ולא לעשות מעשה יהודי והלא חובת יהודי בעולם לידע שה' אלהינו הוא ברא והמציא בחפצו ורצונו את כל העולמות והנמצאים כלם, העולמות העליונים והמלאכים והגלגלים וכל הנבראים והיצורים הוא בראם ויצרם הוא ה' אלהים לבדו ואפס זולתו ותיכף מראשית הבריאה בחר באבותינו אברהם יצחק ויעקב לאהבה אותם

אפילו ניט זיטצען צוזאממען מיט לצים, דיא וואס שפאטען פון יודישע אויפפיהרונג, זאגען אונזערע חכמי התלמוד זעהר פראקטיש, ווייל ווען מען געהט נור אין דיא וועג וואו זייא געהען איז עלול מען זאלל זיך מיט זייא בעגעגנען און זיך אבשטעללען ריידען און נאכהער זיטצען און פארברייגגען מיט זייא און נאכהער נאכטוהן זייערע שלעכטע טהאטען, און פארניפטעט ווערען מיט זייערע שלעכטע דעות:

פרק שני

רעדט פאנאנדער אז נור מיט דעם היטטען גאטטעס געזעטצע הייסט מען איין איד.

וועדליג מיר האבען ערקלעהרט פון פסוק דיא ריינע וואהרהייט, אז איין איד ווען אפילו ער איז פארוואָרפען אין עק וועלט צווישען געצען-דיענער געהער ער אללעס צוא גאטט, וואס ער איז דער ווירטה פון דער וועלט, און קאנן פון זיך ניט אראפוואַרפען גאטטעספורכט און זיין כבוד, איז אונז א גרויסער וואונדער, וועדליג עס הארט זיך אז עס איז דא פיעל מענשען פון דיא פארוואָרפענע וואס האבען מפקיר געוועזען דיא גאנצע תורה, ער וויל נאך ניט אנהויבען צוא פאלגען וואס דיא תורה זאגט, אויף איין האאר ניט, פון דעסטוועגען אז ער הערט מען בעליידיגט איהם אז ער איז גאר קיין איד ניט, וויל ער גרייליך ניט ליידען און זאגט אז ער איז געוויס איין איד און גלויבט אין גאטט און אין דער תורה אזויא וויא זיינע עלטערן, היינט פרעג איך איהם, הייסט ער דען איד נור מיט דעם נאמען וואס ער רופט זיך „איד" אבער אין טהאט הויבט ער ניט אן צוא טאהן דיא שולדען פון איין איד, מען קען איהם גלייכען צום יעניגען וואס האט זיך אנגעטאהן איין מונדיר פון איין קארפוסנעם גענעראל, פרעגט מען איהם דוא ווייסט עפעס דעם קורס אין בילדונג וואס איין גענעראל דארף קאננען? זאגט ער ער ווייסט גאר ניט, און צו וואס ברויך איך צוא וויסען אבי איך טראג איין מונדיר פון איין גענעראל, קען מען שוין פארשטעהן וואס פיר איין שוטה דאס איז, לבד וואס ער איז ניט קיין גענעראל פארדיענט ער נאך א גרויסע שטראף, וואס קומט א פריוואטנעם מענשען וואס קליידעט זיך אין וואיענע קאסטיום. דאסגלייכען ווען ער וויל גערופען ווערען אין דער וואהרהייט איין יהודי, מוז ער וויסען דעם קורס אין בילדונג פון איין יהודי ד. ה. ער מוז וויסען אז עס איז פארהאנדען איין בורא אין הימעל וואס האט בעשאפען מיט זיין וויללען דיא הימעל דיא זונן און לבנה מיט אללע שטערען, פלאנעטען און קאמעטען וואס געפינט זיך אין איהם, דיא ערד מיט אללע געוואוקסען און פערשיעדענע ברואים וואס געפינט זיך אויף איהר, דעם ים מיט אללע וואונדערליכע ברואים וואס געפינט זיך אין איהם און ער גיבט חיות און שפייז אללעמען און איז משגיח אויף זיי, און חוץ איהם איז ניטא קיינער וואס האט מאכט צו טאהן גוטטעס אדער שלעכטעס, און האט אויסערוועהלט אונזערע עלטערן אברהם יצחק יעקב זייא צו ליעבען (ווייל זייא האבען פאר-שטאנען

אותם [שהיו עובדים ומשכילים אלהותו כאחד מצבא המרום והיו מוסרים נפשם עליו] ולכן תיכף מראשית עשה עם אבותינו אלה נסים ונפלאות הרבה שהוציא את אבינו אברהם מכבשן האש והפיל לפניו ארבעה מלכים והציל אותו מכל אויביו מסביב בנפלאות גדולות ואח״כ גם אותנו זרעם הוציא ממצרים בכח גדול וביד חזקה וברוב נסים ונפלאות ובקע לנו הים והעבירנו בתוכו בחרבה ואת צרינו שקע בתוכו והוליכנו בעמוד ענן יומם ובאש לילה במדבר הגדול והנורא אשר אין שם לחם ומים והאכילנו את המן והשקנו מים מצור החלמיש וקרבנו לפני הר סיני ובערפלי טהר נגלה עלנו והראנו את כבודו ואת גדלו ואת קולו שמענו מתוך האש במעמד ששים רבוא רגלי הגברים לבד מנשים וטף, ואת כל אלה כולנו בעינינו ראינו ובאזנינו שמענו ושם כרת עמנו ברית להיות לו לעם והבדילנו וקדשנו מכל העמים אשר על פני האדמה וצונו מצות חקים ומשפטים לעבוד אותו בהם תמיד. והנה מלאכי אחרון הנביאים סיים נבואתו במאמר זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים וגו׳

שְׁטַאנֶען זַיין גְרויסֶען מַאכְט אוּנ גוֹטְסְקַייט אוּנ הָאבֶּען אִיהם גֶעדִינְט מִיט לַייבּ אוּנ לֶעבֶּען אוּנ הָאבֶּען זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גֶעוֶועזֶען צוּ הַיילִיגֶען זַיין לִיעבֶּען נָאמֶען) אוּנ דְרוּם פוּן אָנְפַאנְג אָן הָאט עֶר גֶעטָאהן מִיט זַייא נִסִים וְנִפְלָאוֹת, עֶר הָאט אַרויסגֶערֶעטֶעט אוּנְזֶער פָאטֶער אַבְרָהָם פוּן אוּר כַּשְׂדִים פוּן קַאלְךְ-אוֹיוֶוען וָואס נִמְרוֹד הָאט אִיהם גֶעוָוארְפֶען אַהִין, וַוייל עֶר הָאט גֶעקְרִיגְט אוֹיף זַייעֶרֶע גֶעצֶען-דִינֶערַיי, אוּנ עֶר אִיז אַרוֹיס מִיט אַ גְרויסֶען נִצָּחוֹן, אוּנ זַיין נָאמֶען אִיז גְרויס גֶעוָוארֶען, אוּנ נַאכְהֶער בְּעֵת דִיא פִיער שְׁטַארְקֶע קֶענִיגֶע הָאבֶּען גֶענוּמֶען זַיין פְּלִימֶענִיק לוֹט אִין פְלֶען, אִין דֶער צַייט וָואס זַייא הָאבֶּען צוּרוֹיבְּט סְדוֹם אוּנ עֲמוֹרָה, הָאט אַבְרָהָם זַייא נָאכְגֶעיָאגְט, הָאט הַשי״ת זַייא גֶעמַאכְט פַאלְלֶען פַאר אִיהם אוּנ פוּן אַלֶע פַיינְדֶע וָואס הָאבֶּען גֶעוָואלְט פַארשְׁפְּרַייטֶען אַיין גֶעץ אוּנְטֶער אִיהם הָאט הַשי״ת אִיהם מַצִיל גֶעוֶועזֶען מִיט נִסִים וְנִפְלָאוֹת, אוּנ הָאט גֶעמַאכְט גְרויס זַיין נָאמֶען אִין דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט אַז אַלֶע הָאבֶּען זִיךְ מַכְנִיעַ גֶעוֶועזֶען אוּנְטֶער אִיהם אוּנ הָאבֶּען אִיהם גֶערוּפֶען נְשִׂיא אֱלֹהִים (גָאטְלִיכֶער פִירשְׁט) אוּנ דָאס גְלַייבֶען הָאט עֶר גֶעטָאהן נִסִים וְנִפְלָאוֹת מִיט אוּנְזֶער פָאטֶער יִצְחָק אוּנ יַעֲקֹב, אוּנ נָאכְהֶער פוּן גְרויס לִיעבְּשַׁאפְט וָואס עֶר הָאט זַייא גֶעלִיעבְּט, הָאט עֶר מִיט אוּנְז (וָואס מִיר זַיינֶען זַייעֶרֶע קִינְדֶער) אוֹיךְ גֶעטָאהן נִסִים וְנִפְלָאוֹת, עֶר הָאט אוּנְז אַרויסגֶענוּמֶען פוּן מִצְרַיִם פוּן אֵייבִּיגֶע שְׁקְלַאוֶוען מִיט גְרויס קְרַאפְט אוּנ שְׁרֶעקְלִיכֶע וואוּנְדֶער אוּנ אַז פַּרְעֹה הָאט נַאכְהֶער אוּנְז נָאכְגֶעיָאגְט, צוּרִיק-צוּנֶעהְמֶען אוּנְז פִיר שְׁקְלַאוֶוען, הָאט הַשי״ת פַאר אוּנְז גֶעשְׁפָּאלְטֶען דֶעם יַם סוּף אוּנ הָאט אוּנְז דוּרְכְגֶעפִיהְרְט אִין דֶער טְרִיקֶענֶעס אוּנ אוּנְזֶערֶע פַיינְד הָאט עֶר גֶעמַאכְט אַיינְזִינְקֶען אִין טִיפֶען יַם, אוּנ נָאכְהֶער הָאט עֶר אוּנְז גֶעפִיהְרְט פֶערְצִיג יָאהר אִין אַ וִויסְטֶען שְׁרֶעקְלִיכֶען מִדְבָּר מִיט אַיין וָואלְקֶען-זַייל בַּייא טָאג פִיר אַיין וֶועג-וַוייזֶער (פְּרָאוָואדְנִיק) אוּנ אַיין פַייעֶר-זַייל בַּייא נַאכְט צוּ בֶּעלַייכְטֶען אוּנְז דִיא וֶועג. אוּנ גֶעשְׁפֵּייזְט אוּנְז מִיט מַן פוּן הִימֶעל, אוּנ גֶעמַאכְט קְוָואלְלֶען אַיין פֶעלְזֶען-שְׁטֵיין אָנְצוּטְרִינְקֶען אוּנְז, אוּנ הָאט אוּנְז צוּגֶעפִיהְרְט צוּם הַר סִינַי, אוּנ מִיט גְרויס פָּאראד אוּנ עֶהְרֶע הָאט עֶר עֶרְשַׁיינְט צוּ אוּנְז, אוּנ אוּנְז גֶעוויזֶען זַיין גְרויסְקַייט מִיט זַיין גְלַאנְץ אוּנ זַיין זִיסֶע שְׁטִימֶע הָאט עֶר אוּנְז גֶעמַאכְט הֶערֶען, אַזַא גְרויסֶע פּוּבְּלִיקוּם הָאבֶּער וִויא זֶעקְס מָאל הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְד מֶאנֶער פוּן צְוַואנְצִיג יָאהר בִּיז זֶעכְצִיג יָאהר לְבַד נָשִׁים אוּנ טַף, אוּנ דִיזֶעס אַלֶעס הָאבֶּען מִיר מִיט אוּנְזֶערֶע אוֹיעֶרֶען גֶעהֶערְט אוּנ מִיט אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען גֶעזֶעהֶן אוּנ דָארְטֶען בַּיי׳ן הַר סִינַי הָאט עֶר מִיט אוּנְז כּוֹרֵת בְּרִית גֶעוֶועזֶען [גֶעשְׁלָאסֶען אַיין קָאנְטְרַאקְט] מִיר זָאלְלֶען זַיין זַיין פָאלְק אוּנ הָאט אוּנְז גֶעהֵיילִיגְט אוּנ אָבְּגֶעזוּנְדֶערְט פוּן אַלֶע נַאצְיָאנֶען וָואס גֶעפִינֶען זִיךְ אוֹיף דֶעם עֶרְד-קוּגֶעל, אוּנ הָאט אוּנְז גֶעבָּאטֶען מִצְוֹת חוּקִים וּמִשְׁפָּטִים, מִיט דֶעם זָאלְלֶען מִיר זַיין זַיינֶע דִינֶער שְׁטֶענְדִיג, אוּנ פוּן דֶענְסְטְמָאל אָן בִּיז הַיינְט (בִּיז אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וֶועט קוּמֶען אוּנְז מְבַשֵּׂר זַיין דִיא גְאוּלָה הָאֲמִתִּית) הָאבֶּען מִיר נִיט צוּא זוּכֶען קֵיין אַנְדֶערֶע וֶועגֶען, צוּא דִינֶען דֶעם אֵיבִּיגֶען וָואס אִין הִימֶעל, נוּר צוּ הִיטֶען תּוֹרַת מֹשֶׁה דִיא אַלֶע מִצְוֹת חוּקִים וּמִשְׁפָּטִים מִיט דֶעם בִּיאוּר בְּעַ״פּ וָואס אִיז אִיבֶּערגֶעגֶעבֶּען גֶעוָוארֶען פוּן אַיינֶעם צוּ דֶעם אַנְדֶערְן פוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע״ה בִּיז דִיא חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה וְהַתַּלְמוּד, אַזוֹיא וִויא מַלְאָכִי דֶער לֶעצְטֶער נָבִיא זָאגְט אוּנְז אִין דֶעם נָאמֶען פוּן הַשי״ת, זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי כו׳ הִנֵּה אָנֹכִי שׁוֹלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא וגו׳

וגו׳ הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו׳ וכאומר שמעתה עד שילוח אליהו אין לאדם לחפש שום דרכים אחרים לעבודת ה׳ רק לזכור תורת משה עבדו ולקיימה [כי לא יחליף הקב"ה ולא ימיר דתו, ולאפוקי מהטועים בזה וכמו שכתב בסמ"ג] שזהו חובת היהודי המאמין בה׳ בורא שמים וארץ, אבל אם הוא משליך את דבר ה׳ אחרי גוו ומבזה התוה"ק שדבריה בעיניו כהפקר גם שם יהודי לא הדר לו*) דרך

ב שמירת

*) ואפילו האנשים אשר כבוד התורה יקר בעיניהם ומפארים אותה בהוצאות כסף רב על תכשיטיה ועל ארון הברית אשר היא שוכנת בתוכו בכל זאת אל יבטיח יצרם שיצאו בזה כל חובת איש יהודי ועי"ז עם ה׳ יקראו אף שרחוק מכליותיהם רוב קיום מצותיה ונותנים לכל מצות התורה עורף ולא פנים והופקר בעיניהם רוב המצות אשר עיקר הדת תלוי בהם כמו שמירת השבת והנחת תפילין וכדומה משאר מצות התורה. לא כן הדבר כי במה שמכבדין אותה לפנים ולמה שצותה עלינו בעיני המצות יתנו לה ערף ויעשו הפך רצונה, לא יכופר להם עלבונה כי אין לך עלבון גדול מזה באשר שלדבריה לא ישימו לב. ונסביר דבר זה על דרך ציור משל לשתי אחיות שאביהן התחתן עם אחת בעיר אחת והשניה בעיר אחרת רחוק אשה מרעותה כברת ארץ ובעוד שנים אחדות הצליח ה׳ לבעל אחת משתי האחיות ועלה למדרגת עשיר והשניה נשארת בעניותה, והיה מנהג אשר כל שנה ושנה נסעה אשה אל אחותה לראות שלומה ושלום בני ביתה. פעם אחת כשבאת העניה אל אחותה העשירה נזדמן שישבו שניהן בחדר אחד ואין איש עמהן, שאלה העניה את העשירה אחותי תגיד לי האמת ואל תכחד ממני מדוע פניך רעים כאשה חולנית הלא אמרת לי כי ב"ה את שלום בבריאותך וכן בניך ואין לך שום מחסור בבית אישך כי הבית מלא כל טוב מדוע פניך דלים ורזים כל כך. ותען לה אחותה בשברון מתנים, הוי! אחותי מי יוכל לתאר לפניך מצוקת לבבי אשר לבי עלי דוי, תדע אחותי אשר מכל עונג אשר ראית בביתי המלא כל טוב לא מצאתי קורת רוח אף רגע, ואין אנכי מקבל שום שמחה מזה, יען כי

אישי

ך ווייל דיא תּוֹרָה אִיז אַיין עֶווִיגֶע וִויא השי"ת אִיז אַיין עֶווִיגֶער אוּנ וֶועט נִיט גֶעוֶועקְסֶעלְט וֶוערֶען אוֹיף קַיין פַאלל, אָט דִיזֶעס אַלְלֶעס אִיז דֶער קוֹרֶם פוּן וֶוערֶענְמְהוּם, מֶען זָאלל הַייסֶען אַיין אִיד וָואס גְלוֹיבְּט אִין גָאטט וָואס הָאט בֶּעשַׁאפֶען הִימֶמעל אוּנ עֶרְד אוּנ הִימֶען זַיינֶע גֶעבָּאט, אָבֶער וָוען עֶר וַוארְפְט גָאטטֶעס רֵייד הִינְטֶער-זִיךְ אוּנ אִיז מְבַזֶה דִיא הֵיילִיגֶע תּוֹרָה, אוּנ אִיהרֶע רֵייד אִיז בַּייא אִיהם הֶפְקֵר פוּנְקְט וִויא נָאר גִיט פַאר אִיהם אִיז דָאס פַארְזָאגְט גֶעוָוארֶען, אִיז דֶער נָאמֶען יְהוּדִי אוֹיךְ פַאר אִיהם נִיט פַּאסִיג*)

ווייל

*) אוּנ אֲפִילוּ דִיא מֶענְשֶׁען וָואס דֶער כְּבוֹד הַתּוֹרָה אִיז בַּייא זֵייא מְהַייעֶר, זֵייא צִיעֶרֶען אוֹיס דִיא סֵפֶר תּוֹרָה מִיט גָאלְד אוּנ דִימַאנְטֶען אוּנ לָאזֶען זִיךְ קָאסְטֶען אַסַךְ אוֹיף שְׁנִיצוּנְג אוּנ בֶּעפּוּטְצוּנְג פוּן אָרוֹן הַקוֹדֶשׁ, זָאלְלֶען זֵייא נִיט רֶעכְנֶען, אַז מִיט דֶעם זַיינֶען זֵייא יוֹצֵא דִיא גַאנְצֶע פְּפְלִיכְט פוּן אַיין יְהוּדִי, אוּנ דַאדוּרְךְ וֶוערֶען זֵייא גֶערוּפֶען גָאטטֶעס פָאלְק, הֲגַם עֶס אִיז וַוייט פוּן זֵייעֶרֶע גֶעדַאנְקֶען דִיא גְרֶעסְטֶע מְהֵייל פוּן אִיהרֶע מִצְוֹת, אוּנ עֶס אִיז בַּייא זֵייא הֶפְקֵר דִיא מִצְוֹת וָואס זֵייא זַיינֶען דֶער גַאנְצֶער קִיוּם הַדָת, וִויא צב"ש שַׁבָּת הִיטֶען אוּנ תְּפִילִין לֵייגֶען אוּנ דָאס גְלַייכֶען, זֵייא זַיינֶען אִין אַ גְרוֹיסֶען אִירְטְהוּם, מִיט דֶעם וָואס זֵייא פּוּטְצֶען אוֹיס דִיא סֵפֶר תּוֹרָה מִיט'ן אָרוֹן הַקוֹדֶשׁ וֶועט זֵייא נִיט פַארגֶעבֶּען וֶוערֶען דֶער עֶלְבּוֹן הַתּוֹרָה, וָואס זֵייא בֶּעלֵיידִיגֶען אִיהר אוּנ פַארְשֶׁאמֶען אִיהר מִיט דֶעם וָואס זֵייא אִינְטֶערֶעסִירֶען זִיךְ נִיט אִין אִיהרֶע גֶעזֶעצֶע, אוּנ פַארהַאסֶען דִיא אַללֶע וָואס לֶעהְרֶען אוּנ מַאטֶערֶען זִיךְ אִיהר צוּ וִויסֶען מִיט אַ גְרוּנְד, אִיז דֶען דָא אַ גְרֶאסֶערֶע שַׁאנְד אוּנ אַבֶּעלֵיידִיגוּנְג פַאר דֶער תּוֹרָה? שְׁטֶעלְט אַייךְ פָאר צוּם ב"ש, צְוֵייא שְׁוֶועסְטֶער הָאבֶּען גֶעוָואהְנְט וַוייט אֵיינֶע פוּן דִיא אַנְדֶערֶע, אֵיינֶע הָאט גֶעגְלִיקְט אוּנ אִיז גֶעוָוארֶען רַייךְ אוּנ דִיא צְוֵייטֶע אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אָרֶעם, וַיְהִי הַיּוֹם אִיז גֶעפָאהרֶען אֵיינֶע צוּ דִיא אַנְדֶערֶע צוּא גַאסְט, זִיטְצֶענְדִיג צוּזַאמֶען אִין אַ צִימֶער אוּנ קֵיינֶער אִיז דֶערבַּייא נִיט גֶעוֶוען, פְרֶעגְט דִיא אָרֶעמֶע שְׁוֶועסְטֶער דִי רַייכֶע: „זָאג מִיר מַיין טְהַייעֶרֶע שְׁוֶועסְטֶער דִיא רֵיינֶע וַואהְרְהַייט, וַוארוּם זֶעהְסְטוּ אוֹיס אַזוֹיא שְׁלֶעכְט; בִּינְסְטוּ פִילֵייכְט קְרַאנְק? דוּא הָאסְט דָאךְ מִיר גֶעזָאגְט אַז דוּא בִּינְסְט פָאלְקָאם גֶעזוּנְד, אוּנ דִיר פֶעהלְט קֵיין הָאר נִיט, דַיין שְׁטוּב אִיז פוּל פוּן כָּל טוּב, הַיינְט וַוארוּם בִּינְסְטוּ אַזוֹיא פִינְסְטֶער אוּנ מָאגֶער?" „אוֹי, וֵויהְ אוּנ וָועה אִיז מִיר! אַנְטְוָוערְט דִיא רַייכֶע שְׁוֶועסְטֶער, וֶוער קֶאנן דִיר פַארְשְׁטֶעלְלֶען דִיא דְרִיקוּנְג פוּן מַיין הֶערְצֶען, וָואס מַיין הַארְץ טְרוֹיעֶרְט אִין מִיר, דוּא זָאלְסְט וִויסֶען מַיין טְהַייעֶרֶע שְׁוֶועסְטֶער, אַז פוּן דִיא אַללֶע פֶערגֶענִיגֶען וָואס דוּא זֶעהְסְט בַּייא מִיר אִין שְׁטוּב, גֶעפִין אִיךְ קֵיין צוּפְרִידֶענְהַייט נִיט אוֹיף אַיין רֶגַע, אוּנ דָאס עֶרְפְרֶעהט מִיר גַאנְץ וֶועניג, אָבֶער דִיא אֵיינְצִיגֶע אוּרְזַאךְ וָואס מַיין מַאן פַארְטְרוֹיעֶרְט

מיר

בשמירת חקי התורה נתקדשו ישראל להיות לעם לה׳ כי כן בהתחלת קבלת התורה ענו כל העם קול אחד ואמרו כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע, וכן בכריתת הברית שכרת השי״ת אתנו בערבות מואב ג״כ היה באופן זה כמו שכתוב הנסתרות לה׳ אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת, ומן הדין איש ישראל שנתנכרו מעשיו לאבינו שבשמים כגון שחילל שבת בפרהסיא פסול הוא לאכול קרבן פסח
כמו

אישי יעציבני בכל עת ובכל אשר אנכי מבקש ממנו לא ימלא את רצוני אף באחת, ואנכי בזויה בעיניו כאחת השפחות, ואף שבפני אנשים יעמוד לפנים חוק הכבוד וגם יקשט אותי בתכשיטים מפארים. אבל ביני ובינו לא ימלא רצוני מאומה, ויקניטני על כל דבר קל. הכלל אומר לך אהותי שאין דברי נחשבין בעיניו לכלום אף שאנכי מיעצהו תמיד לטובתו ואנכי תמימה עמו והוא לא יתן און קשבת לדברי, מזה נפל לבי עלי ולא אמצא שום קורת רוח מכל שמחה, כי טוב פת חרבה ושלוה בה, לזאת אל יפלא בעיניך עלי מה שפני דלים מאד, אבל עליך אחותי אתפלא אחר אשר ידעתי עניותך ולהצך אשר כל ימיך תחיי חיי צער כלחם צר ובאין בגד לכסות מערומך מדוע פניך צהלים כאיש אשר אין לו שום מחסור. ותען אחותה, הרע אהותי גורלי אשר חנני ה׳ הוא מנן לי מכל צער כי בכל אשר אוציא ספי אם באפשר אישי למלאות רצוני לא יפיל מדברי ארצה. לזאת אשמח מהמעט אשר יהנני ה׳ יותר מבית מלא כל ענג. כן בענינגו מה קורת רוח תמצא תורתנו הקדושה מהאיש אשר יכבדנה לפני כל ולפעמים יוציא עליה כסף רב לפנים אם בחדרי משכיתו יקניטנה על כל צער וצער, ומכל אשר תוציא ספיה לטלאות בקשתה יתן ערף
לדבריה

ווייל נור מיט דעם היטען די גענעטצע פון דער תּורה זיינען מיר געהייליגט געוואָרען צו זיין גאָטטעס פֿאָלק, אַזוי וויא אונזערע עלטערן האָבען געאַנטוואָרט אין אָנפֿאַנג קַבָּלת התּוֹרה אַללעס וואָס גאָטט רעדט וועללען מיר טאָהן אונ זעהן צו פֿערשטעהן. אונ דער וואָס איז מַפְקִיר מיט זיין אייגענעם ווילען די גענעטצע פון דער תּוֹרה דהיינו ער איז מְחַלֵּל שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא איז ער פֿאַרדאָרבען וויא איין קריסט אונ
איז

מיר מיין לעבען שטענדיג, אונ פון אַללעס וואָס איך פֿאַרלאַנג פון איהם איז ער ניט מְמַלֵּא מיין רָצוֹן אויף דאָס מינדעסטע, אונ איך בין ביי איהם געהאַכט אַזויא וויא די נידעריגסטע שִׁפְחָה, הֲגַם פֿיר מענשען אין די אויגען ניבט ער מיר אַללע דאַמען-רעכט מיט אַללע קאָמפּלימענטען אונ ער ציערט מיר אוים מיט שאָנע שמוק (ציערונג), אָבער אונטער אונזערע פֿיער אויגען, ערפֿילט ער ניט מיין וואונש אויף איין האָאר, אונ ער ערצירנט מיר אויף יעדער שריט, הַכְּלָל זאָג איך דיר מיין ליעבע שוועסטער אַז מיינע רייד פֿאַרנעהמט ביי איהם איין האָאר ניט, הֲגַם איך ראַטה איהם שטענדיג צו זיין גליק אונ איך בין טרייא צו איהם, אָבער ער לייגט גאָר ניט צו קיין אויער נעהמען ווגימאַניע אויף מיינע גוטע ראַטהען, דאָס קרענקט מיר זעהר אונ איך נעהם זיך קיין פֿרייהייט פֿון קיין שִׂמְחָה, ווייל עס איז בעססער טרוקענע ברויט אונ צופֿרידענהייט ביי דעם, דרום זאָלל ביי דיר קיין וואונדער ניט זיין וואָס איך זעה אוים אַזויא פֿינסטער אונ טרויעריג — אָבער אויף דיר מיין שוועסטער וואונדערט מיר זעהר שטאַרק, איך ווייס דאָך דיין אָבּסטאַיאַטעלסטווא וויא דוא בינסט דיין גאַנצען לעבען אַזויא געדריקט, דוא קוסטסט אָב מיט טרוקען ברויט, אונ קיין מאָל קיין גאַנצען בגד צו רעקקען דעם נאַקעט, וואָרום איז דיין פָּנִים אַזויא ליכטיג ? אַזויא וויא די רייכסטע פֿרויא וואָס איהר פֿעהלט קיין זאַך ניט ?״ — „זאָלסטו וויססען מיין מהייערע שוועסטער ! — אַנטוואָרט די אָרעמע, מיין גורל וואָס דער ליעבער גאָטט האָט מיר איינגעטהיילט איז מיין בעשיטצונג פֿון אַללע מיינע פּיין אונ ליידען, אין אונזערע קליינע געשעפֿטען וואָס מיר פֿיהרען נאָך אונזער קליינעם פֿאַרמעגען, האָב איך אַזאַ רעכטע דעה ביי מיין מאַנן, אַז וואָס נור איך רייד אוים פֿון מויל ווערדט גלייך ערפֿיללט אויפ׳ן בעסטען אופֿן, אויב עס איז נור מעגליך, איך האָב גרויס אַוואַנטאַזשע ביי מיין מאַנן, ער איז זעלטען איבערגעגעבען צו מיר, עס איז איהם ניט צו שווער פֿאַר מיר צו טאָהן וואָס נור מעגליך איז, דרום בין איך צופֿרידען מיט די ביסעלע וואָס דער ליעבער גאָטט האָט מיר געשאָנקען מעהר וויא הייזער וואָס איז פֿולל מיט די בעסטע פֿערגעניגען״.— אָט פּונקט רעמעלבען בילד איז מיט אונזער תּוֹרה הַקְּדוֹשָׁה, וואָס פֿאַר פֿאַרגעניגען קען אונזער אֵשֶׁת חַיִל דאָס איז די הייליגע תּוֹרה האָבען פֿון דעם גביר וואָס ציערט איהר אוים לְפָנִים מיט תַּכְשִׁיטִין, אונ בינו לבין עצמו ערצירנט ער
איהר

כמו שאר עובדי כוכבים כדכתיב כל בן נכר לא יאכל בו דהוא כולל ישראל שנתנכרו מעשיו וכן ביחזקאל כתיב כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבואו אל מקדשי לשרתני ופירשו רז"ל דערל לב היינו מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים. והאדם המפקיר בשאט נפש מצות התורה צריך להתבונן מה יענה ליום הדין כשיפקדהו השי"ת על כל מעשיו ואחד מהן לא נעדר כמו שכתוב כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט גו' הלא אז חיל ורעדה יאחזנו ויכוסה כלמה פניו. באמת כמה צריך אדם לירא ולפחד כשיתבונן בענינו שלבסוף כשיעלה למעלה לפני כסא כבודו יתברך ליתן דין וחשבון ויראה את הדר כבוד אלהינו איך שיש לו כמה אלפים רבבות כתות של מלאכי השרת שעומדים תמיד לפני כסא כבודו יתברך, וכמאמר הכתוב אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבון קדמוהי יקומון וכולם זעים וחלים מפניו ועושים באימה רצון קונם כשיראה האדם כל זה איך לא יבוש אז מעצמו אשר בשביל איזה הנאה קלה בעוה"ז בימיו הקצרים למלאות תאות נפשו [או כדי להשות עצמו לחבריו תרעים אשר המה ג"כ גוש עפר כמוהו] עבר כמה פעמים על רצונו של המלך ה'

להבריה ולא יםצאו דבריה שום קן בלבו. למשל רצונה מאיש הישראלי לשבות ביום השביעי ולא יעשה כל מלאכה והוא יעשה את השבת לחול, רצונה להניח תפלין בכל יום לאות כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, והוא לא יניח הפלין, רצונה שלא תתגאל נפשו במאכלות האסורות והוא אוכל נבלה וטרפה, רצונה שאל ישחית פאת זקנו והוא יעשה להפך וכן בשאר מצות התורה, א"כ מה נחת רוח תקבל מזה האיש כי ביותר תשמח ותקבל קורת רוח מאיש העני אשר הוא מקיים כל דבריה ודקדוקיה בשמחה אף שאין ידו משגת להוציא כסף לקנות לה תכשיטים ולהעמידה בארון זהב.

איז פְּסוּל צוּא עֶסֶען דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח אוּנ מָאר נִיט טאהן דִיא עֲבוֹדָה אִין בֵּית הַמִקְדָשׁ וֶוען אֲפִילוּ עֶר איז אַיין כֹּהֵן, אוּנ וֶוען אֲפִילוּ דִיזֶעם אַלֶעם קִימֶערְט איהם נִיט עֶר רֶעכֶענְט אַז עֶר קָאנְן אוֹיסקוּמֶען אָהן עם, דַארְף עֶר זִיךְ אָבֶּער בֶּערֶעכֶענֶען וָואס וֶועט ער אַנְטְוָואְרטֶען צוּם יוֹם הַדִין, אַז דֶער בּוֹרֵא ב"ה וֶועט אִיהם פְּרֶעגֶען אוֹיף אַלֶע זַיינֶע מַעֲשִׂים, דָאס זִינְדֶעסְטֶע פוּן זַייא וֶועט נִיט פֶעהלֶען, דֶענְסְטְמָאל וֶועט אִיהם אָנְגֶעהֶמֶען אַיין צִיטֶערְנֶעם, אוּנ אַיין שאַנְד וֶועט בֶּעדֶעקֶען זַיין גֶעזִיכְט וָואס פַאר אַפָּנִים וֶועט עֶר הָאבֶּען, אַז עֶר וֶועט זִיךְ גֶעפִינֶען אִין אַזַא הֶערְלִיכֶען אָרְט לִפְנֵי כִּסֵא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ צְוִוישֶׁען אַזַא פּוּבְּלִיקוּם פוּן דִיא הֵיילִיגֶע אָבוֹת אוּנ תַּנָאִים וַאֲמוֹרָאִים גְאוֹנִים צַדִיקִים חֲסִידִים שְׂרָפִים וְאוֹפַנִים וְחַיוֹת הַקוֹדֶשׁ, וָואס אַלֶע צִיטֶערֶען פַאר כְּבוֹד הַשי"ת, אוּנ עֶר וֶועט זִיךְ דֶערְמַאהנֶען אַז פַאר אַזַא נַארִישְׁקֵייט הֲנָאָה קְטַנָה אִין זַיין קוּרְצֶען לֶעבֶּען צוּ עֶרְפִילֶען זַיין תַּאֲוָה, אָדֶער מִיטְצוּשְׁטִימֶען מִיט זַיינֶע שְׁלֶעכְטֶע קַאמֶערַאדֶען, הָאט עֶר פִיעל מָאל עוֹבֵר גֶעוֶועֶן אוֹיף דֶעם רָצוֹן פוּן דִיא הֵיילִיגֶע תּוֹרָה וָואס דֶער מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְלָכִים הָאט געגעבען

איהר אוֹיף יֶעדֶער שְׁרִיט, אוּנ אִיהרֶע רֵייד הָאט בַּייא אִיהם קֵיינֶע וֶוערְדֶע נִיט צוּם בֵּיישְׁפִּיל: זִיא פַארְלַאנְגְט פוּן אִיהם עֶר זָאלל רוּהֶען שַׁבָּת פוּן מְלָאכָה (צוּם צֵייכֶען אַז דִיא וֶועלְט אִיז נִיט קֵיין הֶפְקֵר זִיא הָאט אוֹיף זִיךְ אַיין בַּעַל הַבַּיִת וָואס הָאט אִיהר בֶּעשַׁאפֶען אִין זֶעקְס טָאג אוּנ דֶעם זִיבֶּענְטֶען הָאט עֶר גֶעְ-רוּהט) אוּנ עֶר אִיז מְחַלֵל דֶעם טָאג פוּן שַׁבָּת; זִיא פַארְלַאנְגְט אַז עֶר זָאלל טְרָאגֶען תְּפִילִין שֶׁל יַד וְשֶׁל רֹאשׁ צוּם עֶרִינֶערוּנְג, אַז עֶר זָאלל מְשַׁעְבֵּד זַיין זַיינֶע טְהַאטֶען (וָואס מֶען טוּהט מִיט דִיא הַאנְד) אוּנ דִיא מַחֲשָׁבוֹת (וָואס אִיז מִיט'ן מוֹחַ) לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, נִיט לֶעבֶּען וִויא אַיין בְּהֵמָה. וָואס לִיגְט נוּר אִין תַּאֲוֹת הַזְמַן אוּנ קוּקְט נִיט וָואס וַוייטֶער אִיז, עֶס אִיז בַּייא אִיהר רֶעכְט אִיבֶּער אַ הוֹיפֶעל הֵייא, זִיךְ צוּ לָאזֶען פִיהרֶען אִין בּוֹינֶע (שְׁלַאכְט-הוֹיז) צוּם שְׁלַאכְט, אוּנ עֶר לֵייגְט נִיט קֵיין תְּפִילִין; זִיא פַארְלַאנְגְט פוּן אִיהם עֶר זָאלל זִיךְ נִיט פֶערְאוּנְרֵיינִיגֶען מִיט טְרֵפוֹת אוּנ מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וָואס זַייא זַיינֶען מְשַׁקֵץ דֶעם נֶפֶשׁ אוּנ פַארְגְרֶעבֶּען דִיא אֶדֶעלֶע יוּדִישֶׁע גֶעפִיהלֶען, אוּנ עֶר עֶסְט נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת; זִיא פַארְלַאנְגְט פוּן אִיהם עֶר זָאלל נִיט פֶערְדַארְבֶּען דֶעם בָּארד, וָואס דָאס אִיז דֶער הַדְרַת פָּנִים פוּן אַיין יְהוּדִי, אוּנ עֶר טוּהט לְהֵיפֶךְ אוּנ גָאלְט זִיךְ אָב וִויא אַיין חֲזִיר אוּנ דָאס גְלַייכֶען אִין כַּמָה וְכַמָה מִצְוֹת הַתּוֹרָה, הַיינְט וָואס פַיר אַיין נַחַת רוּחַ אִיז זִיא מְקַבֵּל פוּן אַזַא מֶענְשֶׁען, זִיא אִיז טוֹיזֶענְדְמָאל מֶעהר צוּפְרִידֶען פוּן אַיין אָרִימַאן וָואס עֶר אִיז הָדֵר אוֹיף אִיהרֶע רֵייד, אוּנ יֶעדֶער וואוּנְק אִיהרֶען, עֶרְפִילְט עֶר מִיט חֶרְדַת קוֹדֶשׁ הָגַם עֶר אִיז נִיט פַאר-מֶעגְלִיךְ אוֹיסצוּצִירֶען אִיהר מִיט אַרַיינְשְׁטֶעלֶען אִיהר אִין אַ גָאלְדֶענֶעם אָרוֹן קוֹדֶשׁ.

ה' יתברך אשר הוא אלהי כל הצבאות האלו ובפרט כשישאלוהו ויאמרו לו טפה סרוחה איך לא יראת ממרוד בבוראך עמוד בדין והכר מעשיך [כי כל אחד מפעולותיו שעשה בעוה"ז כולם באות ועומדות לפניו בעת הדין להעיד עליו כמו שאחז"ל] ואם אין אתה יכול להשיב מי יכול להשיב עבורך כמה יכוסה אז כלמה פניו. והנה התנא אמר הסתכל בשלשה דברים מאין תבוא וכו' ולאן אתה הולך למקום עפר וכו' ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו', מה שאמר הכל בלשון נוכח אתה הולך אתה עתיד ולא אמר בלשון נסתר יסתכל האדם בשלשה דברים מאין בא ולאן ילך ולפני מי הוא עתיד ליתן דין וכו', כי באמת אנו רואין בחוש כי כל אדם יודע בבירור כשהוא הולך ללות המת או לבית האבל שהוא עתיד למות ואעפ"כ אין זה פועל בנפשו פעולה רבה ולפעמים אינו פועל כלל והכל מטעם שהוא מצייר רק שפלוני מת אבל התנא הורה לנו שהעיקר שהאדם יצייר בנפשו תמיד את מצבו העתידי שיולד ממנו שהוא הוא אשר יעשה לבסוף רמה ותולעה והוא הוא אשר יצטרך ליתן דין וחשבון לפני מלך העולם אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד ולזה אמר אתה הולך אתה עתיד, והנה כשיתבונן האדם בכל זה בעודו בחיים בודאי ישמור עצמו מלעבור על רצונו ית', אבל היצר אינו נותן כלל להאדם להתבונן שלבסוף מוכרח לבוא לפני כבודו ית' וליתן דין וחשבון על הכל וגם משכיחו את כל הטובות שקיבל ממנו כל ימי חייו שיצרו ובראו ועשהו לאיש והוא מכלכלו ומפרנסו כל ימי חייו לו ולכל אנשי ביתו. וכ"ז רמז לנו הכתוב

בהאזינו

גֶעגֶעבֶּען, וָואס עֶר אִיז דָער הָערר פוּן אַללֶע הֶערשַׁאפְט דִיא וַויים עֶר וֶועט פַארצִיטֶערְט וֶוערֶען אוּנ בִּפְרַט אַז מֶען וֶועט אִיהם פְרֶעגֶען מִיט אַיין דָאנֶגֶער שְׁטִימֶע: „דוּא טִיפָּה סְרוּחָה! וִויא אַזוֹיא הָאסְטוּ זִיךְ עֶרלוֹיבְּט וִוידֶערצוּשְׁפֶּענִיגֶען דַיין בַּאשֶׁאפֶּער, שְׁטֶעל זִיךְ צוּם מִשְׁפָּט אוּנ עֶרקֶאנן דַייגֶע בֶּאזֶע טְהַאטֶען (ווייל יֶעדֶער עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט גֶעטָאהן בעוה"ז קוּמְמְט אוּנ זָאגְט אוֹיף אִיהם עֵדוּת צוּם יוֹם הַדִין) אוּנ גִיעבּ אַנְטְוָוארְט! וִויא וַויים עֶר וֶועט בֶּעדֶעקט וֶוערֶען מִיט שַׁאנְד אוּנ פָארכְט אַז עֶר וֶועט זִיךְ וִוינְשֶׁען עֶס זָאל זִיךְ אֶפְּעֶנֶען אַ גְרוּבּ אוּנְטֶער אִיהם אוּנ זָאל דָארְטֶען אַרַיין אוֹיף עֶווִיגֶע פִינְסְטֶערְנֶעס אוּנ דָאס אַללֶעס וֶועט אִיהם זֶעלבְּסְט טְרֶעפֶען, אִיהם דֶעמזֶעלְבִּיגֶען וָואס טְהוּט דִיא בֶּאזֶע טְהַאטֶען, אִיהם אוּנ נִיט קַיין אַנְדֶערֶען, דְרוּם לֶעהרְנְט אוּנְז דֶער תַּנָא מִיט דֶעם לָשׁוֹן „אַתָּה" הוֹלֵךְ „אַתָּה" עָתִיד לִיתֵּן דִין וְחֶשְׁבּוֹן צוּא וַוייזֶען עֶר זָאלל זִיךְ דָאס מְצַיֵּיר זַיין אוֹיף אִיהם אַלַיין נִיט אוֹיף קַיין אַנְדֶערֶען.

וְהִנֵּה, וֶוענן דֶער מֶענְשׁ וָואלְט זִיךְ דָאס מִתְבּוֹנֵן זַיין בְּעֵת עֶר לֶעבְּט אוּנ אִיז גֶעזוּנְד, גֶעווִיס וָואלְט עֶר זִיךְ הִיטֶּען מִיט אַללֶע מֶעגְלִיכְקַייט נִיט אִיבֶּערצוּבְּרֶעטֶען גָאטֶעס רָצוֹן, נוּר וָואס זָאלל מֶען רֵיידֶען אַז דֶער יֵצֶה"ר לָאזְט גָאר נִיט צוּא דֶעם מֶענְשֶׁען צוּא אַזֶעלְכֶע אַיידֶעלֶע גֶעדַאנְקֶען, בִּיז וַואנֶען עֶר פַארגְרֶאבְּט זַיינֶע גֶעפִיהלֶען פוּן דַאנְקְבַּארקַייט אַז עֶר פַארגֶעסְט גָאר דִיא פִיעל טוֹבוֹת וָואס עֶר אִיז מְקַבֵּל פוּן דֶעם לִייבֶּען גָאטְט זַיין גַאנְצֶען לֶעבֶּען, עֶר הָאט אִיהם בֶּעשַׁאפֶען אוּנ אִיהם גֶעמַאכְט פִיר אַיין מֶענְשֶׁען אוּנ גִיבְּט אִיהם גֶעזוּנְד אוּנ פַּרְנָסָה אִיהם מִיט זַיין גַאנְצֶע פַאמִילְיֶע, וִויא אוּנפֶערשֶׁאמְט דָאס אִיז צוּ פַארגֶעסֶען דִיא אַללֶע טוֹבוֹת אוּנ בֶּעלָאהנֶען מִיט וִוידֶערשְׁפֶּענִיגוּנְג. אוּנ לְבַד זֶה וִויא נַארִישׁ דָאס אִיז, דוּא דַארְפְסְט זִיךְ בֶּערֶעכֶענֶען אַז דוּא בִּינְסְט שְׁטֶענְדִיג בַּייא דֶעם לִיעבֶּען גָאטְט אִין הַאנְד, דוּא מִיט דַיין גַאנְצֶע פַאמִילְיֶע, אַייעֶר לֶעבֶּען מִיט אַייעֶר פַּרְנָסָה, וֶוענן גָאטְט ב"ה זָאלל אָבְּטָאהן אַיין רֶגַע זַיין הַשְׁגָחָה פוּן דִיר בִּינְסְטוּ עָלוּל צוּ אַללֶע פִּגְעֵי הַזְּמַן אוּנ דֶער בּוֹרֵא ית"ש פַאר־הִיטְט דִיר אוּנ אִיז דִיר מַשְׁפִּיעַ חִיוּת אוּנ פַּרְנָסָה, אוּנ בִּפְרַט דֶער גְרוֹיסֶער גְלִיקְק וָואס אִיז נָאךְ אָנגֶעבְּרֵייט פִיר דֶעם מֶענְשֶׁען אִין דֶעם גְרוֹיסַארְטִיגֶען פַּאלַאץ ד. ה. עוֹלָם הַבָּא וָואס דָארְטֶען וֶועלל אִיךְ זַיין אַיין מוּכְרַח צוּ הָאפֶּען צוּא דִיא רַחֲמִים פוּן הַשי"ת עֶר זָאלל מִיר מְזַכֶּה זַיין צוּ דֶעם תַּעֲנוּג הַנִּצְחִי פוּן גַּן עֵדֶן אוּנ גֶע־נִיסֶען דִיא פִיעל גוּטֶעס וָואס אִיז בֶּעהַאלְטֶען פַאר דִיא יִרְאֵי אֱלֹהִים אוּנ עֶר זָאלל מִיר מְזַכֶּה זַיין אוֹיפְ־צוּשְׁטֶעהן בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים בְּגוּף וָנֶפֶשׁ דָאס דַארְף הָאבֶּען זֵייעֶר פִיעל רַחֲמִים, נָאךְ מֶעהר וִויפִיעל דֶער מֶענְשׁ דַארְף רַחֲמִים וֶועגֶען זַיין פַּרְנָסָה אוֹיף דִיזֶע וֶועלְט, אַזוֹיא וִויא מִיר זָאגֶען אִין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד עֶר שְׁפֵּייזְט דִיא לֶעבֶּענְדִיגֶע מִיט גְנַאדֶע) מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים (עֶר וֶועט מַאכֶען לֶעבֶּענְדִיג דִיא טָאדְטֶע מִיט גְרוֹיס רַחֲמִים), הַיינְט אַז אִיךְ וֶועלל זִיךְ עֶרווַייטֶערְן פוּן הקב"ה אוֹיף דֶער וֶועלְט, וֶועט עֶר זִיךְ דָאךְ מְרַחֵק זַיין פוּן מִיר אִין דֶעם עוֹלָם הַגְּמוּל,

היינט

נהאזינו שנאמר שם שחת לו לא בניו מומם וגו׳ היינו שכשאדם עושה עבירה לעצמו הוא משחית לו ר״ל להקב״ה אינו משחית כלל, רש״י]. הלה׳ תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך, ושמעתי בשם בעל כנף רננים, לאחד שהלך בדרך ומצא לתינוק שהיה מוטל באשפה ם רעב וצמא וירחם עליו והכניסו אל ביתו ויגדלהו עד שעשה אותו לאיש והתחתן אותו עם בת נדיב אחד וגם הבטיח ליתן נדוניא אלף אדומים ולהשלישם חודש קודם החתונה, ובתוך כך הביא לו ג״כ מיני תכשיטים טובים וירחם עליו יותר מאב על בנו והביא לו ג״כ מורה שעות טוב בין התכשיטים, והחתן הזה היה בעל גאוה גדול ולפי גאותו לא מצא המורה שעות חן בעיניו, ויען ויאמר אל מגדלו מה המורה שעות אשר קנית עבורי, הלא אנכי רם ונשא בכמה מעלות חמודות ונאה לי מורה שעות של ר׳ אדומים אבל לא מורה שעות כזה, ויען המגדלו ויאמר לו, לא בני, לפי הנדוניא לע״ע די מורה שעות כזה, ואם יעזרני ה׳ בהמשך הזמן אקנה עבורך עוד אחר יותר טוב מזה, אבל לע״ע תאמין בני שאין בכחי, אבל החתן הזה ברוב גאותו התחיל לריב עם המרחמו מגדלו ויבזהו לעיני העם, ויענו כלם ויאמרו להחתן בהנהגתך זו עם המרחמך ומגדלך אתה איש נבל וגם שוטה גדול, נבל אתה עבור הטובות שהיטיב עמך כל ך מיום היותך שגדלך ועשאך לאיש, אפי׳ אם לא היה נותן לך כלל מורה שעות היה לך ג״כ להכיר טובותיו הגדולים עמך, כ״ש שלא לבזותו ח״ו, וגם אינך חכם כלל כי לפחות היה לך להמתין מלריב עמו עד עת שתקבל הנדוניא מתחלה לרשותך, אבל עתה הלא לע״ע לא השליש כלום ובודאי לא יתן לך אפי׳ פרוטה אחת מכיון שראה בך סמני עזות כאלה. כן הדבר ממש בענינינו בק״ו אלף אלפים כי הנה הקב״ה מיטיב את האדם מיום יצירתו בבטן אמו כי הוא עשאו וכוננהו ברמ״ח אברים ושס״ה גידים וגם הוא זן אותו ומכלכלו עד שעושהו לאיש, ואלו חיה האדם אלף שנים ומהלל ומשבח להש״י בכל יום לא יוכל לשלם לו אפילו עבור הטובות של יום אחד, כי מלבד הטובות הרבות והעצומות שבכל רגע ורגע שהוא עושה עמנו עוד תגדל יותר הטובה כשנעריך גודל ערכו ית׳ הרם והנשא מאד עד אין תכלית נגד הנבראים שפלי ערך כמונו שאנו כאין וכאפס נגדו ואעפ״כ נתן לנו תורתו הקדושה שהיא חמודה מכל חמדה והוא מדבר עמנו תמיד בתורתו הק׳ כאב המדבר עם בנו יחידו וגילה לנו את גודל אהבתו לנו כמו שכתוב אהבתי אתכם אמר ה׳ והוא מבקש ממנו שנבחור בחיים כמו שכתוב ראה נתתי לפניך וגו׳ ובחרת בחיים כדי שנזכה להיות מקורבים אליו לנצח ונקבל טובותיו העודפות עד אין תכלית היש חיך מתוק מזה, א״כ כשאדם חוטא הוא איש נבל שאינו זוכר הטובות שעשה הקב״ה מעת צאתו לאויר העולם, וגם הוא לא חכם כלל, כי אלו היה האדם חכם היה מתבונן בעצמו לו יהי שהטובות שמקבל מאת הש״י אינו מניח לו היצה״ר להתבונן בהם תמיד הלא יש הרבה והרבה מלבד זה כי הלא לע״ע אנכי עדיין בפרוזדור בעוה״ז והוא כמו שמשלנו למעלה במשל קודם קיבול הנדוניא, ועתיד אנכי לבוא למעלה להטרקלין ושם הלא אהיה מוכרח לצפות להקב״ה שיזכני לישב בג״ע ולקבל מרוב טוב הצפון ליראיו וגם לעמוד בתחיית המתים ולזה צריך הרבה והרבה יותר רחמים ממה שצריך האדם לענין פרנסתו בעוה״ז כמו שאנו אומרים בכל יום בתפלה מכלכל חיים בחסד מחיה מתי׳ ברחמים רבי׳ וא״כ כשאתרחק ח״ו מהקב״ה בעוה״ז גם הוא יתרחק ממני שם בעולם הגמול ומי ירחם עלי בלתו. וזה שאמר הכתוב הלה׳ תגמלו זאת עם נבל דהיינו שישכחו את הטובות שהיטיב להם מכבר כמו שמיים הוא עשך ויכוננך, גם לא חכם דהיינו להבין את הנולדות שיש בידו עדיין להטיב לכם והוא ימות המשיח ועוה״ב והאדם יהיה מוכרח

יינט װער װעט זיך אויף מיר מְרַחֵם זיין דאָרטען חוץ עם ליעבען גאָטט, דאָס איז דער געדאַנקען פון פָּסוּק לה׳ תִּגְמְלוּ זאת עַם נָבָל, איהר אונפֿאַרשאַמטע ונדאַנקבאַרע פֿאָלק (איין כְּפוּי טובה װערדט גערופען ל, וויא נָבָל הַכַּרְמְלִי איז געװען איין כְּפוּי טוֹבָה דוד המע״ה), איהר האָט פֿאַרגעססען אַללע טובות וואס ער האָט געטאָהן מיט אייך ביז יעצט, וְלֹא חָכָם, אויך זייט איהר זעהר נאַרריש וואָס איהר פאַרשטעהט ניט דעם צוקונפֿט, וואָס עס איז נאָך אין זיין האַנד, אייך פיעל גוטעס צו טאָהן לימות המשיח אונ עוה״ב, וואָס איהר וועט זיין מוכרח דענסטמאָל צוא האָפֿען צו זיין גענאַדע, וואס לבד איהם

מוכרח או לקוות להש"י בכל זה כי זולתו אין מושיע וא"כ כשאדם חוטא בעוה"ז ונדמה לו שהוא בורח מלפני הקב"ה ואינו חושש עליו הלא אז יכוסה בלסה פניו לעוה"ב כשיצטרך הנפש בעת עמדו לפני כסא הכבוד לבקש איזה טובה מהש"י לענין תחית המתים וכדומה לזה (והוא כעין מה שהשיב אספסינוס לר' יוחנן בן זכאי אי מלכא אנא עד השתא אמאי לא אתית לגבאי, ופן יאמר לו הקב"ה ג"כ עד האידנא בעולם העשייה לא חששת כלל על כבודי ועל כבוד תורתי ועתה בעת צר לך באת אלי) וכמעט כל דברינו מבואר ברש"י בקצרה בלשונו כדרכו הטוב.

פרק שלישי

בו יבואר שאם יתחזק לשמור את התורה בעת הזאת תתעלה מדרגתו מאד.

והנה אף שבאמת בעתים הללו שהוא מתנודד בארצות רחוקות בין אומות שונות עובדי אלילים או בין ישראל שנתרשלו מקיום התורה לא נקל הוא לו לשמור את דיני התורה, אבל תמורת זה מבואר מן הכתוב ומאמרי חז"ל שאם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה הגדולה היא מלחמת היצה"ר ויראה לשמור את התורה בכל פרטיה בעת נדודו, לע"ל יהיה שכרו הרבה מאד תחת היסורין והעלבון שסבל עבור כבודו של הקב"ה ויהיה מקדושי ה' עבור זה. מן הכתוב ממה שמצינו בשיר השירים בתשובה שהשיב הקב"ה לכנסת ישראל ואמר אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך, והכונה התבונני בדרכי אבותיך ולכי בדרכיהם וכמו שפירשו המפרשים, ונתבונן מעט בענין האבות ממה שידוע לכל מענין אברהם אבינו שהיה או יחיד בעולמו בענין עבודת ה' שכל הדור כלו היו אז עובדי אלילים ולא נפל לבו ע"ז אלא היה מתחזק בעצמו מעת שהכיר את בוראו בעין שכלו לילך בדרכיו ולפרסם אלהותו לכל וסבל מחמת זה כמה יסורין מנמרוד ומאנשי עירו ולבסוף

איהם איז קיינער ניט אים שטאנד צו העלפען איך, היינט או דער מענש אנטלויפט פון דעם בורא ב"ה אויף דיזע וועלט אונ קוקט גאר ניט אין זיין ווינקעל, וועט דאך דענסטמאל פארנאסען ווערען זיין פנים מיט שאנד בעת זיין נפש וועט שטעהן פארין כסא הכבוד צוא פארלאנגען איין טובה אויפשטעהן תחיית המתים פילייכט וועט דער דין אויסטראגען מען זאלל איהם אנטווערען: וואו בינסטו געוועזן ביז אהער? ווארום קומסטו צו מיר נור בעת דיר איז שלעכט אונ ענג? וואס האסטו אויסגעווייכט אונ מיר ווידער־געשפעניגט אין דער צייט פון דיין לעבען?

פרק שלישי

דא ווערדט ערקלעהרט. אז דער וואס שטארקט זיך צוא היטען דיא תורה אין דיזע פינסטערע צייט איז זיין מדרגה זעהר הויך:

והנה הגם מען קאנן אנדערש נים זאגען או אין דיזע צייטען וואס מען איז פארוואגעלט אין ווייטע מקומות צווישען פערשידענע אומות געצען־דיענער, אדער צווישען שלעכטע יהודים וואס נייגען זעהר שוואך אונ קאלט אין יודישקייט, איז ניט קיין לייכטע זאך אבצוהיטען דיא תורה וויא איין יהודי דארף צו זיין, אבער לעומת זה זעהט מען ארויס פון פסוק אונ מאמרי חז"ל, אז דער וואס איז איין העלד אונ שטארקט זיך מנצח צוא זיין דיא גרויסע מלחמה (מלחמת היצר) אונ זעהט אבצוהיטען דיא תורה מיט אללע פרטים, וועט זיין שכר זיין לעתיד לבא זעהר גרוים, אנשטאט דיא יסורים אונ שאנדע וואס ער האט געליטען צוליעב דעם כבוד פון השי"ת אונ זיין תורה, אונ ער וועט גערעכענט ווערען פון דיא היילינגע פון השי"ת צוליעב דעם. פון פסוק זעהען מיר דאס ארוים, וויא מיר געפינען דעם משורר שטעלט פאר דיא פראגע פון כנס"י צוא הקב"ה, הגידה לי כו', וויא אזויא וועט דיין כנסיה קאנגען דורכטראגען אין דיא ביטטערע צייטען היטען דעם דת? ענט־ווערט הקב"ה צו דיא כנסיה אם לא תדעי לך, אויב דיר איז שווער צו פארשטעהן, זייא זיך מתבונן דיא אלטע צייטען, גיעב א בלעטטער איבער דיין אלטע היסטאריע, בעטראכט דיא געשיכטע פון דיין אלטען פאטער אברהם וואס ער איז געוועזן דענסטמאל איינער אין זיין זאך (אין עבודת השי"ת) זיין גאנצער דור איז גיוועזן געצען־דיענער ער האט געהאט גע־ברענטע לייךען דורך דעם, אונ האט ניט פארלארען דעם מוטה דורך דעם, נור ער האט זיך געשטארקט אונ געמוטהיגט (זינט ער האט ערקאנט דעם אמת) צוא מאכען נוטע פארטשריטע אין זיין וועג אונ מפרסם

ולבסוף השליכוהו לכבשן האש עד שלבסוף נגלה עליו השי"ת והצילו והוא לא היה לו התגלות מן השמים מתחלה שיצילוהו מן האש אלא היה מתרצה שישרף ולא להטות מדרך האמת, ולבד ששמר בעצמו את כל דברי התורה כמו שהעיד עליו הכתוב עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי, היה מקרב הבריות תחת כנפי השכינה וכמו שאמר הכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן והיה מתנודד מעיר לעיר וממטלכה אל עם אחר ללמד לכל את האמת שה' הוא אל עולם כמה דכתיב ויקרא שם בשם ה' אל עולם, ומחמת זה חבבו הקב"ה וקראו אוהבו והיה לו למגן ולמחסה ונשאו על כל, וכן המדה הזאת נוהגת בכל דור ודור ובכל איש ואיש כשהוא מתחזק לילך בדרך ה' לשמור תורתו ומצותיו אף כשהוא בין הקוצים וברקנים ולא להטות מדרך האמת מתעלה מדרגתו מאד והקב"ה יהיה לו ג"כ למגן ולמחסה בזה ובבא. ובעין זה מצינו ג"כ [ביחזקאל מ"ד] שנאמר והכהנים הלוים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם נאם ה' אלהים, וכבר אחז"ל לפום צערא אגרא, וכן משמע באדר"נ שמצוה אחת שאדם עושה ע"י צער שקולה כמאה מצות שעושה שלא בצער. וראוי לך לידע עוד שהימים שהאדם עובד להקב"ה בזמן שאין מרבה

מְפַרְסֵם זַיין דֶעם אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ פִיר אַללֶע־מֶען, אוּנ הָאט זִיךְ סָאגְלַאסֶעט צוּא לֵיידֶען דַאפִיר פִיעל פַּיין אוּנ שְׁמֶערְצֶען פוּן נִמְרוֹד'ן מִיט זַיין גַאנְצֶע סֶעקְטֶע אוּנ אַם עֶנְדֶע הָאט מֶען אִיהם גֶעוָוארְפֶען אִין קַאלְךְ־אוֹיוֶוען אוּנ עֶר אִיז דָאךְ גֶעוֶוען סָאגְלַאסֶע פַארְבְּרֶענְט צוּא וֶוערֶען פַאר דֶעם אֱמֶת, אֵיידֶער לֶעבֶּען אַ גוּטֶען טָאג (מַאבֶען אַלֶעבֶּען) אִין עוֹלָם הַשֶּׁקֶר, נוּר דֶער בּוֹרֵא הָאט אִיהם מַצִיל גֶעוֶוען אוּנ לְבַד וָואס עֶר אַלֵיין הָאט גֶעהִיטֶעט דִיא וֶועג פוּן אֱמֶת וִויא דֶער פָּסוּק אִיז אוֹיף אִיהם מֵעִיד עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי פְלֶעגְט עֶר נָאךְ מְקָרֵב זַיין וֶועמֶען מֶעגְלִיךְ אִיז אַרוּנְטֶערְבְּרֵיינְגֶען תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וִויא דִיא תּוֹרָה בֶּעשְׁרַייבְּט אִיהם וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן, אוּנ אִיז גֶעוֶוען פַארְוָואגֶעלְט פוּן אַיין שְׁטָאדְט אִין דִיא אַנְדֶערֶע, פוּן אַיין מְלוּכָה אִין דִיא אַנְדֶערֶע, לֶערְנֶען אַללֶעמֶען דִיא וֶועג פוּן אֱמֶת, אַז עֶס אִיז דָא אַיין הֶערר וָואס הָאט בֶּעשַׁאפֶען דִיא הִימֶעל מִיט דִיא עֶרְד אוּנ אַלֶעס וָואס אִין זַייא גֶעפִינְט זִיךְ, אוּנ קַיין זַאךְ אִיז אִיהם (אוּנְזֶער פָאטֶער אַבְרָהָם) נִיט צוּא שְׁוֶוער גֶעוֶוען צוּ דֶערְגֶעהֶן דֶעם אֱמֶת, אוּנ מְקָרֵב זַיין אַנְדֶערֶע צוּם אֱמֶת, אוּנ מֵחֲמַת דֶעם הָאט אִיהם הַשי"ת זֶעהר מְחַבֵּב גֶעוֶוען אוּנ אִיהם גֶערוּפֶען אַבְרָהָם אוֹהֲבִי (אַבְרָהָם מַיין גוּטֶער פְרַיינְד), אוּנ הָאט אִיהם גֶעשִׁיצְט פוּן אַללֶע זַיינֶע נָאכְיָאגֶער, וָואס הָאבֶּען גֶעוָואלְט שְׁפְּרֵיטֶען אַיין גֶעץ אוּנְטֶער אִיהם אוּנ מִינֶעוֶוען זַיינֶע וֶועגֶען בִּיז וַואנֶען אַללֶע הָאבֶּען אַנֶערְקָאנְט אַז עֶר אִיז דֶער וַואהְרֶער גְרוֹיסֶער מַאנְן מִיט'ן לִיכְטִיגֶען פֶערְשְׁטַאנְד אוּנ מֶען הָאט אִיהם אָנְגֶענֶעבֶּען גְרוֹיס כָּבוֹד אוּנ גֶערוּפֶען נְשִׂיא אֱלֹהִים (גָאטְלִיבֶּער פִירְשְׁט) אוּנ הָאט מִיט אִיהם כּוֹרֵת בְּרִית גֶעוֶוען (גֶעשְׁלָאסֶען אַיין קָאנְטְרַאקְט) אַז זַיין (גָאטֶעס) נָאמֶען זָאלל גֶערוּפֶען וֶוערֶען עֶווִיג אוֹיף זַיינֶע קִינְדֶער דָאס הֵייסְט אַז דֶער יוּדֶענְטְהוּם זָאל זִיךְ קַיין מָאל נִיט אוֹיסְלָאשֶׁען, וֶוען אֲפִילוּ דִיא גְרֶעסְטֶע שְׁטוּרֶעם וִוינְדֶען וֶועלֶען אוֹיף אִיהם שְׁטוּרְמֶען זָאל זַיין לִיכְט פַארְבְּלַייבֶּען אַזוֹיא. וִויא קַיין וִוינְד אִיז נִיט אִים שְׁטַאנְד צוּ פַארְלֶאשֶׁען דִיא זוּנְן־לִיכְט, אוּנ דָאס הַאלְט פֶעסְט בִּיז הַיינְטִיגֶען טָאג וִויא מִיר אַללֶע זֶעהֶען, אוּנ וִויא אַללֶע נַאצְיָאנֶען בֶּעוואוּנְדֶערְן דָאס (דֶעם קִיוּם פוּן אוּמָה הַיִשְׂרְאֵלִית) אוּנ אַללֶע מוּזֶען גֶעגֶען זֵייעֶר ווִילֶלעֶן מוֹדֶה זַיין, אַז דָאס אִיז גָאטְלִיךְ, וִויא דֶער בַּעַל הַגָּדָה זָאגְט: וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ כו' והקב"ה מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם, אוּנ אוּנְזֶער פָאטֶער אַבְרָהָם אִיז אַ גָאטְלִיכֶער בִּילְד בְּכָל דוֹר וָדוֹר אוּנ בַּייא יֶעדֶער מֶענְשֶׁען, אַז וֶוער עֶס פַּאסְט מוּטֶה צוּ גֶעהֶן אִין גָאטֶעס וֶועג הִיטֶען זַיין תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּעֵת עֶר אִיז צְווִישֶׁען דָארְנֶער (ד. ה. שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשֶׁען) אוּנ מְרֶעט נִיט אַרָאפּ אַ שְׁרִיט פוּן גָאטֶעס וֶועג, וֶוערְדְט מִיט דֶער צֵייט זַיין מַדְרֵגָה זֶעהר גְרוֹיס, אוּנ דֶער בּוֹרֵא ית"ש וֶועט אִיהם שְׁטִיצֶען אִין בֵּיידֶע וֶועלְטֶען, וִויא דֶער נָבִיא זָאגְט: הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם, אוּנ אַזוֹיא זָאגֶען אוֹיךְ דִיא חז"ל אִין קוּרְצֶע וָוארְטֶען לְפוּם צַעֲרָא אַגְרָא וֶועדְלִיג דֶער צַעַר, אַזוֹיא אִיז גְרוֹיס דֶער שָׂכָר, אַיין מִצְוָה וָואס זִיא קוּמְט אָן דֶעם מֶענְשֶׁען מִיט צַעַר אִיז אִיהר גֶעוִויכְט וִויא הוּנְדֶערְט מִצְוֹת וָואס קוּמֶען אָן לַייכְט:

וְרָאוּי לְךָ לֵידַע, עֶס אִיז נֶאטְהִיג, דוּא מַיין לִיעבֶּער לֶעזֶער זָאלְסְט וִויסֶען, אַז דִיא צַייט

וואס

סרבה לו טובה כ״כ והוא נע ונד בארץ, הם נחקקים לו לעד למעלה להזכר שמו לטובה בעבור זה, וחושבין להאדם כאלו היה מתחסד עם הקב״ה בזה, ומקרא מלא הוא [בירמיה] כה אמר ה׳ זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה וגו׳. וכאשר נתבונן עוד נמצא כי ענין קושי גלותנו עתה ופזורנו בקצה הארץ בסוף הגלות הוא ענין בחינה שיתבחן ויתלבן כל איש ויוציא מחשבותיו מכח אל הפועל, וכענין שאמר הכתוב [זכריה י״ג] וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב וגו׳, וענינו הוא כמו הצורף כשרוצה להסיר את הסיג מהכסף והזהב ולהוציא אותם מזוקק הוא משליך אותם לתוך כור הברזל שמזקקין שם ואז ע״י כח האש נבדל הפסולת והזהב יצא מזוקק, כן הוא בסוף הגלות באשר שהוא סמוך לעת הגמול לשלם לאיש כפעלו רוצה הקב״ה לזקק ולצרף את בניו ולהודיע לכל מי ומי שהיא לה׳ באמת ובתמים, ומי שהוא מחזיק עם ה׳ רק לפנים ובסתר הוא עושה כרצון רוע לבו, וע״כ הוא מוכרח להתנהג עמנו באופן זה. ונבאר דברינו כי בימים הראשונים כשהיו כל ישראל מקובצים במקום אחד ולא נמצא שום אדם שיעבור על התורה בפרסום לא היה ניכר לכל בין עובד ה׳ באמת ללא עבדו, כי

וָואס דֶער מֶענְש דִינְט הַשי״ת וֶוען עֶר אִיז אוֹיף אִיהם נִיט מַשְׁפִּיעַ קֵיין גוּטֶעס, נוּר עֶר אִיז נָע וָנָד, דִיא צַייט אִיז זֶעהר מְהַייעֶר, זִיא וֶוערְדְט אוֹיסגֶעקְרִיצְט אוּנ גֶעצַייכֶענְט אוֹיבֶען פִיר אַיין עֵדוּת, עֶס זָאל דֶער־מָאהנְט וֶוערֶען זַיין נָאמֶען צוּ גוּטֶען, אוּנ מֶען פֶער־רֶעכֶענְט דֶעם מֶענְשֶׁען וִויא עֶר וָואלְט טָאהן חֶסֶד מִיט הקב״ה, וִויא דֶער נָבִיא זָאגְט אוּנְז אִין נָאמֶען: זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלוֹתָיִךְ. אִיךְ גֶעדֶענְק דִיר דִיא גֶענַאדֶע פוּן דַיין יוּגֶענְד ד. ה. וָואס אוּנְזֶער פָאטֶער אַבְרָהָם הָאט גֶעטָאהן חֶסֶד מִיט הקב״ה, צב״ש וֶוען עֶס קוּמְט אַ גְרוֹיסֶער נִכְבָּד אִין אַ פְרֶעמְדֶע שְׁטָאדְט וָואס קֵיינֶער קֶען אִיהם נִיט, אוּנ קְרִיגְט קֵיינֶע פְרַיינְד׳שַׁאפְט נִיט, עֶר אִיז עֶלֶענְד אוּנ הָאט נִיט מִיט וֶועמֶען אַ וָוארְט צוּ רֵיידֶען, אוּנ אַז עֶס גֶעפִינְט זִיךְ אַיינֶער וָואס טְרֶעפְט אִיהם אוּנ גִיבְּט אִיהם אַ פְרַיינְדְלִיכֶען שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם אוּנ פַארְבֶּעט אִיהם צוּ זִיךְ אוּנ רֶעדְט זִיךְ מִיט אִיהם פַאנַאנְדֶער אוּנ עֶרְקֶענְט אִיהם אַז עֶר אִיז אַ גְרוֹיסֶער חָכָם אוּנ אַ גְרוֹיסֶער נִכְבָּד אוּנ מַאכְט אִיהם בֶּעקַאנְט פִיר אַלֶע־מֶען, רוּפְט זִיךְ דָאס אַז עֶר הָאט גֶעטָאהן אַ גְרוֹיסֶען חֶסֶד מִיט דֶעם אוֹרֵחַ, אַזוֹיא רוּפְט כִּבְיָכוֹל הַשי״ת דִיא צַייט וָואס דִיא וֶועלְט אִיז גֶעוֶועֶן פַארְאִירְט אִין גֶעצֶען־דִינְסְט גֶעוֶוען פַארְאִירְט אִין גֶעצֶען־דִיעֶנְעַרַייא מֶען הָאט גָאר נִיט גֶעקֶענְט דֶעם בּוֹרֵא יָחִיד אוּנ אַבְרָהָם אִיז גֶעוֶוען דֶער אַיינְצִיגֶער וָואס הָאט דֶערְקֶענְט דֶעם בּוֹרֵא אוּנ הָאט אִיהם בֶּע־קַאנְט גֶעמַאכְט אִין דֶער וֶועלְט, רוּפְט דָאס הַשי״ת אַז אַבְרָהָם הָאט גֶעטָאהן מִיט אִיהם חֶסֶד, אוּנ אַזוֹיא דָאסגְלַייכֶען יֶעטְצְט אוֹיךְ אִין דִיא אֶרְמֶער וָואס דִיא מֶענְשֶׁען עֶרְווייטֶערֶען זִיךְ פוּן הַשי״ת אוּנ ווילֶען נִיט קֶענֶען זַיין תּוֹרָה, אִיז דֶער מֶענְשׁ וָואס אִיז זִיךְ מְקָרֵב צוּא דֶער תּוֹרָה, אוּנ פַארְבְּרֵיינְגְט מִיט אִיהר אוּנ מַאכְט בֶּעקַאנְט אִיהר לִיכְטִיגְקַייט מִיט אִיהרֶע גוּטֶע אוּנ צִימְלִיכֶע וֶועגֶען (דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נוֹעַם) פַאר נָאךְ מֶענְשֶׁען פִיעל זַיין מֶעגְלִיכְקַייט אִיז, רוּפְט דָאס הַשי״ת וִויא עֶר טוּהט מִיט אִיהם חֶסֶד. הַיינְט קֶאנֶען מִיר זִיךְ דֶען פָארְשְׁטֶעלֶען דֶעם גְרוֹיסֶען לָאהן וָואס עֶר וֶועט הָאבֶען דַאפִיר, אַ מֶענְשְׁלִיכֶע פֶעדֶער אִיז גָאר נִיט אִים שְׁטַאנְד אַלֶעס אוֹיסצוּשְׁרַייבֶען.

וְכַאֲשֶׁר נִתְבּוֹנֵן עוֹד אוּנ וֶוען מִיר זָאלֶען זִיךְ נָאךְ טִיעפֶער מִתְבּוֹנֵן זַיין קֶאנֶען מִיר אַרוֹיסזֶעהן אַז דֶער גַאנְצֶער עִנְיָן פוּן יֶעטְצְטִיגֶע שְׁוֶוערֶע צַייט אוּנ אוּנְזֶער צוּשְׁפְּרַייטוּנְג אִין עֶקק וֶועלְט, דָאס אִיז אַ גְרוֹיסֶע בְּחִינָה (פְּרָאבֶּע) עֶס זָאל אָבגֶעפְּרוּבִּירְט וֶוערֶען יֶעדֶער מֶענְשׁ אוּם עֶס זָאלל אַרוֹיסשַׁיינֶען זַיינֶע פַאר־בָּארְגֶענֶע גֶעדַאנְקֶען מִכֹּחַ אֶל הַפּוֹעַל, וִויא דֶער נָבִיא זָאגְט: וּצְרַפְתִּים כִּצְרֹף אֶת הַכֶּסֶף כו׳, אַז בַּיי׳ן עֶנְדֶע, פַאר דִיא גְאוּלָה הָעֲתִידָה וֶועלל אִיךְ זַייא לַייטֶערְן וִויא מֶען לַייטֶערְט גָאלְד, וַוארְפְט מֶען דָאס אַרַיין אִין טִיגֶעל אוּנ דוּרְךְ דֶעם כֹּחַ פוּן פַייעֶר בְּרֶענְט אוֹיס דִיא פְּסוֹלֶת אוּנ דִיא גָאלְד בְּלַייבְּט רֵיין, אַזוֹיא דָאס־גְלַייכֶען בַּיי׳ן עֶנְדֶע הֶעזְ עֶס וֶועט זַיין נָאהֶנְט צוּ דִיא גְלִיקְלִיכֶע צַייט צוּם עֶווִיגֶען גְלִיקק, וֶועט הַשי״ת לַייטֶערן זַיינֶע קִינְדֶער, אוּנ ווַייזֶען פִיר אַלֶעמֶען וֶוער אוּנ וֶוער עֶס אִיז אִיהם טְרַייא מִיט אֱמֶת אוּנ תְּמִימוּת אוּנ וֶוער עֶס אִיז נוּר לְפָנִים אַ פַיינֶער מֶענְשׁ אָבֶּער אִין פַארְבָּארְגֶענְהַייט טוּהט עֶר דֶעם רְצוֹן פוּן זַיין בָּאזֶע הַאַרְץ, ווַייל אִין פָארִיגֶע צַייטֶען בְּעֵת אִידֶען זַיינֶען גֶעוֶוען צוּזַאמֶען אוּנ הָאבֶען גֶעהַאט מֵאכְט אַיינצוּהַאלְטֶען דֶעם דַת הָאט זִיךְ גֶעוֶואהְנְלִיךְ נִיט גֶעפוּנֶען אַיינֶער וָואס זָאל עוֹבֵר זַיין פוּבְּלִיצִינֶע אוֹיף דִיא

כי אפילו מי שיש לו לב נשחת ולבו סר מדרך ה' היה מתירא להעיז פניו בפרהסיא להוציא עצמו מכלל ישראל ולאכול מאכלות אסורות וכן לחלל שבת ושאר איסורי התורה שלא ירדפוהו העם עד חרמה ואף שבסתר לבו היה הושב תועה על ה', ויען שחפץ הקב"ה שיתגלה לכל מחשבות לבב האדם אם היא שלם עמו אי לא [כדי שלא יפלא בעיני העולם בעת יום הדין כשיברר ויבדיל הפושעים והמורדים להרחיקם מנחלת ה' על מה עשה ה' ככה כי הם לא ידעו מחשבות לבו ומעשיו בסתר] כדי שיתברר לכל כי צדק משפטו לכן הסתיר הקב"ה מעט את השגחתו וממילא מתגבר קושי הזמן ובני ישראל נפוצים עי"ז בקצה הארץ בין העמים במקום שאין מצויין שם קרוביו ומכיריו מאנשי מקומו שיתבייש מהם והוא יכול להוציא כל הפץ לבו בפרהסיא באין מוחה ויראו הכל לעתיד כי צדיק ה' וישר משפטו, ולהפך מי שמתחזק אז מפני יראת ה' הטמונה בלבו שלא לזוז מתורת ה' ועומד על נפשו וסובל תלאות רבות עבור כבוד ה' ושמירת מצותיו זהו האדם השלם המקודש בקדושתו ית' והוא מאוהבי ה' אשר יאיר פניו לעתיד כצאת השמש בגבורתו וכמה דכתיב ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, וזהו הבחינה האמיתית שיתבחן האדם ויצורף אם לבו שלם עם ה'. וע"ז אמר הכתוב ובחנתים כבחון את הזהב ועל זו העת שהיא עת קץ ראה דניאל בחזיון ואמר יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים [ר"ל שאותם שהם רשעים עתה יתחזקו יותר ברשעם כשיראו שאפס עצור ועזוב לישראל], ולא יבינו כל רשעים והמשכילים יבינו [ר"ל שהם יבינו שכל הצרות הוא
רק

דיא חוקי התורה האט דאך קיינער ניט געקאנט דערקאננען ווער עס איז איין עובד ה' באמת אונ ווער ניט, ווייל דער וואס האט אפילו געהאט איין פארדארבענע הארץ אונ האט גאר ניט געהאט דיא תורה אין זינגען, האט דאך אבער מורא געהאט עובר צוא זיין בפרהסיא, צו אויסשליסען זיך פון כלל ישראל, צו עססען טרפות אדער מחלל שבת זיין, ווייל מען וואלט איהם רודף זיין עד חרמה אבער אין הארצען איז ער געווען ניט לאסקאווע אויף גאטט אונ אויף דיא תורה, היינט אז דער בורא וואס ווייס אללע מחשבות פון מענשען וועט אבזונדערן צום יום הדין הגדול דיא צדיקים פון דיא רשעים, אויף דיא צדיקים וועט שיינען זיין ליכטיגקייט, צוא מאכען זיא פערגעניגען וואס איין מענשליכע פעדער איז ניט אים שטאנד דאס פארצושטעללען, אונ רשעים וועללען זיין צום אייביגען שאנד אונ יסורים, וועט דאך זיין ביי אונז א וואונדער, מיט וואס זיינען נשתנה דיא פון דיא? דאכט זיך פאר דער וועלט זיינען דיא אויך געווען פיינע מענשען וויא דיא ווייל א מענש זייס דאך ניט אינגערליכע געדאנקען, דרום האט פראעקטירט דיא חכמה עליונה, אז פאר דיא גליקליכע צייט פון דיא גאולה, זאלל זיין הסתר פנים אונ דיא שווערע צייט זאלל זיך שטארקען, אזויא וויא אין מצרים פאר דיא גאולה, אונ אידען זאללען מוזען צושפרייט ווערען אין אללע עקקען וועלט צווישען אומות העולם אונ צווישען שלעכטע אידען וואס זיינען ערגער וויא געצען־דיענער, אונ יעדער איז דארטען ערוויינזערט פון זיין פאמיליע אונ זיינע בעקאנטע, אונ האט זיך ניט פאר וועמען צו שאמען, אונ ער קאנן ארויסגעבען זיין גאנצע הארץ פובליצנע ניט שטערען זיך פיר קיינעם, אין נעגענטהייל ער וועט נאך געפינען גאנצע סאבראניעס וואס וועללען מיט איהם מיטשטימען, דא שווימט ארויף דער ריינער אמת וויא בוימעהל אויף וואססער, ווער עס איז טרייא צוא גאטט מיט זיין תורה, אונ ווער עס איז געווען אין זיין שטאדט איין יוד נור לפנים, איז אז דער בורא ית"ש וועט איהם צומשפט'ן לעתיד אייביגע שאנד, וועללען אללע זעהן אז גאטט איז גערעכט אונ זיין משפט איז גערעכט, אבער דיא אמת'ע אידישע הארץ וואס וועט זיך שטארקען דענסטמאל אין אידישקייט מחמת יראת שמים, וואס איז בעהאלטען אין זיין הארץ, אונ וועט זיין גרייט צו ליידען אללע אומשטאנדען אונ שמערצען צוליעב כבוד ה', דא וועט מען ארויסזעהן אז ער איז דער פאלקאממענער מענש וואס איז פארהייליגט מיט גאטטליכע הייליגקייט, ער איז פון דיא אמת'ע ליעב־האבער גאטטעס, וואס זיין געזיכט וועט לייכטען וויא דיא ליכטיגע זונן אין איהר אויסשיינונג ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, דאס איז דיא אמת'ע פראבע וואס יעדער וועט געלייטערט ווערען אין טיגעל פון ארמוטה אונ פארוואגלונג, דאס האט מען געוויזען צו דניאל אין נבואה פון ביאת המשיח ויצרפו רבים כו' ולא יבינו כל רשעים והמשכילים יבינו, דיא קלוגע אז זייא וועללען בעטראכטען דיא אידישע ארמוטה
אונ

רק למבחן וצירוף כי באמת לא קצרה יד ה' מהושיע אבל הרשעים לא יבינו ויחשבו שעזב ה' את הארץ, וכל איש יוכל לילך בשרירות לבו], וכעין זה היה נ"כ בדור המדבר שכתוב שם וזכרת את כל הדרך וגו' למען ענותך לנסותך וגו', ובאורו הוא העינוי היה כדי שיתבחנו שיצאו כל מחשבות לבם מן הכח אל הפועל וגם פירושו הוא מלשון התרוממות, כמו הרימו נס אל העמים ובדאיתא' בזוה"ק. ושני הפירושים מתאחדים דע"י הבחינה אם יעמדו בהם יהיו הם עליון על כל גויי הארץ, וכן המדה הזאת נוהגת בכל דור ודור ובכל איש ואיש שבהשי"ת רוצה להעלות את האדם לגדולה באיזה מדרגה, הוא בוחנו מתחלה וע"י הבחינה מתעלה האדם במדרגתו מאד, וכמו דאיתא [בבא בתרא דף י] בחד אמורא ששמע למעלה שהרוני לוד שקדשו שם שטים אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, ולאו דוקא הריגה דה"ה על ידי כל מיני צער ועינוי שהאדם מתיסר בעבור הקב"ה נתעלה מדרגתו לעוה"ב וכדאיתא [ברכות ה] ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכלן לא נתנן אלא ע"י יסורין, ואלו הן, תורה וא"י ועוה"ב וכו' עיי"ש.

והנה כל דברינו בפרק זה נכלל במה דאיתא בירושלמי [ברכות פ"ט] תניא רשב"י אומר אם ראית הבריות שנתיאשו מן התורה עמוד והחזק בה ואתה נוטל שכר כלם. והענין הוא דידוע מה שאחז"ל מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא, והנה ראינו במלכותא דארעא דיש משרתים שונים לפני המלך יש אשר שירותם במעלה העליונה היושבים תמיד בשלחן המלך, ויש שרים פחותים מהם, ויש אשר שירותם פחותה מאד אשר בינם ובין הראשונים כמה וכמה מדרגות. והנה מטבע האדם המשכיל ותשוקתו שיעלה במעלה העליונה ומשתדל בכל עוז לעבוד בעבודת המלך באמונה כדי שכאשר יראה המלך אמונת לבו אליו ינשא כסאו למעלה, וברבות הימים יקרה שבאשר יעבוד בתמידות באמונה לפני המלך ינשא את כסאו על כל השרים אשר לפניו, אבל כ"ז מצוי רק אחר שנים רבות, וכאשר נראה לעין כל אשר השרים הרואים פני המלך עפ"י רוב המה זקנים בני ששים ושבעים שנה וכמעט אין בנמצא שר גדול מקורב למלך שיהיה רך בשנים, אך לפעמים יקרה אשר יוכל אחד להשיג שררה במעט ימים בערך ששה חדשים אשר לא יוכל אחר להשיג שררה כזה במשך שנים הרבה, היינו עת יקרה מלחמה והוא היה מהנבחרים שעמדו על שדה המערכה וסבל בהששה חדשים תלאות הרבה וחייו היו תלואים לו מנגד ושם נפשו בכפו לכבוד המלך עד כי נצח המלחמה, ומדרך המלך אשר אחר שננמר המלחמה לעשות סעודה לכל אוהביו אשר מסרו נפשם

און פארוואגלונג וועללען זייא פארשטעהן אז גאטטעס האנד איז ניט קורץ פון צו העלפען, נור אללעס פראבע מוז אזויא זיין און דורך דיא בחינה וועט עס האלט אויס וועט נאכהער זיין נתעלה.

והנה, דיזען גאנצען ערקלעהרונג זאגט אונז התנא ר' שמעון בן יוחאי אין ירושלמי אין א קורצען מאמר, אם ראית כו', אויב דוא זעהסט איין דור וואס האבען זיך מיאש געוועזען פון דער תורה, אזויא וויא א זאך וואס האט שוין גאר איהר ווערדע פארלארען, שטעלל זיך אויף און געהם זיך צו איהר פעסט, דוא וועסט דא מאבען זעהר גוטע געשעפטען. דוא וועסט פארדינען דעם שכר פון אללעמען, און אום דאס גוט צו באגעהמען אויפ'ן מוח וועללען מיר ערקלעהרען מיט א ביישפיעל. מיר זעהען ביי מלוכה איז פארהאנדען פערשיעדענע טשינען פון קלענסטען שר ביז דעם גרעסטען, ביז גאר דעם גרעסטען וואס איז מהיושבים ראשונה במלכות. געוועהנליך א קלוגער מענש וואס דיענט דעם מלך און פארשטעהט דעם כבוד פון עבודת המלך, איז ער זיך משתדל מיט אללע קרעפטען דיענען באמונה, כדי ארויפצושטייגען וואס העכער און העכער, און אז ער דיענט א צייט יאהרען ערנסט און טרייא קאנן ער קוממען צו א הויכען טשין אבער דאס קאנן ערשט זיין אין א פארלויף פון א סך יאהרען צווייטע און דריטע סלוזשבע, נור מאנכע מאל טרעפט אז אייגער קאנן זיך דערדיענען א גאנץ הויכען טשין אין א קורצע צייט, דאס איז אין קריגס צייט (וואיענע ווערעמיא) אויב ער איז געוועזען פון דיא נבחרים צו שטעהן אין א געפעהרליכען ארט וואס איז געפלויגען קוילען איבער'ן קאפ און זיין לעבען איז געשטאנען יעדער מינוט אויף איין האאר, אז ער איז דארטען געשטאנען אפילו אייניגע מאנאטען און האט זיך מוסר נפש געוועזען לכבוד המלך ביז וואנען ער האט מנצח געוועזען דיא מלחמה און גענומען דעם קרעפאסט, איז דאנן אין דעם גרויסען באל וואס דער מלך מאכט פיר אללע זיינע טרייע שרים, וואס האבען

נפשם עבור כבודו ולנשאם מעלה מעלה ולתת לכל אחד מתנות גדולות כיד המלך, אז יכול להשיג מעלה עבור שעמל ששה חדשים בנפשו מה שלא יוכל להשיג בעת שלום בשנים רבות אף שעבד באמונה כי אז לא יעלה רק מעט מעט. כן הדבר בעניני עבודת הש"י, דאינו דומה שכר האיש שהחזיק בתורת ה' והלך בדרכיו בשנים קדמוניות עת אשר רבים היו מכירי קדושת התורה וגודל ערכה ומי שהחזיק בהתורה היה לכבוד ולתפארת בעין כל, ולהפך מי שסר מדרך התורה היה משתולל והיה לבוז ולקלון בעת כזאת ולהשיג מעלת צדיק וחסיד היה צריך אז הרבה יגיעה שלא לזוז בכל ימי חייו מתורת ה' אף רגע ולהיות שלם בכל המדות טובות אשר לא ימצא שום שמץ אז אם לא זז מלעסוק בתורת ה' בכל כחו בשם צדיק יקרא. אמנם בעת כזאת בעוה"ר אשר רבים בגדו בה וסרו מדרכה וסר מרע משתולל הוא עת מלחמת התורה שרבים לוחמים בה ורוצים לעקור כל שרשה וכבוד ה' ותורתו מושפלת אז מי שחס על כבוד קונו ומתחזק שלא לסור מדרך התורה בימי חייו אף שלפנים היה עבודה כזו מדה ממוצעת עתה הוא זוכה עי"ז בימים מועטים להיות מהשרידים אשר ה' קורא ולהכתב למעלה בשם יראי ה' וחושבי שמו. דהנה ידוע מה שאמר ההנא לפום צערא אגרא נשכיל מזה לדעת כי מעלת העוסק בתורה ומחזיק בה כשהיא בשפל המצב הרבה יותר מהמחזיק בה כשהיא ביקר תפארתה, יען כי אז צריך להתאזר ברוב אונים להקימה ומשכרתו תהיה כפולה לפי צערו ועמלו. ואף שבימינו מעטים המה המתחזקים לילך בדרכי התורה, בכל זאת אל יפול לב האדם עי"ז, כי מי יודע את גודל מדרגתם למעלה כי לפעמים שקול איש אחד כמאה או כאלף אנשים (וכמו שאחז"ל על אבישי בן צרויה שהיה שקול כנגד כמה אלפים) הכל לפי רוב עמלו ונסיונו שנבחן עי"ז אם לבבו נאמן עם אלהיו וכל שיתגדל נסיונו תתגדל מעלתו. ובדרך דמיון פ"א הלך איש כפרי עם איש הדר בכרך בשוק, והראה הבן כרך להכפרי את עושר העיר איך נמצאו בה חנויות מלאות כל מיני סחורה, הלך עמו בתחלה בשוק של קמחים הראה להכפרי איך נמצא בה חנויות גדולות מלאות שקים קמח מהקרקע עד העליה, עוד הראה לו במקום אחר חנויות של סחורות צמר גפן מסודרות

סביב

הָאבֶּען גֶעלַייגְט דֶעם לֶעבֶּען פַאר זַיין כָּבוֹד קָאנֶן עֶר גְרֵייכֶען דֶעם גְרֶעסְטֶען מְשִׁין פִיר דִיא אַיינִיגֶע מָאנַאטֶען וָואס עֶר הָאט מְרַייא גֶעדִינְט, וָואס אִין אַיין אַנְדֶער צַייט וָואלְט עֶר צוּא דֶעם נִיט עֶרְרַייכְט אִין צֶעהנְדְלִיגֶע יָאהְרֶען הֲגַם עֶר וָואלְט דִיענֶען בֶּאֱמוּנָה, מִיט גְרוֹיס טְרַייהַייט. דִיזֶעלְבֶּע זַאךְ אִיז אִין מַלְכוּתָא דִרְקִיעַ (הִימֶעלְס קֶענִיגְרַייךְ) עֶס אִיז נִיט גְלַייךְ אַ מֶענְשׁ וָואס הָאט גֶעדִיעְנְט גָאטְט אִין אַמָאלִיגֶע יָאהְרֶען, וָואס אִיז גֶעוֶוען פִיעל וָואס הָאבֶּען אַנֶערקָאנְט דִיא הֵיילִיגְקַייט אוּנ דֶעם גְרוֹיסֶען שַׁאטֶץ אוּנ וֶוערְטְה פוּן דֶער תּוֹרָה, אוּנ דֶער וָואס אִיז גֶעוֶוען אַבֶּן תּוֹרָה אִיז עֶר גֶעוֶוען לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת בַּייא אַלְלֶעמֶען מֶען הָאט אִיהם מְחַבֵּק וּמְנַשֵּׁק גֶעוֶוען, אוּנ לְהֵיפֶךְ דֶער וָואס הָאט אָבְּגֶעטְרָאטֶען פוּן דֶרֶךְ הַתּוֹרָה הָאט עֶר קֵיין פָּנִים אוּנ קֵיין צוּרָה גֶעהַאט, אִיז דֶענְסְטְמָאל צוּ דֶערְדִיענֶען זִיךְ דֶעם נָאמֶען צַדִיק הָאט מֶען בֶּעדַארְפְט הָאבֶּען פִיעל יְגִיעָה אוּנ פִיעל יָאהר, אָבֶּער יֶעטְצְט אִין דִיא פִינְסְטֶערֶע צַייט וָואס פִיעל הָאבֶּען בּוֹגֵד גֶעוֶוען אִין דֶער תּוֹרָה, אוּנ יֶעדֶער וָואס הַאלְט זִיךְ אָן דֶער תּוֹרָה, זֶעהט עֶר אוֹיס זֶעהר נִידֶערִיג בַּייא זַייא, יֶעטְצְט רוּפְט זִיךְ וואַיְנֶע וֶורֶעמְיָא וָואס פִיעל נִיעדֶערְטְרֶעכְטִיגֶע מֶענְשֶׁען שְׁטְרַייטֶען אַנְטגֶעגֶען דִיא תּוֹרָה אוּנ וָואלְטֶען וֶואלְלֶען אִיהר אוֹיסרַייסֶען פוּן גְרוּנְד, אוּנ כְּבוֹד הַשֵּׁי"ת מִיט זַיין תּוֹרָה לִיגְט נִידֶערִיג צוּא דֶער עֶרְד, אַז דִיא אַלְטֶע מוּטֶער (דִיא הֵיילִיגֶע תּוֹרָה וָואס עֶרְצִיהְט אוּנְז וִויא אַיין לִיעבְּלִיכֶע מוּטֶער מִיט אִיהר הַנְהָגָה) שְׁטְרֶעקְט אוֹיס אִיהר שְׁוַואכֶע הַאנְד אוּנ בֶּעט נֶעבֶּעךְ מִיט בְּלוּטִיגֶע טְרֶעהְרֶען אִיהרֶע קִינְדֶער זַייא זָאלְלֶען אִיהר אוֹיפְהוֹיבֶּען פוּן אִיהר שִׁפְלוּת, אִיז דֶעם וָואס דֶער עֶלְבּוֹן הַתּוֹרָה נֶעהְמְט אִיהם בַּייא זַיין הַארְצֶען אוּנ זֶעהט צוּא שְׁטְרַייטֶען וֶועגֶען אִיהר כָּבוֹד, אוּנ שְׁטֶעלְט זַיין רוּהִיגקַייט אוּנ זַיין כָּבוֹד הַמְרוּמָה אִין גֶעפַאהר, נוּר אָנצוּנֶעהמֶען זִיךְ פִיר דֶער תּוֹרָה, הֲגַם עֶס פְלִיהֶען אִיהם אִיבֶּער'ן קָאפּ דִיא קוֹילֶען פוּן דִיא נִיעדֶערְטְרֶעכְטִיגֶע מֶענְשֶׁען בּוֹזֵי הַתּוֹרָה דֶער קָאנְן זִיךְ יֶעטְצְט אִין אַקוּרצֶע צַייט דֶערְדִיעְנֶען צוּא וֶוערֶען גֶערוּפֶען מֵהַשְּׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרֵא, אוּנ צוּא פַארְשְׁרִיבֶּען וֶוערֶען אִין הִימֶעלְ'ס קֶענִיגְרַייךְ מִיט דֶעם נָאמֶען יִרְאֵי ה' וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, אוּנ דֶער מֶענְשׁ זָאל נִיט פַאלְלֶען בַּייא זִיךְ, ווייל עֶר זֶעהט זֶעהר וֶוענִיג מֶענְשֶׁען וָואס שְׁטַארְקֶען זִיךְ צוּא גֶעהְן אִין דֶרֶךְ הַתּוֹרָה, נִישְׁטְקְשֶׁה, פַּאסְט

זיך

סביב הקירות על הדפין המוכנין לזה בכל רוחותיה, אח"כ הראה לו חנויות של משי שמונח רק על דפין אחרים בשתי רוחות, אח"כ הראה לו חנות של כלי כסף שעומדים רק ברוח אחד, אח"כ הראה לו חנות של תכשיטי זהב ומרגליות שאין מחזיק אפילו רוח אחד רק איזה תבות קטנות העומדות בזויות החנות ושאר כל החנות פנויה לגמרי. ויהי כאשר בא הכפרי למכיריו התחיל להלל את החנויות המלאות סחורה, ולהשפיל את החנויות האחרות ובפרט החנות האחרונה שלא נמצא בה סחורה רק בזויותיה. ויען לו הבן כרך ויאמר לו, הוי כפרי כבל תדע דמה שנמצא בהחנות של תכשיטי זהב ומרגליות בתיבה אחת קטנה, לא יערכנה כל החנויות המלאות סחורות על כל גדותיהן. כן הדבר בענינינו דמה שנמצא כעת יחידים מעטים המחזיקים בתורת ה' המה כאבנים יקרות ושקולים בעיני הש"י כנגד כמה מאות אנשים, וזכותו למעלה נ"כ גדול מאד מאד, ועל זה רמזו חז"ל במה שאמרו על הכתוב ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה דהיינו אחד מעיר מזכה את העיר כולה וכו', ר"ל לפי שהוא נשאר רק אחד מעיר המתחזק עם ה' ותורתו לכן זכותו גדול מאד שנצול כל העיר בזכותו.

פרק רביעי

בו יבואר שיזהר מאד שלא יחסרו לו מצות התדירות.

והנה הסרנו בעזהש"י את שתי הסבות להתרשלות מקיום התורה, ועתה נדבר אודות הסבה השלישית מההתרשלות מפני שאינם יודעים אופן ההנהגה ע"פ דרכי התורה בעתים הללו שהוא מתנודד בארצות רחוקות, כי עפ"י הרוב אין מצוי במקומות האלה ממי לשאול אפי' דינים הפשוטים וכ"ש דברים הצריכים עיון. וע"כ אעתיק בקיצור מפי סופרים וספרים את הדינים המצויים הנצרכים להם. ודע אחי לפי מה שידוע לנו שאנשים מתנודדים בארצות רחוקות הם צריכין לרחמי ה' יותר מן הכל כי מזדמן כמה פעמי' על הנהרות והימים או בדרך חשש סכנה כמה צריכין להתחזק שלא להתרפות אפילו מאחת ממצות התורה כדי שיהיה להם כח לעמוד ביום צרה, וכדאיתא בגמרא [ברכות ס"ג] בשם שמואל שכל המרפה עצמו אפי' ממצוה אחת אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר התרפית

זיך מוטה, דיא ביסעלע, וואגען איבער פון פאריגע צייטען א פולע, אזויא וויא א קליין שאכטעלע ברילאנ-טען האט אזא ווערדע וויא א גאנצער מאגאזין פאר-פאקטע פאליצעס אנדערע סחורה, אונ אויף דעם האבען דיא חז"ל מרמז געוועזען דעם געדאנקען פון פסוק אז לעתיד וועט השי"ת אויסקלויבען אחד מעיר (איינעם פון א שטאדט) ד. ה. אז וויא באלד דיא גאנצע שטאדט איז אראפ פון דרך ה' אונ ער איז געבליבען וואס האט זיך געשטארקט מיט גאטט אונ מיט זיין תורה וועט זיין זכות זיין זעהר גרויס געגען דיא גאנצע שטאדט :

פרק רביעי

אין דעם פרק ווערדט גערעדט וויא ווייט כ"ן בעדארף זיך זעהר היטטען מען זאלל ניט פעהלען דיא שטענדיגע מצות.

אין דיא פאריגע פרקים האבען מיר אויפגעוויזען וויא פאלש עס זיינען דיא ערשטע צווייא סבות, וואס מיר האבען דערמאהנט, וועלכע זיינען גורם צוא פערנאכלאססיגען דיא מצות התורה, יעטצט וועללען מיר רעדען פון די דריטטע סבה (וואס מען איז אבגעלאזען דורך איהר אין קיום התורה פון גרויס אונוויססענהייט אדער ווייל מען האט ניט בייא וועמען צוא פרעגען א דין), צוא דעם צוועק וועללען מיר דא שפעטער ברייגען דיא נאטהיגסטע דינים, וואס יעדער איד מוז וויסען. בכלל דארף מען וויססען אז וויא באלד דיא עמיגראנטען דארפען מעהר וויא אנדערע אנקוממען צוא גאטט ב"ה, ווייל זייא קוממט אפטער אוים צוא זיין אין א סכנה וויא למשל פאהרענדיג אויף א ים אדער געהענדיג אליין אין ווייטען געגענד, דארום דארפען זייא זיך מעהר וויא אנדערע שטארקען אין דעם קיום התורה, וויא דיא גמרא זאגט: כל המרפה עצמו אפילו ממצוה אחת וכו' יעדער וואס איז נאכלאססיג אפילו אין איין מצוה מקיים זיין, האט ער קיין קראפט ניט אויס-צוהאלטען אין איין עת צרה (א שלעכטע צייט), פער-קעהרט דער וואס שטארקט זיך צוא געהן אין דיא וועג פון דער תורה אונ מצות וועט ניצול ווערען אין איין אונגליק, וויא דיא גמרא זאגט אין איין אנדער ארט מצוה מגנו וכו' דיא מצוה בעשיטצט

פון

התרפית ביום צרה צר כחך. ולהפך זה מי שיראה לשקול במאוני שכלו את כל דרכיו להתנהג כראוי עפ"י התורה ינצל בעת צרה, כמו שאמרו חז"ל מצוה מגני [מן היסורין] ומצלי מן החטא, וגם לעתיד יזכה לראות בישועתו של הקב"ה, כמו שאמרו [בסוטה דף ה'] כל השם ארחותיו בעוה"ז זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה שנאמר ושם דרך אראנו בישע אלהים אל תקרי ושם אלא ושם דרך [ר"ל בשי"ן ימנית דהוא ל' שומא] *). והנה ראשית הכל צריך שירגיל עצמו המרחיק את עצמו למדינות רחוקות במצות התדיריות כגון ק"ש ותפלה ותפלין ולראות שלא יחסרו לו בשום פעם אפילו בעת צר לו, כי מלבד שהן מעקרי דת הישראלי כאשר נבאר לקמן, אם יקל לעצמו לבטל איזה פעמים אפילו מחמת אונסו בהמשך הזמן יהיו בעיניו כהפקר. וכמה עצום ונורא הוא הענין ההוא כי האדם בעניני מזון הנפש שהוא התורה והמצות דומה בכל עניניו למזון הגשמי לגוף, כמו שכתוב לכו לחמו בלחמי וגו'. וכשם שבמזון הגשמי אם יתענה האדם כמה ימים יקרה כמה פעמים שאבד לו ע"ז תשוקה לשום מאכל ואין מרגיש כ"א חולשת הלב, בין א"ז היה לו התענית באונס או ברצון, כן הוא ממש בענין הנפש, שכאשר האדם לא יעסוק בתורה וירחיק את עצמו מקיום מצות התורה זמן רב אפילו אם היה זה ע"י אונס, עכ"פ הנפש אבדה את כח תשוקתה הטבעיית שיש לה להדברים הרוחניים ויקשה על הנפש מאד אח"כ לקיים התורה והמצות בכל עניניה כמו שאר ישראל. וע"כ אם יוכל לבוא למקום שיש בו מנין להתפלל בצבור ובפרט בשבת קדש היא מצוה

*) ונ"ל לבאר כונת הגמרא בהקדם מה שכתב בספר עבודת הקודש בשם מהרח"ו ז"ל כשנפטר האדם המלאכים המלוים הנשמה מניהים אותה במקום שיש ל"ב אלף רבבות נתיבות וכולם נקראים מוקשי מות דרכי שאול ובכל נתיב אש אוכלה ויש שם מזיק כדמות כלב וכשהנפש רוצה להכנס לאיזה נתיב הכלב צועק ומלאכי חבלה והמזיקין באין ותופסין הנפש וקולעין אותה לגיהנם, ודוד המלך ע"ה אמר ע"ז הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי. ובין אותם הדרכים יש דרך אחד ששמו אורח חיים שנאמר אורח חיים למעלה למשכיל והוא חשך בתחלתו ואח"כ כולו אור (דוגמת עשית המצוה שמפיל היצה"ר על האדם בעת העשיה עצלות וחשך ואחר שנתגבר על יצרו ועשה המצוה הוא שמח וטוב לב ע"ז) שנאמר ואורח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום וכל שאר נתיבות חוץ מזה התלתן וסופן אש אכלת וחשך ואפלה וכולם הולכים עד גיהנם עכ"ל ומי שבחייו מתשב תמיד ושם ארחותיו בעוה"ז זוכה ורואה וכו', ור"ל שבעת ההיא שהנפש הולכת ומיתוממת ואינה יודעת באיזה נתיב להכנס בו, הקב"ה מושיע לה ומראה לה את הדרך הנכונה, וכ"ז נכלל בפסוק בקצרה בדרך רמז כי תיבת שם יש לו שני באורים, אחד מלשון שומא וגם כפשטיה, וזה שרמז לנו הכתוב ושם דרך היינו מי ששם ארחותיו בעוה"ז שכרו הוא שעבור זה בעולם העליון דרך אראנו בישע אלהים.

פון יסורים אונ איז מציל (פערהיט) פון איין עבירה, אויך וועט ער זוכה זיין צוא זעהן דערפאר דיא ישועה פון גאטט אויף יענער וועלט וויא דיא גמרא זאגט אין איין אנדער ארט. דיא ערשטע זאך מוז זיך דער עמיגראנט (דער אויסוואנדערער) איינגעוואהנען אין דיא שטאנדיגע טאגליכע מצות וויא קריאת שמע, תפלה (דאווענען) אונ תפילין לעגען אונ זעהן ער זאלל דאס איינמאל ניט פערפעהלען אין וואס פאר א נויטה ער וועט זיין, דענן אויסער דעם וואס דיא מצוות זיינען פון דיא עקרים פון דער אידישער אמונה וויא מיר וועללען ווייטער ערקלעהרען, אויסער דעם איז אז מען פראבירט איין מאל אונ א צווייטען ניט צוא דאווענען אפילו אין א נויטה ווערדט שוין דיא נאך גערינג אונ עס ווערדט רעכט ניט צוא דאווענען בעת מען איז צוא דעם אפילו ניט געצוואונגען. דיא תורה אונ דיא מצוות זיינען פאר דער נשמה, פונקט וויא דער עססען פאר'ן גוף, ווען מען עסט ניט עטליכע טאג נאכאיינאנד, טרעפט אז מען פערלירט אין גאנצען דעם אפעטיט צום עססען אויף א לאנגע צייט, צוא דעם פיהלט מען זיך עפעס שוואך אונ מען ווערדט אפאטיש צוא אלץ, אזויא מיט „מזון רוחני" (גייסטיגען שפייז) אז מען לעהרנט ניט א צייט לאנג קיין תורה, אדער מען איז ניט מקיים דיא מצוות התורה, חאטש אפילו מאונס, (פון נויטה), פערלירט מען אפט נאכדעם דיא גאנצע לוסט צום לעהרנען אונ צום קיום המצוות, אונ מען ווערדט אין דעם אזוי קאלט אז עס איז שווער צוא נעהמען זיך צוריק צוא דיא זאכען. דארום דארף זיך א איד זעהר היטטען אין דיא שטענדיגע מצוות, ניט פארפעהלען קיין איינציגען מאל תפלה, תפילין קריאת שמע, אונ נאך בעדארף א איד זעהן וויא ווייט מעגליך צוא דאווענען מיט איין מנין אונ בפרט שבת, וואס דאמאלס איז דאס נאך גראססער דיא מצוה, דען א חוץ דעם וואס אז מען

מצוה גדולה. כי מלבד שיש לו מצוה של ברכו וקדושה וקריאת התורה ועניית אמן יהא שמיה רבא ותפלה בצבור, שכל זה נקרא דבר שבקדושה והוא בכלל ונקדשתי בתוך בני ישראל, כדאיתא בספרים, עוד הוא מחזק בזה כחות נפשו שיהיו מורגלין לעבודת השי"ת בכל מנהגי דת הישראלי ולא יהיה עליו בהמשך הזמן למשא ח"ו. וכשבא לביהמ"ד ובפרט בשבת בעת קה"ת מה מאד צריך ליתן כבוד להורת ה' ולשמוע מה שקורא הש"ץ. ובעו"ה יש איזה מהם שבבואם לביהמ"ד ובפרט בעת קה"ת מספרים בדברי הוללות ואינם נותנין כלל לבם לשמוע קה"ת, ורעה חולה יוצא מזה דמלבד שהוא עון פלילי שמבטלים קריאת התורה והוא עובר בזה גם כן על ומקדשי תיראו דנצטוינו בזה לירא ממי שהזהיר על המקדש, וכידוע שבהכ"נ ובהמ"ד נקרא ג"כ מקדש, עוד הוא מרגיל את נפשו לנהוג כן כל ימי חייו להיות קה"ת וקדושת בהמ"ד בעיניו כהפקר. ועיקר הסיבה לכל הוא שחושב בדעתו וכי אני יחיד בדבר זה ולמה אתחסר יותר מחבירי העומדים פה, ובאמת טעות גדול הוא כאשר בארנו למעלה בפרק א'. ולמה הדבר דומה לאחד שהולך בדרך ובקי הוא בדרך ההיא שהיא דרך ישרה ודרך המלך, וראה מרחוק לכמה אנשים שתועים מדרכם לילך במסלה ההולכת למדבר למקום חיות רעות נחשים ועקרבים, היתכן שמלבד שאינו חס על חיי האנשים האלו למנעם מדרכי מות ולהטותם הדרך הנכונה, עוד יסכים בנפשו ללכת ג"כ אחריהם למקום סכנה. כן הוא בענינינו, הדרך הכבושה שילך האדם לבטח בעולמו הוא, אם מתנהג האדם בדרך התורה והמצוה שהתנהגו בה אבותינו מעולם והוא הדרך המלך המביאים אותו לחיי נצח. אבל אם נלוז מדרך

מען דאווענט בצבור קאנן מען מקיים זיין א סך מִצְוֹת וואס ביחידות זיינען זיי ניטא וויא דיא מִצְוֹת פון זאגען ברכו, קדושה, קריאת הַתּוֹרָה אונ ענט־פערען אמן, אונ תפלה בצבור אויסער דעם שכר פון דיא מצות איז מען זיך דורך דעם מחזק אין עבודת הבורא (גאטטעס דיענסט).

בכלל אין בית המדרש אדער אין מנין מוז מען זיך נאטירליך איינהערען גוט דעם חזן דיא שמונה עשרה ווער העדט שבת דיא קריאת הַתּוֹרָה. מיר מוזען דאס דערמאהנען אויסדריקליך ווייל עס זיינען דא אזעלכע וואס ערלויבען זיך בעת חזרת הש"ץ אדער בעת קריאת הַתּוֹרָה צוא שמועסען אונ צוא מאכען ליצנות, ניט איינהערענדיג זיך וואס דער חזן אדער דער קורא זאגט. דיא עבירה — מוזען מיר זאגען — איז א גאנץ גרויסע, ערשטענס איז ער דאך מבטל דיא מִצְוָה פון קריאת הַתּוֹרָה אויך איז ער דאך עובר אויף דעם גרויסען פערזאג פון גאטט ב"ה א מפורש'ער פסוק „ומקדשי תיראו" איהר זאלט מורא האבען (רעספעקט האבען) פאר מיין היילינגטהום, הייסט וואס איז דאס פאר א מורא אז אין דער צייט וואס דער ש"ץ זאגט שמונה עשרה, תפלות וברכות צוא דעם אויבערשטען הערט מען זיך גאר ניט איין, אונ מען שמועסט נאך אונ מען מאכט ליצנות באנאנד, אונ דאס גלייכען בעת מען לייענט דיא היילינע תורה. אויך געוואהנט מען זיך מיט דעם איין גרינג צו שאטצען דעם גאנצען בית המדרש מיט דער תורה אונ מיט דער צייט ווערדט אליץ הפקר. דיא גלאוונע סבה וואס מען איז זיך מיקל אין דיא זאכען, איז, ווייל מען טראכט זיך „מיט וואס בין איך בעססער פון דער גאנצער וועלט? אזויא פיהרען זיך אללע אונ אזויא וועלל איך זיך אויך פיהרען", דאס איז זעהר א פאלשער רעכענונג וויא מיר האבען אויבען ערקלעהרט, ווען א רייזענדער זעהט מיט אמאל וויא אנדערע רייזענדע געהען אראפ פון דער ריכטיגער וועג אונ נעהמען זיך מיט איין אנדער וועג וועלכע פיהרט נאך זיין וויססען ניט צוא דעם ארט וואוהין זייא דארפען פאהרען נור גאר אין א גרויסען וואלד וואס איז פולל מיטווילדע חיות וואלט ער נאך זייא נאכגעפאהרען? דאכט זיך ניין, דער אר־דענטליכער אונ פערשטאנדיגער מענש וואלט יענע רייזענדע זעהן אבהאלטען, זייא זאללען זיך ניט איינ־שטעללען אין אזא סכנה, אונ ווען זייא וואלטען איהם ניט געפאלגט וואלט ער זיך וועניגסטענס אליין געהיט פון דער געפאהר. אזויא איז דא אויך, דער וועג פון דער תורה אונ דיא מִצְוֹת איז דער ריכטיגער וועג, דער גאשצינעץ מיט וועלכען אונזערע טאטעס אונ אונזערע זיידעס זיינען געגאנגען, אונ וועלכער פיהרט אונז צו דעם עוויגען לעבען (חיים הנצחיים) הייסט וועלכער פערשטאנדיגער מענש וועט אראב פון דעם אויסגעטראטענעם וועג נור צוליעב דעם וואס געפינען זיך משוגעים וועלכע געהען גאר מיט אזעלכע וועגען וואס פיהרען גלייך אין גיהנם אריין? אויף

רך התורה ובוהר דרך לעצמו הוא הדרך המביא
ו לעמקי שאול מקום נחשים ועקרבים. וכבר
ז"ל על הפסוק ועוזבי ה' יכלו זה המניח ס"ת כשהיא
וזה ויוצא, ובפרט זה שהוא עומד בבהמ"ד בעת
ריאה שקוראין דברי אלהים חיים הכתובים בתורתו
רושה והוא אינו שם כלל לבו לזה, ועוד מעיז
ו לעסוק בדברי הוללות שהוא בודאי בכלל עוזבי
. ובאמת ראוי לכל אדם ללמוד ק"ו אם ישלח
לך כתב ידו שיקראו אותו לפני עם ועדה, הלא
אי כל אחד יטה אזנו לשמוע דבריו וירצה להבין
ן כוונתו. ואפ זה בבשר ודם ק"ו בתורה הק'
וא מכתב אלהים חיים ומלך עולם אשר כל חייו
יתיו תלויים בידו בעוה"ז ובעוה"ב, כמה צריך
ן כבוד לשמו לשמוע דבריו, ויקבל מה' ג"כ
בוד עבור זה, וכמה דכתיב כי מכבדי אכבד:

פרק חמישי

בו יבואר גודל מעלת התפלה וחיובה.

ועתה נתחיל בעזהש"י לבאר את מצות התדיריות כי להן משפט הקדימה. ונבאר תחלה גודל מעלת התפלה וחיובה, ואח"כ נבאר מצות ק"ש ותפלין וציצית ושארי דברים התדירין, ואח"כ יתר הדברים הנצרכים לעניננו.

כתוב בתורה ולעבדו בכל לבבכם, ואחז"ל איזוהי עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה. וגודל מעלת התפלה דרך כלל הובא בגמ' הקדושה (ברכות ל"ב) א"ר אלעזר גדולה תפלה יותר מן מעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר מן משה רבינו,
ואעפ"כ

ף דעם פסוק ועוזבי ה' יכלו — און דיא וואס פאר-
ען גאטט ב"ה וועללען פערניכטעט ווערען — זאגט
ן גמרא אז דאס מיינט מען: דיא וואס לאזען
ספר תורה אפפען און געהען אוועק דענן אוועק-
ען דיא תורה איז גלייך וויא מען לאזט גאטט ב"ה
יין אוועק. היינט וויא גרויס איז דיא עבירה פון
ם וואס בעת קריאת התורה בעת מען לייענט דיא
ליגע און גאטטליכע ווארטער פון דער תורה
תשה דאמאלס געפינט זיך שטאף צוא פלוידערען
גען אללע נארישקייטען גלייך וויא מען וואלט אויף
ם ניט געהאט קיין אנדערע צייט. אזעלכער איז
ויס בכלל דיא עוזבי ה' (דיא וואס פארלאזען גאטט).
ערער דארף זיך פארשטעללען וויא וואלט געוועזען
ן עס וואלט איהם אויסגעקוממען צוא הערען וויא
ן לייענט א אוקאז וואס דער קאניג האט אראב-
שיקט מען זאלל איהם פאר אללעמען פארלעזען —
ללט ער זיך דאנן דען ניט גוט איינגעהערט ווארט
ווארט, כדי צוא וויססען אויף בעשטימט וואס
ר קאניג פערלאנגט, אבער וואללט ער דאנן גע-
גט אויסצורעדען אפילו איין איינציגען ווארט אדער
מאכען דעם קלאנסטען גערויש? היינט וויא דארף
ן זיך שוין איינהערען דעם לייענען דיא תורה
לכע איז איין אוקאז פון דעם מלך מלכי המלכים
קדוש ברוך הוא! מיט וואס פאר א עהרפורכט (יראת
ומכות) דארף מען איינהערען יעדען ווארט, יעהען
ה! מכבדי אכבד ובוזי יקלו, זאגט הקב"ה, ווער

עס מאכט מיר שאנדע וועט פארשעמט ווערען און דער וואס גיבט מיר כבוד (עהרע) וועלל איך געבען כבוד.

פרק חמישי

אין דעם פרק ווערדט גערעדט וויא גרויס דער חיוב פון דאווגען איז און איהר מעלה.

יעטצט וועללען מיר אנפאנגען ארומרעדען דיא שטאנ-
דיגע מצוות (דיא וואס קומען פאר צוא טאהן
אללע טאג) מיר וועללען פריהער רעדען וועגען דיא
מצוה תפלה (דאווענען) נאכדעם וועגען דיא מצוה פון
תפילין לעגען, קריאת שמע און דערגלייכען.

אויף דעם פסוק: ולעבדו בכל לבבכם (און צו דיענען
איהם מיט אייער גאנצען הארצען) זאגט דיא
גמרא אז מיט דעם בכל לבבכם (מיט אייער גאנצען
הארץ) מיינט מען תפלה, וואס דאס איז פערבונדען
מיט'ן הארצען. און וויא וויכטיג דיא תפלה איז, גע-
פינען מיר אין דער גמרא: א"ר אלעזר גדולה תפלה
וכו' רבי אלעזר האט געזאגט: דיא תפלה איז גראס-
סער (וויכטיגער) פון מעשים טובים, דארף מען האבען
א גראססערען מענשען — דורך זיינע מעשים טובים — וויא
משה רבינו? פון דעסטוועגען איז ער אויך ניט גע-
אנטווערט געווארען (פון גאטט) סיידען דורך תפלה
(נאך דעם אז ער האט מתפלל געוועזן) וויא מיר זעהען
פון דעם וואס פריהער האט מען איהם געזאגט: אל
תוסף דבר אלי (דוא זאלסט מיט מיר גאר ניט רעדען
מעהר) און גלייך נאכדעם אז ער האט מתפלל געוועזן
שטעהט

ואעפ"כ לא נענה אלא בתפלה, שנאמר אל תוסף דבר אלי וסמיך ליה עלה ראש הפסגה. ואר"א גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנאמר למה לי רוב זבחיכם וכתיב ובפרשכם כפיכם וגו'. וכמה גדול כח התפלה שהרי אמרו חז"ל יפה צעקה לאדם בין קודם גז"ד בין לאחר גז"ד. ואיתא במדרש רבה פרשת תצוה על הפסוק קחו עמכם דברים ושובו אל ה' לפי שישראל אומרים הנשיאים חטאו ומביאים קרבן ומתכפר להם אנו אין לנו קרבן, א"ל הקב"ה דברים אני מבקש ואין דברים אלא תורה, א"ל אין אנו יודעין, א"ל בכו והתפללו לפני וכי אבותיכם לא בתפלה פדיתי אותם שנאמר ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ובימי יהושע זכי לא בהפלה עשיתי להם נסים, הוי אין אני מבקש לא זבח ולא קרבנות אלא דברים שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה'. ואיתא במדרש תנחומא אין הקב"ה חפץ לחייב כל בריה אלא מבקש שיתפללו לפניו ויקבלם, ואפי' אין אדם כדאי ליענות בתפלתו ולעשות עמו חסד, כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו. ואיתא במדרש אגדת תהלים כשהיה דוד במערה בעת צרה ידע וראה שאין אדם עומד לא בממונו ולא בגבורתו, ומהו עומד עליו תפלתו שנאמר קולי אל ה' אזעק. ועוד במדרש שם על הפסוק ה' אלהים צבאות שמעה תפלתי וגו' אמר להן הקב"ה לישראל הוו זהירין בהפלה שאין לך מדה אחרת יפה הימנה שהיא גדולה מכל הקרבנות שנא' וכו', ע"כ צריך ליזהר כל אדם שלא לבטל ח"ו שום תפלה. ואיתא בגמרא, מעות לא יוכל להתקן זה שביטל ק"ש של ערבית או של שחרית או שביטל תפלה וכו'

שְׁטֶעהט דֶער פָּסוּק עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה (גֶעה אַרוֹיף אוֹיפ'ן שְׁפִּיטְץ בַּארְג) צוּא זֶעהן דִיא הֵיילִיגֶע לַאנְד, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. דֶערְצֶעלְבֶּער רַבִּי אֶלְעָזָר זָאגְט ווידֶער אַז תְּפִלָּה אִיז וִויכְטִיגֶער אֲפִילוּ פוּן אַ קָרְבָּן וויא מֶען זֶעהט פוּן יְשַׁעְיָה קַאפִּיטֶל א' אַז וֶוען דֶער נָבִיא אֶרְגֶערְט זִיךְ אוֹיף דִיא זִינְדִיגֶע בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם וָואס מֵיינֶען אַז מִיט דִיא קָרְבָּנוֹת זַיינֶען זַייא שׁוֹין יוֹצֵא פַאר גָאטט פִּיהרְט עֶר אוֹיס מִיט דִיא ווָארְטֶער: גַם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה — וֶוען אִיהר וֶועט אֲפִילוּ אַ סַךְ מִתְפַּלֵּל זַיין הֶאר אִיךְ אַייךְ אוֹיךְ נִיט; פוּן דֶעם „גַם" (אֲפִילוּ) זֶעהט מֶען דַייטְלִיךְ אַז תְּפִלָּה שְׁטֶעהט הֶעכֶער פוּן קָרְבָּנוֹת (וויא דֶער שְׁטַייגֶער אִיז צוּ דֶערְמָאהנֶען דִיא גְרֶעסֶערֶע זַאךְ שְׁפֶּעטֶער, נִיט נָאר אַייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת אֲפִילוּ אַייעֶר תְּפִלָּה וָואס דָאס אִיז גְרֶעסֶער, הָאר אִיךְ אוֹיךְ נִיט צוּלִיעב אַייעֶרֶע פִיעל זִינְד. אִין אַיין אַנְדֶער אָרְט זָאגְט דִיא גְמָרָא יָפֶה צְעָקָה לְאָדָם — גֶע־שְׁרֵייא (תְּפִלָּה) אִיז פַאר דֶעם מֶענְשֶׁען זֶעהר גוּט סַיי פַאר דֶעם גְזַר דִין סַיי נָאכ'ן גְזַר דִין. אוֹיף דֶעם פָּסוּק קְחוּ עִמָּכֶם דְבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה' (נֶעהמְט זִיךְ וָוארְטֶער — זוּכְט זִיךְ אוֹיס וָוארְטֶער — אוּנ קֶעהרְט זִיךְ אוּם צוּא גָאטט) זָאגְט דֶער מִדְרָשׁ אַזוֹיא: דִיא נְשִׂיאִים — דִיא פִיהרֶער, דִיא רַייכֶע - אַז זַייא זִינְדִיגֶען קֶאנֶען זַייא בְּרֵיינְגֶען אַ קָרְבָּן בִּינְסְט דוּא זַייא מְכַפֵּר (פֶערְצַייהְסְט) זַייעֶר עֲבֵירָה אָבֶּער מִיר קֶאנֶען קֵיין קָרְבָּנוֹת נִיט בְּרֵיינְגֶען (פוּן אָרִימְקַייט), אוֹיף דֶעם זָאגְט זַייא גָאטט: אִיךְ פֶערְלַאנְג פוּן אַייךְ נוּר דְבָרִים (וָוארְטֶער) דָאס הֵייסְט: תּוֹרָה (אִיהר זָאלְלְט לֶערְנֶען דִיא תּוֹרָה, אַנְטְוָוערְטֶען דִיא אִידֶען (דִיא פְּרָאסְטֶערֶע מֶענְשֶׁען): מִיר קָאנֶען נִיט לֶערְנֶען, אוֹיף דֶעם זָאגְט זַייא גָאטט: וֵויינְט אוּנ זַייט מִתְפַּלֵּל צוּא מִיר, הָאבּ אִיךְ דֶען אַייעֶרֶע עֶלְטֶערְן אִין מִצְרַיִם נִיט אוֹיסְגֶעלַייזְט פַאר זַייעֶר תְּפִלָּה? אוּנ אַזוֹיא שְׁטֶעהט דָאךְ גֶעשְׁרִיבֶּען: וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבוֹדָה — אוּנ דִיא אִידֶען אִין מִצְרַיִם הָאבֶּען גֶעזִיפְצְט (מִתְפַּלֵּל גֶעוֶוען) פוּן דֶער שְׁוֶוערֶער אַרְבֵּייט. הָאבּ אִיךְ יְהוֹשֻׁעַ'ן דֶען נִיט פַאר תְּפִלָּה בֶּעוִויזֶען דִיא נִסִים? אִיךְ פֶערְלַאנְג פוּן אַייךְ קֵיין קָרְבָּן נִיט נוּר תְּפִלָּה. אִין אַ מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא שְׁטֶעהט ווידֶער: אֵין הקב"ה חָפֵץ לְחַיֵּיב וכו' גָאטט ב"ה ווילל דֶעם מֶענְשֶׁען נִיט מַאכֶען שׁוּלְדִיג, עֶר פֶערְלַאנְגְט נוּר מֶען זָאלל אִיהם בֶּעטֶען דַאנְן וֶועט עֶר מוֹחֵל זַיין אוּנ וֶוען דֶער מֶענְשׁ אִיז אֲפִילוּ נִיט וֶוערְטְה מֶען זָאל מִיט אִיהם טָאהן חֶסֶד — אִיז עֶר נָאר מִיט אַיין אֱמֶת'ן מִתְפַּלֵּל טְהוּט מֶען מִיט אִיהם חֶסֶד. בְּעֵת דָוִד אִיז גֶעוֶוען אִין דֶער מְעָרָה (הֶאהל), עֶרְצֶעהלְט דֶער מִדְרָשׁ אִין אַיין אַנְדֶער אָרְט, אִין אַ צָרָה (בְּעֵת עֶר הָאט זִיךְ גֶעמוּזְט בֶּעהַאלְטֶען פוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ) הָאט עֶר אַיינְגֶע־זֶעהן, אַז נִיט גֶעלְד אוּנ נִיט גְבוּרָה שְׁטֶעהט דֶעם מֶענְשֶׁען בַּייא אִין אַיין אוּנְגְלִיק, נוּר תְּפִלָּה אַלַיין וויא עֶס שְׁטֶעהט וכו' אוֹיף דֶעם פָּסוּק מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לְהִתָּקֵן (אַ פֶעהלֶער וָואס מֶען קָאנְן נִיט פֶערְרִיכְטֶען) זָאגְט דִיא גְמָרָא אַז מֶען מֵיינְט מִיט דֶעם, דֶעם מֶענְשֶׁען וָואס אִיז מְבַטֵּל קְרִיאַת שְׁמַע פוּן שַׁחֲרִית אָדֶער פוּן

פוּן

ו׳. ואפילו אם בא לאיזה מקום בין העו״ג שכל
ניני הנהגת היהודים הם לזרא בעיניהם ומתלוצצים
מהיהודים ומדתם ולא יוכל להתפלל בבית עו״ג,
אפ״ה צריך להתחזק שלא לבטל מצות תפלה, ויתפלל
בדרך

עריב אָדער וואס איז מְבַטֵל *) תְּפִלָּה (אַזַאךְ וואס מען קאנן
ט חאפען צוריק דענן אויף מארגען איז מען דאך בעווו-
ער מְחוּיָב אין דעם). פון די אַללע מאמרים זעהט
מען וואס פאר א גרויסער ענין די תְּפִלָּה איז, דארום מוז
מען זעהן וויא וויים מעגליך אבהיטען דעם דאווענען,
ווען מען קוטמט אפילו צווישען עובדי גלולים וואס
מאכען

*) דעם בעשיידונג וואס מען רופט דאס „מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקוֹן" א פארקרימונג וואס מען קאנן ניט
אררכטען, איז פארשטענדליך פאר דעם וואס זעהט אין די מאמרים פון זוה״ק וואס האט זייא אויפגע-
דאכט דער ספר נפש החיים. וויא גרויס דער תיקון פון אידישען דאווענען איז, פיעל הייליגקייט און ליכטיג-
ייט עס ווערדט אין די עולמות העליונים פון יעדער דאווענען, וואס איז נאר ניט משער צו זיין, דענן
ונזערע תפלות וברכות האבען אונז מסדר געווען די אנשי כנסת הגדולה וואס זיינען געווען צוזאמען
ק״כ זקנים", הונדערט מיט צוואנציג זקנים פון זייא איז געווען פיעל נביאים דער לעצטער פון זייא איז גע-
ען שמעון הצדיק און זייא האבען דאס אבגעשטעלט מיט רוה״ק דעם גאנצען דאווענען, זייא האבען גע-
אהלט ממש יעדען ווארט, יעדען אות, און זייא האבען אריינגעלייגט די האכסטע כוונות, מיט שמות
קדושים אין יעדער ברכה וואס מיר קאנען דאס ניט וויסען קיין אנהויב אויך ניט (אפילו די גרויסע
מקובלים האבען שוין ענטדעקט א ביסעל יעדער נאך זיין השגה אבער דאס איז נאך קיין אנהויב ניט, וויא
ער נפש החיים זאגט), נור אפילו נאך אונזער קליינעם פערשטאנד וואס פון גרויסע כוונות ווייסען מיר
אר ניט, זעהען מיר אויך די געטליכקייט וואס ליעגט אין דאווענען וויא זייא האבען אויפ׳ן סדר אבגע-
טעלט די גאנצע מענשענס בעדערפענעס, וואס ער דארף פארלאנגען פון גאטט ב״ה. וויא זיכס וויא
עשמאקק איז די הייליגע ווארטער פון די תפלות וברכות ווען דער מענש רעדט מיט זיין ביינע הארץ פאר
יין בעשאפפער, פיעל ליעבע צו גאטט ב״ה פיעל אינדערקייט דער מענש בעקומט פון זיין דאווענען, אז ער
אוועגט נור מיט א ריינעם זיננען, ממש דער גאנץ פארטרויעריגער מענש ווערדט פולל מיט פרייד און מוטה
ז ער דאוועגט דעם הייליגען דאווענען צו גאטט ב״ה. – אויך די גאנצע אמונה און השגחה, און אונזער
אנצע האפפנונג צו אונזער צוקונפט (העתיד) וואס אלע אידען האפפען און ווארטען די גאנצע צייט
פון גלות האבען מיר אללעס אין אונזער דאווענען, אז ממש דער דאווענען איז דער זיגעל (חותם) וואס שטייפט
אויף דעם גאנצען כלל אידען אין זייער גלות, און אז מען איז מאכי נאכלאססיג אין דאווענען ווערדט נאכ-
לאססיג די גאנצע ליעבע צו גאטט ב״ה, און עס פארגעכט זיך די פונדאמענטען פון אמונה און
השגחה, איז דאס מאכי א פארקרימונג וואס מען קאנן ניט פאררכטען. עס איז פאראן מענשען וואס
היטען דעם דאווענען אבער מעהר ניט וויא „מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלוּמָּדָה", מען מאכט אן די תפילין פארבראכט
און מען זופט אב די ווארטער, כמעט מעהר ניט וויא די לעפצען שאקלען זיך און דער זיננען איז גאר
ווייט אין פערשידענע געשאפטען, מען ווערט זיך א מאל שאמען וויא גנבים אז מען וועט אונז פארשטעללען
אונזערע דאווענענס וואס מיר האבען געדאוועגט צו דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה, וואס פאר איהם ציט-
טערען אללע מלאכים שרפים צו דערמאהנען זיין הייליגען נאמען, וואס פאר איהם איז ענטדעקט די
אללע געדאנקען פון הארצען. א מענש א בר-דעת וואס לעבט ניט וויא א בהמה דארף אויף דעם זעהר אכ-
טונג געבען איינפיהרען זיך אז בעת ער דאוועגט די האלבע שעה ארויסשלאגען זיך אללע געדאנקען און
יידען די ווארטער מיט הארץ אזויא וויא עס שטעהט: „וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם", וויא דער ספרי זאגט: אז
דאס געהט אויף דאווענען אז עס דארף זיין מיט׳ן גאנצען הארצען אויך „וּבְכָל נַפְשְׁכֶם" מיט די גאנצע לעבע-
זאפט, דאס הייסט צו יענער צייט זאללען זיין די גאנצע געפיהלען איבערגעגעבען צו די זאך, און
א מענש מיט פארשטאנד דארף זיך שטארקען אין דעם, עס זאלל איהם א מאל קיין גרויסע שאנדע ניט בע-
קוממען פון זיין נאכלאסיגקייט אין דעם און אללעס איז שווער אין אנפאנג איידער מען ווערדט געוואהנט
והבא לטהר מסייעין אותו" א מענש וויא ער געהמט זיך פאר, אזויא העלפט מען איהם פון הימעל –

בדרך באיזה מקום, ואם לא יוכל להתפלל בדרך טוב הרבה שיסבול עלבון משיבטל מצות תפלה. והנה בכתובים מצאנו אצל דניאל שאפי' בעת הגזרה שגזר דריוש המלך שלא להתפלל ולבקש שום בקשה כ"א ממנו ואם יעבור אדם על זה ישליכוהו לגוב אריות, היה דניאל מוסר עצמו בעליתו והיה מתפלל ג' פעמים בכל יום, ועאכ"ו שלא לבטל ח"ו מצות תפלה מפני חשש בזיון בעלמא. וכל דברינו הוא ליזהר אפי' שלא לבטל תפלת המנחה וכ"ש תפלת ערבית ושחרית, מה מאד צריך ליזהר שלא לבטל אותן ח"ו בשום פעם כי לבד שמצות תפלה היא בעצמה מצוה גדולה, עוד תלוי בה מצות עשה גמורה והיא מצות ק"ש [כי מי שמתפלל ש"ע קורא ג"כ ק"ש עם ברכותיה], ובבקר גם מצות תפלין שאם ח"ו יתרפה מהתפלה ממילא לא יקרא ק"ש ולא יניח תפלין, וידוע עונש הגדול שמגיע לאדם שאינו מניח תפלין, וכמו שנכתוב לקמן, ע"כ השומר נפשו ישמר מזה מאד. והנה עד כה דברנו בענין עצם חיוב התפלה, ועתה נדבר בענין מעלת תפלה בצבור כי יש כמה אנשים שנקל בעיניהם בעוה"ר להתפלל ביחידי בביתם בכל ימות החול, מפני שאינם יודעים גודל המצוה שיש בתפלה בצבור, ע"כ מצאתי עצמי כמחויב בדבר להעתיק לפני הכל גודל המצוה שיש בזה. כי כשמתפלל האדם בצבור, לבד מה שמתרומם בזה הרבה יותר כבוד השי"ת כי ברב עם הדרת מלך, עוד הוא מקיים בזה עוד כמה מצות רבות, אמירת הברכו ועניית איש"ר וקדושה, וכמה גדול ענינם ורוב חשיבותם בעיני המקום ב"ה, שעי"ז מתעוררת אהבתו לישראל ומזכיר גלותם וממהר גאולתם. וכן איתא במדרש מובא בתניא רבתי ברוכים לי שמים וארץ ויורדי מרכבה אם תגידו לבני מה שאני עושה בתפלת שחרית בשעה שאומרים לפני ק' ק' ק' ה' צבאות. ולמדו אותם שישאו עיניהם למרום

מאַכען תוזק פון אללע אידישע מנהגים מוז מען זעהן אָבצודאַוונען אין וועג אָדער אָרגעץ וואו אן אַ זייט אונ אויב דאָס איז אונמעגליך איז גלייכער צוא ליידען אַ ביסעל דורך דעם איידער גאר ניט דאַוונען. מיר געפינען בייא דניאל'ן אז בעת דריוש המלך האט גוזר געוועזען אז קיינער זאלל ניט מתפלל זיין צוא זיין גאטט סיידען צו איהם צו דריוש אליין אונ דער וואס וועט עובר זיין אויף דעם אוקאַז, האט ער געסטראשעט אריינצוואַרפען אין אַ לאָווענגרוב, פון דעסטוועגען האט זיך דניאל בעהאַלטען בייא זיך אין צימער אונ פלעגט דאַוונען דרייא מאָל אַ טאָג ניט קוקענדיג אויף דער גרויסער געפאהר, בפרט אז מען דאַרף צו־ליעב אַזאַ גרויסען ענין ניט קוקען אויף דיא ביסעל ניעפּראיאַמנאָסט, וואס מען קאנן האבען דורכ'ן דאַוונען, אַ מענש מיט פערשטאַנד ווערדט איבערהויפּט ניט „נתפעל" פון דעם וואס דער אונוויסענדער גראָבער מענש לאַכט אָב צוליעב זיין גרויס אונוויסענהייט אונ גראָבקייט (דענן דער עולער וועט פון דעם בשום אופן ניט לאַכען). דאָס איז אַלץ גערעדט אַפילו אויף מנחה דאַוונען, מיט שחרית אונ ערבית דאַרף מען זיך געוויס היטען ניט מבטל צוא זיין חס ושלום, דענן חוץ וואס דיא מצוה פון תפלה אליין איז זעהר גרויס, וויא מיר האבען ערשט בעוויזען, חוץ דעם איז דאָך מיט דעם פערבונדען איין אמת'ע מצות עשה, דיא מצוה פון קריאת שמע, אונ מיט תפלת שחרית איז דאָך נאָך פערבונדען דיא מצוה פון תפילין לעגען דענן אז מען דאַוונט ניט זאָגט מען ניט ממילא דיא פרשה פון „קריאת שמע" אונ מען לעגט ניט קיין תפילין אונ דער שטראָף פאר'ן ניט לעגען קיין תפילין איז זעהר גרויס, וויא מיר וועללען דאָס ווייטער ארומרעדען.

מיר האבען אלץ גערעדט פון תפלה בכלל. יעטצט וועללען מיר רעדען פון דיא וויכטיגקייט פו דאַוונען בצבור (מיט אַ מנין). זעהר פיעל אידען זיינע בעוונותינו הרבים געוואָהנט צוא דאַוונען אין מיטט וואָך אין דערהיים, ווייל זייא וויסען ניט וויא גרוי עס איז דיא מצוה פון תפלה בצבור, דארום מוז מיר ארומרעדען וועגען דעם אַ ביסעל באַריכות. ערשטענס ווערדט דורך דיא תפלה בצבור מעהר פר האבען דער כבוד פון גאטט וויא עס שטעהט: ברוב עם הדרת מלך (וואס גרעססער דאָס פאָלק איז, אי אלץ שענער פאר'ן קעניג); צווייטענס איז מען דא דורך מקיים נאָך מצוות, וואס ביחידות קאנן מע זייא ניט מקיים זיין למשל: „ברכו" זאָגען, אנטווע רען „אמן" אונ זאָגען „קדושה" וויא מיר האבען בריקע דערמאָהנט. וויא וויכטיג דיא מצוות זיינען זעהט מען פון פיעל מאמרים אין דער גמרא אונ אין דיא מדרשים. אין אַ מדרש שטעהט אַזויא: איך האָב ניט אויף דער וועלט קיין גרעססערען פערגעניגען -- זאָגט גאָטט -- וויא אין דעם אויגענבליק ווען מיינע קינדער האָבען

אויף

למרום נגד בית תפלתם וירימו עקבותיהם עם גופם בשעה שמקדשין אותי כי אין הנאה בעולמי כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני נשואות בעיניהם. ואותה שעה אני אוחז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר גלותם וממהר גאולתם עכ"ל. כי אם ישראל היו עושין תשובה מיד היו נגאלין כמו שאחז"ל בכמה מקומות. וכענין זה אחז"ל (בברכות דף ג') שנגלה אליהו הנביא לר' יוסי וא"ל כי בכל זמן שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין אמן יהא שמיה רבא מברך, הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, ומה לו לאב שהגלה את בניו מארצם, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם, מתי אשוב להיכלי מתי אקבץ את שארית ישראל בני מבין האומות עובדי גלולים, שיהו מפארין ומרוממין את קדושת שמי הגדול (סיום הל"זון הזה הובא ברוקח בהלכות ברכות). עוד איתא בגמרא אריב"ל כל העונה אמן יש"ר בכל כחו [היינו בכל כוונתו) קורעין לו גזר דינו שנא' בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'. ואמר שם עוד דאפילו יש בו שמץ של מינות מוחלין לו, ומה מאד צריך האדם להתחזק לשמור שלא לבטל אמירת הקדושה ואיש"ר. דהנה ידוע מה שאחז"ל דלמעלה יש כמה אלפים רבבות מלאכי השרת שאומרין קדושה תמיד בכל יום באימה וביראה. ואיתא בתנא דבי אליהו פמ"ז שיש ד' מאות ותשעים וששה אלפים רבבות מלאכי השרת שעומדין לפניו ומקדשין שמו הגדול בכל יום תמיד מיציאת החמה עד שקיעתה אומרים ק' ק' ק', ומשקיעת החמה עד יציאתה אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, וכמה יתבייש האדם בבואו לעולם העליון ויראה את כל הרעש הגדול היוצא מאלפי רבבות מלאכים קדושים שמקדשים ומשבחים שמו של הקב"ה שיצרם ובראם בחדוה ושמחה כשיזכור דכשהיה בעולם העשיה נתן לו הקב"ה את המעלה הגדולה הזאת להקדיש ולפאר את שמו הגדול תמיד בכל עת כצבא מרום במרום והוא

א) ויף דיא אויגען צום הימעל אונ זאגען, קדוש, קדוש, קדוש ה' צבאות, אין יענעם אויגענבליק נעהם איך אן מיין כסא הכבוד אונ קוש איהם אונ האלז (דאס מיינט מען דיא צורה פון יעקב אבינו וואס איז אויסגעקריצט אויפ'ן כסא הכבוד) איהם — אונ דערמאהן זיך אן זייער (מיינע קינדערס) גלות אונ הייל זיך אויסצולייזען זייא (דענן ווען אידען וואלטען געטאהן תשובה וואלטען זייא גלייך אויסגעלייזט געווארען וויא דיא גמרא זאגט אין פיעל ערטער). אין דער גמרא ווידער ווירד אזויא ערצעהלט: אליהו הנביא האט זיך איין מאל בעוויזען פאר ר' יוסי'ן האט ער איהם ערצעהלט: בעת דיא אידען געהען אין דיא שולען אונ אין דיא בתי מדרשים, אונ ענטפערען "אמן יהא שמיה רבה מברך" דאנן שאקעלט גאטט ב"ה מיט'ן קאפ אונ זאגט: וואהל איז דעם קעניג, וואס זיינע קינדער לויבען איהם אזויא, אבער וואס פאר א פארגעניגען קאנן האבען דער פאטער וואס האט זיינע קינדער פערטריבען פון זייער לאנד אונ וועה איז דיא קינדער וואס זיינען פערטריבען געווארען פון זייער פאטער'ס טיש, ווען וועלל איך זיך שוין צוריקקעהרען צו מיין טעמפעל (דעם בית המקדש), ווען וועלל איך שוין אויסקלויבען דעם שארית ישראל, דעם רעסט פון מיין זוהן ישראל פון דיא אומות העולם, כדי זייא (דיא אידען) זאללען ריהמען אונ גרויס מאכען דיא הייליגהייט פון מיין גרויסען נאמען. אין איין אנדער ארט שטעהט אזויא: רבי יהושע בן לוי האט געזאגט: דער וואס ענטפערט "אמן" מיט זיין גאנצען כח (דאס הייסט: מיט גרויס כונה) צערייסט מען איהם זיין גזר דין (ווען עס איז שוין אפילו אויף איהם נגזר געווארען אשלעכטע זאך ווערדט יענע גזרה בטל) וויא עס שטעהט אין פסוק, אויך איז מען איהם מוחל ווען ער האט אין זיך אפילו א האאר אפיקורסות. אונזויא דארף מען זיך אבהיטען אין זאגען "קדושה" אונ אמן יהא שמיה רבה! עס איז ידוע וואס דיא חז"ל זאגען, אז עס זיינען דא מיליאנען מלאכים, וואס שטעהען פאר גאטט אונ זינגען איהם נאכאנאנד מקדש (מאכען הייליג, רופען איהם אן הייליגער) אונ פון אויפגאנג ביז'ן אונטער-גאנג פון דער זונן זאגען זייא קדוש, קדוש, קדוש אונ פון אונטערגאנג ביז אויפגאנג זאגען זייא ברוך כבוד ה' ממקומו אונ וויא גרויס וועט זיין דיא חרפה וואס דער מענש וועט האבען אז ער וועט זעהן אויף יענער וועלט וויא אזויא פיעל הייליגע מלאכים דאנקען אונ לויבען גאטט וואס ער האט זייא בעשאפפען, מיט אזויא פיעל חדוה אונ שמחה, מיט אזא רעש אימה ופחד (פורכט אונ שרעק), וויא גרויס וועט זיין דער חרפה זיין אז ער וועט דאס זעהן אונ וועט זיך דערמאהנען, אז אויף דעם עולם העשיה, אויף דער וועלט, האט ער אין זיך אויך געהאט דיא גרויסע עהרע צוא לויבען אונ

והוא התעצל וביטל זאת בחפץ נפשו, וביותר מזה דאיתא (במס' חולין דף צ"א) דגם המלאכים אינם זוכים כולם לומר הקדושה תמיד שיש שאינם זוכים לאמר רק פ"א בחודש ויש פ"א בשנה ויש שאומרים רק פ"א ביובל [עיין שם במהרש"א] ואליו שהוא מבני ישראל החביבין בעיני הקב"ה ניתן לו רשות לאמר שבח הגדול של הקדושה בכל עת כל ימי חייו ויצרו הרע הסיתו לבטל את המעלה והזכות הגדולה הזאת שזיכהו הקב"ה להשליך מעליו את היקר והגדולה שהיה ניתן לו לעתיד עבור עבודה הקדושה הזאת וכידוע שע"י הקדושה שאנו מקדשין שמו הגדול מטילא מתקדש נפשנו ג"כ. ורמוז זה בתורה מה שכתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם, ולבד כ"ז אם יתפלל בצבור יתרבה לו עוד כמה עשיריות מצות בכל יום מאמנים שעונה על כל ברכה וברכה ששומע והם ט"ז של ברכות השחר ועוד ד' אמנים עד שמ"ע וי"ט של חזרת הש"ץ ועוד כמה וכמה אמנים של הקדישים שיש בכל תפלת צבור לבד איש"ר הג"ל שעולה קרוב לס' אמנים מתפלת שחרית לבד, וגדול זכות השומר לענות אמן על כל ברכה ששומע, וכמו שאחז"ל שעבור זה פותחין לו שערי ג"ע שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שומר אמנים) [כי באמת מי שעונה אמן על כל ברכה כראוי יש בכמה ברכות שהם בנויות על ענין העתיד כגון מקבץ נדחי ישראל והמחזיר שכינתו לציון וכה"ג, והוא עונה אמן שמאמן את דברי ה' ומצפה ושומר מתי יקוים זה, והוא ממש כונת הכתוב שומר אמונים היינו ששומר וממתין על הבטחת הקב"ה שנאמר עליו אל אמונה, והיינו שמאמן לקיים את דברו כפירש"י שם בהאזינו ע"ש], וגם יש עוד מעלה גדולה כשמתפלל בצבור שמתקבלת יותר התפלה, כדאמרינן [ברכות ח'] מאי דכתיב ואני תפלתי לך ה'

עת

אוּנ דַאנְקֶען זַיין לִיעבֶּען נָאמֶען צוּ יֶעדֶער צַייט פּוּנקְט וִויא דִיא מַלְאָכִים אוּנ עֶר הָאט עֶס פֶערנַאכְלֶעססִיגְט. נָאךְ מֶעהר: דִיא גְמָרָא זָאגְט (אִין חוּלִין), אַז דִיא מַלְאָכִים שְׁטֶעהֶען נִיט אַלֶלֶע אוֹיף אַיין מַדְרֵגָה אִין דֶער זַאךְ, אוּנ נִיט אַלֶלֶע זַיינֶען זוֹכֶה צוּ זָאגֶען קְדוּשָּׁה אַלֶלֶע טָאג, אַנְדֶערֶע זָאגֶען מֶעהר נִיט וִויא אֵיינְמָאל אִין אַ חוֹדֶשׁ, אַנְדֶערֶע – אֵיינְמָאל אִין אַ יָאהר, נָאךְ אַנְדֶערֶע נָאר אֵיינְמָאל אִין אַ יוֹבֵל (פוּפְצִיג יָאהר) נוּר דֶעם אִידֶען וָואס אִיז זֶעהר בֶּעלִיעבְּט בַּייא גָאטט נוּר אִיהם אַלֵיין אִיז גֶעגֶעבֶּען גֶעוָוארֶען דִיא עֶרלוֹיבְּנִיס צוּ זָאגֶען קְדוּשָּׁה שְׁטֶענְדִיג, צוּ יֶעדֶער צַייט. הַיינְט וִויא גְרוֹיס וֶועט זַיין דִיא שַׁאנְדֶע – דֶער פַארדְרוּס – אַז מֶען וֶועט אַיינְזֶעהן וָואס פַאר אַ גְרוֹיסֶען פֶערבְּרֶעכֶען מֶען הָאט גֶעטָאהן מִיט דֶעם וָואס מֶען הָאט גֶעפָאלגְט דֶעם יֵצֶר הָרָע אוּנ פַארוָוארפֶען אַזַא גְרוֹיסֶע מִצְוָה, אַזַא גְרוֹיסֶען זְכוּת, וָואס דֶער מֶענְשׁ הָאט אֲפִילוּ אַנְטְגֶעגֶען דֶעם מַלְאָךְ, אוּנ דֶערְמִיט הָאט מֶען פֶערְלָארֶען אַזוֹיא פִיעל כָּבוֹד אוּנ גְדוּלָּה, וָואס מֶען וָואלְט פַאר דֶער מִצְוָה גֶעהַאט אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט; דוּרךְ דֶער קְדוּשָּׁה וֶוערֶען אוּנְזֶערֶע נְשָׁמוֹת אוֹיךְ הֵיילִיג וִויא מִיר זֶעהֶען פוּן דֶעם פָּסוּק: וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' אוּנ אִיךְ וֶועלל גֶעהֵיילִיגְט וֶוערֶען צְוִוישֶׁען דִיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִיךְ גָאטט מַאךְ אַייךְ הֵיילִיג דָאס הֵייסְט אַז אִיהר הֵיילִיגְט מִיר מַאךְ אִיךְ אַייךְ אוֹיךְ הֵיילִיג. חוּץ דֶעם, אַז מֶען דַאוֶוענְט בְּצִבּוּר קוּמְמֶען יֶעדֶען טָאג צוּ עֶטְלִיכֶע צֶעהנְדְלִיג מִצְוֹת פוּן דִיא אָמֵן'ס וָואס מֶען אֶנְטְוֶוערְט נָאךְ יֶעדֶער בְּרָכָה, וֶועלְכֶע וֶועללֶען זִיךְ צוּנוֹיפְקְלוֹיבֶּען צוּזַאמֶען בִּיז זֶעכְצִיג אַיין עֶרֶךְ, אוּנ דָאס אִיז פוּן שַׁחֲרִית אַלֵיין אוֹיסֶער מִנְחָה אוּנ מַעֲרִיב, אוּנ דֶער זְכוּת פוּן דֶעם וָואס אֶנְטְוֶוערְט אָמֵן אִיז זֶעהר גְרוֹיס, וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט אוֹיף דֶעם פָּסוּק פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים: אֶפְּפֶענְט אוֹיף דִיא „טְהוֹיעֶרֶען" מַיינְט מֶען דָא דִיא טְהוֹיעֶרֶען פוּן גַן עֵדֶן אוּנ דֶעם וָוארְט אֱמוּנִים — טְרַייעַ דַארְף מֶען פַארְשְׁטֶעהֶען גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען „אָמְנִים" אוּנ דִיא כַּוָּנָה אִיז אַז פַאר דִיא וָואס הִיטֶען אָב צוּ אֶנְטְוֶוערֶען „אָמֵן" אֶפְּפְנֶען זִיךְ דִיא טְהוֹיעֶרֶען פוּן גַן עֵדֶן. דִיא וִויכְטִיגְקֵייט פוּן אֶנְטְוֶוערֶען אָמֵן אִיז וַוייל מִיט דֶעם בֶּעוַוייזְט מֶען, אַז מֶען גְלוֹיבְּט אִין דִיא רִיכְטִיגְקֵייט פוּן דֶעם אִינְהַאלְט פוּן דֶער בְּרָכָה („אָמֵן" הֵייסְט רִיכְטִיג) אוּנ וִויא עֶס זַיינֶען דָא פִיעל בְּרָכוֹת וָואס זַיינֶען גֶעבּוֹיט אוֹיף דֶער צוּקוּנְפְט, לְמָשָׁל, דִיא בְּרָכָה: הַמְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל (דֶער וָואס זַאמֶעלְט אוֹיף דִיא פֶערשְׁטוֹיסֶענֶע (פוּן דֶער לַאנְד פֶערְטְרִיבֶּענֶע) – פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל) אָדֶער: הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן (דֶער וָואס קֶעהְרְט צוּרִיק זַיין כָּבוֹד קַיין צִיּוֹן) וֶועלְכֶע גֶעהֶען בֵּיידֶע אוֹיף מָשִׁיחַ-צַייט – דַארִיבֶּער בֶּעוַוייזְט מֶען מִיט'ן אָמֵן אֶנְטְוֶוערֶען אַז מֶען עֶרוַוארְטֶעט אוֹיךְ יֶענֶע צַייט אוּנ מֶען אִיז זִיכֶער, אַז זִיא וֶועט קוּמְמֶען. עֶס אִיז דָא נָאךְ אַ מַעֲלָה אִין תְּפִלָּה בְּצִבּוּר: דִיא תְּפִלָּה וֶוערְט גִיכֶער נִתְקַבֵּל אוֹיפ'ן הִימְמֶעל, וִויא דִיא גְמָרָא

זאגט

עת רצון וגו' אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. עוד איתא שם שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים שנא' הן אל כביר ולא ימאס ור"ל אפילו אם היא אינה על צד היותר נכון מ"מ כיון שרבים הן זכותן גדול ואינה נמאסת וא"כ בימינו שטרדת הזמן גדול מאד ומי יאמר זכיתי לבי שאני מכוון בתפלה כראוי בודאי צריך להתחזק להתפלל בצבור כדי שלא ידחו תפלתו לחוץ. והנה כ"ז דברנו לענין תפלה בצבור בכל ימי החול ובפרט ביום שני וחמישי שקוראין בתורה בודאי צריך האדם להתאמץ להתפלל בצבור כדי לשמוע קריאת התורה שהיא תקנת משה רבינו ע"ה כדאיתא בגמרא [ב"ק פ"ב]. ואיתא בריש מגילה דאפילו אנשי הכפרים היו רגילין להתאסף בעיר ביום ב' וה' כדי לשמוע קריאת התורה וא"כ כשהוא דר בעיר בודאי החיוב עליו להתפלל בצבור כדי לשמוע קריאת התורה. ומי שמונע עצמו מלהתפלל בצבור שלא מחמת אונס איתא במדרש כונן שגורם למעט העטרה של הקב"ה שהוא נברא מקדוש ומברוך כבוד תו' ואיש"ר שעונין ישראל ע"ש. וגם אחז"ל ארשב"ל כל מי שיש לו בהכ"נ בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע [שאינו רוצה ליכנס לבית חברו הדר אצלו], שנאמר כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנאמר הנני נותשם מעל אדמתם. וגם איתא בירושלמי פ"ה דברכות כל מי שאינו נכנס לבהכ"נ בעוה"ז אינו נכנס לביהכ"נ לע"ל, ר' אבהו אמר דרשו ה' בהמצאו היכן הוא מצוי בביהכ"נ ובבהמ"ד, קראוהו בהיותו קרוב בביהכ"נ וביהמ"ד. והנה כ"ז דברנו אפי' כשיש מנין בביהכ"נ והוא משמים עצמו להתפלל בביתו ביחידי ובפרט כשכולם משממין עצמן והביהכ"נ נשאר סגור כל ימי החול בודאי הוא עון גדול כדגרסינן בברכות [דף ו] אמר ר' יוחנן בשעה שהקב"ה בא לביהכ"נ ולא מצא שם עשרה מיד הוא כועס, שנאמר מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה

זאגט אין ברכות אויף דעם פסוק: ואני תפלתי וכו'. אויפ'ן זעלבען ארט שטעהט ווידער: אין הקב"ה מואס תפלתן של רבים (גאטט פערהאסט ניט דיא תפלה פון א רבים) דאס הייסט ווען דיא תפלה איז אפילו ניט אם בעסטען ארוים, נור וויא באלד אז א רבים (א סך מענשען) דאווענען נעהמט ער דיא תפלה אן. היינטיגע צייטען, וואס דיא טרדות הפרנסה זיינען זעהר גרוים, אונ עס איז כמעט ניטא קיין איינציגער וואס זאלל קאנגען זאגען, אז ער דאווענט מיט אללע כוונות חיא מען דארף, היינטיגע צייטען – זאגען מיר – מוז מען געווים דאווענען בצבור, ווען מען וויל דיא תפלה זאלל אנגענוממען ווערען. מאנטאג אונ דאנערשטאג בעת מען לייענט, מוז מען זיך נאך מעהר סטארען דאווענען בצבור, כדי צוא הערען דיא קריאת התורה, וואס דאס איז א תקנה פון משה רבנו אליין. אמאל פלעגען זיך דיא דארפסלייט אויך צוזאממענקלויבען אין שטאדט אין דיא טאג, כדי צוא הערען דיא קריאה, בפרט אז מען וואהנט אין א שטאדט. כל מי שיש לו ביהכ"נ בעירו, זאגט דיא גמרא, יעדערער וואס האט א שול אין זיין שטאדט אונ געהט דארטען ניט דאווענען הייסט ער א שכן רע – א שלעכטער שכן וואס וויל ניט בעזוכען זיין בעה"ב דאס הייסט: דעם אויבערשטען אין דיא שול וואס איז פון איהם) וואס אויף דעם געהט דער פסוק: הוי על כל שכני הרעים וכו' וועה איבער אללע מיינע שלעכטע שכנים וכו'. נאך מעהר: ער איז גורם גלות זיך אונ זיינע קינדער וויא עס שטעהט: הנני נושתם מעל אדמתם – איך רייס זייא אוים פון זייער לאנד. כל מי שאינו נכנס בעוה"ז – זאגט דער ירושלמי – דער וואס געהט ניט אריין אין א שול אויף דער וועלט, וועט ער ניט זוכה זיין אריינצוגעהן אין א שול אויף יענער וועלט. ר' אבהו האט געזאגט אויף דעם פסוק: דרשו ה' בהמצאו וכו' זוכט גאטט ווען ער לאזט זיך געפינען, אז מיט דעם ווארט בהמצאו מיינט מען: דא וואו ער געפינט זיך אין דיא בתי מדרשים, קראוהו בהיותו קרוב, רופט איהם ווען ער איז נאהנט מיינט מען אויך דיא בתי מדרשים, וואו גאטט איז נאהנט. דאס איז אלץ גערעדט ווען אין בית המדרש איז דא א מנין אונ מען געהט אהין ניט דאווענען ווען אבער קיינער געהט ניט דאווענען אונ עס איז קיין מנין אויך ניטא א גאנצע וואך דאמאלס איז דיא עבירה נאך גראסער אויף יעדען בעזונדער, וויא ר' יוחנן זאגט אין ברכות: בשעה שהקב"ה בא לבית הכנסת וכו' בעת גאטט געהט אריין אין א שול אונ געפינט דארטען ניט קיין צעהן מענשען, ווערט ער גלייך אין כעס וויא עס שטעהט: מדוע באתי

ואין

עתה [שיעור שיוכלו לענות דבר קדושה, רש"י]. ואיתא בש"ע או"ח סימן נ"ו דבמקום שאין מנין תמיד בביהכ"נ כופין זה את זה בקנסות שיבואו תמיד מנין לביהכ"נ כדי שלא יתבטל התמיד [כי תפלות כנגד תמידין. והטעם כי כיון שיש מנין בעירם חל עליהם חובת המצוה]. וראה את גודל הענין שיש בזה דאיתא בגמרא שר' אליעזר בא לביהכ"נ ולא היה שם מנין ושחרר עבדו כדי להשלים למנין עשרה. והטעם מפני שהוא מצוה דרבים לכך הותר לשחרר העבד בשביל זה [גמרא]. וכמה גדול שכר האיש שדירתו במקום קיבוץ קטן כשרואה לקבץ תמיד המנין שלא יתבטל התמיד כי אפי' מי שהוא רק מעשרה ראשונים אחז"ל שנוטל שכר נגד כל הבאי' אחריהם ק"ו בזה שהוא עמל לקבצם ג"כ ואחז"ל כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו:

פרק ששי

בו יבואר מענין מצות קריאת שמע.

ועתה נדבר קצת מענין המצות עשה דקריאת שמע.

הנה ידוע הוא דק"ש הוא מ"ע של קבלת עול מלכות שמים. וכמה גדולה היא המצוה הזאת שאנו מעידים על הקב"ה שהוא אחד. וכדאיתא במ"ר פרשת ואתחנן על הפסוק מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ שכל הרקיעים פתח הקב"ה לישראל בעת קבלת התורה להודיען שאין אלוה אחר אלא הוא. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע מי לי בשמים חוץ מכבודך, כשם שאין לי בשמים אלא אתה, כך לא חפצתי אחר בארץ, אלא נכנס אני בכל יום לבתי כנסיות ומעיד עליך ואומר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ואמרינן בברכות [דף ו] שעבור מצוה זו הקב"ה משתבח בישראל ואומר להן אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם [ר"ל דבר חשוב שאין כמוהו) שנאמר שמע ישראל וגו', ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. וגם מקיים בק"ש המצוה דוהגית בו יומם ולילה כדאיתא במנחות [דף צ"ט]. ואיתא במדרש שכל הבריאה כולה כדאי היא משום ההיא מצוה בלבד. והטעם כי יש בה אמיתת אחדותו ית' ושהוא משגיח בעולמו שהוא יסוד ועיקר כל התורה והמצוה, ולכן צונו לקרותה תיכף בקומו,

כו'

ואין איש וכו' פאר וואס בין איך געקוממען אונ עס איז קיינער ניטא, איך האב גערופען אונ קיינער אנטווערט ניט, אונ אין שולחן ערוך איז דא א דין אז דא וואו עס איז ניטא קיין מנין גאטה מען יעדען בעזונדער — דורך א קנס וואס מען לעגט אויף איהם ארויף — עס זאללען שטענדיג קוממען א מנין מענשען דאוונען. רבי אליעזר — ערצאהלט דיא גמרא — איז אמאל געקוממען אין א שול אונ עס איז קיין מנין ניט געוועזען, וואס האט ער געטאהן? ער האט בע-פרייט זיין קנעכט, כדי מען זאלל איהם קאננען צו-צאהלען צום מנין. אונ וויא גרויס איז דער שכר פון דעם מענשען, וואס וואהנט אין אזא ארט וואו עס געפינען זיך ווענינ אידען אבער ניט קיין פרוממע, אונ ער סטארעט זיך אויפקלויבען א מנין, אפילו דער וואס איז פון דיא ערשטע צעהן — זאגען דיא חז"ל — בעקוממט שכר אזויא פיעל וויפיעל עס בעקוממען אללע וואס קוממען שפעטער, בפרט אז ער איז דער גאנצער צוזאממענקלויבער. כל המזכה את הרבים — יעדער וואס איז מזכה (בריינגט צו א זכות) א רבים זאגט דיא גמרא, קוממט ניט פאר קיין עבירה דורך איהם (ער ווערט ניט נכשל דורך איין עבירה).

פרק ששי.

אין דעם פרק ווערדט גערעדט וועגען דיא מצות פון קריאת שמע.

יעמצט וועללען מיר אביסעל רעדען וועגען דער מצוה פון קריאת שמע. עס איז ידוע, אז אין קריאת שמע זיינען מיר אויף זיך מקבל דעם יאך פון מלכות שמים, מיר בעצייגען אויף גאטט, אז ער איז איין איינציגער. וויא גרויס דיא מצוה, — וועלכע איז דער פונדאמענט פון דער גאנצער יודישער אמונה — קאנן זיך יעדער פארשטעללען. אויפ'ן פסוק: מי לי בשמים וכו' זאגט דער מדרש, אז בעת קבלת התורה האט דער אויבערשטער געעפענט אלע הימלען בכדי אידען זאללען זעהן אז ער איז איינער, האבען אידען געזאגט צום גאטט: מי לי בשמים ווער האב איך נאך אין הימעל א חוץ דיר, אונ אזויא ווי עס איז אין הימעל האב איך — א חוץ דיר — קיינעם ניט, אזויא איז אויף דער ערד, דאריבער גיה איך אריין יעדען טאג אין דיא בתי מדרשים אונ אין דיא שולען אונ בעצייג אויף דיר: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אין דער גמרא שטעהט, אז צוליעב דער מצוה פון

קריאת

כדי שיזכור בבורא יחיד המשגיח בעולמו, ומאחר שהוא בורא יחיד המחיה כל המציאות ורוחו ונשמתו יכל אשר לו הכל ממנו ית', עליו למסור נפשו באהבה בעבור כבודו ומלכותו, וישיב נפשו בטהרה אל האלהים אשר נתנה ויקבל גמולו וטובתו ממנו בעולם הנצח ואחר קבלת מלכותו מקבל עליו בפרשה שניה קיום מצותיו ית' בין הלאוין ובין העשין שיתנהג בהם כל היום הוא ובניו לעבוד את ה' בכל לבבם ובכל נפשם, ובשכר זה יתן לו הש"י גם בעוה"ז הצלחה בכל מעשיו וישלח לו פרנסתו וכל צרכיו בעתו [לבד השכר השמור נצח עבור המצות. כמו שכתוב ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ותרגם אונקלס ויחי בהן בחיי עלמא], וכמו שכתוב כ"ז בפרשה השניה והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי וגו' ואספת דגנך וגו'. ועל אמיתת השגחתו ית' בכל המציאות מזכיר פרשה ג' שהיא זכירת יציאת מצרים המפורסם בכל העולם נסיו ונפלאותיו כדכתיב ביהושע כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם וגו' ואז נתעלה כבוד ה' בארץ שנודע לכל שהוא המשגיח אף בארץ וכל אשר בה, וכדכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, וגם לאוה"ע נתברר אז האמת כדכתיב ביהושע [שם] ונשמע וימס לבבנו וגו' כי ה' אלהיכם הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. וצונו לקרות שמע גם בערב קודם שכיבתו, כי אז מפקיד נשמתו אצל הש"י כדכתיב בידך אפקיד רוחי וגו', וע"י קבלת עול מלכותו ית' באמת תהיה זכה וטהורה כמו שנתנה אליו. ואיתא בתנחומא פרשת לך אמר ר' מני
לא

קריאת שמע ריהמט זיך גאטט מיט אידען אונ זאגט צו זייא: איהר האט מיך געמאכט פאר איינעם (איין גאטט) אין דער וועלט אזויא וועל איך אייך אויך מאכען פאר איינעם (איין פאלק) אין דער וועלט (דאס הייסט פאר איין עם נבחר, איין אויסגעוועהלט פאלק). אויך איז מען מיט קריאת שמע מקיים דיא מצוה פון והגית בה יומם ולילה (דוא זאלסט טראכטען (לערנען) אין איהר (אין דער תורה) טאג אונ נאכט). דער מדרש זאגט, אז צוליעב דער מצוה אליין האט דיא גאנצע וועלט געמאגט בעשאפען ווערען. דער טעם איז, וויא מיר האבען געזאגט: אין קריאת שמע בעצייגען מיר דיא אחדות (דיא איינציגקייט) פון גאטט אונ אז ער גיבט אכטונג אויף זיין וועלט, וואס דאס איז דער פונדאמענט פון אונזער גאנצער אמונה, אונ דארום דארף מען לייענען ק"ש גלייך נאכ'ן אויפשטעהן כדי ער זאלל זיך גלייך דערמאהנען אן דעם איינציגען בורא, וואס ער גיבט לעבען דיא גאנצע בריאה, אונ ער איז מחיה זיין נשמה זיין גאנצע לעבהאפט, אונ וואס ער האט נאר, איז אללעס פון איהם, דרום דארף איך זיך מיט גרויס אהבה (ליעבע), מוסר נפש זיין פאר איהם אונ פאר זיין כבוד, אונ אז עס וועט קוממען דיא צייט, אבגעבען איהם דיא נשמה א ריינע (אונ-בעפלעקטע), אזויא וויא מען האט איהר בעקוממען, וואס דערפאר וועט מען בעלאהנט ווערען אויך נאכ'ן שטארבען, אויף דעם עולם האמת. אין דער צווייטער פרשה איז מען מקבל מקיים צוא זיין אללע מצוות אויף זיך אונ דיא קינדער, אונ דיענען גאטט ברוך הוא מיט'ן גאנצען הארצען ובשכר זה וועט איהם גאטט ב"ה געבען אויף דער וועלט אויך גליקק אין אללע זיינע אונטערנעהמונגען אונ וועט איהם זיין פרנסה, אונ אללע זיינע בעדארפניססע צושיקקען אין דער צייט וויא עס שטעהט דארטען והיה אם שמוע וכו' ואספת דגנך וגו', אונ אויך שטעהט געשריעבען: ושמרתם את חקותי וכו' אונ איהר זאללט היטטען מיינע געזעטצע וכו' וואס ווענן דער מענש טהוט זייא לעבט ער דורך זייא גליקליך (אויף דער וועלט אונ אויף יענער וועלט). אין דער דריטטער פרשה (פון ק"ש) ווערט גערעדט וועגען יציאת מצרים, וואס דאס איז דער גרעססטער בעוויז אויף גאטטעס השגחה איבער אונז אונ איבער דיא גאנצע וועלט אונ וואס מיט דעם איז גאטט'ס נאמען ערהאבען געווארען צווישען אידען וויא צווישען דיא אומות העולם, וויא עס שטעהט אין יהושע ונשמע וימס לבבנו וכו' מיר האבען געהערט (דיא נסים וואס גאטט האט אייך בעוויעזען) זיינען מיר אויסער זיך געווארען דענן אייער גאטט איז דער איינציגער, סאי אויבען אויפ'ן הימעל סאי אונטען אויף דער ערד. אויך דארף מען לייענען קריאת שמע ביינאכט פאר'ן שלאף, וואס דאמאלס גיבט מען איבער דיא נשמה אין גאט-טעס האנד. וויא עס שטעהט: בידך אפקיד רוחי (אין דיין האנד פארבעהאלט איך מיין גייסט). אונ דורך דעם מקבל זיין אויף זיך דעם עול מלכות שמים (דעם יאך פון דער היממעלשער מלוכה) איז זיא, דיא נשמה,ווירקליך ריין אונ אונשולדיג וויא געווען.

אמר

לא תהא ק"ש קלה בעיניך מפני שיש בה רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח מצוה עשה שבתורה וכמנין אברים שבאדם, אמר הקב"ה אם שמרת את שלי לקרות קריאת שמע כתקונה אני אשמור את שלך, לכך דוד מקלס שמרני כאישון בת עין. א"ל הקב"ה לישראל שמור מצותי וחיה וכך אמר הקדוש ב"ה לישראל שמרו מצותי ק"ש ערבית ושחרית, ואני משמר אתכם שנאמר ה' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך. וכשהיו ישראל יוצאין למלחמה על אויביהן מצוה זו הגינה על ישראל שינצלו מידם. כדאיתא [בסוטה מ"ב ע"א] על הפסוק ואמר להם שמע ישראל דא"ל הקב"ה לישראל אפי' לא קיימתם אלא ק"ש שחרית וערבית אי אתם נמסרין בידם, הא למדת הזכות הגדול שיש לישראל עבור מצות ק"ש שחרית וערבית, ע"כ צריך מאד ליזהר שלא לבטלה ח"ו בשום פעם, ועבור זה יהיה ה' אתו ויצילהו מכל צרה וצוקה. וזמן ק"ש של שחרית לכתחלה המצוה תיכף בקומו כיון שהנץ החמה יקרא ק"ש ויתפלל, ועכ"פ לא יאחרה יותר מרביעית היום דאז הוא זמן קימה לכל אדם, עבר אותו הזמן ולא קראה אעפ"כ קורא אותה עם ברכותיה. דאע"פ שאין לו שוב שכר ק"ש בזמנה, שכבר עבר זמן ק"ש, אעפ"כ יש לו שכר כקורא בתורה. ויתר פרטי דין זה עיין בש"ע סימן נ"ח:

והנה מגודל השכר המקיים המצוה, אנו למדין העונש מי שאינו רוצה לקבל על עצמו עול מלכות שמים. ואחז"ל [שבת קי"ט] לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו ק"ש שחרית וערבית, שנאמר הוי משכימי בבקר שכר ירדופו מאחרי בנשף יין ידליקם [היינו שבזמן ק"ש שחרית וערבית היו רודפים אחרי שתיית יין ושכר, וכן משמע בפירש"י] וכתיב והיה כנור ונבל תף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו [היינו שלא שמו על לב ליחד שמו על בריותיו, רש"י] וכתיב בתריה לכן גלה עמי מבלי דעת. ואחז"ל על הפסוק מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל ק"ש

אָמַר ר' מָנִי – שְׁטֶעהט אִין מֶדְרַשׁ תַּנְחוּמָא – ר' מָנִי הָאט גֶעזָאגְט: זָאלל דִיא קְרִיאַת שְׁמַע נִיט אַזוֹיא גְרִינְג זַיין אִין דַיינֶע אוֹיגֶען, דֶענְן אִין אִיהר גֶעפִינֶען זִיךְ רמ"ח (צְוֵויייהוּנְדֶערְט אַכְט אוּנ פֶערְצִיג) ווָארְטֶער גֶעגֶען דִיא רמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה (דִיא מִצְוֹת וָואס הַייסֶען טְהָאן (עֲשֵׂה) גֶעווִיסֶע זַאכֶען), אוּנ אַנְטְקֶעגֶען דִיא רמ"ח גְלִיעדֶער וָואס דֶער מֶענְשׁ הָאט. גָאטט הָאט גֶעזָאגְט – זָאגְט דֶער מֶדְרָשׁ וַוייטֶער –: וָוענְן דוּא הִיטֶסְט דָאס מַיינִיגֶע: צוּא לֵייעֶנֶען ק"ש וויא מֶען דַארְף, וָועלל אִיךְ הִיטֶען דָאס דַיינִיגֶע (דִיא כַּוָונָה אִיז: וָוענְן דֶער אִיד הִיטֶט אָב קְרִיאַת שְׁמַע וָואס זִיא אִיז דֶער גְרוּנְד פוּן אַללֶע מִצְוֹת, דַאנְן הִיטֶט גָאטט אִיהם אָב זַיינֶע רמ"ח אֵבָרִים, זַיינֶע גְלִידֶער, פוּן אַללֶע צָרוֹת) וכו'. אוּנ אַז אִידֶען פְלֶעגֶען אַרוֹיס אִין אַ מִלְחָמָה הָאט זַייא דִיא מִצְוָה בֶּעשִׁיטְצְט גֶעגֶען שׂוֹנֵא, וויא דִי גְמָרָא זָאגְט: גָאטט הָאט גֶעזָאגְט צוּ יִשְׂרָאֵל: וָוענְן אִיהר זַייט מְקַיֵים אֲפִילוּ מֶעהר נִיט וויא דִיא מִצְוַת קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית אוּנ עַרְבִית, וָועט אִיהר שׁוֹין נִיט אַרַיינְפַאללֶען אִין דִיא הֶאנְד פוּן אַייעֶרֶע פַיינְד. פוּן דֶעם אַללֶעם זֶעהט מֶען, וָואס פַאר אַ הוֹיכֶער עִנְיָן דִיא קְרִיאַת שְׁמַע אִיז, דַארוּם מוּז מֶען זִיךְ הִיטֶען נִיט צוּא מְבַטֵל זַיין אִיהר אֲפִילוּ אַיינְמָאל. דִיא צַייט פוּן קְרִיאַת שְׁמַע אִיז אַמבֶּעסְטֶען גְלַייךְ מִיט טָאג, נוּר יֶעדֶענְפַאללְס טָאר מֶען אִיהר נִיט פֶערזַאמֶען שְׁפֶּעטֶער פוּן אַ פִיעְרְטֶעל צַייט פוּן דֶעם גַאנְצֶען טָאג דַאנְן אִיז דִיא לֶעצְטֶע צַייט. נוּר וָוענְן עֶס מַאכְט זִיךְ, אַז מֶען הָאט נִיט אוֹפְּגֶעפַּאסְט בִּיז דֶער צַייט, זָאלל מֶען פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען לַייעֶנֶען ק"ש, שְׂכַר פַאר ק"ש הָאט מֶען שׁוֹין נִיט, אָבֶּער עֶס אִיז דָאךְ נִיט עֶרְגֶער פַאר לַייעֶנֶען דִיא תּוֹרָה וָואס פַאר דֶעם הָאט מֶען אוֹיךְ שְׂכַר:

נָאכ'ן שְׂכַר נָאךְ פַאר'ן מְקַיֵים זַיין דִיא מִצְוָה קָאנְן מֶען פֶערשְׁטֶעהֶן וויא גְרוֹיס עֶס אִיז דִי שְׁטְרָאף פוּן נִיט מְקַיֵים זַיין אִיהר, לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם – זָאגְט דִיא גְמָרָא – יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גֶעוָוארֶען נוּר צוּלִיעב דֶעם, וָואס אִידֶען הָאבֶּען נִיט גֶעלַייעֶנְט ק"ש אִין דֶער פְרִיה אוּנ אָבֶענְדְס, וויא עֶס שְׁטֶעהט גֶעשְׁרִיבֶּען: הוֹי, מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר וכו' – וָועה, דִיא וָואס שְׁטֶעהֶען אוֹיף פְרִיה אוּנ יָאגֶען זִיךְ נָאךְ וַויין (טְרִינְקֶען), זִיצֶען שְׁפֶּעט אָבֶענְדְס אוּנ וַויין דֶערְהִיצְט זַייא (דָאס הַייסְט: אִין דֶער צַייט פוּן ק"ש, שַׁחֲרִית אוּנ עַרְבִית, טְרִינְקֶען זַייא גָאר וַויינֶען) וכו' אוּנ גָאטטֶ'ס אַרְבַּייט [illegible] זַייא גָאר נִיט (זַייא בֶּעמִיהֶען זִיךְ נִיט צוּא מְיַחֵד זַיין גָאטטֶעס נָאמֶען צְווִישֶׁען מֶענְשֶׁען), אוּנ צוּם סוֹף ווֶערְט אוֹיסְגֶעפִיהְרְט אִין פָּסוּק: לָכֵן גָלָה עַמִּי מִבְּלִי דַעַת (דֶערְפַאר אִיז מַיין פָאלְק פֶערְטְרִיבֶּען גֶעוָוארֶען, צוּלִיעב זַיין אוּנְווִיסֶענְהַייט). אוּנ דִיא גְמָרָא זָאגְט אַז דֶער פָּסוּק מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקוֹן גֶעהט אוֹיף דֶעם וָואס עֶר

ק"ש של שחרית או ערבית. גם יקח מוסר אם היה מבקשו אחד משרי המלך לאיזה שירות, ואפי' אם היה כבד עליו השירות ההוא האם היה מתעצל ח"ו, וכ"ש אם המלך בעצמו היה מבקשו לאיזה שירות, היה בודאי שמח וטוב לב שזכה לשרת לפניו ולעשות רצונו והיה מתפאר בזה כל ימי חייו שזכה פ"א להיות משרת המלך, ולהפך אם היה מתעצל ואינו מקיים רצון המלך הוא מורד במלך וראוי למות ע"ז. וא"כ מה נשיב למלך הכבוד הוא אלהי השמים אשר נשמותינו בידו וכל ארחותינו מסורות אליו כשאנו מסרבים לקבל עלינו עול מלכותו ולעשות רצונו, וזהו שאמר הכתוב שחת לו לא וגו' הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך וגו'. ואשרי להמקיים ק"ש כתקונה ובזמנה בזריזות ולא להתעצל ולאחר זמנה. וכמו שנמצא בכתוב בשבח אומה ישראלית בענין זה, ועי"ז ישלחו לה מן השמים מלאכים השומרים אותה שלא תכלה בין האומות עובדי כוכבים ומזלות. וכמו דאיתא במדרש רבה פרשת בלק על הפסוק הן עם כלביא יקום וז"ל אין אומה בעולם כיוצא בהם. הרי הן ישנים מן התורה ומן המצות [ר"ל בעת השינה עת הסתלקות השכל] ועומדין משנתן באריות וחוטפין ק"ש [ר"ל ממהרים סמוך לקימה] וממליכין להקב"ה ונעשין כאריות ומפליגין לד"א למשא ולמתן. אם נתקל אחד מהם בבלום, או אם מחבלין באין ליגע באחד מהן ממליך להקב"ה. לא ישכב עד יאכל טרף, כשהוא אומר ה' אחד נאכלין המחבלין מפניו ומלחשין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ובורחין, והוא נסמך בק"ש משומרי היום לשומרי הלילה. וכשבא לישן מפקיד רוחו להקב"ה שנאמר בידך אפקיד רוחי. וכשנעור ממליך להקב"ה, והשומרים בלילה מוסרין אותו לשומרי היום שנאמר נפשי לה' משומרים לבקר שומרים לבקר. לכן בלעם אמר אי זו אומה כזו עכ"ל המדרש. וה' ישים חלקנו מן הרצים לעשות רצונו, כמו שכתוב נדעה נרדפה לדעת את ה'. ויקוים בנו מקרא שכתוב את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חקיו ומצותיו וגו' וה' האמירך היום להיות לו לעם *):

ודע

*) ואע"פ שכתבנו עד כה סגודל הענין של ק"ש ותפלה מ"מ אל יבטיח היצר את האדם שבזה לבד יוצא ידי הובת איש יהודי אף שלא יז"ו את עצמו כלל לקיום התורה, כי לא כן הדבר דהוא דומה לאחד שבא לבקש מאת נדיב שיקחנו לבית מסחרו

קאט מבטל געוועז קריאת שמע פון שחרית אונ ערבית. אויך זאלל ער זיך פארשטעללען למשל אז עס זאלל איהם פארקוממען צו בעדיענען א פירשט אדער גאר א קאניג — וויא גערן וואללט מען זיך צוא דעם גענוממען! וועד רעדט, ווענן דער פירשט אדער דער קאניג אליין זאלל בעטען, מען זאלל זייא אין וואס עס איז בעדיענען, דענן דאנן, ווענן מען פאלגט זייא ניט איז מען דאך א מורד במלכות, היינט וויא דארף מען שוין פאלגען נאטט ב"ה, וואס אונזערע נשמות, אונ־זער גאנצער לעבען, איז אין זיין האנד, וואס ער קאנן מיט אונז אין יעדען אויגענבליק מאכען וואס ער וויל! הלה' תגמלו זאת — שטעהט אין חומש — בעצאהלט איהר דאס אזויא גאטט (פאר דיא חסדים וואס ער טהוט מיט אייך) דוא פערדארבענעס, אונקלוגעס פאלק? ער איז דאך דיין פאטער, דיין העדר, ער האט דיך בעשאפפען, געשטעללט אויף דיא פים. אויף דעם פסוק הן עם כלביא יקום וכו' זאגט דער מדרש אזויא: קיין אומה איז ניט גלייך צוא זייא (צוא אידען). וויא דיא לאבען גיבען זייא מארגענס א שפרונג פון בעטטעל אונ לייענען דיא ערשטע זאך קריאת שמע, אונ אנערקאננען דאמיט גאטטעס העררשאפט (ממליכין להקב"ה), דאנן געהען זייא ארוים צוא דער ארבייט. אדער ווענן מחבלים ווילל ען וועמען טהון שלעכטעס — וויא ער זאגט נור „ה' אחד" איז מען שוין זיכער פון איין אונגליק אונ די מחבלים ווערען פערציטערטע אונ אנטלויפען, נאך דעם וויא זייא זאגען נאך אין דער שטילל: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד... אז ער (דער איד) לעגט זיך שלאפען גיבט ער זיין גייסט איבער אין גאטט'ס האנד אונ ער געהט איבער אין דיא האנד פון דיא נאכט־היטטער (דיא מלאכים, וואס היטטען איהם בייא נאכט), דאנן, אז ער שטעהט אויף געהט ער צוריק איבער, וויא ער לייענט נור ק"ש, צו דיא טאג־היטטער; דעריבער האט בלעם געזאגט: וואו געפינט מען נאך אזא פאלק?! *)

דאס

*) נאטירליך וויא גרוים עס איז דיא מצוה פון קריאת שמע אונ תפלה פון דעסטוועגען איז מען מיט דעם אליין ניט יוצא אונ מען מוז דיא איבעריגע מצוות אויך מקיים זיין. מיר וועללען דאס בעססער ערקלארען

דורך

ידע דאף דמצוה לכתחלה לקרות ק"ש דוקא עם תפלין כמו שאחז"ל הקורא ק"ש בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר [שאומר וקשרתם וגו' והוא איננו קושר], אפ"ה אם אירע לו איזה אונס שלא היה יכול אז להניחם בזמן ק"ש, כגון שלא היה לו, או שהיה בין העו"ג ולא הניחוהו להניחן, אפ"ה יקרא ק"ש ויתפלל כדינו בזמנם, ואח"כ כל איטת שיזדמן לו שיוכל להניחם יניחם ויברך עליהם ויאמר בהן איזה פסוקים ויחלצן. דמצות תפלין מדינא זמנו כל היום ואפילו אם הוא כבר בין השמשות יוכל ג"כ להניחן ולברך עליהם, [ש"ע או"ח סי' ל' באחרונים עי"ש]. אך לכתחלה אסור לו לאחר כ"כ אלא יקדימו ביום כל מה דאפשר, ואפילו אם בביה עו"ג לא יכול להניחן כנ"ל יניחם בדרך על זמן מועט כנ"ל ויצא בזה. ועיין לקמיה בפרק שביעי. ודע עוד דקודם שהניח תפלין אסור לו לאכול, ואפי' התחיל, פוסק, דהוא חיובא:

מפחרו לשרתו שיהיה לו בטה להחיות נפשו ויבטיחהו כי ישרתו באמונה ויקבלתו בבית מסחרו. ויהי היום שהנגיד רצה ליסע מביתו על איזה ימים כתב לו פרטי עבודתו על אלו תימים בכתב ויצוהו כי יקרא זה בכל יום. ויהי כאשר חזר הנדיב לביתו קרא אותו וישאלהו בדבר פעולתו של אלו הימים אם קיים רצונו וישיבהו כן אדוני קראתי פעמים בכל יום את מכתב אדוני, ויחר אפו עליו ויאמר לו הוי פתי הבזה קיימת את רצוני שקראת את דברי, הבקריאה השלמת את מלאכתך הלא הקריאה היא רק עצה שעי"ז תזכור הובת פעולתך להשלימה. כן הדבר בענינגו הלא הענין שנצטוינו לקרוא בכל יום שמע והיה אם שמוע אחז"ל (ברכות י"ג) ששמע הוא כדי שיקבל האדם על עצמו עול מלכות שמים. והיה אם שמוע הוא כדי שיקבל עליו אח"כ עול המצות, וכמו שכתוב ושמתם את דברי אלה על לבבכם וגו' ולפיכך כשאנו מסיימים ק"ש תיכף אנו אומרים והדברי: חיים וקיימים וכו' על אבותינו ועלינו כו' חק ולא יעבור כדי להורות שאנו מקבלין עלינו ועל דורותינו אחרינו לנצח את דברי הש"י לשמור אותם ולקיימם, וכן בתפלה אנו אומרים בכל יום השיבנו אבינו לתורתך וכו', וא"כ איך ימלא לב האדם אח"כ שלא להשגיח על התורה ובמצותיה ולהתפתות מיצרו.

דאָס מוז מען אויך וויסען, האָמש דיא מִצְוָה פון ק"ש איז לְכַתְּחִלָּה דַוְקָא אין דיא תְּפִילִין, וויא דיא גְמָרָא זָאגט: הַקּוֹרֵא ק"ש בְּלֹא תְּפִילִין וכו' דער וואָס לייענט ק"ש אָהן תְּפִילִין איז גְלַייך וויא ער וואָלט זאָגען אַ פַאלְשֶׁע עֵדוּת (דענן אין ק"ש ווערדט דער-מאָהנט דיא מִצְוָה פון תְּפִלִּין און ער איז איהר ניט מְקַיֵּים), פון דעסטוועגען, אַז עס מאַכט זיך אַ סִבָּה, וואָס מען קאָנן ניט לעגען תְּפִלִּין אין דער צייט פון ק"ש, דאַרף מען לייענען ק"ש און דאַווענען אין דער צייט, און אַז מען וועט נאָכהער קאָנגען לעגען תְּפִלִּין, זאָלל מען לעגען און מאַכען דיא בְּרָכָה און זאָגען עטליכע פְּסוּקִים און אויסטהאָן, דענן דיא צייט פון תְּפִלִּין-לעגען איז דעם גאַנצען טאָג, אֲפִילוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת (דאַממערונגסשטונדע. פון זונן-אונטערגאַנג ביז פינס-טערניס) איז נאָך אויך ניט פערזאַמט. נור לְכַתְּחִלָּה טאָר מען ניט אָבלעגען, און וואָס פריהער איז בעס-סער. ווענן מען איז אין אַ שְׁטוּב וואו עס איז דאָרט אונמעגליך צו לעגען תְּפִלִּין, מוז מען זיך אויסזוכען עפּעס איין אָרט אויף אַ הויף אָדער אין וועג, (זעה ווייטער פֶּרֶק ז'). עסען פאַר'ן תְּפִלִּין-לעגען טאָר מען

דורך אַ מָשָׁל. אַ סוֹחֵר האָט אַמאָל גענומען אַ נייעם אונערפאַהרענעם פְּרִיקאַשְׁצִיק. איינמאָל האָט ער גע-דאַרפט מאַכען אַ ווייטע רייזע, און ווייל דער פְּרִיקאַשְׁצִיק איז נאָך געוועזען אונפּראַקטיש אין געשעפט האָט ער איהם איבערגעלאָזען אַ פּאַפּיער, אויף וועלכען עס איז געוועזען בעשריבען אַללעס וואָס איהם, דעם פְּרִיקאַשְׁ-צִיק, איז געמַהינג צו וויסען. אַז דער סוֹחֵר איז געקוממען פון דער רייזע און האָט דעם פְּרִיקאַשְׁצִיק גע-פְרעגט, אויב ער האָט געטהון זיין פְּפְליכט (חוב), האָט ער געאַנטוואָרטט: יאַ, איך האָב עטליכע מאָל אַ טאָג געלייענט דיא פּאַפּיער. שׁוֹטֶה! אַנטוואָרט דער סוֹחֵר, איך האָב דיר געלאָזען דיא פּאַפּיער, כְּדֵי דוא זאָללסט אָבהיטען דאָס וואָס שטעהט דאָרטען, אָבער וואָס טויג מיר, וואָס דוא האָסט עס געלעזען. ווענן דוא האָסט ניט געקוקט מְקַיֵּים צו זיין דעם איגהאַלט? דעם נִמְשָׁל פערשטעהט יעדער אַליין. דאָסזעלבע געשרייא איז אויף דיא לייט וואָס זיינען מְחַלֵּל שַׁבָּת צוליעב געלד, ער פאַרדינגט זיך אין אַ פאַבריקע אין אַ גע-שעפט צו טהון אום שַׁבָּת אָדער אין איין איינגענעם געשעפט. וויא שרעקליך דיא עֲבֵרָה איז, ער פאַרדיענט דעם שטראָף פון כָּרֵת, ער האָט אַ נאָמען און דין וויא אַ עוֹבֵד גִלּוּלִים וויא ווייטער וועט שטעהן. און דאָס טהוט ער נאָר צוליעב געלד, און ער לייענט דאָך אַללע טאָג ק"ש "וְאָהַבְתָּ וגו' בְּכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ" זאָלסט ליעב האָבען גאָטט מיט'ן גאַנצען לעבען און מיט'ן גאַנצען פאַרמעגען, און טהוט פאַרקעהרט.

חיובא דאורייתא, ואפי' אם הלש לבו, ומעימה בעלמא מותר כשחלש לבו, כדמוכח בח"א כלל קמ"ח בדין ג"ז עי"ש, אם לא כשהוא משער שלא יהיה לו כל היום להניחן ועל מה ימתין ומותר לו לאכול:

פרק שביעי

בו יבואר גודל מצות תפלין וציצית:

ועתה נדבר קצה מענין מצות תפלין בגודל מעלתה וחיובה ושהיא מגינה על האדם. כמה גדולה היא מצות תפלין שיש בה ד' פרשיות בין בש"י ובין בשל ראש, ועל כל פרשה יש בה צווי בפני עצמו. ולכך אמרינן במנחות דכל מי שאינו מניח תפלין עובר בשמונה עשין. וגם היא לאות שאנחנו עבדי ה' אלהי השמים, כי שם שדי שהוא שמו ית' חקוק בתפלין. כי שי"ן חקוק בשל ראש, והדל"ת בהקשר של ראש, והיו"ד בשל יד. וגם נקראת פאר כמו שנאמר ביחזקאל פארך חבוש עליך, כי היא לאות ותפארת עלינו. ואין לך גדול בכל מצות שבתורה יותר ממנה, שהרי כל התורה כולה הוקשה לתפלין כמו שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך ואמרינן בגמרא שכל המניחן מאריך ימים שנאמר ה' עליהם יחיו [כלומר אותן שנושאין עליהם שם ה' יחיו. רש"י]. ואיתא בשימושא רבא כל המניח תפילין ומתעטף בציצית וקורא ק"ש ומתפלל מובטח לו שהוא בן עוה"ב. וגם אמר שם שבזכות תפילין אין גיהנם שולטת בו וכל עונותיו נמחלין לו. ואיתא בתקוני זוהר דכל מאן דאנח תפלין על ראשיה ועל דרועיה קלא סליק בכל יומא לכל חיות ומרכבות ואופנים ושרפים ומלאכים דממנן על צלותין הבו יקר לדיוקנא דמלכא דאיהו מאן דאנח תפלין וכו'. וגדול העונש מי שאינו מניחן דהוא בכלל פושעי ישראל בגופן ודינו כבר נפסק במסכת ר"ה (דף י"ז) דאפילו אם הוא איש בינוני דדרכו של הקב"ה להטות

מֶען נִיט, מֶען מוז וָואגַאר אִין מִיטֶען אָוֶועקוַוארְפֶען, חַייל דָאס אִיז אַ מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה. וָוענן מֶען הָאט אֲפִילוּ אַ שְׁוַואךְ הַארְץ טָאר מֶען נִיט, וָוענן אויךְ נָאר צוּ פֶערזוּכֶען אַ בִּיסֶען. סַייַרְען אַז מֶען אִיז מְשַׁעֵר, אַז מֶען וֶועט דֶעם גַאנְצֶען טָאג נִיט קָאנֶען תְּפִלִּין לֶעגְען. דַאן דַארְף מֶען נִיט וַוארְטֶען אוּנ עֶססֶען:

פרק שביעי.

אין דעם פרק ווערדט גערעדט וויא גרויס עס איז דיא מצוה פון תפלין לעגען אונ פון ציצית טראגען.

יֶעטְצְט וֶועלְלֶען מִיר אַ בִּיסֶעל אַרוּמְרֶעדֶען דִיא מִצְוָה פוּן תְּפִלִּין, וִויא וִויכְטִיג זִיא אִיז אוּנ וָואס פַאר אַ גְרוֹיסֶער חוֹב עֶס אִיז צוּא מְקַיֵים זַיין אִיהר. אִין תְּפִלִּין זַיינֶען בֶּעקַאנְנְטְלִיךְ דָא, אִין שֶׁל יַד אוּנ אִין שֶׁל רֹאשׁ, צוּ פִיער פַּרְשִׁיוֹת אוּנ אוֹיף יֶעדֶער פַּרְשָׁה בֶּעזוּנְדֶער אִיז דָא אַ מִצְוָה, קוּמְט אוֹיס, אַז דֶער וָואס לֶעגְט נִיט קַיין תְּפִלִּין אִיז עוֹבֵר אוֹיף אַכְט מִצְוֹת. אוֹיךְ אִיז דִיא תְּפִלִּין צוּם צֵייכֶען, אַז מִיר זַיינֶען דִיא קְנֶעכְט פוּן גָאטְט דֶענן אוֹיף דִיא תְּפִלִּין גֶעפִינְט זִיךְ אֵיינֶער פוּן דִי נָאמֶען פוּן גָאטְט בָּרוּךְ הוּא — שַׁדַּי (דֶער אַלְלְמֶעכְטִיגֶער). אוֹיפְ'ן שֶׁל רֹאשׁ דֶער שִׁי"ן, אוֹיפְ'ן „קֶשֶׁר" פוּן שֶׁל רֹאשׁ — דֶער דל"ת אוּנ אוֹיפְ'ן שֶׁל יַד — דֶער יוּד, אוֹיךְ הַייסֶען דִיא תְּפִלִּין „פְּאֵר" (אַ צִיעֶרוּנְג), וִויא עֶס שְׁטֶעהְט אִין יְחֶזְקֵאל: פְּאֵרְךָ חֲבוּשׁ עָלֶיךָ (דַיין צִיעֶרוּנְג זָאל זַיין אַרוּמְגֶעבּוּנְדֶען אַרוּם דַיין קָאפּ). דִיא מִצְוָה אִיז דִיא גְרֶעסְטֶע אִין דֶער תּוֹרָה דֶענן דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה אִיז גֶעגְלִיכֶען גֶעוָוארֶען צוּ תְּפִלִּין, וִויא עֶס שְׁטֶעהְט בַּייא דִיא מִצְוָה פוּן תְּפִלִּין: לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ (כְּדֵי עֶס זָאלל זַיין דִי תּוֹרָה פוּן גָאטְט אִין דַיין מוֹיל). דֶער וָואס לֶעגְט תְּפִלִּין — זָאגְט דִיא גְמָרָא — אִיז מַאֲרִיךְ יָמִים (לֶעבְּט לַאנְג) וִויא עֶס שְׁטֶעהְט: ה' עֲלֵיהֶם (אַז גָאטְט, דֶער נָאמֶען פוּן גָאטְט, אִיז אוֹיף זַייא) יִחְיוּ (וֶועלְלֶען זַייא לֶעבֶּען). דֶער וָואס לֶעגְט תְּפִלִּין — שְׁטֶעהְט אִין אֵיין אַנְדֶער אָרְט אוּנ וָואס טְרָאגְט צִיצִית אוּנ לַייֶענְט ק"ש אוּנ דַאוֶוענְט, קֶאנן זִיכֶער זַיין, אַז עֶר וֶועט הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּא. צוּ לִיעבּ תְּפִלִּין — שְׁטֶעהְט דָארְטֶען וִויעדֶער — אִיז מֶען נִיצוֹל פוּן גֵיהִנוֹם, אוּנ אַללֶע עֲבֵירוֹת וֶוערֶען פֶערְגֶע-בֶּען. אִין תִּקּוּנֵי זוֹהַר שְׁטֶעהְט: אוֹיף דֶעם וָואס לֶעגְט תְּפִלִּין אוֹיפְ'ן קָאפּ אוּנ אוֹיפְ'ן אָרֶעם גֶעהְט אַרוֹיס יֶעדֶען טָאג אֵיין אוֹיסְרוּף צוּ דִיא אַללֶע חַיּוֹת הַקּוֹדֶשׁ, מֶרְכָּבוֹת, אוֹפַנִּים, שְׂרָפִים אוּנ מַלְאָכִים (אַלְץ מִינֵי מַלְאָכִים), וָואס זַיינֶען אוֹיפְגֶענוּמֶען אוֹיף תְּפִלָּה: גִיבְּט אָבּ כָּבוֹד דֶעם עֶבֶּענְבִּילְד גָאטְטֶעס (צֶלֶם אֱלֹהִים — דֶעם מֶענְשֶׁען) עֶר לֶעגְט דָאס הַיילִיגֶע תְּפִלִּין וכו', (גֶעוֶואהְנְלִיךְ אִיז דָאס בַּייא דִיא וָואס הִיטֶען טְרָאגֶען בִּקְדוּשָּׁה אוּנ גֶעהְ-מֶען אַרֵיין אִין זִינֶען וָואס דִיא תְּפִלִּין אִיז). וִויא גְרוֹיס עֶס אִיז דִיא שְׁטְרָאף פַאר'ן נִיט לֶעגֶען, וֶועהְט מֶען פוּן

דעם

להמות הכף כלפי חסד מכיון שנמצא בתוך עונותיו עון זה כף חובה מכרעת והוא מוכרח לירד לגיהנם, ואם ח"ו ג"כ עונותיו מרובין מזכיותיו נידון בגיהנם י"ב חודש ואח"כ גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרת לאפרן תחת כפות רגלי הצדיקים, וכל זה כשלא עשה תשובה [תוספות שם]. וכתב הב"ח דאפילו אם אין המצוה בזויה בעיניו ח"ו רק מונע עצמו מלהניחם בשביל ביטול מלאכה או שאר הפסד ממון או מחמת עצלות הוא ג"כ בכלל פושעי ישראל, אך דיש חילוק ביניהן לענין עונש עי"ש. וכתבו האחרונים דאפילו אם מונע את עצמו ממצוה זו רק לפרקים, הוא ג"כ בכלל פושעי ישראל. ומשמע בגמרא דמי שאינו נזהר לקיים מצוה זו בשלמותה כגון שמסיח בין תפלין של יד לשל ראש וכ"ש אם לפרקים אינו מניחן לגמרי מחמת עצלות מסתלק ממנו השמירה העליונה ועלול הוא בעת המלחמה להיות נרדף ח"ו מפני אויביו, וכ"ז אפילו בדורות הראשונים בעת שהיה לנו עם ישראל מלחמה עם אויבינו, ובודאי שגם עתה הוא כן בעת שתזדמן ח"ו איזה סכנה, ולהיפך אם היה מקיים מצוה זו כראוי היה מקים בנו וטרף זרוע וגו' [הרא"ש בהלכות קטנות] ובודאי שגם עתה יעזור הקב"ה אותנו בעת צרה בזכות מצוה זו. ויען כי גדול כח המצוה הזאת כאשר בארנו ולהיפך גודל העונש ר"ל, יזהר כל אדם להיות לו תפלין לעצמו ולקיים מצוה זו על נכון השלמות בכל מה שיש בכחו ולא יחסר לו אפילו יום אחד בימי חייו אם לא מחמת אונס ח"ו, ואותן אנשים שידם משגת לקנות תפלין לעצמן ואינם קונים כי סומכין ע"ז שישאלו מאחרים כתב הב"ח דעונשן גדול עבור זה, ואם איש עני הוא ואין ידו משגת לתפלין, עכ"פ מחויב לשאול מאחרים כדי שלא לבטל המ"ע, אבל מהנכון שיבקש עזר מקרוביו ואוהביו שיקנו לו תפלין כי לסמוך תמיד על שאולין מאחרים קשה מאד לצאת בזה ידי שמים, כי ע"פ הרוב הקשר של ראש של תפלין אחרים כיון שאינו עשוי בשבילו אינו מצומצם במדתו כי אם קטן במדתו נמצא שהם רפוין על ראשו ואם הם גדולים במדתו נמצא שהם מונחין על מצחו ואין
יוצא

פון דֶעם, וָואס דִיא גְמָרָא זָאגְט, אַז וֶוענן דֶער מֶענְש איז אֲפִילוּ אַ „בֵּינוֹנִי" (מִיטֶעלְמֶאסִיג. וֶוענן דִי צָאהל פון דִיא עֲבֵירוֹת מִיט דִיא מִצְווֹת אִיז גְלַייך) וָואס בַּייא אַזָעלְכֶען בֵּייגְט גָאטט גֶעוֶועהְנְלִיך דִיא וָואגְשָׁאל אַרָאבּ פון דֶעם זַייט ווָאוּ דִיא מִצְווֹת לִיעגֶען, קוּים גֶעפִינְט זִיך בַּייא אִיהם נוּר דִיא עֲבֵירָה פון נִיט לֶעגֶען קֵיין תְּפִלִּין וֶואגֶען שׁוֹין דִיא עֲבֵירוֹת אַרִיבֶּער אוּנ עֶר מוּז גֶעהֶן אִין גֵיהִנוֹם, אוּנ וֶוענן דִיא עֲבֵירוֹת זַיינֶען חַס וְשָׁלוֹם מֶעהר פון דִיא מִצְווֹת קְרִיגְט מֶען פַאר דֶער עֲבֵירָה פון נִיט לֶעגֶען תְּפִלִּין, גֵיהִנוֹם צְווֶעלְף חֳדָשִׁים, אוּנ דַאנן וֶוערְדְט דֶער גוּף פֶערנִיכְטֶעט אוּנ דִיא נְשָׁמָה פֶערבְּרֶענְט אוּנ דֶער ווִינְד פֶערשְׁפְּרֵייט דִיא אַשׁ אוּנְטֶער דִיא פִּיס פון דִיא צַדִיקִים, אוּנ דָאס אִיז אַללֶעס, אַז מֶען טְהוּט קֵיין תְּשׁוּבָה נִיט (וִויא תּוֹסְפוֹת זָאגְט). דֶער ב"ח זָאגְט: אַז אֲפִילוּ מֶען אִיז מְבַטֵל דִיא מִצְוָה, נוּר וַוייל מֶען הָאט קֵיין צֵייט נִיט אָדֶער צוּלִיעבּ פוילְקֵייט, אִיז מֶען אוֹיך אַ פּוֹשֵׁעַ יִשְׂרָאֵל, מֶעהר נִיט וָואס אַנְטְקֶעגֶען שְׁטְרָאף אִיז אַ נַפְקָא מִינָה. דִיא אַחֲרוֹנִים זָאגֶען: אַז וֶוענן מֶען אִיז מְבַטֵל דִיא מִצְוָה נוּר צַייטֶענְווַייז אִיז מֶען אוֹיך אַ פּוֹשֵׁעַ יִשְׂרָאֵל. פון דֶער גְמָרָא זֶעהְט מֶען, אַז דֶער וָואס אִיז דִיא מִצְוָה אֲפִילוּ מְקַיֵם נוּר נִיט וִויא עֶס דַארְף צוּ זַיין, וֶוענן עֶר שְׁמוּעסְט, לְמָשָׁל, צְווִישֶׁען דֶעם לֶעגֶען דֶעם שֶׁל יָד אוּנ דֶעם שֶׁל רֹאשׁ, בִּפְרַט נָאך אַז עֶר לֶעגְט צַייטֶענְוַוייז גָאר נִיט, גֶעהְט פון אִיהם אַרָאבּ דִיא שְׁמִירָה עֶלְיוֹנָה (דִיא אוֹיבֶּערְשְׁטֶע גָאטְטְלִיכֶע הִיטוּנְג) אוּנ אִין אַ מִלְחָמָה צַייט קָאנן עֶר זַיין פֶערפָאלְגְט פון דֶעם שׂוֹנֵא. דָאס אִיז גֶעוֶועזֶן אֲפִילוּ אַמָאל, בְּעֵת מִיר הָאבֶּען גֶעפִיהְרְט מִלְחָמוֹת, בִּפְרַט נָאך הַיינְט אַז עֶס מַאכְט זִיך עֶפֶּעס אַ סַכָּנָה. פֶערְקֶעהְרְט, אַז מֶען אִיז מְקַיֵם דִיא מִצְוָה וִויא עֶס דַארְף צוּא צוּא זַיין וֶוערְדְט מְקוּיָם דֶער פָּסוּק: וְטָרַף זְרוֹעַ אַף קָדְקֹד (אוּנ עֶר וֶועט צֶערְרַייסֶען דֶעם אָרֶעם (פון שׂוֹנֵא) אוֹיך דֶעם שֶׁאדֶעל). דֶערִיבֶּער דַארְף יֶעדֶער זֶעהְן הָאבֶּען אַייגֶענֶע תְּפִלִּין אוּנ מְקַיֵם זַיין דִיא מִצְוָה אוֹיפְ'ן בֶּעסְטֶען אַרְט אוּנ נִיט פֶערפֶעהלֶען אֲפִילוּ אֵיין מָאל אִין לֶעבֶּען סַיידֶען אִין אַ גַאנְץ גְרוֹיסֶען נָאטְה. דִיא וָואס קֶאנְנֶען קוֹיפֶען תְּפִלִּין אוּנ קוֹיפֶען נִיט — זָאגְט דֶער ב"ח, אִיז דֶער שְׁטְרָאף זֶעהְר גְרוֹיס, אוּנ חָאטְש מֶען אִיז זֵייעֶר אָרֶעם אוּנ עֶס אִיז אִיהם אוּנְמֶעגְלִיך צוּא קוֹיפֶען תְּפִלִּין. מוּז מֶען חָאטְשׁ לַייהֶען בַּייא פְרֶעמְדֶע. נוּר גְלַייבֶּער אִיז. אַז מֶען פֶערשַׁאפְט זִיך אַייגֶענֶע. מֶען דַארְף חָאטְשׁ בֶּעטֶען בֶּעקַאנְטֶע אוּנ פֶערווַאנְדְטֶע זַייא זָאלֶען אִין דֶעם בֶּעהִילְפִיג זַיין, דֶענן מִיט פְרֶעמְדֶע אִיז שְׁוֶוער יוֹצֵא צוּא זַיין דִיא מִצְוָה אִין גַאנְצֶען, עַל פִּי רוֹב פַּאסְט נִיט דֶער קֶשֶׁר פון „שֶׁל רֹאשׁ", אָדֶער עֶר אִיז צוּא גְרוֹיס אוּנ זַייא קוּמֶען
אויס

יוצא בזה ידי מצות תפלין וגם הוא מברך ברכה לבטלה. וכתבו הספרים שאין לאדם לצאת אפילו לדרך קרובה בלי תפלין כי פן יזדמן איזה אונס ויהיה מוכרח לישאר בדרך על זמן מה ויתבטל ממצות תפלין, ואם אירע שנאבד לו השל ראש או השל יד בדרך ואין לו ממי לשאל אעפ"כ יניח אותה התפלין שיש בידו, דקי"ל דאין מעכבין זה את זה. ויש נפקא מינה בין הש"ר להש"י בענין הברכה דאם יש לו רק הש"י מברך עליה ברכת להניח לבד. ואם הש"ר מברך עליה להניח וגם על מצות, [כן פסק הרמ"א בסימן כ"ו], וכשיזדמן לו אח"כ באותו היום ממי לשאל תפלין מחויב לשאל ולקיים המצוה בשלמותה ויברך עליהן עוד הפעם דתפלין כל זמן שמניחן מברך עליהן אם הסיח דעתו מהנחה הראשונה. והנה שמעתי שיש אנשים בארצות הרחוקות שמבטלין מצות תפלין מפני שנוסעים בכפרים אצל נכרים להשתכר במקומות שאינם דרים שם יהודים ומכחישין לפניהם כלל שהם יהודים כדי שלא ירחקו אותם מפני שנאתם ליהודים וע"כ אינם מניחין תפילין כדי שלא יכירו בהם. ואבאר לך האיסורים שעוברין בזה. הנה עצם אמירתו שהוא אינו יהודי הוא איסור המור מאד ומפורש בשו"ע יו"ד סימן קנ"ז דאפילו בשעת סכנה גמורה אסור לישראל לומר שהוא עכו"ם, דהוא בכלל מודה לדתם וכופר בעיקר, שמחויב ישראל למסור נפשו ע"ז אם לא שאינו אומר זאת להדיא, ורק העכו"ם בעצמו טועה בו מותר בשעת הסכנה, ועל ביטול מצות תפלין אם היה באמת סכנה בדבר ע"י הנחתו אפשר דאין עליו עון [דאף די"ל דפושע הוא דלא היה לו להכנים עצמו בהסכנה ולעבור על דברי התורה, מ"מ אפשר דאין עליו עון, כיון דהיה מוכרח מתחלה לעבור שם לבקש טרף לנפשו. ויש לעיין בזה. ועיין ש"ך וב"ח שם]. אמנם אם אין סכנה בדבר ורק שירחקוהו ולא יתנו לו להשתכר בודאי יש בידו עון על ביטול מצות תפלין דאין מעצור לה' להושיע ממקום אחר [ולפחות ישתדל להניח התפלין אח"כ בדרך כשיצא מבית העו"ג, אף שהוא כבר אחר זמן תפלה, כיון שהוא עדיין יום וכנ"ל

בפרק

אוים צוא ליעגען אויפ'ן שטערן אָדער צוא קליין אונ וויא ליעגען אויפ'ן שפּיטץ קאָפּ, וואָס דאַנן איז מען ניט יוצא אונ דיא ברכה איז אַ ברכה לבטלה. אין ספרים שטעהט, אַז מען טאָר ניט אַרויס אין וועג אָהן תפלין, טאָמער מאַכט זיך אַז מען מוז פערזאַמ-מען אונטערוועגענס לאַנגער וויא מען האָט גערעכענט אונ מען קריגט ניט קיין תפלין צוא לעגען. אַז עס מאַכט זיך, אַז מען פערליערט אין וועג דעם של ראש אָדער דעם של יד, אונ לייהען קריגט מען ניט, מוז מען לעגען כאָטש דעם וואָס איז געבליעבען. עס איז מעהר ניט דאָ אַ נפקא מינה אַנטקעגען דיא ברכה: ווען מען האָט נור דעם של יד מוז מען נור מאַכען די ברכה „להניח" אונ אויב דעם של ראש — דאַרף מען שוין ביידע ברכות מאַכען, „להניח" אונ „על מצות". אונ אַז עס מאַכט זיך דאַנן שפּעטער צוא לייהען אַ פּאאַר תפלין, מוז מען לייגען, אונ מקיים זיין דיא מצוה וויא מען דאַרף אונ נאָך אַמאָל מאַכען דיא ברכה, דענן מען מוז מאַכען דיא ברכה ווענן מען לעגט נור דיא תפלין, אויב מען האָט נור אַרויס-געלאָזען פון זינען דעם ערשטען מאָל לייגען. מיר האָבען געהערט, אַז אַנדערע עמיגראַנטען לעגען ניט קיין תפלין בעת זייא קומט אוים צוא געהן בייא אַ נכרי אין שטוב, ווייל זייא ווילען ניט דער נכרי זאָלל וויססען, אַז זייא זענען אידען, וואָס צוליעב דעם קאָננען זיי האָבען שאָדען אין געשעפט. די עבירה פון אַזאַ פיהרונג איז זייער גרויס, ערשטענס איז דער פערלייקענען, אַז מען איז אַ איד, אַליין אַ גרויסע עבירה, אין שולחן ערוך שטעהט, אַז אַפילו בייא אַ סכנה טאָר אַ איד אויך ניט זאָגען, אַז ער איז אַ עכו"ם, דענן דאָס איז גלייך, וויא ער וואָלט מודה געוועזען אַז ער גלויבט אין די גאָטצען אונ פאַר דעם איז זיך דאָך אַ איד מחויב צו מוסר נפש זיין, סיידען אַז ער זאָגט דאָס ניט דייטליך, מעהר ניט, וואָס דער עכו"ם האָט אין איהם אַ טעות, דאָס איז ערלויבט בעת אַ סכנה. בייא תפלין לעגען איז ווענן עס שטעקט אין דעם ווירקליך אַ געפאַהר איז אפשר קיין עבירה ניטאָ אַז מען לעגט ניט קיין תפלין (נאַטירליך נור אין דעם פאַלל, אַז ער האָט לכתחלה צוליעב ברויט געמוזט קומען אין אַזאַ אָרט, וואָס זיין אידישקייט קאָנן איהם ברענגען צו אַ געפאַהר, מיר זאָגען „אפשר". ווייל דאָס איז נאָך אַ פראַגע וואָס ער איז געגאַנגען אין אַזאַ קאַנט), אָבער אַז קיין סכנה איז אין דעם גאָר ניטאָ, מעהר ניט וואָס מען וועט דאַדורך פער-ליערען לאָזונג, דאַנן טאָר מען געוויס ניט מבטל זיין אַזאַ גרויסע מצוה, אונ גאָטט וועט אַנדערס-וואו צושיקען די זעלבע לאָזונג (וועניגסטענס דאַרף מען

לעגען

בפרק ששי עי"ש. וחלילה לו לבטל המצוה לגמרי], ובפרט על עצם אמירתו שאינו יהודי הוא דהרי הוא כמו שאומר שכופר בה' ובתורתו שמחויב למסור נפשו אם יכריזוהו לומר זה וכנ"ל, וכ"ש מפני הפסד מעט ממון. וגם במה שחושבין אותו לאינו יהודי הלא יבא ממילא גם למאכלות אסורות נבלות וטרפות וחלב ודם שיש בהן כרת, כי בודאי יבקשוהו לאכול עמהם לפי דברו שאינו יהודי הוא. וע"כ השומר נפשו יזהר מזה ויבקש מה' שלא יבא לידי כך, ואף אם יגיע לו מזה הפסד ממון במה שידעו שהוא יהודי ישים במחונו בה' שהוא יזמין לו פרנסתו הקצובה לו ממקום אחר בהיתר, וכי בשביל שמייגע עצמו לשמור דת התורה יקופח פרנסתו, והיתכן שהעבד השומר עבודת רבו באמת ובתמים יגרע חוק מזונו, ואדרבה יוכל לבמוח בה' שהוא ארונו שימציא לו פרנסתו עוד בריוח יותר ובלי פגע דכל העמל הרב שמוכרחין בני אדם לעמול על פרנסתם הוא רק בשביל זה שהרעו מעשיהם. וכמו שאחז"ל בקדושין [דף פ"ב] תניא רשב"א אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ וארי סבל ושועל חנוני, [היינו דצבי שהוא קל ברגליו היה ראוי ליבש תאנים

בשדה להשגיח עליהם, וארי שהוא גבור היה ראוי לסבול משא על כתפו, ושועל שהוא ערום היה ראוי להיות בעל עסקים] והם מתפרנסים שלא בצער, אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שנאמר עונותיכם המו אלה וחמאתיכם מנעו המוב מכם [ירמי' ה']. ומלבד כ"ז בעיקר הענין שחושש שישנאו אותו וירחיקוהו כשישמור דתו ויכירוהו שהוא יהודי באמת יוכל היות הדבר בהיפך, וכמו שאנו רואים בארצות שבנ"י מתגוררים שם ושומרים תורתם אינו מתועב כ"כ בעיניהם כמו בארצות הרחוקות ההם. ובעת שהיו ישראל שומרים יותר התורה והמצוה היו אהובים ומכובדים בעיניהם שהכירו אותם שהם עבדי השי"ת והיינו דבזכות קיום התורה נתן אותנו הקב"ה לחן בעיניהם, ובעוה"ר כעת אשר ירדנו במצב שמירת התורה נתגברה השנאה והחלו לרחק אותנו ולבזות אותנו, וראינו בחוש שהוא עבור שנתרשלנו יותר מקיום התורה נתגברה השנאה עלינו. וע"כ כל איש המתגודד בין הגוים אף בארצות הרחוקות אם יתחזק בקיום התורה יוכל לבטוח בה' כי יתנהו לחן ויכבדוהו וינשאוהו

לֶעגֶען תְּפִלִּין שְׁפֶּעטֶער, אַז מֶען אִיז אונטֶער־וֶועגֶענְס, דֶענְן דִיא צַייט פוּן תְּפִלִּין לֶעגֶען אִיז דֶעם גַאנְצֶען טָאג וִויא מִיר הָאבֶּען דֶערמָאהְנְט אויבֶּען. זֶעה דֶעם פֶּרֶק ז'), וֶוער רֶעדְט, אַז מֶען טָאר נִיט פֶערלֵייקֶענֶען דִיא אֱמוּנָה צוּלִיעבּ דֶער בִּיסֶעל לֶאזוּנְג, אַ חוּץ וָואס מֶען אִיז מִיט דֶעם גְלֵייך מִיט דֶעם וָואס דִינְט עֲבוֹדָה זָרָה (נָאטְצֶענְדִיעְנְסְט) קָאנְן מֶען דַאדוּרְך אוֹיךְ נִכְשַׁל וֶוערֶען אִין טְרֵפוֹת עֶסֶען. מֶען דַארְף זַיין זִיבֶער, אַז גָאטט וֶועט צוּשִׁיקֶען דִיא פַּרְנָסָה בְּהֶיתֵּר אוּנ לַייכְטֶער. דֶענְן דָאס וָואס דִיא פַּרְנָסָה קוּמְט אָן שְׁוֶוער אִיז דָאךְ דָאס נוּר צוּלִיעבּ דִיא עֲבֵירוֹת. לֶעגְט זִיךְ דָאס אויפ'ן שֵׂכֶל, אַז וֶוען דֶער קְנֶעכְט בֶּעמִיהְט זִיךְ מִיט אַיין אֱמֶת נָאכצוּגֶעבֶּען זַיין הֶערר אִין אַלֶעם, וֶועט אִיהם דֶער הֶערר נִיט גֶעבֶּען זַיין לֶעבֶּענְסְמִיטֶעל? וִויא עֶס שְׁטֶעהט אִין קִדּוּשִׁין: רשב"א זָאגְט: אִיךְ הָאבּ קַיינְמָאל נִיט גֶעזֶעהֶן אַ הִירְשׁ זָאלל זִיךְ בֶּעשֶׁעפְטִיגֶען מִיט טְרִיקֶענֶען פֵייגֶען (אַיין אַרְבֵּייט וָואס פַּאסְט פַאר דֶעם לַייכְטְפִיסִיגֶען הִירְשׁ). אַ לֶאבּ וָואס זָאלל זַיין אַ טְרָאגֶער (אַיין אַרְבֵּייט וָואס פַּאסְט פַאר'ן שְׁטַארְקֶען לֶאבּ) אוּנ אַ פוּקְס — אַ קְרֶעמֶער (וָואס צוּא דֶעם פַּאסְט דֶער כִּיטְרֶער פוּקְס), פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען לֶעבֶּען זַייא אָהן

צַער, הַיינְט אִיךְ (אִיךְ מֶענְשׁ) וָואס אִיךְ בִּין בֶּעשַׁאפֶען גֶעוָוארֶען צוּא דִיעְנֶען מַיין בֶּעשֶׁאפֶער הָאבּ גֶעווִיס גֶעדַארְפְט הָאבֶּען מַיין בְּרוֹיְדְט אָהן צַער, מֶעהר נִיט וָואס אִיךְ בִּין זִינְדִיג אוּנ צוּלִיעבּ דֶעם הָאבּ אִיךְ אִיבֶּער גֶעפִידְרְט מַיין פַּרְנָסָה, וִוי עֶס שְׁטֶעהט: עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה וכו' — „אַייעֶרֶע זִינְד הָאבֶּען דָאס אוֹיף אַייךְ גֶעבְּרַאכְט, אוּנ אַייעֶרֶע חֲטָאִים הָאט פוּן אַייךְ דָאס גוּטֶע פֶערמִיעֶדֶען". אַ חוּץ דֶעם אִיז מֶען אִיבֶּערהוֹיפְּט אִין טָעוּת, אַז מֶען מֵיינְט, אַז מִיט דֶעם וָואס מֶען וֶועט זִיךְ נִיט אַרוֹיסגֶעבֶּען פַאר אַ אִידֶען וֶועט מֶען זַיין גֶעאַכְטֶעטֶער. מִיר זֶעהֶען אָפְט, אַז גְרַאדֶע אִין דִיא לֶאנְדֶער וואו אִידֶען זַיינֶען פְרִימֶער, זַיינֶען זַייא אַ סַךְ מֶעהר בֶּעלִיעבְּט, וִויא אִין דִיא לֶאנְדֶער, וואו זֵיי זַיינֶען אויסגֶעלַאסֶען. אַ מָאל, (אִין בָּבֶל, לְמָשָׁל), בְּעֵת אִידֶען הָאבֶּען אָבגֶעהִיט דִיא תּוֹרָה, זַיינֶען זַייא בִּזְכוּת זֶה גֶעוֶועזֶען בֶּעלִיעבְּט אוּנ גֶעאַכְט בַּייא זֵייעֶרֶע שְׁכֵנִים אוּנ זִינְט דִי אֱמוּנָה אִיז בַּייא אוּנְז שְׁוַואכֶער גֶעוָוארֶען אִיז גְרֶעסֶער גֶעוָוארֶען דִיא שִׂנְאָה צוּא אוּנְז, נֶעהט מֶע דָאךְ אַלְזָא בְּחוּשׁ אַז דִיא סִבָּה פוּן דִיא רְדִיפוֹת גֶעגֶע אִידֶען אִין פֶערשִׁיעדֶענֶע צַייטֶען אִיז נוּר אִין דִיא אַרְטֶע וָואס אוּנְזֶער נָאכלֶאסִיגְקַייט אִין דֶעם מְקַיֵּים זַיין דִיא מִצְוֹת

שאוהו , ואף אם יקרה לו שבאמת ירחיקוהו עבור
, הוא רק לנסיון שמנסה אותו הקב"ה אם ישמור
צותיו באמת , אבל לבסוף בודאי יתן חנו בעיניהם
דלוהו וינשאוהו בשיכירו את החקים הישרים
צדיקים שמתנהגים בהם ישראל עפ"י תורתם הנתונה
ם מאת ה' ונאמר זה מפורש בתורה בפרשת ואתחנן
אה למדתי אתכם חקים ומשפטים וגו' ושמרתם
שיתם אותם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים
שר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם
בון הגוי הגדול הזה כי מי גוי גדול וגו' . ולהיפך
שעוברין על התורה אף מחמת שכחה נאמר שם
ד דאז יחשבום לשוטים כמו שמסיים שם רק השמר
ושמור נפשך מאד פן תשכח וגו' ופירש"י שם וז"ל
שלא תשכחו אותם ותעשום על אמיתתם תחשבו
חכמים ונבונים , ואם תעותו אותם מחמת שכחה
תשבו לשוטים. וכעין זה איתא במ"ר פ' תבא על פסוק
אם תשמור אמרי למה"ד למלך שאמר לו בנו
יסמני בתוך המדינה שאני בנך [והיינו שעי"ז יתכבד
יני הכל וישמר מכל צער ופגע מאחר שהוא בן
מלך] א"ל אביו מבקש אתה שידעו הכל שאתה

בני לבוש פורפירא שלי ותן עטרה שלי בראשך וידעו
הכל שאתה בני , כך אמר הקב"ה לישראל מבקשים
אתם שתהיו מסוטנים שאתם בני עסקו בתורה ובמצות
והכל רואים שאתם בני , והיינו שיכבדו אתכם כיאות
לבניו של ממ"ה הקב"ה וכינה התורה בשם עטרה
שהיא כתר הקב"ה , והמצות בשם לבוש שהם לבוש
הנפש כדאיתא בספרים. [ביותר נראה דמלבד כלל
התורה והמצות כוון המדרש ביחוד על מצות ציצית
ותפילין שהם שקולים ככל המצות] שבהם מסוימים
וניכרים ישראל לעין הכל בעטרה שעטר להם המלך
של עולם בראשיהם ובלבוש מלכות שלובשים על
גופם והיינו שאמר לבוש פורפירא שלי הם הציצית ,
ותן עטרה שלי בראשך אלו התפילין שבהם ניכרין
שהם בניו של מקום. ובאמת מפורש כן בתורה
לענין מצות תפלין דהנושא אותם מתרומם ומתיירא
על הבריות מפני שנושא עליו שם ה' כמו שנאמר
בפ' תבוא וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך
ויראו ממך, ופירשו חז"ל דהיינו בתפלין שבראש. וע"כ
האיש המתגודד בדרך בארצות רחוקות בין הגוים שהוא
במקום סכנה ורק ה' הוא השומרו ומצילו צריך להתחזק
ביותר

צות התורה איז גרוים געווארען . דעריבער דארף
דער עמיגראנט זיכער זיין , אז ווען ער וועט זיין
ומם, וועט ער האבען חן ביי דיא איינוואהנער
ך , אונ ווען עס קוממט אמאל אוים צוא ליידען
ליעב דיא פרוממקייט , דארף מען וויססען , אז דאס
נור לנסיון צו פראבירען אויב מען איז פרומם
ט איין אמת'ן , אונ סוף כל סוף וועללען זיי דאך
הם אנפאנגען צו שאטצען , אז זייא וועללען איינ-
ן , וויא גלייך אונ ריכטיג עס זייגען דיא געזעט-
ן אונ דיא מנהגים פון דער אידישער אמונה , וויא
שטעהט אין חומש : . . . כי היא חכמתכם וכו' –
ן זיא (דיא תורה) איז אייער חכמה אונ אייער פער-
אנד אין דיא אויגען פון אללע פאלקער (זיא וועט
לעמען בעווייזען , וויא גרוים אייער חכמה אונ אייער
שטאנד איז) וואס , אז זייא וועלען הארען פון דיא
לע געזעטצען , וועללען זייא זאגען : „וויא קלוג אונ
שטאנדיג איז די גרויסע פאלק !" פערקעהרט , אז
פערגעסט אן דער תורה אונ מען איז ניט מקיים
מען פערעכענט ביי די פאלקער פאר נאראנים .
רש"י זאגט אויף דעם פסוק : השמר לך פן תשכח
היטט זיך דוא זאלסט ניט פארגעססען וכו' דענן

איהר וועט פארנארט שט ווערען ביי פאלקער . דער
מדרש ברייננגט אנטגעגען דעם זעהר א שאנעם משל :
א פרינץ האט אמאל געבעטען זיין קאניגליכען פאטער ,
ער זאלל איהם בעצייכנען פאר דער וועלט , אז ער
איז זיינער א זוהן (כדי מען זאלל איהם אבגעבען כבוד
נאך זיין שטאנד נאך) , האט איהם דער קאניג געאנט-
ווערט : טהוא אן דיא קאניגליכע פורפורקלייד מיט דער
קאניגליכער קרוין , אט וועללען אללע וויססען , אז דוא
בינסט מיין קינד (אונ וועללען דיך ליעבען אונ
שאטצען) . אונ זער קאניגליכעם פורפורקלייד דאס
איז דער ארבע כנפות , אונ דער טלית מיט ציצית .
אונ זער קאניגליכע קרוין – דאס זיינען דיא תפלין ,
דורך וועלכע מען דערקאננט אונז . אז מיר זייגען
גאטטעס קינדער . אויף דעם פסוק : וראו כל עמי
הארץ וכו' (אונ אללע פאלקער אויף דער וועלט וועללען
זעהן , אז אויף דיר ווערדט אנגערופען גאטטעס נאמען
וועללען זייא פאר דיר מורא האבען) זאגט דיא גמרא ,
אז דאס מיינט מען : וויא דיא פאלקער וועללען דיך
זעהן לעגענדיג תפלין , וואס אויף זייא שטעהט נאט-
טעס נאמען , וועללען זייא פאר דיר מורא האבען . דער
עמיגראנט , וואס איהם קוממט אפטער אוים צוא
געהן

ביותר במצות תפלין לקיימה כתקונה שעי"ז ייראו ממנו בשם ה' שעל ראשו, וישמר מכל פגע, וחל לח לו להעביר ממנו את העטרה שעטר לו ממ"ה הקב"ה להודיע לכל שהוא בנו. [וכן יזהר במצות ציצית זבדלקמיה]. ואגב אעתיק עוד איזה דינים המצוים לענין תפלין. מקום הנחת תפילין של ראש הוא מתחלת עקרי שער במצחו ולמעלה, וצריך שיהיה כל הבית מונח במקום שער, ואם מניח אפילו מקצתו על המצח במקום שכלו השערות הוא מדרך הקראים. דאע"ג דכתיב בין עיניך, קבלו חז"ל דהיינו למעלה במקום שער נגד העינים, והקשר של ראש יהיה מונח מכוון בנגדו בעורף במקום שער דוקא, ואפילו מקצת ממנו לא יהיה מונח במקום פנוי משער שאין זה נקרא עורף.

מקום הנחת של יד בזרוע שמאל בבשר הגבוה ויטה מעט לצד הגוף שכשיכוף זרועו למטה יהיה כנגד לבו שנאמר על ידכה ומדלא כתיב ידך בלא ה' קבלו חז"ל דכוונת הכתוב כאלו כתוב יד כהה, ר"ל ג שהיא כהה ותש כחה והיא שמאלית, ולא יני כלפי בית השחי ולא סמוך לעלינבוינין, אלא דו בבשר הגבוה. כל עת שנושא התפלין אסור להס דעתו והיסח הדעת נקרא כשהוא עומד בשחוק וקל ראש כי צריך לזכור כי נושא שם ה' אלהים עליו וכ שאסור להפיח בהן ומחמת זה אסרו חז"ל אפילו לי בהם שמא יבוא אז להפיח בהן. ואף דמצות תפ להיותן עליו כל היום אבל מפני שצריכין גוף שלא יפיח בהן ושלא יסיח דעתו מהן ואין כל א יכול ליזהר בזה נהגו שלא להניחם כל היום ומ"מ צ כל אדם ליזהר שיהיו עליו בשעת ק"ש ותפ שהוא קבלת מלכות שמים ובזמן קצר כזה יוכל אדם ליזהר מהפחה ומהיסח הדעת. ואם לא נז לו אז או שהיה חולה מעים בשעת מעשה [וחולה מ פטור מתפלין משום דבעי גוף נקי] כל היום זמנו ומח להניחן עכ"פ כדי שלא יבטל יום אחד ממצות תפלין

גם

גֶעהְן דוּרךְ אַ ווִיסְטֶען גֶעגֶענְד אוּנ זַיין אִין אַ סַכָּנָה, מוּז אַלְזָא גֶעווִיס זַיין אָפְגֶעהִיט אִין דֶער מִצְוָה, אוּנ חָלִילָה נִיט אַרָאפְּגֶעהְמֶען פוּן זִיךְ דִיא הֵיילִיגֶע מִצְוָה וָואס דֶער נָאמֶען פוּן גָאטט אִיז אוֹיף דֶעם, וָואס עֶר הִיט דֶעם מֶענְשֶׁען אִין אַללֶע צַייטֶען אוּנ דִיא תְּפִלִּין וֶועללֶען אִיהם זַיין אַ גוּטֶע שְׁמִירָה פוּן אַללֶע צָרוֹת:

מִיר וֶועללֶען דָא בְּרֵיינְגֶען עֶטְלִיכֶע דִינִים וָואס זַיינֶען נוֹגֵעַ צוּא תְּפִלִּין לֶעגֶען. דֶער אָרְט פוּן שֶׁל רֹאשׁ אִיז פוּן דִי עֶרְשְׁטֶע הָאארְוָואְרְצֶלֶען וָואס אוֹיפ'ן שְׁטֶערֶען אוּנ ארוֹיף, אָבֶער דֶער גַאנְצֶער בַּיִת מוּז לִיעגֶען אוֹיף הָאאר, נִיט אוֹיפ'ן הוֹילֶען שְׁטֶערֶען. וֶוענְן עֶס קוּמְמְט אוֹיס אֲפִילוּ אַ שְׁטִיקֶעל בַּיִת צוּא לִיעגֶען אוֹיפ'ן הוֹילֶען שְׁטֶערֶען אִיז מֶען נִיט יוֹצֵא, וַוייל דָאס אִיז אַ מִנְהָג פוּן דִיא קַארַאִימֶעם (קְרָאִים). חָאטְשׁ עֶס שְׁטֶעהט, אַז מֶען דַארְף טְרָאגֶען דִיא תְּפִלִּין „צְווִישֶׁען דִיא אוֹיגֶען", נוּר דִיא חז"ל הָאבֶען גֶעהַאט בְּקַבָּלָה, אַז מֶען מֵיינְט נִיט חָארְטְלִיךְ צְווִישֶׁען דִיא אוֹיגֶען, נוּר אוֹיף דֶעם אָרְט, וואוּ עֶס פַאנְגְט זִיךְ אָן דִיא הָאאר גֶעגֶענְאִיבֶּער דִיא אוֹיגֶען, אוּנ דוּרכְאוֹיס אוֹיף דִיא הָאאר. דֶער אָרְט פוּן דֶעם שֶׁל יַד אִיז אוֹיפ'ן לִינְקֶען אָרֶעם צְווִישֶׁען פַּאכְוֶוע אוּנ עֶללֶענְבוֹיגֶען, אוֹיף דֶעם אָרְט, וואוּ דִיא לַייבּ אִיז הֶעכֶער אוּנ וואוּ עֶס קוּמְמְט אוֹיס רִיכְטִיג אַנְטְקֶעגֶען הַארְצֶען, וֶוען מֶען לָאזְט אַרָאפּ דִיא הַאנְד. דֶעריבֶּער דַארְף מֶען אוֹיךְ זֶעהְן דֶער שֶׁל יַד זָאלל נִיט אוֹיסקוּמְמֶען צוּא נָאהְנְט צוּם פַּאכְוֶוע אָדֶער צ עֶללֶענְבוֹיגֶען, עֶס מוּז דַוְקָא לִיעגֶען אוֹיף דֶעם אָרְט ו דִיא לַייבּ אִיז הֶעכֶער וִויא דִיא גַאנְצֶע הַאנְד. ב מֶען טְרָאגְט דִיא תְּפִלִּין טָאר מֶען קַיין מִינוּט פֶערְגֶעסֶען, אַז מֶען טְרָאגְט אוֹיף זִיךְ גָאטטֶעס נָאמ אוּנ דַארוּם טָאר מֶען נִיט לַאכֶען אָדֶער מַאכ לֵיצָנוּת. פוּן אַ נְפִיחָה דַארְף מֶען זִיךְ גֶעווִיס הִיטֶע אוּנ צוּלִיעב דֶעם הָאבֶען דִיא חז"ל פֶערְבָּאטֶען צ שְׁלָאפֶען אִין דִיא תְּפִלִּין טָאמֶער טְהוּט מֶען אַ נְפִי אִין שְׁלָאף. אוּנ חָאטְשׁ דִיא מִצְוָה פוּן תְּפִלִּין לֶעג אִיז דֶעם גַאנְצֶען טָאג, נוּר וַוייל עֶס אִיז שְׁוֶוער א הִיטֶען זִיךְ אִין דִיא זַאכֶען אַ גַאנְצֶען טָאג, אִיז מ זִיךְ נוֹהֵג נִיט צוּא טְרָאגֶען זַייא דֶעם גַאנְצֶען טָא נוּר בְּעֵת ק"ש אוּנ תְּפִלָּה מוּז מֶען זַייא וֶועניגְסְטֶע טְרָאגֶען, אוּנ אִין דֶער קוּרְצֶער צַייט קֶאנְן זִיךְ יֶעדֶ אַיינְהִיטֶען פוּן אַ נְפִיחָה אוּנ פוּן פֶערְטְרַאכְטֶען זִיךְ אַנְדֶערֶע זַאכֶען. וֶוענְן גֶערַאדֶע דַאמָאלְס, אִין ד צַייט פוּן ק"ש, הָאט מֶען נִיט גֶעקָאנְט לֶעגֶען ק תְּפִלִּין אָדֶער מֶען הָאט דַאמָאלְס גֶערַאדֶע גֶעלִיטְט אוֹיפ'ן מָאגֶען (וָואס דַאנְן אִיז מֶען פָּטוּר פוּן תְּפִ לֶעגֶען, דֶענְן צוּ זַייא מוּז דֶער קֶערְפֶּער זַיין ריין), דֶעם אוֹפֶן דַארְף מֶען חָאטְשׁ שְׁפֶּעטֶער לֶעגֶען, ד דִיא צַייט פוּן תְּפִלָּה אִיז, וִויא מִיר הָאבֶען שוֹין ג זָאגְט, אַ גַאנְצֶען טָאג:

איך

ם יהיה זהיר בקיום מצות ציצית שהיא שקולה כנגד
כל המצות כמו שאמרו חז"ל. גם ראית הציצית
ביאה לידי זכירת כל המצות כדאיתא במנחות (מג)
איתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם
איה מביאה לידי זכירה וזכירה מביאה לידי מעשה.
ם מייתי בגמרא שם עובדא שמצוה זו הצילה לאדם
ן איסור עריות כי בפרשה זו כתיב שני פעמים אני
' אלהיכם להורות שהוא נאמן להפרע מהעוברים
ל התורה והשני שהוא נאמן לשלם שכר למקיימי
תורה. גם ע"י מצוה זו ניתוסף קדושה על האדם
ראיתא בספרי למען תזכרו וגו' והייתם קדשים רבי
ומר זו קדושת ציצית מגיד שהציצית מוספת קדושה
שראל ואיתא במנחות ר' שמעון בן יוחאי אומר
ל הזהיר במצוה זו זוכה ומקבל פני שכינה כתיב
בא וראיתם אותו וכתיב התם את ה' אלהיך תירא
ותו תעבוד, ואמרו חז"ל גדול עונש המבטל מצות
צית ועליו נאמר לאחוז בכנפות הארץ וינערו
רשעים ממנה, ע"כ יזהר בזה מאד. ומ"מ לענין
ברכה נכון ליזהר שלא לברך עליו אם לא שיהיה
ארוך עכ"פ ג' רבעי אמה ויהיה פתוח רובו. גם אם
ישן בו בלילה אין צריך לברך עליו בבוקר כי יש
דעות בין הפוסקים:

פרק שמיני

בו יבואר איזה דינים מלוקטים השייכים לענין תפלה.

א) אסור לאכול או לשתות משעלה עמוד השחר
והעובר ע"ז אמרו חז"ל שעליו אמר הכתוב
ואותי השלכת אחרי גוך אמר הקב"ה לאחר שאכל
ושתה ונתגאה קבל עליו מלכות שמים, וגם סמכו
חכמים דבריהם על פסוק לא תאכלו על הדם ר"ל
לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, ואפילו התחיל
לאכול

יך דארף מען זיין זעהר אבגעהיט אין דער מצוה
פון ציצית, וועלכע וועגט געגען אללע מצוות,
יא דיא גמרא זאגט. זעהענדיג דיא ציצית דער-
אהנט מען זיך אויך אן דיא איבעריגע מצות, וויא
ם שטעהט: וראיתם אותם וכו' (אונ איהר וועט זייא
הן אונ איהר וועט זיך דערמאהנען אין אללע מצוות
ן גאטט (אונ אויף דעם זאגט דיא גמרא: ראיה
ביאה לידי זכירה וזכירה מביאה לידי מעשה: זעהן
ייננט צוא דערמאהנונג אונ דערמאהנונג – צוא
הואונג (טהאט). אויך ווערדט דארטען ערצאהלט אין
ער גמרא א געשיכטע, וויא דיא ציצית האבען א
אל איינעם אבגעהיט פון א גרויסע עבירה. אין דער
ישה פון ציצית שטעהט צוויא מאל „אני ה' אלהיכם"
ך בין גאטט, אייער גאטט), וואס איינמאל בעווייזט, אז
טט איז א בטוח צוא בעלאהנען פאר'ן מקיים זיין דיא
רה אונ אויך צוא בעשטראפען פאר'ן עובר זיין
יף דיא מצוות. אויף דעם פסוק: והייתם קדושים
יהר וועט הייליג זיין) זאגט דער ספרי, אז דאס
עווייזט, אז דיא ציצית גיבען אידען צוא, מעהר
ושה. דער וואס היטט אב דיא מצוה – זאגט דיא
רא – איז זוכה צוא מקבל זיין (עמפפאנגען) דיא שכינה
אט). דער עונש (שטראף) פאר'ן ניט מקיים זיין דיא
צוה איז, וויא דיא גמרא זאגט אין איין אנדער ארט,
הר גרוס. דאריבער דארף מען דיא מצוה זעהר
שטארק היטען. נור א ברכה אויף דיא ציצית טאר
מען ניט מאכען סיידען דער ארבע כנפות זאלל זיין
דרייאפיערטעל איילען דיא לאנג ווענינגסטענס, אונ
דער גראססערע טהייל זאלל אפפען זיין. ווענן מען
שלאפט א גאנצע נאכט אין ארבע כנפות דארף מען
אין דער פריה אויך קיין ברכה ניט מאכען, דענן אין
דעם זיינען דא פערשיעדענע דעות בייא דיא פוסקים.

פרק שמיני.

אין דעם פרק ווערדט בעשריעבען אייניגע
דינים צוזאממענגעקליבען וואס געהערען
צום ענין פון תפלה (דאווענען).

א) מען טאר ניט עססען אונ טרינקען פאר'ן דאווענען,
וויא עס העבט נור אן צוא טאגען, וויא דיא
חז"ל זאגען אויף דעם פסוק: ואותי השלכת אחרי גוך (אונ
מיר – גאטט – האסט דוא אוועקגעווארפען הינטער דיין
קארפער): פריהער עסט ער זיך אב אונ טרינקט אב אונ
ווערדט בייא זיך גרויס, אונ דאנן ערשט איז ער אויף זיך
מקבל דעם יאך פון מלכות שמים (פון גאטט) (וואס
דאס וועט דאנן זיין דיא כונה פון דעם פסוק: מיר –
גאטט – האסט דוא אוועקגעווארפען הינטער דיין
גוף, פריהער טהוסט דוא אללעם וואס איז אנבעלאנגט דיין
גוף, אונ אן מיר דערמאהנסט דוא זיך ערשט שפעטער).
אין דעם פסוק: לא תאכלו על הדם (איהר זאללט ניט
עססען

לאכול קודם עלות השחר צריך להפסיק, ודוקא
בששותה כדרך גאוה ותאוה אבל מים או טיי וקאווי
או אוכלין ומשקין לרפואה וכל מה שהוא רק ליישב
דעתו מותר וכתב הח"א ונ"ל דאפשר הצריך לאכול
מפני חולשת הלב מותר, ודע דהח"א מיירי במי
שקיים כבר מצות ק"ש ותפלין כגון שקרא ק"ש
בתפלין ורק שלא התפלל עדיין אבל אם לא קרא
ק"ש או שלא הניח תפלין אסור אפילו אם חלש
לבו כיון שיש עליו חיובא דאורייתא כדמוכח בח"א
עצמו כלל קמ"ח דין ט"ז ע"ש [אם לא שהוא חולה
אין להחמיר בזה] והאחרונים כתבו דאם אינו יכול
להעמיד על נפשו עד עת שגומרים הצבור תפלתם
בבהכ"נ טוב יותר להתיר לו שיתפלל לעצמו בביתו
בבקר ויאכל מעט ואח"כ ילך לבהכ"נ לשמוע קדיש
וברכו ושאר דברי קדושה משיאכל קודם התפלה
וילך לביהכ"נ להתפלל עם הצבור:
ב) משהגיע אור הבקר יש לו לאדם ליזהר שלא
להתעסק בצרכיו ולעשות שום מלאכה

או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת י"ח. ואפילו א
במקום שיבא יוכל ג"כ להתפלל עם הצבור במ
אעפ"כ יזהר בזה דהליכה בדרך הוי כעוסק בצרכי
אך כל זה שלא בשעת הדחק אבל בשעת הדח
שאין השיירא ממתנת לו יכול לילך מקודם לדר
ויתפלל בדרך:
ג) זמן תפלת השחר מצותה שיתחיל עם הנץ החמ
[היא השעה שהחמה מתחלת לזרוח בראש
ההרים] כדכתיב ייראוך עם שמש ואם התפלל משעל
עמוד השחר והאיר פני המזרח יצא בדיעבד ואפי
שלא בשעת הדחק ובשעת הדחק כגון במשכים לצא
לדרך וכה"ג שאר דחק ואונס יכול אפילו לכתחל
להתפלל בזמן זה ומכל מקום לענין ברכת תפלין א
לברך עליהן עד שיגיע הזמן דמשיראה את חבי
הרגיל עמו קצת ברחוק ד"א ויכירנו. ונמשך ז
התפלה עד שליש היום בין שהיום ארוך או קצ
ובדיעבד אם איחר התפלה עד חצות היום יצא דאע"
שאין לו שכר תפלה בזמנה שכר תפלה מיהא איכ
אבל

עֶסֶען אויף (מִים) דִיא בְּלוֹט) לֶעגְט דִיא גְמָרָא אַרַיין
דִיא כַּוָּונָה אויך: אִיהר זָאלְט נִיט עֶסֶען אֵיידֶער
אִיהר וֶועט מִתְפַּלֵּל זַיין אויף אַייעֶר בְּלוּט, אויף אַייעֶר
קֶערְפֶּער. וֶוענְן מֶען הָאט אֲפִילוּ אָנְגֶעהוֹיבֶּען צוּא
עֶסֶען פַאר טָאג מוּז מֶען אוֹיפְהֶערֶען אִין מִיטֶען, וִויא
עֶס וֶוערְדְט טָאג. דָאס אִיז אַלְץ גֶערֶעדְט, אַז מֶען
עֶסְט אוּנ טְרִינְקְט פוּן הֲנָאָה וֶועגֶען, אָבֶער וַואסֶער,
טְהֶע אָדֶער קַאוֶוע מָאג מֶען טְרִינְקֶען, דִיזֶעלְבֶּע מָאג
מֶען עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען פוּן אַ רְפוּאָה וֶועגֶען, אוּנ
אִיבֶּערְהוֹיפְּט מָאג מֶען צוּבַּייסֶען, וְוענְן מֶען הָאט אַ
שְׁוַואךְ הַארְץ,אָדֶער וֶוענְן מֶען מוּז וָואס נֶעהמֶען אִין מוֹיל,
כְּדֵי דִיא קָאפּ זָאלל זַיין קְלָאר. דָאס אִיז אַלְץ גֶערֶעדְט,
אַז מֶען הָאט שׁוֹין מְקַיֵּים גֶעוֶועֶן דִיא מִצְוָה פוּן ק"ש אוּנ
תְּפִילִין (אַז מֶען הָאט גֶעלַייֶענְט ק"ש אִין דִיא תְּפִילִין),
אָבֶער פַאר ק"ש אוּנ תְּפִילִין טָאר מֶען אִין קֵיין פַאלל
נִיט עֶסֶען (סַיידֶען לִרְפוּאָה), דֶענְן דַאנְן הָאט מֶען
אויף זִיךְ אַ חוֹב מִן הַתּוֹרָה. וֶוענְן עֶס אִיז פָארְט אוּנ-
מֶעגְלִיךְ צוּא וַוארְטֶען מִיט'ן עֶסֶען בִּיז דֶער צִבּוּר דַא-
וֶונְט אָב, אִיז גְלַייבֶער, וִויא דִיא שְׁפֶּעטִיגֶערֶע פּוֹסְקִים
זָאגֶען, צוּא דַאוֶונֶען אִין דֶערְהַיים אוּנ נֶעהמֶען עֶטְוָואס
אִין מוֹיל, אוּנ דַאנְן גֶעהְן אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ הָארֶען
קַדִּישׁ, בָּרְכוּ אוּנ קְדוּשָּׁה, אַזוֹי אִיז גְלַייבֶער צוּ טְהוּן
וִויא עֶסֶען פַאר דֶעם דַאוֶונֶען אוּנ נָאכְדֶעם גֶעהְן אִין

בֵּית הַמִּדְרָשׁ דַאוֶונֶען בְּצִבּוּר (מִיט אַ מִנְיָן):
ב) וְוִיא עֶס וֶוערְדְט טָאג דַארְף מֶען זִיךְ נִיט פֶּע
נֶעהמֶען מִיט קֵיין אַרְבַּייט וואו מֶען דַאוֶונְ
פְרִיהֶער נִיט אָב, חָאטְשׁ שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. דָאסגְלַייכֶ
טָאר מֶען נִיט אַרוֹיסְפָאהרֶען פַאר'ן דַאוֶונֶען, חָע
מֶען פָאהרְט אֲפִילוּ אִין אַיין אָרְט וואו מֶען וֶועט קָאנֶנ
דַאוֶונֶען בְּצִבּוּר אִין דֶער צַייט, אִיז דָאךְ אָבֶער מָא
לִיךְ, מֶען זָאלל זִיךְ אִין חֶעג פֶערְזַאמֶען לָאנְגֶער וִוי
מֶען רֶעכֶענְט, אַחוּץ דֶעם, אִיז דִיא רַייזֶע אַלַיין אוֹ
אַ בֶּעשֶׁעפְטִיגוּנְג אוּנ דָאס טָאר מֶען נִיט פַארְ'ן דַאוֶונֶע
סַיידֶען אִין אַ נָאטְה, אַז דִיא קָאמְפַּאנִיֶע, לְמָשָׁל, וַוארְ
נִיט אויף אִיהם, אָדֶער אַז דֶער צוּג גֶעהט אָב, דַא
קָאנ מֶען מַאכֶען דִיא רַייזֶע אוּנ דַאוֶונֶען אוּנְטֶערְוֶועגֶענְ
ג) דִיא רִיכְטִיגֶע צַייט פוּן דַאוֶונֶען אִיז בְּעֵת זוּנְן-אוֹי
גָאנְג (נֵץ הַחַמָּה). נוּר אַז מֶען דַאוֶונְט אֲפִי
פְרִיהֶער, וִויא עֶס הֶעבְּט נוּר אָן צוּא טָאגֶען, אִ
מֶען אויךְ יוֹצֵא בְּדִיעֲבַד, אֲפִילוּ נִיט אִין אַ נָאטְה, אִ
פַאר אַ נָאטְה מָאג מֶען לְכַתְּחִלָּה אויךְ דַאוֶונֶען אִ
דֶער צַייט, נוּר אַ בְּרָכָה אויף דִיא תְּפִילִין קָאנְן מֶ
מַאכֶען עֶרְשְׁט בְּעֵת מֶען קָאנְן דֶערְקֶענֶען אַ בֶּעקַאנ
טֶען אִין אַ מֶרְחָק (אַ שְׁטְרֶעקֶע) פוּן פִיעֶר אֵיילֶען. ב
אַ דְרִיטֶעל צַייט פוּן טָאג קָאנְן מֶען דַאוֶונֶען, נ
בְּדִיעֲבַד, לְאַחַר הַמַּעֲשֶׂה, אִיז מֶען יוֹצֵא וֶוענְן מֶען פֶע
שְׁפֶּעטִינְט

נל אם נמשך עד אחר חצות אסור להתפלל תפלת
חרית, והמתפלל ברכותיו לבטלה לכמה פוסקים
א יתפלל מתחלה מנחה ואח"כ יתפלל י"ח בשביל
חרית להשלמה והוא שביטול התפלה היה מתחלה
באונס ולא במזיד וכדלקמן בסימן ט':
היה צריך לנקביו אל יתפלל דכתיב הכון לקראת
אלהיך ישראל וכתיב שמור רגלך כאשר
לך אל בית האלהים ואחז"ל אמר הקב"ה שמור
ביך בשעה שאתה עומד בתפלה לפני, וה"מ שאינו
ול לעמוד על עצמו שיעור הילוך פרסה שהוא
עור שעה וחומש אבל אם יכול להעמיד על עצמו
עור פרסה יצא בדיעבד אבל לכתחלה כיון שהוא
גיש בעצמו קצת שצריך לנקביו לא יתפלל עד
שיבדוק עצמו תחלה יפה:
) אם באמצע שמ"ע נתעורר לו תאוה יעמיד עצמו
עד שיגמור ולא יפסיק ואם א"א לו לעמוד עד
גמור שמ"ע מותר לו לצאת ולפנות באמצע רק
לא יפסיק בדבור ואח"כ לא יצטרך לחזור לראש

כיון שקודם התפלה לא היה צריך לנקביו והוא
שלא ישהה על היציאה כדי לגמור כל התפלה מראשה
לסופה בזו העת דאל"ה צריך לחזור לראש התפלה:
ו) צריך נטילה לתפלה בין של שחרית או מנחה
וערבית אם יש לו מים דידים עסקניות
הן ושמא נגעו במקום המטונפת ולא יברך על הנטילה
ואם אין לו מים מזומנים אין צריך לחזור וליטול
ואעפ"כ צריך לנקות אותן במידי דמנקי דדלמא
מודבק בו איזה דבר מטונף או זיעה ע"י שנגע
במקומות המכוסין ויתקנח ע"י הנקיון. ודוקא בסתם
ידים אבל אם יורע שנגע במקום מטונף וכ"ש כשעשה
צרכיו צריך לחזור דוקא אחר מים המזומנים בעיר
ואפילו בתפלת המנחה ואם מתיירא שיעבור זמן
תפלה עד שימצא מים גם שם יש להקל שינקה
ידיו היטב בחול או בכל מידי דמנקי ויתפלל:
ז) העומד בתפלה ונזכר שנגע במקום מטונף די
בנקית עפר או צרורות או מחכך ידיו
בכותל. ומקום מטונף היינו מקומות המכוסים באדם
לפי

פאטינט זיך אַפילו ביז האלבען טאג, אָבער נאָך
לבען טאג טאר מען שוין ניט דאוונען שחרית,
נן דיא ברכות זיינען שוין דאמאלס לבטלה (אומזיסט).
נן מוז מען פריהער דאוונען מנחה, אונ נאכהער
שטעהן דיא שמונה עשרה פון שחרית. דאס איז
ץ געזאגט אז מען האט פריהער בשום אופן ניט
געקאנט דאוונען (וויא ווייטער אין סימן ט'):
אַז מען דארף ארויסגעהן אויף דרויסען אויף נקבים
זאלל מען זיך ניט איילען דאוונען, וואו מען
מיט דעם ניט פארטיג געווארען. דאס איז אַלץ
רעדט אַז מען קאנן זיך ניט איינהאלטען אין פער-
ף פון פינף פיערטעל שעה, אָבער אַז מען קאנן
איינהאלטען איז מען בדיעבד (לאחר המעשה) יוצא.
ער לכתחלה מוז מען ארוים אויף דרויסען וויא מען
פיהלט זיך צוא דעם עפעס א בעדירפנים:
ווענן עס פערווילט זיך ארויסגעהן אין מיטטען
שמונה עשרה דארף מען זיך איינהאלטען
מען ענדיגט שמונה עשרה, אָבער אַז מען קאנן
בשום אופן ניט איינהאלטען מאג מען אין מיטטען
ונה עשרה ארויסגעהן, נור מען טאר ניט מפסיק זיין,
נן וועט מען ניט דארפען אנפאנגען פון אנפאנג.
ס איז אַלץ גערעדט ווענן דער ארויסגעהן דויערט
אזוי לאנג וויא דער גאנצער דאוונען געדויערט,

זאנסט מוז מען אנהעבען פון אנפאנג אָן (פון אנפאנג
שמונה עשרה):
ו) פאר'ן דאוונען סאיי שחרית, סאיי מנחה אונ מעריב,
מוז מען וואשען דיא האנד טאמער זיינען
זייא ניט גאנץ ריין. א ברכה „על נטילת ידים" דארף מען
ניט מאכען. אויב מען האט ניט וואסער איז רעכט
מען זאלל דיא האנד גוט אויסרייבען, מיט א טיכעל,
למשל, כדי עס זאלל אראב דער שמוטץ אדער דער
שוויים, אויב מען האט זיך פריהער אנגעריהרט אָן א
שמוטציגען געגענשטאנד אדער אָן א שווייסיגען ארט
אין גוף. דאס איז אַלץ גערעדט, אַז מען ווייס ניט
אויף בעשטימט, אויב מען האט זיך אָן וואס אנגע-
ריהרט, ווענן מען ווייס אָבער בעשטימט דאנן מוז
מען קריגען וואססער, אפילו צוא מנחה. דיאזעלבע
איז אַז מען איז ארויסגעגאנגען אויף נקבים, סיידען
אַז דורך דעם זוכען וואססער וועט מען פערשפאטיגען
דעם דאוונען, דאנן איז רעכט מען זאלל מיט וואס
עס איז גוט אויסרייבען דיא האנד אונ מען מאג דאוונען:
ז) אַז מען דערמאהנט זיך אין מיטטען דאוונען, אַז
מען האט זיך אנגעריהרט אָן אַיין אונריינעם
ארט איז גענוג אבצוּרייבען דיא האנד אָן א וואנד
אדער מיט זאמד. „אַיין אונריינער ארט" הייסט יעדער
ארט וואס איז ביים מענשען בעדעקט ווייל דארט איז
דא

לפי שיש בהם ויעה וכן אם חיכך הראש :

ח) המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאלו שכינה כנגדו ויסיר כל המחשבות המטרדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכונתו זכה בתפלתו ויחשוב כי אלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם בודאי היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות. ואם הבא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה ישתוק עד שתתבטל המחשבה. וצריך שיחשוב בדברים המכניעים הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמים ולא יחשוב בדברים שיש בהם קלות ראש. ויחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה ושפלות האדם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו :

ט) יתפלל דרך תחנונים כרש המבקש בפתח ובנחת ושלא תראה עליו כמשא ומבקש ליפטר ממנה. וישים אל לבו שאין ביד שום נברא מלאך או מזל או כוכב למלאות שאלתו כי אם ברצונו ית'

י) והנה מדינא צריך המתפלל לכוין לכתחלה בכ[ל] הברכות ואם אינו יכול לכוין בכולם לפחו[ת] יכוין באבות וע"כ מה נכון מאד להמונים שילמד[ו] פירוש המלות של כל התפלה ועכ"פ של ברכת אבו[ת] ומודים בודאי יש חיוב עליו לידע באורו :

יא) שתה יין או שאר משקין המשכרין אם יכו[ל] לדבר עדיין לפני המלך תפלתו תפל[ה] ולכתחלה הנכון יוהר שימתין עד שיפוג יינו כי[ון] ששתה רביעית יין בבת אחת ואם אינו יכול לדב[ר] בפני המלך מחמת שכרותו תפלתו תועבה והוי כעובד כו"ם וצריך לחזור ולהתפלל כשיסור יינו מעליו :

יב) לא ינהק (מוציא מגופו לפיו נפיחה מתוך שבע[ו]) ולא יפהק (פותח פיו להוציא רוח הפה) בתו[ך] התפלה דגנאי הדבר ואם צריך לפהק מתוך אונ[ס] יניח ידו על פיו שלא תראה פתיחתו וה"ה דבגיהו[ק]

מתוך

דא שׁוויים. דיאָזעלבּע איז אַז מען גיבּט אַ קראַץ דיא קאָפּ :

ח) אויך מוז מען דאווענען מיט כַּוָונָה אונ הערען וואס מען רעדט. מען מוז אַרויסשלאָגען פון זינען אַללע זייטיגע געדאַנקען אונ דיא גאַנצע קאָפּ מוז ליעגען נור אין דעם אינהאַלט פון דער תְּפִלָּה. מען דאַרף זיך פאָרשטעללען, וויא עס וואָלט געוועזען ווענן מען וואָלט געשטאַנען פאַר אַ קעניג, וויא וואָלט מען זיך דאס געהיט מיט יעדען וואָרט, וויא וואָלט מען זיך בעמיהט, דיא ווערטער זאָללען אַרויס דייטליך, שאַרף אונ מיט געפיהל, כְּדֵי עס זאָלל מאַכען איין איינדרוק אויף דעם קעניג. אונ דאָ שטעהט מען פאַר דעם קעניג פון אַללע קעניגע, פאַר דעם רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וואָס ער לייענט אפילו אונזערע געדאַנקען פון האַרצען. אַז עס קוממט עפעס אַרויף אַ מַחֲשָׁבָה זָרָה דאַרף מען שטיללשווייגען ביז זיא געהט אַוועק. מען דאַרף זיך לְכַתְּחִלָּה בעמיהען צוא טראַכטען נור וועגען אַ זעלבע אַכען, וואס דערוועקקען אין אונז פרוממע געדאַנקען גיט קיין לייכטזיניגע, לְמָשָׁל פון דיא גרויסקייט אונ ערהאַבענהייט גאָטטעס אונ קלייניגקייט אונ דיא ניעדעריגקייט פון דעם מענשען. אויך דאַרף מען זיך אַרויסשלאָגען אַללע געדאַנקען וועגען מענשליכע פערגעניגען :

ט) דאַווענען דאַרף מען געלאַססען אונ מיט תַּחֲנוּנִים וויא דער אָרעם-מאַנן בעט אַ נְדָבָה, אונ עס דאַרף ניט אויסקוממען וויא דער דאַווענען איז איי[ן] איבעריגע זאַך, אַ מַשָּׂא, וואס מען וויל פון איה[ם] וואס פריהער פּטור ווערען. מען דאַרף ניט פערגעססע[ן] אַז קיינער, קיין מַלְאָךְ, וויא איבערהויפּט קיין בְּרִיָּ[ה] קאַנן זיין בַּקָּשָׁה ניט מְמַלֵּא זיין אַ חוץ גאָטט :

י) עַל פִּי דִין מוז מען לְכַתְּחִלָּה זאָגען אַללע בְּרָכוֹ[ת] מיט כַּוָונָה אונ אַז מען פערשטעהט ניט דער פֵּירוּשׁ הַמִּלּוֹת אומעטום, מוז מען זעהן וועניגסטענ[ס] פערשטעהן דעם פֵּירוּשׁ פון אָבוֹת (דיא ערשטע בְּרָכָ[ה] פון שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה). אויף דעם פּראָסטען מענשען ליעג[ט] אַ חוב צוא לערנען דעם פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת פון גאַנצ[ע] דאַווענען, לְכָל הַפָּחוֹת פון „אָבוֹת" אונ „מוֹדִים" :

יא) אַז מען האָט געטרונקען ויין אָדער בראַנפען פאַר דאַווענען דאַרף מען זעהן, אויב מען איז גענו[ג] ניכטער, אַז מען וואָלט קאָנען רעדען מיט אַ קעני[ג] איז דיא תְּפִלָּה אַ תְּפִלָּה, נור לְכַתְּחִלָּה איז בעססע[ר] צוא וואַרטען ביז מען ניכטערט זיך אין גאַנצען אוי[ס] ווענן מען האָט אַ גאַנצע קוואַטירל געטרונקען מי[ט] אַמאָל. שִׁכּוֹרְ'הייט דאַווענען איז גלייך וויא מ[ען] וואָלט דיענען דעם גאָטץ, אונ אַז מען ניכטערט זי[ך] אויס מוז מען נאָך אַ מאָל דאַווענען :

יב) מען טאָר ניט גאָהנעצען אונ ניט בלאָזען מיט מויל בְּעֵת דאַווענען, סיידען אַז מען מוז, נאָ[ר] מען מיט'ן האַנד פאַרשטעללען דעם מויל מען זאָלל ני[ט] זעהן ווי ער אָפפענט דעם מויל. אויך טאָר מען די[…]

האנד

תוך אונס ליכא איסורא ויזהר שלא יניח ידו על נמרו [לחי התחתון] בשעת התפלה דהוי דרך גסות רוח. והחזנים העושים כן בשעת הזמר מותר לפי שאינם מתכוונים לגסות אלא להנעים הקול :

) אסור לו לרוק בתוך התפלה ואם א"א לו שלא לרוק כגון שמצטער בזה ויהא טרוד תפלתו מבליע בכסותו בענין שלא יהא נראה כגון בבגד התחתון ואם הוא איסטניס [אדם מעונג שאינו יכול לסבול דבר מאוס] ואינו יכול להבליעו בכסותו כי מאוס עליו זורקו לאחוריו אבל לא נגדו :

) אם כנה עוקצתו ימשמש בבגדו להסירה שלא תתבטל כונתו אבל לא יסירנה בידו ואם כבר תמלה ישפשף ידו בכותל או בד"א וכדלעיל בס"ז:

) היה עומד בתפלה ויצא ממנו רוח מלמטה שלא היה יכול לעמוד עצמו [דבלא"ה אין לו הוציא רוח בשום פנים בתפלה] ממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל :

) כשהוא מתפלל לא יאחוז בידו תפלין ולא ספרים ולא קערה מלאה ולא סכין ומעות וככר וכן להושיב התינוק לפניו בשעת התפלה מפני שבכל זה דעתו עליהם שלא יפלו ויטרד ותתבטל כונתו :

יז) לא יפסיק בתפלתו ואפילו רמיזה בעלמא אסור בתוך שמ"ע אם לא לתינוק הבוכה מותר לו לרמז בידיו כדי שישתוק ולא יטרידו בתפלתו ואפילו במקום הפסד ממון ג"כ לא יפסיק בשמ"ע, ואף אם מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו אבל מלך עובד גלולים או אונס דעלמא ומתיירא שמא יהרגנו אם אפשר לו שיטה מן הדרך קודם שיגיע אליו יטה ולא יפסיק ואם א"א לו יפסיק ומותר אפילו לשאול לו בשלומו כשמשער שבלתי זה אפשר שיהיה בסכנה וכ"ש שמותר להשיב לו :

יח) היה מתפלל בדרך ובאה בהמה או קרון כנגדו יטה מן הדרך אבל לא יפסיק בדבור לומר לאיש אחר שיכה במקל להבהמה ולגעור בבעל הקרון שלא יבוא כנגדו כיון דאפשר להנצל מסכנתא
על

אנד ניט לעגען אויף דער מארדע בעת דאווענען, ייל דאס איז א מין גאוה. נור חזנים איז דאס ערלויבט, ייל זייא טהוען דאס נור כדי דיא שטיממע זאלל ארויס בעססער :

) מען טאר ניט א שפייא טהון אין דאווענען, ווען דער ניט שפייען איז אבער א שטארונג אין אווענען זאלל מען אריינשפייען אין דעם אייגענעם אק, נור קיינער זאלל ניט זעהן, אונ אויב מען איז דעל ערצויגען אונ מען קאנן דאס ניט ערטראגען, וז מען וועניגסטענס אויסשפייען אויף הינטער ניט אויף פארנט :

) אויב עס בייסט א כנה זאלל מען איהר אראב- נעהמען מיט'ן בגד, כדי מען זאלל ניט זיין עשטארט אין דער כונה, אבער מיט'ן האנד טאר ען ניט אראבנעהמען. ווען מען האט איהר יא אראב- ענומען מוז מען דיא האנד אבווייבען אן וואנד אדער אן איין אנדער זאך :

) ווען מען האט זיך ניט געקאנט איינהאלטען אונ געטאהן א נפיחה אין מיטטען דאווענען, וז מען ווארטען ביז דער שלעכטער ריח געהט אריבער אונ דאנן ערשט ווייטער דאווענען :

) אין דאווענען טאר מען קיין זאך ניט האלטען אין האנד אויך טאר מען ניט זעטצען א קינד ענטקעגען, ווייל מען האט מורא זייא זאללען ניט ארויס אדער אראבפאללען אונ דערווייל קאנן מען שוין ניט האבען קיין כוונה :

יז) מען טאר ניט מפסיק זיין (אויסרעדען) אין דאווענען אונ אין שמונה עשרה טאר מען קיין וואונק אויך ניט געבען סיידען אז א קינד וויינט אונ מען גיבט איהם א וואונק ער זאלל שטילל זיין אונ זאלל ניט שטארען אין דאווענען. מען טאר ניט מפסיק זיין אפילו דא וואו עס שטעקט א געלד-שאדען ווען אפילו א מלך ישראל וואללט איהם געזאגט : "גוט מארגען" ! דארף מען אויך ניט אנטווערען אין מיטטען שמונה עשרה, אבער ווענן א קאניג פון אומות זאגט איהם וואס, וואס אז ער זאלל ניט אנטווערען קאנן פאר איהם זיין א סכנה, אדער ווענן עס קאנן איהם פאססירען איין אנדער אונגליק מיט דעם שווייגען, אין אזא אופן מאג מען אפילו בעגריססען, ווען מען איז משער, אז דאס איז זעהר נאטהיג. ווער רעדט אנטווערען אויף א גרום מעג מען געוויס :

יח) אז מען דאווענט אונטערוועגענס אונ עס קוממט אן א בהמה אדער א וואגען ענטקעגען, זאלל מען אראב פון וועג. אבער מפסיק זיין, וויא זאגען, למשל, איינעם ער זאלל אנשלאגען דיזז בהמה אדער אנגבאזערן זיך אויפ'ן פוהרמאנן וואס ער פאהרט איהם

על ידי הטייה לבד:

יט) ועתה נדבר קצת לענין תפלת מנחה וערבית. מה מאד צריך האדם להיות זהיר בתפלת המנחה שלא להפסידנה בשום פעם שזכותה יותר גדול כמו שאחז"ל שאליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויגש אליהו הנביא ויאמר ענני ה' ענני וגו':

כ) תפלת המנחה תקנו נגד תמיד של בין הערבים חסן שחיטתו כשר מאחר חצות היום ומ"מ עיקר זמן הקרבתו היה בט' ומחצה ולכן זמן תפלת מנחה לכתחלה מט' שעות ומחצה ולמעלה והרוצה לאכול או לעשות מלאכה ויש לחוש שמא ישכח להתפלל מותר לכתחלה להתפלל מנחה גדולה והוא משש שעות ומחצה וחושבין השעות זמניות בין היום ארוך או קצר מחלקין אותו לי"ב חלקים, וזמן המנחה נמשך כל זמן שהוא יום ודאי ומשהגיע זמן בין השמשות שוב אסור להתפלל ועיין בסימן רל"ג במ"ב:

כא) במקומות שאין מנהג לקרוא לבית הכנסת בשביל מנחה כגון בכפר וכה"ג אפילו בעיר רק שדרכו להתפלל בביתו ביחיד יזהר שלא להתחיל דבר שצריך שהיה מרובה אפילו סמוך למנחה גדולה [היינו משש שעות על היום) כגון לכנוס לסעודה גדולה דהיינו סעודת חתונה וברית ופריון הבן וסעודת יו"ט וכיו"ב וכן בירידים שטרודים בקנייה ומכירה סחורה לא יתחילו לעסוק במו"מ עד שיתפללו מנחה משש שעות ומחצה ולמעלה ומ"מ אם התחילו א"צ להפסיק אם יש שהות עוד ביום להתפלל וכן יש ליזהר שלא להתחיל אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה שמא ימשך סעודתו ויעבור זמן המנחה ואם מבקש לבני ביתו שיזכירוהו להתפלל מנחה קודם שיעבור זמנה שרי ואמנם מיד שיזכירוהו צריך להפסיק ולהתפלל דאל"כ מאי תקנתיה:

כב) ועתה נבאר קצת לענין ק"ש של ערבית ותפלתה. מה מאד יזהר האדם שלא לומר אחר שכלה כל פעולותיו ביום אלך לביתי ואוכל קמעא ואשתה קמעא ואישן קמעא ואחר כן אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו

אַנטגעגענען, דאָס טאָר מען ניט, וויא באַלד אַז מען קאָן ניצול ווערען פון דער סכנה דורך דעם וואָס מען קעהרט זיך אָב אָן אַ זייט:

יעצט וועלען מיר אַ ביסעל רעדען וועגען תפלת מנחה:

יט) וויא זעהר דאַרף מען זיין אָבגעהיט אין מנחה־דאַוונען, וואָס איהר זכות איז זעהר גרויס, וויא דיא גמרא זאָגט, אַז אליהו הנביא איז פון גאָטט געאָנטווערט געוואָרען נור דורך מנחה:

כ) תפלת מנחה האָט מען איינגעפיהרט אַנטקעגען דעם קרבן תמיד, וואָס מען פלעגט אין בית המקדש געוועהנליך מקריב זיין „בין הערבים", אין דיא שעות פון פאַר דיא זונן־אונטערגאַנג דאָס איז ניין שעה מיט אַ האַלבע אויפ'ן טאָג, דאַנן איז דיא רעכטע צייט פון מנחה, און פון דער צייט אָן טאָר מען זיך ניט זעטצען עססען אָדער נעהמען זיך צוא איין אַרבייט. טאָמער פערגעססט מען דאַוונען; נור וויל דעם קרבן תמיד האָט מען געקאָנט מקריב זיין פריהער אויך, פון נאָך האַלבען טאָג אָן, דעריבער, ווען עס איז דאָ אַ ריזיקע מען זאָלל שפּעטער פערגעססען אָדער ניט אויספּעייען צוא דאַוונען, מאָג מען דאַוונען פריהער אויך ד. ה. „מנחה גדולה", וואָס איהר צייט איז פון זעקס מיט אַ האַלבע שעה אויפ'ן טאָג דאָס איז פון האַלב

אַיינס אָן, אונ ביז פאַר דיא זונן־אונטערגאַנג מעג מען דאַוונען לכתחלה אונ נאָכהער איז אַ ספק, אונ דריבער קאָנן מען נאָך דאַוונען אַיידער עס ווערט פינסטער:

כא) אין דיא אָרטער, וואו מען רופט ניט אין שול צוא מנחה אָדער אַז מען איז געוואוינט צוא דאַוונען אין דערהיים, מוז מען זיך היטען ניט אָנהעבען אַ גרויסע אַרבייט אפילו פאַר מנחה גדולה, דאָס הייסט: פון צוועלף דעם זייגער אָן, וויא למשל, זעטצען זיך עססען אַ גרויסען מאָהלצייט, אויף אַ חתונה, אַ ברית, אַ יום־טובדיגען מיטטאָג. דאָס גלייכען אויף אַ יריד טאָר מען זיך ניט נעהמען צום געשעפט וואו מען דאַווענט ניט אָב מנחה גדולה. פון דעסטוועגען אַז מען האָט שוין אָנגעפאַנגען דאַרף מען ניט אונטערברעכען קוים איז נאָך דאָ צייט. פאַר מנחה קטנה טאָר מען אפילו ניט זעטצען זיך עססען אַ געוואָהנליכען עססען ווייל דיא צייט איז קורץ, סיידען אַז מען בעט דיא הויזלייט, זייא זאָללען דערמאָהנען דאַוונען, אונ וויא זייא דערמאָהנען דאַרף מען נאַטירליך אָפּהערן דעם עססען אונ שטעללען זיך דאַוונען ווייל דיא צייט געהט אַוועק:

יעצט וועללען מיר אַ ביססעל רעדען וועגען מעריב:

כב) מען דאַרף זיך זעהר היטען ניט אָנזעקנען זיך היים גלייך נאָך מנחה כדי צוביסען אונ צו־

שפּארע

יוסיפתו שינה ותמצא ישן כל הלילה ויעבור זמן ק"ש ותפלה אלא אדם בא מן השדה או מן עסקו לביהכ"נ להתפלל מנחה ואח"כ אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה ואח"כ בבוא זמן ק"ש דהיינו בצאת הכוכבים קורא ק"ש ומתפלל [גמרא פ"ק דברכות]. והנה בק"ש של ערבית וברכותיה יש בה קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול המצות כמו בשחרית וגם אמונה לגאולה העתידה כי ברכת אמת ויציב שאנו אומרים בשחרית הוא על החסד שעשה עם אבותינו שהוציאם ממצרים ובקע להם הים וברכת אמת ואמונה שאנו אומרים בערבית הוא מדבר בה אף על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו ולשום נפשנו בחיים וכמו שאנו אומרים בה מלכנו הפודנו וכו' הגואלנו וכו', וע"ז נאמר בכתוב להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות [ברכות י"ב ע"א ע"ש ברש"י]:

כג) ואח"כ יתפלל שמ"ע של ערבית ג"כ כדין ולא יישן באמצע התפלה ח"ו אף שהוא יגע מפעולותיו שעמל בהן כל היום ויתבונן בעצמו אלו היה קרוא ע"ז העת לעמוד לפני אחד מהשרים הגדולים בודאי היה מזרזו בכל כחותיו שלא יראה שום תנועת השינה על פניו, וכן אם היה מזדמן לו איזה עסק שיש בו ריוח גדול ע"ז העת בודאי מרוב השמחה לא היה נותן תנומה לעפעפיו א"כ כמה יש לו לעשות למלך הכבוד הוא אלהי השמים והעושים ח"ו בהיפוך נאמר עליהם בכתוב כי יגעת בי ישראל ואחז"ל כל היום טרי ולא לעי [פי' שיגע ואינו עמל] צלי ולעי:

כד) זמן ק"ש של ערבית ותפלתה מתחיל מיד בצאת הכוכבים ומצוה לקיים תיכף ועכ"פ אסור לאחרה יותר מחצות הלילה, עבר ואחרה אפילו במזיד לא נפטר עי"ז וקורא ק"ש עם כל ברכותיה ומתפלל עד עלות השחר:

כה) ואם היה שכור או חולה וכדומה לזה שאר אנס קורא לאחר עמוד השחר קודם הנץ החמה ואז לא יאמר רק ק"ש וב' ברכות שלפניה ואמת ואמונה אבל השכיבנו לא יאמר דלאחר עמוד השחר אין זמן שכיבה וכן

שפארען זיך אויף א ווייל'ע, אונ דעם מעריב אבלעגען אויף שפעטער, דענן עס קאנן דאך לייכט טרעפען אז ער זאלל אזוי אבשלאפען די גאנצע נאכט, אונ דערווייל'ע פערשפעטיגען די צייט פון קריאת שמע אונ תפלה (מעריב). וויא דענן? אז מען קוממט פון פעלד אדער פון געשעפט אין בית מדרש אריין דאווענען מנחה, זאלל מען דאנן נעהמען א ספר אין האנד, יעדער נאך זיין שטאנד, אונ אז עס קוממט די צייט פון ק"ש, בעת די שטערען ווייזען זיך אויפ'ן הימעל, שטעלט מען זיך דאווענען מעריב (א גמרא אין ברכות). אין ק"ש פון מעריב איז מען מקבל אויף זיך דעם עול מלכות שמים (דעם יאך פון גאטט אונ זיינע מצוות) פונקט וויא אין דער ק"ש פון שחרית. דא קוממט נאך צוא די אמונה אין דער צוקינפטיגער גאולה (אויסלאזונג פון גלות), אין משיח'ן, וויא מיר זאגען: הפודנו... הגואלנו... (וואס לאזט אונז אויס). דערי־בער שטעהט: להגיד בבקר חסדך (צוא זאגען ער־צאהלען) אין דער פריה פון דיין חסד – וואס דוא האסט מיט אונז געטהון ביי דער גאולה פון מצרים (דענן אויף דעם בעציהט זיך די ברכה "אמת ויציב", וואס מיר זאגען נאך ק"ש של שחרית) ואמונתך בלילות – אונ דיין אמונה (די אמונה אין דער קוממענדיגער גאולה) ביי נאכט (ערצאהלען), דאס הייסט: אין

דער קריאת שמע פון מעריב:

כג) דיא מעריב'דיגע שמונה עשרה דארף מען אויך דאווענען על פי דין, וויא מיר האבען פריהער ארומגערעדט, אונ מען טאר ניט שלאפען אין דאווענען, וויא מיעד מען זאלל זיין. מען דארף זיך פארשטעללען וויא מען שטעהט פאר א קאניג, וואס דאנן וואלט מען זיך מיט אללע כחות ארויסגעשלאגען פון שלאף, אדער אז עס וואלט האלטען ביי גוטע פרנסה דאנן וואלט מען שוין, דאכט זיך, ניט געשלאפען, אז מען שטעהט פאר דעם מלך מלכי המלכים דארף געוויס ניט גע'ן מען קיין שלאף:

כד) דיא צייט פון מעריב פאנגט זיך אן גלייך וויא עס ווייזען זיך די שטערען אונ עס איז א מצוה צוא דאווענען גלייך אין אנפאנג. יעדענפאללס טאר מען זיך ניט פארשפעטיגען ביז נאך האלבע נאכט, אבער אז עס האט זיך געמאכט אז עס איז אריבער די האלבע נאכט אונ מען האט נאך ניט גע־דאווענט מעריב, ווערט מען דאדורך נאך ניט פטור פון דער מצוה, דאנן איז נאך די צייט ביז טאג:

כה) אונ אז מען האט ביז בעגינען נאך אלץ ניט געלייענט ק"ש אונ געדאווענט מעריב, מוז מען נאך אריינכאפען פאר זונן־אויפגאנג, נאר דאנן דארף מען שוין זאגען נאר ק"ש אונ די צווי ברכות

וואס

וכן ברכת יראו עינינו לא יאמר וכן שמ"ע של ערבית לא יתפלל דלאחר עמוד השחר הוא יום:

כו) ועתה נבאר במקצת דין תשלומי התפלות אם לא התפלל בזמנו אם היה אנוס או שטעה שהיה סבור שיש לו עוד זמן להתפלל או שהיה שכור ואפילו התחיל לשתות אחר שכבר הגיע זמן תפלה שהיה סבור שיהיה לו שעות אח"כ אעפ"כ מקרי אונס ומשלים אותה תפלה בתפלה הסמוכה לה כגון אם לא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים לא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים לא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים וכ"ז דוקא בשהיה אנוס אבל ביטל בידים לא מהני תשלומין:

כז) כשמתפלל שתים צריך שיכוין בהתפלה הראשונה לשם חוב שהוא זמנו ובשניה לשם תשלומין מה ששכח ובדיעבד שטעה והתפלל ראשונה לשם השלומין יצא דהא אין כאן היכר איזו היא להשלומין:

כח) יזהר מאד שהיכף לאחר שסיים תפלת הרוב בעוד שעוסק בתפלתו יתפלל התשלומין ולא יפסיק ביניהן רק באמירת אשרי דהיינו כשמתפלל שחרית או מנחה שתים יאמר בין תפלה לתפלה אשרי תם תחנון ולא ישהה יותר ויתפלל תיכף תפלת התשלומין ואם מתפלל ערבית שתים לא ישהה בין תפלה לתפלה רק כדי הלוך ד' אמות ופשיטא דאסור במלאכה בינתים כי י"א דאפי' בדיעבד אם לא התפלל תיכף אינו יכול עוד להתפלל. אך בדיעבד שלא התפלל תיכף או שלא נזכר עד אחר שהתפלל שעה או שתים יסמוך על הפוסקים דס"ל דיכול להתפלל אע"פ שאינו עוסק עכשיו בתפלה. וכתב הח"א דאסור להתפלל תפלת השלומין רק עד חצות היום שמשם ואילך אינו זמן תפלת שחרית וכן במנחה דוקא כ"ז שמותר להתפלל מנחה. ובס' דה"ח כתב דרק עד ד' שעות בשחרית מותר להשלים המעריב ולא יותר עי"ש:

וואס פריהער אונ "אמת ואמונה", אבער "השכיבנו" דארף מען שוין נאטירליך ניט זאגען, אונ אזוי דארף מען ניט זאגען "יראו עינינו" אונ מען דארף ניט שטעהן שמונה עשרה פון מעריב:

יעטצט וועללען מיר רעדען וועגען דיא דינים אב-דאווענען שפעטער ווענן מען האט אין דער צייט ניט געדאווענט:

כו) דער דין איז, אז מען האט ניט געדאווענט שחרית כל זמן עס איז נאך געוועזען צייט, מוז מען צוא מנחה שטעהן צוויא שמונה עשרה'ס. דאסזעלבע, אז מען האט מנחה ניט געדאווענט מוז מען צוא מעריב אבדאווענען מנחה אונ אזוי איז מיט מעריב. אבער דאס איז אללעס גערעדט, אז מען איז געצ-וואונגען געוועזען ניט צוא דאווענען אין דער צייט, ווענן מען איז אבער מבטל דיא תפלה בכיון העלפט ניט קיין אבדאווענען:

כז) ביים אבדאווענען מוז מען האבען אין זינען, אז דיא ערשטע שמונה עשרה איז פאר דעם יעטצטיגען מאל, אונ דיא צווייטע – פאר דעם פריהערדיגען חוב, וואס מען האט פערפעהלט, אונ בדיעבד, אז מען האט על פי טעות געדאווענט דיא ערשטע פאר דעם אלטען חוב איז מען יוצא:

כח) אבדאווענען מוז מען גלייך וויא מען ענדיגט דיא ערשטע שמונה עשרה. צווישען דיא ביידע שמונה עשרה'ס דארף מען נאר זאגע "אשרי" אונ "תחנון" (אין שחרית אונ מנחה) אונ מעהר טאר מען קיין מינוט אויך ניט פערזאממען. אזוי איז מיט מעריב. ארבייטען אין מיטטען טאר מען געוויס ניט. עס איז א סברא, אז ווענן ניט גלייך נאך דער ערשטער שמונה עשרה, קאנן מען שוין אפילו בדיעבד אויך ניט אבדאווענען פאר דעם מאל וואס מען האט פערפעהלט. פון דעסטוועגען, בדיעבד, אז מען האט דיא ביידע שמונה עשרה'ס ניט געקאנט, צוליעב וואס פאר א סבה עס איז, אבשטעהן גלייך איינע נאך דער אנדערער, אדער מען האט עס פערגעססען, בדיעבד – זאגען מיר – קאנן מען זיך פערלאזען אויף דיא פוסקים, וואס זאגען אז מען קען נאך אבדאווענען פאר דיא פערפעהלטע חאטש מען האלט שוין ניט ביי'ן דאווענען, דאס איז דאך געוויס אז מען קאנן נור אבדאווענען אין דער צייט פון דיא נאהנטע תפלה מעריב אין דער צייט פון שחרית, שחרית אין דער צייט פון מנחה אונ ניט שפעטער נור אנדערע זאגען אז ביז האלבען טאג קאנן מען נאך דאווענען דיא שמונה עשרה פאר מעריב דענן בדיעבד רוקט זיך נאך ביז האלבען טאג דער זמן פון שחרית אונ אנדערע זאגען אז מעהר ניט וויא ביז פיער שעה אויפ'ן טאג. דענן דער עיקר זמן שחרית לכתחלה איז מעהר ניט וויא ביז פיער שעה:

כט) טעה ולא התפלל ערבית ולא נזכר לטחר בבוקר להתפלל לתשלומין וכן טעה ולא התפלל שחרית ועבר זמן מנחה ולא התפלל התשלומין לא יכול עוד להשלים בתפלה האחרת דאין תשלומין אלא בתפלה הסמוכה כגון מערבית לשחרית ומשחרית למנחה וממנחה לערבית אבל אם טעה ולא התפלל שחריה אע"פ שכבר התפלל מוסף יכול להשלים במנחה דזה מקרי תפלה הסמוכה :

ל) כשמתפלל תפלת התשלומין אינו מתפלל רק תפלת י"ח אבל ק"ש וברכותיה אין להם תשלומין. ויתר דיני ק"ש ותפלה יעיין הקורא בשו"ע וימצא הכל ולא לקטתי פה רק איזה דינים המצויינים ביותר :

לא) אסור לקרות ק"ש ולהתפלל או להזכיר שום דבר קדושה במקום שאינו נקי אא"כ הרחיק א"ע ד' אמות ממקום שכלה הריח דכתיב והיה מחניך קדוש וקבלו חז"ל שמחנה של אדם הוא ד"א ואם יגיע לו ריח רע מהצואה בתוך ד' אמותיו הלא אין כל מקום חנייתו בקדושה ומה דמהני ד"א היינו דוקא מאחריו או מן הצדדין אבל לפניו צריך הרחקה במלא עיניו :

לב) כלי המיוחד לצואה או למי רגלים אם הוא של חרס או של עץ צריך להרחיק מהם כמו מצואה ואפילו אם הם רחוצים יפה מבפנים ומבחוץ והם נקיים שאין מגיע מהם ריח רע ג"כ אסור ואם הכלי הוא של מתכת אם הוא רחוץ יפה מבפנים ומבחוץ וגם שאין מגיע ממנה ריח רע מותר ואם הוא של חרס המצופה אבר עיין בשו"ע ובאחרונים שם :

פרק תשיעי

דין נטילת ידים (מלוקט משו"ע וח"א הלכות נ"י) **ובהמ"ז.**

א) כל האוכל פת אסור לאכול עד שיטול ידיו ברביעית, ושלמה המלך ע"ה וב"ד תקנו נטילת ידים. אחז"ל כל המזלזל בנ"י ברצונו נעקר מן העולם והוא אחד מהדברים שמביא את האדם לידי עניות ואיתא בתנחומא פרשת בלק מעשה בשעת הגזרה בחנוני ישראל שהיה מבשל בשר חזיר ובשר טהור

כט) אַז מֶען הָאט פֶערגֶעסֶען דַאוֶונֶען מַעֲרִיב אוּנ מֶען הָאט זִיךְ אוֹיף מָארְגֶען צוּא שַׁחֲרִית אוֹיךְ נִיט דֶערמָאהנְט אָבְּשְׁטֶעהֶן דִיא שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה פוּן מַעֲרִיב, אִיז צוּא מִנְחָה, בְּעֵת דִיא צַייט פוּן תְּפִלַּת שַׁחֲרִית אִיז אוֹיךְ אַרִיבֶּער, קָאנֶן מֶען שׁוֹין דֶעם חוֹב פוּן מַעֲרִיב נִיט אָבְּגֶעבֶּען. דֶיזֶעלְבֶּע אִיז מִיט שַׁחֲרִית אוּנ מַעֲרִיב אוֹיךְ. אָבְּדַאוֶונֶען קָאנֶן מֶען נוּר פוּן מַעֲרִיב צוּא שַׁחֲרִית, אוּנ פוּן שַׁחֲרִית צוּא מִנְחָה אוּנ פוּן מִנְחָה צוּא מַעֲרִיב. אָבֶּער וֶוענְן מֶען הָאט שַׁבָּת אָדֶער יוֹם טוֹב אָדֶער רֹאשׁ חוֹדֶשׁ פֶערגֶעסֶען צוּא דַאוֶונֶען שַׁחֲרִית קָאנ מֶען אָבְּשְׁטֶעהֶן דִיא שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה צוּא מִנְחָה, חָאטְשׁ מֶען הָאט אִין מִיטֶען גֶעהַאט דִיא תְּפִלַּת מוּסָף :

ל) אָבְּגֶעבֶּען קָאנוּ מֶען נוּר שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה אָבֶּער נִיט קְרִיאַת שְׁמַע מִיט אִיהְרֶע בְּרָכוֹת :

לא) מֶען טָאר נִיט לֵייעֶנֶען ק"ש אָדֶער דַאוֶונֶען אָדֶער דֶערמָאהנֶען אַ הֵיילִיגֶען וָוארְט אִין אַיין אוּנְרֵיינֶעם אָרְט, סַיידֶען מֶען זָאלל זִיךְ אָבְּרוּקֶען פִיער אַיילֶען פוּן דֶעם אָרְט וואו עֶס עֶנְדִיגְט זִיךְ דֶער שְׁלֶעכְטֶער רֵיחַ. דָאס אִיז אַלֶץ גֶערֶעדְט וֶוענְן דִיא אוּנְרֵיינֶע זַאךְ לִיגְט פוּן הִינְטֶען אָדֶער פוּן דִיא זֵייטֶען אָבֶּער פוּן פָארֶענְט מוּז מֶען אָבְּטְרֶעטֶען אַזוֹי וַוייט דִיא אוֹיגֶען זָאלֶען דֶעם אוּנְרֵיינֶעם גֶעגֶענְשְׁטַאנְד נִיט זֶעהֶן :

לב) פוּן אַ נַאכְט-טָאפּף אָדֶער אַ הָאלְצֶערְנֶעם אָדֶער אַ לֶעדֶערְנֶעם, מוּז מֶען זִיךְ הֶערוּנְטֶערְן אִין דַאוֶונֶען, וֶוענְן עֶר אִיז אַפִילוּ לֶעדִיג אוּנ גוּט אוֹיסְגֶעוַואשֶׁען, אַפִילוּ אַז עֶס הָארְט זִיךְ פוּן אִיהם קַיין רֵיחַ נִיט. וֶוענְן דֶער נַאכְט-טָאפּף אִיז אַ מֶעטַאלֶענֶער אוּנ אִיז פוּן אִינְוֶוענְדִיג וִויא פוּן דְרוֹיסֶען גוּט אַרוּמְגֶעוַואשֶׁען, מֶעג מֶען דַאוֶונֶען : מִיר הָאבֶּען דָא גֶעבְּרַאכְט דִיא וִויכְטִיגְסְטֶע דִינִים. דִיא אִיבֶּערִיגֶע אַללֶע דִינִים גֶעפִינְט מֶען אִין שׁוּלְחָן עָרוּךְ אוֹיפ'ן אָרְט :

פרק תשיעי

דיא דינים פון וואשען זיך צום עססען אונ בענטשען.

א) אַז מֶען עֶסְט בְּרוֹיט מוּז מֶען זִיךְ וַואשֶׁען צוּם עֶסֶען מִיט אַ קְוַוארְטִירְל וַואסֶער. דָאס הָאט אַיינְגֶעפִיהְרְט (מְתַקֵּן גֶעוֶועזֶען) שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ מִיט זַיין בֵּית-דִין, דֶער וָואס אִיז זִיךְ מֵיקֵל אִין נְטִילַת יָדַיִם – זָאגְט דִיא גְמָרָא – וֶוערְט אוֹיסְגֶערִיסֶען פוּן דֶער וֶועלְט. אוֹיךְ אִיז דָאס אֵיינֶע פוּן דִיא זַאכֶען, וָואס פַארְן נִיט אָבְּהִיטֶען זֵייא וֶוערְט מֶען אָרֶעם. אִין מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא וֶוערְט אַזַא מַעֲשֶׂה עֶרְצֶעהלְט : אַמָאל אִין אַ צַייט וָואס אִיז אַרוֹיס אַ גְזֵרָה אוֹיף אִידֶען (וָואס צוּלִיעבּ דֶעם הָאבֶּען פִיעל אִידֶען טוֹרְא גֶעהַאט אַרוֹיסְצוּוַוייזֶען זִיךְ

טאר

מהור וסוכר כדי שלא ירגישו בו שהוא יהודי וכך היה מנהגו כל מי שהיה נכנס בהגות שלו ולא נטל ידיו יודע בו שהוא נכרי ונותן לפניו בשר חזיר וכל מי שהוא נוטל ידיו ומברך יודע בו שהוא יהודי והאכילו בשר טהור. פ"א נכנס יהודי אחד לשם ולא נטל ידיו היה סבור בו שהוא נכרי ונתן לפניו בשר חזיר אכל ולא בירך בא לעשות חשבון עמו על הפת ועל הבשר ובשר חזיר הוא ביוקר א"ל יש לי עליך כך וכך מבשר שהתתיכה אלי עשרה מנה א"ל אתמול אכלתיה בשמונה והיום אתה רוצה בעשרה א"ל של חזיר היא שאכלת כיון שאמר לו כך עמדו שערותיו ונבהל א"ל בצנעא יהודי אני ונתת ליבשר חזיר א"ל תיפח רוחך כשראיתי שאכלת בלא נט"י ובלא ברכה הייתי סבור שאתה נכרי מכאן אמרו חכמים מים ראשונים האכילוהו בשר חזיר. ומצוה זו של נטילת ידים מסייע שמי שזהיר בה תמיד כראוי ואין שאר מעשיו מעכבים היא מסוגלת לעשירות דאמר רב חסדא אנא משאי מלא חפנאי מיא ויהבו לי מלא חפנאי טיבותא:

ב) **חמשה** כללים נאמרו בדין נטילת ידים לסעודה. א' איזה דבר חייב בנטילה. ב' שיהיה הכלי כשר לנטילה. ג' שיבואו המים מכח גברא. ד' שיהיו המים ראויים לנטילה. ה' כיצד דין נטילה ונבאר פרטיהם. דבר שחייב בנטילה כיצד. לא הצריכו נטילה אלא לפת שמברכין עליו המוציא שהוא חיי נפש שא"א להיות בלעדו אבל לפת שאין מברכין עליו המוציא כגון אלו שמברכין עליו בורא מ"מ אם אינו קובע סעודתו עליו א"צ נט"י אבל כשקובע סעודתו עליו וא"כ הוא דומה לפת וצריך לברך המוציא צריך ג"כ נטילת ידים:

ג) **האוכל** פת פחות מכביצה יטול ידיו ולא יברך. ופחות מכזית יש אומרים דאין צריך נטילה

פאר אידען) פלעגט א אידישער קרעמער (וואס האט געהאלטען א מין גארקיך) קאכען חזיר-פלייש פאר נכרים אויך כשר'ע פלייש פאר אידען, און אז ער פלעגט זעהן ווי דער מענש זעטצט זיך עססען אהן געוואשען פלעגט עס בייא איהם זיין א סימן, אז ער איז א נכרי און פלעגט איהם געבען חזיר, אז ער פלעגט זיך אבער יא וואשען צום עססען, האט דער קרעמער פערשטאנען, אז ער איז א איד און ער פלעגט איהם שוין געבען כשר'ה פלייש. איינמאל איז א איד אריין עססען און האט זיך ניט געוואשען, האט דער בעל הבית איהם געהאלטען פאר א נכרי, דארום האט ער איהם געגעבען חזיר פלייש, קיין ברכה האט ער אויך ניט געמאכט. אז עס איז געקוממען צום בע-צאהלען מאכט איהם יענער א רעכענונג פאר'ן מיטטאג אויף צעהן מנה (א פינפעריל, א געוויסע מטבע פאר-צייטען). שמייטש – רופט זיך דער פרעמדער אב – גאכטען האב איך דאך דיר אכט מנה בעצאהלט פאר אזא מיטטאג! היינט האב איך דיר געגעבען חזיר (און חזיר קאסט טהייערער) ענטפערט דער קרעמער. ווייא דער גאסט האט עס דערהערט איז ער געווארען א פערציטטערטער. – איך בין א איד – זאגט ער איהם אויפ'ן אויער – וויא אזוי גיבסט דוא דאס מיר חזיר? וער איז דיר שולדיג? ענטפערט דער בעל הבית – אז איך האב דיר געזעהן עססענדיג אהן געוואשען און אהן א ברכה האב איך געמיינט, אז דוא ביסט א נכרי, צוליעב ניט וואשען זיך האט דער איד אלזא געמוזט עססען חזיר. דיא מצוה פון נטילת ידים ווענן מען איז אין איהר גוט אבגעהיט, און ווען דיא איבעריגע מעשים זיינען ניט מעכב (האלטען ניט אב) דאנן איז מען דורך איהר זוכה צוא רייכקייט, וויא רב חסדא האט געזאגט: איך האב געטראגען פולע הויפענס וואססער (צום וואשען זיך) דערפאר האט מען מיר געגעבען פולע הויפענס גוטעס:

ב) וואשען דארף מען זיך נור אויף ברויט, וואס מען מאכט אויף דעם המוציא און וואס דאס איז דער וויכטיגסטער נאהרונגסמיטטעל, אהן וועלכען עס איז שווער אויסצוקוממען, אבער אויף אזעלכע שפייזען, וואס מען מאכט איבער זייא ניט המוציא, ווענן מען עסט זייא ניט אלס מאהלצייט, דארף מען זיך ניט וואשען. ווענן מען עסט זייא אבער אלס מאהלצייט, איז עס דאך שוין גלייך וויא ברויט און מען דארף אויף זייא שוין מאכען המוציא, און בענטשען פיער ברכות, מוז מען זיך שוין וואשען אויך:

ג) אז מען עסט א קליין שטיקל ברויט (ווענינער פון דיא גרויס פון איין איי) מוז מען זיך וואשען און דיא ברכה על נטילת ידים ניט מאכען. ווענן מען עסט אבער ווענינער פון א „כזית" (די גרויס פון א „זית", איין אליווען-פרוכט, וואס איז פיעל קלענער פון איין איי) איז אין דעם א מחלוקת הפוסקים: אנדערע זאגען, אז מען דארף זיך ניט וואשען און

אנדערע

נטילת ידים ויש אומרים דדינו כפחות מכביצה:

ד) אין נוטלין לידים אלא בכלי וכל הכלים כשרים ובלבד שיהיו עשויין לקבל משקה אבל כובעים של לבדין שקוראין (קאפעלושין או יארמעלקע) אפילו מעור והם קשים שיכולים לקבל משקה כיון דאין אלו כלים נמורין להשתמש בהן וגם שאין עשויין לקבל משקין אסור ליטול בהם הידים. וכן כיסוי כלים כיון שאין תחלת עשייתן לקבל. ואם הוא בדרך ואין לו כלי אחרת נ"ל דיטיל ידיו ולא יברך ומ"מ יאכל ע"י מפה, דהיינו שיכרוך ידיו במפה כדי שלא יגע באוכלין:

ה) הכלי צריך להחזיק רביעית לפחות וישהדל שלא יהיה בו שום נקב ומ"מ אם אין לו כלי אחר אם הנקב רק כמוציא משקה ונשאר מהנקב ולמטה רביעית מותר ליטול בה ואם הוא ככונס משקה דהיינו שאם ישימו אותו על משקין יכנסו בו המשקין דרך הנקב שהוא גדול קצת אם נשאר מהנקב ולמטה מחזיק רביעית סמכינן על הפוסקים דמהנקב ולמטה לא נתבטל מתורת כלי ומ"מ מה שלמעלה מהנקב ודאי אינו כלי ולכן יטול דרך הנקב:

ו) שבר כלי שמחזיק רביעית אין עליו דין כלי אא"כ יחדו לתשמיש ומקבל רביעית שלא במסומך דהיינו שאין צריכין לסמוך אותו כדי שלא ישפכו המשקין ואז אם אין לו כלי אחר מותר. ונ"ל דאם יש בו נקב קטן אפילו רק כמוציא משקה כיון דבלא"ה הוא שבר כלי אין נוטלין בו אפילו אין לו כלי אחר:

ז) כלי שיש לו ברזא למטה שקורין (האַנדפּאַם) או מן הצד (הענטיל) כיון שתחלת תיקונו כך מיקרי כלי רק שצריך להחזיר הברזא או השרויף בכל שפיכה כדלקמן:

ח) כלי שיוצא ממנו דד שקורין (גים-קאן) דהיינו שבצד אחר

אַנדערע זאַגען, אַז וואַשען דאַרף מען זיך, נור דיא בְּרָכָה עַל נְטִילַת יָדַיִם זאָלל מען ניט מאַכען בייא ווענינער פון איין אֵיי גְרֶעסע ווייטער, סְעִיף כ"ו אין דעם פֶּרֶק):

ד) וואַשען מוז מען זיך מיט אַ כְּלִי, פון וואָס פאַר אַ שְׁטאָף זיא זאָלל זיך זיין, אָבער דַוְקָא מיט אַזא כְּלִי, וואָס מען האַלט אין איהר פְלִיסִיג-קייטען (נוֹזְלִים), אָבער מיט אַ היטעל, אַ יאַרמעלקע אָדער אַ הוט, כאָטש זייא זיינען געמאַכט פון פעלל אונ קאָנען אין זיך האַלטען דיא וואַסער, פון דעסטוועגען טאָר מען זיך מיט זייא ניט וואַשען, ווייל זייא ווערען דאָך ניט אָנגערופען כֵּלִים אויך זיינען זייא דאָך ניט בעשטיממט צום האַלטען מַשְׁקָאוֹת אָדער וואַסער. דיזעלבע איז אַ דעקקעל פון אַ כְּלִי, וואָס איז אויך ניט בעשטיממט אויף צוא האַלטען וואַסער אָדער איין אַנדער פְלִיסִיגקייט. ווען מען האָט ניט קיין אַנדער כְּלִי, אונטערוועגענס, לְמָשָׁל, דאַרף מען זיך וואַשען אונ ניט מאַכען דיא בְּרָכָה. אָבער דאַנן מוז מען ביים עססען איינוויקלען דיא האַנד אין אַ טיכעל, כְּדֵי מען זאָלל זיך ניט אָנריהרען אָן דיא ברויט:

ה) דיא כְּלִי מוז האַלטען ניט ווענינער פון אַ קוואַטירל, אונ עס טאָר אין איהר ניט זיין קיין לאָך. אָבער אַז מען האָט ניט קיין אַנדערע אונ אַז עס איז דאָ אַ רְבִיעִית (קוואַטירל) וואַססער אונטער דער לאָך מאָג מען זיך מיט אַזא כְּלִי אויך וואַשען. דאָס איז אַלץ גערעדט, אַז דיא לאָך איז אַזעלכע, וואָס קאָנן דורך איהר נור אַרויס אַ מַשְׁקֶה, אָבער ווען זיא איז שוין אַזוי פיעל גרעססער, אַז עס קאָנן דורך איהר אַריין אַ מַשְׁקֶה פון דרויסען, דאַנן איז ווען עס איז דאָ אַ רְבִיעִית אונטער'ן לאָך ווערדט דאָס אָנגערופען אַ כְּלִי, אָבער נור יענער טהייל, וואָס איז אונטער'ן לאָך, ניט וואָס איבער'ן לאָך, דעריבער מוז מען זיך וואַשען דורך דער לאָך:

ו) אַ צובראָכענע שטיק'ל כְּלִי, כאָטש זיא האַלט אַ קוואַטירל, הייסט ערשט אַ כְּלִי, ווען מען ניטצט איהר צוא וואָס עס איז אונ ווען זיא האַלט אַ קוואַטירל שטעהענדיג גלייך אויף איין אָרט, ניט אָנגעשפאַרטערהייט, ערשט דאַנן, אונ אַז עס איז קיין אַנדער כְּלִי ניטאָ, מאָג מען זיך מיט איהר וואַשען, אָבער אַז עס איז אין איהר דאָ כאָטש אַ גאַנץ קליינע לאָכעלע טאָר מען זיך שוין מיט איהר ניט וואַשען, ווען עס איז אַפִילוּ קיין אַנדערע ניטאָ ווייל זיא איז דאָך דערצו נאָך אַ צובראָכענע שטיק'ל כְּלִי:

ז) אַ כְּלִי וואָס האָט אַ קראַן, וויא אַ האַנד-פּאַם אָדער אַ סאַמאָוואַר הייסט אַ כְּלִי אונ מען מאָג זיך מיט איהר וואַשען, נור דעם קראַן מוז מען יעדען מאָל אָבדרעהען אונ פאַרדרעהען, וויא מיר וועללען ווייטער ערקלעהרען:

ח) מיט אַ גיס-קאַן (וואָס איין זייט איז העכער פון דער גאַנצער

אחד יותר נבוה משאר הכלי אסור ליטול ממנו דרך הרד דאין זה כלי אבל כלי שיש לו (שנויץ) הוא כלי גמור :

ט) כלי שנסדק מצד אחד אע"פ שאינו אלא כמוציא משקה אין ליטול בו אלא בשעת הדחק :

י) אסור ליטול ידיו (מפלומפ) דאין כאן כלי. לא יתן מים לחבירו בחפניו וה"ה אם נטל ידו אחת לא יקח בה מים וישפוך על היד האחרת שאין נוטלין אלא מן הכלי :

יא) אם אין לו כלי מותר לטבול ידיו בנהר או במקוה וכן בשעת הדחק שאין לו מים מותר לטבול ידיו בשלג המונח על הארץ אם יש בהם ארבעים סאה כשהוא מחובר ושוכב על הארץ ואע"פ שהוא נמוך ומברך ענט"י וא"צ לברך על טבילת ידים אבל אסור ליתן שלג בכלי ולטבול בו ידיו ואם ריסקן דינן כמים :

יב) ועתה נבאר קצת דין כח גברא. כשם שהמים צריכין שיבואו מתוך כלי כך צריכין שיבואו מכח גברא דהיינו שיבואו ע"י שפיכת אדם אבל חבית מים שנפל הברזא ממנו אין נוטלין ממנו לידים שאין כאן כח נותן, ואם אדם הסיר הברזא ממנו מותר ליטול ידיו ממנו רק שצריך להכניס הברזא תמיד בכל שפיכה ושפיכה שהרי לא עשה שום מעשה בגוף החבית רק שהסיר ממנה המונע המים לצאת וא"כ לא מקרי כח גברא רק שפיכה ראשונה :

יג) אבל אם הטה חבית פתוחה על צדה מותר ליטול ממנה כ"ז שמקלחת שהרי עשה מעשה בגוף החבית שע"י הטייתו מקלח המים וכן אם הטה חבית על ברכיו וע"י שמנענע בברכיו יצאו המים מותר ליטול ממנו :

יד) הכנים ידיו בכלי של מים אפילו יש בו מ' סאה

אם

גַאנְצֶער כֵּלִי טָאר מֶען זִיךְ נִיט וַואשֶׁען, וַוייל דָאס אִיז נִיט קֵיין כֵּלִי אָבֶּער אַ כֵּלִי מִיט אַ שְׁנוֹיץ הֵייסְט אַ כֵּלִי :

ט) אַ כֵּלִי וָואס אִיז פוּן אַיין זַייט צוּשְׁפָּאלְטֶען, חָאטְשׁ עָס רִינְט נִיט, קָאנֶן מֶען זִיךְ מִיט אִיהר וַואשֶׁען נוּר פַאר אַ נָאטְה :

י) פוּן אַ פְּלוּמְפּ טָאר מֶען זִיךְ נִיט וַואשֶׁען, וַוייל דָא אִיז דָאךְ קֵיין כֵּלִי נִיטָא. אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט אַרוֹיפְגִיסֶען וַואסֶער פוּן אַיין הַאנְד אוֹיף דֶער צְווֵייטֶער וַוייל מֶען מוּז הָאבֶּען דַוְקָא אַ כֵּלִי צוּם וַואשֶׁען זִיךְ :

יא) אַז מֶען הָאט קֵיין כֵּלִי נִיט מָאג מֶען אָבְּטוּנְקֶען דִיא הָאנְד אִין אַ טַייךְ אָדֶער אַ מִקְוָה, אוּנ אִין אַ נָאטְה אַז מֶען הָאט קֵיין וַואסֶער נִיט, מָאג מֶען דִיא הָאנְד אַרַיינְרוּקֶען אִין שְׁנֶעע וָואס לִיעגְט אוֹיף דֶער עֶרְד, וָוענְן עָס אִיז אִין דִיא שְׁנֶעע דָא פִיערְצִיג סְאָה (אַזַא מָאאָס). וִויא עָס לִיעגְט אוֹיף דֶער עֶרְד, חָאטְשׁ עָס אִיז גַאנְץ נִיעדֶערִיג גְלַייבְּט מֶענְן דָאס צוּא אַ מִקְוָה, אוּנ מֶען דַארְף מַאכֶען דִיא בְּרָכָה „עַל נְטִילַת יָדַיִם" נִיט „עַל טְבִילַת יָדַיִם". אָבֶּער אַרַיינְלֶעגֶען שְׁנֶעע אִין אַ כֵּלִי אוּנ אָבְּטוּנְקֶען דִיא הָאנְד – דָאס טָאר מֶען נִיט. אַז מֶען לָאזְט דֶעם שְׁנֶעע צוּגֶעהְן, דַאנְן אִיז עָס גְלַייךְ וִויא וַואסֶער :

יב) דָאס וַואסֶער בַּיי'ן וַואשֶׁען זִיךְ מוּז דַוְקָא גֶעגָאסֶען וֶוערֶען מִיט'ן מֶענְשֶׁענְס קְרַאפְט, נִיט פוּן זִיךְ אַלֵיין, וִויא לְמָשָׁל פוּן אַיין אָפֶענֶעם קְרַאן אָדֶער פוּן אַ רִינְגֶע. בַּייא יֶעדֶען גָאס מוּז מֶען אָבְּדְרֶעהֶען דֶעם קְרַאן אוּנ ווִיעדֶער פַארְדְרֶעהֶען, דַאנְן הֵייסְט עָס, אַז דָאס וַואסֶער גֶעהְט דוּרְךְ זַיין קְרַאפְט, דֶענְן וָוענְן דֶער קְרַאן בְּלַייבְּט אָפֶען אִיז דָאךְ דֶער צְווֵייטֶער גָאס שׁוֹין נִיט דוּרְךְ זַיין קְרַאפְט גֶעקוּמֶען נוּר פוּן זִיךְ אַלֵיין :

יג) אַז מֶען הָאט אָבֶּער אַיין אָפֶענֶע פַאס אָבְּגֶעקֶעהְרְט בַּייא אַ זַייט אַזוֹי, אַז עָס גֶעהְט פוּן אִיהר וַואסֶער, דַאנְן מֶעג מֶען שׁוֹין אוּנְטֶערְשְׁטֶעלֶען דִיא הַאנְד אוּנ וַואשֶׁען זִיךְ. פַאר וָואס: וַוייל דָא הָאט מֶען דָאךְ שׁוֹין אַרַיינְגֶעגֶעבֶּען קְרַאפְט אִין דֶער פַאס גוּפָא (נִיט וִויא פְרִיהֶער מִיט'ן קְרַאן), וָואס דִיא פַאס אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אוֹיפ'ן אָרְט אוּנ דִיא פְּעוּלָה וָואס מֶען הָאט גֶעטְהוּן אִיז בֶּעשְׁטַאנֶען נוּר אִין דֶעם מַאכֶען דָאס וַואסֶער זָאלל נִיט הָאבֶּען קֵיין שְׁטֶערוּנְג צוּא גֶעהְן, אִיז דָאךְ נוּר דֶער עֶרְשְׁטֶער גָאס גֶעגַאנְגֶען צוּלִיעבּ דֶער פְּעוּלָה אוּנ וַוייטֶער אִיז עָס גֶעגַאנְגֶען פוּן זִיךְ אַלֵיין, אוּנ צוּם וַואשֶׁען זִיךְ מוּז מֶען דַוְקָא הָאבֶּען „כֹּחַ גַבְרָא". דֶעם מֶענְשֶׁענְס קְרַאפְט). דִיזֶעלְבֶּע אַז מֶען שְׁפַּארְט דִיא פַאס אָן דִי קְנִיע אוּנ דוּרְךְ דֶעם וָואס מֶען בֶּעוֶועגְט דִיא קְנִיע גֶעהְט דָאס וַואסֶער, דַאנְן מֶעג מֶען זִיךְ אוֹיךְ וַואשֶׁען :

יד) מֶען טָאר נִיט אָבְּטוּנְקֶען דִיא הָאנְד אִין אַ כֵּלִי מִיט וַואסֶער, אוּנ אַז מֶען הָאט יָא אָבְּגֶעטוּנְקְט מוּז מֶען זִיךְ נָאךְ אַמָאל וַואשֶׁען, נָאכְדֶעם אַז מֶען

ווישט

אם יש לו מים אחרים ינגב ידו ויטול ואם אין לו אפילו אין בו ארבעים סאה כשר ומכל מקום לא יברך על נטילה זו ונראה לי דיאכל במפה. ודוקא בשאינו מחובר לקרקע שעכ"פ היה הנטילה בכלי אבל אם הכלי מחובר לקרקע אין כאן נטילה כלל וגם לא מקרי טבילה דטבילה לא שייך בכלי דהוי שאובין:

טו) טבל ידיו במעין אפילו הוא קטן הרבה רק שמכסה המים לשתי ידיו די בזה דמעין מטהר בכל שהוא אבל אם אינו מעין רק בור שירדו בו מי גשמים בשעת הדחק מותר לטבול בו ידיו אע"פ שאין בו ארבעים סאה:

טז) ועתה נבאר קצת דין המים הראוים לנט"י לסעודה. המים שנוטלין בהם הידים צריך שלא יהיה נשתנה מראיהן הן מחמת המקום או מחמת דבר שנפל לתוכן אבל אם נשתנו מחמת עצמן כגון מים העומדים בכלים באויר זמן ארוך ונעשו ירוק כשרים ואם חזרו לבריתן אפילו נשתנו מחמת דבר אחר כשרין:

יז) עשה בהם מלאכה כגון שהדיח בהן כלים המלוכלכים כגון ששרה בהן ירקות או הדיח ירקות או שהעמיד בתוכן כלי עם משקה אם בשביל שיצטנן או כלים שנתבקעו כדי שיתחברו או שמדד בהן מדות או ששרה בהם פת אפילו נתכוין לשרות בכלי אחר ונפל לכלי זה כיון דניחא ליה עכ"פ הרי המים נעשו כשופכין ופסולין אבל אם לא רצה כלל לשרות או להדיח ונפל לכלי של מים כשרין. ומ"מ אם יש לו מים אחרים יטול בלי ברכה. ונ"ל דגם בנתכוין לשרות בכלי אחר ונפל לזה אע"ג דחייב ליטול ידיו שנית מ"מ לא יברך:

יח) הדיח בהם כלים מודחים ונקיים או שהעמיד לתוכן משקה צונן שלא יחמו או שטבל בהן ידיו ולקח מהן בחפניו כדי לטוח פני הלחם והגלוסקאות כיון שהמים לא נעשו בהן מלאכה כשרים וכן אם הניח בתוכן ירקות נקיים לנטרי רק כדי שישארו לחים כשרים דיעבד:

שתתה

ווישט אב די האנד. פאר א נאמה אבער, אז עס איז קיין אנדער כלי ניטא, מאג מען די האנד אבטונקען, נור א ברכה על נטילת ידים דארף מען ניט מאכען אונ ...סטען מוז מען די האנד איינגעוויקעלט אין א טיכעל. ...ען די כלי איז אבער בעפעסטיגט צוא דער ערד ...דער צוא דער פאדלאגע איז מען מיט'ן אבטונקען אין איהר די האנד ניט יוצא:

...ו) אין א קוואל מאג מען אבטונקען די האנד אנשטאטט וואשען זיך, נור די וואסער זאלל ...עדעקען די האנד, ווען דער קוואל איז אפילו א ...ליינער, אבער אין א גרוב פון רעגענוואסער אונ עס ...יז ניט פארהאנדען פיערציג סאה מאג מען נור פאר א נאטה:

...) דיא וואסער, מיט וועלכע מען וואשט זיך מוז האבען דעם געוואהנליכען אויסזעהן פון ...אסער. ווען עס קריגט אבער איין אנדער פארב, ...עס פאללט, למשל, וואס אריין אין דעם וואס...ר, טאר מען זיך מיט דעם ניט וואשען, סיידען אז ...א אנדערע פארב איז געווארען פון זיך אליין, ווען ...איז פון שטעהן לאנג געווארען גרין. ווען דיא ...וסער האט אבער צוריק בעקומען איהר פריהער...ען, געוואהנליכען אויסזעהן, איז עס יעדענפאלס כשר צום וואשען זיך:

יז) אויב מען האט מיט דעם וואסער וואס געשוואנקט אדער וואס געווייקט אין זייא אדער מען האט אין זייא אריינגעשטעללט א הייסע כלי צום אבקיהלען אדער מען האט מיט זייא וואס גע־מאסטען אדער עס איז אריינגעפאללען אין זייא א שטיק'ל ברויד אונ מען האט עס גערן געלאזט דארטען ליעגען כדי עס זאלל ווייכער ווערען – אין דיא אללע אופנים טאר מען זיך מיט דעם וואסער ניט וואשען. ווענן עס האט זיך אבער אין דעם וואס־סער וואס געווייקט אדער עס איז מיט זייא וואס געשוואנקט געווארען געגען זיין וויללען, דאנן מאג מען וואשען זיך דאמיט, ווענן עס איז קיין בעססערע ניטא. אז מען קריגט נאכהער אנדערע וואסער, זאלל מען זיך נאך איינמאל וואשען, אבער ניט מאכען קיין ברכה:

יח) ווענן מען האט אבער אבגעשוואנקט מיט'ן וואסער ריינע כלים אדער מען האט אין זייא אריינ־געשטעלט א קאלטע כלי וויבאלד אז מיט דיא וואסער גופא איז דא קיין ארבייט ניט געטהון געווארען, איז עס ערלויבט צוא וואשען זיך דאמיט. אז מען האט דארין אריינגעלייגט גאנץ ריינע גרינסען כדי זייא זאללען נור בלייבען פייכט איז בדיעבד אויך מות־ר צוא וואשען זיך דאמיט:

חעגן

יט) שתתה מהם בהמה או חיה או עוף כשרים אבל כלב וחזיר פסולים דמאים אם לא בשעת הדחק:

כ) אסור ליטול ידיו במים שנטל בהם שכבר נעשו שופכין אבל אם תחב ידיו במים כשרים לנטילה:

כא) אין לו מים מותר ליטול ידיו בשכר ושאר משקין ואין בזה משום בזיון אוכלין כיון שצריך לזה ואינו בדרך איבוד וגם אין בהם משום שינוי מראה:

כב) חמי האור אם הם חמין מאד שהיד סולדת בהן לכתחילה אין ליטול בהם. ואם אין לו מים אחרים מותר ליטול בהם:

כג) מים מלוחים וסרוחים ומרים אם אין הכלב יכול לשתות מהם בטלו מתורת מים אבל מותר לו לטבול בו ידיו, ודוקא כשהם בקרקע דאין טבילה בכלים. ואם הם עכורים מחמת טיט אם הכלב יכול לשתות כשר גם לנט"י ואם לאו פ[סולים] אפילו לטבול בו ידיו ומי הים כשרים אחר שירה[ו] דתחלה אין ראויין אפילו לכלב:

כד) אם נתערבו מים פסולים במים כשרים אזל[ינן] אחר רוב:

כה) אין המלאכה פוסל במקוה ובמעין. וה[...] בשתה מהן כלב או חזיר וכן אין ש[...] מראה פוסל במטביל במקוה שיש בה מ' סאה:

כו) כל ספק בנט"י לקולא כגון שהוא מסופק א[...] נעשה מלאכה במים או לא ספק אם נ[...] ידיו כשיעור או לא ספק אם היה על ידיו קוד[ם] הנטילה דבר חוצץ או לא ספק אם הכלי שלם [או] לא ואפילו אם יש בהן כל הנך ספקות וכן כל מחלוק[ת] הפוסקים בנט"י אזלינן לקולא וכן כל כיוצא בו כ[י] שנט"י הוא מדרבנן וה"ה אם נסתפק אם נטמא[ו] ידיו לאחר הנטילה:

כז) שעור המים לנט"י לא פחות מרביעית לכל [...] דבזה

יט) ווען עס האט פון דעם וואסער געטרונקען אַ בְּהֵמָה, אַ חַיָּה אָדער אַ פויגעל איז עס כָּשֵׁר, ווען אָבער אַ הונד אָדער אַ חֲזִיר, ווערדט עס שוין אונריין אונ עס איז פָּסוּל, סיידען פאר אַ נָאטְה:

כ) מיט אַזעלכע וואסער, וואס מען האט שוין איינמאל זיך מיט זייא געוואשען, טאר מען זיך ניט וואשען, וואס מען האט דארין נור איינגעטונקט דיא האנד – מעג מען:

כא) פאר אַ נָאטְה מאג מען זיך וואשען מיט ביער אָדער מיט אַנדערע מַשְׁקָאוֹת:

כב) מיט הייסע וואסער דארף מען זיך לְכַתְּחִלָּה ניט וואשען, אַז עס איז ניטא קיין אַנדערע – מאג מען:

כג) געזאלצענע, פערפּוּשטע אָדער ביטטערע וואסער, וואס אַ הונד וואלט זייא אויך ניט גענומען אין מויל, זיינען פָּסוּל צום וואשען זיך, אָבער אָבטונקען אין זייא דיא האנד מאג מען, אָבער נור אין דעם פאלל, אַז זייא געפינען זיך אין אַ גרוב ניט אין אַ כְּלִי. ווען זייא זיינען אָבער טריעב פון לֵיְהם, איז אויב דער הונד קאנן זייא טרינקען, מאג מען זיך מיט זייא וואשען, ווען ניט טאר מען ניט אֲפִילוּ אָבטונקען דיא האנד. מיט ים-וואסער מאג מען זיך וואשען ערשט אַז זיא איז געקאכט:

כד) אַז עס מישט זיך אויס ריינע מיט אונריינע וואסער קוקט מען אויף דעם רוב (וועלכ[ע] עס איז געוועזען מעהר, אויב ריינע מעהר איז כָּשֵׁר[,] אונריינע – איז פָּסוּל):

כה) דיא וואסער פון אַ קוואל אָדער אַ מִקְוֶה א[יז] כָּשֵׁר, ווען עס איז אֲפִילוּ מיט דעם געטה[ון] געווארען אַ מְלָאכָה. דיזעלבע איז אַז עס האט פון דע[ם] קוואל אָדער פון דער מִקְוֶה געטרונקען אַ הונד אָדע[ר] אַ חֲזִיר. דיזעלבע איז אַז דיא וואסער פון דער מִקְוֶה[–] אין וועלכע עס איז נור דא פיערציג סְאָה – האט בע[...] קוממען איין אַנדער פארב. אין דיא אַללע אופני[ם] איז דיא וואסער כָּשֵׁר צום וואשען זיך:

כו) דיא מִצְוָה פון נְטִילַת יָדַיִם איז מִדְּרַבָּנָן (פון דיא חֲכָמִים, ניט פון דער תּוֹרָה), דעריבער אַז מע[ן] איז אין וואס עס איז אין אַ סָפֵק, לְמָשָׁל אויב מיט דיא וואסער איז געטהון געווארען אַ מְלָאכָה, אויב מע[ן] האט זיך געוואשען וויא מען דארף, אויב עס אי[ז] געלעגען וואס אויפ'ן האנד בעת וואשען זיך – וואס דאנ[...] איז מען ניט יוֹצֵא, – אויב דיא כְּלִי איז געוועזען גאנ[ץ] אונ דערגלייכען, ווען עס איז אֲפִילוּ דא דיא אַלל[ע] סְפֵקוֹת צוזאממען געהט מען לְקוּלָא, דאס הייסט מען טהוט וויא עס איז גרינגער. דיזעלבע דארף מע[ן] זיך מַיְקֵל זיין אין אַללע ארטער פון דיני נְטִילַת יָדַיִם וואס עס איז דא אַ מַחֲלוֹקֶת הַפּוֹסְקִים:

כז) וואסער צום וואשען זיך מוז מען האבען – ווע[ניגסטענס] מענליך

לא יצטרך תו ליזהר בהרבה דברים
ך ליזהר ואין כל אדם בקי ובזה יוצא כל
קוה והנוטל בשפע יהברך. ומ"מ יש לנהוג
יש לו מים אפילו נטל כל היד מרביעית ישפוך
ם מים שניים. נוטלין לנט"י בין על גבי כלי
ובין על גבי קרקע :
ישפוך רביעית מים על היד בבת אחת עד
הקנה של זרוע דהיינו האצבעות והיד
ות עד סוף קשרי אצבעותיו במקום שמחוברים
ולכן אין ליטול ידיו מכלי שפיו צר שאין המים
ן בב"א (קס"ב מ"א סק"ה) והט"ז כתב כ"ז שאין
מלזוב מקרי שפיכה אחת אע"פ שאינו בא
בבת אחת :
צריך ליזהר מחציצה שלא יהיה טיט או עפר
תחת הצפורן מה שיוצא חוץ לבשר אבל
שהוא תחת הצפורן נגד הבשר אינו חוצץ כיון
א דבר מועט אין דרך בני אדם להקפיד ע"ז
שלא כנגד הבשר הכל מקפידין ואף שהוא אינו
ד בטלה דעתו אצל כל אדם. ובשאר היד הכל
חוצץ אם הוא דבר הנדבק :

ל) אפילו דבר שמכסה כל היד אם דרכו בכך אינו
חוצץ כגון מי שהוא צובע וידיו צבועות
או שהוא כותב תמיד ואצבעותיו מלוכלכות בדיו.
ואם אין אומנתו בכך חוצץ. וצריך להסיר המטבעות
ואם היה רפוי בדיעבד עלתה לו נטילה :

לא) יברך ענט"י קודם הניגוב. לא בירך קודם
הניגוב ספק אם יברך לאחר הניגוב קודם
המוציא ולאחר שיברך המוציא אין מברך לכו"ע :

לב) מותר לשבור הקרח בשבת כדי ליטול מים
ליטול את ידיו :

לג) אם הוא בדרך ואין מים מצויים לו לפניו ברחוק
יותר מן ד' מילין ולאחריו מיל מותר לו
לכרוך ידיו במפה ואוכל בלא נט"י ואם הוא מסופק
אם ימצא בד' מילין והוא רעב הרבה יכול ג"כ
לאכול ע"י מפה. וההולך במקום סכנה שירא לחפש
אחר מים מותר לאכול ג"כ במפה והיושב בביתו
מסיק בח"א דדינו כלאחריו :

לד) יש עוד תקנה בשעת הדחק במקום שאין מצויין
לו מים בעת האכילה ואין יכול לילך לחפש
אחר מים אזי בשחרית בשעה שנוטל ידיו להתפלה
או

יך – ניט װעניגער פון אַ קװאַטירל אויף יעדער
י. װאָס מעהר איז בעססער. װאַשען מאָג מען
זיך מאיי אויף דער ערד מאיי אין אַ כּלי :
ריא קװאַטירל װאַססער מוז מען מיט איינ-
מאָל אַ גאַנץ געבען אויפ'ן גאַנצען האַנד אָדער
נטפּענם ביז דעם אָרט װאו דיא פינגער זיינען
ענגעװאַקסען מיט'ן האַנד. דעריבער מאָר מען זיך ניט
ען פון אַזאַ כּלי, װאָס קאָנן פון איהר ניט אַרויס
דאָס װאַססער מיט איינמאָל :
מען מוז זיך היטען פון „חציצה" דאָס הייסט :
עס זאָלל קיין שמוץ אָדער זאַנדט װאָס
יין בעהעפטעט אָן האַנד אָדער אונטער דיא נאָגעל,
דיא װאַססער זאָלל קאָננען אומעטום צוקומען :
ענן דיא האַנד איז אָבער בעדעקט מיט אַזאַ זאַך,
װאָס עס קומט פון דער אַרבייט, למשל,
אַ פאַרבער – מיט פאַרב, שרייבער – מיט טינט,
ט עס ניט קיין חציצה. װען דיא אייגענע אַרבייט
ניט אַזעלכע, װאָס מען זאָלל צוליעב איהר ניט
ען האַלטען דיא האַנד ריין, הייסט עס שוין אַ
ה און מען איז ניט יוצא. אַ רינג מוז מען ביי'ן
ען זיך אַראָבנעהמען, װען ער ליעגט אָבער

שװאַך אויפ'ן האַנד איז מען בדיעבד יוצא מיט'ן
װאַשען זיך :

לא) דיא בּרכה על נטילת ידים מוז מען מאַכען פאַר'ן
אָבװישען דיא האַנד. אויב ער האָט ניט
געמאַכט דיא בּרכה פאַר'ן אָבװישען איז אַ ספק אויב
מען דאַרף מאַכען דיא בּרכה פאַר המוציא צוא ניט,
נאָך המוציא – דאַרף מען געװיס ניט :

לב) אום שבּת מאָג מען איינבּראַכען דעם אייז כּדי
צוא בעקוממען װאַססער צום װאַשען זיך :

לג) אַז מען איז אונטערװעגענס און װאַססער קאָנן
מען קריגען ערשט מיט מעהר פון פיער
װיארסט װייטער אָדער מיט איין װיארסט צוריק מאָג
מען איינװיקלען דיא האַנד אין אַ טיכעל און עססען
אָהן געװאַשען. װען מען איז מסופּק אויב מען װעט
קריגען װאַססער אין אַ שטרעקע פון פיער װיארסט און
מען איז הונגעריג, מאָג מען אויך עססען אָהן גע
װאַשען, איינװיקלענדיג דיא האַנד אין אַ טיכעל. אַז
מען געהט אין אַ געגענד, װאו עס איז אַ סכּנה צוא
זוכען װאַססער, מאָג מען אויך אַזוי טהון :

לד) עס איז דאָ נאָך איין מיטעל, װען מען איז אין
אַ געגענד, װאו עס איז שװער צוא קריגען
װאַססער

לא אפילו באמצע היום מתי שמזדמן לו מים נוטל
ידיו כדין ואין מברך ענט"י ומתנה שיהיה נטילה
זו עולה לו כל היום ואז מותר לאכול כשירצה רק
בתנאי שישמור ידיו שלא יגע במקום מטונף אלא
ישים ידיו בבתי ידים שקורין (האנדשוה) (אע"ג דבעינן
תיכף לנט"י סעודה זה דוקא כשנוטל ידיו לאכילה
ואוכל תיכף אבל כשאינו נוטל ידיו לאכילה לא בעינן
תיכף) וכשנוטל ידיו לאכילה ואכל והתנה שתעלה
לו נטילה זו אף לאחר שעה כששמר ידיו ולא הסיח
דעתו י"א דמהני והכל לפי שעת הדחק רק שצריך
בכל זה זהירות וזריזות שלא יסיח דעתו משמירת
ידיו ולכן אין לסמוך ע"ז אם לא בדוחק גדול וגם
במקום שמועיל תנאי אעפ"כ אם יזדמן לו אח"כ מים
יטול ידיו ולא יברך. ומזה נראה לי שיצא הטעות
להמון העם שנוטלין ידיהם פעם אחד ועי"ז אוכלין
כל היום ושהם רעות עושין אחד שמסיחין דעתם
משמירת הידים ואחד שאינם מברכין בהמ"ז ולזה
לא מהני תנאי. יתר דיני נט"י ודיני ברכת המוציא
ודיני ברהמ"ז יעיין בשו"ע וימצא שם הכל ואכתוב

כאן רק איזה דינים מדיני בהמ"ז מה שצריך לענ[...]
לה) כשאוכל לחם שמברכין עליו המוציא חייב לב[...]
אחריו בהמ"ז והוא מ"ע דאורייתא
כדכתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' וגו' וכ[...]
דהוא מ"ע דאורייתא החמירו בו שהאוכל פת א[...]
לצאת ברצונו ממקומו עד שיברך בהמ"ז. וצר[...]
לברך מיושב דוקא ולא מהלך ולא מעומד ואם א[...]
בדרך כשהוא מהלך מותר לברך ג"כ במהלך ש[...]
דעתו מיושבת עליו אבל אם אכל בדרך במיוש[...]
צריך לברך גם כן במיושב אם לא כשהוא אנו[...]
לו) היה לו איזה מניעה שלא יוכל לברך במק[...]
שאכל מותר לילך לזוית אחרת באותו ח[...]
ואפילו הוא בית גדול ואפילו במקום שאינו רו[...]
מקומו הראשון כגון אחורי התנור וכה"ג ואפילו במני[...]
קטנה מותר לברך בד' אמות שאכל דכל ד' אמו[...]
שאכל חשוב מקום אחד:
לז היה דעתו מתחלה בשעת ברכת המוציא שיב[...]
בהמ"ז בחדר אחר מותר לברך שם אפי[...]
לא יאכל שם כלום ולכתחלה לא יעשה כן אם ל[...]
שיש

וואסער בְּעֵת דֶעם עֶסֶען. וֶוענן עֶס מַאכְט זִיךְ נור
וואסער צוּא מָארְגֶענְס פַאר'ן דַאווְנֶען, אַז מֶען דַארְף
זִיךְ וואשֶׁען צוּם דַאוְונֶען, צוּא בַּייא טָאג, זָאלל מֶען
זִיךְ וואשֶׁען וְווא דֶער דִין פוּן נְטִילַת יָדַיִם – אָהן אַ
בְּרָכָה – אוּנ הָאבֶּען אִין זִינֶען צוּא יוֹצֵא זַיין מִיט'ן
וואשֶׁען זִיךְ אוֹיפ'ן גַאנְצֶען טָאג, דַאן מָאג מֶען שוֹין
עֶסֶען וֶוענן מֶען ווִילל, נוּר מֶען דַארְף זִיךְ הִיטֶען
נִיט אָנְרִיהרֶען זִיךְ אִין אֵיין אוּנְרֵיינֶעם אָרְט, וָואס דֶער־
צוּ אִיז צוּא רַאטְהֶען צוּא טְרָאגֶען דֶעם גַאנְצֶען טָאג
הַאנְדְשׁוּה (עֶר עֶסֶען מוּז זַיין גְלַייךְ נָאכ'ן וואשֶׁען
זִיךְ נוּר אִין דֶעם אוֹפֶן, אַז מֶען וואשְׁט זִיךְ אוֹיף דֶער
דֵעה צוּ עֶסֶען גְלַייךְ). אוּנ ווייל מֶען דַארְף זֵייעֶר פָאר־
זִיכְטִיג זַיין צוּא הַאלְטֶען רֵיין דִיא הָאנְד, דַארוּם קָאנן
מֶען טְהוּן דֶעם מִיטֶעל נוּר בְּאֵין בְּרֵירָה. אַז עֶס מַאכְט
זִיךְ, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען, שְׁפֶּעטֶער וואסֶער דַארְף מֶען
זִיךְ וואשֶׁען אָהן אֵיין בְּרָכָה. דִיא וָואס וואשֶׁען זִיךְ
אֵיינְמָאל אִין דֶער פְרִיה אוּנ עֶסֶען אוֹיף דֶעם סְמַךְ
דֶעם גַאנְצֶען טָאג אָהן גֶעוואשֶׁען – ווִיא אַנְדֶערֶע פוּן
הַמוֹן עַם טְהוּען – זַיינֶען עוֹבֵר צְוֵייא עֲבֵירוֹת צוּגְלַייךְ
– וֶוענן מֶען אִיז דֶערצוּא נִיט גֶעצְווּאוּנְגֶען – עֶרְשְׁטֶענְס
עֶסְט מֶען אָהן גֶעוואשֶׁען דֶענן זֵייא שְׁלָאגֶען זִיךְ דָאס
גָאר אַרוֹיס פוּן זִינֶען, צְווייטֶענְס בֶּענְטְשֶׁען זֵייא רָאךְ

אוֹיךְ נִיט:
יֶעצְטְ ווֶעלְלֶען מִיר דָא בְּרֵיינְגֶען עֶטְלִיכֶע דִינ[...]
פוּן בֶּענְטְשֶׁען:
לה) אַז מֶען עֶסְט בְּרוֹיְדְט, וָואס מֶען הָאט דַארוּ[...]
גֶעמַאכְט הַמוֹצִיא, מוּז מֶען נָאכ'ן עֶסֶ[...]
בֶּענְטְשֶׁען. דָאס אִיז אַ מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה, ווִיא עֶ[...]
שְׁטֶעהט: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ וכו' אַז דוּא ווֶעק[...]
אָבְּעֶסֶען אוּנ זַאטְט זַיין זָאלְלְסְט דוּא בֶּענְטְשֶׁען. דִ[...]
רִיבֶּער טָאר מֶען נִיט אַוֶועק פוּן טִישׁ, וואוּ מֶ[...]
בֶּענְטְשְׁט נִיט אָב. בֶּענְטְשֶׁען מוּז מֶען דַוְקָא זִיצְּצֶע[...]
דִיג, נִיט גֶעהֶענְדִיג אָדֶער שְׁטֶעהֶענְדִיג, אוּנ אַז מֶ[...]
עֶסְט גֶעהֶענְדִיג, אִין ווֶעג, לְמָשָׁל, קָאנן מֶען בֶּענְטְשֶׁ[...]
אוֹיךְ גֶעהֶענְדִיג:
לו) ווֶענן מֶען הָאט עֶפֶּעס אַ שְׁטֶערוּנְג צוּא בֶּענְטְשֶׁ[...]
אוֹיפ'ן אָרְט, וואוּ מֶען הָאט גֶעגֶעסֶען, קָא[...]
מֶען, אִין דֶעם זֶעלְבִּיגֶען צִימֶער דַוְקָא, גֶעהְן אִ[...]
אֵיין אַנְדֶער אָרְט בֶּענְטְשֶׁען. אִין דִיזֶעלְבֶּע פִיער אֵילֶ[...]
וואוּ מֶען הָאט גֶעגֶעסֶען מָאג מֶען בֶּענְטְשֶׁען אַפִי[...]
בַּיין אַ קְלֵיינֶע שְׁטֶערוּנְג, דֶענן אִין דִיא פִיער אֵילֶ[...]
(ד' אַמּוֹת) הֵייסְט עֶס אַלְץ דֶערזֶעלְבֶּער אָרְט:
לז) ווֶענן לְכַתְּחִלָּה, בְּעֵת הַמּוֹצִיא הָאט מֶען אַ כַּוָּונָ[...]
צוּא בֶּענְטְשֶׁען אִין אֵיין אַנְדֶער צִימֶער
מאג

פיש לו מניעה שלא יוכל לברך בחדר זה :
אם רוצה לילך לבית אחר לנסרי והיה דעתו
לזה בשעת ברכת המוציא מותר ובתנאי
כל שם מעט פת וא"צ לברך על מה שיאכל
נה שם . ואם לא היה דעתו מתחלה לכך אסור
ה ברצונו אפילו כשירצה לאכול שם וצריך לברך
בהמ"ז קודם שיצא :
עבר ויצא אם יש לו שם פת אפילו פחות
מכזית יאכל שם וא"צ לברך המוציא ולא
כל מה שיאכל וישתה שם ויברך שם בהמ"ז ,
אין לו שם פת כלל אם יצא במזיד צריך לחזור
ומו הראשון לברך שם בהמ"ז ואם יצא בשוגג
ת הרחק א"צ להזור למקומו הראשון ויברך שם
במקום השני :
עבר ובירך במקום השני אפילו יצא במזיד יצא.
ואם הוא רחוק ממקומו הראשון שיש לחוש

שעד שיחזור ישהה שיעור עיכול ויפסיד בהמ"ז אף
לכתחלה יברך במקום שנזכר :
סא) יברך באימה וכ"ש דאסור לעסוק במלאכה
ברצונו אפילו בתשמיש קל ואסור להפסיק .
ואם שח במזיד צ"ע אם יחזור לראש :
סב) עד אימתי יכול לברך בהמ"ז עד שיתעכל
המזון שבמעיו ושיעורו אחר האכילה
כ"ז שאינו רעב ואם אכל מעט ואין אנו בקיאין לידע
אם הוא רעב כ"כ כמו מקודם ראוי שיאכל עוד
כזית פתויברך בהמ"ז שאז נפטר גם האכילה הראשונה
ואם הסיח דעתו יברך המוציא תחלה :
סג) שיעור אכילה שיהיה חייב לברך עליה בהמ"ז
הוא בכזית :
סד) היה ספק לו אם בירך בהמ"ז חוזר ומברך וה"מ
שאכל כדי שביעה אבל אם לא אכל כדי
שביעה אינו חוזר ומברך מספק :
ועתה

מען דאָרט בּענטשען, װענן מען עסט דאָרט
ז גאָר נישט. לְכַתְּחִלָּה טאָר מען דאָס ניט טהון
ן אַז מען איז געצװאונגען ניט צוא בּענטשען אין
דעם צימער :
דיזעלבּע איז אַז מען װיל געהן בּענטשען גאָר
אין איין אַנדער שטוּבּ , (מען מוז אויך
טען װעגען דעם בּעת הַמוֹצִיא) , נוּר דאַ מוז
שוין נעהמען אַ פּאָאר בּיסענס אויפ'ן נייעם אָרט ,
קיין הַמוֹצִיא דאַרף מען ניט מאַכען נאָך איינ-
. װען מען האָט אויף דעם פריהער קיין כַּוָּנָה
טאָר מען ניט אַרויס פוּן שטוּבּ וואו מען בּענטשט
בּ , װענן אֲפִילוּ מען רעכענט עססען אויפ'ן נייעם
אָרט אויך :
איז מען פאָרט אַרויס פוּן דער שטוּבּ אין אַיין
אַנדערע אוּנ מען קריגט דאָרט קיין שטיק'ל
ט אויך ניט צוּ עססען – אָהן הַמוֹצִיא – דאַנן
ט זיך אַזוֹי : איז מען אַרויס בְּמֵזִיד , מיט אַ כַּוָּון ,
מען זיך צוּריקקעהרען אויפ'ן פריהערדיגען אָרט
ענטשען , װענן אָבער – בְּשׁוֹגֵג , אוּנגערן , קאָנן
מען בּענטשען אויפ'ן אָרט :
יעבר . אַז מען האָט שוין אָבּגעבּענטשט אין
דער אַנדערער שטוּבּ , װענן מען איז אַהין
אַרויס מיט אַ כַּוָּון , איז מען פאָרט יוֹצֵא , װענן
יז װייט פוּן דעם אָרט וואו מען האָט געגעססען ,
קאָנן זיין , אַז בּיז מען װעט אוספּעיען צוּריק

צוּקעהרען זיך װעט דער עססען פערדייעט װערען
װאָס דאַנן איז שוין צוּא שפּעט צוּא בּענטשען – אין
דעם פאַלל מאָג מען לְכַתְּחִלָּה אויך בּענטשען אויף
דעם אָרט וואו מען האָט זיך דערמאָהנט אַז מען האָט
נאָך ניט געבּענטשט :
סא) בּענטשען מוּז מען מיט כַּוָּנָה , מען דאַרף נאַ-
טירליך קיין אַרבּייט ניט טהון בּיי'ן
בּענטשען , אֲפִילוּ דיא קלענסטע זאַך . מען טאָר ניט
מַפְסִיק זיין . האָט מען מַפְסִיק געװען מיט אַ כַּוָּון איז
אַ פראַגע , אויבּ מען מוז אָנפאַנגען פוּן דאָס נייא :
סב) צוּם בּענטשען האָט מען צייט כָּל זְמַן דער עססען
איז נאָך ניט פערדייעט . דאָס קאָנן מען
װיססען , װען מען איז נאָך ניט הוּנגעריג , האָט מען
אָבער איבּערהויפּט װעניג געגעססען , אַזוֹי אַז זאַטט איז
מען פריהער אויך ניט געװען מוז מען עססען נאָך אַ
„כְּזַיִת" בּרויט אוּנ בּענטשען , אוּנ א ' מען האָט
דעם עססען אַרויסגעשלאָגען פוּן זינ,, (מַסִיחַ דַעַת
געװען) מוז מען מאַכען „הַמוֹצִיא" נאָך אַיינמאָל :
סג) אַז מען עססט אַ כְּזַיִת איז מען שוין מְחוּיָב צוּא
בּענטשען :
סד) איז מען אין סָפֵק אויבּ מען האָט געבּענטשט ,
דאַרף מען נאָך אַ מאָל בּענטשען . דאָס איז
אַלץ גערעדט אַז מען עסט צוּא זאַטט , אָבער אַז ניט צוּא
זאַטט דאַרף מען פוּן סָפֵק , נאָך אַיינמאָל ניט בּענטשען.
מיר האָבּען דאָ געבּראַכט נוּר דיא נאָטהינסטע דינים :
יעטצט

פרק עשירי

בו יבואר כי התרשלות למוד התורה גורמת להריסת כל הדת

ועתה נדבר אודות הסיבה הרביעית שהזכרנו בפ"א שהיא גורמת להסיר מעל האדם קדושת ה' וממילא נתרשל עי"ז קיום הדת בכללו, והוא מה שנתרשל בעו"ה בארצות ההם ענין לימוד התורה בכלל, כידוע בכמה מקומות בחז"ל בגמרא ובזוה"ק בפרשת ויקרא יעיד בכמה מקומות שעיקר הקדושה החופפת על ישראל היא ע"י לימוד התורה וע"י ביטול לימודה יסולק מעליו קדושת ה' וממילא אין בכחו להתגבר נגד היצה"ר וכמו שאחז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין ובלא זה בודאי אין שום עצה כלל

לעמוד נגד היצה"ר הבוער בקרבו ועומד ומצפה
מיני ערמומיות על האדם להחטיאו ולהביאו
מות וכמו שאחז"ל יצרו של אדם מתגבר עלי
יום ומבקש להמיתו שנאמר צופה רשע לצדיק
מי יודע יותר את כחו של היצה"ר מהבורא ית
יצרו ובראו והוא אמר לנו שאין לנו תרופה
להנצל ממנו בלתי בלימוד התורה וכנ"ל, והיא
חיי הנפש כמו דאיתא בספרי פ' עקב היה
אומר רק השמר לך ושמור נפשך מאד, משל
שצד צפור ונותנו ביד עבדו א"ל הוי זהיר בצפ
לבני אם אתה אבדתו לא תהיה סבור צפור
אבדת אלא כאלו אבדת את נפשך וכן הוא או
לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם, וכעין זה
ממה שאחז"ל [ברכות ס"א ע"ב ובכמה מקו
שאיש הישראלי שנפרש מן התורה הוא כמ
שנפרש מן המים אף שיש לו קצת חיות עדיין
ברור

פרק עשירי

יעצט וועלען מיר רעדען וועגען דיא פיערטע סבה וואס צוליעב איהר נעהמט פון מענשען אראב דיא הייליגקייט גאטטעס, און ממילא ווערדט מען שוין נאכלאססיג אין דעם מקיים זיין דיא מצות. דיא סבה איז: דענן אין דיא ווייטע לאנדער איז בעוונותינו הרבים זעהר געפאללען דיא צייטען דער לערנען תורה, און וויא עס איז ידוע פון פיעל מאמרי חז"ל און פון זוהר הקדוש, אז דיא גאנצע הייליגקייט וואס ליעגט אויף אידען איז נור צוליעב דעם לערנען דיא תורה, און אז מען לערנט ניט נעהמט אראב דיא הייליגקייט און ממילא קאנן מען זיך שוין ניט שטארקען געגען דעם יצר הרע, וויא דיא גמרא זאגט: בראתי יצר הרע וכו' איך האב בעשאפפען דעם יצר הרע און האב געגעבען איהם בעשאפפען דיא תורה אלס מיטטעל. אהן דער תורה איז קיין עצה ניטא צוא בעצווינגען דעם יצר הרע וועלכער ברענט אין מענשען וויא א פייער און בעמיהט זיך מיט אללע קראפטען און מיט אללערלייא כיטראסטען צוא מאכען איהם זינדיג און אונגליקליך. וויא דיא גמרא זאגט: דער יצר הרע שטארקט זיך אין מענשען יעדען טאג און וויל איהם טויטען, וויא עס שטעהט: צופה רשע וכו', דער רשע - דער יצר הרע - לויערט אויף צדיק און וויל איהם טויטען. אויף דעם פסוק

השמר לך ושמור נפשך מאד, (היט זיך און
נעהר דיין נפש) זאגט דער ספרי אזא משל: א
האט אמאל געפאנגען א פויגעל האט ער דיא פ
איבערגעגעבען זיין קנעכט און איהם געזאגט: זא
אכטונג היטען דיא פויגעל פאר מיין זוהן און זא
ניט מיינען אז ווענן דוא פערליערסט איהר איז
וויא דוא פערליערסט א ווערדע פון אקליינע מ
נייז, עס זאלל בייא דיר גלייך זיין וויא דוא
ליערסט דיין לעבען (דיין נפש). דאס מיינט מען
דיא ווארטער: היט זיך (ניט עובר צוא זיין אויף
תורה) און היט דיין נפש (דיין לעבען) (מיט דעם
דוא וועסט היטען דיא תורה וועט דיין לעבען
געהיט) וויא עס שטעהט: כי לא דבר רק הוא מכ
דענן דאס (דיא תורה) איז ניט קיין פוסטע זאך
אייך דענן זיא איז אייער לעבען. דיא כוונה איז,
תורה הקדושה איז דער לעבען - קראפט - פון
נשמה אויף דער וועלט און יענער וועלט, דורך
הייליגקייט ווערדט דער מענש באהעפט אין
ב"ה וואס דאס גיבט איהם עוויגען לעבען, וויא
גמרא זאגט אויפ'ן פסוק: ואתם הדבקים וכו'
כלכם, און נאך דיא גראדען פון זיין אויפבונד
דער תורה הקדושה אזוי איז זיין שטארקקייט און
לעבען - קראפט - פון זיין נשמה, גראססער
קלענער. דעמזעלבען געדאנקען זעהט מען פון
וואס דיא גמרא פערגלייכט דעם אידען וואס
ווייטערט

רור הדבר שוראי ימות לבסוף ואי אפשר להתת
לחיות כ"א איזה שעה כ"ז שלחלוחית המים יש בו,
אבל כשנתיבש תיכף מת כי נפסק לגמרי החיות.
ן עצם קרושה ה' החופפת על עמו ישראל שע"י
זכו לע"ל להיות קיימים נצחיים כמו שכתוב ואתם
הרבקים בה' אלהיכם חיים וגו' וכמו שאחז"ל על
פסוק הזה הוא רק ע"י אמצעות התורה וכשבני אדם
פורשין עצמן מן התורה כ"ז שלחלוחית התורה יש
עדיין עליהן הם עסוקים עדיין קצת במצותיה אשר
הורגלו בה מכבר אבל בהמשך הזמן משמתחיל
הלחלוחית להתיבש מתחילין להפסיק גם ממצות
הרגילין עד שלבסוף יבטל ח"ו כל התורה וכל המצות
מי יודע למה נבוא עי"ז. ובאמת מקרא מלא הוא
פרשה בחקותי אם לא תשמעו לי [פירוש להיות
עמלים בתורה כפירש"י שם] ולא תעשו את כל
המצות האלה [משלא הלמדו לא תעשו] ואם בחקותי
תמאסו [מואס באחרים העושים] ואם את משפטי
תגעל נפשכם [שונא החכמים] לבלתי עשות [מונע
אחרים מעשות] את כל מצותי [כופר שלא צויתים

לכך נאמר את כל מצותי ולא את כל המצות] להפרכם
את בריתי [כופר בעיקר הרי שבע עבירות הראשונה
גוררת השניה וכן עד השביעית ואלו הן כו' כ"ז
פירש"י שם והוא מהתו"כ]. ובזה פירשתי מה שאנו
אומרים בכל יום בפרשה ב' של ק"ש והיה אם שמוע
וגו' דלכאורה הלא הדרך הוא כשאדם מצוה לבנו
שיתנהג בדרך הישר מצוה לו לפי ענינו אם הוא
הולך בדרך התמים מצוהו שיוסיף אומץ ולא יסור מזה
הדרך ואם הוא הולך שובב בדרך לבו ורוצה לנסוע
מאתו מצוהו שעכ"פ לא יסור מדרך השם לגמרי ח"ו
ואם יהליף הענינים שיצוה לבנו ההולך בדרך הישר
שלא יסור מדרך ה' להמיר דתו ח"ו לא לכבוד יהיה
לו וגם לבנו בצווי הזה והכא הלא ראש פרשת והיה
מדבר באנשים יראי ה' ואוהבי שמו בכל לב ונפש
כמה דכתיב לאהבה וגו' ומה שייך בזה הסמיכות
פן יפתה ועבדתם וגו' ותו תיבת וסרתם לכאורה יתר
הוא. אבל האמת הוא כפשוטו דמתחלה כתיב
בפרשה ולעבדו בכל לבבכם ואחז"ל איזוהי עבודה
שהיא בלב הוי אומר זו תפלה ולזה אמר הכתוב
השמרו

ויטערט זיך פון דער תורה צוא א פיש וואס איז ארוים
ן וואסער, וואס ער וועט בעשטימטמט שטארבען
יא עס וועט נור אויסגעטריקענט ווערען די ביסעל
ייכטיגקייט וואס ער האט אין זיך, אזוי איז מיט
עם אידען וואס ווארפט אוועק די תורה: כל זמן עס
יז נאך געבליבען א ביסעל פייכטיגקייט פון תורה
ן מענשען איז מען נאך מקיים א ביסעל מצוות
א וועלכע מען איז צוגעוואהנט פון אמאל אן,
בער וויא די פייכטיגקייט ווערדט אויסגעטריקענט
ייבט מען שוין אן ביסליכווייס אוועקצוווארפען די
ביסעל מצות פון וועלכע מען האט נאך געהאלטען
ג מען פערשפיעלט דעם גאנצען לעבען אין דעם
לם האמת. אייגענטליך איז עס א מפורשער פסוק
ן בחקותי: ואם לא תשמעו לי — ווען איהר וועט
ר ניט פאלגען (צוא לערנען די תורה) אונ אז איהר
ט נים לערנען וועט איהר שוין ממילא ניט מקיים
ן די מצוות אונ דערנאך וועט איהר פעראכטען
יהר וועט מאכען אנדערע זאללען פעראכטען) מיינע
געטצען, אונ דערנאך וועט אייער זעעלע פער-
אוס'ן מיינע דינים, ניט צוא טהון אללע מיינע
באטען אונ צוא צערשטארען (מבטל זיין) מיין בונד
הר וועט אבלייקענען אין גאנצען, אז איך האב

איך גאר ניט געהייסען צוא מקיים זיין די תורה).
אין דער צווייטער פרשה פון ק"ש זאגען מיר: והיה
אם שמוע תשמעו וכו' — אונ אז איהר וועט צוהערען
(פאלגען) מיינע געבאטען, וואס איך פערזאג אייך
היינט: צוא ליעבען גאטט, אייער גאטט, אונ צוא
דיענען איהם מיט אייער גאנצען הארצען אונ אייער
גאנצע זעעלע, דאנן אונ זא ווייטער (וכו') היטעט זיך
אבער אייער הארץ זאלל זיך לאזען איינרעדען אונ
איהר וועט זיך אבקעהרען פון גאטט אונ וועט דיענען
אנדערע געטטער א. ז. וו. אייגענטליך זיינען די
פסוקים דאך אונפערשטאנדליך, איין ארדענטליכע
קינד וועט אפאטער מעורר זיין, ער זאלל זיך נאך
שענער אויפפיהרען, אבער אנזאגען איהם, ער זאלל
זיך ניט שמדן, למשל, וועט ער ניט, ווייל מיט דעם
וועט ער דאס קינד שטארק בעליידיגען. היינט וויא
קוממט עס, וואס גאט זאגט דא אן אידען, זיא
זאללען ניט דיענען קיין אנדערע געטטער וועהרענד
פון אנפאנג פרשה ווייזט אוים, אז ער רעדט דאס
צוא פרומע אידען („צוא ליעבען אונזער גאטט אונ צוא
דיענען איהם מיט'ן גאנצען הארצען") ? נור די קושיה
איז אזוי: אויף די ווארטער צוא דיענען איהם מיט'ן
גאנצען הארצען (לעבדו בכל לבבכם) זאגט די גמרא.

השמרו לכם פן יפתה לבבכם היינו שהיצר יפתה לבבכם לומר למה לי תו ללמוד תורה מאחר שיש לי אהבת ה' וב"ה אני מתפלל בכל יום ודי בכך ומה בכך אפילו אם אסור עתה לגמרי מן התורה או שאסיר את בני מן התורה הלא הוא מתפלל בכל יום ולזה בא הכתוב והודיע לנו שסוף דבר יהיה ע"י הסרה מהתורה ועבדתם אלהים אחרים וכמו שכתבנו בתחלה שדבר זה דומה לדג שנלקח מן המים שנעקר עצם חיותו בזמן קצר כן הוא איש הישראלי הסר מהתורה לגמרי ומטה את עצמו מדרך המוסר לדרך אחר לא רחוק הוא מעבודת אלהים אחרים [וב"ה שכן נמצא בספרי על זה הפסוק פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם כיון שהאדם פורש מן התורה מיד נדבק בע"ז] ולזה אמר הכתוב אח"כ ושמתם את דברי אלה על לבבכם היינו שיכנסו דברי בעומק לבבכם מה שאמרתי לכם שבסור האדם מן התורה יבוא ח"ו לבסוף לע"ז וע"כ ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם ולא תספיקו עצמכם בקיום מצות תפלה לבד וע"ז מסיים הכתוב לבסוף למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה וגו' כמאמרם ז"ל בחלק אין הגליות מתכנסין אלא בזכות התורה שנאמר וגו'. ואנו רואין בחוש בעו"ה שהאנשים שסרו לגמרי מן התורה [היינו שאינם לומדים בעצמם כלל ומרחיקים עצמם לשמוע ד"ת בימי חייהם] בהמשך הזמן נעשה אצלם הפקר כמה איסורי תורה וגם איסור שבת החמורה ע"כ אבוא לבאר בפרקים הבאים לפני הכל את גודל חיוב לימוד התורה וקצת מגודל קדושתה ועי"ז יזכה להתגבר על יצרו הרע וישמור מצות ה' כראוי ויזכה לכל טוב בעוה"ז ובעוה"ב:

פרק יא

בו יבואר גודל החיוב ללמוד תורה וגודל שכרה.

מצות עשה מן התורה ללמוד תורה שנאמר ושננתם לבניך וכתיב ולמדתם אותם וכתיב והיה עקב תשמעון וכיוצא בו פסוקים הרבה ולכן כל איש ישראל בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין זקן גדול אפילו עני המחזיר על הפתחים
אפילו

אַז דָאס מֵיינְט מֶען תְּפִלָּה (דַאוָונֶען) וָואס דָאס אִיז פֶערבּוּנְדֶען מִיט'ן הַארְצֶען. אָט דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם – הִיטֶעט זִיךְ אַיְיעַר הַארְץ זָאלל זִיךְ נִיט לָאזֶען אַיינְרֶעדֶען (פוּן דֶעם יֵצֶר הָרָע): ווִיבַּאלְד אַז אִיךְ בִּין פְרוּמְם אוּנ לִיעבּ גָאטְט אוּנ דַאוָונֶען אַללֶע טָאג – וָואצוּ זָאלל אִיךְ לֶערְנֶען דִיא תּוֹרָה? וָואצוּ זָאלל אִיךְ מַיין קִינְד לָאזֶען לֶערְנֶען תּוֹרָה וֶוארֶענְד עֶר אִיז פְרוּמְם אוּנ דַאוָונְט אַללֶע טָאג? דָאס אִיז אָבֶּער אַ גְרוֹיסֶער טָעוּת, אַז מֶען וֶועט נִיט לֶערְנֶען תּוֹרָה – זָאגְט אוּנְז דֶער פָּסוּק – וֶועט דָאס אוּנְז בְּרֵיינְגֶען צוּא דִיעְנֶען פְרֶעמְדֶע גָאטְטֶער (וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים) וְוִיא מִיר הָאבֶּען עֶרְשְׁט עֶרְקְלֶעהרְט, אַזוֹי וְוִיא דִיא פִישׁ אַז זִיא בְּלֵייבְּט אָהְן וַואסֶער נֶעהט זִיא בִּיסְלִיכְוַוייז אוֹיס, אַזוֹי אִיז אַז מִיר לֶערְנֶען נִיט קַיין תּוֹרָה, גֶעהֶען מִיר בִּיסְלִיכְוַוייז אַרָאבּ פוּן דֶער רִיכְטִיגֶער וֶועג אוּנ מִיר זַיינֶען נִיט וַוייט פוּן גָאטְצֶענְדִיענְסְט. אָט דָאס פִיהרְט אוֹיס דֶער פָּסוּק: וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם – אוּנ אִיהר זָאלְט דִיא וָוארְטֶער מֵיינֶע (וָואס אִיךְ זָאג אַייךְ, אַז וָוענְן מֶען לֶערְנְט נִיט, קוּמְט מֶען בַּאדוּרְךְ בִּיסְלִיכְוַוייז צוּא גָאטְצֶענְדִינְסְט) דִיא וָוארְטֶער זָאלְלְט אִיהר זִיךְ אַריינְגֶעהמֶען אִין זִינְנֶען, וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם וכו' אוּנ אִיהר זָאלְלְט זֵייא (דִיא מִצְווֹת הַתּוֹרָה) לֶערְנֶען מִיט אֵייעֶרֶע קִינְדֶער א. ז. וו. (אוּנ אִיהר זָאלְלְט נִיט מֵיינֶען, אַז עֶס אִיז גֶענוּג דֶער מְקַיֵּים זַיין דִיא מִצְווֹת אַלְלֵיין אָהְן תּוֹרָה לֶערְנֶען) לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וכו' אִיהר זָאלְלְט אַזוֹי טְהוּן – כְּדֵי עֶס זָאללֶען זִיךְ מֶעהרֶען אֵייעֶרֶע טֶעג אוּנ אַזוֹי וַוייטֶער, וְוִיא דִיא גְמָרָא זָאגְט: אֵין הַגָּלֻיּוֹת מִתְכַּנְּסִין וכו', אִידֶען וֶועללֶען זִיךְ אוֹיפְקְלֵייבֶּען פוּן גָלוּת נוּר בִּזְכוּת הַתּוֹרָה. אוּנ מִיר זֶעהֶען דָאס בְּחוּשׁ: דִיא מֶענְשֶׁען וָואס וַוארְפֶען אִין גַאנְצֶען אַוֶועק דָעם לֶערְנֶען אוּנ קוּמֶען אֲפִילוּ קֵיינְמָאל נִיט הֶערֶען אַ שְׁטִיקֶל תּוֹרָה, וֶוערֶען בֵּייא זֵייא מִיט דֶער צֵייט הֶפְקֵר אַללֶע מִצְווֹת אֲפִילוּ דִיא גְרוֹיסֶע מִצְוָה פוּן הִיטֶען שַׁבָּת. אִין דִיא קוּמֶענְדִיגֶע פְּרָקִים וֶועללֶען מִיר אַ בִּיסֶעל אַרוּמְרֶעדֶען וְוִיא גְרוֹיס עֶס אִיז דֶער חִיּוּב צוּא לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ וְוִיא הַיילִיג זִיא אִיז, אוּנ דֶערְפַאר וֶועט מֶען הָאבֶּען דִיא וֶועלְט אוּנ יֶענֶע וֶועלְט:

פרק יא

עֶס אִיז אַ מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה צוּא לֶערְנֶען תּוֹרָה, וְוִיא עֶס שְׁטֶעהט: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ, דוּא זָאלְסְט דִיא מִצְווֹת אַיינְחַזֶר'ן דֵיינֶע קִינְדֶער, אוֹיךְ פִיעל אַנְדֶערֶע
פסוקים

פילו בעל אשה ובנים שאין לו פנאי ללמוד תורה תמידות מחויב לקבוע לו זמן להת"ת ביום ובלילה נאמר והגית בו יומם ולילה (יו"ד סי' רמ"ו): שכר ת"ת גדול מכל המצות כמו שאחז"ל אלו דברים אדם אוכל וכו' ות"ת כנגד כולם ואיתא בירושלמי פאה שכל המצוה אינן שוות לדבר אחד מן התורה. יא חמדה גנוזה שהקב"ה משתעשע בה תמיד כמה כתיב ואהיה שעשועים יום יום. ואין קץ לקדושת תורה כמ"ש חז"ל שיש ששים רבוא פרושים לכל פרק ופסוק שבתורה ואיתא במדרש אותיות דר"ע אור שמותיו הקדושים של הקב"ה למעלה הוא עשרים ואחד אלפים רבבות פרסאות כמנין שם אהית ואחז"ל (והוא בילקוט תהלים) אמר ר' אלעזר לא נתנו פרשיות התורה על הסדר שאלמלי נתנו על הסדר כל מי שהיה קורא בהן היה יכול להחיות מתים ולעשות מופתים לכך נתעלם מהן סדרן של התורה והוא גלוי לפני הקב"ה שנאמר ומי כמוני יקרא. ובאמת מי יוכל למלל את גודל קדושת תורתנו הקדושה אשר היא שורש הבריאה וראשית כל המציאות כמו שאמר הכתוב ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז *) ואיתא בספרי פ' עקב יפוצו מעינותיך חוצה נמשלו דברי תורה למים מה מים חיים לעולם אף ד"ת חיים

*) וראה אר"י עוד דבר פלא בענין גדולת התורה כמה גדול ענינה וכמה עצום שכר מקיימה. דהנה ידוע דלכל ענין שאדם עושה יש פעולה ותכלית והתכלית ע"כ הוא גדול מהתפעולה. למשל הוא מחזיק הנות להשתכר בה ומוציא הוצאות ע"ז כ"כ בכל שבוע הוא הפעולה וע"כ השכר שהוא מקוה שישתכר מזה הוא גדול מזה והוא התכלית וכן אם הוא מחזיק (קנטאר) ... ול שהוצאותיו עולה עשרה רו"כ בכל יום ע"כ השכר שהוא מקוה שירויח ע"ז שהוא התכלית גדול מזה, וכן אם אנו ... אים היכל בנוי בשביל כבוד המלך וכתוב עליו שהוציא המלך עליו הוצאות מאה מיליאן והלא זהו רק הפעולה ע"כ התכלית

...סקים, יעדער איד ארעם אונ רייך, גרוים אונ קליין, געזונדע אונ קראנקע, בעווייבטע אונ אונפערהייראטע, צוא מען האט צייט צוא ניט, יעדער איז ...יב צוא בעשטימען ביא טאג אונ ביא נאכט, צייט צוא לערנען תורה וויא עס שטעהט געשריעבען: ...גית בו יומם ולילה — דוא זאללסט אין איהם — ...ם ספר התורה) טראכטען (לערנען) טאג אונ נאכט ...רה דעה סימן רמ"ו). דער שכר פון לערנען תורה (למוד תורה) איז גראססער פאר אללע מצוות, וויא ...ר זאגען אין דאוונען: ותלמוד תורה כנגד כלם ...רנען תורה בעשטעהט אנטקעגען דיא אללע מצוות ...אם ווערען דארט אויסגערעכענט). אללע מצוות — ...גט דער ירושלמי — קוממען ניט צוא איין ווארט פון ...ר תורה. זיא איז א טהייערער ארטיקל, מיט ...לכען גאטט ב"ה אליין בעשאפטיגט זיך שטאנדיג ...א עס שטעהט וכו'. וויא ווייט דיא קדושה פון ...ר תורה הקדושה איז, זעהט מען פון דעם, וואס דיא גמרא זאגט, אז עס זיינען דא נעקס הונדערט טויזענד פירושים אויף יעדען פסוק פון דער תורה. אין מדרש אותיות דרבי עקיבא שטעהט: דיא ליכטיגקייט, וואס געהט ארויס פון גאטטעס נאמען (וואס שטעהען אין דער תורה) לייכט אויף מילליאנען מיילען. דעריבער זיינען דיא פרשיות התורה געגעבען געווארען ניט כסדר דענן ווען עס וואלט געגעבען געווארען מיט א סדר וואלט יעדער מענש וואס וואלט לערנען דיא תורה געקענט מאכען מיט זייא דיא גרעסטע מופתים, זאגאר מחיה מתים זיין (מאכען דיא טויטע לעבענדיג). דיא תורה איז דער מקור (דיא קוועללע) פון דער גאנצער שאפפונג (בריאה) אונ דער אנפאנג פון אללעס וואס געפינט זיך אויף דער וועלט, וויא עס שטעהט ה' קנני וכו', גאטט ב"ה האט מיך (דיא תורה) געקויפט (ערווארבען) אין אנפאנג פון זיין אללע בעשאפעניש *). דער ספרי זאגט (אויף א געוויססען פסוק), אז דיא תורה איז געגליכען געווארען צוא וואססער

*) וויא גרוים עס איז דער ענין התורה אונ דער שכר פאר'ן מקיים זיין איהר זעהט מען אויך פו... ...ם. מיר זעהען אין לעבען, אז וואס העכער עס איז דער צוועק פון דער זאך קאסטען דיא מיטלען צוגע... ...רייכען דעם צוועק אלץ מעהר געלד אדער מיה. א געשעפט וואס טראגט אין גאנצען פופציג רובל א ...נאט, למשל, האט קליינע אויסגאבען נאך זיין ערך נאך, א באנקירערסער קאנטאר, וואס זיינע איינ... ...נפטע ערגרייכען טויזענדער א מאנאט, זיינען דיא ראסכאדען אויך אונגעהייער גראססער. אז מיר זעהען א ...געגליכען פאללאסט וואס האט דעם קאניג געקאסט מיללייאנען, פערשטעהען מיר, אז דיא אינווענדיגסטע ...שטע (אוצרות) בעטרעפען צעהנדליגע אדער הונדערטער מיללייאנען. דא איז אויך דער צוועק פון דעם פאללאסט

חיים לעולם שנאמר כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא ומה מים מעלים את הטמא מטומאתו כך ד"ת מעלים את האדם מטומאה לטהרה שנאמר יראת ה' טהורה (וממילא כשם שהמים מטהר את האדם אף שהטומאה מתפשטת בכל אבריו כן התורה מטהרת את האדם מטומאת עונותיו אפילו אם נתפשט עליו מכף רגלו ועד ראשו) ומה מים משיבים נפשו של אדם כך ד"ת משיבים נפשו של אדם מדרך רעה לדרך טובה שנאמר תורת ה' תמימה משיבת נפש ומה מים חנם לעולם אף ד"ת חנם לעולם שנאמר הוי כל צמא לכו למים אי מה מים אין להם דמים אף ד"ת אין להם דמים ת"ל יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה . ולא

התכלית גדול מזה והוא ששם עומד הכסא של המלך וכתרו א"כ מזה אנו יודעין שכל שהוא במעלה גבוה מחבירו ע"כ פעולתו היא ג"כ גדולה מחבירו וכל שפעולתו גדולה ע"כ התכלית הוא עוד יותר גדול א"כ בק"ו אלף אלפים כשאנו רואין שתקב"ה בעצמו עשה איזה פעולה כמה גדלה פעולתו ופעולתו היא בריאת שמים וארץ וכל אשר בם וא"כ כשאנו שומעין מהוממות כבודו יתברך שגם הוא אמר שעשה הבריאה בשביל איזה תכלית ואם לא התכלית לא היה רוצה כלל בעשיית הפעולה יכן האדם מעצמו כמה גורא הוא התכלית ההוא עד אין הקר ועד אין תכלית וכבר הכתוב צווח ואמר שתכלית הבריאה היא התורה ובשבילה נבראו השמים וארץ והקותיהן ומקרא מלא הוא בירמיה כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ומקרא זה הוא תשובה לאותן המתפתין ביצרן לדהות מעל עצמן ובניהן למוד התוה"ק בהסבן בנפשן מה תכלית יגיע להן כלמוד התורה. אוי להן שמהפכין בזה דברי אלהים חיים כי הכתוב צווח ואמר כי השמים והארץ וכל עניניהם אינם רק הפעולה, והתכלית מכל זה הוא רק התורה שהוא הטוב האמיתי והקיום הנצחי שבו האדם יזכה להתעדן ולישב למעלה לנצח אצל מלך הכבוד והם רוצים בהיפך שהתורה תהיה סבת פעולת לאיזה תכליה ההבל וזהו שהכתוב צווח ואמר מה מצאו אבותיכם בי עול ר"ל שהיו זוכין להיות לפני קייכין נצחיים כי יחקו בעלי מערי רייקא :

וואסער, פונקט וויא וואסער איז דאך עבינג לעבעדיג (פריש) אזוי איז דיא תורה עבינג לעבעדיג, וויא עס שטעהט כי חיים הם וכו' דענן זייא (דיא דברי התורה) זיינען לעבען. אונ אזוי וויא וואסער מאכט דעם אונריינעם מענשען ריין אזוי מאכט דיא תורה אויך דעם אונריינעם (זינדיגען) ריין וויא עס שטעהט וכו'. אונ אזוי וויא וואסער ערקוויקען דעם מענשען אזוי ערקוויקען דיא דברי תורה אויך אונ פיהרען דעם מענשען ארויף אויף דעם רעכטען וועג, וויא עס שטעהט וכו', אונ אזוי וויא וואסער קריגט מען שטענדיג אומזיסט אזוי דיא תורה קריגט מען אויך אומזיסט. מען קאנן אפשר מיינען, אז דיא תורה איז אין נאך זאכען געגליכען צוא וואסער: אזוי וויא וואסער האט קיין ווערטה ניט אזוי האט דיא תורה אויך קיין ווערטה ניט, אויף דעם שטעהט אין פסוק: יקרה היא מפנינים וכו' זיא (דיא תורה) איז טהייערער פון

פאללאסט: צוא האלטען אין איהם דיא קאניגליכע שאטצע, דיא קאניגליכע קרוין. היינט וויא איז שוין אז מיר ווייסען אז מיט דעם וואס גאטט האט בעשאפפען אזא גרויסע וועלט, האט ער געהאט א געוויסען צוועק -- א גרויסען, וויא וויכטיג דארף שוין זיין דער צוועק, וואס צוליעב איהם איז געווארען דיא גאנצע בריאה! ווילט איהר וויסען וואס דער צוועק איז? אויף דעם גיבט אייך ירמיהו הנביא איין אנטוואורט: כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה וכו' אזוי האט גאטט געזאגט: ווען ניט מיין בונד (דיא תורה) טאג אונ נאכט וואלט איך דיא געזעטצע פון דעם הימעל אונ דיא ערד ניט בעשאפפען. פון דעם זעהט מען וויא נארייש עס איז פון דיא וואס זאגען צוועקען פון לערנען תורה פאר זיך אדער פאר א קינד אונ קוים זעהען זייא קיין צוועק ניט פון דעם, ווארפען זייא אוועק דעם לערנען אין גאנצען אונ רייסען אפ דעם קינד פון לערנען. מיר האבען דאך ערשט ערקלערט אז דיא תורה איז דער צוועק פון דיא גאנצע בריאה. אונ זיא אליין איז דער אמת'ר טוב (גוטעס) פון דער גאנצער וועלט (אין טוב אלא תורה) דורך איהר איז דער מענש זוכה צום אשר נצחי (עוויגען גליק) צוא זיטצען אין גן עדן אונ קוויקען זיך מיט דיא הייליגע ליכטיגקייט וואס פארשיינט פון מלך הכבוד (צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה), אונ זייא ווילען גאר פארקערט מאכען דיא תורה נור פאר א מיטטעל צוא ערריכען א נארדישען צוועק אויף דעם עולם השקר. דאס זאגט דער פסוק: מה מצאו אבותיכם וכו' וואס פאר איין אונרעכט האבען אייערע עלטערען אין מיר געפונען? וואס זייא האבען זיך (דורך זייער ניט לערנען דיא תורה) פון מיר דערווייטערט, דאס מיינט מען פון מיר אליין ווען זיין דער תורה קאנען זייא דאך ניט זיין גאנצט צוא מיר, חייוט אים אז זייא מאנין זוגען דאס גיט :

ולא נברא האדם אלא לתורה שכן דרשו חז"ל בפ' חלק אדם לעמל נברא שנאמר אדם לעמל יולד ואיני יודע אם לעמל פה אם לעמל מלאכה כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיך הוי אומר לעמל תורה נברא. ואין העולם מתקיים אלא בשביל התורה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. וז"ל הזוה"ק פרשת בראשית כל מאן דאשתדל באורייתא בכל יומא יזכה למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי ויתחשב ליה כאלו בני עלמין דהא באורייתא אתבני עלמא ואשתכלל הדא הוא דכתיב ה' בחכמה יסד ארץ וגו' וכל דאשתדל בה שכלל עלמין וקיים ליה ותא חזי ברוחא עביד קוב"ה עלמא וברוחא מתקיימא דא רוחא דאינון דלעאן באורייתא וכו' עכ"ל. וז"ל בפרשת צו פתח ר"א ואמר ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך וגו' תנינן כל בר נש דאשתדל במילי דאורייתא ושפתיה מרחשן באורייתא קוב"ה חפי עליה ושכינתא פרשא עליה גדפהא כו' ולא עוד אלא דהוא מקיים עלמא וקוב"ה חדי עמיה כאלו ההוא יומא נטע שמיא וארעא וכו'. גדולה תורה יותר מכל הקרבנות שכן דרשו ז"ל אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה בזבח ובמנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר הוא בד"ת וכן הכתוב אומר זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו' ואמרו במנחות ק"י כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה כאלו הקריב מנחה כאלו הקריב חטאת כאלו הקריב אשם כאלו הקריב שלמים. וזוכה בה לעוה"ב כמו שאז"ל בב"מ (דף פ"ה) מאי דכתיב קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו כל המקטין עצמו על ד"ת בעוה"ז נעשה גדול לעוה"ב וכל המשים עצמו כעבד על ד"ת בעוה"ז נעשה חפשי לעוה"ב. ובפרק חלק כל המשחיר פניו בעוה"ז בד"ת הקב"ה מבהיק זיוו לעוה"ב שנאמר מראהו כלבנון בחור כארזים. וכעין זה איתא ג"כ במדרש רבה ר"י פתר קריא בת"ח כתוב אחד אומר שחורות כעורב וכתוב אחד אומר מראהו כלבנון כברקים ירוצצו אלא אלו בני תורה שהם נראין כעורין ושחורין בעוה"ז אבל לעתיד

פון פערל אונ אללע שאטצע קוממען ניט צוא איהר אין זייער ווערדע. דער מענש איז איינגענטליך בעשאפפען געווארען נור צוליעב דער תורה וויא דיא גמרא זאגט אין פרק חלק. ווענן ניט דיא תורה וואלט דיא וועלט קיין קיום ניט געהאט, וויא עס שטעהט וכו'. כל מאן דאשתדל באורייתא — שטעהט אין זוהר הקדוש — יעדער וואס בעשעפטיגט זיך מיט דער תורה יעדען טאג וועט ער זוכה זיין צוא האבען א חלק לעולם הבא אונ עס ווערדט איהם גערעכענט וויא ער וואלט געגרינדעט דיא וועלטען דענן מיט דער תורה איז דאך דיא וועלט בעשאפפען געווארען, וויא עס שטעהט: ה' בחכמה יסד ארץ — גאטט ב"ה האט מיט דער חכמה (דער תורה) געגרינדעט דיא וועלט וגו' (אונ זא ווייטער) אונ דער וואס בעשעפטיגט זיך מיט איהר, מאכט ער מיט דעם דיא וועלטען פאללקאממען נייא זאללען קאננען האבען א קיום וגו'. אויפ'ן פסוק: ואשים דברי בפיך וכו' זאגט דער זוהר מיט דעם לשון: כל בר נש, יעדער מענש, וואס בעשעפטיגט זיך מיט דעם למוד התורה אונ זיינע ליפפען שאקלען זיך פון דברי תורה בעשיטצט איהם גאטט אונ דיא שכינה שפרייט אויף איהם אויס איהרע פליגלען וכו'. נאך מעהר: ער האלט אויף דיא וועלט אונ גאטט פרייעט זיך מיט איהם, גלייך וויא ער וואלט אין יענעם טאג האבען בעשאפפען דיא הימעל אונ דיא ערד. תורה איז נאך וויכטיגער פון קרבנות וויא דיא גמרא זאגט אויף דעם פסוק: אם יתכפר עון בית עלי וכו', מיט קרבנות וועט ניט פארגעבען ווערען זייער זינד אבער מיט תורה יא. אויף דעם פסוק: וזאת התורה לעולה למנחה ולחטאת זאגט דיא גמרא, אז דער וואס לערנט תורה איז גלייך וויא ער וואללט מקריב געוועזען איין עולה א מנחה וכו'. דורך דער תורה איז מען זוכה צוא האבען עולם הבא, וויא דיא גמרא זאגט אויף דעם פסוק: קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו, אז דער וואס מאכט זיך אויף דער וועלט קליין צוליעב דער תורה (ער קוקט ניט אויף קיין זאך אונ בייא איהם איז אלץ רעכט צוליעב איהר) ווערדט גרויס אויף יענער וועלט, אונ דער וואס מאכט זיך אויף דער וועלט וויא א קנעכט צוליעב דער תורה ווערדט פרייא אויף יענער וועלט. דער וואס פערשווארצט זיין פנים אויף דער וועלט צוליעב דער תורה — שטעהט אין איין אנדער ארט, — וועט זיין געזיכט שיינען אויף יענער וועלט. דיא תלמידי חכמים — שטעהט אין א מדרש — זיינען אויף דער וועלט פערחשב'ט אונ מיאוס, דערפאר וועללען זייא שיינען אויף

יענער

לעתיד מראיהן כלפידים. אמר ר' תנחום בר חנילאי כל המרעיב עצמו על ד"ת בעוה"ז הקב"ה משביעו לעוה"ב שנאמר ירויון מדשן ביתך וגו' ואיתא במדרש תהלים למנצח לבני קרח מזמור שמעו זאת כל העמים זה שאמר הכתוב ומתוק האור וטוב לעינים מה מתוק היא אורו של עוה"ב אשרי אדם שיש לו מעשים טובים כדי שיראה אותו האור שנאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ר' אבא אמר מה מתוקים הם דברים הנמשלים לאור שנאמר כי נר מצוה וגו' אשרי אדם שרואה את התורה מלובנת כשלג (ר"ל שיודע ומשיג דבריה על בוריין) שאין סוף למתן שכרה כשיבוא הקב"ה לפרוע לישראל מהן שכרן של עמלי תורה וישפיע להן בזכותה מן האור הצפון אותה שעה הן אומרים לאו"ה לכל זה זכינו על שעסקנו בתורה ואתם הייתם אומרים לנו לריק אתם יגעים ראו מתן שכרה שנאמר שמעו זאת כל העמים ואין זאת אלא תורה שנאמר זאת התורה עיי"ש עוד. ובזוה"ק פרשת וישב ר"י פתח ואמר תורת ה' תמימה משיבת נפש כמה אית לון לבני נשא לאשתדלא באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא ליהוי ליה חיים בעלמא הדין ובעלמא דאתי וזכי בתרין עלמין ואפילו מאן דאשתדל באורייתא ולא אשתדל בה לשמה כדקא יאות זכי לאגר טב בהאי עלמא ולא דיינינן ליה בההוא עלמא כד נשמתא אזלא לאסתלקא למיתב לאתרא איהי אזלא קמא דההיא נשמתא וכמה תרעין אתברו קמא דאורייתא עד דעאלת לדוכתא וקיימא עליה דבר נש עד דיתער בזמנא דיקומון מתיין דעלמא ואיהי סנגורא עליה. ובפ' וישלח כמה חביבא אורייתא קמי קוב"ה דכל מאן דאשתדל באורייתא רחים הוא לעילא רחים הוא לתתא קב"ה מציית ליה למלוליה לא שביק ליה בהאי עלמא ולא שביק ליה בעלמא דאתי. ובפ' אסור זכאין אינון ישראל דקב"ה אתרעי בהון מכל עממין ומגו רחימותא דלהון יהיב להון אורייתא דקשוט למידע אורחא דמלכא קדישא וכו' מאן דאשתדל באורייתא כאלו

יענער וועלט. דער וואס הונגערט צוליעב דער תורה אויף דער וועלט – זאגט ר' תנחום בר חנילאי – מאכט איהם זאט אויף יענע וועלט, וויא עס שטעהט וכו'. אויפ'ן פסוק: ומתוק האור (און דיא ליכטיגקייט איז זיסס) זאגט דער מדרש אז דאס מיינט מען דיא ליכטיגקייט פון דעם עולם הבא. אז וואהל איז דעם מענשען – פיהרט דער מדרש אויס – וואס האט מעשים טובים, אזעלכער וועט זעהן דיא ליכטיגקייט, וויא עס שטעהט: ואוהביו כצאת השמש בגבורתו – און זיינע (גאטטעס) פריינד (וועללען שיינען) וויא דיא זון בעת זיא געהט אויף אין איהר גאנצער קראפט (העררליכקייט). וויא זיסס זיינען דיא זאכען – זאגט ר' אבא – וואס זיינען געגליכען צוא ליכטיגקייט (דיא מצוות און דיא תורה), וויא עס שטעהט: נר מצוה ותורה אור, דיא מצוה איז א ליכט און דיא תורה – ליכטיגקייט (פייער) וכו' און דער שכר פאר'ן לערנען איז זייער גרויס וכו'. דאנן בעת דיא אידען וועללען בעקוממען שכר פאר דער תורה – אז גאטט וועט בעשיינען אויף אידען מיט דיא גרויסע ליכטיגקייט, וועללען זייא זאגען צוא דיא אומות: מיר האבען דאס אללעס פערדיענט דערפאר וואס מיר האבען געלערנט תורה, און איהר פלעגט דאך זאגען אז אונזער מיה איז אומזיסט – יעטצט זעהט דעם שכר וואס מיר האבען פאר איהר וכו'. דער וואס איז זיך עוסק בתורה – שטעהט אין זוהר – וועט לעבען אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט, אפילו דער וואס לערנט דיא תורה ניט לשמה (נאר אהן כוונות) וועט אויך האבען א גוטען שכר אויף דער וועלט און מען וועט איהם ניט פערמשפט'ן אויף יענער וועלט, און אז זיין נשמה וועט זיך אומקעהרען צוא איהר ארט (אז ער וועט שטארבען) וועט דיא תורה געהן פאר איהר און פיעל טהויערען (אויפ'ן הימעל) וועט זיך אפפענען פאר דער תורה ביז זיא וועט קוממען אויף איהר ארט, און זיא (דיא תורה) וועט דעם מענשען ביישטעהן ביז ער וועט אויפשטעהן תחית המתים און זיא וועט איהם אויך זיין א מליץ טוב פאר גאטט. וויא ליעב איז דיא תורה ביי גאטט! – שטעהט אין איין אנדער ארט אין זוהר – יעדער וואס איז זיך עוסק מיט איהר איז ער געליעבט אויבען און געליעבט אונטען (אויפ'ן הימעל און אויף דער ערד), גאטט פאלגט איהם און ערפיללט זיינע וויגשע, און ער פערלאזט איהם ניט אויף דער און אויף יענער וועלט. אז וואהל איז דיא אידען – שטעהט אין נאך איין ארט אין זוהר – וואס גאטט האט זייא אויסגעקליבען פון אללע פעלקער און פון גרויס ליעבע האט ער זייא געגעבען דיא תורת אמת, צוא וויסען (פון איהר) דיא פיהרונג פון דעם מלכא קדישא (דעם היילינען מלך) וכו'. דער וואס פארנעהמט זיך מיט דער תורה איז

באלו אשתדל בשמי׳. דאורייתא כולא שמיה דקוב"ה ומאן דעסיק באורייתא כאלו עסיק בשמיה ומאן דרחיק מאורייתא רחיק הוא מקוב"ה. ובפרשת פנחס כל מאן דאשתדל באורייתא זכי דאתפתחין ליה כמה תרעין בהאי עלמא וכמה נהורין בשעתא דנפיק מהאי עלמא איהי אקדימת קמיהי ואזלת לכל נטורי תרעין ומכרזת ואומרת פתחו שערים ויבוא גוי צדיק אתקינו כורסא לפלניא עבדא דמלכא קדישא דלית חדוה דקוב"ה אלא במאן דאשתדל באורייתא ומכ"ש מאן דיתער בליליא לאשתדל באורייתא דהא כל צדיקיא דגינתא דעדן צייתין לקליה וקוב"ה אשתבח ביה :

פרק יב

בו יבואר גודל החיוב לקבוע עתים לתורה.

ומי שאין לו פנאי ללמוד תורה בתמידות מחויב עכ"פ לקבוע לו עתים לתורה שכן אחז"ל בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין לו נשאת ונתת באמונה קבעה עתים לתורה ואפילו אם היה עני ביותר ומרוד במזונותיו ג"כ מחויב לקבוע עתים לתורה כדאמרינן (ביומא ל"ה) ת"ר עני ועשיר ורשע באין לדין לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אומר עני הייתי אומרים לו כלום היית עני יותר מהלל הזקן אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיק (חצי דינר) חציו נתן לשומר בית המדרש (שהיה בה"מ שלהם בשדה והיה צריך שמירה) וחציו לפרנסתו ופרנסת אנשי ביתו פעם א׳ לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר ביהמ"ד ליכנס עלה ונתלה וישב עפ"י ארובה כדי לשמוע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקופה טבת היה וירד עליו שלג מן השמים וכסהו כיון שעלה עמוד השחר א"ל שמעיה לאבטליון אבטליון אחי בכל יום הבית מאיר והיום אפל שמא יום

איז גלייך וויא ער וואלט זיך פערנומען מיט גאטטעס היילינען נאמען, דענן דיא גאנצע תורה בעשטעהט פון גאטטעס נאמען אונ דער וואס איז ווייט פון דער תורה, איז ווייט פון גאטטעס נאמען. דער וואס איז זיך עוסק בתורה — שטעהט אין זוהר אין נאך איין ארט — אפפענען זיך פאר איהם אויף יענער וועלט פיעל טהויערען אונ פיעל סארטען ליכטיגקייט — דענן בעת ער שטארבט געהט זיא פאראויס פאר דער נשמה — אונ געהט צוא אללע היטטער פון דיא טהויערען אונ רופט אויס: אפפענט אויף דיא טהויערען עס זאלל אריינקומען דער צדיק (פתחו שערים ויבא גוי צדיק), גרייט אן א שטוהל פאר דעם מענשען דער דיענער פון היילינען קאניג (הקב"ה), דענן גאטט ב"ה האט קיין גראססערען פרייד נים וויא מיט דעם וואס לערנט תורה פון גאטט, בפרט נאך דער וואס איז אויף דיא גאנצע נאכט אונ לערנט תורה, אללע צדיקים וואס זיטצען אין גן עדן פאלגען איהם אונ גאטט ב"ה ריהמט זיך מיט איהם :

פרק יב.

דער וואס האט קיין צייט נים צוא לערנען שטענדיג, מוז זיך וועניגסטענס בעשטימטען געוויססע צייט צום לערנען תורה, וויא דיא גמרא זאגט: גוט טען ברייגגט דעם מענשען אבגעבען דין אונ חשבון פאר גאטט, פרעגט מען איהם: האסט דוא געהאנדעלט רעיעל (באמונה)? האסט דוא דיר בעשטיממט צייטען צום לערנען? אין איין אנדער ארט זאגט דיא גמרא אזוי: דער ארעם־מאנן, דער רייכער אונ דער רשע קוממען (אויף יענער וועלט) פאר געריכט, דעם ארעם־מאנן פרעגט מען: פאר וואס האסט דוא נים געלערנט תורה? אנטווערט ער: איך בין געוועזען איין ארעם־מאנן, זאגט מען איהם: בינסט דוא דענן געוועזען ארעמער פון הלל הזקן? אונ אויף הלל הזקן ערצאהלט מען, אז ער פלעגט יעדען טאג פערדיענען א האלבען דינר (אזא מטבע), א העלפט פלעגט ער אוועקגעבען דעם שמש אין בית המדרש דיא צווייטע העלפט איז איהם געבליבען אויף זיין לעבענס־מיטטעל. איין טאג האט ער גארנישט פערדיענט האט איהם דער שמש נים אריינגעלאזען אהן געלד. וואס האט הלל הזקן געטהון: ער איז ארויף אויבען אויפ׳ן דאך אונ האט זיך געזעטצט ביי׳ן פענסטער (א ראל פלעגען דיא פענסטער זיין אויבען אויפ׳ן דאך) כדי צוא הערען דיא גאטטליכע רייד (דברי אלהים חיים) פון שמעיה ואבטליון. מען ערצאהלט אז דאנן איז געוועזען גראדע ערב שבת, אין חודש טבת, אונ עס איז אויף איהם (אויף הללן) אנגעפאללען שנעע אונ האט איהם בעדעקט, אז עס איז טאג געווארען האט שמעיה געזאגט צוא אבטליון: אבטליון מיין ברודער,

יום מעונן הוא הקיצו עיניהם וראו דמות אדם בארובה עלו ומצאו עליו רום ג' אמות שלג פרקוהו והרחיצוהו וסכוהו והושיבוהו כנגד המדורה אמרו ראוי זה לחלל עליו השבת. לעשיר אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה וכו'. לרשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אמר נאה היה וטרוד ביצרו היה אומרים לו כלום היית טרוד ביצר יותר מיוסף הצדיק אמרו עליו על יוסף הצדיק בכל יום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית אמרה לו השמע לי א"ל לא אמרה לו הריני חובשך בבית האסורין א"ל ה' מתיר אסורים א"ל הריני כופף קומתך אמר לה ה' זוקף כפופים הריני מסמא עיניך ה' פוקח עורים נתנה לו אלף ככר כסף לשכב אצלה ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה לשכב אצלה בעוה"ז להיות עמה לעוה"ב נמצא הלל מחייב את העניים יוסף הצדיק מחייב את הרשעים וכו' עי"ש וכן נפסק (ביו"ד בסימן רמ"ו) דאפילו בעל יסורים וזקן גדול ועני המחזיר על הפתחים חייב לקבוע עתים לת"ה וכנ"ל בתחלת פרק י"א. וענין הקביעות הוא שיקבע לו זמן ידוע לתורה שלא לשנות אותו הזמן אפילו הוא סבר להרויח הרבה כמו שכתב הטור אורח חיים בסי'

הײנט איז עפּעס אין בית המדרש פינסטער – איז עס הײַנט ניט קײן יום המעונן (װאָלקענדיגער טאָג)? דאַנן האָבען זײא דערזעהן אויפ'ן פענסטער עפּעס װיא אַ מענשליכע געשטאַלט, זײא זײַנען אַרויפגעגאַנגען און האָבען אַראָבגעװאָרפען פון דעם פענסטער דעם שנעע װעלכער איז אָנגעפאַללען אויף דרײַא איילען דיא הויך, דאַנן האָבען זײא איהם (הלל'ן) אַראָבגענומען, אַרומגעװאַשען און אויסגעשמירט (מיט בוימאייל) און מען האָט איהם געזעטצט אַנטקעגען פלאַמם אָנצוּװאַרעמען זיך. דער איז װערטה – האָבען זײא געזאָגט – מען זאָלל צוליעב איהם מחלל שבת זײַן:

דעם רײַכען – ערצאָהלט װײַטער דיא גמרא – דעם רײַכען זאָגט מען: פאַר װאָס האָסט דוא ניט געלערנט תורה: אַנטװאָרט ער װײַל איך בין רײַך געװען, שטענדיג פאַרנומען מיט געשעפטען. זאָגט מען איהם: ביזט דוא דען רײַכער געװען פון ר' אלעזר בן חרסום? ר' אלעזר בן חרסום האָט איהם זײַן פאָטער געלאָזען טױזענד שטאָדט אויף דער יבשה און געגען זײא טױזענד שיפפען אויפ'ן ים, און ער האָט זײא אין גאַנצען לעבען אפילו אײן מאָל ניט געזעהן, נור געזעסען טאָג און נאַכט און געלערנט תורה. אַ בעװײז אַז ניט דיא רײַכטהום לאָזט ניט לערנען תורה, נור דיא נאַכלעסיגקײט, דיא נאַרישקײט, עס דוכט זיך אַז מען לעבט עביג מיט דיא רײַכטהום און מען פערגעסט אַז דיא װעלט װעט איבערלויפען און אַללע פערמעגענס װעט זיך ענדיגען, און צוא דיא צװײטע װעלט װעט מען בײא נאַר ניט בלײַבען. דער ערעם-מאַנן קאָנן דאַרטען גראַדע זײַן אַ גביר, און דער גביר אַ ערעם-מאַנן (עליונים למטה ותחתונים למעלה):

דעם רשע זאָגט מען: פאַר װאָס האָסט דוא ניט געלערנט תורה? אַז ער אַנטװאָרט, אַז דער יצר הרע האָט איהם ניט געלאָזען, זאָגט מען איהם: איז דײַן יצר הרע דען שטאַרקער געװעזען װיא בײא יוסף הצדיק? אויף יוסף'ן װערדט ערצאָהלט, אַז פוטיפר'ס װײַב פלעגט זיך בעמיהען צוא ערהאַבערן זײַן האַרץ מיט װאָס פאַר אַ מיטטעלען זיא האָט נאַר געקאָנט, סאַײ מיט װערטער, סאַײ מיט פוטצען זיך. זיא פלעגט יעדען פריהמאָרגען און יעדען אָבענד אומבײטען איהרע קלײדער כּדי אַרויפציהען זײַנע אויגען אויף איהר. און אַז זיא האָט געזעהן, אַז דאַס אַללעס העלפט איהר ניט, האָט זיא איהם געשטראַשעט, אַז זיא װעט איהם אַרײַנזעטצען אין אַסטראָג, האָט ער דאַרויף געענטפערט: גאָטט איז אַ מתיר אסורים (בינדט אָב דיא געבונדענע, בעפרײַט דיא אַרעסטירטע) וכו' און נאָך פיעל שרעק האָט זיא איהם אָנגעזאָגט און ער האָט גאָר ניט געהערט. זיא האָט איהם פראָבירט געבען טױזענד כּכּר (אַזאַ װאָג) זילבער און ער האָט איהר אַללעס ניט געפאָלגט:

פון דער גמרא זעהט מען אַרויס אַז עס איז ניט דאָ אײן מענש װאָס איז פטור פון תורה. אַז אפילו דער גראָבסטער ערעם-מאַנן האָט אויך קײן תירוץ ניט װאָס ער לערנט ניט תורה (װעגען דעם מענשען װאָס איז אין גאַנצען איבערגעגעבען דעם יצר הרע און צוליעב איהם לערנט ער ניט, װעגען אַזעלכע האָבען מיר ניט װאָס צוא רעדען) און אַזױ שטעהט דער דין אין יורה דעה, אַז אפילו דער בעל-יסורים, דער אַלטער מאַנן, דער װאָס געהט אפילו איבער דיא הײַזער מוז זיך בעשטימטמען יעדען טאָג אַ געװיסע צײַט אויף לערנען תורה. דיא צײַט װאָס מען

בעשטימט

בסי' קנ"ה אם לא שהוא אנוס. ולא לחנם נמשלה התורה ללחם דכתיב לכי לחמו בלחמי לומר לך כשם שלחם הוא סועד הלב במ"ש ולחם לבב אנוש יסעד ואם לא יאכל לחם יום או יומים נחלש לבו וכ"ש אם לא יאכל לחם שבוע שלם נחלש לבו מאד וקשה לו להשיג אח"כ הכחות שאבד עי"ז כן ממש לימוד התורה הוא סועד את נפש הקדושה שיש באיש הישראלי ואם לא ילמוד איזה ימים וכ"ש שבוע שלם נחלשת עד מאד ע"כ צריך להזהר האדם מאד שלא לבטל הקביעות יום אחד אם לא שהוא אנוס:

והנה מכל מה שהערכנו עד כה בגודל שכר לימוד התורה וגודל חיובה שהוא בכל אופן נוכל מסילא להבין שאף איש המתנודד מחוייב ללמוד התורה בכל זמן שיש לו פנאי שהוא שובת מעסקיו, תחלה מזו מצינו אצל יוסף שאפי' בעת שהיה נמכר לעבד ומשועבד תחת ידי אחרים ג"כ היה לומד תורה וכדאיתא בילקוט בשם המדרש על הפסוק ויבא הביתה לעשות מלאכתו שביום שהיה שובת ממלאכתו היה יושב ושונה מה שאביו למדו ולכך אמר הפסוק לעשות מלאכתו שזו היא המלאכה המיוחדת לו לעצמו משא"כ שאר קניני העוה"ז הוא קנין אשר לא לו יהיה לבסוף ונכתב זה בתורה לכמה ענינים אחד להורות לנו שזו היא שהצילתו מן החטא וכמו שאחז"ל דתורה מגני מן היסורין ומצלי מן החטא וגם להורות לדורות הבאים הנהגתו של יוסף והנהגת ה' אתו עבור זה שלכך היה ה' את יוסף וכל אשר עשה הצליח ה' בידו ונתן חנו בעיני הכל שאפי' בעודו בבור נתן ה' חנו בעיני שר בית הסהר כי התורה היא מעלת חן על לומדיה כדכתיב אילת אהבים ויעלת חן ומעשה אבות סימן לבנים שאף אנו אם ננהוג כן יתננו ה' לחן בעיני הכל וכן נסיונו של יוסף בעת ההיא וגאולתו ורוממותו הוא ג"כ סימן לדורות הבאים שיעשו כן ויגאלם הקב"ה וכמו שאחז"ל אין הגליות מתכנסין אלא בזכות התורה שנאמר גם כי
יתנו

בְּעשְׁטִימְמְט אַיינְמָאל צוּא דֶעם הַיילִיגֶען צְוֶועק מוּז מֶען וֶועהן נִיט פֶערְנֶעהמֶען מִיט קַיין אַנְדֶער זַאךְ, וֶוענְן עֶס זָאלל זִיךְ אֲפִילוּ מַאכֶען דֶער בֶּעסְטֶער גֶעשֶׁאפְט גֶערַאדֶע אִין דֶער צֵייט, סַיידֶען אַז מֶען אִיז דֶערצוּא גֶעצְווּאוּנְגֶען. דִיא תּוֹרָה אִיז גֶעגְלִיכֶען גֶעוָוארֶען צוּא בְּרוֹיְדט, וִויא עֶס שְׁטֶעהט לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי – (קוּמְמְט – זָאגְט דִיא תּוֹרָה – עֶסְסְט פוּן מַיין בְּרוֹיְדט) אוּנ אַזוֹי וִויא בְּרוֹידט אַז מֶען עֶססְט נִיט עֶטְלִיכֶע טָאג נָאכאַנַאנְדֶער וֶוערְדְט דִיא הַאֶרְץ דָאךְ וֶועהְר שְׁוַואךְ, אַזוֹי אַז מֶען לֶערנְט נִיט עֶטְלִיכֶע טָאג – דָאס הֵייסְט: אַז מֶען גִיבְּט נִיט דֶער נְשָׁמָה אִיהר נָאטְהִיגֶע שְׁפַּייז – וֶוערְדְט דִיא נְשָׁמָה אוֹיךְ זַייעֶר אָבְּגֶעשְׁוַואכְט, דָאס הֵייסְט: זִיא פַאלְלְט אַרָאבּ פוּן אִיהר מַדְרֵגָה אוּנ וָואס מֶעהר מֶען לֶערנְט נִיט פַאלְלְט זִיא אַלְלֶעס נִידֶעְרִיגֶער. דֶערִיבֶּער מוּז מֶען זֶעהן נִיט מְבַטֵּל זַיין אֲפִילוּ אֵיין טָאג סַיידֶען אִין אַ נָאטְה:

פוּן דֶעם וָואס מִיר הָאבֶּען בִּיז אַהֶער גֶעזָאגְט קָאן מֶען מִמֵּילָא פֶערְשְׁטֶעהן אַז אֲפִילוּ דֶער עֶמִיגְרַאנְט מוּז לֶערְנֶען תּוֹרָה. וֶוען עֶר הָאט נוּר אַ וַוויילֶע צַייט. אוּנ אַזוֹי גֶעפִינֶען מִיר בַּייא יוֹסֵף'ן אוֹיךְ, אַז בְּעֵת עֶר אִיז אֲפִילוּ גֶעוֶוען אַ קְנֶעכְט בַּייא פּוֹטִיפַר'ן פְלֶעגְט עֶר אוֹיךְ לֶערְנֶען, וִויא דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט אוֹיפ'ן פָּסוּק, וַיָּבוֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ (אוּנ עֶר אִיז גֶעקוּמֶען אַהֵיים צוּא מְהוּן זַיין אַרְבֵּייט) אַז מִיט דֶעם מֵיינְט מֶען, אַז בְּעֵת עֶר הָאט גֶעהַאט צַייט פְלֶעגְט עֶר טְהוּן זַיינֶע אַיְיגֶענֶע אַרְבֵּייט (נִיט דִיא אַרְבֵּייט פַאר'ן בַּעַל הַבַּיִת) אוּנ דִיא אֵיינֶענֶע אַרְבֵּייט קֶען נוּר זַיין וָואס עֶר פְלֶעגְט אִיבֶּער־חָזֶר'ן דָאס וָואס זַיין פָאטֶער יַעֲקֹב הָאט מִיט אִיהם גֶעלֶערנְט, דֶענְן אַלְלֶע אִיבֶּערִיגֶע אַרְבֵּייט זַיינֶען דָאךְ גֶעוֶוען פאר'ן בַּעַל הַבַּיִת. דִיא תּוֹרָה עֶרְצֶעהְלְט דָאס אוּנְז צוּלִיעבּ צְוַוייא זַאכֶען: עֶרְשְׁטֶענְס צוּא בֶּעוַוייזֶען אוּנְז, אַז דֶער לֶערְנֶען תּוֹרָה פֶערְהִיט דֶעם מֶענְשֶׁען פוּן אֵיין עֲבֵירָה, וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט: דִיא תּוֹרָה אִיז דֶעם מֶענְשֶׁען מַצִיל פוּן יְסוּרִים אוּנ פוּן זִינְדִיגֶען. צְווֵייטֶענְס בֶּעוַוייזְט דָאס אוּנְז: אַז דוּרְךְ דִיא תּוֹרָה קְרִיגְט מֶען בַּייא אַלְלֶעמֶען חֵן אוּנ עֶס גְלִיקְט אִין אַלְלֶעס, צוּא וָואס מֶען גֶעהמְט זִיךְ, וִויא מִיר זֶעהֶען בַּייא יוֹסֵף'ן אַז אֲפִילוּ בְּעֵת עֶר אִיז גֶעוֶוען אִין גֶעפַאנְגְנִים הָאט עֶר גֶעקְרִיגֶען חֵן אִין דִיא אוֹיגֶען פוּן דֶעם אוֹיפְזֶעהֶער אִיבֶּער דֶער טוּרְמֶע, אוּנ אַזוֹי שְׁטֶעהט אִין פָּסוּק: אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן (אַ לִיעבֶּע אוּנ אַיין אַנמוּטהִיגֶע (מִיט חֵן) דָאס מֵיינְט מֶען דִיא תּוֹרָה. דִיא גֶעשִׁיכְטֶע מִיט יוֹסֵף'ן אִיז אַלְזָא אַ סִימָן אוֹיף דִיא קוּמֶענְדִיגֶע דורות, אַז דוּרְךְ דֶעם לֶערְנֶען תּוֹרָה וֶועט מֶען בַּייא אַלְלֶעמֶען הָאבֶּען חֵן. זַיין לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ זַיין בַּיישְׁטֶעהן בֵּיי'ן גְרוֹיסֶען נִסָּיוֹן וָואס צוּלִיעבּ דֶעם אִיז עֶר אוֹיסגֶעלֶאזְט גֶעוָוארֶען פוּן קְנֶעכְט שַׁאפְט אִיז אוֹיךְ אַ בֶּעוַוייז, אַז וֶוען מִיר וֶועלְלֶען זִיךְ אַזוֹי
פיהרען

יתנו בגוים עתה אקבצם ובאורו הוא כפשוטו כי יתנו בגיים ר"ל בעוד שנפזרים ומתנודדים בתוך הגוים ולכך סיים הפסוק כי עתה להורות לנו שלימוד בעת רחוק כזה הוא מקרב הגאולה עד מאד. ובאמת כאשר איש המתנודד יראה ללמוד תורה בעת שהוא פנוי מעמלו יצא מזה תועלת רבה לכמה ענינים. א) שהוא מקיים מצות לימוד התורה שהיא נוהגת בכל זמן ובכל ענין ולפום צערא אגרא ולהיפך הוא נענש בעון ביטול תורה שעונו חמור מאד. ב) שעי"ז ידע איך להתנהג בכל עניניו כי אפילו לאדם דעלמא ידוע שהלימוד מביא לידי מעשה ובלתי הלימוד הוא כעור המגשש באפלה וכ"ש לאיש המתנודד שרגיל לבוא במקום שאין מצוי כלל ממי לישאל וע"כ יהיה עיקר לימודו בדברים הנוגעים למעשה וכאשר נבאר לקמן. ג) שעי"ז ממילא יהיה ניצול מהאיסורים שרגילים לבוא אצל המתנודדים ע"י התחברות אנשים רעים וכידוע שהתורה מגני ומצלי. ד) שעי"ז יתקדש ש"ש לעיני הכל כי ממנו ילמדו שאר חבריו להתנהג ג"כ בדרך ה', ואף שיוכל להיות שבתחלה יקשה לו הדבר הזה מאד מפני העו"ג וגם יהודים חבריו הרעים שילעגו עליו אבל כבר ידוע מה שכתב הרמ"א שאל יתבייש מפני בנ"א המלעיגים עליו בעבודתו ית"ש ובפרט אנשים כאלו אם יבואו לחוש ללעג ח"ו יתבטלו מכל התורה כי בוראי ימצאו במדינות ההם אנשים שילעגו עליו ג"כ ממה שמתפלל וממה שמניח תפלין וממה שאינו אוכל עמהם אכילת איסור וממה שנוטל ידיו לאכילה ומברכת המזון וממה שיושב בסוכה ותוקע בר"ה וכן משאר כל התורה תרי"ג מצות שצונו הבורא ית' וכי בשביל זה יפרוק מעל עצמו עול מלכות שמים ויבטל כל התורה ויהיה רשע גמור לפני המקום אלא כלל מסרו לנו חכמינו ז"ל מוטב לו לאדם להקרא שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת לפני
המקום

פיהרען, וועללען מיר אויך אויסגעלאזט ווערען פון גלות, וויא דיא גמרא זאגט: דיא אידען וועללען ארויס פון גלות נור בזכות התורה וויא עס שטעהט וכו':

ווען דער עמיגראנט (דער וואס פאהרט אוועק אין א פרעמדע לאנד) וועט זעהן א ביסעל לערנען בעת ער האט צייט, וועט ער פון דעם האבען נוטצען אין פיעל זאכען: א). ערשטענס איז ער מקיים דיא מצוה פון לערנען תורה, וועלכע ליעגט אויפ'ן אידען צוא יעדער צייט אונ דער שכר איז געוואהנליך נאך דעם צער, דיא מיה וואס מען האט דארורך (וואס גרעסער דער צער, אללעס מעהר דער שכר) אונ פערקעהרט אז ער לערנט ניט איז דיא שטראף זעהר א גרויסע: ב). צווייטענס וועט ער דורך דעם וויסען א דין. דער לערנען תורה ברייגגט – וויא עס איז ידוע – לכלל מעשה, צוא טהון דיא מצות, צוא פיהרען זיך נאך דיא געזעטצען וואס מען לערנט. אונ ווען דאס איז ביי יעדען אידען איז עס דאך ביי דעם עמיגראנטען, וואס האט ניט שטענדיג ביי וועמען צוא פרעגען א דין, ביי אזעלכען איז עס דאך גע־חיס אזוי. דעריבער מוז דער עמיגראנט לערנען איבערהויפט אזעלכע ספרים, פון וועלכע ער וועט האבען א פראקטישען נוטצען, פון וועלכע ער וועט וויסען א דין, וויא מיר וועללען שפעטער ארוטרעדען: ג). דורך דעם וועט ער אבגעהיט ווערען פון דיא איסורים, אויף וועלכע מען איז עובר אין דער פרעמדער דורך דיא שלעכטע געזעלשאפטען, דענן דיא תורה בעשיטצט אונ פערהיט פון זינדיגען וויא מיר האבען שוין געזאגט: ד). דורכ'ן לערנען וועט ער מקדש שם שמים זיין (הייליגען גאטטעס נאמען) פאר אללעמען אין דיא אויגען, דענן אויף איהם קוקענדיג וועללען זיינע אידישע חברים אויך לערנען, אונ חאטש מען וועט פון איהם לאכען, דיא עו"ג אדער וואגאר זיינע אידישע חברים, אבער אין דער עבודת הבורא טאר מען זיך ניט שאמען אונ ניט קוקען אויף קיין זאך, בפרט אז מען וועט געהאט קוקען אללעס וואס יענער וועט זאגען. דארף מען זיך אין גאנצען אויסטהון פון אידישקייט, דענן לאכען קאננען זייא פון אללעס, פון דאווגען, אונ פון וואשען זיך צום עססען אונ פון ניט עססען קיין טרפות אונ פון אללע תרי"ג מצות - דארף מען צוליעב דעם אויף דעם אופן, ארראבווארפען פון זיך דעם גאנצען עול מלכות שמים אונ מבטל זיין דיא גאנצע תורה אונ ווערען א רשע גמור ?! אויף דעם האבען אונז דיא חכמי התלמוד איבערגעגעבען א וויכטיגען כלל: עס איז פיעל גלייבער פאר'ן מענשען ער זאלל זיין גאנצען לעבען געהאלטען ווערען פאר א שוטה איידער ער זאלל איין רגע (אויגענבליק) זיין איין רשע פאר
נאמת

...ים *). ומה טוב הוא לאדם לע״הב אם קבל ביסוי ...י עלבון עבור מצות הש״י ונחשב לעתיד מאוהבי ...״י ובפרט אם היה שמח בזה יזכה עבור זה להיות פניו מאירים כאור השמש וכמו שאחז״ל הנעלבין ואינן עולבין שומעים חרפתם ואין משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת

*) ואיתא בתנא דבי אליהו כשהיו ישראל במצרים נתקבצו כולם וישבו יחד מפני שהיו כולם באגודה אחת וכרתו ברית ...שיעשו גמ״ח זה עם זה וישמרו בלבבם ברית אברהם יצחק ויעקב ולעבוד את אביהן שבשמים לבדו ושלא יניחו לשון בית ...ב אביהן ושלא ילמדו לשון מצרים מפני דרכי ע״א כיצד כשהיו ישראל עובדין אביהם שבשמים לבדו במצרים ולא היו משנים ...נם, היו המצרים אומרים להם למה לא תעבדו את אלהי מצרים ויקל עבודתו מכם, משיבין ישראל ואומרין להם וכי שמא עזבו ...ותינו אברהם יצחק ויעקב את אלהינו שבשמים שיעזבו בניהם אחריהם אותו, וא״ל המצרים לאו וכו׳, ומלין את בניהם ...צרים וא״ל המצרים אם לא תשמרו ולא תמולו שמא תקל עבודה הקשה מכם, היו ישראל משיבין ואומרין שמא שכחו אבותינו ... ברית אלהינו שבשמים שישכחו בניהם אחריהם וא״ל ישראל כשם שלא שכחו אבותינו כך לא נשכח אנחנו לעולם. ...ו כשהיו ישראל מלין בניהם במצרים היו המצרים אומרים למה אתם מלין את בניכם והלא לאחר שעה יהיו משליכין אותן ...ר, ואומרים להם ישראל אנחנו נמול אותן ואח״כ עשו להן כרצונכם. וכשהיו ישראל עושין ז׳ ימי המשתה היו המצרים ...רים להן למה אתם עושין ז׳ ימי המשתה והלא לאחר שעה מוציאין אותו לעיניו (עבודת פרך), א״ל ישראל אנחנו נעשה ז׳ ... המשתה ואח״כ עשו לנו כרצונכם המת ימות והנהרג יהרג והבא בחיים יחיה בכל אלו הדברים היו המצרים מחרפין ... ישראל ומכין אותם ופוגעין בהם וסוטרין להם ואין לישראל מנוס מפניהם שנאמר תשימנו חרפה לשכנינו לעג וקלס ...ביבותינו וגו׳ כ״ז באתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך עכ״ל. א״כ אף אנו נשית לבנו להמסלה ההיא ונשמור את ברית ...הם יצחק ויעקב לעבוד את אלהינו שבשמים לבדו ולא נטה לבנו לדרך אחרת כמו שלא הטו ישראל אונם למענת ...צרים אף שבזה היו המצריים רוצים להקל עולם מעליהם.

...טט *). אונ וויא גוט איז דעם מענשען אויף יענע ...לט, אויב ער דאס אויף דער וועלט געהאט בזיון צו־ ...ב דעם וואס ער האט געהיט דיא מצוות פון גאטט, ...ן ער ווערדט דאנן (אויף יענער וועלט) גערעכענט פון דיא אוהבי השי״ת (וואס האבען ליעב גאטט) אונ בפרט אויב ער האט זיך נאך געפריידט פון דעם, וועט ער דערפאר זוכה זיין אז זיין פנים וועט לייכטען וויא דיא זונן, וויא דיא גמרא זאגט הנעלבין ואינן עולבין

*) אין דעם ספר „תנא דבי אליהו״ שטעהט: בעת דיא אידען זיינען געוועזן אין מצרים פלעגען זייא ...אללע זיין צוזאממען דענן זייא האבען צווישען זיך אבגעמאכט צוא טהון חסד איינער מיט׳ן צווייטען אונ ...וא היטען דעם בונד פון אברהם יצחק ויעקב (וואס זייא האבען געמאכט מיט גאטט צוא דיענען איהם) ...אונ זייא זאללען קיין אנדער גאטט דיענען אחוץ זייער פאטער אין הימעל אונ זייא זאללען ניט אוועק־ ...ווארפען דעם לשון פון יעקב אבינו אונ ניט לערנען דעם לשון פון דיא מצרים. אונ אז דיא מצרים פלעגען ...זעהן וויא אידען דיענען נור זייער גאטט אונ אנדערען ניט אום זייער שפראכע, פלעגען זייא זאגען צוא זייא: ...ואר וואס דיענט איהר ניט דעם גאטט פון דיא מצרים וועט אייער ארבייט ערלייכטערט ווערען? פלעגען ...יא אידען אנטווערען: האבען אונזערע עלטערן דענן פערלאזען זייער גאטט אז זייערע קינדער זאללען ...איהם פערלאזען? דיזעלבע אנטווארטען פלעגען זייא געבען, אז מען פלעגט זייא מאכען פארווירפע פאר ...וואס זייא זייגען מל זייערע קינדער. אז מען פלעגט זייא זאגען: וואצו ווירדט איהר מל דיא קינדער, ווען ...יר וועללען זייא גלייך ארייננווארפען אין טייך? פלעגען זייא אנטווערען: מיר וועללען זייא מל זיין אונ איהר ...טהוט זיך וויא איהר פערשטעהט. דיזעלבע פלעגען זייא אנטווערען, אז דיא מצרים פלעגען זייא מאכען ...ארווירפע וואס זייא זייגען מקיים אנדערע מצוות, דיא מצרים פלעגען זייא זידלען אונ שלאגען אונ אנטהון ...זייא אללערלייא צרות אונ דיא אידען האבען געקאנט זאגען מיט דעם משורר אין תהלים: תשימנו חרפה ...לשכנינו וכו׳ – דיא (גאטט) האסט אונז געמאכט צוא שאנדע צווישען אונזערע שכנים, צום שפאטט אונ ...פעראכטונג צווישען דיא וואס ארום אונז וכו׳, דאס אללעס איז געקוממען אויף אונז אונ מיר האבען דיר ...ניט פערגעסען, אונ זייגען געגען דיר ניט געוועזן פאלש. דאס איז אמאל געוועזן אין מצרים – היינט וויא ...ארף מען שוין ניט קוקען אויף דעם שפאטט יעטצט, אז מעהר וויא צוא שפאטט קאן עס ניט קומען צו ...זיין רדיפות דארף מען פאר דעם ניט:

בצאת השמש בגבורתו. ואפילו בעוה"ז לא ילעיגו עליו רק בתחלה אבל לבסוף כשיורגלו בזה לא ילעגו ממנו כלל והעיקר שלא ישיב להם בדברים קשים רק בדברים רכים וטובים ובזה יתן ה' שימצא חן בעיני הכל. גם הלעג ההוא אשר ישנו בתחלה איזה זמן מועט לא ימצא רק אצל ההמונים אבל בין הנכבדים אפילו מן האומות בודאי יהיה חשוב בעיניהם איש הישראלי השומר דת תורתו כי נבחן ביניהם שמי שהוא שומר דת תורתו אינו לא גנב ולא רמאי ולא בעל מחלוקת. [וגם נכון להגיד אף לנכרים את ענין תורתנו שהיא מלמדת דעת את האדם ומישרת מדותיו שלא יעשה עול לשום אדם בממון ע"י גנבה וגזלה וכיוצא בהם ואפילו בלב שלא לחמוד ממון אחרים רק יהיה שמח בחלקו במה שהזמין לו הש"י בכל עניניו וגם היא מצוה אותנו לאהוב איש את רעהו אהבה עזה ושלא לנטור שנאה עליו ושלא לבייש אותו ברבים ואפילו אם יודע שלא טוב עשה באיזה דבר יאמר לו מתחלה פעם ראשונה ושניה בינו לבין עצמו אולי ישמע לו גם התורה מזהירה אותנו ממחלוקת עד מאד וכן מגנה בכתבי הקדש שכרות ושארי מדות רעות ומשבחת את המדות הטובות] ובאמת דבר פשוט הוא שכאשר האדם מתנהג בדרך התורה ממשיך הש"י עליו חוט של חסד ונותן חנו בעיני הכל כמו שנתן חנו ליוסף וכמו שאמרו בגמרא כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום:

פרק יג

בו יבואר עוד שתורה מצלת לאדם מן היסורים ומכל פגעים רעים בעוה"ז ובעוה"ב ולהיפך גודל עונשו הז.

בא וראה עוד כמה גדול כח התורה שכן אמרו בברכות

עולבין וכו' דיא וואס ווערען געשאנדעט אונ שאנדען נישט צוריקק וכו' טהוען פון אהבה אונ פרייען זיך מיט דיא יסורים אויף זייא זאגט דער פסוק ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, אונ דיא וואס ליעבען איהם וועללען זיין וויא דיא זונן ווענן זיא געהט ארויס אין איהר שטארקייט. אונ אויך אויף דער וועלט וועט מען פון איהם שפאטען נור פון אנפאנג, אבער נאכדעם אז זייא (דיא שפאטערס) וועללען זיך איינגעוואהנען מיט איהם וועללען זייא שוין נישט לאכען, נור דער עיקר איז אז ער זאלל זייא נישט אנטווערען קיין דברים קשים, נור מיט ווייכע אונ גוטע רייד זאלל ער זייא אויפווייזען אז ער טהוט לשם מצוה, וועט ער מיט דעם, מיט גאטטעס הילף, געפינען חן ביי יעדען. אויך דאס פון אנפאנג איז דא שפאטערס איז דאס נור ביי דעם המון (דער פראסטער גאראד), אבער ביי ארדענטליכע מענשען (אפילו פון דיא אומות) וועט ער זיין געווים חשוב דערפאר וואס ער היט זיין תורה מיט איהרע געזעטצע, דענן זייא ווייסען שוין ע"פ נסיון אז דער ערליכער איד איז נישט קיין גנב נישט קיין רמאי אונ נישט קיין בעל מחלוקת. עס איז אויך גלייך צו זאגען אפילו דיא נכרים דעם ענין פון אונזער תורה, אז זיא לערנט דעם מענשען גוטע מדות, נישט צו טהון קיינעם קיין אונרעכט אין געלד זאגען דורך גנבה וגזלה א. ד. ג. אז מען טאר אפילו, על פי דין תורה, נישט גלוסטען אין הארץ יענעמס, נור מען דארף זיין א שמח בחלקו וואס דער אויבערשטער האט איהם מזמין געוועזען אין זיינע געשאפטען. אויך הייסט אונז דיא תורה אז איינער זאלל דעם צווייטען ליעב האבען שטארק, אונ נישט נאכטראגען אויף איהם קיין שנאה, אונ נישט מבייש זיין דעם צווייטען ברבים, אונ אפילו אז איינער ווייסט אז דער צווייטער האט געטהון עפעס נישט קיין ארדענטליכע זאך זאלל ער איהם פריהער זאגען אונטער פיער אויגען איין מאל אונ צווייא מאל, פיליכט וועט ער איהם הערען אז ער זאלל דאס נאך אמאל נישט טהון אויך אז דיא תורה זאגט אונז אן מיר זאללען זיך היטען זעהר פון מחלוקת, אויך שאנדט דיא תורה זעהר שכרות אונ אנדערע שלעכטע מדות, אונ לויבט מדות טובות. ובאמת איז געוואהנליך אז דער מענש וועלכער פיהרט זיך אין דרך התורה האט ער חן ביי יעדען, מיט גאטטעס הילף, אזוי וויא עס שטעהט אין דער גמרא: כל העוסק בתורה בלילה וכו', יעדער וואס איז עוסק אין דער תורה ביי נאכט גיבט איהם השי"ת אז ער זאלל האבען חסד אונ חן ביי יעדע ביי טאג:

פרק יג.

וויא ווייט עס איז גרויס דער זכות פון לערנען תורה

בות (ה׳ א׳) כל העוסק בתורה וכו׳ מוחלין לו
כל עונותיו שנאמר בחסד ואמת יכופר עון אמת
תורה שנאמר אמת קנה ואל תמכור, ואמרו
כל העוסק בתורה יסורין בדילין ממנו שנאמר
רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר
עיף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא יסורין שנאמר
רעב ולחומי רשף וקטב מרירי. ואיתא בתנדב״א
ראית שיסורין ממשמשין ובאין עליך רוץ לחדרי
ה ומיד היסורין בורחין ממך שנאמר לך
בא בחדריך וגו׳. ולפעמים מצלה אותו גם אם
ייב מיתה לשמים כדאיתא במדרש רבה פ׳
שים אם נכשל אדם בעבירה וכו׳ מה יעשה ויחיה
היה למוד לקרות דף אחד יקרא שנים וכו׳.
התורה מצלת מכל פגעים רעים בעוה״ז ובעוה״ב
יתא בתד״א זוטא (פ׳ י״ז) תורה מגינה על
ם כל אותן השנים שהוא מוטל בעפר שנא׳
הלכך תנחה אותך בעוה״ז בשכבך תשמור עליך זו
ת מיתה בקבר והקיצות היא תשיחך זה העוה״ב.

וביאור הדברים נשמע ממה דאיתא בזוה״ק בשכבך
בקבר תשמור עליך אורייתא תצור עליך מדינא דהאי
עלמא והקיצות היא תשיחך לעוה״ב כד יתער לאתר
מיתה כרון היא תשיחך תהוי סנגוריא על גופך בגין
דיקומון אינון בקדמיתא לחיי עלמא כמו שכתוב אלה
לחיי עולם בגין דעסקין בחיי עלמא דא אורייתא וכל
אינון מלין דאפיק מדאורייתא דאשתדל בהאי עלמא
קיימי קטיה דקוב״ה ואמרין קליהון ולא משתכחין. גם
התורה מגינה על האדם להנצל מעונשו של גיהנם
כדאיתא באגדת משלי אין לך צדקה שמצלת מדינה
של גיהנם אלא תורה בלבד אבות העולם משיבין
הואיל ונתפסתם במצודת יום הדין אין לכם אלא
לישב ולעסוק בד״ת שהיא מכפרת עון. גם מיום
הדין הגדול שנאמר עליו הנה היום בא בוער כתנור
זוכה להנצל מי שעסק בתורה כדאיתא במדרש
תהלים לעתיד לבא הקב״ה מוציא חמה מנרתקה ודן
בה את הרשעים שנאמר כי הנה היום בא בוער
כתנור ומרפא בה את הצדיקים שנאמר וזרחה לכם
יראי

ט מען פון דער גְמָרָא בְּרָכוֹת וָואס זָאגְט, אַז דֶער
איז זִיךְ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה אִיז מֶען אִיהם מוֹחֵל אַלֶע
ע עֲבֵירוֹת וִויא עֶס שְׁטֶעהט בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכוּפַּר
דֶער וָואס לֶערְנְט תּוֹרָה – שְׁטֶעהט ווידער אִין
גְמָרָא – וַוייכֶען פוּן אִיהם אָב אַלֶערְלֵייא יְסוּרִים
עֶס שְׁטֶעהט וכו׳. אִין תָּנָא דְבֵי אֵלִיָּהוּ שְׁטֶעהט:
ט דוּא אַז עֶס קוּמֶען אוֹיף דִיר אָן צָרוֹת – לוֹיף
בֵּית הַמִּדְרָשׁ לֶערְנֶען, אוּנ דִיא צָרוֹת וֶועלֶען גְלַייךְ
לוֹיפֶען פוּן דִיר. דֶער לִמּוּד הַתּוֹרָה אִיז אוּנְז אָפְט
, זָאגַאר וֶוען מִיר הָאבֶּען פֶערדִיעְנְט, מִיט אֵיין
רָה, מִיתָה (גֶעטֶאדְט ווערֶען). אַז אַמֶענְשׁ הָאט
בֶּענַארִישְׁט מִיט אַיין עֲבֵירָה, זָאגְט דֶער מִדְרָשׁ,
זָאלל עֶר טְהוּן, עֶר זָאל בְּלַייבֶּען לֶעבֶּען? אִיז
גֶעוואהנְט גֶעוֶוען צוּא לֵייעֶנֶען אַיין בְּלַאט (אִין
תּוֹרָה) זָאלל עֶר לֵייעֶנֶען צְווַייא, אַיין פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת
עֶר לֶערְנֶען צְווַייא וכו׳. דִיא תּוֹרָה בֶּעשִׁיטְצְט
מֶענְשֶׁען, שְׁטֶעהט אִין תָּנָא דְבֵי אֵלִיָּהוּ, סַיי אוֹיף
וֶועלְט סַיי אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט, וִויא עֶס שְׁטֶעהט:
הִלֶכְךָ תַּנְחֶה אוֹתְךָ וכו׳, זִיא (דִיא תּוֹרָה) וֶועט דִיךְ
עֶן וואו דוּא וֶועסְט גֶעהן, דָאס הֵייסְט: אוֹיף דֶער
ט; זִיא וֶועט דִיר הִיטֶען בְּעֵת דוּא „וֶועסְט
פֶען" דָאס מֵיינְט מֶען אִין קֶבֶר; אוּנ בְּעֵת דוּא וֶועסְט
אוֹיפְחַאפֶּען וֶועט זִיא דִיר זַיין אַ מֵלִיץ טוֹב, בֶּער־

מִיט מֵיינְט מֶען אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט. אוּנ אַזוֹי וֶוערְדְט
דֶערְוֶועלְבֶּער גֶעדַאנְקֶען דַייטְלִיכֶער אוּנ פָארְאִבְּגֶער
עֶרְקְלֶעהְרְט אִין זוֹהַר הַקָּדוֹשׁ: בְּשָׁכְבְּךָ וכו׳, אַז דוּא
וֶועסְט לִיעֶגֶען אִין קֶבֶר וֶועט זִיא (דִיא תּוֹרָה) דִיךְ
הִיטֶען פוּן דִיא יְסוּרִים וָואס אוֹיף דֶער וֶועלְט (פוּן
חִבּוּט הַקֶּבֶר) אוּנ אַז דוּא וֶועסְט זִיךְ אוֹיפְחַאפֶּען נָאכְ'ן
טוֹידְט (אוֹיפְשְׁטֶעהְן תְּחִיַּת הַמֵּתִים) וֶועט זִיא זִיךְ פַאר
דִיר אָנְנֶעהְמֶען אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט (זַיין דִיר אַ מֵלִיץ
טוֹב) כְּדֵי דוּא זָאלְסְט זוֹכֶה זַיין צוּא דֶעם עֶווִיגֶען לֶעבֶּען
וכו׳. דִיא אַלֶע ווָארְטֶער וָואס גֶעהֶען אַרוֹיס פוּן דֶער
תּוֹרָה וָואס מֶען הָאט גֶעלֶערְנְט אוֹיף דֶער וֶועלְט,
שְׁטֶעלֶען זִיךְ פַאר גָאטְט מִיט דִיא הַיילִיגֶע שְׁמִיםמֶע
אוּנ זַיינֶען מַמְלִיץ טוֹב פַאר דֶעם וָואס עֶר הָאט
גֶעלֶערְנְט. אוֹיךְ אִיז דִיא תּוֹרָה מַצִּיל פוּן גֵיהִנּוֹם
וִויא עֶס שְׁטֶעהט אִין אַגָּדַת מִשְׁלֵי: קֵיין צְדָקָה אִיז
נִיט אַזוֹי מַצִּיל פוּן גֵיהִנּוֹם וִויא דִיא תּוֹרָה. דִיא אָבוֹת
הָעוֹלָם זָאגֶען: ווַייבַּאלְד אַז אִיהר וֶועט מוּזֶען אָבְגֶעבֶּען
פַאר גָאטְט דִין וְחֶשְׁבּוֹן דַארְפְט אִיהר נוּר זִיטְצֶען אוּנ
לֶערְנֶען דֶענְן דִיא תּוֹרָה אִיז מְכַפֵּר דִיא עֲבֵירוֹת. לֶעָתִיד
לָבוֹא, שְׁטֶעהט אִין מִדְרָשׁ תְּהִלִּים, וֶועט גָאטְט אַרוֹיס־
נֶעהְמֶען דִיא זוּנְן פוּן אִיהר שֵׁייד אוּנ וֶועט מִיט אִיהר
מִשְׁפָּט'ן דִיא רְשָׁעִים (ד. ה. דִיא רְשָׁעִים וֶועלֶען
פֶערְבְּרֶענְט ווערֶען אִין דֶער הִיטְץ פוּן דֶער זוּנְן) וִויא עֶס
שטעהט

ודאי שמי שמש צדקה ומרפא וכו' אמר ר' יהושע צדקה עשה הקב"ה עם כל באי עולם כשלא נתנו ברקיע ראשון שאלמלי נתנו בו לא היה צל לכל בריה תחתיו שנאמר ואין נסתר מחמתו אבל לע"ל מי נסתר מחמתו מי שעוסק בתורה הוא שכתוב אחריו תורת ה' תמימה וכן כתיב כי הנה היום בא בוער כתנור וכתיב אחריו זכרו תורת משה עבדי. וגם בעוה"ז ממלא הקב"ה לאדם חפציו עבור עסק התורה כמו שאחז"ל כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר וגו'. וכל זה שכתבנו בגודל שכרו הוא אפילו בעוסק בתורה בתוך ביתו ובפרט לאלו אנשים המתנודדים בדרך שכרם יהיה חמשה פעמים ככה כדאיתא במדרש על הפסוק האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו האלף ללומדים שלא בביתם ומאתים ללומדים בביתם: והנה מכל מה שכתבנו בגודל שכר העוסק בתורה בעוה"ז ובעוה"ב נוכל ממילא להבין את גודל עונש הפורש עצמו מן התורה ואיתא בספרי כשם

ששכר ת"ת גדול מכל המצות כך עונש ביטו
גדול מכל העונות. ואיתא באבות אריב"ל בכל
ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומ
אוי להם לבריות מעלבונה של תורה וכו' ואי
בזוהר חדש שיום הדין שיהיה לעתיד כמו שכ
הנה היום בא בוער כתנור וכו' זה היום שעו
משה רבינו ע"ה לתבוע עלבונה של תורה וכדאי
במשנה אוי להם לבריות מעלבונה וכו' כי באמת על
גדול הוא לתורה אשר שורש קדושתה הוא למע
מהעולמות כולם כירוע כשבני אדם קרוצי חו
אשר בעפר יסודם פורשים ממנה. וכהב בספר מע
התורה שישים האדם אל לבו אלו היה מוכן לא
שפל אנשים לעבוד עבודת מלך גדול ונורא א
העבודה עצמה שכל גדולי המלכות עושין א
בודאי היה אותו האיש שמח שמחה עצומה
אין תכלית אע"פ שאין מקבל שום שכר על עבו
וכ"ש שלא היה מונע את עצמו מלשרת לפני הב
חלילה על אחת כמה וכמה איך צריך האדם לשנ
שווכה

שטעהט: כי הנה היום בא וכו' דען עס קומט דער טאג, ער ברענט וויא איין אויווען, דיא צדיקים וויעדער וועט ער מיט איהר (מיט דער זונן) היילען, וויא עס שטעהט: וזרחה לכם וכו' אונ אייך גאטטעס-פורכטיגע וועט שייגען א זונן פון גערעכטיגקייט אונ היילונג וכו'. ווער וועט בעשיטצט זיין לעתיד לבא, פון דער שרעקליכער זונען-היטץ? – פרעגט ר' יהושע – דער וואס האט געלערנט תורה, וויא עס שטעהט הנה היום בא וגו' – דער טאג וועט קומען וואס וועט ברענען וויא א פייער אונ דערביי שטעהט זכרו ;עדענקט דיא תורה וואס איך האב געגעבען דורך מיין קנעכט משה, צוא ווייזען אז נאר מיט דעם וועט מען ניצול ווערען פון פייער וכו'. אונ דאס איז אלץ גערעדט וועגען דיא וואס לערנען זיינענדיג אין דער-היים, אבער דיא וואס זיינען אין דער פרעמד (דיא עמיגראנטען) ווען זייא לערנען איז זייער שכר פינף מאל אזוי דיא גרויס, וויא דער מדרש זאגט אויף דעם פסוק אין שיר השירים האלף לך שלמה וכו' דוא שלמה האסט טויזענד אונ דיא וואס היטען זיין פרוכט האבען צוויא הונדערט, אז דיא ערשטע האלפט פון פסוק גיהט אויף דיא וואס לערנען תורה אין דער פרעמד, דיא אנדערע האלפט – אויף דיא וואס לערנען אין דערהיים. פון דעם אללעם, וואס

מיר האבען געשריעבען וועגען דעם שכר פון
וואס לערנען דיא תורה, קאנן מען שוין פערשט
וויא גרויס עס איז, פערקעהרט, דיא שטראף פא
ניט לערנען. דער ספרי זאגט: אזוי וויא דער ש
פון לערנען איז גראססער וויא פון אללע מצוות,
איז דער שטראף פאר'ן ניט לערנען גראססער
פאר אללע עבירות. רבי יהושע בן לוי האט
זאגט: יעדען טאג געהט ארויס א שטיממע (א ב
קול) פון דעם בארג חורב אונ זאגט: וועה
מענשען, וואס בעליידיגען דיא תורה (מיט זייער
לערנען אונ ניט פאלגען איהר) דענן עס איז ד
אין דער אמת'ן א גרויסער בזיון פאר דער תורה,
וואס זיא שטעהט אין א פיעל האכערע מדרגה
קדושה וויא דיא עולמות העליונות (אויבערשטע וועלט
– אז מיר קליינע שוואכע מענשען זאללען זיך ד
ווייטערן פון איהר. דער ספר מעלות התורה ברי
אנטגעגען דעם אזא משל: ווענן מען וואלט א
איינפאכען מענש בעעהרען מיט דער גרויס
עהרע צוא בעדיענען זעהר א גרויסען אונ שטארק
קאניג מיט דעמזעלבען דיענסט וואס עס טהוען
וואהנליך דעם קאניגס אריסטאקראטען אונ קאמט
הערען – מיט וואס פאר א פרייד וואלט ער זיך
נוסמען צוא דער ארבייט, ווען ער וואלט ראס
אפילו

בה ללמיד ההוה"ק שכל מלאכי מעלה משתעשעין
תמיד תם כל הצדיקים שבג"ע עוסקין בה ואף
לא לטגוע עצמו ממנה. ואחז"ל כשאדם עוסק
רה מקיפין אותו מלאכים הנבראין מהבל פיו
לא עין והוא בתוכן ממילא מובן עונש האדם
וב התורה עליו נאמר ועוזבי ה' יכלו אוי לאותה
ה אוי לאותה כלמה מה יעשה האדם ליום
רה היש קץ לעונשו כפי גודל השכר בן גודל
גש להפורש עצמו ממנה. עוד אמרו חז"ל
הסרפה עצמו מד"ת אין בו כח לעמוד ביום
שנאמר התרפית ביום צרה צר כחך ואיתא
ה"ק על פסוק זה וז"ל בשעתא דב"נ איתרפי
רייתא ואזיל באורחין דלא כשרין כמה בעלי
בו זמינין לקבליה למהוי עליה קטגוריא אפילו
תא דבר נש דאיהו חילא דיליה איהי מריה דבכו
ליה דכתיב צר כחך. התרפית מאן דמרפי ידיה

מקוב"ה דלא לאיתתקפא בקוב"ת והאיך יכיל בר נש
לאיתתקפא ביה בקוב"ה מאן דאתקיף באורייתא
אתקיף באילנא דחיי ויהיב תוקפא לשכינתא ובמה
סנגורין קיימין עליה לארכרא ליה לטב וכו', גם ע"י
נתגבר עול העובדי כוכבים על ישראל כדאיתא במדרש
על הפסוק כאכול קש לשון אש קש זה עשו ואש זה יעקב
הקש אוכל את האיש ואימתי כי מאסו תורת ה'
שרשם כמק יהיה שלא הועיל להם זכות אבות. עוד
איתא במדרש הקול קול יעקב כ"ז שקול יעקב מצפצף
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין ידי עשו שולטות
בו אין הקול קול יעקב וכו' וכה"ג כתיב בקרא אצל
רחבעם בן שלמה דכתיב וכחזקתו עזב את תורת ה'
עליו עלה שישק מלך מצרים וגו' ואמר לו הנביא בשם
ה' וידעתם את עבודתי ואת עבודת ממלכות הארצות
ואיתא במדרש איכה אימתי המלכות של עובדי
כוכבים גוזרת גזירה על ישראל ומצלחת בזמן
שמשליכין

לז קיין לאהן ניט בעקוממען! ווער רעדט ענטזאגען
פון דער אַרבּייט וואלט ער געוויס ניט. הַיינט
וואס פאר אַ גרויסע פרייד דארף מען שוין
גען תּוֹרה, דיזעלבּע תּוֹרה, וואס דיא מַלְאָכִים
ען זיך אונ קוויקען זיך מיט איהר אונ וואס דיא
קים אין גַן עֵדֶן פערגעהמען זיך מיט איהר, בּפְרַט
מען דארף זיך פון דעם, פון לערנען דיא תּוֹרה,
ענטזאגען. אַז אַ מענש לערנט תּוֹרה. זאגט דיא
א, רינגלען איהם אַרום דיא אַללע מַלְאָכִים,
ן ווערען בעשאפפען דורך דיא היטץ (רוּחַ) פון
מויל אונ ער איז צווישען זייא. עס איז זעלבּסט·
שטאנדליך וויא גרויס עס איז דיא שטראף פאר'ן
לערנען. אויף דיא נעהם דער פּסוּק: וְעוֹזְבֵי ה'
– אונ דיא וואס פערלאזען גאטט וועללען פער·
עט ווערען דענן אַוועק·לאזען דיא תּוֹרה איז גליך
מען לאזט אַוועק גאטט ב"ה. אונ וואס וועט מען
ווערען, אַז עס וועט קוממען דער יוֹם הַדִין? איז
דא אַ סוף צוא דיא שטראף וואס מען וועט
ען פאר'ן ניט לערנען תּוֹרה? אונ וויא גרויס וועט
דיא שאנדע, וויא גרויס דיא חֶרְפָּה וואס מען
האבען אויף יענער וועלט, אַז מען וועט ער·
רען פאר וואס ער ווערדט דאס אַזוי האַרט בּע·
אפּט! דער וואס לאזט זיך אָב אין לערנען תּוֹרה –
דיא גְמָרָא – האט ער ניט קיין כּח בּייצושטעהן
אין אונגליק וויא עס שטעהט געשריעבען:

הִתְרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶךָ (האסט זיך אָבגעלאזען
(בינסט אָבּהאנדיג געוועזען) אין אַ טאג פון אונגליק וועט
דיין קראפט ענג (קליין) ווערען). אויפ'ן זעלבען פּסוּק
זאגט דער זוהר מיט דיא ווארטער: בּעת דער מענש
ווערדט נאכלעססיג אין דער תּוֹרה אונ געהט אין אַ
שלעכטען וועג, וויפיעל פיינד (מַלְאָכִים רָעִים) ווערען
פאר איהם אָנגעבּרייט אויף יענער וועלט, צוא
מְקַטְרֵג זיין אויף איהם, זיין אייגענע נְשָׁמָה איז מְקַטְרֵג
אויף איהם. אָבער דער וואס שטארקט זיך אין דער
תּוֹרה, שטארקט ער זיך דורך דעם אין בוים פון
לעבען אונ גיבּט קראפט דער שְׁכִינָה, אונ אַ סך
מְלִיצִים טוֹבִים שטעללען זיך פאר גאטט צוא דער·
מאהנען איהם צוא גוטטען. דורך דעם ניט לערנען
תּוֹרה שטארקט זיך איבער אונז דער יאך פון דיא
גאצענדיענער, וויא דער מִדְרָשׁ זאגט אויף דעם פּסוּק:
כֶּאֱכוֹל קַשׁ לְשׁוֹן אֵשׁ (וויא דיא שטרויה ווערדט גע·
געססען (פערברענט) – פון דער צונג פון פייער) „קַשׁ"
שטרויה, זאגט דער מִדְרָשׁ, מיינט מען עֵשָׂו, „אֵשׁ
(פייער) – יַעֲקֹב, דיא שטרויה – אַלזוא עֵשָׂו – עסט
אויף, פערברענט דעם „פייער" – יַעֲקֹב'ן – אונ ווען
איז דאס אַזוי? כִּי מָאֲסוּ תּוֹרַת ה', בּעת זייא פער·
אַכטען דיא תּוֹרה פון גאטט וכו'. אויף דעם פּסוּק,
הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו, זאגט דער מִדְרָשׁ:
כָּל זְמַן דער קול פון יַעֲקֹב הערט זיך אין דיא בָּתֵּי
מִדְרָשִׁים. האבען דיא האנד פון עֵשָׂו איבער איהם
קיין

שמשליכין ד"ת לארץ שנאמר וצבא תנתן על התמיד בפשע ותשלך אמת ארצה זו התורה דכתיב אמת קנה ואל תמכור וכתיב זנח ישראל טוב אויב ירדפו ואין טוב אלא תורה וכתיב ויסעו וכו' ויחנו ברפידים וכתיב אח"ז ויבא עמלק ודרשו חז"ל בשביל שרפו ידיהם מן התורה. גם נידון בגיהנם עבור זה החטא כמו שאמרו חז"ל כל הפורש עצמו מדברי תורה נופל בגיהנם שנאמר אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח ואין רפאים אלא גיהנם וכו' גם הוא נזוף לפני המקום כדאיתא באבות שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף. וכתב רבינו יונה באגרת התשובה כשבני אדם פוסקים ממלאכתם ומעסקיהם והולכים לבתיהם או יושבים בקרנות כשהם בטלים ומשיחים בדברים בטלים רעהם רבה וחטאתם כבדה מאד לפי שהם מבזים את התורה שאלו היו מאמינים שאין תכלית למתן שכרה למה לא ישיבו רגליהם ללמוד הלא האדם זריז ואץ ברגליו למלאכתו ולעסקיו

ויודע כי הכל הבל ואיך ישכח חיי עוה"ב ולא יתן חל ביום מן הימים או שעה מן השעות ללמוד, ואל יאמ בלבו עוד עת לעשות לה' לקרוא בתורה ולעשו צדקה ומעש"ט אשם הוא אשם לה' ואחי דמה שאמר הכתוב כי דבר ה' בזה וגו' זה קאי ע מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שהוא בוז דבר ה'. ע"כ חייב כל אדם לתקן מקום בביתו ללמו שם הלכות או מקרא כל אחד לפי ערכו וכאש יפנה מעסקיו ומדי עברו ממלאכתו יסור שמ לשנות או לקרות ובתקנה הזאת יפליא עצה לנפ לחשוך אותה מני שחת ויחשוב על קצו ויבין לאחריו כמו שאחז"ל הסתכל בג' דברים וכו' עכ"ל ר"י הנ"ל והנה במה יהיה ליסודו פשוט הוא דלאנשים טרודי שאין להם הרבה שהות ללמוד רק איזה ז צריך ללמוד בהלכות הנוגעים לו למעשה המבוארי בשו"ע או בחיי אדם וחכמת אדם ולהתבונן בהם ע הענינים שמזדמנים לו איך להתנהג וביותר צרי
להיות

קיין שליטה ניט. אין מדרש איכה שטעהט: ווען גליקט עס דער רעגירונג פון דיא גאטצענדיענער מיט איהרע גזירות, וואס זיא גיבט ארויס אויף אידען? בעת דיא אידען ווארפען אוועק דיא תורה, וויא עס שטעהט וכו'. וואס עמלק איז אין דער מדבר אנגעפאללען אויף דיא אידען, זאגט דיא גמרא, איז דאס אויך געוועזען ווייל זייא האבען פערנאכלאססיגט דיא תורה. דער וואס דערווייטערט זיך פון דברי תורה – זאגט ווידער דיא גמרא – פאללט אריין אין גיהנום, וויא עס שטעהט געשריעבען וכו'. דער וואס לערנט ניט קיין תורה – שטעהט אין פרקי אבות – הייסט א נזוף (א פערווארפענער, אויסגעשלאססענער). רבינו יונה אין זיין אגרת התשובה זאגט בזה הלשון: לייט געהען אהיים אדער קלויבען זיך אויף אין א גאסס בעת זייא ווערען בעפרייט פון זייער ארבייט, אונ פערברייגגען דיא צייט אין פוסטע שמועסען – דיא לייט פערדיענען מיט דעם זעהר א גרויסע עבירה, ווייל זיי זיינען מבזה (פעראכטען) דיא תורה, דענן ווען זייא וואלטען געגלויבט, אז זייא וועללען פאר'ן לערנען תורה בעלאהנט ווערען – וואלטען זייא דענן דיא צייט בעססער ניט פערבראכט אויף לערנען? אין געשעפט זיינען זייא דאך זעהר געשיקט אונ פלייסיג, חאטש זייא וויסען, אז דאס איז אללעס גארנישט מיט גארנישט – הייגט וויא אזוי קאנן מען

פערגעססען דעם צוקינפטיגען לעבען (חיי העולם הב אונ ניט בעשטימען א געוויססע צייט אין טאג צו לערנען תורה? אונ מען זאלל זיך ניט טראכטען איך וועל נאך געגונג צייט האבען צוא לערנען תורה אונ געבען צדקה אונ טהון מעשים טובים – דיא זינ איז זעהר גרויס, ווער ווייס וואס מארגען וועט זיין. אויף דעם פסוק: כי דבר ה' בזה (דענן ער האט פעראכטעט נאטטעס ווארט), זאגט דיא גמרא, דאס געהט אויף דעם וואס קען לערנען אונ לערנ ניט, אזעלכער פעראכטעט מיט דעם גאטטעס ווארט דעריבער איז יעדער איד מחויב צוא בעשטימען איין ארט ביא זיך אין שטוב צוא לערנען דארט הלכות (דינים) אדער פסוק (תנ"ך) יעדערער נאך ערך נאך. אונ ווען ער וועט נאר צייט האבען זאל ער דארטען אריינגעהן לערנען אונ דורך דעם וועט ער נצול ווערען פון גיהנום אונ וועט טראכטען וועגן דעם וואס עס וועט שפעטער זיין, וויא דיא גמר זאגט: הסתכל בשלשה דברים וכו' דערמאהן זיך פ וואנען דוא קומסט ארויס, אונ וואוהין דוא געהסט אונ פיהל פאר וועמען דוא דארפסט דין וחשבון געבע אין וואס דער לערנען זאלל בעשטעהן, דאס איז פשוט דיא וואס זיינען פערנומען אונ האבען וועני צייט צום לערנען, דיא דארפען לערנען דיא דינ פון שולחן ערוך, חכמת אדם אונ חיי אדם, תהלי
ויינען

היות בקי בהלכות שבת כי הוא יהד שהכל תלוי
ולהתבונן בעצמו בעת הלימוד איך יתן עצה
עצמו אם יזדמן לו זה הענין למעשה. ואם הוא
יש שאינו יכול ללמוד שו"ע או ח"א לעצמו יראה
שכור רב לעצמו לזה. ובזמן שגם זה אין ביכלתו
סוד עכ"פ מקרא או שיאמר תהלים ולא לישב בטל
במלה טביאה לידי כמה מדות מגונות והמרגיל
עצמו שלא לישב בטל בעתות הפנויות אשרי לו:

פרק יד

בו יבואר שמצוה יותר ללמוד בחבורה.

הנה עצם הלמוד אף שכשהוא לומד ביחידי הוא
ג"כ מקיים מ"ע של ת"ת מ"מ לכתחלה מצוה
הדר כל מה שיכול ללמוד בחבורה שעי"ז מתקדש
ם שמים יותר כשנאספים רבים מבני ישראל לעבודת
הש"י וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה בסימן
קס"ח ע"ש וכן אמרו חז"ל בכמה מקומות ברב עם
הדרת מלך וכבר אחז"ל (ברכות ו) שיש נ"מ בין מי
שלומד ביחידי דאף שהקב"ה קובע לו שכר ע"ז מ"מ
לא מכתבן מיליה בספר הזכרונות כשא"כ כשלומד
שלא ביחידי נאמר עליהם בכתוב אז נדברו יראי
ה' איש אל רעהו וגו' ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי
ה' ולחושבי שמו וכ"ש כשלומדים בעשרה יחד דאז
קדמה שכינה ואתיא כדכתיב אלהים נצב בעדת אל.
וגם אחז"ל אין התורה נקנית אלא בחבורה והוא
אחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם כדאיתא
באבות פ"ו ובדיבוק חברים. ומפני שראיתי אנשים
שדרכן להשתמט מללמוד בחבורה בביהמ"ד הדף
גמרא או פרק משניות ולומדין לעצמן והדרך ההוא ישר
בעיניהן וע"כ ראיתי להרחיב קצת הדבור בזה ולהראות
דיש כמה מעלות להלומד בחבורה. א) דבחבורה
מתקיים יותר הקביעות עתים שלו שאין כח כל
כך

נען זייא נוגע אין פראקטישען לעבען. דערביי מוזען
א גוט בעטראכטען דיא זאכען וואס קומען זייא
אר, כדי זייא זאללען וויסען וויא צוא נוהג זיין
(צוא פיהרען זיך), איבערהויפט דארף מען זעהן
לאר זיין אין דיא דינים פון שבת, וועלכע זיינען
בטיגער פון אללע, אונ צוא בעטראכטען גוט בעת
עם לערנען, וויא ער וואלט געטהון ווען ס'ם וואלט
יהם אויסגעקומען אזא זאך אין פראקטישען לעבען
הלכה למעשה). ווען מען קען אליין ניט לערנען,
לל מען זיך זעהן דינגען א רבין, אונ ווען דאס
ז אויך אונמעגליך זאלל מען חאטש לערנען פסוק
דער זאגען תהלים, נור ניט זיטצען לעדיג אין דער
ייער צייט, דענן לעדיג-געהן ברייגגט דעם מענשען
א פערשיידענע שלעכטע מדות (לעדיג-געהן איז דיא
מטער פון אללע עבירות) אונ אז וואהל איז דעם
ענשען, וואס געוואהנט זיך איין גיט זיטצען קיין
מינוט לעדיג:

פרק יד.

בוואהל ווען מען לערנט תורה אליין איז מען אויך
מקיים דיא מצוה פון תלמוד תורה, פון
עסטוועגען איז דיא מצוה א סך גרעססער, אז מען
אנן לערנען מיט א גאנצען עולם צוזאממען, דענן
זיך דעם, וואס א סך אידען קלויבען זיך אויף צו-
זאממען צוא דיענען גאטט ווערדט נתקדש שם שמים
(געהייליגט דער נאמען גאטטעס) וויא רבנו יונה זאגט
אין זיין שערי תשובה, אין סימן קס"ח, אונ וויא דיא
גמרא זאגט אין פיעל ערטער. אויף דעם געהט אויך
דער פסוק: ברב עם הדרת מלך – וואס גרעססער
עם איז דאס פאלק – וואס דיענט דעם קעניג – איז
אללעם גרעססער דיא עהרע, וואס דער קעניג האט
דאדורך. דער וואס לערנט אליין תורה – זאגט דיא
גמרא – חאטש גאטט בעשטיממט איהם פאר דעם
שכר, פון דעסטוועגען זיינע ווארטער ווערען ניט
אריינגעשריבען אין דעם ספר הזכרונות, אבער אז
מען לערנט מיט נאך מענשען ווערען דיא ווארטער
אריינגעשריבען אין דעם ספר הזכרון אויפ'ן הימעל
וויא עס שטעהט: אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו
ויכתב בספר זכרון. אונ אז מען לערנט מיט א מנין,
קוממט דיא שכינה אונ שטעהט דערביי וויא עס
שטעהט וכו'. אויך זאגען דיא חז"ל, אז דיא תורה
ווערדט ערווארבען נור דורך דעם וואס מען לערנט
זאלבע-עטליכע אונ אזוי שטעהט אין פרק. אונ ווייל
מיר האבען געזעהן אזעלכע, וואס מאכען זיך ארויס
פון צוא לערנען דעם בלאט גמרא אדער דעם פרק
משניות אין בית המדרש, מיט אנדערע חברה לייט,
אונ לערנען פאר זיך, דעריבער מוזען מיר דיא זאך
ארומרעדען א ביסעל באריכות, אויפצווייזען אז אין
פיעל

כך להיצר לבטל קביעותו מפני שחביריו יזכירוהו שילך ללמוד ויתבייש לפרוש מהצבור וגם דכשהוא לומד בעצמו אין ניכר כ"כ כשמחסר איזה יום משא"כ בשיש לו שיעור בביהמ"ד ווכר את החסרון תמיד כשרואה חביריו שסיימו כמה פרקים והוא חסר מהן ורואה להשלימן. וכמו שאחז"ל קנאת סופרים תרבה חכמה. ב) דמצוי שמקיים עי"ז גם המ"ע של לימוד תורה לאחרים דלפעמים שחבירו אינו מבין היטב הדבר והוא מסבירו וכדמוכח (בב"מ ל"ג) דעי"ז הוא בכלל רבו עי"ש. ג) דע"י חבורה מתרחבת הידיעה יותר משא"כ כשלומד יחידי וכמו שאחז"ל (ברכות ס"ג) חרב אל הבדים ונואלו חרב על שונאיהן של ת"ח שעוסקין בתורה בד בד ולא עוד אלא שמטפשין שנאמר ונואלו. וגם אמרו (תענית ז:) למה נמשלו ד"ת כאש שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה' לומר לך מה אש אינו דולק יחידי [עץ אחד אינו דולק אלא ב' או ג' ביחד] אף דברי תורה אין מתקיימין ביחידי. ואיתא במדרש שה"ש רבה שני חברים שהיו עוסקין בדבר הלכה ונכבשין [היינו נוחין] זה לזה בהלכה עליהם הכתוב אומר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ואין דיבור אלא לשון נחת שנאמר ידבר עמים תחתינו ולא עוד אלא שאם טעו הקב"ה מחזיר להן טעיהן כמ"ש ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו וישמע להם ויכתב שהוא כותב על לבם כמד"א ועל לבם אכתבנה, ספר זכרון לפניו שהוא מזכירה להם. וגם מחמת זה שהידיעה מתרחבת יותר רצון הש"י שהאדם ילמוד בחבורה כדדרשו חז"ל (ברכות ס"ג) על הפסוק הסכת ושמע ישראל וגו' עשו כתות כתות ועסקו בתורה ע"ש בגמרא. ד) דעל ידי זה מתקדש שם שמים יותר וכנ"ל וגם הלא ידוע מה שאמר הכתוב אם תבקשנה ככסף וגו' אז תבין יראת ה' וידוע בבקשת הכסף דאם יזדמן לאדם שני עסקים באחד יכול להרויח מאה זוז ובשני מאתים זוז בודאי יבחר בהעסק של מאתים וגם בכאן הלא ידוע מה שאחז"ל

והובא

פיעל זאַכען איז דער לערנען מיט אַ חֶבְרָה בעסער ווי אַלליין. א) קאָנן מען מיט אַ חֶבְרָה בעסער אָבהיטען די צייט, וואָס מען האָט בעשטימט אויפ'ן לערנען, אַמאָל שעמט מען זיך פאַר די איבעריגע חֶבְרָה־לייט, אַמאָל דערמאָהנען זיי טאַקי צוא גיין לערנען, און אַז מען לערנט אַליין איז ניט קאָנטיג, ווען מען פערפעהלט אַמאָל דעם בלאַט גְמָרָא, אָבער אַז מען האָט אַ שִׁעוּר אין בֵּית הַמִדְרָשׁ זעהט מען אַז די חֲבֵרִים האַלטען ווייטער, דערמאָהנט מען זיך שוין אויך און מען זעהט אָנצוּיאָגען זיי. און אַזוי זאָגט די גְמָרָא: קִנְאַת סוֹפְרִים תַּרְבֶּה חָכְמָה, די קִנְאָה פון די סוֹפְרִים (די געלערנטע), וואָס זיי זיינען זיך איינער אין צווייטען מְתַקַנֵא, פערמעהרט חָכְמָה, ווען יעדער איינער וועהט יאָגען דעם צווייטען אין לערנען. ב) דורך דעם איז מען אָפט מְקַיֵים די מִצְוָה לערנען תּוֹרָה דעם צווייטען, עס מאַכט זיך אַז יענער פערשטעהט ניט אַ זאַך און מען גיבט איהם צוא ערקלערען. ג) פערשטעהט מען אַליין אויך בעסער וואָס מען לערנט אין קאָמפּאַניע, ווי די גְמָרָא זאָגט אויף דעם פָּסוּק: חֶרֶב עַל הַבַּדִּים וְנוֹאָלוּ, אַ שווערד זאָל קומען איבער די שׂוֹנְאִים פון די תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וואָס לערנען די תּוֹרָה איינצינ־ווייז און נאָכדעם ווערען זיי אויך נאַרִיש. אין אַיין אָרט זאָגט די גְמָרָא אויף דעם פָּסוּק: הֲלֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ, פאַר וואָס איז די תּוֹרָה געגליכן צו פייער? אַזוי ווי פייער, ווען שטאַרקט זיך דער פייער נאָר ווען עס איז צוויי האָלצער, אַזוי האָט די תּוֹרָה אויך ניט קיין קִיוּם ווען מען לערנט איהר איינצינווייז. אַז צוויי חֲבֵרִים לערנען צוזאַמען אַ הֲלָכָה – זאָגט דער מִדְרָשׁ – געהט אויף זיי דער פָּסוּק: אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' וכו', די גאָטעס־פורכטיגע האָבען גערעדט איינער מיט'ן צווייטען, און גאָט האָט פערנומען און איינגעהערט זיך. נאָך מעהר: אַז זיי האָבען אַ טָעוּת ווייזט זיי גאָט אויף דעם טָעוּת ווי עס שטעהט וכו'. אויף דעם פָּסוּק הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, זאָגט די גְמָרָא אַז מען מיינט דאָמיט מען זאָלל זיך מאַכען כִּתּוֹת צום לערנען. ד) דורך דעם ווערט אויך מעהר נִתְקַדֵשׁ שֵׁם שָׁמַיִם, ווי מיר האָבען פריהער געזאָגט. אויך איז ידוע דער פָּסוּק: אִם תְּבַקְשֶׁנָּה כַכָּסֶף וכו' (ווען דוא וועסט איהר, די חָכְמָה (די תּוֹרָה), זוכען ווי געלד דאַנן וועסט איהר וויסען, און אַזוי ווי ביי געלד זוכען, אַז עס מאַכט זיך צוויי געשעפטען, וואָס פון איינעם קאָנן מען פערדיענען נאָך אַמאָל אַזוי פיעל ווי פון אַנדער'ן נעהמט מען זיך דאָך צוא דעם געשעפט אין וועלכען מען קאָנן מעהר פערדיענען, אַזוי איז דאָ אויך: יע־

ליקנען

ובא ברש"י פרשה בהקתי] דאינו דומה מרובים
ישים את המצוה למועטים העושים את המצוה
כ בודאי יותר טוב ונכון שיעשה המצוה בקיבוץ
"ז כח חכות המצוה גדול הרבה יותר. בא וראה
ה חביבה מצוה זו בעיני הקב"ה שעי"ז נושא
ם לישראל וכדאיתא בתנא דבי אליהו (פכ"ג)
בה הקב"ה למדת הדין ששואלת לפניו למה הוא
א פנים לישראל והלא כתיב האל הגדול הגבור
ורא אשר לא ישא פנים והשיב הקב"ה האיך לא
א פנים לישראל וכו' ולא עוד אלא שהם מלמדין
התורה ויושבין אגודות אגודות ועוסקין בתורה וכו'
"ל דלפי שעוסקין באגודה שזהו יותר מן החיוב
ס"ע גופא וכדי להרבות כבוד שמים גם אני לא
עמהם במדת הדין] ומשמע עוד בתד"א זוטא
"ד) דאחר כל המצוקות והתלאות שישראל יסבלו
ף גולה לא יזכו להגאל אלא בזכות שלומדין
תורה בחבורה וז"ל שם שאין ישראל נגאלין לא
מתוך הצער ולא מתוך השעבוד ולא מתוך הטלטול
ולא מתוך הטירוף ולא מתוך הדוחק ולא מתוך שאין
להם מזונות אלא מתוך עשרה ב"א שהן יושבין זה אצל
זה ויהיה כל אחד מהם קורא ושונה עם חבירו וקולם
נשמע שנא' וכו' עי"ש ואחר כל הדברים הנשגבים
האלה שנמצאו במעלת לימוד בחבורה ראוי לכל אדם
להתאמץ בזה ולזרז לאחרים ג"כ שלא יפרשו מן החבורה
ויהיה שם שמים מתאהב על ידו ואז אשרי לו בזה ובבא:
והנה כ"ז במי שאפשר לו ללמוד ביחידות דאפ"ה
מצוה רבה להשתדל ולעשות כתות
ללמוד בחבורה וכ"ש באלו שא"א ללמוד בעצמן
ולשכור רב כל אחד בפני עצמן ג"כ אין ביכלתם
כמה החוב גדול עליהם *) להתחבר יחד ולעשות
להם חבורה לשכור להם רב שיורה להם דרך ה'
אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשון ומקיימין מה
שאמר

*) והנה נמצאו מכבר בהרבה עיירות אנשים יראים החפצים לזכות את הרבים ומקבצים אנשים בחורים או גדולים
שחסר

נען דא פאר'ן מענשען צווייערלייא אופנים, וויא
מקיים זיין דיא מצוה פון ת"ת, אונ איין אופן,
ניש נאלבע־עטליכע, שטעהט פיעל העכער פון
ם אנדערן אופן לערנען ביחידות, נאטירליך דארף
בעסער מקיים זיין דיא מצוה אויף דעם אופן
ר וועלכען מען וועט האבען מעהר שכר, אונ זעהן
רנען דווקא מיט א קבוץ. דיא מדת הדין – שטעהט
תנא דבי אליהו – פרעגט דעם רבונו של עולם:
ר וואס בינסט דוא נושא פנים (בימסט נאכזיכטיג
עק) דיא אידען? עס שטעהט דאך: האל הגדול
בור והנורא אשר לא ישא פנים, דער גרויסער
ארקער אונ פורכטערליכער גאטט, וואס איז קיינעם
נושא פנים? וויא אזוי זאלל איך דיא אידען ניט
א פנים זיין – אנטווערט גאטט – וכו' נאך מעהר –
לערנען דיא תורה מיט אנדערע אונ זיטצען קאמ־
פעניעז אונ זיינען זיך עוסק בתורה. דיא כונה
: דערפאר וואס זייא זיינען מקיים דיא מצוה פון
מוד תורה מיט מעהר הדור כדי מעהר צוא מקדש
דעם שם שמים, דערפאר בעגעה איך זיך מיט
אויך לפנים משורת הדין, איך בעהאנדעל זייא
שטרענג נאכ'ן דין נור מיט רחמנות, מיט נאכזיכט.
דעם תד"א זוטא שטעהט בזו הלשון: אידען וועללען
אויסגעלאזט ווערען פון גלות ניט צוליעב דעם צער
(וואס זייא האבען געהאט) ניט צוליעב דעם שעבוד
(דיא קנעכטשאפט) ניט פון זייער וואלגער'ן זיך נע ונר
וכו' נור צוליעב דעם זכות פון דיא צעהן מענשען
וואס זיטצען צוזאממען אונ לערנען וכו'. נאך דיא אללע
ערהאבענע מאמרים וואס רעדען בשבח פון דעם
לערנען מיט א קבוץ (מיט א קאמפאניע) מוז זיך יעי
דערער בעמיהען אליין, אונ צוטרייבען אנדערע ניט
צוא לערנען תורה אליין נור צוזאממען מיט אנדערע,
אונ דאנן וועט דורך איהם נתקדש ווערען דער נאמען
גאטטעס אונ אז וואהל וועט איהם זיין אויף יענער אונ
אויף דער וועלט:
דאס איז אלץ גערעדט וועגען דיא וואס קאנען אליין
אויך לערנען, איז דיא מצוה פון לערנען מיט
אנדערע צוזאמען א סך גרעססער, אבער דיא וואס
קאננען אליין איבערהויפט ניט לערנען, אונ דינגען
א רבין פאר זיך אליין פארמאגען זייא ניט, אזעלכע
מוזען געוויס צונויפקלויבען זיך אונ דינגען צוזאממען
א רבין, וואס זאלל זייא אנווייזען דיא וועג פון גאטט,
אין וועלכע זייא זאללען געהן אונ זייא זאללען מקיים
זיין דיא תורה אונ דיא מצות*) אויף דעם האט שוין
דער תנא געזאגט אין אבות, עשה לך רב וכו' מאך
דיר

*) אין פיעל שטאדט געפינען זיך שוין פרומע אידען וואס זארגען פאר זייער פאלק אונ קלויבען אויף
יונגע

שאמר התנא באבות עשה לך רב וקנה לך חבר, וגודל ענין זה אין צריך להאריך שבלא זה ישאר כל אחד בלא מקרא ומשנה והלכות ומה ישיב כשישאל לו בתחלת הדין שלו על כל אלה וכבר כתוב בתורה

ע״ז

שהכר להם ידיעות התורה ומלמדים אותם מקרא משנה הלכות ואגדות ואשרי חלקם שאף שאין זה מגיע לענין עשיית ישיבות ות״ת שהיא עיקר הקיום לתורה שלא תשתכח מישראל שאם אין גדיים אין תישים, וכמבואר לקמן בפרק י״ח ע״ש, אבל גם זה הוא ענין קדוש מאד ומרבים כבוד השי״ת בזה. ויען שאין הכל מתבוננים בגודל הענין אבאר קצת מגודל קדושת הדבר הזה ממה שנמצא בחז״ל למען יתחזקו רבים בזה ובפרט בזמננו זה שמצב ישראל נתרופף וכבוד ה׳ נתמעט בארץ. ראשית כל לבד המ״ע של ת״ת דרבים ידוע שקוגים בזה נפשות ממש שלוקחין עצמות יבשות ונופחין בקרבן נשמת חיים שע״י למוד התורה מגיעין יראת ה׳ והנהגות ישרות בדרכי המדות ושמירת המצות עד שיהפכו ממש לאנשים אחרים וכמו שאחז״ל (ברכות ט״ו) למה נסמכו אהלים לנחלים (כדכתיב מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל כנחלים נטיו וגו׳) לומר לך מה הנחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלים האדם מכף חובה לכף זכות:

וכן אמר התנא ר״מ באבות דבל המדות הקדושות כמו ענוה ויראה ואהבת המקום והבריות הכל נקנה לאדם ע״י למוד התורה וגם מזכין אותו להיי נצח דבא רק ע״י לימוד התורה וכמו שאמר הכתוב כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ומבואר אצלינו במקום אחר מפסוקי התורה ומאמרי חכמינו ז״ל כי רק זאת היא חיי הנפש וגם מוכין אותו לתחיית המתים שאינם היים אלא מי שיש בו אור תורה כמו שאחז״ל (כתובות קי״א) מהפסוק כי טל אורות טלך דכל מי שיש בו אור תורה אור תורה מחייהו. וכמה חביבים האנשים האלו בעיני השי״ת עבור זה גופא שמלמדין תורה לישראל שנקראים בניו ומביאין אותן לחיי עולם הבא. וכמו דאיתא בתנד״א (פי״ד) לענין עצם התורה לאחד ששאלו למה חביבה היא בעיני הקב״ה יותר מכל באי עולם והשיב לו בני מפני שדברי תורה מכריעין את בני אדם לכף זכות ומחנכין אותן למצות ומביאין אותן להיי עוה״ב. משל למלך ב״ו שיש לו בנים ועבדים הרבה בתוך ביתו ויש למלך עבד זקן ביניהם שמלמד את בניו דרכים נאים ומע״ט ובכל יום ויום כשנכנסין בניו ועבדיו לפניו מניח המלך את כולם ואוהב את העבד הזקן שיש לו בתוך ביתו ואמרו לו עבדיו

למה

דיר, בעקום דיר א רבין אונ ערווערב (קריג) דיר א חבר. וויא וויכטיג דאס איז – וועגען דעם דארף מען ניט מאריך זיין, ווייל יעדער פערשטעהט עס אליין גאנץ גוט. ניט לערנענדיג בלייבט מען דאך ניט וויסענדיג א דין אונ איבערהויפט פרעמד אין אללעס אונ וואס וועט מען ענטווערען, ווען מען וועט פרעגען אין דעם יום הדין: עסקת בתורה? האסט דו געלערנט תורה? אונ עס שטעהט אין פסוק אז די

תורה

יונגע אונ אלטע לייט פון פראסטען נאראד אונ לערנען מיט זייא תנ״ך, משניות, הלכות אונ אגדות. נ... טירליך איז דאס אגאנץ גרויסע מצוה, חאטש דאס קוממט ניט צוא דער מצוה פון מיסד זיין ישיבות א... תלמוד תורה׳ס וואס דאס איז דער גרונד, דענן נור דורך דעם קאנן די תורה האבען א קיום אונ ניט פע... געסען ווערען ביי אידען, אבער דאס איז אויך איין גרויסע זאך, אונ ווייל ניט אללע ווייסען, וואס פ... א גרויסע מצוה דאס איז וועללען מיר דיא זאך ארומרעדען א ביסעל באריכות. ערשטענס איז דיא מצ... פון לערנען תורה, אנדערע, אזעלכע וואס קאנען אליין ניט לערנען, זעהר גרויס, דענן זייא מאכען דיא אידען זאללען זיין בעליעבט ביי גאטט אונ ער זאלל פרייד האבען פון זייא אונ פארשפארען שטראפ... זייא. היינט וויא גרויס איז זייער זכות, וויא מיר האבען שוין א ביסעל בעוויזען אין דעם פר... זייא נעהמען איינפאך אויסגעטריקענטע ביינער אונ בלאזען אין זייא א נייע נשמה, דענן דורכ׳ן לערנ... ווערען דיא פראסטע אונוויסענדע מענשען גאר אנדערע, זייא קריגען יראת שמים אונ מדות טובות א... היטען אב דיא מצוות התורה – זאגען וואס אהן דעם איז דער איד קיין איד ניט, וויא דיא גמרא זא... אויף דיא פסוקים: מה טובו אהליך יעקב (וויא גוט זיינען דיינע געצעלטען יעקב. דיינע רוהע־ערטער ישרא... אונ גלייך נאך דעם שטעהט דער פסוק: כנחלים נטיו וכו׳ (וויא דיא טייכען זיינען זייא אויסגעשפרי... וכו׳) דעריבער – זאגט דיא גמרא – שטעהט דער ווארט נחלים (טייכען) נעבען דעם ווארט אהלים (געצעלט... צוא בעווייזען מיט דעם אז פונקט וויא דיא טייכען מאכען דעם מענשען פון אומריין ריין, אזוי דיא ... צעלטען (דיא אהלי התורה) מאכען דעם מענשען פון שולדיג (זינדיג) אונשולדיג. אונ אזוי שטעהט אין פרק... אללע היילינגע מדות, וויא ענוה (בעשיידענהייט) יראת שמים (גאטטעספורכט) גאטטסליעבע אונ מענש... ליעבע – דיא אללע מהייליגע מדות קאנן דער מענש קריגען נור דורכ׳ן לערנען תורה. דער לערנען איז ד... מענש אויך מזכה מיט דיא חיים הנצחיים (דעם עווינגען לעבען). דיא מעלה פון דעם איז אין צוויי...

ערשטענס

ז. כי הוא חייך וארך ימיך דע"י התורה נברא
החיים לנפש לעוה"ב לנצח. ועיקר הלימוד יהיה
ל אנשים כאלו בהלכות כדי שידעו לקיים מצות
שבלא הלימוד בודאי נכשלין בכמה גופי תורה
"ז אמרו חז"ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה.

ומ"מ צריכים לקבוע עת ללמוד גם בספרים המיוסדים
על עניני המוסר והמדות כדי להרגילם ליראת ה'
וללכת בדרכי הצדק והיושר בין איש לרעהו כדי שלא
יתחלל השם ח"ו דהנה האנשים המתקרבים עצמם
יותר לתורה אם ימצא אצלם מדות מגונות [כגון
מהלוקת

ה אהבת את העבד הזקן יותר מן הכל ואמר להם המלך אלמלא עבד זקן זה שהוא מלמד את בני דרכים נאים ונעימים ומעש"מ
יהיה עליהם כך ד"ת הואיל ומכריעין את ישראל לכף זכות ומתגבין אות; במצות ומביאין אותן לחיי עולם תבא לפיכך חביבין
ת על הקב"ה יותר מכל באי עולם ומכל מעשה ידיו שברא. וממש ה"ה למי שמשתדל ללמד תורה לבניו של מקום הוא חביב ג"כ
יני הקב"ה מכל באי עולם שהתורה הלא מונחת בקרן זוית ואם לא ימצא מי שישתדל ללמד אותה לבניו של
ים ישארו ריק מפנה ומכל המצות וא"כ הוא המכריע את בניו של הקב"ה לכף זכות ומתגבן במצות ומביאן לחיי עוה"ב
התורה שלומד עמהן. והנה כתיב יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו ואימתי יש לו להקב"ה שמחה במעשיו
ויודעים תורתו והולכים במדות ישרות ושמו הגדול מתאהב ומתקדש על ידם וכמו שאחז"ל (יומא פ"ו), אבל אם ת"ו
ו בורים וילכו בארחות עקלקלות מה שמחה מגיע לו להש"י מהם ורק עצבון (ובפרט כשמוכרח להענישם עבור עונותם,
מו שאחז"ל (סנהדרין מ"ו) כשהאדם מצטער שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי) וא"כ זה שמלמד לבניו
ל מקום שיהיו יודעי תורתו ויעשו הטוב והישר לפניו ועי"ז מקבל הקב"ה שמחת בבניו כמה הוא חביב ע"ז לפניו וכמה
מת הוא ויתענג עבור זה לנצח. ואלו האנשים מזכי הרבים זוכים עבור זה לבנים גדולי התורה שמזכין ישראל בתורה
צות, וכמו דאיתא בתנד"א (פ"ח) גבי אלקנה שהשתדל לזכות את ישראל לעלות לרגל לירושלים וא"ל הקב"ה אתה
כרעת את ישראל לכף זכות וחנכת אותם במצות וזכו רבים על ידך, חייך שאני מוציא ממך בן שיכריע את כל ישראל
ף זכות ויחנך אותם במצות ויזכו רבים על ידו. ואל יקטן ענין הזה בעיני גדולי התורה לומר כי למודים הנצרכים לאנשים
אלו ימצאו אנשים אחרים שילמדו אותם ולא אבטל תורתי עבור זה דלא כן הדבר האף דבאמת במקום שאין אנשים
' מי שירא וחרד לדבר ה' ירוץ לדבר מצוה הרבה הזו ויעזורהו מן השמים, אבל אם יחזיק בזה הגדול בתורת
קיים ויתגדל הדבר הרבה יותר ויתחברו רבים לשמוע לקחו ויורה להם הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון, ועל ביטול
רתו אל ידאג כלל דאיתא בתנא דב"א (פי"ג) דבשכר שמלמד תורת לרבים הקב"ה מפקח אותו ומוסיף לו חכמה ובינה
דאיתא שם כל ת"ח המלמד תורה ברבים לישראל לש"ש ואינו נושא פנים לעשיר ולעני אלא מקרא הוא מקריא את כולם
אחד ומשנה הוא שונה את כלם כאחד מתוך כך הקב"ה מרחם עליו ונותן בו חכמה ודעה בינה והשכל ונותן לו חלק עם
צדיקים אברהם יצחק ויעקב ועליו הכתוב אומר מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים וגו' עכ"ל.

והנה באופן הלימוד נאות מאד להנהיג שכל בני החבורה יחזרו בעצמם זה עם זה את כל משנה ומשנה או פרשה
ו הלכה שלומד עמהם הרב שלהם ואחר חזרתם יתחיל עמהם משנה אחרת וכיו"ב. וכמה מעלות יש בזה ראשון. לכל שמתוך
ך זוכרים למודם כדאיתא בעירובין פרק כיצד מערבין והובא ביו"ד הלכות ת"ת שכל המוציא בפיו לא במהרה הוא שוכח וכן
יתא שם עוד דא"ל שמואל לרב יהודה פתח פומך וקרי פתח פומך ותני שנאמר כי חיים הם למוצאיהם בפה
קיימים כולם המ"ע של ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם (דקאי על מ"ע של לימוד תורה כדאיתא בקדושין ל"ד)
דעיקרה

ורָה אִיז דַיין לֶעבֶּען, דָאס הֵייסְט דוּרְךְ דִיא תּוֹרָה
רִינְגְט דֶער מֶענְשׁ עֶרְשְׁט דֶעם כֹּחַ הַחַיִּים, דִיא לֶעבֶּענְס-
רַאפְט צוּא דֶעם עֶווִיגֶען לֶעבֶּען אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט.
וֶועלְכֶע מֶענְשֶׁען דַארְפֶען אִיבֶּערְהוֹיפְּט, פֶערְשְׁטֶעהְט
מען, וִויא דִיא נֵייטִיגְקֵייט אִיז, לֶערְנֶען הֲלָכוֹת, כְּדֵי
יא זָאלְלֶען וִויסֶען אַ דִין, דֶענְן נִיט לֶערְנֶענְדִיג וֶוערֶען
יא גֶעוְוִיס נִכְשַׁל אִין פִיעל עִקָרִים. גָּדוֹל תַּלְמוּד –
אגְט דִיא גְמָרָא, – שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה (הֶער לֶערְנֶען

אִיז וֶועהר וִויכְטִיג וַוייל עֶר בְּרֵיינְגְט צוּם טְהוּן) נוּר
מֶען דַארְף אוֹיךְ בֶּעשְׁטִימֶען אַ צֵייט צוּא לֶערְנֶען
מוּסַר-סְפָרִים וֶועלְכֶע וָוארְצְלֶען אַיין אִין מֶענְשֶׁען יִרְאַת
שָׁמַיִם אוּנ אַנְדֶערֶע מִדּוֹת טוֹבוֹת אוּנ הֵייסֶען אִיהם
גֶעהן אִין דֶעם רֶעכְטֶען וֶועג, סַיי בֵּין אָדָם לְמָקוֹם
(דֶער מֶענְשׁ אִין זַיינֶע בֶּעצִיעהוּנְגֶען צוּא גָאטט) אוּנ
סַיי בֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ (– אִין זַיינֶע בֶּעצִיעהוּנְגֶען צוּם
צְווייטֶען מֶענְשֶׁען) כְּדֵי עֶר זָאלל מִיט זַיין שְׁלֶעכְטֶער
אויפפיהרונג

רְשְׁטֶענְס אַז מֶען חַזֶר'ט אַלֵיין אִיבֶּער דָאס גֶעלֶערְנְטֶע גֶעדֶענְקְט זִיךְ בֶּעסֶער, וִויא אַז מֶען הֶערְט נוּר מִיט דִיא
אוֹיעֶרֶען, וִויא עֶס וֶוערְדְט גֶעבְּרַאכְט אִין יוֹרֶה דֵעָה אוּנ וִויא עֶס וֶוערְדְט עֶרְצֶעהלְט אִין דֶער גְּמָרָא, שְׁמוּאֵל
הָאט גֶעזָאגְט צוּא רַב יְהוּדָה: אֶפְפֶען אוֹיף דַיין מוֹיל אוּנ לֵייעֶן (תַּנַ"ךְ), אֶפְפֶען אוֹיף דַיין מוֹיל אוּנ לֶערְן
מִשְׁנָה אוּנ גְּמָרָא) וִויא עֶס שְׁטֶעהְט גֶעשְׁרִיבֶּען וְכוּ'. בַּייא דֶער מִצְוָה פוּן לֶערְנֶען תּוֹרָה שְׁטֶעהְט אוֹיךְ:
לִמַּדְתֶּם וְכוּ' לְדַבֵּר בָּם (אִיהר זָאלְט זַייא. דִיא מִצְוֹת. לֶערְנֶען אַיירֶע קִינְדֶער צוּא רֶעדֶען אִין זַייא) אַלְזָא
איז

מחלוקת או שאר מדות רעות ופריצות ה"ו] יש הילול השם גדול אבל אם ירגילו עצמם ללכת בדרכי הצדק והיושר יתקדש שם שמים על ידם שהכל יאמרו שתורת ה' גרמה להם כל המדות טובות וכל זה ביומא (דף פ"ו) על הפסוק ואהבת את ה' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה אוי להם לבריות שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה נעים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה אוי לו לרבו שלמדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו כו'. וידוע שעון חילול השם גדול מאד מאד כדאיתא שם שאין מתכפר עון חילול השם לא בתשובה ויוה"כ ולא ביסורין אלא כולן תולין ומיתה ממרקת וע"כ צריך האדם ליזהר בזה זהירות יתירה ובודאי יהיה האדם מכובד עבור זה מהש"י

דעיקרה על דיבור בפה וגם יש כבוד שמים גדול בזה ע"י מה שלומדים כל החבורה יחד וכבר הבאתי למעלה כמה גדול וחביב בעיני הקב"ה ענין של ליסוד התורה כהבורה שבעבור זה נושא פנים לישראל וקץ הגאולה לא יבוא אלא בזכות ליסוד תורת בחבורה שקורין זה עם זה ושונים זה עם זה (ומשמע שם נמי דהעיקר שישמיעו קולם בעת למודם), ובסוגי הלימודים לאנשים כאלו בכלל כבר הבאתי למעלה דהעיקר הוא בהלכות להשמיע להם חוקי האלהים ותורותיו וגם לקבוע עת ללמודים המישרים נפש האדם להדריכו בדרך הישר אשר ילך בה בסוגי המדות ובזהירות המצות.

אויפפיהרונג ניט מְחַלֵל זַיין שֵׁם שָׁמַיִם. אַז מֶען וֶועט זיך גֶעוֶואהנֶען גֶעהן אין דֶער רֶעכְטֶער וֶועג וֶועט דורך דָעם נִתְקַדֵשׁ וֶוערֶען דֶער נָאמֶען פון גָאטט, וַוייל אַללֶע וֶועללֶען זָאגֶען, אַז דָאס הָאט דִיא תּוֹרָה דָערצוּא גֶעבְּרַאכְט. אויפ'ן פָּסוּק: וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, זָאגְט דִיא גְמָרָא, אַז מֶען מֵיינְט דֶערמִיט, אַז יֶעדֶערֶער מוּז זֶעהן מַאכֶען גָאטטֶעס נָאמֶען בֶּעלִיעבְּט בַּייא אַללֶעמֶען, מִיט וָואס? מִיט דֶעם וָואס מֶען לֶערנְט פָּסוּק אוּנ גְמָרָא אוּנ מֶען רַייבְּט זִיך אַרוּם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אוּנ צוּגְלַייך בֶּעגֶעהט מֶען זִיךְ עֶדֶעל אוּנ פַיין מִיט לַייטֶען, וָואס זָאגֶען לַייט אויף אִיהם? אַז וָואהל אִיז זַיין פָאטֶער וָואס הָאט אִיהם גֶעלֶערנְט תּוֹרָה! אַז וָואהל אִיז זַיין רֶבִּין, וָואס הָאט אִיהם גֶעלֶערנְט תּוֹרָה, אַז אָךְ אוּנ וֶועה אִיז דִיא וָואס הָאבֶען נִיט גֶעלֶערנְט תּוֹרָה! יֶענֶער הָאט גֶעלֶערנְט תּוֹרָה – זֶעהט נוּר, וִויא שֶׁאן עֶר פִיהְרְט זִיךְ אויף, וִויא אוּיסְגֶעבֶּעסֶערְט עֶס זַיינֶען זַיינֶע מַעֲשִׂים! אויף אִיהם גֶעהט דֶער פָּסוּק: וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אָתָּה וכו'. אוּנ עֶר, גָאטט, הָאט מִיר גֶעזָאגְט: דוּא בִּינְסְט מַיין קְנֶעכְט יִשְׂרָאֵל, וָואס מִיט דִיר רִיהם אִיךְ זִיךְ, אָבֶּער דֶער וָואס הָאט גֶעלֶערנְט פָּסוּק אוּנ גְמָרָא אוּנ הָאט זִיךְ גֶערִיבֶּען אַרוּם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אָבֶּער זַיין בֶּעגֶעה מִיט לַייטֶען אִיז נִיט עֶדֶעל אוּנ פַיין, אוּנ רֶעדְט נִיט פְרַיינְדְלִיךְ מִיט אַ מֶענְשֶׁען – וָואס זָאגֶען לַייט אויף אִיהם? וֶועה אִיז יֶענֶעם וָואס הָאט גֶעלֶערנְט תּוֹרָה וֶועה אִיז זַיין פָאטֶער וָואס הָאט אִיהם גֶעלָאזְט לֶערְנֶען אוּנ וֶועה אִיז זַיין רֶבִּין, וָואס הָאט מִיט אִיהם גֶעלֶערנְט! דֶער אוּנ דֶער הָאט גֶעלֶערנְט תּוֹרָה – זֶעהְט נוּר וִויא מִיאוּס עֶר פִיהְרְט זִיךְ אויף, וִויא שְׁלֶעכְט זַיינֶע מַעֲשִׂים זַיינֶען! (יוֹמָא דַף פ"ו). אוּנ דֶער חֵטְא פוּן חִלּוּל הַשֵּׁם אִיז אַזוֹי גְרוֹיס אַז עֶר וֶוערְט נִיט פֶערְגֶעבֶּען נִיט דוּרְךְ תְּשׁוּבָה אוּנ יוֹם כִּפּוּר אוּנ נִיט דוּרְךְ יסורים

אִיז דִיא מִצְוָה הַזְקָא אִין הֶערֶען, זָאגֶען דִיא וֶוערְטֶער מִיט'ן מוֹיל. צְווַייטֶענְס אִיז אִין דֶעם וָואס מֶען חַזְרְ'ט אִיבֶּער אַללֶע צוּזַאמֶען דָאס גֶעלֶערנְטֶע אִיז דָא אַ גְרוֹיסֶער קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, וִויא מִיר הָאבֶּען שׁוֹין פְרִיהֶער אַרוּם גֶערֶעדְט, וִיא בֶּעלִיעבְּט עֶס אִיז בַּייא גָאטט דֶער לֶערְנֶען תּוֹרָה אִין אַ קִבּוּץ, וָואס צוּלִיעב דֶעם אִיז עֶר נוֹשֵׂא פָּנִים דִיא אִידֶען אוּנ דֶער סוֹף פוּן גָלוּת וֶועט אוֹיךְ קוּמֶען נוּר בִּזְכוּת זֶה וָואס מֶען זָאלל לֶערְנֶען אַקְאמְפַּאנִיע, אַללֶע צוּזַאמֶען. וֶוענֶען דֶעם הָאבֶּען מִיר שׁוֹין פְרִיהֶער גֶערֶעדְט, אַז דֶער עִיקָר מוּז זַיין הֲלָכוֹת (דִינִים) אָבֶּער מֶען מוּז אוֹיךְ בֶּעשְׁטִימֶען אַ צַייט אוֹיף מוּסַר-סְפָרִים וָואס וַוייזֶען דֶעם מֶענְשֶׁען דִיא רִיכְטִיגֶע וֶועג אוּנ פְלַאנְצֶען אִין אִיהם אַיין גוּטֶע מִדּוֹת לְטוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים צוּא זַיין גְלִיקְק אוֹיף עוֹוִינ:

השי"ו וכדכתיב כי מכבדי אכבד. ובעצם קיבוץ חבורות האלה ובפרט ביום השבת כבר הזהיר הקב"ה משה כדאיתא במדרש ויקהל בתנחומא על פסוק קהל משה א"ל הקב"ה למשה לך רד ועשה קהלות שבת כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחריך להקהיל הלות להכנס לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ללמוד הם תורה לרבים, ואף דעצם החיוב ללמוד תורה יא בכל יום, על השבת החיוב יותר כי נתקדש ה כדאיתא בירושלמי [והובא בב"י סימן רפ"ח א"ח] לא נתנו שבתות ויו"ט לישראל אלא כדי יעסקו בהן בתורה וגם העם פנוים אז ממלאכתם ש בזה זכות גדול שמונע אותם מכמה תקלות מצויות לבוא מפני הבטלה, והנה אף כי ענין ה גדול מאד אף בדורות הראשונים, בזמנים אלו ול הרבה יותר דידוע דהאדם בלי תורה הוא חשוב כסומא המגשש באפלה שעומד ליפול בלי דעת כחפירות ומכשולים רבים ע"י שיטה מן הדרך הישר וכמו שאמר הכתוב נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי וכן נאמר מצות ה' ברה מאירת עינים והיינו דמשום דבלא אור התורה יכשל בע"כ באיסורים ומכשולים גדולים על ידי יצרו הגדול דהרי הוא כסומא שאין לו אור עינים להזהר בעצמו, והנה הסומא לפעמים ילך גם הוא שלם בדרכו דהיינו כשהולך בדרך שהורגל בה וידוע לו שהיא דרך ישרה בלי מכשולים וילך בה לאט לאט לשלום אבל אם יוליכוהו למקומות חדשים שלא ידע הדרכים מעולם וכ"ש אם הדרכים באמת עקלקלים ובהרבה מכשולים בודאי סכנתו עצומה לילך שם ביחידי וכן הוא בענינינו דמלפנים כשהיו ישראל יושבין על מקומן האיש שלא היה בו אור תורה ג"כ היה הולך ע"פ

הדרק

ורים סיידען דורכ'ן טויט. דעריבער דארף מען אין דעם זעהר היטען אונ געוויס וועט מען דאפיר ן גאטט זעהר געעהרט זיין, וויא עס שטעהט: כי בבדי אכבד (דיא וואס עהרען מיך וועל איך עהרען): אומנם! איינגענטליך האט גאטט שוין משה'ן אנגע-

זאגט מכח דעם מאכען קבוצים צוא לערנען רה, בפרט נאך שבת, וויא עס שטעהט אין מדרש יפ'ן פסוק ויקהל משה: גאטט האט געזאגט משה'ן, ה אונ זאמעל אויף קהלות אם שבת צוא לערנען רה, כדי דיא שפעטיגע דורות זאללען דיר נאכטהון ן זאללען זיך אויך אויפקלייבען אין דיא בתי דרשים שבת צוא לערנען תורה, אבוואהל דער ב צוא לערנען תורה איז יעדען טאג, אבער שבת ז דער חיוב נאך גראססער, ווייל דער שבת איז רצו בעשטיממט, וויא עס שטעהט אין ירושלמי: א שבתים אונ דיא ימים טובים זיינען אידען געגע-ען געווארען נור כדי זייא זאללען זיך אין זייא עוסק ן בתורה. א חוץ דעם ווייל דאס פאלק איז שבת ייא פון דער ארבייט, ווערען זייא דורכ'ן לערנען רה ממילא אבגעהאלטען פון פיעל עבירות צוא לכע עס וואלט זייא געבראכט דער לעדיג געהן, ן דער זכות פון דעם מענשען וואס בריינגט דער-א מען זאלל אויפקלייבען זיך תורה לערנען — איז הר גרויס. אונ וועהן דער ענין איז שטענדיג געוועזען יך, איז ער היינטיגע צייטען פיעל האכער, דענן בען זיינען צוזייעט אונ צושפרייט אין גאנץ וועלט אונ טויזענדער אידען פערלאזען זייער היים אונ קוממען אין פרעמדע לאנדער, מיט פרעמדע זיטטען צווישען אזעלכע חברים וואס פון גרויס אונוויססענהייט אדער שארלאטאנסטווא, האבען זייא כון זיך אראבגענוממען דעם עול התורה והמצות, היינטיגע צייטען — זאגען מיר — שטעהט דיא מצוה פון תורה לערנען ניט דער ערך האכער. אהן דעם אור התורה ווערדט דער איד גערעכענט וויא א בלינדער וואס טאפט אין פינסטער-ניש, וואס ער איז עלול אריינצופאללען אין דיא גריבער וואס עס איז דא אין וועג, ווענן ער וועט נור אבטרעטען א ביסעל פון גלייכען וועג, וויא דער פסוק זאגט נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי, דיינע רייד (גאטטעס רייד) זיינען צוא מיינע פיס א ליכט, אונ א בעלייכטונג צוא מיין וועג, אויך מצות ה' ברה מאירת עינים, גאטטעס געבאטט איז קלאהר עס ער-לייכטעט דיא אויגען, אונ אהן דעם אור התורה קאנן מען נכשל ווערען אין גרויסע איסורים דורך דעם יצר הרע וואס ער וויל אראפפיהרען פון גלייכען וועג. אין א גלאטטע אויסגעטראטענע אונ בעקאנטע וועג וועט, פון דעסטוועגען, דער בלינדער אויך געהן זיכער, אבער זאלל ער נאר קוממען אין א נייעם אונבעקאנטען געגענד, וועלכער איז נאך דערצוא פול מיט מכשולים (שטרויכלונגען) דארט איז דאך פאר איהם דיא סכנה געוויס גרויס אונ ער קאנן געהרג'ט ווערען אויף יעדען טריטט אונ שריט. אט אזוי איז מיט דעם גייסטיג-בלינדען אויך. אמאל אז אידען זיינען

נעזעססען

הדחק בשלום בימי חייו כי הלך בדרך אבותיו ובדרך שהנהיגו חכמי ישראל עיני העדה אבל בזמנים אלו שישראל מפוזרים ומטולטלים בקצוי תבל ובאים למקומות ודרכים חדשים וגם דרכים עקלקלים בהרבה מכשולים לא יוכל לקוות שלא ינגף רגליו כ"א האיש שאור תורה מאירת עיניו ולכן אשרי להמתאמץ בזה :

פרק טו

בו יבואר גודל החיוב על האדם ללמד לבנו תורה.

מצות עשה מן התורה על האב שילמד לבנו תורה כמו שנאמר ולמדתם אותם את בניכם וכשם שמצוה ללמד את בנו כך מצוה ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך. ומאימתי מתחיל ללמד לבנו משיתחיל לדבר מתחיל ללמדו פסוק תורה צוה לנו משה וגו' ופסוק ראשון מפרשת ק"ש ואחר כך מלמדו מעט מעט עד שיהיה כבן שש או כבן שבע ואז אם אין לו פנאי ללמדו לעצמו חייב להשכיר לו מלמד ללמדו תורה [רמב"ם ויו"ד] ואותן האנשים שאינם נותנין לבניהן רק ללמדו חומש ולא יותר אין יוצאין ידי חובתן וכבר נפסק ביו"ד סימן רמ"ה ס"ו דמי שאפשר לו חייב להשכיר לו מלמד ללמד אותו גם משנה גמרא הלכה ואגדה וידעתי כי ישיבו ע"ז כי הוא משום דדחיקי להו שעתא ללמדם יותר אבל באמת באשר יתבוננו היטב בנפשם ידעו כי רק היצר מתעה אותם כי הלא על שאר דברים שהוא רק תועלת גופני להבן כל אחד עוזר לבנו בכל כחותיו יותר מכפי יכלתו וגם כמה פעמים מוסר את נפשו לסכנת האבדון עבורו והיינו שהוא עושה דברים שהוא שלא כדין בין אדם לחבירו .

געוועסען אויפ'ן ארט האט יעדערער זיך געקאנט זיכער געהן מיט דעם רעכטען וועג , ווען ער האט אפילו ניט געהאט דעם אור התורה , דענן ער איז געוואוינט געוועזען צוא פיהרען זיך פון קינדהייט אן אונ ער פלעגט זעהן די פיהרונג פון די לומדים , אזוי האט ער זיך אויך געפיהרט . היינט אבער וואס דער איד ווערדט אפט פערווארפען אין איין עקקוועלט צווישען אומות , אדער צווישען אידען וואס פיהרען זיך אויף ניט אידישליך , היינט איז קיינער ניט זיכער אז ער וועט ניט נכשל ווערען אפילו אין דעם גראסס-טען איסור ווען ער וועט ניט האלטען אין האנד די ליכט פון דער תורה . וועלכע וועט איהם בעלייכטען זיין פינסטערען ניט-גלייכען וועג וואס ער ווערדט דארטען פארווארפען , דעריבער – אז וואהל איז דעם מענשען וואס סטארעט זיך אין דעם אליין אונ וואס ברייגנט אנדערע צוא דער גרויסע מצוה פון למוד התורה :

פרק טו

עס איז א מצות עשה מן התורה , דער פאטער זאלל זיין קינד לערנען תורה , וויא עס שטעהט : ולמדתם אותם את בניכם (אונ איהר זאללט זייא – די דברי התורה – לערנען אייערע קינדער . דיזעלבע מצוה איז אויפ'ן זיידען צוא לערנען מיט זיין אייניקעל תורה , וויא עס שטעהט : והודעתם לבניך ולבני בניך (דוא זאלסט זייא בעקאנט מאכען דיינע קינדער אונ דיינע אייניקליך . אונ פון וועלכען יאהר בעדארף מען אנ-פאנגען לערנען א קינד תורה ? וויא ער פאנגט נור אן צוא רעדען הויבט מען מיט איהם אן צוא זאגען דעם פסוק : תורה צוה לנו משה וכו' אויך דעם ערשטען פסוק פון קריאת שמע , אונ דאנן לערנט מען מיט איהם ביסליכווייז ביז ער ווערדט זעקס זיבען יאהר אלט , אונ דאמאלס , אז מען האט אליין קיין צייט ניט צוא לערנען מיט'ן קינד מוז מען איהם דינגען א רבין . אונ די וואס לאזען זייערע קינדער נור חומש לערנען , די זיינען ניט יוצא , וויא עס שטעהט אין יורה דעה דער דין , אז דער וואס קאנן נור איז מחויב צוא דינגען פאר זיין זוהן א מלמד צוא לערנען מיט איהם משנה גמרא הלכה אונ אגדה . אנדערע זאגען א תירוץ אז זייער שלעכטע לאגע ער-לויבט זייא ניט צוא לאזען זיך אזוי פיעל קאסטען אויף א קינד . אז זייא זאללען אבער גוט בעטראכטען דיא זאך וועללען זייא אליין זעהן , אז דאס שמועסט זייא אזוי איין נור דער יצר הרע . פאר וואס איז גאר קיין תירוץ ניטא בעת מען דארף פערזארגען א קינד מיט א תכלית אדער בייא אנדערע געלעגענהייטען ? דאנן מאטערט מען זיך חאטש מיט די לעטצטע כחות אבי צוא שטיטצען דעם זוהן , אפט פערשפילט מען צוליעב א קינד דעם גאנצען עולם הבא , ווענן מען מהוט למשל , א זאך וואס מען טאר ניט , צוא

לחבירו ובין אדם למקום והוא מתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי אני עושה בזה צדקה בכל עת לפרנס בני ביתי וכשהוא צריך לחזק את בנו לתורה שידע איך לעבוד את ה׳ והוא מביא בזה להבן וגם לעצמו לחיי עוה״ב כמו שנעתיק לקמן ממדרשי חז״ל הוא אומר דדחיקא ליה שעתא והרי זה כמו שאמר הכתוב ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל בי דייקא ואיתא במדרש ע״ז הכהוב כל יומא טרי והוא נושא ונותן) ולא לעי צלי ולעי. ובאמת הוצאת בניו לת״ת הוא חוץ ממזונות הקצובין לו מר״ה כמו שאמרו חז״ל כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר״ה עד יוה״כ חוץ מהוצאות שבתות וכו׳ והוצאת בניו לה״ת שאם פחת פוחתין לו ואם מוסיף מוסיפין לו. לך נא ראה מה שאחז״ל (בקדושין ד״ל) כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה׳ אלהיך בחורב. גם ע״ז זוכה לאריכת ימים הוא ובניו כמו דכתיב ולמדתם אותם את בניכם וגו׳ וסמיך ליה למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו׳. גם ע״י לימוד הורתו של הבן זוכה להנצל מגיהנם כדאיתא בתנד״א זוטא (פי״ב) ע״ה שהקרו והשנו את בניהן תורה בניהן מצילין את אביהן מאוהה בושה וחרפה ומאותה כלמה ומרינה של גיהנם שנאמר וגו׳. ולפעמים זוכה נ״כ להמנות עבור זה בין הצדיקים כמש״א במדרש הנעלם של רות פרק שני ר׳ זמיראה נפק להקל אזנו חמא באינון בקעי קרדוניתא (פי׳ בין הבקעים של הרי אררט) קומטרי שלהובי דסלקן (פי׳ משאות שלהבת עולים משם) ארכין אודניה (פי׳ הטה אזנו) ושמע קלין א״ל ההוא ערבאה זיל בהדי ואראה לך פליאן טמירין מבני נשא אזל עמיה אחורי טנרא (סלע) וחמי בקיעין אחרנין ושלהובין סלקין לעילא שמעו קלין אחרנין א״ל

ואס איז איין עֲבֵירָה גֶעגֶען גָאטט אָדֶער גֶעגֶען דֶעם נוויטֶען, מֵיינֶענְדִיג אַז דָאס אִיז גָאר קיין עֲבֵירָה נִיט, וייל מֶען טְהוּט עֶס צוּליעב וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער. פַאר ואס, פְרֶעגֶען מִיר, קוּקְט מֶען דַאנְן נִיט אוּיף קיין אך אוּנ מֶען שַׁאפְט דִיא נֶאטְהִיגֶע מִיטטֶלֶען, וְוִיא שְׁווֶער דָאס זָאלל נִיט אָנקוּמֶען? אוּנ אַז עֶס הַאלְט ייא מַאכֶען אַ קִינְד פַאר אַ אִידֶען, צוּא מְזַכֶּה זַיין יך אוּנ דָאס קִינְד מִיט עוֹלָם הַבָּא, דַאנְן גֶעפִינֶען מיר תֵּירוּצִים: עֶס אִיז שְׁוֶוער, דִיא צַייט אִיז שְׁלֶעכְט אוּנ דֶערגְלַייכֶען! אוּיף דֶעם זָאגְט דֶער פָּסוּק: כִּי גַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל (דוּא יִשְׂרָאֵל בִּינְסְט מִיעד גֶעווָארֶען ייא מִיר, בְּעֵת עֶס הַאלְט צוּא טְהוּן וָואס פַאר מיר, דַאן וֶוערְסְט דוּא מִיעד) אוּנ וְוִיא דִיא גְמָרָא זָאגְט אוּיפ׳ן זֶעלְבֶען פָּסוּק: דֶעם גַאנְצֶען טָאג הַאנְדֶעלְט ער אוּנ אִיז נִיט מִיעד, וְוִיא עֶר שְׁטֶעלְט זִיךְ נוּר אוונֶען, דָא וֶוערְט עֶר שוֹין מִיעד. אִין דֶער אֶמֶת׳ן יינֶען דִיא הוֹצָאוֹת, וָואס גֶעהֶען אַוֶועק אוּיף לֶערְנֶען קינְדֶער תּוֹרָה, נִיט אַרַיינְגֶערֶעכֶענְט אִין חֶשְׁבּוֹן פוּן דִיא אסְכָאדֶען, וָואס וֶוערֶען דֶעם מֶענְשֶׁען נַאזְנַאטְשֶׁעט אשׁ הַשָּׁנָה, וְוִיא דִיא גְמָרָא זָאגְט: פוּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה יז יוֹם כִּפּוּר וֶוערֶען דֶעם מֶענְשֶׁען נַאזְנַאטְשֶׁעט זַיינֶע לֶעבֶּענְסְמִיטטֶעל אַ חוּץ דִיא הוֹצָאוֹת פוּן שַׁבָּת וכו׳ אוּנ דִיא הוֹצָאוֹת פוּן לֶערְנֶען תּוֹרָה פַאר דִיא קִינְדֶער, אם אִין דֶעם אַז מֶען פֶערְקְלֶענֶערְט דִיא אוּיסגַאבֶּען יבְּט מֶען פוּן הִימֶעל אוּיךְ וַועניגֶער אוּנ פֶערְקֶעהְרְט אַז מֶען פֶערגְרֶעסֶערְט דִיא אוּיסגַאבֶּען אוּיף דֶעם אִיז מֶען פוּן הִימֶעל אוּיךְ מוֹסִיף. דֶער וָואס לֶערְנְט זַיין זוּהן אוּנ זַיין עֶנִיקֶעל תּוֹרָה אִיז עֶר בַּייא גָאטט פֶערֶעכֶענְט, וְוִיא דִיא גְמָרָא זָאגְט, גְלַייךְ וְוִיא עֶר וָואלְט אַליין גֶעשְׁטַאנֶען בַּיי׳ן בַּארְג סִינַי אוּנ מְקַבֵּל גֶעוֶוען דִיא תּוֹרָה, וְוִיא עֶס שְׁטֶעהְט גֶעשְׁרִיבֶּען וכו׳. דוּרְךְ דֶעם אִיז מֶען אוּיךְ זוֹכֶה אַליין אוּנ דִיא קִינְדֶער צוּא מַאֲרִיךְ יָמִים זַיין, וְוִיא עֶס שְׁטֶעהְט גְלַייךְ נָאךְ דֶעם פָּסוּק: וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם – לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם (כְּדֵי אִיהר אוּנ אַייעֶרֶע קִינְדֶער זָאללְט לֶעבֶּען לַאנְג). דֶעם זוּהן לֶערְנֶען תּוֹרָה אִיז אוּיךְ מַצִּיל דֶעם פָאטֶער פוּן גֵיהִנוֹם, וְוִיא עֶס שְׁטֶעהְט אִין תד״א זוּטָא. אָפְט אִיז מֶען דַאדוּרְךְ זָאגַאר זוֹכֶה צוּא גֶערֶעכֶענְט וֶוערֶען צְווִישֶׁען דִיא צַדִּיקִים, וְוִיא עֶס וֶוערְט עֶרְצֶעהלְט אִין מִדְרָשׁ הַנֶּעְלָם: רַבִּי זְמִירָאָה אִיז גֶעגַאנְגֶען אִין וֶועג, הָאט עֶר מִיט אַ מָאל דֶערזֶעהן וְוִיא פוּן דִיא שְׁלוּכְטֶען (שְׁפַּאלְטֶען) פוּן גֶעווִיסֶע בֶּערְג, שְׁפַּארֶען זִיךְ אַרוֹיס פוּן דֶער עֶרְד פְלַאממֶען פַייעֶר, אַז עֶר הָאט צוּגֶעלֶעגְט דֶעם אוּיעֶר, הָאט עֶר דֶערהֶארְט מֶענְשְׁלִיכֶע שְׁטִימֶען, דָא הָאט אִיהם אַיין אַרַאבֶּער גֶעזָאגְט: קוּמם מִיט מִיר, וֶועל אִיךְ דִיר צַייגֶען אַיין אָרְט, וואוּ עֶס לִיעגֶען בֶּעהַאלְטֶען מֶענְשֶׁען (אַ בֵּית עָלְמִין). אִיז עֶר מִיט אִיהם גֶעגַאנְגֶען בִּיז הִינְטֶער אַ פֶעלְזֶען, דָארְט הָאט עֶר גֶעזֶעהן אַנְדֶערֶע שְׁלוּכְטֶען (שְׁפַּאלְטֶען) אִין דֶער עֶרְד פוּן וֶועלְכֶע עֶס

זיינעו

א"ל ארכין אודנך הבא וכו' ארכין אודניה ושמעין קלין דאמרין וי וי ודאי הא אתר דא חד מאינון דוכתי דגיהנם הכא ועבר ההוא ערבאה ואשתאר הוא אדהכי נחין נו דוכתא אחרא וחמא חד בר נש דהוה רמי קלין הוו נטלין ליה ואעלין ליה לעומקא דמדורא אחרינא ואכסאי ולא חמי יתיר אדמוך חמא בחלמא ההוא גברא א"ל מאן את א"ל דיודאי הייבא אנא דלא שבקנא בישין חטאין בעלמא דלא עבדנא א"ל בנו חלמא מה שמך א"ל לא ידענא דחייבי גיהנם לא דכרין שמייהו שמא דדוכתך מהו א"ל בגלילא עלאה קצבא הוינא ומגו בישין סגיאין דעבדנא התם דיינין לההוא בר נש תלתא זמנין ביממא ותלתא זמנין בליליא קם מתמן ואזיל ליה לגלילא עלאה שמע קל ינוקא דהוה אמרין אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' (משלי ב') אזיל לבי מדרשא אחרא שמע קל ינוקא אחרא דהוה אמר בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו וגו' (צפניה ב') אזל תפש אבתריה דההוא

גברא רשע ולחד ינוקא קא שאל א"ל רבי תיתי כך וכך לההוא גברא דלא שבק בישין וחטאין בעלמא דלא עבד כך וכך תהא לההוא גברא רשע ולההוא ינוקא דיניקו ליה א"ל ברא שבק בעלמא א"ל הן חד ברא שבק והוא רשע כאבוה והאי ינוקא דאזיל בבי מטבחיא תפש אבתריה ונטיל ליה ולעי ליה באורייתא עד דאוליף ליה מקרא וצלותא וק"ש לבתר אוליף ליה משנה והלמוד והלכות ואגדות עד דאתחכם יתיר והיינו רבי נחום הפקולי אמאי קרי ליה הפקולי כמד"א (ישעיה כ"ח) פקו פליליה דינפיק ליה לאבוה מן דינא דההוא עלמא וכמה חכימי דרא דנפקי מניה ואקרון פקולי ההוא גברא אתי ליה בחלמא וא"ל רבי כמה דאנת נחמת לי כן ינחם הקב"ה אותך דהא מן יומא דידע בני פסוק חד פקו לי מן דינאי כיון דקרא ק"ש סלקין דינאי בין ביממא בין בליליא וזמנא חד כיון דקרי בי רב אעבר דינאי מכל וכל יומא דאתחכם וקרו ליה רבי אתקינו כורסי בין צדיקיא בגינתא דעדן ובכל יומא ויומא דאתחדשא אורייתא בשמיה מעטרין לי

זיינען אויך ארויס פלאמבין פייער, און עס האבען זיך אויך געהערט מענשליכע קולות. דער אראבער ... איהם געזאגט: לייג דא צוא דעם אויער. האט ער צוגעלייגט דעם אויער און האט געהערט געשרייען: וועה, וועה! געוויס איז דא דער גיהנום, האט ער זיך געטראכט. אז דער אראבער איז אוועק און ער איז אליין געבליעבען, איז ער אוועק געקראכען אויף איין אנדער ארט, האט ער דארט געזעהן א מענשען וואס האט יאממערליך געשריען. דאן האט ער געזעהן, האט מען איהם גענוממען און אריינגעווארפען אין דעם לעצטען שייטערהויפען (מדורת אש) און מעהר האט ער איהם ניט געזעהן. נאכהער האט ר' זמיראה דעמזעלבינגען מענשען געזעהן אין חלום, ווער בינסט דוא? האט ער איהם געפרעגט. איך בין א גרויסער רשע — האט יענער געאנטווערט — איך האב אויף דער וועלט ניט דורכגעלאזען ניט איין עבירה וואס איך האב ניט געטהון. ווי רופט מען דיך? די רשעים אין גיהנום פארגעססען אין זייער נאמען. פון וואנענט בינסט דוא? פון גליל העליון. איך בין דארטען געוועזען א קצב און פאר מיינע גרויסע עבירות, וואס איך האב דארטען געטהון, איז מען מיר דן (מען משפט מיר), דריי מאל ביי טאג, און דריי מאל ביי נאכט. אז ר' זמיראה האט זיך

אויפגעהאפט פון שלאף איז ער אוועק אין גליל העליון. געהענדיג אהין האט ער דערהאנגען אז יענער רשע האט געלאזען א אינגעל, וואס איז אזוי זינדיג וויא זיין פאטער, האט ער איהם גענוממען צוא זיך און האט מיט איהם אנגעפאנגען צוא לערנען פריהער פסוק, דאווענען און ק"ש, דאן משנה, תלמוד, הלכות און אגדות ביז ער איז געווארען אגרויסער חכם און איז שפעטער בעקאנט געווארען מיט'ן נאמען ר' נחום הפקולי, (הפקולי האט מען איהם גערופען ווייל ער האט דעם פאטער ארויסגעצויגען פון גיהנום, וויא עס שטעהט: פקו פליליה — זייא האבען ארויסגעצויגען פון דעם דין (דינו של גיהנום) — אויך ווייל עס איז פון איהם ארויס א שאנער דור. דער געוועזענער קצב איז דאנן געקוממען צוא ר' זמיראה אין חלום און האט איהם געזאגט: רבי! וויא דוא האסט מיר געבראכט נחמה אזוי זאלל גאטט דיר מנחם זיין. פון דעם טאג אן וואס מיין זוהן האט געוואוסט א פסוק האט מען מיר שוין מעהר וויא איין מאל ניט געמשפט, אז ער האט אנגעפאנגען צוא לערנען ביי א רבין האט מען פון מיר אין גאנצען אראבגענוממען די שטראף, אין דעם טאג וואס ער האט געקראגען דעם טיטול "רבי" האט מען מיר געשטעלט א שטוהל אין גן עדן צווישען די צדיקים, און יעדען טאג

בעטרא עלאה רצדיקיא מתעטרין בגינך זכינא
האי יקר זכאה איהו חולקיה מאן דשבק ברא
י בתורה בהאי עלמא עכ"ל וכזה איתא נ"כ בתנא
"ז פי"ז וז"ל אריב"ז פ"א הייתי מהלך בדרך
אתי אדם אחד שהוא היה מלקט עצים ודברתי
ולא החזיר לי דבר ואח"כ היה בא אלי וא"ל רבי
אני ולא חי א"ל אם מת אתה עצים הללו למה
א"ל רבי האזין לי מה שאומר לך ד"א כשהייתי
ני וחבירי היינו עוסקים בעבירה בפלטרין שלי
באנו לכאן גזרו עלינו גז"ד של שריפה כשאני
ט עצים שורפין את חבירי וכשהוא מלקט עצים
שורפין אותי וא"ל דינכם עד מתי וא"ל כשבאתי
ן הנחתי את אשתי מעוברת ויודע אני שזכר היא
ברת לכן בבקשה ממך הוי זהיר בו משעה שיהיה
עד שיהיה בן חמש שנים תוליך אותו לבית רבו
רא כי בשעה שהוא יאמר ברכו את ה' המבורך או
יהיו מעלין אותי מדינה של גיהנם:

פרק טז

עוד מענין זה.

עוד מצינו שע"י החזקת בנים לתורה הקב"ה נושא פנים לישראל כמו דאיתא בתנד"א פרק כ"ג תשובת הקב"ה למדת הדין ששואלת לפניו למה נושא פנים לישראל והלא כתיב האל הגדול וגו' אשר לא ישא פנים והשיב הקב"ה האיך אתה אומר למה אני נושא פנים לישראל והלא כבר נשאו לי פנים וכו' ועוד שהם מלמדין את התורה ועומדין אגודות אגודות ועוסקין בתורה ונותנין שכר למלמדים שילמדו לבניהם תורה ולהיפך גודל העונש למי שמעביר בנו מת"ת מבואר בזוה"ק פ' פקודי וז"ל הרין סמכין דלסטר מערב כו' אלין אתמנן לאכרזא בכל רקיען לכל אינון דמעברין בנייהו מאורייתא וסלקין לון דלא ילעין בה כדין נפקא כל הני ממנן ומכרזי ואמרי וי לפלניא
דקא

עס ווערדט נתחדש אין דער תורה אין נאמען פון
זוהן קרוינט מען מיר מיט דער ערהאבענע קרוין
וועלכע דיא צדיקים ווערען געקרוינט. אונ צו-
ווען האב איך דערצוא זוכה געוועזען? נור צו-
דיר. אז וואהל איז דעם מענשען וואס לאזט
דער וועלט א זוהן וואס איז זיך עוסק בתורה.
מין געשיכטע ווערדט אויך ערצאהלט אין תנא
אליהו זוטא: איין מאל — ערצאהלט דארטען רבי
בן חכימי — בין איך געגאנגען אין וועג, האב
געטראפען א מענשען קלייבענדיג האלץ. אז איך
מיט איהם אנגעפאנגען צוא רעדען האט ער מיר
וואָרט ניט געאנטווערט. נאכהער איז ער צוא
געקומען אונ האט מיר געזאגט: רבי, איך בין
ה. אויב דוא בינסט א מת — האב איך איהם גע-
ווערט — וואצוא דארפסט דוא האבען דאס האלץ?
איך האב געלעבט — האט ער געאנטווערט — האב
מיט מיינעם א חבר געטהון צוזאמען איין
רה. אונ אז מיר זיינען געקומען אהער האט מען
אונז נור געוועזען צוא פערברענען אונז. בעת
דארף פערברענען מיין חבר קלויב איך האלץ,
עס קומט מיין צייט צוא פערברענט ווערען,
קלויבט מיין חבר האלץ. ביז וויא לאנג וועט מען
איך אונז משפט'ן? פרעג איך איהם. בעת איך
געקומען אהער (אז איך בין געשטארבען) האב

איך געלאזען מיין פרוי מעוברת אונ איך ווייס, אז זיא וועט האבען א איינגעל, בעט איך דיך אלזא, דוא זאלסט האבען אויף איהם השגחה אונ אז ער וועט אלט ווערען פינף יאהר זאלסט דוא איהם פירען אין חדר לערנען פסוק דענן וויא ער וועט זאגען: "ברכו את ה' המבורך" וועט מען מיך ארויסנעהמען פון גיהנום:

פרק טז.

מיר געפינען אויך אז פאר'ן זכות פון שטיצען קינדער זייא זאללען קאנען לערנען תורה איז גאטט נושא פנים דיא אידען וויא מיר זעהען פון דעם תדב"א אז גאטט האט געאנטווערט דער מדת הדין, אויף איהר פראגע, פאר וואס ער איז נושא פנים דיא אידען, חאטש עס שטעהט אשר לא ישא פנים, וועלכער איז קיינעם ניט נושא פנים (איז ניט נאכזיכטיג), אויף דער שאלה האט גאטט געאנטווערט: דוא פרעגסט מיך וכו' נאך מעהר: זייא לערנען מיט אנדערע תורה אונ קלויבען זיך אויף קומפאניעסווייז עוסק צוא זיין זיך בתורה אונ צאהלען שכר למוד פאר דיא קינדער. וויא גרויס עס איז דער עונש פאר'ן צונעהמען דיא קינדער פון דער גמרא זעהט מען פון זוהר פ' פקודי, וואס עס שטעהט, אז עס ווערדט אויסגערופען אין אללע הימלען, וועה דעם אונ דעם מענשען וואס
האט

דקא אעבר בריה מאורייתא וי ליה דקא אתאביד
מע־מא דין ומעלמא דאתי מחולקא דעלמא דאתי כו'
עכ"ל. ובפסחים קי"ג אמר שם נמי שבעה כמנודין
לשמים ואחד מהן מי שיש לו בנים ואינו מגדלן
לת"ה. והנה בעתות אלה בארצות הרחוקות התחילו
כולם בעו"ה להנהג חדשות בחינוך ולימוד בניהם
שלא ללמדם כלל משנה גמרא [ושלא כדין תורתנו
שמחייב האב ללמד לבנו את כל אלה כמבואר
בגמרא ובשו"ע יו"ד כנ"ל בפרק הקודם] ומי שנותן
בנו לבית הספר אינו מלמדו רק להתפלל ולפעמים
מעט חומש ודי ויש שגם חומש לא ילמדו עמהם ורק
סיפורי התורה בקיצור ונחשב בעיני הנער רק כסיפורי
דברי הימים בעלמא וכל זמני היום עוסקים בשפות
והשכלות ולמודי חול וכשיגדלו מעט מסלקים אותן
מרשותן ומחנכין אותן היכף להשתכר לעצמן אוי
ואבוי שכך עלתה בימינו דרכים חדשים שלא שערו
אבותינו. ומפני שהענין הזה מהרס יסודות קיום
כל האומה הישראלית שאם אין גדיים אין תישים
מוכרח אנכי להאריך קצת אולי יועיל בעוה"ר לאיז
אנשים מהם שיתבוננו בדרכיהם הרעים האלו ויתנ
לב להיטיב דרכם בחינוך בניהם. הנה ידוע מצו
חינוך שחיוב גדול על האב לחנך בנו מימי ילדות
להורה ולעבודת ה' כפי כח הילד כדי שלא יסו
מהם עד זקנה ושיבה ובחינוך החדש הזה שמחנכי
לבניהם נשארו הנערים נעורים לנצח מן התורה ומ
המצות וממדות ישרות וגם הרבה מהם כשהם מיכ
ילדותן ברשות עצמם הולכים שולל בדרכי לב
ומתגדלים בסדרות נשחתות והוללות כבני בלי תרבו
וכל תשוקתם רק להרחיב גבולם בכסף וזהב ושכיו
החמדה ולפאר ולקשט את עצמן וכהגה בשארי ענינ
הוללות שקונים להם בחברת מרעיהם החפשים כמות
ושמירת דת ישראל התורה והמצות שמחויב כל אי
אשר בשם ישראל יכונה לשמור ולקיים בכל נפש
ומאדו כמו זר נחשב להם ורק כמנהגים בעלמ
יחשב בעיניהם ולפעמים ימצאו עוז בנפשם להע
פניהם לשחוק ולהתל מאנשים התמימים השומרי
דת

הָאט צוּגֶענוּמֶען זַיין זוּהן פוּן דֶער תּוֹרָה, וָועה אִיהם
וָואס עֶר הָאט פֶערלָארֶען דִיא וָועלְט אוּנ יֶענֶע וָועלְט.
אִין דֶער גְמָרָא שְׁטֶעהט: זִיעבֶּען מֶענְשֶׁען זַיינֶען וִויא
פֶערבַּאנְט (אִין חֵרֶם אַריינְגֶענוּמֶען) גֶעגֶען גָאטט, אוּנ
אַיינֶער פוּן זֵייא, אִיז דֶער וָואס הָאט קִינְדֶער אוּנ
עֶרצִיהט זַייא נִיט לְתוֹרָה. הַיינְטִיגֶע צַייטֶען אִיז
בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים אַיינגֶעפִיהְרְט גֶעוָוארֶען בַּייא פִיעל
אִידֶען, אִיבֶּערהוֹיפְּט אִין דִיא וַוייטֶע לֶאנְדֶער, אַוֶועקצוּ־
גֶעבֶּען דִיא קִינְדֶער יוּנגֶערהַייט אִין אַ שׁוּלֶע, וואוּ זַייא
לֶערְנֶען שְׁפְּרַאכֶען אוּנ אַנְדֶערֶע יְדִיעוֹת אוּנ פוּן דִיא
אִידִישֶׁע לִמּוּדִים לָערְנֶען זַייא אִין דֶער שׁוּלֶע גוּפָא
אָדֶער אִין דֶערהַיים נוּר דַאוְונֶען אוּנ אַ בִּיסֶעל חוּמָשׁ
אָדֶער קֵיין חוּמָשׁ אוֹיךְ נִיט, מֶעהר נִיט וִויא דִיא
סִפּוּרִים פוּן דֶער תּוֹרָה בְּקִצּוּר, וָואס דֶער אִינְגֶעל
לֶערְנְט זַייא וִויא אַ גֶעוָואהנְלִיכֶע הִיסְטָארְיֶע, אוּנ פוּן
מִשְׁנָיוֹת אוּנ גְמָרָא אִיז גָאר קֵיין זֵכֶר נִיט, אוּנ וִויא
דִיא קִינְדֶער וַואקְסֶען אוּנְטֶער פֶערזָארְגְט מֶען שׁוֹין
פַאר זֵייא אַ תַּכְלִית, אוּנ מֶען מַאכְט זַייא זֶעלְבְּסְט־
שְׁטֶענְדִיג. אַז אָךְ אוּנ וָועה אוּנְז וָואס מִיר הָאבֶּען
דֶערלֶעבְּט צוּא זֶעהן מִיט אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען אַזֶעלְכֶע
נַייעֶ פְּארְיַאדְקֶעס, וָואס אוּנְזֶערֶע טַאטֶעס הָאבֶּען זִיךְ גָאר
נִיט פָארגֶעשְׁטֶעלְט. אוּנ וַוייל אַזֶעלְכֶע פְּאַרְיַאדְקֶעס
קָאנֶען חָלִילָה צוּשְׁטֶערֶען דֶעם גַאנְצֶען פוּנדַאמֶענְט
פוּן דֶער אִידִישֶׁער נַאצְיָאן, מוּזֶען מִיר אִין דֶעם אַבִּיסֶ
מַאֲרִיךְ זַיין פִילַלייכְט וֶועלְלֶען אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער וִוירְקְ
אוֹיף וֶועמֶען דָאס אִיז אוּנ וֶועלְלֶען אַוֶועקוַוארְפֶ
אַזֶעלְכֶע פִיהְרוּנְג אִין דֶער עֶרצִיהוּנְג פוּן זַייעֶ
קִינְדֶער. דוּרְךְ אַזַא מִין עֶרְצִיהוּנְג בְּלַייבֶּען דָאךְ דִ
קִינְדֶער אֶמֶת'ע בּוּרִים אוּנ וַוייסֶען נִיט פוּן דֶער תּוֹרָ
נִיט פוּן גוּטֶע מִדּוֹת. אוּנ אַזֶעלְכֶע לַייט וָואס הָאבְּ
קֵיין זַאךְ נִיט גֶעלֶערְנְט אַז זַייא וֶוערֶען אִין דִיא יוּנְ
יָאהרֶען זֶעלְבְּסְט־שְׁטֶענְדִיג וֶוערֶען אָפְּט הָאבְּסְט פֶ
דָארְבֶּען אוּנ צוּלָאזֶען אוּנ זַיינֶען זִיךְ מִתְחַבֵּר מִ
לַייכְטזִינִיגֶע חֲבֵרִים פוּן וֶועלְכֶע זַייא לָערְנֶען זִיךְ
אַלֶע נַארִישְׁקַייטֶען, אָפְּט זָאגַאר דִיא גְרֶעסְטֶע פֶ
בְּרָאכֶען, אַז אֲפִילוּ דִיא בֶּעסֶערֶע פוּן דֶעם סָא
אִינְגְלַאךְ וַוייסֶען אוֹיךְ מֶעהר נִיט וִויא זֶעהן אוֹ
קְלוֹיבֶּען וָואס מֶעהר גֶעלְד אוּנ גֶעהן וָואס שֶׁאנֶ
גֶעקְלֵיידֶעט. דָאס אִיז זַייעֶר גַאנְצֶער פֶערלַאנְג
דֶערצוּ שְׁטְרֶעבֶּען זַייא מִיט אַלֶע קְרֶאפְטֶען. בַּי
אַזַא עֶרְצִיעהוּנְג אִיז דָאךְ שׁוֹין קֵיין חִדּוּשׁ נִיט, וָו
דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה הָאט בַּייא זַייא קֵיין וֶוערְטה נִי
אוּנ דִיא מִצְוֹת קוּמֶען בַּייא זַייא אוֹיס וִויא
גֶעוואהנְלִיכֶע מִנְהָגִים וָואס אִיז רֶעכְט יָא מְקַיֵּים
זַייא אוּנ עֶס אִיז רֶעכְט נִיט אוֹיךְ. אַנְדֶערֶע פוּן זַ
הָאבֶּען זָאגַאר נָאךְ אַ הֶעזָה אָבצוּלַאכֶען פוּן דִיא אָרְדְ
טְלִיכֶע

ישראל כמצוה עליהם וידוע שההיתול הזה הוא
חסור מאד שהוא בכלל דבר ה' בזה שנכרת
ה"ב כמו שנאמר הכרת תכרת הנפש ההיא.
בא להם מפני שלא נשרשו בקרבן מימי נערותן
י התורה שבכתב ושבע"פ מצותיה ואזהרותיה
ים ועונשם המבוארים בתורה ובדברי הנביאים
רי חז"ל קדושי עליון בעלי המשנה והגמרא
ארו ופירשו לנו דברי התורה והמצוה כללותיה
יה כפי המקובל בידם דור אחר דור עד משה
ו ע"ה שקיבל מסיני וכן ביארו לנו דברי הנביאים
רבין לבן של ישראל לאביהם שבשמים שעל ידי
וד בכל אלה ישתרש בלב הבן יסודות התורה
י המצות שרשים חזקים שבהזדמן לו לעבור על
ממצות התורה הוא מוכן למסור נפשו וסארו
קיומם וכ"ש שלא להקל בהם ולהתל בשומריהם

ח"ו [וכנאמר זה בפ' בחקותי ובספרי שם דהלומד
תורה מכבד את החכמים הלומדים והעושים והפורש
מליעסול בתורה ומלעשות לסוף מואס באחרים העושים]
וכן ההנהגו אבותינו מעולם בכל דור ודור ללמד
לבניהם תורה שבכתב ובע"פ משנה גמרא הלכות
ואגדות שבזה אף הבן שלבסוף לא זכה להיות תורתו
אומנתו ולמד איזה אומנות או עסק מ"מ היה נשרש
בקרבו מימי נערותו אהבת הש"י ושמירת מצותיו
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכמו שהזהירה התורה
ע"ז כמה פעמים ולמדתם אותם את בניכם וגו' ושננתם
לבניך וגו' והודעתם לבניך ולבני בניך וגו' ועי"ז נתקיים
כלל ישראל בתורתו ואמונתו בכל הגלות הארוך
הזה וכל התלאות והמצוקות אשר עברו עליהם בכל
זמן הגלות לא הפריעום ולא השביתום משמירת התורה
והמצוה ונשארנו כולנו חיים וקיימים עבדים נאמנים
לאלהים

ע אידען וואס היטען דיא תורה (אונ דער לאבען
דאך זעהר א גרויסע עבירה. עס קומט פאר
כרת וויא עס שטעהט, כי דבר ה' בזה (דען
אט פעראכטעט גאטעס ווארט, דערפאר וועט
נפש אויסגעשלאססען ווערען פון איהר פאלק).
קוממט אללעס ווייל עס איז ביא זייא אין
ען ניט איינגעפלאנצט געווארען פון דער קינד-
אן דיא ידיעה פון דער תורה שבכתב (גע-
בענע תורה, דער חומש) אונ דיא תורה שבעל
מינדליכע לעהרע, דער תלמוד) מיט זייערע מצות
אזהרות, זייער שכר פאר'ן אבהיטען דיא מצוות,
ייער עונש (שטראף) פאר'ן עובר זיין אויף זייא,
ם, וויא עס איז מבואר אין כמה פסוקים פון
תורה אונ אין דיא נביאים אונ ביא אונזערע
גע חכמים, דיא בעלי המשנה והגמרא, וועלכע
ן אונז דיא מצות התורה ערקלאהרט אונ גע-
ערט, וועדליג וויא זייא האבען געהאט בקבלה
פון א דור כסדר ביז משה רבינו וועלכער האט
תורה מקבל געווען אויפ'ן בארג סיני, אזוי
ען זייא, דיא בעלי התלמוד ערקלאהרט דיא
פון דיא נביאים וועלכע דערוועקען אין אידישע
ער ליעבע צוא גאטט, זייער פאטער פון הימעל,
דעם וואס מען לערנט דיא אללע זאכען א יונגע
ווערען זייא טיעף איינגעווארצעלט ביא זייא
הארצען דיא תורה מיט דיא מצות אונ מיט דעם
דער פערשטאנדיגער קינד דערקאנט דיא גרויסע

גאטטליכע חכמה וואס געפינט זיך אין גמרא וואס
האט גאר קיין שאטין ניט ווערדט דיא ליעבע צוא זייא
אזוי גרויס אז ווען עס קוממט פאר עובר צוא זיין
אויף א מצוה, איז מען גרייט צוא מוסר נפש זיין זיך
פאר איהר, בפרט נאך אבלאכען פון דיא וואס זיינען
פרום – דאס וועט ער געוויס ניט טהון. דער וואס
לערנט תורה – זאגט דער ספרי – גיבט אויך אב
כבוד דיא חכמים וואס לערנען תורה, דער וואס דער-
ווייטערט זיך אבער פון איהר וועט ער צום סוף
פעראכטען אויך אנדערע וואס לערנען. אונ דיא תורה
האט דאס אונז אנגעזאגט פיעל מאל ווענען דעם מיר
זאללען איהר לערנען אלליין אונ דיא קינדער שטענדיג
אללע צייט אונ אזוי האבען זיך געפיהרט אונזערע
זיידעס צוא יעדער צייט אונ האבען געלאזען זייערע
קינדער אין דער יוגענד לערנען תורה שבכתב אונ
שבעל פה, הלכות אונ אגדות, וואס מיט דעם איז
אפילו דער זוהן וואס האט ניט זוכה געווען צוא
בלייבען ביי'ן לערנען אונ האט געמוזט לערנען עפעס
א טאלאנט אדער נעהמען זיך צוא געשאפט, אפילו
ביא אזעלכען איז אויך געבליעבען איינגעווארצעלט
פון דער קינדהייט דיא ליעבע צוא גאטט אונ דיא
מצוות התורה, וועלכע ברייננען דעם מענשען וואס
טהוט זייא, נור לעבען אונ גליק. דורך אזא ריכטיגען
ערציהונג האבען מיר אונ דיא גאנצע אידישקייט גע-
קאנט האבען א קיום אין דעם לאנגען אונ פינסטערען
גלות, בעת מיר זיינען פון אללע זייטען פערפאלגט

אונ

לאלהים ולתורתו ולא נשתכח ממנו בכל עת הגלות
הארוך אף מצוה קלה של דברי סופרים וכ"ש התרי"ג
מצות דאורייתא הלאוין והעשין. ועתה בדור החדש
הזה שנפזרנו באיים הרחוקים ונבר עלינו יצרנו הרע
ללמוד מחוקותיהם ולמאוס בדרך אבותינו הנכוחה
והישרה שהלכו בה דור אחר דור מימות עולם
ולהנהיג את בנינו בדרכים חרשים שלא ללמד להם
תורה רק מעט מן המעט ולנתק אותם מתורתם
בילדותם שילמדו ספרי החיצונים או שיתחילו לאסוף
ממון בעוד שלא נשרש ולא נקבע בלבם כלל דת
ישראל ורק הריחו מעט מן המעט מאור התורה שבכתב
[ויש שלא ידעו רק סיפורי התורה וכנ"ל] ובביאורי
התורה ומצותיה בכלליהן ופרטיהן לא נגעו כלל.
מה יהיה אחריתם במה יאזר כחם להתיצב עבור
דתם ואמונתם למלט אותה מרוח סועה וסער הסוע
עלינו בימי גלותנו בכמה מדינות ובמה ימצא
אומץ בנפשם לישא ולסבול את כל התלאות הרבו
והחרפות שיסבלו ישראל ברומניא באשר הם ישרא
כיון שלא נשתרש אצלם מילדותן רוממות הגוי הז
מעולם ואחריתם לעתיד שאחר כל המצוקות והחרפו
שיבואו עליהם לבסוף יתרוממו הם על כל מציקיה
וכמשה"כ אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה ואש
נאמר בענין זה הרבה פרשיות בתורה וכל דבר
הנביאים מלאים מזה וכן בכל הש"ס בבלי וירושל
ומדרשים אשר מכל אלה יתחזק לב איש הישרא
לישא ולסבול כל העובר עליו במנוחת נפש ול
יזיזו אותו כל הרוחות שבעולם מאמונתו ותורתו אב
הבנים האלה מדור החדש הזה הלא רוח קל העוב
עליהם

אונ גֶעיָאגְט גֶעוֶועֶן וָואס נָאר דִיא גְרויסֶע לִיעבֶּע צוּ
דִיא הַיילִיגֶע תּוֹרָה וָואס אִיז גֶעוֶועֶן אַיינְגֶעוָוארְצֶעלְט
אִין זַייעֶרֶע הֶארְצֶער הָאט זַייא גֶעגֶעבֶּן כֹּחַ אַללֶעס
אַרִיבֶּערצוּטְרָאגֶען אוּנ אִירֶען בְּלַייבֶּען. פוּן הוּנְדֶערְטֶער
פֶּאלְקֶער אַרוּם אוּנְז אִיז קֵיין זֵכֶר גֶעבְּלִיעבֶּען פוּן זַייא
מִיט זַייעֶרֶע אֱמוּנוֹת אוּנ מִיר זַיינֶען בּ"ה גֶעבְּלִיעבֶּען
גאנְץ מִיט דִיא הֵיילִיגֶע אֱמֶת'ע אֱמוּנָה מִיט דִיא הַיילִיגֶע
תּוֹרָה בִּיז הַיינְטִיגֶען טָאג, אוּנ עֶס פֶעהלְט אוּנְז נִיט
קֵיין אַיינְצִיגֶע מִצְוָה פוּן דִיא גְרֶאסְטֶע בִּיז דִיא קְלֶענְסְטֶע.
נור יֶעטְצְט בַּייא דִיזֶעם דוֹר זַיינֶען מִיר קְלִיגֶער גֶע-
וָוארֶען, מִיר אַלַיין, אָהן קֵיין בֶּעצְווינְגוּנְג מַאכֶען
אוּנְזֶערֶע קִינְדֶער זָאלֶען פַארְגֶעסֶען אִין זַייעֶר הַיילִיגֶען
װָארְצֶעל פוּן וָואנֶען זַייא וַואקְסֶען, אוּנ פְרֶעמְד זַיין
פוּן דִיא גְרויסֶע גֶאטְטלִיכֶע תּוֹרָה, וָואס אוּנְזֶערֶע
זַיידֶעס הָאבֶען אִיהר פַאר אוּנְז אָבְּגֶעהַאלְטֶען אַזוֹי פִיעל
יָאהְרֶען דוּרְךְ אַזוֹי פִיעל צָרוֹת אוּנ מִיר צוּשְׁטֶערֶען
אִיהר מִיט אַייגֶענֶע הָאנְד. מִיר גֶעהֶען אַלַיין אוּנ פִיהְרֶען
אוּנְזֶערֶע אַייגֶענֶע קִינְדֶער נָאר אִין אַיין אַנְדֶער וֶועג!
מִיר רַייסֶען זַייא אָב נָאךְ אִין דֶער קִינדְהַייט פוּן דֶער
תּוֹרָה אָדֶער לָאזֶען זַייא לְכַתְּחִלָּה נִיט לֶערְנֶען תּוֹרָה
אוּנ זַייעֶר גַאנְצֶע צַייט לָאזֶען מִיר זַייא פֶערְבְּרֵיינְגֶען
אָדֶער אוֹיף בִּיכְלֶעךְ אָדֶער אוֹיף צוּא פֶערְדִיענֶען גֶעלְד.
וֶוען אוּנְזֶערֶע קִינְדֶער בְּלַייבֶּען אַזוֹי אוּנְוויסֶענְד אִין
דִיא הַיילִיגֶע תּוֹרָה וּמִצְוֹת, אַזוֹי פְרֶעמְד צוּא דֶער
גַאנְצֶער אִידִישְׁקַייט, וֶוען אִין זַייעֶרֶע הֶארְצֶער אִיז
נִיטָא קֵיין אֵיינְצִיגֶער פוּנְק אֱמוּנָה אוּנ גָאטְטֶעסלִיעבֶּע
אוּנ וִויא הֵייךְ וִויא הֵיילִיג אִיז אוּנְזֶער תּוֹרָה וִויא גְרוֹיס
אִיז אִיהר חָכְמָה, אוּנ וֶוען זַייא וַויסֶען נִיט וָואס מִ
זַיינֶען אַמָאל גֶעוֶועֶן אוּנ וָואס פַאר אַ הוֹיכֶע צוּקוּנְפ
(עָתִיד) עֶס שְׁטֶעהט אוּנְז פָאר — וִויא אַזוֹי קֶאנֶען זַי
שוֹין הָאבֶּען מוּטה אַרִיבֶּערצוּטְרָאגֶען דִיא אַללֶע צָרוֹ
וָואס מִיר מוּזֶען לַיידֶען פַאר אוּנְזֶער אֱמוּנָה אַ
צְוֶועלְכֶע לֶאנְדֶער וִויא רוּמֶעניֶען לְמָשָׁל? וואו זָאלֶ
זַייא גֶעהְמֶען קְרַאפְט צוּא שְׁטִיטְצֶען אוּנְזֶער הַיילִי
אֱמוּנָה גֶעגֶען דִיא אַנְגְרִיפֶע (רְדִיפוֹת) פוּן פִיעל זַייטֶע
אַ אִיד אַז עֶר וַויים וָואס דָאס אִיז אִידִישְׁקַייט,
וַויים וָואס תּוֹרָה אִיז, עֶר הָאט אַ בֶּעגְרִיף אִין ד
גְרויסֶע הֵיילִיגְקֵייט וָואס לִיעגְט אִין יֶעדֶער מִצְוָה
דֶער תּוֹרָה, דִיא גֶאטְטלִיכֶע חָכְמָה וָואס גֶעפִינְט
אִין אִיהר, וָואס וַויים פוּן דִיא אַללֶע נִסִּים, וָוא
גָאטט הָאט אוּנְז בֶּעוויזֶען פוּן אָנְפַאנְג אָן בִּיז הַיינְ
וָואס וַויים פַאר וָואס אוּנְזֶערֶע זַיידֶעס הָאבֶּען גֶעלִיטְ
אוּנ פַאר וָואס אַנְדֶערֶע פוּן אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער לַייד
נָאךְ עַד הַיּוֹם, דֶער וָואס וַויים אַז עֶס מוּז קוּמֶ
דִיא צַייט אוֹיף וֶועלְכֶע עֶס בֶּעצִיעהֶען זִיךְ פִיעל פְּסוּק
פוּן דֶער תּוֹרָה פִיעל קַאפִּיטְלַאךְ פוּן דִיא נְבִיאִים א
מַאֲמָרִים פוּן תַּלְמוּד, אִין וֶועלְכֶער מִיר וֶועלֶען אוי
גֶעלֶאזְט וֶוערֶען פוּן גָלוּת, אוּנ אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְ
לְרֹאשׁ פִּנָּה דֶער שְׁטֵיין וָואס דִיא צִימֶערְלַייט (ד
מוּלְיָארֶעס, טְשֶׁעסְלֶיעְרִס) הָאבֶּען פֶערַאכְטֶעט אוּנ ג
גֶענוּמֶען צוּא דֶער גֶעבַּיידֶע — וֶועט וֶוערֶען נָאר
ווינְקֶעלְשְׁטֵיין (דֶער גְלַאוְונֶער אוּנ וִויכְטִיגְסְטֶער שְׁטֵיי
דֶער אִיד וָואס אִין זַיין הַארְצֶען אִיז אַיינְגֶעוָוארְצֶע
דִיא אַללֶע זַאכֶען קַאנְן עֶר הָאבֶּען מוּטה אוּנ קְרַא
אַרִיבֶּערצוּטְרָאגֶען

יהם יעקור השרש הרק אשר בלבבם ויהפכו על
יהם ח"ו ומה יהיה אחריתנו ותוחלתנו . וביותר
ה עלול מאר שיתבטל אצלם קיום התורה גם
צון גמור ובשאט נפש שכמה וכמה עבירות חמורות
ברו מחמת תאות לבבם הנשחתה ויכשלו גם בחייבי
יתות שיכרת נפשם מעולם הנצח ח"ו כגון בחילול
ת וחמץ בפסח ואכילת חלב ודם ונדה ושארי
יות שבתורה שכל זה עלול מאד שיעברו בזדון
ם מפני שלא הושרש בלבבם מימי ילדותן חומר
יסורים ועונשם הגדול והנורא וגם כמה מאות
ין ועשין יעברו מפני הסרון ידיעה שלא למדו אותן

מעולם וצריכים לעהיד להענש על הכל וכ"ז בא
להם ע"י אביהם שלא חס עליהם בימי נעוריהן
ללמד אותן יסודי התורה ופרטי המצות המבוארים
בתורה שבכתב ושבע"פ שצונו הקב"ה לשמור אותם
לטוב לנו כל הימים [וראו נא אחי בחינת הדברים
האמיתים האלה מה שנראה כהיום לעינים עד כמה
גרם לנו הריסות הדת מהנהגות החדשות שהתחילו
להדריך אותנו החכמים בעיניהם בדור החדש הזה
שזה קרוב לאלפים שנה אשר מטולטלים אנהנו בארבע
כנפות הארץ ונזירות ושמדות אין מספר עברו על
נפשנו בכל זה לא נמצאו עד העת הזאת פרצות
בדת

בערצוטראגען אללע צרות וואס ער מוז ליידען
ם איד רוהיג און גערולדיג, אזעלכען וועט קיין
ה, קיין פערפאלגונג ניט שוואך מאכען אין זיין
נה, קיין אפיקורס קיין רשע וועט איהם ניט קאלט
בען אין קיין מצוה און אמונה פון דער תורה וועט
ם ניט פעהלען, אבער דער היינטיגער יונגער דור
ם ווייסען פון אידישקייט ניט פיעל מעהר וויא א
במעט, וואס ווייס אויך פיעל ווייניג פון אידישע
מארע, אזעלכע לייט איז גענוג דיא קלענסטע
ה, צוא מאכען זייא פערגעסען אין זייער פאלק
וועלכען זייא זיינען צוגעבונדען מיט גאנץ
אבע באנדען. וואס פאר א קיום וואללט אונזער
נה געקאנט האבען ביי אזעלכע אידען? מיט
קליינע דריקונג, אדער מיט איין קליינע לצנות
ם זייא וועללען הערען פון א אידישען אפיקורס,
ליך אדער פון זייערע פארגיפטעטע ווערק, וועט
ם ווערען אוועקלאזען דיא גאנצע אידישקייט,
גאנצע תורה ומצות, אזעלכע לייט זיינען אויך
ל (פאהיג) צוא עובר זיין אויף דיא מצות התורה
א כיון, זייער תאוה קאנן זייא בריינגען צוא
זיין דיא גראסטע עבירות, זאגאר אזעלכע, וואס
זייא קוממט כרת, וויא חלול שבת, חמץ עססען
פסח, עססען חלב, בלוט, אדער עובר זיין אויף
ר עריות און פיעל אזעלכע, און דאס איז אללעם
ר ווייל זייא ווייסען ניט וויא גרויס דיא איסורים
ן אדער ווייל דיא גאנצע אמונה איז ביי זייא
שוואך און עס פעהלט זייא יראת שמים. וויא
זאך איז, דיא גראסטע טהייל פון דער שולד
גט דער פאטער, וואס ער האט זיינע קינדער
געלאזט לערנען אין דער יוגענד דיא יסודי התורה

(דיא פונדאמענטען פון דער תורה) און דיא מצוות
מיט אללע זייערע פאדראבנאסטען וועלכע זיינען ער-
קלאהרט אין דער תורה שבכתב און שבעל פה און
אין דיא שפאטערדיגע ספרים. דער פאטער! דער
פאטער איז אלליין דער רוצח, דער מערדער פון זיין
קינד, דורך איהם ווערדט ער אונגליקליך אויף עביג,
דורך איהם וועט ער ליידען דיא שרעקליכע יסורים
אין גיהנום און נאך מעהרער אויסגעשלאסען ווערען
פון כלל ישראל חס וחלילה מיט דעם איסור כרת
פון עססען יום כפור אדער חמץ בפסח, חלב, דם,
אדער חלול שבת, זנות, און דאס גלייכען. אלזא
ליעבע ברידער! האט רחמנות אויף אייערע קינדער
און איבער זיך זעלבסט, און ערציהט זייא אין דיא
אלטע וועג וועלכע אונזערע פאטערס האבען אונז
ערצויגען מיט אללע מעגליכקייט! שטארקט זיך וואו
מען איז צוא לערנען זייא דיא הייליגע תורה: חומש,
נביאים, כתובים, משניות, און דעם הייליגען תלמוד
דיא גאטטליכע חכמה וואס האט פארשיינט דיא
גאנצע וועלט טויזענדער יאהר, דאס איז זייער לעבען
און גליק עביג, מיט דעם וועללען זייא איממער אידען
בלייבען, טרייע דיענער צום איינציגען באשאפער
גאטט ב"ה. זעהט נאר ברידער וויא שוואך עס איז
ביי דעם יונגען דור געווארען דיא גאנצע אמונה
דאנק דיא נייע פאריאדקעס וואס האבען ביי אונז
איינגעפיהרט דיא וואס האלטען זיך פאר חכמים,
וויא שוואך דיא אמונה איז געווארען זעהט מען דאך
מיט דיא אויגען, וואס אמאל אין דיא ערגסטע צייטען
וואס מיר האבען געהאט, האט מען ניט געזעהן א
איד זאלל פורץ גדר זיין בפרהסיא (אפענטליך), און
אז עס האט יא געטראפען ביי איינעם פון צעהן
טויזענד

בדת ישראל בפרהסיא ח"ו ואם הזיד אחד מאלף לעבור על התורה בפרהסיא היה מפורסם לכל חרפתו ובשתו ונבדל מעדת ישראל. ועתה הלא הכל יודעין כמה נמצאו בעו"ה מחללי שבת בפרהסיא ואוכלי נבילות וטרפות ושארי איסורים ואינם מתביישין כלל וגם אינם נבדלים משארי אנשים הכשרים כאלו היה הדברים היתר גמור אוי ואבוי שכך עלתה בימינו מפני הנהגת מדריכינו החדשים]:

והנה יש אנשים כשרים שלעצמן נוהגים בדת ישראל כדין וכדת ואעפ"כ מתרשלים בחינוך בניהם לתורה ומצות והוא מפני שאינם מתבוננים בגודל החיוב שמחויב איש ישראל לחנך בניו לתורה ועבודת השם והיצר מתעה אותם לומר די לי שאני בעצמי יהודי קורא ק"ש ומתפלל ושומר מצות ה' ובני יקשה לי להדריכם בדרך התורה והמצוה במרינו אלה אבל הוא רק פתוי היצר דבאמת לא כן הדב דמי שאינו מתחזק להשריש בלב בניו אחריו אמונ ה' ותורתו ומצותיו לא יצא ידי חובת יהודי שב פנה יסוד אומה הישראלית מיום היותם לגוי הו רק בתנאי זה שקבלו על עצמם שלא יכרת עבודה השם מבניהם ובני בניהם עד עולם וכנאמר בכריתו הברית שכרת אתנו הקב"ה בערבות מואב על קבל התורה באלה ובשבועה שאם ימצא אחד שיתבר בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך ל יאבה ה' סלוח לו וחרה אפו וגו' ומסיים שם הנסתרו לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעש את כל דברי התורה הזאת והיינו שעל הנסתרו לעוברים על התורה בסתר לא הכניסנו בערבות עליה והקב"ה

טויזענד, איז אַזעלכער דאָך בייא אַללעמען געוואָרען פֿעראַכטעט אונ איז זאָגאַר אויסגעשלאָססען געוואָרען פון דער אידישער געמיינדע. אונ יעטצט זיינען מיר אַזוי ווייט געקומען, אַז ניט נור וואס עס געפינען זיך בייא אונז זעהר פיעל מענשען, וואס טהוען אָב בפרהסיא דיא גראָבסטע עבירות: זייא זיינען מחלל שבת אונ עססען טרפות – גאָלען דיא באָרד אונ טהוען אָב נאָך גרויסע עבירות אונ פובליטשנע (אָפפענטליך) גאָר אָהן בושה, נאָך מעהר: דיזעלבע מענשען זיינען זאָגאַר ניט אָבגעזונדערט פון דיא איבעריגע פרוממע אידען, גלייך וויא דיא אַללע זאַכען וואָלט מען מאָגען טהון. אַז אָך אונ וועה אונז, וואס מיר האָבען דערלעבט אַזעלכע פיהרונגען, פאַר וועלכע מיר האָבען צו דאַנקען אונזערע נייע מנהיגים אונ מדריכים! אָבער גענוג שוין, גענוג שוין בריידער, נאָכצושלעפּען זיך וויא בלינדע נאָך דיא היינטיגע קלוגע (חכמים להרע) וואס זייא האָבען חרוב געמאַכט דיא תורה מיט דיא גאַנצע הייליגקייט פון אידען, וואס איז שרעקליך צו זעהן. גאָמיר זיך צוריקקעהרען מיט אונזערע קינדער צו אונזער אַלטער וועג וועלכע דיא זיידעס זיינען געגאַנגען אונ גאָטט ב"ה האָט זייא איך געשפּייזט אונ ער וועט אונז אויך ניט פֿאַרלאָזען, דענן גאָטט ב"ה איז דערזעלבער אַללע צייטען וויא עס שטעהט אני ה' לא שניתי איך גאָטט בין ניט אַנדערש געוואָרען, בין אימטער דערזעלבער:

עס געפינען זיך אַזעלכע פאַטערס וואס אַליין זיינען זייא גאַנץ פרום אונ פיהרען זיך אידיש, פון דעסטוועגען זעהען זייא ניט צו ערציהען זייער קינדער אויך וויא מען דאַרף ערציהען אידישע קינדער ווייל זייא טראַכטען זיך: גענוג וואס איך בין אַליין אַ איד, פאַר קינדער קאָן מען אין דעם געגענד ני פֿערזאָגה'ן זייא זאָללען בלייבען פרוממע אידען. א דער אמת'ן שמועסט עס נור אַזוי איין דער יצר הרע דער איד, וואס בעמיהט זיך ניט איינצופֿלאַנצען א דיא קינדער דיא ידיעת התורה והמצות אונ דיא ליעב צו זייא, איז ניט יוצא פאַר גאָטט! דער גאַנצ פונדאַמענט פון אונזער אמונה בעשטעהט אין ד וואס יעדער איד זאלל זיך בעמיהען איבערצוגעב דיא עקרי האמונה דיא קינדער אונ דיא ענייקלע וויא עס שטעהט בייא דעם בונדשליססען וואס גאָ האָט מיט אונז געשלאָססען אין ערבות מואב ביי דער קבלת התורה: אויב איינער וועט זיך בערוהיג אונ טראַכטען: מיר וועט גאָרנישט ניט שאַדען ו איך וועלל טהון וואס מיין הארץ געלוסט – גאָ וועט איהם אָבער ניט וואָללען פֿערגעבען, אונ מ צאָרען וועט בראַנגען אויף זייא וכו' הנסתרות (ד פֿערבאָרגענע), פיהרט דאַרטען דער פסוק אוים, ד איז גאָטטעס זאַך (דאָס הייסט: דיא וואס זיינען ע דיא תורה פֿערבאָרגען, פאַר דיא האָבען מיר נ ערב געוועזען אין ערבות מואב, אונ גאָטט אַליין וו זיך מיט זייא אָברעכענען) אָבער הנגלות, לנו ולבני דאָס אָפפענע, דיא אָפפענע מצות – אויף ד האָט אונז גאָטט ב"ה בעת דעם געבען דיא תור פֿערפפליכטעט מיט אַ שבועה, אונ ניט אויף א אליין

ק"ה בעצמו יפרע מהם אבל על הנגלות הכניסנו
רית על שמירת כל התורה ולא אנו בלבד אלא
על בנינו אחרינו עד עולם וזה היה תחלת יסוד
רש אומה הישראלית שחיבב הקב"ה את האבות
ר בהם מכל העולם להוציא מהם האומה הנבחרת
לה מכל העמים מפני שהם בדרכיהם הישרה
ו במדה זו שלא להסתפק במה שהם בעצמם עבדו
ה' באמת ותמים אלא להשריש אמונת ה' והשגחתו
מירת חוקיו ומצותיו בלבב בניהם אחריהם וצוו
תם לכל הדורות שלא יכרת עבודת ה' מהם עד
ם [כדאיתא ברמב"ם הלכות ע"ג] וע"כ באמת
ר הקב"ה אח"ז בזרעם אחריהם מכל העמים
ציאם ממצרים ונתן להם תורתו וייחד שמו עליהם
ח אותם לו לנחלה עד עולם ונאמר זה בפירוש
ורה וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני
שה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום וגו' כי
עתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו
מרו דרך ה'. ועל יסוד זה הזהירה התורה כמה

פעמים על מצות ת"ת שמחויב האב ללמד לבנו שזהו
יסוד כל המצות וכן הזהירה לנו כמה פעמים לספר
לבנינו את הנסים והנפלאות שעשה הקב"ה לפרעה
ולמצרים לעינינו למען לשרש בקרב לבבם אמונת ה
והשגחתו וביותר בארה התורה בפ' בא שהרבה ה'
אותותיו במצרים כדי שיהיה לנו מה לספר לבנינו
שידעו ויכירו השגחת ה' וכמו שנאמר שם כי אני
הכבדתי את לבו וגו' למען שתי אתתי אלה בקרבו
ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגו' וידעתם כי אני ה'
[וכד' פרשיות שבתפלין שאנו נושאים על ראשינו לאות
שאנחנו עבדי אלהי עולם נכתב בכולם אזהרה ללמד
תורה לבנינו ולהודיעם נפלאותיו של הקב"ה להורות
כי רק בזה אנו עבדיו והוא יסוד קבלת מלכות שמים]
וכן הזהירה התורה להודיע לבנינו ולבני בנינו את
ענין קבלת התורה את המעמד הגדול והנורא אשר
נגלה הקב"ה על הר סיני ללמד לישראל תורתו ופנים
בפנים דבר עמנו ודבריו שמענו מתוך האש וגו'
וכנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת
לפני

יין, אֲפִילוּ אויף אונזערע קינדער און ענִיקלאך
ף עוֹינ, און דערוּם האט גאָט אויסגעוואהלט
זערע אָבוֹת פון זייא זאָללען אַרוים דיא וויכטיגסטע
לק אין דער וועלט, ווייל זייא האָבען זיך ניט בע-
גענט מיט דעם, וואס זייא זיינען אַללע געגאַנגען
רך הַיָשָר און האָבען טרייא געדיענט דעם איינציגען
ט – זייערע קינדער האָבען זייא אויך געלערנט
פיהרען זיך אַזוי וויא זייא און האָבען זייא אָנ-
אנט זייא זאָללען פעסט זיין אין זייער אֱמוּנָה, זייא
זייערע קינדער עד סוף כָּל הַדוֹרוֹת (וויא דער
ב"ם זאָגט), אַט דעריבער האָט גאָט ב"ה אויס-
ואהלט זייערע קינדער, האָט זייא אַרויסגענומען
מִצְרַיִם און געגעבען זייא דיא תּוֹרָה נאָכהער דאָס
ד, וואס ער האָט זייערע אָבוֹת פערשפּראָכען. דאָס
עהט מְפוֹרָש אין דער תּוֹרָה וַה' אָמַר וכו' און
ט האָט געזאָגט: קאָנן איך דענן פערדעקען פון
רָהָם וואָס איך טהוּא (מיט סְדוֹם)? פון אַבְרָהָם וועט
ך אַרויס אַ גרויסע און שטאַרקע פאָלק וכו' דען
ך ליעב איהם, כְּדֵי ער זאָלל בעפעהלען זיינע
דער און זיין הויז (זיין פאַמיליע) נאָך איהם זייא
לען היטען דעם וועג גאָטטעס, אויף דעם גרונד
ם אונז דיא תּוֹרָה פיעל מאָל אָנגעזאָגט מיר זאָלען
זאָהלען אונזערע קינדער דיא אַללע נִסִים וואָס

גאָטט האָט אונז בעוויזען אין מִצְרַיִם, כְּדֵי איינצוזאַ-
פלאַנצען אין זייא דיא אֱמוּנָה אין גאָטט און דיין
הַשְׁגָחָה. איך האָב האַרט געמאַכט זיין (פַּרְעה'ס)
האַרץ, שטעהט אין איין אָרט אין חוּמָש, כְּדֵי איך
זאָלל קאָננען בעווייזען זייא מיינע צייכענס (דיא נִסִים)
און כְּדֵי דוא זאָלסט ערצעהלען דיין זוהן און דיין
ענִיקעל וכו' און איהר וועט וויסען אַז איך בין
גאָטט. אין דיא פיער פַּרְשִׁיוֹת, וואס אין דיא תְּפִילִין,
שטעהט אויך דיזעלבע אַזְהָרָה מיר זאָללען לערנען
תּוֹרָה אונזערע קינדער און בעקאַנט מאַכען זייא דיא
נִסִים וְנִפְלָאוֹת וואס גאָטט האָט אונז בעוויזען. אַזוי
האָט אונז דיא תּוֹרָה אָנגעזאָגט, מיר זאָללען ערצאָהלען
אונזערע קינדער און ענִיקלעך דיא גאַנצע געשיכטע
פון קַבָּלַת הַתּוֹרָה, וויא גאָטט ב"ה האָט זיך אונז
בעוויזען מיט זיין גרויסקייט און ערהאַבענהייט, אויפ'ן
בארג סִינַי, כְּדֵי צוּא געבען אונז זיין תּוֹרָה, וויא ער
האָט מיט אונז גערעדט פָּנִים בְּפָנִים און מיר האָבען
זיינע ווערטער געהערט פון דעם פייער, וויא עס
שטעהט: וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ
לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחוֹרֵב, דוא זאָלסט זייא (דיא דִבְרֵי
הַתּוֹרָה), בעקאַנט מאַכען דיינע קינדער און דיינע
ענִיקלעך, דעם טאָג וואָס דוא בינסט געשטאַנען
פאַר דיין גאָטט אויפ'ן בארג חוֹרֵב (סִינַי). וְאָמַרְתָּ
לבנך

לפני ה׳ אלהיך בחורב. וגם צותה לנו התורה בפרשת ואתחנן להעריך לבנינו את ערך החקים שצונו ה׳ לעשות אותם כי הוא לטובתנו וכמו שנאמ׳ ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה׳ משם ביד חזקה וגו׳ ויצונו ה׳ לעשות את כל החקים האלה וגו׳ לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה ונאמר בתנאי הגאולה בפרשת נצבים אחר בריתות הברית שהבטיח לנו הקב״ה שאף אם נהיה נדחים בקצה השמים משם יקבצנו ויקחנו לארמתו וזה יהיה אם נשוב לה׳ בכל לבבנו ונפשנו אנחנו ובנינו כמו שנאמר שם ושבת עד ה׳ אלהיך וגו׳ אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך. וגם אנו מקבלים זה עלינו תמיד בכל יום בברכת אמת ויציב שאחר ק״ש שכל דברי ה׳ נאמנים ונחמדים עלינו ועל בנינו ודורותינו ומה מאד יכסה בושה וכלימה את פנינו שאנו מקבלין בכל יום מצותיו באהבה ובחבה עלינו ועל בנינו ודורותינו ואח״כ אין אנו חוששין כלל בבנינו כשסרים מדרך ה׳ ואדרבא אנו בעצמנו גורמים אותם לזה בנפשנו כשהם ילדים והרי אנו כדוברי שקרים לפני הקב״ה בכל יום ובכן בבה״ת אנו מבקשים שנהיה אנחנו וצאצאינו כלנו יודעי שם ה׳ ולומדי תורתו ולבסוף אנו בעצמנו מסלקים אותם מתורתו ומידיעת השם. לכן אחי התאוששו ושימו לבבכם אל כל הדברים האמתים האלה אשר ימס נפש איש הישראלי בהתבוננו על מצב התורה והדת בימינו ואשר בהמשך הימים אם לא ישימו האבות אשר נגע יראת אלהים בלבבם ליעץ ולפקח בחינוך בניהם להדריכם בדרך התורה והמצוה כדרך אבותינו וכמצווה עלינו בהזהרות כפולות ומכופלות וכנ״ל עלול ח״ו שיופקר התורה לגמרי ואנה נוליך חרפתנו לפני אבותינו שהם סבלו בדורות הקודמים

לבנך, שטעהט אין איין אנדער ארט, דוא זאלסט זאגען דיין זוהן: קנעכט זיינען מיר געוועזען בייא פרעה׳ן אין מצרים, אונ גאטט האט אונז פון דארט ארויס־גענומען מיט א שטארקע האנד וכו׳ אונ ער האט אונז געהייסען טהון דיא אללע געזעטצען... כדי אונז זאלל שטענדיג גוט זיין אונ כדי אונז צוא לאזען לעבען וויא היינטיגען טאג. ווען דיינע פערשטויסענע (פערטריבענע) וועללען אפילו זיין אין עק וועלט, שטעהט אין פ׳ נצבים, וועט ער דיר פון דארט אויך נעהמען אונ ברייננען אין דיין לאנד. נור ווען וועט דאס אללעס זיין? ווען מיר וועללען זיך צוריקקעהרען צוא גאטט בתשובה שלימה, מיר אונ „אונזערע קינדער״, וויא עס שטעהט וכו׳ אונ אזוי אין נאך פיעל ארטער אללעס געטאפעלט דעם „פונדאמענט״ אז עס ליעגט אויפ׳ן פאטער מאכען וויססען דיא קינדער דיא תורה אונ מאכען זייא פאר אידען אונ אזוי איז אבגעפסקנט דער דין אין יורה דעה. אין דער ברכה „אמת ויציב״ וואס נאך ק״ש זאגען מיר אויך אללע טאג, אז דיא גאנצע תורה איז בעליעבט בייא אונז אונ אונזערע קינדער אונ אללע אונזערע שפעטיגערע דורות. היינט וויא דארפען מיר זיך שאמען ווען מיר זיינען יעדען טאג מקבל דיא מצות התורה מיט גרויס ליעבע אויף אונז מיט אונזערע קינדער ביז דיא לעצטע דורות אונ צום סוף לאזען מיר אונזערע קינדער ארונטערגעהן פון דעם דרך הישר. נאך מעהר: מיר אליין, מיט דער שלעכטער ערציהונג וואס מיר גיבען זייא, העלפען זייא נאך פער־געססען אן גאטט. אין דער ברכת התורה בעטען מיר אויך גאטט אז מיר אונ אונזערע קינדער זאללען קאננען אונ לערנען דיא תורה אונ אין דערוועלבער צייט קיממערט אונז גאר ניט אויב אונזערע קינדער וועללען האבען אפילו עטוואס א ידיעה אין דער תורה אדער ניט. וויא קאננען מיר נאך האבען אזא העזה געגען גאטט ב״ה צוא בעטען אויף אזא זאך וואס מיר טהוען בידים פונקט פארקעהרט?.. דיא אללע פסוקים אונ מאמרים וואס מיר האבען ביז יעטצט געבראכט, זיינען גענוג צוא בעווייזען וויא גרויס עס איז דיא עבירה פון דעם פאטער, וואס זעהט ניט לערנען זיינע קינדער תורה, כל זמן ער איז נאך יונג אונ עס איז נאך דא צייט. דיא הארי׳ פון יעדען אידען ווערדט צוגאנגען קוקענדיג אין וואס פאר א צושטאנד עס געפינט זיך יעטצט אונזער גאנצע אידישקייט, אונ וואס וועט נאך ווייטער זיין ווען מיר וועללען ח״ו ניט זעהן איינפלאנצען בייא אונזערע קינדער אמת׳ע ליעבע אונ טרייהייט צוא אונזער גלויבען בכלל אונ צוא אללע מצוות התורה בפרט קאננען מיר, וועער ווייס וואו, פערקריכען אונ וואס וועללען מיר ענטווערען גאטט ב״ה בעת מיר וועללען דארפען אבגעבען דין וחשבון פאר דעם וויא וועללען מיר ווייזען דיא אויגען פאר אונזערע זיידעס, וועלכע האבען פאר דער תורה אזעלכע שרעקליכע צרות זיך אויסגעליטען, פון דעסטוועגען זיינען

קדושים כמה נזרות ושמדות עבור קיום התורה ומ"מ א התרשלו מלהחזיק בניהם לתורת ה׳ ועבודתו כל יטים וגם במה נצטדק לפני כסא כבודו ית׳ כשישאלו ו ע"ז. עורו נא אבות רחמנים וחוסו על בניכם ואל מסרו אותן בנפשכם לסכנת אבדון ח"ו ואשר הם עצמן בילדותן לא יוכלו לבחור להם דרך הטוב

ועיניהם נשואות רק לאבותיהם שידריכום בדרך הטוב והישר לאשרם וטובתם כל הימים. ע"כ התחזקו להתיעץ בנפשכם ומאודכם להדריכם בדרך התורה והמצוה ותזכו אותם לחיים בעוה"ז וכל טוב בעוה"ב וכמשה"כ הנ"ל ויצונו ה׳ וגו׳ לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה:

ויש

ינען זייא ניט נאכלאססיג געווארען אין קיין מצוה לילה, אונ האבען געטהן מיט קראפטען סדריך זיין יערע קינדער אויך אין דעמזעלבען וועג, אין וועלכען יא זיינען געגאנגען ? דענקט נאר ליעבע עלטערן, יערע קינדערלאך איז דער יונגער זיינען דאך נאר יא דיא קליינע שעפסעלאך וואס ווייססען גאר פאר ך קיין וועג ניט, זייערע אויגען קוקען נאר אויף יערע ערבארמהערציגע עלטערן זייא זאללען זייא ירען אין דיא ריכטיגע וועג צוא זייער גליק, הייגט אט איהר קיין רחמנות ניט אראבצופיהרען זייא פון יא גראדע אידישע וועג, אונ צוא פיהרען זייא אין יא גרויסע זומפען וואס זייא ווערען אין לעבענסגע-אהר? *) האט אלזא רחמנות אויף זיך אונ אויף אייערע נדער בארמהערציגע עלטערן אונ לאזט זיך ניט יטרעדען פון יצר הרע וואס איז דעם מענשענס

בלוטיגער שונא אונגליקליך מאכען איהם עוויג מיט זיינע פוסטע גליקקען וואס ער שטעלט פאר אונ פערהיטעט אייערע קינדער פון עוויגען געפאהר אונ היטעט זיך פון דער גרויסער שטראף וואס איהר וועט האבען אויף יענער וועלט פאר דעם, וואס איהר האט זייא ניט געפיהרט אויף דער רעכטער וועג אונ נייא זיינען דורך אייך נכשל געווארען אין דיא גראסטע יסורים. זעהט אייערע קינדער זאללען זיין אידען אונ זייא זאללען לערנען דיא היילינע תורה שבכתב ושבעל פה דאס איז דער היילינער תלמוד מיט פסוקים, אונ שטארקט זיך, איינצופלאנצען אין זייא יראת שמים זייא זאללען מקיים זיין דיא מצות התורה, ובזכות זה וועט איהר זוכה זיין צוא האבען דיא וועלט אונ יענע וועלט אזוי ווי עס שטעהט ויצונו ה׳ לעשות וגו׳ לטוב לנו וגו׳:

אנדערע

*) נאך דארף א מענש בעטראכטען איין רעכענונג, צום ביישפיל וויא וואלט געוועזען אז זיין קינד אלט למשל פון א קראנקהייט ווערען "שטום", אנווערען דעם כח הדבור, וויא וואלט ער זיך סטארען צוא יסהיילען איהם אונ ווען ער וואללט הארען אז עס געפינט זיך איין דאקטאר וואס האט אמיטטעל ער לל קאננען צוריק רעדען דוכט זיך אז ער וואלט לויפען מיט אללע קראפטען אונ ניט זשאלעווען קיין אסטען ראטעוועז זיין ליעבע קינד וואס זיין צער איז דאך אומנאטירליך, איין עביגער אונגליקליכער. נוא, יעבע ברידער! אללע ווייסען אז דיא וועלט איז ניט קיין עביגע, דיא עבינקייט פון מענשען איז דארטען ין עולם העליון, וואס טהוט דער נפש דארטען ? וואס טהוען אללע מילליאנען היילינע נשמות פון פאריגע דורות וואס זיינען דארטען טויזענדער יאהר, דארטען איז ניטא קיין היזיגע געשעפטען גאר ניט, נור וואס ? יסטען מיר פון גמרות אונ מדרשים, אז אללע פערנעהמען זיך דארטען נור מיט דיא היילינע תורה, עס ערדט ענטדעקט טאג טאגליך דיא חכמות התורה וואס האט גאר קיין גרונד אונ קיין סוף ניט, וויא דוד מלך זאגט, לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד, צוא אללעם איז דא אסוף נאר צוא דער תורה ניט, יל ויא איז געטליך, אלזא קאנן זיא זיין גענוג אויף עביג צוא פערנעהמען זיך מיט איהר. דאס דארף ן אויך וויסען אז קיין נייע תורה קאנן דארטען דער מענש ניט קריגען וויא עס שטעהט לא בשמים יא, דיא תורה איז אויף דער ערד געגעבען געווארען, נור פון דיזעלבע וואס דער מענש האט געלערנט אין לם הזה ווערדט דארטען איהם ענטדעקט וואס מעהרער אונ וואס גראססער דיא וואונדערבארע חכמות מיט דות וואס געפינען זיך אין יעדער פרשה אין יעדער מסכת, אדער משנה וואס ער האט געלערנט. למשל איינער האט אללעס געלערנט אויסער איין מסכת אדער איין סדר משניות, וועט איהם דיא מסכת אדער יא משניות פעהלען עביג, דענן קיין נייע קאנן דארטען ניט צוקוממען, נור דיזעלבע זיינע. אונ אזוי זעהט ען דיימליך אין אמדרש פ׳ תבא, שמוכח שם כי אם יחסר לאדם ידיעת פרשיות התורה בנגלה בעוה"ז

לא

פרק יז

בו יבואר ענין הסתת היצר בזה, וביטולו.

ויש אנשים שהיצר מטעה אותם מצד אחר להסיר הבנים מתורה מפני שצריך להרגילו אומנות כדי שיהיה לו ממה להתפרנס ולחיות. והנה בעצם ענין למוד אומנות לבנים פליגי בזה תנאי בגמרא דיש סוברין דצריך האב ללמד לבנו תורה וגם ללמדו אומנות [וה"ה אם מלמדו שידע לסחור כ"כ בשלמי הגבורים] והתנא ר' נהוראי אמר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד לבני אלא תורה בלבד שכל אומנות שבעולם עומדות לו לאדם בעת ילדותו ולעת זקנתו

פרק יז.

אַנְדֶערֶע לָאזֶען זִיךְ אַיינְרֶעדֶען פוּן יֵצֶר הָרָע מִיט אַזֶעלְכֶע רֵייד: „מֶען מוּז דָאס קִינְד לֶערְנֶען עֶפֶּעס אַ טַאלַאנְט, כְּדֵי עֶר זָאלל הָאבֶּען פוּן וַואנֶען צוּא לֶעבֶּען. הַיינְט וִויא אַזוֹי קָאנֶען מֶען אִיהם נָאךְ פַארְנֶעהמֶען מִיט לֶערְנֶען אַ דִין אָדֶער אַ פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת ?" אִין דֶעם לָאזֶען אַ קִינְד לֶערְנֶען אַ טַאלַאנְט אִיז אַיינֶע־נְטְלִיךְ דָא אַ מַחֲלוֹקֶת אִין דֶער גְמָרָא: אַנְדֶערֶע זָאגֶען, אַז מֶען דַארְף אַ קִינְד לֶערְנֶען תּוֹרָה צוּגְלֵייךְ מִיט אַ טַאלַאנְט (אָדֶער גֶעשֶׁעפְט), ר' נְהוֹרָאִי וִוידֶער זָאגְט אִיךְ קוּק נִיט אוֹיף קֵיין אוּמָנוּת אִין דֶער וֶועלְט אוּנ לָאז בֶּעסֶער מֵיין קִינְד לֶערְנֶען תּוֹרָה. וֶוענְן אַלֶע טַאלַאנְטֶען זַיינֶען דֶעם מֶענְשֶׁען אַשְׁטִיטְצֶע נוּר אִין דיא

לֹא יָבִין אֶת הַסּוֹדוֹת הַנִּפְלָאוֹת אֲשֶׁר יְגַלֶּה־הקב"ה לֶעָתִיד הַנִּמְצָאוֹת בְּפָרָשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה וּלְתַּכְלִית זוּ נִתְּנָה הַתּוֹרָה בעוה"ז כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ אח"כ סוֹדוֹתֶיהָ לֶעָתִיד עי"ש. הַיינְט נָאמִיר פַארְשְׁטֶעהְן, דֶער מֶענְש וָואס אִיז לֶעהר, אוּנ־וִויסֶענְד אִין גַאנְצֶען פוּן תּוֹרָה, עֶר וַוייס קֵיין מִקְרָא, קֵיין מִשְׁנָיוֹת, גְמָרָא בְּוַודַאי נִיט, פוּן וַואנֶען וֶועט עֶר קְרִיגֶען דָארְמֶען תּוֹרָה ? וֶוען אֲפִילוּ עֶר וֶועט שׁוֹין זַיין אַיין אָרְדֶענְטְלִיכֶער מֶענְשׁ, הִיטֶען דִיא מִצְוֹת הַתּוֹרָה אוּנ עֶר וֶועט שׁוֹין זִיצֶען אִין גַּן עֵדֶן – וָואס דָאס אִיז אוֹיךְ גַאנְץ שְׁוֶוערְלִיךְ. אוּנוִויסֶענְדִיג תּוֹרָה קָאנֶען קֵיין עֶהרְלִיכֶער אִיד נִיט זַיין – אָבֶער עֶר וֶועט דָאךְ זִיצֶען וִויא אַשְׁטוּמֶער, אַ וָוארְט נִיט קֶאנֶען אוֹיסְרֶעדֶען, אַלֶע וֶועלֶען זִיךְ מְפַלְפֵּל זַיין אוּנ קְוִויקֶען זִיךְ מִיט דִיא גֶעטְלִיכֶע חָכְמָה אוּנ עֶר וֶועט מוּזֶען שְׁוַויינֶען (מִיר גֶעפִינֶען דָאס אִין גְמָרָא דַייטְלִיךְ. בַּייא יְהוּדָה'ן, אַז פַאר אַזִינְד פוּן חֵרֶם אִיז אִיהם פַארְגֶעסֶען גֶעוָוארֶען זַיין תּוֹרָה אוּנ עֶר הָאט נִיט פַארְשְׁטַאנֶען וָואס דִיא בְּנֵי יְשִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה רֵייְדֶען, בִּיז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט מִתְפַּלֵּל גֶעוֶוען פַאר זַיינֶעטְוֶועגֶען עֶס זָאלל זִיךְ אוּמְקֶעהרֶען צוּא אִיהם זַיין תּוֹרָה), נוּא, קָאנֶען מֶען דֶען פַארְשְׁטֶעלֶען זַיין בִּיטֶערֶע לַאגֶע, זַיין שְׁרֶעקְלִיכֶען פֶערְדְרוּס זִיצֶען וִויא אַ שְׁטוּמֶער נִיט אַיין טָאג אוּנ נִיט צְוַוייא, נָאר יָאהר יָאהְרְלִיךְ עֶבִּיג שְׁוַויינֶען וִויא אַ שְׁטוּמֶער וֶוען קֵיין אַנְדֶערֶע שְׁמוּעֶסֶען אִיז דָאךְ נִיט דָא דָארְטֶען, וִויפִיעל וֶועט דֶער מֶענְשׁ צַארֶענֶען דַאן אוֹיף זִיךְ וָואס עֶר הָאט קֵיין תּוֹרָה נִיט גֶעלֶערְנְט, וִויפִיעל וֶועט דֶער מֶענְשׁ פַארְדְרוּס הָאבֶּען אוֹיף זַיין פָאטֶער וָואס הָאט אִיהם קֵיין תּוֹרָה נִיט גֶעלֶערְנְט, וָואס הָאט פוּן אִיהם צוּגֶענוּמֶען אַזַא טְהַייעֶרֶע לֶעבֶּהַאפְט, גֶעטְלִיכֶע עֶבִּיגֶע פֶערְגֶענִיגֶען נַחַת רוּחַ, אוּנ אַרַיינְגֶעבְּרַאכְט אִיהם אִין אַזַא שְׁרֶעקְלִיכֶע לַאגֶע עֶבִּיגֶע שַׁאנְדֶע, עֶבִּיגֶע יִסּוּרִים אוּנ צוּלִיעבּ וָואס ? צוּלִיעבּ פּוּסְטֶע נַארִישֶׁע פֶערְגֶענִיגֶענְס וָואס עֶר הָאט אִיהם גֶעוָואלְט פֶערְשַׁאפֶען. פוּן דֶעם גֶעדַאנְק אַלֵיין דַארְף דוּכְט זִיךְ דֶעם מֶענְשֶׁענְס הַארְץ צוּרִיסֶען וֶוערֶען אוֹיף שְׁטִיקֶער! דֶער פָאטֶער וָואס הָאט גָאר אַ־עַנְזוֹלִיבֶען זִינֶען דַארְף אוֹיף קֵיין נַארִישֶׁע גְלִיקֶען נִיט קוּקֶען וֶועט עֶר דַארְפֶען זַיין רַייךְ וֶועט עֶר זַיין, גֹּא" דָאס אַיינְצִיגֶע פְרִיהֶער פַאר אַלֶעם זֶעהן זַיין קִינְד זָאל נִיט בְּלַייבֶּען אוּנוִויסֶענְד פוּן תּוֹרָה, אִיהם וֶועניגְסְטֶען קְלָאהר מַאכֶען אִין חוּמָשׁ אוּנ מִשְׁנָיוֹת דִיא דִינִים גָאטְהֵייג אוֹיב גְמָרָא אוֹיךְ אִיז נֶעוִוים גוּט, אוּנ דָאסְזֶעלְבֶּע דֶער מִיטְטֶעלֶער מֶענְשׁ וֶוען עֶר אִיז אוּנוִויסֶענְד פוּן הַתּוֹ׳ דַארְף עֶר פַאר זִיךְ אוֹיךְ זָארְגֶען אוּנ זֶעהן אִין זַיינֶע יָאהרֶען קְרִיגֶען מִיט אַלֶע מִיטְלֶען אוּנ מֶעגְלִיכְקֵייט יְדִיעַת הַתּוֹרָה, לֶערְנֶען חוּמָשׁ, חַיֵּי אָדָם, מִשְׁנָיוֹת, גְמָרָא, דִינִים, דִינְגֶען אַ רֶבִּין, אָדֶער גֶעהן צוּא אַ חֶבְרָה עֶר זָאלל נִיט הָאבֶּען קֵיין עֶבִּיגֶע שַׁאנְדֶע אִין דֶער עֶבִּיגֶע וֶועלְט, אוּנ דַאן וֶועט דָאךְ זַיין פַארְפַאלֶען, עֶר וֶועט זִיךְ נִיט קָאנֶען בֶּעסֶער מַאכֶען. „מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת יֹאכַל בְּשַׁבָּת". וֶוער עֶס הָאט אַנְגֶעגְרֵייט פוּן עֶרֶב שַׁבָּת, דָאס מֵיינְט מֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט וֶועט עֶר עֶסְסֶען שַׁבָּת אִין יֶענֶע וֶועלְט, אָבֶער דֶער וָואס הָאט

קנתו מת מוטל ברעב אבל תורה עומדת לו לאדם בילדותו ובעת זקנתו כשהוא חלש שנאמר וכו' ומ"מ גם זה שמלמד לבנו אומנות צריך לכו"ע ללמדו מתחלה וגם בעת שהוא פנוי ממלאכתו תורה ויראת שמים דאל"ה ימצא במלאכתו גופא כמה ענינים מאיסור גזל וגם עוד תקלות רבות ופרצת הדת לגמרי ח"ו ובפרט בימינו שידוע שאם לא יהיה קבוע בנפשו מנעוריו ידיעת התורה ושמירת המצות מצוי מאד שיחלל אח"כ שבת במלאכות גמורות שיש עליהן חיוב סקילה, ואפילו בלימוד התורה שידוע שהיא מגני מן היסורין ומצלי מן החטא אמרו כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון כ"ש בלמוד המלאכה בלא תורה בודאי גוררת עונות הרבה וגם פרצות הדת בכללו ח"ו. וזהו אפילו אם מוסרו לאומנות או להשתכר כשהוא בן י"ג וי"ד וכ"ש אם מוסרו לזה בעודו נער קטן שאיננו יודע מדת התורה עדיין כלל בודאי עון גדול הוא שנעשה מורגל מנערותו לילך שובב בדרכי לבו ואחר מראות עיניו ונעשה לו כהיתר כל האיסורים שבתורה ואפילו לחלל את השבת בפרהסיא ועוד כמה איסורי תורה ואפילו אם יוכיחנו אביו אח"כ לא ישמע לו כלל כי ישיבו לא אדוני אהה כעת כי אני משתכר לעצמי, ולא יחשוב האדם מה פשעי ומה חטאתי כשלא ישמע לי אח"כ, כי כבר כתב הגר"א באגרתו הקדושה
עלים

יא יונגע יאהרען אונ אויף דער עלטער (בעת ער אנן ניט ארבייטען) שטארבט ער פון הונגער, אבער יא תורה בלייבט דעם מענשען אויף דער עלטער ויך א שטיטצע, וויא עס שטעהט וכו'. נור אז מען ערנט א קינד אפילו א טאלאנט מוז מען איהם ערנען תורה פריהער, אויך בעת ער איז פרייא פון ער ארבייט, זאנסט קאנן ער אפילו ביי דער רבייט עובר זיין גרויסע עבירות, וויא למשל אויף עם „לא תגזול" (דוא זאלסט ניט בערויבען דעם ייטען) אונ דערגלייכען. בפרט נאך היינטיגע צייטען, ענן דער בעל מלאכה האט ניט קיין שטיקעל ידיעה ין דיא יסודות האמונה (דיא גרונדלעהרען, דיא גבאטענטען פון דער אמונה) אונ קיין יראת שמים, אנן ער לייכט נכשל ווערען אין דיא גראסטע איסורים, יא חילול שבת, אונ וועט טהון אזעלכע ארבייטען ום שבת, פאר וועלכע עס קוממט סקילה. ווענן דיא ־רא זאגט, אז „יעדער מענש, וואס לערנט נור תורה אונ האט ניט קיין טאלאנט, וועט זיין תורה אויך ניט האבען קיין קיום אונ זיא וועט איהם ברייגגען צוא עבירות" ווייל ער וועט מוזען פערלאנגען פרעמדע, ניט האבענדיג קיין אייגענע), ווענן ביי דער תורה זאגט אזוי דיא גמרא, חאטש דיא תורה בעשיטצט דעם מענשען פון יסורים אונ פערהיט איהם פון א חטא, וויא עס איז ידוע, היינט וויא דארף שוין זיין ביי דעם מענשען, וואס קאנן נור א טאלאנט אונ תורה גאר ניט, אזעלכען דארף דאך געוויס זיין אונוויססענהייט ברייגגען צוא דיא גראסטע עבירות אונ זאגאר צוא אויסטהון זיך פון דער גאנצער אמונה חס ושלום. דאנן וועט שוין ניט העלפען אפילו דעם פאטערס מוסר'ן, דענן ער וועט איהם אנטווערען: „דוא האסט מיר יעטצט ניט צוא זאגען קיין דעה, איך פערדיען אליין מיין ברויט אונ בין זעלבסט־שטאנדיג אונ פערשטעה אליין וואס צוא טהון". אויף דעם וועללען אנדערע פאטערס אנטווערען: וואס
בין

ט אנגעהרייט וואס וועט ער עססען? שבת קריגט מען גאר ניט וואס צוא קויפען. דאס אללעס איז ניט יין געדאנקען, נור אללעס ריכטיגע אונ געוויססע ווערטער וואס וועט געוויס טרעפען יעדען. אונ אין אמת גען מיר דאס אללע טאג אין אהבה רבה והאר עינינו בתורתך וכו' דוא זאלסט אונז ערלייכטען דיא אויגען ן דיין תורה אונ באהעפטען אונזער הארץ אין דיינע מצות אונ פאראייניגען אונזערע הערצער צוא דיענען נ פורכט האבען דיין היילגען נאמען כדי מיר זאללען ניט פערשאמט ווערען אויף עביג, דאס הייסט דורך ט וויסטען דיא תורה אדער דורך נאכלעססיגקייט פון דיא מצות אונ אויך דורך ווייניג ליעבע אונ פורכט אר גאטט ב"ה, וועט מען האבען עביג שאנדע וויא מיר האבען פריהער געזעהט, אונ דיא ביידע ווענדט ך אן דיא ערשטע, דורך לערנען קוממט מען צוא קיום המצות, וויא עס שטעהט וזכרתם ועשיתם, וכירה ביאה לידי עשיה, אויך אהבה (ליעבע) צוא הקב"ה איז נור דורך תורה, וויא אין ספרי שטעהט ביצד אהב הקב"ה וכו'. אונ פארקעהרט אז מיר וועללען זיך שטארקען מיט אונזערע קינדער אין דיא דרייא זאכען עללען מיר האבען עבינע פערגעניגען נחת רוח כבוד וגדולה אויף עביג:

עלים לתרופה שאף אם ידריך האב תמיד את בניו במוסר ולא יקבלום אוי לאוהה בושה והצער והבזיון בעוה"ב וכ"ש בזה שהאב עצמו גרם בהנהגתו הרעה [שהסירו מן התורה בימי ילדותו והרגילו לילך שובב בדרך לבו ולהתחבר עם פועלי און] להטותו מדרך החיים לדרך המות כמה מהעונש והבזיון והכלמה יגיע לו לבסוף מזה וכל עון ועון שיעשה הבן יהיה גם לו למזכרת עון [ורמז לזה מה שכתוב בהאזינו וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו] וכמו נבי ארוסה שזינתה שנסקלת על פתח בית אביה לומר ארור שזה ילד ארור שזה גדל כמו שאחז"ל. ולפי שידוע ענין היצר שהוא מעורר תמיד להאדם לחשוב ולדאוג שיתרושש אם יחזיק את בניו על שולחנו בימי נערותן כדי ללמדו תורה לכן הקדים לנו התנא צרי לזה ואמר הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה היינו שיצריך ההפסד שיש לו בעוה"ז מהמצוה כנגד עוצם השכר הרוחני הנצחי שיהיה לו בעולם העליון ואם היצה"ר מזמין לו לעשות איזה עבירה בשביל שום הנאה יעריך קטנות שכר שיהיה לו מהעברה בעוה"ז על זמן מועט נגד העונש הגדול והצער הנצחי שיהיה לו אח"כ ובפרט שבאמת בודאי לא יהיה לו הפסד עי"ז כי הקב"ה שהוא זן ומפרנס לכל בודאי לא ינרע מזונו בשביל שהוא מחזיק את בניו לתורה ואדרבה יצליחהו הקב"ה עבור זה כמו שאמרו חז"ל כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין שנאמר וכו'. והנה כדי שיתחזק האדם להתגבר על יצרו המסית אותו להטות בנו מדרך התורה והיראה ואף להשתכר מעט יעריך לנגד עיניו השכר הגדול הנצחי שיגיע לאדם ע"י בניו כשהולכים בדרך ה' ולהיפך גודל הבזיון והכלמה כשסרים מדרך ה' ואז ירחק ממנו

בין איך שולדיג, וואס ער וועט מיר שפּעטער ניט פּאלגען? דאס איז אָבער קיין תּירוץ ניט, דער ווילנא'ר גאון שרייבט אין זיין „עלים לתרופה": „ווען דער פאטער איז אפילו מדריך זיין זוהן אין דעם דרך הישר, און ער געהט פאָרט אראָב פון וועג, האט דער פאטער פון דעם זעהר פיעל צער און חרפּה אויף יענער וועלט". בפרט אז ער אליין איז שולדיג אין דעם זוהן'ס שלעכטע אויפפיהרונג, מיט דעם וואס ער האט איהם פון קינדהייט אן ניט געגעבען לערנען תורה און געלאזט איהם מתחבר זיין זיך מיט צולאזענע קינדער – וויא גרויס וועט זיין זיין שטראף, זיין חרפה אויף יענער וועלט! יעדע עבירה, וואס דער זוהן וועט דא טהון, וועט דעם פאטער אויך זיין א מזכרת עון (ערינערונג אן זיינע זינדען), פונקט וויא ביי איין אשת איש וואס איז מזנה, איז דער דין אז זיא מוז פערשטייניגט ווערען פאר'ן פאטערס שטוב צוא זאגען דערמיט: פערפלוכט איז דער וואס ער האט געבארען אזא קינד, פערפלוכט איז דער וואס האט אזא ערצויגען, וויא די גמרא זאגט. און ווייל עס איז בעקאנט, וויא דער יצר הרע בעמיהט זיך איינצושטויסען דעם מענשען אז ער קאנן זיין קינד ניט געבען עסען אין דער יוגענד. יער רעדט נאך דינגען פאר איהם א רבין, דעריבער זאגט אונז דער תנא (אין פרקי אבות): דוא זאלסט פערגלייכען דעם שאדען, וואס דוא האסט, טהוענדיג די מצוה, אנטקעגען איהר שכר (אויף יענער וועלט), און דעם שכר (דעם נוצען) וואס די עבירה ברייננט דיר – אנטקעגען איהר שאדען (די שטראף, וואס דוא וועסט פאר איהר האבען אויף יענער וועלט). און וואס זנאטשעט דער שטיקעל קארפּערליכער (מאטעריעללער) שאדען, וואס מיר האבען צוליעב דער מצוה אויף דער וועלט, אנטקעגען דעם גייסטיגען און עביגען לאהן, וואס מיר וועללען דערפאר האבען אויף יענער וועלט. וואס זנאטשעט די שטיקעל הנאה, וואס מיר האבען פון דער עבירה, אנטקעגען די שרעקליכע עביגע יסורים, וואס מיר וועללען פאר איהר האבען אויף יענער וועלט! בפרט נאך, אז מען וועט פון דעם, וואס מען לאזט די קינדער לערנען תורה אין דער יוגענד, ניט האבען קיין בראק'ל שאדען. גאטט, וואס ער גיבט יעדע בריה אויף דער וועלט איהר לעבענס-מיטטעל, וועט געוויס ניט פערגעססען אן דעם מענשען, וואס האלט אוים זיינע קינדער, כדי זייא זאללען קאננען לערנען; אדרבה, ער וועט נאך מעהר הצלחה האבען אין זיין געשאפט, וויא די גמרא זאגט: דער וואס איז זיך עוסק בתורה (דיזעלבע ווענן ער לאזט זיינע קינדער לערנען) איז איהם מצליח זיינע עסקים. מען דארף זיך פארשטעללען וואס פאר א גרויסען שכר דער מענש וועט האבען, ווענן די קינדער געהען בדרך הישר און פערקעהרט, וואס פאר א גרויסע שטראף, וואס פאר א חרפה מען וועט האבען, ווענן די קינדער געהען אראב פון דער גלייכער וועג. אז מען וועט זיך דעם געדאנקען פארשטעללען

ממנו היצר, דז"ל הזוה"ק פרשת בחקותי פתח ואמר
בן יכבד אב ועבד אדוניו בן יכבד אב כמה דאמר
כבד את אביך ואת אמך ואוקמוהו במיכלא ומשתיא
בכולא האי בחייו דאתחייב ביה בתר דמית אי
תימא פטור מניה הוא לאו הכי דאע"ג דמית איתחייב
ביקריה יתיר דכתיב כבד את אביך דאי ההוא ברא
אזיל באורח תקלה ודאי מבזה לאבוי הוא ודאי עביד
ליה קלנא ואי דהוא ברא אזיל באורח מישור ותיקן
עובדוי ודאי אוקיר לאבוי אוקיר ליה בהאי עלמא גבי
בני נשא אוקיר ליה בההוא עלמא גבי קב"ה וקב"ה
חייס עליה ואותיב ליה בכורסייא דיקריה ברם זכאין
אינון צדיקיא דזכאן לבנין קדישין לגזעין קדישין
עלייהו איתקרי כל רואיהם יכירו כי הם זרע ברך ה'
עכ"ל. ולהיפך אם יסור הבן מדרך ה' וימות אח"כ אפילו
אם כבר זכה אביו במעשיו לישב בגן עדן ג"כ יגיע
לו ממנו צער גדול כי יטלוהו מג"ע ויוליכוהו לגיהנם
למען יראה ביסורי בנו כמו שאחז"ל והביא הגר"א
דבר זה במשלי (קפיטל כ"ט) על הפסוק יסר בנך ויניחך
ויתן מעדנים לנפשך וז"ל כאשר הבן וכו' ועוד יניחך
מן הגיהנם ויתן מעדנים לנפשך בג"ע כמו מעשה

דר"ע שלמד תורה עם בן רשע והצילו מן הגיהנם
ועוד שהביאו לג"ע ועוד יסר וגו' כי אפילו צדיק אם
יש לו בן רשע אזי נוטלין אותו מג"ע לגיהנם למען
יראה יסורי בנו וזהו יסר בנך ויניחך במקומך וגם
הוא יתן וגו' עכ"ל וזהו מדה במדה דתחת שהוא
הניח לו לילך בדרכיו הרעים כדי שישתכר בזה
חמודי העולם להתענג בו וזה גרם לו שהלך שובב
בדרך לבו ונפל בחטאים עצומים לכן נגזר עליו
שכאשר בנו יקבל העונשין עבורם יעמוד ויראה אותם
בעיניו. ומי יוכל לשער גודל הצער והדאגה שיגיע
לו לאדם עי"ז כי אפילו אם כואב לבנו איזה אבר
קטן ומתאנח מגודל הכאב ג"כ מדרך טבע האב
להצטער מזה ובפרט כשיראה אדם שמיסרין את בנו
ביסורים קשים ומרים זה תולש ידו מעל גופו וזה
תולש רגלו [וכידוע שכל אחד מהמשחיתים נבראו
מהעבירה גופא באותו אבר שחטא בה כגון אם עבר
איזה עבירה בידיו נברא כח המשחית להשחית את
ידו וכן ברגלו ובכל האברים] ולבסוף מפילין אותו
לאש והוא צועק ונוהם בקול מר אוי ואבוי כמה
יתמרמר אביו אז ויבכה מנהמת לבו ולא יהיה לאל ידו
להושיעו

פארשטעללען, וועט דער יצר הרע אבטרעטען פון
מענשען. ווענן דער זוהן געהט אין אשלעכטע וועג,
מטעהט אין זוהר, טהוט ער דעם פאטער אן דיא
גראסטע שאנדע, אונ פערקעהרט, ווענן ער געהט
אין דער רעכטער וועג, פערשאפט ער דעם פאטער
פיעל כבוד. געגען דיא מענשען אויף דער וועלט אונ
געגען גאטט ב"ה אויף יענער וועלט. אונ גאטט ער-
בארעמט זיך איבער איהם אונ זעטצט איהם אויף א
הייערען שטוהל. וויא גליקליך זיינען דיא צדיקים,
ואס זיינען זוכה צוא האבען היילינע קינדער, אויף
דיא געהט דער פסוק: כל רואיהם יכירו וכו' יעדער
ואס זעהט זיא, דערקאנט, אז זייא זיינען קינדער
ואס גאטט האט זייא געבענטשט). פערקעהרט, אז
דיא קינדער זיינען זינדיג, איז ווענן דער פאטער האט
אפילו זוכה געוועזען, דורך זיינע מעשים טובים. צוא
זיצען אין גן עדן, נעמט מען איהם אויך געהמען פון
גן עדן אונ אוועק פיהרען אין גיהנום, כדי ער זאלל
זעהן מיט זיינע אייגענע אויגען דיא יסורים וואס זיין
זוהן האט, וויא דיא גמרא זאגט אונ וויא דער גאון
ברייננט אין משלי אויף דעם פסוק: יסר בנך וכו'.
שטראף (טוכט) דיין זוהן, וועט ער דיך בעפרייען (פון

גיהנום) אונ וועט דיר פערשאפען פערגניגען (אין
גן עדן). א צווייטער פירוש איז: "שטראף דיין זוהן,
וועט ער דיך "לאזען" אויף ן ארט אין גן עדן אונ מען
וועט דיך ניט פיהרען אין גיהנום צוא צייגען דיר וויא
מען בעשטראפט דארטען דיין זוהן וכו'. אונ דאס
וועט זיין בעצאהלט מדה כנגד מדה ערינכטיג וויא מען
האט פערדינט) : ער האט דעם זוהן געלאזט געהן אין
דער שלעכטער וועג אונ לעבען א גוטען טאג, וואס
דאדורך איז ער נכשל געווארען אין דיא גראסטע
עבירות, דערפאר וועט ער מוזען זעהן וויא ער
וועט בעשטראפט ווערען פאר דיזעלבע עבירות, אונ
וויפיעל צער וועט דער פאטער פון דעם האבען! אז א
פאטער זעהט א קינד ליידט אפילו אויף אפינגער האט
ער שוין פון דעם עגמת נפש, בפרט, אז ער וועט
דעם זוהן זעהן ליידען דיא גראסטע יסורים, דער
רייסט איהם דיא האנד ארויס אונ דער דיא פוס (יעגן
מיט יעדער עבירה וואס מען טהוט בעשאפט מען
זיך א מלאך חבלה, וועלכער רעכענט זיך אין גיהנום
אב מיט'ן מענשען אן דעמזעלבען אבר, מיט וועלכען
ער האט געטהון דיא עבירה) אונ צום סוףווארפט
מען איהם אריין אין פייער אונ ער שרייט אונ יאמ-

להושיעו מזה מאומה, וגם בעוה"ז גרם זה החטא שמסלק את בניו מתורה לקצר ימיו וימי בניו וכדאיתא בספרי על הפסוק ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מדבר עמו לשה"ק ומלמדו תורה ואם אינו מדבר עמו לשה"ק ואינו מלמדו תורה ראוי לו כאלו קוברו שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם וגו' למען ירבו ימיכם וימי בניכם אם למדתם אותם את בניכם ירבו ימיכם וימי בניכם וא"ל יקצרו ימיכם וימי בניכם שכך ד"ת נדרשים מכלל לאו אתה שומע הן ומכלל הן לאו (ואין כונת הספרי דוקא על קטנים גמורים אלא כ"ז שהוא תחת רשות אביו מוטל עליו ללמדו תורה דאטו קטנים כתיב בקרא). והנה כשיתבונן האדם בכל אלה בודאי לא ישגיח האב על הנהגת איזה אנשי המדינה (שאינם משגיחים כלל על בניהם להדריכם בדרך ה') ויבחר לעצמו את דרך החיים להחזיק בניו לתורת ה' שהיא החיים האמיתי כמו שכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה והאוכל מפירותיו חי לעולם וכמו שתקנו לנו חז"ל בנוסח הברכה וחיי עולם נטע בתוכנו ואז יזכה לחיות חיי הנצח הוא וזרעו כמו שכתוב ויתן מעדנים לנפשך וכמו שמפורש בתורה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך והוא כלול עוה"ז ועוה"ב כי גם בעוה"ז ע"י שמחזיק בניו לתורה יזכה לאריכות ימים הוא ובניו וכדאיתא בספרי הנ"ל:

פרק יח

בו יבואר מצות התיסדות בתי ת"ת והתמנות מו"צ לישראל.

והנה עד כאן דברנו בענין מצות לימוד התורה שמחוייב

מערט מיט שרעקליכע קולות. אז עס נעהמט ביין הארצען. וויא שרעקליך וועט דאס דער צער פון פאטער זיין, צוזעהענדיג דאס אללעס מיט דיא איי־גענע אויגען אונ ניט קאנענדיג העלפען! אונ דער הויפט סיבה פון קינד'ס אראב פון דרך הישר איז דאך פון ווייניג לערנען תורה דענן דיא תורה פיהרט דעם מענשען אין דיא גלייכע וועג. דיא עבירה פון ניט לאזען דיא קינדער לערנען תורה ברייננגט דער־צו, אז ער אונ דיא קינדער זאללען אויף דער וועלט אויך בעשטראפט ווערען מיט קצור ימים (פערקיר־צונג פון דיא יאהרען), וויא עס שטעהט אין ספרי אויפ'ן פסוק: ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, בעת דאס קינד פאנגט אן רעדען מוז דער פאטער מיט איהם רעדען לשון קודש אונ לערנען איהם תורה. אז ניט — איז גלייך וויא ער וואללט איהם בעגראבען, וויא עס שטעהט: ולמדתם אותם את בניכם וכו', ווענן איהר וועט זייא (דיא דברי התורה) לערנען מיט אייערע קינדער צוא רעדען אין זייא וכו', דאנן וועללען זיך מעהרען אייערע אונ אייערע קינדערס יאהרען (למען ירבו ימיכם וכו'), וויא עס ווערדט ווייטער אויסגעפיהרט. פון דעם פערשטעהט מען, אז ווענן מען וועט ניט לערנען מיט דיא קינדער קיין תורה וועללען דיא אייגענע אונ דיא קינדערשע יאהרען פערקירצט ווערען. נאטירליך מיינט מען ניט דווקא גאנץ קליינע קינדער, אין פסוק שטעהט אויך סתם: קינדער, אונ דער חוב צוא לערנען תורה דיא קינדער איז נענען גראססערע קינדער אויך, כל זמן זייא זיינען נאך אונטער'ן פאטער'ס רשות. אז דער פאטער וועט דיא אללע זאכען גוט בעטראכטען, וועט ער געוויס ניט קוקען אויף דיא פיהרונג פון דיא נארישע אידען, וואס לאזען זייערע קינדער גאר ניט לערנען תורה, אונ וועט זיינע קינדער מדריך זיין אין דער רעכטער וועג, דיא וועג פון לעבען, וויא עס שטעהט: עץ חיים היא למחזיקים בה (זיא (דיא תורה) איז א בוים פון לעבען פאר דיא, וואס האלטען זיך אן איהר אונ דיא וואס שטיטצען איהר (וואס זעהען זיא זאלל האבען א קיום) זייגען גליקליך), אונ וויא מיר זאגען אין דער ברכת התורה: וחיי עולם נטע בתוכנו (ער — גאטט — האט אין אונז איינגעפלאנצט מיט דער תורה, איין עוויגען לעבען). אונ ניט צוא דיא חיים הנצחיים (עוויגען לעבען) אליין איז מען זוכה דורך דער מצוה פון לערנען דיא קינדער תורה, מען איז אויף דער וועלט אויך זוכה דורך איהר צוא מאריך ימים זיין אין נחת אונ גליק, וויא מיר האבען פריהער אויפגעוויעזען פון פיעל פסוקים אונ מאמרי חז"ל:

פרק יח.

יעטצט וועללען מיר רעדען וועגען דער גרויסער פפליכט (חיוב) וואס עס ליעגט אויף יעדע אידישע געמיינדע (קהלה) צוא זעהן עס זאלל בייא

ווייא

מתחייב כל אב להשתדל ללמד תורה לבניו
ותה נדבר עוד קצת בענין גודל החיוב על כל קהלה
ישראל להושיב מלמדי תינוקות ללמד תורה לילדי
ראל ובבראיתא ביו"ד סימן רמ"ה ס"ז מושיבין
למדי תינוקות בכל עיר ועיר וכל עיר שאין בה
למד תינוקות מחרימין אנשי העיר עד שיושיבו
למדי תינוקות וכו' שאין העולם מתקיים אלא בשביל
בל פיהם של תינוקות של בית רבן שאין בהם חטא
רסינן בשבת קי"ט לא חרבה ירושלים אלא בשביל
בימלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר שפוך על
לל בחוץ מה טעם שפוך משום דעולל בחוץ והטעם
בל זה שזה גורם שתשתכח תורה מישראל שאם אין
יים אין תישים ומזה נלמוד דכ"ש בזמנינו ובפרט
מדינות הרחוקות שקרן התורה בעו"ה ירדה עד
עפר ועמודי הדת נתרופפו כמה צריך להחזיק שלא
המוטט לגמרי ח"ו ובעו"ה אנו רואין בעינינו שכמה
רים שהיו יכולים להיות יודעי התורה ועובדי השם
פני שלא נמצאו להם בילדותן בית ת"ת נשארים
בורים וע"ה גמורים והרבה מהם יוצאים לתרבות רעה
ג"כ אוי לעינים שכך רואות שנמצאו במדינות הרחוקות
קהלות גדולות של ישראל שלא נמצא אצלם אף
ת"ת אחד ללמד תורת ה' לילדי ישראל [ואף המקומות
שקובעין ללמד להם מעט ד"ת הוא רק לטפל בעלמא
עד שנבלע מעט לימוד ההוא ביתר הלימודים
החיצונים שלומדים אותם וישארו כל הילדים אף
בלא ידיעת המקרא וכ"ש משנה וגמרא) ואין איש
שם על לב למצוא מזור ותרף לזה שלא תפוג תורה
ח"ו ומה נדבר ומה נצטדק לפני כסא כבודו יתברך
כשיתבע ממנו לעתיד עלבונה של תורה והעיקר
תלוי בהאנשים החשובים אשר בעיר אשר בידם לחזק
ולתקן הדבר כמו שאחז"ל על הפסוק חטאת הקהל
הוא וסמיך ליה אשר נשיא יחטא לחורות לנו שמה
שהקהל חוטאין החטא הוא על החשוב כי הוא נתפס
בעונם במה שלא ראה לתקן את הדבר אך מ"מ
עתידין הכל ליתן את הדין דחטאת הקהל הוא וכל
איש שנגע יראת ה' בלבו יראה להשתדל בענין זה
של

א זיין מלמדים צוא לערנען מיט אידישע קינדער.
ן יורה דעה שטעהט, אז דיא געמיינדע, וואס עס האט
ט קיין מלמד דארף מען איהר אריינגעהמען אין
ם ביז זיא זעטצט ביי זיך א מלמד, דענן דיא
נצע וועלט האט א קיום נור דורך דעם זכות פון
א קליינע קינדער'ס לערנען. וואס זייער מויל איז
ד ריין פון זינד. ירושלים איז חרוב געווארען, שטעהט
ן דער גמרא, נור ווייל זייא האבען צושטערט דיא
רים פון קליינע קינדער. דיא סבה, וואס דער ענין
טעהט אזוי הויך, איז, ווייל דורך דעם, וואס דיא
נדער לערנען ניט, קאנן דיא גאנצע תורה חלילה
רגעסען ווערען ביי אידען, דענן אז זייא וועלען
ט לערנען קליינערהייט, וועלען זייא גרויסערהייט
וויס ניט לערנען, אונ אזוי וואקסט אויס א דור,
ס וויים ניט פון אידישקייט דאס מינדעסטע.
רט היינטיגע צייטען, אונ נאך אין דיא ווייטע
ינות, וואו דער מצב התורה שטעהט גאנץ גיעדעריג
רף מען דאך געוויס זעהן זיא זאלל ניט אונטער-
הן אין גאנצען. מיר זעהען, בעונותינו הרבים,
א קינדער, וואס וואלטען פאהיג געוועון צום
רנען אונ וואס וואלטען קאננען זיין כשר'ע אידען
ייבען אמת'ע עמי הארצים, אונ פיעל פון זייא
הען גאר אראב פון וועג, אונ דאס קומט אלעס.
ווייל אין פיעל אויסלאנדישע אידישע געמיינדען
זאגאר אין גאנץ גרויסע, געפינען זיך ניט קיין תלמוד
תורה'ס, וואו אידישע קינדער וואלטען קאננען
לערנען תורה, אונ אין דיא שולען, וואו מען לערנט
זיא תורה, איז דער למוד אויך נור א טפל אונ דער
עיקר לערנען איז שפראכען אונ אנדערע קאנטניסע,
אונ אזוי בלייבען דיא קינדער אונוויסענד אפילו אין
מקרא (תנ"ך), וועער רעדט משנה גמרא – זייגען זייא
גאר פרעמד, אונ קיינער זוכט גאר ניט קיין מיטטעל
צוא אזא צושטאנד. וואס וועלען מיר ענטווערען
גאטט ב"ה אז עס וועט קוממען דיא צייט אבצו-
געבען פאר איהם דין וחשבון? דיא גאנצע שולד
ליענט דא אויף דיא פני העדה, דיא חשובים אין
דער געמיינדע, וואס קאננען עפעס אויפטהון, חזיא
דיא גמרא זאגט, אז דעריבער שטעהט: חטאת הקהל
הוא (דאס איז דיא זינד פון דעם גאנצען קהל) אונ
דערביי שטעהט: אשר נשיא יחטא (וואנן דער
פירשט, דער גרויסער מענש, זינדיגט), כדי צוא
בעווייזען, אז אין דיא זינד פון דעם קהל איז דער
הויפט-שולדיגער – דער נשיא, דער חשובער מענש,
וואס ער האט ניט געזעהן פעררכטען דיא זאך בע-
צייטענס עס זאלל ניט קוממען צוא דער עבירה.
פון דעסטוועגען וועלען אללע מיטגליעדער פון דער
געמיינדע

של היסודות ת"ת לילדי ישראל (והלימוד יהיה העיקר מקרא משנה וגמרא כפי יכולת הנערים והרב יהיה ירא אלהים וכמו שנהגו אבותינו ויוכלו להתיעץ שלא יהיה נגד חוקי המדינה וכבר נעשה בתי ת"ת כאלו גם בחוץ למדינה) למען כבוד ה' ותורתו הקדושה שנתחלל עתה בעונותינו ואז אין קץ יהיה לשכרו שהוא גרם שלא תשתכח תורה מישראל וכדמצינו בגמרא שאמר רבי על ר' חייא כמה גדולים מעשי חייא עבור שהשתדל בתחבולות בימיו שלא תשתכח התורה מישראל. וזכותם גדול מאד לעתיד ועליהם אמר הכתוב והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. וזכות המצוה הזאת גדול מאד שעי"ז יש לישראל קיום בין האומות כמו שאחז"ל על הפסוק הקול קול יעקב וגו' שבזמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובתי מדרשות אין הידים שולטות בהם וכו' וכעין זה איתא ג"כ בזוה"ק על הפסוק אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו' וז"ל בפ' בלק אם לא תדעי לך לאתקפא גרמך בגלותא ולאתקפא חילא לאגנא על בנך צאי לך לאתקפא בעקבי הצאן אינון תינוקות דבית רבן דאולפי תורה וכו':

ועתה נדבר אודות עוד ענין נחוץ מאד שחייבין כל עיר ועיר שיש שם קיבוץ מישראל לשכור להם רב שיורה להם מצות התורה ומשפטיה איך להתנהג ולא יהיו כעורים המגששים באפלה, ועיין בתשובת חתם סופר (חלק או"ח סי' כ"ו) דכל אנשי העיר מחויבים ליתן לזה ואין אחד יכול לומר איני צריך לרב ומ"צ דמ"מ צריך לישא בעול עם הצבור דומיא דכל אנשי העיר מחויבים ליתן על המקוה עי"ש. וכדי שידע האדם גודל החיוב שיש בענין זה אעתיק לך מה דאיתא בשו"ע או"ח סימן נ"ג והדין הזה נודע מתשובת הרא"ש וז"ל השו"ע צבור שצריכין לשכור רב ושליח צבור ואין בידם כדי שכר שניהם אם הוא רב מובהק [שהוא ירא אלהים] וגדול בתורה ובקי בהוראה הוא קודם והטעם דאע"ג דיחסר להם
עי"ז

געמיינדע אויך דארפען אטוויעטשאיען (פאראנטווערען זיך) פאר אזא עבירה, וויא ניט האבען בייא זיך אין שטאדט קיין תלמוד תורה, אונ יעדער איד, וואס האט נאטש אין הארצען, איז מחויב צוא סטארען זיך מען זאלל מאכען א תלמוד תורה אין שטאדט. דער עיקר לערנען מוז דארטען זיין תנ"ך, משניות אונ גמרא, אויך דארף מען זעהן, דער רבי זאלל זיין א ירא שמים (אזעלכע תלמוד תורה'ס זיינען שוין געגרינדעט געווארען אין פיעל אויסלאנדישע שטאדט). דער מענש וואס סטארעט זיך אין דעם אונ איז ממילא גורם דיא תורה זאלל ניט פערגעססען ווערען בייא אידען, וועט פאר דעם האבען זעהר פיעל שכר, וויא מיר געפינען אין דער גמרא, אז רבי האט געזאגט אויף רבי חייא'ן: וויא גרויס זיינען חייא'ס מעשים מיט דעם וואס ער האט זיך זיין גאנצען לעבען בעמיהט, דיא תורה זאלל בייא אידען ניט פערגעססען ווערען. דיא מעשים פון ר' חייא ווערדט דארטען ערצאהלט וואס עס איז געוועזן נור אין דעם צוועק מאכען מיטטלען פאר קליינע קינדער זאללען לערנען תורה. דער מענש איז פון דיא מצדיקי הרבים, וואס אויף זייא זאגט דער פסוק, אז זייא וועללען שיינען וויא דיא שטערען. דער וואס איז מזכה הרבים, שטעהט אין דער גמרא, קוממט דורך איהם קיין זינד ניט. בזכות פון דער מצוה האבען אידען א קיום צווישען דיא אומות העולם, וויא דיא גמרא זאגט אויפ'ן פסוק: הקול קול יעקב וגו' — כל זמן יעקב'ס קול הערט זיך אין דיא שולען אונ דיא בתי מדרשים קאנען "עשו'ס הענד" ניט האבען איבער איהם קיין שליטה. דערזעלביגער געדאנקען שטעהט אויך אין זוהר מיט אנדערע ווארטער, אז אידען אין גלות דארפען זיך שטארקען, נור אין דעם ענין לערנען תורה מיט דיא קינדער. נעהמט ברידער דיא בייד אין זינען אונ מהוט אין דעם, אז וואהל וועט זיין אייער חלק. יעטצט וועללען מיר רעדען נאך וועגען איין אנדער זעהר וויכטיגען ענין: יעדע שטאדט וואו עס איז דא א קבוץ פון אידען, מוז זיך נעהמען א רב, כדי דיא מיטגליעדער פון דער געמיינדע זאללען האבען בייא וועמען צוא פרעגען א דין. דער חתם סופר זאגט, אז יעדער איד איז מחויב צוא געבען צושטייער אויף צוא נעהמען א רב, פונקט וויא יעדער איד איז פערפפליכטעט צוא געבען צושטייער אויף א מקוה. עס שטעהט אין שולחן ערוך, אז וועגן א געמיינדע (א קהלה) דארף האבען א רב אונ א חזן אונ ביידע צוזאממען קאנען זייא ניט אויסהאלטען, איז אויב עס מאכט זיך זייא א רב א למדן אונ א ירא שמים איז ער נעוורים בילכער עוייל פון אזא רב וועללען
וויא

עי"ז מצות הפלה שלא יהיה להם מי שיוציאם ידי חובתם זה שיהיה רב ומ"ץ שיודיע להם הורת ה' ומשפטיה עדיף מן התפלה כן איתא בתשובה שם [אם לא שהרב ההוא שרוצין לשכור אינו בקי בהוראה אז הש"ץ קודם מטעם כיון דבלא"ה לא יוכל להורות לעם איך שיהנהגו ע"פ חוקי התורה ש"ץ קודם שיוציאם עכ"פ ידי חובתם בתפלה] ומזה יתבונן האדם גודל החיוב על כל עיר לשכור להם רב ומו"צ כדי שיורה להם מצות התורה ומשפטיה ואפילו אם עי"ז ירחה אצלם עניני תפלה שלא יהיו יכולים לשכור ש"ץ שיוציאם ידי חובתם בקדיש וקדושה וברכו החיוב הזה הוא קודם . וזהו תוכחת מגולה להעיירות הנמצאות בארצות רחוקות שאין להם רב ומ"ץ בעירם ועון גדול הוא שאף שלוקחין להם שו"ב עכ"ז הלא צריכין לאיש מו"צ שיורה להם דיני שבת ויו"ט והלכות פסח החמורה ודיני טבילת מקוה וכל פרטי הלכות נדה ושאר דיני תורתנו הקדושה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם [אם לא שהשו"ב שלהם הוא למדן גדול וירא אלהים ובקי בחדרי התורה ויש לו סמיכה על הוראות מהגדולים המפורסמים דמדינה]

וכ"ש שיש ששוכרין להם ש"ץ מפורסם למנגן נדול בער הון רב לשנה שינגן להם בקול נעים ובלהקת משוררים ובשיעור הון כזה היו יכולין ליקח להם רב מופלג וגם ש"ץ שיהיה יוכל לעבור לפני ההיבה בשבת ויו"ט ור"ה ויוהכ"פ כאשר במדינותינו ובודאי היה מתקבל עבור זה הפלתם למרום משא"כ עתה שהתמנות הש"ץ הוא שלא לשם שמים ע"ז נאמר נתנה עלי בקולה ע"כ שנאתיה וסוף דבר הוא שעי"ז הולכת העיר מדחי לדחי שאין להם מורה ומנהיג בדרכי ה' ובאים עי"ז לידי חילול שבת ויו"ט ואכילת חשש חמץ ח"ו ושארי מאכלות אסורות ומי יודע עוד כמה איסורים מחייבי כריתות ר"ל . ואם העיר היא גדולה אין להסתפק במו"צ אחד לכל העיר דעי"ז באו כמה מכשולים כי אין אחד יכול לפקח על כל עניני הדת שבעיר גדולה וגם מחמת מרחק המקום מתעצלי' משרתי הבית לילך לישאל איזה שאלה של או"ה אלא מן הדין צריכין לקחת כמה מו"צ לפי ערך העיר . והנה בסוג האיש מו"צ שיקחו מובן הדבר שכיון שהרב הוא המדריך את העם ומורה להם דרכי ה' צריך שיהיה הוא בעצמו איש ירא אלהים

וגם

זַייא קָאנֶנֶען וִויסֶּען אַ דִין , אוּנ דָאס אִיז וִויכְטִיגֶער פוּן דֶער מִצְוָה פוּן תְּפִלָּה (דַאוונֶען). וָואס זַייא וָועלֶען נִיט קָאנֶנֶען מְקַיֵים זַיין אָהן אַ חַזָן) . זֶעהט מֶען , אַז וֶוען אֲפִילוּ צוּלִיעבּ'ן רָב וֶועט מֶען מוּזֶען אויסקוּמֶען אָהן אַ חַזָן אוּנ מְמִילָא וֶועט מֶען נִיט קָאנֶען הֶערֶען קֵיין „בָּרְכוּ" , קֵיין „קְדוּשָׁה" אוּנ „קַדִישׁ" , פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען אִיז דֶער רָב בִּילְכֶער , וָוענן עֶר קָאנן פַּסְקֶנֶען אַ דִין אוּנ לֶערְנֶען זַיין גֶעמֵיינְדֶע דִיא וֶועג פוּן דֶער תּוֹרָה . פוּן דֶעם זֶעהט מֶען וִויא גְרוֹיס עֶס אִיז דִיא עֲבֵירָה פוּן דִיא קְלֵיינֶע קְהִלּוֹת אִין דִיא וַוייטֶע לֶאנְדֶער וָואס גֶעהֶמֶען נִיט קֵיין רָב . מִיט אַ שׁוֹחֵט אַלֵיין זַיינֶען זַייא נִיט יוֹצֵא . בַּייא וֶועמֶען וֶועלֶען זַייא פְרֶעגֶען אַ שַׁאֲלָה אִין אַזֶעלְכֶע גְרוֹיסֶע אִיסוּרִים וִויא חִלוּל שַׁבָּת , חָמֵץ בְּפֶּסַח , דִיא דִינִים פוּן אַ נִדָה אוּנ אַנְדֶערֶע מִצְוֹות הַתּוֹרָה ? סַיידֶען אַז דֶער שׁוֹחֵט אִיז צוּגְלֵייך אַ גְרוֹיסֶער לַמְדָן אוּנ אַ מוּסְמָךְ לְהוֹרָאָה פוּן בֶּעוואוּסְטֶע רַבָּנִים . אַנְדֶערֶע בֶּעגֶעהֶען זִיךְ אִין דֶער הִינְזִיכְט נָאךְ עֶרְגֶער : אַ חַזָן נֶעהמֶען זַייא זִיךְ אַ בֶּערִיהמְטֶען , אַ גוּטֶען מְנַגֵן מִיט אַ גְרוֹיסֶען קָאהר כְּדֵי צוּא הָאבֶען פֶערְגְנִיגֶען פוּן זִינְגֶען , וֶואהרֶענְד פַאר דִיזֶעלְבֶע גֶעלְד , וָואס עֶס קָאסְט אַזַא חַזָן , הָאבֶען זַייא גֶעקֶאנְט דָאקָאזְשֶען

אִי אַ רָב אַ מוּפְלָג אִי אַ גוּטֶען בַּעַל תְּפִלָּה , אָדֶער אַ גֶעוֶואהנְלִיכֶען חַזָן וָואס זַיין תְּפִלָּה וָואלְט אויךְ אָנְגֶענוּמֶען גֶעוֶוען אִין הִימֶעל אוּנ אֶפְשַׁר נָאךְ מֶעהר פוּן דֶער תְּפִלָּה פוּן דֶעם בֶּערִיהמְטֶען חַזָן . אויף דֶער קְהִלָּה , וָואס נֶעהמְט זִיךְ אַ חַזָן נוּר כְּדֵי צוּא הָאבֶען פֶערְגְנִיגֶען פוּן זַיין שֶׁאנֶע שְׁטִימֶע גֶעהט דֶער פָּסוּק : נָתְנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שְׂנֵאתִיהָ (זִיא הָאט אויף מִיר אויפְגֶעהוֹיבֶען אִיהר קוֹל , דֶערִיבֶּער הָאבּ אִיךְ אִיהר פַיינְד) . אַ גֶעמֵיינְדֶע , וָואס הָאט נִיט קֵיין רָב , אִיז עָלוּל (פֶאהִיג) נִכְשַׁל צוּא וֶוערֶען אִין דִיא גְרָאבְּסְטֶע אִיסוּרִים , וִויא חִילוּל שַׁבָּת . חֲשַׁשׁ חָמֵץ בְּפֶּסַח , עֶסֶען טְרֵפוֹת אוּנ דֶערְגְלֵייכֶען . אַז דִיא גֶעמֵיינְדֶע אִיז אַ גְרוֹיסֶע , אִיז אַיין מו"ץ וֶועניג , וַוייל אַיינֶער קָאנֶען נִיט אַכְטוּנְג גֶעבֶּען אויף אַלֶעס , וָואס עֶס פָאדֶערְט דֶעם רָבִ'ס הַשְׁגָּחָה , אויךְ פוּילְט זִיךְ אַמָאל דֶער מְשָׁרֵת אָדֶער דִיא דִינְסְט-מֶאדֶעל גֶעהן פְרֶעגֶען אַ שַׁאֲלָה , וֶוען דֶער רָב וָואהְנְט וַוייט . יֶעדֶע גֶעמֵיינְדֶע מוּז הָאבֶּען אִיהרֶע מוֹרֵה הוֹרָאָה'ס וֶועדְלִינג נָאךְ אִיהר גְרוֹיסְקֵייט גָאךְ . עֶס אִיז זֶעלְבְּסְט פֶערְשְׁטֶאנְדְלִיךְ , זַאז פַאר אַ מוֹרֶה דֶרֶךְ (אַ וֶועגְוַוייזֶער) אוּנ אַ מַנְהִיג פוּן דֶער גֶעמֵיינְדֶע , וִויא דֶער רָב אִיז בַּייא אוּנְז אִין עָן ,

מח

תם בקי בכל דיני איסור והיתר כדי שינהג את קהלו ע"פ דרכי התורה והמצוה . והנה כל אלה הדברים שכתבנו בפרק זה הן מעניני התיסדות ת"ת וישיבות והן בעניני הקמת מו"צ לעדת ה' הן מעיקרי עמודי הדת ואשרי להאנשים המשתדלים בזה . בזמנינו בכל קהלות ישראל ובפרט במדינו' הרחוקות שנתרשלו בזה מאד וכבר ירד בעו"ה מצב הדת עי"ז וע"ז וביו"ב אמר הכתיב (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך *) וזכות הרבים יהיה תלוי בגו .

פרק יט

בו יבואר דין אם מוכרח לעבור על איזה דבר מן התורה [יו"ד סימן קנ"ו והכ"א] :

א) באהבת ה' אותנו וחפץ לזכותנו בתורה ומע"ט לעולם

*) וביאור הכתוב אחז"ל במסכת ברכות בסופו דכשהפרו תורתך הוא עת לעשות לה', והכוונה דבזמן שנמצאו הרבה מפירי התורה אז צריכין להתחזק אנשים חרדים לדבר ה' לעשות עצות ותחבולות שלא יתחלל עוד כבוד ה' בארץ ובעת ההיא נמצא לפני כל אחד ואחד לפעול ענינים קדושים יקרים מפז ובדמיון תבערה גדולה שנפלה באוצר המלך שכל איש ואיש הבא להציל מוצא כסף וזהב ופנינים ואבני חפץ אשר בעת אחרת אינו מצוי כלל למצוא דברים באלה . כך הוא בעת הזאת בעו"ה שנמצא חורבנות רבות בהורה הקדושה שהיא אוצר מלך מלכי המלכים הקב"ה ע"י מניעות ת"ת וישיבות ומורים לעדת ה' . וכל איש החכם יזרז בעת הזאת להציל כל מה שבכחו וימצא כל אחד לפניו ענינים קדושים היקרים מפז ויזכה לכמה וכמה נפשות מישראל לעולם הנצח ואשרי חלקו .

מוז מען גֶעהמֶען נור אַזֶעלכֶען, וָואס אִיז מִיט אַיין אָנְהֵיבְ פְּרוּמַם אונ וָואס אִיז קְלָאהר אִין אַלֶע דִינִים פון אִיסוּר וְהֶיתֵּר, כְּדֵי עֶר זָאלל קָאנֶנֶען פִירֶען זַיין גֶעמַיינְדֶע בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה . אונ – "וָוענן רֶבִּי הָאט נִיט גֶעלֶערְנט – פון וואַנֶענְט קָאנֶן חִיָּיא (זַיין תַּלְמִיד) ווִיסְּטֶען ?" . דָאס אַלֶעס וָואס מִיר הָאבֶּען דָא גֶעשְׁרִיבֶּען, סַאיי מִכֹּחַ דֶעם אֶפְּפֶענֶען יְשִׁיבוֹת אונ תַּלְמוּד תּוֹרָה'ס אונ סַאיי מִכֹּחַ דֶעם גֶעהמֶען רַבָּנִים אִין דִיא אִידִישֶׁע קְהִלּוֹת – דָאס אַלֶעס אִיז פון דִיא עִקְּרֵי הַדָּת אונ אַז וָואהל אִיז דִיא מֶענְשֶׁען, וָואס מְהוּעֶן אִין דֶעם אִין אַלֶע אִידִישֶׁע גֶעמַיינְדֶען בִּפְרַט נָאךְ אִין דִיא וַוייטֶע לֶאנְדֶער, ווָאוּ מֶען אִיז בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, זֶעהר נַאכְלֶאסִּיג אִין דִיא עִנְיָנִים, וַויילֶער זְכוּת אִיז זֶעהר גְרוֹיס אוֹיף דֶער וֶועלְט אונ אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט, אונ אוֹיף דֶעם שְׁטֶעהט אִין פָּסוּק עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ *) (תהלים קי"ט) .

פרק יט .

ווייל גָאט לִיעבְּט אוּנְז זֶעהר אונ ווילל אוּנְז מְזַכֶּה זַיין, דוּרְךְ תּוֹרָה אונ מַעֲשִׂים טוֹבִים צוּא יֶענֶער וועלְט

*) דִיא גְמָרָא פַּארְטַייטְשְׁט דִיא כַּוָּונָה פון פָּסוּק : עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ, אִין דֶער צַייט וֶוען „הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ" וָואס דִיא תּוֹרָה וֶוערְט פַארְשְׁטֶערְט בַּייא פִיעל מֶענְשֶׁען דַאנן אִיז „עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'" דָאס הֵייסְט דַאנן אִיז דִיא רֶעכְטֶע צַייט אוֹיפְטְהוּן פון נָאטְט'ס ב"ה כָּבוֹד ווֶעגֶען, דַאנן לִיעגְט מֶעהְרֶער דֶער חוֹב אוֹיף עֶהרְלִיכֶע אִידֶען צוּא שְׁטַארְקֶען זִיךְ אונ שְׁטַארְקֶען דֶעם צְוַויטֶען צוּא דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטֶענְס דִיעְנְסְט אונ דַאנן אִיז בַּאקִי פַארַאן צוּא טְהוּן פַאר יֶעדֶען, יֶעדֶערֶער קֶאנֶן גֶעפִינֶען גְרוֹיסֶע עִנְיָנִים וָואס אוֹיפְצוּטְהוּן . דָאס אִיז גֶעגְלִיכֶען ווִיא אִין אַ צַייט פון אַ שְׂרֵיפָה, אַ פַייעֶר-שָׁאדֶען, וֶוענן עֶס בְּרֶענְט דִיא גְרוֹיסֶע מַאגַאזִינֶען פון נָאךְ אונ דִימַאנְטֶען דַאנן אִיז דֶער קְלֶענְסְטֶער מֶענְשׁ קֶאנֶן מִיט זַיין בִּיסֶעל וַואסֶער אונ מִיהֶע רַאטֶעוֶוען אַ פַארְמֶעגֶען פון מִילְיָאנֶען. אַזוֹי דִיא צַייט, קָאנֶן מֶען זָאגֶען, אַז עֶס בְּרֶענְט בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים דֶער קֶאנִיגְלִיכֶער פַארְמֶעגֶען, דִיא תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וָואס זִיא אִיז דֶער אוֹצָר פון מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הקב"ה (ווִיא עֶס שְׁטֶעהט : יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשְׁווּ בָהּ) אונ אוֹיךְ בְּרֶענֶען נְפָשׁוֹת פון לִיעבֶּע אִידֶען וָואס זַיינֶען אוֹיךְ דִיא סְגוּלָּה דֶער אוֹצָר פון הקב"ה ווִיא עֶס שְׁטֶעהט וכו'. אִיז דִיא צַייט פַארַאן פַאר יֶעדֶען וָואס צוּא טְהוּן, אַיין אִידֶען רַאטֶעוֶוען אִיז אוֹיךְ גְלַייךְ ווִיא אַ גַאנְצֶע וֶועלְט, ווִיא דִיא גְמָרָא זָאגְט „כָּל הַמְקַיֵּים נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ קִיֵּים עוֹלָם מָלֵא" בִּפְרַט מִיט דִיא גְלַאוּבֶּע זַאכֶען מַאכֶען חֶבְרוֹת פון תּוֹרָה, תַּלְמוּד תּוֹרָה'ס פַאר קְלֵיינֶע קִינְדֶער, מִיט בַּחוּרִים, אונ אוֹיפְנֶעהמֶען פְרוּמֶע רַבָּנִים מַנְהִיגִים וָואס דָאס אִיז אַ חִיזּוּק צוּם גַאנְצֶען דַת צוּא טוֹיזֶענְדֶער מֶענְשֶׁען, אַז וָואהל אִיז נַייעֶר חֵלֶק פון דִיא וָואס שְׁטַארְקֶען זִיךְ אִין דֶעם, אוֹיף זַייא גֶעהט גֶעווִיס דֶער פָּסוּק „וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד" דִיא וָואס בְּרֵיינְגֶען אַ רַבִּים צוּא אַ אוֹתוֹת אִין אִידִישְׁקַייט וֶועלֶלֶען שַׁיינֶען עֶבִּיג ווִיא דִיא שְׁטֶערֶען פון הִימֶעל :

לם הבא הזהירנו על בריאותנו להיות מקוימים
ניו הגוף חזק ובריא לעבדו בעולם הזה שנאמר
מרתם את חקותי וחי בהם וקבלו חז"ל שנתנו
צות לחיות בהם ולא שימות בהם ולכן כל האיסורים
תורה נדחים מפני סכנת נפשות בגווני דנבאר
מן חוץ מע"ז וג"ע וש"ד דעל אלו אם רוצים לאנסו
עבור על אחד מהן מחוייב למסור עצמו למיתה
לעבור וע"ז נאמר בתורה ונקדשתי בתוך בני
אל וח"ו העובר ולא מסר נפשו ביטל עשה זו
עבר על ל"ת ולא תחללו את שם קדשי עונשו
ל מאד. וג' מיני מסירות נפש הוא. א) ע"ז.
. ש"ד. אפילו בצינעא ואפילו אם המציק לו בזה
יין להנאת עצמו ולא להעבירו על דת מחוייב
סור עצמו למיתה. ודע לפי מה שידוע דעל
זורייהו דג' עבירות ג"כ מחוייב למסור נפשו והיינו
ן לכבד ולרבץ לפני העבודת גילולים או להדליק

נרות לפניה שעל כל אלו יש ל"ת בתורה כדאיתא ברמב"ם ע"כ היכא שנזדמן שאיש ישראל שרוי בבית הע"ג בימי חגיהם ישמר בזה. גם צריך לדעת שלומר לפני עו"ג שגם הוא עובד גלולים כמותם גם זה הוא בכלל ע"ג שבזה מראה שהוא מודה לדתם וכופר בעיקר שמחוייב ישראל למסור נפשו ע"ז כמבואר ביו"ד סי' קנ"ח ועיין במה שכתבנו לעיל אודות זה. וכמה יתבייש האדם מעצמו כשנשמתו תעלה למעלה ויראה את כבוד הדר אלהינו בורא שמים וארץ שיש לו כמה אלפי רבבות כתות של מלאכי השרת שעומדים תמיד לפני כבודו יתברך כמאמר הכתוב אלף אלפים ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון וכולם חלים וזעים מפניו ועושים באימה וביראה רצון קונם איך פעל בעצמו לכפור בכבודו ולהיות מודה לע"ג. ודע עוד דהעלו הפוסקים דאפילו אם אונסין אותו לעבור על אחת מכל העבירות שבתורה אם אומרים לו עשה

להראות

לט האט ער אונז אנגעזאגט, מיר זאללען היטען
ער געזונד, כדי מיר זאללען איהם קאנגען דיענען
עס דארף צוא זיין, וויא עס שטעהט: ושמרתם
פשותיכם. איהר זאללט היטען אייערע נפשות
ער לעבען), ושמרתם את חקותי וחי בהם, איהר
לט היטען מיינע געזעטצען אונ איהר זאללט
בען דורך (אדער מיט) זייא, וואס אויף דעם זאגט
גמרא, אז דיא מצוות זיינען אונז געגעבען כדי
זאללען לעבען אונ ניט שטארבען דורך זייא.
ריבער וואו עס האלט ביי סכנת נפשות (לעבענס-
פאהר) ווערען אללע איסורים נדחה (זייא פערליע-
ן זייער בעדייטונג) אונ מען מאג עובר זיין אויף
, אויף דעם ארט וויא מיר וועללען ווייטער ער-
אהרען, חוץ דיא דרייא עבירות: עבודה זרה (געט-
נדיענסט), גלוי עריות (מזנה זיין מיט איין אשת
ש אונ דיא איבעריגע פרויען וואס מען טאר
זייא ניט לעבען וויא עס ווערדט אויסגערעכענט
דער תורה) אונ שפיכת דמים (בלוט פערגיעסען,
גען א מענשען). צוליעב דיא דרייא עבירות מוז
ן זיך חאטש מוסר נפש זיין (לאזען זיך הרג'נען)
נן מען נאטה צוא עובר זיין זייא, אבי ניט נאכ-
בען. דער וואס איז ח"ו יא עובר, האט ער מבטל
אכט דיא מצות עשה: ונקדשתי בתוך בני ישראל
ך זאלל געהייליגט ווערען צווישען אידען) אויך
מצות לא תעשה: ולא תחללו את שם קדשי

(איהר זאללט ניט ענטהייליגען מיין הייליגען נאמען), אונ זיין עונש איז זעהר גרויס. עס קאנן געמאלט זיין דרייערליי ארטען מסירת נפש. א) אויף עבודה זרה, גלוי עריות אונ שפיכת דמים, אפילו ווענן מען נאטה דערצוא שטיללערהייט ניט בפרהסיא, אפילו דער וואס נאטה דערצוא מיינט נור זיין אייגענעם נוטצען, מוז מען זיך מוסר נפש זיין. אפילו אויף אזעלכע זאכען, וואס זיינען פערבונדען מיט דיא דרייא עבירות, וויא, למשל, זיך קניען פאר'ן געטץ, אנ-צינדען פאר איהם אליכט, אונ דער גלייכען, וואס אויף דעם אללעם איז דא א לא תעשה, וויא דער רמב"ם זאגט. דעריבער אז עס קוממט אוים צוא געכטיגען ביי א געטצענדיענער מוז מען זיך זעהר היטען פון דעם, אפילו זאגען מיט'ן מויל אז ער איז אויך א געטצענדינער וויא זייא איז אויך גלייך וויא מען דיענט געטצען, ווייל מיט דעם איז גלייך וויא מען וואללט מודה געוועזען אין זייער גאטט. אונ פאר דעם מוז מען זיך מוסר נפש זיין (וועה וואס מיר האבען וועגען דעם פריהער געשריבען). אונ וויא וועט זיך דער מענש שאמען פאר זיך אליין, אז ער וועט זעהן נאכ'ן טויט, וויא טויזענדער מלאכים שטעהען פאר גאטט פערציטטערטע אונ ערפיללען יעדען וואונש זיינעם מיט עהרפורכט, אונ ער האט געפועלט ביי זיך צוא לייקענען אין גאטטעס גרויס-קייט אונ מודה זיין אין דעם געטצענדיענסט. ווענן

מען

להראות שאין תורת משה אמת או שהציווי היה רק לזמן מה וכבר נתבטלה שחייב למסור נפשו ע"ז בכל גווני דהרי הוא כעו"ג [פ"ת יו"ד וגליון רש"א בשם ריטב"א ורדב"ז]. ב) על שאר מצות שבתורה אם הוא בצנעא א"צ ליהרג ומותר לו לעבור אבל אם הוא בפרהסיא שיודעין בו עש"ה ישראלים וגם הכונה להעביר על דתו ולא להנאתו חייב ג"כ ליהרג ולא לעבור. ומ"מ אפילו בצינעא ואפילו אם המציק מכוין להנאת עצמו מחוייב האדם ליתן כל אשר לו ולא לעבור על לאו דאורייתא וזהו מה שכתבה לנו התורה ואהבת את ה' אלהיך וגו' ובכל מאדך בכל ממונך אבל לקיים מ"ע אינו מחוייב לפזר רק חומש נכסיו ובעו"ה יש אנשים שחיטור ממון סעבירים לאוין דאורייתא כגון מה שאוכלין עם העו"ג מאכלי האיסור כדי שימצאו עבור זה חן בעיניו ויקנו מהם סחורתם וכמה גרועים הם האנשים האלו ופושעים בנפשותם דהלא אפילו אם היה הנכרי כופה אותו ומיסרו ביסורים קשים [כ"ז שאינו נוגע לפקוח נפש ממש] וגם היה לוקח כל אשר לו אם לא יתרצה אליו לאכול מאכלי איסור שלו ואפילו אם היה בו כמה אלפים רו"כ מחוייב לקבל על עצמו היסורים וגם ליתן לו כל אשר לו ולהשאר עני ואביון ולא לעבור על רצונו של הקב"ה וזה הלא לא כפה אותו כלל ורק בשביל איזה גרגרי כסף שיתוסף לו בכי ע"י

מען נאטה אפילו צוא טהון עפעס איין עבירה מיט דיא ווארטער: מהוא דאס אונ דאס, כדי צוא בעווייזען מיט דעם, אז דיא תורה איז ניט אמת אדער אז דער צווי איז געוועזן נור אויף א קורצע צייט אונ איז שוין בטל געווארען – אויף דעם מוז מען זיך אויך מוסר נפש זיין, ווייל דאס איז גלייך וויא מען דיענט דעם גאטץ, וויא עס שטעהט אין יורה דעה *):
ב) אויף דיא איבעריגע מצוות התורה דארף מען זיך ניט מוסר נפש זיין אז עס איז בצנעא, אין דער שטילל; אבער בפרהסיא, אז צעהן אידען ווייסען פון דעם אונ דיא כונה איז ניט צוליעב עפעס א נוטצען, נור איינפאך: בריינגען איהם צוא איין עבירה – דאנן מוז מען זיך מוסר נפש זיין. אבער וואו עס האלט ביי פערליערען מעהר ניט וויא דעם פערמאגען, א שטעללע אדער וואס פאר א בעשעפטיגונג עס איז, דאנן מוז מען יעדענפאללס אללעס אוועקגעבען וואס ער האט צוליעב וואס פאר א לאו עס איז, אונ אויף דעם שטעהט אין דער תורה: ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דוא זאללסט ליעבען גאטט מיט דיין גאנצער זעלע, מיט גאר דיין געלד, וויא דיא גמרא ערקלעהרט דעם „בכל מאדך" דאס איז אללעס געלעדט, וואו מען נאטה צוא מוז אזאך וואס מען טאר ניט על פי דין (עובר זיין אויף א לאו), אבער צוליעב מקיים זיין א מצוה (צוליעב איין „עשה") דארף מען מעהר וויא א פינפטעל פון דעם פערמאגען ניט אויסגעבען. עס זיינען דא פיל אידען, בעונותינו הרבים, וואס צוליעב דער מסחר זיינען זייא עובר פיעל לאוין מן התורה, זייא עססען למשל, טרפות מיט דעם עכו"ם, כדי זייא זאללען ביי איהם האבען חן אונ ער זאלל זייא געבען צו לאזען. דיא לייט מעקען גאר ניט, וואס פאר גרויסע עבירה זייא טהוען! ווען דער עכו"ם וואללט זייא אפילו הערצוא געצוואונגען דורך דיא גראבע יסורים (סיידען עס איז אין דעם דא איין אמת'ע סכנת נפשות), ווען ער וואללט אפילו צוגענומען זיין גאנצעם פערמאגען, ווען ער וועט ניט עסען טרפות – דאנן איז מען אויך מחויב אריבערצוטראגען אללעס אונ ניט עובר זיין אזא גרויסע עבירה, א דער

*) דער מענש מיט פערשטאנד ווערדט גאר ניט אראבגעפאללען אונ ניט טרויעריג ווען איהם קומט גאר א מצוה פון „קידוש השם", ווייל ער ווייס אז זיין לעבען איז אין בעשעפער'ס האנד שטענדיג, א אז ער גיבט אוועק זיין לעבען פאר דעם הייליגען נאמען פון גאטט ב"ה, וועט ער געוויס געפינען זיין שכר ביי איהם עביג. דער וועלטליכער לעבען איז דאך זא וויא זא ניט קיין עביגער, אונ וואס ער וועט דארט געפינען ביי גאטט ב"ה איז דאך גאר ניט אויסצורעכענען אונ ניט משער צוא זיין. פארקעהרט, די גרויסע פארשטענדיגע מענשען ווען עס איז זייא דאס פארגעקומען, האבען זייא דיא מצוה מקיים געוועזען מיט גרויס פרייד אונ מיט גרוים ליעבע צוא גאטט ב"ה, אז זייא האבען דאס זוכה געווען צוא אזא גרויס אך אוועקצוגעבען דעם לעבען צוליעב דעם כבוד פון בורא עולם, דעם בעשאפער פון הימעל א ערד. דאס אלליין איז ביי זייא טהייערער געוועזען וויא דער גראסטער שכר:

מדיון הפקיר את התורה והמצוה הנתונה לנו הקב"ה והחטא נורא היא בזה . והנה כ"ז הוא אפילו אם היה עובר רק איסור אחד ובפרט אמת באכילת סעודה אחת שאוכל עם העו"ג שיעבור כמה וכמה איסורים חמורים כמו ת והלב ודם שיש בהן כרת שנכרת נפשו ן החיים וגם על כל כזית וכזית עובר בלאו עצמו אשר כמה עונשים ויסורי גיהנם יסבול כל לאו ולאו וינהום באחריתו בכלות בשרו ושארו ל העבירות שעשה בעוה"ז אבל אין מי שיועיל ו וכמו שנאמר ונהמת באחריתך בכלות בשרך ך וגו'. והנה אלו האנשים גופא לו ראו קרוביהם יהם מהעיירות שנסעו משם שאוכלים יחד בה עם העו"ג טרפות או בשר חזיר בודאי היו ישים תיכף ופורשים מזה אך שחושבים בנפשם ואנו ומי יודענו בבית העו"ג , אבל לא יתבוננו יני ה' משוטטות בכל הארץ והוא עתיד לגלות תם והרפתם לעיני הכל בעוה"ז ובפרט בעוה"ב שאמר הכתוב אם יסתר איש במסתרים ואני לא נו נאם ה' הלא את השמים ואת הארץ אני

מלא נאם ה' ואחז"ל אל תקרי אראנו אלא אראנו וכבר צווח ע"ז הנביא ואמר הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם ואמרו מי רואנו ומי יודענו וגו' וכתיב בקהלת סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור וגו' ואיתא שם בתרגום על זה סוף פתגם דאתעבד בעלמא בצינעא כולא עתיד לאיתפרסמא ולאישתמעא לכל בני אנשא. בגין כך ית מימרא דה' הוי דחיל וית פיקודי הוי נטיר דלא למיחב בסיתרא ואין תחוב הוי זהיר למיתב [והיינו לעשות תשובה] ארום כדין חזי למיהוי אורח כל אנש עכ"ד . ג) וכ"ז שלא בשעת השמד אבל בשעה שגוזרין עובדי כוכבים גזירת שמד חייב כל אחד מישראל למסור נפשו להריגה אפילו בצינעא ואפילו אם אותו הדבר אינו לאו ולא עשה רק מנהג שנהגו בו ישראל ונגד שלשה מסירות נפש אלו אנו אומרין בכל יום בפרשה ראשונה דק"ש ואהבת את ה' אלהיך וגו' ובכל נפשך ובפרשה שניה שני פעמים נפשכם הרי שלשה פעמים לרמז על ג' מיני מסירות נפש אלו שחייב כל אחד מישראל לקדש שמו של הקב"ה למסור נפשו כשיזדמן לו :

סה

איז מַפְקִיר דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה צוּלִיעבּ דֶעם קעל פִּדְיוֹן, וואס עֶר וועט הָאבֶּען ! אִיז דָאס נִיט רעקְלִיכֶע עַוְלָה ? אוּנ בִּפְרַט מִיט'ן עֶסֶען טְרֵפוֹת מֶען נִיט אֵיין אִיסוּר עוֹבֵר , דָא קוּמְמְט פַאר דֶער ר טְרֵפָה , אִיסוּר חֵלֶב , דָם (בְּלוּט) , וואס פַאר בֵּיידֶע עֲבֵירוֹת קוּמְמְט כָּרֵת , אוּנ פַאר יֶעדֶען איז אַ בֶּעזוּנְדֶער עֲבֵירָה . וויפִיעל שְׁרֶעקְלִיכֶע ים וועט מֶען זִיךְ אַלְזָא , פַאר אֵיין מָאל עֶסֶען לוּ , מוּזֶען אוּיסלַייְדֶען אִין גֵיהִנוֹם ! מֶען וועט שׁוֹין חֲרָטָה הָאבֶּען , אָבֶּער עֶס וועט זַיין צוּא שְׁפֶּעט . לייכטזיננִיגֶע מֶענְשֶׁען וואללְטֶען זִיךְ אִין דֶערְהַיים ם גֶעשֶׁעמְט עֶסֶען טְרֵפוֹת , נוּר אִין דֶער פְרֶעמְד בֶּעטֶען זִיא זִיךְ : וועֶר קָאנֶן אוּנְז דָא , אוּנ וועֶר אוּנְז ? אָבֶּער דָאס פֶערְגֶעסֶען זַייא אַ פָּנִים , אטט זֶעהט אוּמֶעטוּם . אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים, אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה' אַז אַ מֶענְשׁ וועט זִיךְ פֶערְבֶּארְגֶען א פֶערְבָּארְגֶענֶעם אָרְט, וועלל אִיךְ אִיהם דֶענְן זֶעהן ? זָאגְט גָאטט , אִיךְ בִּין דָאךְ פוּלל אִין עֶל אוּנ אוּיף דֶער עֶרְד . אוּיף דֶעם וואָרְט „אֶרְאֶנּוּ וועלל אִיהם זֶעהן) זָאגְט דִיא גְמָרָא , אַז מֶען אִיהם פֶערְשְׁטֶעהן גְלַייךְ וויא עֶס וואללְט גֶע- שְׁטַאנֶען „אַרְאֶנּוּ" (אִיךְ וועלל אִיהם וַויַיזֶען) , דָאס הֵייסְט : אִיךְ וועלל ווַייזֶען אַללֶעמֶען זַיין זִינְד , וואס עֶר הָאט גֶעטְהוּן . הוֹי , הַמַּעֲמִיקִים מֵה' וכו', וועֶה , שְׁרַייט דֶער נָבִיא , דִיא וואס בֶּעמִיהֶען זִיךְ צוּא פֶער- בֶּארְגֶען פוּן גָאטט זַייעֶר רַאטְה אוּנ טְהוּעֶן אַללֶעם אִין דֶער פִינְסְטֶער אוּנ טְרַאכְטֶען : וועֶר זֶעהט אוּנְז , וועֶר קֶאנֶן אוּנְז וכו' . אַזוֹי שְׁטֶעהט אוּיךְ אִין סוֹף קֹהֶלֶת : סוֹף דָבָר הַכֹּל נִשְׁמָע וכו' , מִיט אֵיין וואָרְט , אַללֶעס הֶערְט מֶען : פַאר גָאטט הָאבּ מוֹרָא , אוּנ זַיינֶע גֶעבָּאטֶען הִיטט ! וואס דֶער תַּרְגוּם זָאגְט אוּיף דֶעם אַזוֹי : דִיא זַאךְ וואס ווֶערְדְט גֶעטְהוּן אוּיף דֶער וועלְט אִין דֶער שְׁטִילל וועט בֶּעקַאנְט ווֶערֶען צְווִישֶׁען אַללֶע מֶענְשֶׁען , דֶערִיבֶּער דַארְפְסְט דוּא זִיךְ שְׁטַארְקֶען צוּא פוּרְכְט הָאבֶּען פַאר גָאטט ב"ה אוּנ זַיינֶע מִצְווֹת הִיטֶען דוּא זָאללְסְט נִיט זַיין צוּא שׁאַנְדֶע וכו' . ג) דָאס אִיז אַללֶעס גֶערֶעדְט אִין אַ גֶעוועֶהנְלִיכֶע צַייט , אָבֶּער בְּעֵת דִיא גָאטְצֶענְדִיענֶער גִיבֶּען אַרוֹיס אוּיף אִידֶען גְזֵרוֹת צוּא אִיבֶּערְשְׁמַד'ן זַייא , דַאנְן אִיז יֶעדֶער אִיד מְחוּיָב מוֹסֵר נֶפֶשׁ זַיין זִיךְ אֲפִילוּ אוּיף אַ אִידִישֶׁען מִנְהָג . אַנְטְקֶעגֶען דִיא דְרַייעֶרְלַיי אַרְטֶען פוּן מְסִירַת נֶפֶשׁ שְׁטֶעהט אִין קְרִיאַת שְׁמַע דְרַיי מָאל דֶערְמָאהְנ-

דיזר

נ) מה שכתבנו דמתחייב למסור נפשו על העריות לאו דוקא על הבעילה לבד אלא אפילו על חיבוק ונישוק של כל העריות או נכרית או נדה אפ"ה הדין דיהרג ואל יעבור דכל דבר שהוא אסור משום ע"ז וג"ע וש"ד אפילו אין בו מיתה אלא לאו בעלמא מחוייב למסור עצמו למיתה ובכל זה הוא עובר בלאו דלא תקרבו לגלות ערוה שדברים אלו מביא לידי גילוי ערוה . ומזה ימלאו רתת ופחד הפושעים בנפשותם ומזנים עם נדות ועריות ונכריות ועוברים ברצון נפשם על עבירה חמורה כזה שהדין דצריך ליהרג ולא לעבור אפילו אם רוצים לאנסו . וגם חייב כרת על איסור זה אפילו אם הזונה היא פנויה כמו שמבואר ביו"ד בסימן קס"ג דאין חילוק בין פנויה לנשואה לענין איסור נדה כי כל הבא על הנדה חייב כרת ומבואר שם דכל הפנויות שלנו הם בחזקת נדות . ודעתנו להאריך קצת בגודל עון איסור זה ולהראות לפני הכל את גודל עונשו כדי שלא יתפתה האדם ח"ו ליצרו המסיתו בענין זה בהיותו שוהה כמה שנים בלי אשה וביותר במקומות הפרוצים בעריות אולי יראה בעיניו ולבבו יבין ושב ורפא לו :

פרק כ

בו יבואר גודל גנות העריות וגודל עונשו .

ואל יתמה הקורא על המחבר הזה על מה הוא מארי כ"כ בעון החמור הזה אשר הוא מפורסם לכ ישראל כקטן כגדול כי מאריכותו נראה ח"ו שהו חושד לכלל ישראל בזה , אף אנו נאמר לו כי ל כן הדבר וכעין זה נמצא כתוב בתורתנו הקדושה בנ נצבים בעת שכרת משה רבינו בשם ה' ברית ע ישראל ואמר אתם נצבים היום כלכם וגו' ובא להזהיר מאד על עון ע"ז החמור נזהר מזה ג"כ שלא יעל בלבם איך הוא חושד ח"ו לכלל אומה הישראלי אוהבי ה' אלהי השמים והארץ וכמו שאמר בעצ בסוף פרשה תבוא ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועיני לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה ופירש"י ש שביום הזה ראה והבין מהם שרצונם מאד מעת להדבק בהקב"ה ובתורתו ועל אותו היום אמר הי הזה נהיית לעם לה' אלהיך וגו' וא"כ איך עלה בלו ח"ו

דער ווארט „נפש", צוא בעווייזען, אז דער איד איז מחויב צוא מקדש השם זיין אונ מוסר נפש זיין זיך ווען עס קוממט איהם פאר, אין דיא אללע דרייא ארטען. מיט דער עבירה פון עריות, וואס מען דארף זיך דאפיר מוסר נפש זיין, מיינט מען ניט דווקא לעבען מיט איין אשת איש, א נדה אונ דערגלייכען – אפילו האלזען אונ קושען אזעלכע דארף מען זיך אויך מוסר נפש זיין אונ אין דעם איז מען אויך עובר אויפ'ן לאו לא תקרבו לגלות ערוה, ווייל דאס קאנן בריינגען צוא גלוי ערוה (לעבען מיט אזעלכע וויא מיט א ווייב). היינט וויא דארפען זייא ניט פארציטערט ווערען דיא זינדיגע מענשען וואס ברענגען זיך צוא זנות מיט נדות אדער ערוות וואס אפילו מען גאטה דארף א איד לאזען זיך הרג'נען אונ ניט טהון דאס, בפרט זייא טהוען דאס מיט גוטען ווילען. ווען איז צוא זייא, ווען איז צוא זייערע יאהרען. אויף דעם איסור איז מען דאך מחויב כרת זאגאר ווען דיא זונה איז אונפערהייראטעט, וויא עס שטעהט אין יורה דעה, אז דער וואס לעבט מיט א נדה איז מחויב כרת, ווענן זיא איז אפילו אונפערהייראטעט, אונ אונזערע ...פרויענצימער זיינען געוואהנליך נדות אויך. היינט וויא לאזט מען זיך אזוי איינרעדן פון יצר הרע צוא אריינברענגען זיך אין א שרעקליכע שטראף פון כרת ? אונ וויל עס געפינען זיך מענשען וואס לאזען זיך איינרעדען פון דעם יצר הרע אז זייא קוממט אויס צוא זיין עטליכע יאהר ווייט פון דער פרויא, וועללען מיר דעם איבער א ביסעל מעהר ארומרעדען פילליכט וועלען אונזער בייד ניט זיין אומזיסט אונ וועללען אבהאלטען וועט פון דער עבירה .

פרק כ.

דער לעזער דארף זיך ניט וואונדערן אויף דע מחבר פון דעם ספר, וואס ער רעדט אז פיעל וועגען דער גרויסער עבירה, וועלכע איז ב קאנט יעדען אידען פון קליין ביז גרויס, פון דע אריכות קאנן מען מיינען, אז ער איז חושד דעם כל ישראל חס ושלום, אז ער ווערדט נכשל אין ד עבירה. אויף דעם קאנגען מיר אנטווערען אויף ד וועלכען ארט, וויא משה רבינו האט געזאגט צו אידען, בעת ער האט זייא מזהיר געווען אויף ד עבירה פון עבודה זרה. ער האט זייא אויך ח ושלום

ן באותו מאסר תו להשדם עוד שיתפצו לסור מאחרי
מקום ולעבוד אלהים אחרים אשר הוא הבל וריק
א זו הפרשה אתם נצבים מחובר לענין של מעלה
מוכח בקרא שקאי על מה שכתוב בתחלה ויקרא
שה אל כל ישראל ויאמר אליהם וגו'. לכך הקדים
ני התשובות לזה ואמר אחד כי אתם ידעתם את
מר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב
וים וגו' ותראו את שקוציהם וגו' פן יש בכם איש
אשה וגו' והכונה כי כל דבר הבל אף אם יתמה
עם הראשון על המתפתה אחריו וברעיוניו נחשב
מתפתה לשוטה גמור עבור זה אם האדם מורגל בו
אותו זמן רב ובפרט אם עושהו הוא רב ומושל
יו לא יהיה זה שוב בעיניו לפלא ולתמהון כ"כ
ו בפעם הראשון כשראה דבר זה לכך אמר כי
מר שישבנו במצרים זה זמן רב וגם עברנו בקרב
וים והורגלתם לראות הרבה דבר ההבל הזה .
ית שאינני חושד לכל האומה הישראלית רק פן
בכם איש או אשה וגו' . ואף אנו נאמר בענינגו
איש הישראלי בזמן שהוא בעירו אצל שאר חביריו
ראל אין צריך להרבות מוסר בזה אבל כשהוא
לך זמן רב בין הרבה כתות אנשים ויש מהם שטופי
ה ובפרט כשהוא רווק בימי בחרותו פן יש מי אשר
תה לבו ח"ו לילך אחר חברת הרשעים ויתיר לנפשו

לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך לכך
אנו צריכין להעריך את גודל העון וגודל העונש שיש
עבור זה בזה ובבא ואח"כ נערוך לפני הקורא את
גודל השכר של איש הישראלי השומר עצמו מזה
בעוה"ב וגם בעוה"ז :

ואען ואומר . כמה גדול חומר העון שנפלו מישראל
כ"ד אלף בשטים והסיבה היה ע"י עון זנות .
ואין לך שבט מישראל שלא העמיד מלך או שבט
חוץ משבט שמעון שלא העמיד מלך ולא שופט
בשביל החטא שעשה זמרי בשטים עם המדינית
ללמדך כמה קשה הזנות כיצד עתניאל משבט יהודה
אהוד משבט בנימין דבורה וברק מהר אפרים ומקדש
נפתלי גדעון משבט מנשה ואבימלך בנו אחריו תולע
בן פואה משבט יששכר יאיר משבט מנשה וכן יפתח
מיושבי גלעד אבצן מבית לחם יהודה אלון משבט
זבולון עבדון בן הלל משבט אפרים שמעון משבט
דן עלי ושמואל משבט לוי מבנימין יצאו מלכים
ומיהודה ומאפרים ומנשה ירבעם ויהוא בן נמשי אבל
שמעון לא העמיד מלך ולא שופט בשביל הזנות של
זמרי וכן המדה הזאת נוהגת בכל איש ואיש שמגרע
בוה לכל דורותיו הבאים אחריו כדלקמן . ולא עוד
אלא כל מי שהוא להוט אחר בולמוס של עריות סוף
שהוא מאבד את נפשו וטורדה מחיי עולם הבא
שנאמר

לום ניט חושד געווען, אז זייא וועללען דיענען
ודה זרה. בפרט נאך דאמאלס בעת ער האט זייא
מאכט צום פאלק, פון דעסטוועגען האט ער זייא
גען דעם מזהיר געווען (אנגעזאגט): ערשטענס —
אתם ידעתם וכו' איהר ווייסט דאך — האט ער
א געזאגט — וואס מיר זיינען געווען אין מצרים
וואס מיר זיינען דורכגעגאנגען דורך דיא פאלקער
' אונ איהר האט געזעהן זייערע אונווירדיגקייטען
מעגדיגעגםט), דאס הייסט: וויבאלד אז איהר
ט שוין א ביסעל צוגעוואהנט צוא נעהן אזעלכע
ען, וועט דאס בייא אייך שוין ניט אויסקומען
י שרעקליך, אונ צווייטענס — פן יש בכם איש
אשה וכו' — פיעללייכט געפינט זיך צווישען אייך
אנספערזאן אדער א פרויענצימער — דאס הייסט:
בין אללעמען ניט חושד, אבער איין אויסנאהמע
ן זיך דאך געפינען צווישען אייך. אזוי זאגען
אויך: דעם אידען, וואס זיצט אין דערהיים,
שען זיינע אייגענע, בעקאנטע אונ פערוואנדטע,

דעם דארפען מיר קיין מוסר ניט זאגען אין דעם
ארט, אבער בעת מען איז אין דער פרעמד, אין
א ווייטען געגענד, וואו עס געפינען זיך פערשיעדענע
סארטען מענשען, בפרט נאך דער אונפערהייראטעטער,
אזעלכער קאנן דאך אמאל נכשל ווערען אין דער
עבירה. דעריבער וועללען מיר פריהער ארויסרעדען
וויא גרויס עס איז דיא שטראף פאר דער עבירה
אונ נאכהער — וואס פאר א גרויסען שכר עס וועט
האבען דער מענש, וואס איז אין דעם אונגעהיט.
אין דער מדבר, אין דעם ארט "שטים", זיינען פון
אידען געפאללען, וויא עס שטעהט אין חומש, פיער
אונצוואנציג טויזענד מאנן פאר דער עבירה פון זנות
(ווייל זייא האבען מזנה געווען מיט דיא בנות מואב).
אללע שבטים האבען ארויסגעגעבען פון זיך א קעניג
אדער א שופט בייא אידען, דער שבט "שמעון"
אליין — ניט, צוליעב'ן חטא וואס זמרי האט געטהאן
מיט דער מדינית, כדי צוא בעווייזען מיט דעם ווי
גרויס עס איז דיא עבירה פון זנות. אזוי איז אויך

דיא

שנאמר נואף אשה חסר לב משחית נפשו הוא יעשנה. קשה קונשן של עריות שכך אחז"ל כ"ז שיש פרוצין בעריות השכינה מסתלקת מביניהן שנאמר ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. ולא די שהוא מאבד בעון זה לעצמו אלא שעי"ז נלקים גם הטובים כמו שאחז"ל כל מקום שאתה מוצא זנות אנדרלמוסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים. דבר קשה היא הזנות ושנאוי מאד בעיני המקום ומגרע בזה לכל דורותיו הבאין אחריו כענין שנאמר בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה את קדש ה׳ אשר אהב וגו׳ ואחז"ל (סנהדרין דף פ"ב) בגדה יהודה זו ע"א וכן הוא אומר כלכם בגדתם בי בית ישראל וגו׳ והועבה נעשתה בישראל ובירושלי׳ זו משכב זכור וכן הוא אומר ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא כי חלל יהודה את קדש ה׳ זו זונה וכן הוא אומר לא יהיה קדש וגו׳ ובעל בת אל נכר זו הנכרית וכתיב בתריה יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנה ער ועונה באהלי יעקב ומגיש מנחה לה׳ צבאות אם ת"ח הוא לא יהיה לו ער בתלמידים ואם כ"ג הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה לה׳. וכעין זה אמרו נ"כ (ביומא פ"ז) אוי להם לרשעים לא דיין שמחייבין עצמן אלא שמחייבין גם לבניהם ולבני בניהם וכו׳ עי"ש:

עוד אמרו חז"ל על הכל הקב"ה מוותר (ר"ל שבועה אפי שלא להביא כליה לעולם) חוץ מן הזנות מסת דכתיב ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו וכתיב וינחם ה׳ כי עשה את האדם בארץ ויאמר ה׳ אמחה את האדם. שנו חכמים באגדה הנואף והנואפת עוברין על עשרת הדברות על אנכי כיצד שכל מי שהוא בא על הערוה כאילו כופר בהקב"ה שנאמר כחשו בה׳ ויאמרו לא הוא ולא תבא עלינו רעה. לא יהיה לך אלהים אחרים על פני כי אנכי ה׳ אלהיך אל קנא שני פעמים שהוא מקנא להקב"ה ולבעלה וכן היא אומר כי מנחת קנאות שהן שתי קנאות. לא תשא נואף עם האשה ונשבע לשקר. כבד את אביך שהולד הנולד מן הערוה מכבד מי שאינו אביו ומכה ומקלל למי שהוא אביו כסבור שאינו אביו. לא תרצח שהנואף נכנס על מנת שאם יתפס להרוג או ליהרג. לא תנאף שהרי הוא נואף. לא תגנוב

די שטראף פון יעדען איינציגען מענשען, וואס ער איז ניט זוכה צוא האבען גוטע קינדער אונ ענייקליך וויא ווייטער שטעהט. דער מענש, וואס איז איבער־געגעבען צוא דער עבירה, פיהרט ער צום סוף איבער זיין נפש אונ דערוויטערט איהר פון עולם הבא, וויא עס שטעהט אין משלי: נואף אשה חסר לב ומשחית נפשו הוא יעשנה (דער וואס איז מזנה מיט א פרויא איז א מענש אהן פערשטאנד — אהן א הארץ — אונ דער וואס מהוט עס פערדארבט זיין אייגענעם נפש). כל זמן עס זיינען דא (ביי אידען) מענשען וואס זיינען איבערגעגעבען צוא זנות — זאגט די גמרא — ווייכט פון זייא די שכינה, וויא עס שטעהט וכו׳ — נאך מעהר: די פרוטמע ליידען אויך צוליעב דעם, וויא די גמרא זאגט, אונ מען האט צוליעב דער עבירה שלעכטע קינדער, שטעהט אין דער גמרא אין א פאאר ארטער. אויף דעם פסוק: בגדה יהודה וכו׳, זאגט די גמרא, אז מיט די ווערטער „בגדה יהודה" — יהודה איז געווארען טריילאז, זיא האט געפאלשט — מיינט מען: יהודה האט געדיענט עבודה זרה. „ותועבה נעשתה בישראל" — ביי ישראל איז געטהון געווארען אונווירדיגעס, שאנד־ליכעס — מיט דעם מיינט מען „משכב זכור". „כי חלל יהודה את קדש ה׳" — יהודה האט ענטהייליגט די היילינקייט פון גאטט — מיט דעם מיינט מען: יהודה האט מזנה געווען, „ובעל בת אל נכר" — ער האט געלעבט מיט דער טאכטער פון א פרעמדען גאטט — דאמיט מיינט מען: א עובדת אלילים, אונ אויף די אללע פערברעכען ווערדט אויסגעפיהרט: דער מענש, וואס וועט דאס טהון וועט ער ניט זוכה זיין צוא האבען, אויב ער איז א תלמיד חכם — א זוהן א תלמיד חכם, וויא די גמרא ערקלאהרט, אויב ער איז א כהן גדול — א זוהן, וואס זאל מקריב זיין א קרבן מנחה צוא גאטט. וועה די רשעים — זאגט די גמרא אין איין אנדער ארט — וואס ניט גענוג, וואס זייא מאכען זיך שולדיג, מאכען זייא זייערע קינדער אונ ענייקליך אויך שולדיג. פיעל זאכען לאוט גאטט דאס זיינינגע אריבער שטעהט אין דער גמרא, (דאס הייסט: ער האלט זיך איין נים צוא פערדארבען די וועלט) חוץ זנות וויא עס שטעהט וכו׳. דער נואף אונ די נואפת (די זונה), זאגט א אגדה, קאנגען אמאל עובר זיין אויף אללע עשרת הדברות צוגליך. אונ ער זיינ... זארטקן

ב כמי מים גנובים ימתקו וגו׳. לא תענה ברעך
שקר שהוא נואף עם אשת חבירו והיא אומרת
לה ממך אני מעוברת. לא תחמוד אשת רעך
שכל מי שהוא חומד אשת חבירו ונואפה חומד
ממון של חבירו כיצד שהוא נואף עמה והולך
יולדת ממנו וסבר בעלה שהוא בנו בא להפטר
העולם עושה דייתיקי ומורישו בכל אשר לו ואינו
שאינו ממנו ונמצא חומד כל אשר לחבירו.
את יום השבת כיצד שהרבה פעמים כהן יש
כהנת ישראל נכנם עליה והיא יולדת מישראל
ור שהוא בנו של כהן ועומד אותו התינוק וגדל
מש בבהמ״ק בשבת ואינו אלא ישראל ונמצא
ל השבת. ומעשה ברשע אחד שחמד אשת שכנו
יא היתה יפת תואר וטובת שכל ודבר עמה פעמים
ת והיתה ממאנת לו לפי שא״א היתה פ״א הלך
לה למקום אחד ועש״ק היה עמד אותו רשע וחתר
הבית בליל שבת ואנסה ושכב עמה ואח״כ הרגה
שלא תזעק ותגיד את קלונו וגנב כל מה שבבית
ך לו. הרי עבר על זכור את יום השבת ועל לא
ף ולא תרצח ולא תגנוב ולא תחמוד למחר באו

השכנים וראו את המחתרת נכנסו לבית ומצאו את האשה שהיא נהרגת אמרו מי עשה זאת לא עשה אלא פלוני שכנו קראוהו ואמרו לו למה עשית זאת אמר להן אני נשבע לכם שלא עשיתי נכנם לבהכ״נ ונשבע להן ועבר על לא תשא מה עשה שכר את העדים של שקר ויעידו על אחד משכניה הרע״ב שהוא עשה ועבר על לא תענה וגו׳ פשפשו את הדבר ויודע שהוא עשה כל המעשה ונתיירא שלא יהרגוהו וברח לו ועבר על כבד את אביך ואת אמך הרי שעבר על עשרת הדברות מי גרם לו על שחמד את הערוה ללמדך שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, וכן כל העריות עונשן חמור עד מאד שכן אחר כולן כתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם והזהיר גם ע״י נביאיו כמו דכתיב כי חלל יהודה את קדש ה׳ אשר אהב ובעל בת אל נכר וכתיב בתריה יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנה וגו׳. ודע שיש עוד סיבה גדולה המביא לאדם שיהיה לו הפקר איסור עריות והוא ע״י נבול פה כי ידוע שע״י מדת הבושה יש על האדם יראת השם שירא מלחטוא וזו המדה נקבע באומה הישראלית במעמד הר סיני שירד ה׳ אז בענן כבודו

טען פאדראבנע וויא עס קומט פאר אללע עשרה
ברות. עס האט אמאל געטראפפען אזא געשיכטע,
צאהלט דיזעלבע אגדה: איינער א רשע האט
וארפען איין אויג אויף דער שאנער און קלוגער
יא פון זיין שכן. אבער גאר זיין מיה, איבער־
ערען איהר, האט איהם ניט געהאלפען: דיא
יא איז געבליעבען ארענטליך און טריי צו איהר
נן. איינמאל -- דאס איז געוועזען פרייטאגצונאכט־
דער מאנן פון דער שאנער פרויא איז געוועזען
רייזט, האט זיך דער שכן ארייןגעגנב׳ט אין
וב דורך א לאך, וואס ער האט געמאכט אונטער׳ן
ד, האט דיא פרוי פערגעוואלטיגט, און נאכ־
האט ער איהר געהרג׳ט, ווייל ער האט מורא
האט, זיא זאלל איהם ניט ארויסגעבען, און
ט דיא שטוב בעגנב׳ט און איז אוועק. אויף
גען זיינען אויפגעלאפען דיא שכנים און עס איז
א אללעמען געבליעבען, אז דאס איז דעם שכן׳ס
ביט. יענער האט אבער געשווארען, אז ער ווייס
פון וואס צוא זאגען. ער האט זאגאר געדונגען
ת, וואס האבען עדות געזאגט אויף איין אנדער
ן, אז ער איז דער עושה הנבלה, דיא זאך איז

אונטערזוכט געווארען און עס איז דערגאנגען גע־ווארען אויף בעשטימט, אז דאס האט ער געטהון און נים קיין אנדערער, אבער דער פערברעכער האט נאך אויסגעפייעט צו ענטלויפען. דא האט ויא עבירה פון זנות געבראכט א מענשען צוא עובר זיין אויף אללע עשרת הדברות (צעהן געבאטע): ער האט מחלל שבת געוועזן, מזנה געוועזן — וואס מיט דעם האט ער שוין עובר געוועזן אויפ׳ן ערשטען געבאט: אנכי ה׳ אלהיך וויא מיר האבען אויבען געזאגט. — דאנן האט ער געהרג׳ט א מענשען, געגנב׳ט, געלוסט, דאס וואס געהערט צוא אפרעמדען. דאנן האט ער געשווארען פאלש, געשטעללט פאלשע „עדות”, אם ענדע, אז ער איז ענטלאפען, האט ער געלאזען זיין פאטער און מוטטער אהן שטיטצע. פאר דעם איסור עריות קומט כרת, וויא עס שטעהט: ונכרתו הנפשות וכו׳ און וויא עס שטעהט אין דעם פסוק פון דיא נביאים, וואס מיר האבען ערשט געבראכט. עס איז נאך א סבה דא, צוליעב וועלכער דער איסור עריות ווערדט הפקר ביי אנדערע, דאס איז נבול פה (רעדען מיאוס׳ע רעד). זעהר פיעל האלט געוואהנליך דיא בושה

כבודו ונגלה אליהם פנים בפנים וכמה דכתיב ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו ואחז"ל זו הבושה שכל המתבייש לא במהרה הוא חוטא וע"כ כשהיצה"ר רוצה להחטיאו מרגילו מתחלה באיסור ניבול פה כדי שיסולק מעליו מדת הבושה וגם ממילא עי"ז גופא מגרה יצה"ר בנפשיה ונקל לו להחטיאו אח"כ. והנה העון הזה גופא אפי' אם לא היה בא עי"ז לאיסור עריות ג"כ עון פלילי הוא שמטמא ומתעב עי"ז את נשמתו ואמרינן בגמ' [שבת ל"ב] כל המנבל פיו אפילו נחתם עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין עליו לרעה ח"ו ובעון זה בחורי ישראל מתים וצרות רבות וגזירות קשות מתחדשות עי"ש. וגם ידוע מה דאיתא בספרים שע"י עון זה שמטמא ומתעב את כח הדיבור שלו כל דיבוריו שמדבר אח"כ בדברי קדושה כגון ק"ש ותפלה ואיזה ברכה הכל הוא הולך לטמיון שאין מתקבלין למעלה באוצר מלכו של עולם כלל אם לא שעשה תשובה דזה דומה לאחד שהביא דורון למלך בכלי מאוס שבודאי משליכין לו הכל על

פניו וענוש יענש כן הוא בזה כל המצות הם דורונות להקב"ה ומכל כליס הנבחרים שיש לו לאדם הוא הפה שבו כח הדיבור שעי"ז נבדל האדם מן הבהמו[ת] וכשהאדם מטמא ומתעב פיו בדברי נבלות ואח"כ הוא מביא דורון בפיו לה' שמברך אותו בפיו ומחלל שמו אין זה מברך אלא מנאץ. והנה אצל נערים ונערות שעושין בפאבריקין יש מהן שמצוי אצל[ם] בעו"ה חטא של נבול פה מאד ועי"ז ממילא באי[ם] אח"כ לכמה עונות וע"כ האב שרוצה לרחם על בנ[ו] ובתו יראה להתרחק מאד מלמסור אותם לשם א[ם] יודע שיש שם חטא זה כי דרך האדם ללמוד במעשי מאנשים שהוא רגיל עמהם ואח"כ ממילא בא[ים] לקלקולים רבים. וכל מי שיש לו מוח בקדקדו ירא[ה] לשמור פיו ולשונו שלא להתגאל בדיבורים המתועבי[ם] ואז אשרי לו בזה ובבא. וז"ל ספר מעלה המדו[ת] בני השמרו עצמכם מן העריות מפני שנפש האד[ם] מתפתה אחריהן וכל מי שהוא מתפתה אחריהן סופ[ו] נטרד מן העוה"ב מפני שהוא מן המצות החמור[ות] שבתורה

אָב דעם מענשען פון איין עבירה. דיא מדה איז בייא אידען איינגעפלאנצט געוואָרען בעת קבלת התורה, וויא דיא גמרא זאָגט אויף דעם פסוק: ובעבור תהיה יראתו על פניכם, אַז דערמיט מיינט מען דיא בושה, דענן דער וואָס האט בושה זינדיגט ניט אַזוי לייכט. וואָס טהוט דער יצר הרע? ער בעמיהט זיך, דיא ערשטע זאך אַראָבצונעהמען פון מענשען דיא מדת הבושה אונ צוא דעם צוועק געוואָהנט ער איהם איין, רעדען נבול פה, אונ דאנן איז איהם שוין לייכט צוא בריינגען איהם צו אַ גרעסערע עבירה. דיא עבירה פון נבול פה אַליין איז איינענטליך אויך זעהר גרויס, ווענן עס קוממט דאדורך אַפילו ניט צום איסור עריות, ווייל ער איז מטמא מיט דעם זיין נשמה. כל המנבל את פיו, דער וואָס רעדט נבול פה, זאגט דיא גמרא, איז אַפילו ווענן עס איז איבער איהם בעשטימט געוואָרען אַ גוטער גזר דין, אנדערט מען איהם אום אויף שלעכט. פאר דער זינד שטאַרבען דיא אידישע יונגע לייט אונ עס קוממען אויף אידען פיעל צרות אונ שווערע גזירות. אויך איז ידוע פון דיא ספרים, אַז דורך דעם וואָס דער מענש פעראונריינגט זיין מויל מיט מיאוסע רייד ווערען ניט אָנגענוממען אויבען הימעל אַללע היילינגע ווערטער, וויא קדושה, ק"ש,

ברכו, וואָס ער זאָגט, סיידען אַז ער טהוט תשובה[...] ווייל עס קוממט אויס וויא איינער בריינגט [...] קאָניג אַ פּרעזאַנט אין אַ שמוציגע כלי, אַוודאי[...] גיבט מען דאך געווים, אַללעם אַ וואָרף אין געזי[כט] אונ ער קריגט נאך אַ שטראָף. דיא מצות זיינ[ען] אויך מתנות צוא גאָטט אונ דיא שאָנסטע כלי, א[ון] וועלכע דער מענש בריינגט איהם אַ טהייל פון ד[יא] מתנות, איז דער מויל, אונ דאָ קוממט דער מענ[ש] אונ בעשמוציגט אַזא טהייערע כלי, אונ בריינ[גט] נאך דאנן גאָטט אַ מתנה. דער חטא פון נבול [פה] איז איבערהויפט פערברייטעט צווישען דיא פאבר[יק] אַרבייטער אונ אַרבייטערינגען, דארום דאַרפען ד[יא] עלטערן דיא פארשטאַנדיגע וועלכע זיינען ני[ט] פריינד דיא קינדער מיט איין אמת מיט אַ[...] קראַפטען זעהן ניט לאָזען דיא קינדער אַרביי[טען] אין דיא פאבריקען, דען יעדע עבירה איז [...] שווער דעם ערשטען דעם צווייטען מאל, ד[אַ] געהט זיא שוין שנעלל, אונ דאס גלייכען נור [...] אַזא מלאכה וואס קאמפאנירען זיך צוזאַמען בחור[ים] ובתולות דאַרף אַטאָטע זיין קינד ניט אָבגעב[ען] אין דעם ספר מעלת המדות שטעהט בזו הלש[ון] היטעט זיך קינדער פון עריות (זנות), ווייל ד[ער] מענש לאָזט זיך אין דעם לייכט איינרעדען פון [...]

הרע

רה תדע שכן הוא שהתורה ריבתה על העריות
ה לפניהן ושמירה לאחריהן לומר שיהא אדם
ונשמר מהן ביותר, שמירה לפניהן דכתיב ושמרתם
חקותי ואת משפטי , שמירה לאחריהן דכתיב
רתם אתם את חקותי ואת משפטי ולא תעשו
התועבות האלה האזרח והגר הגר בתוככם , שהי
יות הללו שמירה לאיש ושמירה לאשה שמירה
תו (ר"ל כשהוא נדה) ושמירה מאשה אחרת .
ירה בעינים ושמירה בלב . שמירה בשפתים
ירה במעשה . שמתוך שאדם נותן לבו להסתכל
ה הרי לבו מתאוה לה והוא כרוך אחריה ומתוך
אדם מרבה שיחה עמה ושחוק וקלות ראש סוף
א בא לידי הרגל עבירה לפיכך ריבתה עליה
ירה שמירות הרבה ומהו ושמרתם את חקותי עשו
מרת למשמרתי כגון שניות לעריות שהן מדברי
ים ואחז"ל שלא תאמר כל מי שנואף בגופו
ד נקרא נואף שאפילו הנואף בעיניו שנאמר ועין
שמרה נשף וגו' וכן הוא אומר ולא התורו אחרי
כם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם הרי
למדנו שכל מי שתר העבירה בלבו ובעיניו נקרא
ואחז"ל אל תרבה שיחה עם האשה שסופך בא

לידי נאוף וכל הצופה בנשים סופו שהוא בא לידי עבירה. בני בואו וראו כמה האשה זונה קשה שהיא מרה מן המות כענין שנאמר ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה מצודים בעוה"ז וחרמים לעוה"ב. צאו וראו מה שכתוב באשה המנאפת שתופסת את האדם בחלקת לשונה ורכות שפתיה כענין שנאמר כי נפת תטופנה שפתי זרה וחלק משמן חכה אלו שפתי זונה שהן מתוקין כנופת להטעות את הבריות מה כתיב בתריה ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות שכפי עריבותה של עבירה תהיה אח"כ מרירותה ולא עוד אלא שמביאתו לידי מיתה שנאמר כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה ואחז"ל באגדה מאי דכתיב ואחריתה וגו' חדה כחרב פיות מה החרב הזה אוכלת משני צדדיה כך הזונה מאבדת חייו של האדם מן העוה"ז ומן העוה"ב וכן הוא אומר רגליה יורדות מות היינו בעוה"ז שאול צעדיה יתמכו לעולם הבא, אבל כל מי שבא דבר עבירה לידו ופירש ממנה מאהבת השם לא מפני יראת אנשים זוכה ועולה לגדולה תדע שכן הוא שלא עלה יוסף לגדולה אלא בשביל שפירש מן אשת פוטיפר ונדבר בזה לקמן מגודל שכרו:
כמה

, אונ צום סוף פֶערלִיערְט מֶען דוּרְךְ דֶעם
לְעוֹלָם הַבָּא וכו'. אונ היטֶען מוּז מֶען זיך
דיא אויגֶען ווִיא מִיט'ן הַארְצֶען, מִיט דיא
פֶּען ווִיא בְּמַעֲשֶׂה. אַז מֶען קוּקְט אויף אַ פְרוֹיֶענ-
ער קְרִיגְט מֶען צוּא אִיהר חֵשֶׁק אונ פוּן רֶעדֶען
אִיהר אונ לַאכֶען אונ שְׁפַּאס מַאכֶען קוּמְמְט מֶען
סוף צוּא אַיין עֲבֵירָה בְּפוֹעַל. מֶען דַארְף נִיט
עֶן אַז אַ נוֹאֵף הַייסְט נוּר דֶער וָואס אִיז מְזַנֶּה
'ן קָארְפֶּער, נֵיין, אֲפִילוּ דֶער וָואס אִיז מְזַנֶּה מִיט
אויגֶען הַייסְט אויך אַ נוֹאֵף. עֶס אִיז אַ מְפוֹרָשׁ'ער
ק: וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
ם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. דוּא זָאלְסְט נִיט רֶעדֶען פִיעל
אַ פְרוֹיֶענְצִימֶער, זָאגְט דיא גְמָרָא, וַוייל דָאס
ט דיר אַם עֶנְדֶע בְּרֵיינְגֶען צוּ נִאוּף אונ דֶער וָואס
ט פִיעל אויף וַוייבֶּער וָועט אַם עֶנְדֶע קוּמֶען צוּ
עֲבֵירָה. וּמוֹצֵא אֲנִי אֶת הָאִשָּׁה וכו', אונ איך
ינן דיא פְרוֹי, שְׁטֶעהט אִין קֹהֶלֶת, אֶרְגֶער פוּן
רט וכו'. כִּי נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתֵי זָרָה וכו', דֶענן
דיא לִיפֶּען פוּן דֶער פְרֶעמְדֶע (פְרוֹי) טְרִיפֶּפְט
זִיגְקַייט, אונ אִיהר גוּמֶען (אִיהר מוֹיל) אִיז

גְלַאטֶער ווִיא בּוֹימֶעל. וְאַחֲרִיתָהּ, אונ אִיהר סוף – וָוערְט אויסְגֶעפִיהְרְט וַוייטֶער – צוּם סוף וָוערְט זִיא בִּיטֶער ווִיא וֶוערְמוּטְה אונ שַׁארְף ווִיא אַ שְׁוֶוערְט דָאס הַייסְט: ווִיא גְרוֹיס עֶס אִיז דיא זִיסְקַייט אִין אָנְפַאנְג, אַזוֹי גְרוֹיס אִיז דיא בִּיטֶערְקַייט צוּם סוף אַז מֶען הָאט דיא עֲבֵירָה שׁוֹין אָבְגֶעטְהוּן. דיא עֲבֵירָה בְּרֵיינְגְט דֶעם מֶענְשֶׁען אויך צוּם טוֹידְט, ווִיא עֶס שְׁטֶעהט כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה, דֶענן זִיא הָאט פִיעל מֶענְשֶׁען גֶעוָוארְפֶען (גֶעטֶאדְט) אונ אִיהְרֶע הֲרוּגִים זַיינֶען זֶעהר פִיעל. אויפ'ן פָּסוּק חַדָּה כְּחֶרֶב פִּיּוֹת (זִיא אִיז שַׁארְף ווִיא דֶער צְוַוייזַייטִיגֶער שְׁוֶוערְדט) זָאגְט דיא גְמָרָא: אַזוֹי ווִיא דֶער שְׁוֶוערְדט מָאדְט פוּן צְווַייא זַייטֶען אַזוֹי טֶאדְט דיא זוֹנָה דֶעם מֶענְשֶׁען אויך פוּן צְווַייא זַייטֶען: אויף דֶער וֶועלְט אונ אויף יֶענֶער וֶועלְט. אַזוֹי שְׁטֶעהט אויך: רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת (אִיהְרֶע פִיסס גֶעהֶען צוּם טוֹידְט) דָאס הַייסְט: אויף דֶער וֶועלְט, אונ שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמֹכוּ (אִיהְרֶע טְרִיטְט לֶעהְנֶען זִיךְ אָן אָן דֶעם גֵיהִנוֹם) – אויף יֶענֶער וֶועלְט. אָבֶּער דֶער וָואס אִיהם אִיז פָארגֶעקוּמֶען אַנא עֲבֵירָה אונ עֶר הָאט זִיךְ פוּן אִיהר
אבנעהים

פרק כא

עוד מענין זה .

כמה יש לו לאדם להיות זהיר מזה החטא והחמור כי אמרו הז"ל (בירושלמי פ"א דפאה) שהוא אחד מד' דברים שנפרעין מן האדם ע"ז בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב כי הוא נדון ע"ז בעניות ודלות ושאר מיני יסורין כמו שאחז"ל כל מי שהוא להוט אחר הזונות לסוף שהוא מבקש ככר לחם בביתו ואינו מוצא שנאמר כי בעד אשה זונה עד ככר לחם ואחז"ל כל המסרק עצמו לדבר עבירה פצעים וחבורות יוצאות בו שנאמר חבורות פצע תמרוק ברע ולא עוד אלא שלוקה בהדרוקן שנא' ומכות חדרי בטן . ובפרט אחר מיתתו כמה יקשה עונש העבירה זו כמו שאחז"ל שכל מי שהוא להוט אחר העבירה גורם לעצמו שתנטל ממנו הוד שכינה ומלאכי חבלה מושלין עליו ודנין אותו באכזריות ממה שנאמר ושנותיך לאכזרי, ונהמת באחריתו ככלות שארו ובשרו על כל העבירות שעשה בעוה"ז אבל אין מי יועיל לו או וכמו שנאמר ונהמת באחריתך בכלות בשרך ושארך וגו' ואמרת איך שנאתי מוסר ובעצמו יתודה לבסוף על כל העונות שעשה בעוה"ז. כמו שאחז"ל על הפסוק עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה מלמד שהרשע מתודה כשם שהמצורע מתודה ואומר אני פלוני בן פלוני עברתי עבירה פלונית במקום פלוני ביום פלוני בפני פלוני במעמד פלוני ופלוני . וגם מצדיקים עליהם אז את דינם ואומרים לפניו רבש"ע יפה דנת יפה זכית יפה חייבת יפה תקנת גיהנם לרשעים וג"ע לצדיקים (והכוונה שאז רואה האדם בעצמו גודל הקלקול והחורבן שפעל למעלה בעולמות הקדושים ע"י מעשיו הרעים והגביר בזה מאד את כח הקליפות והחיצונים ע"כ הוא מצדיק הדין על עצמו) כמה גדול עונש הגיהנם שאחז"ל שכמה מיני אש יש בגיהנם יש בה גחלים כהרים ויש בה גחלים כגבעות ויש

אַבְגְעהִיט, אִיז עֶר דֶערפַאר עוֹלֶה לִגְדוּלָה. אוּנ פַאר דֶעם זְכוּת אִיז יוֹסֵף אוֹיךְ נִתְגַדֵל גֶעוָוארֶען אִין מִצְרַיִם, וִויא מִיר וֶועלֶען שְׁפֶּעטֶער אַרוּמְרֶעדֶען:

פרק כא

ווִיא וַוייט מֶען דַארף זִיךְ הִיטֶען פוּן דֶער עֲבֵירָה זָעהט מֶען פוּן דֶעם וָואס דִיא גְמָרָא זָאגְט, אַז זִיא אִיז אַיינֶע פוּן דִיא פִיער עֲבֵירוֹת, פַאר וֶועלְכֶע מֶען רֶעכֶענְט זִיךְ אָב מִיט'ן מֶענְשֶׁען אוֹיף דֶער וֶועלְט, אוּנ דֶער קֶרֶן, דֶער עִיקָר שְׁטְרָאף, בְּלֵייבְּט נָאךְ אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט. דֶער וָואס אִיז אִיבֶּערגֶעגֶעבֶּען צוּא דֶער עֲבֵירָה, זָאגְט דִיא גְמָרָא, וֶועט צוּם סוֹף נִיט הָאבֶּען קֵיין בְּרוֹיט אִין שְׁטוּב, וִויא עֶס שְׁטֶעהט וכו'. דֶער נוֹאֵף, זָאגְט דִיא גְמָרָא אִין אַיין אַנְדֶער אָרְט, וֶוערְט אוֹיךְ בֶּעשְׁטְרָאפְט מִיט פֶערשִׁידֶענֶע וואוּנְדֶען אוּנ קְרַאנְקְהֵייטֶען, וִויא עֶס שְׁטֶעהט וכו'. דֶער וָואס אִיז אִיבֶּערגֶעגֶעבֶּען צוּא דִיא עֲבֵירָה, זָאגְט ווִיעדֶער דִיא גְמָרָא, גֶעהט פוּן אִיהם אַרָאב דִיא פְּרַאכְט פוּן דֶער שְׁכִינָה אוּנ עֶס הֶערְשֶׁען אִיבֶּער אִיהם נָאכ'ן טוֹידְט מַלְאֲכֵי חַבָּלָה, וֶועלְכֶע מִשְׁפָּט'ן אִיהם זֶעהר מֶערְדֶערִישׁ. וְנִהַמְתָּ בְּאַחֲרִיתֶךָ וכו', שְׁטֶעהט אִין מִשְׁלֵי, אוּנ דוּא וֶועסְט קְלָאגֶען (חֲרָטָה הָאבֶּען) אִין דַיין עֶנְדֶע, אַז דַיין לֵייב וֶועט פֶערדָארְבֶּען וֶוערֶען וכו' אוּנ דוּא וֶועסְט צוּא זִיךְ זָאגֶען: וִויא אַזוֹי הָאבּ אִיךְ דָאס גֶעקֶאנְט פֵיינְד הָאבֶּען מוּסָר וכו'. מֶען וֶועט זִיךְ אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט אַלֵיין מִתְוַדֶה זַיין אוֹיף דִיא עֲבֵירוֹת, וָואס מֶען הָאט גֶעטְהוּן, וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט, אַז דֶער רָשָׁע אִיז זִיךְ מִתְוַדֶה אוּנ זָאגְט: אִיךְ דֶער אוּנ דֶער, הָאבּ גֶעטְהוּן דִיא אוּנ דִיא עֲבֵירָה אוֹיף דֶעם אוּנ דֶעם אָרְט אִין דֶעם אוּנ דֶעם טָאג, פַאר דֶעם אוּנ דֶעם אִין דִיא אוֹיגֶען. אוֹיךְ אִיז דֶער מֶענְשׁ דַאנְן אוֹיף זִיךְ מַצְדִיק הַדִין (רֶעכְטְפֶערְטִיגְט דֶעם מִשְׁפָּט) אוּנ עֶר זָאגְט: רבש"ע, גוּט הָאסְט דוּא גֶעמִשְׁפָּט, גוּט הָאסְט דוּא גֶעטְהוּן מִיט דֶעם וָואס דוּא הָאסְט יֶענֶעם פְרֵייגֶעשְׁפְּרָאכֶען אוּנ דֶעם הָאסְט דוּא פֶערְאוּרְטְהֵיילְט, גוּט הָאסְט דוּא גֶעטְהוּן מִיט דֶעם וָואס דוּא הָאסְט אַיינגֶעפִיהרְט דֶעם גֵיהִנֹם פַאר דִיא רְשָׁעִים אוּנ דֶעם גַן עֵדֶן פַאר דִיא צַדִיקִים. דִיא כַּוָונָה פוּן דֶעם מַאֲמָר אִיז: דֶער מֶענְשׁ אַז עֶר וֶועט נָאךְ דֶעם אַלֵיין אַיינזֶעהן וִויא גְרוֹיס עֶס אִיז גֶעוָוען דֶער חוּרְבָּן, וָואס עֶר הָאט מִיט זַיין זִינְדִיגֶען אָנגֶעמַאכְט אִין דִיא עוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וֶועט עֶר פַאר שְׁטֶעהֶן זַיין גְרוֹיסֶען פֶארְבְּרֶעכוּנְג אוּנ דַארוּם וֶועט עֶר אוֹיף זִיךְ מַצְדִיק הַדִין זַיין. אִין דֶעם גֵיהִנֹם, זָאגְט דִיא גְמָרָא, אִיז דָארְטֶען דָא פִּיעל סָארְטֶען פֵייעֶר אַנְדֶערֶע קָאהְלֶען זַיינֶען גְרוֹיס וִויא דִיא בֶּארְג, אַנְדֶערֶע
וויא

בה נחלים כים המלח ויש בה כאבנים גדולות
בה נהרות של זפת ושל גפרית מושכין ורותחין
שנגזר דין ח"ו על הרשע לירד לגיהנם הוא מוריד
עות כמעין של שיתין . ואיתא בתנא דבי אליהו
שעים הגמורים הרי הם בתוך הגיהנם כציר ומוריים
וך הקדרה מה הקדרה זו כיון שנותנין בתוכה ציר
מוריים מיד היא נחה אף הגיהנם כיון שנותנין
פושעי ישראל מיד היא נחה כיצד כשהיא מתרגשת
מר לה הקב"ה למה ועל מה את מתרגשת אומרת
ניו רבש"ע תן לי אלו המכירין בה (ר"ל אלו רשעי
ראל שמכירין את התורה) ועוברין עליה והקב"ה
ניא לגיהנם בדברים ואומר לה שמא אין לך מקום
ישעי ישראל באותה שעה אמרה גיהנם לפניו
ש"ע והלא נשבעת לי להרחיב אותי שנאמר לכן
הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק וגו' ואין
ן אלא שבועה שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי ומה
"ל (ישעיה ה') וירד הדרה והמונה אלו שעוברין
ירה בחדרי חדרים במקום הטמון ואומרים מי רואנו
יודענו שנא' (ישעיה כ"ט) והיה במחשך מעשיהם
מרו מי רואנו ומי יודענו ואומר (תהלים צ"ד) ויאמרו

לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב ואומר (יחזקאל י"ח) הראית בן אדם אשר זקני בית ישראל עושים בחשך וגו' כי אומרים אין ה' רואה אותנו עזב ה' את הארץ . ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים כשם שהם עוברים עבירות בחדרי חדרים ובמסתרים ובמקום חשך וטמון כך הקב"ה יחפש עונותיהם מתוך אורות ונרות שנא' (צפניה א') בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ופקדתי על כל האנשים הקופאים על שמריהם האומרים בלבבם לא ייטיב ה' ולא ירע לכך נאמר הדרה ר"ל שהנפש החוטאת עושה העבירה כמקום סתר כדי שתשאר לעיני הבריות הדרה עליה במקדם אבל הקב"ה שהוא גדול העצה ורב העליליה מסבב שיתפרסם חטאה לבסוף לעיני הכל כמו דבר המתחפש באישון לילה ע"י נרות ועי"ז ירד הדרה מעליה וזהו שכתוב וירד הדרה וכעין זה אחז"ל על הפסוק אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' אל תקרא אֶראנו אלא אַראנו כיצד וכו' נאף אדם אשה בסתר הקב"ה מצייר צורת הולד בצורת הנואף כדי שידעו הכל את הנואף וכן כה"ג כמה כיבובים עד שיתפרסם לבסוף

א דִיא הִיגְלֶען (קְלֵיינָע בֶּארְגְלִיךְ), אַנְדֶערֶע וִויא
ר יַם הַמֶּלַח, אַנְדֶערֶע וִויא גְרוֹיסֶע שְׁטֵיינֶער .
אַנְדֶער זַייְנֶען דָארְטֶען דָא טַייכֶען פֶּעךְ אוּנ שְׁוֶועבֶּעל
. אַז עֶס וֶוערְדְט אוֹיפְ'ן רָשָׁע נִגְזַר צוּא גֶעהְן אִין
גֵיהִנוֹם פֶערגִיעסְט עֶר טַייכֶען מְרֶעהְרֶען . דֶער תַּנָא
י אֵלִיָהוּ זָאגְט : דִיא רְשָׁעִים גְמוּרִים זַיינֶען אִין
גֵיהִנוֹם וִויא עֶסִיג אִין דֶעם קָאכֶענְדִיגֶען טָאפּ : וִויא
ן לֶעגְט זַייא אִין גֵיהִנוֹם אַרַיין וֶוערְדְט עֶר גְלַייךְ
רוּהִיג . וָואס קָאכְסְט דוּא אַזוֹי ? פְרֶעגְט גָאטְט
ם גֵיהִנוֹם . דֶער גֵיהִנוֹם זָאגְט צוּא גָאטְט : גִיבּ מִיר
א מֶענְשֶׁען וָואס קָאנֶנְעְן דִיא תּוֹרָה אוּנ זַייֶנֶען אוֹיף
ר עוֹבֵר . דַאנְן פְּרָאבִּירְט זִיךְ גָאטְט אָבְּשְׁלָאגֶען
ם גֵיהִנוֹם אוּנ עֶר זָאגְט אִיהם : פִיעלְלֵייכְט הָאסְט
ם גְרָאדֶע יֶעטְצְט קֵיין אָרְט נִיט פַאר דִיא פּוֹשְׁעֵי
רָאֵל, אוֹיף דֶעם אֶנְטְוָוערְט דֶער גֵיהִנוֹם : רִבּוֹנוֹ
עוֹלָם : דוּא הָאסְט דָאךְ מִיר פֶערְשְׁפְּרָאכֶען צוּא
גְרָאסֶערְן, וִויא עֶס שְׁטֶעהְט וכו' . מִיט'ן פָּסוּק
ד הֲדָרָהּ שְׁאוֹנָהּ וַהֲמוֹנָהּ" מֵיינְט מֶען דִיא וָואס
טוּעֶן דִיא עֲבֵירָה בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אוּנ טְרַאכְטֶען :
ר וָועט אוּנְז דָא זֶעהְן ? דָאס הֵייסְט : וְיָרַד הֲדָרָהּ –
עֶס וָועט אַרָאבּ (אִין גֵיהִנוֹם) אִיהר שֶׁאנְקֵייט –

דִיא יִיאָם בֶּעמִיהֶען זִיךְ צוּא פֶערשָׁאנֶערְן זַייעֶרֶע מַעֲשִׂים פַאר דֶער וֶועלְט, וָואהֶרֶענְד זַייא זִינְדִיגֶען אִין דֶער שְׁטִילל . אוּנ אַזוֹי שְׁטֶעהְט אִיז נָאךְ פְּסוּקִים וְהָיָה בְמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם זַייא טוּעֶן דִיא עֲבֵירוֹת אִין דֶער פִינְסְטֶער (פַארְבָּארְגֶענֶערְהַייט) אוּנ זַייא זָאגֶען וֶוער זֶעהְט אוּנְז וֶוער וַוייס אוּנְז, אָבֶּער וָואס טְהוּט גָאטְט ב"ה עֶר עֶנְטְדֶעקְט זַייעֶרֶע זִינְד פַאר דֶער וֶועלְט אַלֶע זָאלְלֶען זֶעהְן . דָאס אִיז אוֹיךְ דִיא כַּוָונָה פוּן דֶעם פָּסוּק : בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּנֵרוֹת (אִין יֶענֶער צַייט וֶועל אִיךְ דוּרְכְזוּכֶען יְרוּשָׁלַיִם מִיט לִיכְט) אִיךְ וֶועל אַרוֹיסְוַוייזֶען פַאר דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט זַייעֶרֶע זִינְד, וָואס זַייא טְהוּעֶן אִין דֶער שְׁטִילל , מֵיינֶענְדִיג אַז קֵיינֶער זֶעהְט נִיט . אַזוֹיא זָאגְט אוֹיךְ דִיא גְמָרָא אוֹיפְ'ן פָּסוּק : אִם יִסָּתֵר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנוּ , וֶוענְן אַ מֶענְשׁ אִיז אִין פֶערְבָּארְגֶענֶעם מְזַנֶה מִיט אַ פְרוֹי מַאכְט גָאטְט דָאס קִינְד זָאלל גֶערָאטְהֶען זַיין אִין פָאטֶער אוּנ אַזוֹי וַוייסֶען אַלֶע וֶוער דֶער נוֹאֵף אִיז, אָדֶער נָאךְ מִיט אַנְדֶערֶע מִיטְלֶען זָאלל בֶּעוואוּסְט וֶוערֶען . דֶער וָוארְט אֶרְאֶנוּ (אִיךְ זֶעה אִיהם) אִיז גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט שְׁטֶעהְן אַרְאֶנוּ אִיךְ מַאךְ דִיא וֶועלְט זָאלל

לבסוף עונו לעין הכל ובפרט בעוה"ב שם בודאי מתפרסם רעתו לעין הכל כידוע שמן העבירה שעשה בעוה"ז נבראת כח הטומאה בתמונה זו ממש וקשורה בו ואינה נפרדת ממנו בכל מקום שהנפש הולכת שם בעוה"ב עד עת יקבל עונשו כמו שאחז"ל שכל העובר עבירה בעוה"ז מלפפתו והולכת לפניו וכו' ר"א אומר אף קשורה בו ככלב שנאמר ולא שמע אליה וגו' לשכב אצלה בעוה"ז להיות עמה לעוה"ב וכמה תגדל כלמתו עי"ז אין לשער ואין להעריך השם ישמרנו. ר"א הררה אל הקרי הדרה אלא חזרה שחוזרין על העבירות ועושין אותן כמה פעמים לכך נאמר הדרה. מאי המונה אלו שהולכין המונים המונים חמשה חמשה עשרה עשרה ונונבים ונוזלים ומזנים זה בפני זה ואין להם בושה לא מפמליא של מעלה ולא מפמליא של מטה וכו' לכך נאמר המונה (ר"ל הדרה קאי על אלו שעושין העבירה ביחידי בסתר כסבורין שעי"ז לא ירד הדרן מעליהן ובא הכתוב והודיע שלבסוף ירד הדרן, והמונה קאי על אלו שעושין העבירה זה בפני זה בהמון ואין להם בושה כלל כל אלו ירדו לשאול עבור זה). ועונשן לבסוף הוא ג"כ כעין זה שנשרפין כ"א בפני חבירו וע"י סיועת חבירו כבי העבירה שמסתמא עשה כ"א ע"י הסתת חבירו שהחזיק את ידו לזה וכדאיתא בהנדב"א זוטא פי"; א"ר יוחנן בן זכאי פ"א הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד שהוא היה מלקט עצים ודברתי עמו ולא החזיר לי דבר ואח"כ היה בא אלי וא"ל רבי מת אני ולא חי ואמרתי לו אם מת אתה עצים הללו למה לך אמר לי רבי האזין מה שאומר לך דבר אחד כשהייתי חי אני וחבירי היינו עוסקין בעבירה בפלטרין שלי וכשבאנו לכאן גזרו עלינו גזר דין של שריפה כשאני מלקט עצים שורפין את חבירי וכשהוא מלקט עצים אז שורפין אותי וכו' [והעתקתי כל המאמר לעיל בסוף פט"ו]. ואחז"ל המחטיא לאדם קשה מן ההורגו שההורגו הורגו בעוה"ז והמחטיאו הורגו בעוה"ז ובעוה"ב לכך מצרים אע"פ שהשליכו זכוריהם ליאור נאמר עליהם לא תתעב מצרי כי גר וכו' אבל עמון ומואב על ששכרו עלינו את בלעם בן בעור והוא סיבב ע"י עצותיו הרעות לזנות ולכמה עונות לכך נוהרנו עליהן לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם. וצא ולמד מנחש הקדמוני שההטיא את חוה ונתקלל

נֶעהן. אויף דֶער וֶועלְט וֶוערְדט דיא עֲבֵירָה גֶעוִויס איבֶּערַאלל בֶּעקַאנְנְט, וַוייל דֶער כֹּחַ הַטוּמְאָה, דֶער מַלְאָךְ רָע, וָואס וֶוערְדט בֶּעשַׁאפֶן דוּרְךְ דֶער עֲבֵירָה, הָאט רִיזְעלְבֶּע גֶעשְׁטַאלְט וִויא דִיא נוֹאֶפֶת, אונ עֶר טְרֶעט נִיט אָב פוּן דֶער נְשָׁמָה בִּיז זִיא וֶוערְדט בֶּעשְׁטְרָאפְט. וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט, זִיא אִיז אָנגֶעבּוּנְדֶען אָן אִיהם וִויא אַ הוּנְד. מֶען קָאנן זִיךְ פָארְשְׁטֶעלְלֶען וִויפִיעל שַׁאנְדֶע מֶען וֶועט פוּן דֶעם הָאבֶּען. מִיט'ן ווָארְט "הֲמוֹנָה" מֵיינְט מֶען דִיא וָואס טְהוּעֶן דִיא עֲבֵירָה קָאמְפַּאנִיעס-ווייז (הָמוֹן הֵייסְט: אַ מַאססֶע, אַ קָאמְפַּאנִיע) אונ הָאבֶּען גָאר קֵיין בּוּשָׁה נִיט פַאר גָאטְט נִיט פַאר לַייטֶען. זֵייעֶר שְׁטְרָאף אִיז גְרָאססֶער מִיט דֶעם וָואס מֶען בְּרֶענְט זֵייא אֵיינֶער פַאר'ן צְוַוייטֶען אִין דִיא אוֹיגֶען אונ דוּרְכ'ן צְווֵייטֶענְס הִילְף, וַוייל טְהוּעֶנְדִיג דִיא עֲבֵירָה הָאבֶּען זֵייא זִיךְ גֶעוִויס אֵיינֶער דֶעם צְוַוייטֶען עֶרמוּנְטֶערְט אונ גֶעהָאלְפֶען, וִויא עֶס שְׁטֶעהט אִין תדב"א זוּטָא: ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי זָאגְט, אֵיינְמָאל בִּין אִיךְ גֶעגַאנְגֶען אִין וֶועג, הָאבּ אִיךְ גֶעטְרָאפֶען אֵיינֶעם קְלוֹיבֶּענְדִיג הָאלְץ. אִיךְ הָאבּ מִיט אִיהם אָנגֶעפַאנְגֶען צוּא רֶעדֶען, הָאט עֶר מִיר נִיט גֶעאֶנְטְוֶוערְט. נָאכְהֶער אִיז עֶר גֶעקוּמֶען צוּא מִיר אונ הָאט מִיר גֶעזָאגְט: רַבִּי אִיךְ בִּין אַ מֵת. אוֹיבּ דוּא בִּיסְט אַ מֵת, הָאבּ אִיךְ אִיהם גֶעפְרָאגְט, וָואס דַארְפְסְט דוּא דִיא הָאלְץ? בְּעֵת אִיךְ הָאבּ גֶעלֶעבְּט, הָאט עֶר מִיר גֶעאֶנְטְוֶוערְט, הָאבּ אִיךְ מִיט מַיין חֲבֵר גֶעטְהוּן אַיין עֲבֵירָה בַּייא מִיר אִין שְׁטוּבּ, אונ אַז מִיר זַיינֶען גֶעקוּמֶען אַהֶער הָאט מֶען אִיבֶּער אוּנְז גוֹזֵר גֶעוֶועזֶען, מִיר זָאלְלֶען פֶערְבְּרֶענְט וֶוערֶען; פַאר'ן חֲבֵר מוּז אִיךְ קְלוֹיבֶּען הָאלְץ צוּם פֶערְבְּרֶענְנֶען, אונ פַאר מִיר קְלוֹיבְּט עֶר (דֶעם מַאֲמַר הָאבֶּען מִיר שׁוֹין אוֹיבֶּען אִין קַאפִּיטֶעל ט"ו גֶעבְּרַאכְט). דֶער מֶענְשׁ וָואס בְּרֵיינְגְט דֶעם צְוַוייטֶען צוּא אַיין עֲבֵירָה, זָאגְט דִיא גְמָרָא, אִיז אֶרְגֶער נָאךְ וִויא עֶר ווָאלְלְט אִיהם גֶעהַרְגֶ'ט, דֶענְן הַרְגֶ'נֶען הַרְגֶ'ט מֶען נוּר אוֹיף דֶער וֶועלְט, אונ מִיט אֵיין עֲבֵירָה פֶערְשְׁפִּיעלְט מֶען בֵּיידֶע וֶועלְטֶען. דֶערִיבֶּער שְׁטֶעהט אוֹיף דִיא מִצְרַיִם, וָואס זֵייא הָאבֶּען אִידִישֶׁע קִינְדֶער גֶעווָארְפֶען אִין טַייךְ אַרַיין: לֹא תְתַעֵב מִצְרִי (דוּא זָאללְסְט דֶעם מִצְרִי נִיט פֶערְאַכְטֶען), אָבֶּער אוֹיף עַמוֹן אונ מוֹאָב וָואס זֵיי הָאבֶּען גֶעדוּנְגֶען בִּלְעָם'ן עֶר זָאלל אַרָאבְּפִירֶען דִי אִידֶען פוּן וֶועג, בְּרֵיינְגֶען זֵייא צוּא זְנוּת, אוֹיף זֵיי שְׁטֶעהט

לאו

חקלל עמה. ע"כ השומר נפשו ישמור א"ע לעולם
לא לסבב לחבירו שום חטא ועון ואדרבה יזרזהו
להשמר מכל חטא ויהיה טוב לו בזה ובבא:

פרק כב

בו יבואר כמה צריך האדם להתגבר תמיד על יצרו שלא ליתן לו שום פתח ולברוח מחברת אנשי רשע. גם יבואר בו שבודאי הקב"ה יסייעהו להאדם ולא יתייאש האדם את עצמו:

מרו חז"ל (ברכות ה') אמר ר' לוי לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר שנאמר רגזו ואל תחטאו. הכונה שבאמת יש באדם מלחמה פנימית והם שני חות המתהפכים אחד מושכו לטוב והוא היצ"ט אחר לרע והוא היצה"ר והמלחמה הזאת היא תמידית בכל יום מימי חייו שבכל יום היצה"ר מתגבר על האדם בתחבולות שונות ומבקש להחטיאו בעונות החמורין כדי שיהיה יכול אח"כ לקטרגו וליטול נשמתו ואפילו למי שהוא בחזקת כשר וצדיק כמו שאחז"ל ארשב"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנא' ה' לא יעזבנו בידו ואם הוא מתבונן שהאדם לא יצייית לו בשום אופן לחטוא במזיד הוא מפיל על האדם עצלות מלהתבונן על דרכיו ועי"ז נלכד בשוגג בכמה עונות ועי"ז יש לו אח"כ פתח להחטיאו במזיד ג"כ כמו שאחז"ל (תנחומא פ' ויקרא) כל העושה עבירה בשוגג נפתח לו פתח שיחטא אפילו במזיד וכו' לפיכך אם חטא בשוגג אין סימן יפה לו עי"ש זהו שאמר הכתוב צופה רשע לצדיק כמו הצופה העומד בגובה העיר הוא צופה ומביט בכל רגע כן היצה"ר אין מעלים עין מן האדם בכל היום פן יהיה יוכל להחטיאו באיזה אופן אם בשוגג ואם במזיד אם

בקום

א תִּדְרוֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם כָּל יָמֶיךָ לְעוֹלָם (דוּא אַלְלֶסְט קֵיינְמָאל נִיט זוּכֶען זֵייעֶר פְרִידֶען אוּנ זֵייעֶר טוֹבָה). דֶער נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, דֶערפַאר וָואס עֶר הָאט חַוָּה'ן גֶעבְּרַאכְט צוּא אֵיין עֲבֵירָה, אִיז אַלֵיין אוֹיךְ פַערְשָׁאלְטֶען גֶעוָוארֶען צוּגְלַייךְ מִיט אִיהר (עַל גְחוֹנְךָ תֵלֵךְ – אוֹיף'ן בּוֹיךְ זָאלְלְסְט דוּא קְרִיכֶען אוּנ זָא ווייטֶער) דֶערִיבֶּער מוּז זִיךְ יֶעדֶער מֶענְשׁ הִיטֶען ט צוּא בְּרֵיינְגֶען דֶעם צְוֵויטֶען צוּא אַ חֵטְא. אַדְרַבָּה, מֶען מוּז דֶעם צְוֵויטֶען נָאךְ מְזָרֵז זַיין, עֶר לל זִיךְ אָבְּהִיטֶען פוּן אֵיין עֲבֵירָה, אוּנ דֶערפַאר וֶועט מֶען הָאבֶּען אַזְכוּת פַאר גָאטט ב"ה עָבִיג:

פרק כב.

' לֵוִי הָאט גֶעזָאגְט, שְׁטֶעהט אִין דֶער גְמָרָא, דֶער מֶענְשׁ דַארְף שְׁטֶאנְדִיג דֶעם יֵצֶר הָרָע אִיבֶּער-רֶעקֶען, מַאכֶען צִיטֶערֶען דוּרְכ'ן יֵצֶר טוֹב, וִויא שְׁטֶעהט: רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ (צִיטֶערְט אוּנ דִינְגְט נִיט). דִיא כַּוָּנָה אִיז: אִין מֶענְשֶׁען זַיינֶען דָא וויא פֶערְשִׁידֶענֶע כֹּחוֹת, אֵיינֶער טְרַייבְּט אִיהם אַנְדִיג צוּא טְהוּן גוּטֶעס – דָאס אִיז דֶער יֵצֶר ב; דֶער אַנְדֶערֶער, פֶערְקֶעהְרְט, צוּא טְהוּן לֶעכְטֶעס, דָאס אִיז דֶער יֵצֶר הָרָע. דִיא מִלְחָמָה ז נָעהר אַ פֵייעֶרְדִיגֶע: דֶער יֵצֶר הָרָע וֶוענְדֶעט אָן לֶערְלֵיי מִיטְלֶען צוּא פֶערְפִיהְרֶען דֶעם מֶענְשֶׁען אוּנ צוּנֶעהְמֶען אַם עֶנְדֶע זַיין נְשָׁמָה, וִויא רשב"ל זָאגְט: דֶער יֵצֶר הָרָע שְׁטַארְקְט זִיךְ אִיבֶּער'ן מֶענְשֶׁען יֶעדֶען טָאג, אוּנ ווִילל אִיהם טוֹידְטֶען, אוּנ וֶוענְן גָאטט וָואלְלְט דֶעם מֶענְשֶׁען נִיט גֶעהָאלְפֶען וָואלְלְט עֶר אִיהם אַלֵיין נִיט קֶאנְנֶען בֵּייקוּמֶען, וִויא עֶס שְׁטֶעהט וכו'. אוּנ אַז עֶר זֶעהט, אַז דֶער מֶענְשׁ פָאלְגְט אִיהם נִיט אוּנ זִינְדִיגְט נִיט בְּמֵזִיד, מִיט אַ כִּיוּון – וָואס טְהוּט עֶר דַאנְן? עֶר וַוארְפְט אוֹיף דֶעם מֶענְשֶׁען אַרוֹיף אַ פוֹילְקַייט אוּנ נַאכְלֶעססִיגְקַייט, וָואס דַאדוּרְךְ טְרֶאפְפְט, אַז עֶר וֶוערְדְט נִכְשַׁל אִין פִיעל עֲבֵירוֹת בְּשׁוֹגֵג, אוּנְגֶערְן, אוּנ דַאנְן הָאט עֶר שׁוֹין אַיין אוֹיסְזִיכְט צוּא בְּרֵיינְגֶען אִיהם צוּא אֵיין עֲבֵירָה בְּמֵזִיד, וִויא עֶס שְׁטֶעהט אִין אַ מֶדְרָשׁ: דֶער וָואס טְהוּט אֵיין עֲבֵירָה אוּנְגֶערְן, אָפְּפֶענְט זִיךְ פַאר אִיהם אַ טְהִיר (עֶר שְׁטֶעהט אוֹיף אַ דֶרֶךְ) צוּ זִינְדִיגֶען אוֹיךְ מִיט אַ כִּוּוּן וכו'. דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק: צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וכו', דֶער רָשָׁע – דֶער יֵצֶר הָרָע – אִיז צוֹם צַדִּיק וִויא דֶער פָאלְדַאט, וָואס שְׁטֶעהט אוֹיף קַארַאאוּל, וָואס גֶעהְמְט קֵיין אוֹיג נִיט אַרָאבּ פוּן זַיין אוּמְגֶעבּוּנְג (וָואס אַרוּם אִיהם), אַזוֹי גֶעהְמְט דֶער יֵצֶר הָרָע אוֹיךְ נִיט אַרָאבּ קֵיין אוֹיג פוּן מֶענְשֶׁען אוּנ בֶּעמִיהְט זִיךְ מִיט אַללֶע מִיטְלֶען צוּא בְּרֵיינְגֶען אִיהם צוּא אֵיין עֲבֵירָה, צוּא עֶר זָאלל אִיהר טְהוּן בְּשׁוֹגֵג צוּא בְּמֵזִיד, צוּא דוּרְכ'ן טְהוּן אֵיין עֲבֵירָה צוּ דוּרְכ'ן

נים

בקום ועשה עבירה או להעלים עין מקיום מצות התורה וםלמודה ע"כ צריך האדם לעשות בהפכו להרגיז בתמידות היצ"ט עליו וזהו שאמר ר' לוי לעולם ירגיז אדם יצ"ט וכו' שנאמר רגזו ואל תחטאו ר"ל שבזה שבתמידות ירגיזו עליו ממילא יהיה נשמר אפילו מעבירה בשוגג שנקרא חטא וכ"ש שלא בא למזיד וכשיהיה האדם רק משים עין ע"ז ממילא לא יוכל היצה"ר להחטיאו . ולא יפחוד האדם מריבוי כחות היצה"ר אפילו עם עצמו חיילו כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך כי באמת כאשר יתבונן האדם רק מעט בגודל שכר המצוה שאין לה ערך ותכלית כמו שאחז"ל יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז ולהיפך גודל היסורין והכלמו' שיסבול זמן רב בעולם העליון עבור הנאת העבירה של שעה קלה בעוה"ז וכבר כתב הרמב"ן ששעה אחת בגיהנם קשה מיסורי איוב כל ימיו כשיתבונן רק מעט באלו הענינים ממילא יברח מן העבירה כבורח מן האש וגם כבר אחז"ל הבא לטהר מסייעין אותו וכמו שאמר הכתוב צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו וכבר אמר לנו הכתוב ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע ובחרת בחיים מזה נשמע שרשות נתונה ביד כל אחד להיטיב מעלליו ולישר פעולותיו ולבחור דרך החיים והטוב . ואיתא בספרי פ' האזינו אל אמונה ואין עול שלא ברא בני אדם להיות רשעים אלא צדיקים (פי' אפילו אם הראה אדם שהוטבע בו כחות רעות הדע שהוטבע בו ג"כ בנפשו כח טוב כנגדו שיהיה יוכל להתגבר על יצרו דאל"ה יש ח"ו עול בחוקו יתברך על העונש שמעניש אח"כ) וכן הוא אומר אשר עשה האלהים את האדם

ישר

ניט טהון קיין מצוה, ניט לערנען תורה. אט דארום מוז דער מענש זיך שטעללען אנטגעגען איהם מיט זיין יצר טוב אונ דארף אויך ניט אראבנעהמען קיין אויג פון זיינע אללע פיהרונגען דער יצר הרע זאלל איהם ניט אבנארען, אונ ממילא וועט ער זיין אבגעהיט פון א שוגג אויך, צוא א מזיד וועט ער געוויס ניט קוממען. דאס איז דיא כוונה פון דעם מאמר וואס מיר האבען געבראכט אין אנפאנג פון דעם קאפיטעל מען זאל מאכען ציטטערן דעם יצר הרע דורכ'ן יצר טוב דאס הייסט מען זאל ניט נאכלאססיג זיין נור גוט אכטונג געבען אונ אנשרייען אויף דעם יצר הרע דאנן וועט מען צוא זינד ניט קוממען אפילו אין איין קליינע עבירה אונ צוא א גרויסע בודאי ניט. מורא האבען פאר דיא שטארקייט פון דעם יצר הרע איז ניטא וואס, דענן עטוואס ליכטיגקייט פערטרייבט א סך פינסטערניס. אונ אין דער אמת'ן: ווען דער מענש זאלל נאר בעטראכטען, וויא גרויס עס איז דער שכר פון דער מצוה, איין אויגענבליק עולם הבא, זאגט דיא גמרא, איז בעססער פון דעם גאנצען לעבען אונ אללע פערגעניגען וואס קאנן נאך זיין אויף דער וועלט, ווען ער זאלל נור בעטראכטען וויא גרויס עס וועט זיין דיא שטראף פון דער עבירה, איין אויגענבליק אין גיהנום, זאגט דער רמב"ן, איז ערגער פון איוב'ס יסורים צוזאממען — ווענן דער מענש זאלל דאס נור בעטראכטען וועט ער אנטלויפען פון דער עבירה וויא פאר פייער. הבא לטהר — זאגט דיא גמרא — דער וואס וויל ריינינגען זיך (פרומט זיין) העלפט מען איהם (פון הימעל), אונ וויא עס שטעהט: צופה רשע לצדיק וכו' ד' לא יעזבנו בידו (דער יצה"ר וויל טאדטען דעם מענשען אבער גאט פערלאזט איהם — דעם מענשען — ניט). ראה נתתי לפניך היום, זעה איך האב דיר היינט געגעבען, שטעהט אין דער תורה, דעם לעבען (דיא וועג וואס פיהרט צום לעבען) אונ דאס גוטטעס, דעם טוידט אונ דאס שלעכטעס, אונ דוא קאננסט (אדער זאללסט) אויסקלויבען דעם לעבען. מען זעהט, אז ווענן דער מענש וויל, קאנן ער געהן בדרך הישר ניט קוקענדיג אויפ'ן יצר הרע. אין ספרי פ' האזינו שטעהט אויפ'ן פסוק: אל אמונה ואין עול — גאטט האט דעם מענשען ניט בעשאפפען, ער זאלל זיין א רשע נור א צדיק, דאס הייסט: ער האט אין איהם אריינגעזעצט, אנטגעגען דעם כח, וואס רעדט איהם צוא צום זינדיגען, אויך א כח, וואס האלט איהם אב פון איין עבירה, דענן נאנקט וואלט דאך גאטט ב"ה געטהון אונרעכט דעם מענשען, צוא פערלאנגען פון איהם ער זאלל גוט אונ פרומט זיין, וואהרענד ער האט איהם בעשאפפען מיט אזא כח, וואס צווינגט איהם צום זינדיגען. גאטט איז אלזא, וויא דער פסוק זאגט, איין אל אמונה ואין עול, א גאטט פון טריייע אונ אהן אונרעכט, אשר עשה האלהים את האדם ישר וכו' גאטט האט דעם

מענשען

שר והמה בקשו חשבונות רבים (ר"ל הקב"ה שנקרא
דיק וישר ברא את האדם בצלמו להיות ג"כ ישר
אר אך המה בקשו חשבונות רבים שנשתעבדו
יצה"ר שבלבם ויצאו מדרך הישר ואם ירצה האדם
התגבר על יצרו בודאי יש ביכלתו כי הקב"ה נתן
ח להאדם שיהיה הוא המושל על יצה"ר והיצה"ר
היה לו בבחינת עבד אף לסייע לו באיזה ענינים
צורך התכלית ככתוב ואתה המשל בו וכתיב מפנק
נוער עבדו והדברים ארוכים) . היוצא מדברינו
צריך האדם להתחזק תמיד בכל יום מימי חייו שלא
חטוא אפילו בחטא קל מכ"ש שיזהר מאד שלא
בוא ח"ו לעונות החמורין כמו עריות וכדומה כי נפשו
וא משחית בזה כמו שאמר הכתוב נואף אשה חסר
ב משחית נפשו הוא יעשנה ובודאי אם יתן עיניו
לבו על השמירה בודאי הקב"ה יעזרנו כמו שכתוב
צופה וגו' ה' לא יעזבנו בידו :
עיקר הכל בענינים אלו שבא ברוב ע"י חברים רעים
לברוח ממסבתם כבורח מן האש כי אנשים
אלו כבר קבע היצר את דירתו אצלם בשלמות

ועושה אותם שלוחים לירות בחצים גם בנפשות
חבריהם והחצים הם נבלות הפה וליצנות שהם
מדברים כי בזה מיפים כל איסור ומגרים יצה"ר
בנפשם ובנפש חבריהם ומסבבים כל רע וכמו שאחז"ל
הרבה חברים רעים עושים ואפי' אם ייעצוך ויפתוך
שרק תלך בדרך אתם ולא תעשה כמעשיהם אפ"ה
ח"ו לא תשמע להם כי זהו הסתת היצה"ר גופא
וכאשר נעתיק לקמן מאמר חז"ל בזה וכמו שאמר
הכתוב אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים
וכבר צוות שלמה ואמר בני אם יפתוך חטאים אל
תבא אם יאמרו לכה אתנו וגו' בא וראה אומנות
של יצה"ר בזה האיך הוא מסית לאדם שכך אחז"ל
שהוא עומד באמצע פלטיא ובשעה שהוא רואה אדם
שהוא ממשמש בעיניו ומתקן בשערו ומסתלם בעקיביו
הוא אומר הדין דידי ובא לו מאחריו כהלך זה העובר
ממקום למקום ומספר שמועות וחידושים ואומר יש
במקום פלוני קורת רוח בשחוק וליצנות ותפלות אוי
לו לבן אדם שסופו רמה ואינו מוצא קורת רוח בהייו
ואמרו חז"ל שם ע"ז דמי שהקב"ה חפץ בו אותם
את

מֶענְשֶׁען בֶּעשַׁאפֶען רֶעכְטפֶערְטִיג , נוּר זַייא , דִיא
מֶענְשֶׁען , הָאבֶּען אָנְגֶעפַאנְגֶען צוּא זוּכֶען פִיעל
חֶשְׁבּוֹנוֹת , זַייא הָאבֶּען זִיךְ אִיבֶּערגֶעגֶעבֶּען צוּם יֵצֶר
הָרָע . וָוענן דֶער מֶענְשׁ ווִילל , קָאנן עֶר אַלְזָא בֵּייא-
קוּממֶען דֶעם יֵצֶר הָרָע , וֶועלְכֶער אִיז אַייגֶענְטְלִיךְ
בֶּעשְׁטִימְמְט גֶעוָוארֶען צוּ זַיין דֶעם מֶענְשֶׁען אַ קְנֶעכְט ,
מִיט פאר אַיין הֶערר . נָאךְ מֶעהר : דֶער מֶענְשׁ קָאנן ,
ווען עֶר ווִילל , דֶעמְזֶעלְבֶּען יֵצֶר הָרָע אִין אַנְדֶערֶע
זאכֶען בֶּענוּטְצֶען צוּא אַ גוּטֶע פְּעוּלָה (נוּר וֶועגֶען דֶעם
אִיז דָא פִיעל צוּא רֶעדֶען) . הַיוֹצֵא מִדְבָרֵינוּ , אַז דֶער
מֶענְשׁ מוּז זִיךְ הִיטֶען אַפִילוּ פוּן אַ קְלֵיינֶע עֲבֵירָה
יֵצֶר רֶעדְט פוּן אַ גְרוֹיסֶע עֲבֵירָה , אוּנ אַז מֶען וֶועט
וואלֶען מִיט אֵיין אֶמֶת'ן אַיינהִיטֶען זִיךְ , וֶועט גאטט
הֶעלְפֶען . דֶער עִיקָר אִיז צוּא הִיטֶען זִיךְ פוּן
שְׁלֶעכְטֶע גֶעזֶעללשַׁאפְט וִויא ווַייט מֶעגְלִיךְ , אוּנ
אַנְטְלוֹיפֶען פוּן זַייא וִויא פוּן פַייעֶר דֶענן דִיא מֶענְשֶׁען
וואס דֶער יֵצֶר הָרָע (דֶער כֹּחַ הַטוּמְאָה) הָאט שוֹין
בַּיי זַייא זַיין וָואהנוּנְג גֶעמַאכְט אוּנ אַיינגֶעוָוארְצֶעלְט
זַיין טִיעף אִין זַייעֶר הארְצֶען דִיא תַּאֲווֹת מִיט אַללֶע
פֶערדָארְבֶּענֶע זִיטֶען . מאכְט עֶר זַייא פַאר שְׁלוּחִים
צוּא צִיהֶען נָאךְ מֶענְשֶׁען אִין זַייעֶר קָאמְפַאנִיֶע מִיט
לֵיצָנוּת אוּנ נִבּוּל פֶּה , וָואס דָאס אִיז דִיא גֶעוִויססֶע

פַייֶלֶען וָואס גֶעהֶען אַרַיין טִיעף אִין דִיא הֶארְצֶער
פוּן דִיא וָואס בֶּעהַאנְדְלֶען זִיךְ מִיט זַייא , צוּא עֶרְוֶועק-
קֶען אִין זַייא דֶעם יֵצֶר הָרָע אוּנ בְּרֵיינְגֶען זַייא צוּא
דִיא גְרֶאבְּסְטֶע עֲבֵירוֹת צוּא טֶאדְטֶען זַייא אִין בֵּיידֶע
וֶועלְטֶען , ווִיא דִיא גְמָרָא זָאגְט : פִיעל מאכֶען אָן
שְׁלֶעכְטֶע (זִינְדִיגֶע) חֲבֵרִים . אַשְׁרֵי הָאִישׁ – זָאגְט דֶער
מְשׁוֹרֵר – אַז וָואהל אִיז דֶעם מֶענְשֶׁען , וָואס גֶעהט
נִיט אִין דִיא וֶועג פוּן דִיא זִינְדִיגֶע , וָואס הִיטֶען
זִיךְ נִיט אָנְהֶעבֶּען גֶעהְן אִין זַייעֶר וֶועג . בְּנִי ! זָאגְט
שְׁלֹמֹה הַמֶלֶךְ , מַיין זוּהן , אַז עֶס וֶועללֶען דִיךְ אַיינ-
רֶעדֶען זִינְדִיגֶע מֶענְשֶׁען , זָאללְסְט דוּא זַייא נִיט
וָואללֶען (פָאלְגֶען) , וָוענן זַייא וֶועללֶען דִיר זָאגֶען :
קוּמְם מִיט אוּנְז וכו' . וָואס פַאר אַ גְרוֹיסֶע בְּרִיָה דֶער
יֵצֶר הָרָע אִיז אִין זַיין זַאךְ , זֶעהט מֶען פוּן דֶער אַגָדָה :
דֶער יֵצֶר הָרָע שְׁטֶעללְט זִיךְ אִין גַאס אוּנ אַז עֶר
דֶערזֶעהט אַ מֶענְשֶׁען פוּטְצֶענְדִיג זִיךְ , פֶערגְלֶאטֶענְדִיג
דִיא הָאאר אוּנ דֶערגְלַייכֶען , טְרַאכְט עֶר זִיךְ : דֶער
אִיז מַיינֶער ! עֶר גֶעהט אִיהם נָאךְ פוּן הִינְטֶען אוּנ
פֶערשְׁטֶעללְט זִיךְ גֶעגֶען אִיהם פאר אַ רַייזֶענְדֶען ,
וָואס הָאט אָנְגֶעזֶעהן אַ וֶועלְט , אוּנ הוֹיבְּט אִיהם אָן
עֶרְצֶעהלֶען מַעֲשִׂיוֹת : „דָא אוּנ דָא קָאנן מֶען אַ לֶעבּ
טְהוּן . דָא אוּנ דָא קָאנן מֶען הָאבֶּען פֶערגְנִיגֶען פוּן
דער

את אזנו ועוצם את עיניו ממנו ואינו משגיח עליו אלא מניחו והולך לו אף הוא (ר"ל היצה"ר) כיון שרואה שאין האדם משגיח בו מניחו והולך לו אבל מי שאין הקב"ה חפץ בו כשהוא שומע את דבריו (ר"ל של יצה"ר המסיתו) מחזיר ראשו לאחוריו ואומר לו אחי מה אתה אומר אף הוא כיון שהוא רואה שהאדם משגיח לדבריו מתקרב אצלו ונושא ונותן עמו כאורח זה הרגיל עמו לפעמים ואומר לו אחי שמא עברת במקום פלוני ראית שם שחוק וליצנות צורות נאות ובריות מפוארות שהאדם משתדל בהן חיי ההבל הזה אשרי מי שעובר לשם ורואה את מעשיהן וממלט נפשו מהן כמה הוא זוכה לנפשו וכן הוא הולך ומשתדל עמו בדברים הללו עד שהוא מסיתו לילך לשם ואף הוא הולך עמו ואינו מניח (ר"ל לילך לבדו) כיון שהוליכו לשם מחליק אליו בעיניו למצוא עונו לשנוא והרי הוא נעשה כבעה"ב הנעשה סרסור בין ב' תגרים הוא מתחיל למתק לפניו את העבירות ואומר לו ראה הממון הזה כמה הוא חביב זונה זו כמה היא נאה העון הזה כמה הוא מתוק ממי אתה ירא אין מי רואה אותך ואין מי יודיעך לבריות שמא תאמר אבינו שבשמים רואה אותך עזב ה' את הארץ וכי אפשר שלא ירחם על כמה בריות שברא בעולמו מה שדי לאלו יהיה די גם לך והולך ומסיתו בדברים הללו עד שהוא נכשל בעבירה ומאבד חייו מן העולם ולאחר שהכשילו ולכדו במצודתו יושב ומתהולל עליו וכן הוא אומר כי הלל רשע על תאות נפשו זה יצה"ר שהוא יושב ומתהולל על הבריות ומתהלל בעצמו על שעלה בידו להטעות את הבריות עכ"ל. ובדברי המדרש הזה ניחא לי מאד מה שאנו רואין בחוש שאחר שעשה אדם איזה עבירה מצוי מאד שמתחרט ע"ז והסיבה לזה כי היצה"ר המטעה את הבריות מתנהג בזה כמו אחד מאנשי לצון ומרמה שרצה להטעות לאחד ולהושיבו עד הצואר בלילה במקום טיט ורפש מה עשה נדמה לו כאחד ממכיריו ואוהביו ונתן לו כמה מיני מעדנים עד שפתהו שילכו ביחד לטייל בחוץ להעיר וגם שם נתן לו כמה מיני מתיקה ונשתהו הרבה בהטיול עד שבין כך ובין כך חשך השמש ולבסוף אמר לו ידידי אני מתבונן בך שאיש אמונים אתה ולא תגלה הדבר לאחרים אם תקבל על עצמך שלא לגלות דבר כתר שבדעתי לספר לך לטובתך וקבל עליו ויען ויאמר לו תדע אחי שבזו הבקעה הנראה למרחוק אף שבהתחלתה היא טיט ורפש שכל אנשי העיר משליכין שם אשפותיהן אבל בסוף הבקעה אני מקובל מזקני ששם יש אוצר טמון שטמנו אויבינו בעת שברחו מן העיר בעת המלחמה וע"כ ידידי לא נתעצל ונבוא יחד דרך הטיט והרפש עד מקום האוצר הגדול שעי"ז נהיה מוצלחים עד נצח ובאמצע היום

לא

דֶער וֶועלְט, דִיא וֶועלְט אִיז אויךְ אַ וֶועלְט. בְּעֵת מֶען לֶעבְּט דַארְף מֶען לֶעבֶּען, אוּנ נָאךְ אַוֶועלְכֶע פּוּסְטֶע רֵייד. דֶער פְרוּמֶער מֶענְשׁ פֶערְמַאכְט דִיא אוֹיעֶרֶען אוּנ דִיא אוֹיגֶען אוּנ אֶנְטְוֶוערְט גָארְנִישְׁט בִּיז דֶער יֵצֶר הָרָע טְשֶׁעפֶּעט זִיךְ פוּן אִיהם אָב. דֶער נִיט-פְרוּמֶער אָבֶּער צִיהט מִיט אִיהם אָן אַ גַאנְצֶען גֶעשְׁפְּרֶעךְ אוּנ פְרֶעגְט זִיךְ אוֹיף אַלֶעם נָאךְ. מֶעהר וִויא דָאס דַארְף דֶער יֵצֶר הָרָע נִיט, עֶר וֶוערְדְט מִיט אִיהם שׁוֹין אַ גַאנְצֶער מְחוּתָן אוּנ גֶעהְמְט זִיךְ צוּא אִיהם פֶעסְטֶער, בִּיז עֶר שְׁמוּעֶסְט אִיהם אַיין, עֶר זָאל מִיט אִיהם מִיטְגֶעהן אִין אַ גוּטֶען אָרְט. דָא הוֹיבְּט עֶר אִיהם אָן צוּגֶעבֶּען נָאךְ מֶעהר פַייעֶר. נֶעה, זָאגְט עֶר אִיהם, וָואס פַאר אַ שֶׁאנֶע מַטְבֵּעַ מֶען קָאנְן דָא אוּנ דָא חַאפֶּען, וִויא שֶׁאן דִיא אוּנ דִיא זוֹנָה אִיז, וִויא זִיסס דִיא עֲבֵירָה אִיז! פַאר וֶועמֶען הָאסְט דוּא דֶענְן מוֹרָא? קֵיינֶער זֶעהט דָאךְ נִיט. אוּנ אַזוֹי רֶעדְט עֶר אִיהם אַיין בִּיז עֶר לָאזְט זִיךְ אִיבֶּערְרֶעדֶען אוּנ פַאלְלְט אַרַיין אִין אַיין עֲבֵירָה אוּנ פֶערְשְׁפִּיעלְט דֶערְמִיט זַיין לֶעבֶּען. דַאנְן זִיטְצְט זִיךְ דֶער יֵצֶר הָרָע אוּנ מַאכְט פוּן אִיהם חוֹזֶק אוּנ קְלוֹיבְּט פוּן זִיךְ נַחַת. וָואס אִיהם אִיז אָנְגֶענַאנְגֶען אָבְצוּנַארֶען דִיא וֶועלְט. מִיט דֶעם מִדְרָשׁ קָאנְן מֶען זִיךְ אויךְ עֶרְקְלֶעהרֶען דִיא וואוּנְדֶערְבָּארֶע זַאךְ, וָואס מִיר זֶעהֶען גַאנְץ אָפְט, אַז וִויא דֶער מֶענְשׁ טְהוּט אָב דִיא עֲבֵירָה הָאט עֶר חֲרָטָה פַאר וָואס עֶר הָאט אִיהר גֶעטְהוּן. דֶער יֵצֶר הָרָע בֶּענֶעהט זִיךְ דָא מִיט'ן מֶענְשֶׁען פּוּנְקְט וִויא יֶענֶער לֵץ, וָואס עֶס הָאט זִיךְ אִיהם אַיינְמָאל פֶערְוָואלְט מַאכֶען אַ שְׁפַּאס. וָואס הָאט עֶר גֶעטְהוּן? עֶר הָאט אוֹיסגֶעזוּכְט נִיט קֵיין גַאנְץ קְלוּגֶען מֶענְשֶׁען אוּנ אִיז מִיט אִיהם אַוֶועק שְׁפַּאצִירֶען וַויִיט פוּן שְׁטָאדְט, אַיינ-שְׁמוּעֶסֶנְדִיג אִיהם, אַז עֶרְגֶעץ דָארְט אִין אַ בְלָאטֶע גֶעפִינְט זִיךְ אַ טְהַייעֶרֶער שַׁאטְץ. כְּדֵי צוּצוּגֶעבֶּען אִיהם מֶעהר חֵשֶׁק, הָאט עֶר אִיהם דֶערְוַוייל גֶעגֶעבֶּען גֶעשְׁמַאקְקֶע פֵּירוֹת אוּנ גֶעבָּאקְס. אַז זַייא זַיינֶען

געקוטטען

א נכון לחפש אחר אוצר פן יראה מי ויבין אבל עהה עת מוכשר לזה וזה השוטה נתפתה לדבריו וילכו חד וזה האיש מרמה ידע ששם יש מקום אחד עמוק אד ונשמר שלא לבוא בעומק הטיט זה כ"א טבל צת רגליו בטיט ורפש באיזה מקומות וחבירו השוטה רוב החשק להאוצר רץ בבהלה ונכנס עד צוארו אותו עמק הטיט ובראות האיש לצון את זה תיכף שהמט מהבקעה והשאירו לבדו והוא רק סמנו ויצעק עהו הטבוע בטיט אליו מרחוק ויתחנן לו כמר נפשו ושיעה לי ידידי והוציאני שלא אטבע בטיט כי כנסתי בו כבר עד צוארי ולא פנה האיש לצון אליו לל ויאמר לו אי שוטה כמה יגיעות היה לי עליך כמה מיני מעדנים נתתי לך עד שפתיתיך להושיבך במקום הנחמד הזה ועתה תאמר לי שאוציאך ולא ן אעשה לך כשאבוא להעיר אספר לפני כל יודעיך מכיריך שידעו הכל את גודל הכמתך שחשבת שבמקו' המאום המלא טיט ורפש והוא המקום הבזוי מכל המקומות שם ימצא אוצר נחמד. והנה כשהלך האיש מרמה מעיניו והוא נשאר לבדו בלילה בבקעה שקוע יד צוארו במקום טיט ורפש והוא צועק ווי ווי ואין מושיע לו כמה מהחרטה וההמהון היה לו על עצמו איך נתפתה מתחלה לילך אחריו במקום ציה ושממה באישון לילה ואפלה עבור דמיונות של שוא והבל שפתהו ונדמה לו כידידו. כן הדבר אחי בענין היצר שרוצה להכניסו לאדם במקום טיט ורפש באישון לילה ואפלה שלא יוכל לצאת ממנה והוא בעומקא דתהומא רבא ששם הוא מקום תהו וחשך מקום שבו נאסף הזוהמא מכל העונות מקום ציה וצלמות מקום המזיקין רחמנא ליצלן ע"כ הוא ממתק לפני את העבירות מעט מעט בכמה מיני פיתוים כמו שמצייר המדרש הנ"ל עד שלבסוף הולך עמו היצה"ר יחד ומפתהו בדרך שאינו רוצה שיעשה העבירה אדרבה עי"ז ימצא אוצר נחמד שם דהיינו שיתחזק על יצרו שם ויהיה שכרו גדול עבור זה והולך אחריו כשור לטבח ולבסוף כשבא לשם מתגבר עליו היצה"ר בכל כחותיו עד שהאדם מתיר לנפשו לעשות העבירה ונכנס ברפש וטיט עד צוארו ותיכף אחר עשיית העבירה מסתלק היצה"ר ממנו כי הוא עולה למעלה לקטרג עליו ונשאר האדם לבדו והוא מתפלא על נפשו איך נתפתה אחר יצרו לדבר שטות כזה שיהיה מוכרח אח"כ לילך עבור זה במקום ציה וצלמות מקום המזיקין והקליפות ומי יוכל לשער את גודל אכזריות שעושין עם הנפש השם ישמרנו מהם:

והנה מדברי המדרש הנ"ל למדנו שעיקר הסתת היצה"ר להאדם הוא רק שילך בדרך את חברות הרשעים שלו ולבסוף ממילא נלכד במצודתו ע"כ השומר נפשו יתן אל לבו שלא ליתן לו ח"ו שום פתח בזה ויברח ממסיבת רשעים אלו כבורח ממדורת אש. והאלהים יסלק יצה"ר מקרבנו ויטהרנו מכל טומאותינו ויחדש בנו לב טהור ורוח חדשה ברחמיו

עקומען צוא זייער ציעל האט דער לץ זיין געגליימער געלאזט געהן פאראוים, ביז יענער איז פערקראכען אין בלאטע איבער'ן האלז, אז ער האט מיט געקאנט ארויסקריעכען, וואהרענד ער אליין איז, דורך ערגעץ א תירוץ, געבליעבען אין א טרוקענעם ארט אונ האט זיך לוסטיג געמאכט איבער זיין נארישען אונ לייכטגלויביגען חבר, וואס האט זיך געלאזט ארייננארען. פונקט אזוי איז מיט'ן יצר הרע: ער שמועסט אויך איין דעם מענשען מיט זיינע זיסע ווערטלעך אונ מיט דיא גליקען אונ פערגעניגען, וואס ער שטעללט איהם אין אויסזיכט ווענן ער וועט איהם פאלגען, ביז ער לאזט זיך איינרעדען אונ ער פערפיהרט איהם אזוי טיעף אין בלאטע אז ער קאנן שוין פון דארט ניט ארויסקריעכען, דאנן מאכט ער זיך לוסטיג איבער זיין נארישקייט אונ לייבטזינן אונ געהט ארויף אויפ'ן הימעל נאך מקטרג זיין אויף דעם אונגליקליכען פאר גאטט. מען קאנן זיך פארשטעללען וויפיעל פארזוירפע דער מענש וועט זיך דאנן מאכען, וויפיעל פערדרוס ער וועט האבען, וואס ער האט זיך געלאזט איינרעדען אונ פערפיהרען, ניט פערשטעהענדיג, אז מען האט מיט איהם נור געטריעבען קאפאוועס, וואס צוליעב דעם מוז ער זיך (אויף יענער וועלט) אזוי פיעל אויסליידען. פון דעם מדרש, וואס מיר האבען אויבען געבראכט, זעהט מען, אז דער יצר הרע פערפיהרט דעם מענשען איבערהויפט מיט דעם, וואס ער מאכט זיך פאר זיינעם א גוטען פריינד אונ וואס ער רעדט איהם ער זאלל געהן אין דיא גוטע ערטער, וואו מען קאנן האבען פערגעניגען. דער וואס דער לעבען (אויף יענער וועלט) איז איהם טהייער דארף אלזא ווייכען פון איין אויסגעלאסענע געזעללשאפט וויא פון פייער. אונ גאטט וועט רייני·

ווישערן

ברחמיו הרבים אמן. ואם אירע שנכשל ח"ו פעם אחת בענין העריות יראה לעשות התשובה ע"ז ועיין לקמן בפרק ל"ד שדברנו שם מענין התשובה:

פרק כג

בפרק זה יבואר גודל שכר האדם ששומר עצמו מזה העון בכמה וכמה ענינים בזה ובבא.

עתה נתחיל בעזה"י לבאר את גודל שכר האדם ששומר עצמו בחייו מזה העון. כל מי שהוא גדור מן העריות ופרוש מהן נקרא קדוש לה' כמו שכתוב דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו ופירש רש"י (והוא מתורת כהנים) הוו פרושין מן העריות מן העבירות שבכל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא בו קדושה. והוא ממשיך על עצמו עי"ז הקדושה מלמעלה כדאמרינן (ביומא ל"ח) ת"ר והתקדשתם והייתם קדשים אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה מעט מקדשין אותו הרבה בעוה"ז מקדשין אותו לעוה"ב. ובאמת כמה צריך האיש הישראלי להתקדש במעשיו ובפעולותיו אחרי שאנחנו נקראים על שמו של הקב"ה שהוא קדוש בכל מיני קדושות וכדאיתא בתנחומא על הפסוק קדושים תהיו וז"ל לפי שהדבקתי אתכם למתני שנאמר כי כאשר ידבק האזור על מתני איש וגו' לפיכך קדשים תהיו כי קדוש אני אמר הקב"ה לישראל הואיל ונתקדשתם לשמי עד שלא בראתי העולם היו קדושים כמו שאני קדוש וכו' עי"ש. ובפרט מי שבא ח"ו דבר עבירה לידו ונצול ממנה כמה זכותו גדול כדאמרינן בקידושין (ל"ט) ר' חנינא בר פפי תבעו ההיא מטרוניתא לזנות וכשראה שאין לו מקום להנצל ממנה ערק וטמן כל הלילה בההוא מרחץ שהיה מצוי בו מזיקין הרבה וכי הוו עיילין ביה אפילו בשנים וביום הוו נזוקין ולמחר אמרו ליה רבנן מאן נטרך א"ל שני נושאי קיסר שמרוני כל הלילה (פי' מלאכי השרת נדמו לו כנושאי קיסר ועל שם הכתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך וגו' ומה שנדמו לו כנושאי קיסר להורות שבמצוה זו נעשה מרכבה כביכול להקדושה העליונה) אמרו ליה שמא דבר ערוה בא לידך ונצלת הימנה דתנינא כל הבא
דבר

היטען דעם יצר הרע פון אונז אונ וועט אונז ריין מאכען פון אונזער אונריינליכקייט (טומאה) אונ געבען אונז א ריין הארץ אונ א ריין געמיטה, אמן.
(אז עס טרעפט זיך, אז מען ווערט נכשל אין דער עבירה פון זנות, מוז מען זעהן טהון תשובה.
וועגען תשובה זעה ווייטער פרק לד):

פרק כג

יעצט וועללען מיר א ביסעל ארומרעדען וואס פאר א גרויסער שכר עס ערווארטעט דעם מענשען אויף דיא ביידע וועלטען פאר'ן זיין אבגעהיט פון זנות. ערשטענס הייסט יענער א היילינגער גאטטעס, וויא מיר זעהען פון רש"י אויפ'ן פסוק „קדושים תהיו" אונ וויא דיא גמרא זאגט אין יומא: ווען דער מענש מאכט זיך היילינג אונטען, ווערדט ער היילינג אויבען, מאכט מען זיך אויף דער וועלט היילינג, ווערדט מען אויף יענער וועלט אויך א היילינגער. אין מדרש תנחומא שטעהט אויפ'ן פסוק „קדושים תהיו" איהר מוזט זיין היילינג, ווייל איך בין היילינג, גאטט האט געזאגט: ווייל איהר זיידט געהייליגט געווארען צוא מיין נאמען נאך בעפאר איך האב דיא וועלט בעשאפען, מוזט איהר אויך אזוי היילינג זיין וויא איך. אונ וויא גרויס עס איז דער זכות פון דעם מענשען, וואס איהם איז פארגעקוממען צוא עובר זיין דיא עבירה אונ האט דאך ניט נאכגעגעבען דעם יצר הרע, זעהט מען פון דער געשיכטע וואס ווערדט דערצאהלט אין דער גמרא: ר' חנינא בר פפין האט א פארנעהמע דאמע אויפגעפאדערט צוא מזנה זיין מיט איהר. אז ער האט געזעהן, אז ער קאנן זיך פון איהר ניט ארויסמאכען, איז ער אנטלאפען אונ האט זיך בעהאלטען דיא גאנצע נאכט אין א מרחץ, אין וועלכען עס זיינען געוועזען א סך מזיקין, אז אפילו ווען מען פלעגט דארטען אריין ביים טאג אונ זאלבענאנד, איז מען אויך געוועזען אין געפאהר. אויף מארגען האבען דיא תלמידי חכמים געפרעגט זייער חבר: ווער עס האט איהם איינגעהיט פון דיא מזיקין? צוויא קייזערליכע בעדיענטע (מלאכים אין דער געשטאלט פון קייזערליכע בעדיענטע) האבען מיר געהיט דיא גאנצע נאכט, האט ער זייא געענטווערט. האבען זייא איהם געזאגט: פיעללייכט איז דיר פארגעקוממען איין עבירה פון זנות אונ דוא האסט זיך אבגעהיט? דענן מיר האבען געלערנט,
אז

...בר ערוה לידו וניצול היטנה עושין לו נס. גבורי כח ...ישי דברו לשמוע בקול דברו כגון ר' צדוק וחביריו ...' צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא (ואשה חשובה ...יתה שאין יכול ליפטר ממנה וממסר בידה להרגו, ...ש"י שם) אמר לה הלש לי ליבאי ולא מצינא איכא ...ירי למיכל אמרה ליה איכא דבר טמא אמר מאי ...פקא מינה דעביד הא אכיל הא (ופירש"י מאי ...מ דהא מילתא דלא נזדמן לי אלא מאכל טמא יש ...י ללמוד מכאן דעביד הא הבועל ארמית ראוי למאכל ...מא) הסיקה התנור לצלות שם המאכל טמא וסליק ...' צדוק ויתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה ...עביד הא נפל בהא (ר"ל באור של גיהנם) אמרה ...יה אי ידעי כולי האי לא צערתיך. רב כהנא הוה ...מזבין דיקולי (סלים שנשים נותנות שם פלכיהן) ...תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה איזיל איקשוט ...פשאי סליק וקא נפל מאיגרא לארעא אתא אליהו ...קבליה א"ל אטרחתן ארבע מאות פרסה (שהייתי במקום אחר רחוק ד' מאות פרסה, רש"י) וכו' ע"ש. מכל זה יש לו לאדם ללמוד במה צריך האדם להתגבר על יצרו ואפילו להסתכן בעצמו ליפול מאיגרא לארעא או להכנס בתנור של אש ולא לעשות עבירה זו ח"ו כי באמת האש של מעלה הוא חזק הרבה והרבה יותר מהאש שלנו כי אפילו בםדור הראשון של גיהנם כבר גדול כחו עד ששים פעמים משלנו וכל מדור ומדור נתגדל האש יותר ויותר עד ששים פעמים כידוע. ולבד זה הרבה מיני בזיונות וכלמות קודם שבא להגיהנם שהולכין אחריו המונים המונים של מלאכי חבלה ומכריזין ואומרין דא פלניא דמריד במאריה ולא חס על יקרא דמאריה ווי ליה לעילא ווי ליה לתתא (וכעין זה אמרינן בקידושין מ' כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם מאי היא אמר ר"י זה העובר עבירה בסתר) אבל אם הוא מתגבר על יצרו לכבוד קונו וניצול מן העבירה זכותו קיימת לנצח עבור זה אף לכל דורותיו הבאים אחריו וכדאיתא

...ז דער וואס קומט איהם פאר איין עבירה אונ ...ר מאכט זיך פון איהר ארויס, מאכט מען איהם ...נס. ר' צדוק האט אויך אמאל א פארנעהמע ...אמע אויפגעפאדערט צוא מזנה זיין מיט איהר. עס ...איז מיר שוואך דאס הארץ – האט ער געזאגט, ...עהענדיג אז ער קאנן זיך פון איהר ניט ארויס-...מאכען – קריגט מען אפשר וואס צו עססען? עס איז ...א, אבער טרפה, האט זיא געאנטווערט. וואס איז ...אין דיא נפקא מינה? האט ער געזאגט, דער וואס ...טהוט דאס (וואס איז מזנה) מאג שוין דאס (טרפות ...עססען) אויך טהון. זיא האט איינגעהייצט דעם ...אויוען, אבצובראטען דיא טרפה פלייש, דאנן איז ...' צדוק אריין אין אויווען אונ האט זיך אניעדער-...עזעצט. וואס בעדייטעט דאס? האט זיך דיא דאמע ...עוואונדערט. דער וואס טהוט דאס (דיא עבירה פון ...נות) פאללט אריין אין דעם (אין פייער פון גיהנום). ...וענן איך וואללט אזוי פיעל געוואוסט, האט דיא ...אמע געזאגט, וואלט איך דיר ניט פערשאפפט ...אזוי פיעל פערדרוס. רב כהנא, ווערדט ווייטער ...רצאהלט, פלעגט פערקויפען קארב. איינמאל ...אט איהם א דאמע אויפגעפאדערט צוא זיין מיט ...איהר. איך וועל זיך געהן פריהער ארומפוטצען, ...אט ער געזאגט. דאנן איז ער ארויף אויפ'ן דאך ...אונ איז פון אויבען אראבגעשפרונגען אויף דער ערד. איז געקומען אליהו הנביא אונ האט איהם מקבל געוועזען (אין דער לופטען). דוא האסט מיר מטריח געוועזען, האט איהם אליהו געזאגט, פיער הונדערט מייל (ער איז געוועזען אין דער צייט פיער הונדערט מייל ווייט פון דארט). פון דעם אללעס זעהט מען, אז מען מוז זיך אפילו איינשטעללען דעם לעבען אין סכנה (וויא ר' צדוק איז אריין אין א פייערדיגען אויווען אונ רב כהנא איז אראבגע-שפרונגען פון א דאך) אבי נור ניט נאכגעבען דעם יצר הרע חס ושלום אין דער עבירה. עס איז ידוע, אז דער פייער אין גיהנום איז אין דער ערשטער אבטהיילונג (מדור) זעכציג מאל אזוי שטארק וויא אונזער פייער אונ אין דעם צווייטען מדור – זעכציג מאל אזוי פיעל וויא אין ערשטען אונ אזוי ווייטער. חוץ דיא חרפה וואס מען האט איידער מען קומט אין גיהנום. וויא עס שטעהט אין זוהר: טויזענדטער מלאכי חבלה געהען נאך דעם מענשען אונ שרייען: דאס איז דער אונ דער, וואס האט מורד געוועזען אן גאטט אונ האט ניט געקוקט אויף גאטטעס עהרע. וועה איז איהם אויבען, וועה איז איהם (געוועזען) אונ-טען. דער וואס קוקט ניט אויף גאטטעס עהרע, שטעהט אין א גמרא, דאס הייסט דער וואס טהוט איין עבירה אין דער שטילל, איז ניט ווערטה וואס דיא ערד טראגט איהם. דער וואס קומט אבער

וכדאיתא בספרא ויקרא ר' יוסי אומר אם אתה רוצה לידע מתן שכרן של צדיקים צא ולמד מאדם הקדמוני שעבר על מצוה אחת ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף כל הדורות ומדה טובה מרובה שעל ידי מצוה אחת מזכה לו ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף כל הדורות. והקב"ה בעצמו מעיד עליו מלמעלה כי אפילו על סתם רווק הדר בעיר ואינו חוטא איתא בגמרא שהקב"ה מעיד עליו מלמעלה כ"ש בזה שבא דבר עבירה לידו. בא וראה במה זכה יוסף לאותה גדולה בשביל שכבש יצרו ומסר נפשו כדי לעשות רצון קונו כי היא פתתה אותו בכל יום ויום בכמה מיני פתוים ואיומים וכדאיתא במדרש שאסרה לו אם לא תשמע לי הריני חובשך בבית האסורים וענה ע"ז ה' מתיר אסורים הריני מעור עיניך וענה ה' פוקח עורים הריני כופף קומתך וענה ה' זוקף כפופים ואפילו בשעה שהיה כבר חבוש בבית האסורין שהיה רואה עצמו שבוי היא היתה נכנסת בכל יום ויום לבית האסורין ותפתהו ואעפ"כ לא שם יוסף לבו לזה והיה משים בטחונו בהש"י שבודאי יעזור לו לבסוף. וכה"ג מצינו בבועז שאחז"ל שלפי שהיה יצרו מפתהו ואמר לו אתה פנוי והיא פנויה נתגבר על יצרו ונשבע חי ה' שכבי עד הבוקר מה היה לבסוף זכה שיצאו ממנו מלכי בית דוד. ונמצא בספרים על הגאון בעל הלבוש שלכך זכה מן השמים לעשות החבורים הנחמדים שלו והם ספרי הלבושים שפעם אחת בימי בחרותו היה לו נסיון גדול שבא אצל דוכסית אחת לסחור סחורה ופתתה אותו לעבירה ולא היה לו שום מקום להמלט טמנה שהיה חצרה סגור אם לא תחת מקום בית הכסא ובזה את עצמו ונס ונמלט דרך אותו המקום הבזוי הנ"ל והיה לבוש אז בכמה מיני בגדים וימאס וילכלך את כולן ולכך זכה אח"כ מן השמים לחיבור הלבושים. עוד נמצא בספרים הקדושים שמי שמתגבר על יצרו בדבר ערוה זוכה ומאיר אור על ראשו מן השמים וכדרגת הראשונים

בַּיי דֶעם יֵצֶר הָרָע אוּנ מֶען זִינְדִיגְט נִיט, בְּלַייבְּט דֶער זְכוּת אוֹיף עֶבִּיג אַפִילוּ אוֹיף דִיא שְׁפֶּעטִיגֶערֶע דוֹרוֹת, וַויא עֶס שְׁטֶעהט אִין סִפְרָא: ווִילְלְסְט דוּא ווִיסֶען דֶעם שְׂכַר פוּן דִיא צַדִיקִים, קֶאנְנְסְט דוּא דָאס זֶעהֶן פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן: פַאר דִיא אַיינְצִיגֶע עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט גֶעטְהוּן זַיינֶען זַיינֶע קִינְדֶער בֶּעשְׁטְרָאפְט גֶעוָוארֶען עַד סוֹף כָּל הַדוֹרוֹת (צוּא שְׁטַארְבֶּען). דָאס זֶעלְבֶּע, אוּנ נָאךְ בֶּעשְׁטִימְטֶער, אִיז פֶערְקֶעהְרְט מִיט אַ מִצְוָה: דֶעם זְכוּת גֶענִיסֶען דִיא קִינְדֶער אוּנ דִיא עֶנִיקְלִיךְ אוֹיךְ עַד סוֹף כָּל הַדוֹרוֹת. אוֹיף אַיין אוּנְפֶערְהֵייראַטְהֶעטֶען יוּנְגֶען מַאנְן וָואס זִינְדִיגְט נִיט (אִין דִיא עֲבֵירָה פוּן זְנוּת) זָאגְט דִיא גְמָרָא, אַז גָאטְט אַלֵיין זָאגְט אוֹיף אִיהם עֵדוּת (אַז עֶר אִיז נִיט זִינְדִיג). בִּפְרַט נָאךְ, אוֹיף דֶעם מֶענְשֶׁען, וָואס אִיהם אִיז פָארְגֶעקוּמֶען צוּא עוֹבֵר זַיין דִיא עֲבֵירָה אוּנ עֶר הָאט נִיט עוֹבֵר גֶעוֶועזֶען. פַאר דֶעם זְכוּת הָאט יוֹסֵף אוֹיךְ זוֹכֶה גֶעוֶועזֶען לִגְדוּלָה, וַויא דֶער מִדְרָשׁ עֶרְצֶעהלְט: זִיא (זַיין הֶערִין, פּוֹטִיפַר'ס פְרוֹי) הָאט אִיהם גֶעזָאגְט: וֶוענְן דוּא פָאלְגְסְט מִיר נִיט לָאז אִיךְ דִיךְ אַרֶעסְטִירֶען. גָאטְט בֶּעפְרַייט דִיא אַרֶעסְטִירְטֶע (ה' מַתִּיר אֲסוּרִים) הָאט עֶר גֶעאֶנְטְוֶוערְט, אִיךְ וֶועל דִיךְ בְּלִינְד מַאכֶען וכו'. וָאגַאר בְּעֵת עֶר אִיז שׁוֹין גֶעזֶעסֶען אִין טוּרְמֶע פְלֶעגְט זִיא צוּא אִיהם יֶעדֶען טָאג אַרַיינְגֶעהְן אוּנ אַיינְגֶערֶעדְט אִיהם, אָבֶּער יוֹסֵף הָאט אִיהר נִיט גֶעהֶערְט אוּנ הָאט זִיךְ פֶערְלָאזֶען אוֹיף גָאטְט, אַז עֶר וֶועט אִיהם אוֹיסְהֶעלְפֶען. דָאס זֶעלְבֶּע וֶוערְט עֶרְצֶעהלְט אוֹיף בּוֹעַז'ן, אַז דֶערְפַאר וָואס עֶר הָאט זִיךְ גֶעשְׁטַארְקְט אִיבֶּער'ן יֵצֶר הָרָע אוּנ הָאט רוּה'ן נִיט גֶעטְשֶׁעפֶּעט, דֶערְפַאר הָאט עֶר זוֹכֶה גֶעוֶועזֶען, עֶס זָאלְלֶען פוּן אִיהם שְׁפֶּעטֶער אַרוֹיס דִיא מַלְכֵי בֵּית דָוִד. אוֹיף דֶעם מְחַבֵּר פוּן דֶעם „לְבוּשׁ", אַ גְרוֹיסֶער גָאוֹן. עֶרְצֶעהלְט מֶען, אַז אִיהם אִיז אַמָאל אִין דֶער יוּגֶענְד אוֹיסְגֶעקוּמֶען צוּא בֶּעזוּכֶען אַ גְרֶאפִין, גֶעשֶׁעפְטְס-הַאלְבּ, הָאט זִיא אִיהם אַיינְגֶערֶעדְט צוּא טְהוּן מִיט אִיהר אַיין עֲבֵירָה. אַנְטְלוֹיפֶען אִיז גֶעוֶועזֶען מֶעגְלִיךְ נוּר דוּרְךְ דֶער לָאךְ, וָואס אִיז גֶעוֶועזֶען אָפֶען אוּנְטֶער'ן בֵּית הַכִּסֵא – דֶער טְהוּיֶער פוּן הוֹיף אִיז גֶעוֶועזֶען פֶערְשְׁלָאסֶען –, נוּר עֶר הָאט נִיט גֶעקוּקְט אוֹיף קֵיין זַאךְ אוּנ אִיז אַרוּנְטֶער אִין דֶעם שְׁמוּטְצִיגֶען אָרְט, בֶּעשְׁמוּטְצֶענְדִיג נַאטִירְלִיךְ אַללֶע זַיינֶע קְלֵיידֶער, אוּנ אִיז אַזוֹי נִצוֹל גֶעוָוארֶען פוּן דֶער עֲבֵירָה. פַאר דֶעם זְכוּת הָאט עֶר זוֹכֶה גֶעוֶועזֶען צוּא פֶערְפַאסֶען דִיא צֶעהְן בֶּעוואוּסְטֶע סְפָרִים מִיט'ן נָאמֶען „לְבוּשׁ" (דָאס אִיז דֶער טַייטְשׁ קְלֵיידֶער, פוּן תוֹרָה). חוּץ דֶער שְׁטֶעהט אִין סְפָרִים, אַז פַאר'ן שְׁטַארְקֶען זִיךְ אִיבֶּער'ן יֵצֶר הָרָע אִין דֶער עֲבֵירָה פוּן זְנוּת, אִיז מֶען זוֹכֶה, עֶס זָאלל אוֹיפ'ן קָאפּ לַייכְטֶען אַ גֶעטְלִיכֶע לִיכְטִיג-קַייט

ראשונים היו רואין זה בעיניהן וכדאיתא בסנהדרין
"א ע"ב) בהא דשלחו ליה למר עוקבא לרזיו ליה
בר בתיה שלום ופירש רש"י שם שמצא בספר אגדה
נתן עיניו באשה אחת ואשת איש היתה והעלה לבו
ינא ונפל בחולי לימים נצרכה ללוות ומתוך דוחקה
תרציה לו ונתגבר על יצרו ופטרה לשלום ונעשה לו
ם ונתרפא מחליו וכשהיה יוצא לשוק היו רואין
אור דלוק על ראשו מן השמים. ועל כיוצא בדברים
לו אחז"ל בכמה מקומות יש קונה עולמו בשעה אחת
ל כמה מעשיות שאירעו בדורותיהם. ע"כ צריך לידע
ל איש ואיש בדורותינו אם נזדמן לו איזה ענין של
יסור ונתגבר על יצרו לכבוד הש"י בוראי יזכהו
קב"ה למדרגה רמה בעוה"ב שיהיה לאות ולהפארת
תוך ישראל וגם בעוה"ז לו ולכל דורותיו הבאים
חריו שיהיו מגבורי ישראל (היינו הגבורים האמתים
נגד יצרן וכמאמר התנא איזהו גבור הכובש את
צרו) ויזכו לעשות תמיד הטוב והישר בעיני ה' וכמו
אמר הכתוב אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ

מאד מה כתיב בתריה גבור בארץ יהיה זרעו דור
ישרים יבורך וגו' וכה"ג איתא במדרש רבה פ' תזו"ע
לענין יהויכין מלך יהודה שנשבע עליו הקב"ה שיכרית
זרעו כמו שנאמר (ירמיה כ"ב) אם יהיה כניהו בן
יהויקים וגו' ואחרי כן כשתפסו נבוכדנצר והושיבו
במאסר לבדו ובהמשך הזמן מטילא היה נכרת זרע
דוד כי שאר זרע דוד כרת מכבר ובקשו הסנהדרין
לרעותה של אשת נבוכדנצר שתבקש אותה שתבקש
מנבוכדנצר שיתנו ליהויכין אשתו עמו ג"כ בחדרו שם
וכן היה שהרשה לשלשל לו אשתו דרך נג בית
האסורין שלו כי נבוכדנצר לא פתח אסיריו ביתה
וכשבא להזדקק לה אמרה לו טיפה קטנה של דם
ראיתי ותיכף פירש ממנה עד שהספור ימיה ותטבול
ואמר הקב"ה בארצי לא שמרתם תורתי ועכשיו תורתם
מדרככם הרע ונתמלא הקב"ה רחמים עליו ונשאל
הקב"ה על שבועתו לפני פמליא של מעלה ונולד
אח"כ ליהויכין בן אשר האיר לכל ישראל אשר על
ידו נבנה בית שני והוא זרובבל בן שאלתיאל והוא
הוא

קיים, וועלכע מען פְלֶעגְט אַמָאל זֶעהן מִיט דִיא
אינְגְען. אַזאַ מַעֲשֶׂה ווערְדְט עֶרְצֶאהלְט אויף מַר עוּקְבָא'ן,
ר הָאט זִיךְ אִין יוּנְגֶע יָאהְרֶען פֶערליעבְּט אִין אַיין
ושֶׁת אִישׁ אַזוֹי שְׁטַארְק, אַז עֶר אִיז קְרַאנְק גֶעוואָרֶען
ון דֶער אוּנבֶּעפְרִיעדִיגְטֶע לִיעבֶּע. אַיינְמָאל אִיז דִיא
רויֶענְצִימְמֶער גֶעקוּמֶען צוּא מַר עוּקְבָא'ן לַייהֶען
ייא אִיהם אַ גְמִילוּת חֶסֶד, דַאנְן הָאט זִיא זִיךְ פוּן
רוים נוּיטֶה סָאנְגְלַאסֶעט, אָבֶּער עֶר הָאט זִיךְ גֶע-
שְׁטַארְקְט אִיבֶּער'ן יֵצֶר הָרָע אוּנ הָאט זִיךְ צוּא אִיהר
יט צוּנֶערִיהְרְט. דֶערְפַאר הָאט אִיהם גֶעטְרָאפֶען
אַ נֵס אוּנ עֶר אִיז גֶעזוּנְד גֶעוואָרֶען אוּנ אִיז גֶעוואָרֶען
אַ גְרוֹיסֶער מַאנְן אוּנ אַז עֶר פְלֶעגְט אַרוּיס אִין גַאס,
לֶעגְט מֶען זֶעהן אַ לִיכְטִיגְקֵייט אויף זַיין קָאפּ. אויף
עֶרגְלַייכֶען זָאגְט דִיא גְמָרָא, אַז אָפְט פֶערְדִיעְנְט
אַיינֶער זַיין עוֹלָם הַבָּא אִין אַיין אוֹיגֶענְבְּלִיק. אֵיזֶהוּ
גִבּוֹר וכו', שְׁטֶעהט אִין פֶּרֶק, ווער הֵייסְט אַ גִבּוֹר?
דֶער וואָס בֶּעצְווִינְגְט זַיין יֵצֶר הָרָע. דֶער וואָס הִיטֶעט
זִיךְ אַלְזָא אָב אִין דֶער עֲבִירָה, ווערְדְט עֶר אָנְגֶערוּ-
פֶען אַיינֶער פוּן דִיא גִבּוֹרֵי יִשְׂרָאֵל. דֶערְפַאר וועט
עֶר אויךְ זוֹכֶה זַיין צוּא הָאבֶּען גוּטֶע קִינְדֶער, ווִיא
מִיר זֶעהֶען דֵייטְלִיךְ פוּן דֶעם, וואָס דֶער מִדְרָשׁ עֶר-
צֶעהלְט אִיבֶּער יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה: גָאטט הָאט גֶע-
שְׁוואוֹרֶען, אַז פוּן אִיהם ווָעלֶען נִיט בְּלַייבֶּען קֵיין

קִינְדֶער אוּנ צוּגְלַייךְ מִיט אִיהם ווָאלְט נַאטִירְלִיךְ
גֶעקוּמֶען אַיין עֶנְדֶע צוּם גַאנְצֶען בֵּית דָוִד, ווייל
עֶר אִיז גֶעוועֶן דֶער לֶעטְצְטֶער אוּנ אַיינְצִיגֶער שְׁפְּרָאס-
לִינְג פוּן דָוִד'ס פַאמִילְיֶע. בְּעֵת נְבוּכַדְנֶצַר הָאט
יְהוֹיָכִינ'ן אַרַיינְגֶעזֶעצְט אִין תְּפִיסָה, הָאט אויסְגֶעזֶעהן
אַז גָאטטֶעס שְׁבוּעָה וועט שוֹין בַּאלְד מְקוּיָם ווערֶען,
ווייל עֶר אִיז גֶעזֶעסֶען אַלֵיין. דָא הָאבֶּען דִיא
סַנְהֶדְרִין גֶעבֶּעטֶען אַ פְרַיינְדִין פוּן נְבוּכַדְנֶצַר'ס פְרוֹי
זִיא זָאלל בֶּעטֶען אִיהר קֶענִיגְלִיכֶע פְרַיינְדִין, יֶענֶע
זָאלל בֶּעטֶען אִיהר מַאנְן, נְבוּכַדְנֶצַר'ן, עֶר זָאלל
עֶרְלוֹיבֶּען אַרַיינְצוּלָאזֶען צוּא דֶעם גֶעפַאנְגֶענֶעם
אִידִישֶׁען קֶענִיג זַיין פְרוֹי. נְבוּכַדְנֶצַר הָאט דָאצוּא
גֶעגֶעבֶּען דִיא עֶרְלוֹיבְּנִיס. אַז יְהוֹיָכִין הָאט גֶעוָאלְט
זַיין מִיט אִיהר, הָאט זִיא אִיהם גֶעזָאגְט: אִיךְ הָאבּ
גֶעזֶעהן אַזוֹי ווִיא אַ טְרָאפֶּען בְּלוּט (אוּנ בִּין אַלְזָא
אַ נִדָּה). דַאנְן הָאט עֶר זִיךְ פוּן אִיהר אָבְּגֶעזוּנְדֶערְט
אוּנ הָאט גֶעוואַרְט בִּיז זִיא וועט צֶאהלֶען דִיא טֶאג
אוּנ זִיךְ טוֹבֵל זַיין. הָאט גָאטט גֶעזָאגְט: אִין אַיינֶער
לַאנְד הָאט אִיהר דִיא תּוֹרָה נִיט גֶעהִיט אוּנ אִיטְצְט
הָאט אִיהר זִיךְ בֶּעדַאכְט הִיטֶען דִיא תּוֹרָה! פַאר
דֶעם זְכוּת הָאט זִיךְ גָאטט עֶרבַּארֶעמְט אִיבֶּער
יְהוֹיָכִין אוּנ הָאט אִיהם גֶעגֶעבֶּען אַ זוּהן, ווָאס דוּרְךְ
אִיהם אִיז גֶעבּוֹיט גֶעוואָרֶען דֶער בֵּית שֵׁנִי זְרוּבָּבֶל

בן

היא נחמיה בן חכליה כמו שאמרו חז"ל. ותחת שאמר עליו הקב"ה בתחלה כי אם יהיה כניהו בן יהויקים חותם על יד ימיני משם אתקנך נאמר עליו לבסוף ושמתיך כחותם (חגי ב׳ כ"ג). הנך רואה מזה את בירור דברינו שתחת שהאדם מתגבר על יצרו לכבוד הש"י בזכות זה יצאו ממנו אנשים המאירים להעולם בתורתם ובצדקתם (והיא מדה במדה דע"י עריות נולדו רשעים גמורים ועליהם נאמר וברותי מכם המורדים והפושעים בי כדאיתא נדרים ב׳ ובזכות זה ששומר עצמו מלהרבות פושעים ומורדים נגד הש"י יתן לו הש"י בנים צדיקים וחסידים) ומה מאד ישמח לב האב עי"ז בזה ובבא כמו שאמר הכתוב בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני:

פרק כד

בו יבואר דיני איסור עריות ואיסור יחוד במה שמצוי להכשל בו בעו"ה.

הנה באשר שהארכנו עד כה בגודל איסור עריות באתי להעתיק בענין זה כמה דינים מספרי הפוסקים דברים שרבים מבני אדם נכשלין בו. והנה הרבה בני אדם שהם עמי הארץ חושבים שכל הקרוב קרוב יותר מותר להבקה ולנשקה כאלו היא אשתו וח"ו ומצוה לפרסם דאדרבה כל הקרוב קרוב יותר מצוה להתרחק שהרי הבא על אמו וכלתו בסקילה ועל אשת איש בחנק ולכן צריך האדם ליזהר מאד ומכש"כ מאלו שלבו גס בהן. ואלו הן העריות מן התורה. אמו. ואשת אביו אפילו לאחר מיתת אביו. אשת אחי אביו מן האב. אחותו בין מן האב או מן האם אפילו נולדה ע"י זנות. בתו. ובת בתו. ובת בנו. בת אשתו מבעל אחר. ובת בתה. ובת בנה. אם אשתו. ואם אם אשתו. ואם חמיו. אחות אביו ואחות אמו בין שהאחוה מן האב או מן האם. אשת בנו. אשת אחיו בין מן האב או מן האם אפילו נולדו בזנות. אחות אשתו בין שהיא אחות מן האב או מן האם כל זמן שאשתו קיימת אפילו נירשה אבל לאחר מיתתה מותר. ואשת איש. ונדה אפילו כשהיא פנויה וכן באשתו שפרסה נדה ולא טבלה הרי הם ככל העריות מן התורה. כל אלו העריות הבא עליהן אפילו

פון שאלתיאל). אונ אנשטאטט, וואס גאטט האט אויף איהם פריהער געזאגט: „ווען כניהו בן יהויקים (יהויכין, וויא מען האט איהם גערופען שפעטער אלס קאניג) וועט זיין א זיעגעל אויף מיין רעכטער האנד, וועלל איך פון דארטען אויך אראבדייסען"— האט ער נאכהער אויף איהם געזאגט: אונ איך וועלל דיר מאכען וויא א זיעגעל. מיר זעהען, אז דערפאר וואס מען היטעט זיך אב פון זנות גיבט גאטט גוטע קינדער, וואס בעלייכטען דיא וועלט מיט זייער תורה אונ פרוממקייט (אונ דאס איז מדה כנגד מדה: דענן דורך זנות ווערען געבוירען רשעים קינדער, וויא דיא גמרא זאגט, אונ דערפאר וואס מען היטעט זיך ניט צוא פערמעהרען רשעים אויף דער וועלט איז מען זוכה צוא האבען קינדער צדיקים):

פרק כד

א) מיר וועללען דא בריינגען עטליכע דינים, וועלכע זיינען נאטהיג צוא וויססען דעם מענשען, נאכדעם וואס פערשטעהט וויא גרויס עס איז דער איסור פון זנות אונ וויל זיך אין דעם אבהיטען. דער פראסטער מענש מיינט, אז א גאנץ נאהנטע פרויענצימער, וויא א שוועסטער, א שוואגערין אונ דערגלייכען, מאג מען האלזען אונ קושען. דאס איז אבער א גרויסער טעות: וואס דיא פרויא איז נאהנטער דארף מען זיך אללעם מעהר דערווייטערן פון איהר אין דער הינזיכט. דער וואס לעבט מיט א שנור, קוממט איהם, וויא עס איז ידוע, סקילה (פערשטיינינגונג), מיט איין אשת איש – חנק (ער־שטיקונג), דעריבער מוז מען זיך בייא אזעלכע פרויען נעהר היטען אפילו פון א קוש, בעזאנדערס בייא אזעלכע פרויען פון דיא גאנץ נאהנטע, מיט וועלכע מען איז זעהר אויפגעטראגען אונ מען האט פאר זייא קיין בושה ניט. דאס זיינען דיא עריות מן התורה: א מוטטער, דעם פאטערס א פרוי (א שטיפמוטטער) אפילו נאכ'ן פאטערס טויט, דיא פרוי פון א פעטטער (דעם פאטערס א ברודער, וואס איז מיט איהם פון איין טאטען), א שוועסטער (סאי פון איין פאטער סאי פון איין מוטטער, [illegible] זיא איז אפילו געבארען געווארען דורך זנות), א טאכטער, איין ענינקעל (סאי פון א זוהן סאי פון א טאכטער), א שטיפטאכטער, דער שטיפטאכטערס א טאכטער אדער דעם שטיפזוהנס א טאכטער,

ז שלא כדרכה יש מהן בסקילה ויש מהן בשריפה
מהן בחנק ויש מהן בכרת, ועוד יש הרבה
ת מדרבנן וכולן מבוארין באה"ע סימן ט"ו
ואשה חמיו אע"ג דיש מתירין כל האחרונים
הסכימו לאיסור:

המחבק ומנשק לאשה האסורה לו או שנהנה
ממנה בקירוב בשר ה"ז לוקה וחשוד
העריות דכתיב לא תקרבו לגלות ערוה, ואב
ו ולבת בתו אפילו הם גדולות וכן האם לבנה
ר לנשק וכן מותר לנשק אח לאחותו הקטנה בת
נים שאין זה אלא לשם קורבה בעלמא ואם מנשק
יל ליהנות אין חילוק בין בתו לאחרת ובין גדולה

לקטנה. ואסור לקרוץ בידיו או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחת מן העריות ואסור לשחוק עמה להקל ראשו כנגדה להתכוין להביט ביפיה ואסור להריח בבשמים שעליה ואסור להסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוין ליהנות ממנה כאילו מסתכל במקום התורפה. ואסור לשמוע קול ערוה כשהיא משוררת ואפילו כשהיא פנויה דסתם כל הבתולות הם בחזקת נדות והרי הם ככל העריות וכנ"ל. ומותר להסתכל בפנויה לבדקה אם היא יפה שישאנה בין שהיא בתולה או בעולה ולא עוד אלא שראוי לעשות כן שאסור לקדש אשה עד שיראנה:

מותרת

עגעד, דער שוויגערס מוטטער, דעם שוועהרס
טער, א מוהמע (סאי דעם פאטער'ס א שוועסטער
דער מוטטער'ס א שוועסטער, סאי זיא איז מיט'ן
טער (אדער מיט דער מוטטער) פון איין פאטער אדער
איין מוטטער) א שנור, א שוואגערין (דיא פרוי פון א-
דער, סאי פון איין פאטער סאי פון איין
טער, ווענן ער, דער ברודער, איז אפילו ניט
כשרע קינד). דער ווייב'ס א שוועסטער (סאי
איז איהרע א שוועסטער פון איין פאטער סאי
איין מוטטער) כל זמן דיא ווייב לעבט, אבער
איהר טוידט מעג מען נעהמען איהר שוועסטער,
אשת איש, א נדה, אפילו איין אונפערהייראטע-
, דיזעלבע אז דיא פרוי איז א נדה אונ איז
ניט געוועזן אין מקוה. פון דיא אללע עריות.
מען איז מיט זייא אפילו ניט כדרך הארץ,
מט פאר אנדערע „סקילה", פאר אנדערע
יפה" (פערברענגען), פאר אנדערע „חנק" (דער-
קען) אונ פאר אנדערע כרת. עס זיינען אויך
עריות מדרבנן (וואס דיא בעלי התלמוד האבען
אנגענוממען פאר עריות, וואהרענד מן התורה
אויף זייא ניטא קיין איסור) אונ זייא זיינען
געגעבענט אין אבן העזר סימן ט"ו. דעם
והרס פרויא (ניט דיא שוויגער, דער פרויא'ס
טער, וועלכע איז איין ערוה מן התורה, וויא
האבען ערשט דערמאהנט) זאגען אנדערע, אז
איז מותר, אבער דיא אחרונים זיינען אללע
ים, אז זיא איז אויך פערבאטען. ב) קושען
פרויענצימער וואס זיא איז אסור צוא איהם

אפילו דיא אייגענע פרויא אז זיא איז א נדה, אפילו הנאה האבען פון דעם זיטצען הארט נעבען איהר — פאר דעם קומט מלקות אונ אזעלכער איז אויך א חשוד על העריות, וויא עס שטעהט וכו'. א פאטער א טאכטער אונ איין ענינקעל, אפילו גרויסע, דיזעלבע א מוטטער א זוהן — מאגען קושען, א ברודער מאג קושען א קליין שוועסטער'ל (פון דרייא יאהר). דאס איז אללעס גערעדט וועגען קושען פון פריינדשאפט, אבער ווענן מען האט פון דעם קושען א הנאה — דאנן איז קיין אונטערשייד ניט צוא א טאכטער צוא א פרעמדע, צוא א גרויסע צוא א קליינע. מען טאר ניט א מאך טהון מיט'ן האנד אדער מיט'ן פוס אדער א וואונק טהון מיט'ן אויג צוא איינע פון דיא עריות, דיזעלבע טאר מען ניט א שטיפף טהון מיט איהר, מאכען א שפאס געגען איהר, איינקוקען זיך אין איהר שאנהייט, שמעקען דיא בשמים, וואס אויף איהר, אויך טאר מען זיך ניט איינקוקען אין פרויענצימער בעת זייא וואשען וואש, אונ דער וואס קוקט זיך איין אפילו אין א ווייבערשען פינגער, ווענן ער מיינט נור הנאה האבען פון דעם, איז דאס שוין איין עבירה. מען טאר אויך ניט הארען דעם געזאנג פון איין ערוה, ווענן זיא איז אפילו א פנויה, דענן אללע מאדליך זיינען געוואהנליך נדות אונ זיינען אלזא גלייך וויא אללע עריות. איינקוקען זיך אין איין אונפערהייראטעטע, מיט וועלכער מען רעדט איהם א שדוך — דאס מאג מען, נאך מעהר, מען טאר אפרוי ניט מקדש זיין וואו מען

וזעהט

ג) מותרת האם לישן בקירוב בשר עם בנה הקטן וכן האב עם בתו כל זמן שאין הבת בושה לעמוד ערומה לפני אביה והאם אינה בושה לעמוד בפני בנה ערומה אבל אם הגיעו לכלל הזה אין ישנים עמהן אלא בכסותן ואם הגיעו לבת בת י"א שנה ולבן בן י"ב שנה אפילו אינה בושה אסור. ואם הם מלובשים מותר לשכב עם בתו אפילו הן גדולות וכן מותר בבתו ובת בנו לעיין ברישיה. ושאר כל הנשים בין נשואות ובין פנויות אסור לעיין ברישיה וה"ה לישן עמהם אפילו שניהם בכסותם:

ד) ועתה נבאר קצת דיני איסור יחוד. אסור להתיחד בחדר אחד או בדרך עם ערוה מהעריות בין ישראלית בין נכרית בין פנויה בין נשואה ועון גדול הוא שדבר זה גורם לגלות ערוה. חוץ מהאב עם בתו והאם עם בנה שזה מותר אפילו לדור בקביעות ואח עם אחותו מותר ביחוד עראי אבל בשארי עריות אסור להתיחד אפילו במקרה:

ה) איש אחד אפילו עם שתי נשים, לכולי עלמא אסור להתיחד שדעתיהן נוחות להתפתות ואין בושה זו מזו אבל שני אנשים עם ב' נשים יש דעות בין הפוסקים יש אוסרין גם בזה אע"פ ששני אנשים אינם חשודים לדבר איסור דאין אנו בחזקת כשרות כ"כ אבל יש פוסקים סוברין דאפילו אשה אחת מתיחדת עם שני אנשים שאינם חשודים בדבר איסור דמסתמא הם כשרים וכיון שהם שנים אין זה יחוד אבל בחשודים אפילו עם עשרה אסור וכ"ז ביום אבל בלילה אפילו היו שני אנשים כשרים לא מהני דחיישינן שמא יצטרך א' לנקביו וילך ממנה או שמא יישן אחד מהם וישאר השני עמה וע"כ בעינן בלילה דוקא שלשה דאז מותר. וכן בדרך אפילו ביום בעינן דוקא שלשה דבשנים חיישינן שמא יצטרך א' לנקביו ותשאר היא לבדה עם אחד ויש מקילין בזה וסוברין דבדרך כשילך אחד לנקביו ילך גם השני ממנה ולא יבואו לידי יחוד:

ו) אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתיחד עמו מפני שאימת בעלה עליה ואם היה זה גו
בה

וועהט איהר ניט פריהער. ג) אמוטטער מאג שלאפען אין איין בעטטעל מיט איהר קליינעם זוהן, דיזעלבע דער פאטער מיט זיין טאכטער כל זמן די טאכטער שאמט זיך ניט שטעהן א נאקעטע פאר'ן פאטער אונ כל זמן די מוטטער שאמט זיך ניט צוא שטעהן א נאקעטע פאר איהר זוהן. אבער אז זייא זיינען שוין געקוממען אין די יאהרען (די טאכטער – צוא שאמען זיך שטעהן א נאקעטע פאר'ן פאטער, אונ דער זוהן – די מוטטער וואלל זיך פאר איהם שאמען שטעהן נאקעט) – טאר מען מיט זייא ניט שלאפען, ביידען אנגעטהונענערהייט. אונ אז די טאכטער איז שוין אכט עלף יאהר אונ דער זוהן – צוועלף, טאר מען מיט זייא יעדענפאללס ניט שלאפען. אנדערע פרויען, צוא פערהייראטעטע צוא אונפערהייראטעטע, טאר מען ניט שלאפען מיט זייא אפילו ביידע אנגעטהונענערהייט. ד) זיין אין איין צימטער אויף פיער אויגען, אדער געהן צוזאמען אין וועג מיט איינע פון די עריות, צוא איין אידענע צוא ניט קיין אידענע, א פערהייראטעטע צוא איין אונפערהייראטעטע – דאס טאר מען ניט, ווייל עס קאנן ברייננען צוא איין עבירה. אחוץ א פאטער מיט א טאכטער אונ א מוטטער מיט א־זוהן – זייא קאנען אפילו שטאנדיג וואהנען צוזאממען. א ברודער מיט א שוועסטער איז ערלויבט ני... א קורצע צייט זיין צוזאממען, ניט שטאנדיג. מיט די איבריגע עריות טאר מען אפילו במקרה (צו... פעללינ) אויך ניט זיין צוזאממען. ה) א מאנספערזאן טאר ניט זיין צוזאממען מיט צווייא פרויען אבער צווייא מאננסלייט מיט צווייא פרויען – א... דעם איז דא א מחלוקת הפוסקים. אנדערע זאגען אז דאס טאר מען אויך ניט, אבער איינינע פוסקי... זאגען, אז דאס מעג מען, סיידען ווענן די מאנ... לייט זיינען חשודים, דאנן טאר מען ניט, ווע... די מאננסלייט זיינען אפילו זאלבע-צעהנט. דא איז אלץ גערעדט ביי טאג, אבער ביי נאכט טא... מען ניט ווענן די מאננסלייט זיינען אפילו ערליכ... ליבע מענשען, טאמער געהט איינער ארוים אדע... איינער שלאפט איין. ביי נאכט מוזען די מאנ... לייט דווקא זיין זאלבעדריטט. דיזעלבע איז דער ד... אין וועג. אנדערע פוסקים זאגען, אז אין וועג מא... ניט ארום, אונ אויב איינער וועט טוען א... אויפ'ן צורך – זאגען זייא – וועט דער צווייטער א... אוועק, אונ ער וועט ניט בלייבען מיט דער פ... צוזאממען. ח) א פרויענצימטער, וואס דער מ... וואהנט אין דערזעלביגער שטאדט, מאג מען מ... איהר זיין אויף פיער אויגען, ווייל זיא האט מו...
פאר'ן

ה כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו לא יתיחד
מה אע"פ שבעלה בעיר . וכ"ז דוקא בביתה אין בה
שום יחוד דחוששת שמא יבוא בעלה אבל כשתלך
יא לבית אחר א"כ אין אימת בעלה עליה שהרי
עלה אינה יודע היכן היא ואם הלכה ברשות בעלה
כ"ש כשבעלה נתן לה רשות לדבר עם איש אחד
דבר סתר ולסגור הדלת פשיטא דאסור [חכ"א] :
בית שפתחו פתוח לר"ה אין בו משום יחוד ודוקא
ביום ובהחלת הלילה כ"ז שלא כלה רגל מן
שוק אבל בב' או ג' שעות בלילה שכ"א יושב
בביתו לא מהני פ"פ לר"ה :
מותר להתיחד עם שתי יבמות או אשה וחמותה
או אשה ובת בעלה או אשה ובת חמותה
פני שאלו הנשים שונאות זו את זו ואינן מחפות
זו על זו :
אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת מה

היא ביאה ואינה טוברת עצמה לביאה מחמת
קטנותה מותר להתיחד עמה שאינה מזנה לפניה
לפי שהיא מגלה סודה וכן תינוק בן ט' שנה :
י) מי שאין לו אשה לא ישכור משרתת אלמנה
אפילו יש לה בן אצלה דלא בכל שעה יהיה
הבן שם והיינו אם הוא דר לבדו בבית :
יא) לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה
לפיכך אין איסור להתיחד עמהן ומ"מ
במדינה שרבו הפריצים יש להתרחק מלהתיחד עם
הזכר ודוקא יחוד בעלמא אבל לשכב יחד צריך
להתרחק בכל מקום וכ"ש שני רווקין אסורין לשכב
יחד דיצרן מתגבר עליהן ואף אם לא יבואו לידי
עבירה ממש מ"מ יכלו לבוא לידי טומאה על ידי
ההרהור ויש למחות ביד העושין כן :
כל הדינים הללו העתקתי מן הפוסקים ורע עלי
המעשה ששמעתי שיש כמה אנשים צעידים שהופקר
אצלם

אר'ן מאנן , אונ עס וועט ניט קומען צוא איין
בירה . ווענן מען איז אבער מיט איהר וועהר אויפ-
טראגען , אז מען האט זיך מיט איהר צוזאמען
יצויגען אדער זיא איז א נאהנטע קרובה , דאנן
אר מען מיט איהר ניט זיין אויף פיער אויגען ,
נן דער מאנן איז אפילו אין דערזעלביגע שטאדט ;
אס איז אלץ גערעדט ביי איהר אין דערהיים ,
יל זיא האט מורא טאמער קוממט אן דער מאנן ,
בער זיא זאלל געהן אין איין אנדער שטוב , אונ
ר מאנן ווייס ניט וואוהין זיא איז געגאנגען ,
ער ווענן דער מאנן האט איהר געגעבען ערלויב-
ם צוא געהן אדער צוא פערשליסען זיך מיט
ינעם אין א צימער צוא רעדען מיט איהם א סוד –
אנן טאר מען ניט פערבלייבען מיט דער פרויא
יף פיער אויגען . ז) אין א שטוב וואס האט איין
פענל מהיר פאר'ן גאס , מאג א מאנן פערזאהן
ים א פרויא (איין ערוה) זיין צוזאממען אין איין
ממער . דאס איז אבער נור ביי טאג אונ אין
נפאנג נאכט בעת מען געהט נאך ארום אויפ'ן
אס , אבער א צווייא דרייא שעה אין דער נאכט
אר מען ניט . ח) מיט צווייא שוואגערינס , מיט
שנור אונ איהר שוויגער , א שטיפמוטטער אונ
יהר שטיפטאכטער , מיט א פרויא אונ איהר שוואגערין
יהר שוויגערס טאכטער) , מיט דיא אללע פרויען
אג מען זיין צוזאמען , ווייל זייא האססען זיך

איינער דער צווייטער אונ זייא וועללען זיך דארום
היטען פאר איין עבירה . טאמער וועט דיא צווייטע
אויסזאגען . ט) א פרויענצימער וואס האט ביי זיך
א קליין מיידיל , וואס ווייס שוין וואס דאס הייסט
זיין מיט א מאנן , אבער זיא איז נאך אליין צוא
קליין , זיא זאלל זיך לאזען איינרעדען צוא איין
עבירה , מיט אזא פרויענצימער מאג מען זיין צו-
זאמען , ווייל דיא מיידעל וועט געוויס אויסזאגען ,
אז זיא וועט וואס טהון . דיזעלבע איז ווענן עס
איז דא א אינגעל פון ניין יאהר . י) דער וואס האט
ניט קיין ווייב אונ וואהנט פאר זיך אין א וואהנונג ,
טאר ניט נעהמען אין שטוב פאר א דיענסט איין
אלמנה , אפילו אז זיא האט ביי זיך א זוהן , ווייל
דער זוהן איז ניט שטאנדיג אין דערהיים . יא) אידען
זיינען ניט חשודים אויף משכב זכור אונ משכב
בהמה , דעריבער מאג מען מיט זייא זיין צוזאמען ,
אויף פיער אויגען , אבער אין א לאנד , וואו עס
זיינען דא פיעל שארלאטאנעס דארף מען זיך פון
דעם היטען . דאס איז אלץ גערעדט וועגען זיין
צוזאמען , אבער שלאפען בייזאמען טאר מען
ערגעץ ניט בפרט נאך צווייא בחורים , ווענן עס
וועט אפילו ניט קוממען צוא איין עבירה , פון דעסט-
וועגען קאננען זייא קוממען צוא אונריינגליכקייט
דורך הרהור (טראכטען וועגען דער עבירה) . דיא
אללע דינים האבען מיר געבראכט פון דיא פוסקים .
מיר

אצלם איסור יחוד לגמרי שבחור ובתולה העוסקין במלאכה יחד בבתי חרושת המעשה שוכרין להם משכן מיוחד בפני עצמם בעד שניהם ושוכנים שם יחד בקביעות וכבר כתבנו לעיל דאיסור יחוד הוא אפילו אם היה רק באקראי וכ"ש בזה שמתיחד עמה תמיד דעון חמור מאד שעוברין עליו מדי יום ביומו נעשה מוסר לאותו דבר מפני שהופקר אצלם איסור תורה לגמרי בשאט נפש ומלבד זה כמה מכוער הדבר מאד שבחור ובתולה יתגוררו תמיד במשכן אחד ובאופן זה קרוב הדבר מאד וכמעט ברור שיתגבר יצרם עליהם ויבואו לידי עבירה של איסור כרת כמו שכתבו הפוסקים שסתם בתולות שלנו בחזקת נדות הם וכבר מבואר לעיל בפרקים שעברו חומר איסור עריות שנפרעין מן האדם ע"ז בעוה"ז בעניות ודלות ושאר מיני יסורי הגוף והקרן קיימת לו לעולם הבא שנכרתת שם נפשו מארץ החיים. [וגם מצוי מאד שמתעברת ויולדת ומפני הבושה בא הדבר לידי רציחה שהורגת אותו בצנעא או שמוסרת אותו לידי עובדי גלולים ונעשה גם הוא עובד גלולים ומוליד גם הוא עובדי גלולים, ועל זה וכיוצא בזה אמרו מעוות לא יוכל לתקון זה הבא על הערוה והוליד ממנו ממזר והוא יצטרך ליתן דין וחשבון לעתיד ולהענש על כל הענינים הרעים שנהגלגל על ידו והוא בעצמו יתמרמר ויבכה וינהום באחריתו ויאמר לנפשו מי ילד לי את כל אלה וכ"ז בא הסיבה ע"י איסור יחוד שהופקר אצלו] ואפילו אם יתגבר על יצרו תמיד ולא יבוא לידי עבירה בפועל מהרהור וטומאה בלילה בודאי לא ינצל כמה וכמה פעמים וגם זה הוא מעונות החמורות. אמרו חז"ל מאי דכתיב ונשמרת מכל דבר רע אזהרה שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה [דענין הוצאת ז"ל נקרא רע כמו שנאמר בתורה אצל ער ואונן ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וגו'] ואחז"ל שכל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה שנאמר כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע וכל מי שמגרה יצה"ר בעצמו נקרא רע שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך ועבוד אלהים אחרים או לגילוי

מיר האבען געהערט. אז צווישען די פאבריק-ארבייטער אונ ארבייטערינען אין די ווייטע לאנדער געפינען זיך אזעלכע יונגע לייט, וואס דינגען קווארטירען מיט מיידלעך צוזאמען, א בחור מיט א מיידעל אין איין צימער. דאס איז אבער זעהר א גרויסע עבירה. מיר האבען שוין אויבען געשריבען, אז מען טאר אפילו צופאלליג אויך ניט זיין צוזאמען מיט א מיידעל, בפרט נאך אויף שטאנדיג. וויא מיאוס דאס איז! אונ עס איז אויך האכסט וואהרשיינליך, אז שלאפענדיג אליין אין איין צימער, וועלען זייא זיך ניט קאנען איינהאלטען אונ וועלען קומען צוא איין עבירה, וואס קוממט פאר דעם כרת – וויא מיר האבען שוין געזאגט, אז א מיידעל איז געוואהנליך א נדה – אונ פאר דער עבירה פון עריות בעשטראפט מען – וויא מיר האבען זיין די פאריגע פרקים שוין אויפגעוויזען – אויף דער וועלט מיט ארעמקייט אחוץ די שטראף אויף יענער וועלט. עס טרעפט אויך, אז א מיידעל ווערדט מעוברת אונ פון גרויס בושה אדער זיא טאדט דאס קינד אין דער שטילל אדער זיא גיבט איהם אוועק צוא עובדי גלולים אין די האנד אונ ער ווערט א עובד גלולים אונ האט קינדער עובדי גלולים. צוא דיא אללע עבירות, וועלכע מען קאנן שוין נאכהער ניט פערריכטען, ברייננט דער זיין צוזאמען מיט א מיידעל אין א בעזונדער צימער. ווענן מען איז אפילו איינגעהאלטען אונ עס קוממט ניט צוא איין עבירה – פון הרהורים בייא נאכט וועט מען זיך געוויס ניט איינהאלטען, אונ דאס איז אויך פון דיא גרויסע עבירות. אויפ'ן פסוק: ונשמרת מכל דבר רע (דוא זאללסט זיך היטען פון יעדער שלעכטע זאך) זאגט דיא גמרא, אז דאס מיינט מען, אז מען טאר ניט טראכטען וועגען איין עבירה (האבען הרהורים) בייא טאג, כדי מען זאלל ניט קומען צוא אונריינליכקייט בייא נאכט. (דער מוציא זרע לבטלה הייסט א רע – א שלעכטער, א זינדינער – וויא עס שטעהט בייא ער ואונן: ויהי ער וכו'). דער וואס ברייננט זיך אליין צוא א הרהור האט ער ניט קיין זכיה צוא שטעהן נאהנט צוא גאטט, וויא עס שטעהט וכו'. מען טאר איבערהויפט ניט דערוועקען דעם יצר הרע, וויל היינט זאגט ער איהם: טהוא דאס! אין מארגען וועט ער איהם זאגען: טהוא יענעס! ביז ער וועט איהם זאגען: געה דיען עבודה זרה אדער געה זייא מיט איין ערוה, אונ דער מענש פאלגט איהם

ילוי עריות והולך ועובד ואחז"ל כל המקשה עצמו
יעה יהא בנידוי ולפיכך אמרו חכמים אפילו להסתכל
בהמה חיה ועוף בשעה שנזקקין זה לזה וכ"כ למה
רי שלא לגרות יצה"ר בעצמן וכ"ז בהרהור שמביא
די טומאת קרי בלילה והמוציא זרע במתכוין עונשו
מור מאד יותר וחשיב כאלו הרג הנפש וע"ז אמר
כתוב ידיכם דמים מלאו וחייב נידוי ואם לא נידוהו
נדין אוהו מן השמים ובגמרא ובאה"ע הפליגו בעונשו
אד . אוי להם לרשעים שמתפנקים אחר יצרם ואחר
אות לבם ומראה עיניהם שטורדין עצמן מחיי העוה"ז
ופן יורשין גיהנם. אשריהם לאלו שמכניעין את
בם ומשברים את רוחם לפני בוראם וזוכרין את
צרם ומתגברים על יצרם ומשתדלין להתרצות
מעשיהן הנאים לפני מי שאמר והיה העולם ועוצמים
ניהם כדי שלא ליהנות מדבר עבירה בעוה"ז ומתוך
ר זוכין בעצמן להקביל פני השכינה כמו שלמדו
"ל מקרא דכתיב עוצם עיניו מראות ברע וכתיב
תריה הוא מרומים ישכון וגו' מלך ביפיו תחזינה
עיניך :

פרק כה

בפרק זה יבואר חיוב הנשואין בחופה וקידושין לאיש הישראלי.

א) יתברך שמו של הקב"ה שברצונו להטיב עם בריותיו ברא כל העולמות ולא לתהו בראה אלא לשבת יצרה למלאות פני תבל למען יכירו כח מלכותו ולכן צוה יוצרנו ובוראנו לפרות ולרבות וכל מי שאינו עוסק בפו"ר כאלו שופך דמים וכאלו ממעט הדמות [היינו מה שנא' בדמות אלהים עשה אותו] וגורם לשכינה שתסתלק מישראל ועונו גדול מאד. וזמן הנישואין הוא משנעשה בן י"ח שנה וכדאיתא באבות בן שמונה עשרה לחופה ועכ"פ לא יאחר יותר משנעשה בן עשרים כדאיתא באבן העזר סימן ב' עי"ש וכל יום ויום שמאחר לישא אשה שלא מחמת אונס עובר בעשה מן התורה ואיתא בגמרא דמשנעשה בן עשרים ואינו רוצה לישא אשה הקב"ה כועס עליו מאד עי"ש. וגם פעמים רבות בא ע"י
עיכוב

הם. דער וואס איז מוציא זרע לבטלה – דער
אם מהוט מעשה אונן (אונאניזם) – איז א מוחרם פון
טט, וויא דיא גמרא זאגט. דיא שטראף פון
עלבען איז זעהר גרויס, ווייל עס איז גלייך וויא
ר וואללט געהרג'ט א מענשען אונ אויף דעם
עהט דער פסוק ידיכם דמים מלאו (אייערע האנד
ען פולל בלוט). דיא חכמים האבען פערבאטען
פילו זעהן וויא א בהמה, א חיה אדער א פויגעל
ז זיך כזדווג מיט איהר זכר, כדי ניט צוא
ערוועקען דעם יצר הרע. אז אך אונ וועה איז
יא רשעים, וואס גיבען נאך דעם יצר הרע אונ
ערליערען מיט דעם דיא וועלט אונ יענע וועלט,
ונ אז וואהל איז דיא, וואס בעהערשען זיך אונ
עצווינגען דעם יצר הרע אונ זעהען נושא חן זיין
יא נאטט אונ מאכען צוא זייערע אויגען ניט הנאה
וא האבען פון איין עבירה־זאך, דערפאר וועללען
יא זוכה זיין צוא מקבל זיין דיא שכינה, וויא דיא
ז"ל לערנען אב פון דעם פסוק: עוצם עיניו
מראות ברע (דער וואס מאכט צוא זיינע אויגען,
ט צוא זעהן שלעכטעס, זינדהאפטעס), אונ צום
ה' ווערדט אויסגעפיהרט: מלך ביפיו תחזינה עיניך
ייגע אויגען וועללען זעהן דעם קאניג – גאטט – אין
זיין גאנצער פראכט (ישעי' קאפיטל לג):

פרק כה

א) געלויבט אונ געדאנקט איז דער רבונו של עולם, וואס ער האט בעשאפען דיא גאנצע וועלט, אונ כדי זיין הערשאפט זאלל בעקאנט ווערען איבעראלל, איז זיין היילינגער ווילען, דיא וועלט זאלל זיין פולל מיט ברואים. דארום האט ער אונז געהייסען, מיר זאללען זיך מעהרען וויא דיא פיש פון ים. דער וואס איז זיך אלזא ניט עוסק אין פריה ורביה איז גלייך וויא ער וואללט פערגיסען בלוט, וויא ער וואללט קלענער מאכען נאטטעס געשטאלט (ווייל דער מענש איז בעשאפען, וויא עס שטעהט, בצלם אלהים, אין דער געשטאלט גאטטעס), אונ איז גורם דיא שכינה זאלל אוועק פון אידען. מען זעהט, אז דאס איז א גרויסע עבירה. דיא צייט פון חתונה האבען איז אכטצעהן יאהר, אבער יעדענ־פאללס ניט שפעטער פון צוואנציג. יעדען טאג, וואס געהט אוועק איבער'ן צוואנציגסטען יאהר, אז מען מיט'ן נים חתונה האבען עובר אויף איין מצות עשה (פרו ורבו וכו'). דיא גמרא זאגט, אז אויף דעם וואס האט נים חתונה אין דער צייט, איז
נאכט

עיכוב הנישואין למחלות גדולות והוא עובר על ושמרתם את נפשותיכם. גם ידוע שדבר זה מביא לאדם לידי הרהור ופעמים בא ע"ז ממילא לעון החמור ג"כ וכמאמרם [כתובות מ"ו] על הפסוק ונשמרת מכל דבר רע אזהרה שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה ומי זוטר הוא העון הזה שהביא מבול לעולם וגם ע"ז כתיב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וימיתהו ה' שסיבת מיתתו היה ג"כ עבור שהשחית את דרכו על הארץ וכמו שאחז"ל ונחשב כשופך דמים עבור זה כדאיתא בנדה י"ד ע"ש בגמרא שהאריכו מאד בגודל העון של הוצאת זרע לבטלה ולפעמים גורם עון זה לידי מיתת בנים קטנים שיולדו לו אח"כ כמו שכתבו בספרים. והנה כמה פעמים סיבת איחור הנישואין הוא מפני שדואגין שלא יהיה לו במה להתפרנס עם אשתו אבל באמת אינו רק עצת היצר כי האדם יש לו לבטוח בה' המפרנס לברואיו שלא יגרע מזונו בעבור שרוצה לקיים מצותיו. ומצוה על האב לראות שלא יתאחרו נשואי בניו ובנותיו כדי שלא יבואו לידי חטא וכבר אחז"ל המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא:

ב) קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהי לו לאשה ואז נקראת אשת איש ואם בא עליה חבירו חייב עליה מיתה וכיון שנתנה תורה קדשנו במצותיו וצוה לנו שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים דהיינו שיקדשנה ואח"כ תהיה לו לאשה שנא' כי יקח איש אשה וקיחה הוא דבר הניקח וליקוחין אלו הם מצות עשה מן התורה ואם קידש שלא בעדים לא הוי קידושין אפילו שניהם מודים:

ג) קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובועל אותה על אם הדרך והולך לו וזו נקראת בתורה קדשה ומשנתנה תורה נאסרה הקדשה שנא' לא תהיה קדשה מבנות ישראל לפיכך כל הבועל אשה לשם זנות בלא

בלא

נאטש זעהר אין כעס. אפט ווערדט מען דורך דעם גיט תתונה האבען שטארק קראנק, איז מען אויך עובר אויפ'ן: ושמרתם לנפשותיכם (איהר זאללט היטטען אייערע נפשות. אייער לעבען). אויך ברייננט עס דעם מענשען צוא הרהורים אונ ממילא קוממט ער צוא דער גרויסער עבירה פון הוצאת זרע לבטלה, וויא מיר האבען פריהער געבראכט. דיא עבירה האט אויך געבראכט דעם מבול אויף דער וועלט. צוליעב דער עבירה איז אויך געשטארבען יהודה'ס א זהן, אונ אפט שטארבען צוליעב דעם דיא קליינע קינדער ביא דעם וואס טהוט דאס. זעהר אפט איז דיא סבה וואס מען האט ניט חתונה אין דער צייט, ווייל מען האט מורא, אז מען וועט ניט קאנגען געבען א ווייב ברוידט – דאס איז אבער נעהר א פאלשער רעכענונג. מען דארף האבען בטחון אין גאטט, וואס גיבט אללע ברואים זייער לעבענסמיטטעל. אז ער וועט אויסהעלפען, בפרט אז מען איז מקיים זיינע א מצוה. דער פאטער מוז זעהן, עס זאלל זיך ניט פערשפאטיגען דאס הייראטען פון זיינע זיהן אונ טאכטער כדי זייא זאללען ניט קוממען צוא איין עבירה. דער וואס מאכט זיינע קינדער חתונה אין דער צייט, – זאגט דיא גמרא – אויף איהם געהט דער פסוק: וידעת כי שלום אהלך ופקדת את נוך ולא תחטא (אונ דוא וועסט וויססען, אז אין דיין געצעלט איז פריעדען אונ דוא וועסט בעזוכען דיין וואהנונג אונ וועסט ניט זינדיגען). ב) אמאל, איידער דיא תורה איז געגעבען געווארען, אז איינער פלעגט געהן אין גאס אונ בעגעגענען א פרויא וואס זיא איז איהם געוועזען געפאללען אונ ער איהר, פלעגט ער מיט איהר זיין. אונ זיא פלעגט שוין ווערען איין אשת איש. אבער ווייא דיא תורה איז אונז געגעבען געווארען אונ גאטט האט אונז געהייליגט מיט זיינע מצוות, פון דאמאלס אן מוז מען א פרוי פריהער מקדש זיין פאר עדות וויא עס שטעהט אין דער תורה: כי יקח וכו'. דיא קדושין אהן עדות, ווענן ביידע זיינען אפילו מודה אין דעם, האט קיין קראפט ניט. ג) פאר מתן תורה אז איינער פלעגט אין גאסס טרעפפען א פרוי, איז, אז זיא פלעגט וואללען, פלעגט ער איהר בעצאהלען אונ זיין מיט איהם אויפ'ן מיטטען וועג אונ זיך אוועקגעהן. אזעלכע רופט דיא תורה אן קדשה (זונה), אבער דיא תורה האט עס פערבאטען, וויא עס שטעהט: לא תהיה קדשה מבנות ישראל (עס זאלל ניט זיין קיין זונה פון אידישע טאכטער), העריבער אז איינער איז מיט א פרויא לשם זנות, אהן קדושין, אפילו זיא איז א

אידישע

לא קידושין אפילו היא ישראלית וקטנה שלא ראתה
ה טימיה או שטבלה לאחר נדתה לוקה מן ההורה
פי שבעל קרשה (רמב"ם שם) ואצ"ל שאם היא נדה
חייב כרת ואצ"ל כותית שקנאין פוגעין בו אם הוא
פרהסיא ואפילו בצנעא ענשו מפורש יכרת ה' לאיש
שר יעשנה וגו' ועון זה יש בו הפסד שאין בכל
עריות שבנו הבא מן הנכרית אינו בנו ונמצא הוליד
ן לעבודה כוכבים ומחלל את קרושתו כמש"כ כי
לל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר
ל נכר נימטריא אש כי הוא אש עד אבדון תאכל

בת אל נכר עם ז' אותיותיהם גימטריא השי כי
תשכח ממנו כל המצות כמשה"כ זנות וגו' יקח לב.
והסר אש מן קרש נשאר ענל כי הבן הוא ענל
וזהו כי חלל, ר"ל החליף) ועיין כ"ז בפוסקים
שהאריכו בדינים אלו:

ד) ולפיכך לאחר שנתנה ההורה אינו יכול לקיים
מצות פריה ורביה עד שישא אשה בחופה
וקידושין בפני עדים ומצוה גדולה היא מאד שאין
מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה או לישא אשה. כ"ז
כתוב בחכמה אדם מה שהעתיק מן הפוסקים. ובעו"ה
כהיום

ידישע, אֲפִילוּ אַ גאַנְץ יוּנְגע, וואס זיא קָאנן נָאךְ
ט זַיין קֵיין נִדָּה אָדֶער זיא איז גֶעוֶועןְ אִין טְבִילָה
ממט איהם מַלְקוּת עַל פִּי דִין, וַוייל עֶר איז
וֶועןְ מִיט אַ זוֹנָה. וָוענן זיא איז אַ נִדָּה קוּממט
אר דָעם כָּרֵת. וֶוענן זיא איז אַ עוֹבֶדֶת גִלוּלִים
ה "קַנָאִין פּוֹגְעִין בּוֹ" וָוענן דָאס קוּממט פָאר
פַרְהֶסְיָא (אֶפֶענְטְלִיךְ). נוּר וֶוענן אֲפִילוּ אִין דֶער
טילל איז עֶר אויךְ חַיָיב כָּרֵת, וויא עֶס שְׁטֶעהט
ו'. אִין דֶער עֲבֵירָה – זַיין מִיט אַ עוֹבֶדֶת גִלוּלִים –
ה דָא נָאךְ אַ פֶעהלֶער: דָאס קִינְד וואס וָוערְדט

גֶעבּאָרֶען בְּלַייבְּט דָאךְ אַ גֶאטְצֶענְדִינֶער, אוּנ דַאמִיט
אִיז מֶען מְחַלֵל (מֶען עֶנְטְהֵיילִיגְט) דִיא אֵיינֶענֶע קְדוּשָׁה,
וויא עֶס שְׁטֶעהט: כִּי חִלֵל יְהוּדָה וכו' (יְהוּדָה הָאט
עֶנְטְהֵיילִיגְט דִיא הֵיילִיגְקֵייט גָאטֶעס מִיט דָעם,
וָואס עֶר הָאט גֶעלִיעבְּט אוּנ איז גֶעוֶועןְ מִיט דֶער
טָאכְטֶער פוּן אַ פְרֶעמְדֶען גָאטט). ד) דֶערִיבֶּער קָאנן
מֶען נִיט מְקַיֵים זַיין דִיא מִצְוָה פוּן פְּרִיָה וּרְבִיָה
(מֶעהרֶען זִיךְ, הָאבֶּען קִינְדֶער), סַיידֶען דוּרךְ חַתוּנָה
בְּחוּפָּה וְקִדוּשִׁין, נָאךְ אִידִישֶׁען גֶעזֶעטְץ. וויא גְרוֹיס
דִיא מִצְוָה אִיז *), זֶעהט מֶען פוּן דָעם דִין, אַז מֶען
טאר

---

*) דִיא מִצְוָה פוּן פְּרִיָה וּרְבִיָה, חַתוּנָה הָאבֶּען, אִיז חָל אויף מֶענְשֶׁען צוּא אַכְטְצֶעהן יָאהר בִּיז צְוַואנְצִיג
אנן אִיז דִיא צַייט, אוּנ אַז עֶס גֶעהט אַוֶועק צְוַואנְצִיג יָאהר אוּנ עֶר גֶעהְמְט קֵיין פְרוֹיא נִיט איז דֶער
יבֶערְשְׁטֶער זֶעהר אִין כַּעַס אוּנ עֶר שִׁילְט אִיהם דֶערְפָאר (אַזוֹי שְׁטֶעהט אִין גְמָרָא קִידוּשִׁין דַף ל'). אִין
עס נִיט גֶענוּמֶען קֵיין פְרוֹיא אִין דֶער צַייט וויא דֶער דִין איז, איז נִיט נוּר וָואס עֶר איז נִיט מְקַיֵים דִיא
צְוָה, עֶר קוּממט דוּרךְ דָעם צוּא פִּיעל עֲבֵירוֹת: נִבּוּל פֶּה, הִרְהוּרִים, הוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָלָה חָלִילָה, וָואס
ם איז שְׁרֶעקְלִיכֶע עֲבֵירוֹת וָואס אַז דֶער מֶענְשׁ וֶועט גֶעבֶּען אַ קוּק דִיא מַאֲמָרִים פוּן חז"ל אִין גְמָרָא
נ אִין זוה"ק וָואס וֶוערְדט גֶערֶעדְט וֶועגֶען דָעם וֶועט עֶר פַארְצִיטֶערְט וָוערֶען פוּן גְרוֹיס פוֹרְכְט, אוּנ
ס איז גָאר קֵיין עֶרֶךְ אוּנ קֵיין שִׁיעוּר נִיט צוּא דִיא עֲבֵירוֹת וָואס קְלוֹיבֶּען זִיךְ אויף בַּייא יוּנְגֶע לַייט מַאנְס-
רְזאהנֶען אָדֶער מֶאדְלִיךְ וועלְכֶע פַארְזָאמֶען לַאנְג אוּנפֶערְהֵייַראטֶעט, פִּיעל נִבּוּל פֶּה, פִּיעל הִרְהוּרִים, פְּרִיצוּת
נ נָאךְ אַזוֹינֶע עֲבֵירוֹת וָואס וֶוערְדט אויפְגֶעטְהוּן טָאג טֶעגְלִיךְ וָואס דִיא הוֹיפְּט סִבָּה פוּן דָעם איז נוּר דֶער
וּנְג וַוארְטֶען מִיט דֶעם חַתוּנָה הָאבֶּען וויא דֶער דִין איז. אויךְ קוּממט דוּרךְ דָעם צוּא קְרַאנְקְהֵייטֶען אוּנ
ךְ אַנְדֶערֶע צָרוֹת. זַייעֶר אַנְטְוָוארְט איז בֶּעוואוּסְט זַייא מוּזֶען זוּכֶען פְרִיהֶער אַ צְוֶועק צוּם לֶעבֶּענְסְמִיטֶעל-
ס איז אָבֶּער נָאר פוּן דֶעם אוּנ-פֶערְזִיכֶערוּנג אִין גָאטט ב"ה וָואס עֶר שְׁפֵּייזְט דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט, דָענן
א הָאבֶּען גֶעלֶעבְּט אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערְן וָואס הָאבֶּען חַתוּנָה גֶעהַאט גָאר יוּנְג, הָאבֶּען זַייא דָען נִיט רוּהִיגֶער
ג בֶּעסֶער גֶעלֶעבְּט זַייעֶר לֶעבֶּען וויא מִיר הַיינְט?! מִיר הָאבֶּען אִין דֶעם שְׁלֶעכְטֶען פִיהרוּנְג מֶעהרֶער
וּטְגֶערֶעדְט אִין אַיין אַנְדֶער אָרְט (קוּנְטְרֵס דָבָר בְּעִתּוֹ לְסֵפֶר מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל). אַז וָואהל איז דִיא מֶענְשֶׁען
ס פַארזִיכֶערֶען זִיךְ אִין גָאטט ב"ה אוּנ פִיהרֶען זִיךְ אִין אַלְלֶע עִנְיָנִים וויא דֶער רָצוֹן פוּן גָאטט ב"ה
ן זַיין הֵיילִיגֶע תּוֹרָה, וָואס זַייא מַאכֶען זִיךְ מִיט דָעם גְלִיקְלִיךְ אִין בֵּיידֶע וֶועלְטֶען, אוּנ אַז וָואהל איז
א עֶלְטֶערְן וָואס שְׁפַארְקֶען זִיךְ אִין דֶעם חַתוּנָה מַאכֶען דִיא קִינְדֶער צוּא דִיא צַייט סָמוּךְ לְפִרְקָן. דִיא
רָא זָאגְט אַז אויף זַייא גֶעהט דֶער פָּסוּק וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ (דַיין הוֹיז וֶועט זַיין פְרֵייא פוּן עֲבֵירוֹת) וכו'

בהיום התחילו בארצות רחוקות איזה רשעי ישראל לפרוץ פרצות בישראל הפרו חוק התורה ואין נושאין נשים בכלל כדת משה וישראל אלא הולך לבית הזונות או שפוגע אשה בשוק כפי הנאות לו בעיניו הזונים נכריה או **ישראלית** ונכנס עמה בערכאות של עו"ג ויושין ביניהם קאָנטראַקט על איזה שנים אוי לעינים שכך רואות אוי לאזנים שכך שומעות שכך עלתה בימינו. והנה לא מיבעיא אם היתה עו"ג כבר ידוע מעשה דפינחס הכתוב בתורה ויותר גרוע מזנה הרבה שהתם לא היתה בקביעות והכא הוא ממש חיתון של אישות בקביעות על כמה שנים וגם מוליד בן לע"ג וכנ"ל. וכבר מלא גודל עון זה בתנ"ך בכמה מקומות וביותר בעזרא [קאפיטל ט"ת] שהתמרמר מאד על עון של חיתון עם העו"ג וכתוב שם שעל עון זה אנף ה' בנו עד לכלה לאין שארית ופלטה עי"ש בקרא וגם מה יהיה לבסוף מהבנים הנולדים לו מן הנכרית עובדת כוכבים אוי ואבוי יהיה לנפשי ולכל הנולדים ממנו באופן זה וגם ממילא מובן כיון שאשתו היא עובדת כוכבים ממילא כל מאכליו הוא מנבלות וטריפות ובשר חזיר ויין האסור וכל הדברים המתועבים וגם מה יהיה מכל השבתות ויו"ט שלו הכלל הוא מלא מעונות ופשעים מכל שעה שהוא חי על פני האדמה ועל הכל יצטרך לתת דין וחשבון לפני מלך הכבוד אלא אפי' אם לקח אשה ישראלית באופן המגונה והמכוער הזה ג"כ מסתעף כמה עונות ופשעים גדולים עי"ז כי מלבד שהוא מבטל עשה בידים שצונו הש"י מקבלת התורה והלאה לישא אשה ע"י חופה וקידושין כדת משה וישראל והוא פורש מדרכי הצבור ובירר דרך רשע לעצמו לילך בנימוסי העו"ג לבד כל זה אשה מרשעת כזו בודאי אינה טובלת לנדותה וחייב כרת על כל ביאה וביאה (ולא יחשוב ברכת שלום לנפשו לומר כבר חוייבתי כרת מביאה ראשונה שבאתי עליה ואין נ"מ כשאעבור עוד הפעם ע"ז לא כן אחי כי מכל פעם ופעם נברא משחית אחר להשחית את נפשו ואיתא במדרש שהקב"ה נותן כח לרשעים לקבל יסוריהם על כל עבירה ועבירה) ומי יוכל לשער גודל היסורין והבזיונות שיסבול בעולם הגמול על כל פעם ופעם שהוא עובר על עבירה חמורה כזו שהדין בזה ליהרג ולא לעבור אפילו אם היו כופין אותו לזה דהלא נדה מכלל עריות הוא והכא הוא עובר בשאט נפש למלאות תאותו ועיין לקמן בסוף הלכות נדה מה שכתבנו שם בגודל עונש הבא על אשתו

וואָר ניט פֿערקויפֿען קיין ספר תורה סיידען צום צוועק צוּא לערנען תורה אָדער חתונה צוּא האָבען. אין אויסלאַנד געפֿינען זיך יעצט, בעוונותינו הרבים, אַזעלכע רשעים וואס האָבען גאר ניט חתונה נאָכ'ן אידישען דת אונ – אָדער זייא געהען צייטענווייז אין דיא בתי זונות אָדער – זייא לעבען מיט פֿרויען – מיט אידישע אָדער אַנדערע, דאס איז שוין בייא זייא ניט קיין גרויסע נפֿקא מינה – מיט אַ קאָנטראַקט, דאס הייסט: זייא שרייבען זיך אָב מיט דיא פֿרויען, אַז זייא פֿעראייניגען זיך אויף אַ געוויסע צייט – אויף עטליכע יאהר געוועהנליך – אונ נאך דעם פֿערלויף פֿון דער צייט איז אויס שותפֿות. וועה אונז, וואס מיר מוזען זעהן מיט אונזערע אויגען אַזעלכע שרעקליכע עבירות. ווענן דיא פֿרויא איז אַ עובדת גלולים איז דאך דיא עבירה געוויס אונגעהייער גרויס, וויא מיר זעהען מעשה פֿון זמרי בן סלוא אין דער מדבר. אונ דא איז נאך פֿיעל ערגער, וויל דא איז אויף שטאַנדיג. וועגען דער עבירה ווערדען אויך גערעדט אין פֿיעל ערטער פֿון תנ"ך, בעזונדערס אין עזרא, וועלכער ערגערט זיך זעהר שטאַרק אויף דעם מתחתן זיין זיך מיט געטצענדינער, וואס פֿאר דער עבירה איז גאָטט אויף אונז געוואָרען אין כעס צוּא פֿערניכטען אונז. אונ וואס וועט זיין פֿון דיא קינדער? זייא וועללען דאך געוויס זיין עובדי גלולים. חוץ דעם, אַז דיא פֿרויא איז אַ עובדת גלולים ממילא איז דאך דיא קיך שוין אויך אַ טרפֿה, אויך ווייס מען שוין ניט פֿון שבת אונ יום טוב, אונ אַזוי פֿערדיענט מען יעדען אויגענבליק אַיין נייע עבירה. נור ניט דוקא אַ עובדת גלולים – אַ אידישע פֿרויא אַז מען נעהמט אויף אַזאַ אַרט קוממט פֿון דעם אויך אַרויס פֿיעל גרויסע עבירות. דענן חוץ, וואס מען איז בידים מבטל דיא מצוה צוּא נעהמען אַ ווייב כדת משה וישראל, חוץ דעם נעהט אַזאַ פֿרויא געוויס ניט אין מקוה אונ מען איז חייב כרת פֿאר יעדען מאָל זיין מיט איהר. היינט וויא גרויס וועט זיין דיא שאַנדע, דיא יסורים, וואס מען וועט האָבען אויף יענער וועלט פֿאר דעם, וואס מען האט אַזוי אָפֿט עובר געווען אַזאַ גרויסע עבירה, וואס מען דאַרף זיך פֿאַר איהר מוסר נפֿש זיין ווענן מען וואללט דערצו געצוואונגען געווען.

דיא

אשתו נדה וכ״ש בזו שהיא נדה וגם מופקרת. והנה בגמרא איתא א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן כל העושה מצוה אחת בעוה״ז מקדמתו והולכת לפניו לעוה״ב שנאמר והלך לפניך צדקך וכל העובר עבירה בעוה״ז מלפפתו והולכת לפניו וכו׳ ר׳ אלעזר אומר קשורה בו ככלב וכו׳ וכתב שם רבינו המהרש״א ענין נפלא ויקר והוכן דבריו דיש לדקדק מה שאמרו אצל מצוה מקדמתו וכו׳ ואצל עבירה מלפפתו אמנם הנה נודע כי מכל מעשה מצוה נברא מלאך רוחני קדוש והמלאכי׳ הללו הם תמיד מליצי יושר עבורו והם כבנים אצל אביהם כי הוא בראם בפועל כפיו או ע״י פיו בתורה ובתפלה וכן רחמנא ליצלן בעבירה נולדו מלאכים מקטרגים מחבלים והם נוקמים ממנו לעתיד בכל מיני צער ויגון ע״ד מהרסיך ומחריביך ממך יצאו וגו׳. והנה נראה דרך העולם כשמוליכין את איש אחד לחתונה או לסעודה אין צריך המוליכו לאחוז בידו בחוקה ולהפשו דבטוח הוא דבודאי ילך אחריו ולא ישמט כלל ממנו כי מי פתי לא ירצה לילך למקום סעודה לאכול ולשתות ולשמוח אבל אם מוליכין את אחד לנרדום להרגו שם צריך המוליכו לאחוז אותו בידו בחוזקה וללפפתו שלא ישמט מלילך אחריו כי ירא פן יברח ממנו. כן הוא במעשה המצות כשהאדם הוא זכאי והולך בדרך הישר לפני ה׳ יתברך כל ימי חייו ומה שפגם וקלקל תיקן ושב בתשובה בעודו בחייו אזי כשנפטר ובא לעוה״ב באים לקראתו כמה כתות נשמות צדיקים וכמה מחנות מלאכי השרת ובפרט אותם שהוא בראם במעשה ידיו ע״י התורה והמצות ובאים לקראתו בקול מצהלים בקול ששון וקול שמחה בשירים ותשבחות ומרקדים לפניו ומוליכים אותו לג״ע בקולי קולות של הלול ושמחה ומכריזים לפניו פנו מקום לצדיק פלוני בן פלוני שבא עתה כך וכך מעשיו אשר עשה כך וכך הורתו ותפלתו שסיגל בעודו בחיים ועושין לו כבוד גדול שאין לבאר ע״כ אמר אצל צדיק לשון מקדמתו כי הם אינם צריכים לאחוז בידיו ולהוליכו בחוקה כי בטוחים הם שלא יברח מהם כי מי לא ירצה לרוץ למקום עונג כזה עין לא ראתה ע״כ הם מקדימים והולכים לפניו רק להראותו הדרך שילך בה אחריהם אבל אם האדם אינו זכאי ועשה עבירות כל ימיו אזי כשנפטר באים כמה מלאכי חבלה ובפרט אותם שבראם בעונוהיו המרים שדים ולילין והם לבושים שחורים ומתעטפים שחורים ובאים עליו בקול יללה ובכי וצעקה ומכריזים עליו אוי לפלוני בן פלוני שיצא מן העולם ריקם מזכיות ריקם ממעש״ט ומפרסמים מעשיו הרעים בעולמות העליונים וחשך משחור תארו וכו׳ ומוליכין אותו לגיהנם בחרפות ובזיונות וא״כ לא יחמוד כלל למקום

יא גמרא זאגט: כל העושה מצוה אחת וכו׳ דער ואס מהוט איין מצוה אויף דער וועלט גיעהט זיא איהם ארויס ענטגעגען אויף יענער וועלט אונ געהט איהם פאראוים, וויא עס שטעהט וכו׳, דער וואס טהוט וויעדער איין עבירה, נעהמט זיא איהם אן אונ געהט הינטער איהם וכו׳. ר׳ אליעזר זאגט, אז יא איז אן איהם געבונדען וויא אהונד וכו׳. דער הרש״א ערקלארט דיא גמרא אזוי: איינגענטליך איז ער מאמר הגמרא אונפערשטאנדליך: וואס הייסט יא מצוה געהט דעם מענשען פאראוים, וואהרענד יא עבירה געהט איהם פון הינטען. דיא מעשה איז בער גאנץ איינפאך: אז מען פיהרט א חתן צוא ער חופה — זעהען מיר — דארף מען איהם ניט צו־אלטען פעסט, נוייל מאן קאנן זיכער זיין, אז ער עט אליין געהן זעהר גערן, מען דארף איהם אלזוא ט צוהאלטען אונ מען קאנן געהן פאראוים; ערקעהרט, אז מען פיהרט א מארדער צוא דער ליה, מוז מען איהם שוין בינדען אונ פעסט צו־האלטען, ער זאלל ניט ענטלויפען. דער מענש, וואס איז אויף דער וועלט געגאנגען בדרך הישר, אונ ווענן ער האט זיך אין וואס עס איז בעגאנגען, האט ער תשובה געטהון, אזעלכען, אז ער שטארבט, געהען ארויס טויזענדער מלאכים ענטגעגען, איבער־הויפט דיא וואס זיינען בעשאפען געווארען דורך זיינע מצוות, אונ זייא פיהרען איהם מיט גרויס פאראר אין גן עדן. דאס מיינט דיא גמרא מיט דעם, וואס זיא זאגט, אז דיא מצוה געהט דעם מענשען פאראוים, דאס הייסט: דיא מלאכים, וואס ווערען בעשאפען פון דיא מצוות, געהען איהם פאראוים אונ פיהרען איהם מיט פאראר אין גן עדן פונקט וויא מען פיהרט דעם חתן צוא דער חופה. פון דיא עבירות וויעדער ווערען בעשאפען מלאכי חבלה, אונ זייא האלטען שוין דעם מענשען פעסט צוא אונ געהען איהם נאך, בעת זייא פיהרען איהם אין גיהנם, כדי ער זאלל ניט אנטלויפען, פונקט וויא דיא תליינים היטען גוט דעם מארדער, ער זאלל זיך ניט ארויסרייסען פון ווייערע

למקום כזה כי יודע בבירור שלא יאכל שם בשר ודגים וא"כ אולי יברח מהם ולזה אמר מלפפתו מאחזים אותו בחוקה ומוליכים אותו לגיהנם. והנה כאשר האדם יתבונן במאמר הזה יאחזנו רעד מלעבור עוד על איסור זה כי הלא לעתיד תהיה התמונה של המופקרת קשורה בו ככלב בכל מקום שילך ואז יבוסה כלמה פניו לעין הכל כי הכל ידעו את גודל רשעתו רחמנא ליצלן מהאי בושתא ויזכנו לישב בג"ע העליון בין הצדיקים:

פרק כו

בו יבואר דין מלבושי שעטנז [מלוקט מיו"ד הלכות שעטנז ומחכ"א] וגם יבואר בו דיני הקפת פאת הראש והזקן [מרמב"ם ויו"ד סימן קפ"א והאחרונים]:

ועתה נדבר קצת מענין איסורי שעטנז. א) כתיב בתורה לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו וקבלו חז"ל דלא נקרא צמר אלא צמר רחלים ושל איל שהם הכבשים אבל צמר גמלים שקורין (קעמעל הא̇ר) או של ארנבה שקורין (הא̇זין הא̇ר) וכן של שאר בהמה וחיה לא נקרא צמר ולכן כל מיני צמר חוץ משל כבשים מותר עם הצמר ועם הפשתן אבל של כבשים אסור עם הפשתן וכן קנבוס (שקורין קא̇נא̇פ-לעם) וכן צמר גפן (שקורין באַוויל) מותר אפילו בצמר רחלים. ב) אין לכלאים שיעור שאפילו חוט כל שהוא של צמר בבגד גדול של פשתן או איפכא אסור ללובשו אפילו מצדו השני אע"פ שהצד שבו הכלאים נגרר ע"ג הקרקע ואפילו נאבד החוט ולא ידענו מקומו לא שייך בו ביטול ואסור. ג) המחבר יחד בגד צמר עם בגד פשתן אפילו כשתפרם בחוט של משי וכן התופר בגד צמר בחוט של פשתן או איפכא או שקשרן יחד בקשר של קיימא כל זה אסור משום שעטנז מדאורייתא. ד) כל רגע שמשהה האדם על עצמו כלאים עובר בלאו ע"כ תיכף כשנודע לו שהוא לבוש כלאים חייב לפושטו. גם אסור להלביש את חבירו או לכסהו בכלאים משום ולפני

זַייעֶרֶע הָאנד. אַז מֶען זָאלל גוּט בֶּעטְרַאכְטֶען דִיא גְמָרָא, דַארְף מֶען הֶערֶען אַ פֶּערְצִיטְטֶערְטֶער, וֶוענְן עֶס קוּמְמְט אֲפִילוּ נוּר אַרוֹיף אַ גֶעדַאנְקֶען וֶועגֶען אַיין עֲבֵירָה. עֶס אִיז שְׁרֶעקְלִיךְ דֶער גֶעדַאנְק, אַז דִיא גֶעשְׁטַאלְט פוּן דֶער זוֹנָה וֶועט צוּא מִיר צוּגֶעבּוּנְדֶען זַיין חַיִּיא אַ הוּנְד (ווִי ר' אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אִין דֶער גְמָרָא וָואס מִיר הָאבֶּען גֶעבְּרַאכְט) אוּנ אַלֶּע וֶועלְלֶען ווִיסֶּען וָואס פַאר אַ גְרוֹיסֶער בַּעַל עֲבֵירָה אִיךְ בִּין גֶעוֶוען. דֶער גֶעדַאנְק אַלַיין דַארְף. אוּנְז אָבְּהַאלְטֶען פוּן דֶער גְרוֹיסֶער עֲבֵירָה. אוֹיךְ אִיז דִיא זַאךְ אִין כְּלָל פוּן פּוֹרֵשׁ מִדַּרְכֵי צִבּוּר דָאס הֵייסְט עֶר זוּנְדֶערְט זִיךְ אָב פוּן אִידִישֶׁע וֶועגֶען וָואס אוֹיף זַייא זָאגְט דִיא גְמָרָא אַז עֶס אִיז גָאר קֵיין בְּרֶעג נִיט צוּא זַייעֶרֶע יְסוּרִים אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט.

פרק כו

יֶעצְט וֶועלְלֶען מִיר אַ בִּיסֶעל רֶעדֶען וֶועגֶען דֶעם אִיסוּר פוּן שַׁעַטְנֵז. אִין דֶער תּוֹרָה שְׁטֶעהְט: דוּא זָאלְסְט נִים טְרָאגֶען שַׁעַטְנֵז: וָואלל אוּנ פְלַאקְס צוּזַאמֶען, אוּנ דִיא חז"ל הָאבֶּען בְּקַבָּלָה, אַז וָואלל הֵייסְט נוּר: שָׁאפְּסֶענְוָואלל. אָבֶער אַנְדֶערֶע סָארְטֶען וָואלל ווִיא קָאמֶעל- אוּנ הָאזֶען וָואלל אָדֶער פוּן אַנְדֶערֶע חַיּוֹת מֶעג מֶען טְרָאגֶען צוּזַאמֶען מִיט פְלַאקְס. קַאנַאפְּלֶעם אוּנ בַּאוּויל מֶעג מֶען אוֹיךְ טְרָאגֶען אֲפִילוּ מִיט שֶׁאפְּסֶען וָואלל. ב) דֶער אִיסוּר אִיז וֶוענְן אִין פְלַאקְסֶענֶעם בֶּגֶד אִיז אִין גַאנְצֶען אַיין פָאדִימֶעל וָואלל אָדֶער פֶערְקֶעהְרְט אִין אַיין וָואללֶענֶעם אַיין פָאדִים פְלַאקְס וֶוענְן דֶער פָאדִימֶעל אִיז אֲפִילוּ פוּן דֶעם אַנְדֶערְן זַייט, וֶוענְן יֶענֶער אָרט, וואוּ דִיא שַׁעַטְנֵז אִיז, שְׁלֶעפְּט זִיךְ אֲפִילוּ אִין דֶער עֶרְד, וֶוענְן דֶער פָאדִימֶעל אִיז אֲפִילוּ פֶערְלָארֶען אִין גַאנְצֶען בֶּגֶד, אַזוֹי אַז מֶען ווֵייס נִיט, וואוּ עֶר גֶעפִינְט זִיךְ דָארְטֶען — אִין דִיא אַלֶּע אוֹפַנִים בְּלַייבְּט דֶער אִיסוּר פוּן טְרָאגֶען שַׁעַטְנֵז. ג) מֶען טָאר אֲפִילוּ נִיט צוּנוֹיפְנֶאהֶען אַ פְלַאקְסקְלֵייד מִיט אַ וָואללֶענֶעם קְלַייד, וֶוענְן אֲפִילוּ דֶער פָאדִים, מִיט וֶועלְכֶען מֶען נָאהְט זֵיי צוּנוֹיף, אִיז אַ זַיידֶענֶער. דִיזֶעלְבֶּע טָאר מֶען נִיט נָאהֶען אַ וָואללֶענֶעם בֶּגֶד מִיט אַ פְלַאקְספָאדִים אוּנ פֶערְקֶעהְרְט, אֲפִילוּ פֶעסְט פֶערְבִּינְדֶען אַ וָואללְקְלַייד מִיט אַ פְלַאקְס-קְלַייד אוּנ טְרָאגֶען אַזוֹי טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט. אוֹיף דִיא אַלֶּע זַאכֶען אִיז דָא אַיין אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה. ד) יֶעדֶען אוֹיגֶענְבְּלִיק, וָואס מֶען טְרָאגְט אוֹיף זִיךְ שַׁעַטְנֵז, אִיז מֶען עוֹבֵר אַ לָאו, דֶערִיבֶּער מוּז מֶען אוֹיסְטָהוּן דֶעם בֶּגֶד גְלַייךְ ווִיא מֶען דֶערְגֶעהְט, אַז אִין אִיהם אִיז דָא שַׁעַטְנֵז. אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט אָנְקְלַיידֶען אָדֶער צוּדֶעקֶען דֶעם צְוַוייטֶען מִיט שַׁעַטְנֵז

ור לא תתן מכשול. ה) מדכתיב לא תלבש שעטנז
בגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך קבלו חז"ל דאינו
אסור מן התורה אלא לבישה או העלאה וכסוי
ע"פ שאינו לובש אך הגוף נהנה ממנו אבל להציע
תחתיו מותר מן התורה אבל מדרבנן אסור להציע
תחתיו ואפי' עשר מצעות זה ע"ג זה וכלאים תחתיה
אסור. ז) הלוקח כלי צמר מעכו"ם צריך לבדוק יפה
פה שמא הם תפורין בפשתן וצריך להתיר כל
התפירות ואפילו העכו"ם אומר שהפרן בקנבוס או
משי אינו נאמן ואסור לומר לעכו"ם לתפור לו בגדים
אא"כ נותן לו חוטי קנבוס או משי ויזהירנו שיבדוק
נח"כ אם לא החליף ואז יענש ע"פ נמוסיהם ויתירא
וזה (כ"כ בח"א) וי"א דיכול לבדוק כי של פשתן
בה מהר ושל קנבוס הולך ושורף ושל משי נכרך
וי"א סימן אחר שכאשר ימשוך החוט במין שערות
ארוכות הוא קנבוס ויש אומרים דאין מועיל שום
בדיקה:
עתה נתחיל בעזרת הש"י לבאר דיני הקפת פאת

הראש והזקן. אסור להעביר שער הזקן ולא אסרה התורה אלא בתער שנאמר ולא תשחית את פאת זקנך דבר שהוא משחית וזהו תער. והמעבירו בתער עובר בחמשה לאוין שיש בו ה' פאות אבל במספרים מותר אפילו כעין תער דהיינו סמוך לבשרו ומ"מ נזהרין כשמסתפרין במספרים שיעשה הגילוח בחלק העליון מן המספרים ולא בהתחון שאם יעשה בהתחון לבד הוי כתער. וכ"ז מצד הדין אבל באמת נכון ליזהר אפילו במספרים כי כתבו המקובלים שבזה עוקר צינורות הקדושה מלמעלה:

ב) פאות הזקן הם חמשה ורבו בו הדעות לפיכך ירא שמים יצא את כולם ולא יעביר תער על זקנו כלל ואפי' על שפה העליונה או תחת הגרון:

ג) ועל פאות הראש יש ג"כ לאו בתורה והוא מה שכתוב לא תקיפו פאת ראשכם וי"א דפאות הראש אסור מן התורה אפילו במספרים כעין תער דהיינו סמוך לבשרו. ושיעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון

ייל מען בריינגט דאדורך יענעם צוא איין עבירה.
) ווייל עס שטעהט אין דער תורה: „דוא זאללסט
ים אנטהון קיין שעטנז", אויך: „א קלייד פון שעטנז
אלל אויף דיר ניט ארויף", האבען דיא חז"ל
קבלה, אז דווקא אנטהון אויף זיך, אדער צודעקען
ך מיט שעטנז טאר מען ניט מן התורה אבער
ונטערן זיך מאג מען אונטערבעטען א בגד שעטנז.
בער מדרבנן ווערליג וויא דיא רבנן, דיא חכמי
תלמוד האבען איינגעפיהרט) טאר מען אפילו ניט
ונטערבעטען קיין שעטנז, ווענן עס ליעגען אפילו
יבער דעם בגד פון שעטנז — אנדערע בגדים.
) אז מען קויפט א וואללענעם בגד ביא א עובד
לולים מוז מען גוט אונטערזוכען, אויב ער איז ניט
גענאהט געווארן מיט פלאקס, דאנן מוז מען אבטרענען
ללע נאהט. ווענן דער עובד גלולים זאגט, אז עס
יז גענאהט מיט זייד, איז ער ניט בעגלויבט. בע-
פעללען ביא א עובד גלולים איין ארבייט — צוא
אהען א בגד — טאר מען ניט, סיידען אז מען גיבט
יהם זיידענע פאדים צום נאהען, און דאנן מוז
ען איהם אויך אנזאגען, אז אויב ער וועט ניט
אהען מיט דיא פאדים וואס מען גיבט איהם, וועט
ען איהם קלאגען אין סוד. דאנן וועט ער מורא
אבען. עס זיינען דא דעות, וואס זאגען אז מען

קאנן דערקאנען מיט וואס פאר א פאדים עס איז גענאהט געווארען, און זייא גיבען איבער זאנאר סימנים אויף דעם, אבער נאך אנדערע מיינונגען איז אונמאגליך צוא דערקאנען.

יעטצט וועללען מיר א ביסעל רעדען וועגען דיא דינים פון גאלען א בארד. דיא עבירה איז דווקא אויפ'ן גאלען, אבער אראבשערען דיא בארד איז אויף דעם ניט פערהאן קיין לאו אין דער תורה, נור מען דארף זיך היטען, מען זאלל שערען מיט דעם אויבערשטען טהייל פון דער שער דענן מיט דער אונטערשטער איז עס גלייך וויא גאלען. דאס איז אללעם על פי דין, אבער על פי הקבלה טאר מען אפילו שערען דיא האאר פון בארד אויך ניט. ב) אין פסוק שטעהט: לא תשחית את פאת זקנך (דוא זאללסט ניט פערדארבען דעם בערג (פאה פון דיין בארד) און פאות פון בארד גיבט עס פינף. וועלבע דיא תורה מיינט — אין דעם זיינען דא פערשיעדענע דעות, דארום טאר מען קיינע ניט גאלען, אפילו אונטערן האלז, אפילו דיא וואנסעס. ג) אויף דיא פאות פון קאפ איז אויך דא א לאו מן התורה, אז מען טאר זייא ניט אראבנעהמען אין גאנצען. פאה פון קאפ הייסט ביז אונטערן אויער, דעם ארט וואו עס הויבט זיך אן דער

התחתון יוצא ומתפרד שם וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד מצד שהוא בכלל פאות הראש ומשם ולמטה מתחלת פאת הזקן , ובעו"ה מצוי שמעבירין את הפאות עד סמוך לבשרן ממש ואין משיירין כלל ויש בזה חשש דאורייתא והיה להם לשייר עכ"פ קצת מן הקצת וביותר מזה יש מהבחורים שבעת שהספר מספר ראשו הוא מגלח לו השער שאצל אזנו לצד הפנים והוא מחמת שמוטעין שחושבין שפאת הראש נקרא רק מה שאנו קורין פאה ולא כן הוא כאשר כתבנו והוא לאו גמור דאורייתא לד"ה וגם זה הלאו הוא אפילו על הניקף וכנ"ל וע"כ אפי' אם המספר הוא עו"ג יש לישראל להזהירו שלא יגע בו כלל במקום ההוא . וגם במרחץ מותר להפסיק את המספר שלא יגלח במקום ההוא אם יהיו דבריו נשמעין לו וכמבואר בא"ח סימן פ"ד דכדי לאפרושי מאיסורא מותר אפילו במרחץ ע"ש :

ד) אחד המקיף פאת הראש ואחד הניקף ואחד המשחית פאת הזקן או הנשחת חייבין אלא שהניקף כיון שאין עושה מעשה אינו לוקה אא"כ מטה ראשו או זקנו אליו להקיפו אבל איסורא איכא אע"פ שאינו מסייע כלל לפיכך אסור להיות ניקף ונשחת אפילו ע"י עו"ג ואפילו אינו מסייע כלל כגון שאינו מטה את עצמו אליו כלל . ומותר ישראל להקיף את פאת ראש העו"ג ולהשחית פאת זקנו כיון שאינו מוזהר העו"ג בזה כלל :

ה) והנה לפי מה שביארנו שיש כמה איסורי תורה בהשחתת פאת הראש והזקן מה מאד צריך האיש הישראלי ליזהר בזה ואפילו אם נזדמן במקום שהופקר איסור זה אצל פתאים וקלי הדעת והם מלעיגים עליו עבור זה אין לו לחוש לזה כלל וכבר אחז"ל מוטב לו לאדם להקרא שוטה כל ימיו ואל יהי רשע שעה אחת לפני המקום וכ"ש בזה העון החמור שהוא עובר תמיד כשמגלח על חמשה לאוין ואפילו אם אינו יהודי מגלחו ואם הוא מגלח את עצמו עובר עוד בחמשה לאוין שהלאו דלא תשחית קאי על המשחית ועל הנשחת [כדאיתא ברמב"ם ובתוספתא] כמה יש לו להיות זהיר בזה . ובעו"ה יש כמה אנשים המתנודדים בארצות הרחוקות שהופקר אצלם איסור זה ואינם מתבוננים כי בנפשם הוא כי במשך איזה שבועות יתרבו עליו כמה מאות עבירות
ומכל

דער אונטערשטער באק. היינטיגע צייטען איז בעונותינו הרבים, איינגעפיהרט געווארען בייא פיעל אידען, אראבצונעהמען דיא פאות אין גאנצען, ניט איבערלאזענדיג אפילו עטוואס, אונ דאס טאר מען ניט. אנדערע בחורים לאזען זיך אבגאלען דיא האאר וואס ביין אויער צום געזיכט צו, וויל זייא מיינען, אז פאה הייסט נור דאס וואס מיר רופען פאה, דאס איז אבער א טעות, וויא מיר האבען ערקלאהרט, אונ דאס איז איין אמת'ער לאו מן התורה וועלכער ליעגט אי אויף דעם שערער אי אויף דעם געשערטען. אונ אז דער שערער איז א עו"ג, מוז מען איהם אנזאגען, ער זאלל דעם ארט ניט אנריהרען. אין מרחץ קאנ מען אויך אבהאלטען דעם שערער, ער זאלל דא ניט טשעפען (אבוואהל מען רעדט דברי תורה אין מרחץ) ווענן ער וועט נור פאלגען נאטירליך. ד) דיא עבירה פון אבגאלען דיא בארד אונ פון דעם אראבנעהמען דיא פאות ליעגט סאי אויף דעם וואס טהוט עס סאי אויף דעם וואס לאזט עס זיך טהון, אבער מלקות קוממט נור דעם, וואס טהוט דיא עבירה בידים, אונ דער וואס לאזט זיך אראבנעהמען דעם בארד אונ פאות קוממט מלקות נור אז ער האט צו דעם צוגעק אויסגעשטעלט דיא קאפ אדער דיא בארד. נור איין איסור איז דא אין אללע אופנים, ווען מען העלפט אפילו גאר ניט דערצו אונ ווענן דער ראזירער אדער דער שערער איז אפילו א עו"ג. א איד מאג אבגאלען א עו"ג דעם בארד אונ אראבנעהמען דיא פאות. ה) וויא מען זעהט, איז אין דעם אבגאלען דיא בארד אונ אראבנעהמען דיא פאות פאראן אסך איסורים, אונ וויא דארף מען זיך שוין היטען אין דעם אונ ניט קוקען אויף דיא לייכטזיניגע וואס לאכען פון דעם אב. עס איז פיעל בעססער דעם מענשען – זאגט דיא גמרא – צו הייסען א שוטה זיין גאנץ לעבען, איידער זיין איין אויגענבליק א רשע אין דיא אויגען פון גאטט. בפרט בייא דער עבירה, וואס מיט יעדען מאל איז מען עובר אויף פינף לאוין ווענן עס ראזירט איהם אפילו גיט קיין איד. ווען מען ראזירט זיך אליין איז מען עובר אויף צעהן לאוין! איבערהויפט איז דיא עבירה פערשפרייט צווישען דיא עמיגראנטען, וועלכע פערגעססען דערבייא, אז אין א משך פון עטליכע וואכען קלייבט זיך בייא זייא אויף עטליכע הונדערט עבירות

כל עבירה נעשה מקטרג אחד ובבוא יום הדין
מח כולם עליו לעורר דין במחלות וביסורי הגוף
שאר מיני צרות ר"ל לבד עונשו השמור לעתיד
יהנם עבור כל לאו שעבר בעוה"ז . ועוד זה גרע
שארי עונות שמראה בפרהסיא לעיני הכל שאינו
א מפני ה' ואינו חושש על רצונו ובודאי מי שמורד
לך ונושא אות לעיני הכל על המרידה גרע הרבה
ר ממי שמורד בצינעא כן ממש הדבר הזה הלא
הוא מרידה בפרהסיא נגד ה' ותורתו ;

ודע דאפילו אם ע"י עיכוב הגילוח יגיע לו הפסד
גדול בממונו ג"כ דינא הכי כמו שנפסק ביו"ד
סימן קנ"ז דעל לאו שבתורה צריך ליתן כל אשר
ולא לעבור עליו . ואם אינו יכול לכוף את יצרו
בלימות או במקום הדחק שנודמן בין ריקים ופוחזים
עושין לו כמה נגישות עבור זה עכ"פ טוב לו
וקטינו במספרים שבזה אין עובר בלאו ולא לגלחו
תער אפילו ע"י עו"ג וכנ"ל . ואם עצה זו אינו
ל לעשות יראה להשיג את הזואלב הידוע שמטבעו
רוף את השער באותו מקום [ומחוייב להשתדל
ל זה כדי שלא יבוא לעבור על הלאו דגילוח] אך

חזיר שאחר המשיחה לא יסיר את השער בסכין כ"א
בקיסם של עץ וכדומה :

פרק כו

בו יבואר ענין מאכלות אסורות .

א) הנה איסורי מאכלות אסורות בין איסור דם בין
איסור חלב בין איסור גיד הנשה בין איסור
נבלות וטרפות בין איסור בשר בחלב וכ"ש איסור
חזיר ושאר מינים טמאים ידועים בדרך כלל לכל איש
ישראל כקטן כגדול . ומאד צריך ליזהר בזה ולא
יועיל בזה כל האיצטדקאות שהיצר מתעה בזה כי
כשהאדם עובר על זה הוא רשע מן התורה ופסול
לעדות ולשבועה כי על כל כזית וכזית של איסור יש
לאו בפני עצמו והאלהים יביא את האדם במשפט
על הכל וגם בעוה"ז לא ינקה האדם לבסוף עי"ז
וכאשר נבאר בסמוך . ומה שכתבנו שיעור כזית הוא
רק לענין חיוב מלקות דהיה חייב ל"ט מלקות בב"ד
על כל כזית וכהיום שאין לנו רשות לזה אעפ"כ
בודאי

ן וועלכע עס ווערען בעשאפפען הונדערטער מלאכי
לה, וועלכע וועללען איהם פיינינגען אונ אנטהון
א גראבטע יסורים בעת עס וועט קוממען דער
הדין . דער מענש וואס איז א מורד במלכות
רהסיא, אפפענטליך, איז זיין פערברעכען געוויס
אסער, פון דעם וואס איז א מורד אין דער
טילל, אונ אזוי איז די עבירה פון אבנאלען דעם
רד אסך גראסער פון פיעל אנדערע עבירות,
ל זיא איז בפרהסיא: יעדער זעהט, אז דער
נש האט קיין מורא ניט פאר גאטט. צוליעב א
ו פון דער תורה — איז דער דין — מוז מען האטש
ם גאנצען פערמאגען אוועקגעבען נור ניט עובר
איף איהם. דארום דארף מען ניט קוקען,
ן מען וועט דאדורך, דורכ'ן ניט ראזירען דעם
רד, אפילו האבען א שאדען אין געלד. ווענן
ן קאנן דעם יצר הרע פארט ניט בייקוממען אין
צען, אדער מען איז צווישען שארלאטאנעס,
ם טהוען אן כל מיני נגישות צוליעב דעם ניט
ידע דעם בארד, דארף מען ווענינגסטענס אראב-
קטען מיט א שערר, וואס איז קלענער דער עון
אבער גים מיט א ראזירמעסער. אויב

דאס איז אויך אונמאגליך דארף מען קריגען דעם
בעוואוסטען זאלב. וואס געהמט אראב די האאר
אין גאנצען, נור נאכן ארומשמיערען דעם באר
מיט'ן זאלב זאלל מען די האאר ניט אראבנעהמען
מיט א מעססער. ווייל דאנן וועט עס אויך הייסען
גאלען .

פרק כו

א) דיא איסורים פון מאכלים אסורים — דער איסור
פון עססען בלוט, חלב, גיד הנשה, טרפות,
מילכיגס מיט פליישיגס, בפרט נאך דער איסור
פון עססען חזיר אונ אנדערע פערבאטענע חיות —
דיא איסורים זיינען יעדען אידען בעקאנט. מען
דארף אין דעם זעהר פארזיכטיג זיין אונ עס
העלפט דא ניט קיין ענטשולדינגונג. דער וואס עסט
מאכלים אסורים איז ער איין אמתער רשע מן
התורה אונ איז פסול לעדות ולשבועה, דער לאו
איז אויף יעדען „כזית" בעזונדער אונ דיא שטראף
פאר דעם איז זעהר גרויס אויף דער וועלט אונ אויף
יענע וועלט. דער שיעור „כזית" וואס מיר האבען
דערמאהנט איז דאס נור ענטגעגען מלקות — אמאל
פלעגט

בודאי יקבל לבסוף הכאות גדולות יותר מזה בב״ד של מעלה אבל לענין איסור אין צריך שיעור כלל דאפילו מעימת משהו מן האיסור הוא ג״כ אסור מן התורה ואפילו רק למשש מן המרק של האיסור ג״כ הוא איסור תורה וכדאיתא בגמרא ושו״ע:

ב) וידעתי את טענת היצר שהעו״ג לא יקרבוהו ליתן לו פדיון כשהוא מתנודד בכפרים אם יראוהו שהוא מובדל מהם ולא יאכל עמהם. וזהו טענת הבל דהלא נפסק ביו״ד סימן קנ״ז דאפילו היכא שכופין אותו שיעבור על לאו מחוייב ליתן כל אשר לו ולהשאר עני ואביון ולא לעבור על לאו דאורייה׳ ואף שעי״ז יהיו כל אנשי ביתו ג״כ עטופים ברעב ועאכ״ו בזה שאין אדם כופהו רק שלא יקרבוהו א״כ חמדת הממון מעבירו על דת התורה בודאי בכלל רשע הוא והוא נקרא בפי חז״ל בשם מומר אוכל נבילות להיאבון. וגם זהו טעות בעצם דהלא יכול להשתמט ולומר להם שכעת אינו רוצה לאכול או שהוא מתענה היום [או שהוא חולה במעיו והרופאים אמרו לו שקשה לו אכילת בשר] וכה״ג איזה תירוצים ולא יהיה להם שנאה עליו ואכילתו שהוא צריך לאכול לחם וכדומה טוב יותר שיאכל בדרך שלא בפניהם ותמיד כשבא אצל א״י יהיה כבר שבע בדי שלא יהיה להם פלא עליו על שאינו משתתף עמהם באכילתם. ואפילו אם רואה שתירוצו אינו מתקבל לפניהם ואין נותנים לו פדיון עבור זה ג״כ לא יפול לבו עליו וידע כי כ״ז נסיון לו מן השמים שמנסים אותו כדי שיודע כחותיו הפנימיות אם הוא מהרהר אחר הנהגתו ית׳ ואם יעמוד בנסיון יהיה לע״ל לנס ותפארת וכענין שנאמר במן ויענך וירעבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת וגו׳ למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך וגו׳ ופירש בזוהר הקדוש דהאי לנסותך הוא להגביה אותך על הכל כמו נס וגם בעוה״ז בודאי הש״י הנותן לחם לכל בשר בודאי יזמין לו פרנסתו ממקום אחר:

גם

פְלֶעגְט מֶען קְרִיעגֶען נַיין אוּנ דְרַייסִיג מַלְקוֹת (שְׁמִיטִין) דוּרְךְ דֶעם בֵּית דִין, פַאר יֶעדֶען כְּזַיִת; — הַיינְטִיגֶע צַייטֶען, וָואס מִיר הָאבֶּען קֵיין רֶעכְט צוּא שְׁלָאגֶען מַלְקוֹת, וֶועט מֶען אויף יֶענֶער וֶועלְט גֶעוִוים אָבְּגֶעבֶּען מִיט פְּרַאצֶענְט, אָבֶּער עֶנְטְגֶעגֶען דֶעם אִיסוּר אִיז גֶענוּג אֲפִילוּ צוּא פֶערְזוּכֶען עֶטְוָואס פוּן דִיא פָער־בָּאטֶענֶע שְׁפַּייזֶען, הָאט מֶען שׁוין אַיין עֲבֵירָה, אֲפִילוּ פוּן דִיא זוּפּ, אִין וֶועלְכֶער עֶס וֶוערְט גֶעקָאכְט טְרֵפוֹת, טָאר מֶען אויךְ נִיט פֶערְזוּכֶען. ב) מִיר הָאבֶּען שׁוין אויבֶּען (בַּייא נָאלֶען דֶעם בָּארְד) גֶעבְּרַאכְט דֶעם דִין, אַז מֶען דַארְף נִיט קוּקֶען אויף קֵיין שָׁאדֶען אִין גֶעלְד, וָואס מֶען קָאנְן הָאבֶּען צוּלִיעבּ דֶעם אָבְּהִיטֶען זִיךְ אִין אֵיין עֲבֵירָה מִן הַתּוֹרָה. בַּייא טְרֵפוֹת עֶסֶען אִיז אַלְזָא אויךְ קֵיין תֵּירוּץ נִיט, וָואס מֶען וֶועט, לְמָשָׁל, נִיט לָאזֶען פוּן דֶעם עו״ג, אַז מֶען וֶועט מִיט אִיהם נִיט עֶסֶען צוּזַאמֶען. אַזֶעלְכֶער וָואס עֶסְט טְרֵפוֹת צוּלִיעבּ דֶער מַטְבֵּעַ, אִיז גֶעוִוים אַ רָשָׁע גָמוּר אוּנ דִיא גְמָרָא רוּפְט אִיהם אָן: מוּמָר, וָואס עֶסְט טְרֵפוֹת פוּן גְרוֹיס תַּאֲוָה, דֶענְן עפ״י דִין מֶען זָאל בַּייא אִים אֲפִילוּ זַיין גַאנְצֶען פַארְמֶעגֶען צוּ־גֶעהְמֶען, אוּנ עֶר זָאלל דַארְפֶען מִיט זַיינֶע קִינְדֶער בֶּעטְלֶען אַ שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט צוּא עֶרְנֶאהְרֶען זִיךְ טָאר עֶר נִיט עוֹבֵר זַיין אויף אַיין אִיסוּר תּוֹרָה אֲפִילוּ אַיין מָאל. חוּץ דֶעם קָאנְן מֶען דָאךְ קְרִיגֶען פַאר׳ן עו״ג אַ תֵּירוּץ: אַז מֶען אִיז נָאטְשׁ אָדֶער מֶען הָאט הַיינְט אַ תַּעֲנִית אָדֶער מֶען אִיז נִיט גֶעזוּנְד אוֹיפְ׳ן מָאגֶען אוּנ דַארוּם הָאט מֶען כּוֹרֵא צוּא עֶסֶען פְלֵיישׁ. מֶען קָאנְן אָבְּעֶסֶען, וָואס מֶען הָאט בַּייא זִיךְ, אוּנְטֶערְוֶועגֶענְס אָדֶער אָן אַ זַייט. כְּדֵי דֶעם עו״ג זָאל עֶס נִיט וואוּנְדֶערְן, וָואס מֶען עֶסְט מִיט אִיהם נִיט אוּנ וֶוענְן מֶען הָאט דַאדוּרְךְ - דוּרְכְ׳ן נִיט עֶסֶען מִיט׳ן עו״ג — וִוירְקְלִיךְ שָׁאדֶען, דַארְף מֶען זִיךְ דֶער מָאהנֶען, אַז דָאס אִיז נוּר אַ נִסָּיוֹן פוּן גָאטְט צוּא זֶעהֶן אויבּ עֶר אִיז מִיט אַיין אֱמֶת׳ן פְרוּמְקַייט אוּנ גְלוֹיבְּט אִין דֶער הַשְׁגָחָה פְּרָטִית אוּנ אִיז שְׁטַארְק אִין בִּטָּחוֹן אַז הַשי״ת וֶועט אִיהם זַיין בֶּעדַארְפְנִיס גֶעבֶּען בְּהֶיתֵּר, אוּנ וֶוענְן עֶר וֶועט בַּייא שְׁטֶעהְן בַּייא דֶעם נִסָּיוֹן, וֶועט עֶר זֶעהר גֶערִיהמְט וֶוערֶען אִין יֶענֶער וֶועלְט אוּנ גָאטְט ב״ה וֶועט אִיהם צוּשִׁיקֶען זַיין פַּרְנָסָה פוּן אַיין אַנְדֶער אָרְט. חַיא דֶער זוֹהַר זָאגְט אוֹיפְ׳ן פָּסוּק: וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִיבֶךָ וכו׳ „אוּנ עֶר־גָאטְט — הָאט דִיךְ גֶעפַּיינִיגְט אוּנ גֶעלָאזְט הוּנְגֶער וכו׳ כְּדֵי צוּא פַּיינִיגֶען דִיר אוּנ צוּא פְּרוּבִּירֶען דִיךְ (לְנַסֹּתְךָ) צוּא וִויסֶען וָואס בַּייא דִיר אִין הַארְצֶען טְהוּט זִיךְ“, אויף דֶעם וָוארְט „לְנַסֹּתְךָ“ זָאגְט דֶער זוֹהַר, אַז דָאס מַיינְט מֶען: צוּא דֶערְהֶעכֶען דִיךְ אִיבֶּער אַנְדֶערֶע מִיט דֶעם וָואס עֶר אִיז בַּייגֶעשְׁטַאנֶען בַּייא דֶעם נִסָּיוֹן. „לְנַסֹּתְךָ“ וֶועט אַלְזָא זַיין פוּן דֶעם

לשון

נם אל יתפתה האדם ביצרו שזה נוגע לו לסכנת
נפשות כשהוא נושא משא עליו והולך בין
כפרים כמה ימים ולא יאכל בשר שזהו טעות מצדי
דדים אחד כי אפילו אם היה נוגע לו לסכנת נפשות
יה צריך לו לשקול במאזני שכלו ולעיין הרבה את
ל כזית וכזית שהוא אוכל אם הוא מוכרח לזה כמו
אנו מעיינים לענין אכילת חולה ביוה"כ דמה לי
יסור כרת מה לי איסור לאו ואם די לו להמלט
סכנת נפשות ע"י כזית אחד והוא אוכל עוד הוא
שע מן התורה ופסול לעדות ולשבועה [ועוד הלא
ין אדם כופה אותו שישא משאות כדי שיבוא לידי
כנה ויוכרח לאכול בשר כ"א רצון העצמי שרוצה
השתכר ולא להיות עני וזהו אין בכלל סכנת נפשות
מוטב לו לאדם להיות עני שבעניים ונורף בבין
בזוי שבאנשים ולא לאכול מאכלות אסורות ולהיות
נצח רשע לפני המקום] ועוד שזהו טעות מעיקרו
אינו נוגע כלל לפיקוח נפש דהלא אנו רואין בעינינו
ויש הרבה עניים וסרי נפש והיושבין בבית האסורין
ואין להם רק לחם ומים וגם זה ע"פ הדחק ואעפ"כ

חיים זמן רב ולא תאמר לפי שהיושב בבית האסורים
יושב על מקומו משא"כ בזה שהוא עמל ויגע זה
אינו כידוע שהאדם העמל ויגע באיזה ענין העמל
הועיל יותר לבריאות הגוף ממנוחה וכמו שהראה זה
בעניים הנושאים משאות בעירות גופא שבטבען
בריאין הרבה יותר מאנשים עשירים אשר מאכלן
הרבה יותר בטוב משלהן והכל הוא מחמת זה גופא
שהוא עמל הרבה בעבודה וכמו שאמר קהלת מתוקה
שנת העובד וגו' ולבד זה ג"כ לא מיקרי זה מן
ההורה בשם פיקוח נפש כיון שאין מגיע זה למיתה
ממש רק שכחותיו נחלשו ע"י המשאוה [וכדאיתא
כעין זה בטו"ז או"ח סימן שר"מ סק"א ע"ש]. הכלל
אומר לך באלו הענינים שלא יועיל שום מצדקי
בעולם שיהיה מותר לו לאכול מאכלות אסורות ורק
שהיצה"ר מטעה את האדם פעם ראשונה ושניה בזה
לומר שהוא אנוס ומרשה לו לטעום המרק של התבשיל
האסור וכיון שהוא מרגילו בזה הוא מורידו עוד מדרגה
שאולה ומרשה לו לטעום קצת מן הבשר בטענה של
שטות שאומר לו בין כך ובין כך נטמאת אכול למלא
את

שון „נֵס" — אַ פָאהן, אַ פְלַאגֶגֶע) אוּנ זַיין לֶעבֶּענס·
יטטֶעל וָועט עֶר אויךְ גֶעוִויס קְרִיגֶען בְּהֶיתֵּר. ג). אַנְדֶערֶע
מוּעֶטֶען זִיךְ אַיין, אַז עֶס לִיגְט אִין דֶעם אַ סַכָּנַת
פְשׁוֹת, וָוענְן מֶען גֶעהט אַרוּם טָאג-לַאנְג אַרוּם דִיא
אַרְפֶער מִיט אַ גְרוֹיסֶען פַּאק אוֹיף דִיא פְּלֵייצֶעס אוּנ
עַרבַּייא עֶסט מֶען נִיט קֵיין פְלֵיישׁ. אוּנ צוּלִיעב
סַכָּנָה מֶאג מֶען דָאךְ עוֹבֵר זַיין אוֹיף גְרֶאסֶערֶע
צְווֹת אויךְ, דָאס אִיז אָבֶּער אַ גַאנְץ פַאלְשֶׁער רֶעכֶענוּנְג.
רשְׁטֶענְס, וֶוען דָאס אִיז אֲפִילוּ אַ פִּקּוּחַ נְפָשׁוֹת
וּז מֶען דָאךְ גוּט בֶּעדֶענְקֶען זִיךְ בַּייא יֶעדֶען בִּיסֶען,
יב מֶען מוּז אִיהם עֶסֶען אָדֶער מֶען קָאנְן אוֹיס-
מֶען אָהן אִיהם, פּוּנְקְט וִויא בַּיי'ן עֶססֶען יוֹם
פּוּר, וָואס עֶס אִיז עֶרְלוֹיבְּט בַּייא אַ חוֹלֶה סַכָּנַת
פְשׁוֹת דַארְף מֶען דָאךְ מְשַׁעֵר זַיין וִויפִיעל עֶר מוּז
סֶען וִויא עֶס שְׁטֶעהט אִין דִיא פּוֹסְקִים, אוּנ וָוענְן
עֶן עֶסט אַיין אִיבֶּעריגֶען בִּיסֶען אִיז מֶען שׁוֹין
רָשָׁע מִן הַתּוֹרָה אוּנ מֶען' אִיז פָּסוּל לְעֵדוּת וְלִשְׁבוּעָה.
וויַיטֶענְס הַייסְט עֶס דָאךְ נִיט פִּקּוּחַ נְפָשׁוֹת, ווִיבַאלְד,
קֵיינֶער נֶעמְט אִיהם נִיט אַרוּמְצוּגֶעהן מִיט'ן פַּאק
וֹיף דִיא פְּלֵייצֶעס אוּנ עֶר טְהוּט עֶס דָאךְ פְרֵייוִוילִיג
יל עֶר ווִילל וָואס מֶעהר פֶערְדִינֶען — אִיז עֶס דָאךְ
וִינֶענְד מָאלל בֶּעסֶער צוּא זַיין אַיין אָרֶעם-מַאנְן

אוּנ צוּא טְהוּן דִיא נִיעדְרִיגְסְטֶע אַרְבַּייטֶען, וִויא עֶסֶען
טְרֵפוֹת אוּנ וֶוערֶען דֶערְמִיט אַ רָשָׁע גָמוּר גֶעגֶען
גָאטט. דְרִיטֶענְס, וואוּ שְׁטֶעהט עֶס, אַז אָהן פְלֵיישׁ
קָאנְן מֶען נִיט לֶעבֶּען? פֶערְקֶעהרְט, מִיר זֶעהֶען
פְּרָאסְטֶע מֶענְשֶׁען, וָואס אַרְבַּייטֶען זֶעהר פִיעל, אוּנ
דָאךְ קוּממט אִין זַייעֶר מוֹיל נִיט אַרַיין קֵיין בִּיסֶען
פְלֵיישׁ דִיא גַאנְצֶע וָואךְ, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶען זֶעהֶען זֵייא
אוֹיס בֶּעסֶער אוּנ זֵייא זַיינֶען פִיעל גֶעזוּנְדֶער פוּן
דִיא רַייכֶע, וָואס עֶסֶען פְלֵיישׁ יֶעדֶען טָאג. אַרֶעמְ-
טַאנְטֶען עֶסֶען יָאהרֶענְלַאנְג קֵיין פְלֵיישׁ נִיט, אוּנ
זַיינֶען גֶעזוּנְד. חוּץ דֶעם, הַייסְט פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ נוּר אִין
דֶעם אוֹפֶן, אַז וֶוענְן מֶען טְהוּט אָדֶער מֶען טְהוּט
נִיט דִיא אוּנ דִיא זַאךְ קוּממט גְלַייךְ אָן דֶער טוֹידְט,
דַאנְן דַארְף מֶען טְהוּן דִיא עֲבֵירָה אוּנ בְּלֵייבֶּען
לֶעבֶּען, אָבֶּער דָא וֶוערדְט דֶער מֶענְשׁ הָאכְסְטֶענְס
שְׁוַואךְ אִין גֶעזוּנְד, אוּנ פוּן שְׁטַארְבֶען דַארוּךְ אִיז נָאךְ
גַאנְץ וַוייט. אִין דֶער אֱמֶתְ'ן אִיז דָא נָאר קֵיין תֵּירוּץ
נִיטָא, דָאס אִיז נָאר מַעֲשֵׂה יֵצֶר הָרָע: עֶר קוּממט
אוּנ רֶעדְט אַיין דֶעם מֶענְשֶׁען, אַז אִין אַ נֶאמֶה מָאג
עֶר פֶערְזוּכֶען חַאטְשׁ אַ בִּיסֶעל טְרֵפָה'נֶע זוּפּ. אַז עֶר
הָאט שׁוֹין פֶערְזוּכְט דִיא זוּפּ, זָאגְט עֶר אִיהם: אַז
דוּא עֶסְט שׁוֹין יָא חַזִיר, טָא הָאבּ וֶועגִיגְסְטֶענְס אַ
הנאה

את נפשך [ובאמת הוא מעות דכי משום שאכל שום יחזור ויאכל שום ויהא ריחו נודף יוהר והלא כתיב אל תרשע הרבה פן תמות בלא עתך וגם האיסור היא חמור עוד הרבה יותר] עד שהוא מרגילו בזה פעם ראשונה ושניה ונעשה לו הדבר כהיתר וכמו שאחז"ל עבר אדם עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר:

ר) ובעבור שאני יודע שנעשה זה האיסור כהפקר בארצות הרחוקות בעיני איזה אנשים

ההמונים המתנודדים בעו"ה לכן מוכרח אנכי להרחיב קצת הענין ולהעתיק לפני הקורא את גודל האיסור שיש במאכלות האסורות ואח"כ נעתיק את גודל העונש שיש עבור זה להנפש ולהגוף ואח"כ גודל השכר שיהיה למי שנזהר מזה. כי הנה ידוע דבהמה הנשחטת בסכין שאינו בדוק כדין התורה היא נבלה גמורה ויש על כל כזית וכזית לאו בפני עצמו משום נבלה ואם היא נטרפת קודם מיתתה כמנהגם שמכין אותה במוח יש עליה לאו משום איסור טרפה שהיא נקובת המוח אפילו אם היו שוחטין אותה אח"כ וכ"ש אם מתה מעצמה אח"כ אפשר שחל ע"ז עוד איסור נבלה ג"כ [וצ"ע בהפוסקים אם יש ע"ז עתה שני לאוין או לא] וגם מצוי ג"כ דהמפקיר את נפשו לאכול נבלות וטרפות אוכל מן הבא בידו ואפילו אם יזדמן בתוך זה איסור חלב ג"כ לא יקפיד ע"ז ועל איסור חלב יש לאו וכרת כמו שמפורש בתורה ועל ענין כרת ידוו כל הדווים. שנכרת נפשו ממקור החיים העליונים ואם החלב הוא מבהמת נבלה וטרפה חייב ע"ז משום נבלה וטרפה ומשום חלב כמפורש ברמב"ם [פי"ז ממאכלות אסורות] שהוא לוקה משום שני האיסורין ועיין ביו"ד סימן ס"ד שיש הרבה דינים באיסורי חלב ומי שרגיל לאכול עם הע"ג במאכליו בודאי בהמשך הזמן בא לידו אחד מן המינים שחייב עליהן כרת. תם אפילו יהיה בקי בדיני איסור חלב חודע שהיה בכל כחו נזהר מהן עכ"פ אוכל החוטים שצריך לנקרן משום חלב וגם מצוי שאוכל האחוריים שיש בהן גיד הנשה וכל זה מלבד איסור דם ראה כמה איסורים חמורים יכול לעבור כשהוא אוכל עם הע"ג בסעודה אחת וכ"ש ח"ו מי שהורגל בזה בודאי יש לו כמה מאות לאוין של נבילות וטריפות ושל חלב ושל גיד הנשה וכן לפעמים ג"כ של חזיר ונופו מתפטם מאיסור ובהמשך זמן אוכל ג"כ מיני דגים טמאים

הֲנָאָה אונ עֶסְן צוּא זַאטְט – וָואס דָאס אִיז אַיינֶענ־לִיךְ זֶעהר פַאלְשׁ: מִיר הָאבֶּען שׁוֹין גֶעזָאגְט, אַז מִיט יֶעדֶען טְרָאפֶּען זוּפּ, מִיט יֶעדֶען בִּיסֶען פְלֵייש, פֶערְדִיענְט מֶען אַ נַייע עֲבֵירָה, אוּנ וָואס מֶעהר מֶען עֶסְט אַלְזָא, אִיז אַלֶעס מֶעהר עֲבֵירוֹת אוּנ דִיא עֲבֵירָה פוּן פְלֵייש אַלֵיין אִיז גְרֶעסֶער פוּן דִיא זוּפּ), אוּנ אַזוֹי רֶעדְט עֶר אִיהם אַיין אַיין מָאל אוּנ אַ צְווַייטֶען מָאל, בִּיז דָאס וֶוערְדְט שׁוֹין גְרִינְג אִין זַיינֶע אוֹיגֶען אוּנ עֶר הֶערְט שׁוֹין גָאר אוֹיף צוּא פִיהלֶען, אַז דָאס אִיז אַיין עֲבֵירָה: ד) ווַייל מִיר ווַייסֶען, אַז נֶעהר פִיעל פוּן אוּנְזֶערֶע אִידֶען, אִיבֶּערְהוֹיפְּט פוּן פְּרָאסְטֶען גֶארָאד, אַז זַייא זַיינֶען אִין דִיא ווַייטֶע לֶאנְדֶער, עֶסֶען זַייא טְרֵפוֹת גָאר אָהן גֶעווִיסֶענְסְבִּיסֶע, גְלֵייךְ וִויא דָא וָואלְט גָאר קַיין עֲבֵירָה נִיט גֶעוֶוען – דַארוּם מוּזֶען מִיר דִיא זַאךְ אַ בִּיסֶעל בְּרֵייטֶער אַרוּמְרֶעדֶען. אַ בְּהֵמָה, וָואס וֶוערְדְט גֶעשָׁחטֶען מִיט אַ מֶעסֶער וָואס אִיז נִיט בָּדוּק (אוּנְטֶערְזוּכְט, אוֹיבּ עֶר אִיז שַׁארְף אוּנ אָהן אַ פְּגִימָה), אִיז זִיא אַיין אֶמֶת'ע נְבֵלָה, אוּנ פַאר יֶעדֶען כְּזַיִת הָאט מֶען אַ בֶּעזוּנְדֶער לָאו. וֶוענְן זִיא אִיז פַאר'ן טוֹידְט גֶעוָוארֶען אַ טְרֵפָה (אַ צֶערְרִיסֶענֶע, דָאס הֵייסְט: אַז זִיא הָאט גֶעקְרָאנֶען דוּרְךְ אַ חַיָּה אָדֶער אַ מֶענְשֶׁען אַ גֶעפֶאהְרְלִיכֶע רַאנֶע, (וִויא עֶס אִיז אַיינְגֶעפִיהְרְט בַּייא עו"ג, לְמָשָׁל, אַז מֶען הַרְגֶ'ט דִיא בְּהֵמָה דוּרְךְ בֶּעטַייבּוּנְג – פְלָאטֶען דֶעם מוֹחַ –), דַאנְן אִיז דָא אַיין אִיסוּר טְרֵפָה, וֶוענְן מֶען הָאט אִיהר אֲפִילוּ נָאכְהֶער, נָאךְ דֶער בֶּעטַייבּוּנְג, אוֹיךְ גֶעשָׁחטֶען. וֶוענְן זִיא אִיז פוּן זִיךְ אַלֵיין גֶע־שְׁטָארְבֶּען, קָאנְן זַיין, אַז דָא אִיז דָא דֶער אִיסוּר נְבֵלָה אוֹיךְ. אוֹיךְ קָאנְן זֶעהר גֶעמָאלְט זַיין אַז עֶסֶענְדִיג טְרֵפוֹת קוּמְמְט אוּים צוּא עֶסֶען אוֹיךְ חֵלֶב, אוּנ פַאר דֶעם קוּמְמְט כָּרֵת, דָאס הֵייסְט: דִיא נְשָׁמָה וֶוערְדְט אוֹיסְגֶעשְׁלָאסֶען פוּן דֶעם לֶעבֶּען אוֹיפְ'ן הִימֶעל אוּנ אוֹיבּ דִיא חֵלֶב אִיז פוּן אַ נְבֵלָה אָדֶער אַ טְרֵפָה, הָאט מֶען אוֹיף זִיךְ אוֹיךְ דִיא עֲבֵירָה פוּן גֶעסֶען נְבֵלָה אוּנ טְרֵפָה. אִיבֶּערְהוֹיפְּט זַיינֶען דָא פִיעל אוֹפַנִים פוּן חֵלֶב גֶעסֶען, וָואס עֶס קוּמְמְט פַאר זַייא כָּרֵת, וֶוענְן מֶען אִיז אֲפִילוּ גֶעעִנִיט אִין דִיא דִינִים פוּן דֶעם אִיסוּר חֵלֶב, קָאנְן מֶען עֶסֶען דִיא פָאדִים, וָואס עֶס גֶעפִינְט זִיךְ אִין זַייא חֵלֶב, אוֹיךְ טְרֶעפְט אַז מֶען עֶסְט דֶעם הִינְטֶערְטְהֵייל (וָואדִיק) וואו עֶס גֶעפִינְט זִיךְ דֶער גִיד הַנָּשֶׁה, חוּץ דֶעם אִיסוּר פוּן בְּלוּט עֶסֶען, וָואס מֶען אִיז אוֹיף אִיהם גֶעוֹיבֶר

עוזבר

אים וכל מיני שקצים ורמשים אוי לו ואוי לנפשו
ל אלו הדברים מטמאין להנפש כמפח״ש בתורה
תטמאו בכל אלה [ויקרא י״ח כ״ד] וכאשר נבאר
מן ואפילו אם אוכל רק התבשיל שנתבשל בקדרה
אחד מאלו הדברים ג״כ אסור מן התורה משום
ם כעיקר כידוע ואפילו אם לא בשלו בה עתה
ר כלל הלא ידוע שמטילין בה עכ״פ שמנונית
חזיר או חלב ושמנונית של נבלה וטרפה ושאר
ים האסורים. ואפי׳ אם אירע במקרה שלא הטילו
ה בהתבשיל שמנונית כלל עכ״פ אסור התבשיל
ום הקדרה גופא אם בישל בזה המעל״ע גופא
י איסור בהקדרה ע״כ השומר נפשו ישמור עצמו
אכלות האסורות ויהיה טוב לו בזה ובבא וכאשר
ר לקמן בפרק שלשים (אך אם הוא שוכב בבית
לים [באָלניצע] של עו״ג ואמרו לו הרופאים שהוא
רח לאכול בכל יום קצת בשר או עכ״פ תבשיל
בשר ואם לאו הוא בסכנה ואין לו מי שיבשל לו
תי זה התבשיל המצוי שם עכ״פ יראה להקטין את
סור דהיינו שלא יאכל את האיסור גופא רק המרק
התבשיל בלבד]. ודע עוד דכשם שאסור לאכול
צמו דבר איסור כך אסור לו להושיט לחבירו ישראל
ן דבר איסור או לסייעו לשום דבר שאסור לו

לעשות ועובר בזה על ולפני עור לא תתן מכשול, ואפילו לקטן אסור להושיט דבר איסור מן התורת מדכתיב בשרצים לא תאכלום וקרא יתירא הוא שם וקבלו חז״ל דר״ל לא תאכילום לקטנים וה״ה בשאר דבר איסור וכדאיתא בגמרא [יבמות קי״ד]:

פרק כח

בו יבואר גודל העונש של מאכלות האסורות.

כתיב בהאזינו כי מגפן סדום גפנם ומשדמות עמורה ענבמו ענבי רוש אשכלות מרורות למו חמת תנינים יינם וראש פתנים אכזר הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם וגו׳. וביאור הכתוב נראה ע״פ מה שהביאו הספרים בביאור דברי הנביא מי אל כמוך נושא עון וגו׳ היינו דכשהאדם חוטא תיכף נברא משחית לחבל אותו ואם הקב״ה היה מניחו היה תיכף יורד למטה ומעניש להאדם שהיה תובע ממנו מזון כיון שנברא על ידו אבל הקב״ה ברוב חסדו כביכול נושא עון וטומנו וחותמו באוצרותיו ומפרנסו שם כי הכל צריכים להשפעה וממתין לאדם עד יום מותו פן יחזור בו בתשובה

ר. דאַנן עֶסְט מֶען מִיט דֶער צַייט אויךְ חֲזִיר,
ריינֶע (פֶערְבָּאטֶענֶע) פִישֶׁען אוּנ אַללֶערְלַיי שְׁקָצִים
רְמָשִׂים, אָט אַזוי קֶאנֶגען זיךְ אויפְקְלויבֶּען הוּנדֶערְ-
ר, זָאנַאר טויזֶענדְטֶער לאַוִין, מִיט וֶועלְכֶע מֶען
ראוּנַריינִיגְט דִיא נְשָׁמָה. דִיא זוּפּ פוּן אַ מַאֲכָל
ור אִיז אויךְ אָסוּר, וֶוענן עֶס אִיז אֲפִילוּ גֶעקָאכְט
מִיט דִיא פְלַיישׁ גוּפָא נוּר מִיט דִיא שְׁמַאלְץ,
נן דֶעם מָאל אִיז אִין דִיא זוּפּ קֵיין שְׁמַאלְץ נִיט
ועֶן, אִיז וֶוענן עֶס אִיז אִין דֶעם מֵעֵת לְעֵת
קָאכְט גֶעוָוארֶען אִין דֶעם טָאפּ טְרֵפוֹת, טָאר מֶען
ן דִיא זוּפּ נִיט עֶססֶען. דֶער וָואס ווילל הִיטֶען
נְשָׁמָה זָאלל נִיט פַארְפְלֶעקְט וֶוערֶען אויף עֶוִויג,
זיךְ זָעהְן הִיטֶען פוּן מַאֲכָלִים אֲסוּרִים מִיט אַללֶע
גְלִיכְקַייט אוּנ דֶערְפַאר וֶועט מֶען הָאבֶּען דִיא
גֶלְט אוּנ יֶענֶע וֶועלְט. (וֶוענן מֶען אִיז קְרַאנְק אוּנ
ן ליעגְט אִין אַ קְרִיסְטְלִיכֶע בָּאלְנִיצֶע (שְׁפִּיטָאל)
זו מֶען קֶאנן קֵיין כְּשֵׁרָה עֶססֶענְס נִיט קְרִיגֶען,
נ עֶססֶען פְלַיישׁ מוּז מֶען צוּלִיעבּ׳ן גֶעזוּנְד, מוּז
ן נֶעהְן חָאטְשׁ עֶססֶען דִיא זוּפּ אַלֵיין, אוּנ נִיט

דִיא פְלַיישׁ). דָאס מוּז מֶען אויךְ וִויסֶען: אַזוי וִויא מֶען טָאר אַלֵיין נִיט עֶססֶען קֵיינֶע פֶערְבָּאטֶענֶע שְׁפִּייז, אַזוי טָאר מֶען יֶענֶעם אויךְ נִיט גֶעבֶּען אָדֶער בְּרֵיינְגֶען דֶערְצוּ, אֲפִילוּ אַ קִינְד טָאר מֶען אויךְ נִיט. אויף דֶעם אִיז דָא אַ בֶּעזוּנְדֶער אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה:

פרק כח

עֶס אִיז יָדוּעַ, אַז מִיט יֶעדֶער עֲבֵירָה, וָואס דֶער מֶענְשׁ טְהוּט וֶוערְדְט בֶּעשַׁאפֶען אַ מַלְאַךְ חַבָּלָה, וָואס בֶּעשְׁטְרָאפְט אִיהם פַאר דֶער עֲבֵירָה וִויא עֶס שְׁטֶעהט אִין פֶּרֶק: עָשָׂה עֲבֵירָה אַחַת קוֹנֶה לוֹ קַטֵיגוֹר אֶחָד. נוּר בְּעֵת דֶער מֶענְשׁ לֶעבְט לָאזְט נִיט גָאטט ב״ה דֶעם מַלְאַךְ חַבָּלָה אָבְּרֶעכֶענֶען זיךְ מִיט׳ן מֶענְשֶׁען, טָאמֶער טְהוּט עֶר תְּשׁוּבָה, נָאר עֶרְשְׁט נָאכ׳ן טוֹיְדְט בֶּעפְרַייט עֶר אִיהם, צוּא טְהוּן דָאס זַיינִיגֶע. וָוענן עֶס קְלויבְּט זיךְ אָבֶּער בַּיי׳ן מֶענְשֶׁען אויף אַ סַךְ עֲבֵירוֹת צוּזַאמֶען, קָאנן גֶעמָאלְט זַיין, אַז עֶר שְׁטַארְבְּט פַאר דֶער צַייט, כְּדֵי דִיא מַלְאֲכֵי חַבָּלָה זָאללֶען זיךְ מִיט אִיהם אָבְּרֶעכֶענֶען. דָאס אַלֶעס

בתשובה [וזהו שאה"כ מי אל כמוך נושא עון שלא כמדת בו"ד שלא די שאין מעניש להמורד אלא גם מפרנס להנושה בו כדי שלא יזיקהו] אבל סוף כל סוף אם אין עושה תשובה והאדם מוכרח למות מיד פותח הקב"ה אוצרותיו כי לא לעולם יזין אותם ותיכף יוצאים המשחיתים שנבראו מהעבירות וכל אחד מענישו באותו אבר שחטא בו ואמרתי שכל זה רמוז בתורה בפסוק הנ"ל כי מגפן סדום גפנם וגו' והוא מליצה יפה דהיינו כשם שהאדם כשעושה מצוה נוטע עבורו בג"ע איזה נטיעה יפה בעץ החיים [והוא משל להענוגים הרוחנים] כדי שיתענג אח"כ בבואו שמה כן ממש כשעושה עבירה ניטע עבורו בגיהנם אילן מר שיין פירותיו הם ארסיים כארס תנינים וחמת פתנים ובבואו שמה הוא מוכרח לשתות ולמצות שמריהם והוא הכל משל לעונש המר והנמהר אשר הוא מקבל ע"י משחיתיו. ועתה נבאר הכתוב כי מגפן סדום גפנם ומשדמות עמורה וכו' היינו כשהאדם עולה בדעתו ומהרהר לעשות העברה תיכף נימע נפן עבורו בסדום דהיינו מקום הגפרית והמלח [והוא מרמז על הגיהנם] ור"ל שהוחחל להבראות עבורו מקום מוכן לפורעניות ואח"כ כשמתחיל לעשות העביר' נופא נגמר האשכולות המרים מן הגפן וכשנגמר העבר' נסחטו האשכולות ונעשה היין המר שהוא כולו ארס כחמת תנינים וזהו שאמר אשכלות מרורות למו *) חמת תנינים יינם וראש פתנים אכזר. וכ"ז רמז לבריאת המשחיתים שנגמרו בשלימות לאחר גמר העברה והם מוכנים ומזומנים תיכף לחבלו ולהשחיתו בכל כחותם ושמא יאמר האדם א"כ איה הם הלא אנו רואין עושי עבירות מדי יום ויום ואין שטן ואין פגע רע, לזה משיב הכתוב הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי שאני טומנם וחותמם באוצרותי ואיני מניחם לצאת לחבל פן יחזור האדם בתשובה [ומה שכפל הכתוב כמוס עמדי חתום באוצרותי הוא כי יש שני מיני משחיתים שאחד גרוע מחבירו שאחד סועיל לו הטמנה מה שנטמן באיזה מקום שלא יראה את האדם ויזיקו והשני אכזריות שלו גדולה כ"כ שצריך דוקא לחתמו ולסגרו באיזה אוצר המוכן לזה. וזהו מדוקדק בלשון הכתוב חמת תנינים יינם וראש פתנים אכזר כנגד שני מיני משחיתים אלו ולכן מסיים הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי כל אחד לפי ענינו] ושמא תאמר עוד א"כ טוב הדבר שאנו נמלא כל תאות לבנו והמשחיתים לא יפגעו בנו לזה אמר הכתוב לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם דהיינו בעת שימוטו רגלי האדם והוא בעת פרידת הנפש תיכף נפתח סגור האוצרות והם מוכנים לקבל נקם מאתו ושמא יאמר האדם מתי יהיה דבר זה זה רק אחר מאה שנה לזה אמר הכתוב כי קרוב יום אידם וחש עתידות למו כי באמת לא ידע האדם את עתו כי פעמים רבות יסובב ע"י עונות העצומים נקרב עת מיתתו וכמו שאמר הכתוב אל תרשע הרבה פן תמות בלא עתך ולזה אמר וחש עתידות דהיינו דבר הרע העתיד להיות בסוף כמה שנים הוא מחיש לבוא לפני זמנו ע"י מעשים רעים. היוצא מדברינו שמכל עברה ועברה נברא כח המשחית שיענשהו אח"כ וכמו שכתוב תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחוך וגו' והיינו שהרעה גופא היא המיסרת אותו ובעין זה אחז"ל כל העובר עברה אחת בעוה"ז מלפפתו ומוליכהו ליום הדין ומה שדקדקו בלשון אחת להורות לנו דאפילו יש לו רק עבירה אחת שעשה בעודו בחייו ולא עשה תשובה מ"מ היא נדבקת בו ואינה נפרדת ממנו עד שמוליכתו למקום הדין וכ"ש אם יש לו כמה וכמה עונות בודאי כולם הם המקיפין אותו ומוליכין אותו לבית המשפט. ועתה נבוא לענינגו האיש שהרגיל נפשו למאכלות האסורות כמה מאות לאוין דאורייתא עבר עי"ז ומכל עבירה נברא משחית אחד שממתין רק עד שימוט רגלו ואח"כ יקבל העונש על ידו וא"כ כמה מאות מלאכי חבלה לבושין שחורים ומתעטפים שחורים יהיו רצין אחריו ומלפפין אותו להוליכו לגיהנם מקום החשך והמר ושם ישפטו אותו ומי יוכל לשער גודל היסורין והצרות שיסבול אפילו על לאו אחד

*) ומה שאמר בלשון למו וכן בסוף הפסוק וחש עתידות למו להורות לנו דמלאכים רעים הנעשים מהעברות נשלחו אח"כ לענוש רק את החוטא שנבראו על ידו ולא יחוטא אחר ועי"ז מרמז נ"כ הנביא כמה שאמר תיסרך רעתך.

טֶטהָ אין דיא פסוקים פון פרשת האזינו. נוא אז אין יעדער עבירה ווערדט בעשאפען א מלאך רע, היינט וויפיעל מלאכים רעים בעשאפט זיך שוין דער מענש דורך זיין עססען טרפות. וואס מיט יעדען ביססען פערדיענט מען א בעזונדער עבירה׳ אונ דיא טויזענדטער מלאכים ווארטען ניר אויף דעם אוינגענבליק, וואס ער וועט שטארבען, און דאנן טהוען זייא איהם אין דיא שרעקליכסטע יסורי׳ אונ

…תד ועאכ"ו על כמה מאות לאוין וחייבי כריתות
…עבר בימי חייו ע"י המאכלות האסורות ואז ינהום
…אחריתו ויתמה על נפשו איה היה שכלי איך שנאתי
…תמיד המוסר שהיו מיסרין אותי בני עמי [וכמו
…כתוב במשלי ונהמת באחריתך ככלות בשרך ושארך
…אמרת איך שנאתי מוסר] לומר זכור את בוראך הלא
…נצטרך לבוא אליו לסוף ימיך ואיך תשא פניך אליו
…לא עוד אלא שהעזתי כמה פעמים נגד פניהם
…חרפתים וגדפתים וחשבתי שהם שוטים ואני הוא
…החכם והמשכיל עתה ראה חכמתך והשכלתך שחפרת
…בור עמוק לנפשך, ויתודה בעצמו אז על עונותיו כמו
…שאחז"ל [בעירובין כ"ב] וגם איתא שם שמצדיק הדין
…עליו בראותו את גודל הקלקולי' שפעל למעל' בעולמו'
…הקדושים וגם ריבוי הקליפות והחיצונים שנתרבו
…ונתגברו על ידו אבל מי יועיל לו אז כי אין תשובה
…אלא מחיים כידוע כמה צריך ליזהר ממאכלות האסורות
…דמלבד שהוא עברה גדולה עוד הוא משקץ את נפשו
…בזה וכדכתיב בקרא [קדשים כ' כ"ד] והבדלתם בין
…הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור
…וגו' וכדפירש"י שם [והוא בהו"כ] שכונת התורה על
…בהמה שלא נשחטה וכן עוף שלא נשחט כהלכה
…וע"ז מסים קרא ולא תשקצו את נפשותיכם וגו'
…והייתם לי קדשים כי קדוש אני ה'. והעבירה מטמטמת
…לבו של אדם כדאי' בגמ' (יומ' לט) תנא דבי ר' ישמעאל

עברה מטמטמת לבו של אדם שנאמר ולא תטמאו
בהם ונטמתם בם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם.
וגם ע"י שהוא מתחיל להמשיך על עצמו רוח הטומאה
ע"י מאכלות האסורות מטמאין אותו מלמעלה ג"כ
כדאית' בגמ' (שם) ת"ר ולא תטמאו בהם ונטמתם בם
אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה מלמטה
מטמאין אותו מלמעלה בעוה"ז מטמאין אותו לעוה"ב.
וז"ל הזוה"ק פרשת שמיני תא חזי כל מאן דאכיל
מאכלי דאסירי אתדבק בסטרא אחרא וגעיל נפשיה
וגרמיה ורוח מסאב שריא עליה ואחזי גרמיה דלית
ליה חולקא באלהא עלאה ולא אתי מסטריה ולא
אתדבק ביה ואיפוק הכי מהאי עלמא אחידן ביה
כל אינון דאחידן בסטר דמסאבא ומסאבין ליה ודיינין
ליה כבר נש דאיהו נעלא דמריה געלא בהאי עלמא
וגעלא בעלמא דאתי ועל דא כתיב ונטמתם בם בלא
א' דלא אשתכח אסוותא לניעוליה ולא נפיק מסאבותי'
לעלמין ווי לון ווי לנפשייהו דלא יתדבקן בצרורא
דחיי לעלמין דהא איסתאבו ווי לגרמייהו עלייהו כתיב
כי תולעתם לא תמות וגו' והיו דראון לכל בשר מאי
דראון סרחונא מאן גרם ליה ההוא סטר דאתדבק
ביה וכו' ר' יוסי פתח ואמר כל עמל האדם לפיהו וגו'
האי קרא בשעתא דדיינין ליה לבר נש בההוא עלמא
כתיב כל ההוא דינא וכל מאי דסביל בההוא עלמא
ונקסין מניה נקמתא דעלמא לפיהו בגין פיהו דלא
נטר

…אונ צָרות אונ לָאזֶען אִיהם קֵיין מִינוּט נִיט רוּה.
…דיא וֶועט מֶען זִיךְ דַאנן רַייסֶען דִיא הָאאר פוּן קָאפּ,
…וואס מֶען הָאט אַמָאל, אוֹיף דֶעם עוֹלָם הַשֶּׁקֶר,
…אזויא פִיעל נָאכְגֶעגֶעבֶּען דֶעם יֵצֶר הָרַע, אונ לֹא דַי וָואס
…מען הָאט אַלֵיין אַזוֹי פִיעל גֶעזִינְדִיגְט, הָאט מֶען
…נאך אָבְּגֶעלַאכְט פוּן דִיא פְרוּמֶע אִידֶען אונ גֶערוּפֶען
…זיא „שׁוֹטִים", הַאלְטֶענְדִיג זִיךְ אַלֵיין פַאר קְלוּג אונ
…פערְשְׁטֶאנְדִיג. וָואס הָאב אִיךְ אוֹיסְגֶעפִיהְרְט מִיט
…מיין חָכְמָה אונ הַשְׂכָּלָה? וֶועט מֶען זִיךְ פְרֶעגֶען.
…אויסגֶעגְרָאבֶּען זִיךְ אַלֵיין אַ גְרוּב! יָא, מֶען וֶועט
…דאנן שׁוֹין חֲרָטָה הָאבֶּען. מֶען וֶועט אוֹיף זִיךְ מְצַדִיק
…הַדִין זַיין, אָבֶּער עֶס וֶועט שׁוֹין זַיין צוּא שְׁפֶּעט!
…תְּשׁוּבָה קָאנן נוּר זַיין בֶּעת מֶען לֶעבְּט, וִויא עֶס אִיז
…ידוע. מִיר הָאבֶּען שׁוֹין גֶעזָאגְט, אַז חוּץ דֶער עֲבֵירָה
…פערְאוּנְרֵיינִיגְט מֶען מִיט דִיא מַאֲכָלִים אֲסוּרִים דֶעם
…נֶפֶשׁ אוֹיךְ, וִויא עֶס שְׁטֶעהְט אִין דֶער עֲבֵירָה
…והִבְדַלְתֶּם וכו' „אונ אִיהר זָאלְלְט אוּנְטֶערְשֵׁיידֶען צְווִישֶׁען

דִיא רֵיינֶע בְּהֵמָה (דִיא וָואס אִיז גֶעשָׁחְטֶען גֶעוָוארֶען
כְּדַת מֹשֶׁה, וִויא רש"י עֶרְקְלֶעהְרְט) אונ דִיא אוּנְרֵיינֶע
וכו'" אונ אוֹיף דֶעם פִיהְרְט דֶער פָּסוּק אוֹיס: וְלֹא
תְשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם, „אונ אִיהר זָאלְלְט אַייעֶרֶע
זֶעעלֶען נִיט פֶערְאוּנְרֵיינִיגֶען וכו' אונ דַאנן וֶועט אִיהר
זַיין הֵיילִיג דֶענן אִיךְ גָאט בִּין הֵיילִיג". דִיא גְמָרָא
זָאגְט, אַז דִיא עֲבֵירָה מַאכְט דֶעם מֶענְשֶׁען פֶערְגְרָאבְּט
זַיין הַארְץ. דוּרְךְ דֶעם פֶערְאוּנְרֵיינִיגֶען זִיךְ מִיט
מַאֲכָלִים אֲסוּרִים, וָוערְדְט עֶר פוּן הִימֶעל אוֹיךְ
פֶערְאוּנְרֵיינִיגְט, וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט אִין אַיין אַנְדֶער
אָרְט. אִין זוֹהַר שְׁטֶעהְט אַזוֹי: דֶער וָואס עֶסְט מַאֲכָלִים
אֲסוּרִים וֶוערְדְט עֶר בֶּעהֶעפְט אָן דִיא סִטְרָא אַחֲרָא
(דִיא טוּמְאָה) אונ עֶר בֶּעשְׁמוּטְצְט זַיין זֶעעלֶע מִיט
זַיין קֶערְפֶּער אונ עֶס רוּהְט אוֹיף אִיהם אַיין אוּנְרֵיינֶע
גַייסְט וכו' וכו'. אוֹיפ'ן פָּסוּק „כָּל עֲמַל הָאָדָם לְפִיהוּ"
זָאגְט דֶער זוֹהַר אַזוֹיא: דֶער פָּסוּק גֶעהְט אוֹיף דֶער
צַייט, וָואס מֶען מְשַׁפְּט דֶעם מֶענְשֶׁען אוֹיף יֶענֶער
וועלט

נטר ליה וסאיב ליה לנפשיה ולא אתדבק בסטרא דחיי בסטרא דימינא . ונם הנפש לא תמלא לא תשהלם דינהא לעלם ולעלמי עלמין . ד"א לא תמלא לא תשהלם לסלק' לאתרהא לעלמין בגין דהא אסתאבת ואתדבקת בסטרא אחרא . ר' יצחק אמר כל מאן דאיסתאב בהו כאלו פלח לעבודת אלילים דאיהו תועבת ה' וכתיב לא תאכל כל תועבה מאן דפלח לע"ג נפיק מסטרא דחיי נפיק מרשותא קדישא ועייל ברשותא אחרא ולא עוד אלא דאיסתאב בהאי עלמא ובעלמא דאתי וכו'. ואיתא במדרש שוחר טוב כל המחליט עצמו לעבירה אין לו מחילה עולמית [ר"ל אף בעת שיתגברו רחמי ה' על העולם מ"מ לא ימחלו לו מטעם שהפקיר את רצונו של הקב"ה לגמרי ונעשה חלוט לעבירה זו] גם גופו מתפטם מאיסור ובהמשך הזמן נעשה גופו מלא משקצים ורמשים ונבילה וטריפה ומה יכול להיות לבסוף מגוף טמא כזה כי אפילו אם יהיו לו זכותים גדולים משארי מצות ומע"ט והם ימליצו טוב בעדו שיקום לעת התחיה עם שאר מתי ישראל [אחר כל היסורים והעונשים שתקבל הנפש בגיהנם] אין לשער ולערוך גודל צרת הנפש שיהיה לו לאדם לבסוף עי"ז דהלא ידוע דכשנתקלקל לו לאדם בפנימיותו כגון שנתהפך באיזה מקום בגידיו הדם לליחות מוכרח הרופא לעשות (אָפּעראַציאָן) לחתוך במקום זה ולשאוב הליחה משם ואח"כ יוכל לחזור ולהרפא דאל"ה עלול להתקלקל הדם יותר ויותר עד שימות וכן אם נתהוה לו כזה בשני מקומות או בשלשה מוכרח לסבול עוד יסורים שיחתכו בשנים ושלשה המקומות לשאוב הליחה משם אבל אם ח"ו יתפשט הליחה בידיו וברגליו ובגופו בכמה מקומות מוכרח למות דכי יחתכו כל גופו וכאשר יחתכוהו האם יוכל לסבול כ"כ יסורין . ועתה נתבונן בענינינו הלא ידוע מסה"ק דלפיכך אמר הקב"ה לאדם כי ביום אכלך ממנו מות תמות משום דע"י האכילה של עץ הדעת טוב ורע נתערב בו כח הרע שלא יוכל להאיר עליו אור ה' שיחיה אותו לנצח ומוכרח למות שע"י יסורי הקבר יתעכל כח הרע הטמון בתוכו ויתפרש ממנו ויזדכך החומר כדי שאח"כ כשיקום בעת התחיה יוכל להאיר עליו אור ה' ויחייהו לנצח והוא דוגמא ממש כמו שמוכרח לפרוש הליחה מאת האדם החי כדי שישאר בחיותו . ועתה נתבונן בענינינו האיש אשר מילא גופו בחייו מנבלות וטרפות והוא ימות לבסוף אפילו אם נאמר שיזכה להחיה [אחר שיקבל את גמול עונותיו בגיהנם] הלא עכ"פ יצטרך עוד תיקון איום [אָפּעראַציאָן נוראה] שיצטרך להתעכל חלק עפר הרע הטמון בכל אבר ואבר שבגופו ובכל קרום דק שנמצאו בו . [כי הלא כשאדם אוכל נתפשט כח המאכל בכל אבר ואבר מכף רגלו ועד ראשו ואפי' על קרומי העין וכדומה] כדי שיזדככו וישארו רק החלק

וועלט . "אַללעס וואס דער מענש לַיידט" אויף יענער וועלט איז נור "צוליעב'ן מויל", צוליעב דיא עבירות, וואס ער האט געטהון מיט'ן מויל (וואס ער האט געגעססען טרפות) וכו'. דער וואס פערְאונרייניגט זיך מיט טרפות – זאגט דער זוהר ווייטער – איז גלייך וויא ער וואלט געדיענט עבודה זרה, וויא עס שטעהט וכו'. דער וואס גיבט זיך איבער צוא איין עבירה – שטעהט אין א מדרש – איז מען איהם קיינמאל ניט מוחל. חוץ דיא אַללע נאכען, דער מענש וואס עסט טרפות, ווערדט זיין גאנצער גוף אנגעשטאפט מיט דיא אַללע פאסקודסטוועס, און בייא אזא אונרייגעם גוף וועללען ניט העלפען דיא גראסטע זכיות בעת תחית המתים, שוין ניט רעדענדיג פון דיא יסורים וואס מען וועט האבען אין גיהנם, און ווענן דיא מצוות וועללען איבערוואגען דיא עבירות און מען וועט זוכה זיין אויפצושטעהן פון קבר צוגלייך מיט אַללע איזרען – קאנן מען זיך פארשטעללען, וואס פאר א גרויסע שמערצען מען וועט האבען, אז מען וועט נעהמען אין יעדען אבר בעזונדער אבזונדערן דעם מהייל פלייש און בלוט און ביינער, וואס איז גע־וואָרען פון דיא טרפות, און פון איבעריגע אסורים. וואס פאר א גרויסע יסורים מען וועט דאנן האבען קאנן מען פערשטעהן, ווען מען וועט זיך פארשטעללען א מענשען, וואס זיין בלוט איז אין איין ארט פער־ניפטעט געווארען און דיא פערגיפטונג האט זיך פערשפרייט איבער פיעל אברים פון קארפער, אזוי אז מען מוז איהם מאכען אין דיא אַללע אברים איין אפעראציע – וואס פאר א שרעקליכע יסורים ער וועט דאדורך האבען! אפט קאנן מען אזוי פיעל יסורים גאר ניט אריבערטראגען, בייא דעם אוכל טרפות וועט דיא אפעראציע מוזען געמאכט ווערען איבער יעדען אבר, יעדעם הייטעלע בעזונדער, ווענן דאס עססען ווערדט דאך פערשפרייט איבער'ן גאנצען קארפער, (וויא עס איז ידוע) ביז דער גוף וועט ווערען

החלק העפר הנעשה מכשרות ויוכל לקום בעת התחיה ללוכות עם עם ישראל יחד וכמה יסורין יסבול מזה עד שיתעכל כל חלקי הרע הטמון בכל חלקי הגוף מכף רגלו ועד ראשו וינהום באחריתו על כל זה. גם ע״י מאכלות האסורות מסתלק הצלם אלהים מן האדם כדאיתא בזוה״ק פרשת משפטים בסופו ועלול לבוא כמה מאורעות על האדם כמו שאחז״ל על הפסוק ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי אם אתם מובדלים מן העמים עו״ג הרי אתם שלי וא״ל הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו דאף שבעת שהוא מתרצה להתערב עם העובדי כוכבים בכל עניניהם נראין כאוהבין אותו אבל כל זה הוא רק בהתחלה אבל בהמשך הזמן נסבב לו על ידם גופא רעות רבות וצרות עליו כי הקב״ה מסלק את שמירתו ממנו עבור זה וכבר צווח הכתוב ואמר אם ה׳ לא ישמר עיר שוא שקר שומר אבל האיש השומר עצמו ממאכלות האסורות אף בעת דחקו נושא על עצמו הצלם אלהים וניצול ממאורעות רעות וזה שהועיל לדניאל חנניה מישאל ועזריה [שנזהרו מפת בג המלך ומיין משתיו] להנצל מיד נבוכדנצר *) וכדאיתא בזוה״ק פרשת משפטים תנא במאי זכו דניאל חנניה מישאל ועזריה דאישתזיבו מאינון נסיוני אלא בגין דלא איסתאבו במיכליהון וכו׳ כד רמו יתיה לגובא דאריותא אישתלים בצולמא דמאריה ולא שני צולמא לצולמא אחרא ועל דא דחלו אריותא מניה ולא חבלוהו וכו׳ תא חזי מה כתיב ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהן טוב מכל הילדים האוכלים את פת בג המלך נראה מראיהן טוב דצולמא דמאריהון לא אעדיאו מנהון ומאחרני אעדיאת מאן גרם האי בגין דלא איתגעלו בגיעולי מיכליהון וזכאה חולקיהון דישראל דכתיב בם ואנשי קדש תהיון לי :

גם

*) ודע דמה דכתיב בקרא וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג וגו׳ היינו בדברים שהם מותרין מן התורה כגון סתם יינם ושמנם של עובדי כוכבים וכן פת בג היינו פת או ליפתן כדמוכח שם בע״ז (ל״ו ע״א) בגמרא לפי מה שכתבו תוס׳) דביין נסך גמור או שאר איסורים אין שום רבותא בדניאל דכולי עלמא נמי מוזהרין ע״ז וכנ״ל.

זיין אונ פֶאהִיג אויפצושְׁטֶעהן בְּעֵת תְּחִיַת הַמֵתִים. איז דֶען דָא אַ שִׁיעוּר אונ אַיין עֶרֶךְ צוּא דִיא יְסוּרִים, וואס מֶען וֶועט צוּלִיעבּ דֶעם הָאבֶּען? צוּלִיעבּ עֶססֶען טְרֵפוֹת גֶעהט אויךְ אַרָאבּ פוּן מֶענְשֶׁען דֶער צֶלֶם אֱלֹהִים, וִויא דֶער זוהַר זָאגְט. אויךְ וֶוערְדְט עֶר עָלוּל, עֶס זָאלֶען אויף אִיהם קוּמֶען דִיא גְרֶאססְטֶע צָרוֹת, וויא דִיא גְמָרָא זָאגְט אויף דֶעם פָּסוּק: וָאַבְדִיל אֶתְכֶם וכו׳: זַייְדְט אִיהר אָבְּגֶעזוּנְדֶערְט פוּן דִיא פֶאלְקֶער, דַאנְן זַייְדְט אִיהר מַיינֶע (אונ אִיךְ הִיט אַייךְ אָבּ פוּן אַלֶע צָרוֹת), וֶוענְן נִיט – זַייְדְט אִיהר נְבוּכַדְנֶצַר׳ס אונ זַיינֶע לַייט, דָאס הַייסְט דִיזֶעלְבֶּע עו״ג וואס וַוייזֶען זִיךְ, רוּכְט זִיךְ, צוּא אַייךְ פְרַיינְדְלִיךְ, אונ וואס אִיהר זַייְדְט זִיךְ מִתְחַבֵּר מִיט זַייא, דִיזֶעלְבֶּע וֶועלֶען אַייךְ נָאכְהֶער אָנְטְהוּן דִיא גְרֶאסְטֶע צָרוֹת, דֶען גָאטט ב״ה וֶועט פוּן אַייךְ אַרָאבְּנֶעהמֶען זַיין שׁוּטְץ, אונ „אַז גָאטט הִיט נִיט אַיין דִיא שְׁטָאדְט אִיז אוּמְזוּסְט דִיא מִיה פוּן דֶעם שׁוֹמֵר״ (אַ פָּסוּק אִין תְּהִלִים) אָבֶּער דֶער מֶענְשׁ וואס הִיט זִיךְ אָבּ פוּן טְרֵפוֹת אֲפִילוּ אִין אַ נָאטה, טְרָאגְט עֶר אויף זִיךְ דֶעם צֶלֶם אֱלֹהִים אונ וֶוערְדְט נִצוֹל פוּן אַלֶע צָרוֹת. פַאר דֶעם זְכוּת זַיינֶען חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה נִצוֹל גֶעוָוארֶען פוּן דֶעם גְרוֹיסֶען פַייעֶר וִויא עֶס שְׁטֶעהט אִין זוהַר: פַאר וֶועלְכֶען זְכוּת זַיינֶען דָנִיאֵל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה גֶערֶעטֶעט גֶעוָוארֶען פוּן נְבוּכַדְנֶצַר׳ס הָאנְד? וַוייל זַייא הָאבֶּען זִיךְ נִיט בֶּעשְׁמוּטְצְט מִיט זַייעֶרֶע עֶססֶענְס וכו׳ אונ אַז מֶען הָאט אִיהם (דָנִיאֵל׳ן) אַרַיינְגֶעוָוארְפֶען אִין דֶעם לַייבֶּען-גְרוּבּ זַיינֶען דִיא לַייבֶּען גֶעוָוארֶען פֶערְצִיטְטֶערְטֶע (פַאר דֶעם צֶלֶם אֱלֹהִים, וואס אִיז אויף אִיהם גֶעלֶעגֶען צוּלִיעבּ דֶעם וואס עֶר הָאט נִיט גֶעגֶעסֶען טְרֵפוֹת) אונ זַייא הָאבֶּען אִיהם נִיט גֶעטְשֶׁעפֶּעט. אונ זַייעֶר אויסזֶעהן – שְׁטֶעהט אִין פָּסוּק – אִיז שֶׁענֶער גֶעוֶוען פוּן דִיא אִיבֶּערִיגֶע קִינְדֶער אִין דֶעם קֵייזֶערְלִיכֶען דְוָוארֶעץ (הָאטְשׁ זֵיי הָאבֶּען מֶעהר וִויא גֶעמִיזֶע נִיט גֶעגֶעסֶען), פַאר וואס? וַוייל צוּלִיעבּ׳ן נִיט עֶססֶען טְרֵפוֹת אִיז אויף זַייא גֶעבְּלִיעבֶּען דֶער צֶלֶם אֱלֹהִים, אַלְזָא דַארְף אַ מֶענְשׁ זַייעֶר פִיעל אַכְטוּנְג גֶעבֶּען עֶר זָאל נִיט נִכְשָׁל וֶוערֶען אִין דִיא אִסוּרִים וואס זַיינֶען מְטַמֵא זַיין נֶפֶשׁ אונ נֶעהמֶען אַרָאבּ דֶעם צֶלֶם אֱלֹהִים :

דורכ'ן

פרק כט

ב' יבואר גודל השכר של השומר עצמו ממאכלות האסורות.

גם ע"י השמירה ממאכלות האסורות ממשיך על עצמו קדושה מלמעלה כמו דכתיב (ויקרא כ' כ"ד) ולא תשקצו את נפשותיכם וגו' והייתם לי קדשים כי קדוש אני ה' וגם נאמר בפרשת ראה לא תאכלו כל נבלה וגו' כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו' ואחז"ל (יומא ל"ט) ת"ר והתקדשתם והייתם קדשים אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה מלמטה מקדשין אותו מלמעלה בעוה"ז מקדשין אותו לעוה"ב, וגם עבור כל עת שנזדמן לידו דבר איסור ומונע את עצמו מלעשות האיסור חושבין לו מן השמים כאלו עשה מצות עשה דאורייתא בפועל ממש וכמו שאחז"ל ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כאלו עשה מצוה גם עבור התגברותו על יצרו בעת שהוא רואה להאיסור והוא רעב ומתאוה לו והוא מתאפק מחמת רצון הש"י נקרא בשם גבור כי זו היא הגבורה האמיתית כמו דאיתא באבות איזהו גבור הכובש את יצרו. ועתיד להיות אור הקב"ה עבור זה עטרה בראשו לעתיד לבא כי עבור אחד מחמשה דברים נעשית העטרה ומתגבר על יצרו הוא אחד מהן כמו שאחז"ל (מגילה ט"ו) עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי וגו' לשאר עמו למי שמשים עצמו כשיריים וליושב על המשפט זה הדן דין אמת ולגבורה זה המתגבר על יצרו משיבי מלחמה שנושאין ונותנין במלחמתה של תורה שערה אלו תלמידי חכמים שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. גם זוכה עבור זה להראות בין חבורה של צדיקים לעתיד לבוא כשיעשה להם הקב"ה הסעודה גדולה בג"ע כדאיתא במדרש ויקרא פ"י אריסטון (פי' סעודה גדולה) עתיד הקב"ה לעשות לעבדיו הצדיקים לע"ל וכל מי שלא אכל נבילות בעוה"ז זוכה לראותו וכו'. גם זוכה עבור השמירה ממאכלות האסורות לחיי הנצח בעולם הנצח וכמו שהאריך בזה בזוהר הק' פרשת שמיני. הנך רואה מכל זה את גודל השכר שיש לאדם עבור זה ע"כ מה מאד צריך הישראלי להתחזק תמיד שלא להתגאל במאכלות האסורות לו ועבור זה יהיה ה' אתו וירומם קרנו למעלה בזה ובבא:

והנה לפי מה שביארנו את גודל האיסור של מאכלות המגואלים יתבונן כל איש כמה צריך ליתן לבו תמיד לזה ולא יכשל ח"ו. ואפילו אם נזדמן בין הרבה חברים רעים שמזלזלין באיסור זה והם מחרפין ומגדפין אותו ומהזיקים אותו בעיני הכל לשוטה ופתי עבור זה אעפ"כ אל ישים לבו לזה וידע כי עבור זה שסבל בזיונות עבור מצותיו של הקב"ה יגדל שכרו בשביל

פרק כט

דורכ'ן אבהיטען זיך פון טרפות עססען ציהט מען אויף זיך ארויף א הייליגקייט פון הימעל, וויא מען זעהט פון פיעל פסוקים אונ וויא דיא גמרא זאגט. יעדען מאל, וואס עס קוממט פאר צוא טהון איין עבירה, אונ מען טהוט איהר ניט, איז גלייך וויא ווענן מען וואללט פערדיענט א מצוה. אויך ווערדט מען דערפאר, וואס מען האלט זיך איין ניט צוא טהון דיא עבירה – אנגערופען גבור, וויא עס שטעהט אין פרק: א גבור הייסט דער וואס בעצווינגט זיין יצר הרע (וואס האלט זיך איין פון דער עבירה). אונ דערפאר וועט דיא ליכטיגקייט גאטטעס ב"ה שיינען אויף זיין קאפ אונ וועט איהם זיין וויא א קרוין, וויא דיא גמרא זאגט אין מגילה. אויך וועט מען זוכה זיין, צוא זעהן דיא גרויסע סעודה, וואס גאטט וועט מאכען פאר דיא צדיקים אין גן עדן, וויא דער מדרש זאגט. אויך איז מען דערפאר זוכה צוא לעבען דעם עוויגען לעבען אין דער אמת'ער וועלט. מען זעהט וויא גרויס עס איז דער שכר פאר'ן זיין אבגעהיט פון טרפות, דעריבער דארף זיך יעדער שטארקען אין דער זאך אונ ניט מטמא זיין (פעראונרייניגען) זיך מיט מאכלים אסורים. מען דארף זיך אין דעם מחזק זיין ווענן מען האט אפילו לייכטזיניגע אונ אויסגע־לאססענע חברים, וואס מאכען פון איהם חוזק אונ האלטען איהם פאר א נארר דערפאר וו[illegible]ע [illegible]עסט ניט קיין טרפות. עס איז דאך בעוואוסט וואס דיא גמרא זאגט אז א מענשען איז גלייכער מען זאלל איהם האלטען דעם גאנצען לעבען פאר איין שוטה איידער זיין א רשע איין רגע פאר גאטט ב"ה. מען דארף וויססען, אז וואס מעהר חרפה מען האט דערפאר וואס מען האט מקיים געוועזן דיא מצוה, איז אללעס גרעססער

דער

שביל זה יותר ויותר לבסוף וכה"ג איתא בירושלמי
פאה פרק בתרא לענין גבאי צדקה ח"ל ר' אלעזר
וי פרנס חד זמן נחית לביתיה א"ל מאי עבדיתון
"ל אתא חד סיעה ואכלין ושתין וצלין עלך א"ל
יכא אגר טב נחית זמן תניין א"ל מאי עבדיתון א"ל
תא חד סיעה חורי (אחרת) ואכלין ושתין ואקלונך
ביזו אותך) א"ל כדון איכא אגר טב . וכן כה"ג
ענינינו ובכל מצוה ומצוה יהיה התשלום נטולה לפי
רך הצער שהשיגו ע"י קיומה . וכה"ג מצינו בתורה
ענין קרבן שכתוב ונפש כי תקריב קרבן מנחה וגו'
ואחז"ל שאמר הקב"ה מי דרכו להתנדב מנחת סלת
ני מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו . והכל הוא
טעם כי הקב"ה מביט על קיום המצוה באיזה אופן
יימה אם מתוך הריוח או מתוך דחק ועוני או שאר
יני בזיון וכל שיתגדל הצער בעת קיומה יתגדל
ריוח בעת תשלומה וכמאמר הכתוב הזורעים בדמעה
רנה יקצורו . והנה כל מה שהארכנו בענין הרחקה
נבלה וטרפה צריך לדעת דאיסור נבלה האמור
תורה הוא לאו דוקא אם מתה מאליה ה"ה אם
שחטה אך שהיה בסכין פגום או שאר דברים
מעכבים בשחיטה [כמבואר ביו"ד סי' כ"ג החמשה
דברים המעכבים בשחיטה] ה"ז נבלה גמורה מן התורה
[וכן טרפה האסור בתורה הוא לאו דוקא אם נטרפה
בשדה ע"י זאב וכדומה אלא כל שיש לה איזה מחלה
שעי"ז לא התחיה בסוף ה"ז בכלל טרפה ואפילו אם
נשחטה כראוי ה"ז אסורה מן התורה ועל ידי איזה
מחלה שהיתה חוזרת ובריאה או שתמות לבסוף הכל
נתבאר בגמרא שהיא התורה שבע"פ שקבל משה
מסיני] ועי"כ טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור
לאכול משחיטתו כמבואר ביו"ד סימן כ"ג ס"א וכן
אפילו אם יודע הלכות שחיטה ושחט בסכין בדוק
כדין אך שהאיש הזה הוא אוכל בעצמו נבלות ואינו
חושש על השחיטה או שהוא מומר מחלל שבת
בפרהסיא כל אלו שחיטתו אסורה מן התורה . וכן
אם הוא קל שמזלזל במצות ומלעיג בדברי חכמים
אין לאכול משחיטתו ואם הזמינו אותו לאכול אצל
אדם אחד והוא יודע שאותו האדם קונה בשר משוחט
שאינו הגון כזה וכנ"ל צריך להתרחק מלאכול בשר
שם ועל ענין זה וכיוצא בזה נאמר ושמת סכין בלועיך
אם בעל נפש אתה. והנה בעו"ה לפי הנשמע מצוי
בעת הזה במדינות הרחוקות שוחטים שאינם יודעים
הלכות שחיטה או שארי פסולים שמן הדין אסור
לאכול

ער שכר פאר אידר . דער ירושלמי ערצעהלט אמעשה
ן ר' אלעזר'ן וויא א קאמפאניע מענשען , וואס האבען
יא איהם אבגעגעססען אונ אבגעטרונקען , האבען
יהם נאכהער בערעדט אונ בעליידיגט , אונ ער האט
ם אנגענומען פאר גוט מיט דיא ווארטער : דער־
אר וועלל איך האבען מעהר שכר . אזוי געפינען מיר
יך ענטגעגען א קרבן . דיא קליינע מנחה (געשענק ,
מין קרבן) , וואס דער ארעם־מאן ברייננט , איז ביא
טט אין דיא אויגען אזוי אנגענוממען גלייך וויא דער
ייגער וואללט זיין איינגענעם לעבען מקריב געוועזען
אר נאטט , וויא דיא גמרא זאגט אויפ'ן פסוק : ונפש
תקריב קרבן מנחה . פאר וואס ? ווייל גאטט קוקט
לעס אין וואס פאר איין אופן מען איז מקיים דיא
צוה , וויא זיא קוממט אן , לייכט אדער שווער ,
ט כבוד אדער מיט בזיונות , אונ נאך דעם גיבט
דעם שכר אויף דיא עביגע וועלט . דער איסור
לה – דארף מען וויססען – איז ניט דוקא אז דיא
המה איז געפגרט , נור אפילו ווענן זיא איז געקוילעט
וואָרען מיט א מעססער וואס האט געהאט א פגימה
שנערב) אדער ווענן עס איז ניט אבגעהיט געוואָרען
דיא איבעריגע זאכען , וואס דיא שחיטה פאדערט ,
וויא עס איז אויסגערעכענט אין יורה דעה . דער
איסור טרפה איז אויך ניט דוקא , ווענן דיא בהמה איז
פערצוקט (צעררייססען) געוואָרען דורך א חיה , נור יעדע
בהמה וואס האט עפעס א קראנקהייט , דורך וועלכע
זיא וועט מוזען פגר'ן פריהער אדער שפעטער , הייסט
א טרפה , ווענן זיא איז אפילו געשחטען געוואָרען על
פי דין , דעריבער טאר מען ניט עססען פון דער שחיטה
פון אזא שוחט , וואס ווייס ניט גוט דיא דינים פון
שחיטה , דאס גלייכען טאר מען ניט עססען פון דער
שחיטה פון אזא מענשען , וואס עססט אליין טרפות ,
חאטש ער ווייס גוט דיא דיני שחיטה אונ קוילעט על
פי דין . דער מענש וואס איז א מחלל שבת בפרהסיא ,
אדער וואס איז מזלזל אין אנדערע מצוות אונ לאכט
פון דיא בעלי התלמוד – פון אזעלכענס שחיטה טאר
מען אויך ניט עססען . היינטיגע צייטען געפינען זיך
אין דיא ווייטע מקומות , בעונותינו הרבים , אזעלכע
שוחטים , וואס ווייסען ניט דיא דיני שחיטה וויא עס
דארף צוא זיין , אדער וואס האבען אנדערע פסולים ,
וואס מען טאר צוליעב זיא ניט עססען פון זייער
שחיטה

לאכול משחיטתן וע"כ כל עדה שיש בהם אנשים החרדים לדבר ה' עליהם להשגיח ע"ז הרבה שלא יקבלו לשוחטים כ"א אנשים יראים וכשרים ושיש בידם עדות מרבנים מובהקים. וגם מצוה למי שיכולת בידו למנות משגיחים בבית המטבחים שמוכרים שם הבשר שיהיה הכל מתנהג באופן ההכשר כי רבה המכשלה בזה מאד בעו"ה ומי שהוא בעל נפש מצוה שילמוד ביו"ד או בחכמת אדם הלכות שחיטה וידע איך להתנהג בענינים כאלו :

עתה נבוא לבאר בעז"ה דינים אחרים מעניני איסור והיתר כדי שידע האדם איך להתנהג עפ"ד :

פרק ל

הלכות מאכלות האסורות .

בו יבואר איזה ענינים מאיסורי חלב ודם וגיד הנשה .

כתיב בתורה כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו כי כל אוכל חלב ונכרתה וכל שאר בהמות טהורות נכללין תחת סוג ג' מינים אלו והאוכל חלב נבילה וטריפה חייב משום חלב ומשום נבילה וטריפה דאיסור נבילה חל על איסור חלב ע"י כולל שכולל האיסור נבילה גם את הבשר ולכן חל האיסור זה גם על החלב אבל שאר מינים כגון החיות אין בהם משום איסור חלב . וכוי חלבו אסור מספק דשמא הוא בהמה. ואיסור גיד הנשה נוהג בין בבהמה ובין בחיה ונוהג בין בירך ימין ובין בירך שמאל ואיסור דם נוהג בין בבהמה וחיה ובין בעוף בכולן חייב עליו כרת במזיד ובשוגג חייב חטאת. והנה לבאר פה פרטי הדינים אלו אי אפשר כי מלבד החלב גופא שחייב עליו כרת והם החלב שעל הקרב ושעל הכסלים ושעל הכליות ובכלל זה חלב שעל המסס ובית הכוסות שהוא בכלל חלב שעל הקרב וכן קרום שעל הטחול במקום עביו עוד יש כמה חלבים שהם אסורים מן התורה והוא חלב שעל הקיבה ושעל הדקין [מקום שמתחילין לצאת מן הקיבה עד לערך אמה שם צריך לגרור חלבו שעליו וי"א שהוא המעי שיוצא בו הרעי שהוא סוף המעיים שם צריך גרירה כערך אמה ויש להחמיר בשניהם] וכן יש עוד כמה קרומים וחוטים שהם אסורין משום חלב וכן יש כמה
קרומים

שְׁחִיטָה, אוּנ דַאדוּרְךְ וֶועֶרֶען גַאנְצֶע גֶעמֵיינְדֶעס נִכְשַׁל אִין דִיא שְׁרֶעקְלִיכֶע אִיסוּרִים פוּן נְבֵלָה אוּנ טְרֵפָה אוּנ אַנְדֶערֶע. מִיר זַיינֶען דֶערִיבְּער מְעוֹרֵר דִיא אִידִישֶׁע גֶעמֵיינְדֶעס (קְהִלּוֹת), זַייא זָאלְלֶען זֶעהר שְׁטְרֶענְג אַכְטוּנְג גֶעבֶּען זַייעֶרֶע שׁוֹחֲטִים זָאלְלֶען הָאבֶּען קַבָּלָה פוּן רַבָּנִים מוּבְהָקִים אוּנ זָאלְלֶען זַיין כְּשֵׁרֶה אִידֶען זַייא זָאלְלֶען זִיךְ נִיט אָנֶעסֶען מִיט נְבֵלָה וּטְרֵיפָה חָלִילָה. אוֹיךְ אִיז אַ מִצְוָה צוּא שְׁטֶעלְלֶען אִין דִיא יַאטְקֶעס מַשְׁגִיחִים, וָואס זָאלְלֶען זֶעהן עֶס זָאלל זִיךְ אַלְלֶעס פִיהְרֶען עַל פִּי דִין, דֶענְן אִין דֶעם אִיז מֶען, בעוה"ר, זֶעהר נָאכְלֶאסִיג. דֶער פְרוּמֶער אִיד מוּז זֶעהן לֶערְנֶען אַלַיין אִין יוֹרֶה דֵעָה אָדֶער אִין חָכְמַת אָדָם דִיא דִינִים פוּן שְׁחִיטָה, כְּדֵי עֶר זָאלל וִויסֶען וִויא צוּא נוֹהֵג זַיין זִיךְ אִין דִיא זַאכֶען. יֶעטְצְט וֶועלְלֶען מִיר אַרוּמְרֶעדֶען עֶטְלִיכֶע דִינִים פוּן אִיסוּר וְהֶיתֵּר, כְּדֵי יֶעדֶער זָאלל וִויסֶען וִויא צוּא פִיהְרֶען זִיךְ אִין דִיא עִנְיָנִים:

פרק ל

אִין דֶער תּוֹרָה שְׁטֶעהט: כָּל חֵלֶב שׁוֹר וכו' יֶעדֶען חֵלֶב פוּן אַיין אָקְס אָדֶער אַ שָׁאפְּס אָדֶער אַ צִיעג זָאללְט אִיהר נִיט עֶסֶען. דֶענְן דֶער וָואס עֶסְט חֵלֶב קוּמְמְט אִיהם דֶערפַאר כָּרֵת. אִין דִיא דְרַייא מִינִים (אָכְּס, שָׁאפְּס אוּנ צִיעג) וֶוערֶען אַיינְגֶעשְׁלָאסֶען (נִכְלָל) אַללֶע בְּהֵמוֹת וָואס מֶען מָאג עֶסֶען זַייעֶר פְלַייש, אָבֶּער בַּייא חַיּוֹת אָדֶער פָאגְלִיךְ אִיז נִיטָא קֵיין אִיסוּר חֵלֶב. אַז מֶען עֶסְט דִיא חֵלֶב פוּן אַ נְבֵלָה אָדֶער טְרֵפָה הָאט מֶען אַ דָאפֶּעלְטֶע עֲבֵירָה: דִיא עֲבֵירָה פוּן חֵלֶב אוּנ דִיא עֲבֵירָה פוּן נְבֵלָה אָדֶער טְרֵפָה, וָואס דִיא עֲבֵירָה אִיז חַל אוֹיף דִיא חֵלֶב אוֹיךְ. דֶער אִיסוּר גִיד הַנָּשֶׁה אִיז נוֹהֵג סַאי בַּייא אַ בְּהֵמָה סַאי בַּייא אַ חַיָּה סַאי בַּיי דֶעם רֶעכְטֶען זַייט סַאי בַּייא דֶעם לִינְקֶען, דֶער אִיסוּר פוּן בְּלוּט אִיז אוֹיךְ נוֹהֵג סַאי בַּייא אַ בְּהֵמָה אוּנ אַ חַיָּה אוּנ סַאי בַּייא אַיין עוֹף, אוּנ פַאר דֶעם אִיסוּר פוּן בְּלוּט אָדֶער חֵלֶב קוּמְמְט כָּרֵת, וֶוענְן מֶען עֶסְט בְּמֵזִיד (מִיט כַּוָּנָה), אוּנ אַז מֶען עֶסְט בְּשׁוֹגֵג (אוּנגֶערְן) אִיז מֶען חַיָּיב אַ חַטָּאת. דִיא חֵלֶב גֶעפִינְט זִיךְ אִין דֶער בְּהֵמָה אִין פִיעל עָרְטֶער, אִין דִיא אִינְגֶעוַוייד, אוֹיף דִיא פְלַאנְקֶען אוּנ אוֹיךְ דִיא נִירֶען, אוּנ אוֹיפ'ן הַמְסֵס וּבֵית הַכּוֹסֵס דָאס אִיז דִיא צֶעפְּצֶעכֶע, אוֹיפ'ן מִילְ'ץ גֶעפִינְט זִיךְ אוֹיךְ חֵלֶב, אוֹיךְ אוֹיפ'ן מָאגֶען אוּנ דִיא
קישקעס

רוטים וחוטים שאסורין משום דם וכן בענין איסור ד הנשה יש כמה פרטי דינים שא"א לבארם פה ם הלכות רחבות ביו"ד סימן ס"ד וס"ה וכמעט א לידע להכיר כל הפרטים על בורים אם לא מי הוא בקי ותיל במלאכת הניקור וע"כ נהגו בכל ראל שאין כל אחד ואחד מנקר בפני עצמו אלא ן הבשר יוצא מיד הטבח עד שינקרנו אדם בקי גיל בזה ומזומן לכך ומאד מאד הזהירו חכמים את מנקר שיהיה זהיר במלאכתו כדי שלא יכשיל את ראל באיסור חלב ודם וגיד הנשה והחמירו עליו מרו דמי שדרכו לנקר בשר ונמצא אחריו חוט או רים מוהירין אותו שלא יזלזל באיסורין ואם נמצא חריו חלב אם הוא כשעורה מעבירין אותו ואם צא אחריו כזית ואפילו בהרבה מקומות מכין אותו בת מרדות ומעבירין אותו וחזרהו לכשרותו והשובתו כל לפי ראות עיני הדיין אם עבר בשוגג או במזיד "ד סי' ס"ד]. וכדי להראות לכל את חומר הענין ה נעתיק את דברי הגאון הקדמון בעל אור זרוע הלכות גיד הנשה סימן תמ"ח (ומקצת דבריו בזה הובא בהגהת אשר"י ובב"י ובד"מ ביו"ד סימן ס"ד בסופו) וז"ל שם הלכך הלכה למעשה כשעורה במקום אחד מעברינן ליה ולא מלקינן ליה נמצא אחריו כזית אפילו בב' וג' מקומות מלקינן ליה וכ"ש דמעברינן ליה עד שיקבל עליו דין שמים ויתקן עותתו ע"פ ת"ח שבעירו ונראה שיש להכריז בבית הכנסת שני וחמישי ושני פלוני הטבח העבירוהו מאומנותו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה ויהיה חדש ימים שלא יתעסק באומנותו ולאחר חדש ימים יבוא אצל ה"ח שבעירו או בעיר הסמוך לעירו ויאמר כך וכך עשיתי וחטאתי ותוהא אני על הראשונות ויתנו לו הדין לפי ראות עיניהם ואח"כ יכריזו בביהכ"נ פלוני הטבח שהעברנו אותו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה כבר תהא ונתחרט לפני תלמידי חכמים על המעשה הרע שבא לידו וקיבל עליו כמו שצוו עליו ה"ח ומכאן והלאה החזירוהו לאומנותו והרי הוא נאמן לסמוך עליו כבראשונה וקודם שישמעו הכרזה זו בביהכ"נ אין לסמוך עליו ואסור לקנות ממנו בשר. אבל אם היה מוכר טריפות בחזקת כשרות אף

שהיה

שקעס איז אויך דא חלב, אויך געפינט זיך אדערען ן היטען וואס זיינען אסור איינינע פון זייא צוליעב לב אין זייא, אייניגע צוליעב דם וואס אין זייא איז א אויך איז פאראן אדערען וואס איז אסור צוליעב ד הנשה אונ מען דארף זיין זעהר געהיט אין דיא אללע זאכען:

רומערעדען דא דיא אללע דינים בפרטות איז אונ-מאגליך, ווייל אויף יעדען איסור בעזונ-ער געפינען זיך אין יורה דעה פיעל דינים, אונ ניט ודערער קאנן זייא פערשטעהן. מיר וועללען דא ר קורץ זאגען, אז עס איז איינגעפיהרט ביי יעדען, יא פלייש זאלל ניט ארויס פון קצב'ים (פון שוחט'ס) אנד, וואו מען זאלל עס פריהער ניט מנקר זיין גוט ארוסנעהמען דיא אללע היטליך אונ פאדים, וואס יינען פערבאטען צוא עססען צוליעב חלב אדער בלוט דער גיד הנשה), אונ דער מנקר מוז זיין א איד גניטער אונ ערפאהרענער אין דיא זאכען, כדי ר זאלל ניט בריינגען אידען צוא אזעלכע גרויסע עבירות. מען מוז אויף דעם אזוי שטרענג אכטונג עבען, אז ווענן עס בלייבט איין קליין היטעלע, וואס איז פערבאטען, מוז מען דעם מנקר שוין אנזאגען ער אלל זיך מעהר היטען אין זיין ארבייט אונ ווענן עס בלייבט אשטיקעל חלב דיא גרויס וויא א גערשט מוז מען דעם נאכלאססיגען מנקר ענטזאגען פון זיין שטעללע. עס ווענדט זיך אללעס וויא דער דיין זעהט איין, אויב דאס איז געטהון געווארען בכונה אדער ניט. דיזעלבע איז דער דין ענטקעגען קצב. דער "אור זרוע" זאגט ענטגעגען דעם אזוי: מען מוז אויס-רופען דרייא מאל אין בית המדרש, אז דעם אונ דעם קצב האט מען ענזאגט פון זיין בעשעפטיגונג, ווייל מען האט ביי איהם אין דיא פלייש געפונען חלב אין דיא גרויס פון א גערשט, אונ דערפאר האט מע-איהם געקנסט, אז א חודש צייט זאלל ער ניט פער-קויפען קיין כשר'ע פלייש, אונ נאכ'ן חודש מוז דער קצב קוממען צום רב אונ מתודה זיין זיך פאר איהם, אז ער האט אזוי אונ אזוי געטהון אונ געהמען אויף זיך, אז ער וועט עס קיין צווייטען מאל ניט טהון, אונ דער רב דארף דאנן פסקנען, וויא ער זעהט איין. דאנן ערשט דארף מען ווידער אויסרופען אין בית המדרש, אז מען מאג ביי איהם ווידער קויפען כשר'ע פלייש, זאנסט טאר מען ביי איהם ניט קויפען. דאס איז אלץ גערעדט, אז ער האט דאס געטהון מיט א כיוון, ווענן ער האט אבער פערקויפט טרפה פלייש פאר כשר'ע אונ חלב פאר שמאלץ ניט

וויססענדיג

שהיה מוכר חלבים בחזקת שומן יש לו דין אחר כי בכאן הקלנו עליו מפני שעשה שלא בידיעתו אלא שפשע שלא דקדק היטב אבל התם שבמזיד מחמרינן עליו טפי כההיא דפרק עד כמה בבכורות [כ״ט ע״ב] דההוא טבחא דהוה חשוד לזבוני תרבא דאטמא בחילוף של בנהא וכו׳ וקנסיה רבא עד שיעשה דין המפורש בפרק זה בורר דההוא טבחא דנפקא טריפתא מתותי ידיה ומסיק שם רבא דתקנתיה כדרב אידי בר אבין דאמר החשוד בטריפות אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה מתחת ידו בדבר חשוב או שיוציא טרפה מת״י בדבר חשוב משלו וכן הלכה וכבר היה מעשה וכו׳ הלכך המוכר טריפות בחזקת כשרות וחלב בחזקת שומן צריך לקבל דין מפי ת״ח ואע״פ שיעשה הדין לא סמכינן עליה לאכשורי עד שיעשה כדרב אידי כדפרישית. והרי שהיה מוכר טריפות בחזקת כשרות או שהיה מוכר חלבים בחזקת שומן ומת קודם שעשה תשובה אסור להתעסק בקבורתו ולא עוד אלא אפי׳ כלבים אוכלין את בשרו ולוקקין את דמו אסור להבריח הכלבים מעליו כההיא דמסכת התרומות בירושלמי בפרק האשה מעשה בטבח בציפורי שהיה מאכיל לישראל נבלות וטרפות פ״א שתה יין בע״ש ועלה לגג ונפל ומת והיו הכלבים מלקקין את דמו אתו שאלו לר׳ חנינא מהו מרמיתיה מן קדמיהון [לסלקם מלפניהם] א״ל כתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו וזה היה גוזל כלבים ומאכיל לישראל ארפינון [הנח להם] דמן דידהון אכלין הא למדת שאפילו כלבים אוכלין את בשרו אין להבריחן מעליו וכל שכן שלא להתעסק בקבורתו וה״מ שלא עשה תשובה אבל עשה תשובה אין לך דבר שעומד בפני בעל תשובה כדאמר בירושלמי ספ״ק דפאה הרי שהיה אדם רשע גמור כל ימיו ובסוף עשה תשובה אעפ״כ הקב״ה מקבלו וכו׳ עי״ש עכ״ל האו״ז הנ״ל. ומכל זה נוכל ללמוד חומר העון מי שמכשיל לישראל באלו האיסורים ובעו״ה יש בארצות רחוקות קצבים בורים שאינם יודעים כלל הומר העון של איסור חלב וגיד הנשה וסוברים שהוא רק מנהג טוב של ישראל וחמור אצלם איסור נבלה וטרפה מאיסור חלב וכמו שראיתי במכתב עתי אחד שכתב שנתקבצו הרבה קצבים לעורר אודות מכירת החלב לבני ישראל שאסר עליהם הרב דשם ואמרו שהיא גזרה שאין יכולין לעמוד בה ואם יחמירו בזה יהיו מוכרחים להסגיר לגמרי בתי מטבחיים של בשר כשר ויוכרחו בני ישראל לאכול בשר נבלה וטרפה אוי ואבוי לבורים וריקים כאלו שלדעתם המקולקלה

זויסענדיג, אַז דָאס אִיז טְרֵפָה אָדער חֵלֶב – דַאנן קוּמְמט אִיהם שוֹין נִיט אַזאַ שְׁטְרָאף. דֶער וָואס טְהוּט עֶס מִיט אַ כִּיוּן אוּנ אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען אָהן תְּשׁוּבָה, דַאנן טָאר מֶען זִיךְ נִיט עוֹסֵק זַיין מִיט זַיין קְבוּרָה אוּנ וָוענן הִינד עֶסֶען אֲפִילוּ זַיין פְלֵייש אוּנ טְרִינְקֶען זַיין בְּלוּט, טָאר מֶען דִיא הִינְד נִיט אַוֶועקטְרַייבֶּען, וַויא עֶס שְׁטֶעהט אִין יְרוּשַׁלְמִי: אַ קַצָב אִין דֶער שְׁטָאדְט צִפּוֹרִי פְלֶעגְט פֶערקוֹיפֶען טְרֵפָה פְלֵייש פַאר כְּשֵׁרֶע. אַיין מָאל – דָאס אִיז גֶעוֶוען פְרַייטָאג – אִיז עֶר אַ שִׁכּוֹר׳עֶר אַרוֹיף אוֹיפ׳ן דַאךְ פוּן זַיין שְׁטוּב אוּנ אִיז אַרָאבְּגֶעפַאלֶען אוּנ גֶעהַרְגֶעט גֶעוָוארֶען, הָאבֶּען הִינד גֶעלֶעקְט זַיין בְּלוּט, אַז מֶען הָאט גֶעפְרָאגְט רַבִּי חֲנַנְיָה׳ן אוֹיב מֶען זָאלל דִיא הִינְד אַוֶועקְטְרַייבֶּען, הָאט עֶר גֶעעֶנְטְפֶערְט: נַיין: עֶס שְׁטֶעהט אִין דֶער תּוֹרָה אַז דִיא טְרֵפָה פְלֵייש זָאלל מֶען אַוֶועקְוָוארְפֶען פַאר הִינְד, הַיינְט אַז דֶער קַצָב הָאט דִיא טְרֵפוֹת נִיט גֶעגֶעבֶּען דִיא הִינְד, נוּר פֶערקוֹיפְט אִידֶען, הָאט עֶר דֶערְמִיט בֶּעגְזָלְט דִיא הִינְד, אוּנ זַייא מָאגֶען יֶעטְצְט פוּן אִיהם אַיינְמָאהְנֶען דָאס וָואס זַייא הָאט גֶעקוּמְט עַל פִּי דִין.

דָאס אִיז אַלְלֶעס גֶערֶעדְט, אַז עֶר הָאט קֵיין תְּשׁוּבָה נִיט גֶעטְהוּן אָבֶּער דֶעם בַּעַל תְּשׁוּבָה אִיז מֶען מוֹחֵל דִיא גְרֶעסְטֶע עֲבֵירוֹת. בִּיז אַהֶער פוּן דֶעם אוֹר זָרוּעַ. פוּן דֶעם אַלְלֶעס זֶעהט מֶען וָואס פַאר אַ גְרוֹיסֶע עֲבֵירָה עֶס אִיז צוּא בְּרֵיינְגֶען אִידֶען עוֹבֵר צוּא זַיין אַזֶעלְכֶע עֲבֵירוֹת. אִין דִיא וַוייטֶע מְקוֹמוֹת גֶעפִינֶען זִיךְ, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, אַזֶעלְכֶע קַצָבִים, וָואס וַוייסֶען גָאר נִיט וִויא גְרוֹיס עֶס אִיז דֶער אִיסוּר פוּן חֵלֶב אוּנ גִיד הַנָשֶׁה אוּנ מֵיינֶען, אַז דָאס אִיז נוּר אַ מִנְהָג אוּנ דֶער אִיסוּר טְרֵפָה אִיז בַּייא זַייא אַ סַךְ גְרֶעסֶער, וִויא מִיר הָאבֶּען גֶעלֵייעֶנְט אִין אַ צַייטוּנְג, אַז אִין אַיין שְׁטָאדְט זַיינֶען צוּנוֹיפְגֶעקוּמֶען דִיא קַצָבִים צוּא זֶעהן מְבַטֵל זַיין דֶעם אִיסוּר חֵלֶב, וַוייל דָאס אִיז פַאר זַייא שְׁוֶוער צוּא עֶרטְרָאגֶען, אוּנ וָוענן מֶען וָועט זַייא נִיט מַתִּיר זַיין צוּא פֶערקוֹיפֶען דִיא פְלֵייש מִיט דִיא חֵלֶב, וָועלֶען זַייא זַייעֶרֶע יַאטְקֶעס נָאר מוּזֶען צוּמַאכֶען אוּנ דִיא אִידִישֶׁע אַיינְווָאהְנֶער פוּן דֶער שְׁטָאדְט וָועלֶען מוּזֶען עֶסֶען טְרֵפוֹת. עֶס אִיז כִּמְעַט אוּנְגְלוֹיבְּלִיךְ עֶס זָאלֶען זִיךְ בַּייא אִידֶען גֶעפִינֶען אַזֶעלְכֶע בּוּרִים, וָואס זָאלֶען

נים

מקולקלה חמור עליהם איסור נבלה וטרפה מאיסור
לב וסוברים שהיא רק גזרה שגזר רבן עליהן ואדרבה
לא מפורש בתורה שעל חלב יש כרת ועל בשר נבלה
רפה אינו בכרת רק בלאו והיה חייב ע"ז מלקות
רבעים. אוי ואבוי לאחב"י הנדחים במקומות כאלו
תגאלים בבשר פיגול של קצבים בורים וריקים
אלו. וע"כ הירא לדבר ה' לא יאכל בשר במקומות
אלו עד שידע בבירור שניקרו אותם היטב מחלב
ם כדין ואם הוא בשר אחורים אם ניקר אותם
המנקר כדין מגיד הנשה:

פרק לא

בו יבואר איזה דינים הנחוצים למעשה.

ועתה נתחיל לבאר קצת מדינים המצויים
תמיד ותחלה נבאר קצת דיני מליחה:

א) אסור לבשל בשר בלי מליחה שכשיבשל יפרוש
הדם ע"י הבישול לחוץ ואז יחזור ויבלע
בתוכו אבל כשימלחנו מתחלה יפלוט הדם על ידי
המליחה לחוץ:

ב) אסור למלוח הבשר עד שידיחנה מתחלה יפה יפה
כדי שעי"ז יוסר הדם בעין שיש עליה ועוד
כדי שיתרכך הבשר להוציא הדם וגם להעביר הלכלוך
שעליו שלא יעכב מלהוציא דם. ולכתחלה יזהר מקודם
המליחה לשרות הבשר במים ערך חצי שעה ולהדיחה
ולשפשפה יפה יפה במי השריה [וצריך לדקדק בזה
ביותר במקומות שנראה בו דם וכ"ש דם שנצרר ע"י
מכה וכן בחלל העופות מבפנים ובמקום בית השחיטה
שבכל זה צריך לדקדק לשפשף היטב] ולצורך גדול
שאין לו פנאי לשרות חצי שעה כגון לצורך חולה
או שהביאו לו הבשר בע"ש סמוך לערב ידיחנה היטב
היטב במים וישפשף היטב ויחזור וידיח במים שניים
עד שישאר המים לבן. ואחר הדחה ושריה ימתין
מעט שיטפטף המים קודם המליחה כדי שלא ימס
המלח במים דאז לא יוציא דם אבל לא ימתין עד
שיתנגב לגמרי דאז לא ימס המלח ולא יוציא דם.
הכלי ששורין בה הבשר נוהגין שלא להשתמש בה
אפילו בצונן ואפילו לאחר שהודחה במים:

ג) יזהר שלא ישרה הבשר מעל"ע במים ובדיעבד
אם יש ששים במים נגד החתיכה החתיכה
מותר לצלי עכ"פ ואם אין ששים במים נגד החתיכה
אסור

ט וויסען אזא בעקאנטען דין – א מפורש'ן פסוק
ן דער תורה –, אז פאר חלב עסען קוממט כרת,
אדערענד פאר טרפות איז מען נור עובר א לאו אונ
מאל פלעגט פאר דעם קוממען נור מלקות. וועה דיא
רען, וואס וואהנען אין אזעלכע לאנדער, וואו עס
אנגען זיך געפיטען אזעלכע קצבים גראבע יונגען.
א קאנן מען זיך שוין אויף אזעלכע לייט פערלאזען
ן אזעלכע גרויסע איסורים? מען דארף אלזא גוט
בטונג געבען, דיא פלייש וואס מען עסט זאלל פריהער
ט אויסגערייניגט ווערען פון דיא חלב, אונ דיא
דינ'ס – פון „גיד הנשה", אונ אז מען ווייס עס ניט
יך בעשטיממט זאלל מען דיא פלייש ניט עססען.

פרק לא

מען טאר ניט קאכען קיין פלייש, וואו מען זאלצט
עס פריהער ניט, כדי עס זאלל ארויס דיא בלוט
ן גאנצען. ב) מען טאר ניט זאלצען דיא פלייש,
ו מען זאלל עס פריהער ניט גוט אבשווענקען מיט
אססער. אויך מוז מען דיא פלייש פאר'ן זאלצען
ען ווייקען אין וואססער א האלבע שעה איין ערך,

דאנן מוז מען עס גוט אבשווענקען אונ ארומוואשען
(בעזאנדערס אין דיא ערטער וואו מען זעהט בלוט,
בפרט נאך ווענן דאס בלוט איז געווארען דורך א
וואונד, דיזעלבע בייא עופות ארום דעם ארט, וואו
עס איז געקוילעט געווארען). ווענן עס איז א גרויס
הייליגנים, למשל פאר א חולה אדער פרייטאג פאר
נאכט איז גענוג גוט ארומצוואשען אונ אבשווענקען
איינמאל אונ א צווייטען מאל ביז דיא וואססער, מיט
וועלכע מען שווענקט דיא פלייש, בלייבט קלאר.
נאך דעם ווייקען אונ שווענקען מוז מען עטוואס ווארטען
ביז עס קאפעט אב דאס וואסער, כדי דיא זאלץ זאלל
ניט צוגעהן אין דיא וואסער, וואס דאנן וועט דיא
זאלץ ניט ארויסנעהמען דאס בלוט. ביז דיא פלייש
וועט זיך אין גאנצען אבטריקענען דארף מען ניט
ווארטען, ווייל דאנן וועט דיא זאלץ ניט העלפען.
דעם ווייקשאף ניטצט מען ניט אין שטוב געוואהנליך
אפילו ווענן ער איז גוט אויסגעשווענקט געווארען מיט
וואססער. ג) מען דארף זיך היטען ניט צוא לאזען
ווייקען דיא פלייש א גאנצען מעת לעת אונ ווענן דיא
וואססער איז זעכציג מאל אזוי דיא גרויס וויא דיא
פליש

אסור אפילו לצלי ואין הילוק בין אם היה הבשר מלוכלך בדמים מקודם או לא :

ד) בשר שנמלח בלא הדחה מתחלה בין שלא הודח כלל או שהודח הדחה מועטת שלא כדין הדחה צריך שאלה ע"ז :

ה) אם אחד שהדיח חתך החתיכה לשנים או שהסיר טלפי הרגלים צריך לחזור ולהדיחו שע"י דחיקת הסכין פולט דם וכן אם מלח בשר וקודם ששהא שיעור מליחה חתך החתיכה לשנים צריך לחזור ולהדיח אותו מקום ולחזור ולמלחו אבל אם אחר ששהא שיעור מליחה חתך א"צ לחזור ולמלחו שהרי כבר פלט כל דמו :

ו) בשר שנקרש מחמת הקור אסור למלחה עד שיתרכך כמו שהיתה מתחלה ואם צריך לשבת או לאורחים ואין לו שהות להמתין עד שיפשר מחמת עצמו מותר להניחו בכלי שני וטוב ליזהר שלא יהיה חם כ"כ שהיד סולדת בו. ובלבד שיזהר שלא יערה עליו רותחין מכלי ראשון דעירוי מבשל כדי קליפה ואז אינו יוצא הדם ע"י מליחה . ואם הונח בשר שלא נמלח אצל התנור שהוא חם הבשר מותר רק לצלי ולא לקדרה :

ז) לא ימלח במלח דק כקמח שאינו מפליט יפה את הדם ולא במלח גס ביותר שנופלת מעל הבשר ואם אין לו אלא מלח דק כקמח מותר ואם הוא גס ידיקנו :

ח) יפזר עליו מלח שלא ישאר בו מקום בלי מלח ומולח משני צדדים . ועופות ושאר דברים החלולים צריך למלוח גם מבפנים ולכן יש ליזהר שיקרע העופות מצד אחד כולו או רובו ולא כמו שנוהגין מקצת נשים לעשות רק נקב קטן להוציא הבני מעיים שאינם יכולים למלוח יפה מבפנים ובדיעבד אם לא מלח משני צדדים אם הוא עדיין תוך שתים עשרה שעות דאז עדיין פולט ציר יחזור וימלחנו ואמרי' כשם שיפלוט ציר כך יפלוט דם ואם הוא לאחר י"ב שעות צריך לשאול שאלה :

ט) שיעור שהייה במלח המנהג להשהותה שיעור שעה ואין לשנות אך לצורך שבת שהשעה דחוקה לו או מפני כבוד אורחים נכבדים שהוא בחול ונחפז לזה או בשביל חולה יש לסמוך להקל כששהא שיעור כ"ד מינוטין :

לאחר

פלייש מאג מען בדיעבר (אז די זאך איז שוין אבגעטהון) בראטען, ווענן ניט – טאר מען בראטען אויך ניט, סאי דיא פלייש איז בעשמוצט געוועזען מיט בלוט סאי ניט. ד) פלייש וואס מען האט געזאלצען, אבער פריהער ניט אויסגעשווענקט וויא עס דארף צוא זיין, מוז מען פרעגען א שאלה אין דעם. ה) אויב נאכ'ן אבשווענקען האט מען צושניטען דיא שטיק פלייש אויף צוויא טהייל אדער מען האט אראבגענומען דיא נאגעל פון דיא פים, מוז מען נאך איינמאל אבשווענקען דיא פלייש, דיזעלבע אז מען האט דיא פלייש צושניטען בעפאר ויא האט זיך גוט אויסגעזאלצט – דאנן מוז מען נאך איינמאל אבשווענקען אונ אויסזאלצען יענעם ארט. ו) פערפרארענע פלייש טאר מען ניט זאלצען ביז זיא ווערדט ווייך וויא פריהער. ווענן מען האט עס נאטהיג אויף שבת אדער פאר גאסט אונ מען האט קיין צייט צוא ווארטען ביז עס וועט פון זיך אבגעהן, מאג מען דיא פלייש אריינלעגען אין ווארעמע וואסער אין א כלי שני, אבער דיא וואסער דארף ניט זיין זודיגע. מען מוז זיך היטען, ניט ארויפצוגיססען אויף דיא פלייש גאנץ זודיגע וואסער, פון א כלי וואס האט זיך דארטען געקאכט, דענן דאנן קאכט זיך אב דיא הויט פון דיא פלייש, אונ דיא בלוט קאנן שוין ניט ארויס דורכ'ן זאלצען. ווענן מען האט געלעגט אונגעזאלצענע פלייש ביי דעם ווארעמען אויווען מאג מען דיא פלייש נאר בראטען אבער ניט קאכען. ז) זאלצען טאר מען ניט מיט גאנץ דינע זאלץ אונ ניט מיט גאנץ דיקע, נור באין ברירה מאג מען מיט דינע אויך. אונ צוא דיקע קאנן מען צושטויסען. ח) מען דארף זאלצען פון ביידע זייטען אונ עס זאלל קיין ליידיגער ארט ניט בלייבען. עופות אונ אזעלבע אברים, וואס האבען אין זיך א חלול, דארף מען פון אינוועניג אויך זאלצען. דעריבער מוז מען דיא עופות פערנאנדערדרייסען אין גאנצען אדער דעם גרעססערן טהייל, אונ ניט וויא אנדערע פרויען מאכען געוועהנליך נור א קליינע לאכ'ל ארויסצונעהמען דיא קישקעס, דענן פון אינווענדיג קאנן מען דאנן ניט גוט זאלצען. אונ בדיעבד אז מען האט ניט געזאלצען פון ביידע זייטען, איז אויב עס איז נאך ניט אוועק צוועלף שעה דארף מען נאך איין מאל זאלצען, נאך צוועלף שעה דארף מען פרעגען א שאלה. ט) געוועהנליך מוז זיך דיא פלייש זאלצען א גאנצע שעה, נור לכבוד שבת, ווענן דיא צייט איז קורץ אדער צוליעב שאנע גאסט, אז מען מוז דעם

עססען

לאחר שיעור מליחה ינפץ מעליו המלח וידיחנו
עכ"פ שני פעמים או שיתן מים בכלי ויניח
בשר בתוכו וידיחנו שלשה פעמים. וצריך ליזהר
לא יתן הבשר בכלי קודם שנותן לתוכו מים דהוי
מולח בכלי שאין מנוקב. ומ"מ בדיעבד אין לחוש
ה אם חזר ונטל אותו מתוכו תיכף קודם שנראה
ציר בכלי אע"פ שנמצא קצת מוהל:
) המלח שמלחו בו פ"א אסור למלוח בו פעם
שניה שכבר נחלש כחו ואם מלח ועדיין
א נתבשל ידיחנו ויחזור וימלחנו ואם עבר ובישל
מקודם צריך שאלה:
) המולח עוף או רופן שלמה שיש לו תוך וביה
קבול נכון להפוך צד החלל למטה כדי
שיוכל הדם והציר לזוב:
) אין מולחין אלא בכלי מנוקב או ע"ג קשין וקסמין
או על דף ויניח בשפוע קצת כדי שיזוב שם
ציר ולא יתעכב ודוקא שאין בו גומות אבל אם יש
גומות שמתקבץ שם הציר לא יועיל אפילו אם
עמידו בשיפוע ולכן צריך למחות בנשים שמולחות

על כסאות ועל חתיכות עצים ועל דפין המוזמנים
להם ויש בהם גומות:
יד) עוברי דרכים שמולחין בשר וכורכים אותו בבגד
אסור אפילו בדיעבד דהנקבים סתומים
וא"א לדם לצאת:
טו) אין להניח בשר קודם מליחה בכלים שאינם
מיוחדים לכך כי רבים מקילין להניח גם
באותו כלי לפעמים ירקות או פירות וכיוצא בו דברים
שדרכן לאכול בלא הדחה והדם נסרך בהם:
טז) ראוי ליזהר שלא להניח בשר קודם שנמלח על
דף ושולחן שמניחים שם לפעמים מלח
דהוי כנמלח בלי הדחה:
יז) אין מולחין הבשר קודם שיסירו החוטין והקרומים
האסורים משום דם ומשום חלב וכ"ש במקום
שצריך ניקור מן החלב גופא כגון הקיבה והטחול:
יח) בשר ששהא ג׳ ימים מעל"ע בלי מליחה נתייבש
דמו בתוכו ואינו יוצא עוד ע"י מליחה
אפילו אם יתנוהו מתחלה בפושרין ולכן אסור לאכלו
מבושל אלא צלי על האש דהאש שואב הדם ומולחין
אותו

כסען מאכען פארטיג גיבער, אדער צוליעב א חולה –
אנן קאנן מען זאלצען מעהר ניט ווי פיער אונ צוואנ-
ג מינוט. י) נאכ׳ן זאלצען דארף מען אראבטרייסלען
א זאלץ אונ אבשווענקען דיא פלייש וועניגסטענס
וויא מאל אדער אריינלעגען אין א כלי אונ ארויפ-
עסען דארויף וואססער דרייא מאל. נור דיא פלייש
ז מען אריינלעגען אין כלי ערשט אז מען האט שוין
ארין אריינגעגאססען וואססער, נור בדיעבד, לאחר
מעשה, מאכט ניט אויס, ווען מען האט נור גלייך
דיק ארויסגענוממען. יא) מיט דיא זאלץ, וואס מען
אט שוין איינמאל געזאלצען, טאר מען קיין צווייטען
אל ניט זאלצען, ווייל זיא איז שוין ארויס זיין גאנצע
ראפט, ווענן מען האט יא געזאלצען מוז מען אבּ-
וועגקען אונ א צווייטען מאל זאלצען, האט מען שוין
ער דיא פלייש אויסגעקאכט מוז מען פרעגען א
אלה. יב) זאלצענדיג איין עוף אדער א שטיק פלייש,
ס האט א חלול (א לאך) דארף מען דעם זייט,
ו דער חלול איז, אומקעהרען אראב, כדי דיא
ט זאלל קאנגען אויסרינען. יג) זאלצען דארף מען
א דורכגעלאכערטע כלי אדער אויף שפאנדליך
ער אויף א ברעטט, אבער דיא ברעטט מוז מען
גען אין דער קרימס עטוואס כדי דיא בלוט זאלל

קאנגען ארויסרינגען. דיא ברעטט מוז אויך זיין אהן
גריבלעך. דעריבער איז ניט רעכט צוא זאלצען אויף
א שטוהל אדער אויף א שייטעל האלץ, וויא אנדערע
ווייבער טהוען. יד) אויף א בגד זאלצען, וויא אנדערע
רייזענדער טהוען, טאר מען אויך ניט. טו) פלייש
פאר׳ן זאלצען מוז מען האלטען נור אין דיא כלים,
וואס זיינען דערצוא בעשטיממט דענן אז מען האלט אין
אין איין אנדער כלי קאנן אמאל פארקוממען מען זאל
דארטען אריינלעגען פירות אונ נאך אזעלכע עססענ-
זאכען וואס מען עסט ניט אבשווענקענדיג זייא אונ
עס קאנן זיך אנקלעבען אן זייא בלוט. טז) אויף איין
ארט, וואו מען האלט אפט זאלץ, טאר מען אונ-
געזאלצענע פלייש אויך ניט לעגען. יז) פאר׳ן זאלצען
מוז מען אראבנעהמען דיא הייטליך אונ דיא „פאדים".
וועלכע מען טאר ניט עססען צוליעב דיא בלוט אדער
דיא חלב וואס אין זייא, בפרט אין דעם ארט, וואו
מען דארף אויסרייניגען (מנקר זיין) פון דיא חלב גופא,
וויא דער מאגען אונ דער מילץ. יח) פלייש וואס איז
דרייא טאג געלעגען אונגעזאלצען, העלפט שוין קיין
זאלצען ניט אפילו ווענן מען זאלל עס פריהער אריינ-
לעגען אין הייסע וואססער. אזעלכע פלייש קאנן מען
נור בראטען אויף דער פייער ציהט דאנן ארויס דאס
בלוט

אותו קודם הצלי כמו שאר בשר לצלי שנתבאר דינו לקמן בסימן ל"ב אות י"ג ואף לאחר הצליה אין להקל לבשלו ובדיעבד כשבישלו אחר שצלאו אין לאסור אך אם מלחו כדין אחר הצליה מתירין כמה אחרונים לבשלו אח"כ. ואם שרו אותו במים תוך הג' ימים יכול לשהותו עוד. ספק אם נמלח תוך שלשה ימים או לאחר ג' ימים מותר וכן ספק אימת נשחט הבהמה מעמידין הבהמה על חזקת חיים כל שעה שנוכל ואמרינן עכשיו נשחטה ומותר :

פרק לב

בו יבואר כיצד מולחין הראש והרגלים ואברים פנימים .

א) הראש אסור למלחו כשהוא שלם אלא צריך להתכו לשנים ולהסיר המוח ולקרוע הקרום ולמלחן בפני עצמן וגם הראש ימלח בפנים ובחוץ והמליחה שמבחוץ מותר למלוח ע"ג השער דאין השער מעכב מלפלוט דם :

ב) עצם הקולית וכן כל שאר עצמות שיש בהן מוח כ"ז שהם מחוברין עם הבשר מולחין הבשר כדין ומועיל גם לעצם ולמוח שבו ואם כבר נפרד מן הבשר לא ימלחנו לכתחלה עם שאר הבשר אלא ימלח העצם בפני עצמו :

ג) רגלי הבהמה שיש להם טלפים אין הדם יוצא דרך הטלפים ולכן צריך לחתוך מעט למטה ויניח מקום החתך למטה וימלח. ואין השער שעל הרגל מעכב מלפלוט הדם :

ד) הלב מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה לפיכך לא מהני ליה מליחה אלא אם כן קורעו להוציא דמו שבתוכו ואח"כ ימלחנו ולאחר קריעה ומליחה נוהגין היתר אפילו לבשלו. ויש ליזהר שלא לאכול לב בהמה ועוף כי הוא קשה לשכחה :

ה) מלח את הלב ולא קרעו קורעו קודם בישולו ומוציא דמו ומדיחו ומותר אבל אם בשלו בלי קריעה אף שנמלח מתחלה אסור דנתבשל עם הדם שבתוכו ויש בזה כמה פרטים ומבואר ביו"ד סי' ע"ב :

הריאה

בלוט), אָבער פאַר'ן בְּרָאטֶען מוז מֶען דיא פְלֵייש זאַלְצֶען, וויא יעדעס פְלֵייש צום בְּרָאטֶען, וויא עֶס װערדט ערקלערט ווייטער (אין דעם פֶּרֶק ל"ב אות י"ג), אֲפִילוּ נאָכ'ן בְּרָאטֶען טאָר מֶען עֶס נִיט קָאכֶען, אָבער בְּדִיעֲבַד, אַז מֶען האָט געקָאכט נאָכ'ן בְּרָאטֶען מאַג מען עֶסֶען. ווען מען האָט נאָכ'ן בְּרָאטֶען גֶעזאַלְצֶען דיא פְלֵייש עַל פִּי דִין מאַג מען לְכַתְּחִלָּה אויך קָאכֶען. ווען דאָס פְלֵייש האָט זיך אין דְרַייא טעג געווייקט אין וואַססער, מאַג מען עֶס נאָך לאַנְגֶער האַלטֶען אונגעזאַלְצֶען. ווען עֶס אִיז אַ סָפֵק, אויב דאָס פְלֵייש אִיז גֶעזאַלְצֶען געוואָרען אין דְרַייא טאָג נאָך דעם קוילֶען אָדער נאָך דיא דְרַייא טאָג, מאַג מען עֶס עֶסֶען. דיזעלבֶּע אַז עֶס אִיז אַ סָפֵק ווען די בְּהֵמָה אִיז געקוילעט געוואָרען, שטעללט מען אויף דער חֲזָקָה, אַז זיא אִיז עֶרשְׁט גֶעקוילעט געוואָרען אונ מען מאַג דאָס פְלֵייש גֶעבְּרויכֶען :

פרק לב

א) דיא קָאפּ טאָר מען נִיט זאַלְצֶען ווען זיא אִיז גאַנְץ נור מען מוז איהר צוּשְׁנַיידֶען אויף דיא העלפְט אונ אַרויסנעהמען דיא מאַרְך אונ אַראָבּרַייסֶען דיא הויט אונ דאַן זאַלְצֶען יעדע בעזונדער. דיא קָאפּ דאַרְף מען אויך זאַלְצֶען פון אינווענִיג אונ פון דְרויסֶען. פון אויסווענִיג מאַג מען זאַלְצֶען איבער דיא האָאר, ווייל דיא האָאר שטערט נִיט דיא בְּלוּט זאָלל אַרויסגעצויגען ווערען. ב) דיא בֵּיינער, וואָס אִין זֵייא אִיז דאָ מאַרְך, ווען זֵייא זַיינֶען צוּזאַמֶען מִיט דיא פְלֵייש, זאַלְצְט מען זֵייא צוּזאַמֶען, ווען נִיט — מוּז מען דיא בֵּיינֶער בעזונדער זאַלְצֶען. ג) דוּרְךְ דיא קָאפּיטֶעס געהט דאָס בְּלוּט נִיט אַרויס, דאַריבּער מוּז מען אונטען עטוואָס אויפשניידען אונ מִיט דעם צוּשְׁנִיטענעם אָרְט לֶעגֶען אַראָב אונ דאַן זאַלְצֶען. דיא האָאר וואָס אויפ'ן פוס שטערט נִיט אַרויסצולאָזען דאָס בְּלוּט. ד) דער הַארְץ העלפְט נִיט קיין זאַלְצֶען סַיידען אַז מען רַייסְט זיא פְרִיהער אויף אונ מען לאָזט אַרויס דאָס בְּלוּט, וואָס קלויבּט זיך דאָרְט אויף בְּעֵת דער שְׁחִיטָה. נאָך דעם אויפרַייסֶען אונ זאַלְצֶען מאַג מען עֶס קָאכֶען אויך, מען דאַרְף זיך אָבער בעסֶער היטֶען גאָר נִיט צוּ עֶסֶען דיא האַרְץ פון אַ בְּהֵמָה אונ אַיין עוֹף, ווייל דאָס שאַדְט צוּם זִכָּרוֹן. ה) האָט מען אָבער געזאַלְצֶען דיא האַרְץ נִיט אויפרַייסענדיג איהר פְרִיהער, מוּז מען עֶס אויפרַייסֶען פאַר'ן קָאכֶען, אַרויסלאָזען דאָס בְּלוּט אונ אויסשווענקען עֶס גוּט. אָבער אַז מען האָט דאָס האַרְץ געקָאכט פאַר'ן אויפרַייסֶען טאָר מען עֶס נִיט עֶסֶען, ווייל דאָס בְּלוּט

האט

הריאה מדינא אין צריך להתוך אותה כלל קודם
מליחה דלא תהא אלא חתיכת בשר עבה
א דנוהגין לקרעה ולפתוח הקנוקנות הגדולים שבה
יעבר אם לא פתחה ובשלוה כך מותר לאכלה :
הכבד יש בו ריבוי דם לפיכך אין לו תקנה
לבשלו ע"י מליחה ואפילו בדיעבד אסור
א קורעו שתי וערב ומניח חתוכו למטה או ליטול
תוך הגידין והקנוקנות באותו צד שהמרה תלויה
וחותך מעט מבשר הכבד עמהן דאפשר לדם
את דרך אותו הנקב ומדיחין אותו ומולחין אותו
ם כשהוא מונח על האש לצלותו ואחר הצליה ידיח
הו משום דם הדבק בו אפילו רוצה לאכלו כך
י וצריך לצלות עד שיהא ראוי לאכילה דהיינו חצי
יתו ואז מותר לבשלו ואם לא הדיח אחר הצלייה
שלו כך מותר. יש ליזהר מלצלות הכבד ע"ג קרקע
נור אף שהוא הם מאד דיש מגדולי האחרונים
טריפין בזה אפילו בדיעבד אלא הצליה צריך
יות דוקא ע"ג גחלים לוחשות וכן מה שנוהגין קצת

נשים שכורכין הכבד בנייר לצלותו כדי שלא יתלכלך באפר יש ליזהר מזה דהרבה אהרונים מחמירין וסוברין דאפילו בדיעבד אסור דהא א"א לדם לזוב והוי כנצלה הכבד בכלי דאסור :

ח) הטחול אע"פ שגם היא נראית שכולו דם ככבד מ"מ דינה כבשר ממש :

ט) הכליות וכן ביצי זכר אפילו לאחר שניקרו אותן כדין נהוג שלא לבשלן אלא לצלותן משום שיש בהן ריבוי דם ובדיעבד אין לחוש ומכל שכן שמותר למלוח אותן עם שאר בשר אחר שניקרו כדין :

י) הכחל (פירוש דדי בהמה) אסור למלחו עם בשר ונוהגין שלא לבשל הכחל כלל אלא צולין אותו ע"ג גחלים וקודם הצליה צריך לקרעו שתי וערב וטחין אותו בכותל כדי שיצא החלב ולאחר שנצלה מותר לחתכו בסכין של בשר אע"פ שהוא רותח וכן להניחו בכלי של בשר. ולצלות הכחל בכלי אסור דכל שבכלי מקרי בשול :

הקיבה

ם זיך אויך אײַנגעקאכט, אין יורה דעה ווערדט
גען דעם ענין אַרומגערעדט בּפרטות. ו) דעם לונגען
רף קען על פּי דין ניט אויפשנײַדען פאר'ן זאַלצען,
רעסטווענען איז מען זיך נוהג אויפצושנײַדען איהם
אויפצואפּפּענען דיא גרויסע זילעם (דיא קנוקנות)
בּלוט. בּדיעבד לאַחר המעשה, אַז מען האט ניט
פגעשניטענערהייט אויסגעקאכט מאג מען איהם
סען. ז) דעם לעבער מוז מען אויך אויפשנײַדען אין
לאנג אונ אין דער בּרייט אונ אַוועקלעגען דעם
פגעשניטענעם אָרט אַראַב בּעת דעם זאַלצען אָדער
פּענען דיא אָדערען אונ דיא (קנוקנות) זילעם אין
ם זייט וואו דיא גאלל האנגט אונ עטוואס אײַנ־
יידען דעם לעבער נופא, כּדי דיא בּלוט זאלל האבען
יך וואנען אַרויסצוגעהן. דאנן דארף מען דעם לעבער
אויסשווענקען אונ בּעזאַלצען אַביסעל בּעת ער
נגט אויף דיא קאהלען צום בּראַטען, נאכ'ן בּראַטען
רף מען איהם ווידער אָבשווענקען, ווענן מען
ל איהם אַפילו עססען אַזוי געבּראַטען. בּראַטען מוז
זיך ווענינגסטענס דיא האלפט צייט, וואס אָבבּראַטען
רף געדויערן, אַזוי פיעל מען זאלל איהם קאנגען
סען, ערשט דאנן מאג מען איהם קאכען. האט
ן דעם לעבער אויסגעקאכט ניט בּראַטענדיג איהם
הער, טאר מען איהם ניט עסען אפילו בּדיעבד.

האט מען פערגעססען אויסצושווענקען איהם נאכ בּראַטען, מאג מען איהם עססען בּדיעבד. בּראַטען דעם לעבער מוז מען דורכאוים אויף בּרענענדיגע קאהלען, אָבער אויפ'ן הויפען אויוועז, וויא היים ער זאלל זיין טאר מען ניט. אַנדערע פוסקים זאגען, אַז אין דעם אופן טאר מען דעם לעבער אַפילו בּדיעבד ניט עססען. אײַנוויקלען דעם לעבער אין פּאפּיער צום בּראַטען, וויא אַנדערע ווייבּער טהוען, טאר מען אויך ניט. ח) מיט דעם מילץ דארף מען זיך נוהג זיין וויא מיט געוועהנליכע פלייש, ניט וויא מיט דעם לעבער. ט) דיא ניערען וויא דיא בּיצים פון דעם זכר איז מען זיך נוהג ניט צוא קאכען נור צוא בּראַטען, אַפילו אַז מען האט זייא מנקר געווען על פּי דין. נור בּדיעבד, לאַחר המעשה, מאכט ניט אוים. זאלצען זייא צוזאממען מיט דיא איבּעריגע פלייש, נאכ'ן מנקר זיין זייא, מאג מען געוויס. י) דיא אייטער טאר מען ניט זאלצען צוגלייך מיט דיא פלייש. מען איז זיך נוהג דיא אייטער נור צוא בּראַטען אויף קאהלען, נור פאר'ן בּראַטען — צושנײַדען זיא אין דער לאנג אונ אין דער בּרייט אונ אָבקלאפּען אָן וואנד אָדער אָן א כּלי, כּדי דיא מילך זאלל אַרויסגעהן. נאכ'ן בּראַטען מאג מען זיא שנײַדען מיט א פליישיגען מעססער, ווענן זיא איז אַפילו זודיג, אויך מאג מען זיא

ארײנלעגנען

יא) הקיבה של עגלים אע"פ שנמצא בו חלב אין לו דין כחל כלל ולאחר שהוסר חלבו והדיחו מותר למלחו עם בשר :

יב) ביצים הנמצאים בעופות בין שלא נגמר אלא החלמון או שנגמר' כולה אפי' הקליפ' הקש' צריכין הדחה ומליחה ויזהר למלחן לבדן או למעלה מן הבשר שלא יגעו בבשר אבל אם מלחן עם בשר או למטה מהבשר דאז נוטף עליהן ציר מהבשר אסורים ואפילו אם נגמר החלמון לבדו דהא עינינו רואות שאין להם לא דם ולא ציר וא"כ אין להם מה לפלוט וממילא בלעי מציר האסור . כל שומן אפילו של עופות דינו כשאר בשר לענין מליחה והדחה :

יג) מי שאין לו מלח או שרוצה לאכול מהר מותר לצלות הבשר בלי מליחה שהאש שואב הדם. והמנהג להדיחו תחלה מן הדם בעין שעליו ולמלחו קצת כאשר נתחב בשפוד וצולהו מיד קודם שתתמלא המלח דם ולאחר הצליה ידיחנו ג"פ ונהגו לכתחלה שלא להפוך השפוד תמיד כדי שיזוב הדם במוב ובדיעבד אין לחוש אפילו הפכו כל שעת צלייתו . ואסור ליתן כלי תחת הצלי לקבל השמנונית הנוטף עד שיהיה נצלה חצי צלייתו היינו שיתייבש מבחוץ דאז כבר פסק כל הדם ומה שיוצא אח"כ הוא מוהל . ומותר לאכול את הצלי אע"פ שיש בו מראה אודם הרבה דלאחר שצלאו חצי צלייתו אינו דם כלל כ"א מוהל הבשר . ולכתחלה יזהר שלא להשהות הצלי על השפוד לאחר שהוסר מן האש דכל זמן שהוא על האש אמרינן כל מה שבולע הבשר מן השפוד חוזר ופולט דכבולעו כך פולטו משא"כ לאחר שהוסר מן האש שאז אינו פולט שוב בולע הבשר מן השפוד הנבלע בו ומ"מ בדיעבד אין לאסור הצלי והשפוד :

יד) מותר למשוח הצלי בשעת צלייתו בשומן ומי פירות דאין זה מעכב לפלוט דם אבל אסור למשוח בעיסה אפי' בלילתו רכה מאד וכן אסור למשוח בביצים שהם נקרשים ומעכבים הדם מלצאת :

טו) לכתחלה אסור לצלות בשר שנמלח עם בשר שלא נמלח דכיון דכבר נמלח א"כ אין טרוד להפליט דם ובולע מזה שלא נמלח ובדיעבד מותר ומותר למלות הרבה חתיכות זה על גב זה

ואפילו

אריינלעגען אין א פליישיגע כלי. בראטען דעם אייטער אין א כלי טאר מען ניט, ווייל אין א כלי הייסט עס קאכען. יא) דער מאגען פון קאלבער האט ניט דעם דין פון אייטער, אונ כאטש מען געפינט אין איהם מילך, דארף מען איהם נור גוט אויסשווענקען פון דיא מילך אונ דאנן מעג מען איהם זאלצען צוגלייך מיט דיא פלייש. יב) אייער, וואס מען געפינט אין עופות, סאי נור דיא געלכיל איז פארטיג סאי דיא גאנצע איי איז פארטיג, מוז מען זייא אלץ אויס-שווענקען אונ זאלצען. נור זאלצען מוז מען זייא בעזונדער אדער איבער דיא פלייש לעגען, אבער אונטער דיא פלייש אדער צוזאמען מיט דיא פלייש טאר מען זייא ניט לייגען, ווען דיא געלכיל אליין איז אפילו פארטיג. שמאלץ, אפילו פון עופות דארף מען כשר'ען וויא פלייש. יג) בראטען פלייש (אויף קאהלען) אדער אין לופטען אויף א שפיז מאג מען אפילו ניט זאלצענדיג עס פריהער, נאטירליך נור אין דעם פאלל אז עס איז געראדע קיין זאלץ ניטא אדער מען הילט זיך עססען. אבער דאנן דארף מען דאס פלייש פריהער אבשווענקען פון דיא בלוט אונ א ביסעל בעזאלצען אונ גלייך לעגען בראטען, איידער דיא זאלץ ציהט איין בלוט, נאכ'ן בראטען דארף מען וויעדער דרייא מאל אבשווענקען. לכתחלה דארף מען דעם שפיז, אויף וועלכען דער בראטען האנגט ניט קעהרען אללע ווייליע, נור בדיעבד, לאחר המעשה, מאכט ניט אויס. מען טאר ניט אונטערשטעללען קיין כלי אונטער'ן בראטען, עס זאלל דארין אריין דיא זאפט, סיידען ערשט אז עס איז שוין האלב אבגעבראטען, דאס הייסט אז פון אויסוועניג אין דיא פלייש שוין טרוקען, וואס דאמאלס איז שוין דיא בלוט ארויס אין גאנצען. לכתחלה דארף מען זיך היטטען, אז ווי מען נעהמט דעם בראטען ארויס פון פייער, זאל מען גלייך ארויסנעהמען דעם שפיז פון בראטען. בדיעבד מאג מען פון דעסטוועגען עססען דעם בראטען ווען מען האט זיך אפילו ניט געהיט צו טהון אזויא. יד) מען מאג דעם בראטען בעשמיערען מיט שמאלץ אונ דערגלייכען בעת דעם בראטען, אבער מיט טייג אונ מיט אייער טאר מען איהם ניט בעשמיערען, ווייל אז זייא ווערען פערהארטעוועט קאנן דאס בלוט ניט ארויס. טו) לכתחלה טאר מען ניט בראטען געזאלצענע מיט אונגעזאלצענע פלייש. אבער בדיעבד מאג מען זייא עססען. איינינע שטיקער פלייש איינע אויף דיא אנדערע מאג מען זאלצען. אפילו איינע נאך דיא אנדערע. אויך מאג מען זאלצען

אבסענפלייש

אפילו בזה אחר זה ומותר לכלות בשר שור עם בשר גדיים וטלאים או עופות :

פרק לג

ב׳ יבואר עוד כמה דינים אחדים מענין מאכלות אסורות ושארי איסורים .

א) אסור לבשל בשר בחלב וה״ה בחמאה דחד דינא אית לה ועבירה גדולה היא וחייב ע״ז מלקות מן התורה ואין נ״מ בין אם דעתו לאכלם אח״כ או שמבשלם בשביל עובד כוכבים כי עצם הבישול הוא איסור תורה וע״כ אסור מן התורה לחתות אש תחת קדרה של עובד כוכבים שמבשל בה בשר וחלב אפילו אם אין מבשל בה עתה רק בשר אם היא בת יומא מחלב וכן להיפך וכן אסור להניח את הקדרה של עו״ג שמבשל בה בשר וחלב דכל זה הוא בכלל בישול וכ״ש אם מבשל בשר וחלב בשביל ישראל המופקר לאיסור זה ונותן לו דעובר עוד על לאו דאורייתא של לפני עור לא תתן מכשול מלבד מה שעובר על איסור בישול :

ב) וה״ה אם נתבשל כבר הבשר וחלב או נצלו ביחד בין בשוגג בין במזיד אסור לאכול מן התורה הבשר או החלב דכל אחר כלול משניהם ואפילו ליהנות מהם אסור מן התורה ולפיכך בשר וחלב שנאסר ע״י בישול צריך לזרוק לבית הכסא ואסור ליתנו לעובד כוכבים ואפילו לכלב אסור אבל הקדירה אף שאסור שוב לבשל בה מכל מקום מותר להשתמש בה פירות ודברים יבשים ולהחם בו מים לחוף ראשו דבזה אינו נהנה מן האיסור :

ג) וד״ע עוד דאף בשר עוף אסור לבשל בחלב ליתנו לישראל משום לפני עור וכן אם עבר ובישל אסור מן הדין לאכלו. ובדיני איסור אכילה שוה בכל דבר לבשר בהמה :

ד) שני אנשים המכירים זה את זה אסורים לאכול על שלחן אחד זה בשר וזה חלב אם לא שאוכל כל אחר על מפה בפני עצמו [או שיניחו דבר המפסיק ביניהם משום היכר ואפי׳ פת או כלי עם משקין הוי היכר אם אינן אוכלין ושותין מאותו פת ומאותו כלי דאל״ב לא הוי היכר וכן כל דבר שאין

[...]בענפליש צוגלייך מיט ציגענ- אונ שאפסענפלייש אונ עופות :

פרק לג

א) מען טאר ניט קאכען פלייש מיט מילך אדער מיט פוטער. פאר דער גרויסע עבירה קוממט מן התורה – מלקות. עס איז קיין אונטערשייד ניט אויב [...]ען וויל זייא עססען בעזונדער אדער מען קאכט [...]ס פאר א עו״ג, דענן דער איסור ליעגט אפילו [...]אויפ׳ן קאכען, ניט נור אויפ׳ן עססען. דעריבער [...]אר מען ניט אפילו אונטערלעגען פייער אונטער [...]טאפ וואס א עו״ג קאכט, ווענן עס קאכט זיך [...]ארטען פליישיגס מיט מילכיגס. ווענן עס האט זיך [...]ין דעם טאפ אין פערלויף פון א מעת לעת געקאכט [...]פליישיגס אונ יעצט קאכט זיך דארין מילכיגס אדער [...]ערקעהרט, איז גלייך וויא עס וואללט זיך יעטצט [...]עקאכט מילכיגס מיט פליישיגס צוזאממען. אויך טאר [...]ען ניט אויסמישען דעם טאפ פון א עו״ג, אין וועלכען [...]ס קאכט זיך בשר וחלב, בפרט קאכען פאר א אידען [...] בופקר פליישיגס מיט מילכיגס – דאס טאר מען [...]עזים ניט, דענן חוץ דיא עבירה פון קאכען בשר בחלב איז מען אויך עובר דעם לאו פון „לפני עור לא תתן מכשול״ (פאר א בלינדען – דאס הייסט: פאר דעם וואס ווייס ניט וואס פאר איין עבירה ער טהוט, אדער וואס ווייס אונ טהוט אויף להכעיס – זאללסט דוא ניט לעגען קיין שטרויכלונג – זאללסט איהם ניט העלפען אין זיין זינדיגען). ב) לאחר המעשה טאר מען ניט עססען ניט דיא פליישיגס ניט דיא מילכיגס, אפילו הנאה האבען פון דעם טאר מען אויך ניט, אונ מען מוז זייא ארויסווארפען אין מיסטקאסטען. אפילו א עו״ג, אפילו א הונד טאר מען זייא אויך ניט געבען. אין דעם טאפ, וואו עס האט זיך געקאכט בשר בחלב, טאר מען שוין מעהר ניט קאכען, אבער פירות אונ אנדערע טרוקענע זאכען מאג מען אין איהם האלטען. אויך אויפקאכען וואססער צום וואשען זיך מאג מען. ג) דער איסור בשר בחלב געהט אויף דיא פלייש פון איין עוף אויך, אונ עס איז קיין אונטערשיעד ניטא צווישען עוף אונ אנדערע מיני פליישען. ד) צוויי בעקאנטע מענשען טארען ניט עססען אויף איין טיש פליישיגס אונ מילכיגס, סיידען אז יעדער עסט אויף א בעזונדער טישטוך. עס איז רעכט, מען זאלל צווישען לעגען וואס עס איז, צום סימן. מען מאג לעגען

שאין רגיל להניחו ביום על השלחן כגון מנורה הוי היכר] וכ״ש אם אוכל בפני עצמו חלב ודעתו לאכול אח״כ בשר או שאוכל עם ב״ב שצריך ליזהר שלא יעמידו על שלחן אחד חלב ובשר ביחד בלי היכר. גם צריך ליזהר שלא יאכלו מפת אחד ולא ישתו מכוס אחד שהמאכל נדבק בהם ויבואו לידי איסור וכן צריכין ליחד כלי של מלח לכל אחד כי לפעמים מטבילין מאכלם במלח וזה אסור אפי׳ באינן מכירין זה את זה:

ה) כבר ידוע לכל מנהג כל ישראל כהפוסקים שסוברין שאחר שאכל בשר או תבשיל של בשר שאף שכבר בירך בהמ״ז אסור לאכול אחריו מאכלי חלב קודם שעברו שש שעות מעת גמר האכילה והמקיל בזה עובר משום אל תטוש תורת אמך ואם מצא אח״כ בשר בין שיניו צריך להסירו וא״צ להמתין עוד אך צריך קינוח והדחת הפה וכדלקמיה. ושומן של בשר או אפילו של עופות דינם כבשר אך אם אין בשר ואין שומן בתבשיל רק שנתבשל בקדרה של בשר מותר לאכול אחריו גבינה אפי׳ לא הדיחה הקדרה יפה. ואם אכל גבינה א״צ להמתין ומותר לאכול אחריו בשר ובלבד שיעיין היטב בידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם [ובלילה שאינו יכול לעיין היטב צריך לרחצם במים דוקא] וגם צריך הדחה וקינוח. קינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה והדחה הוא שידיח פיו במים או בשאר משקין ואין קפידא אם מקדים הקינוח או ההדחה:

ו) בד״א בגבינה רכה אבל בגבינה קשה דהיינו שהיא ישנה ששה חדשים או שהיא מתולעת צריך להמתין אחריה שש שעות כמו בחלב אחר בשר. כתב בספר חכמת אדם דלצורך חולה קצת יש להתיר לאחר שאכל בשר שיברך בהמ״ז וימתין כשיעור שעה ויחטט שיניו ומותר לאכול חלב:

ז) האוכל גבינה רכה ותאוה ורוצה לאכול אח״כ בשר צריך לבער מן השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה ואסור לאכול גבינה על מפה שאכל בשר וכן להיפך וכ״ש שאסור להתוך גבינה אפילו

לעגען אויך אַ שטיק ברויט אָדער שטעללען אַ פלאַש משקה, אָבער נור אַזעלכע וואָס מען דאַרף זייא יעטצט ניט עססען און טרינקען. איבערהויפט איז יעדע זאַך, וואָס מען איז ניט געוואוהנט צוא שטעללען בייא טאָג אויפ׳ן טיש, וויא אַ לייכטער, איז אַ גוטער סימן. ווענן מען האַלט אַליין ביי׳ן עססען פליישיגס נאך דיא מילכיגס מוז מען זיך געוויס היטען ניט שטעללען דיא פליישיגס מיט דיא מילכיגס צוגלייך אויף דעמזעלבען טיש, אָהן אַ סימן. אויך דאַרף מען זיך היטען ניט צוא עססען מילכיגס און פליישיגס מיט דיזעלבע ברויט, ניט פאַרטרינקען פון דעמזעלבען גלאָז, און ניט טונקען אין איין סאַלניצע, פון דעם (טונקען פון איין סאַלניצע) דאַרף מען זיך היטען, ווענן דיא ביידע — וואָס עססען בייא איין טיש מילכיגס און פליישיגס — זיינען אַפילו אומבעקאַנט.

ה) עס איז ידוע דער מנהג ניט צוא עססען מילכיגס נאך פליישיגס סיידען אין זעקס שעה אַרום נאָכ׳ן עססען, האָט מען נאך זעקס שעה פאַרט געפונען שטיקלעך פלייש צווישען דיא ציינער, דאַרף מען אַרויסנעהמען דאָס פלייש און גוט אויסשווענקען דעם מויל און דאַנן עססען דיא מילכיגס. שמאַלץ, אַפילו פון עופות, האָט דעם דין פון פלייש. ווענן דיא זופ איז נור געקאָכט געוואָרען אין אַ פליישיגען טאָפּ, אָהן פלייש און אָהן שמאַלץ, מאָג מען גלייך עססען קאָז, ווענן דער טאָפּ איז אַפילו ניט גוט אויסגעשווענקט. נאך קאָז מאָג מען גלייך עססען פלייש, נור מען מוז זעהן עס זאָלל ניט בלייבען אויף דיא האַנד קיין ברעקלאַך קאָז (און דער פינסטער אַז מען קאָנן עס גענויא ניט זעהן, מוז מען דיא האַנד גוט אַרומוואַשען). אויך דאַרף מען צוקייען אַ שטיקעל ברויט און אויסווישען דערמיט דעם מויל גוט פון אינווענינג, אויך דאַרף מען דעם מויל אויסשווענקען מיט וואַססער, דאָסזעלבע איז נאך מילך אָדער וואָס נור מילכיג׳ס ברויך מען עססען אַ שטיק׳ל ברויט און אויסשווענקען דעם מויל אַז מען וויל פלייש עססען).

ו) דאָס איז אַללעס גערעדט בייא ווייכע קאָז, אָבער בייא האַרטע, אַזעלכע וואָס איז אַלט זעקס חדשים אָדער איז וואָרעמדיג, נאך אַזאַ מין קאָז מוז מען וואַרטען גאַנצע זעקס שעה מיט׳ן עססען פליישיגס, פונקט וויא נאך אַ פליישיגען עססען. אין חכמת אדם שטעהט, אַז אַ קראַנקער מאָג עססען מילכיגס נאך פליישיגס באַלד אין אַ שעה אַרום נאָכ׳ן עססען, אָבער ערשט אַז מען ריינינט גוט אוים דיא ציינער פון דיא פלייש-ברעקליך.

ז) אַז מען עסט ווייכע קאָז, פוטער און דערגלייכען און גלייך נאך דעם וויל מען עססען פליישיגס, מוז מען אַברוימען פון טיש דיא ברעקלאַך

ילו צונֵנת בסכין של בשר וכן להיפך. ומנהג כל
ראל להיות להם סכינים מיוחדים לבשר וחלב
נהג לרשום של חלב. ולחתוך הלחם בסכין של
ר מותר אף אם רוצה לאכול חלב עם הלחם אך
נאי שיקנתו מתחלה יפה שלא יהא שום שמנונית
דבוק בו :

ועתה נבאר איזה דינים מכלאי בהמה.

אסור לעשות מלאכה בשני מינים כגון לחרוש
ולמשוך בקרון היושבים בה בני אדם
למשוך עגלה לבדה או אבן ואפילו אם הם רק
וריס יחד בחבל א' אסור שהרי נושאים החבל
מנהיגם אפילו בקול לוקה ולכן צריך ליזהר שלא
שור ביחד אפילו שני מיני עופות שלא יברהו
רי נושאים החבל והא דכתיב לא תחרש בשור
חמור ל"ד אלא ה"ה בלא חרישה וכן ב' מינים אפי'
ות אסור לקשור בחבל שקשור בסוס שום עוף
או כלב :

ב) עגלה הנמשכת במין אחד לא יקשור מין אחר
בחבל לא בצדדים ולא מאחוריו :

ג) עגלה שמושכין אותה כלאים אסור לישב בה אע"פ
שלא הנהיג שישיבתו גורמת להם שימשכו
העגלה :

ד) נכרי המנהיג בכלאים מותר לדבר עמו ולא
חיישינן שמא ילכו הבהמות משום קולו
דהוי דבר שאינו מכוין אבל אם משא של ישראל
על העגלה לא ילך הישראל סמוך להעגלה דשמא
יצעק על הבהמות שילכו במהרה ואז הוא מנהיג
כלאים וגם אסור לומר לנכרי שיקשור כלאים בעגלה
וכ"ש כשנצרך ישראל לקשור בהמות בעגלה של
ישראל להוציאו ממקום שנכבש שם בטיט ושלג
דאסור לומר לו אבל יכול לשכור אותו כהם להוציא
העגלה ובלבד שלא יעמוד הישראל שם ופשיטא
שלא ינעור על הבהמות וצריך להזהיר הסוחרים ע"ז
כי ראיתי שנכשלין בזה :

ה) לא אסרה הורה אלא שני מיני ב"ח אבל אדם
ובהמה

קלאך ברוידט, מיט וועלכע מען האט געגעסען
מילכיגס. אויף דעם טישטוך וואס מען האט
עסען פלייש טאר מען ניט עסען קיין קאז אונ
קעהרט. מיט א פליישיגען מעסער טאר מען ניט
ידען קיין קאז, אפילו קאלטען, דיזעלבע פער־
הרט: מיט א מילכיגען – פליישיגס. עס איז א מנהג
א אידען צוא האבען בעזונדערע מעסערס פליישיגע
מילכיגע, אויף דיא מילכיגע מאכט מען א סימן,
ידט מאג מען שניידען מיט א פליישיגען מעסער
, ווען מען וויל אפילו מיט'ן ברוידט עסען
ביגס, נור דער מעסער מוז זיין גוט אבגעווישט.

דינים פון כלאי בהמה.

מען טאר ניט איינשפאנען צוזאממען צוויא
ים, וויא, למשל, א פערד מיט איין אקס, סאי
פיהרען מענשען, סאי צוא פיהרען א משא אונ
צום אקער'ן. אפילו צובינדען זייא איינער אן
טען מיט א שטריקעל טאר מען אויך ניט דענן
טראגען דאך דאס שטריקעל. דיזעלבע טאר מען
צוזאמענבינדען מיט א שטריקעל צווייערליי
ם עופות. ב) אפילו אן וואגען, וואס ווערדט
יהרט דורך איין מין טאר מען ניט אנבינדען א
טען מין, אפילו פון א זייט אדער פון הינטען.

ג) אין דעם וואגען, וואס ווערדט געפיהרט דורך
צוויא מינים (כלאים) דהיינו א עו"ג פיהרט זייא, טאר
מען ניט זיטצען, חאטש מען טרייבט אליין ניט אן
דיא חיות וואס פיהרען דעם וואגען. ד) אז א עו"ג
טרייבט א וואגען, וואס ווערדט געפיהרט דורך צוויא
בעזונדערע מינים, מאג מען מיט איהם רעדען, אונ
ווענן דיא חיות געהען אפילו שנעללער צוליעב זיין
קול, מאכט ניט אוים, ווייל ער טהוט עס דאך ניט
מיט א כיוון. ווענן אין וואגען ליעגט אבער זיינע (דעם
אידענס) א משא, טאר ער ניט געהן פון נאהנטען
טאמער פערגעסט ער אונ טרייבט אן דיא פערד.
הייסען דעם עו"ג, ער זאלל איינשפאנען דעם וואגען
מיט כלאים טאר מען אויך ניט, בפרט אז מען דארף
איינשפאנען בעלי חיים אין א וואגען, וואס איז
אריינגעקראכען אין בלאטע אדער שנעע, כדי ארוים־
צוציהען איהם פון דארטען, דאנן טאר מען געווים
ניט הייסען דעם עו"ג איינשפאנען מיט כלאים, אבער
מען קאנן איהם דינגען סתם אויף ארויסצוציהען דעם
וואגען, דער איד טאר אבער דערביא ניט שטעהן.
אנשרייען דאנן אויף דיא פערד מיט אקסען למשל,
טאר מען געווים ניט. מען מוז דיא סוחרים אויף
דעם מאכען אויפמערקזאם, ווייל זייא היטען זיך
ניט דאריין. ה) דער איסור איז נור איינצושפאנען
בעלי

ובהמה מותר להרוש וכל מלאכה דדוקא שור
וחמור יחדו אסור אבל אדם ושור מותר :

פרק לד

בפרק הזה יבואר ענין התשובה .

והנה לפי מה שהערכנו בחבור הזה לפני הקורא בגודל עונש העבירות ובפרט בעונש העריות ובעונש מאכלות אסורות וחלול שבת ובדומה אם חטא אדם אל יתייאש ויאמר כבר אבד סברי ותוחלתי מה' ונדחיתי מחיי העוה"ב אל יאמר אדם כן אלא ישתדל לעשות תשובה וישוב לפני בוראו ויכנע לפניו ויתחרט על עונותיו והקב"ה ימחול לו על כל עונותיו שכן מצינו באנשי נינוה שעלתה רעתם לפני המקום ונחתם גזר דינם לרעה וכיון ששבו בתשובה שלמה לפני הבורא קרע גזר דינם ומחל להם כענין שנאמר וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ומן החמס אשר בכפיהם וינחם ה' וגו' ואחז"ל באגדה כי הנה רחקיך יאבדו וגו' כלומר מי שמתרחק מן הקב"ה מעשות התשובה יאבד מן העולם ואני קרבת אלהים לי טוב שכל מי שמתקרב לאל אשרי וטוב לו . ומה היא התשובה ובאיזה ענין ישוב האדם לפני בוראו להכנע אחרי שידע האדם שחטא ויודע נגנות מעשיו וחרפתם יהא מתגבר על יצרו ונלחם עמו וישתדל להכניע אותו ולהבריח נפשו להסירה מתאות הבהמיות והבלי העוה"ז ויחשוב בעצמו מתיקות העבירה שהיא לפי שעה כנגד מרירותה ואבדן נפשו מחיי העוה"ב ויתמיד לחשוב בעצמו על העבירות שעשה ויהיו נגד עיניו תמיד כענין שנאמר כי פשעי אני אדע וגו' ויהיה ירא מבוראו ויבוש ממנו ויחשוב בעצמו נגד מי המרה בעונותיו . ויתחרט על עונותיו ולא ישנה עליהם ויבקש מחילה מאת הבורא כל ימי חייו כדי שיקבלנו וימחול לו על כל עונותיו . וצריך
לו

בַּעֲלֵי חַיִּים פוּן בֶּעזוּנדֶערֶע מִינִים אָבֶּער אַ מֶענְשׁ מִיט אַ בַּעַל חַי מָאג מְהוּן צוּזַאמֶען יֶעדֶע אַרְבַּייט :

פרק לד

װערְלִינְג װיא מִיר הָאבֶּען אִין דֶעם סֵפֶר אַרוּמגֶערֶעדְט , װיא גְרוֹיס עֶס אִיז דָער שְׁטְרָאף פוּן אַללֶע עֲבֵירוֹת בִּכְלָל אוּנ פַאר דִיא עֲבֵירוֹת : זְנוּת , מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת , חִלּוּל שַׁבָּת , אוּנ דֶער גְלֵייכֶען – בִּפְרָט , קָאנֶן זִיךְ דֶער בַּעַל חֵטְא טְרַאכְטֶען , אַללֶעס אִיז שׁוֹין פֶערְפַאללֶען אִיךְ בִּין אַזוֹי וַוייט פֶערְקְרָאכֶען , אַז אִיךְ קָאנֶן שׁוֹין צוּרִיק נִיט הַאבֶּען . אִיךְ הָאב שׁוֹין מַאי װיא מַאי פֶערְשְׁפִּיעלְט מַיין חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא , אוּנ דָערִיבֶּער קָאנֶן אִיךְ װייטֶער זִינְדִיגֶען . נַיין , מֶען טָאר זִיךְ אַזוֹיא נִיט טְרַאכְטֶען . אַזֶעלְכֶע רַייד קָאנֶן נוּר דֶער יֵצֶר הָרָע זָאגֶען דֶעם מֶענְשֶׁען . מֶען מוּז תְּשׁוּבָה מְהוּן , חֲרָטָה הָאבֶּען אוֹיף אַללֶע אָבְגֶעטְהוּנֶענֶע עֲבֵירוֹת אוּנ נֶעהמֶען אוֹיף זִיךְ מִיט אַיין אֱמֶת , מִיט אַ פֶעסְטֶען װיללֶען , נִיט צוּא טְהוּן דִיזֶעלְבֶּע עֲבֵירוֹת װייטֶער . דַאנְן װעט גָאטט ב"ה מוֹחֵל זַיין . אַזוֹי זֶעהֶען מִיר בַּייא דִיא אַיינְװאוֹהנֶער פוּן נִינְוֵה , װאס זֵייעֶר זִינְדִיגְקַייט אִיז גֶעװעזֶען גֶעװאלְדִיג אוּנ עֶס אִיז שׁוֹין אוֹיף זֵייא נִגְזַר גֶעװָארֶען דִיא שְׁטָאדְט זָאלל חָרוּב װערֶען װיא סְדוֹם , דָא הָאבֶּען זֵייא גֶעטְהוּן תְּשׁוּבָה אוּנ גָאטט הָאט זֵייא מוֹחֵל גֶעװעזֶען . דִיא חז"ל זָאגֶען אוֹיף אַ פָּסוּק פוּן תנ"ךְ אַזוֹי : דֶער װאס אִיז זִיךְ מִתְרַחֵק פוּן תְּשׁוּבָה מְהוּן װעט עֶר זַיין אַ פֶערְלָארֶענֶער פוּן דֶער װעלְט , דֶער װאס אִיז זִיךְ אָבֶּער מִתְקָרֵב צוּא גָאטט – אַז װאהל װעט אִיהם זַיין . אִין װאס בֶּעשְׁטֶעהט דִיא תְּשׁוּבָה ? אַז דֶער מֶענְשׁ זֶעהט אַיין זַיין זִינְד , מוּז עֶר זִיךְ שְׁטַארְקֶען אִיבֶּער'ן יֵצֶר הָרָע אוּנ בֶּעמִיהֶען זִיךְ צוּא בֶּעהֶערְשֶׁען זַיין תַּאֲוָה אוּנ אָבְהִיטֶען זִיךְ פוּן דִיא קֶערְפֶּערלִיכֶע תַּאֲווֹת אוּנ דִיא הַבְלֵי הָעוֹלָם הַזֶּה , עֶר דַארְף פֶערְגְלֵייכֶען דִיא זִיסְקַייט פוּן דֶער עֲבֵירָה , װאס עֶר פִיהלְט נוּר אַ קוּרְצֶע צַייט , עֶנְטְגֶעגֶען דִיא עֲבֵירָה'ס בִּיטֶערְקַייט , װאס עֶר װעט הָאבֶּען צוּלִיעבּ אִיהר אוֹיף יֶענֶער װעלְט . אוֹיךְ דַארְף עֶר שְׁטֶאנְדִיג הָאבֶּען אִין זִינֶען דִיא עֲבֵירוֹת װאס עֶר הָאט גֶעטְהוּן , װיא דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גֶעזָאגְט : כִּי פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וכו' (מַיינֶע זִינְד װייס אִיךְ א. ז. װ.) . עֶר דַארְף מוֹרָא הָאבֶּען פַאר דֶעם בּוֹרֵא אוּנ שֶׁעמֶען זִיךְ פַאר אִיהם אוּנ טְרַאכְטֶען שְׁטֶאנְדִיג : עֶנְטְגֶעגֶען װעמֶען הָאב אִיךְ דָאס גֶעזוּנְדִיגְט ? עֶנְטְגֶעגֶען דֶעם שֶׁאפְּפֶער פוּן הִימֶּעל אוּנ עֶרְד , און פוּן אַללֶע בְּרוּאִים װאס אוֹיף זֵייא , װאס אִיהם הָאבּ אִיךְ צוּא פֶערדַאנְקֶען מַיין לֶעבֶּען יֶעדֶען אוֹיגֶענְבְּלִיק אוּנ טְרַאכְטֶענְדִיג אַזוֹי מוּז מֶען זַיין פֶעסְט עֶנְטְשְׁלָאסֶען נִיט צוּא טְהוּן דִיזֶעלְבֶּע עֲבֵירָה אַ צְװייטֶען מָאל . עֶרְשְׁט דַאנְן קָאנֶן מֶען זִיכֶער זַיין , אַז גָאטט ב"ה װעט מוֹחֵל זַיין . דֶער בַּעַל תְּשׁוּבָה מוּז נַאטִירְלִיךְ װיסֶען אַז'ן
בעשטימט

י לבעל התשובה לידע גנות מעשיו וחרפתם על
ביותר כי אם יסתפק לו בהם א"א להתחרט עליהם
רטה גדולה וגמורה וכן צריך שיתברר אצלו מתחלה
אם לא ישוב בתשובה שלמה מחטאיו לפני המקום
בודאי הקב"ה יפרע ממנו על מעשיו הרעים. ועוד
ריך לו לידע שהקב"ה מבין ויודע כל מעשיו נסתריו
גליו וכל מעשיו נכתבין ונחתמין בספר ואין דבר
עלם ממנו ואין שכחה לפני כסא כבודו כענין שנאמר
יד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו ואם
שב בתשובה לא יתן לבו לזה אי אפשר לו לשוב
תשובה לפני בוראו וצריך לו לבעל התשובה להתחזק
עצמו ולמנוע מן העבירות אשר היה רגיל בהן
סכים לסור מהם לגמרי בכל לבו. ובכל נפשו ואל
זור עליהן כלל שנאמר קרעו לבבכם ואל בגדיכם
שובו אל ה' אלהיכם כי חנון ורחום הוא ובתשובה
יה האדם אהוב לבוראו תחת אשר היה הקב"ה
נאו בלכתו אחר תאות לבו ומראה עיניו ואחר
רו הרע שכן מצינו שהרשעים הם שנואי המקום
ענין שנאמר ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו.
ולה תשובה שמתוך חשיבותה קדמה לבריאת העולם

שנאמר בטרם הרים יולדו וגו' וכתיב בתריה תשב
אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם. ולא עוד אלא
שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד
ה' אלהיך ואחז"ל באגדה גדול כחה של תשובה
שכיון שאדם מהרהר בלבו לעשות תשובה מיד היא
עולה למעלה ולא תאמר עד י' מילין או עד כ' מילין
או ק' מילין אלא עד מהלך ת"ק שנה ולא עד הרקיע
הראשון ולא עד השני אלא עד שהיא עולה ועומדת
לפני כסא הכבוד שנאמר עד ה' אלהיך. ולא עוד
אלא שהתשובה מקרבת הגאולה שכן אחז"ל מתוך
ה' דברים ישראל נגאלין מתוך צרה ומתוך קץ ומתוך
תשובה ומתוך רחמים ומתוך זכות אבות. מתוך צרה
דכתיב בצר לך ומצאוך ומתוך קץ דכתיב באחרית
הימים ומתוך תשובה דכתיב ושבת עד ה' אלהיך
ומתוך רחמים דכתיב כי אל רחום ה' אלהיך וגו'
ובזכות האבות דכתיב ולא ישכח את ברית אבותיך
והתשובה גורמת לרחמים ולזכות האבות שנא' ושבת
עד ה' אלהיך ומיד כי אל רחום ה' אלהיך וגו' ולא
ישכח את ברית אבותיך וגו'. בא וראה כמה חביבה
התשובה לפני המקום שאם יעשה האדם תשובה
הקב"ה

שטימט, וויא גרויס דיא עבירה איז, וואס ער
ט געטהון אונ וויא גרויס דיא שאנדע איז פון דעם,
גן ווענן ביא איהם איז נאך דא א שטיקעל ספק,
גן דאך שוין ממילא דיא חרטה ניט זיין טיט'ן
געץ הארצען אונ דיא תשובה איז קיין תשובה ניט.
ך מוז ער פריהער וויססען אויף געווים, אז ווענן
מהוט ניט תשובה מיט איין אמת, וועט זיך גאטט
ה מיט איהם אברעכענען. דאס דארף ער אויך
סען, אז גאטט פערשטעהט אונ ווייס אללע זיינע
פענע אונ פערבארגענע מעשים, אונ קיין זאך איז
ן איהם פערבארגען אונ קיין זאך פערגעסט ער ניט,
גן אללעס, וואס דער מענש מהוט, ווערדט אויפ'ן
טמעל פערשריעבען אונ פערחתמט. ווענן מען
טראכט דאס אללעס ניט גוט, קאנן וויעדער דיא
שובה ניט זיין קיין תשובה שלמה, דיא תשובה מוז
ן פון גאנץ טיעפען הארצען ניט פון יוצא וועגען.
עו לבבכם – זאגט דער נביא – צערייסט אייערע
רצער אונ ניט אייערע קליידער, אונ קעהרט זיך
ם צוא גאטט, ווענן ער איז א גנאדיגער אונ א בעל
מנות. דורך תשובה ווערדט דער מענש בעליעבט
א זיין בורא, אנשטאטט וואס ער איז איהם געוועזן

א שונא דערפאר וואס ער האט נאכגעגעבען זיינע
תאוות. וויא וויכטיג דער ענין פון תשובה איז זעהט
מען פון דעם, וואס זיא ווערדט גערעכענט פאר דעם
בריאת העולם (דיא שאפפונג פון דער וועלט), וויא
עס שטעהט בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ וגו' איידער
דיא וועלט איז געגרונדעט געווארען האט שוין
תשובה געשאפפען פאר'ן מענשען. נאך מעהר: זיא,
דיא תשובה, קוממט צוא ביז צום כסא הכבוד, ביז
צוא גאטט ב"ה אליין, וויא דיא גמרא זאגט אין איין
ארט: וויא דער מענש הויבט נור אן צוא טראכטען
וועגען מהון תשובה געהט זיא גלייך ארויף אין דער
הויך דורך אללע וועלטען ביז זיא שטעללט זיך פאר
דעם כסא הכבוד, וויא עס שטעהט וכו'. תשובה איז
אויך מקרב דיא גאולה, וויא דיא גמרא זאגט:
צוליעב פינף זאכען וועללען אידען אויסגעלאזט ווערען
פון גלות: צוליעב זייערע גרויסע צרות, צוליעב'ן "קץ"
וואס וועט קוממען, דער "קץ", דער סוף פון גלות,
צוליעב תשובה, צוליעב רחמנות וואס גאטט וועט
אויף זייא האבען) אונ צוליעב זייער זכות אבות. וויא
עס שטעהט וכו'. וויא ווייט דיא תשובה איז בעליעבט
ביא גאטט ב"ה זעהט מען פון דעם וואס גאטט איז
מבטל

הקב"ה מקבלו ומבטל דבריו בשבילו צא ולמד ממה שכתוב בתורה כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות וגו' לא יוכל בעלה וגו' אבל הקב"ה אינו כן אע"פ שעזבו אותו ועבדו לאחר ובודאי הוטמאו מ"מ אמר להן הקב"ה ע"י ירמיהו הנביא עשו תשובה ובאו אלי ואני אקבל אתכם שכן כתיב בירמיה לאמר הן ישלח איש את אשתו וגו' הישוב אליה עוד הלא חנוף תחנף הארץ ההיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה' בואו ואני אקבל אתכם בתשובה ולא עוד אלא שהקב"ה נשבע לקבל שבים שנאמר חי אני נאם ה' אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה. גדולה היא התשובה שאפי' היה רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה שלמה בסוף ימיו אין הקב"ה מזכיר לו כלום מעונותיו שעשה בתחלה שנאמר ולא תזכרנה הראשונות ולא תעלינה על לב. ולא עוד אלא שהתשובה גדולה יותר מן הקרבנות

שנאמר הנה שמוע מזבח טוב. אוי להם לרשעי שמתים בלי תשובה שמאבדים שכרם ותקותם מחי העוה"ב שהמלאכים המסורים לו לאדם בעוה"ז כותבי לו לאדם בכל יום ויום את מעשיו והכל צפוי לפנ המקום והכל חתום אם יצדיק האדם כותבין צדקת ואם ירשיע כותבין לו רשעתו לפיכך כשבא הצדי ליפטר מן העולם המלאכים מקדימין ומקלסין לפני יבוא שלום ינוח על משכבו ואם מת אדם רשע שלא עשה תשובה הקב"ה אומר לו תפח רוחך כמה קראת לך שתעשה תשובה ולא עשית ועיני רשעים הכלינ ומנוס אבד מנהם וגו' אמרו הפקחין הואיל וכך הוא תיקון לשבים לבו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפא יך ויחבשנו. אחז"ל ה"ד תשובה כגון שבא דבו עבירה לידו בפעם ראשונה ושניה באותו הפר ובאותה אשה שנכשל בה כבר ובאותו מקום והיו יכול לעבור עבירה שמה ופירש ולא עבר הרי זו בעל תשובה גמור וכן אם גנב או אנס מאחרים והחזיר
שלא

מְבַטֵל זַיינֶע רֵייד, זַיין גְזֵרָה, צוּלִיעבּ דֶעם בַּעַל תְּשׁוּבָה. זֶעהט וואס עס שְׁטֶעהט אִין יִרְמְיָה: הֵן יְשַׁלַּח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - װענן אַיינֶער גֶט זַיין װייבּ אוּנ זִיא הָאט חֲתוּנָה מִיט אֵיין אַנְדֶערֶען - קֶאנן אִיהר דֶער ערשְׁטֶער מַאנן צוּריקנֶעהמֶען? נַיין, דָאס קֶאנן נוּר טְרֶעפֶּען אִין אַ גַאנְץ זִינְדִיגֶע לַאנְד. אוּנ דוּא (בַּת צִיוֹן) חָאטְשׁ דוּא הָאסְט גֶעלֶעבְּט מִיט פִיעל פְרַיינְד (דוּא הָאסְט גֶעדִיעֶנְט פִיעל גָאטְצֶען) פוּן דֶעסטְװֶעגֶען קֶעהר זִיךְ אוּם צוּא מִיר, הָאט גָאטט גֶעזָאגְט". גָאטט ב"ה הָאט זָאגַאר גֶעשְׁוואוֹרֶען, צוּצוּנֶעהמֶען דִיא וואס טְהוּעֶן תְּשׁוּבָה, וִויא עס שְׁטֶעהט: אִיךְ שְׁוֶוער אַייךְ, זָאגְט גָאטט, בַּייא מַיין (עֶבִּיגֶען) לֶעבֶּען, אַז אִיךְ ווילל נִיט דֶעם רָשָׁע'ס טוֹידְט, אִיךְ װילל נוּר עֶר זָאלל אָבְּקֶעהרֶען פוּן זַיין שְׁלֶעכְטֶע װעג, דַאנן װעט עֶר בְּלַייבֶּען לֶעבֶּען. אֲפִילוּ דֶער וואס אִיז דֶעם גַאנְצֶען לֶעבֶּען גֶעוֶועזֶען אַ רָשָׁע אוּנ הָאט אִין זַיינֶע לֶעטְצְטֶע יָאהרֶען גֶעטהוּן תְּשׁוּבָה, דֶערמָאהנְט מֶען אִיהם נִיט זַיינֶע אַמָאלִיגֶע עֲבֵירוֹת, ווִיא עס שְׁטֶעהט גֶעשְׁרִיעבֶּען וכו'. תְּשׁוּבָה אִיז ווִיכְטִיגֶער נָאךְ פוּן קָרְבָּנוֹת, ווִיא עס שְׁטֶעהט וכו'. װעה אִיז דִיא רְשָׁעִים, וואס שְׁטַארְבֶּען אָהן תְּשׁוּבָה, דֶענן זַייא פֶערלִיערֶען דַארוּרְךְ זֵייעֶר גַאנְצֶע עוֹלָם הַבָּא. דִיא מַלְאָכִים פֶערשְׁרַייבֶּען יֶעדֶען טָאג דֶעם מֶענְשֶׁענְס מַעֲשִׂים, אַזוֹי, אַז גָאטט ווייס אוּנ קוּקְט אוּנ זֶעהט

אַלְלֶעס וואס דֶער מֶענְשׁ טְהוּט אִין זַיין לֶעבֶּען אוּ יֶעדֶען טָאג וֶוערְדט פֶערשְׁרִיעבֶּען אוּנ פֶערחַתְמֶט. אוּנ אַז דֶער צַדִיק שְׁטַארְבְּט גֶעהֶען אַרויס דִיא מַלְאָכִים אוּנ לוֹיבֶּען אוּנ רִיהמֶען אִיהם אוּנ רוּפֶען אוֹיס: „זָאל עֶר קוּמֶען בְּשָׁלוֹם אוּנ זָאלל זִיךְ לֶעגֶען רוּהֶען אוֹיף זַיין גֶעלֶעגֶער". שְׁטַארְבְּט ווִידֶער דֶער רָשָׁע, וואס הָאט נִיט גֶעטהוּן תְּשׁוּבָה, מַאכְט אִיהם גָאטט פָאר ווִירְפֶע: װוי אִיז דִיר, וואס הָאסְטוּ נִיט גֶעטהוּן תְּשׁוּבָה? אָבְוואהל אִיךְ הָאבּ דָאךְ שְׁטֶענְדִיג גֶערוּפֶען אוּנ דֶער מָאהנְט דֶערצוּ! דֶעם רָשָׁע'ס לַאגֶע אִיז דַאמָאלְס שְׁרֶעקְלִיךְ. דִיא קְלוּגֶע, דֶערמָאהנֶענְדִיג זִיךְ אָן דֶעם לֶעבֶּענְ דִיגֶערְהַייט, זָאגֶען: קוּמְט מִיר װעללֶען אוּנְז אוֹיף קֶעהרֶען צוּא גָאטט, דֶענן עֶר הָאט אוּנְז נֶעפְּלָאגְט אוּנ אוֹיסגֶעהַיילְט, גֶעשְׁלָאגֶען אוּנ אַרוּמגֶעבּוּנְדֶען אוּנ זֶעגֶע װאוּנְדֶען. וואס הַייסְט תְּשׁוּבָה - עֶרקְלֶאהרְט דִיא גְמָרָא אַזוֹי: װענן עס קוּמְט אַיינֶעם אוֹיס צוּא טְהוּן אַיינִיגֶע מָאל דִינְעלְבֶּע עֲבֵירָה װעלְכֶע עֶר הָאט שׁוֹין אַיינְמָאל גֶעטהוּן, אוֹיפ'ן זֶעלְבֶּען אָרְט, מִיט דֶערזֶעלְבֶּע פְרוֹיעֶנְצִימֶער (אָדֶער דָאס גְלַייכֶען), אוּנ אִין דֶערזֶעלְבֶּער צַייט ווִיא צוּם עֶרשְׁטֶען מָאל, אוּנ חָאטְשׁ עֶר הָאט דִיא עֲבֵירָה גֶעקָאנְט טְהוּן, פוּן דֶעסטְװֶעגֶען הָאט עֶר אִיהר נִיט גֶעטהוּן, אָט אַזֶעלְכֶער הַייסְט אֵיין אֱמֶת'ר בַּעַל תְּשׁוּבָה, דֶעסגְלַייכֶען אַז עֶר הָאט בַּייא יֶענֶעם
וואס

שלא מחמת יראת האדם אלא מיראת השם הרי זה בעל תשובה גמור וכן אם הכה את חבירו ואונהו בדברים ישתדל לפייסו עד שיתרצה ואם אינו מתרצה לו ירבה עליו רעים כענין שנאמר עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעך. כללו של דבר בכל ענין שקלקל עד עתה יראה לתקנם בכל כחו וישתדל האדם לעשות התשובה קודם ביאת הצרות והפגעים רעים כי אם ישוב האדם לבוראו אחר ביאת הצרות והפגעים רעים אינה תשובה שלמה ולא יקבל הש"י תשובהו לענין שישוב למדרגתו הראשונה שהיה קודם החטא אע"פ שהוא ארך אפים ומלא רחמים אמנם התשובה שלמה הוא כשהאדם יודע בעצמו שחטא לבוראו ויתחרט חרטה גמורה ויעזוב דרכי חטאיו ולא ישנה עליהן ויבקש עליהן מחילה לפני בוראו ולא ימתין עד שיתחילו לענשו עבור זה מלמעלה. גם יזהר האדם מאד מן הדברים הנועלים דלתי התשובה ואלו הן. מי שמסכים בלבו לעשות העבירה ולא נכשל בה במקרה אבל מסכים לעשות העבירה ומהזר אחריה לעשותה בכל יכלתו עד שבאה לידו והמתמיד עליה ומאחר מהניחה ומי שאומר אחטא ואשוב בין כך ובין כך משלים תאותו הבהמיית וסבור לדמות את יצרו ע"ז אמרו חז"ל האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה ע"כ אם הרגיש בנפשו שחטא לפני ה' באיזו עבירה אפילו היא קלה שבקלות יזהר מאד שלא להתמיד עליה. ההתמדה על העבירה מורה על הילול השם ועל ביזוי מצותיו וביטול דבריו והוא הנקרא מזיד ועליו נאמר והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' ולא עוד אלא שההתמדה על העבירה אפי' היא קטנה הולכת ומתגדלת בהתמידו עליה כמו שאחז"ל יצה"ר בתחלה דומה לחוט של בוכיא ולבסוף דומה לעבות העגלה שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. ואמר חכם אחד אין קטנה שבעבירות עם ההתמדה ולא גדולה בהם עם בקשת המהילה

כלומר

וָואס גֶעגַנְבֶט אוּנ הָאט דיא זַאךְ אָבְגֶעגֶעבֶּען צוּרִיק נִיט אוֹיס פוּרְכְט פַאר מֶענְשֶׁען (פַאר שְׁטְרָאף) נוּר אוֹיס גָאטֶטֶעס פוּרְכְט, אַזָעלְכֶער הַייסְט אוֹיךְ אֵיין אֶמֶת'ר בַּעַל תְּשׁוּבָה. וָוענ' עֶר הָאט יֶענֶעם גֶעשְׁלָאגֶען אָדֶער בֶּעלֵיידִיגְט, דַארְף עֶר אִיהם זָעהְן אִיבֶּערְבֶּעטֶען, וִוילל יֶענֶער אִיהם אָבֶּער בְּשׁוּם אוֹפֶן נִיט מוֹחֵל זַיין, דַארְף מֶען פְּרָאבִּירֶען אָנְשְׁטֶעלֶען גוּטֶע פְרַיינְד, זַייא זָאלֶען אִיהם בֶּעוֶועגֶען דֶערְצוּא. מִיט אֵיין וָוארְט: וָואס מָען הָאט בִּיז אַהֶער פֶערְפֶעהְלְט, מוּז מֶען זֶעהְן פֶערְרִיכְטֶען. תְּשׁוּבָה דַארְף מֶען טְהוּן אֵיידֶער עֶס קוּמֶען אָן דִיא צָרוֹת אַלְס שְׁטְרָאף פַאר דִיא עֲבֵירוֹת, דֶענְן נַאכְהֶער קָאנְן שׁוֹין דִיא תְּשׁוּבָה נִיט זַיין קֵיין פָאלְנֶע (פָאלְקָאמֶענֶע), דָאס הֵייסְט, דֶער מֶענְשׁ קָאנְן זִיךְ דַאנְן נִיט צוּרִיקְקֶעהְרֶען צוּא דֶערְזֶעלְבֶּע הוֹיכֶע מַדְרֵגָה, אוֹיף װעלְכֶע עֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען פַאר'ן חֵטְא, חָאטְשׁ גָאטט, מִיט זַיין גְרוֹיס רַחֲמָנוּת אוּנ לַאנְגמוּטְהּ (אֶרֶךְ אַפַּיִם), נֶעהְמְט דִיא תְּשׁוּבָה אָן, עֶרְשְׁט דַאנְן אִיז דִיא תְּשׁוּבָה אַ פָאללְקָאמֶענֶע, וָוענְן דֶער מֶענְשׁ זֶעהְט זִיךְ אַרוּם בַּיצַייטֶענְס, הָאט מִיט אַיין אֶמֶת חֲרָטָה אוֹיף זַיין זִינְדִיגֶען אוּנ נֶעהְמְט אוֹיף זִיךְ נִיט צוּא טְהוּן דִיזֶעלְבֶּע עֲבֵירָה אַ צְווייטֶען מָאל, אוּנ בֶּעט רַחֲמִים בַּייא גָאטט ב"ה, עֶר זָאלל אִיהם מוֹחֵל זַיין זַיינֶע עֲבֵירוֹת נִיט וַוארְטֶענְדִיג בִּיז עֶר פַאנְגְט אָן צוּא בֶּעשְׁטְרָאפְט וָוערֶען פַאר דִיא עֲבֵירוֹת. נוּר מָען דַארְף זִיךְ הִיטֶען פוּן דִיא זַאכֶען, וָואס פֶערְשְׁלִיסֶען דִיא טְהִירֶען פוּן תְּשׁוּבָה: תְּשׁוּבָה אִיז גְרִינְג צוּא טְהוּן נוּר אִין דֶעם אוֹפֶן, וָוענְן מֶען הָאט דִיא עֲבֵירָה גֶעטְהוּן צוּפֶעלִּיג, בְּמִקְרֶה, אָבֶּער נִיט מִיט אַ קְלָאהְרֶען אוֹיסְרֶעכֶענוּנְג אוּנ נָאכְיָאגֶענְדִיג זִיךְ נָאךְ אִיהר מִיט אַלֶע קְרֶאפְטֶען דַאנְן אִיז דִיא תְּשׁוּבָה נִיט לַייכְט. אוֹיךְ קָאנְן דִיא תְּשׁוּבָה נִיט לַייכְט הֶעלְפֶען, וֶוענְן מֶען ווִיעדֶערְהָאלְט דִיזֶעלְבֶּע עֲבֵירָה פִיעל מָאל אוּנ מֶען פֶערְבְּלַייבְּט בַּייא אִיהר לַאנְג. דֶער וָואס טְרַאכְט זִיךְ: אִיךְ וֶועלל דֶערְוַוייל זִינְדִיגֶען, אוּנ שְׁפֶּעטֶער וֶועל אִיךְ תְּשׁוּבָה טְהוּן — אוֹיף אַזֶעלְכֶען זָאגְט דִיא גְמָרָא, אַז גָאטט מַאכְט עֶר זָאלל נִיט אוֹיספֶעיֶען צוּא טְהוּן תְּשׁוּבָה פַאר'ן לֶעבֶּען. דֶער הַאלְטֶען זִיךְ לַאנְג בַּייא דֶערְזֶעלְבֶּער עֲבֵירָה אִיז אַ חִלּוּל הַשֵּׁם, דֶענְן מִיט דֶעם בֶּעוַוייזְט מָען, אַז מֶען פֶערַאכְטֶעט גָאטטֶעס גֶעבָּאט אוּנ מֶען אִיז מְבַטֵל זַיינֶע רַייד, וָואס אוֹיף אַזֶעלְכֶען גֶעהְט דֶער פָּסוּק: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה וכו' (אוּנ דֶער וָואס וֶועט עֶס טְהוּן אָפֶען אוּנ מִיט אַ כַּוָּונָה וֶועט פַארְשְׁנִיטֶען וֶוערֶען פוּן בַּיידֶע וֶועלְטֶען), פֶערְשְׁטֶעהְט מָען שׁוֹין אַז זַיין תְּשׁוּבָה אִיז נִיט לַייכְט. חוּץ דֶעם אִיז, אַז מֶען הַאלְט זִיךְ לַאנְג בַּיי דֶערְזֶעלְבֶּער עֲבֵירָה, וִויא קְלַיין זִיא זָאלל נִיט זַיין, וֶוערְדְט זִיא וָואס וַוייטֶער גְרֶעסֶער, וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט: דֶעם מֶענְשֶׁענְס יֵצֶר הָרַע אִיז אִין אַנְפַאנְג גְלַייךְ וִויא אַ דִינְנֶער פָאדִים אוּנ צוּם סוֹף —

וויא

בלומר אם עבר אדם אפי׳ הקטנה שבעבירות ומתמיד עליה אינה נחשבת קטנה אלא גדולה ואפילו אם עבר אדם גדולה שבעבירות ומבקש עליה בכל לבו ומתחרט עליה ושב לפני המקום אינה נחשבת גדולה אלא קטנה והקב״ה מוחל עליה. וצריך לו לבעל תשובה שיתודה על עונותיו וירבו בעיניו פשעיו ויגדלו חטאתיו בלבו כענין שנא׳ כי רבו פשעינו נגדך וגו׳ וצריך לו לפרש כפיו לפני המקום על העבירות שעשה שנאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב. ואלהים ברחמיו ישיבנו בתשובה שלמה לפניו למען חסדיו הרבים אמן:

פרק לה

בפרק הזה יבואר עוד דברים שצריך לו לבעל תשובה ליזהר בהן.

והנה מלבד העיקר הראשון של התשובה שכתבנו למעלה שהיא החרטה גדולה על העבר והקבלה בכל לבו ובכל נפשו על להבא להזהר עוד מזה החטא. עוד נכתוב בפרק הזה איזה דברים שצריך לו לבעל תשובה ליזהר בהן שבזה יהיה התשובה שלמה וינקה מעונותיו ולא הזכרנה לו עוד. כתבו הספרים שעיקר גדול הוא בתשובה שיתבונן בנפשו גודל חסדי ה׳ אשר עשה עמו מעודו ועד עתה בכל עניניו ולעומת זה יערוך רוב העונות והחטאים שנכשל לו להקב״ה. גם צריך לו לבעל תשובה לילך בהכנעה ובשפלות לפני המקום ולפני הבריות שאם היה רגיל בקומה זקופה ישפיל עצמו ויכניע ויסתכל למטה במקום שנברא ממנו ועתיד לחזור שם בסופו כענין שנאמר כי עפר אתה ואל עפר תשוב וכן אם היה רגיל ללבוש מלבושים נאים ותכשיטים נאים והדורים ישנה מלבושיו ותכשיטיו כדי שישבור לבו לאביו שבשמים. וכן אם היה רגיל בתפנוקים ובמעדנים ובמאכלים ערבים יפחות מהן ויסגף עצמו בתענית מפני שהתענית משבר לב האדם למקום ומכניע את יצרו. (אך באמת ענין התענית שכתבו הספרים בחלקי תקוני התשובה תלוי בכל איש ואיש לפי כחו ולפחות בכל ער״ח אם לא יזיק לו התענית ועכ״פ מחויב

וויא גראבע שטריק, וויא עס שטעהט וכו׳. אגעוויסער חכם האט אזוי געזאגט: דיא קלענסטע עבירה איז גרוים, ווענן מען וויעדערהאלט איהר אפט, דיא גראסטע וויעדער איז קליין, ווענן מען בעט אויף איהר גליך גאטט, ער זאלל מוחל זיין (מען טהוט תשובה). דער בעל תשובה מוז זיך, בעת ער איז זיך מתודה פאר גאטט ב״ה, פארשטעללען זיינע עבירות נאך גראססער וויא זייא זיינען, וויא עס שטעהט וכו׳ (ווענן וויא ריכטיג קאנן גאר אמענש ניט בעגרייפען דעם שאדען וואס ער מאכט אן מיט דיא קלענסטע עבירה). אויך מוז ער אויסרעכענען מיט׳ן מויל דיא עבירות וואס ער האט געטהון אונ וואס ער טהוט אויף זייא תשובה, וויא משה רבינו האט געזאגט בעת ער האט מתפלל געוועזן צוא גאטט, ער זאלל זייא מוחל זיין דיא עבירה פון דעם דיענען דיא גאלדענע קאלב (אין דער מדבר): אנא, איך בעט דיר, דיענעס פאלק האט א גרויסע זינד בעגאנגען, ער האט זיך געמאכט א גאלדענעם קאלב צום גאטט. אונ השי״ת מיט זיין רחמנות זאלל אונז ברייגגען דערצוא מיר זאללען זיך צוריקקעהרען צוא איהם בתשובה שלימה:

פרק לה

דער עיקר איז בייא תשובה – חוץ דיא זאכען וואס מיר האבען פריהער אויסגערעכענט – מען זאלל גוט בעטראכטען, וויא גרויס עס זיינען דיא חסדים, וואס גאטט ב״ה האט מיט איהם געטהון אין זיין גאנצען לעבען, אונ וויא גרויס עס זיינען ענטגעגען דיא עבירות וואס מען האט געטהון געגען גאטט ב״ה פאר זיינע חסדים. דער בעל תשובה מוז אויך ארומגעהן מיט הכנעה אונ דעמוטה, סאי געגען גאטט אונ סאי געגען לייטען: ער מוז געהן דיא קאפ אראבגעלאזען, קוקענדיג אויף דיא ערד, פון וועלכע ער קומט ארויס אונ וואוהין ער וועט זיך צוריקקעהרען אם ענדע, וויא עס שטעהט: כי עפר אתה – דען דוא ביסט ערד אונ אין דער ערד וועסט דוא זיך צוריקקעהרען. איז מען געוואוהנט צוא געהן שאן גע־קליידעט אונ מיט ציערונגען, מוז מען זיך קליידען איינפאכער אונ אראבנעהמען פון זיך דיא ציערונגען, כדי דיא הארץ זאלל מעהר צובראכען זיין פאר גאטט. אויך אז מען איז געוואוהנט צוא עססען גוט אונ פיעל, דארף מען עססען ערגער אונ וועניגער, מען דארף זאגאר אפט פאסטען, דענן דער תענית צוברעכט דעם מענשען דיא הארץ אונ אונטערדריקט זיין יצר הרע. דער פאסטען ווענדט זיך אייגענטליך אן דער געזונדהייט אונ וויא וויים מען קאנן עס אריבערטראגען. יוענינגסטענס

חייב להרחיק את עצמו מחברת מרעים ותפנוקיהם). כן אם היה רגיל להכות אנשים בכעסו ירגיל עצמו ואף אם חרפו אותו אחרים כל היום שיסבול מהם ולא יתנקם. גם צריך לו לבעל תשובה למחול לכל אדם שחטא וסרח לו כדי שימחול לו הקב"ה על כל עונותיו כענין שנא' נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע. גם צריך לו לבעל תשובה לפרוש עצמו ולהזהר מכל מה שהזהיר הבורא עליהן ולהתרחק בתכלית ההרחקה ובפרט מדברים שנכשל בהן כבר גם צריך לו לפרוש עצמו מן הדברים המסופקין אם אסורין או מותרין כדי שלא יתקרב אל האיסור כלל. וצריך לו למנוע עצמו מן העבירות מאהבת השם ומיראתו ולא מיראת בני אדם ולא כדי שלא יבא לידי בושה וגנות בפני הבריות כ"א הכל מאהבת הבורא ומיראתו והעושה תשובה מפני אהבת הש"י דהיינו שמתבונן בנפשו גדולת הקב"ה ורוממותו אשר הוא עד אין חקר ועד אין תכלית וכבודו מלא השמים והארץ כמו שאמר הכתוב אם יסתר איש במסתרים וגו' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא וגו' ומתטיה על נפשו איך בא לידי שטות כזה וסחליט בנפשו על להבא להזהר בכל כחותיו מזה החטא עבור זה נעשים לו העונות כזכיות כמו שאמרו חכמינו ז"ל ביומא (דף פ"ז). וכשם שצריך לו לבעל תשובה למנוע עצמו מן העבירות כן צריך לו להשתדל ולעסוק במצות כענין שנאמר סור מרע ועשה טוב ובפרט באותן אברים שהמרה בהן רצון הש"י יהדר לקיים בהן מצות ה' כענין שאחז"ל צדיקים באותו דבר שחוטאין בו מתרצין כגון אם חטא בפיו והכניס דלטוריא בין איש לרעהו יהדר בפיו לעשות שלום בין איש לרעהו. ידיו שחללו שבת יהיו עוסקות מכאן ולהבא לכבד שבת בכל מה שיכול. אם היו ידיו עוסקות בגזל יהיו עוסקות בצדקה וחסד (מלבד מצות השבה שמוכרח לקיים ראשית הכל). הקדים רגליו לעבירה יקדים רגליו לבית הכנסת ולבית המדרש ולישאר

עניגסטענס ערב ראש חדש דארף מען זעהן פאסטען, ונ ווענן ניט פאסטען, דארף מען זיך חאטש דער-יטען פון קאמפאניע אונ פון איבעריגע פערגניגונגען. ען דארף זיך אויך געוואהנען, ניט צו בעליידיגען עם צווייטען. ווענן יענער האט עס אפילו פערדיענט. ויך דארף דער בעל תשובה יעדען מענשען מוחל זיין אס פאר א פערברעכען ער האט געגען איהם געטהון, ונ דאנן וועט גאטט ב"ה איהם מוחל זיין, וויא ס שטעהט: נושא עון ועובר על פשע – ער פערצייהט יא זינד (וועמען) דעם וואס איז (דעם אנדערן) מוחל י זינד (געגען איהם). דער בעל תשובה דארף זיך יטען ניט נור פון דיא עבירות, וואס ער טהוט ויף זייא תשובה, נור אויך פון אללע אנדערע עבירות, ון דיא קלענסטע ביז דיא גראסטע, אויך פון דיא אכען, וואס איז א ספק, אויב מען מאג אדער מען אר זייא ניט טהון. נאך א זאך: דערוויטערן זיך ון דיא עבירות מוז מען נור אויס ליעבע צו גאטט ה אונ אויס גאטטעספורכט, ניט אויס פורכט פאר ענשען אונ ווייל מען שאמט זיך פאר לייטען. זעהר ויך איז דיא מדרגה פון דעם וואס טהוט תשובה נור אויס ליעבע צו גאטט ב"ה אונ ווייל ער זעהט זיין אנצע גרויסקייט אונ ערהאבענהייט, וואס דיא גאנצע ועלט, דיא הימעל אונ דיא ערד, איז מיט זייא ולל, אונ וואס האט קיין שעור אונ קיין ערך ניט.

אז מען בעטראכט עס אללעס גוט מוז מען זיך וואונ-דערן אויף זיך אליין, וויא האט מען דאס בייא זיך געקאננט פועלן צו טהון א זאך, וואס איז ניט לרצון דעם גרויסען, שטארקען אונ פירכטערליכען גאטט, אונ צוליעב וואס? צוליעב א קליינע קערפערליכע הנאה, כדי צו בעפריעדיגען א ניעדעריגע בהמה'שע תאוה! אונ דאנן אז מען בעשליסט זיך פעסט צו היטען זיך ווייטער מיט אללע קרעפטען צו טהון אזא נארישקייט דאנן ווערדט זיין תשובה אנגענומען, אונ בזכות זה ווערען דיא עבירות פערגעבענט פאר זכיות, וויא דיא גמרא זאגט (אין יומא). אויך, אזוי וויא דער בעל תשובה דארף זיך היטען פון עבירות, אזוי מוז ער זעהן טהון וואס מעהר מצוות, איבער-הויפט מיט דיא אברים, מיט וועלכע מען האט געטהון דיא עבירות. ווענן מען האט, למשל, געזינדיגט מיטן מויל דורך מלשינות אדער אנמאכען מחלוקת צווישען מענשען, מוז מען זיך בעמיהען מאכען שלום צווישען לייטען. דיא האנד וואס האבען מחלל שבת געוועזן, דארפען וואס מעהר פערעהרען דעם הייליגען טאג, האט מען געזינדיגט מיט גזילה, דארפען דיי זעלבע האנד, וואס האבען יענעם בעגזלט, טהון א סך צדקה (חוץ וואס מען מוז אבגעבען דאס געגזל'טע). איז מען געלאפען צו טהון איין עבירה, דארף מען יעטצט לויפען אין בית מדרש דאווענען אונ לערנען,

אונ

ולשאר מצות ה' וכן כל כי האי גוונא :
והעיקר שבכולם שיראה הבעל תשובה להוסיף בלמוד התורה בכל מה שיוכל במקרא או במשנה ואם אינו בן תורה עכ"פ יראה להוסיף אומץ במדת הצדקה וחסד ואפילו אין לו משלו יראה לזרז חבירו לצדקה וחסד ולהחיות העניים שכל זה מועיל לו לאדם להאריך ימיו ושנותיו ולכפר על עונותיו כדכתיב בחסד ואמת יכופר עון ואיתא במדרש רבה פרשה קדושים אם נכשל אדם בעבירה ונתחייב מיתה לשמים מה יעשה ויחיה אם היה למוד לקרות דף אחד יקרא שנים ואם היה למוד לשנות פרק אחד ישנה שנים ואם אינו למוד לקרות ולשנות מה יעשה ילך ויעשה גבאי לצדקה והוא חי שאלו נאמר עץ חיים לעמלים בה לא היה תקומה אלא עץ חיים למחזיקים בה כמ"ש בצל החכמה בצל הכסף . ר"ל מי שמחזיק בדרך התורה שהרבה ממצותיה באים רק לעורר הטוב והחסד בין איש לרעהו ועל ידי זה מתעורר החסד למעלה כדאיתא בזוהר הקדוש גם מדרכי התשובה הגמורה שימעטו בעיניו כל המצות וכל הזכיות וכל החסדים שעשה ויחשוב בלבו שלא עשה כטיפה מן הים לפי חיובו בהן ואם באין עליו יסורים וחלאים יקבל מאהבה ויצדיק עליו את הדין ויחשוב בעצמו שלא נגבה חובותיו אחד מאלף והרבה יותר מאלו היו ראויין לבוא עליו לפי רוב עונותיו אך רחמי ה' וחסדיו גברו עליו וכדאיתא במ"ר וידעת היום והשבות אל לבבך אר"מ אמר הקב"ה אתה ולבך יודעין מעשים שעשית ויסורין שהבאתי עליך שלא כנגד מעשיך הבאתי עליך יסורין . ויהיה שמח בזה יותר מימי השלוה שהיה לו עד עתה כדאיתא במדרש תנחומא צריך האדם להיות שמח ביסורין יותר מן הטובה שאפי' אדם בטובה כל ימיו לא נמחלו לו העבירה שבידו ובמה נמחל לו ביסורין ר"א אומר מוסר ה' בני

און אזוי מיט אללע אנדערע עבירות . דער בעל תשובה מוז איבערהויפט וואס מעהר לערנען תורה , וואס מען קאנן נור , צוא פסוק צוא משניות צוא גמרא , דער גאנץ פראסטער מענש דארף ווענינסטענס זעהן געבען וואס מעהר צדקה , און ווענן מען קאנן ניט אליין געבען , דארף מען חאטש זיין איין עסקן צוטרייבען דעם צווייטען צוא דער מצוה, דענן צוליעב דער מצוה פון צדקה איז דער מענש מאריך ימים און עס ווערדט איהם פערגעבען דיא עבירות וויא עס שטעהט געשריעבען : בחסד ואמת יכופר עון – דורך (טהון) חסד און דורך לערנען תורה וואס רופט זיך אמת ווערדט פערגעבען דיא זינד. איבערהויפט דארף מען זעהן שטיטצען פיעל דיא לומדי התורה. אין מדרש שטעהט אזויא : ווענן איינער איז נכשל געווארען מיט איין עבירה און האט פערדיענט געגען גאטט מיתה (טוידט) דאס הייסט ער האט געטהון אזא עבירה , וואס קומט פאר איהר כרת – וואס זאלל ער טהון כדי ער זאלל בלייבען לעבען ? איז ער געוואהנט געווען אבצולערנען איין בלאט פסוק אדער איין פרק משניות , זאלל ער פון יעטצט אן אבלערנען צווייא . קאנן ער אבער ניט לערנען – וואס זאלל ער דאנן טהון ? זאלל ער זיך ארייגלעגען אין דער מצוה פון צדקה און בפרט צוא מחזיק תורה זיין. דאנן וועט ער בלייבען לעבען , וויא עס שטעהט : עץ חיים היא למחזיקים בה – זיא (דיא תורה איז א בוים פון לעבען פאר דיא וואס שטיטצען איהר) וואס פון דעם זעהט מען , אז אפילו דיא וואס לערנען אליין ניט , מעהר ניט וואס זייא שטיטצען , זייא זיינען מחזיק דיא לומדי התורה, וועללען בזכות זה אויך זוכה זיין צוא לעבען לאנג. דער וואס טהוט תשובה מיט איין אמת, מוז בייא איהם זיינע אייגענע מצוות וואס ער האט געטהון און זיינע זכיות וואס ער האט – גאנץ קליין אויסקומען . עס דארף בייא איהם זנאטשען וויא א טראפען פון ים, אנטגעגען דעם וואס ער איז מחויב צו טהון . און ווענן עס קומען אויף איהם יסורים און צרות מוז ער דאס מקבל זיין באהבה , אננעהמען פאר גוט, און טראכטען, אז דאס איז קיין טויזענדטהייל ניט פון דיא יסורים וואס קומט איהם פאר זיינע עבירות , און אז ער האט צוא פערדאנקען נור דעם גרויסען חסד פון דעם רבונו של עולם , וואס ער ווערדט ניט שטרענגער בעשטראפט . וויא דער מדרש זאגט אויף דעם פסוק וידעת היום וכו' – דוא (מענש) ווייסט גאנץ גוט דיא (שלעכטע) מעשים וואס דוא האסט געטהון און אז דיא יסורים וואס איך האב אויף דיר געבראכט איז ניט נאך דיינע מעשים . מיט דיא יסורים דארף מען זיך נאך מעהר פרייען וויא מיט דיא גוטעס וואס מען האט געהאט. וויא עס שטעהט אין א מדרש: דער מענש דארף זיך מיט זיינע צרות מעהר פרייען וויא מיט זיין גליק , דען בעת דער מענש האט גוט , איז מען איהם זיינע עבירות ניט מוחל, וואנן איז מען איהם מוחל ? אז ער האט יסורים . אויף דעם פסוק : מוסר ה' בני אל תמאס וכו' – דיא שטראף נאנטעם

בני אל תמאס ואל הקוץ בתוכחתו כי את אשר אהב ה׳ יוכיח וכאב את בן ירצה מי גרם לבן לרצות לאב זה יסורין עיי״ש עוד. ובטוח יהיה הבעל תשובה שבוראי הקב״ה יסייענו במעשה עבודתו ויפתח לפניו הדרך הטובה והישרה לעבודתו כענין שנאמר טוב וישר ה׳ על כן יורה חטאים בדרך וכן הוא אומר קרוב ה׳ לכל קוראיו ואומר ובקשתם משם את ה׳ אלהיך ומצאת כי תדרשנו וגו׳ ואחז״ל הבא ליטהר מסייעין אותו. ואלהים ברחמיו ישיבנו בתשובה שלמה לפניו למען חסדיו הרבים אמן:

פרק לו

בו יבואר גודל חיוב שמירת שבת.

שבת קדש הוא האות הגדול והברית שנתן הקב״ה לישראל למען ידעו כי ששת ימים עשה ה׳ כל מה שברא בשמים ובארץ ושבת ביום השביעי והוא יסוד האמונה לידע שהעולם הוא מחודש וכיון שברא הכל הוא אדון על הכל ואנחנו עבדיו ומחויבים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופינו ונשמותינו וממונינו כי הכל שלו. והזהירה התורה על שמירת השבת י״ב פעמים, ואחז״ל כל המשמר את השבת כאלו מקיים כל התורה וכל המחלל את השבת כאלו כפר בכל התורה כולה. ונוכל להסביר זה בפשיטות על פי מה שבארנו את הפסוק ושמרו בני ישראל את השבת וגו׳ ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים וגו׳ דלהכי קרא הכתוב שבת בשם אות להורות לנו על גודל ענינו. והוא, לאחד מבעלי המלאכה והמסחר שמציב על ביתו מבחוץ איזה אות (הנקרא בל״א שילט) לציין לפני הכל ענין מלאכתו ומסחרו. והנה כל זמן שהאות נצב על הבית מבחוץ מורה לנו שהבעל מלאכה הזה הוא דר עדיין בדירה הזו

אטמעס זאללסט דוא, מיין זאהן, ניט פערזאכטען, ים זאלל דיר ניט דערעסען זיין עונש, דענן גאטט שטראפט דעם וואס ער ליעבט, אונ וויא דער פאטער יין זאהן, אזוי לאזט זיך גאטט ב״ה איבערבעטען עגען מענשען. — אויף דעם פסוק זאגט ר״א אזוי: ורך וואס לאזט זיך דער פאטער איבערבעטען צוא יין (צולאזענעם) זוהן? דורך יסורים (דאס הייסט, נאך עם אז ער בעשטראפט איהם פאר זיינע צולאזענ־קייט), דאנן קריגט ער ליעבע צוא איהם. מיט דיא ענשען, דיא קינדער פון השי״ת, בענעהמט זיך דער בונו של עולם אויך אזויא. דער בעל תשובה קאנן כער זיין, אז גאטט וועט איהם געווים העלפען אין יין היילינען ענטשלוס (צו טהון תשובה) אונ וועט יהם ווייזען דיא רעכטע וועג מיט וועלכע ער וועט אנגען ערהייכען זיין צוועק, וויא עס שטעהט געשריבען: גאטט ב״ה איז א גוטער אונ רעכטפארטיג, עריבער ווייזט ער דיא זינדיגע דיא רעכטע וועג פון יין תורה. קרוב ה׳ — גאטט ב״ה איז נאהנט — שטעהט אין איין אנדער ארט — צו אללע וואס רופען איהם. הבא ליטהר מסייעין לו — דער וואס הויבט אן ו מאכען זיך ריין (פון זיינע עבירות) העלפט מען איהם ין השמים) — זאגט דיא גמרא. זאלל אונז גאטט ב״ה עבען דעם גומען ווילען אונ העלפען מיט זיין גרוים אדע, צוא טהון תשובה מיט איין אמת אונ מיט׳ן גאנצען הארצען. אמן:

פרק לו

דער שבת — דאס איז איינער פון דיא גלאווענע פונ־דאמענטען, אויף וועלכע אונזער אמונה איז געבויעט. דער שבת איז אונז געגעבען געווארען, כדי מיר זאללען זיך דערמאהנען, אז גאטט ב״ה האט אין זעקס טאג בעשאפפען דיא הימעל אונ דיא ערד אונ אללע ברואים וואס אויף זייא אונ אין זייא. אונ אז מיר וועללען זיך דערמאהנען אן דעם, וועללען מיר זיך ממילא אריינגעהמען אין זיננען, אז וויבאלד ער איז דער בורא, דער שאפפער, פון דער גאנצער וועלט, איז ער דאך דער העדר פון דער גאנצער בריאה אונ מיר זיינען זיינע קנעכט, אונ דארום זיינען מיר מחויב צו טהון זיין רצון אונ דיענען איהם מיט אונזער גוף, מיט אונזער נשמה אונ מיט אונזער געלד, דענן אללעס איז זיינע. צוועלף מאל, גאנצע צוועלף מאל, האט אונז דיא תורה אנגעזאגט, מיר זאללען היטען דעם שבת. פון דעם אליין קאנן מען שוין זעהן וויא וויכטיג עס איז דיא מצוה. דער וואס היטעט אב דעם שבת — זאגען דיא חז״ל — איז גלייך וויא ער וואללט דיא גאנצע תורה מקיים געוועזן, דער וואס איז וויעדער מחלל דעם שבת — וויא ער וואללט אין דער גאנצער תורה געלייקענט. דעם מאמר פון דער גמרא קאנן מען גאנץ איינפאך ערקלעהרען. אין חומש שטעהט: ושמרו בני ישראל את השבת — אונ דיא אידען זאללען היטטען

הוו אף אם לפעמים נסע לדרך על איזה ימים מ"מ עדיין לא עקר דירתו מהבית הזה מכל וכל משא"כ בשניטל האות מבחוץ לקבעו במקום אחר מוכח דהבעל מלאכה הזה כבר עיקר דירתו מכל וכל מהבית הזה ואינו מצוי כלל . כן הוא ממש בענין שבת כי הוא אות המעיד שהש"י ברא את העולם בששה ימים ונח ביום השביעי והוא ג"כ אות על האיש הישראלי הנושא את נס התפארת הזה על עצמו (ר"ל השומר שבת ומקיימו) שהוא מאמין בהקב"ה שהוא בורא העולם ומחדשו וממילא הוא אדון על הכל ואנחנו מחויבים לעשות רצונו בכל נפשנו ומאדנו כי הכל שלו ועי"ז האמנתו בה' באמת הוא משרה בתוך לבבו קדושת ה' וכמו שכתוב כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם ועי"ז ג"כ רמ הכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוכם ממ וכמו שפירשו המפרשים ועי"כ אף אם אירע שעב על איזה מן המצות עכ"ז האות הזה נצב להעיד ע האיש הזה כי עדיין הוא דר בדירתו הראשונה ר"ל שאיש ישראלי הוא כמקדש שקדושת ה' בתוך לבב לא כן אם ח"ו הוא מחלל את השבת בזה הוא מסל האות מעל עצמו ומראה שבפנימיות לבבו כבר אינ דר איש ישראל המאמין בהש"י וכבר הוסר מקד ה' מתוך לבבו ועי"כ אמרו כל המחלל את השבת כאלו כפר בכל התורה כולה :

וראה את חומר העון שיש באיסור שבת דהלא ידו שיש כמה חלקי הענשים על העונות . יש ענינים

היטען דעם שבת . . . דענן ער — דער שבת — איז צווישען מיר אונ דיא אידען איין "עווינער צייכען, אז אין זעקס טאג האט גאטט געמאכט דיא הימעל אונ דיא ערד אונ אין דעם זיעבענטען טאג האט ער גערוהט . דער שבת הייסט אלזא איין "עוויגער צייכען" צווישען אידען אונ גאטט ב"ה , אדער מיט אנדערע ווארטער : א שילד , וואס בעצייכענט דעם אידישען פאלק אז ער איז דער עם הנבחר (דאס אויסגעקליבענע פאלק) , דער איינציגער וואס גלויבט , אז גאטט ב"ה איז אליין דער בורא פון דער גאנצער וועלט אונ אז ער איז דער הערר פון אללעס אונ מיר זיינען ממילא מחויב צו פאלגען איהם אין יעדער זאך . היינט לאזען מיר זעהן , וואס איז דיא בעדייטונג פון דעם שילד ? דער שילד בעווייזט אונז , אז צו דעם אונ דעם סוחר , אדער צו דעם אונ דעם בעל מלאכה , גע־הערט דער אונ דער געשעפט אדער דיא אונ דיא מייסטערסקאיא . כל זמן עס האנגט אלזא דער שילד איבער'ן געשאפט אדער איבער דיא מייסטערסקאיא , ווייסען מיר אז דער סוחר אדער דער בעל מלאכה האלט נאך דא זיין געשאפט אדער מייסטערסקאיא . אונ ווענן ער פאהרט אפילו אוועק אויף א קורצע צייט , הייסט עס נאך ניט אז ער איז פון דאנען ארויס, דענן ער וועט דאך קירצליך צוריקקומען . קוים אבער איז דער שילד אראבגענוממען , איז עס א בעוויז , אז דער סוחר אדער דער בעל מלאכה האט זיך אריבערגעקליבען אנדערשוואו . אט אזוי איז מיט אונזער שילד , מיט דעם שבת ! מיר האבען שוין איבען ערקלארט , אז מיט'ן היטען שבת בעווייזען מיר . אז מיר גלויבען אין גאטט אונ מיר דארפען אונ זיינען בערייט צוא דיענען איהם מיט'ן גאנצען הארצען . דורך דעם קומט אויף אונז ארויף א בעזונ־דער קדושה , וויא עס שטעהט מפורש ביי דער מצוה פון שמירת שבת : " . . . דענן איך גאטט מאך אייך היילינ" , אונ וויא עס שטעהט אין איין אנדער ארט : ועשו לי מקדש וכו' — אונ זייא (דיא אידען) זאללען מיר מאכען א בית המקדש אונ איך וועל רוהען אין (אדער : צווישען) זייא , דאס הייסט : אין זייא גופא , אין זייערע הערצער . נור כל זמן דער שילד האנגט , כל זמן דער איד היטט דעם שבת , הייסט עס , אז ער געפינט זיך נאך אין דעם ארט , דאס הייסט אז ער איז נאך א איד , אונ ווענן ער פאהרט אפילו אוועק פון דאנען אויף א קורצע צייט , דאס הייסט : ווענן ער טהוט אטאל איין עבירה — ארויס פון דער דירה מיט אללעמען איז ער דאך נאך ניט, מען קאנן זיין זיכער , אז ער וועט זיך פריהער אדער שפעטער צוריקקעהרען . אבער וויא דער שילד ווערדט אראבגענוממען , דאס הייסט : וויא דער איד האט אויף צו היטען דעם שבת , דאנן נעהמט ער דאך פון זיך אראב דעם שילד פון זיין אידישקייט , דעם סימן , וואס גאטט האט איהם געגעבען צום צייכען , אז ער גלויבט אין איהם אונ אין זיין תורה אונ עס ווערדט פון איהם אראבגענוממען זיין גאנצע קדושה . אט דעריבער שטעהט , אז דער וואס איז מחלל שבת , איז גלייך וויא ער וואללט ניט געגלויבט אין דער גאנצער תורה . וויא גרויס עס איז דיא עבירה פון חלול שבת זעהט מען אויך פון דעם : עס איז יהוע

...תים שכשאדם עובר עליהן הוא רק איסור עשה ...בר. המור מזה העונות שיש עליהן איסור לאו. ...מור מזה העונות שיש עליהן מיתה בידי שמים. ...מור מזה העונות שיש עליהן חיוב כרת. חמור מזה ...עונות שיש עליהן חיוב מיתה בידי אדם והוא מיתת ...ק. המור מזה העונות שיש עליהן חיוב מיתת הרג ...ייף. חמור מזה אותן שיש עליהן מיתת שריפה. ...מור מכולן עונות שיש עליהן חיוב סקילה ועל שבת ...א ידוע שהמחלל אותה הוא חייב סקילה החמורה במיתות. וראה עוד את חומר העון של איסור ...בת הלא בכל העונות לבד מעבודת כוכבים ומזלות ...ל דאם הוא מומר ח"ו לאחד מהן אינו מומר לכל ...תורה כולה ואילו באיסור שבת קיי"ל בשו"ע או"ה ...בן שפ"ח ס"ג דמי שהופקר אצלו איסור שבת ...עבר עליו כמה פעמים בפרהסיא הוא מומר לכל ...תורה ודינו כעובד כוכבים ממש ואם הוא דר עם ישראל ברשות אחד צריך לשכור ממנו הרשות כמו אם הוא דר עם העו"ג ואם שהם אף שאחר עומד עליו ורואה ששחט כדין אפ"ה שחיטתו נבילה גמורה מטעם דהוא אינו בר זביחה כלל כדאיתא בפוסקים וטעם לכל זה היא דהמחלל את השבת כופר במעשה בראשית *) כמו עובד כוכבים וע"כ גם עונש מחלל שבת הוא בסקילה כעובד כוכבים ובשהוא בלי התראה הוא עכ"פ בכרת. מכל זה יראה האדם את גודל ענין שבת ואיתא במ"ר פרשת בשלח א"ר אלעזר בר אבינא מצינו בתורה ובנביאים וכתובים ששקולה שבת כנגד כל המצות. בתורה מנין שבשעה ששבת משה לומר להם מצות שבת אמר לו הקב"ה עד אנה מאנתם לשמור מצותי וגו' מה כתיב אחריו ראו כי ה' נתן לכם השבת ובנביאים מנין שנאמר וימרו בי בית ישראל במדבר בחקותי לא הלכו מה כתיב אחריו ואת שבתותי חללו. בכתובים מנין שנאמר

*) וז"ל הרמב"ם פ"ל מהלכות שבת. השבת ועבודת כוכבים כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה ...שבת הוא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל אבל המחלל ...ת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודת כוכבים ושניהם כעובדי כוכבים לכל דבריהם וכו' עי"ש.

...דיא שטראף פאר דיא עבירות צוטהיילט זיך אין ...על ארטען. עס זיינען דא אזעלכע עבירות, וואס ...ר וואס מהוט זייא איז נור עובר אויף איין „עשה". ...ס הייסט: ער מהוט ניט דיא מצוה, וואס מען ...ארף מהון. גראססער פון דיא עבירות זיינען דיא, ...ס אז מען מהוט זייא איז מען שוין עובר אויף „לאו", דאס הייסט: מען מהוט אזא זאך, אויף ...עלכער עס שטעהט אין דער תורה, מען זאלל עס ...ט מהון. נאך גראססער זיינען דיא עבירות, פאר ...עלכע עס קומט מיתה בידי שמים (טוידט דורך ...מטעס האנד). גראססער פון דיא, זיינען דיא ...בירות, פאר וועלכע עס קומט כרת, וואס דיא ...מה ווערדט אבגעשניטטען פון איהר לעבהאפט. ...א עבירות וואס קומט פאר זייא דער טוידט (דורך ...ענשליכע האנד), זיינען נאך גראססער, און צווישען ...א געפינען זיך וויעדער פיער-ערליי ארטען, איינע ...ראססער פון דיא אנדערע: דערשטיקונג, קאפפען, ...ערברענונג און פערשטיינונג. דיא פערשטיינונג (סקילה) איז אלזא דיא גראססטע שטראף, וואס איז ...יר מאגליך פאר איין עבירה. און פאר חלול שבת ...ומט פערשטיינונג (סקילה). נאך מעהר זעהט מען ...ן דעם ארויס, וויא גרויס עס איז דיא עבירה פון חלול שבת: דער דין איז, אז דער וואס איז א מופקר צו וואס עס איז פאר איין עבירה – אחוץ געטצע-דיענסט – הייסט ער דערמיט נאך ניט קיין מופקר צו דער גאנצער תורה, ביי חלול שבת איז אבער אנדערש: דער וואס ביי איהם איז דער איסור גע-ווארען הפקר און האט איהם געטהון פיעל מאל בפרהסיא, אפפענטליך, איז ער על פי דין גלייך וויא א געטצענדיענער אין אללע זאכען, אזוי טאר מען ניט, למשל, עססען פון זיין שחיטה און דער-גלייכען. דיא אורזאכע דערפון איז, ווייל דער וואס איז מחלל שבת איז גלייך וויא ער לייקענט אין דיא מעשה בראשית (דיא שאפפונג פון דער וועלט דורך איין איינציגען גאטט), וויא מיר האבען פריהער ערקלאהרט, אלזא גלייך וויא ער וואללט דיענען דעם געטץ. אויס דערזעלבער אורזאכע איז זייא שטראף פאר חלול שבת – סקילה (שטיינינגונג), גלייך וויא פאר געטצענדיענסט. דאס איז ווענן מען האט איהם פריהער מתרה געוועזן, ווענן ניט – קומט כרת. אין מדרש שטעהט אזויא: מיר געפינען אין דער תורה, ביי דיא נביאים און אין „כתובים" (דער טהייל פון תנ"ך, וואס איז געשריבען געווארען מיט רוה"ק דורך דוד המלך און שלמה המלך עזרא נחמיה

שנאמר ועל הר סיני ירדת ודברת עמהם מה כתיב אחריו ואת שבת קדשך להם הודעת אמר הקב"ה לישראל אם תזכו לשמור שבת מעלה אני עליכם כאלו שמרתם כל המצות שבתורה ואם חללתם אותו מעלה אני עליכם כאלו חללתם כל המצות וכן הוא אומר שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע. בעת שאדם שומר את השבת גזור גזירה והקב"ה מקיימה שנאמר אם תשיב משבת רגלך מה כתיב אחריו או תתענג על ה' כמה דתימא והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך ולא עוד אלא כל מה שאתה אוכל אינו אלא מן הפירות אבל הקרן קיימת לו לעוה"ב שנאמר והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר. וזכות שמירת שבת כהלכה מועיל למחול לו על כל עונותיו כמ"ש בגמרא כל המשמר שבת כהלכתו אפילו חטא כדור אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו אל הקרא מחללו אלא מחול לו;

ע"כ מה מאד צריך האדם להתחזק בכל כחותיו בענין שמירת שבת כהלכ' ובעו"ה כהיום ימצאו אנשים חוטאים בנפשותם שהופקר בעיניהם איסור שבת ואוי לנו שכך עלתה בימינו לראות אנשי רשע כאלה ואף דאפשר שגם בדורות הראשונים היו נמצאים אנשים שהיו יוצאים חוץ לשיטה אבל שם היו יודעים הכל שאנשים כאלו בכלל מומרים הם והיו ישראל פורשין עצמן מהם ולא היו למדין מהם אבל כהיום בעו"ה נתקלקל הדבר באיזה מקומו' כ"כ עד שחושבים איזה אנשים שגם הם בכלל נחלת ה' העם אשר בחר לחלקו אלא שחסר להם מצוה אחת וממילא גם ע"ז שאר אנשים למדין מדרכיהם הרעים ובאמת מעות גדול הוא כי הרמ"ח מצות שבתורה שהטיל השי"ת על האדם לזכרם ולשמרם הוא נגד הרמ"ח אברים שבאדם וכי היכי דבהאברים נמצא אברים שגים

יש

גְּהֶנָּם וכו'). אַז שַׁבָּת וָואגְט אִיבֶּער אַלֶע מִצְוֹות פוּן דֶער תּוֹרָה וכו'. גָאטט הָאט גֶעזָאגְט צוּא דִיא אִידֶען: וָוענְן אִיהר וָועט זוֹכֶה זַיין אָבְּצוּהִיטֶען דֶעם שַׁבָּת, וָועט דָאס בַּייא מִיר גְלַייךְ זַיין, וִויא אִיהר וָואלְט הִיטֶען אַלֶע מִצְוֹות הַתּוֹרָה, וָועט אִיהר אָבֶּער דֶעם שַׁבָּת מְחַלֵל זַיין, וֶועט עֶס בַּייא מִיר גְלַייךְ זַיין וִויא אִיהר וָואלְט מְחַלֵל גֶעוֶוען אַלֶע מִצְוֹות אוּנ אַזוֹיא שְׁטֶעהט אוֹיךְ: שׁוֹמֵר שַׁבָּת מֵחַלְלוֹ וכו' – דֶער וָואס הִיט דֶעם שַׁבָּת, נִיט צוּ עֶנְטְהַיילִיגֶען אִיהם, (אִיז גְלַייךְ וִויא) עֶר הִיטט זַיין הַאנְד נִיט צוּ טְהוּן קַיין שְׁלֶעכְטֶעס. בְּעֵת דֶער אִיד הִיטט דֶעם שַׁבָּת אָב, אִיז גָאטט ב"ה מְמַלֵא זַיין רָצוֹן אִין אַלֶעם. וִויא עֶס שְׁטֶעהט גֶעשְׁרִיבֶּען וכו'. נָאךְ מֶעהר: דֶער שְׂכַר וָואס מֶען הָאט אוֹיף דֶער וָועלְט פַאר'ן הִיטֶען דֶעם שַׁבָּת אִיז נוּר פוּן דִיא פְּרָאצֶענְט (דִיא פֵּירוֹת), אָבֶּער דֶער קֶרֶן בְּלַייבְּט צוּא יֶענֶער וָועלְט, וִויא עֶס שְׁטֶעהט וכו'. דֶער זְכוּת פוּן שְׁמִירַת שַׁבָּת שְׁטֶעהט דֶעם מֶענְשֶׁען אוֹיךְ בַּייא, מֶען זָאלל אִיהם מוֹחֵל זַיין אַלֶע זַיינֶע עֲבֵירוֹת, וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט: דֶער וָואס הִיטט אָב דֶעם שבת וִויא עֶס דַארְף צוּ זַיין, אִיז וָוענְן עֶר אִיז אֲפִילוּ אַזוֹי זִינְדִיג וִויא דֶער דוֹר פוּן אֱנוֹשׁ, אִיז מֶען אִיהם אוֹיךְ מוֹחֵל, וִויא עֶס שְׁטֶעהְט וכו'. פוּן דֶעם אַלֶעם וָואס מִיר הָאבֶּען עֶרְשְׁט גֶעהֶערְט, זֶעהט מֶען וִויא וַוייט דֶער אִיד דַארְף זִיךְ מִתְחַזֵק זַיין מִיט אַלֶע קְרֶאפְטֶען, אָבְּצוּהִיטֶען דֶעם שַׁבָּת וִויא עֶס דַארְף צוּ זַיין. אָבֶּער הַיינְטִיגֶע צַייטֶען גֶעפִינֶען זִיךְ בַּייא אוּנְז בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים זֶעהר פִיעל, וָואס דֶער אִיסוּר שַׁבָּת אִיז בַּייא זַייא גָאר גֶעוָוארֶען הֶפְקֵר. אַז אָךְ אוּנ וֶועה וָואס מִיר הָאבֶּען דֶערְלֶעבְּט צוּ זֶעהן מִיט אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען אַזֶעלְכֶע מַעֲשִׂים בַּייא אִידֶען! עֶס אִיז מֶעגְלִיךְ, אַז אַמָאל הָאבֶּען זִיךְ אוֹיךְ גֶעפוּנֶען אַזֶעלְכֶע מֶענְשֶׁען וָואס זַיינֶען אַרוֹיס פוּן אִידִישֶׁע וֶועג, אָבֶּער דַאמָאלְס פְלֶעגֶען וֶוענִיגְסְטֶענְס אַלֶע וִויסֶען, אַז דִיא לַייט זַיינֶען גְלַייךְ וִוי אֶמֶתֶע מוּמָרִים, אוּנ מֶען פְלֶעגְט נִיט שְׁטֶעהן אִין זַייעֶרֶע ד' אַמוֹת אוּנ מֶען פְלֶעגְט זִיךְ פוּן זַייא נִיט אָבְּלֶערְנֶען. הַיינְט אִיז אָבֶּער גֶעקוּמֶען אַזוֹי וַוייט, אַז אַנְדֶערֶע מֵיינֶען אַז דִיא מְחַלְלֵי שַׁבָּת זַיינֶען אוֹיךְ אִידֶען גְלַייךְ מִיט אַלֶע אִידֶען, מֶעהר נִיט, וָואס זַייא פֶעהלְט אֵיין מִצְוָה, אוּנ דָאדוּרְךְ לֶערְנְט מֶען זִיךְ מְמֵילָא פוּן זַייא אָב אוּנ מֶען טְהוּט זַייא נָאךְ, דָאס אִיז אָבֶּער אַ גְרוֹיסֶער טְעוּת, נִיט נָאר אַיין מִצְוָה פֶעהלְט אִים נוּר עֶר נֶעהמְט אַרָאב מִיט דֶעם זַיין גַאנְצֶע אִידִישְׁקַייט, אוּנ אִין פִיעל דִינִים וֶוערְדט עֶר גֶערֶעכֶענְט מִיט דֶעם וִויא אַ עוֹ"ג מַמָשׁ וִויא עֶס שְׁטֶעהט אִין שׁוּ"ע אוּנ וִויא מִיר הָאבֶּען אוֹיבֶּען גֶעשְׁרִיבֶּען. דֶענְן עֶס אִיז יָדוּעַ, אַז דִיא רמ"ח (248) מִצְוֹות הַתּוֹרָה זַיינֶען עֶנְטְגֶעגֶען רמ"ח אֵבָרִים (צְוַוייאהוּנְדֶערְט אַכְט אוּנ פֶערְצִיג גְלִידֶער וָואס דֶער מֶענְשׁ הָאט, אוּנ פוּנְקְט אַזוֹי וִויא צְווִישֶׁען דִיא גְלִידֶער גֶעפִינֶען זִיךְ אַזֶעלְכֶע, וָואס דֶער גַאנְצֶער

לעבען

...אין הנשמה תלויה בהם כמו היד והרגל וכרומה
... אם יחסרו אף שההפסד הוא רב מאד מאד
...ע"כ הוא נקרא רק בשם בעל מום ויש שעל ידי
...ונו אינו יכול לחיות ע"פ תבל כגון שהותז ראשו
...שנקרע לבו ששם הוא מקור החיים כן הוא ג"כ
...יני מצות הש"י שעליהן ג"כ כתיב אשר יעשה
...ם האדם וחי בהם ונאמר כי הוא חייך ואורך ימיך
... פסוקים רבים כהנה המורים לנו כי עיקר חיי
...ש לעוה"ב תלוי בקיום התורה. יש מצות שאפילו
... פשע האדם ועבר עליהם הוא נקרא לעוה"ב רק
... בעל מום [וגם זה גנאי גדול הוא לנצח דידוע
...שכתב הרח"ו בשער הקדושה וכן הגר"א במשלי
...בלה ימצא לנצח בנפשו באותו האבר שפשע בו
...רצון הש"י ונמצא דאם לא הניח תפילין אף אם
... כל המצות ע"כ יחסר לו היד ונמצא כשיקום
... התחיה כל ישראל יעמדו חיים וקיימים בכל

אבריהם והוא יחסר לו היד השמאלי הוה לנצח
דבזכות מצות התורה שהאדם מקיים באבריו הם
זוכים לחיות לעתיד חיי עולם וכמו שאנו אומרים וחיי
עולם נטע בתוכנו וכיון שעבר בשאט נפש על המצוה
הזו אין לו מי שיחיינה וכמה יתמרמר האדם ע"ז
שהכל ידעו את גודל הסרחו כה' במצות תפילין
וכן כה"ג אם חסר לו שאר אברים ע"י ש"ד שקלקל
וכמו שתרגם בקהלת סוף דבר הכל נשמע דהיינו
שלבסוף הכל יתפרסם לעיני הכל וע"כ את האלהים
ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם ור"ל שמרמ"ח
מ"ע ושס"ה לאוין שנשמר האדם בימי חייו יבנה לעתיד
כל האדם ונמצא כשיקום ויחסר לו איזה אבר או
שנתקלקל לו איזה גיד מגידיו יתבוננו הכל איזה מ"ע
או איזה לאו עבר בשאט נפש וכמה קלון וכלמה
יסבול עי"ז לנצח] ויש ענינים שהם נגד הראש והלב
שהם עיקר חיות נפש הקדוש' כמו אמונה בה' ובתורתו
וענין

...ען װענדט זיך אן זיי, װיא, לְמָשָׁל, דיא קאפ,
... הַארץ, אונ אַזעלכֶע, װאס מען קאנן אָהן זייא
... לֶעבֶּען, מֶעהר ניט װאס מען הייסט דאנן אַ
...יעקֶע, װיא לְמָשָׁל, דיא האַנד, דיא פִיס, —
...ם אַזוי איז מיט דיא מִצְוֹת: עס זַיינֶען דָא
...לכֶע מִצְוֹת, װאס אַז מֶען איז אויף זייא עובֵר
...ליערט מֶען אויף יֶענֶער װעלט אונ בְּעֵת תְּחִיַּת
...ים — נור יֶענֶעם אֵבֶר, מיט װעלכֶען מֶען האט
...געטהון דיא מִצְוָה, אונ מֶען בְּלַייבּט נור אַבַּעַל
..., װאס דאס אַליין איז אַייגֶענטליך שוין אויך אַ
...סער עוֹנֶשׁ, אַ קְלֵיינִיגקייט דיא חֶרְפָּה, װאס מֶען
... דערפון האבֶּען אויף יֶענֶער װעלט אונ בְּעֵת
...ת הַמֵּתִים: פַארץ ניט לֶעגֶען קיין תְּפִלִּין, לְמָשָׁל,
...יש מֶען האט אַללֶע אַנדֶערֶע מִצְוֹת מְקַיֵּים גֶעװֶען,
... מען אויפשְׁטֶעהן בְּעֵת תְּחִיַּת הַמֵּתִים אָהן דער
...קער הַאנד, װאהרֶענד אללֶע אידֶען װעללֶען אויפ-
...עהן גֶעזונד אונ מיט אַללֶע אֵבָרִים, אַזוי אַז יֶעדֶער
... װיססֶען, אַז דער אונ דער האט אויף דער
...ט ניט מְקַיֵּים גֶעװֶען אַזַא גרויסֶע מִצְוָה װיא
...ין לֶעגֶען, װיא אַזוי דאס װעט אַזוי זַיין — דאס
...ן מען גַאנץ אַיינפַאך עֶרקְלֶעהרֶען: דער עוויגער
...בען אויף יֶענֶער װעלט אונ דיא תְּחִיַּת הַמֵּתִים װעט
... מֶענְשׁ האבֶּען נור בִּזְכוּת דעם, װאס ער האט
...ים גֶעװֶען דיא מִצְוֹת הַתּוֹרָה, װעלכֶע זַיינֶען דיא
...אללֶע פון לֶעבֶּען, װיא מיר זעהען פון פִיעל פְּסוּקִים,

יֶעדֶער אֵבֶר װעט ציעהֶען זַיין כֹּחַ הַחַיִּים (זַיין לֶעבֶּענס-
קְרַאפְט) פון יֶענֶער מִצְוָה װעלכֶע מֶען האט גֶעטְהון
מיט דעם אֵבֶר, דיא פוס װעט אַלְזָא בֶּעלֶעבְּט װערֶען
צוּלִיעבּ דער מִצְוָה פון צְדָקָה, װאס מֶען איז גֶעלָא-
פֶען טְהוּן, דיא לִינְקֶע הַאנְד צוּלִיעבּ דער מִצְוָה פון
תְּפִילִין-לֶעגֶען אונ אַזוי װייטֶער, װען מֶען האט אָבֶער
ניט גֶעלֶעגְט קיין תְּפִלִּין פֶערלִיערְט דאך שוין דיא
הַאנְד איהר לֶעבֶּענסקְרַאפְט אונ דער מֶענְשׁ בְּלַייבְּט
שוין אַ קַאלִיעקֶע אויף דער הַאנְד, הַיינְט װיא װעט
מֶען זיך שוין מוזֶען שֶׁאמֶען, װיא װעט מֶען זיך
מַאכֶען פֶארװירְפֶע, װאס מֶען האט ניט מְקַיֵּים גֶעװֶען
דיא אונ דיא מִצְוָה! דאס איז אויך דיא כַּוָּנָה פון דעם
פָּסוּק אין קֹהֶלֶת: סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע וכו', אַללֶעם
װעט בֶּעקַאנְט װערֶען צום סוף (אויפ'ן עולָם הָאֱמֶת)
דעריבֶּער האב מוֹרָא פַאר גָאטט אונ היטט זַיינֶע גֶע-
בּאטֶען, דענן דאס איז דער גאנְצֶער מֶענְשׁ, דאס
הייסט דורך דיא מִצְוֹת װערְדט גֶעבּויט דער מֶענְשׁ:
װענן דער מֶענְשׁ איז ניט מְקַיֵּים קיין מִצְוָה װעט איהם
דאך פֶעהלֶען דער אֵבֶר, װאס עֶנטגֶעגֶען דער מִצְוָה,
אונ אַללֶע װעללֶען אַלְזָא װיססֶען, אַז ער האט דיא
אונ דיא מִצְוָה פֶערפֶעהלט, אונ װייל „צום סוף װעט
אַללֶעס בֶּעקאנט װערֶען", דעריבֶּער — האב מוֹרָא פַאר
גָאטט אונ היטט אָב זַיינֶע מִצְוֹת, דענן צוּלִיעבּ דעם
זְכוּת װעט דאך דער מֶענְשׁ זוֹכֶה זַיין צום עוויגֶען
לֶעבֶּען). דאס איז אַללֶעס גֶערֶעדט. אַז מֶען טְהוּט

יענין שמירת שבת דהוא נ"כ יסוד האמונה דאם יחסר לו ענינים ההם כבר נסתלק כל עיקר החיות מנפשו הקדושה ובשהוא חי בעוה"ז הוא חי רק בנפש הבהמית שלו ולא יהיה לו במה להקים בעת התחיה. וכשנחקור על סיבת הדבר ע"י מה הופקר העון הנורא הזה נמצא כי רבות הנה. יש שהיצר מטעה אותו שאין עליו איסור שאם ישבות ביום השבת הלא יחסר לו פרנסת היום הזה ובמה יחיה את בני ביתו ומעות גדול הוא מכמה פנים וכאשר ביארנו למעלה דאפי' מי שהוא עשיר וא' כופה אוהו שיעשה מלאכה ביום השבת ובאם לא ישמע לו יכהו באכזריות וגם יקח ממנו כל מסונו וישאר בעירום וחוסר כל הוא וכל אנשי ביתו ויצטרכו לחזור על הפתחים אעפ"כ מחוייב להתרצות לזה כ"ז שאין הדבר נוגע לו לסכנת מות ממש ועאכ"ו בזה שאין אחד כופהו כלל רק מעצמו רוצה לחוש לזה בוראי הוא דבר שאין בו ממש כלל וכלל ובפרט שהוא טעות מעיקרו. דהנה ידוע הוא דבזכות שבת באה ברכ' לתוך עסקו ופרנסתו של האדם ונתמלא לו מה שהיה צריך לעמול ביום השבת וכדכתיב ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו וכן כתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וביום השביעי וגו' ופירשו המפרשים דר"ל שתדע שאם השמור שבת יהיה בזכות זה בהששת ימים עשוים כל המלאכה וכמו שהיה המעשה באמת שדתן ואבירם יצאו בית השבת ללקוט כדי להכין על מחר ולא האמינו שע"י שמירת שבת ממלאכה לא יחסר להם מזון ותנו השי"ת

אזא עבירה, צוליעב וועלכער מען ווערדט נור א בעל מום. עס זיינען אבער דא אזעלכע מצוות, וואס אז מען איז אויף זייא עובר פערשפילט מען דעם גאנצען לעבען אויף יענער וועלט, ווייל זייא זיינען אזמגעגעש דיא קאפ אדער דיא הארץ, אונ אזוי וויא אין אונזער צייטליכען לעבען קאנן מען אהן א קאפ אדער אהן א הארץ קיין אויגענבליק ניט לעבען, ווייל אין זייא ליעגט דער גאנצער מקור החיים (לעבענס-קוואללע), פונקט אזוי איז מיט דעם עוויגען לעבען: האט מען געזינדיגט מיט'ן קאפ אדער מיט'ן הארצען אונ פער־לארען אלזא דעם כח החיים, דיא לעבענסקראפט, וואס ליעגט אין זייא, וועט מען שוין אויף יענער וועלט קיין אויגענבליק ניט קאננען לעבען. דיא אמונה אין גאטט אונ שמירת שבת — דיא ביידע גרויסע ענינים, וואס זיינען פערבונדען איינער מיט'ן צווייטען, וויא מיר האבען שוין ערקלעהרט, זייער ערט איז אויך דיא קאפ אונ דיא הארץ, האט מען זייא ניט אבגע־היט, פערליערט מען דערמיט דעם גאנצען עוויגען לעבען אויף יענער וועלט אונ צוא תחית המתים, אונ אויף דער וועלט בלייבט מען אויך נור בייא דער „נפש הבהמיות", דאס הייסט: מען לעבט נור וויא דיא בהמה, וואס מיט איהר פגר'ן ווערד פון איהר א סוף, ניט האבענדיג אין זיך קיין קראפט צוא לעבען דעם עוויגען לעבען אויף יענער וועלט. אז מיר וועללען נוט בעטראכטען וועללען מיר איינזעהן, אז עס זיינען דא פיעל אורזאכען, צוליעב וועלכע דיא גרויסע אונ שרעקליכע עבירה פון חלול שבת איז בייא דער וועלט געווארען אזוי הפקר: אפט שמועסט איין דער יצר הרע, אז עס איז גאר קיין עבירה ניט צו ארבייטען שבת, דענן אז מען וועט ניט ארבייטען וועט מען ניט האבען וואס צו געבען עססען דיא ווייב אונ קינדער, דאס איז אבער א גרויסער טעות ערשטענס, ווען ער איז אפילו א גביר אונ מען נויטיגט איהם צו ארבייטען שבת, סטראשענדיג איהם אז ווענן ער ארבייט ניט, וועט מען איהם שלאגען ביז טויט אונ מען וועט ביי איהם צונעהמען זיין גאנצע פערמאגען אונ ער מיט דיא ווייב אונ קינדער וועלען מוזען אנטהון א טארבע אונ געהן איבער דיא הייזער, — אפילו דאנן טאר מען בשום אופן ניט ארבייטען, סיידען אז עס איז דא אין דעם איין אמת'ע לעבענסגעפאהר, בפרט אז דא צווינגט איהם קיינער ניט. צווייטענס איז דאך ידוע, אז בזכות פון אב היטען שבת, קוממט אריין א ברכה אין דער ארבייט אונ מען פערדיענט אין מיטען וואך אזוי פיעל, כדי מען זאלל ניט דארפען ארבייטען שבת, וויא דיא מפרשים ערקלעהרען דעם פסוק ששת ימים תעבוד וכו' זעקס טאג זאללסט דוא ארבייטען אונ אבטהון גאר דיין ארבייט אונ אויפ'ן זיבענטען טאג זאללסט דוא רוהען, דיא כוונה איז, אז ווענן דוא וועסט דעם זיבענטען טאג רוהען, דאנן וועסט דוא אין דיא זעקס טאג אויספיעען אבצוטהון גאר דיין ארבייט וואס דוא האסט נאטהיג צום לעבענסמיטטעל אונ דוא וועסט ניט דארפען ארבייטען שבת. אזוי זעהט מען אויך פון דער מעשה מיט דתן אונ אבירם, וואס זיינען ארויסגע־גאנגען (בעת דיא אידען זיינען אמאל געוועזען אין דער מדבר) קלויבען מן אום שבת, כדי אנצוגרייטען אויף מארגען

י יצ"ו ואמרי"ד אנה מאנהם לשמור מצותי ותורותי
כי ה' נתן לכם השבת ע"כ הוא נותן לכם ביום
שי לחם יומים ור"ל הלא תוכלו לראות שה' הוא
ן השבת וממנו לא תצא שום רעה ואדרבה היא
ה לנו שננוח ונשבות מיגיענו ביום השביעי ובזכות
ת באה ברכה ביום הששי למלאות השפעת היום
והנה צוה הש"י למלאות צנצנת המן למשמרת
רותיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם
דבר וגו' והנה המן הוא הוראה לדורות שנלמוד
ה תשמור יום השבת כראוי ולא נשאל איך נחיה
קב"ה מזמין לעושי רצונו פרנסה ושולח ברכה
סקיהם כמו שפרנס לדור המדבר ארבעים שנה
שלא ירד פ"א מן ביסי השבת ובכל ימות החול

לא ירד כ"א בצמצום אעפ"כ בכל ע"ש היה יורד כפול כדי להכין להם על יום השבת וממנו ידעו ישראל לנצח שהקב"ה מזמין להם בימי החול על שבת. גם צריך האדם לידע שאלו המעות שהרויח בזמן האיסור לא די שיכלו לבסוף אלא יכלו גם את ממונו הכשר שיש לו וכאשר נבאר לקמן בארוכת ויש שהיצר מטעה אותם בדרך כלל לומר שעל אלו הימים מועטים שבדעתו להתגורר באמעריקא ושארי ארצות רחוקות א"א להתנהג בדת יהודי בשמירת שבת וכיו"ב כראוי כשאחזור למקום משכן אבותי שם אשוב לדת האמתי וכמה מועין הם אלו האנשים היתכן שימרוד העבד במלכו במקום שכל עסקי המדינה מתנהגין ע"פ רצונו לבד והוא המושל על הכל והעבד הזה

רגען . נית גלויבענדיג , אז בזכות זייער אבהיטטען
ם שבת וועט זייא גאטט ב"ה צושיקקען זייער
בענסמיטטעל . דעריבער האט גאטט אויף זייא גע-
יענט אונ געזאגט : ביז וויא לאנג וועט איהר ניט
לען היטטען מיינע געבאטען אונ מיינע לעהרען ,
ן גאטט האט אייך דאך געגעבען דעם שבת (אונ
מיינט דאך דערמיט נור אייער טובה , כדי
ר זאללט רוהען פון אייער ארבייט אין דעם
ליגען טאג) דעריבער גיבט ער אייך פרייטאג
ירט (מן) אויף צווייא טאג . דאנן האט גאטט גע-
סען משה'ן אנפיללען א קריגעל מן , דאס זאלל
יבען צום בעוויז פאר דיא שפאטיגערע דורות .
זייא זאללען זעהן – ווערדט ערקלעהרט אין דער
ה – דעם ברוידט וואס אידען האבען געגעססען
יסגעהענדיג פון מצרים . אין דעם ליעגט אבער
א כונה : דערמאהנענדיג זיך אן דעם מן , זעהען
. אז מיר דארפען ניט זארגען , פון וואנענט מיר
לען ציעהען אונזער לעבענסמיטטעל אויף דעם
ת'דיגען טאג , ניט ארבייטענדיג אין איהם . דענן
ווענן מיר וועללען טהון דעם רצון פון גאטט אונ
לען היטטען דעם שבת , דאנן וועט ער אונז צו-
קען פרנסה אונ מיר וועללען אין מיטטען וואך
דיענען אויף שבת אויך , פונקט וויא ער האט
ם דור המדבר פערציג יאהר נאכאיינאנד מפרנס
ען מיט מן , אונ וואטש שבת איז ניט געגאנגען
ן מן אונ אין מיטטען וואך איז אויך געגאנגען ניט
גריגע , פון דעסטוועגען האט זייא שבת ניט
געהאלפט , וייל פרייטאג איז געגאנגען צווייא

מאל אזוי פיעל וויא געוועהנליך אונ דערצוא האט נאך געטראפען א נס , אז עס איז ניט כלה געווארען דאס וואס זייא האבען געלאזען פון פרייטאג אויף שבת , אונ געבליעבען מיט'ן זעלבען טעם וריח . דאס דארף מען אויך וויססען , אז דאס געלד וואס מען פער-דיענט אום שבת , וויא איבערהויפט דורך יעדע עבירה , איז ניט נור וואס האט אליין קיין קיום ניט – צוליעב איהר , האט דיא כשר פערדיענטע געלד אויך קיין קיום ניט , וויא מיר וועללען ווייטער ערקלעהרען באריכות . אנדערע רעדט דער יצר הרע איין צוא מחלל זיין דעם שבת , מיט אזא דרך : זייענדיג אין דער פרעמד , אין דיא ווייטע מקומות , קאנן איך דאך סאי וויא סאי ניט אבהיטטען אונזער תורה בכלל אונ דעם שבת בפרט , אבער אז איך וועלל קוממען אהיים וועל איך זיך צוריק פיהרען אידיש ווי געוועזען ! זייא פארגעססען אבער אז דעם איסור כרת וואס זייא וועללען בעקוממען בלייבט דאך זייא אויף עביג , זייער נשמה ווערדט אבגעשניטטען חלילה פון חיי נצח וואס פאר איין מאל חלול שבת איז אויך גאנץ שווער מתקן זיין , בפרט פאר צעהנדליגע מאל , אונ דאס גלייכען אנדערע עבירות . אויסער דעם איז דער גאנצער געדאנק א נייער איינפאלל פון דעם יצר הרע , כדי אראבצופיהרען דעם מענשען פון וועג . דאס קוממט אוים פונקט וויא א קנעכט וואס זיין העדר , דער קעניג , קאנן איהם אין יעדען אויגענבליק אראב-נעהמען דיא קאפ , אדער ווענינגסטענס ניט געבען איהם זיין לעבענסמיטטעל אונ לאזען שטארבען פון הונגער , וויא אזא קנעכט איז מורד אין זיין העדר

הזה ג"כ אין לו שום מכיר וגואל שם לפרנסו ולהחיותו מבלעדי אדונו הלא אין זה כ"א רוע לב ופושע ומורד כן הדבר הזה הלא מלא כל הארץ כבודו ואף באַמעריקא ואַפריקא וכדומה וכמו דכתיב אם אסק שמים שם אתה וגו' אם אשכנה באחרית ים גם שם ידך תאחזני וגו' ואיך מלא לב האדם לעבור בפני הארון על רצונו (ובפרט שהתורה רמזה לנו לענין שבת בהריא שנוהגת בכל מושבות וכדכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת וה"ה שארי מלאכות) וביותר מזה כאשר יתבונן האדם מי נתן לו גם חיות לכל רמ"ח אבריו ומי נתן לו הדעת גם שם אשר בלתי הדעת כבהמה נחשב ומי מזמין לו שם פרנסה הלא ה' הוא אשר הוא מחיה את כולם והוא הנותן דעת והוא נותן לחם לכל בשר הכוה גמול על כל מפעלו הטוב ואלו יאמר האדון לעבדו קנין כספו אני מרשה לך שבכל הימים תעבור לעצמך ותעבדני רק יום אחד בשבוע ואף בשביל יום זה אתן לך מתנה טובה כמה מאהבה היה ניתוסף בלב העבד לרבו בשביל זה ואף בעניננו הלא עבדים היינו לפרעה במצרים ועשינו בכל יום בהומר ולבנים והוציאנו השי"ת משם ברוב חמלתו ולקחנו לעבדים לו והרשנו שבכל יום מששת ימי המעשה נוכל לעשו' כל מלאכתנו אך ביום השבת לא נעשה שום פעולה לכבודו ורק נראה לקדש את היום הזה ולזכור כי ששת ימים עשה ה' את השמים והארץ ושבת ביום השביעי וממילא כאשר נתבונן כי הוא אדון על הכל והוא מחיה אותנו בחסדו

אוּנ נֶעהמְט אוּנ אַנטְלוֹיפְט אִין אַיין אַנְדֶער שְׁטָאדְט אִין דִיזֶעלְבֶּע מְדִינָה, טְרַאכְטֶענְדִיג זִיךְ, אַז דָא קָאנְן עֶר זַיין אַ פְרַייֶע פוֹיגֶעלֶע. אַזֶעלְכֶע מְשׁוּגָעִים גֶעפִינֶען זִיךְ נִיט, אַנטְלוֹיפֶען קָאנְן מֶען נוּר אִין אַיין אַנְדֶער מְדִינָה, וָואס גֶעהֶערְט אוּנְטֶער אַיין אַנְדֶער קֶענִיג, אָבֶּער וואוּהִין קֶאנְן מֶען אַנטְלוֹיפֶען פוּן גָאטְט ? זַיין הֶערְרשַׁאפְט פֶערְשְׁפְּרֵייט זִיךְ אִיבֶּער דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט, אוּנ וואוּהִין מֶען זָאלל נִיט קוּממֶען, אִין אַמֶערִיקַא אָדֶער אִין אַפְרִיקַא, אִין אוֹיסְטְרַאלְיֶען אָדֶער אַרְגֶענְ-טִינָא – אוּמֶעטוּם אִיז עֶר דָא, פוּן אִיהם קָאנְן מֶען זִיךְ נִיט פֶערְבֶּארְגֶען. אִם אֶסַק שָׁמַיִם וכו' – זָאגְט דֶער מְשׁוֹרֵר – זָאלל אִיךְ אַרוֹיפְקְרִיכֶען אוֹיפ'ן הִימֶעל – דָארְטֶען בִּינְסְט דוּא דָא. זָאלל אִיךְ אַוֶועק אִין עֶק יַם (וִויא אַמֶערִיקַא) – דָארְטֶען וֶועט מִיךְ דַיין הַאנְד אוֹיךְ אָנְנֶעהמֶען וכו'. הַיינְט מִיט וָואס פַאר אַיין רֶעכֶענוּנְג קָאנְן זִיךְ דֶער מֶענְשׁ עֶנְטְוַואגֶען ווִידֶער-שְׁפֶּענִיגֶען גָאטְטֶעס כּ"ה פַארְזָאג וַוייל עֶר אִיז אִין אַיין אַנְדֶער לַאנְד. וָואס פַאר אַיין אוּנְטֶערְשִׁיעד קָאנְן שׁוֹין זַיין, צוּא מֶען אִיז אִין דֶער הַיים, אִין רוּסס-לַאנְד, צוּ אִין אַמֶערִיקַא ? (בִּפְרַט נָאךְ, אַז בַּייא שַׁבָּת שְׁטֶעהט מְפוֹרָשׁ: אִיהר זָאללְט נִיט אָנְצִינְדֶען קַיין פַייֶער אִין אַללֶע אַייֶערֶע זִיטְצוּנְגֶען, דָאס גְלַייכֶען אִיז עֶנְטְגֶעגֶען אַנְדֶערֶע אַרְבַּייטֶען אוֹיךְ). אוּנ וֶוענְן מֶען זָאלל דִיא זַאךְ גוּט בֶּעטְרַאכְטֶען דַארְף אַ מֶענְשׁ נִיט פַארְשְׁטַאנְד זִיךְ דָאךְ פְרֶעגֶען: וֶוער הָאט מִיר גֶעגֶעבֶּען דָאס לֶעבֶּען, וֶוער גִיבְּט מִיר דֶעם פֶערְ-שְׁטַאנְד, דִיא נְשָׁמָה, אִיךְ זָאלל נִיט גְלַייךְ זַיין וִויא אַ בְּהֵמָה. וֶוער גִיבְּט מִיר פַּרְנָסָה דָא וואוּ אִיךְ בִּין ? דָאךְ אַללֶעם גָאטְט! אוּנְזֶער לֶעבֶּען אִיז אִין זַיין הַאנְד, עֶר הָאט אוּנְז גֶעגֶעבֶּען אַ נְשָׁמָה, וֶועלְכֶע אִיז אַ טְהֵיל פוּן אִיהם אַלֵיין (חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל), עֶר שִׁיקְט אוּנְז אוֹיךְ צוּא אוּנְזֶער בְּרוֹיְדְט. נוּא, בֶּעדַאנְקֶען מִיר אִיהם דָאס אַזוֹי פַאר דִיא גוּטְ'עֶס וָואס עֶר הָאט מִיט אוּנְז גֶעטְהוּן אוּנ טְהוּט צוּ יֶעדֶער צַייט, אִין יֶעדֶען אוֹיגֶענְבְּלִיק ? וֶוענְן דֶער הֶערר זָאגְט צוּא זַיין קְנֶעכְט: דוּא קָאנְסְט זִיךְ דִיא גַאנְצֶע וָואךְ אַרְבַּייטֶען פַאר זִיךְ אַלֵיין, נוּר אַיין טָאג אִין וָואךְ, פֶערְלַאנְג אִיךְ, דוּא זָאלְסְט בֶּעשְׁטִימֶען אוֹיף מַיין אַרְבַּייט, אוּנ פַאר דֶעם אַיינְצִיגֶען טָאג וֶועלל אִיךְ דִיר אוֹיךְ גוּט בֶּעלוֹה-נֶען – וִויא גְלִיקְלִיךְ הָאללְט זִיךְ דֶער קְנֶעכְט גֶעשֶׁעמְצְט, וִויא לִיעבּ וָואללְט עֶר גֶעקְרָאגֶען זַיין הֶערְרֶען פַאר אַזַא נַאךְ, וִויא וָואללְט עֶר זִיךְ בֶּעמִיהט צוּא פָאלְגֶען אִיהם! מִיר זַיינֶען אוֹיךְ גֶעוֶועז קְנֶעכְט בַּייא פַּרְעֹה אִין מִצְרַיִם, וואוּ מִיר הָאבֶּען דִיא שְׁוֶוערְסְטֶע אַרְבַּייט גֶעטְהוּן, אָבֶּער גָאטְט הָאט אוּנְז פוּן דָארְט אַרוֹיס-גֶענוּמֶען מִיט זַיין גְרוֹיס רַחֲמָנוּת אוּנ הָאט אוּנְז גֶעמַאכְט פַאר זַיינֶע קְנֶעכְט, דֶערְבַּייא הָאט עֶר אוּנְז אָבֶּער אוֹיךְ עֶרְלוֹיבְּט, צוּא אַרְבַּייטֶען דִיא גַאנְצֶע וָואךְ פַאר זִיךְ, נוּר אַיין טָאג אִין וָואךְ, דֶעם שַׁבָּת, זָאללֶען מִיר בֶּעשְׁטִימֶען פַאר אִיהם אוּנ הַיילִיג הַאלְטֶען, צוּם זֵכֶר, אַז אִין דִיא זֶעקְס טָאג הָאט עֶר בֶּעשַׁאפֶען דִיא הִימֶעל אוּנ דִיא עֶרְד אוּנ אוֹיפ'ן זִיבֶּענְטֶען כְּאג הָאט עֶר גֶערוּהְט (אוּנ דֶער צְוֶועק פוּן דֶעם זֵכֶר אִיז, וִויא מִיר הָאבֶּען שׁוֹין גֶעזָאגְט, אַז מִיר זָאללֶען בֶּעטְרַאכְטֶען, אַז גָאטְט אִיז דֶער שֶׁאפֶּער פוּן אַללֶעם אוֹיף דֶער וֶועלְט אוּנ עֶר אִיז אוֹיךְ אוּנְזֶער מְפַרְנֵס

בחבה נראה לאהבה אותו בלבבנו ונפשנו ואחר כל זה עבור זה היום גופא ג"כ יתן לנו שכר מרובה לעוה"ב [וכמו שאחז"ל א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם והוא מרמז על המתן שכר כמו שאמרו בגמרא (שבת י"א) ובודאי באוצרותיו של הקב"ה נמצאו דברים נחמדים מאד כי לפי ערך כל מלך כן אוצרותיו וכיון שהקב"ה משבח אותו הדבר ואומר מתנה טובה יש לי בבית גנזי מסתמא השכר גדול בלי גבול] כמה אנו צריכין לשמור דבריו ברוב חבה וליתן לו רוב הודה ע"ז. ויש שהיצר מפתה אותו לעבור רק על איסור מקח וממכר ביום השבת ואינם יודעים כי גם זהו עון פלילי שנזכר בפירוש בכתבי קדש לאיסור והוא בנחמיה [י"נ] וגם זה העון מביא עוד לכמה עונות של מלאכות גמורות שבא הדבר לידי הוצאה בשבת וגם לפעמים לידי כתיבה ומחיקה וגם לידי איסור מתתך ועוד לכמה אבות מלאכות בהמשך הזמן מלבד שזה העון גופא הוא איסור חמור מאד שמחלל שבת בפרהסיא לעיני הכל גם חילול השם גדול לפני ישראל ולפני עו"ג שאומרים שגם בעיני ישראל לא נחשב תורתם למאומה ועליהם הכתוב אומר ביחזקאל [ל"ו] ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה וגו' וסוף דבר הוא שעבור ענינים כאלו מטעימים לאדם גם שכר פירותיו בעוה"ז [מלבד עונשו הנורא לעוה"ב וכדלקמיה] שיבוא עליו דליקה או שאר ענין הפסד פתאומי ע"י בזה וכיוצא בזה ויכלו בפעם אחת את ממונו וכמו שאחז"ל אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש בו חילול שבת שנאמר ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא וגו' והצתי אש בשעריה וגו' ועוד אחז"ל [גיטין ל"ז] בתלת מילי נחתי בע"ב מנכסייהו וחד מינייהו דסיירי נכסייהו

דאנן וועללען מיר איהם ליעבען מיט'ן גאנצען הארצען) אונ צודעם גיבט ער אונז נאך פאר דעם ניט ארבייטען שבת אונ פאלגען זיינע געבאט זעהר פיעל שכר אויף יענער וועלט - וויא דאנקבאר דארפען מיר שוין זיין געגען איהם, וויא ליעב דארף אונז שוין זיין פערלאנג, וויא גליקליך דארפען מיר זיך שוין שאטצען צו ערפיללען זיין רצון! וויא גרויס דער שכר איז פאר'ן היטען דעם שבת, זעהט מען פון דער גמרא: מתנה טובה – א גוטעס געשאנק – האט גאטט געזאגט צו משה'ן – האב איך צווישען מיינע אוצרות (שאטצע) מיט'ן נאמען „שבת", אונ איך וויל איהר געבען אידען, געה אונ לאז דאס זיא וויסען. מיט דער „מתנה טובה" מיינט מען דעם שכר, וואס מען וועט האבען אויף יענער וועלט פאר'ן היטען שבת. מען קאנן דאס פארשטעהן אז זיא איז גאר בעריהמטע זאך וואס גאטט ב"ה אליין ריהמט איהר אונ רופט איהר „מתנה טובה" אונ זיא איז בעהאלטען אין זיינע אוצרות, איז דאך ניט פארצושטעללען, וויא גרויס עס וועט זיין דער שכר פאר דער מצוה (פון היטען שבת)! אנדערע שמועסט דער יצר הרע איין מעהר ניט וויא צו האנדלען אום שבת, אונ זייא וייסען ניט, אז דאס איז אויך א מפורש'ער איסור נחמיה י"ט, חוץ דעם ברייננגט דיא עבירה צוא פיעל אנדערע, וויא, למשל, טראגען, שרייבען, מעקען, אפשנייטען סחורה אום שבת אונ דערגלייכען אנדערע מלאכות. דיא עבירה איז נאך גראסער פון אנדערע, מיט דעם, וואס זיא ווערדט געטהון בפרהסיא (אפפענטליך), פאר אללעסען אין דיא אויגען, וואס דורך דעם געהט ארויס א גרויסער חלול השם פאר אידען וויא פאר עו"ג, וועלכע לאכען אב פון דער גאנצער אידישער אמונה, נעהענדיג אז אידען אליין האלטען ניט פון איהר. אויף דיא לייט האט שוין יחזקאל הנביא געזאגט: אונ זייא האבען ענטהייליגט (פערשוואכט) מיין הייליגען נאמען (צווישען דיא פאלקער, דערמיט וואס מען זאגט אויף זייא: אט זעהט דאס פאלק גאטטעס וכו'. אונ דער רבונו של עולם ווארט ניט מיט דער שטראף פאר דיא גרויסע עבירה (חלול שבת) ביז נאך'ן טוידט, ער רעכענט זיך אב נאך אויף דער וועלט. אויך קומט פאר דעם א פלוצלונגען שאדען וואס מען פערליערט דעם גאנצען פארמאג מיט איין מאל. א שריפה טרעפט אפט – זאגט דיא גמרא – נור אין דעם ארט, וואו מען איז מחלל שבת, וויא עס שטעהט געשריעבען: ואם לא תשמעו אלי – ווען איהר פאלגט מיר ניט צוא היילינגען דעם שבת'דיגען טאג אונ ניט צוא טראגען אין איהם קיין משא וכו' דאנן וועל איך אנצינדען א פייער אין איהרע טהויערען וכו'. צוליעב דרייא זאכען – זאגט דיא גמרא אין איין אנדער ארט – פערליערען בעלי בתים זייערע גיטער אונ איינע פון דיא דרייא איז, וואס זייא בעקוקען זייערע גיטער שבת, וואס מיט דעם איז מען

מכסייהו בשבתא דקעבר בזה על ממצוא חפצך ודבר דבר זק"ו על איסור מקח וממכר שהוא איסור חמור מאד בודאי יתמוטטו נכסיו לבסוף ע"ז ויאבד עשרו בענין רע. ודע דעל עונות כאלו שמחלל שם שמים בפני הכל הוא חמור מאד מחייבי כריתות ומיתות ב"ד שעליהם אם עשה תשובה וגם באו עליו יסורין נתמרק מעונו מכל וכל אבל על עון שנתחלל שם שמים אין כח בתשובה ויסורין למרק העון אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר ונגלה באזני אמר ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון [יומא פ"ו] וכ"ז אם עשה תשובה אבל אם לא עשה תשובה מי יודע לשער את גודל עונשו הנורא לעוה"ב כי הלא מכל פעם שעבר על איסור זה נברא עבורו משחית אחד לחבל את נפשו וכמה פעמים עבר ע"ז ביום אחד ולפעמים יצוייר שע"י פעם אחד של טו"מ בא לידי כתיבה ומחיקה ומתתך והוצאה וכמה אבות מלאכות ומכל איסור ואיסור נברא מלאך אחר להבאיש את נפשו [וכדכתיב רבים מכאובים לרשע] ואם יתנהג ככה ח"ו כמה שבועות כמה מאות איסורים יעבור ע"ז ומי יוכל לשער כמה יסורים יסבול בגיהנם עבור איסור אחד של חילול שבת ועאכו"כ כשהחליט עצמו לעבירה זו לעבור עליה כמה שבועות זה אחר זה. ויש עוד אנשים ששומרים עצמם מכל איסורי שבת כדין אך שמתחילים לשמור את השבת זמן הרבה אחר ששקע היום וחושבין בנפשם ברכה שלום כיון ששמר את יום השבת של מחר וגם אלו טועין טעות גדול וחוטאים בנפשותם דמאי נ"מ אם אחד ישתה סם המות כל היום כולו או ישתה את כוס התרעלה הזה באיזה רגעים אחרים הלא גם בזה יכרית את נפשו מארץ החיים, כן הדבר הזה הלא קדושת שבת מתחלת תיכף משנגמר יום הששי [וכדכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ויכלו השמים והארץ וכל צבאם

ויכל

מען עובר אויף דעם פסוק „ממצוא חפצך ודבר דבר"— דאס זאללסט זיך היטען „ניט צוא פערנעהמען זיך מיט דיינע אייגענע אינטערעססען אונ ניט צוא רעדען קיין ווארט" (וואס איז אנבעלאנגט דיינע געשעפטען), איז דאך פאר דער עבירה פון האנדלען אום שבת ועט מען געוויס פערליערען דעם פערמאגען. דאס דארף מען אויך וויסען: די עבירה פון חלול השם איז נאך גראבער אפילו פון די עבירות, וואס פאר די קומט כרת אונ זאגאר מיתת בית דין (טוידט דורך בית דין), דענן אויף די עבירות העלפט דאך וועניג-סטענס תשובה, דורך יסורים אונ צרות וואס מען האט ווערדט מען אויך אויסגעבייניגט פון זייא אבער צוא דער עבירה (פון חלול שם שמים) העלפט ניט קיין תשובה אונ ניט קיין יסורים אונ צרות, נור דער טוידט אליין איז מכפר די עבירה (אויב מען האט תשובה געטהון), וויא עס שטעהט געשריבען: ונגלה באזני — „אונ עס איז מיר אזויא ענטדעקט געווארען: גאטט האט געזאגט: איך שווער אייך, אז דיא זינד וועט אייך ניט פערגעבען ווערען, וואו איהר וועט ניט שטארבען". דער טוידט העלפט אויך נור אין דעם אופן, אז מען טהוט פריהער תשובה, זאנסט קאנן מען זיך גאר ניט פארשטעללען די שטראף, וואס מען וועט דערפאר האבען אויף יענער וועלט. יעדעס מאל, וואס מען האט עובר געוועזען אויף דעם איסור, ווערדט בעשאפפען. וויא מיר האבען שוין איינינגע מאל ערקלעהרט, א מלאך רע. היינט וויפיעל מלאכים רעים בעשאפפט מען זיך, ווענן מען האנדעלט, למשל, א גאנצען טאג אונ מען ווערדט נאך דערצוא נכשל אין די עבירות פון שרייבען מעקען, שניידען, טראגען אונ דערגלייכען. עס קאנען זיך אזוי אויפקלויבען הונדערטער א טאג, אין איין איינציגען שבת. דערמאהנענדיג זיך, וויא גרוים עס איז איבערהויפט די שטראף פאר איין עבירה, קאנן מען זיך שוין פארשטעללען, וויא גרוים עס וועט זיין די שטראף פאר דער עבירה פון האנדלען אום שבת דורך וועלכע עס קאנען זיך אויפקלויבען איבער'ן טאג הונדערטער עבירות פון כרת, אונ ווי שרעקליך עס וועט שוין זיין דער שטראף פון דעם מענשען, וואס האנדעלט אום שבת יאהרענלאנג! אנדערע ווידער היטען מאכי אב דעם שבת'דיגען טאג אבער זייא נעהמען איהם צוא שפאט, פרייטאג צוא נאכט, טראכטענדיג זיך: עס איז פאר אונז גענוג, אז מיר היטען אב דעם שבת'דיגען טאג, וואצוא נאך פרייטאג צוא נאכט? דאס איז אבער אויך א גרויסער טעות. וואס איז דער אונטערשייד צוא מען נעהמט איין די גיפט בימליכווייז, איבער'ן גאנצען טאג, צו מען נעהמט עס איין אין איינינגע מינוטען, צוא אזוי צוא אזויא מוז מען דאך שטארבען. אין דער תורה שטעהט מפורש אז דער שבת הויבט זיך אן גלייך מיט דעם סוף פון פרייטאג אונ מלאכה קאנן

מען

ויכל אלהים ביום השביעי היינו בהחלת כניסת היום וע"ז כתיב ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו וגו' וכתיב עוד זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד וגו' וביום השביעי שבת לה' אלהיך כי ששת ימים וגו' הרי מוכח בהדיא מהכתוב כי השבת מתחלת מעת ששבת הקב"ה ממלאכתו מלבד מה שמפורסם בכל הש"ס דיום השבת מתחיל תיכף משנגמר יום הששי] וכשיעשה מלאכה אפילו רק ברגע ראשונה שנכנס קדושת השבת כבר נתחייב כרת מן התורה ואם הוא עושה בין השמשות הוא חייב באשם תלוי ואפילו אם הוא אינו עושה מלאכה בעצמו רק שמשרתיו הישראלים עושים מלאכה גם הוא ענוש

יענש

מען טהון נור ביז פאר זונן פארגעהען אונ נאך דעם איז ספק שבת, אונ ווען מען ארבייט אפילו איין מינוט אין שבת אריין, קוממט שוין פאר דעם כרת*) מן התורה, אונ אז מען ארבייט בין השמשות (אין דער דאממערונגסשטונדע, אין דער צייט, וואס צווי-שען זונענאונטערגאנג ביז דער איינגענטליכען נאכט פערדיענט מען דערמיט אזא עבירה, פאר וועלכע עס פלעגט אמאל קוממען איין „אשם תלוי“ (א קרבן, וואס מען איז מקריב צוא פארגעבען א צווייפעלהאפטע עבירה), אונ ווען מען טהוט אפילו אליין ניט דיא

ארבייט

---

*) אמענש זאלל זיך נור בעדאכטען וואס כרת איז, איז סיידען ער זאלל גאר קיין דעת ניט האבען קאנן ער זיך לאזען איינרעדען פון יצר הרע צוא טהון א מלאכה אום שבת (אדער דאמגלייכען עובר זיין דעם איסור נדה אדער חמץ בפסח, עססען יום כיפור, חלב, דם, וואס פאר דאס אללעם קוממט כרת, דאס ערשטע קאנן ער מאקי שטארבען פאר דער צייט, דאס איז כרת אויף דער וועלט, וויא דיא גמרא זאגט, אויך קאנגען ח"ו זיינע קינדער צושטארבען, דענן בייא כרת שטעהט „ערירי“, ער בלייבט אהן קינדער, אונ אפילו מען זעהט ניט דעם שטראף באלד, אבער עס קאנן דאך נאך זיין, דער אויבערשטער איז „מאריך אף“ ער ערלענגערט זיין כעס, אבער „גבי דיליה“ ער מאהנט אויף זיינע (סיידען גאר דיא גרויסע אפקורסים חאס מען גיבט זייא אוועק זייער גאנצען שכר פאר אביסעל מצוות וואס זייא טהוען אויף דער וועלט, אונ זייא איז אויך ביז א צייט : פתאום יבא אידם, פלוצלונג קוממט זייער בראך. מען זעהט דאס אללע צייטען). נוא וויא קאנן דאס אמענש מיט פערשטאנד אריינברענגען זיך אונ דיא קינדער אין אזא לעבענסגעפאהר, וויא האט א פאטער קיין רחמנות ניט אויף אייגענע קינדערלעך אז זייא זאללען אומשולדיגע פון דער וועלט ניט אוועקגעהן פאר זיין זינד, אונ ער וועט אויך בלייבען אפילו אהן א קדיש נאך איהם. נוא, דאס איז פון דיא שטראף פון דער וועלט וואס דאס זעהט מען אויך. פיעל גראססער איז דער עונש פון דעם כרת אויף יענער וועלט, וואס זיין נפש ווערדט אבגעשניטען פון איהר קוואללע פון דעם עוויגען לעבען „חיים הנצחיים“, דער שטראף איז פיעל ערגער פאר דיא גראססטע יסורים פון גיהנם וואס אללע יסורים איז דאך ניט עביג, מען ליידט אפ אבער מען קוממט דאך נאך דעם צום „אושר נצחי“, אבער בייא כרת איז ער דאך פערלארען עביג חלילה, היינט וויא דארף שוין דער מענש ערוואי-טערען זיך פון אזוינע עבירות, ווען דעם מענשען זאלל דאס נוגע זיין אין טויזענדמער אז ער קאנן גליקליך ווערען, אונ פארקעהרט אז אהן חלול שבת, למשל, דארף ער זיין איין ארם-מאנן דעם גאנצען לעבען, דארף ער ניט קריגען אין אזא אונגליק פאר זיך אונ קינדער, אין דיא וועלט, אונ יענער וועלט. אונ בעוונותינו הרבים זעהען מיר וויא דער יצר הרע שטארקט זיך דיא צייטען זעהר שטריינג אונ ציהט אריין פיעל מענשען אין עבירות פון כרת וויא נדה, אונ איבערהויפט חלול שבת וואס ער רעדט אים איין אז מיט דעם ווערדט ער רייך, אונ אהן דעם דארף ער זיין איין ארם-מאנן, ער פיהרט אריין דעם מענשען וויא דיא בהמה צוא דער שחיטה נייזענדיג איהר דיא ביססעל היא ! זייא פערגעססען גאר אז דער מענש לעבט ניט עביג. מי גבר יחיה ולא יראה מות, וואסמער מענש לעבט אונ קוממט ניט צום טוידט, אונ דאנן וועט דאך אללע זיינע וועלטליכע פערגעניגען איבערגעהן, אונ ער וועט דארפען אבגעבען דין וחשבון פאר אללעם. וועה איז צוא דיא מענשען וואס בייטען אוים איין „עולם עומד“, איין עביגע וועלט, וואס קיין ברעג אונ קיין סוף ניט, אויף איין „עולם עובר“. א פארגאנגענע וועלט, וואס פליהט אוועק וויא איין אויגענבליק אז מען זעהט זיך גאר ניט ארום !

יענש עבור זה שבלהו לא היו עושים מלאכה זו ומצא שהוא עובר בלאו נמור דלפני עור לא תתן מכשול וגם הוא בזה חוטא ומחטיא את הרבים שחבירו רואה שחנותו פתוחה [וכה"נ כשעושה שארי דברים שאסור לעשות בשבת] והוא עושה נ"כ ככה ועל הכל יצטרך ליתן דין וחשבון לעתיד וסיבה על הכל הוא מפני חסרון ידיעת התורה שאינו יודע האיסור של שבת כאשר הוא ע"פ התורה. ולכן נבוא להעתיק בפרק

אַרבּייט, מֶעדר ניט, וואס מען בּריינגט דיא אַרבּייטער, דיא דינער, דערצוא, איז דיא עֲבֵירָה אויך גרויס *), דענן מען איז דאנן עובר אויף דעם „לאו": לִפְנֵי עִוֵּר וכו' — פאר דעם בלינדען — דעם אונוויססענדען אדער אונשולדיגען — זאללסט דוא ניט לעגען קיין שטרויכלונג — (דוא זאללסט איהם ניט בריינגען דערצוא, ער זאלל מוזען טהון דיא עבירה). הויז דעם בּריינגט מען דערמיט אַנדערע אויך צוא דערזעלבער עֲבֵירָה, דענן אַז יענער זעהט אַז זיין קראם, לְמָשָׁל, איז אפפען שַׁבָּת, מהוט ער אויך נאך, אונ פאר אַללעס וועט מען דארפען אבגעבען רעכענונג אויף יענער וועלט. אונ וויל מיר ווייסען, אַז פיעל מענשען ווערען נִכְשָׁל אין דער עֲבֵירָה פון חִלּוּל שַׁבָּת, ווייל זייא ווייסען ניט דיא דִינִים פון שַׁבָּת, דעריבער וועללען מיר

*) אין דעם היגזיכט וואס דיא קינדער אדער דיא בעדיענער זיינען מְחַלֵּל שַׁבָּת, איז דיא שולד גאר גראסער אויף זייער פאטער אונ מוטטער אדער בַּעֲלֵי בָּתִּים, זייא וועללען דארפען אטוועצייען פאר דעם וויא דיא גמרא זאגט: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִמְחוֹת וכו', דער מענש וואס קאנן אבהאלטען זיינע שטובינגע פון איין עֲבֵירָה, אונ האלט ניט אב, ווערדט ער געשטראפט דורך זייא, אונ נאך מעהרער איז דער וואונדער גרויס אויף דעם פאטער אונ מוטטער וואס ניבט אפט אַז זייא זיינען ארענטליכע מענשען אונ גלויבען אללעס וואס אונזערע חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל זאגען, בִּפְרָט דאס וואס שטעהט מפורש אין דער תּוֹרָה, וועגן זייא זאלטען זעהן וויא איין מענש גענוממט איין פיסטאלעט אונ וויל שיססען זייער קינד. חיא וואלטען זייא ניט אנפאללען אויף יענעם, זייא וואלטען, דוכט זיך, יענעם צורייסען אַ לעבענדיגען. סטייטש! רוֹצֵחַ. וואס האסטו צוא אונזער קינד?! נוא, ליעבע עלטערן! וועל איך אייך פרעגען וואו איז אייער ערבארמקייט? איהר בריינגט דאך אריין אייער קינד מיט דיא אייגענע האנד אין איין געשעפט אדער אַ מייסטערסקאיא וואס אַז ער וועט דארטען מחלל שבת זיין אפילו איין קליינע צייט דהיינו דער געשעפט אדער דיא מייסטערסקאיא ווערדט פארמאכט איין קליינע צייט אין שבת נעהמט איהר דאך אליין דעם פיסטאלעט צו טויטען אייער קינד דענן ער האט דאך שוין אויף זיך דעם שטראף פון כָּרֵת, וויא עס שטעהט מפורש אין דער תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וואס דאס איז טויזענד מאל ערגער וויא דער טוידט, דענן דאס איז דאך איין עוויגער טוידט, וויא מיר האבען אויבען געבראכט, אונ דאס באלאנגט איהם צום לעבען פון דער וועלט. אויך וואס ער קאנן חלילה שטארבען פאר דער צייט וויא עס איז בעוואוסט, (דיא גמרא זאגט שוין: קָשֶׁה הַמַּחֲטִיא אֶת חֲבֵירוֹ יוֹתֵר מֵהַהוֹרְגוֹ, מאכען זינדיגען דעם צווייטען איז ערגער וויא ער וואללט איהם הרג'נען), נוא וויא מהוען דאס עלטערן אזא זאך, מיט אייגענע האנד בריינגען זייער אייגענע קינד צום טוידט אין ביידע וועלטען? וואס דער גראסטער שׂוֹנֵא וואללט דאס ניט טהון אזא זאך, זייא דוכט זיך זייא טהוען איס גוטעס ער קריגט דארטען אַ פעטע שטיקעל פלייש, עס איז דאך אבער מיט גיפט בעשמירט. אונ דער גאנצער רעכנונג פון גליקקען, וואס עס דוכט זיך, אַז בייא דעם געשעפט וועט דער קינד זיין רייך, איז אויך אַ טָעוּת, דיא גמרא זאגט שוין לא עֲנִיּוּת מִן הָאוּמָנוּת וְלֹא עֲשִׁירוּת מִן הָאוּמָנוּת, ניט ארמקייט אונ ניט רייכקייט ווענדט זיך אן דיא ארט מלאכה, עס ווענדט זיך נור אן גאטט ב"ה וויא ער בעשערט דעם מזל. דארום בּרויך מען דעם קינד אויסקלויבען אַ כְּשֵׁר'ה אַרבייט אונ בעטען גאטט ב"ה ער זאלל איהם געבען הַצְלָחָה. — אלוא ליעבע געטרייע עלטערן האט רחמנות אויף אייערע ליעבע קינדערלאך אונ טהוט דאס נים אין קיין פאל. פאר קיין געלד - בריינגט אריין אייערע קינדער נור צווישען אידישע ארענטליכע מענשען, ער זאלל קאנען היטען שַׁבָּת אונ אנדערע מִצְוֹת הַתּוֹרָה -- וועט איהר זוכה זיין זעהן אויף זייא פיעל גוטעס אויף דער וועלט אונ כָּבוֹד וּגְדוּלָּה אין יענע וועלט. --

בפרק ל״ט מספר זכרו תורת משה כל העקרי אבות מלאכות ותולדותיהן כדי שידע האדם האסור והמותר בענין זה:

והנה כדי לידע כל הלכות שבת בשלימותה צריך שילמוד ההלכה מתוך השו״ע ומפרשיה או לכל הפחות מספר חיי אדם אך באשר שבזכרו תורת משה לקט עקרי הכללים מהלכה זו למעשה ודבר נחוץ הוא מאד לאנשים הטרודים שאין להם שהות ללמוד כל פרטי ההלכות וע״כ העתקתי דבריו שידעו הכל עכ״פ הקיצור:

פרק לז

בו יבואר דיני הכנת שבת בע״ש וכמה צריך להקדים בזה ומדיני פיסוק מלאכה בע״ש וגם דיני קידוש (מא״ח סימן ר״נ ורע״ג ומס״א שם ומה״א כלל א׳ וכלל ה׳ ו׳):

א) צונו הקב״ה לכבד את השבת ולענגו כמה דכתיב וקראת לשבת עונג לקדוש ה׳ מכובד ואמרינן בגמרא כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר והתענג על ה׳ ויתן לך משאלות לבך. ומצוה להשכים בע״ש בבקר להכין צרכי שבת כדכתיב והיה ביום הששי והכינו משמע תיכף כשיהיה יום הששי והכינו. ואם הוא יודע שבע״ש לא יהיה לו פנאי להתעסק להכין צרכי שבת מחמת איזה אונס ואין לו אדם אחר שיטרח בעבורו מחויב להקדים את עצמו מבאמצע שבוע להכין איזה דבר לכבוד שבת כדכתיב זכור את יום השבת ור״ל להיות זוכר תמיד השבת כדי לקדשו ולענגו:

ב) אלו הנוהגין לאכול פת פלטר של נכרי בחול מ״מ יש ליזהר לכתחלה שבשבת יאכל דוקא של ישראל ואם הוא עומד באיזה מקום שאין להשיג פת ישראל מותר לאכול אפילו בשבת פת של נכרי. וכ״ז דוקא בפת דהקילו בהן משום חיי נפש אבל שאר איסורים אין להתירם שלא במקום סכנה:

ג) יזהר כל אדם עכ״פ להכין צרכי שבת איזה שעות מבעוד יום שלא יבוא ח״ו לידי חילול שבת וכ״ש בימים הקצרים צריך האדם לתת עיניו ולבו ע״ז ובאמת צריך כל אדם לפרוש ממלאכה עכ״פ איזה

מיר דא בריינגען דיא נאטהיגסטע דינים בקיצור וויא עס איז אויפגעקליעבען געווארען אין דעם ספר זכרו תורת משה. נור מיר מוזען דערבייא אויפמערקזאם מאכען דיא לעזער, אז דער וואס האט צייט אונ קאנן לשון קודש, מוז דיא דינים פון שבת לערנען אין שולחן ערוך אדער װעניגסטענס אין חיי אדם, וואו זייא ווערען ארומגערעדט בפרטות, אונ אז מיר בריינגען דא דיא גאנץ נאטהיגע דינים אונ בקיצור גרויל צום נוטצען פון דיא וואס קאנגען זיך ניט פער־געהמען מיט׳ן שולחן ערוך אדער חיי אדם, פון װעלכע אורזאכע עס איז:

פרק לז

א) גאטט ב״ה האט אונז בעפאהלען, צו פער־עהרען דעם שבת אונ צוא פערשאפפען אונז אין דעם טאג פערגעניגען פון עססען טרינקען לכבוד שבת, וויא עס שטעהט: אונ דוא זאללסט דעם שבת אנרופען דוא זאללסט איהם בעשטימען צוא) פערגניגען, אונ דעם געהייליגטען פון גאטט זאללסט דוא פערעהרען. אונ דיא גמרא זאגט: דער וואס פערשאפט זיך אין דעם שבת פערגניגען פון גאטטעס וועגען גיבט מען איהם (מן השמים) אללע זיינע ווינשע, וויא עס שטעהט געשריעבען וכו׳. עס איז א מצוה אנצוהויבען מאכען שבת פרייטאג אין דער פריה, וויא עס שטעהט „אין דעם זעקסטען טאג זאללען זייא אנבריימען״ וכו׳. ווייזט אויס, אז מען דארף נעהמען אנגרייטען אויף שבת גאך פרייטאג פריה. ווענן מען ווייס אז פרייטאג וועט מען דערצוא קיין צייט ניט האבען, מוז מען נאך אין מיטטען וואך אנפאנגען צוצוגרייטען דאס נאטהיגע לכבוד שבת, וויא עס שטעהט: זכור את יום השבת לקדשו — געדענק — שטענדיג — דעם שבת׳דיגען טאג צוא היילינגען״. ב) דיא וואס זיינען געוואהנט צו עססען עכום׳שע געבעקס אדער ברוידט דיא גאנ־צע וואך, דארפען לכתחלה היטטען צו עססען שבת דורכאוים אידישע, קריעגט מען ניט קיין אידישע, מאג מען עכום׳שע אויך עססען. דאס איז אללעס גערעדט ביי ברוידט, אבער אנדערע פערבאטענע שפייזען טאר מען לכבוד שבת אויך ניט עססען עכום׳שע, סיידען ביי א סכנה. ג) יעדערער מוז זיך היטטען צוא מאכען פארטיג דעם שבת בעציי־טענס, וועניגסטענס א פאאר שטונדען פאר נאכט,

כדי

איזה זמן מועט קודם שתשקע החמה [שקיעה נקרא שעה שנתכסה גלגל החמה מעינינו] כי צריך להוסיף מעט מחול על הקודש בין בכניסתו ובין ביציאתו ולכמה פוסקים הוא מצות עשה מן התורה וילפינן מדכתיב ביוה"כ ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וגו' תשבתו שבתכם ואמרינן וכי בט' מתענין וכו' אלא שצריך להוסיף מחול על הקודש ומדכתיב תשבתו שבתכם ילפינן בכל מקום שנאמר שבות כמו בשבת ויו"ט צריך להוסיף וזמן תוספת זה הוא קודם בהש"מ והעושה מלאכה בתוספת שבת הוא בעשה והעושה בין השמשות חייב באשם תלוי שאז הוא ספק לילה ואפילו אם הוא מסופק אם כבר הגיע ביהש"מ אסור ובזמן מועט מאד יכשל ח"ו ולכן יהיה כל אחד נזהר מאד שלא יכנס ח"ו בספק איסור כרת ועי"כ ימהר לקבל שבת בכל מה דאפשר ומכ"ש בימים הקצרים שפתאום תשקע החמה ויוצאין הכוכבים נמצא שחילל שבת, ועי"כ נכון לאדם שישתדל בעצמו לסייע לאנשי ביתו בע"ש סמוך לחשיכה במה דאפשר כדי שלא יבואו לחילול שבת ועכ"פ יזהר מלעשות מלאכה אחר ששקעה החמה כי אז הוא מתחיל זמן בין השמשות לדעת כמה גדולי ראשונים [עיין בשו"ע סימן רס"א בבה"ל שם]:

ד) ועתה נבאר דיני קידוש בשבת ודיני סעודת שבת. מ"ע מן התורה לקדש את השבת מדכתיב זכור את יום השבת לקדשו ר"ל זכרהו זכירת שבת שהוא יום קדוש ומ"מ בקידוש שאמר בתפלה יצא וקידוש על היין או על הפת ובמקום סעודה אינו אלא מדרבנן ועיקר הקידוש בלילה בכניסת השבת ואם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד מקדש והולך כל הלילה וכל היום מלבד ויכלו שאינו אומר אלא דוקא כשמקדש בלילה שאז היתה תכלית מעשה שמים וארץ:

ה) קידוש הוא על היין או על הפת ואפילו אם יש לו יין שרף או שכר והוא חמר מדינה באותו מקום אפ"ה יותר טוב לקדש בלילה על יין או פת כי י"א דאין לקדש על שום משקה חוץ מיין ע"כ בלילה

כדי מען זאלל ניט חס וחלילה מחלל שבת זיין, איבער־הויפט מוז מען אויף דעם קוקען אין די קליינע טאג. די ארבייט מוז מען אוועקלעגען ווענינסטענס א קורצע צייט פאר זונגענאונטערגאנג (שקיעת החמה), דענן דער דין איז אז מען דארף צוגעבען פון די וואכעדיגע צייט צו די הייליגע (להוסיף מחול על הקודש), סאי ביים דעם אנפאנג פון שבת און סאי ביים סוף, דאס הייסט, מען דארף אנגעהמען דעם שבת מיט א וויילע פאר דער צייט און ענדיגען איהם א וויילע נאך דער צייט. עס איז א סברא, אז דאס איז זאגאר א מצוה מן התורה. די צוגעגעבענע צייט דארף זיך אנפאנגען פאר בין השמשות, (בין השמשות רופט זיך נאך זונגענאונטערגאנג, איידער עס ווערדט נאכט) און ווען מען ארבייט אין דער צייט איז מען עובר אויף איין "מצות עשה", ארבייט מען בין השמשות קוממט פאר דעם איין "אשם תלוי" (ערקלעהרט אין סוף פון דעם פאריגען קאפיטעל). או מען איז אין ספק, אויב עס איז שוין אנגעקוממען דער זמן בין השמשות טאר מען שוין אויך ניט ארבייטען, ואנסט קאנן מען לייכט קוממען צוא חלול שבת, בפרט אין די קורצע טאג, וואס די זונן געהט מיט אמאל אונטער און עס ווייזען זיך פלוטצלונג די שטערען. דעריבער דארף זיך יעדער היטען ניט קוממען חלילה אפילו צוא א ספק איסור כרת און מען דארף אננעהמען דעם שבת וואס פריהער, שפעטסטענס גלייך נאך זונגענאונטערגאנג, וואס דאמאלס הויבט זיך אן די צייט פון בין השמשות נאך דער מיינונג פון פיעל אלטע פוסקים. דאנן דארף מען געוויס היטען זיך קיין מלאכה ניט טהון. ד) אין דער תורה שטעהט: זכור את יום השבת לקדשו (דערמאהן דעם שבת צוא הייליגען איהם), עס איז אלזא א מצוה מן התורה צוא דער־מאהנען דייטליך די הייליגקייט פון דעם שבת. נור מען איז יוצא מיט דעם קידוש וואס מען זאגט אין מעריב. מאכען קידוש איבער וויין אדער איבער די חלה און אויף דעם ארט וואו מען עסט — דאס איז מעהר ניט וויא מדרבנן, פון די חכמים. די רעכטע צייט פון קידוש איז פרייטאג צוא נאכט, ביי'ן אנפאנג פון שבת, ווען מען האט אבער ניט געמאכט קיין קידוש פרייטאג צוא נאכט, האט מען צייט א גאנצען שבת, נור דאנן זאגט מען ניט "ויכלו", וואס די צייט פון דעם איז נור גלייך אין אנפאנג שבת. ה) קידוש דארף מען מאכען איבער וויין אדער איבער חלה, ווענן מען האט אפילו בראנפען אדער ביער, פון דעסטוועגען איז מעהר מצוה צוא מאכען קידוש איבער וויין אדער חלה. עס איז

אסברא

לה דעיקר הקדוש הוא מדאורייתא יש להחמיר
ה. ומותר לקדש אפילו על כזית פת אם אין לו
ר ואפילו אם אין לו פת של ישראל רק פת של
א"י אפ"ה יכול לקדש עליו:
הכוס של קידוש צריך להחזיק רביעית. וצריך
לשתות ממנו כמלא לוגמיו דהיינו רוב
עית. גם בשחרית צריך לקדש על כוס של רביעית
וה מן המובחר לקדש על היין גם בשחרית ואם
ב לו יין שרף יזהר שיהיה הכוס מחזיק רביעית
תה מלא לוגמיו ואם אין לו יין ושאר משקין
ל לקדש על הפת גם בשחרית אף דליכא היכרא
כי אין מברך על הפת רק ברכת המוציא אפ"ה
ואפילו אין לו פת אין צריך להמתין אם דחוק
לאכול:
קידוש של יום אינו חל עד אחר שהתפלל שחרית
שהרי קודם שהתפלל אסור לאכול ולכן
ר לשתות מים וכיוצא בזה קודם שחרית בלי

קידוש אבל קודם מוסף אסור לטעום קודם שיקדש
ומותר לקדש ולשתות כוס יין או שאר משקין ולאכול
מיני מזונות ואפילו מעט פת רק שלא יסעוד סעודה
ואם הוא חלש מותר אף לאכול סעודה קודם מוסף
וזמן מוסף כל היום בשעת הדחק:
ח) קידוש בין ביום ובין בלילה אינו אלא במקום
שהוא סועד אח"כ ואפילו לא יסעוד אח"כ
אלא כזית ממיני מזונות לבד סגי וכ"ש אם יש לו
כזית פת שיכול לברך עליו המוציא ובהמ"ז ואם
אין לו כלל מה לסעוד אח"כ לא פת ולא מיני מזון
צריך לשתות הכוס יין של רביעית כולו שיהיה חייב
עליו ברכה אחרונה דאז מקרי ע"ז גופא קידוש
במקום סעודה אבל פירות לא מהני וכן שכר או
יי"ש אע"ג שמקדשין עליו לא מקרי סעודה וי"א דאפילו
פירות מהני ויש לסמוך ע"ז בשחרית אם חלש לבו קצת:
ט)הסעודה צריך לאכול תיכף אחר הקידוש או
שיהיה עכ"פ דעתו בשעת הקידוש
לאכול

סְבָרָא, אַז פְרייטָאג צוּא נַאכְט טָאר מֶען אִיבֶּער־
פֶּט אויף קיין מַשְׁקֶה נִיט מַאכֶען קִידוּשׁ חוּץ וויין,
אויב נִיט וויין אִיז חַלָּה, אָבֶער אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה
. מֶען מֶאג פַאר אַ נָאטְה מַאכֶען קִידוּשׁ חָאטְשׁ
ער איין כְּזַיִת בְּרוֹידט, חָאטְשׁ אִיבֶּער עַכּוּם׳שֶׁע,
דִיא קִידוּשׁ גְלֶאז׳ל מוּז הַאלְטֶען אַ רְבִיעִית
קוואַבִּיר״ל) אוּנ מֶען מוּז אויסטְרִינְקֶען דִיא גְרֶעסֶערֶע
לְכַּט. שַׁבָּת אִין דֶער פְרִיה מוּז מֶען אויך מַאכֶען
וּשׁ אִיבֶּער אַ גְלֶאז׳ל וָואס הַאלְט אַ רְבִיעִית, אוּנ
מִצְוָה אִיז צוּא מַאכֶען בֶּעסֶער אִיבֶּער וויין. קִידוּשׁ
ילוּ שַׁבָּת פְרִיה. ווען מֶען לִיעבְּט בֶּעסֶער בְּרַאנ־
דַארְף מֶען זֶעהן. ווֶענִיגְסְטֶענְס, דִיא גְלֶאזִיל
ל הַאלְטֶען אַ רְבִיעִית. נַאטִירלִיך אַז מֶען הָאט נִיט
ן וויין אָדֶער בְּרַאנְפֶען מָאג מֶען אִין דֶער פְרִיה
ך מַאכֶען קִידוּשׁ, אָדֶער אַייגֶענְטְלִיך: „הַמּוֹצִיא״,
בֶער חַלָּה. ווענן מֶען הָאט קיין חַלָּה אויך נִיט
ג מֶען אַזוֹיא אויך עֶסֶען מִיטָאג ווָענן עֶס אִיז
אַיילְט. ז) דִיא צייט פוּן קִידוּשׁ, שַׁבָּת אִין דֶער
יה, הויבּט זִיך אָן נָאך שַׁחֲרִית, דֶערִיבֶּער מֶאג
ן פַאר קִידוּשׁ טְרִינְקֶען טְהֶעע אוּנ דֶערְגְלייכֶען.
ך שַׁחֲרִית וויעדֶער טָאר מֶען קיין זַאך נִיט נֶעהמֶען
טוּיל וואוּ מֶען מַאכְט נִיט קִידוּשׁ. פַאר מוּסָף
ג מֶען מַאכֶען קִידוּשׁ אוּנ טְרִינְקֶען אַ גְלֶאזֶל וויין
אַנדערע גֶעטְרַאנְקֶע, צוּבַּייסֶען וָואס עֶס אִיז אוּנ

זָאגַאר עֶסֶען אַ שְׁטִיקֶעל חַלָּה אָדֶער בְּרוֹידט, אָבֶּער
קיין פָאלְגֶעם מִיטָאג טָאר מֶען נִיט עֶסֶען פַאר
מוּסָף, סַיידֶען אַז מֶען אִיז שְׁוַואך אִין גֶעזוּנְד. מוּסָף
מֶאג מֶען פַאר אַ נָאטְה דַאווְנֶען דֶעם גַאנְצֶען טָאג.
ח) קִידוּשׁ מוּז מֶען מַאכֶען נוּר אויף דֶעמְזֶעלְבֶען אָרְט
וואוּ מֶען עֶסְט נַאכְהֶער. ווענן מֶען עֶסְט נָאכ׳ן קִידוּשׁ
חָאטְשׁ איין כְּזַיִת פוּן אַזֶעלְכֶעס, וָואס מֶען מַאכְט
אויף דֶעם מְזוֹנוֹת, אִיז אויך גֶענוּג, בִּפְרָט נָאך אַז
מֶען עֶסְט אַ כְּזַיִת בְּרוֹידט וָואס מֶען קָאנְן דַארוּיף
מַאכֶען „הַמּוֹצִיא״ אוּנ דַאנְן בֶּענְטְשֶׁען. ווענן מֶען הָאט
אָבֶער נִיט, וָואס צוּצוּבַּייסֶען נָאכ׳ן קִידוּשׁ, מוּז מֶען
ווֶענִיגְסְטֶענְס אויסטְרִינְקֶען דֶעם גַאנְצֶען רְבִיעִית וויין,
כְּדֵי מֶען זָאלל קָאנֶען מַאכֶען דִיא לַאנְגֶע בְּרָכָה
אַחֲרוֹנָה. מִיט צוּבַּייסֶען פֵּירוֹת נָאכ׳ן קִידוּשׁ קָאנְן מֶען
נִיט יוֹצֵא זַיין. מִיט טְרִינְקֶען בִּיער אָדֶער בְּרַאנְפֶען,
אויף וועלְכֶע מֶען מֶאג דָאך מַאכֶען קִידוּשׁ, קָאנְן
מֶען אויך נִיט יוֹצֵא זַיין אָנְשְׁטַאטְט עֶסֶען. מִיט
פֵּירוֹת אִיז אַ סְבָרָא אַז מֶען קָאנְן יָא יוֹצֵא זַיין אוּנ
אַזוֹי קָאנְן מֶען זִיך נוֹהֵג זַיין, אַז מֶען מַאכְט קִידוּשׁ
נָאך שַׁחֲרִית, ווענן מֶען הָאט עֶטְוָואס אַ שְׁוַואכֶעס
הַארְץ אוּנ עֶר הָאט קיין מְזוֹנוֹת נִיט. ט) עֶסֶען מוּז
מֶען גְלייך נָאך קִידוּשׁ, ווֶענִיגְסְטֶענְס מוּז מֶען בְּעֵת
קִידוּשׁ הָאבֶּען בְּדֵעָה צוּא עֶסֶען גְלייך, אוּנ דַאנְן,
ווענן עֶס הָאט זִיך אֲפִילוּ גֶעמַאכְט אַז מֶען הָאט נִיט

ג־עסען

לאכול לאלתר כאן ואפילו אם אירעו אח"כ איזה אונס שהוצרך לשהות איזה זמן מ"מ כיון שלא יצא בינתים אין צריך לחזור ולקדש אבל אם אין דעתו לאכול מיד אלא שדעתו להפסיק בדברים אחרים וגם הפסיק אפילו לא יצא ממקומו ואכל במקום שקידש מ"מ צריך לחזור ולקדש אבל אם היה דעתו לאכול בבית אחר ונמלך ואכל במקומו יצא:

י) אם קידש בפנה זו ונמלך לאכול בפנה אחרת באותו חדר אפילו הוא גדול הרבה אין צריך לחזור ולקדש. ואם היה בדעתו לאכול בחדר אחר שבאותו בית מהני אבל מבית לבית אחר לגמרי לא מהני אפילו היה דעתו וצריך לחזור ולקדש שם אם לא שאכל במקום ראשון קצת כדלקמן:

יא) אסור לטעום כלום קודם שיקדש אפילו מים ואפילו אם התחיל מבעוד יום צריך להפסיק ומי שהוא תאב לאכול יכול להקדים בליל שבת להתפלל מפלג המנחה ואילך ומותר לקדש ולאכ מבעוד יום דכיון דמצוה להוסיף מחול על הקוד נחשב כלילה אך יראה לחזור ולקרות קריאת שמ כשיגיע זמנה:

יב) אם התחיל לאכול מבעוד יום נכון שיאכל עכ" כזית משחשכה כדי שיהיו כל השלש סעודו בשבת עצמה כדכתיב אכלוהו היום ומ"מ אם א" לו יכול לגמור הסעודה מבעוד יום כיון דחשב לילה. אם רוצה לקבל שבת מבעוד יום ולקד ולאכול ואח"כ להתפלל ערבית בלילה נ"כ רשאי

יג) אם שכח לקדש בלילה עד לאחר שבירך בר המוציא אם עדיין לא טעם המוציא יקד על הפת דהיינו שאומר ברכת אשר קדשנו במצות ורצה בנו וגומר וא"צ לחזור ולברך המוציא (ואם י לו לחם משנה יביא ג"כ הלהם משנה ולא מק הפסק ע"י ההבאה) ולא יקדש אז על היין אף א הוא

געגעססען גלייך. קוים איז מען דערוויילע ניט ארויס געגאנגען פון שטוב דארף מען קיין צווייטען מאל ניט מאכען קידוש, האט מען אבער בעת קידוש ניט געהאט בדעה צוא עססען גלייך נור פארגעהמען זיך מיט אנדערע זאכען, אונ מען האט זיך טאקי נאך קידוש פערנוממען מיט אנדערע זאכען, דאנן איז אפילו ווען מען עסט אויף דעם ארט וואו מען האט געמאכט קידוש, מוז מען א צווייטען מאל מאכען קידוש. ווענן מען האט אבער פריהער בעת קידוש, געהאט בדעה צו עססען אין איין אנדער שטוב אונ דאנן האט מען חרטה געהאט אונ געגעססען אויפ'ן זעלבען ארט, איז מען יוצא מיט דעם קידוש.

י) ווענן מען האט בדעה געהאט בעת דעם קידוש צוא עססען אין דעם ווינקעל פון חדר אונ מען עסט אין איין אנדער ווינקעל, וויא גרויס דער חדר זאלל זיין, דארף מען קיין צווייטען מאל ניט מאכען קידוש. גאר אין איין אנדער צימער עססען מאג מען נור אין דעם אופן, אז מען האט עס געהאט בדעה בעת קידוש. אז מען עסט אין א גאנץ אנדער שטוב מוז מען נאך אמאל מאכען קידוש, ווענן מען האט אפילו בעת קידוש געהאט בדעה צוא עססען דארטען, סיידען אז מען האט גלייך נאך קידוש עטוואס צוגעביססען אויפ'ן זעלבען ארט (וואו מען האט געמאכט קידוש), דאנן מאג מען עססען אנדערש וואו. יא) פאר קידוש וואס פרייטאג צו נאכט טאר מען גאר נישט נעהמען אין מויל, אפילו וואססער אויך ניט, אונ ווענן מען האט אפילו אנגעפאנגען עססען פאר נאכט מוז מען עס אוועקוואַרפען. וויל מען שטארק עססען קאנן מען אבדאווענען מנחה בעציימענס נאך איידער ד' שטערען ווייזען זיך, א דאנן מאכען קידוש אונ עססען, נור מען דארף זעהן לייענען נאך אמאל קריאת שמע, בעת עס קוממט דיא צייט. יב) ווענן מען האט אנגעפאנגען עססען בעת עס איז נאך ליכטיג געוועזען, דארף מ זעהן חאטש איין כזית עססען בעת עס איז ש פינסטער, כדי עס זאלל ניט פעהלען צוא דער צאה פון דיא דרייא מאהלצייטען, וואס עס איז א מצוה צו עססען שבת. ווענן דאס איז אונמאגליך, מאג מ דעם גאנצען מאהלצייט ענדיגען בעת עס איז נא ליכטיג, דאס מאג מען אויך: מקבל שבת זיין ב עס איז נאך טאג, דאנן קידוש מאכען אונ ע עססען, אונ נאכהער מעריב דאווענען. יג) ווענן מ האט פערגעססען מאכען קידוש פרייטאג צוא נאכ אונ מען האט זיך דערמאהנט ערשט נאכדעם מען האט געמאכט המוציא, איז אויב מען הא נאך דעם ביססען ניט גענוממען אין מויל, דארף מ מאכען קידוש איבער דיא חלה, דאס הייסט מ מאכט דיא ברכה אשר קדשנו במצותיו ורצה ב וכו', אונ נאך אמאל מאכען המוציא דארף מען ני (אונ אויב מען האט „לחם משנה" – א צווייטע חלה

ראַרף

סוומן לפניו כדי שלא יפסיק בין המוציא לאכילה
אם כבר אכל קצת ונזכר שלא קידש יכול
ש על יין אם יש לו ואם לאו מקדש על הפת
ל ולא יברך המוציא וכן אפילו אכל כבר ולא
ש איסהי שנזכר בלילה מקדש ובכל הני צריך
ול מעט פת או מיני מזונות אחר הקידוש כדי
שיהיה הקידוש במקום סעודה:
בלילה אם אין לו פת ולא יין לקדש עליו ויש
לו פירות וכיוצא בו אם מצפה שיביאו
ין או פת או עכ"פ יין שרף ימתין איזה זמן ומ"מ
להמתין יותר מחצות ואם הוא חלש כהב החיי
ם דא"צ להמתין ויאכל בלי קידוש ולאח"כ כשיזדמן
לו פת או יין יקדש:
כל אדם מישראל חייב לאכול בשבת ג' סעודות
וסמכו אקרא דכתיב ג' פעמים היום בפרשת
דהיינו אחד בלילה וב' ביום ואם נאנס בלילה
אבל יכול להשלים ביום וגדול עון המבטל אחת

מהן ברצונו:

טז) וצריך אדם לבצוע בכל סעודות שבת על ב' ככרות שלמות זכר למן דכתיב לקטו לחם משנה ואוחז שניהם בידו בשעת המוציא ובוצע אחת מהן וי"א דבסעודת מנחה סגי בפת אחד אם אין לו שנים וכ"ז רק למצוה ולא לעיכובא אפילו אם אין לו פת אחד שלם:

יז) חייב לאכול פת בכל סעודה משלש סעודות וירבה במעדנים כפי יכלתו ולכתחלה יאכל פת יותר מכביצה דבזה יהיה נקרא סעודת קבע אבל כביצה נקרא עראי ולפחות חייב לאכול כזית פת ואפי' בסעודה ג' יזהר מאד לכתחלה פת דוקא ולכן יזהר כל אחד שלא למלא כרסו בשחרית כדי שיוכל לקיים מצות סעודה שלישית שעון המבטלה בסיבתו הוא גדול וזמן סעודה שלישית הוא דוקא לאחר חצות והאוכל קודם לכן לא יצא ומי שא"א לו כלל לאכול כזית פת בסעודה שלישית בשעת הדחק יש
לכמוך

ף מֶען עֶס בְּרֵיינְגֶען אוּנ אַװעקלֶעגֶען נֶעבֶּען דֶער,
דאס הייסט נִיט מַפְסִיק זַיין). אוֹיף װיין טָאר
דאנן קֵיין קִידוּשׁ נִיט מאכֶען, דֶענן דאנן אִיז
דאך מַפְסִיק צְווִישֶׁען דֶער „הַמּוֹצִיא" אוּנ דֶעם
תן. װֶענן מֶען הָאט זִיך אָבֶּער דֶערמאהנְט אַז
האט קֵיין קִידוּשׁ נִיט גֶעמַאכְט בְּעֵת מֶען הָאט
אָנְגֶעפַאנְגֶען צוּא עֶססֶען, קָאנן מֶען מַאכֶען קִידוּשׁ
װיין, אוּנ אַז מֶען הָאט קֵיין װיין נִיט – חָאטְשׁ
בְּרוֹידט, וִויא מִיר הָאבֶּען פְרִיהֶער גֶעזָאגְט, אוּנ
ציא דַארְף מֶען נִיט מַאכֶען. דִיזֶעלְבֶּע אַז מֶען הָאט
לאנג אָבְּגֶעגֶעססֶען, מַאכְט מֶען קִידוּשׁ װֶענן מֶען
מאהנְט זִיךְ, נָאר גְלַייךְ נָאךְ קִידוּשׁ מוּז מֶען װָאס
ייסֶען. יד) אַז מֶען הָאט פְרַייטָאג צוּא נַאכְט נִיט
בְּרוֹידט אוּנ נִיט קֵיין װיין אוֹיף קִידוּשׁ, מֶעהר
וִויא פֵּירוֹת, אִיז אוֹיב מֶען הָאט אֵיין אוֹיסְזִיכְט
קְרִיגֶען װיין אָדֶער בְּרוֹידט אָדֶער חָאטְשׁ בְּרָאנְפֶען,
ף מֶען אַ בִּיסֶעל װַארְטֶען, אָבֶּער שְׁפֶּעטֶער וִויא
האלְבֶּע נַאכְט דַארְף מֶען נִיט װַארְטֶען, אַ שְׁוַואַ-
מֶענְשׁ דַארְף גָאר נִיט װַארְטֶען – וִויא דֶער חַיֵי
ם זָאגְט – אוּנ דַארְף עֶססֶען (דִיא פֵּירוֹת) אָהן
וּשׁ, אוּנ אַז עֶר װֶעט שְׁפֶּעטֶער הָאבֶּען אִיבֶּער װָאס
מַאכֶען קִידוּשׁ, װֶעט עֶר מַאכֶען. טו) יֶעדֶער אִיד
מְחוּיָב צוּ עֶססֶען שַׁבָּת דְרַייא סְעוּדוֹת. אַיינֶע
יטָאג צוּא נַאכְט אוּנ צְווייא שַׁבָּת בַּייא טָאג, דאס

אִיז מִן הַתּוֹרָה, דֶערִיבֶּער טָאר מֶען נִיט מְבַטֵּל זַיין אֲפִילוּ אֵיינֶע פוּן דִיא דְרַייא סְעוּדוֹת, סַיידֶען פַאר אַ נָאטְה. װֶענן מֶען הָאט פֶערְפֶעהלְט פְרַייטָאג צוּא נַאכְט דֶעם עֶססֶען פַאר אַ נָאטְה, דַארְף מֶען אוֹיף מָארְגֶען עֶססֶען דִיא גַאנְצֶע דְרַייא. טז) בַּייא יֶעדֶע פוּן דִיא דְרַייא סְעוּדוֹת אִיז אַ מִצְוָה צוּ מַאכֶען הַמּוֹצִיא אִיבֶּער צְווייא גַאנְצֶע חַלוֹת, אוּנ מֶען מוּז בְּעֵת הַמּוֹצִיא הַאלְטֶען בֵּיידֶע אִין דִיא הַאנְד, אָבֶּער צוּשְׁנַיידֶען אִיז רֶעכְט אֵיינֶע. עֶס אִיז אַ סְבָרָא, אַז בַּייא „שָׁלשׁ סְעוּדוֹת" אִיז אֵיין חַלָּה אוֹיךְ גֶענוּג. װֶענן עֶס זַיינֶען קֵיין צְווייא נִיטָא, מִיר זָאגֶען „עֶס אִיז אַ מִצְוָה", אָבֶּער אַז מֶען הָאט נִיט קֵיין צְווייא חַלוֹת, אוּנ אֲפִילוּ אֵיינֶע נִיט קֵיין גַאנְצֶע, אִיז אוֹיךְ רֶעכְט. יז) בַּייא אַלֶע דְרַייא מָאהלְצַייטֶען מוּז מֶען עֶססֶען בְּרוֹידט (אָדֶער חַלָּה) אוּנ עֶס אִיז אַ מִצְוָה צוּא עֶססֶען װָאס מֶעהר גֶערִיכְטֶען. לְכַתְּחִלָּה דַארְף מֶען זֶעהן עֶססֶען בְּרוֹידט מֶעהר וִויא דִיא גְרוֹיס פוּן אֵיין אַיי, אָבֶּער אַ כְּזַיִת בְּרוֹידט לְכָל הַפָּחוֹת מוּז מֶען דוּרְכאוֹיס עֶססֶען אֲפִילוּ צוּא שָׁלשׁ סְעוּדוֹת, דֶערִיבֶּער דַארְף מֶען זֶעהן נִיט אָנְעֶססֶען זִיךְ צוּפִיעל שַׁבָּת אִין דֶער פְרִיה, כְּדֵי מֶען זָאלל קֶאנֶען מְקַיֵים זַיין דִיא מִצְוָה פוּן „שָׁלשׁ סְעוּדוֹת" עֶססֶען (װָאס אַז מֶען פֶערְפֶעהלְט אִיהר הָאט מֶען מִיט דֶעם אַ גְרוֹיסֶע עֲבֵירָה). דִיא צַייט פוּן שָׁלשׁ סְעוּדוֹת אִיז דוּרְכאוֹיס נָאךְ הַאלְבֶּען טָאג.
פריהער

לסמוך לצאת במיני מזונות. ואם אין לו עכ"פ יאכל פירות אבל כל אחד צריך לרחוק עצמו לכתחלה לאכול עכ"פ כזית פת ואמרינן בגמ' כל המקיים ג' סעודות בשבת נצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג (חבלי לשון חבלי לידה והוא ניצול מהחבלים שיהיו אז ויזכה ליום בואו) ומייתי על כל זה ראיה מקראי:

יראיתי לנחוץ להעתיק כאן שני פרקים מספרי שם עולם

פרק לח

בו יבואר גודל החיוב של למוד התורה ביום השבת.

אחז"ל שההורה שאלה להש"י כשישראל יכנסו לארץ זה רץ לזיתו וזה רץ לכרמו אני מה תהא עלי השיב לה שבת יהיה בן זונך. וכעין זה איתא ג"כ בירושלמי לא ניתנו שבתות ויו"ט לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה. והענין הוא מפני שבכל ימות החול הם טרודים במלאכתם וממחרם ואין להם פנאי לעסוק בה בקביעות ובשבת הם פנוים ממלאכה ויכולים לעסוק בה כראוי ומשום זה איתא בגמרא [גיטין ל"ז] בהלת מילי נחתי בע"ב מנכסייהו וחד מינייהו דקבעי סעודתא בשבתא בעידן בי מדרשא [היינו בשעה שדורשין בביה המדרש ד"ת כרבים אחר השינה כנהוג בזמננו] אלא יקדים אותה או יאחר אותה. וזה תוכחת מגולה לאותן האנשים שמטיילין בעת ההיא בשוקים ורחובות כי אפילו סעודה שבת שהיא מצוה אסור אז מפני ביטול תורה וכ"ש לטייל ולהרבות אז בשיחה בטלה שאסור. והנה הכתוב אומר בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך. והכוונה שבכל פעולותיו שעושה בעסקיו ובעניניו יכוון שרוצה להשתבר

פריהער איז מען ניט יוצא. דער וואס קאנן צוא שלש סעודות ניט עסען קיין ביסען ברוידט, איז פאר אנאטה קאנן מען יוצא זיין מיט „מזונות", האט מען דאס אויך ניט, איז רעכט חאטש פירות, אבער לכתהלה מוז מען זעהן עססען על כל פנים א כזית ברוידט. דער וואס היטט אב צוא עססען שבת דיא דרייא מאהלצייטען — שטעהט אין דער גמרא — וועט ער ניצול ווערען פון דרייא מיני צרות: פון דיא יסורים וואס מען וועט האבען בעת משיח-צייט, פון גיהנום און פון דער מלחמה פון גוג און מגוג, ווי עס שטעהט געשריעבען וכו'. —

פרק לח

דיא תורה האט געפרעגט דעם רבונו של עולם — ערצעהלט דיא גמרא — בעת דיא אידען וועללען אריין אין זייער לאנד און יעדער וועט זיין פערנומען מיט זיין ארבייט, דער וועט לויפען צוא זיינע אליוועןבוימער (זיתים) און דער צוא זיינע וויינגארטענער — וואס וועט דאנן מיט מיר זיין (דאס הייסט ווער וועט זיך דאנן פערנעהמען מיט דער תורה)? האט איהר גאטט געאנטווערט: דיין בן זוג וועט זיין דער שבת (דאס הייסט מיט דיר וועללען זיך דיא אידען פערנעהמען שבת. אזוי שטעהט אויך אין ירושלמי: שבת און יום טוב זיינען אידען געגעבען געווארען נור כדי זייא זאללען זיך דאנן פערנעהמען מיט לערנען תורה. דיא כונה איז, ווייל דיא גאנצע וואך איז דאך יעדער פערטהון אין זיין ארבייט אדער געשעפט און האט קיין צייט ניט צו לערנען בקביעות, אבער שבת האט דאך יעדער צייט און קאנן לערנען ווי עס דארף צוא זיין. צוליעב דרייא זאכען — זאגט דיא גמרא — פערליערען מענשען זייער פערמעגען און איינע פון דיא דרייא איז וואס מען עססט שבת גראדע אין דער צייט פון בית המדרש, דאס הייסט: בעת אין בית מדרש ווערדט געזאגט פאר'ן עולם דברי תורה (וויא ביי אונז שבת ביים טאג). פון דעם קאנען זיך ארויסנעהמען א מוסר דיא וואס שפאצירען אין יענער צייט ארום, ווען מען טאר אין דער צייט אפילו ניט עססען, וואס דער עססען שבת איז דאך א מצוה, טאר מען דאך דאנן שפאצירען און רעדען פוסטע רייד געוויס ניט *). אין פסוק שטעהט: בכל דרכיך דעהו והוא ישר ארחותיך. אין אללע דיינע וועגען ווייס איהם (גאטט), דאס הייסט: אין אללע דיינע געשאפטען האב א כונה גאטט), אז דוא פטארעסט זיך צוא פערדיענען

---

*) בעונותינו הרבים איז ביי דעם יונגען נארא געווארען דער שבת גאר פאר אפערגעניגען טאג ויא ערפילען דעם יצר הרע'ס וואונש, פארברייגען דעם טאג מיט געוועלשאפט אין דברים בטלים לצנות

...שתכר כדי שיהיה לו במה לחיות ויוכל לעבוד ...י בלימוד התורה ובקיום המצות. וממילא הושב ... הש"י לכל דרכיו שהם ישרים ותמימים ומקבל ...ר עבור כולם. וכל זה דוקא אם בעת שנשאר לו ...אי ללימוד או ביום שבת שהוא בוראי בטל ממלאכתו הוא רק ללימוד התורה לא כן אם אפילו בעת שנשאר לו פנאי הוא עוסק בטיול ובדברים בטלים אז לא די שהוא מפסיד אלו השעות גופא אלא הוא מפסיד כל פעולותיו של כל ימות השבוע. והרי דבר זה דומה למי שבנה חצר גדול והוציא עליה עשרים אלף רו"כ עד

...דיענע געלד. האב איך זינגען אז דאס איז כדי ...א זאלסט האבען פון וואנען צו לעבען כדי דוא ...לסט דאנן קאנגען ריעגען גאטט מיט איין אמת ...כ'ן לערנען דיין תורה, אונ מקיים זיין זיינע ...ות - אונ דאנן וועט גאטט האלטען, אז דיינע ...גען זיינען רעכטפארטיג אונ וועט דיר פאר אללעם ...בען שכר (אפילו פאר דעם סטארען זיך צו פער... ...גען, ווייל דיא כונה איז דאך לשם שמים). דאס ...אללעם געריעדט, ווענן מען לויפט אין בית המדרש לערנען תורה בעת מען האט נור צייט. וויא שבת, למשל, ווען מען פערברענגט אבער דיא ליידיגע צייט אויך אין גאר נישט, איז ניט גענונג וואס מען פערליערט דיא צייט (אין וועלכער מען האט דאך געקאננט פערדיענען א סך עולם הבא), מען פער־שפיעלט זאגאר דיא עולם הבא וואס מען האט גע־קאנט האבען פאר דיא מעשים טובים וואס מען מהוט א גאנצע וואך. עס קומט אויס פונקט וויא איינער האט אויסגעמטרויעט א גרויסען מויער, פון וועלכען

...צנות, נבול פה, אויך אמאל נאך מיט פרויען, מעדליך, אמאל געהן אין טעאטער – אונ דאס גלייכע ...איגע פערגעניגענס! אט אויף דיא זאכין האט מען אונז טאקי געגעבען דעם היילינען שבת צו ערפיללען ...ם יצר הרע'ס וואונש?! ווייל מען איז ליידיג פון ארבייט? געווים וואלט גלייכער געוועזען פאר דיא מענשען ... גאטט ב"ה וואלט דעם שבת ניט געגעבען אונ זייא וואלטען זיין פערנומען מיט ארבייט וואלטען זייא ...ך ניט זינדיגען וויא עס שטעהט יגיעת שניהם משכחת עון. בעדאכט זיך נאר! אין דעם היילינען טאג ...אס מען האט אונז געגעבען אויף אדערמאהנונג אז גאטט ב"ה האט בעשאפען דיא וועלט אין זעקס ...אג אונ אין דעם זיבענטען האט ער גערוהט אונ איהם געהייליגט מיר זאללען דאס געדיינקען אז ער ...ז דער שאפפער פון אללעם אונ אללע זיינען זיינע בעשאפפענע, זיינע קנעכט, וואס מען דארף פאר־ ...בטיג זיין אין זיין דיענסט -- איז, אין דעם טאג גופא, פארנעהמט מען זיך מיט אזוינע זאכען נעגען דעם ...ון פון גאטט ב"ה! אללע אקציעס, אללע מעשים רעים אללעם אין דעם שבת'דיגען טאג?! מתנה טובה ...ש לי בבית גנזי – זאגט דיא גמרא – אז השי"ת האט געזאגט צו משה איך האב אמתנה טובה, אגוטע ...שאנק, אין מיינע אוצרות וואס מען רופט איהר שבת, אונ איך וויל איהר געבען דיא אידען וכו'. אז ...ך אונ וועה, וואס פאר אמתנה טובה דאס איז, נאך אזוינע פיהרונגען וואס דורך דער מתנה קריגען ...יא אריין גאנץ טיעף אין גיהנם וואס זייא וועללען גאר ניט קאנען ארויסגעהן. צוא גאטט ב"ה האבען ...ר גאר גיט, ער וויל געווים אונזער טובה, ער האט זיין היילינען שבת אונז געגעבען מיר זאללען פאר־ ...רגען אין איהם פאר דער נשמה! דיא גאנצע וואך איז דער מענש פארהארעוועט צו זוכען דעם ...בענסמיטטעל, וואס פאדערט איהם אויף דער וועלט, קאנן דאך דיא נשמה בלייבען גאר ארם, נאקעט, ...אט דער אויבערשטער פאר איהר געגעבען דעם היילינען שבת, דער מענש זאלל פארברייננען דעם טאג ...ן תורה מיט יראת שמים, אונ עס איז אנגעזאגט געווארען דורך דעם נביא ממצוא חפצך ודבר דבר, ...יר זאללען זיין געהיט אין דעם טאג פון וואכענדיגע רייד וועגען געשעפט אונ דאס גלייכען בבדי מיר ...לען נור פערברייננען דעם טאג אין היילינע זאכען, אונ דאנן רופט זיך אן באמת דער שבת מתנה ...ובה (א גוטע געשאנק), וואס דער גאנצער זכות פאר דער נשמה עביג קריגט מען דורכ'ן שבת. אלזא ...עבע יונגע לייט! שטארקט זיך אין דעם שבת וויא עס איז אונז פארזאגט, נעהמט אן דעם היילינען טאג, ...ג וויא עס איז איינגעפיהרט אין פיעל ערטער, בחורים יונגע לייט קלויבען זיך אויף קאמפאניעס לערנען ...ורה אין דעם טאג צוזאממען, אז וואהל איז זייער חלק! זייא וועללען דערפאר זוכה זיין צום עולם ...כלו שבת, עולם שכלו טוב. וועגען דעם ווערדט גערעדט אין פרק יד לאנגער –.

עד שגמר אותה והיו בה עשרים דירות להשכיר ולהוציא מהן שלשת אלפים רו"כ לשנה ואחר שגמר שכלל אותה כהוגן נטרף דעתו ויסגור כל דירות החצר ולא נתן לשום אדם לכנוס בו כל השנה בלא שום טעם, ופגע בו איש אחד ואמר לו הוי סכל הפסדת עשרים אלף רו"כ לחנם כיון שהחצר עומד סגור כל השנה. כן הוא ממש הדבר הזה אם בעת שהוא בטל ממלאכתו כגון ביום השבת וכדומה ולא רץ ללימוד התורה א"כ היה תועלת בכל פעולותיו שעשה כל ימות השבוע ויכול הש"י להתחסד עמו ולחשב כל פעולותיו שעד היום ג"כ לדרכים ישרים וכמו שכתוב והוא יישר אורחותיך לא כן אם אז הוא עוסק בעניני הבלים ממילא מינכר למפרע שכל פעולותיו שעשה עד עתה ג"כ לא היה לכבוד הש"י כלל א"כ לשוא היה כל עמלו עד עתה. וכעין זה שמעתי בשם ספר תולדות יהושע שפירש מה דאיתא באבות אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך ואם עמלת בתורה וכו' ר"ל אם בטלת בעת שיש לך פנאי אז יתבעו ממך עוד על יתר הזמן שבטלת כדי להשיג הבלי הזמן אחרי שנראה בעליל שלא היה כונתך כלל לכבוד הש"י ואם עמלת בתורה בעת שהיה לך פנאי יש לו שכר הרבה ליתן לך והיינו אפילו בעד יתר כל הפעולות שעשית אתה שכולם היו סיבות להשלים רצון הש"י. היוצא מדברינו שצריך האדם להתחזק בכל כחו שלא יעבור עליו יום השבת לעניני ריק אלא חוץ מסעודת שבת ושינה לפי מה שהוא צריך לבריאותו יראה לעסוק בתורה ועבודה ואז ע"ז גם ששת ימי החול יהיו חשובים אצלו עבודת הש"י, וכן נפסק באו"ח סימן רצ"ג דפועלים ובע"ב שאינם עוסקים בתורה בימות החול עליהם החיוב יותר לעסוק בתורה מאלו שעוסקים בתורה כל ימות השבוע. ואיתא בתנא דבי אליהו ו"ל אדם עושה מלאכה כל ששה ונח בשביעי נתרצה לו בניו ובני ביתו. שוב אדם עושה מלאכה בששה ימים ונח בשביעי שוכח כל צער שהיה, כך היא מדתו של אדם יום טוב משכח יום רע וכו', אמר להם הקב"ה לישראל

װעלכען ער האט געקאנט האבען אַ סך דאָכאָד און ער װערדט מיט אַ מאָל משוגע און שליסט צו אַלע דירות און לאזט פוסטעװען, שוטה! לאַכט מען פון איהם — דו האסט אַזוי לאַנג געאַרבייט אַרום דיין מויער, אַזוי פיעל געלד דארין אַריינגעלעגט און צום סוף לאזט דו איהם פוסטעװען און נעהמסט פון איהם קיין קאָפּיקע ניט אַרויס. אַזוי איז דאס אויך, װען מען װאלט שבת געלערנט תורה װאלט מען צוליעב דעם בעקומען שכר פאר דיא אַרבייט װאס מען האט געטהון דיא גאנצע װאָך, לערנט מען אָבער שבת ניט איז עס דאָך אַ סימן אַז דאס װאס מען האט אַ גאַנצע װאָך געאַרבייט איז עס ניט געװעזען לשם שמים. כדי מען זאל קאָנען מאַכען רוהיג לערנען תורה, איז מען דאן געגליכען צו דעם משוגע'נעם װאס לאזט פוסטעװען זיין מויער װאס ער האט מיט פיעל מיה און געלד אויסגעסטרויעט. דאס איז אויך דיא כונה פון דעם מאמר אין פרקי אבות — װיא מיר האבען געהערט אין דעם נאמען פון דעם ספר תולדות יהושע —: אם בטלת מן התורה וכו', װען דו האסט בטל געװעזען פון לערנען תורה — בעת דו האסט צייט — װעט מען ביי דיר מאהנען פאר װאס דו האסט ניט געלערנט אפילו אין דער צייט װאס דו האסט פערבראכט אויף זוכען פרנסה, װייל מען זעהט דאך דייטליך, אַז דיין זוכען פרנסה איז ניט געװעזען לשם שמים, כדי דו זאלסט אין דער פרייער צייט קאָנען לערנען, װען דו האסט אָבער געלערנט תורה — אין דער ליידיגער צייט — נאָר־גאַנץ — אַ סך שכר צו געבען דיר, אפילו פאר דער צייט װאס דו האסט געזוכט פרנסה, װייל דיא כונה איז דאך דאַנן אויך געװעזען לשם שמים, כדי מען זאלל קאָנען רוהיג לערנען אין דער פרייער צייט. היוצא מדברינו. אַז דער איד דאַרף זעהן מיט אַלע קרעפטען, דער שבת זאלל איהם ניט אַװעק אין גאר נישט, און חוץ דיא צייט פון עסען און שלאָפען װיפיעל עס איז נאַטהיג צום געזונד — דאַרף ער דעם דאַרף מען שבת ניט פערברייננען קיין מינוט אין גאר נישט און נור לערנען תורה יעדער נאך זיין מדרגה, און דאַנן װעט דיא אַרבייט װאס מען טהוט דיא גאַנצע װאָך פערעכענט זיין ביי גאָטט גלייך װיא מ'ן װאלט דיא צייט פערבראכט אין לערנען און דיענען גאָטט. — אַזוי שטעהט אויך דער דין אין שולחן ערוך, אַז בעלי מלאכות און איבערהויפּט אַלע װאס קאָנען דיא גאַנצע װאָך ניט לערנען, װייען שבת נאָך מעהר מחויב צו לערנען תורה, װיא אַנדערע, װאס לערנען אַ גאַנצע װאָך. אין דעם

ספר

ישראל לא כהבתי לכם בתורתי לא ימוש ספר תורה הזה מפיך אע"פ שאתם עושים מלאכה כל שת ימים שבת יעשה כולו תורה מכאן אמרו ישבים דם וישנה בשבת וילך לבית הכנסת ולבתי מדרשות קרא בתורה וישנה בנביאים ואח"כ ילך לביתו ויאכל שתה לקיים מה שנאמר לך אכול בשמחה לחמך וכו'

כי כבר רצה האלהים את מעשיך לפי שאין מנוחה להקב"ה אלא עם עושי התורה בלבד כו' מכאן אמרו שיקרא אדם שיהיה תפוס *) בידו כדי שלא תשיגנו בושה וכלמה ליום הדין בשעה שאומרים לו עמוד וערוך מקרא שקרית וערוך משנה ששנית :

כתיב

*) עיין בספר נחל קדומים פרשת ואתחנן מה שהביא בשם התשב"ץ שנראה לכאורה שא"ז מעכב ואפשר דשם מיירי חיה באונס שתקפה עליו משנתו . עוד נראה שהכוונה שיהיה על כל פנים בעת הלימוד ברור אצלו וכמו שאמרו "ל על הפסוק ושננתם לבניך שיהיו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד סי שתופס איזה דבר בידו שיוכל להראותו לכל ובאופן זה יוכל לערוך לבסוף מה שקרא ושנה . עוד נראה לי באר כוונת עמוקה בזה המאמר והוא בהקדם מה ששמעתי בשם גאון אחד שלפיכך אין נותנין שכר המצות בעוה"ז פני שבעוה"ז אין מקום לעריכת השולחן לעושי המצות שהלא יפה שעה אחת של קורת רות בעוה"ב מכל חייהעולם הזה. והקשיתי "כ איך יצוייר מה שאמר הכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו להאביד [דהיינו שמשלם להם שכר צדקתם בעוה"ז וכפירוש רש"י שם תרגום] והלא אין מקום לתשלומין פה . ונ"ל לבאר בדרך משל באיש אחד רמאי שפיתה איש קצין אחד ליקח מאתו מאה שטרות וייפות שזיף שטרי המלך וכאשר נתן לו הקצין מחירם כנגדם שטר אחד אמיתי שאל לו הלא אנכי נתתי לך מאה שטרות ואתה טרני באחד , השיב לו הוי סכל התרדמה מעותיך למעותי הלא שלך מזויפות אבל שטרי הוא אמת . ויען אותו הרמאי מאי נ"מ זה ד וזה נייר , השיב לו הוי פתי ושוטה הלא שטרי אני יכול להובילו לאוצר המלך לפורטו שם בכל מטבע שארצה ויקבלו אותי סבר פנים יפות אבל שטרותיך המזויפים אם אכנים אותם לשם יכירו מהר את זיופו שאין שם המלך חתום עליו ואתחייב ראשי מלך ולא אוכל להוציאם כ"א בחורים וסדקים ואינם שוים כ"א איזה פרוטות . כן הדברים ממש בעניני המצות אשר עם ה' עושים דאי הם עושים אותם מפני רצון הש"י שצוה אותם ע"ז ובודאי חתום הש"י על ענין זה כמו שאחז"ל (ברבה רות פ"ה) כשאדם שה מצוה אליהו כותבה ומלך המשיח והקב"ה חותם על ידיהם הדא הוא דכתיב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו' ויכתב ספר רון לפניו וגו' (וכעין רמז לזה יש ג"ב בתורה שכתוב על כמה מצות בסופן אני ה' ודרשו ע"ז אני ה' נאמן לשלם שכר וא כעין חתימה. שהותם המלך על שטרותיו) ובשטר כזה אם יובא למעלה בודאי תיכף ישולם שכרו ביתרון גדול ויפה שעה אחת ל קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז ובודאי אין מקום לתשלומי שטר כזה בפה וכנ"ל . אבל לאו , כי שהוא רשע מסתמא בוהיו המעטות שיש לו לא עשה לכבוד הש"ית כלל ורק לאיזה פניה וכבוד ובוודאי אין שם הש"ית וחתום על המצוה כזו ונהוא שטר מזויף שאין המלך חתום עליו וכשיבא לעולם האמת שטר כזה אין שוה כלום ואדרבה יתעורר עליו רוגזו של מלך על שסרגת אלו [וע"ז אמרתי בדרך רמז מה דאית' באבות הוא הי' אומר אם אין אני לי מי לי ר"ל אם שמו של הקב"ה שהוא אני (כמו שמדרש"י סוכה דף מ"ה שהוא אחד מע"ב שמות) אם אינו חתום על מצותי מי מהמלאכים יוכלו לעשות לי שום טובה ואמר עוד וכשאני לעצמי מה אני ר"ל אם הקב"ה יביט רק על עצמי ולא יצרף לי זכות אבות מה אני חשוב במעשי] אך מפני גודל טובו וחסדו של הקב"ה אינו מפקח שכר כל בריה ואפילו של אדם רשע לכן גם לו ישולם שכר אך מקום התשלומין בעבורם הוא בעלמא דשיקרא מפני שנעשו בשקר ורמה ולכן יש גבול להתשלומין וזהו שאמר המדרש שיראה האדם שיוכל לתפוס מה שלסד בידו שלא יתבייש בהראותו לפני פמליא של מעלה בשע' שיאמרו לו עמוד וערוך מקרא שקרית וערוך משנ' ששנית והיינו דאם לימודו יהי לשם קנמיר לאיזה פניה [דאם לומד סתמא נ"כ טוב הוא דסתמא לשמ' קאי] בודאי ישיגנו בושת וכלמה בהראותו את סחורותיו אלו בזים לשם :

ער תנא דבי אליהו שטעהט אזוי , גאטט האט זאגט צוא אידען: איך האב אייך דען ניט געשריבען ן מיין תורה לא ימוש ספר התורה הזה מפיך – א תורה זאלל ניט אבגעטהון ווערען פון דיין מויל– ן דעסטוועגען א גאנצע וואך ארבייט , נור דעם בת מוזט איהר בעשטיממען אין גאנצען אויף ההרנען תורה. אמענש דארף שבת פריה אויפ- טעהן אונ געהן אין בית המדרש לעהרנען תורה נ נביאים, דאנן דארף ער געהן אהיים אונ סען אונ טרינקען לכבוד השבת , כדי צוא מקיים ן דעם פסוק לך אכול בשמחה לחמך וכו' גאטט

עס דיין ברוידט מיט פריידען , אז דוא וועסט האבען פריהער שמחה פון תורה קאנסטו נאך דעם עסען דיין ברוידט מיט שמחה, נוייל גאטט האט ניט קיין נחת רוח נור פון דיא וואס לערנען זיין תורה . פון דעם זעהט מען –– זאגט דער תנא דבי אליהו – וויא באלד אז תורה איז דיא גאנצע שמחה אונ נחת רוח, אז אמענש דארף אזויא פיעל לעהרנען, אז דאס געלעהרנטע זאלל איהם בלייבען אין זכרון כדי ער זאלל זיך ניט דארפען שאמען צום יום הדין בעת מען נעמט איהם זאגען שטעלל זיך אונ זאג איבער דיא מקרא אונ דיא משניות וואס דוא האסט געלעהרנט :

עס

פרק לט

בו יבואר שיתבונן האדם תמיד שלא יבוא לחילול שבת ע"י מעשיו וגורם העון הזה לירד מנכסיו וגודל זכות האנשים המזהירים על השבת.

כתיב בתורה שמור את יום השבת לקדשו וכל שמירה הוא ממלאכה וכתבו בלשון שמור דהוא מקור להורות לנו דתמיד צריך להתבונן בענין השמירה ממלאכה ואפילו בהתחלת השבוע [דומיא דמאי דדרשינן בענין עתג שבת מקרא דזכור דצריך תמיד לזכור שבת אפילו מיום א' והלאה וכנ"ל בפ"ד] דהיינו אם נוסע או באיזה עסק או עושה איזה פעולה בימי החול יראה מתחלה לזרז א"ע ולהתבונן במסעיו כדי שלא יבוא לבסוף לחילול שבת דאם ימתין לזרז א"ע בע"ש גופא לפעמים אין מועיל כלום וזריזותו מפני שהדרך רע או שאר סיבה [ובעו"ה מצוי אצל עגלונים שמתעצלים ומתאחרים בעירות הגדולות קודם נסיעתם לביתם ואינם רואים את הנולד מזה שמחמת זה מצוי שיבואו לבסוף להילול שבת] וגדול עון חילול שבת מאד ובעבור זה מצוי דליקות כמאמרם אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש בה חילול שבת שנא' וכו' וטעם הדבר הוא שכשם ששמירת שבת גורם להתברך מה' ובא לידי עשירות כמאמרם על הפסוק ברכת ה' היא תעשיר ואמרו במדרש דזו היא השבת ששבת גורם השפעה בעולם כן חילול שבת גורם לבוא כליה בנכסיו פתאם והוא הדליקה או שאר עניני הפסד כבזה וכיוצא בזה [והוא אחד מן הסבות שמצוי כהיום שבעלי כיסין יורדין מנכסיהם בזמן לא כביר והוא מפני שבעו"ה נתרבה חילול שבת בעולם] וכ"ש אם נכסיו נתרבו ע"י חילול שבת גופא בודאי יסובב איזה מאורע לבסוף ויכלו נכסיו פתאם כי ממון כשר שיבא לאדם הוא מאוצר מלכו של עולם שהוא מזמין לו זה ולכך הוא שומרו מן המזיקין והפתאומיות שלא ילכו לטמיון

עס שטעהט אין דער תורה: שמור את יום השבת לקדשו (דוא זאלסט היטען דעם שבתדיגען טאג, צו האלטען איהם הייליג אונ די כונה איז, אז מען דארף זיך היטען פון ארבייטען אם שבת. (אונ דעריבער שטעהט „שמור". אין מקור היטען (אונ ניט „שמור", דו זאללסט היטען, ווי עס האט אייגענטליך געדארפט זיין על פי דקדוק) כדי צו אנזאגען אונז, אז מיר מוזען צו יעדער צייט, אפילו אנפאנג וואך, זעהען עס זאלל אונז, ניט אויס קוממען צו. מחלל שבת זיין. ווען מען איז, למשל אונטערוועגנס מוז מען זעהען בעצייטענס. עס זאלל ניט אויסקוממען צו פאהרען אום שבת. ווארום אז מען לעגט עס אפ אויף דער לעצטער צייט מאכט זיך אמאל, אז מען קאן זיך ניט ארויסדרייהען פון חלול שבת. עס טרעפט דאך גאנץ אפט, אז דיא קליינשטעדטלדיגע בעלי עגלות וואס פאהרען אין די גרויסע שטעדט יעדער וואך פערזאממען זיך דארטען צו לאנג אונ אונטפייען ניט צו קוממען אהיים פרייטאג פאר נאכט בעצייטענס, אונ אזוי זענען זיי, ניט ווילענדיג עובר אזא גרויסע עבירה חלול שבת. פאר דעם בעשטראפט גאט, אויף דער וועלט מיט שריפות ר"ל. אויסער דער שטראף וואס אויף יענער וועלט, ווי עס שטעהט אין דער גמרא, די סבה, וואס פאר חלול שבת קומט געראדע אזא שטראף, איז גאנץ איינפאך. פאר אבהיטען שבת ווערט מען פון גאטט געבענטשט מיט עשירות ווי דער מדרש זאגט, אז דאס איז די כונה פון דעם פסוק: ברכת ה' היא תעשיר (די ברכה פון גאטט ב"ה. דאס הייסט: דער שבת, ווי דער מדרש זאגט. זיא מאכט דעם מענשען רייך: דען פון שבת גייט די השפעה ברכה פון היממעל אויף די גאנצע וואך דער פאר אז מען איז מחלל שבת פערליערט דעם גאנצעס פערמעגען אויף איין מאל וויא דורך שריפה אונ דער גלייכען. אונ דאס איז די אורזאכע. וואס מען זעהט היינטיגע צייטען גאנץ אפט ווי רייכע לייט פערליערען מיט איין מאל זייער גאנץ פערמעגען. דאס איז אלץ וועיל עס איז בעונותינו הרבים נתרבה געווארען דער חטא פון חלול שבת. בפרט נאך אז דער זעלבער פערמעגען איז פאר מערט געווארען דורך דיזעלבע עבירה, דאן מוז געוויס טרעפען עפיס איין אונגליק דורך וועלכען מען פערליט דעם גאנצען פערמאגען מיט איין מאל. דאס כשרע געלד, וואס דער מענש פערדיענט, שטאממט פון דעם אוצר (שאטין-קאממער) פון דעם מלך מלכי המלכים פון גאטט ב"ה דעריבער היט ער, עס זאלל ניט כלה ווערען

פונקט

וכאדם שנותן מתנה לבנו הוא משגיח עליו שלא יתקלקל המתנה זו אצלו לא כן ממון האסור שבא ע"י גזל וחמס או ע"י חילול שבת אינן מאוצר מלך העולם כ"א שהאדם חוטף מעצמו ולכך חל מן השמים אח"כ ע"ז כל המקרים והצרות ומכלים גם ממונו הכשר שיש לו מכבר וכמו דמים רעים שנתהוו בגוף האדם כמה מצטער האדם בהקזת הדם וכיו"ב עד שיפטר מן הדם הרע ואינו יכול להפריש אותם רק בצמצום והוא מה שאמר הכתוב יברכך ה' וישמרך ואחז"ל יברכך בממון וישמרך מן המזיקין והיינו דהממון שבא מברכת ה' שהוא מברך אותו בהם הוא שומרו אח"כ מן המזיקין שלא יכלוהו אותו ואת מעותיו משא"כ הממון שאדם לוקח מעצמו [דהיינו שהרויח אותם בזמן האסור או שהממון של אחרים] אינו שומרם כלל ועלול להיות הוא ג"כ ניזוק על ידם וכדכתיב עושה עשר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו והוא כולל לשני אופנים או שהממון נפרש ממנו או שהוא מהממון. ואפילו אם רק הופקר אצלו*) איסור שהוא מדברי
קבלה

*) ובעו"ה באיזה מקומות אצל איזה אנשים פורצי גדרה של תורה הופקר אצלם כהיום איסור אמירה לעו"ג שיכין עבורם המוליאר [סאמאוואר] בשבת וכמה גדול הוא העון הזה שאפילו אם עשה העו"ג מעצמו אם הישראל מבין שבשבילו עשה אסור לשתות ממנו ואפילו אם ירצה הישראל ליתן אח"כ להעו"ג שיהיה הוא נהנה מתחלה מזה כיון שעיקר העשיה היה התחלה בשביל ישראל וק"ו בזה שמצוה להעו"ג שיכין בעבורו יש איסור על האמירה ועל השתיה אח"כ ואפילו אם צוהו מבעו"י וכמבואר בסימן רע"ז ובסימן ש"ז. ושמעתי דבר נחמד בשם הגאון מהר"י אייזיק מסובאלק זצ"ל שפירש מה שאמז"ל

פונקט ווי אַ פָאטער. וואס גיט אַ קינד אַ מתנה גיט אַכטונג די מתנה זאָלל בלייבען גאַנץ. אָבער דאָס געלד וואָס מען קריעגט דורך איין עבירה, דורך גנבה אָדער גזלה. למשל, דורך חלול שבת*) אַזעלכע געלדען שטאַמט ניט פון גאָטס שאַטץ־קאַמער. זיי זענען ניט געגעבען געוואָרען דעם מענשען אַלס געשענק פון הימעל. ער האָט זיי אַליין גענאַפּט. דעריבער היט זיי גאָט ניט איין. און עס טרעפט אויף זיי צַללע סבות און אונגליקען און צוליעב די געלט פערליערט מען אויך די געלד וואָס מען האָט אויפגעקליעבען אויפען ערענטליכען וועג. פונקט אַזוי ווי שלעכטעס בלוט. פיהרט די ריינע בלוט אויך איבער. אויף דעם פסוק: „יברכך ה' וישמרך" זאָגט די גמרא, אַז „יברכך": ער גאָט זאָלל דיר בענטשען. מיינט מען: מיט געלד „וישמרך". און ער זאָלל דיך היטען. מיינט מען פון מזיקין, דאָס הייסט: דאָס געלד וואָס דו האָסט זאָלסט דו האָבען דורך דער ברכה פון גאָט. עס זאָלל דיר קומען בהכשר, ניט דורך איין עבירה און דאַן וועט עס גאָט איינהיטען. עס זאָלל בּיי דיר בּלייבען. און מזיקין אונגליקען און שלעכטע סבות זאָללען אויף זיי ניט האָבען קיין שליטה. „עושה עושר ולא במשפט" שטעהט אין פסוק (דער וואָס קלייבט אויף אַ פערמאָגען מיט אונרעכט) העט ער איהם פערלאָזען. דעם וואָרט „יעזבנו", ער וועט איהם פערלאָזען, קאָן מען ערקלערען אויף צוויי אַרטען: אָדער דער מענש דאָס געלד דאָס הייסט: דער מענש וועט פערליערען זיין פערמאָגען אין זיינע האַלבע יאָהרען. אָדער דאָס געלד, דעם מענשען, דאָס הייסט: דער מענש וועט שטאַרבען פאַר דער צייט. דער פסוק מיינט אַלזאָ דיא ביידע שטראָפען צו זאַמען, די שטראָף, פון פערליערען
דעם

*) דער איסור פון היטען שבת. הייסען אַ עכו"ם טאָהן אַזאַ זאַך. וואָס אַ יוד מהאָר ניט וויא למשל שטעללען דעם סאַמאָוואַר (טיי מאַשין) איז היינטיגע צייטען בעונותינו הרבים זעהר פערבּרייטערט געוואָרען בּיי יודען. אַפילו אַזעלכע וואָס האַלטען זיך נאָך אָן די מצות התורה, ווערען אָפט נכשל אין דער עבירה, ניט וויסענדיג ווי גרויס זיא איז ניט נור הייסען שבת דעם עכו"ם שטעללען דעם סאַמאָוואַר. טאָהר מען ניט, אַפילו ווען ער שטעלט איהם אַליין. קוים שטעלט ער נור צוליעבּן אידען, טאָהר מען דיא טהעע ניט טרינקען. ווען דער עכו"ם טרינקט אַפילו די ערשטע גלאָז (ווי אַנדערע זענין זיך נוהג. מיינענדיג, אַז דאַן מאָג מען שוין טרינקען) וועד דערדט הייסען דעם עכו"ם ערב שבת אָנשטעלען דעם סאַמאָוואַר אום שבת. דאָס טאָהר מען געוויס ניט. ווי עס שטעהט מפורש אין שולחן ערוך. אויף דעם מאמר חז"ל הפורץ גדר ישכנו נחש (דער וואָס בּרעכט איין אַ צאָם דאָס הייסט: דער וואָס היט נור אָב אַזאַ מין פערבּאָט, וואָס כן
התורה

קבלה לבר עלול להיות יורד מנכסיו עי"ז וכמו שאחז"ל [גיטין ל"ז] בתלת מילי נחתי בע"ב מנכסייהו וחד מינייהו דשיירי נכסייהו בשבתא דקעבר בזה על ממצוא חפצך ודבר דבר וק"ו על עונות שיש בהם איסור תורה בודאי יתמוטטו נכסיו לבסוף עי"ז ויאבד עשרו בענין רע מלבד עונשו הגדול השמור לו לעוה"ב אם לא עשה תשובה. והנה לפי מה שביארנו בכל הפרקים האלו את גודל זכות של שמירת שבת נבון.

דהפורץ גדר ישכנו נחש שקאי על תפורץ גדרן של חכמים דהענין הוא דהפורץ גדרן אם תשאלנו למה אתה עושה כן ישיב לך מה אני עושה הלא איני נוגע באיסור תורה אבל באמת אינו כן דכל גדר שגדרו חז"ל הוא כפני שראו בעינם הבדולח שמצוי לבוא לבסוף עי"ז לאיסור תורה וע"כ עונש האיש הזה הוא ג"כ כעין זה שנושכו נחש והלא נשיכת הנחש הוא רק בעקב והמרזן העקב הוא מן הארכובה ולמטה ואינה סכנה כלל כירוע ואעפ"כ אנו יודעין שע"י הנשיכה מת מטעם שהארס אינו מתפשט בעקב לבד אלא הולך מעקבו עד ראשו. כן הוא הדבר הזה מתחיל באיסור שבות ומסתיים באיסור תורה. והנה כן אנו רואין בענינינו שאותן האנשים שמתחילין לעבור על איסור דדבריהם, לבסוף באין לאיסור סקילה שמתחלה מכוין לעו"ג שיכין הסאמאוואר בכל הצטרכותו בחדרים החיצונים ויביא אצלם עלי הטייא רק בצלוחית על השלחן ובהמשך הזמן כאשר כבר זה הותר להם מפתה היצר שהעו"ג יעמיד הסאמאוואר על השלחן והוא יעמיד בעצמו הכלי עם עלי הטייא מלמעלה על הסאמאוואר ועובר עי"ז כמה וכמה איסורי תורה. מתחלה כשמעמיד הוא עובר בזה על איסור בישול ועל איסור מכבה שמתכבה

דעם פֿערמעגען פֿאר חִלוּל שַׁבָּת. קוממט אֲפִילוּ פֿאַרין עובר זיין אויף אַזאַ איסור וואס איז נור מִדְּרַבָּנָן. פֿון דיא חַכְמֵי הַתַּלְמוּד. וויא עס שטעהט אין דער גמרא (וועלכע מיר האבען שוין אויבען געבראכט) אז לייט. פֿערליערען זייער פֿערמעגען צוליעב דעם. וואס זיי געהען בעטראכטינגען זייערע גיטער אום שַׁבָּת. בִּפְרָט נאך אז מען איז עובר אויף אַזאַ איסור. וואס איז מִן הַתּוֹרָה. דאן איז מען געווים עלול צו פֿערליערען דעם גאנצען פֿערמעגען. אחוץ דעם גרויסען שטראף. וואס מען וועט דער פֿאר האבען אויף יענער וועלט. ווען מען טהוט ניט קיין תְּשׁוּבָה):

וְהִנֵּה נאך דעם וואס מיר האבען אין דיא פֿאריגע צייט קאפיטלאך ארומגערעדט וועגין דיא וויכטיגקייט פֿון דער מִצְוָה פֿון שְׁמִירַת שַׁבָּת. ביינקט

סיד

הַתּוֹרָה איז ער אייגענטליך ערלויבט נור די חז"ל האבען איהם ארויסגענומען. כְּדֵי צו פֿערהיטען מען זאל ניט קוממען צו איין אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה אַלְזָא איז עס פּונקט ווי א צאם. וואס איז געמאכט געווארען צו פֿערהיטען מען זאל ניט אריין אין דעם גארטען. דער וואס איז אַלְזָא מְבַטֵּל אַזאַ מִין אִיסוּר. וועט אים א שלאנג א ביכמאך אויף דעם מַאֲמַר האבען מיר געהערט זעהר א גוט ווארט: אז מען זאל פֿרעגען דעם מענשען וואס איז עובר אויף איין אִיסוּר דְּרַבָּנָן. פֿאר וואס ער טוהט עס? וועט ער ענטפֿערען: איך טהו דאך אַזאַ זאך. וואס איז מִן הַתּוֹרָה ערלויבט. דיא מַעֲשֶׂה איז אָבער ניט אַזוי: די חז"ל האבען די זאך פֿערבאָטען. ווייל זיי האבען מיט זייער קלארען בליק איינגעזעהן. אז פֿון דער זאך קאן מען לייכט קוממען צו עובר זיין איין עֲבֵרָה וואס איז מִן הַתּוֹרָה. אונ דאס קוממט אויס פּונקט וויא דער בייסע פֿון א שלאנג. דער שלאנג ביסט א ביס. וויא בעקאנט איז אין פֿיאַמע וואס דאס אליין דארף דאך אייגענטליך ניט זיין לעבענסגעפֿאהרליך. גאר אהן א פוס קאן מען דאך אויך לעבען —; פֿון דעסטוועגען זעהען מיר. אז דער מענש שטארבט פֿון דעם שלאנגענביס. פֿאר וואס? ווייל דיא גיפֿט פֿערברייטעט זיך איבערן גאנצען קערפער. פּונקט אזוי איז מיט דעם אִיסוּר מִדְּרַבָּנָן מען הייבט אן מיט איין איסור. וואס מעהר ניט פֿון די בַּעֲלֵי הַתַּלְמוּד אונ ענדיגען ענדיגט מען מיט איין איסור מִן הַתּוֹרָה. מיר זעהן דאס דייטליך ביי דעם זעלבען איסור פֿון שטעללען דעם סאמאוואר שַׁבָּת דורך אינבו"ם. פֿריהער הייסט מען דעם עכו"ם אנשטעללען דעם סאמאוואר אין פֿאָרהויז אדער אין קיך. דארטען פֿערפֿיהרט דער עכו"ם די טהעע. אונ דאן ווערט די טהעע געבראכט צום טרינקען גלעזערווייז אדער אין א טשאַניק. נאכהער אז מען ווערט שוין מיט דער עֲבֵירָה. וועלכע איז אפילו מעהר ניט ווי מִדְּרַבָּנָן. צו געוואהנט לאזט מען שוין דעם סאמאוואר שטעללען אויפֿן טיש אונ מען פֿערבריהט שוין די טהעע אליין. אונ דערמיט איז מען עובר אויף פֿיעל אִיסוּרִים מִן הַתּוֹרָה. בְּשַׁעַת מען פֿערבריהט דיא טהעע אונ מען שטעלט ארויף דעם טשאַינִיק אויפֿן סאמאוואר איז מען עובר אויף דעם איסור בישול (קאכען) אונ דעם איסור

מכבה

בכן לכל ירא וחרד לדבר ה' לפקח תמיד על גודל הענין הזה להזהיר לרבים על כל עניני שבת שלא יכשלו בם. וכדאיתא בילקוט ר"פ ויקהל אמר הקב"ה למשה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת וכו' להורות לישראל איסור והיתר. ואפילו הוא בעצמו זהיר מאד בקדושה שבת מ"מ אם יש בידו למחות ואינו מוחה נתפס בעונם כמו שאחז"ל בא וראה שאפילו לציר נאמן שהעיד עליו השי"

השי"

מעט כח הנתלים ע"י הביסוי [ורומיא דמאי דאחז"ל המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה אף שמתמעט האור רק מעט מן המעט] ואח"כ כשמסלקו הוא עובר בכל פעם על איסור מבעיר שע"י מתלהבין הנחלים [ודומיא דמאי דאמרו בכריתות דף כ' התותה בגחלים חייב משום מבעיר ומשום מכבה שמכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות] והעושה כן במזיד הוא רשע גמור ופסול לעדות ולשבועה ומכרית נפשו מארץ תחיים וגם לבסוף ממונו כלה עבור זה כמו שמוכח כן בגמרא הנ"ל. ואפילו אם הוא רואה שהמנהג הרע הזה להעמיד סאמאוואר ע"י עו"ג תופקר אצל כמה אנשים מ"מ ח"ו ללמוד מדרכיהם, וכבר כתוב בתורה לא תהיה אחרי רבים לרעות, ופירשו המפרשים שלא יתנהג אדם בדבר שהוא רע אפילו אם רבים נהגו כן.

ואל יפלא בעיני האדם על הגמרא הנ"ל ממה שראינו שיש כמה מחללי שבת בשאט נפש בעו"ה ומצליחין בנכסיהם והסעה משחקת להם וכזה יקשה ג"כ על המשנה דפאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת וכו' והלא אנו רואים אנשים שאין בהם אפילו אחד מהדברים דקחשיב שם במשנה ואפ"ה יש להם כל טוב, שכאשר יתבונן היטב יראה שלבסוף ישולח מארה בנכסיהם ויהיו כלין לגמרי כאשר תתמלא סאתם ואפילו אם ראה שהיו מצליחין כל ימיהם ג"כ לא

קיד. או יעדער גאטטעס פאכטיגער יוד וועט זעהן אליין זיין אבגעהיט אין דעם גרויסען ענין און אבצוזאגעבען וויא ווייט מאגליך. אנדערע זאללען ניט נכשל ווערין אין דער עבירה פון חלול שבת. אמר הקדוש ברוך הוא למשה. גאטט האט געזאגט צוא משה רבנו. שטעהט אין ילקוט. געה קלויב אויף גרויסע פערזאמלונגען און דרשען פאר זיי דיא דינים פון שבת וכו' דער מענש וואס קאן יענעם שטערין צו טאהן איין עבירה און ער שטערט איהם ניט. שטעהט אין דער גמרא. ווערט אויך בעשטראפט פאר יענעמס עבירה. חאטש ער אליין איז ניט עובר די עבירה. אפילו אויף מ"ה רבנו. וואס גאטט האט אויף איהם געזאגט: בכל ביתי נאמן

נאמן

מבכה (לאשע) ווארום דורך דעם וואס מען שטעללט ארויף דעם טשאיניק ווערען דיא איבערשטע קוילען א ביסיל איינגעלאשין. באן. איז מען מיט יעדען מאל וואס מען נעמהט דעם טשאיניק אראפ ווידער עובר אויף דעם איסור מבעיר (אנצינדען) ווארום ווי מען נעמהט דעם טשאיניק אראב צו פלאקערען זיך דיא קוילען. אט אזו איז מען עובר אויף עטליכע אזעלכע גרויסע איסורים. וואס דער וואס טהוט זיי במזיד אבזיכטליך בכוונה. ווערט אנגערופען איין אמתער רשע און איז פסול לעדות ולשבועה און מען בעקומט דעם גרויסען שטראף פון כרת וואס זיין נשמה ווערט אב געשניטען פון איד קוילעלע. אחוץ וואס מען פערליערט דערפאר דעם גאנצען פערמאגען מיט דער צייט וויא מיר האבען אויבען געבראכט פון דער גמרא. זען מען זעהט אפילו. אז דער שלעכטער מנהג איז ביי פיעל מענשען געווארען הפקר. מוז מען זיך אויך היטען ניט נכשל ווערען אין דער גרויסער עבירה. לא תהיה אחרי רבים לרעות. שטעהט אין דער תורה: דו זאלסט ניט נאכקוקען דעם רבים. די פיעל מענשען וואס טוהען די זאך. ווען דאס איז א שלעכטע זאך איין עבירה. אין וואס עס איז אנבלאנגט די שטראף וואס קוממט פאר חלול שבת. וואס מען פערליערט דעם פערמאגען. דארף מען זיך ניט וואונדערין וואס מיר זעהען פיעל מחללי שבת. וואס זענען רייך און גליקליך. דענסגלייכען וואלט מען דאך אייגענטליך געקאנט פרעגען אויף דעם מאמר חז"ל: אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן וכו' פאר די זאכען. פאר די מצות. עסט דער מענש דיא פירות דיא פראצענט פון דעם שכר אויף דער וועלט. און דער קרן. דער שכר אליין בלייבט אויף יענער וועלט: מיר זעהען דאך מענשען וואס טוהען ניט איינע פון דיא אללע מצות? דאס איז גאר קיין פראגע ניט. ערשטענס. אז מען זאלל נור בעטראכטען. וועט מען זעהען. אז בשעת די מאס פון זייערע זינד ווערט פול. קוממט. אויף זיי א ביטטערער סוף מיט איין מאל. און צווייטענס. ווען זיי וואלט טאקי שטענדיג געגליקט. וואלט עס אויך קיין וואונדער

נים

השי״ת בכל ביתי נאמן הוא איתא במדרש שלפי ששהה לומר להם פרשת שבת ובינתים יצאו מן העם ללקוט הקפיד עליו השי״ת ואמר עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי וגו׳ וכלל גם אותו בתוך כולם, ומזה

יהיה לפלא. ואבאר בדמיון נמרץ לאחד מהפריסים שמרד במלך ויצא דינו להושיבו בהיכל לפי כבודו אך שיסגעו מסמו כל באבל עד שיגוע שם ברעב ופרסמו ד״ז במדינה שביום פלוני יושיבוהו שם כדי שיבואו רבים ויראו עונשו למען ישמעו וייראו ולא יזידון לעשות כן. והנה בהיכל ההוא עשו חלונות סביב כדי שיוכלו לראות את גודל צערו שיתמרמר ברעב. ויהי ביום הראשון לישיבתו שם לא היה מכר צערו שלא הגיע אליו עדיין הרעבון אך ליום השני והשלישי כשנתגבר עליו הרעבון ראו האנשים דרך החלונות גודל צערו איך בשברון מתנים נאנח על גודל מכאוב רעבונו וביום החמישי ראו כשנתגבר עליו הזלעפות רעב ביותר התחיל לנשוך בשיניו את עור בשרו מעליו כדי להשיב את נפשו אליו טעט, ובתוך כך בא איש אחד אשר עדיין לא שמע מכל הנעשה באיש הזה ושאל מהאנשים העומדים סביב החלונות כה קול המולה הזה ענו אותו שפה נענש איש אחד מהפריסים בעונש רעב נורא מאד עד לנפש יגיע וזה יום החמישי אשר לא טעם מאומה. שאל אותם בבקשה הניחו לי ואראה אותו גם אנכי ויניחוהו לראות וישאל אותם האיש האורח הזה וכי כזה רעבון תקראו הלא אנכי רואה דרך החלונות שלועס בשר בשיניו ויענו אותו אוי ואבוי על אבילת בשר כזה הלא בשר נפשו הוא אוכל מגודל מרירותו וצערו. כן הדבר ממש בענינו כשהשי״ת נותן השפעה לכלל ישראל לכלכלם ולפרנסם הוא רק מן הפירות אבל הקרן של המצות אינו נוגע כלל שהוא שמור להם לעוה״ב, לכך אמרה המשנה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה״ז והקרן קיימת וכו׳. לא כן אלו האנשים שפרו מדרכי ה׳ לגמרי וממילא הם מסולקין מעוה״ב אם יש להם שום זכות באיזה מצוה [כגון מקטנותו במה שענה ב״א אמן או בגדלותו באיזה סיבה] משלם להם על פניהם גם הקרן ובזה ממילא יהיו אבודין שם לגמרי שלא יהיה להם שם שום זכות וזהו שכתב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו ושכר כזה באמת בכלל עונש הוא כהפרים הנ״ל שאכל בשרו מעליו.

נאמן הוא ואין מין גאנצע הויז איז ער א פערטרויטער דאס הייסט אלס וואס געפינד זיך אין גאטס בריאה איז איהם בוואוסט. אפילו אויף איהם איז גאטט געווען אין כעס דערפאר וואס ער האט זיך פערשפעטיגט צו זאגען דיא יידען דיא פרשה פון שבת. אונ דער ווייל זענען אסך ארויס קלויבען "מן" אום שבת. גאטט האט דאן געזאגט: עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי? ביז ווייא לאנג וועט איהר ניט וועללען היטען מיינע געבאטען אונ לערנען? פון דעם וואס שטעהט "איהר וועט ניט וועללען" אונ ניט "זיי וועללען ניט וועללען" זעהט מען אז גאטט האט געמיינט משה רבנו אויך אין כלל. מען זעהט פון א גרויסער תוב

עס

ניט געווען. מיר וועללען דאס ערקלערען מיט א משל איינעם א מיאמעזשניק האט מען פערמשפט צוא פערזעטצען אין איין אסטרוג אונ ניט געבען איהם צוהין וואס צועסען כדי ער זאלל דארטען שטארבען פון הונגער. עס איז אוועק איין טאג א צווייטער אונ דער הונגער האט אנגעפאנגען זעהר שטארק צוא מאטשען אונזער פערברעכער עס איז געקומען אזוי ווייט. אז ער האט אנגעהעבען צו עסען די אייגענע לייב פון זיך. צו שטיללען דעם בענגעדיגען הונגער. דאס האט דער נארר א רוים געזעהן פון ווייטען. דורך די פענסטער: נור איינער איין אורח. וואס האט נאך קיין זאך ניט געוואוסט. וועהענדיג דעם אויפלויף פון נאראד. האט זיך געוואונדערט אז מען האט איהם דערציילט. אז דא זיצט א פערברעכער וואס מען האט פערמשפט צום הונגערסטויר. סטייטש איך זעה דאך איהם עסענדיג? האט ער געזאגט יע ער עסט. האט מען איהם געענטפערט. אבער דאסט עסט ער דיא אייגענע לייב פון זיך. פון גרויס הונגער. פונקט אזא אנטווארט קאן מען געבען אט דיא וואס וואונדערן זיך זעהענדיג ווי דעם רשע בכלל אונ דעם מחלל שבת בפרט געהט גוט אויף דער וועלט געוועהנליך ניט גאט דעם יידען אויף דער וועלט נור פון די פירות דיא פראצענט, פון דעם שכר, וואס ער האט פאר זיינע מצות. אונ דער קרן אליין בלייבט אויף יענער וועלט; אבער דיא מענשען וואס געהען מיט אללעמען אראב פון דער רעכטער וועג אונ וואס פערליערען ממילא זייער גאנצען עולם הבא. ווייא ווען זייא האבען עפעס א שטיקעל זכות ווען זייא האבען למשל אלס קינדער געענטפערט אמן אונ דערגלייכען גיט זיי גאטט אב דעם קרן אויך אויף דער וועלט. כדי זיי זאללען אויף יענער וועלט קיין זכות גאר ניט האבען. אזא שכר איז אזוי א מין שטראף. פונקט ווי יענער פערברעכער

האט

מזה ילמדו חכמי התורה שלא להתעצל בזה לזרז להעם על ענין שמירת שבת ושלא להטיל דבר זה רק על דלת העם שדבריהם לא יהיו נשמעים אלא גם הם ילכו ויתעסקו בזה [וראיתי באיזה קהלות קדושות שנתיסדו אצלם חבורות הנקראות בשם מזהירי שבת והם מסבבין ברחובות ושווקים ע"ד סגירת החנויות

וזהו שרמז הכתוב בקהלת הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו בשרו דייקא ותשובה זו שייך גם על קושיא הראשונה דהאיך האנשים המחללים שבת בשאט נפש שהשעה משחקת להם כל ימיהם בודאי הם כדי להאבידן מעוה"ב ולא יהיה להם שום חלק בארץ החיים. והנה אנשים כאלו הם בעוה"ז בבחינת שכור שכלה כל מעותיו והשכין כל בגדיו על השכרות והוא מונח באשפתות ושמח ומשורר מגודל שכרותו ואינו מכיר בגודל עניותו ושהוא ערום ויחף ומוטל באשפתות אך כאשר ייקץ משכרותו הוא מתמה על נפשו ובוכה ומתאונן איך בא למצב נורא כזה, כן הוא ממש בזה, היצה"ר משכר אותם כל ימיהם בתאותיו עד שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם ובוזז מהם כל כחות הנפש שיש בהם ומנהיג אותם לעצתו נגד ה' ותורתו עד שנעשו ערומים מבלי לבושי הנפש (הם המצות שמהם נעשים מלבושי הנפש לעמוד בהם להתעדן לפני מלך הכבוד כידוע בזוה"ק) ומלוכלכים בחלאת וזוהמת העונות ואינם מכירים איך שהזר והוא היצה"ר אכל כל כחותם והוא שהנביא (הושע ז') מתאונן ואומר אכלו זרים כחו (היינו כח היצר של התאוה וכן של החמדה והכעס וכדומה) והוא לא ידע. גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע עד שלבסוף כשהוא בא לתוך הגיהנם והוא רואה כל הלאת הזוהמא שעליו ומשלחת מלאכי רעים שנבראו ע"י עונותיו כולם מיסרין אותו ביסורין גדולים ייקץ אז מיין שכרותו והוא נוהם על נפשו איך נתפתה ליצרו לבוא לידי מצב נורא כזה וכדכתיב במשלי ונהמת באחריתך בכלות בשרך ושארך ואמרת איך שנאתי מוסר וגו' והוא מתודה אז על עונותיו ואומר אני פלוני בן פלוני עברתי עבירה פלונית במקום פלוני ביום פלוני במעמד פלוני ופלוני כמו שאחז"ל בעירובין דף כ"ב ע"ש, אך אין התשובה מועילה אז.

עס ליעגט אויף דיא יודעי התורה. צוצוטרייבען דעם נאראד אין דעם ענין שמירת שבת. אונד וויא ווייט מען טאר אין דעם ניט נאכלעססיג זיין אונד ניט פערלאזען זיך אויף פראסטע מענשען. וואס זייער רעד זענין ניט אזוי אנגענומען: מען מוז אליין טאהן אין דעם. אונד פיעל קהלות זענין אין דער לעצטער צייט געווארען בעזונדערע חברות מיטן נאמן מזהירי שבת וואס זייער צוועק איז. אכטונג צוא געבען פרייטאג פאר נאכט

האט די איינענע לייב פון זיך געגעסען, פון גרויס הונגער. דאס מיינט אויך קהלת מיט דעם פסוק: הכסיל וכו' ואוכל את בשרו — דער נאר וואס איז פאר נארישט אין זיין וועלט עסט זיין איינענע לייב פון זיך. אזעלכע מענשען זענין איינענטליך אין דער מדרגה פון שכורים. וואס האבען פערטרונקען גאר זייערע זאכען אונ וועלגערן זיך אין רינשטאק כמעט נאקעטע אונ בארפיסע. פון דעסט וועגען זינגען זיי אונ זענין גאנץ פרעהליך. ניט פיהלענדיג זייער גאנצע עלענד. ערשט אז זיי ניכטערין זיך אויס. זעהען זיי זיך ארום וואו זיא זענען אין דער וועלט. אונ העבען אן צוא וויינען אונ צוא קלאגען אונ צו מאכען זיך פאר ווירפע. אזוי די מענשען זיי זענין אויך בעטרונקען פון זייערע תאות אזוי פיעל אז זיי פערליערן אלע זייערע כחות הנפש זייערע גייסטיגע קרעפטען. דאס הייסט: מען פערליערט די קאפף צו בעהערשען זיך אונ ניט נאכצוגעבען דעם יצר הרע. אונ אזוי וואקגערט מען זיך אזוי לאנג אין דעם שמוץ פון די עבירות. ניט פיהלענדיג אפילו וויא טיעף. וויא נידעריג מען איז געפאללען. ווי עלענדע. ווי אומגליקליך מען איז געווארען. אכלו זרים כחו. פרעמדע. דיא פערשיעדענע תאות האבען אויפגעגעסען זיין גאנצען קראפט (קערפערליכע אונ גייסטיגע) זאגט דער נביא מיט זיין פייערדיגע שפראכע. והוא לא ידע. אונ ער ווייס ניט. ער פיהלט דאס גאר ניט. גם שיבה זרקה בו. ער איז שוין באלד גרוי אזוי אלט. אזוי שוואך געווארען וואס איז שוין צייט דוכט זיך שוין צייט צו פארשטיין והוא לא ידע, אונ ער ווייס עס. פיהלט עס אלס ניט. יע, מען ניכטערט זיך אויס סוף כל סוף, אבער ווען? אין גיהנם. בשעת מען זעהט די שרעקליכע מלאכי חבלה. וואס מען האט בעשאפען דורך דיא איינענע עבירות. וויא זיי קוממען זיך אברעכענען מיט איהם אונ אנטאהן איהם דיא גרעסטע יסורים. פאר יעדער זאך בעזונדער. אט דאן זעהט מען זיך שוין ארום וואו מען איז אין דער וועלט. אבער שוין צוא שפעט. ונהמת באחריתך וכו' אונ אין דיין סוף, אז דוא וועסט פערליערען דיינע גאנצע קראפטען נאכן טוידט. וועסט דו יאממערין אונ קלאגען. אונ דוא וועסט זאגען: ווי האב איך דאס געקאנט פיינד האבען מוסר וכו' (משלי) אבער דאן וועט שוין ניט העלפען קיין מוסר:

התעויות ועל הדלקת הנרות שיהיה בזמנם וכן ע"ר הטמנת התבשילים על מחרת ישניתו שלא יתאחרו בזה וכן יסבבו בבתי מרחצאות לזרזם שיצאו מבעוד יום וכיו"ב. וכמה גדול זכות האנשים האלו כי הם מזכים רבים במצוה קדושה כזו ועליהם אמר הכתוב ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד ובודאי זכות שבת יעמוד לימינם לע"ל להגן עליהם מכל רע ולזכות לחזות בנעם ה׳ וכמה צריכין לשמוח אותן האנשים שזוכין לעסוק בענין קדוש כזה ומהנכון הוא שיתקבצו תמיד לטכס עצה איך להתנהג שלא ירפו ידיהם מזה כי בעו"ה גדול כח היצר בזה וטוב שיעשו חיזוק למצוה זו. וכעין שמצינו במסכת ר"ה כ"ג ע"ב שהיה עושה ר"נ סעודות גדולות לעדי החדש כדי שיהיו רגילין לבוא ויחדו לזה פרשה בשלח שבה התחילה התורה לרמז לענין שבת] ואפילו אם יש איזה אנשים שלא יהיה זה להם לרצון ויבזוהו עבור זה לא יחוש לזה כלל ששכרו יותר גדול עבור זה שסבל עלבון עבור כבוד הש"י. וכדאיתא כעין זה בירושלמי פרק בתרא דפאה [הבאתי בשה"ל שער התורה פ"ז ע"ש] ואל יאמר האדם מה לי להכנים עצמי בזה שבא לפעמים על ידי זה לידי מחלוקת עם האנשים המתפרצים בענין זה כי מחלוקת כזה איננה עון כלל שהוא בכלל מצות תוכחה [אם אין שומעין לו בלשון רכה] ועליהם אמר הכתוב ולמוכיחים ינעם ותבוא

נאכט מען זאלל בעצייטענס דיא קראכמען צו מאכען אונ ליכטבענטשען. אויך מען זאלל זיך ניט פער שפעטיגען מיטן פעררוקען טשאלענט. מען זאלל פון מרחץ ארויס בעצייטענס. אונ דערגלייכען. וואס פאר א גרויסען זכות דיא מענשען האבען פאר גאטט! ומצדיקי הרבים. שטעהט געשריבען. די וואס ברענגען א רבים צוא א מצוה. ככוכבים לעולם ועד. וועללען ליכטען עוויג וויא דיא שטערין; בפרט אז זייא זענין. מזכה א רבים מיט אזא היילינע מצוה וויא שמירת שבת. דער זכות פון שבת וועט זייא געוויס ביישטעהן אויף יענער וועלט אונ וועט זייא בעשיטצען פון אללע צרות. וויא גליקליך דארפען זיך. דיא מענטשען שעטצען. וויא שטארק דארפען זיי זיך פרייען. וואס זייא האבין זוכה געווען צוא עוסק זיין זיך אין אזא היילינע זאך! עס וואלט גאר ניט שאדען ווען זייא חאלטען זיך גלייך וויא אנדערע חברות. אין געוויסע צייטען צוזאמענגעקליבען אונ בעראטען וויא צו נוהג זיין זיך אין דעם ענין אונ אגב זעהען מתחזק זיין זיך. ווארום דער כח היצר איז אין דעם. בעונותינו הרבים. זעהר שטארק. אונ אז מען איז זיך ניט מתחזק אין דער מצוה. קאן דאס חלילה ביסליכווייס פער נאכלאססינט ווערען. אזוי דערצאהלט אויך די גמרא אויף רבן גמליאלן. אז ער פלעגט מאכען פאר דיא עדות. עס פלעגען קומען צונפאנג חודש עדות זאגען אז זייא האבען געזעהן דיא לבנה אויף דיא שפיטץ בערג. וואס נאך דיא עדות נאך פלעגט מען אמאל ביי יידען בעשטימטען דעם טאג פון ראש חודש אונ נאך דעם אויך אללע ימים טובים. פאר דיא עדות פלעגט ער שטענדיג מאכען גרויסע סעודות. כדי עס זאלל זייא אנגענעהמען א חשק צו קומען צו די סנהדרין, דיא חברות "מזהירי שבת" מהגען גוט ווען זייא בעשטימטען צוא דעם צוזאג דעם שבת פון פרשה "בשלח" וואס דאמאלס העבט די תורה אן צו רעדען וועגען שמירת שבת. עס איז זעהר רעכט. אז אין דיא שטאדט וואו אזעלכע חברות זענען נאך ניטא, זאלל מען זיי איינפיהרען. איבערהויפט אין די גרויסע שטאדט. אונ וואו יידען געפינען זיך ניט פיעל. וואס דארפען איז מען מעהר עלול צו נכשל ווערען אין דער עבירה. קוקען אויף דעם וואס יעדער וועט לאכען דארף מען געוויס ניט. וואס מעהר חרפה מען האט פאר דער מצוה, וואס שווערער די מצוה קומט אן, האט מען פאר איהר אלץ מעהר שכר; אנדערע ווערען טראכטען: וואס דארף איך זיך מישען אין אזא זאך. וואס עס קאן דא קאממען צוא מחלוקת מיט די פרייע אידען. וואס וועללען דאס ניט וועללען לייזען? דאס איז אבער וועהר א פאלשער געדאנקען. אזא מחלוקת. איז קיין עבירה ניט. פערקעהרט. זי איז נאך א מצוה זי פאללט אונטער די מצוה פון הוכח תוכיח את עמיתך דוא זאלסט מוסר׳ן דעם צווייטען מענשען (אז דוא זעהסט איהם טאהנדיג איין עבירה) נאטירליך דארף מען פריהער נעהען אויספיהרען מיט גוטען. געלאססען. עס זאלל ניט קוממען צו א מחלוקת. ולמוכיחים. צו דיא וואס מוסר׳ן (דעם זינדיגען) ינעם וועט אנגענעהם זיין, אונ עס וועט אויף זייא קוממען

עליהם ברכת טוב*) וכמה חן ימצא בעיני השי"ת עבור זה דהוא דומה ממש למי שמציל את בן המלך שלא יטבע בנהר כמה אהבה ניתוסף בלב אביו עלי ואף בזה הלא כתיב בנים אתם לה' אלהיכם וכשהוא

מחלל

*) ובאור הכתוב דבאמת לפ כ"ד הנסיון אנו רואין שלבסוף גם אלו האנשים שהיו מתחלה מתפרצים הנה בהמשך איזה שבועות גם הם יודו לזה ויקבלו שבת כדין בזמנם והענין הוא כמו מי שנתגבר עליו שטותו ורצה להרע לעצמו והאנשים מנעוהו מזה והיה בעבור שטותו ממנו גם הוא יודה לאיש שמנעו מלהמית עצמו וכן הוא בזה דידוע שאין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות ובפרט עבירה שחייבין עליה מיתה או כרת כעון חילול שבת הרוח שטות לזה גדול מאד וכאשר ימצא איש שגלהם עמו לעת שטותו וקבל ממנו עלבון וצער ולא הניחו לזה והיה לבסוף כעבור שטותו ממנו ויישוב עליו שכלו גם הוא יודה ויברך להמוכיחו שמנעו מבוא בדמים ויתחרט בלבו על מה שצערו כתחלה. וגם אתה המוכיחו אין לך לנקוט בלבו עליו על החירופין שחרפך וגדפך מתחלה מפני כמה טעמים אחד דבאמת הוא לא חרפך וגדפך רק היצר הטמון בתוכו בעת חילול שבת שהוא שטות וטוב לב ע"ז שובה לשעה מוצלחת כזו שיוכל אח"כ לקטרג עליו ולהכרית נפשו מארץ החיים [כידוע שבעון חילול שבת במזיד חייבין עליה כרת אף שהיה שלא בהתראה] ואתה בן אדם עמדת לנגדו ובאת ליטול פרנסתו ושמחתו ממנו וראיה שבעת שהיצר הלך ממנו הוא בשלום עמך. וגם הלא אחז"ל כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ולבד כ"ז האם הדרך של החנוני לכעוס על קונים שיש לו צער מהם ולהכריז כל מי שאינו קונה טוב לא יבוא אצל חנותי דבאופן זה לא ישתבר כלל אלא דרך החנוני החכם להיות סבלן פעמים שמזדמן לו קונה טוב שמרויח ממנו שלא בצער ופעמים

אַ בְּרָכָה אונ אַללֶעס גוטֶעס. אונ וויא בֶּעלִיעבְּט מֶען וועט פאר דעם ווערען *) ביי גאטט. אזוי וויא דער וואס רעטטעט דעם קאניגליכען זוהן פון טוידט בשעת ער טרינקט זיך ווערט ער דאך זעהר בעליבט ביא דעם קאניג. פונקט אזוי ווערט בעליבט ביי גאט דער מענש וואס האלט אב דעם צווייטען אידען וואס זייא רופען זיך גאטטעס קינדער וויא עס שטייט בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם (קינדער זיידט איהר צו אייער גאטט: פון

אוא

*) דיא כַּוָּנָה פון דעם פסוק קאן מען נאך זאגען דאס דיזעלבע מענשען וואס מען באדף זיי מוסרן, זיי גופא וועלין אין אַ צייט ארום אויך ארומוועהען זיך, אז דיא וואס האבין זייא געמוסרט זענין געבעכט געוועזען אונ וועללען זיי דער פאר דאנקען. וואָרום אַ מענש טהוט איין עבירה. וויא די גמרא זאגט. נור ווייל עס איז אין איהם אביין אין דעם אומגליק א מין משוגעת (רוח שטות) בפרט אזא גרויסע עבירה ווי חילול שבת. וואס קוממט פאר דעם "כרת" אונ אז עס געפינט זיך אזעלכע וואס באנגעלט זיך מיט איהם בשעת עס שפארט איהם אין די משוגעת אונ דר לאזט איהם ניט טאהן דיא עבירה, נאכהער. אז ער זעהט זיך ארום מיט א קלארען שכל איז ער דאך איהם זעהר דאנקבאר דער פאר, פונקט ווי דר מענש וואס עס פאללט איהם איין א משוגעת צוא ערדינגען זיך דעם לעבען. אונ שפעטער אז עס געהט פון איהם ארויס דיא משוגעת. דאנקבאר דעם מענשען וואס האט איהם פריעהער פון דעם אבגעהאלטען מיט געוואלד. אונ האט חרטה וואס ער האט זיך מיט איהם געבאנגעלט אונ בעליידיגט איהם, מען דארף איבערהויפט קיין פעראיבעל ניט האבין אויף דעם מענשען. וואס קוקט ניט אויף דיא מוסר וואס מען זאגט איהם. ער זאלל ניט מחלל שבת זיין. אונ וואס זידעלט זיך נאך דער פאר, ניט ער שפארט זיך דאס אזוי איין, ניט ער זידעלט זיך דאס אזוי: דאס איז אלץ דער יצר הרע וועלכער לעבט אב אז עס מאכט זיך איהם אזא גוטע געלעגענהייט צו ברענגען דעם מענשען צוא איין עבירה פון "כרת" אונ דער וואס דער לאזט ניט מחלל שבת זיין נעהמט דער מיט צוא ביין יצר הרע זיין גאנצע פרנסה אונ זיין גאנצע פריידע. אבימן, אז דאס איז נור מעשה שטן. איז: אז דער יצר הרע געהט נור אוועק פון דעם מענשען, ווערט ער צוריק גוט אונ ער ארגערט זיך ניט. ווס מען הט איהם ניט געלאזט טאהן איין עבירה. כל המעביר על מדותיו: דער וואס לאזט זיינע זאלל איבערגעהען. זאגט דיא גמרא. איז מען איהם מוחל אללע זיינע עבירות. נאך א זאך דארף מען בעטראכטען. דער פראקטישער קרעמער וועהט זיך צוקוקען מיט אללערליי קונדען אונ טרייבט ניט פון קראם אזעלכע קונדען וואס פון זייא איז שווער צוא פערדינען ווי עס דארף צו זיין. מאכט זיך א גוטער קונד, וואס מען קען פון איהם גוט אונ לייכט פערדינען. כָּה טוב. איז דער קונד אזעלכער וואס דינגט זיך אב דריי שעה אונ דיא פערדינסט קוממט אן מיט צרות

אזעלכען

מחלל שבת הלא נכרת נפשו מארץ החיים וכמה צרות גדולות מוכנות להפתח לפניו עבור זה וע"כ אל עלענין שמירת שבת ומריב עם חורי יהודה ע"ז יתעצל בזה. וכן מצינו אצל נחמיה [י"ג] שהיה מזרז וע"ש בכתוב שמוכח שעיקר החורבן היה בשביל חילול שבת. וזכות המזרז את ישראל לזכותם למצות גדול מאד כמו שאחז"ל באלקנה כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכוין בכל פעם לזרז את ישראל שהם ג"כ יזכו במצוה זו לעלות לרגל וא"ל הקב"ה אתה כוונת לזכות את ישראל אני אוציא ממך בן שיזכה את ישראל חכה ויצא ממנו שמואל וכן אחז"ל [בשבת כ"ג] הרגיל בנר [שבת] הויין לו בנים ת"ח וזהו אפילו רק במי שזהיר בעצמו לבד וכ"ש במי שמזהיר תמיד לרבים שידליקו בזמנם. והנה כשהיו ישראל בישובן היו תוקעין שש תקיעות בע"ש להבטיל את העם ממלאכה כדאיתא בשבת ל"ה והובא באו"ח סימן רנ"ו ועכשיו נתפשט המנהג מחמת זה ששלוחי צבור מכריזין ומודיעין לעם דבר זה כדאיתא שם בהג"ה:

והנה כל זה כתב הרמ"א שם אפילו לדורותיו וכ"ש לדורותינו אלה בודאי מצוה להשתדל בענין זה שיודיעו לעם שהגיע זמן שבת ואם שומרי העיר אינם

בריבוי דברים וצער שהקונה אומר לו מקח פחות מהצי שויו וכדומה וס"מ אין דרך תגוני חכם להיות בועט גם בקונים כאלו כיון שסוף סוף אחר כל הדברים הוא משתכר גם ממנו, כן הוא גם בזה בעת שהאדם עוסק בדבר מצוה ובפרט עם רבים צריך להיות הענין אצלו כמו מי שהכניס סחורות יפות בחנותו להשתכר בהם וכמו שכתוב אם תבקשנה ככסף וגו' אז תבין יראת ה' וגו' יש שמקבל תוכחה במהרה כשמזרז על קבלת שבת בזמנה ויש שאינו מקבל במהרה וכ"מ צריך שתדע שגם מזה יש ריוח שכאשר לא ימצא כלל מי שיזרז יוכל להיות אצלו חילול שבת כשחשכה ממש ויתחייב כרת אבל כשאחד מוכיחו עכ"פ יפסיק בעוד שיוכל אדם לטעות בנפשו ולומר שעדיין יום הוא ויהיה עכ"פ תועלה מזה להוציאו מכלל חיוב כרת ולהביאו לחיוב אשם תלוי וגם בהמשך הזמן קרוב הדבר שיקבל שבת כדין בזמנה וכנ"ל [מתחלה שלא לשמה כדי שלא יהיה לבזיון לעיני הכל ואח"כ בא לשמה] וגם אפילו אם תחשוב שלא יהיה תועלת כלל לבסוף שלא ישמע לך הלא לך המוכיח שכרך נקצב מאת הש"י וכמו שכתב הגר"א במשלי בשם האר"י ז"ל שאחד המוכיח לחבירו אף אם לא שמע לו יש להמוכיח שכר מאת הש"י כיון שהוא עשה מה שמוטל עליו [וכמו שכתוב בתורה הוכח תוכיח את עמיתך].

אזא גרויסע עבירה פאר וועלכע מען פערשפיעלט מיטען צווייגען לעבען (כרת). פון נחמיה זעהט מען מפורש ארויס. אז דער גאנצער חורבן בית ראשון איז געווען צוליעב חילול שבת ווי גרויס עס איז דער זכות פון דעם מענשען וואס איז דעם צווייטען מזרז (טרייבט איהם צו) צו א מצוה זעהט מען פון דעם וואס דיא גמרא דערצאהלט אויף אלקנה. אז פאר דעם זכות. וואס ער פלעגט צו טרייבען אידען זייא זאללען עולה לרגל זיין (קומען אויף יום טוב קיין ירושלים) דער פאר האט איהם גאטט געבענטשט מיט א זוהן וואס האט מזכה געווען אללע אידען (שמואל הנביא). דער וואס איז געוואוהנט צו בענטשען ליכט פרייטאג פאר נאכט אין דער צייט זאגט די גמרא: וועט ער פאר דעם זכות האבען קינדער תלמידי חכמים. בפרט נאך דער וואס טרייבט נאך אנדערע צוא בענטשען ליכט אין דער צייט. אמאל בשעת אידען זענען געווען אין ארץ ישראל פלעגט מאן פרייטאג פאר נאכט בלאזען מאכין דעם עולם. אז עס איז געקומען שבת. דורך זעקס תקיעות. היינטיגע צייטען איז אמנהג צוא רופען אין שול. ווייא עס שטעהט אין שולחן ערוך ארח. היינטיגע צייטען איז געווים א מצוה זעהען דער עולם זאלל וויסען דיא צייט ווען עס הייבט זיך אן דער שבת. אין דיא

אשלכען טרייבט דער קלוגער קאמער אויך ניט ארוים: עס איז דאך אלץ בעסער א ביסעל פערדינען איידער גאר ניכט. דער צוא האפט ער אז א צווייטען מאל וועט ער בעסער פערדינען פון איהם. אזוי איז דא אויך. איינער לאזט זיך לייכט איינרעדען צו היטען שבת מיט דעם אנדערען קומט עס אן שווער אבער א ביסעל ריוח האט מען שוין פון איהם אויך ווארום ווען מען זאלל איהם גאר ניט דערמאהנען אן שבת וואללט ער געארבייט שפעט אין דער נאכט אריין אונ וואלט עובר געוועזן איין איסור כרת. וואס מען קאן זיך נאך נארען. אז מען בעט נאך אונ ספייקא איז ער שוין עובר א נאר אויף איסור אשם תלוי א ספק כרת, אט איז שוין געוואוסען א סך צוגעם קאן דאך זיין. אז מיט דער צייט וועט ער אנפאנגען צוצוהאלטען דעם שבת גאר אין דער צייט פריהער אפשר פון תרפה. אבער נאכהער נאכי מיט איין אמען. אונ ווען עס העלפט גאר גיט האט מען אלץ שכר פאר דעם טרחה זיין אנזאגען יענעם אז מען טאר עס ניט טאהן:

זינם מניחים שום אדם שיכריז בשוק על ענין שבת והנכון מאד שילכו לבית בעלי הבתים לזרזם בזה לפום צערא אגרא. והנה כ"ז הזריזות שיזרזו להעם על ענין שמירת שבת שייך לכל ישראל וכ"ש אלו שלא זכו לבנים שעליהם אמר הקב"ה על ידי ישעיהו בעבור שמירת שבת יזכו לשם עולם וכדכתיב כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו' שם עולם אתן לו אשר לא יכרת [וכן אף מי שיש לו בנים אלא שסרו מדרך ה' דבודאי לא עדיפי מהם] בודאי המצוה עליהם יותר ויותר להשתדל בענין זה לזרז הרבים שלא יבואו לידי חילול שבת וזכות הרבים יהיה תלוי בהם:

מספר זכרו תורת משה

מזה יוצרנו שלא לעשות מלאכה בשבת ואמנם לא נקרא מלאכה כפי קוצר דעתנו שהרי המפנה כלים כל היום בביתו פטור והמוציא מחט מרה"י לר"ה חייב אלא כל הדברים הם מסורין למשה מסיני שכל מלאכה שהיו צריכין למלאכת המשכן נקרא מלאכת ומה שדומה לה אע"פ שלא היה במשכן נקראים תולדות וגם הם אסורים מד"ת וחייב עליהם כמו על האבות. והנה כל מלאכות מן הזורע עד האופה והם י"א כולם היו לצורך סמנים שצובעים בהם היריעות שבמשכן. ומלאכת הצמר והאריגה והתפירה היה ג"כ לצורך היריעות והם י"ג מן הגוזז צמר עד הקורע. ומלאכת עיבוד העורות לצורך יריעות עזים ותחשים והם ז' מן הצד עד הממחק ומלאכת הכתיבה היה צריך לכתוב על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו ולפעמים היה טעות וצריך למחקו והם ב'. והבונה והסותר היה במשכן גופא. המכבה והמבעיר היה לעשות פחמין לצורפי הזהב. והמכה בפטיש בשעת גמר מלאכה שמכה בפטיש להחליקו. ומוציא מרשות לרשות היה במביאים נדבת המשכן. ואלו אבות מלאכות האסורות בשבת בכללן ל"ט הן. והעושה אחת מהן במזיד והיו שם עדים והתראה חייב סקילה ובמזיד בלי התראה חייב כרת ובשוגג חייב חטאת וחכמים אסרו הרבה דברים משום גזירה שלא

פרוּיעֶ׳ שְׁטֶעט וָואס מֶען לָאזְט נִיט רוּפֶען אִין שוּל אַרַיין בַּארְף מֶען זֶעהֶען אַרַיינְגֶעהֶען בַּייא יֶעדֶען אִין שטוּב. מוֹדִיעַ צוּ זַיין אַז עֶס אִיז שַׁבָּת. עֶס אִיז אֶפְשַׁר נִיט אַזאַ לַייכְטֶע זַאךְ. אָבֶּער מֶען בַּארְף נִיט פֶערְגֶעסֶען אַז — לְפוּם צַעֲרָא אַגְרָא — וָואס גְרֶעסֶער עֶס אִיז דֶער צַעַר. וָואס מֶען הָאט פוּן דֶער מִצְוָה. אִיז אַלֶס גְרֶעסֶער דֶער שְׂכַר פַּאר אִיהר. דִיא מִצְוָה לִיעגְט נַאטִירְלִיךְ אוֹיף יֶעדֶען יִידֶען. אָבֶּער בֶּעזָאנְדֶערְס אוֹיף דִיא וָואס הָאבִּין נִיט זוֹכֶה גֶעוֶועזֶען צוּ הָאבִּין קִינְדֶער. וָואס אוֹיף זֵייא גֶעהֶען דִיא פְּסוּקִים אִין יְשַׁעְיָה: כִּי כֹה אָמַר ה': דֶען אַזוֹי הָאט גָאטְט גֶעזָאגְט. לַסָּרִיסִים: צוּ דִיא קִינְדֶערְלָאזֶע. וָואס הָאבִּין קֵיין קִינְדֶער נִיט. אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתַי: וָואס וֶועלֶען הִיטֶען מֵיינֶע שַׁבָּתִים וכו'. שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לָהֶם: אִיךְ וֶועל זֵייא גֶעבִּין אֵיין עֶווִיגֶען נָאמִין. אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: וֶועלְכֶער וֶועט קֵיין מָאל נִיט פֶערְשְׁנִיטֶען (פֶערְנִיכְטֶעט) וֶוערֶען וָואס וֶועט זֵיי נִיץ פִיל בֶּעסֶער פוּן קִינְדֶער. דִי וָואס הָאבִּין יָא קִינְדֶער. אָבֶּער אוֹיס גֶעלַאסֶענֶע. זֵיי זֶענִין נַאטִירְלִיךְ אוֹיךְ נִיט בֶּעסֶער פוּן דִי וָואס הָאבִּין גָאר קֵיין קִינְדֶער נִיט. דִיא מֶענְשֶׁען אַזָא בַּארְפִין זִיךְ בֶּעזָאנְדֶערְס אַרַיינְלֶעגֶען אִין דֶעם אוּנ זֶעהְן צוּטְרַייבֶּען דֶעם עוֹלָם אָנְצוּנֶעהְמֶען דֶעם שַׁבָּת בֶּעצִייטֶענְס. אוּנ דֶער זְכוּת פוּן דֶעם רַבִּים וֶועט אָנְהוֹינְגֶען אוֹיף זֵיי עֶווִיג:

פוּן דֶעם סֵפֶר זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה.

אִין דֶער תּוֹרָה שְׁטֶעהט: לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה. אִיהר זָאלְט קֵיין אַרְבֵּייט נִיט טָאהְן אוֹם שַׁבָּת. אָבֶּער וָואס מֵיינְט מֶען אֵייגֶענְטְלִיךְ אוּנְטֶער דֶעם וָוארְט „מְלָאכָה" מִיר מִיט אוּנְזֶער קוּרְצֶען פֶערְשְׁטַאנְד. וָואלְטֶען גֶעזָאגְט. אַז דָאס מֵיינְט מַאכֶען. לְמָשָׁל. כֵּלִים אוֹם שַׁבָּת טָהָאר מֶען נִיט. וַוייל דָאס אִיז אַ מְלָאכָה. אוּנ טְרָאגֶען אַ נָאדֶעל אִין גַאס מָאג מֶען. וַוייל דָאס הֵייסְט נִיט קֵיין מְלָאכָה. דִי מַעֲשֶׂה אִיז אָבֶּער גְרָאדֶע פֶּערְקֶעהְרְט: דִיא עֶרְשְׁטֶע זַאךְ מָאג מֶען אוּנ דִי אַנְדֶערֶע נָאךְ טְהָאר מֶען נִיט טָאהְן. עֶס זַיינֶען דָא נַיין אוּנ דְרַייסִיג מִינֵי מְלָאכוֹת וָואס זַיינֶען וֶועלְכִיג וִוי עֶס אִיז אָנְגֶעזָאגְט גֶעוָוארֶען מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אוֹיפִין בַּארְג סִינַי. פֶערְבָּאטֶען צוּ טָאהְן אוֹם שַׁבָּת. טְהוּט מֶען אֵיינֶע פוּן זֵיי בְּמֵזִיד. מִיט אַ כַּוָּנָה. אוּנ עֶס זַיינֶען דֶער בַּיי נָאךְ גֶעוֶועזֶען עֵדוּת אוּנ מֶען הָאט דֶעם זִינְדִיגֶער פְרִיהֶער מַתְרֶה גֶעוֶועזֶען בַּאן קוּמְט דֶער פַאר סְקִילָה (פֶערְשְׁטֵיינֶען). נַאטִירְלִיךְ אִיז דִי שְׁטְרָאף יֶעצְט בַּיי יִידֶען נִיט דָא. טְהוּט מֶען דִיזֶעלְבֶּע עֲבֵירָה מִיט אַ כַּוָּנָה. אָבֶּער אָן הַתְרָאָה קוּמְט דֶער פַאר כָּרֵת. נִיט מִיט אַ כַּוָּנָה קוּמְט

א קרבן

יבא לידי איסור דאורייתא. ולכן אע"ג דמן התורה אינו חייב עד שיעשה אחד כל המלאכה אבל שנים שעשו פטורין וכן אינו חייב מן התורה עד שיעשה המלאכה כדרך לעשותו כגון המוציא בידו בין בימין ובין בשמאל או בחיקו או על כתפו אבל שלא כדרכו כגון שהוציא ברגלו וכיוצא בו פטור אך מדרבנן הכל אסור ודוקא שמכוין לעשות מלאכה זו אבל דבר שאינו מתכוין מותר אם לא שהוא פסיק רישיה ר"ל כמו שאי אפשר לפסוק ראשו של אדם ויחיה כך א"א לעשות דבר זה אם לא שיעשה המלאכה דאז חייב:

הזורע א) ידוע שכונת הזורע להצמיח ולכן כל דבר שכונתו להצמיח הוא תולדה דזורע ולכן אסור לשפוך מים על זרעים או אילנות כדי שיצמחו ואפי' ליטול ידיו עליהם שאע"פ שאינו מכוין רק ליטול ידיו מ"מ אסור דהוי פסיק רישיה אבל מותר להשתין ע"ג עשבים שזה אינו מגדל ולכן טוב להחמיר שלא לאכול בגנות ובלא"ה יש שם עוד איסור דאסור לטלטל בגינה וכדלקמן בסי' מ"ח: ב) יזהר שלא ישליך זרעים במקום ירידת גשמים ואם משליך לתרנגולים לא ישליך אלא כשיעור שיאכלו בו ביום אם לא שהוא במקום דריסת רגלי אדם מותר דאין סופן להצמיח: ג) אסור מן התורה לשרות חטים שעורים ושאר זרעים במים שידוע שהם מצמיחים על ידי זה אם לא מה שצריך ליתן לבהמתו תיכף: ד) אסור להעמיד ענפי אילנות או פרחים שקורין קוויטין או צאצקע במים בשבת אבל אם אין בו

א קרבן חטאת (דאס געהט אויך אויף דער צייט וואס דער בית המקדש איז געשטאנען). די חכמים ז"ל האבין ווידער אסך זאכען פערבאטין צוא טאהן, אויס פורכט כען זאל פון זיי ניט קומען צו טהאן אזא איסור וואס איז מן התורה. דעריבער האטש מן התורה פערדיענט מען די עבירה נור אין דעם אופן. אז איינער טהוט אליין די פערבאטענע ארבייט. ווענן עס טהוען איהר אבער צוויי מענטשין איז קיין איסור ניטא. די זעלבע איז די עבירה מן התורה נור אין דעם אופן. אז מען טהוט די ארבייט אין איהר נאטירליכען ארט. אז מען טראגט למשל. א געגענשטאנד מיט די האנד אדער אויף די פלייצע. אבער אז מען טהוט איהר ניט ווי זי ווערט געוואהנליך געטאהן. אז מען טראגט דעם חפץ מיטין פוס אדער קאפ למשל. דאן איז עס מן התורה ניט פערבאטען. פון דעסטוועגען האבין די חז"ל אללעס פערבאטען. כדי מען זאל צוליעב דער ערלויבטער זאך ניט נכשל ווערין אין דער פערבאטענער זאך. א פערבאטענע ארבייט וואס ווערט געטאהן ממילא אן כוונה ניט אבזיכטליך. האט מען דער מיט קיין עבירה ניט, סיידען אין דעם אופן אז מען טהוט א זאך. וואס איז פאר זיך אליין ערלויבט. אבער צו ליעב איהר מוז מען טהאן די פערבאטענע זאך אויך. דאן איז גלייך ווי ער וואלט איר עקסטרע גיטאן. מיר וועלען דא אויס רעכענין די אללע ניין און דרייסיג הויפטארבייטין (אבות מלאכות) וואס מען טאר ניט טהאן אום שבת אויך די נעבענארבייטין (די תולדות) וואס זיינען מיט זיי פערבונדען:

הזורע זייען א) דער צוועק פון זייען איז בעקאנטליך דער וואקסין דארום טהאר מען ניט טהאן אום שבת יעדער ארבייט. וואס דורך איהר קען וואקסען גראז אדער פלאנצונג אדער געמיזע. מען טהאר דעריבער ניט בעגיסען געמיזע אדער ביימער אדער גראז מיט וואסער וואשען זיך אפילו איבער זיי טהאר מען אויך ניט. האטש מען מיינט נור דעם וואשען זיך אבער כוים מוז צוליעב דער ערלויבטער ארבייט ממילא די פערבאטענע ארבייט אויך געטאהן ווערין זאגער מיט אנדערע ווארטער; צוליעב דעם וואשען זיך וועט דאך די פלאנצען אדער די געמיזע געוויס וואקסין. טהאר מען עס ניט טהאן, משתין זיין אויף גראז מאג מען, ווייל דאס מאכט ניט וואקסין די גראז. דעריבער איז גלייך מען זאלל זיך מחמיר זיין און ניט עססין אין א גארטין וואס מען וועט געוויס גיסען וואסער. אחוץ דעם איז אויך פערבאטען, וואראום אין א גארטען טהאר מען ניט טראגען. וויא ווייטער. ב) מען דארף זיך היטען ניט צו ווארפען אום שבת קערנער אויף איין ארט. וואו עס געהט רעגען. אז פאר הינער מאג מען ווארפען נור אזוי פיעל. ווי פיעל זיי קאנען אויפעססען אין דעם זעלבען טאג. סיידען אויף דעם ארט, וואו מענשען געהען ארום. דארטען מאג מען ווארפען, ווייל זיי (דיא קערנער) וועלין דאן ניט קומען צו וואקסין. ג) ווייץ גערשטען און אנדערי קארנער טהאר מען מן התורה ניט ווייקען אין וואססער. ווייל זיי וואקסין דורך דעם. סיידען די וואס מען גיט באלד גלייך געבין דער בהמה. ד) צווייגען און בלומען טהאר מען שבת ניט אריינשטעללען אין וואססער. אבער ווען אויף דעם בוקעט איז קיין בלומען שוין ניטא מאג

סען

חים מותר להחזירו במים אבל אסור להוסיף מים :
הנוטל כלי שגדילים בו בצלים וכיוצא בו או אילן
ונוסר בבית ומעמיד בחצר או בגינה חייב דהוי זורע
שתחלה לא היה לו יניקה מן הקרקע ועכשיו יונק
מן הקרקע. ודע דזורע כל שהוא חייב :

חורש ידוע שכונת החורש לרפיא ארעא וגם להשוות
הגומות כדי שיהיה המקום שוה ולכן החופר
שדה או העושה חריץ בקרקע אפילו קטן מאד וכן
היה נבשושית קטנה (ר"ל הר קטן) ונטלה או
היה גומא קטנה ומלאה בעפר כ"ז חייב בשדה משום
חורש וכן כל דבר שעושה ליפות או להשוות קרקע
א תולדה דחורש כגון המזבל שדהו או המסקל
אבנים. ולכן אסור לפנות בשבת בשדה שנחרשה
ועומדת לזריעה שמא יבוא להשוות גומא :

קוצר א) בין שקוצר בכלי או תולש ביד אפילו
כמהין ופטריות (שקורין שוועמליך) או עשבים
הגדלים על עצים ואבנים הלושים או בדלי ששואבין
בו וכן צרור שעלו בו עשבים התולש חייב וכל העוקר
דבר מגידולו חייב משום קוצר והנוטל דג הי מן הספל
מים י"א דחייב משום קוצר וכן אסור לתלוש בפיו
מן המחובר : ב) הנוטל כלי העומד בחצר או בגינה
וגדילים בו זרעים או אילן ומניח על דף בענין שמפסיק
יניקתו מהקרקע חייב וכן בצלים שנשרשו בחול או
בעליה אסור לתלוש דהוי תולש וכן אסור לתלוש
חלת דבש מן הכוורת דהוי כתולש ואסור לאכול
בשבת כדין המבשל בשבת ואם תלש מע"ש וריסקן
או דבש הצף שם מותר לאכול בשבת : ג) מטעם זה
עשו חכמים סייג וגזרו שאסור לעלות באילן או להריח
בפירי שהיא מחובר או להניח דבר או ליטול או
להשתמש במחובר למעלה מג' טפחים דאז נקרא אילן
וכן אסרו אפילו בטלטול פירות שנשרו מן האילן בשבת
ואפילו אם הוא ספק אם נשרו בע"ש או בשבת והכל

ען אִידהם צוּרִיק אַבּיין לֶעגֶען אִין וַואסֶער וָואס עֶר אִיז
לֶעגֶען . אָבֶּער צוּ גִיכִסְען וַואסֶער טְהָאר מֶען נִיט .
) צוּ כֵּלִי אִין וֶועלכֶע עֶס וַואקְסֶען צִיבֶּעלֶע אוּנ דֶער
לִיכֶען (אַזוֹי מִיט אַ לָאךְ אִין דֶעק) אָדֶער אַ בְּלוּמֶען
אפּ . אִין וֶועלכֶען עֶס וַואקְסִין בְּלוּמֶען. טְהָאר מֶען נִיט
רוֹיס טְרָאגֶען פוּן שְׁטוּבּ אוּנ שְׁטֶעלֶען אִין דרויסֶען ,
ארוּם כָאן קְרִיגֶען זֵיי דִי יְנִיקָה פוּן דֶער עֶרד אוּנ מֶען
אִיז עוֹבֵר אוֹיף דֶעם אִיסוּר פוּן זַייֶען . דָאס דַארף מֶען
אִיךְ וִויסֶען : זַייעֶן טְהָאר מֶען נִיט אֲפִילוּ וִויא וֶוענִיג
עֶס אִיז :

חוֹרֵשׁ אַקֶערִין . דֶער צְוֶועק פוּן אַקֶערִין אִיז בֶּעקֶ־
קאנטְלִיךְ : וֵוייךְ צוּ מַאכִין . אוּנ אוֹיסצוּגְלֵייכֶען
דִי עֶרד . דֶעריבֶּער טְהָאר מען נִיט מַאכִין דִי קְלֶענסְטֶע
גְרִיבֶּעלֶע אִין דֶער עֶרד . אַרָאבְּנֶעהְמֶען אַ קְלֵיין בֶּערְגֶעלֶע
אָדֶער אָנְשִׁיטֶען אַ קְלֵיין גְרִיבֶּעלֶע מִיט עֶרד אוֹיפֶען
פֶעלְד , אוּנ אַזוֹי טְהָאר מֶען נִיט מִיסְטִיגֶען אַ פֶעלְד
אָדֶער אַרָאבְּנֶעמֶעהן דִיא שְׁטֵיינֶער אוּנ דֶערגְלֵייכֶען .
צוּלִיעבּ דֶער זֶעלבֶּער אוּרזַאכֶע טְהָאר מֶען שַׁבָּת נִיט
גֶעהֶען אִיבֶּער אַ גֶעצַאקֶערְטֶעס פֶעלְד , וָואס מֶען דַארְף
אִיהר נָאךְ אַיינְזֵייֶען טָאמֶער מַאכְט מֶען גְלַייךְ אַ גְרִיבֶּעלֶע :

קוֹצֵר שְׁנַיידֶען א) סַאי שְׁנַיידֶען מִיט אַ סֶערפּ אוּנ
סַאי רַייסֶען מִיטִין הַאנְד . אֲפִילוּ שְׁוָואמַלַאךְ .
אֲפִילוּ דִי גְרָאז וָואס וַואקְסְט אוֹיף אָבְּגֶעהַאקְטֶע בּוֹימֶער
אָדֶער שְׁטֵיינֶער אָדֶער אִין אֵיין עֶמֶער . אָדֶער אוֹיף
בִּיתְדִיל הָאלְץ אוּנ דֶער גְלֵייכֶען . דָאס אַלְץ טְהָאר
מֶען נִיט טְהָאן אוּם שַׁבָּת . אוֹיךְ טְהָאר מֶען נִיט אַרוֹיס
רַייסֶען אַ גְרָאז אָדֶער אַ פְלַאנְצֶע . צוּ מִיטִין הַאנְד . צוּ
מִיטִין מוֹיל . עֶס אִיז אַ סְבָרָא . אַז מֶען טְהָאר אֲפִילוּ
אַ לֶעבֶּעדִיגֶען פִישׁ נִיט אַרוֹיסנֶעמְהֶען פוּן אַ כְּלִי וַואסֶער .
וַוייל מֶעהן רַייסְט אִיר אָבּ פוּן אָרט פוּן אִיר חִיוּת .
ב) אַבְּלוּמֶענְטָאפּף אָדֶער אֵיין אַנְדֶערֶע כֵּלִי אִין וֶועלכֶע
עֶס וַואקְסְט וָואס עֶס אִיז אוּנ וֶועלכֶע שְׁטֶעהְט אִין
דְרוֹיסֶען . טְהָאר מֶען נִיט אַרייִנטְרָאגֶען אִין שְׁטוּבּ אָדֶער
אַרוֹיפְלֶעגֶען אוֹיף אַ בְּרֶעטְט אִין דְרוֹיסֶען . וַוייל דַארוּךְ
הָאט דִי בְּלוּמֶע אָדֶער דִי פְּלַאנְצֶע אוֹיף צוּא צִיהֶען
אִיהר יְנִיקָה פוּן דֶער עֶרד אוּנ דָאס אִיז גְלַייךְ וִויא
שְׁנַיידֶען . צִיבֶּעלֶע וָואס אִיז אַיינְגֶעוָוארְצִילְט אִין זַאמְד .
אָדֶער אוֹיפֶען בּוֹידִים . טְהָאר מֶען אוֹיךְ נִיט אַרוֹיס
רַייסֶען . מֶען טְהָאר אוֹיךְ נִיט אַרוֹיס נֶעהְמֶען פוּן
בִּיענְשְׁטָאק הָאנִיק דִי (חַלַת דְבַשׁ) אוּנ מֶען טְהָאר אִיהר
אוֹיךְ נִיט עֶסֶען . סַיידֶען אַז מֶען הָאט אַרוֹיס גֶענוּמֶען
עֶרֶב שַׁבָּת אוּנ צוּשְׁפָּאלְטֶען . דַאן טָאג מֶען עֶסֶען
דִיא הָאנִיק וָואס פְלִיעסְט דָארְטֶען . ג) דִיא חז"ל הָאבִּין
פֶערבָּאטֶען אַרוֹיפצוּקְלֶעטֶערְן שַׁבָּת אוֹיף אַ בּוֹים ,
שְׁמֶעקִין אַ פֵּירִי וָואס הָאנגט אוֹיפִין בּוֹים . אַוֶועקלֶעגֶען
אָדֶער אַרָאבְּנֶעהְמֶען אַ זַאךְ פוּן אַ פְפַלַאנְצֶע . וָואס אִיז
אִיבֶּער דְרַייא טְפָחִים (פוּיסְט) דִיא הוֹיךְ צוּלִיעבּ אַ גְזֵרָה
טָאמֶער וֶועט עֶר אָבְּרַייסֶען פוּן בּוֹים אֲפִילוּ טְרָאגֶען
פֵּירוֹת וָואס זֶענֶען שַׁבָּת אַרָאבּ גֶעפַאלֶען פוּן בּוֹים .
וֶוען עֶס אִיז אֲפִילוּ אַ סָפֵק . אוֹיבּ זַייא זֶענֶען אַרָאבּ

נעפאללען

גזירה שמא יעלה ויתלוש וכן לרכוב ע"ג בהמה אסור שמא יתלוש ענף מן האילן להכותה:

המעמר כל המאסף דברים (הרבה) קרוי מעמר ודוקא מסקום חיבורן וגידולן ולכן המאסף פירות או עצים במקום שגדלו חייב משום מעמר:

הדש א) זה הוא המפרק האוכל מתוך הקליפין כמו שדשין תבואה מן התבן או המפרק משקה מן הדבר שנבלע בו. או שעושה מאוכל משקה כדריכת זיתים וענבים להוציא מהם היין והשמן חייב. ולכן אסור לפרק הקטניות מן הקליפה שלהם (שקורין שייטן) אם לא כשעדיין הקליפה רכה דאז גם הקליפה ראויה לאבילה דאינו רק שמפריד אוכל מאוכל דזה ודאי מותר אבל פולין (שקורין באב) אסור לפרק מהקליפה דהקליפה אינה ראויה לאבילה וכן אסור לפרק אגוזים מקליפתן הירוקה וכן שומשמין מקליפתן. וכן אסור לסחוט פירות או ירקות שנכבשו במים כגון לימנים מלוחים לשתות ואפילו לסחוט לתוך אוכל ופש׳ לתוך שכר או שאר משקה דכיון שהמים שבתוכו ה׳ עליו מכבר שם משקה ונבלע בו ונמצא מפרק המשק׳ וכן בגד שנשרה במים כיון שנשרה ונבלע בו המ׳ הוי הולדה דדש. ב) ודוקא הסוחט זיתים וענב׳ חייב שהן קרויין משקה ודרך לסוחטו בכל מקום א׳ שאר פירות שאינם עומדים כלל להוציא מהן מש׳ מותר לסחטן ומ"מ יש אומרים 'כיון שהוא מח׳ אותם למשקין וסוחטן לצורך המשקה חייב. ולכן רא׳ ליזהר שלא לסחוט שום פירות ולכן הרוצה לסח׳ ציטרין יסחוט על גבי צוקער דכיון דלא הוי עליו ש׳ משקה ועכשיו סוחט לצוקער שהוא אוכל אינו דומ׳ כלל לדש וישפוך הצוקער לתוך המים. *) וירא שמי׳ יזהר גם בזה אלא יערב המשקה עם צוקער מע׳ שבת וישפוך למים בשבת. ג) אשה שנתרבה חל׳ בדדיה מותרת להוציא ולחלוב ע"ג קרקע אבל אב׳

*) ובמ"ב סימן ש"כ הבאנו דעת האחרונים להקל בזה בלא שום פקפוק.

געפאללען ערב שבת אדער שבת טהאר מען אויך ניט. רייטען אויף א בהמה (אדער איין אנדער חיה) טהאר מען אויך ניט אום שבת. טאמער וועט מען אברייסען א צווייגעל אנצוטרייבען איהר:

המעמר אויף זאמלען פון פעלד. ארבגינומענע אדער אראב גיפאלענע פירות אדער האלץ אין דעם ארט וואו זייא זענין געוואקסען. דאס אלס ליגט אין דער מלאכה פון מעמר:

הדש דרעשען. דאס קאן געמאלט זיין אויף פער שידענע אופנים: אדער ארויס נעהמען דיא פרי פון זיין זאנג פון פסולת ווי ביי דרעשען תבואה. אדער אויסדריקען די פרי, עס זאלל פון איהר ארויס איהר זאפט וויא ביי ווייטרויבען אונ אליווען (זיתים) דעריבער טהאר מען ניט אראבנעהמען דיא שייטען דיא שט־וצעס פון די ארבעס, סיידען אז זי איז נאך ווייך וואס דאן קאן מען דיא שייטען אויך עססען איז דאס מעהר ניט ווי ער טיילט אב איין עססען פון אנדערן. אבער פון באב טהאר מען יעדענפאלס ניט אראבנעהמען די שטרוצעס אין וועלכע די באב ליעגט וייל זיא איז ניט צום עססען. אויך טהאר מען ניט אראבנעהמען דיא גרינע לושקעס פון נים (וואס ארום שאלאכטס) אונ דיא שאלאכטס פון קאן. מען טהאר ניט אויסדריקען פירות אדער געמיזע (ירקות) וואס זענין געווייקט אין וואססער וויא למשל, לימאנען אי׳ געזאלצענע. אפילו אין איין עססען זאך אריין. בפר׳ אין ביער אדער אין אנדערע געטראנקען וואדום די׳ וואססער וואס געהט ארויס האט דאך פון פריהע׳ געהאט אויף זיך דעם נאמען משקה. איז עס גלייך וויא אויסדריקען א ווייטרויב. א בגד וואס האט זי׳ געווייקט אין וואססער טהאר מען אויך ניט אוי׳ דריקען. ב) דווקא ווייטרויבען אונ אליווען טהאר מ׳ ניט אויסדריקען. אבער אנדערע פירות, פון וועלכ׳ מען ציהעט געוועהנליך ניט ארויס קיין משקה טא׳ מען אויסדריקען. פון רעכט וועגען איז א סברא א׳ מען טהאר דאס אויך ניט ווייל מען האלט עס דא׳ פאר א משקה. דעריבער דארף מען זיך היטען. ני׳ אויס צו דריקען קיין פרי. א ציטרין קאנ מען א ריי׳ לעגען אין טייא נור ניט דריקען. אויב מען וויל קי׳ מען אויסדריקען איבער א שטיקעל צוקער אונ די׳ צוקער אריינלעגען אין דיא טהעע. נאך בעסער אוי׳ דריקען ערב שבת אין משקה מיט צוקער אונ אויך מישען שבת אין די טהעע. ג) א פרויענצימער. וואס האט זיך אין איהרע בריסט אויפגעקליבען א סך מילך קאן זי עס אבצאפען אויף דער ערד. אבער אין א׳ טהאר מען ניט. ווייל דאן איז גלייך ווי מעלקען. א׳ דאס טהאר מען ניט ווייל דאס פאלט אונטער. אונטער

רעם

ולוב בכלי דהחולב בין אדם ובין בהמה חייב משום
ו: ד) פת ששרה במשקין אסור לסחוט ואפילו
וצוץ בפיו יש אוסרין אבל האחרונים הסכימו להקל
ל מתי מינון שנבלע בו שומן הרבה מותר לסחוט
ילו לכלי שהרי מתחלה היה אוכל ועכשיו ג"כ
כל: ה) כשנשפך יין או שמן אסור להניח שם בגד
בלע בו המשקין ויחזור לסחוט לכלי דהוי דש
פילו אם דעתו שלא יסחוט מן הבגד עד מוצאי
בת אפ"ה אסור דגזרינן שמא יסחוט בשבת אבל
נשפך יין או שמן ושאר משקין על ספסל וכיוצא
שאינו ראוי עוד לשתות מותר לקנח בבגד ולא
ינן שמא יסחוט דאפילו יסחוט אין בו איסור כיון
המשקה הולך לאיבוד ואם נשפך מים מבואר לקמן
מלאכת מלבן: ו) אסור לרסק בידים השלג והקרח
י שיזוב מהן מים דדומה לסחיטת פירות אבל
תר ליתן לכוס של מים והם נמוחין מאליהם ואפילו
סק בידים למים מותר כיון שאיננו ניכר כלל. ולכן
תר ליתן שמן על מאכל חם ואע"פ שנימוח שם
ן שאינו בעין. ומותר לשבור הקרח ליטול ידיו
או לשתות אבל להשתין להוך השלג טוב ליזהר:

הזורה פי' זורה ברחת לרוח חייב. ולכן אסור לרוק ברוח והרוח מפזרו וכן אסור לפזר כל דבר שיפזר אותו הרוח:

הבורר א) אם הפסולת מרובה מאוכל לעולם אסור לברור דהכל הוא דרך ברירה ואם האוכל מרובה על הפסולת יש בזה ב' חילוקים שהבורר פסולת מתוך אוכל ואפילו ביד ואפילו לאכול לאלתר חייב אבל הבורר האוכל מתוך הפסולת לאכול מיד דהיינו סמוך לסעודה שרוצה לאכול עכשיו מותר לברור ביד אבל אם בורר עכשיו לאכול בו ביום ואפילו ביד חייב ובכלי אפילו לאלתר ואפילו אוכל מתוך פסולת חייב נמצא שאין בו היתר אלא א"כ יש בו ארבעה תנאים א) אוכל מתוך הפסולת. ב) לאותה סעודה. ג) דוקא ביד. ד) דוקא כשאוכל מרובה על הפסולת אבל להיפך הכל אסור. וכל שני מינים המעורבין בין כלים או אוכלין אפילו שניהם אוכלין ואין כאן פסולת כלל כגון ב' מיני דגים ואפילו במין אחד אלא שזה היה חי וזה מת אסור לברור

גם אב מלאכה פון דש — דרעשען. ד) געווייקטעס
זיעס טהאר מען ניט אויסדריקען. נור מיטין מויל
גן דיא אחרונים מתיר. אבער געפרעגעלטע זאכין,
אס האבין אין זיך אריינגעצויגען א סך שמאלץ אונ
גסט גליכען, מאג מען אפילו אין א כלי אויסדריקען
יל דאס הייסט דאך ניט קיין משקה. ה) ווען עס
עסט זיך אויס וויין אדער בוימעל טהאר מען ניט
זיפלעגען אויף דעם ארט קיין טוך, עס זאלל איין
עהען דיא אויסגעגאסענע משקה, אונ דאן אויס
יקען דיא טוך צוריק אין א כלי. ווען מען רעכענט
פילו צוריק אויסדריקען מוצאי שבת טהאר מען עס
יך ניט, טאמער פערגעסט מען אונ מען דריקט
בת אויס. אבער ווען עס פערגיעסט זיך בוימעל
דער וויין אויף א באנק למשל וואס דאן קאן מען
ם שוין ניט טרינקען דאן מאג מען אב ווישען מיט
טוך, אונ ווען מען דריקט אפילו אויס איז אויך ניטא
קיין איסור וויא באלד דס וואס דריקט זאך אויס גייט
אבוד. ו) שנעע אדער אייז טהאר מען ניט צוא
ריבען מיט דיא האנד, כדי עס זאלל פון זיי רינען
וואסער. אבער אין א גלאז וואסער מאג מען עס
ריינלעגען, ווארום דאן צו געהט עס פון זיך אליין.
אן מאג מען עס מיט די האנד אויך צו רייבען. מען
מאג אויך אויפגיעסען בוימל אויף א ווארמע שפייז, צום
טרינקען אדער צום וואשען זיך מאג מען איינברעכען
דיא אייז. אבער משתין זיין אין שנעע. דאס איז
גלייכער אז מען טהוט ניט:

הזורה 1) וועהען כדי דער ווינד זאלל צו טרייבען דעם
אבפאלל. וויא עס בעוואוסט דער שטייגער
וועהען איז איין אב מלאכה. אונ אלעם וואס אין דעם
גלייכען:

הבורר אויס קלויבען. א) ווען דר אבפאל (די פסולת)
איז מעהר פון דיא עססענווארג טהאר מען
אין קיין פאלל ניט קלויבען, ניט דיא פסולת פון דיא
עססענווארג אונ ניט פערקעהרט. ווען די עססענווארג
איז אבער מעהר וויא די פסולת איז ארויס קלויבען
דיא פסולת טהאר מען ניט אין קיין אופן. אבער
ארויס קלויבען דיא עססענווארג פון דיא פסולת מאג
מען יע. אבער נור אין דעם פאלל, אז מען רעכענט
עס באלד עססען אונ אז מען קלויבט ניט אנדערש
מיטין האנד אונ ניט מיט א כלי. צוויא פערשידענע
מינים, סאי פון כלים, סאי פון עססענווארג ווען זייא
זיינען אפילו ביידע עססענווארג נאהר אן פסולת, ווי
צוויי מיני פיש למשל אדער ווען זיי זענען אפילו פון
איין מין, נור איינער איז אלעבדיגער, דער אנדערער

סין אחד מחביתו לבו ביום רק מה שרוצה לאכול באותה סעודה ויברור המין שרוצה לאכול ומניח המין שאינו רוצה לאכול עכשיו אבל להיפוך אסור דזה שאינו רוצה לאכול עכשיו מקרי פסולת וא"כ הוי בבורר פסולת מתוך האוכל. ולכן כשיש דגים לפניו ודג אחד היה חי ואחד מת ורוצה לאכול מן החי צריך לברור מה שרוצה לאכול אבל לא להיפך וכן כשבוררים עופות בסעודות גדולות להניח למנחה לא יברור רק מה שרוצה לאכול עכשיו ולא להיפך: ב) ולכן צריך ליזהר מאד כשמניחין לפניו מיני קטניות ויש בהם מתולעים או מעופשים דאסור לברור המתולעים והמעופשים אלא יברור הטובים ויניח הרעים. וכן כשבוררים שאלאטין מן העלים המעופשים צריך שיברור העלים הטובים אבל לא יברור העלים המעופשים דזה הוי פסולת. ומטעם זה צריכין ליזהר כשמערה קאווע מכלי לבו ביום ופשיטא לצורך מחר שלא לערות כל הצלול ויניח הקאווא השחוק לבד ומכ"ש ע"י כלי קטן שיש בו נקבים קטנים דזה אסור אפילו רוצה לשתותו לאלתר. וכן כשמערה שכר או השמרים צריך ליזהר בזה שלא לערות כל הצלול אלא

יניח מעט מן הצלול עם השמרים. וכן אסור לע
שומן מהמאכל דזה הוי פסולת מתוך אוכל א
שופך מן המרק עמו. ג) אסור לסנן שום דבר במס
אלא א"כ היה המשקה צלול רק שיש בו ק
קסמים דקים מותר לסנן בנפה משערות העשוים
(והוא שראוי לשתיית רוב בני אדם כך בלי סינון)
שצריך ליזהר שלא יניח המסננת על הכלי גבוה ט
דהוי כאהל אלא יאחזנו בידו דאז הוי שינוי א
ע"י בגד אסור משום מלבן או משום שמא יס
כודלקטן במלאכת מלבן. ומשקה שיש בו תול
בשעת הדחק מותר לשתות ע"י מפה דלא שייך בו
ומשמר בשעת שתיה וגם מלבן לא שייך בזה במ
סודר שיש בפיו ומ"מ נ"ל דלא ישתה ע"י בית
כתונת שלו שקרוב הדבר שיבוא לסחוט מתו
שמצטער בכך: ד) ואם נפל זבוב או שאר ד
במשקה או אוכל לא יקח הפסולת לבד דהוי בו
רק יקח עם מעט משקה: ה) אסור ליקח השמעטע
מן החלב אא"כ באופן שישאר עוד סמעטענע
המי חלב שקורין סיראוועטקע ודוקא מה שצריך לאכ
באותה שבת אבל לצורך חול אסור. ואם חושש של

א מודטער. דאן מאג מען ארויס נעהמען נור דעם פיש וואס מען וויל עססען גלייך. אבער פערקעהרט ארויסנעהמען דעם. וואס מען וויל ניט עססען באלד, דאס טהאר מען ניט. ווייל דאס איז גלייך. וויא מען קלויבט ארויס דיא פסולת פון דיא עססענוואַרג (דאס וואס מען האט ניט בדעה צו עססען באלד, איז גלייך וויא די פסולת) אזוי דארף מען זיך נוהג זיין מיט פיש אונ אזוי מיט עופות אויף א גרויסע סעודה. למשל. מען מוז ארויסנעהמען נור דיא וואס מען האט בדעה צוא עסען גלייך. 2) דעריבער דארף מען זיך אויך היטן אז מען עסט שבת ארבעס ארויס צוא קלויבען דיא שטע פון די ווארעמדיגע אונ ניט פערקעהרט. אז מען גיסט קאווע פון א קאנדיל צו טרינקען אין דעם זעלבען טאג. בפרט אויף מארגען דארף מען אויך זעהען ניט ארויסגיסען דיא קלארע אין גאנצען אונ נור לאזען דיא געדיכטע. בפרט אז מען גיעסט דיא קאווע דורך א זייער (וואס דאן טהאר מען ניט ווען מען וויל אפילו גלייך טרינקען) וויא דען? מען מוז לאזען מיט דיא געדינטע אביסעל קלארע אויך. אזוי דארף מען זיך מיט ביער אויך נוהג זיין — מען מוז לאזען א ביסעל ביער מיט די הייוען. אראב נעמען שמאלץ פון איין

עססענווארג (פון אזוי טהאר מען אויך ניט, סיידען
מען זאלל צוא גלייך א ביסעל זופ אויך אראב נעמען
3) אבי זייען א ריינע משקה, אין וועלכע עס געפינט
זיך עטוואס דינע שפענדליך אונ רעסט גלייכע
דאס איז. וואס מענשען קאנען דאס טרינקען מאג מ
אבער נור מיט אזופ אדער א לייקע. אבער מיט א טו
טהאר מען ניט. אונ די זופ מוז מען אויך האלטען אי
האנד אונ איבער הויפט ניט אוועק לייגען אויף דע
כלי. א מפה דיא הויך. א משקה וואס האט אין די
ווערים מעג מען טרינקען דורך א טוך. פאר א נ
פון רעכט וועגען שיינט אונז דורך דעם העמד ארבע
טהאר מען ניט טרינקען. טאמער דריקט מען גיכהט
אויס. אונ דס טהאר מען דאך ניט. ד) אז עס פאלט
אריין א פליעג אין א זופ אדער. אין א געטראנ
טהאר מען די פליעג אליין ניט ארויסנעהמען. סיידען
מיט א ביסעל זופ אדער משקה צוא זאמען. ה) כ
טהאר ניט אראב נעמען דיא סמעטענע פון דיא זוי
מילך היידען עס זאל בלייבען אביסעל סמעטענע אי
קריגעל. אונ דאס נור אויף צוא עסען דעם זעלבע
שבת. אבער אויף אין מיטטען וואך טהאר מען ניט
ווען עס האלט ביי א שאדען האבען דורך דעם

אין

...מפיד מותר ע"י אינו יהודי: ו) אסור להעמיד כלי ...ם חלב במקום חם כדי לעשות גבינה או חמאה או ...יתן דבר בחלב כדי שיעמוד שהרי זה בורר: ז) אסור ...קלוף שומים ולהתכו ולהניחו ע"ג רגלים שקורין ...יסנאגע או לשאר עופות לצורך סעודה מנחה ...הקולף שומים או בצלים וכן אגוזים ושקדים מקליפתן ...קשה חייב משום בורר אם אינו לצורך אותה סעודה ...אם הם חמים כ"כ שהיד סולדת בו בלא"ה אסור ...שום מבשל: ח) קמח של מצות שמעורב בו ...תיכה שקורין פארפיל אסור לברור רק מה שצריך לאותה סעודה ויברור מה שרוצה לאכול:

...טוחן א) כל המוחן סמנים או תבלין או כל דבר שדרכו לכתוש כגון עץ נרקב לעשות ממנו ...לתער או צרור עפר חייב לפיכך הנצרך לפלפלין ...תוקים ישחוק בקתא דסכין על השולחן או על ידי ...ערה וכחמה וכן מלח אסור לשחוק במכתשת אלא ...יד של סכין או על ידי כף או קערה ואסור לפרור ...בינה על ריב איזען: ב) אסור לחתוך פירות או ירקות ...ן דק וכן מהראוי ליזהר שלא לחתוך הבצלים דק

דק מאד רק קצת גדולות ומ זה לא יעשה אלא סמוך לסעודה מה שהוא צריך לאותה סעודה אבל מותר לפרר לחם אפילו דק דק דאין מחינה אחר מחינה ומ"מ גם בזה יותר לעשות דוקא סמוך לסעודה ורק מה ישצריך לאותה סעודה: ג) כשיש מעט טיט בבגדו או צואה והוא יבש אסור לשפשפו או לגררו בצפורן דהוי מוחן אבל כשהוא לח מותר לשפשפו מבפנים ואם הבגד שחור אף זה אסור אם מקפיד כמו שנכתוב בדין מלבן:

המרקד אסור לרקד שום דבר אפילו אין בו שום פסולת. ולכן הנותנין מספוא לסוסים ונותנין השבולת שועל בכברה צריכין ליזהר שלא ינענעו הכברה אבל מה שנופל בדרך הליכתו אין לחוש כיון שאינו מכוין לכך:

הלש. לא לישת קמח בלבד נקרא לישה אלא כל דבר שדרכו לחברו ע"י משקין נקרא לישה וצריך ליזהר שלא יתן מים או שאר משקין על שום דבר כגון מורסן או אפר או עפר בין אם הוא דבר שדרכו לגבל ופשיטא דבר שאינו בר גיבול די"א

...ן א פאכט לְמשל מאג מען לאזען דורך א נכרי ארויב ...מין. ו) מען טהאר שבת ניט שטעלען א כלי מיט ...לך אין א װארמען ארט צו מאכין קעז אדער פוטער. ...ן טהאר ניט אב שיילען קנאבעל אדער ציבעלע ...ן צו שניידען אויף שטיקליך אריינצולעגען אין דיא ...בנאנע אונ דערגלייכען. סיידען אויף צו עסען עס ...לד אונ אזוי איז דער דין מיט ניס אונ מאנדלין ...: נאך אזעלכע פירות װאס האבין קוקעס. ז) מצה ...נהל װאס איז צומישט מיט פארפעליך מעג מען איינע ...ן דיא אנדערע ארויסקלויבען נור אזויפיעל. װיא פיעל ...ן בארף גלייך עסען אונ ארויסקלויבען מאג מען װיא ...ר האבין שוין אויבען געזאגט נאר דס װס מען בארף ...ען װען מען בארף צלזוי דיא מעהל מאג מען נור ...ים נעמין דיא מעהל פון דיא פארפעליך אונ ניט פערקעהרט:

...טוחן מאהלען. מען טהאר קיין זאך ניט מאהלען אדער שטויסען. אדער צוא רייבען אפילו ...ן פולטע שטיקל האלץ אויף פולװער. אפילו א שטיקעל ...ד. פעפער אדער זאלץ װאס מען האט נייטהיג צום ...ען טהאר מען דעריבער ניט צוא שטויסען אין ...שטויסעל. סיידען מיט א מעסער מיט א קאפפעל ...ער א שיסקעל. מען טהאר ניט צורייבען קיין קעז

אן א ריבאייזען פירות אדער געמיזע װקארטאפעל. מעהרען אונ אזוי װייטער) טאהר מען ניט צושניידען אויף גאנץ קליינע שטיקעליך. אויך בארף מען זעהר ניט צוא שניידען ציבעלע אויף גאנץ קליינע שטיקליך. אונ אויף גראססערע שטיקליך מאג מען סיידען פאר'ן עסען ב'ווירט. באנעגען מאג מען צופיטצלען אבער אויך מעהר ניט װיא אויפען באלדיגען עססען). מען טהאר ניט אבצרייבען פון א בגד א שטיקל פערטריקענטע לייהם אדער אנדערע שמוץ, אבער פייכטע מאג מען אבריבען פון אינװייניג. פון א שװארצען בגד טהאר מען פייכטע אויך ניט אבריבען:

המרקד זיפען. מען טהאר ניט זיפען אפילו א זאך װאס האט קיין פסולת ניט. דעריבער בארף מען זיך היטען, געבענדיג א פערד עססען, דהיינו אין א זיפ ניט צושאקלען די זיפ. װאס עס פאלט ארויס ניט װילענדיג, דאס מאכט ניט אויס:

הלש קנעטען. קנעטען הייסט ניט נור קנעטען מעהל. יעדע זאך װאס װערט פעראייניגט צו זאמען. װען מען גיסט אויף דעם ארויף װאסער אדער איין אנדער געטראנק, הייסט עס, קנעטען". דעריבער טהאר מען ניט גיסען װאסער אדער איין אנדער פליסיגקייט (נוזלים) איבער קלייען ערד לעהם אונ דערגלייכען.

דתיכף כשנתן בו מים חייב משום לש ולכן אסור להשהין ע"ג טיט או עפר. וכן אסור ליתן מצה בהושה שקורין מצה מעהל במי דבש אלא ישנה ממה שעושה. ואם שכח בחול לשפוך החומץ לתוך החריין אסור לשפוך בשבת אלא שיתן החריין לתוך החומץ ולא יערב בכף אלא בידו או שינענע הכלי והנותן שומשמין וכיוצא בתוך המשקה שטבעם שמתדבקין זה בזה חייב משום לש ואסור ליתן מים לתוך המורסן אפילו כשצריך להאכיל לבהמה ואפילו נתן מים מע"ש אסור לגבל כמבואר לקמן בדין שביתת בהמתו:

האופה א) האופה או המבשל בין על גבי האש או על דבר שנתחמם מן האש חייב ואפילו דברים הנאכלין חיין כגון פירות וחלב. והמתיך שעוה וחלב וזפת וכיוצא בהן או אחד ממיני מתכות עד ששפך אותם כמים וכן כלי של טיט שנתנה בתנור ליבש והנותן חתיכת עץ בתנור או ע"ג כדי שתזוב ממנו לחלוחית חייב משום מבשל זה הכלל בין שריפה דבר קשה או שהקשה דבר רך חייב משום מבשל.

ולכן צריך ליזהר שלא להניח תפוחים או חלב וכיו"ב בו אע"פ שראוי לאכלן חיין על התנור חם ש... להתבשל שם אע"פ שאין אש בתוכו ואפילו ד... שכבר נתבשל רק שנצטנן לגמרי ואם הניח א... שהוסק התנור י"א דחייב דס"ל יש בישול אחר ביש... ואפילו קודם שהוסק אסור: ב) אסור להעמיד ד... צונן במקום שאם יעמוד זמן ארוך תהיה היד סולד... בו אפילו אין כונתו רק להפיג צנתו. ולפיכך אם... להעמיד כלי עם שכר או שאר משקה בכלי שבהנ... בית החורף שקורין באנע ואפילו להפיג צנתו וכ... לצורך תולי קצת מותר להניח בקאכעל דבר שנתבש... כבר ונצטנן ע"י דבר המפסיק כדי שתפוג צנתו ... שיהא נזהר שיעמוד שם עד שתפוג צנתו דשמא יש... ויתבשל אבל מים ודבר שלא נתבשל אסור אפי... בכה"ג אבל מותר להעמיד אפילו מים או קדרה ע... רוטב אע"פ שנקרש השומן ואפילו מים שנקרש ונעש... קרח נגד החמה או בקאכעל במקום שאינו יכ... להיות חם כ"כ שהיד סולדת בו כדי שיחם השו... והקרח: ג) אסור ליתן שום דבר מאכל כגון בצל...

אויך טהאר מען אויף דעם ניט משתין זיין. מען טהאר ניט אריינלעגען מצה מעהל אין מעד. ווען מען האט פערגעסען ארויפגיסען עסיג אויף דיא חריין ערב שבת, טהאר מען עס שבת ניט טהאן. נייערט מען זאלל אריינלעגען דיא חריין אין דיא עססיג אונ אויס מישען עס מיט'ן האנד. ניט מיט אלעפפעל: אדער מיט דער גאנצער כלי גופא. מען טהאר ניט אריין שטעגען מאהן אונ דעה גלייכען אין א געטראנק, ווייל דאן ווערט פערבונדען צוא זאממען אונ עס איז גלייך ווי מען קנעט. אויך טהאר מען ניט אריינגיעסען וואסער אין קלייען אפילו צוגעבין גלייך דיא בהמה. אונ ווען דיא וואסער איז נאך פרייטאג אריינגעגאסען געווארען. טהאר מען עס ניט אויסמישען:

המבשל קאכען. האופה — באקין. א) באקען אדער קאכען אויף פייער אדער אויף אזאך וואס איז אנגעווארמט געווארען דורך פייער. טהאר מען ניט. אפילו אזעלכע זאכין וואס מען קען עסען ניט גיבאקענע הייט. וויא פירות אדער מילך צוא לאזען וואקס אדער חלב פעך אונ דערגלייכען צולאזען אללע ארטען מעטאל אריינלעגען אין אויבען א לעהמענע כלי אדער א האלץ צום טריקענען. איז חייב מחמת דיא מלאכה פון קאכען. סיט איין ווארט: נייערט מאכין

א הארטע זאך אונ הארט מאכען א ווייכע זאך דו... פייער אדער ווארימקייט איז אלס אין כלל פון ד... מלאכת מבשל. אפילו דיא געקאכטע זאך וואס הא... זיך אבגעקיהלט אין גאנצען טאר מען ניט אן זיריג... ב) מען טהאר ניט אוועק שטעללען א קאללטע ז... אויף אזא ארט וואס אז עס וועט דארטען שטע... א לאנגע צייט. וועט מען דיא האנד — ניט קענ... האלטען אין דעם מחמת היץ ווען מען מיינט אפ... נור דיא קעלט זאלל ארויס. צוא ליעב א תולה אפ... עטוואס ניט קיין מכוון כאג מען אריינשטעללין א... קאכלע ווען א געקאכטע זאך וואס האט זיך אבגיקיהלט... כדי עס זאלל ארויס דיא קעלט נור מען דארף זעה... ארויס נעהמען גלייך וויא דיא קעלט געהט ארויס, ע... זאלל ניט אנהייבען צוא קאכען. אבער וואסער א... איבערהויפט ניט קיין געקאכטע זאך טהאר מען ני... אבער אויף אזא ארט אין קאכלע אויבען וואו עס א... ניט אזוי הייס מען זאל דארטען קאנגען פערברענ... דיא האנד אדער אנטקעגען זון. מאג מען אק... שטעללען: אפילו וואסער איז בפרט שמאלץ א... דעסט גלייכען כדי עס זאלל צוא געהען אונ ע... ווארימער. ג) גלייך פון הייסען טאפ אדער קיין ... מען ניט ארויפגיסען אויף איין עססענווארג, ו...

ע שום משקה ולערות עליו מכלי ראשון דעירוי מבשל כדי קליפה וכן אסור לטוח תרנגולת חמה בשומים כל זמן שהיד סולדת בו: ד) ואסור להדיח גו לשרות אפילו במים צוננים דבר שאי אפשר לאכול כלל בלי הדחה או בלי שריה. אבל הערינג מותר להדיחם במים צוננים דוקא שראוי עכ"פ לאכלם בלא הדחה: ה) וראוי להחמיר שלא להחזיר המולייתא שקורין קוגיל לאחר אכילה או שאר מאכלים לתנור שטמנו בו אע"ג שהתנור כבר נצטנן קצת אם לא כשהן חמים עדיין אבל המאכלים שלא היה בתנור בשבת כגון דגים ובשר צלי ומבושל אסור להניחם בתנור אפילו כשהם חמים דדומה לנותן בתחלה בתנור: ו) נוהגין היתר שהנכרי מניח דבר שנתבשל כבר ונצטנן לגמרי לתוך הקאבעל קודם שהוסק התנור אבל לאחר שהוסק התנור אסור אפילו ע"י נכרי: ז) אע"ג דיש אומרים דאין בישול אחר בישול ואין אפיה אחר אפיה ולכן מותר ליתן חתיכה פת בקאבעל ליבש כיון שכבר נאפה אבל לכו"ע יש בישול אחר אפיה ולכן אסור ליתן פירורי פת לתוך הקדרה שיש בו רוטב אם עדיין הם שהיד סולדת בו ויש אוסרין ליתן אפילו בקערה אם עדיין הרוטב חם כל כך שהיד סולדת בו וכן יש צלי אחר בישול או בישול אחר צלי ולכן אסור ליתן בשר מבושל בלי רוטב בתוך הקאבעל שהרי שם יהיה נעשה צלי וכן אסור ליתן בשר צלי בתוך רוטב שהיד סולדת בו דהוי בישול אחר צלי. ולכו"ע בדבר יבש לא שייך בו בישול ולכן מותר להניח בשר מבושל צונן לתוך רוטב שהיד סולדת בו וכן צלי יבש מותר להניח אפילו במקום שיחם כ"כ שהיד סולדת בו: ח) אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל ולכן אסור להטמין בשבת אפילו בכרים וכסתות ודוקא כשהמאכל עדיין בקדירה שנתבשל בה אבל אם פינו לקדירה אחרת מותר:

הגוזז. הגוזז צמר או שער מהבהמה אפילו לאחר שהופשט העור חייב וכן התולש נוצה מן העוף חייב דכל זה הוי גוזז ממש אבל לתלוש שער מבהמה בין חיה בין מתה איסורו מדרבנן ולכן צריך ליזהר כשיש כנים או שאר דבר הנדבק בשערות העורות כשיקחם שלא יתלוש השערות וכן אסור לקוץ צפרניו או שערו ואפילו לתלוש בידו או בשיני.

ויבעלע, למשל אדער אויף א געטראנק, אויך טהאר מען ניט ארום לעגען א זודיגע היצן מיט קנאבעל: ד) א זאך וואס מען קען ניט עססען ניט אויס געשווענקט, אדער ניט געווייקטעטהייט מהאר מען ניט אויס שווענקען אונ ניט אויס ווייקען אפילו מיט קאלטע וואסער. אבער הערינג מאג מען אב שווענקען מיט קאלטע וואסער. ה) דעם קוגעל אונ אנדערי עססענס וואס מען האט ניט לאנג ארויס גענומען פון אויבען (תנור) אזא הימע איז גלייכער מען זאלל ניט צוריק אריין שטעללען אין אויבען חאטש די אויבען האט זיך שוין אביסעל אב געקיהלט. סיידען אז דיא עססענס זענען נאך גאנץ ווארים. אזעלכע עססענס. וואס זענען אין אויבען גאר ניט געשטאנען אין דעם טאג. טהאר מען נאטירליך געוויס ניט אריינשטעללען אין אויבען. ו) איידער דיא אויבען איז געהייצט געווארען איז מען זיך מתיר לאזען דורך א נכרי אריינשטעללען אין קאבעל. דיא געקאכטע עססענס וואס זענין אבגעקיהלט געווארען. אבער נאך דעם ווי דער אויבען איז שוין איינגעהייצט געווארען טהאר מען ניט. ז) מען מאג אריינלעגען א שטיקעל ברוידט אין אויבען צוא טריקענען. אבער אין א טאפּ מיט זודיגע זופּ אדער וואסער טהאר מען קיין ברעקליך ברוידט (אדער חלה) אריינלעגען. עס איז א סברא, אז מען טהאר אפילו אין א שיסעל מיט זודיגע זופּ אויך ניט אריינלעגען קיין ברעקליך ברוידט (אדער חלה). געקאכטע פלייש אהן זופּ טהאר מען ניט אריינשטעללין אין קאבעל. ווארום דאן וועט עס הייסען בראטען אום שבת. אויך טהאר מען ניט געבראטענע פלייש אריינלעגען אין זודיגע זופּ. ווייל דאן וועט עס הייסען קאכען אום שבת. געקאכטע פלייש מאג מען אריינלעגען אין זודיגע זופּ. א טרוקענע בראטען מאג מען אויך אוועק לעגען אפילו אין א גאנץ הייסען ארט. ח) אוועק שטעללען ווארים עססען אונטער א קישען, טהאר מען ניט אום שבת, סיידען אז דאס עססען איז אויס געליידיגט געווארען אין איין אנדער כלי (פון דעם טאפּ אין וועלכען עס האט זיך געקאכט):

הגוזז שערען וואל פון א שאפס אדער האר פון איין אנדער מין בהמה. אפילו נאך דעם וויא דיא פעל איז אראב געצויגען. טהאר מען ניט. אויך טהאר מען ניט ארויס רייסען א פעדער פון איין עוף, אבער ארויס רייסען פון א בהמה אדער א חיה. דאס איז נור איין איסור מדרבנן. מען טהאר ניט אב שניידען

ואם נטלו בבלי חייב. וכן חתיכת עור המדולדלת מבשרו אסור לתלוש ופשיטא דאסור לסרוק ראשו בכסרק או אפילו עם בארשט דודאי תולש שער:

המלבן א) המלבן וכן המכבס בגד מאיזה מין שיהיה זהו ליבונו ולא מיבעיא אם מכבסו דהיינו שמשפשף צד זה בזה כדרך המכבס אלא אפילו רק שנתן מים על גבי בגד נקרא כיבוס ואם היה עליו לכלוך ונתן עליו מים חייב לכו"ע ואפילו לא היה עליו שום דבר מ"מ אסור ולכן תינוק שהשתין מים בשבת ע"ג בגד אסור ליתן עליו מים בין שהבגד של צמר או של פשתן: ב) כשנשפך מים על שולחן או ספסל אסור לקנחו בדבר שמקפיד עליו דגזרינן שמא יסחוט המים ממנו כיון שמקפיד עליו ואסור משום מלבן וכן כשנתלחלח ידיו לא יקנח בדבר שמקפיד עליו שמא יבוא לכבס המפה אבל כשנשפך יין או שכר מותר לקנח דבשאר משקין לא שייך מלבן שאין הבגד מתלבן ע"ז אלא דסחיטת שאר משקין אסור משום דש כדלעיל במלאכת דש ולכן אם המשקה הולך לאיבוד מותר ודין סינון משקה שיש בו הולעים מבואר לעיל במלאכת בורר: ג) אסור לנער בגד שנשרו במים או שירדו עליו גשמים ואפילו במלפח אסור שמא יסחוט וגם אסור לשוטחם ולתלותם כד שיתנגבו משום חשד שיאמרו שכבס בשבת ואפי' בחדרי חדרים אסור אבל בגד שמלפפין בו תינוק אם יש עליהם נ"כ צואה או שלא נשרה כ, הבגו בהשתנה אם אין לו אחרים מותר דניכר הדבר ש... כיבס ובלבד שלא ישטחם נגד תנור במקום שהיו סולדת בו דאסור משום בישול: ד) המנער בגד חדש שחור מן השלג שנפל עליו או גשמים שירדו עלי חייב. ולפי שאין אנו יודעים עד מתי נקרא חדש לכן כולם אסורים. וכן אסור לנער מן אבק ועפר שנפל עליו ויש להחמיר שלא להסיר נוצות מן בגד ופשיטא דע"י בארשט או מיטאלקע דאסור: ה) בעור לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו ולכן אם יש עליו טינופת מותר ליתן עליו מים אבל אסור לכבסו דהיינו כדרך כיבוס דעכ"פ שייך בו כיבוס: ו) מותר לטבול א"ע בשבת ובלבד שיזהר שלא יסחט השערות:

המנפץ דהיינו שסורק במסרק צמר או פשתים או כמו שמנפצין הצמר לעשות ממנו לכרין שקורין קאפלושין או פילשצין או כמו שעושין הסופרים

די איינענע נאגעל אויך אב בייסען די איינענע האר נור דא איז דא איין אונטער שייד: מיטין האנד איז מען דער מיט עובר איין איסור מדרבנן דאנגענען מיט א כלי, מיט א שערער אדער א מעסער למשל איז פערבאטען מן התורה. א שטיקעל הויט וואס האנגט א ראב טהאר מען ניט אבבייסן, קאמען זיך, מיט א קאם אדער מיט א בארשט טהאר מען געוויס ניט:

המלבן ווייס מאכין. א) וואשען הייסט אפילו נור ארויף גיעסען וואסער אויף א טוך. ווער רעדט אז דיא טוך איז שמוציג. אז א קינד איז משתין אויף א טוך טהאר מען דארום ניט ארויף גיעסען אויף איהר וואסער סאי זיא איז פון וואלל סאי פון בוימוואלל. ב) אז עס פארגיעסט זיך וואסער אויף א טיש אדער אויף א באנק, טהאר מען דעם ארט ניש אב ווישען מיט א זא טוך אדער א בגד וואס מען וואלט זייא וועללען האלטען ריין טאמער וועט מען פערגעסען און אויס דריקען עס. שמוציגע האנד טהאר מען דעריבער אויך ניט אבווישען אן א ריינע טוך. העט געאסקעגע ניין אדער ביער מאג מען אב ווישען אבער נור אין דעם אופן אז דיא משקה ווערט איבער געפיהרט אונ ניט ברויכבאר. ג) א קלייד וואס איז גענייקט געווען אין וואסער אדער דורך גענעצט פון רעגען טהאר מען ניט אויסטרעסלען אפילו ארום טראגען אויך ניט, אין טהאר מען זייא ניט אויס האנגען אדער אויסשפרייטען צום טריקענען אבער ווינדעלאך אונ דעסט גלייכען קינדערשע קליידער, ווען זייא זענין זעהער שמוטציג מאג מען פאר א נויטה אויס האנגען צום טריקענען. פאר א זודיגער אויבען טהאר מען ניט אזעלכע נאכען אויך ניט אויסהאנגען. ד) א שווארצען בגד וואס איז בעדעקט מיט שנעע אדער בעגאסען מיט רעגען טהר מען ניט אבטרעסלען פון שנע אדער פון רעגען, אוים קלאפען א בגד פון שטויב אדער פון ערד אונ דעסט גלייכען טהאר מען אויך ניט. מען בארף זיך מחמיר זיין ניט אראב צו נעהמען פעדערין פון א בגד מיט א בארשט אונ דערגלייכען טהאר מען געוויס ניט. ה) אויף שמוציגער פעלל מאג מען ארויפגיעסען וואסער אונ איז ניט גלייך צו א טוך (סימן א) וואס נור מיטין ארויפגיטען וואסער הייסט וואשען. אבער וואשען עס טהר מען ניט. ו) מען מאג זיך טובל זיין אום שבת, אבער די האר דארף מען זעהען ניט אויס דריקען פון דיא וואסער:

המנפץ בארשטען וואלל אדער פלאקס אונ דערגלייכען פערפערטיגען די פילצשטאף (פון וועלכע עס ווערען

ובמין על הנדים עד שיהיו ראוים לטוות אותם:
ובע בצבע המתקיים חייב ואם אינו מתקיים אסור מדרבנן ולכן יש ליזהר כשידיו צבועות מפירות
כל כגון קארשין וכיוצא בו שלא יקנח בבגד מפני
ובעו אם אפשר בכך וכן אם יצא דם מחוטמו או
תך אצבעו ויצא ממנו דם יש ליזהר אם אפשר
א יקנח בבגד לבן או אדום ודוקא בדבר שדרכו
בוע אסור אבל באוכלים לא שייך כלל צביעה:
וה מכל דבר הנטוה לא שנא שטוה בידים כמו שטוין הנשים בידים על שפינדעל לא שנא
וה על שפין רעדיל או אפילו אם לוקח החוטין
ור אותם שקורין איין גידרייט וכן העושה לברין
רין קאפלושין או פילשצין כ"ז מקרי טוה וחייב
ישה שום תיקון באריגה חייב משום המסך או משום שתי בתי נירין:
אורג בין בבגד או בקנים או שעושין פענסטערלאך מהתיכת עץ כמו שעושין לסכך עליו או
וערות או בכל דבר חייב וה"ה הקולע ב' חוטין או שתי שערות דזה מקרי אריגה ואסור לקלוע שערות הראש או להתיר קליעתן כדלקמן במלאכת בונה:
הפוצע שתי חוטין דהיינו שמפריד השתי מעל הערב או הערב מעל השתי חייב וצריכין רופאי ישראל ליזהר כשצריכין חוטין מפורדין ליתן על המכה שקורין קטיטין שאסור להפרידם מן הבגד בשבת:
הקושר והמתיר א) כשקושרין שני דברים ביחד בקשר אחד לא נקרא קשר שהרי אינו מתקיים בכך עד שיקשור שני קשרים אבל בצד אחד אף בקשר אחד מתקיים ולכן אסור לעשות קשר בראש אחד של חוט או פאטשיילע ובבל דבר וביוה"כ יש עושין קשר בפאטשיילע ושופך עליה שפיריטוס להריח ונמצא עושה מלאכה וכל קשר שדרך לקשור ולהתיר בכל יום הרי זה מותר. וכל קשר שדרך לפעמים לימלך ואינו מתירו בכל יום אעפ"י שמתחלה היתה כונתו להתירו באותו יום אסור לקשור ולהתיר ולכן הכתונת שדרכו להחליף משבת לשבת אסור לקשור ולהתיר אלא יעשה עניבה ואם אין דרך לקשור

רען געמאכט ווינטער קאפעלושען אונ דער גלייכען)
מאכען דיא אדרען פון א בהמה כדי מען זאלל
נען מיט זיי נאהען די סופרים טרגען — דאס אלץ
דיא מלאכה פון מנפץ טאר מען ניט טהאן אום שבת:
ורע פארבען מיט אזא פארב וואס האלט זיך טהאר מען ניט אום שבת מן התורה. מיט אזא פארב
רער וואס האלט זיך ניט. טהאר מען אויך ניט
ער נור מדרבנן דעריבער דארף מען זיך היטען ניט
וישען דיא האנד וואס זענין רויט פון קארשען
ער פון בלוט. אן א ווייסען אדער א רויטען בגד
ם וועט רויטער ווערען צוועי אן איין עסענוואהרגען
ם זיי איז דאך ניט דער שטייגער צו פארבען מאג מען יע אבווישען:
ורה שפינען צו מיט די האנד צו מיט א שפינדעל צו מיט א שפינרעדיל. איינדרייען פעדים אונ
מט גלייכען אדער צוא רעכט מאכען די פילצש פון
פעלושין אונ דאס גלייכען איז אלס אין די מלאכה
טוה פערריכטען געוועבעכטס טהאר מען אויך ניט:
ורג וועבען טוך אדער האר אונ דעסט גלייכען פלעכטען ריטער מאכען פענסטערליך פון קין
צודעקען א כלי. דאס אליין טהאר מען ניט. וועבען אפילו צונויפלעכטען צוויי פעדים אדער צוויא האר. אויפפלעכטען דיא קאפהאר (מאכין צעפ) אדער פארנאנדער פלעכטען. הפוצע אב טיילין צוויי פעדים אין די וועבעכץ די לאנגע פון די ברייטע אדר ארויסציהען איין איינגעוואבענע פאדים פון א טוך טהאר מען ניט אום שבת. פעלדשערס דארפען דארום זעהען ניט ארויס ציהען אום שבת איינגעוואבענע פאדים אויך קנויטען צו א וואונד צו לעגען:
הקושר והמתיר פערבינדען אונ אבבינדען. א) פערבינדען צוויי זאכען מאג מען נור מיט איין מאל ווייל דאן האלט עס זיך ניט פעסט. אבער א קניפיל מיט צוויי מאל וויא געוויינליך טהאר מען ניט. אבער אויף איין זאך האלט זיך איין קניפעל מיט איין מאל אויך. דעריבער טהאר מען ניט מאכין א קניפעל אויף א ברעג פאדים אדער א טיכעל אונ דעסט גלייכען. אזא קניפעל ווידער וואס מען פערבינדט אונ בינדט אב יעדען טאג מאג מען מאכען. אזא קניפעל וואס מען בינט געוואהנליך ניט אב, אב צוא בינדען יעדען טאג טהאר מען ניט מאכין. ווען מען האט אפילו א כונה, אבצובינדען איהם דעם זעלבען טאג דעריבער טהאר מען א העמד וואס מען בייט געוואהנליך אום אללע שבת. ניט פערבינדען אונ אב בינדען נור א שלייף מאג מען מאכין ווען זיין שטייגער איז מאכען א שלויף נור מאכענדיג דעם שלייף האט

אותו רק לעשות עניבה ובלא כונה נקשר מותר להתירו: ב) וכלים שקושרין את פיהם במשיחה מותר להתירן או לחתכן בסכין ולכן מותר לחתוך החוטין כדי לפתוח בוטעלקע עם משקין: ג) כל מיני אוכלין שקשרן מותר לנתק שכל זה דינו כעשוי להתיר בכל יום. וכן מותר לקשור ולהתיר בעשבים אבל עם עלי לולבין או קש אסור שדרכו להתקיים ומ"מ אף בכל דבר שמותר לקשור לא יעשה קשר אמיץ וחזק דהוי מעשה אומן: ד) אם נפסק החבל מן הדלי ששואבין בו מים יכול לקשור שם חגורה או פאטשיילע דבר שאינו מבטל בודאי דהוי כעשוי להתיר בכל יום: ה) הפותל חבלים חייב משום קושר וכן המפריד הפתיל חייב משום מתיר: ו) אם נשמטו רצועות מנעליו או בגדיו במקום שדרכן לעשות קשר בראשו אסור להחזירם ומכ"ש במנעלים חדשים או במכנסים דאסור להכניס רצועות לתוכן אפילו בלא קשר דגזרינן שמא יקשר וכן אפילו בישנים רק שהנקב צר ויש טורח להכניסו דאסור. וזוג של מנעלים התפורים יחד

אין להקל לחתכם בפני עם הארץ ודוקא לצורך הרבה

התופר א) התופר שתי תפירות דהיינו שתחב מח
עם חוט בבגד וחזר ותחב ונמצא שתי ראש
החוט מצד אחד וזה אינו מתקיים בלא קשר ולכ
בעינן שיקשור או אם תפר ג' תפירות אפילו בל
קשירה חייב: ב) המותח חוט של התפירה דהיינו רב
שדרכו לכפול בקמטים ע"י חוט ונתפרד קצת ומותן
החוט כדי לחברו ולהדקו חייב וצריך ליזהר בזה א
לא שנעשה מתחלה לכך ללבשו בענין זה: ג) מות
להחזיר מוכין שנופלים מכרים וכסתות אבל אס
ליתן אותם לכתחלה בכרים מפני שעושה כלי וע
דחיישינן שמא יתפור: ד) ואסור לדבק ניירים וכיוצ
באיזה דבר דהוי תופר:

הקורע א) אסור לקרוע שום דבר אפילו כשאי
מכוין לעשות כלי ומכ"ש דאסור לקרוע ניי
לקנח בו דהוי תקון כלי וכן אסור לקרוע עלין ב
הלולב אפילו ביו"ט ולקשור בו הלולב דהוי תקון מנ
שהרי בלא"ה לא יוכל לקשור בו: ב) אסור לקר

זיך פאר בינדען ניט ווילענדיג מאג מען אפבינדען.
ב) כלים וואס ווערין ארומגעבונדען מיט א שטריקעל
מאג מען אפבינדען. וואגאר צושניידען דאס שטריקעל
מיט א מעססער, מען מאג אויך צושניידען די פעדים
פון א פלעשיל מיט משקה. ג) מען מאג אפבינדען
אדער אפרייסען יעדען קניפעל וואס איז פערבונדען
אר ם אין עססענוואַרג וויל דאס איז געמאכט אויף אב
צוא בינדען אלע געוועהנליך. אויך מאג מען פער
בינדען אונ אפבינדען מיט גראז. אבער מיט בלעטטער
פון א לולב אדער מיט שטרויה טהאר מען ניט. מיט
דער זאך וואס מען מאג אפילו פערבינדען, טהאר
מען ניט מאכען קיין צוא פעסטען קניפעל. ד) אז עס
רייסט זיך אב דער שטריק פון עמער זאלל מען אנבינדען
א גארטעל אדער א טיכעל אונ דערגלייכען. ה) דרייען
אונ אבדרייען שטריק טהאר מען ניט. ו) אז עס
בינדען זיך אב אונ רוקען זיך ארויס די שנירליך פון
דיא שיך אדער פון א בגד אויף אזא ארט וואו עס
ווערט געוועהנליך געמאכט א קניפעל טהאר מען אפילו
פערבינדענדיג ניט אריינרוקען אונ פערבינדען. בפרט
נאך אין נייע שיך, דאן טהאר מען אפילו ניט פער
בינדענדיג ניט אריינרוקען צוריק דיא ארויסגערוקטע
שנירליך אין אלטע שיך ווען די לאכעלע איז קליין
טהאר מען אויך ניט צוריק אריינציהען דעם שנירעל.

א פאר צו זאממענע גענאהטע שיך טאר מען ניט פע
נאנדערשנייען בײדען אז מען האט זעהר נאטהיג:

התופר נאהען. נאהען צוויא נאהט דאס הייס
אריינשטעכען א נאדעלי מיט א פאדם ז
א טוך איינמאל אונ א צווייטען מאל, ביידע עק
פאדים זאללען אויסקומען פון איין זייט — וואס
האלט זיך דאך ניט אנדערס פיידען. אז מען מאכ
אויף איין עק א קניפעל — טהאר מען ניט. ווען מ
מאכט ניט קיין קניפעל. פאנגט זיך דער איסור
ערשט מיט דעם דריטען מאל אריינשטעללען די
נאדעל. ב) א ציהע טאהן פאדים אויף אזא א
אין א בגד, וואו עס איז געמאכט געווארען ווגדי
פאדים קנייטשען (פאלטען) אונ מען וויל א צי
טהאן די פאדים, כדי צוא פערפעסטיגען עס. דא
טהאר מען ניט. סידען ווען לכתחלה איז עס א
געמאכט געווארען אזוי אויף ציהען; ג) ארויסגעפאלל
פעדערן מאג מען צוריק אריינלעגען אין קיסען. דע
לכתחלה אנשטעקען א קיססען מיט פעדערן טהאר
ניט. ד) אנקלעבען און וואס פאפיער אונ דער גלי
טהאר מען ניט:

הקורע צערייססען. מען טהאר קיין זאך ג
צערייססען. הן ליינוואנד אדער אזא אנדע
שטאף. הן פאפיער. מען טהאר אויך ניט אפרייס

בלעטער

ריים הדבוקים ביותר שדבקום בכונה ונעשה לקיום
ל אם במקרה נתדבקו דפים בספר ע"י שעוה
יוצא בה מותר לפתחן: ג) כלי שקושרין פיו בחוטין
בבגד מותר לתתוך החוט ולקרוע הבגד מעליו
אם צריך לכך:

דה א) הצד דבר שדרכו לצוד כגון כל חיה ועוף
חייב ודבר שאין דרכו לצודו אסור מדרבנן
בן אסור לצוד זבובים או פרעושים אא"כ הם עוקצים
תו אזי מותר ליטלן בידו ולזורקן אבל לא יהרגם
ו שנכתוב לקמן בדין השוחט וכ"ש דאסור לצוד
בהמה וחיה וחתול ועופות שמרדו וברחו דבאלו
צדן חייב חטאת ואווזים ותרנגולים וכל בהמה
יה שגדלן בביתו והורגלו כבר בביתו ואפילו אם
אין יבואו מעצמם לביתו אם יצאו מביתו אסור
ודן ולתפסן בידים דעכ"פ הם מוקצים אבל מותר
מר לנכרי שיצוד אותם אם מתירא שמא יאבדו
ם התינוק צד אותם אין מוחין בידו וגם יש להתיר
מוד לפניו עד שיכנס לאיזה בית או לאיזה מקום

המשתמר אבל סוס וחתול שמרדו וכן אווזים ותרנגולים שקנה מחדש ולא הורגלו כבר בביתו לבוא מעצמם או שמרדו ואינם חוזרין עוד לביתו אף זה אסור. כללו של דבר אין חילוק בין אווזים לשאר בהמה וחיה ועוף אלא אם הורגלו כבר בביתו ובאים מעצמם לביתו מותר לעמוד בפניהם שיחזרו מסילא או לבית אחר אבל אם לא הורגלו עדיין בביתו אף זה אסור ומ"מ כיון שאינם שומעין להמורים יש להקל ע"י אינו יהודי דמ"מ אפילו כשיכנסו לבית אינו ניצוד שאינם נוחים להתפסם שם ובלבד שהאינו יהודי לא יצוד אותם בידים דזהו צידה מן התורה: ב) צפור שנכנס לבית דרך חלון אסור לסגור החלון אא"כ בזמן קור ואינו מתכוין כלל בשביל הצידה מותר כיון שאין בו צידה מדאורייתא עדיין שהרי אפילו בבית אין נוח להתפסו ולכן אם יצאה צפור מתוך הקן שלה שקורין שטייג לתוך הבית אע"פ שנכנסה מאליה לתוך הקן אסור לסגור הדלת של הקן שהרי היא צידה מדאורייתא. וכן תרנגולים ואווזים שלא הורגלו

לינטער פון א לולב. צו פערבינדען דעם לולב.
צווי פאפירען וואס מען האט זייא לכתחלה צו
מען געקלעבט מיט א בון אונ כדי זייא זאללען
האלטען. טהאר מען ניט אבבייסען איינעם פון
זייטען. ווען עס האבען זיך אבער צוויי בלאטער פון
ספר צופאלליג (במקרה) צוזאמענגעקלעבט. מיט
וקס אונ דערגלייכען. מאג מען זייא פערנאנדערייסען
ינאנדער פון צווייטען: ג) א כלי וואס ווערט פון אויבען
געבונדען מיט א טיכעל אדער מיט פאדים מאג מען
שנידען דיא פעדים אונ אבבייסען די טיכעל, ווען
מען הט נאטהיג צו אפפענען:

ידה פאנגען. (געהען אויף יאגט). א) פאנגען אזא
זאך, וואס עס איז דער שטייגער צו פאנגען
א א חיה, אדער א פויגעל, טהאר מען ניט. אבער
א זאך, וואס עס איז ניט דער שטייגער צו פאנגען,
א פליעגען למשל. איז פערבאטען נור מדרבנן,
דריבער טהאר מען ניט כאפען קיין פליעגען אונ דער
ייכען סיידען אז זיי בייסען אונ דאן מאג מען זייא
יך נור ארויס ווארפען, אבער ניט הארגענען,
בהמה אדער א חיה וויא א קאטץ למשל, אדער
עופות ווען זיי קאנען זיך ארויסגעריסען פון שטוב.
ן ווילען ניט גיין צוריק. טהר מען זיי ניט אנגעהמען
צוריק ברענגען פון שטוב. אבער אזעלכע חיות אונ

עופות. וואס זענין געוואהנט צו היטען דיא שטוב אונ אז זיי געהען ארויס. קעהרען זיי זיך געוואהנליך אליין אום. ווי א גאנז א הון א געוויינטע האטש מען טהאר זיי אויך ניט אנגעהמען אונ אריינברענגען אין שטוב. אבער א נכרי מאג מען עס הייסען טהאן. ווען מען האט מורא זייא זאללען ניט פערלארען געהען. א קינד דארף מען אויך ניט שטארען ווען ער נעהמט זיי אן. אויך מאג מען טרעטען נעבען זיי, ביז זיי געהען אריין אין שטוב אדער אין שטאלל. אבער א פערד אדער א קאטץ. וואס רייסען זיך ארויס אדער אפילו א גאנז אונ א הון. וועלכע מען האט ניט לאנג געקויפט אונ זענין נאך ניט צוגעוואהנט צום שטוב טהאר מען דאס אויך ניט. פון דעסט וועגען, באין בריחה קאן מען לאזען א נכרי אריינטרייבען זייא אין שטוב, אבער מיט די האנד אנגעהמען. דאס טהאר מען דורך א נכרי אויך ניט. ב) אז עס איז אריין אין א שטוב א פויגעל דורך א פענסטער. טהאר מען ניט צו מאכען די פענסטער צו דעם צוועק די פויגעל זאלל ניט קאנגען ארויס געהען, ווען א פויגעל איז ארויס פון איהר שטייגעל אונ האט זיך צוריקגעקעהרט אהין. טהאר מען דאן ניט צו מאכען די שטייגעל. אזעלכע הינער וואס זענין נאך ניט צו געוואהנט געווארען צום שטוב טהאר מען ניט אריינטרייבען אין הינער

שמאל

עדיין בביתו אסור להכניסם ללול שלהם ולסתום החור שלא יצאו שכל זה הוא צידה דאורייתא: ג) אסור להעמיד בשבת מצודה לצור העכברים: ד) הנוטל דג ממקום שצריך מצודה אפילו ממקום שכבר ניצוד בו חייב:

השוחט א) השוחט ובכלל זה ההורג איזה בעל חי שיהיה אפילו פרעוש או שפן חייב ולכן אסור למלול בידו הפרעוש אבל כנים מותר להרוג שאינו נקרא בריה שאינו פרה ורבה ודוקא כנים מראשו דשם אין דרך להיות פרעושים אבל המפלה בגדיו אסור להרוג אפילו כנים ששם שכיח אף פרעושים וגזרינן שמא יהרוג גם פרעושים. ובלילה שאינו יודע אם הוא פרעוש או כנה אסור למלול דשמא הוא פרעוש אלא יזרוק מעליו. ב) המוציא דם או עושה חבורה עד שנצרר הדם בבעל חי חייב משום שוחט דהיינו נטילת נשמה ולכן מי שחתך באצבעו וכיוצא בו אסור למצוץ הדם וכן אסור למצוץ הדם שבין השינים וכן אסור להניח צוק זאלב על מכה להוציא הדם וכן יזהר כשיצטרך להעמיד עלוקה שקורין איינלען פיוווקעם לחולה שאין בו סכנה שלא יעמיד רופא ישראל אלא ע"י א"י וכ"ש דאסור לישראל להקיז דם אם לא לחולה שיש בו סכנה ג) ובדג חי שהניחו בע"ש במים אסור לטל משם אפילו שאין צריך מצודה דתיכף כשינגש מכ קצת בין סנפיריו חייב משום נטילת נשמה דאע שיחזיר ויכניסנו למים לא יוכל לחיות עוד ואפ הוא בכלי גדול שיוכל לשמוט מידו אסור בלא משום צידה:

המפשיט העור מן הבשר חייב:

המולח והמעבד א) המולח והמעבד העור כאיזה ענין שדרך לעבדו אז חייב ולכן אסור לדרוס על העור ברגלו כדי שיתקשה או לרכך אותו בידיו כדרך שהרצענין עושין ואסור ליתן העור לבית הדריסה ופשיטא דאסור לרכך העור בשמן או בשאר דבר ולכן אסור למשוח מנעלין בשמן אפילו אין כונתו רק לצחצחו: ב) דבר שאינו אוכל גמור כגון חלב או שומן י"א דיש בו עבוד מן התורה והמולח חלב או שומן חייב אבל באוכלין גמורין לט"ע אין בו חיוב ומ"מ אין עושין מי מלח הרבה ליתן לתוך הנכבשים או כמו שדרך ליתן לתוך החמאה רק מה שצריך לאותה סעודה וכן בשר או דגים וביצים מבושלים וכיוצא בהם שאין המלח מועיל להם מותר

שְׁטַאלל (קַאטוּךְ) אוּנ צוּא מַאכֶען דִי לָאךְ זַיי זָאלּלֶען נִיט אַרוֹיס גֶעהֶען. ג) מֶען טְהָאר נִיט שְׁטֶעלֶען אַפַּאסְטֶקֶע פַאר מֵייז. ד) מֶען טְהָאר נִיט אַרוֹיס נֶעהֶעמֶען אַ פִישׁ פוּן דֶעם אָרט וָואס מֶען דַארף דָארְטֶען הָאבֶּען אַ נֶעטְץ, אֲפִילוּ פוּן דֶעם אָרט, וואוּ דֶער פִישׁ אִיז שׁוֹין גֶעפַאנגֶען גֶעוָוארֶען:

הַשּׁוֹחֵט שֶׁעכְטֶען. מֶען טְהָאר נִיט שַׁאכְטֶען (קוֹילֶען) אָדֶער הַרְגֶענֶען אַ חַיָּה, אֲפִילוּ אַ פְלוֹיה. אָבֶּער לַייז מָאג מֶען יָא הַרְגֶענֶען, אוּנ דָאס אוֹיךְ דַוְקָא פוּן קָאפּ אָבֶּער פוּן הֶעמְד אָדֶער פוּן אַ בֶּגֶד אִיז נִיט רֶעכְט טָאמֶער הַרְגֶעט עֶר אַ פְלוֹיה. אוּנ בַּייא נַאכְט אַז מֶען ווייס נִיט אוֹיבּ דָאס אִיז אַ פְלוֹיה אָדֶער אַ לוֹיז טְהָאר מֶען פוּן סָפֵק נִיט הַרְגֶענֶען. ב) לָאזֶען בְּלוּט אָדֶער מַאכֶען אַ וואוּנד בַּיי אַ חַיָּה טְהָאר מֶען נִיט שַׁבָּת. מֶען טְהָאר אוֹיךְ נִיט אוֹיס זַייגֶען דִי בְּלוּט פוּן אַיין אַיינְגֶעשְׁנִיטֶענֶעם פִינגֶער אָדֶער פוּן הַאלְזֶעם. אוֹיךְ טְהָאר מֶען נִיט צוּ לֶעגֶען אַ זַאלְבּ צוּא אַ וואוּנד. לָאזֶען שְׁטֶעלֶען פִּיאַוְוקֶעס נִיט קֵיין גֶעפֶאהְרְלִיכֶען חוֹלֶה דַארְף מֶען בֶּעסֶער דוּרְךְ אַ נָכְרִי. אַ גֶעווייסֶען פֶעלְדְשֶׁער. לָאזֶען בְּלוּט טְהָאר מֶען גֶעווִיס נִיט. סַיידֶען בַּיי אַ גֶעפֶערְלִיכֶען חוֹלֶה. ג) אַ לֶעבֶּעדִיגֶען פִישׁ, וָואס לִיעגְט פוּן פַאר שַׁבָּת אִין וַואסֶער טְהָאר מֶען נִיט אַרוֹיס נֶעהְמֶען פוּן דָארְט אֲפִילוּ אוֹיף אַ גַאנְץ קוּרְצֶע צַייט:

הַמַּפְשִׁיט אַרָאבּשִׁינְדֶען דִי הוֹיט פוּן לַייבּ טְהָאר מֶען נִיט אוּנ מֶען אִיז חַיָּב:

הַמּוֹלֵחַ וְהַמְעַבֵּד אַיינְזַאלְצֶען אוּנ אוֹיסאַרְבֵּייטֶען. מֶען טְהָאר נִיט אַיינְזַאלְצֶען אוּנ אוֹיס אַרְבֵּייטֶען אַ פֶעלל אָדֶער אוֹיסטְרֶעטֶען מִיט דִי פִיס. כְּדֵי עֶס זָאלל הַארְט ווֶערֶען. אָדֶער רֵייבֶּען מִיט דִיא הֶאנְד עֶס זָאלל ווייךְ ווֶערְדֶען, וִויא דִי שׁוּסְטֶער טְהוּעֶן. מִיט בּוֹימאֶייל אָדֶער מִיט אֵיין אַנְדֶער פֶעטְטֶס טְהָר מֶען דִי פֶעל גֶעווִיס נִיט ווייךְ מַאכֶען אוּנ מֶען אִיז חַיָּב אוֹיף דֶעם מַחֲמַת דִי מְלָאכָה פוּן מְעַבֵּד, דֶערוּם טְהָאר מֶען נִיט אוֹיס שְׁמִירֶען דִי שְׁטִיוועֶל מִיט בּוֹימאֶייל אוּנ דֶעסְט גְלַייכֶען ווֶען מֶען מֵיינְט אֲפִילוּ נוּר מַאכֶען זֵייא גְלַאנְצִין. ב) נִיט קֵיין אֶמֶתֶע עֶססֶענוַוארג וִוא לְמָשָׁל. חֵלֶב אָדֶער שְׁמַאלְץ אִיז אַ סְבָרָא. אַז מֶען טְהָאר נִיט זַאלְצֶען אוּם שַׁבָּת. אָבֶּער ווִירְקְלִיכֶע עֶססֶענווַארְג מָאג מֶען גֶעווִיס. פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען דַארְף מֶען נִיט אַיינְזַאלְצֶען מֶעהְר ווִיפִיעל מֶען דַארְף הָאבֶּען

מלחן לצורך אותה סעודה אבל לא לצורך סעודה
והרה: ג) אבל צנון וה"ה בצלים וקטניות ואוגערקעס
זהמלח מועיל להם אסור לפזר עליהם מלח רק
זיטבול כל חתיכה וחתיכה ויאכל וכ"ש דאסור לפזר
ולח על פולין וקטניות אפילו לאכלן לאלתר וכ"ש
אסור לכבוש כל מיני ירקות או פירות אפילו בלי
ולח רק במים לבד: ד) אסור למלוח בשר או דג
די שיקלוט המלח אפילו במקום הפסד: ה) אסור
הדיח בשר שלא נמלח ומתיירא שיעבור זמן ג' ימים
מ"ם ע"י נכרי מותר: ו) מותר לעשות מין טיבול
קורין מאזריע שעושין מחתיכות צנון ובצלים שכיון
נותנין לתוכו תיכף שמן וחומץ מחליש כח המלח:
אסור לשפוך שכר או יין לכלי שיש בו חומץ
די שגם הוא יתחמץ: כללו של דבר כל דבר
שהמלח מועיל אסור דדמי קצת לעבוד:

ממחק א) הממחק דהיינו המעביר שער או צמר
מעל העור עד שמחליק העור או המשפשף
אפילו בידו על העור המתוח על העמודים שקורין ראם
כמו שהסופרין עושין לעשות קלף או כמו שהבורסקין
עושין בכל זה חייב משום ממחק וכן הקולף מן
העור ולפיכך אין מגרדין בסכין ואפילו בצפרניו
מנעל בין חדש בין ישן שקולף העור אבל מותר
לקנחו בקורה או בחרס המוכן שאין בו משום
איסור טלטול והברזל שלפני בהכ"נ אם אין לו חוד
אלא שהוא עב בראשו מותר לקנח בו: ב) אסור
לשפשף המנעלים בשבת בידו או ע"י בגד לצחצחו
ופשיטא ע"י משיחה שקורין שוהוואקס דהוי ממרח
והממרח בשעוה ובכל דבר הנמרח כגון זפת וחלב
וכיוצא בו על רטיה או על כלי או על כל דבר חייב
ולכן אסור למרח רטיה אם לא לחולה שיש בו סכנה
אבל באוכלין לא שייך ממחק ולכן מותר למרח
חמאה או פירות על לחם: ג) הממרט שיער מן הנוצה
כדי שתהיה הקנה חלק בלא שער חייב משום ממחק:
ד) מותר לשפשף כלים עם חול ובלבד שלא יתן בו
מים אבל לא כלי כסף עם וויין שטיין ולא במלח
שכן דרך האומנים לעשות:

ויך דעם מאל עכסען. ג) דאס איז אלץ געערדט
ענגן פליש. פיש געקאכטע אייער אונ דער גלייכען
אס די זאלץ ניצט זיי ניט, אבער ציבעלע, רעטטאך
וגערקעס. וואס די זאלץ איז זיי ניטצליך טהאר מען
ים בעשיטטען מיט זאלץ, אונ מען בארף טונקען
ערע שטיקעל בעזונדער. בעשיטטען באב אונ ארבעס
יט זאלץ טהאר מען געווים ניט אפילו ווען מען
באכט זיי גלייך עססען. איינפרעססען זעמיזע אדער
ירות, אפילו אהן זאלץ נור אין וואסער אליין. דאס
טהאר מען בוודאי ניט. איינזאלצען פלייש אדער פיש
ס וואלל איינגעהעמען דיא זאלין טהאר מען ניט,
ען קען זיך דערביי אפילו האבען ווער ווייסט פיעל
שאדען. ה) איינגעזאלצענעס פלייש טהאר מען ניט
אב שווענקען דורך א נכרי מאג מען. ו) מען מאג
מאכען א געוויסע געריכט, נס בעשטעהט פון רעטטיך
אונ ציבעלע, אבער נור אין דעם אופן אז מען לעגט
דארין גלייך צריין בוימעל, אדער עססיג וואס דאס
שוואכט אב די קראפט פון די זאלץ. ז) ביער אדער
ויין מאג מען אריינגיעסען אין א כלי אין וועלכע עס
איז דא עסיג כדי זיי זאללען אויך איינגעזייערט ווערען.
טיט אין ווארט, יעדע זאך וואס דיא זאלץ איז צוא
דעם ניטצליך טהאר מען עס ניט זאלצען ווייל דא איז
א ביסעל גלייך צו אויסארבייטען:

ממחק אבגלעטין. א) מען טהאר ניט אברייבען
אדער אבקראצען האר אדער וואלל פון א שטיק
פעלל. אפילו מיטין האנד פון דיא פעלל וואס איז
אנגעצויגען אן די רימען. ווי דיא סופרים טהוען, צוא
מאכין פון דעם פארמעגט, אדער וויא ביי דיא גערבער.
מען טהאר אויך ניט מיט א מעססער אדער מיט דיא
נעגיל אברייבין די בלאטע פון א שוך ביי א נייעם סאי
איין אלטען. אבער מיט א שטיקעל האלץ אדער מיט
א שערבעל (וואס מען מאג האלטען אום שבת) אדער
איבער דעם אייזען. וואס איז צריינגעשלאגען אין בית
המדרש ביים אריינגאנג. ווען ער איז נור ניט שארף.
מיט דיא אללע זאכען מאג מען יע אברייבען דיא
בלאטע פון א שוך. ב) מען טהאר ניט פוצען דיא
קאמאשען מיטן האנד אדער מיט א טוך. בפרט נאך
מיט שוה וואקס. בעשמירען מיט וואקס. פעך. חלב
אונ דעסט גלייכען א וואונד אדער א כלי טהאר מען
ניט סיידען א געפאהרליכען חולה. אין עססענווארג
מאג מען שמירען מיט פוטער, זאפט אונ דערגלייכען.
ג) מען טהאר ניט ארויסרייסען די האר פון א פעדער.
עס זאלל בלייבען גלאטט, אהן האר. ד) מען מאג
שייערן כלים מיט זאמד. אבער אהן וואכסער. [illegible]
זילבערנע כלים מיט ווינשטיין אדער מיט זאלין טהאר
מען ניט:

המשרטט דהיינו כשרוצין לחתוך עור או נייר או שארי דברים משרטט תחלה כדי שיכוין חיתוכו וכן נייר או קלף או כל דבר כדי לכתוב עליו אפילו רק שתי אותיות חייב בין ששרטט בצבע או בצפרניו או בכל דבר חייב משום משרטט:

המחתך לאו דוקא בעור אלא בכל דבר שמקפיד על חיתוכו לעשות במדה ואפילו קיסם לחצוץ שיניו נקרא מחתך וחייב. ולכן אם ח"ו מאנסים כותים לאדם שימכור סחורה וכיוצא צריך ליזהר שלא יחתוך מן הסחורה כיון שהוא מקפיד על המדה אלא יעשה ע"י הכותים אבל באוכלין אפילו באוכלי בהמה כגון קש ותבן אין בו משום מחתך ולכן מותר לחתוך מן הקש כדי לחצוץ בו שיניו אבל אם מחתך כדי לסתום בו פי הבית וכיוצא בו חייב:

הכותב א) הכותב בדיו או בכל דבר המתקיים ע"ג קלף או נייר או על כל דבר המתקיים אפי' לא כתב רק שתי אותיות וי"א אפילו לא רשם רק שתי רשימות כדרך שהמציירים רושמים חייב ולרוב הפוסקים אפילו לא כתב שתי אותיות בכתב שכותבין ס"ת אלא אפילו בכל כתב ולשון חייב ולכן אין להקל לכתוב ע"י א"י אלא לצורך גדול מאד: ב) אסור לכתוב שום אות או ציור שבעולם ואפילו במשקין על השולחן או על הלחלוחית שעל הזכוכית של חלונות או בחול ואפילו לעשות בצפרניו רשימה על הנייר אסור וכ"ש לעשות רשימה על פנקס של שעוה דאסור: ג) כל מה שאסור לכתוב אסור נ"כ למחוק ולכן צוקער גיבעקס או עוגות שנכתב עליו ע"י צבע או שיש עליו ציור בצבע אסור לשברה אבל ציורים או אותיות שנעשה בדפוס בלא צבע מותר: ד) ואם נטף שעוה על אותיות אסור לסלקו: ה) אסור לשבור חותם שיש בו אותיות ואפילו לומר לעובד כוכבים אסור וכשמביאין אגרת חתום לא מיבעיא דאסור לומר לשבור החותם אלא אפילו לומר לו שיקרע הנייר סביב החותם אסור אלא יאמר לו הלא אין אני יכול

משרטט אנצייכנען דאס הייסט אנצייכענען אויף א פעלל אדער פאפיער און רעכט גלייכען דעם ארט, וואו מען וויל נאכהער צוא שניידען כדי מען זאלל קאננען צושניידען ריכטיג. אדער ליניערען א פאפיער צו שרייבען דארויף אפילו נור צוויי בוכשטאבען איז מען חייב, סאי מיט פארב. סאי מיט די נעגעל, אדער מיט איין אנדער זאך:

מחתך צו שניידען. אונטער דעם איסור פערשטעהט מען. שניידען יעדע זאך. וואס מען זעהט עס זאל זיין געשניטטען מיט א מאס. אפילו א־ום שניידען א דינגע האלצעל אויף אויס צומאכען דיא ציין טהאר מען אויך ניט. ווען מען נייט אזוי דעם יידען. צוא פערקויפען אום שבת מוז דארף מען ווענינגסטענס זעהען דער נכרי זאלל אבשניידען, אין עססענווארג אפילו בא עססענס פון א בהמה. ווי שטרויה לכשל. מאג מען שניידען, אבער נור אויף אזא זאך, וויא אויף אויס צומאכען די צאהן און דעסט גלייכען. אבער אויף אנאנדער נוץ דהיינו צוא צומאכען א פאס און דערגלייכען. טהאר מען ניט און ער איז חייב:

הכותב שרייבען. א) שרייבען מיט טינט אדער מיט איין אנדער זאך. וואס האלט זיך נור אויף פאפיער. פארמעט און אויף יעדע זאך. וואס האלט זיך מעהר אדער וועניגער. אפילו נור צוויי בוכשטאבען איז מען חייב. עס איז דא א סברא. אז אפילו נור צוויא שרייבען מאכען. טהאר מען ניט מן התורה. נאך דיא מייסטען פוסקים איז ניט נור שרייבען אין דעם כתב. אין וועלכען דיא ספרי תורה ווערט געשריבען (אותיות מרובעות). נור אפילו אין יעדע כתב. טהאר מען ניט שרייבען. און מען איז חייב. ווען עס איז אנ־ויססערג נויט קאן מען זיך מיקל זיין צו לאזען א נכרי שרייבען. ב) מען טהאר ניט מרבבן מאכען קיין ציור בילד און קיין אות אפילו מיט א געטראנק אויפן טיש. אדער אויף די פייכטיגקייט פון דיא פענסטער גלאז. אדער אין זאמד. אדער מיט דיא נאגעל אויף פאפיער אויף א בוך פון וואקס טהאר מען געווים ניט. ג) דאס וואס מען טהאר ניט שרייבען טהאר מען מעקען אויך ניט. דארום טהאר מען ניט צערברעכען צוקער געבעקס. אדער קוכען וואס אויף זיי איז וואס אנגעשריבען אדער אויסגעמאלט מיט א פארב. אבער אזעלכע בילדער אדער בוכשטאבען. וואס זיינען אויס געוואקסען געוואלען אין א פורם (וועלכער האט דיא געשטאלט פון א בוכשטאב אדער א בילד) אהן פארב מאג מען צוברעכען. ד) מען טהאר ניט אראבנעהמען קיין טראפען וואקס פון איין אות א בוכשטאב. ה) מען טהאר ניט צוברעכען א פעטשאט מיט בוכשטאבען. אפילו היישען א נכרי טהאר מען אויך ניט. פון א פערזיגעלטען בריף טהאר מען ניט נור הייסען דעם נכרי צוברעכען די זיגעל

לקרות ומכ״לא יבין וגם זה בדוחק כי בעו״ה הרבה חילול שבת יוצאין מזה דבלא״ה אסור לקרות אגרת שכתוב בה עני׳ מו״מ ועניני מלחמות ואפילו לעיין בכתב בלא קריאה אסור אא״כ אינו יודע מה כתוב בו וגם אז אינו מותר רק לעיין בו: ו) אסור לעסוק בשום משא ומתן בין לקנות או למכור לשכור ולהשכיר בשבת שמא יכתוב וכן אסור לקנות קנין בשבת אפילו אגב סודר שקורין קבלת קנין: ז) אסור לצחוק שום צחוק שדרך לכתוב שמא יכתוב ולהרויח הכל אסור:

הבונה והסותר והמכה בפטיש א) הבונה או סותר

בנין קבוע חייב ולכן גזרו חכמים ואסרו אפי׳ בנין עראי דהיינו לתלות סדין או להעמיד פאראוואן אם המחיצה ההיא בא להתיר איזה דבר שיהיה אסור בלא זה כגון מי שאין לו סוכה רק שעושה מסדינים ונמצא בו אסור דאם כורך במשיחה מלמעלה ומלמטה עושה מחיצה ואם אינו כורך גם מלמטה באופן שאינו יכול לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה כלל ואינה מועילה כלום לסוכה. וכן אסור לתלות וילון בפני הפתח או החלון אם כורך מלמטה ומלמעלה אבל אם אינו כורך מלמטה מותר דזה לא מיקרי מחיצה כלל דכל שאינו יכול לעמוד בפני הרוח מצויה אינה מחיצה כלל ואינה מועילה כלום: ב) אם יש חלון או חור בכותל מותר לסתום אותו בדבר שאין דרך לבטלו שם כגון בבגד אבל בדבר שדרך לבטל ולהניח שם אסור דהוי כמוסיף על הבנין: ג) נגר שנועלין כמו שעושין חור בכותל אצל הדלת ותוחבין שם חתיכת עץ אם לא הכינו לכך מע״ש ע״י מעשה אסור אפי׳ לטלטל מטעם מוקצה ואם הכינו לכך ונועל בו תמיד אפ״ה יש להסתפק דאפשר דאפ״ה אסור אא״כ קשור בדלת ואם הוא כלי גמור נועלין בו אפילו אינו קשור: ד) חלונות ודלתות הבית אפילו אם תלוים על צירים שקורין זאוויעסקעס הנוטלם או מחזירם חייב משום בונה או סותר ואפילו ע״י א״י אסור וכ״ש החלונות הקבועים בבית בלי צירים

אפילו הייבען צודייסען דעם קאנווערט טהאר מען אויך ניט. מען דארף ניר זאגען דעם נכרי: איך קען דאך ניט לעזען, אונ ער וועט שוין ממילא פערשטעהן וואס מען מיינט. אונ דאס איז אויך ערלויבט פאר א גוטה. ווארום א תוץ אללע מעשיות טהאר מען שבת ניט לעזען א געשאפטס בריף. ביידעס וועגען מלחמות אונ רעסט גלייבען. אפילו קוקען אין אזא בריף אונ ניט לעזען אויפן קול. טהאר מען אויך ניט. ביז ווען אז מען ווייס ניט פאראויס וואס דארטען שטעהט. ו) מען טהאר שבת ניט האנדלען, ניט קויפען, ניט פער קויפען, ניט דינגען, ניט פער דינגען, שאמער וועט פון דעם קומען צושרייבען. מקבל קנין זיין אום שבת טהאר מען אויך ניט. ז) מען טהאר ניט שפיעלען אזא שפיעל וואס פאדערט צוא פער שרייבען, אין געלד טהאר מען קיין שפיעל ניט שפיעלען:

בונה וסותר ומכה בפטיש בויען. צוא ווארפען. אונ קלאפען מיטען

האמער. א) בויען אדער צווארפען א געביידע טהאר מען ניט אום שבת, אונ דיא חכמי התלמוד האבען פערבאטען אפילו אויפהאנגען א ליילאך אדער שטעללען א פאראוואן אנשטאט א וואנד. אבער דאס איז נור אין דעם פאלל פארבאטען, ווען מיט דער מחיצה (וואנד) מאכט מען אזא מין בנין וואס אזוי וואלט מען עס ניט טהארען מאכען אום שבת. ווען מען מאכט למשל א סוכה פון ליילאכער. איז אויב מען בינדט די ליילאכער צוא פון אונטען אונ פון אויבען. דאן איז די סוכה א כשרע אבער עס הייסט געמאכט א מחיצה אונ מען טהאר עס ניט. בינדט מען אבער ניט צוא פון אונטען אויך אזוי, אז עס קאן זיך ניט האלטען אפילו פאר א געוואהנטליכע ווינדעל, הייסט עס אפילו קיין מחיצה ניט אונ עס איז ערלויבט צוא טאהן אום שבת, אבער קיין סוכה איז דאך ניט, מיט א פאר האנג וואס האנגט אויף איבער א טהיר אדער אויף א פענסטער איז אויך אזוי דער דין, ווען פון אונטען בינדט מען ניט צו מאג מען. בינדט מען פון אונטען אויך צו טהאר מען ניט. ג) א שטיקעל האלצעל וואס ווערט אריינגערוקט אין דער לאך, וואס אין דער וואנד ביי די טהיר, איז אויב מען האט עס ניט אנגעגרייט צו דעם צוועק פון ערב שבת. טהאר מען עס אפילו ניט האלטען צוליעב מוקצה (וועה ווייטער) אז מען האט עס פון פריהער אנגעגרייט איז אויך א ספק. אז מען טהאר אויך ניט ניטצען, סיידען אז דאס איז אנגעבונדען אין טהיר. ווען דאס איז זייער אמתע כלי מאג מען עס געברויכען ווען עס איז אפילו ניט אנגעבונדען. ד) פענסטער אדער טהירען וואס האנגען אויף זאוועסעס טהאר מען ניט ארויסנעהמען אונ ניט ארויפהאנגען אפילו דורך א נכרי, בפרט נאך

אזעלכע

דהייב: ה) התופר גומא בין בקרקע או אפילו בעפר וחול התלושין או באשפה אם צריך למקום הגומא ה"ז חייב משום בונה ולכן המטמינים מעות או סחורה כשמפחדין שלא יגזלו מהם חייב שהרי צריך לגומא: ו) ואם יש גומא בבית ומלאו עפר הוי בונה ולכן אסור לכבד הבית שמא ישוה גומות ואפילו מרוצף בקרשים או אבנים דלא פלוג רבנן אלא יכבד ע"י שינוי בכנף אווז או בבגד או ע"י א"י: ז) רקק ע"ג קרקע לא ישפשף ברגליו הרוק שמא ישוה גומות אבל מותר לדרוס על הרוק ובלבד שלא ישפשף: ח) חצר שנתקלקל במי גשמים אסור ליתן שם דבר המבטלו כגון חול ואפר דהוי כמוסיף על הבנין אבל אם אין כונתו לתקן החצר רק ליפותו או לכסות דבר מאוס מותר: ט) העושה נקב בבית או בשאר בנין חייב ואסור לעשות נקב חדש בחבית וכן אסור לסותמו אפילו בקש ותבן אבל ע"י א"י מותר אבל בטיט וזפת ושעוה וכיוצא בו וממרחו זהו מלאכה מן התורה ואסור אפילו ע"י א"י: י) אסור לעשות אהל בשבת לפיכך אסור לפרוס וילון שקורין פירהאנג אם הוא מקיף מג' צדדי המטה וגם למעלה וכן אסור לפרוס הסדין על עגלה או על עריסה של קטן אם לא שהוא כבר פרוס מע"ש אפילו רק טפח אזי מותר דהוי תוספת אהל עראי וכן אותן התיבות שיש להם כיסוי שמושכין אותן שקורין שופלאד אסור למשוך כולו ואם משך אסור להחזירו וכן הטיש־קעסטיל מן השולחן אם משך כולו מן השלחן אסור להחזירו: יא) ובסעודות גדולות שמניחין דפים על חביות כשצריכין שולחנות יזהר שיניח הצד הפתוח מהחבית למטה על הארץ: יב) אסור להחזיק בידו רעחיל או פאראסאניק להציל מן הגשמים או מן החמה שהרי עושה אהל ולכן יש אוסרים ג"כ ללבוש קאפעלוש בשבת: יג) אין בנין וסתירה בכלים לפיכך

אַזעלכֶע פֶענסְטֶער אָדֶער טְהִירֶען וָואס זַיינֶען צוּא גֶעשְׁלָאסֶען מִיט נָאגֶעל אָהן זַאוְויעסֶעס. ה) אוֹיסגְרָאבֶּען אַ גְרִיבֶּעל אִין דֶער עֶרְד אָדֶער אִין זַאמְד וָואס לִיעגְט אִין אַ כֵּלִי אוּנ דֶעסגְלַייכֶען. אִיז אוֹיבּ מֶען בַּארְף הָאבֶּען דִי גְרִיבֶּעל (נִיט דִי עֶרְד וָואס מֶען גְרָאבְּט אַרוֹיס) וִוי צוּ בֶּעהַאלְטֶען דָארְטֶען לְמָשָׁל גֶעלְד אָדֶער חֲפָצִים פַאר גַנָבִים אִיז חַיָיב. אוּנ וָוען עֶר בַּארְף נוּר דִי עֶרְד אִיז עֶר נִיט חַיָיב אָבֶּער מֶען טְהָאר נִיט אוֹיף קַיין פַאלל. ו) אָנפִּילֶען אַ גְרִיבֶּעל מִיט עֶרְד טְהָאר מֶען אוֹיךְ נִיט. דֶערִיבֶּער טְהָאר מֶען נִיט קֶעהְרֶען דִי שְׁטוּבּ. וֶוען עֶס אִיז אִין שְׁטוּבּ אֲפִילוּ דָא אַפָּאדְלָאגֶע פוּן בְּרֶעטֶער אָדֶער שְׁטֵיינֶער. מֶען קֶען קֶעהְרֶען אַ שְׁטוּבּ אוּם שַׁבָּת נוּר מִיט אַ שִׁנוּי (אַ פֶערֶענְדֶערוּנג. אַנְדֶערְשׁ וִוי מֶען קֶעהְרְט אַ גַאנְצֶע וָואךְ) דְהַיְינוּ מִיט גֶאנְזֶענֶע פֶעדֶערִין. מִיט אַ טוּךְ אָדֶער דוּרְךְ אַ נכרי. ז) וֶוען מֶען הָאט אָנגֶעשְׁפַּייט אוֹיף דֶער עֶרְד טְהָאר מֶען נִיט אָבּרַייבֶּען דִי שְׁפַּייֶעכְץ מִיטִ'ן פוּס. טְרֶעטֶער גְלַייכְט מֶען דֶער מִיט אוֹיס אַ גְרִיבֶּעל. אָבֶּער טְרֶעטֶען אוֹיף דִי שְׁפַּייֶעכְץ טָאר מֶען. נוּר נִיט אָבּרַייבֶּען. ח) אוֹיף אַ הוֹיף וָואס אִיז גֶעוָוארֶען אוּנגְלַייךְ דוּרְךְ אַ רֶעגֶען. טְהָאר מֶען שַׁבָּת נִיט אָנשִׁיטֶען עֶרְד אָדֶער זַאמְד. אָבֶּער וֶוען מֶען מֵיינְט נוּר אוֹיספּוּצֶען דֶעם הוֹיף אָדֶער צוּ דֶעקְקֶען וָואס עֶס אִיז מָאג מֶען. ט) מֶען טְהָאר נִיט מַאכֶען קַיין לָאךְ אִין אַ גֶעבֵּייֶדֶע. אִין אַ פַאס מַאכֶען אַ נַייע לָאךְ טְהָאר מֶען נִיט. צוּ דֶעקֶען אַ לָאךְ טְהָאר מֶען אוֹיךְ נִיט אֲפִילוּ מִיט הֵיי אָדֶער שְׁטְרוֹיה, דוּרְךְ אַ נכרי מָאג מֶען יָא. מִיט לֶעהְם פֶּעךְ וַואקְס אוּנ דֶעסגְלַייכֶען טְהָאר מֶען נִיט פֶערשְׁמִירֶען אַ לָאךְ אֲפִילוּ דוּרְךְ אַ נכרי. וַוייל דָאס אִיז אֵיין אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה. י) מֶען טְהָאר נִיט מַאכֶען קֵיין אוֹהֶל (גֶעצֶעלְט) דֶערִיבֶּער טְהָאר מֶען נִיט אוֹיפְהֶאנְגֶען אַ פִירְהַאנְג אוֹיף אַ בֶּעטְטֶעל וֶוען עֶר נֶעהְמְט דִי בֶּעטְטֶעל אַרוּם פוּן דְרַיי זַייטֶען אוּנ פוּן אוֹיבֶּען. אוֹיךְ טְהָאר מֶען נִיט אוֹיס שְׁפְּרֵייטֶען אַ לַיילִיךְ אִיבֶּער אַ וָואגֶען אָדֶער אִיבֶּער אַ וִויג. סַיידֶען וֶוען עֶס אִיז שׁוֹין פוּן עֶרֶב שַׁבָּת אָן פֶערשְׁפְּרֵייט, אֲפִילוּ אֵיין טֶפַח (פוּיסט) דִיא לֶאנְג. דַאן מָאג מֶען שׁוֹין פֶערשְׁפְּרֵייטֶען אִין גַאנְצֶען. אַ שׁוּפְלָאד טְהָאר מֶען נִיט אַרוֹיסצִיעהֶען אִין גַאנְצֶען. אוּנ אַז מֶען הָאט אַרוֹיסגֶערוּקְט. טְהָאר מֶען נִיט צוּרִיק אַרַיינְרוּקֶען אַזוֹי אִיז אוֹיךְ דֶער דִין מִיט אַ טִישְׁקֶאסְטִיל: וֶוען מֶען הָאט אִיהְר אַרוֹיסגֶערוּקְט טְהָאר מֶען אִיהְר נִיט צוּרִיק אַרַיינְרוּקֶען. יא) אוֹיף אַ גְרוֹיסֶע סְעוּדָה, אַז מֶען לֶעגְט אָן בְּרֶעטֶער אוֹיף פֶעססֶער אַנשְׁטַאט טִישֶׁען בַּארְף מֶען זֶעהְן שְׁטֶעלֶען דִי פֶאססֶער מִיט דִיא לֶאכֶער אַרָאבּ. יב) מֶען טְהָאר נִיט אוֹיף אֶפֶענֶען אַ שִׁירֶם וָוארוּם דֶערמִיט מַאכְט מֶען דָאךְ אֵיין "אוֹהֶל". יג) בַּיי כֵּלִים קָאן נִיט גֶעמָאלְט זַיין בּוֹיעֶן אוּנ צוּוַוארְפֶען. דַארוּם מָאג מֶען אָבּרַייסֶען אַ שְׁטְרִיקֶעל אוֹיף וֶועלכֶע עֶס הָאנגְט אַ שְׁהִיל פוּן אַ כְּלִי. אוֹיבּ מֶען קָאן דִיא שְׁטְרִיקֶעל נִיט אָבּבִּינְדֶען.

דלת של כלים שקשור בחבל אם אין יכול להתירו מותר לחתכו אבל העושה כלי גמור או שנשבר וצריך אומן להחזירו ולתקנו חייב משום בונה ואם התיבה גדולה לפי השיעור אמה על אמה ברום ג' אמות דינו כבנין ממש ואין דינו ככלי: יד) מפתח של כלים שנאבד אסור לשבור הצירים או המנעול דהוי סותר וכ"ש דאסור לקבוע צירים או מנעול בכלי אפילו ע"י א"י דהוי מלאכה דאורייתא תיקון כלי ואם יצא הדלת מן הציר אסור להחזיר שמא יתקע: טו) כלים של פרקים שנעשה לפתחם ע"י שרויף כיון שעשוי לכך לפתחו ולסותמו תמיד מותר אבל שאינו עשוי לפרקו תמיד אע"פ שנעשה ע"י שרויפין אסור לפרקו או להחזירו ולכן אסור לטלטל מנורה שקורין הייננג לייכטער אפילו לא הדליק בו בשבת כיון שדרכו להתפרק שמא יתפרק ויחזירנו: טז) ספסל שנשמט אחר מרגליו וראוי להחזירו אסור להחזירו ואסור לסמכו על ספסל אחר שמא יתקע אא"כ שהיה כבר כך מע"ש מסומך כיון דלא תקע מע"ש לא גזרינן אבל אם נשבר הרגל או נאבד לא גזרינן שמא יעשה רגל אחר ולכן מותר לסמכו על ספסל אחר ולכן מותר להניח ג"כ דפים שהכינם מע"ש על ספסלים ובלבד שלא יעמידם על חתיכת עצים שהרי הם מוקצים: יז) אסור להכנים רצועות במנעלים או במכנסים חדשים או אפילו בישנים אם הנקב צר ויש בו טורח להכניסם דהוי תיקון כלי: יח) התוקע עץ בעץ בין שתקע במסמר או בעץ שקורין גיקלינעוועט חייב והמכניס יד לקרדום וכיוצא בו חייב ואפילו בדבר מאכל שייך בנין כגון שעושה גבינות או מדבק פירות ומכוין לעשותם ארוך או מרובה חייב: יט) מי שיש לו מכה מותר לפתחה כדי שתצא הליחה אבל אם פתחה כדי שתשאר כך פתיח שיצא הליחה כמו שעושין הרופאים חייב שהרי עשה פתח. אסור לקלוע השערות בשבת דהוי כבנין וכן אסור לסתור הקליעות: כ) מחט שנתעקמה או שאר כלי אסור להשווהה וכן סכין שנפגם אסור להשחיז דהוי תיקון כלי: כא) אסור לעשות פתילה שקורין צעפיל מן בורית או חלב

אבער מאכען א כלי אדער פעררכטען א צובראכענע. דאס טהאר מען נאטירליך ניט. ווען דיא קאסטען האלט אבער אין איל די לאנג, איין איל די ברייט אונד דרייא איילען די הויך. אזוי האט זי א דין פון איין אמתן בנין אונד ניט פון א כלי. יד) א כלי וואס מען פערליערט איהר שליסעל טהאר מען ניט איינברעכען דעם שלאס אדער דיא זאוויעכעס. אריינשטעללען א נייעם שלאס אדער נייע זאוויעכסעס טהאר מען געוויעס ניט, אפילו דורך א נכרי. ווען די טהיר האט זיך אראבגערוקט פון די זאוויעססעס, טהאר מען ניט ארויפשטעללען. טו) כלים וואס נעהמען זיך פערנאנדער אונד ווערען אויפגעשטעללט דורך א שרויף מאג מען אבשרויפען אונד פערשרויפען נור אין דעם אופן, אז זיי ווערען שטאנדיג פערנאנדערגענומען. ווען מען דארף עס אבער ניט שטאנדיג פערנאנדערנעהמען, וויא ביי א האנגלייכטער למשל וואס מען נעהמט איהם פער נאנדער גאנץ זעלטען, טהאר מען עס ניט פערשרויפען אונד ניט אבשרויפען. אונד דארום טהאר מען א האנגלייכטער ניט האלטען אום שבת. ווען מען האט איהם אפילו ניט גענוצט שבת. טז) ווען עס איז פון א באנק ארויסגעפאללען א פוס טהאר מען צוריק ניט אריינשטעללען שבת. אנשפארען די באנק אן איין צווייטע טהאר מען אויך ניט טאמער ווער געקסט מען אונד מען שטעללט אריין די פוס. סיידען אז עס איז געוועזען אנגעשפארט פון פריטאג אן, ווען די פוס איז צובראכען אדער איז פערלארען געגאנגען מאג מען די באנק אנשפארען אן איין אנדערע, אויך מאג מען אויפלעגען ברעטער אויף באנק צום זיטצען אבער אויף שטיגליך האלץ טהאר מען ניט. יז) מען טהאר ניט צריינציעהען שנירליך אין נייע שיך אדער הויזען אדער אפילו אין אלטע ווען דיא לעכליך זיינען קליין אונד עס איז ניט לייכט אריינצוציעהען. יח) מען טהאר ניט אריינשלאגען א פלאקיל אין א האלץ מיט א טשוואק אדער אהן טשוואק א קלין) אויך טהאר מען ניט אריינשטעללען א הענדיל אין א האק אונד דערגלייכען. אין איין עסענווארג קאן אויך געמאלט זיין בויען חי למשל, מאכען קעז אין א געוויסע פארם. פערקאנטית אדר לאנג אונד דערגלייכען, איז ער חייב. מען מאג עפענין א מכה אבער אפפענין כדי זי זאל בלייבען אזוי אפען בין די ליחה ווערט ארויס אין גאנצען, וויא דיא פעלדשערס טוהען. דאס טהאר מען שוין ניט ווייל דס איז גלייך וויא מען מאכט א פתח. פלעכטען אונד אבפלעכטען דיא האר טהאר מען ניט אום שבת. כ) מען טהאר ניט אויסגלייכען איין אויסגעקריממטע שטעקנאדעל אונד דערגלייכען, אויך טהאר מען ניט אנשארפען א טעמפען מעססער. כא) מען טהאר ניט מאכען פאר

א ניט געפעהרליכען

שהותכין אותו לפי מדתו או מבל דבר לחולה שאין בו סכנה דהוי תקון מנא: כב) כל השמעת קול של כלי שיר אסור שמא יתקן כלי שיר ולכן אין מטפחין יד על יד ולא מרקדין הכל מהאי טעמא: כג) כל גמר מלאכה בין בכלים ובין בכל דבר נקרא מכה בפטיש ולכן הנוטל מן הבגד החוטין התלויין בו או הקיסמין הנארגין בו בלא כוונה אם מתכוין ליפות הבגד חייב: כד) המוציא חוטין שההייט תופר בבגד לפי שעה לחבר התתיכות שקורין שטר־געווע חייב: כה) כל דבר שא"א להשתמש בו בלא תיקון זה אסור לעשות התקון שהרי מתקן מנא. ע"כ אסור להטביל כלים חדשים בשבת אא"כ ראוי למלאות בו מים כגון קדרה וצלוחית ימלא מים מן הבאר ועלתה לו טבילה או יתננה במתנה לנכרי ויחזור וישאלנה ממנו ומ"מ אם א"א בכל זה מותר לטבול: כו) אסור ליטול קיסם לחצוץ בו שיניו ואם קטמו בסכין חייב דהוי תיקון כלי אבל קש וכיוצא בו שהוא מאכל בהמה אין בו משום תיקון כלי ומותר לקטמו אפילו בסכין:

כז) אסור להדיח כלי מאכל לאחר שאכלו בסעודה שלישית אבל בערבית ושחרית מותר שהרי זה לצורך שבת וכלי שתיה מותר להדיח כל היום דאין קביעות לשתיה ומ"מ בשבולת שועל או הול ועפר אסור להדיחן:

המכבה והמבעיר: א) אפילו כל שהו חייב וכשיש דליקה ח"ו ויש לחוש אפילו חששא רחוקה שיהיה עי"ז סכנת נפשות כגון חולה או תינוק או ישן מותר לכבות אבל כשהדליקה ביום ואין בזה משום סכנת נפשות בשום אופן אסור לכבות: ולענין הצלה מה שבבית י"א דיכול להציל כל דבר דאי לא שרית ליה אתי לכבויה לפי שאדם בהול על ממונו ויכול להציל אפילו מעות ושארי דברים המוקצים ואפילו שאר איסורי דרבנן ודוקא אשתו ובניו שהם בהולים הרבה אבל שאר בני אדם שאינם בהולים כ"כ מותרים להציל בשלו כל דבר מוקצה אבל שאר איסור דרבנן יש להסתפק ויש מחמירין בזה ועיין בח"א ובזכרו תורת משה ולכו"ע אין מותר לו לעבור בשביל הצלת ממון רק על איסור דרבנן אבל לחלל

אַ נִיט גֶעפֶֿאהְרלִיכֶען חוֹלֶה אַ צֶעפִּיל פוּן זַייךְ אָדֶער חָלָב. כב) לָאזֶען הֶערֶען אַ קוֹל פוּן אַיין מוּזִיקָאלִישֶׁען אִינְסְטְרוּמֶענְט (כְּלֵי שִׁיר) טְהָאר מֶען נִיט. מֶען טְהָאר אוֹיךְ נִיט פַּאטְשֶׁען אַ הַאנְד אָן אַ הַאנְד אָדֶער טַאנְצֶען. כג) אוּנְטֶער „קְלַאפֶּען מִיטֶן הַאמְמֶער" פֶערְשְׁטֶעהְט מֶען יֶעדֶעס עֶנְדִיגֶען אַ מְלָאכָה, דַארוּם טְהָאר מֶען נִיט אַרוֹיסְצִיהֶען פוּן אַ בֶּגֶד דִיא אִיבֶּערִיגֶע פֶּאדִים, וָואס דֶער שְׁנַיידֶער הָאט גֶעלָאזְט, אוּנ דֶעם לַייבֶּען, וָוען דִי כַּוָּנָה מִיט דֶעם אִיז, צוּ מַאכֶען דֶעם בֶּגֶד שֶׁענֶער. כד) אוֹיךְ טְהָאר מֶען נִיט אַרוֹיס צִיהֶען דִי סְטְרִיגָאוָואנִיע פוּן אַ בֶּגֶד. כה) יֶעדֶע אוֹיסְבֶּעסֶערוּנְג אִין אַ חֵפֶץ, וָואס אָהְן אִיהְר קָאן מֶען דֶעם חֵפֶץ נִיט גֶעבְּרוֹיכֶען, טְהָאר מֶען נִיט טְהָאן אוֹם שַׁבָּת. דֶערִיבֶּער טְהָאר מֶען שַׁבָּת נִיט טוֹבֵל זַיין נַייֶע כֵּלִים. סַיידֶען אַז מֶען קָאן אִין זֵייא אָן נֶעהְמֶען וַואסֶער, ווִי אַ טֶאפּ לְמָשָׁל. דַאן קָאן מֶען אַרַיינְלָאזֶען דִי כֵּלִים אִין בְּרוּנֶען אוּנ אָ נֶעמֶען אִין זֵייא וַואסֶער, אוּנ דֶער מִיט אִיז מֶען שׁוֹין יוֹצֵא דִי טְבִילָה, אָדֶער מֶען קָאן דִיא כֵּלִים אַוֶועק שֶׁענְקֶען אַ נָכְרִי, עֶר זָאלל זֵייא טוֹבֵל זַיין, אוּנ דַאן גֶעהְמֶען פוּן אִיהְם צוּרִיק. פַאר אַ נוֹיטְה מָאג מֶען פוּן דֶעסְט וֶועגֶען טוֹבֵל זַיין. כו) אוֹיסְשְׁנַיידֶען אַ הֶאלְצֶעל צוּא קָאלוּפֶּען דִי צֵיהְן טְהָאר מֶען נִיט. אַשְׁטְרוֹיה מָאג מֶען אַפִּילוּ מִיט אַ מֶעסֶער אָב שְׁנֵיידֶען צוּא דֶעם צְוֶועק.

כח) אוֹיסְשְׁוֶוענְקֶען וָוס מֶען נִיצְט צוּם עֶסֶען מָאג מֶען בִּיז „שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת" נָאךְ „שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת" טְהָאר מֶען שׁוֹין נִיט. אַ כְּלִי וָואס צוּם טְרִינְקֶען מָאג מֶען אַגַאנְצֶען טָאג. אָבֶּער מִיט זַאמְד אוּנ דֶערְגְלַייכֶען טְהָאר מֶען נִיט רֵיינִיגֶען קֵיין כֵּלִים:

הַמְכַבֶּה וְהַמַּבְעִיר אָן צִינְדֶען אוּנ אוֹיס לֶעשֶׁען.

א) אַז עֶס מַאכְט זִיךְ בַּייא נַאכְט אַ פַייעֶרְשְׁאר אוּנ עֶס אִיז דָא אַ רִיזִיקֶע, עֶס זָאלל נִיט דוּרְכִין פַייעֶרְשְׁאר קוּמֶען צוּא סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, וָוען אִין שְׁטוּב אִיז לְמָשָׁל דָא אַ חוֹלֶה, אַ קִינְד אָדֶער אַ שְׁלָאפֶענְדֶער, מָאג מֶען אַיינְלֶעשֶׁען. אָבֶּער אַז דֶער פַייעֶרְשַׁאר אִיז בַּיי טָאג אוּנ עֶס קָאן נִיט קוּמֶען צוּ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת טְהָאר מֶען נִיט אַיינְלֶעשֶׁען. וֶוענֶען רַאטֶעוָוען אִיז דָא אַ מַחֲלוֹקֶת הַפּוֹסְקִים נָאךְ אַנְדֶערֶע מָאג מֶען אַ חוּץ רַאטֶעוָוען. אַפִּילוּ מוּקְצֶה זַאכֶען. אַפִּילוּ אַזֶעלְכֶע זַאכֶען וָואס אִיז אוֹיף דֶעם דָא אַיין אִיסוּר מִדְּרַבָּנָן. אָבֶּער וֶוער טָאג דָאס אַלֶעס? נוּר אַלֵיין אוּנ דִיא אֵייגֶענֶע ווייבּ אוּנ קִינְדֶער. פְרֶעמְדֶע מֶעגֶען נוּר אַנְרִיהְרֶען אַ מוּקְצֶה זַאךְ. אָבֶּער עוֹבֵר זַיין אוֹיף אַיין אִיסוּר מִדְּרַבָּנָן אִיז אַ צְוֵויפֶעל אוֹיבּ זֵייא מָאגֶען. אַנְדֶערֶע פוֹסְקִים ווִיעֶדֶער זָאגֶען, אַז אַפִּילוּ אָנְרִיהְרֶען זִיךְ אַיין רַאטֶעוָוען אָן מוּקְצֶה טְהָארֶען (פְרֶעמְדֶע) אוֹיךְ נִיט. יֶעדֶענְפַאלְלס טְהָאר מֶען נִיט צוּ לִיעבּ רַאטֶעוָוען מָמוֹן

שבת בשום מלאכה דאורייתא בשביל ההצלה כגון לחפרן בקרקע וכל כי האי גוונא אסור: ב) מותר לקרוא לנכרים ולומר להם כל המכבה אינו מפסיד שכרו ואפילו הנכרים המושכרים אצלו מותר להניחם לכבות אבל קטן ויודע דניחא לאביו אסור להניח לכבות: ג) נר דולק או ניצוצות שנפלו על השולחן מותר לנער השולחן רק שלא יכוין לכבות ואם אפשר ע"י נכרי לא יעשה ישראל אבל נר שמן אסור לנערו שהרי מכבה: ד) אסור לפתוח דלת או חלון נגד נר דולק שהוא קרוב להם שמא יכבנו רוח ואפילו אין רוח כלל דפתיחת דלת גורם רוח כידוע אבל מותר לסגור דלת או חלון דבזה אינו מכבה ומבעיר ופשיטא דאסור לפתוח דלת או חלון כשמדורה של עצים קרוב להם אפילו אין שם אלא רוח מצויה דהרוח מבעיר המדורה וגזרינן שמא יפתח פתח ברוח שאינה מצויה ואז יבעיר בודאי: ה) אסור לסתום פי התנור כשיש אש בתוכו מפני שמכבה וכן אסור לפתחו מפני שמבעיר: ו) אסור לקרות או לעיין איזה דבר בפני הנר של שמן ואפילו הנר גבוה מאד שמא יטה ובפני נרות של שעוה וחלב העולם נוהגין היתר אבל בלאמפ של חלב נ"ל דאסור דיש לחוש בודאי שמא יטה:

המוציא. ד' רשויות לשבת: רשות הרבים. רה"י. כרמלית. מקום פטור: א) איזהו ר"ה מקום שהוא רחב ט"ז אמה על ט"ז אמה כשווקים שבעיירות ואפילו יש חומה לעיר אם השערים מכוונים זה כנגד זה ואין הדלתות ננעלות בלילה ואז כל המבואות הפתוחין לשוק זה כלם נקראים ר"ה אף על פי שמתקצרים אח"כ וכן הדרכים שעוברים בהן מעיר לעיר ורחבן ט"ז אמה. ואויר ר"ה אינו רק עד י' טפחים אבל למעלה מי' טפחים הוי מקום פטור אבל אם נעץ קנה בארץ ובראשו כלי שגבוה י' טפחים ורחב ד' טפחים אעפ"י שתחתיו ר"ה מ"מ הכלי הוא רה"י וי"א דבזמן הזה אין לנו ר"ה דבעינן דוקא דומיא דדגלי מדבר שהיו ששים רבוא בוקעין בו: ב) ואיזהו רה"י כל דבר שגבוה מן הארץ עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים אפילו

שבת זיין אין אזא זאך. וואס איז מן התורה פערבאטען. ב) מען מאג רופען א נכרי אונ זאגען איהם. פארען פערלאשען וועט מען בעצאהלען. א קינד טהאר מען ניט לאזען פערלאשען א ליכט אדער א לאמפ. ווען ער פערשטעהט נור. אז דיא עלטערן פערלאנגען דס. ג) אז עס איז אראבגעפאללען א ברענענדיגע ליכט אויפין טיש אדער פונקען מאג מען אראבווארפען פון טיש איינבויגענדיג איהם. אבער מען טהאר ניט האבען דערביי א כונה צו פערלאשען. אויב מען קאן עס דורך א נכרי דארף עס א איד ניט טהאן. אבער א לעמפיל פון בוימעל (אדער קעראסין) טהאר מען ניט אראב ווארפען ווייל דער מיט פערלאשט מען דאך איהם. ד) מען טהאר ניט אפפענען א טהיר אדער א פענסטער אנטקעגען א ברענענדיגע ליכט. ווייל דער ווינד קאן עס פערלאשען ווען עס איז קיין ווינד ניט אין דרויסען טהאר מען אויך ניט. ווייל עס קאן פערלאשען ווערען דורך דעם ווינטעל. וואס ווערט דורכען אפפענען. בפרט אז אנטקעגען טהיר אדער פענסטער ברענט א גאנצער פייער. דאן טהאר מען געווים ניט. ווייל דער ווינד בלאזט פערגאנדער דעם פייער. צומאכען א טהיר אדער א פענסטער מאג מען ווייל מיט דעם צומאכען פאר לעשט מען דעם פייער אונ מיטין אפענען בלאזט דאך אויף דער־פייער ה) צומאכען אדער אפענען דעם אויבען בשעת אינוועניג איז דא פייער טהאר מען ניט. ו) פאר א בוימעל לעמפעל (אדער קעראסין) טהאר מען קיין זאך ניט לייענען אונ ניט איינקוקען אפילו וואס ווען דער לאמפעל שטעהט אפילו גאנץ הויך. טאמער פערגעסט מען אונ מען כאפט דעם פייער קלענער אדער גרעסער. פאר וועקסענע אונ חלב־ליכט איז מען זיך מתיר צו לערנען:

המוציא א רוים טראגען. א רוים טראגען פון שטוב אדער פון הויף וואס איז א רשות היחיד אין גאס וואס איז א רשות הרבים. אדער פערקעהרט פון גאס אין שטוב. איז חייב מן התורה. אונ עס איז פאראן תנאים אין דעם ווען רופט זיך ר"ה גאס איז חייב מן התורה. אונ ווען רופט מען מיט אנדערע נעמען וואס איז מער ניט מדרבנן. די אלע דינים איז פיעל ארוים צו רעדען וואס דאס איז ניט אין שטאנדאן אלם צו ערקלערען. אונ מען דארף דאס לערנען אין שולחן ערוך אדער אין חיי אדם. דער כלל פאר דעם וואס ווייסט ניט אז נאר וואו ניט געמאכט קיין עירוב טאר מען ניט טראגען אונ ווען קיינען מאכען איין עירוב אונ וויא מען קאן מאכען געוועהנליך איז דאס געהער א מורה הוראה ניט אללע קאנען דאס מאכען ע"פ דין. ב) אין דער גאסס וואו עס איז קיין עירוב ניט דא אונ עס שטעהט דארטין א ברונען מיט וואסער

וואס

הוא כלי בגון עגלה וכיוצא בו הוי רה"י וכן תל או קורה ברה"ר גבוה י"ט ורחב ד"ט אע"ג דלמטה הוא ר"ה למעלה הוי רה"י וכן בור שהוא עמוק י"ט ורחב ד"ט הוי הבור רה"י. וכן דבר שמוקף מחיצות גבוהות י' טפחים וביניהן ד' טפחים על ד"ט ה"ז רה"י ואפילו ע"ג המחיצות אע"ג שהמחיצה עצמה אין בה רחב ד"ט ואויר רה"י עולה עד לרקיע: ג) איזהו כרמלית מקום שאינו הילוך לרבים כגון הימים והנהרות והיערות אם אין דרך רבים עוברת בתוכה ודבר המוקף מחיצות ד' על ד' ואין בגובה המחיצות י"ט וגומא שאינה עמוקה י"ט וכלי המחובר לקרקע או עמוד או תל ברה"ר והם גבוהים יותר מג' טפחים ופחות מי"ט והם רחבים ד"ט. ואויר כרמלית אינו רק עד י"ט אבל מי"ט ולמעלה דינו כמקום פטור ובימים ובנהרות מודדין משפת המים ולמעלה ולא מקרקעות המים: ד) מקום פטור הוא דבר שאין בו ד"ט אורך על ד"ט רוחב וגבוה יותר מג"ט אפילו עד לרקיע וכן חריץ שהוא רחב בפחות מד"ט על ד"ט ועמוק יותר מג"ט. כללו של דבר רה"ר הוא מקום מעבר לרבים ורחב ט"ז אמה ודוקא עד י"ט הוי אויר רה"ר אבל למעלה מי"ט ה"ז אויר מקום פטור. ורה"י הוא דוקא דבר שגבהו י"ט לפחות והוא רוחב ד' על ד' לפחות ואז נקרא רה"י אפילו עד לרקיע. וכרמלית הוא ג"כ רחב לפחות מד"ט על ד"ט רק שאין גובהה י"ט וגובהה לא פחות מג"ט. ואויר כרמלית אינו רק עד י"ט כמו אויר ר"ה דאינו עולה יותר מי"ט. ומקום פטור הוא דוקא כשאינו רחב ד"ט על ד"ט ואז בין שהוא גבוה עד לרקיע או שאינו גבוה רק ג"ט הוי מקום פטור אבל בפחות מג"ט בטל לגבי קרקע. ואינו נקרא מקום פטור אא"כ עומד ברה"ר אבל כשהוא בכרמלית או בין רה"י או בין רה"ר לכרמלית כיון שגם כרמלית אינו רשות חשוב מה"ת לפיכך אמרינן מצא מין את מינו ובטל לגבי כרמלית ודינו ממש ככרמלית:

ה) המוציא מרשות היחיד לרה"ר או מכניס מרה"ר לרה"י בין ע"י הליכה או שהושיט או שזורק חייב, ולכרמלית פטור אבל אסור ולמקום פטור מותר לכתחלה: ו) בור ברה"ר עמוק י"ט ורחב ד"ט נמצא הבור הוא רה"י אסור להוציא הדלי עם מים לרה"ר ואפילו אם יש מחיצה לבור שהוא גבוה י"ט. ונכון ליזהר שלא יעמוד הדלי על המחיצה אע"ג דהמחיצה הוא רה"י וא"כ עדיין עומד ברה"י. דחיישינן שמא יוציא אותו לחוץ דהוא רה"ר אם לא במקום צורך גדול אבל אם אין לה מחיצה גבוה י"ט אסור דהיכף מוציא מרה"י לרה"ר. וכן עגלה שעומד ברה"ר והוא גבוה י' ברוחב ד"ט כמו הבריקעס בלא הגלגלים הוי רה"ר גמור ואסור להוציא ממנו לרה"ר וכן להיפך וכן אפילו להכנים ראשו לתוך העגלה ולשתות שם יין שרף או שאר דבר יש ליזהר כמו בבור דלעיל: ז) יש מקומות שלפני הבתים עושין גגין על פתח חנותם ועומד על עמודים שקורין פיר לייב אסור להוציא מן הבתים לתחת הגגין וכן להכנים משם לבתים אא"כ יעשה תיקון שיעמדו קנים גם לצד הבתים מב' צדדים ויהיה לזה צורת הפתח ואם הוא לפני ב' בתים צריכים גם עירובי חצירות: ח) אסקופה שלפני הבתים אם גבוהים י' ורחב ד' דינן כרה"י ומותר להוציא מן הבית לתוכו אבל לא ממנו לרה"ר אבל אם אינה גבוהה י"ט ורחב ד' הוי כרמלית ואסור להוציא מן הבית לתוכו וכן ממנו לבית וכן ממנו לרה"ר או מרה"ר לתוכו אסור ואפילו באסקופה שעומד בין המזוזות של הפתח אסור ולכן צריך ליזהר כשהבית נעול והנכרי מביא המפתח שיפתח הנכרי את הפתח: ואם המפתח מונח בפנים אסור להכנים ידו ולהוציא המפתח לחוץ: ט) הגאנקעס הסמוכים לקרעצמעס אסור להכנים ולהוציא רק ע"פ תלמיד חכם היודע לעשות צורת הפתח כדין וכן אסור ליטול ידיו מהמים העומד שם על הקורה שתחת הגאנעק שבין רה"ר

וואס איז די טיף צעהן טפחים אונ ברייט פיער טפחים טאר מען פון איהר ניט שעפען וואסער אונ ארויס טראגען דעם גאנצער אויבער דעם חלל פון ברונען וואורום דס הייסט ער טראגט פון רשות היחיד אין רשות הרבים דעסגלייכען אז עס שטייט אפילו אוואגען וואס איז די הויך צעהן טפחים שטעהט אין א רשות הרבים טאר מען פון איהם ניט אראבנעהמען קיין זאך וואס ליעגט דארטען. ג) עס איז דא ערטער וואס מען מאכט פארין שטוב א רעביל וואס שטעהט אויף פיער קלופעס (עמודים) קאן אויך אמאל זיין א איסור ארויס טראגען פון שטוב צוא וויסען די קלופעס. ביידען מען זאלל צוא רעכט מאכען ווי דער דין אונ מען באדארף דאס פרעגען א שאלה. ד) אפילו אויף דעם גאנעק וואס פארען שטוב אדער אפילו אויפען שוועל פון שטוב וואס צום נאכס אויב זיי זענען ניט הויך צעהן טפחים טאר מען ניט ארויס טראגען פון שטוב דארטען אדער פערקעהרט

והגאנעק אם לא ע״פ ת״ח היודע לתקן כדין. ועיין בחיבור חיי אדם כלל נ״ג סימן י״ג: י) היה עומד בביתו ובידו חפץ ונתגלגל מידו וקצה השני עדיין בידו אם נפל עד פחות מי״ט לארץ ומונח שם על איזה דבר אסור להחזירו גזרה שמא יפול כולו ולא יהיה אגודו בידו ואז הוא מונח ברה״ר אבל אם לא נח אלא תלוי באויר מותר להחזירו: יא) לא יעמוד ברה״י וישתין ברה״ר וכן להיפך וכן לא ירוק וכן לא ילך ברה״ר או מרה״י לרה״ר ורוקו בפיו אם כבר הלשו והפכו בפיו ממקום למקום: יב) המעביר ד׳ אמות ברה״ר חייב ובכרמלית אסור מדרבנן אבל פחות מד״ט מותר: יג) אחד המוציא מרה״י לרה״ר או המכנים או מעביר ד׳ אמות ברה״ר אינו חייב עד שיעשה עקירה והנחה דהיינו שיעקור מרה״י ויניח ברה״ר או שיתן ביד אחד העומד שם אבל אם עשה עקירה ולא הניח כגון שעקר כלי והושיט לרה״ר וזה שעומד בחוץ לקח מידו אינו חייב אבל עכ״פ אסור מדרבנן ולכן מה שמקילין להביא דבר מאכל או כיוצא בו ע״י נכרי צריך ליזהר שלא יתן הכלי ליד הנכרי דאז עושה עקירה אלא יקח הנכרי מן השלחן וכיוצא בו וכן כשמביא נכרי איזה דבר לא יקח אותו הישראל מידו דאז עושה הישראל הנחה אלא יניחנה הנכרי על השלחן כדי שיעשה הנכרי הנחה. ולכן במקום שאסור לטלטל ומלין תינוק בבהכ״נ צריכין ליזהר שנכרי יוציא התינוק מן הבית ולא יתנו התינוק לידו אלא הנכרי יקח מעצמו ויוציא לחוץ ואז יניח הנכרי ליד ישראלית ואז יתן אחד לחבירו וחבירו לחבירו ובלבד שיזהרו שלא ישא א׳ את התינוק ד׳ אמות דהוי מעביר ד׳ אמות ברה״ר אלא דוקא בפחות פחות מד׳ אמות וכשיגיע סמוך לבהכ״נ יחזור העו״ג ויקח התינוק מיד הישראל אבל לא יתן הישראל לידו והעו״ג יכנים התינוק לבהכ״נ ויניח על הספסל ואזי יקח הישראל וכן בשעה שמחזירו. וכן כשעו״ג מביא אגרת או כל דבר יזהר הישראל שלא יקח מידו אלא יניחנו העו״ג על השולחן: יד) עוד יש רשות אחד הנקרא קרפף שלא הוקף לדירה כגון המחיצות שלא נעשו לדור בתוכו אלא לשמור מה שבתוכן כגון ההיקף שעושין סביב השרות והגנות ואם יש בהיקף זה אורך יותר מבית סאתים שהוא ע׳ אמה וב׳ שלישים על רוחב ע׳ אמה וב׳ שלישים ואפילו אינו מרובע דינו ככרמלית ואסור להוציא ממנה לרה״י ולרה״ר ואסור לטלטל בתוכו אלא בד׳ אמות כיון דגדול כ״כ מיחלף ברה״ר ולפיכך הכפרים שבמדינות פרייסען אע״ג שעושין מחיצות מב׳ צדדין וכמו פתחים לשער אסור לטלטל בתוכו דלא הוקף לדירה. ואם הוא רק בית סאתים וכ״ש בפחות אע״ג שלא הוקף לדירה מותר לטלטל בכולו ומ״מ אסור להוציא כלי בית לתוכו אפילו כששניהם של אדם אחד אע״ג דבחצר מותר זה גרע מחצר ודוקא כלים ששבתו בבית אסור אבל כלים ששבתו בחצר מותר לטלטל בקרפף זה וכן להיפך דמ״מ שוה בזה לחצר דגם חצר אין תשמישו כ״כ בקבוע: טו) ולפיכך מי שיש לו גן סמוך לביתו אם נטועין בו אילנות והוא מוקף לדירה דינו כחצר ממש דמטלטלין ממנו לבית ומבית לגן דאילנות אין מבטלין דירה שכן דרך בני אדם ללון בין אילנות אבל אם יש בו זרעים וירקות אפילו זרע בחצר דינו כקרפף דזרעים מבטלין דירה ואסור להוציא מן הבית בתוכו וכן להיפך (ועיין דינים אלו שמבוארים היטב בחיבור חיי אדם כלל נ״א): טז) קיי״ל אדם חי נושא את

פֶערְקֶעהְרְט. דיא גַאנְקעס וָואס לֶעבֶּען דיא קְרֶעצְמֶעס מַאכֶען זַיי מֶען זָאל מָאגֶען טְרָאגֶען דֶער הַארְטִין שְׁטוּבּ נָארְף מֶען פְרֶעגֶען בַּיי אַמוֹרֶה הוֹרָאָה. ה) מֶען טָהָאר נִיט מַשְׁתִּין זַיין אִין אַרְשׁוּת הָרַבִּים וֶוען דֶער מֶענְשׁ שְׁטֶעהְט אִין רְשׁוּת הַיָּחִיד אִין שְׁטוּבּ אָדֶער אִין הוֹיף אוּנ דֶערְגְלַייכֶען פַאר קֶעהְרְט דָאס זֶעלְבֶּע שְׁפַּייֶען פוּן רְשׁוּת הָרַבִּים אִין רְשׁוּת הַיָּחִיד וכו׳. ו) אֲפִילוּ נִיט אַרוֹיס טְרָאגֶען פוּן אֵיין רְשׁוּת אִין אַנְדֶערֶן נוּר טְרָאגֶען אִין רְשׁוּת הָרַבִּים גוּפָא פִיעֶר אֵיילֶען אִיז מֶען חַייָב אוּנ וואוּ עֶס אִיז קֵיין עֵירוּב נִיט דָא טָאר מֶען נִיט טְרָאגֶען. ז) מִן הַתּוֹרָה אִיז מֶען נִיט חַייָב סַיידֶען מֶען זָאל מַאכֶען אֵיין עֲקִירָה מִיט אֵיין הַנָּחָה. דָאס הֵייסְט מֶען זָאל פוּן אֵיין רְשׁוּת אוֹיפְהֶעבֶּען דֶעם חֵפֶץ וָואס מֶען טְרָאגְט אִין דֶעם אַנְדֶערִין רְשׁוּת אַוֶועק לֶעגֶען אָדֶער אֲפִילוּ אִין רְשׁוּת הָרַבִּים גוּפָא אוֹיף הֶעבֶּען, אוּנ סוֹף פִיעֶר אֵיילֶען אַוֶועק לֶעגֶען נוּר מִדְרַבָּנָן אִיז אַלְץ אָסוּר אֲפִילוּ אֵיינֶער זָאל אוֹיף הֶעבֶּען אוּנ דֶער אַנְדֶערֶער זָאל אַוֶועק לֶעגֶען, דֶערוּם אַז מֶען בַּארְף וָואס אַ נכרי גֶעבֶּען זָאל מֶען נִיט גֶעבֶּען אִין הַאנְט עֶר זָאל אַרוֹיס טְרָאגֶען נוּר לֶעגֶען אוֹיפִין טִישׁ עֶר זָאל אַלֵיין נֶעמֶען. אוּנ דָאס זֶעלְבֶּע אַז אַ נכרי בְּרֶענְגְט אַ בְּרִיעף זָאל עֶר לֶעגֶען אוֹיפֶען טִישׁ אוּנ דַאן קָאן

דער

עצמו ולפיכך המוציא אדם חי מרה"י לרה"ר פטור אע"ג שלבוש במלבושים דהם בטלים לגבי האדם מ"מ זה דוקא באדם גדול שיכול לילך אבל קטן שאינו יכול לילך או גדול אלא שהוא חולה או כפות חייב ולפיכך אסור לשאת קטן ברה"ר אלא אם הוא גדול כ"כ שהוא הולך ברגליו מותר לאחוז אותו בידו והוא ילך ולא גזרינן שמא יגביה אותו ודוקא אדם חי נושא את עצמו אבל בהמה או עוף חייב: יז) שכח והוציא איזה דבר בשבת אם הוא במקום המשתמר אסור להביאו לביתו ואם מתירא שלא יגנבו אם אפשר ע"י עו"ג יאמר לעו"ג שיביאנו ואם א"א אזי מותר לטלטל בפחות פחות מד"א וכמו שכתבתי לעיל סי' י"נ ועכ"פ אסור להכניסו לבית שהרי מכנים מרה"ר לרה"י: יח) היה בדרך ויש לו מעות בכיסו אם יכול להפקידן או להצניען אסור להחזיקן בכיסו אפי' במקום דמותר לטלטל ואפילו שירצה לישב בביתו תמיד שהרי הם מוקצה ואם א"א יתפרנו בבגדו ובמקום שאין עירוב צריך ליזהר שישב כל השבת בביתו אך אם מתיירא שאם ע"י שישב בביתו כל היום יכירו שיש לו מעות ויגזלו ממנו מותר לצאת לחוץ דכיון שהם תפורין בבגדו אין בו איסור הוצאה מן התורה דאין דרך להוציא כך ובמקום סכנה מותר: יט) אסור לשאת זיינער שהרי אינו מלבוש כלל והמוציא חייב ואסור לצאת עם שפאקולין שקורין ברילין ואפילו כשמניחים על החוטם ואפילו אם הם בכסף. והנשים צריכות ליזהר שלא לצאת במוך שנותנים באותו מקום להציל שלא תטוף מדם נדה אלא כשהוא דרך מלבוש. וכשהגשמים יורדים אסור ליתן פאטשיילע על ראשיהם להציל מגשמים אא"כ מתעטפים בו בדרך עיטוף. וכן מה שהאנשים נותנים פאטשיילע על הכובע בעת ירידת גשמים אסור דמה שהוא רק להציל מטינוף הוי משא: כ) ההיגר או שא"א לו לילך כלל בלא מקל מותר לילך במקל אבל אם אינו רק להשען עליו אסור שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר ואפילו במקום שיש עירוב אם לא צריך הרבה אסור משום דהוי דרך חול: כא) מי שיש לו מכה מותר לצאת עם הרטיה וגם עם הסמרטוטין המונחים עליו דבטילין לרטיה שלא יפול אבל אסור

דער איד גֶעהֶמֶען אִיהְם. טז) מֶען טָהאר נִיט שַׁבָּת אַרוֹיס טְרָאגֶען פוּן שְׁטוּב אִין גַאסס וָואס קֵיין עֵירוּב אִיז נִיט דָא אִין יֶענֶער גַאסס קֵיין כֵּלִי, עֶססֶענְוַוארג אוּנ דֶעסגְלַייכֶען, אֲפִילוּ אַ קִינד וָואס קָאן אַלֵיין נִיט גֶעהְן. אַ קְרַאנְקֶען אָדֶער אַ גֶעבּוּנדֶענֶעם מֶענְשֶׁען טָהאר מֶען נִיט טְרָאגֶען, אַ חוּץ אַ גְרוֹיסֶען אוּנ גֶעזוּנדֶען מֶענְשֶׁען וָואס קֶען אַלֵיין גֵיין מַאג מֶען פִירֶען, אָבֶּער אַ בְּהֵמָה אַ חַיָה אָדֶער אַיין עוֹף חָאטְשׁ זֵיי קָאנֶען גֶעהְן אַלֵיין, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶען טָהאר מֶען זֵיי נִיט טְרָאגֶען. יז) וֶוען מֶען הָאט פֶערגֶעסֶען אוּנ וָואס אַרוֹיס גֶעטְרָאגֶען גֶעפִינְט זִיךְ דָאס אִין אַ זִיכֶערן אָרט טָהאר מֶען עֶס נִיט צוּרִיק בְּרֶענְגֶען אַהֵיים. וָוען נִיט קָאנְן מֶען עֶס לָאזֶען בְּרֶענְגֶען דוּרְךְ אַ נכרי, וֶוען דָאס אִיז אוֹיךְ אוּנ מֶעגְלִיךְ, קֶענְן מֶען יֶע טְרָאגֶען, אָבֶּער נוּר אוֹיף אַזַא אָרְט: אֵיינֶער טְרָאגְט ווֵיינִיגֶער פוּן פִיעֶר אֵיילֶען. דַאן גִיט עֶר דִי זַאךְ אִיבֶּער אַיין אַנדֶערֶן, אוּנ טְרָאגְט אוֹיךְ וֶוענִיגֶער פוּן פִיעֶר אֵיילֶען אוּנ אַזוֹי וַוייטֶער. אָבֶּער אִין שְׁטוּב טָהאר מֶען יֶעדֶענְפַאלְלְס נִיט אַרַיינְטְרָאגֶען דִי זַאךְ. יח) אַז מֶען אִיז אוּנטֶערְווֶעגֶענְס אוּנ מֶען הָאט בַּיי זִיךְ גֶעלְד, קָאן מֶען דִי געלד וואו בֶּעהַאלְטֶען טָהאר מֶען עֶס בַּיי זִיךְ נִיט הַאלְטֶען בְּשׁוּם אוֹפֶן וֶוען נִיט קֶען קֵיין דִי גֶעלְד אַיינְנֶעהֶען (עֶרֶב שַׁבָּת נַאטִירְלִיךְ) אִין בֶּגֶד, אָבֶּער וואו עֶס נִיט דָא קֵיין עֵירוּב דַארְף מֶען זֶעהֶען זִיצֶען דֶעם גַאנְצֶען טָאג אִין שְׁטוּב. אָבֶּער דֶער שְׁטוּב זִיצֶען אִיז פֶערְבּוּנדֶען מִיט אַ סַכָּנָה; כְּדֵי זָאלְל נִיט מֶערְקֶען. אַז עֶר הָאט גֶעלְד בַּייא זִיךְ אוּנ נִיט בֶּעפַאבֶּעוָועט אִיהְם. מָאג מֶען אַרוֹיס אִין גַאסס אַרוֹים וִויא בַּאלְד אַז דִיא גֶעלְד אִיז אַיינְגֶענֶעהְט אִין בֶּגֶד הֵייסְט עֶס מִן הַתּוֹרָה נִיט גִיטְרָאגֶען. יט) מֶען טָהאר נִיט טְרָאגֶען אַ זֵייגֶער אוֹיךְ נִיט בְּרִילֶען. אֲפִילוּ אוֹיפִ'ן נָאז. פְרוֹיֶען דַארְפֶען זִיךְ הִיטֶען נִיט טְרָאגֶען דִי וַואטֶע. וָואס זֵייא לֶעגֶען אַרַיין אִין אַ גֶעוויסֶען אָרט אָבְצוּהַאלְטֶען דִי דַם נִדָה סַיידֶען אַז דִיא וַואטֶע אִיז גֶעמַאכְט גֶעוָוארֶען ווי אַ מִין מַלְבּוּשׁ (קְלֵייד). מֶען טָהאר נִיט אַרוֹיפלֶעגֶען אַ טוּךְ אוֹיפֶען קָאפּ. עֶס זָאל נִיט צוּקוּמֶען דֶער רֶעגֶען, סַיידֶען אַרוּם וִויקְלֶען זִיךְ דֶערְמִיט, אוֹיפְ'ן הִיטֶעל אַרוֹיפלֶעגֶען אַ טוּךְ כְּדֵי נִיט בֶּעשְׁמוּטְצֶען דִיא הִיטֶעל טָהאר מֶען אוֹיךְ נִיט. כ) מֶען טָהאר נִיט גֶעהֶען מִיט אַ שְׁטֶעקִיל. אֲפִילוּ דָא וואו עֶס אִיז דָא אַיין עֵירוּב דֶער קְלִיגֶער נָאר גֶעהְן אַ שְׁטֶעקִיל אִיז אִיהְם גָאר אוּנמֶעגְלִיךְ צוּ גֶעהֶען מֶעג יֶע. כא) דֶער וָואס הָאט אַ וואוּנד מָאג גֶעהֶען אִין גַאסס מִיט בַּאנְדַאזשׁ אָדֶער קָאמְפְּרֶעס אָדֶער פְלַאסְטֶער, אָבֶּער אַ טוּךְ טָהאר מֶען נִיט אַרוּמבִּינְדֶען אַרוּם דֶער וואוּנד

אונ

לכרוך על הרטיה דבר חשוב כגון פאטשיילע וכיוצא בו דזה לא בטיל גבי רטיה: כב) מותר לצאת בטלית כדרך עיטוף אבל שלא כדרך עיטוף אסור: כג) במקום שנוהגין לילך באתטער גארטיל להתנאות אין למחות בידם אבל אסור לכרוך פאטשיילע על התגורה ולקשור שהרי נראה שמערים להוציא אלא או יכרכנו על המכנסים או תחת הזופיצא בענין שיהיה בגד מפסיק בין הפאטשיילע ובין החגורה והכורכים על הצואר שנראה לכל שכונתו רק להוציא אסור אלא יכרוך על הצואר כמו האלזטוך בדרך לבישה: כד) כשיש לו ציצית פסולה בטלית או בבגד אסור לצאת בו שאפילו הציצית הנשארים חשובים משא כיון שרעתו להשלים ולעשות ציצית כשרים וכן כל דבר שרעתו להשלים כגון אם נפסק הרצועות שקורין קאסניק מצד אחד של הבגד וכן קרס אפילו של ברזל מצד אחד כיון שרעתו להשלים הרי זה שנשאר הוי משאוי ואם הם דברים חשובים כגון קאסניק של משי או קרס של כסף כיון שהוא דבר חשוב לא בטל לגבי הבגד ולכן אפילו אין רעתו להשלים אסור: כה) כל דבר המחובר לבגד ה"ז בטל בבגד. ולכן מותר לצאת בכיסין התפורים בבגד וכן בקאפטור שתלוי באפענצע שמכסה על ראשו בשעת הגשמים ודוקא דבר שדרכו בכך אבל אסור לתפור פאטשיילע בבגדו ולצאת בו דידוע דבזה"ז אין הדרך בכך ולא בטל לבגד ואפילו לתפרו בחגורה לא מהני אם יהיה תלוי בצדו אא"כ קושרו בקשר של קיימא מערב שבת או תופר וחוגר בו דהוי כחגורה ארוכה:

מדין שביתת בהמתו: א) כשם שמצווה האדם שלא לעשות מלאכה כך מצווה על שביתת בהמתו כדכתיב למען ינוח שורך כו' לפיכך אסור להניח לבהמתו שתוציא איזה משא ואפילו מה שהוא על גופה אם אינה לשמירתה אבל מה שצריך לשמירתה זה הוי כמלבושה אבל מה שהוא לשמירה יתירה אסור ולכן מותר הסוס לצאת ברסן שקורין צוים או בסלייקעם שעל צוארן שזה צריך לסוס לתפסו אם ימרוד אבל בשניהם אסור דהוי נטירותא יתירה אבל

אונ געהן אזוי זיין נאס. כב) א טלית מאג מען טראגען בערעקענזיכדיג דערמיט. אבער אין האנד טהאר מען איהם ניט טראגען. כג) דא וואו עס איז א מנהג צוא טראגען איין אונטערגארטיל מאג מען עס שבת אויך טראגען. אבער ארומבינדען זיך מיט א פאטשיילע אויפען גארטל טהאר מען ניט. וויא דען? מען וויקעלט זי ארום איבער די הויזען, אדער אונטער דער זופיצא, אנטהאן דיא טיכול אויפען האלז מאג מען נור אויף דעם אופן. מען זאלל זיא אנטהאן וויא מען טהוט א טיכעל געוואהנליך אהן. עס זאלל ניט זיין קאנטיג אז מען טהוט עס צוליעבן טראגען. ארום בינדין ארום האנד אדער ארום פוס טאר מען געוויעס ניט. כד) האט מען אין טלית אדער אין ארבע כנפות א פסולע ציצה טהאר מען דעם גאנצען טלית אדער ארבע כנפות ניט טראגען, דעסגלייכען אז עס רייסט זיך אב אין איין זייט פון בגד א קאסניק אדער העקעל אונ ער רעכענט נאך שבת איין צוא נייען האט דער אנדער קאסניק א דין פון א משא אונ מען טהאר דעם בגד ניט טראגען אז דער נעבליבענער קאסניק אדער העקעל זענען ווערטהפאללע, ווי למשל פון זייד אונ זילבער רופט זיך אללע מאל א משא ווען אפילו ער רעכינט זאל בלייבען אזוי. כה) יעדער זאך. וואס איז פערבונדען מיטען בגד וויא למשל א קאפשאן אונ דעם גלייכען, מאג מען טראגען. אבער דווקא אזא זאך. וואס ווערט געטראגען צוא זאמען מיטען בגד. אבער אזא זאך וואס מען טראגט עס געוועהנליך ניט צו זאמען געניאהטער הייט וויא א פאטשיילע למשל טהאר מען ניט טראגען אפילו אנבינדען אן גארטעל זאל ווערען דער גארטעל לייגער. טהאר מען אויך ניט. סיידען אז עס איז צוגעבינדען ע"ב שבת אן גאנץ פעסט באן הייסט דאס ווי אלאנגער גארטעל:

דינים וועגען דעם רוהען פון דער בהמה שבת. א) אזוי וויא דער איד טהאר ניט טהאן קיין ארבייט שבת. אזוי טהאר ער ניט לאזען זיין בהמה ארבייטען שבת. ווי עס שטעהט. למען ינוח שורך וחמורך וכו' כדי עס זאלל רוהען דיין אקס אונ דיין עזעל אונ זא ווייטער. דעריבער טהאר מען ניט לאזען דיא בהמה (אונטער וועלבע מען פע־שטעהט אין לשון קודש ניט נור א קוה נור אויך אללע חיות, אונ דא מיינט מען נאטירליך ניר אללע הויזטהירען. ווי א פערד א קעמעל חיות ביתיות) טראגען א משא. אפילו דאס וואס זיא טראגט געוואהנליך אויף זיך סיידען דאס וואס זי מוז נאטהווענדיג טראגען פון זיכערהייט וועגען. זי זאל ניט אנטלויפען. דער פערד מאג דארום טראגען א צוים אדער סלייקס אויפען האלז אבער ביידע צו זאמען ניט. א קוה אדער איין אקס טהארען ניט ארויס געהען

פרה או שור לא תצא בחבל שבצוארה לפי שאינה צריכה שימור אבל עגלים מותרים לפי שהם מורדים בקל : ב) האוכף שקורין זאטיל וכן חאמעט אסור ליתן עליו אפילו בחצר משום מראית עין שיחשדו שרוצה לרכוב עליו או ליתן עליו משא וכן אסור לצאת בזוג שקשור ברסן ואפילו בחצר דמשמיע קול אא"כ פקק העינבל. ומותר למשוך הסוס בחבל שברסן רק שאם היה ארוך יכרוך אותו סביב הצואר בכדי שלא יצא מידו טפח שנראה שנושא החבל. כללו ש"ד כל דבר שהוא לשמירה שלא יברח בין סוס או שאר בעלי חיים ובין עוף מותר אבל מה שאינו לשמירה אלא לנוי או משום סימן כמו שעושין להרנגולים או מה שקושרין בפי העגל והעזים כדי שלא תניק אסור לצאת בו. ואם משרתו נכרי רוכב בשבת על הבהמה להשקותה א"צ למחות שהחי נושא את עצמו אבל אם נותן בגדו עליו או שאר דבר אסור : ג) מותר למסור בהמתו לרועה אעפ"י שמוליך אותה חוץ לתחום אבל אסור לומר לו שיוליכנה חוץ להתחום ואם מוליך שוורים למקום אחר אם מוסר לו בע"ש מותר אבל בשבת אסור כיון שיודע בודאי שיוליכנה חוץ לתחום : ד) אסור להשאיל או להשכיר בהמתו לעו"ג אם יודע שיעשה בה מלאכה בשבת אא"כ מתנה עמו שיחזירנה קודם שבת ואם העו"ג אינו מחזיר לו והוא אנוס יפקירנה אפילו בינו לבין עצמו ואם הישראל שכר בהמה מעו"ג מצווה ג"כ על שביתתו דשבירות ספק אם קונה לו אבל מותר לחזור להשכירה לעו"ג ממ"נ אבל אם שכר עו"ג עם בהמות שיוליך סחורתו למקום פלוני והעו"ג חייב במזונתם ובאחריותם אינו מצווה כלל וכבר כתבנו לעיל דין מי שהחשיך לו בדרך בדינים השייכים מע"ש : ה) אע"ג דלאדם אסור לעשות רפואה בשבת כדלקמן אבל לבהמה מותר כיון דאיתו בהול כ"כ לא גזרינן שמא ישחוק ולכן מותר להעמידנה במים ולסוף מכתה בשמן וכן מותר להקיזה דם ע"י עו"ג אם היא חולה אבל אם היא בריאה רק כדי שתאכל בטוב שקורין פראווען אסור : ו) אסור ליתן

מיט אַ שְׁטְרִיקֶעל אויפֶען האַלז, ווייל זייא אַנטלויפֶען נִיט, אָבֶּער קָאלְבֶּער מָאג מֶען. ב) מִיט דֶעם זאַטְטֶעל אָדֶער דֶעם חָאמֶעט טָאר מֶען נִיט אָנְטְהָאן דֶעם פֶערְד. טָאמֶער וֶועלֶען לייט חוֹשֵׁד זַיין אַז מֶען וויל זִיךְ זֶעטצֶען אויפֶען פֶערְד רַייטֶען אָדֶער אַרױפְלֶעגֶען אַ מַשָּׂא, מִיט אַ גְלֶעקִיל טָאר מֶען אויךְ נִיט גֶעהֶען. סַיידֶען מֶען פֶערשְׁטָאפְּט אִיהם פוּן אִינוֶוענִיג צִיעהֶען דֶעם פֶערְד פַארְן שְׁטְרִיקֶעל וָואס פוּן צוֹים מָאג מֶען. נוּר אויב דִי שְׁטְרִיקֶעל אִיז לַאנְג, בֶּאדַארְף מֶען אִיהְר אַרוּם ווִיקְלֶען דֶעם פֶערְד אויפֶען האַלז. כְּדֵי עֶס זָאלל זִיךְ פוּן האַנְד אַרױס זֶעהֶען נִיט מֶעהר פוּן אַ טֶפַח (אַפּוּיסְט). מִיט אֵיין וָוארְט: דִי זַאךְ וָואס דִיא חַיָה טְרָאגְט פוּן זִיכֶער הַייט וֶועגֶען וִויא זָאלל נִיט אַנְטלױפֶען מָאג זִי טְרָאגֶען אוּם שַׁבָּת וֶוען אָבֶּער פוּן שֶׁאנְקַייט וֶועגֶען אָדֶער צוּא לִיעבּ אַ סִימָן. טָאר זִי נִיט. דֶער זֶעלבֶּער דִין אִיז מִיט עוֹפוֹת אויךְ. וֶוען מֶען האַלְט אַ קְנֶעכְט אַ נָכְרִי. בֶּאדַארְף מֶען אִיהם נִיט שְׁטֶערֶען פִיהְרֶען דֶעם פֶערְד אָנְפּוֹיֶען חוּץ עֶר רַייט אויף אִיהם. אָבֶּער אַרױפְלֶעגֶען זַיין בֶּגֶד אָדֶער אֵיין אַנְדֶער זַאךְ טָאר מֶען נִיט. ג) מֶען מָאג אִיבֶּער גֶעבֶּען דִי בְּהֵמָה צוּ אַ פַּאסְטוּךְ וֶוען מֶען ווייס. אַפִילוּ אַז עֶר טְרַייבְּט אִיהְר ווייטֶער פוּן אַ תְּחוּם שַׁבָּת. אָבֶּער זָאגֶען אִיהם. עֶר זָאל אִיהְר טְרַייבֶּען ווייטֶער ווי אַ תְּחוּם שַׁבָּת טָאר מֶען נִיט. לָאזֶען פִיהְרֶען אָקְסֶען אִין אֵיין אַנְדֶער שְׁטָאדְט מָאג מֶען נוּר אִין דֶעם אוֹפַן אַז מֶען גִיט זַיי אִיבֶּער עֶרֶב שַׁבָּת. ד) פֶערְלַייהֶען אָדֶער פֶערְדִינְגֶען אַ בְּהֵמָה אַ נָכְרִי וֶוען מֶען ווייסְט אַז דֶער נָכְרִי וֶועט מִיט אִיהְר אַרְבֵּייטֶען אוּם שַׁבָּת טָאר מֶען נִיט נוּר אִין דֶעם פַאלל. אַז מֶען רֶעדְט לְכַתְּחִלָּה אוֹיס. עֶר זָאלל בִּיז שַׁבָּת דִי בְּהֵמָה אָבְּגֶעבֶּען. מָאג מֶען אוּנ וֶוען דֶער נָכְרִי קֶעהְרְט אִיהְר בַּאן נִיט אוּם. מוּז מֶען דִיא בְּהֵמָה אִין הַארְצֶען מַפְקִיר זַיין. אַז אַ אִיד דִינְגְט אַ בְּהֵמָה בַּיי אַ נָכְרִי. אִיז עֶר אויךְ מְחוּיָב צוּ זֶעהֶען דִיא בְּהֵמָה זָאל נִיט אַרְבֵּייטֶען שַׁבָּת. אָבֶּער פֶערְדִינְגֶען אִין אַנְדֶער נָכְרִי מָאג מֶען שׁוֹין בַּאן אֲפִילוּ עֶרֶב שַׁבָּת. וֶוען אָבֶּער גֶעדוּנְגֶען אַ פוּהְר בַּייא אַ נָכְרִי מִיט דֶעם תְּנַאי דֶער נָכְרִי אַלֵיין זָאהְל פִיהְרֶען זַיין (דֶעם יִידֶענְס) סְחוֹרָה אוּנ עֶר אַלֵיין זָאלל דִיא פֶערְד קָארְמֶענְגֶען אוּנ הִיטֶען. דַאן קָאן זִיךְ דֶער נָכְרִי נַאטִירְלִיךְ טְהָאן מִיט זַיינֶע פֶערְד וָואס עֶר ווִיל. ה) מַאכֶען פַאר אַ מֶענְשֶׁען אַ רְפוּאָה אוּם שַׁבָּת טָאר מֶען נִיט. סַיידֶען וָואו עֶס אִיז אַ סַכָּנָה ווִיא מִיר הָאבֶּען אויבֶּען גֶעזָאגְט. אָבֶּער פַאר אַ בְּהֵמָה מָאג מֶען יָע. זָאלל קֵיין שְׁאדִין נִיט זַיין. אוֹיס שְׁמִירֶען אִיהְר אַ וואוּנְד אָדֶער לָאזֶען בְּלוּט דוּרְךְ אַ נָכְרִי אוּנ דֶעסְגְלַייכֶען. אָבֶּער אַלֵיין נוּר פַאר אַ קְרַאנְקֶע בְּהֵמָה. פַאר אַ גֶעזוּנְדֶע בְּהֵמָה מֶער גִיט כְּדֵי זִי זָאלל בֶּעסֶער עֶסֶען. טָאר מֶען נִיט טְהָאן אַזֶעלְכֶע

מיטלען

מיכ ע"ג סובין ומורסנין דכיון דלאו בר גיבול הוא א"א והיכי כשנתן המים חייב כדלעיל במלאכת לש אם לא בשעת הדחק מותר ע"י עו"ג אבל ע"י ישראל אסור ואם א"א ע"י עו"ג אם כבר נתן מים מע"ש מי מותר להוליך בכף או מקל שאינו מוקצה ויוליכנה אתי וערב ויערה מכלי אל כלי עד שיתערב אבל גבל בשבת הוא מלאכה מה"ת כדלעיל במלאכת לש: ז) אסור לחתוך הבן רק דק שקורין סיעצקא אפילו ע"י עו"ג אסור דהוי כטוחן ומ"מ אם עשה מותר ליתן לבהמה ומותר להעמיד בהמה על עשבים מחוברים שתאכל דלא אסרה תורה רק שלא לעשות מלאכה בבהמה מפני שיש לה צער אבל זה אדרבא ניחא הוא לה אבל אם קצר עו"ג עשבים בשבת אסור להעמיד בהמה ע"ג העשבים ממש שתאכל גזרינן שמא יטול בידו ויתן לה נמצא שטלטל מוקצה אבל מותר לעמוד בפניה שלא תוכל לנטות ותלך שם ותאכל ממילא וכן מותר לומר לעו"ג שיתן עשבים שקצר לבהמה ואם קצר בשביל ישראל אם

הבהמה יכולה לילך לשם ולאכול מותר לומר לו שיתן לבהמתו אם אין לה מה לאכול ובשעת הדחק שאין לבהמה שום דבר לאכול מותר לומר לעו"ג לקצור עשבים משום צער בעלי חיים וכן מותר לומר לנכרי לחלוב בהמתו משום צער בע"ח רק שהחלב אסור לטלטל בו ביום משום מוקצה וכן להמרות האווזות שאינן יכולים לאכול מעצמם אי ליכא עו"ג או קטן והכל משום צער בע"ח ולכן אינו מותר רק פעם אחד ביום: ח) אם נפלה לגומא שבחצר מותר להוציאה אפילו ע"י ישראל דאין כאן אלא איסור מוקצה אבל אם הגומא ברה"ר מותר ע"י עו"ג: ט) אם נותן שבולת שועל או שאר מיני דגן לבהמה לא ימדוד במדה אלא משער באומד דעתו וצריך ליזהר מאד שאם נוטל בכברה שלא יכבור שיפול המוץ דהוא מלאכה דאורייתא מרקד אבל כשאינו כובר בכונה אעפ"י שנוטל בכברה והמוץ נופל דרך נקבי הכברה כיון שאין מתכוין לכך מותר כדלעיל במלאכת מרקד:

שמעלן. ז) צערשפּריסען האָבער אויף קלייען אָדער ווקענע טאָר מען ניט דאָס איז מלאכה דאורייתא יידען פאר א נויט אונ דורך א נכרי דוקא ווען דורך נכרי איז אוממעגליך איז אויב מען האָט אריין געהאַקט וואַסער ערב שבת מאג מען דיא האנד דער א שפּעקעל וואס איז ניט מוקצה פיהרען אין דער לי אונ דער לאנג אונ אין דער ברייט אונ איבער עסען עס אין א צווייטער כלי אונ אין אדריטע. ביז ם מישט זיך אויס ווען ניט אזוי איז עס גלייך וויא געטען. אונ דאס איז דאך איין איסור מן התורה. מען טאָר ניט אָנשניידען שעצקע אפילו דורך נכרי אָבער אז מען האָט שוין אָנגעשניטען מאג מען דאס געבען דער בהמה צום עסען. מען מאג שטעללען די בהמה איבער גראז וואס וואקסט אויפען פעלד, וויא זאלל עסען אָבער ווען א נכרי האָט דיא גראז אראבגעשניטען אום שבת. וואס דאן ווערט די גראז מוקצה אונ מען טאָר זיך אן איהר ניט רירען. דאן טאָר מען ניט שטעללען די בהמה ייך איבער די גראז נור מען מאג שטעהן נעבען איהר. זאל זיך ניט האבען וואו אבצוקעהרען אונ זאלל עסען דיא גראז. היסען דעם נכרי. ער זאלל געבען ער בהמה דיא אָבגעשניטענע גראז טאג טעג. ווען

דער נכרי האָט עס געשניטען פאר זיך, איז אויב די בהמה קאן דארטען אליין געהען אונ עסען מאג מען איהם זאגען ער זאלל געבען דער בהמה. ווען זיא האָט ניט וואס צו עסען פאר א נויטה מאג מען זאגאר היסען דעם נכרי שניידען לכתחלה פאר דער בהמה, צוליעב צער בעלי־חיים היסען א נכרי מעלקען די בהמה מאג מען. אָבער די מילך טאָר מען שבת ניט האלטען צוליעב מוקצה. אויך מאג מען אליין שטאפּען דיא גאנז וואס עסען ניט אליין, אויב עס איז ניטא א נכרי אָדער א קינד וואס זאלל דאס טהאָן. אָבער נור איין מאל אין טאג אונ עס זאל ניט זיין קיין אנדערע איסורים וואס שטייהט אין דיא מלאכה פון צידה. ח) אז א בהמה פאללט אריין אין א גרוב אין הויף מאג מען איהר אליין ארויס געהמען. אָבער אין א גרוב אין גאס וואס איז קיין עירוב ניטא. טאָר מען אליין ניט ארויס נעהמען. סיידען דורך א נכרי. ט) מעסטען דיא עססינג וואס מען גיט דער בהמה טאָר מען ניט. ווען מען נעהמט דיא עססענס אין א זיפּ דארף מען זיך היטען ניט צו זיפּ טהאָן אז עס זאלל ארויס פאללען דיא קלייען ווייל דאס איז איין איסור מן התורה. אָבער ווען עס פאללט אליין ארויס קלייען ניט זיפּענדיג אונ אהן כונה מאכט ניט אויס.

פרק מ

בו יבואר דיני איסור חמץ ודיני אפיית המצה.

א) איסור חמץ ידוע לכל ישראל שהוא איסור כרת ובודאי יש לאיש המתנודד בארצות רחוקות להשתדל לחוג את חג המצות במקום שישראל מצויים שם כדי שלא יכשל ה"ו בחמץ שהוא בכרת וגם כדי שיוכל להתנהג בכל עניני הסדר כמו שאר איש ישראל אמנם אם ע"י איזה אונס נודמן שנשאר בחג המצות אצל עובדי כוכבים יש לו מאד ליזהר שלא לאכול מפתם כי איש ישראל הוא ויסתפק אלו השמונה ימים בתפוחי אדמה [שקורין ערד עפיל] ובפירות. אמנם מחויב להשתדל להשיג ממקום שיהודים מצויים מעט מצות עכ"פ כדי שיקיים עכ"פ בלילה ראשון של פסח המצות עשה דבערב תאכלו מצות וגם בשארי ימי יו"ט מצוה בכל סעודה לברך המוציא על מצה כדי שיקיים סעודת יו"ט כדין ובשארי זמנים יסתפק בהמינים שנזכרו לעיל:

ב) ואם א"א לו להשיג מצות כלל או שקשה לו מאד להסתפק שמונה ימים בלי פת יראה להשתדל ולהשיג הבואה ולטחנם ולאפות בעצמו מצה על פסח ואפילו אין לו מקום לטחון התבואה כ"א בריחיים של חמץ ג"כ אין לאסור במקום הדחק כזה כיון שהוא קודם פסח דאז בטל התערובות בששים ואם אין יכול להשיג חטים מותר לכתחלה לאפות מצה מכל חמשת מיני דגן ואם אין יכול להשית תבואה רק קמח מן השוק תלוי לפי מנהג המקומות כי במקומות שלנו ידוע שהמוכרי חטים בעיירות רוחצים מתחלה החטים הרבה במים וזהו חמץ גמור. ויותר טוב שבמקום שאינו יכול להשיג קמח חטים כשרים כדין יראה לאפות מצה מן קמח שיפון כי שיפון אין דרך לרחוץ תחלה במים כי ידוע שמדינא כל חמשת מיני דגן כשר לעשות מהן מצה אלא שישראל עושין מן המובחר ובמקום הדחק בודאי אין לחוש לזה כלל וכלל וכשנטל קמח יראה לרקד הקמח מתחלה שלא ימצא בו פירורים של חמץ אך מאד יש ליזהר בענין האפיה שיהיה כדין דהיינו מתחלה יראה להכשיר התנור לזה דבתנור של חמץ אפילו בדיעבד אסור ואופן ההכשר הוא דהיינו שיראה ללבנו כ"כ עד שיהא ניצוצות ניתזין הימנו ואח"כ צריך לדקדק

פרק מ

א) פארן עססען פסח חמץ קוממט ווי בעקאנט „כרת" דעריבער דארף דער ייד וואס איז אין די ווייטע מדינות זעהען פייערן דעם פסח ווי ווייט מעגליך צווישען יידען כדי ער זאלל חלילה ניט נכשל ווערין אין אזא גרויסען איסור אונ כדי ער זאלל קאננען אבהיטען דעם סדר ווי אללע יידען. ווען מען איז אבער געצוואונגען צו זיין פסח צווישען נכרים אונ מען קען קיין עצה בשום אופן ניט בעקוממען זאלל מען אויסקוממען מיט קארטאפעל, פירות, אייער אונ דעסגלייכען. נור ווענינגסטענס אויף דער ערשטער נאכט פון פסח מוז מען זעהן קריגען מצה וויפיעל עס איז אויף צו עססען די ערשטע נאכט, כדי מען זאלל קאננען מקיים זיין די מצוה פון „בערב תאכלו מצות". אויך איז א מצוה אין די איבריגע טעג פון יום טוב צו מאכען נור חאטש א המוציא אויף מצה אונ ווייטער עסען קארטאפעל פירות ווי אויבען שטעהט:

ב) ווען מען קריעגט גאר קיין מצה ניט אדער עס איז זעהר שווער אויסצוקוממען מיט קארטאפעל א גאנצען פסח, דארף מען זעהען קריגען תבואה אונ אליין מאהלען אונ באקען מצה. פאר א נויטה מאג מען מאהלען חאטש אין א חמצדיגען מיהל. בפרט פאר פסח, אונ ווען מען קריעגט ניט קיין ווייץ מאג מען באקען די מצה פאר א נויטה חאטש פון קארען אונ דעסגלייכען. ווען מען קאן קיין תבואה ניט קריגען נור פארטיגע מעהל חענדט זיך אויב עס איז דארטען איינגעפיהרט. אזוי ווי ביי אונז, אויסצוואשען די ווייץ גאנץ גוט פארן מאהלען, איז די מעהל באן אמתע חמץ, גלייכער איז דעריבער וואו מען קאן ניט קריגען ווייצינע מעהל. וואס מען זאלל וויססען אויף בעשטיממט אז זי איז כשר זאלל מען בעסער קויפען קארענע מעהל (ווארום קארן איז ניט דער שטייגער צו וואשען פארן מאהלען) ווארום על פי דין קאן מען יוצא זיין מיט מצה פון קארן אויך, מעהר ניט וואס ביי אידען איז איינגעפיהרט צו מקיים זיין די מצוה וואס בעססער. די מעהל דארף מען פריהער זעהן גוט אויסריינינגען פון בראקליך חמץ, איבערהויפט דארף מען זיך היטען דער באקען זאלל זיין על פי דין. די ערשטע זאך מוז מען גוט כשרן דעם אויבען ווארום פון א חמצדיגען אויבען מהאר מען אפילו בדיעבד אויך ניט עססען. ביים כשרן דארף מען זעהען אזוי פיעל אויסברענגען דעם אויבען, אז עס זאללען שפריטצען פונקען פון איהם אונ באן מוז פער איבערן גאנצען אויבען אויסשפרייטען די קויהלען:

אין

שינרתף הנחלים על פני כל התנור וכ"ז הוא לעיכובא :

ג) והנה לפי הנשמע יש פאבריקען שאופין מצות לסחורה לשלח, לכמה מקומות ואינם נזהרים בלל בשמירתן מחימוץ וכ"ש שאינם נזהרין שיהיו אפויין לשם מצות מצה כי הרבה פעמים מצוי שנכריות לשות ועורכות המצה או קטנים וקטנות וע"כ ראוי לכל ירא שמים שלא יקנה מצות מאיזה מקום כ"ז שאין המקום ההוא מוחזק שהוא בהכשר :

ומפני שרבה המכשלה בענין אפיית המצות ראיתי להעתיק איזה דינים הכרחיים .

לא ילוש העיסה יותר משיעור ג' קווארט שהוא שיעור חלה ואדרבה יש למעט כי כשהעיסה גדולה א"א לעסוק בה בפעם אחת וא"כ חלק מן העיסה מונח בלא עסק ואסור ומ"מ אם עבר ולש יותר משיעור זה אפילו במזיד מותר. אסור ליתן מלח או שארי תבלין בעיסה של מצה :

ד) לא ילוש העיסה כ"א במים שלנו הלילה בבית וצריך לשאבן סמוך לבין השמשות ויוכל ללוש בהן תיכף משעלה עה"ש אע"פ שלא היה י"ב שעות משנשאבו מהבאר או מהנהר. והמנהג לסנן המים שלא יפלו לתוכן איזה גרעינים וכן צריך להיות מכוסים מטעם זה, ויעמיד המים במקום קר. ומאד צריך ליזהר שלא יעמיד המים בחדר שבו התנור שאופין בו המצות שבלילה סותמין הנקב שהעשן יוצא ואז הבית חם ולפעמים מחמת הקור נקרשו המים אסור להעמידם אצל תנור חורף שיפשרו :

ה) אם רואה שלא יספיק לו המים שלנו מותר לשפוך לתוכן המים שלא לנו ובלבד שיהיה רוב ממים שלנו. עבר ולש במים שלא לנו אם היה בשוגג אין לאסור בדיעבד :

ו) כל עשיית המצה אסור במקום השמש, ואפילו נגד חלון שיש בו זכוכית אסור אם השמש בא לשם אא"כ מכסה בסדין וכן נוהגין. עבר ולש תחת השמש או סמוך לתנור מותר ואם הוחם העיסה לכו"ע אסור :

ז) אם לישה ועשיית המצות היה בבית שקבוע בו

ג) אין אַנדערע גרויסע שטעדט זיינען דא בעקאנטליך פאבריקען וואו עס ווערט געבאקען מצה אויף געשעפט דארט ווערט די מצה געוועהנליך ניט געבאקט בהכשר אַ חוץ דעם פערנעהמען זיך אָפט מיט דעם גאר נכריות אָדער קינדער. אונ עס ווערט געווים ניט געבאקט לשם מצוה. דעריבער דארף יעדער פרומער איד זעהען ניט קויפען פון אַזעלכע ערטער וואס מען וויים ניט געווים אַז דארט איז געבאקט געווארען בהכשר :

מיר וועללען דא ברענגען עטליכע נאטהיגע דינים פון באקען מצה.

מען טהאר ניט פערקנעטען מעהר ווי דריי קווארט מעהל איין מאל. עס איז גלייכער נאך ווייניגער. ווייל די טייג טהאר ניט ליגען אַזוי, זי מוז שטאנדיג זיין אין דער אַרבייט. זאנסט ווערט זי אַיין. ווען מען האט אָבער פערקנאטען מעהר פון דריי קווארט, איז די מצה כשר ווען מען האט אפילו געטאהן בדיעבד. זאַלץ אָדער אַנדערע געווירצען טהאר מען ניט אַריינלעגען אין די מצה-טייג :

ד) קנעטען די טייג מאג מען נור אין אַזעלכע וואסער וואס איז די גאנצע פאריגע נאכט געשטאנען אין שטוב („מים שלנו") אנשעפען די וואסער דארף מען פאר נאכט, אונ גלייך מיט דעם טאג קאן מען שוין די וואסער געברויכען. עס איז אַ מנהג אָבצוזייען די וואסער טאמער פאלט וואס חמץ אַריין אין איהר. צוליעב דעם דארף זי אויך זיין צוגעדעקט. דיא וואסער מוז שטעהן אויף אַ קאלטען אָרט. מען דארף זיך מעהר היטען, ניט צו שטעללען די וואסער אין דעמזעלבען צימער וואו דער אויבען שטעהט. ווארום ביי נאכט בשעת דער קוימען ווערט צוגעמאכט, איז אין דעם צימער דאך היים. ווען די וואסער פערפרירט טהאר מען ניט שטעללען ביי איין אויבען עס זאלל צוגעהן. ווען די „מים שלנו" איז צו ווייניג מאג מען פאר אַ נויטה צוגיסען געוועהנליכע וואסער. אָבער דער גרעסטער טהייל מוז זיין „מים שלנו". ווען מען האט אָבער די מצה געקנאטען מיט געוועהנליכע וואסער. איז אויב מען האט עס געטהאן ניט מיט אַ כוון, איז די מצה כשר בדיעבד לאַחר המעשה :

ו) די טייג פון די מצה טהאר ניט ליגען פאר די זון אפילו דורך אַפענסטער וואס עס איז מיט גלאז ווי באלד די זון שיינט אַריין. מוז מען פערהאנגען מיט אַ ליילעך. ווען מען האט דאך געקנאטען די טייג פאר זון אָדער ניט ווייט פון אויבען, איז בדיעבד די מצה כשר, סיידען אַז די טייג איז דערווארמט געווארען :

ז) ווען די מצה ווערט געקנאטען אונ געוואלגערט אין דעמזעלבען צימער וואו דער אויבען שטעהט, מוז מען האלטען אָפען די פענסטער אונ

טהיר ען

התנור שאופין בו המצות ומתמת שמבערין בו הרבה הבית סחומם צריך ליזהר מאד לפתוח הדלת והחלונות ומכ"ש שלא יתעסקו במצות נגד פי התנור:

ח) לא יניחו העיסה רגע בלי עסק ואם מונח בלי עסק שיעור ח"י מינוטין הוי חמץ ואם המצה עשויה ודאי שלא תבוא לידי חימוץ מותר לשברה ולחזור לעשותה ולכן צריכין ליזהר שלא ילושו עיסות יותר ממה שיש עוזרין שמגלגלין המצות דאל"כ העיסה תהיה מונחת בלי עסק:

ט) אם העיסה רכה לא יוסיף בה קמח שאותו קמח אינו נילוש יפה ושמא לא נאפה יפה אותו הקמח ויש להוש שיתנו אח"כ במרק ויתחמץ ואם יש שם אדם אחר שילוש עיסה קטנה מגיבול קשה ויערבנה עם עיסה זו הרכה שפיר דמי אבל זה שלש הרכה אסור ללוש גם הקשה שא"א לאדם אחד ללוש שני עיסות בפעם אחת ואם א"א בענין זה והוא עני או שרחוק לעיסה זו מותר להוסיף קמח רק שיזהר שלא ליתן המצות לדבר לח רק יאכלו ביובש שהרוק אינו מחמיץ תיכף:

י) ישער לחתוך מן העיסה כ"כ התיכות כפי מספר העוזרין בכדי שלא ישאר בידיו כלום מן העיסה ותיכף כשגומרין מללוש העיסה יחלקו לגלגל. ויזהר שלא יהיו פרורין על השלחן כדי שלא ידבקו במצה ותהיה מצה כפולה:

יא) העוסק בלישה יזהר בעריבה שלשין בה שלא יהיה שום גומא וסדק ויחליקם לעשותו יפה אבל לא ידביק עליו חתיכות נחושת במסמרים אלא ע"י היתוך כדי שלא ימצא שם שום סדק וכן אם עושה על השולחן מצות בלי סדין יזהר לסתום הגומות היטב שלא יכנוס בו בצק וטוב אם יכול לעשות המצות על דפין דקין של מתכות. לא יעמיד העריבה על כר וכסת שמחמם אבל על בגד ועור מותר. ויזהר לרחוץ ידיו ולנקותם היטב עכ"פ לאחר שלש שיעור חימוץ שהוא ח"י מינוטין וכן הכלים שלשין בו ירחצו היטב לאחר שעשו בו ב' או ג' עיסות עד שלא יהיה מתחלת הלישה יותר משיעור מיל וכן הסדינים שמכסין בו השולחנות די להחליף משיעור מיל לשיעור מיל. וכן ישגיחו על עצים המגלגלין שיהיו נקיים ולהחליפם בזמן הנזכר וכן כלים המנקבין בהן:

יב) המגלגלים ישגיחו אם מודבק בידיהם עיסה

טהערן. אנטקעגען אויבען טהאר מען געוויס ניט האלטען די אונגעבאקענע מצה:

ח) די טייג מוז שטאנדיג זיין אין דער ארבייט, ווען זי ליעגט אזוי צייט 18 מינוטען איז זי חמץ. דעריבער דארף מען זעהן ניט פערקנעטען אויף איין מאהל מעהר טייג ווי עס זיינען דא וואלגערקעס:

ט) ווען די טייג איז צו ווייך. טהאר מען ניט צושיטען קיין מעהל. ווייל די מעהל קנעט זיך ניט גוט איין אונד עס קאן בלייבען ניט גוט איין געבאקען. גלייבער איז איין אנדערער זאלל אויסקנעטען א קליינע שטיקעל הארטע טייג אונ באן צומישען איהר. אבער דאס כוח באטירליך איין אנדערער טהאן, ניט דער זעלבער וואס קנעט די ווייכע כדי די ווייכע טייג זאל ניט בלייבען אהן ארבייט. ווען דאס איז אונמעגליך אונ דא קאן מען די ווייכע טייג ניט אריינווארפען אין חמץ ווען מען האט למשל ווייניג מצה אדער פון גרויס ארימקייט דאן מאג מען צושיטען מעהל. נור מען מוז זיך היטען ניט צו עסען די מצה פון דעם טייג מיט א פייכטע זאך. נור טרוקענערהייט:

י) מען דארף זעהען צו שניידען די טייגע אויף אזעלכע טיינליך ווי פיעל וואלגערקעס עס זיינען דא. אונ גלייך נאך דעם קנעטען מוז מען גלייך צוטהיילען צו די וואלגערקעס כדי זיי זאלען באלד גלייך אנהויבען צו וואלגערן. מען דארף זעהען עס זאל ניט זיין קיין ברעקלעך טייג אויפען טיש וואו מען וועלגערט אונ רעדעלט:

יא) דער בעקער וואו עס ווערט געקנאטען טהאר ניט האבען אין זיך קיין שום שפעלטעלע אונ גריבעלע. אנשלאגענע אויף א גריבעלע א שטיקעל קופער מיט צוועקעס טהאר מען ניט ווייל דאן קאן דאך צו גייע שפאלטען. פיידען מען זאל די מעטאלל צוגיעסען, אזוי איז דער דין מיטן טיש אדער ברעט וואו מען וואלגערט אונ רעדעלט, גלייכער איז וואלגערען אונ ראדללען אויף דינע מעטאללענע אדער בלעכענע ברעטטער. די מולטער אדער דער בעקען טהאר מען ניט שטעללען אויף א קיסען, אבער אויף א בגד אדער א פעל מאג מען. מען דארף זעהען ארומוואשען גוט די האנד ווענינגסטענס יעדע אבטצעהן מינוט, אזוי דארף מען זעהע אבטצעהן מינוט אויסוואשען גוט די כלי אין וועלכע מען קנעט די טייג, אומביטען די טישטיכער אויף וועלכע מען וואלגערט, די וואלגערהאלצליך אונ די ראדליך דארף מען אויך זעהען ריין מאכען אין דער צייט:

יב) די וואלגערקעס דארפען נאטירליך אויך ארומוואשען גוט די האנד יעדע אבטצעהן מינוט זיי דארפען

זעהען

שירחצו ידיהם גם כן משיעור מיל לשיעור מיל ויש לעשות המצות רקיקין ולא עבה. ומ"מ יש מקומות שעושין אותם קצת עבה אך צריך ליזהר הרבה שלא יוציא מן התנור עד שתהיה נאפה יפה ושיהיה התנור מחומם הרבה כדי שלא תבוא לידי חימוץ:

יג) לאהר שעשו המצות יהיו נזהרים מאד להוליכו בזריזות אל התנור ויזהיר להאופה שתיכף יניחנו בתנור שלאחר שנתחמם העיסה בידים יחמיץ מיד כשתהיה בפי התנור ששם החום גדול ע"כ יזהר מאד שלא להחזיק המצות נגד פי התנור אפילו רגע. וכן העצים הדקין שמורידין עליהם המצות [שקורין ראזענין] יזהרו מאד האופים שיהיו להם כמה עצים מוכנין לזה ולהחליפם תמיד לאחר שהורידו עליהם ב' וג' מצות מפני שנעשים חמים מאד מחום התנור ויחמו העיסה עד שלא הורדה להנור:

יד) האופה יהיה נזהר שלא תתכפל המצה בתנור ושלא תגע אחת בחברתה שבמקום הכפל והנגיעה אינו שולט האש כ"כ ושלא יוציאנה עד שתהיה נאפית כ"כ עד שאם ישברנה לא יהיו חוטין נמשכין דאל"כ תתחמץ אך בדיעבד אם החזיר מיד י"א דיש להקל וכ"ש אם יש ספק שמא אין חוטין נמשכין ובדיעבד שנגעו ב' מצות כשהן לחין בתנור מותר:

טו) כל ימי הפסח אם רצה לאכול מצה אוכל לא רצה אינו אוכל רק שלא יאכל חמץ ויאכל בשר ופירות וכיוצא בו אבל לילה הראשון חייב כ"א מישראל לאכול מצה כדכתיב בערב תאכלו מצות וקבלו חז"ל שהוא מ"ע אפילו בזמן הזה דאין לנו פסח והו"א מדכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו כיון דליכא פסח יהיה פטור נמי ממצה והודיענו הכתוב שזה מצוה לדורות ולכן לילה ראשון וכן לדידן בליל שני חייב כ"א מישראל לאכול לא פחות מכזית מצה וזו נקראת מצה של מצוה כיון שמצוה עלינו לאכלו וכל כזית הוא כחצי ביצה לפחות:

טז) ודע דאפילו אם היה זהיר בכל דבר שיהיה אפוי כדין בלי שום חשש חימוץ ומותר לאכול אותו בכל שמונת ימי הפסח מ"מ בלילה ראשון שמחוייב לאכול מצה מן התורה אינו יוצא ידי חובתו בסתם מצה אא"כ יהיה נעשה השמירה מחמץ לשם מצות מצה דכתיב ושמרתם את המצות וקבלו חז"ל דהכונה שיהיה שמור מחמץ לשם מצות מצה וע"כ בכל מה שיעשה הן בלישה והן בגלגול והן באפיה צריך שיאמר בהן שעושה אותן לשם מצות מצה וע"כ צריך דוקא בלישה ובאפיה ישראל שהוא בן י"ג שנה או אשה בת י"ב שנה אבל קטן פסול דאינו עושה לשמה וכן עו"ג פסול והיינו אפילו אנו יודעין שלא

ועהען מאכען די מצות וואס דינער. אבער דא וואו מען איז זיך נוהג צו באקען דיקע מצה דארף מען וועניגסטענס אכטונג געבען עס זאל זיך נוט אויסבאקען אין אויבען און דער אויבען זאלל זיין גוט היים:

יג) נאכדעם דארלען מוז מען זעהען אריינזעטצען די מצה אין אויבען וואס פריהער און מען דארף זיך היטען ניט האלטען די מצה אפילו איין רגע איין איבריגע פארן אויבען. ווייל אין דער גרויסער היטץ קאן די מצה, לייכט זויער ווערין איידער זי קומט אריין אין אויבען נופא. דער זעטצער דארף האבען עטליכע אנגעגרייטע שטעקענס. ער זאל זיי קאנען אללע ווייזע אומבייטען און ניט נעהמען די מצה מיט איין ווארעמען שטעקין:

יד) דער זעטצער דארף זעהען די מצות זאללען זיך אין אויבען ניט צוזאממענקנייטשען און ניט אנרירען איינע אין דער אנדערע און ניט ארויסנעמען פון אויבען ווען עס איז ניט גוט אויסגעבאקען. אז מען האט צו פריה ארויסגענוממען, אבער גלייך צוריק אריינגעזעטצט איז אקברא אז די מצה איז כשר בדיעבד. אז עס האבען זיך צוויי מצות אין אויבען אנגערידערט מאכט אויך ניט אויס בדיעבד:

טו) גאנץ פסח טהאר מען נור קיין חמץ ניט עססען, אבער מצה ווי מען וויל. די ערשטע נאכט אבער מוז מען עססען מצה, ווי עס שטעהט אין דער תורה. "בערב תאכלו מצות" און ווי ביי אונז איז צוויי טעג יום טוב מוז מען אין די ביידע ערשטע נעכט פון פסח עססען מצה ניט וועניגער פון אכזית (די גרויס ווי א האלבע איי) און דאס רופט מען אן "מצת מצוה":

טז) די ערשטע נאכט פסח וואס דער עססען מצה איז דאן א מצוה מן התורה, איז מען ניט יוצא מיט געוועהנליכע מצה ווי כשר זי זאלל זיך ניט זיין געבאקען, דאן מוז מען עססען וועניגסטענס איין כזית נור פון אזעלכע מצה וואס איז אבגעהיט געווארען פון חמץ. פאי אין קנעטען וואלגערן און דארלען. פאי אין באקען נור לשם מצוה, און די וואס פערנעהמען זיך מיט די ארבייטען מוזען יעדעס מאל זאגען אז זיי טהוען דאס לשם מצות מצה (צוליעב דער מצוה פון מצה) דעריבער טהאר מען דערצו ניט צו לאזען קינדער

א אינגעל

היה שום חשש חימוץ ע"י פעולותיו ואפילו בישראל עומר ע"ג ואומר לו לעשות לשם מצות מצה ג"כ אין להקל אם לא שא"א בענין אחר דאז מותר באופן זה אך מה מאד צריך להשגיח על פעולותיהן תמיד שלא יקלקלו ויביאו העיסה לידי חשש חימוץ :

יז) ראוי לכל ירא אלהים שיהיה הוא בעצמו עומד על עשיית המצה ולהזהיר ולזרז וכן היו עושין גדולי ישראל הראשונים וגם בזמנינו [ח"א ושארי פוסקים] וכ"ש באלו הארצות הרחוקות שאין בקיאין בדין אפיית המצות בודאי ראוי לי"ש ליזהר בזה :

יח) כ"ז כתבתי עצה למי שיש לו קמח שמצוה שישתדל בעצמו לאפות מצה או עכ"פ להשתדל להשיג מצה ממקום אחר שיהודים מצויים שם אמנם מי שאין לו קמח וגם אין לו עצה איך להשיג מצה ממקום אחר לא יטעה בנפשו לומר אין לי ממה לאפות מצה גם אין לי הכנות המצטרכות לדבר הזה וממקום אחר איני יכול להשיג מצה ובתפוחי אדמה וכה"ג קשה להסתפק בזה שמונה ימים ע"כ אני מוכרח לאכול חמץ ושלום יהיה לי כי אין אני עושה דבר זה ברצון נפשי כ"א מתוך הדחק אל יטעה לומר כן ידוע גודל איסור חמץ שחייב עליה כרת ואפילו על ראיית חמץ של עצמו אסרה התורה כדכתיב לא יראה לך חמץ וגו' וצריך לבדוק אותו ולבטלו ולבערו מן העולם קודם פסח ועון אכילתו קשה מאכילת בשר חזיר וידוע שכל האיסורים אין להתירם שלא במקום סכנה וכיון שיש לו איזה דבר במה להחיות נפשו באלו הימים של פסח שלא ימות שוב יצא דבר זה מכלל סכנה והעובר ע"ז הוא מכלל הרשעים החוטאים על נפשם ע"כ מאד מאד יזהר בדבר זה ונאמן הוא בעל מלאכתך (זה הקב"ה) שישלם לך שכר פעולתך :

יט) ענין בדיקת חמץ בליל י"ד של ניסן איני צריך להאריך שהוא ידוע לכל ישראל וכן ידוע לכל מצות ביעור חמץ שצריך לבער החמץ שיש לו מן העולם בערב פסח שעה אחת קודם חצות ובשעת הביעור יאמר כל חמירא כאשר נדפס בסידורים ואם

(א יינגעל אונטער 13 יאהר אונ א מיידיל אונטער 12 הייסען קינדער) אדער נכרים ווען דער ייד שטעהט אפילו דערביא אונ זעהט עס זאלל זיין בהכשר אונ הייסט זיי קנעטען אדער וועלגערען לשם מצת מצוה. ווייל מען פאר א גרויסען נויטה מאג מען דאס. אבער דאן מוז מען גוט אכטונג געבען עס זאלל אלץ געטאהן ווערען על פי דין :

יז) דער ירא שמים דארף אליין אכטונג געבען אויף בשרות בשעת זיין מצה ווערט געבאקט אונ אזוי האבען זיך נוהג געוועזען אונ זיינען זיך נוהג די גדולי ישראל בפרט נאך אין די לאנדער וואו דער עולם איז ניט אזוי געניט אין די דינים פון מצה באקען. מוז מען געוויס אויף זעלץ אליין אכטונג געבען :

יח) מיר האבען פריהער געגעבען איין עצה די מענשען וואס זיינען צווישען נכרים אונ קאנען קיין מצה ניט קריגען בשום אופן. ווי זיי זאללען זיך נוהג זיין מיט באקען אליין אונ דערגלייכען. אבער ווען מען קען קיין מעהל אויך ניט קריגען אונ עס איז אונמעגליך אויסצופיהרען דעם גאנצען באקען בהכשר, זאלל מען ניט מיינען. אז ווי באלד מען האט קיין אנדער ברירה ניט. מאג מען שוין עסען חמץ. דאס איז א גרויסער טעות. דער איסור פון עסען חמץ פסח איז א סך גראבער ווי דער איסור חזיר עסען ווייל פאר חמץ בפסח קומט כרת. אפילו האלטען אליין די אייגענע חמץ האט די תורה געאסרט מען מוז אבער זיין בפרט עסען. נור דא וואו עס איז דא איין אמתע סכנת נפשות. ווען א חוץ חמין קריגט מען קיין זאך ניט צו עסען אונ מען מוז שטארבען פאר הונגער. אט דאן מאג מען עסען חמין. אבער דאס קען היינטיגע צייטען גאר ניט טרעפען. קארטאפעל פירות פיש פלייש אונ דערגלייכען קריגט מען אין א נויטה אז פון די אלע מינים איז ניט צובעקומען מאג מען עסען רעצענע גרויפען רייז אבער ניט די מיני דגן אונ דארום קאנן גאר ניט געמאלט זיין איין אמתע סכנת נפשות. פון די פינף מינים: קארן ווייץ גערשטען האבער ארקעס. אונ דער וואס עסט פארט חמץ. איז א רשע ומזיד אונ א כומר להכעיס :

יט) וועגען דעם ענין פון בדיקת חמץ דעם פערצעטע טאג אין מאנאט ניסן ביי נאכט האבען מיר ניט וואס מאריך צו זיין. ווייל יעדער יוד ווייס די דינים. אויך איז בעקאנט די מצוה פון ביעור חמין וואס מען דארף ערב פסח. א שעה פאר האלבע טאג (זייגער 11) פערברענען די חמץ וואס מען האט אין רשות אונ זאגען „כל חמירא" ווי עס שטעהט אין סדור. אות ווען עס בלייבט דאן איבער חמץ אין רשות איז מען עובר אויף „בל יראה ובל ימצא" (עס זאלל זיך ניט

ישאר לו החמץ יעבור אח״כ בבל יראה ובל ימצא ואם חושש משום הפסד ימכרם לנכרי בע״פ בבקר והמכירה יהיה ע״פ ב״ד כדי שיהיה כדין תורה וגם יהיה המכירה קודם שהגיע זמן איסורו וזמן איסורו הוא מן התורה מחצות היום של ע״פ והלאה שמאז אסור לאכלו וגם ליהנות ממנו והצריכו חכמים בשביל הרחקה מאיסור להקדים שעה מקודם דהיינו שעה אחת קודם חצות אסור שוב בהנאה וע״כ צריך למכרו קודם שעה זו ובאכילת חמץ יש ליזהר בע״פ שלא לאכול רק עד שליש היום היינו אם היום ט״ו שעות מותר לאכול חמש שעות על היום ופרטי כל הדינים הללו מבוארים בשו״ע וח״א ברחבה. וכן דיני הסדר וכוסות והגדה ידוע דינם ומנהגם לכל ישראל וגם הכל מבואר בשו״ע או״ח ע״ש:

כ) **ולענין** איסור עשיית מלאכה בחג הפסח וכן בכל ימים טובים איני צריך להאריך כי ידוע לכל שכל מה שאסור בשבת אסור ביו״ט בין המלאכה דאורייתא ובין השבותין ולא התירה התורה ביו״ט כ״א מלאכת אוכל נפש בלבד ופרטי הלכות יו״ט מבוארים בשו״ע וח״א. גרע עלי המעשה ששמעתי שמתפרצין באיזה מקומות שקונים ומוכרים בליל יו״ט אף משחשבה לצורך סעודת יו״ט ואין בזה שום היתר כלל:

פרק מא

בפרק זה יבואר כמה ענינים עקרים מהלכות נדה.

הנה כאשר ידוע בנות ישראל נשים צדקניות הן ואינן רוצות לחטוא ח״ו ומ״מ הרבה נכשלים בעון חמור של איסור נדה שיש ע״ז חיוב כרת והסיבה מפני שלא למדו הלכותיה ויש מהן הרבה שאין להן אבות שילמדו להן וע״כ הדבר הזה הוא בנקל להן ואינן יודעות שיש בהלכות נדה כמה ענינים אשר בעיני האדם נראה שהוא דבר קל ובאמת הוא דבר חמור מאד שנוגע לאיסור כרת ר״ל ועי״כ בא האדם ג״כ אח״כ לצרות קשות ורעות וגם הבנים אשר יולדו נחשבים בני נדות אשר הם פגומים ומתועבים ועלולים להיות רשעים ומורדים בהקב״ה ועליהם אמר הכתוב וברותי מכם המורדים והפושעים בי כמו דאיתא בגמרא וגם במשנה הקדושה איתא שהסיבה הראשונה

גֶעפִינֶן חָמֵץ בַּיי דִיר אִין שְׁטוּבּ״) וֶוען מֶען הָאט אַ סַך חָמֵץ קאנֶן מֶען פֶערקויפֶן נור מֶען מוז דורך אַ בֵּית דִין עַל פִּי דִין פערקויפֶן. אויך מוז זיין פאר הַאלְבֶּען טָאג עֶרֶב פֶּסַח וָוארוּם דֶער נָאך אִיז שוין אַ עֲבֵירָה. אַלְזָא מוז מֶען פֶערקויפֶן אום 11 אוהר. חָמֵץ עֶרֶב פֶּסַח טָאג מֶען עֶסֶען נִיט שְׁפֶּעטֶער ווי בִּיז אַ דְרִיטֶעל אויפֶען טָאג. וֶוען דֶער טָאג הַאלְט אַלְזָא 15 שָׁעָה. טָאג מֶען בִּיז 5 שָׁעָה עֶסֶען חָמֵץ. דִי אַלֶע דִינִים וָועט דֶער לֶעזֶער גֶעפִינֶען בִּפְרָטוּת אִין שׁוּלְחָן עָרוּךְ אִין חַיֵּי אָדָם. דִי דִינִים פוּן סֵדֶר, כּוֹסוֹת אוּנ הַגָּדָה זַיינֶען אויך בֶּעקַאנְט יֶעדֶען יִידֶען אוּנ זֶענֶען אויך אַרוּמְגֶערֶעדְט אִין שו״ע אוּנ ח״א:

כ) אַנְטְקֶעגֶנִין דֶעם אִיסוּר פוּן אַרְבֵּייטֶען אום יום טוב הָאבֶּען מִיר נִיט וָואס מַאֲרִיךְ צוּ זַיין וָוארוּם עֶס אִיז דָאךְ יָדוּעַ. אַז דִי זַאךְ וָואס מֶען טְהָאר נִיט שַׁבָּת טָאהְן טְהָאר מֶען יום טוב אויך נִיט. אַחוּץ דִי אַרְבֵּייטֶען וָואס מֶען דַארְף טָאהְן צוּלִיעֶב עֶסֶען טָאג מֶען. מִיר הָאבֶּען גֶעהֶערְט אַז אִין אַנְדֶערֶע שְׁטֶעדְט הַאלְטֶען אַ סַךְ מֶענְשֶׁען זֵייעֶרֶע שְׁפֵּייזֶע קְרָאמֶען אָפֶען יום טוב בַּיי נַאכְט אַז עֶס אִיז שוין גוּט פִינְסְטֶער, מֵיינֶענְדִיג אַז פֶערקויפֶען (אוּנ קויפֶען) זַאכֶען וָואס מֶען דַארְף הָאבֶּען צוּם יום טוב־דִינֶען עֶסֶען טָאג מֶען, עֶס אִיז אָבֶּער אויף דֶעם נִיט קֵיין הֶיתֵּר:

פרק מא

הִנֵּה וויא עֶס אִיז יָדוּעַ אַז בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל זֶענֶען נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת אוּנ זֵייא ווילִין נִיט זִינְדִיגִין אוּנ פוּן דֶעסְט וֶועגֶען וֶוערִין אַפִילֶע נִכְשָׁל אִין דֶעם גְרוֹיסֶען אִיסוּר פוּן נִדָּה אוּנ דִיא סִיבָּה אִיז ווַיילֶע זֵייא הָאבִּין נִיט גִילֶערְינְט דִיא דִינִים דֶער פוּן אוּנ אַנְדֶערֶע הָאבִּין נִיט קֵיין עֶלְטֶערִין זֵייא זָאלִין זֵייא לֶערְנֶען עַל כֵּן אִיז דִיא זַאךְ בַּייא זֵייא גְרִינְג אוּנ בֶּאֱמֶת אִיז דִיא זַאךְ זֵייעֶר אַהַארְבֶּע עֶס אִיז נוֹגֵעַ אַ מָאל אִין עֶצֶם אִיסוּר פוּן כָּרֵת ר״ל אוּנ דוּרְךְ דֶעם קוּמְט דֶער מֶענְשׁ צוּ כַּמָּה צָרוֹת ר״ל גַם דִיא קִינְדֶער וֶוערִין גִירֶעכִינְט אָפְּט מָאהְל פַאר בְּנֵי נִדּוֹת וָואס זַייא זֶענֶען עָלוּל צוּ זַיין ח״ו גְרוֹיסֶע רְשָׁעִים אויף דֶער וָועלְט. גַם עֶס וֶוערְט דֶער מָאנְט אִין דִיא הַיילִיגֶע מִשְׁנָה אַז דָאס אִיז אָפְּט מָאל גוֹרֵם אַז דִיא אִשָּׁה שְׁטַארְבְּט בְּעֵת זִיא הָאט אַ קִינְד ווַייל זִיא אִיז נִיט גִיוֶועזִ גִיהִיט אִין אִיסוּר נִדָּה. אוּנ אֲפִילוּ דִיא אִשָּׁה וָואס מֶען לָאזְט אִיר לֶעבֶּען אוּנ זִיא אִיז נִיט גִישְׁטָארְבִּין בְּשַׁעַת הָאבֶּען דַארְף זִיא וִויסִין אַז זִיא אִיז אָן גִיבְּרֵייט צוּ גֶעבִּין דִין וְחֶשְׁבּוֹן אוּנ אויף

איטליכעם

שנשים מתות בשעת לידתן הוא מפני שאינן זהירות בנדה. ואפילו אותה האשה שמניחין אותה בחיים ולא מתה בעת לידתה צריכה לידע שהיא מזומנת עוד לעונש גדול וליסורים גדולים לעוה״ב ותצטרך ליתן דין וחשבון על כל פעם ופעם שלא היתה זהירה כדין וע״כ הדפסתי בקיצור איזה הלכות הנחוצים מאד לידע למעשה וכל אשה תקח לה מועד לקרותם וליזהר מאד שלא לסור מזה אפילו כמלא נימא. ומי שאינה יודעת לקרות בעצמה להבין תבקש אשה אחרת שתאמר לפניה ותסביר לה הדבר והעיקר שלא תמנע מדבר זה מחמת בושה ותשער בעצמה אלו היתה צריכה לאיזה טובה שנוגע לה בעניני החיים שלה בעוה״ז בודאי לא היתה מתביישת ובפרט בדבר זה שנוגע לעוה״ז ולעוה״ב וגם נוגע לבניה שלא יהיו פושעים ומורדים בה׳ וכמו שכתבנו בודאי צריכה שלא תתבייש וכל איש מחוייב לראות שתהיה אשתו בקיאה היטב באלו הלכות. וטוב ונכון שקודם שנכנסות בנות ישראל לחופה אבותיה או קרוביה יבררו לה איזה עקרים מהלכה זו אותן הדינים שצריכה להן לידע ובזכות זה יתברכו ממעין הברכות ויזכו לבנים ת״ח ואריכות ימים:

א.

כל איש מחויב לפרוש מאשתו סמוך לוסתה היי[ן] סמוך לזמן שהיא רגילה לראות ואפילו עדיין ל[א] ראתה ואם אין לה זמן קבוע לזה צריכה לשאול א[צל] מורה הוראה איך לנהוג עם הפרישה שלה:

ב.

כל אשה שצריכה לשאול שאלה בעניניה אינ[ה] רשאה לשאול אצל אשה אחרת כ״א אצל מור[ה] הוראה. ולמע״ה שאשה לא תרהיב בנפשה לפס[וק] איזה דין:

ג.

כל אשה שמרגשת שנפתח רחמה או שיצתה [ממנ]ה ליחה צריכה תיכף לבדוק עצמה בחתיכת בגד נ[קי] וכשתמצא איזה דבר לח אם היא לבנה לגמרי טהור[ה] ואם אינו כך או שנפתחה רחמה ובדקה ולא מצאה אה״כ כלום צריכה לשאול שאלה וכן אם לא בדק[ה] היכף

אִיטְלִיכֶעס מָאל וָואס זִיא הָאט זִיךְ נִיט גִיהִיט וִויא דֶער דִין אִיז וֶועט זִיא דַארְפִין לַיידִין ח״ו גְרוֹיסֶע יִסוּרִים לעוה״ב ע״כ הָאבִּין מִיר גִידְרוּקְט אַיינִיגֶע דִינִים וָואס מִיא דַארְף דַיא וִויסִין לְמַעֲשֶׂה אוּנ אִיטְלִיכֶע אִשָּׁה דַארְף זִיךְ גֶעמֶען צַייט דוּרְךְ צוּ לֶערְנֶען דָאס כְּדֵי זִיא זָאל זִיךְ וִויסִין וִויא צוּ פִירִין. אוּנ דִיא וָואס קֶענֶען אַלַיין נִיט פַּאר שְׁטַיין צוּ לֵייעֶנֶען זָאל זִיא בֶּעטִין דִיא אַנְדֶערֶע אִשָּׁה זִיא זָאל פַאר אִיר לֵייעֶנֶען אוּנ גֶעבֶּען אִיר צוּ פַארְשְׁטַיין. אוּנ דֶער עִיקָר אִיז זִי זָאל זִיךְ נִיט מוֹנֵעַ זַיין דֶער פוּן מֵחֲמַת בּוּשָׁה אוּנ זִיא זָאל זִיךְ מְשַׁעֵר זַיין וִויא אִיז אַז עֶס וָואלְט זִיךְ מַאכִין אַנַייטִיגֶע זַאךְ וָואס אִיז נוֹגֵעַ אִין דִיא גַאנְצֶע חִיוּנֶע פוּן דֶער וֶועלְט וָואלְט זִיא דָאךְ בְּוַדַּאי נִיט שֶׁעמֶען כ״ש דִיא זַאךְ וָואס אִיז אִיר נוֹגֵעַ אִין דִיא וֶועלְט אוּנ יֶענֶע וֶועלְט אוּנ מִכֹּחַ אִירֶע קִינְדֶער זָאלִין ח״ו נִיט זַיין קַיין פּוֹשְׁעִים דַארְף זִיא זִיךְ אַוַדַּאי נִיט שֶׁעמֶען. אוּנ אִיטְלִיכֶער יוּד אִיז מְחוּיָב צוּ זֶעהְן אַז זַיין וַוייבּ זָאל וִויסִין דִיא אַלֶע דִינִים. אוּנ דֶער יוֹשֶׁר אִיז אַז אֵיידֶער בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל גֵייעֶן לְחוּפָּה זָאלִין אִיר אִירֶע עֶלְטֶערִין אָדֶער קְרוֹבִים זָאגִין אִיר דִי נֵייטִיגֶע דִינִים פוּן דִיא הֲלָכָה. אוּנ בִּזְכוּת דֶעם וֶועלִין זַייא גִיבֶּענְטְשְׁט וֶוערִין פוּן קְוָואל פוּן בְּרָכוֹת:

א.

יֶעדֶע אִשָּׁה אִיז זִיךְ מְחוּיָב אָפּ צוּ שֵׁיידֶען פ[וּן] אִיהר מַאן וֶוען עֶס קוּמְט אוּים אִיהר (וֶוסֶת) דָאס מַיינ[ט] מֶען וֶוען זִיא אִיז גִיוואוֹהֶנְט צוּ זֶעהֶן אֲפִילוּ אַז זִיא הָא[ט] נָאךְ נִיט גִיזֶעהֶן אוּנ אַז זִיא הָאט נִישְׁט קַיין גִיזֶעצְט[ע] צַייט מוּז זִיא פְרֶעגִין אַ שַׁאֲלָה בַּייא מוֹרֶה הוֹרָאָה ווי[א] זִיא זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין מִיט דֶעם אָפּ שֵׁיידֶען:

ב.

יֶעדֶער אִשָּׁה וָואס דַארְף פְרֶעגֶען אַ שַׁאֲלָה מָא[ג] זִיא נִישְׁט פְרֶעגֶען בַּייא קַיין אַנְדֶערֶע אִשָּׁה. נָאר בַּייא אַיין מוֹרֶה הוֹרָאָה. אוּנ למע״ה קַיין פְרוֹיא זָאל נִישְׁט דֶער וָועגֶען צוּ פַּסְקֶענֶען:

ג.

יֶעדֶע פְרוֹיא וָואס זִיא הָאט גִישְׁפִּירְט אַז אִיהר מוּטֶער אָדֶער נִיבִּירְט הָאט זִיךְ גִיעֶפִינְט, אָדֶער זִיא שְׁפִּירְט אַז עֶס אִיז עֶפֶּעס אָפּ גִינַאנְגֶען פוּן אִיהר, מוּ[ז] זִיא זִיךְ בַּאלְד גוּט בּוֹדֵק זַיין מִיט אַרַיין טִיכֶעל, א[וּנ] וֶוען זִיא גִיפִינְט זַנַאסְקַייט אוּנ עֶס אִיז גַאנְץ קְלָאהר אִיז זִיא טָהוֹר. אָבֶער וֶוען עֶס אִיז נִישְׁט גַאנְץ קְלָאהר, אָדֶער אֲפִילוּ זִיא גֶעפִינְט נָאר נִישְׁט מוּז זִיא מַאכְ[ען]

א שאלה

חיבה משנפתחה רחמה צריכה ג"כ לשאול שאלה:

ד.

בזמן שהיא טמאה בין מדם בין מכתם עד אחר הטבילה צריכה להיות מרוחקת מבעלה שלא יגעו זה בזה. היא אסורה לישן על מטתו וכן הוא על מטתה אף שלא בפניה וכ"ש בשנם היא שוכבת שם בודאי אסור להם לישן יחד אף כשהם מלובשין בבגדיהם והעון מזה גדול מאד ויש עבור זה עונש גדול והובא בסה"ק שדומה זה לאחר שמגלגל עצמו בבית הכסא. וגם צריכין ליזהר כל זמן נידותה קודם הטבילה שלא להושיט או לזרוק שום דבר מידה לידו, ויהיו זהירין שלא יראה בשרה במקום המכוסה. ולא ישחקו שניהם יחד ולא ידברו דברי היתול וקלות ראש ולא יאכלו ביחד מכלי אחד והוא אסור לאכול או לשתות מהמאכל או מהמשקה שנשאר ממנה אך אם שפכו אל כלי אחר מותר לו לאכול או לשתות. בכל אלו הדינים אין חילוק בין הימים שרואה בהם דם ובין הימים שסופרת השבעה נקיים כי כל זמן שלא טבלה הרי היא נדה גמורה לכל הדינים ולמעה"ש שלא יקילו עצמן בכל אלו הדברים [ועוד כהרבה דברים המובא בגמ' ופוסקים שנדה אסורה לעשות לבעלה] כי הם עבירות גדולות ולא יחטאו ח"ו את יטיהם:

ה.

דיני הפסק טהרה

כל אשה שנטמאה מדם או מכתם יכולה לעשות ההפסק טהרה ביום החמישי אם פסק מלזוב דמה היינו אם נטמאת ביום א' תוכל לעשות ההפסק טהרה ביום ה' ולמעה"ש ולמעה"ש ליזהר היטב שיהיה ההפסק טהרה כדין כמו שנכתוב בסמוך:

ו.

בדיקת ההפסק טהרה צריכה להיות סמוך לשקיעת החמה שהוא ערך שעה קודם הלילה. ואם היה בין השמשות צריכה לשאול שאלה אצל מורה הוראה

אַ שַׁאֵלָה. דֶעם גְלַייכֶען אַז זִיא הָאט זִיךְ גִישְׁט בַּאלְד בּוֹדֵק גִיוֶוען מוּז זִיא אוֹיךְ מַאכִין אַ שַׁאֵלָה:

ד.

וֶוען זִיא אִיז טָמֵא סַייא פוּן דָם אָדֶער פוּן אַיין פְּלֶעק בִּיז נָאךְ דִיא טְבִילָה מוּז זִיא זַיין דֶער ווייטֶערְט פוּן אִיר מַאן, זֵייא זָאלִין זִיךְ נִישְׁט אָהן רִירֶען אַיינֶער דֶעם אַנְדֶערִין עֶר טָאר נִישְׁט שְׁלָאפֶען בַּייא אִיהר אוֹיפִין בֶּעטִיל וֶוען זִיא אִיז אֲפִילוּ נִיטָא אוּנ בִּפְרַט אַז זִיא אִיז אוֹיךְ דָא טָארִין זֵייא בְּוַודַאי נִיט זַיין אִין אַיין בֶּעטִיל אֲפִילוּ אַז זֵייא זֶענֶען בֵּיידֶע אָהן גִיטָאהן דִיא עֲבֵירָה אִיז דֶער פוּן זֵייעֶר גְרוֹיס דָאס אִיז דֶער פַאר דָא אַיין שְׁרֶעקְלִיכֶער עוֹנֶשׁ וֶוערְט גִיבְּרַאכְט אִין סְפָרִים הַקְדוֹשִׁים דָאס אִיז גְלַייךְ וִויא מִיא וַואלְגֶערְט זִיךְ אִין אַיין בֵּית הַכִּסֵּא גַם דַארְף מֶען זִיךְ הִיטִין אִין דֶער צַייט וָואס זִיא אִיז אַיין נִדָּה נִיט דֶער לַאנְגֶען אָדֶער וַוארְפִין קַיין שׁוּם זַאךְ אַיינֶער דֶעם אַנְדֶערִין, זֵייא זָאלִין זַיין גִיהִיט אַז עֶר זָאל נִישְׁט זֶעהֶן אִיר פַאר בָּארְגֶען לַייבּ זֵייא זָאלִין נִישְׁט לַאכֶען צוּ זַאמֶען אוּנ נִיט עֶסֶען צוּ זַאמֶען פוּן אַיין כְּלִי עֶר טָאר נִישְׁט עֶסֶען אָדֶער טְרִינְקֶען פוּן דֶער כְּלִי וָואס זִיא לָאסְט אִיבֶּער, נָאר אַז מֶען הָאט אִיבֶּער גִינָאסֶען אִין אַיין אַנְדֶערֶע כְּלִי מֶעג עֶר שׁוֹין עֶסֶען אָדֶער טְרִינְקֶען, עֶס אִיז נִיט קַיין (חִילוּק) אוּנְטֶערְשִׁיד סַייא דִיא טֶעג וָואס זִיא זֶעהְט דָם. אוּנ סַייא דִיא טֶעג וָואס זִיא צֵיילְט שׁוֹין דִיא רַיינֶע טֶעג בִּיז זִיא גֵייט טְבִילָה אִיז זִיא נָאךְ אַרֶעכְטֶע נִדָּה קֶענֶען אַלֶע זַאכֶען לְמַעֲ"שׁ נִישְׁט צוּ פֶערְגְרִינְגֶערִין זִיךְ נָאהר שְׁטַארְק אָפּ גִיהִיטֶען צוּ זַיין אִין דִיא אַלֶע דִינִים. וָוארוּם דָאס אִיז גְרוֹיסֶע עֲבֵירוֹת. זֵייא זָאלִין ח"ו זֵייעֶרֶע יָאהְרִין נִישְׁט פַאר זִינְדִיגֶען:

ה.

דִינִים פוּן אָפּ צֵייגֶן.

יֶעדֶע אִשָּׁה וָואס אִיז טְמֵא גִיוָוארִין פוּן דָם. אָדֶער פוּן אַיין פְּלֶעק, קֶען זִיא מַאכִין דֶעם אָבְּצוּג אִין פִינְפְטֶען טָאג, אוֹיבּ עֶס הָאט שׁוֹין אוֹיף גִיהֶערְט צוּ גַיין פוּן אִיהר דָם. הַיְינוּ אוֹיבּ זִיא אִיז טָמֵא גִיוָוארִין זוּנְטִיג קֶען זִיא מַאכֶען דֶעם אָבְצוּג דָאנֶערְשְׁטִיג לְמַעֲ"הּ וּלְמַעֲ"הּ גוּט גִיהִיט צוּ זַיין אַז דֶער אָבְצוּג זָאל זַיין רִיכְטִיג כְּדִין וִויא וַוייטֶער וֶועט שְׁטֵיין:

ו.

דֶער אָפְּצוּג דַארְף זַיין אַיידֶער דִיא זוּן גֵייט אוּנְטֶער דָאס אִיז אִין עֶרֶךְ אַיין שָׁעָה פַאר נַאכְט. אוּנ אוֹיבּ עֶס אִיז גִיוֶוען ווֶיינִיגֶער וִויא אַיין הַאלְבֶּע שָׁעָה פַאר נַאכְט דַארְף זִיא פְרֶעגֶען אַ שַׁאֵלָה (אוּנ וָואס אִין סֵפֶר מֶען

תראה [ומה שכתוב בספר מעין טהור אחר בין השמשות הוא טעות הרפוס]:

ז.

ההפסק טהרה צריך להיות כך. תרחוץ היטב אותו מקום וסביב ותלבש כתונת לבנה ותציע על מטתה סדין נקיה ותקח חתיכת בד נקיה לבנה מפשתן או מצמר גפן [באנוויל] ולא תהיה חדשה אלא ישנה ותעיין אם היא נקיה ולבנה היטב ובזה תעשה הבדיקה היינו שתכנים את הבד באצבעה עמוק עד המקום שמרגשת כשהיא עם בעלה ותבדוק היטב בכל הצדדין בחורין וסדקין ואם כבד לה מאד להכנים הבדיקה בעומק כ"כ כמו שכתבנו לכה"פ תראה להכנים בכל כחה עד המקום שידה מגעת בכל האפשרי ולבדוק בכל הצדדין בחורין ובסדקין. והאשה שאינה עושה כן ומכנסת הבדיקה כ"א מעט ומקנחת עצמה אין בדיקת הפסק טהרה שלה כלום ולא תועיל לה טבילתה והרי היא בחזקת נדה [בחיוב כרת ר"ל]:

ח.

מהנכון שתנהג עצמה שאחר בדיקת ההפסק טהרה תכנים חתיכת פשתן נקיה בעומק וגם יהיה רחוק ויהיה מונח שם עד הלילה ואח"כ תוציא ותראה אם היא נקיה:

ט.

מיום המחרת שאחר בדיקת הפסק טהרה א תתחיל למנות השבעה נקיים ומחויבת לבדוק עצמה שתי פעמים בכל יום משבעה הימים שחרית וקודם הערב בחתיכת בד נקיה ולהכניסו בעומק כנ"ל ואם כבד לה לעשות כן בכל יום למעה"ש לכה"פ פעם אחת משבעת הימי נקיים [והעיקר ביום ראשון] מוכרחת לעשות הבדיקה ממש כבדיקת ההפסק טהרה ושאר הבדיקות תעשה איך שתוכל. אך כל אשה צנועה בל תקל עצמה בהבדיקות ותבדוק עצמה היטב כל שבעת הימים ואם לא בדקה עצמה היטב אף באחד משבעת הימים בבדיקה טובה בעומק כמו שצריך להיות

מעין טהור שטייט נאך בין השמשות איז דאס אגרייז פון דרוק):

ז.

דער אבצוג דארף זיין אזוי. זיא זאל זיך גוט ארום וואשין דאס ארט אונ ארום דעם ארט. אונ אן טוען אקלאהר העמד. אונ לייגען אקלאהר ליילעך. אונ נעמען אגאנץ ריין טיכיל פון לייווינט אדער פון באנוויל. נישט קיין נייא טיכעל אונ נישט קיין שמאפס נאר איין אלט טיכיל. אונ בייא קוק'ן אויב עס איז גוט ריין אונ ווייס. אונ מיט דעם טיכעל מאכין דיא בדיקה. היינו זיא זאל דאס טיכעל אריין ברייגגען אין דעם ארט מיט דעם פינגער גאנץ טיף. אזוי וויים וויא זיא שפירט ווען זיא איז צו זאמען מיט איהר מאן אונ זאל זיך גוט בודק זיין אין אלע זייטען אונ אלע ווינקלען. אונ ווען עס איז איהר גאנץ שווערער אריין צו ברייגגען אזוי וויא דא שטייט. צום ווייניגסטען מוז זיא זעהען מיט אלע קרעפטין אריין צו ברייגגען אזוי טיף וויא עס איז נאר מיגלעך אונ בודק זיין אין אלע זייטין אונ אלע ווינקלען. אונ דיא אשה וואס טוט נישט אזוי. נאר זיא ברייגגט אריין אביסיל אונ ווישט זיך אפ איז דער אבצוג גאר נישט גירעכינט. אונ עס העלפט גאר נישט איהר טבילה אונ זיא איז ווייטער אנדה (בחיוב כרת ר"ל):

ח.

עס איז גלייך זיך נוהג צו זיין אז נאך דעם אבצוג זאל זיא אריין ברענגען אריין טיכעל גאנץ טיף אונ איינג. אונ עס זאל דארטין ליגען ביז נאכט. אונ דער נאך זעהן אויב עס איז גאנץ ריין:

ט.

פון מארגען נאך דעם אבצוג זאל זיא אן הייבען ציילען דיא זיבען ריינע טעג. אונ זיא איז מחויב זיך בודק צו זיין צוויי מאל יעדען טאג. אין דער פריה אונ פאר נאכט אלע זיבען טעג. גאנץ טיף מיט אריין טיכעל. נאהר ווען עס איז איהר שווער אזוי טיף בודק צו זיין וויא עס דארף זיין. למע"ה אין ווייניגסטען איין מאהל פון דיא זיבען ריינע טעג (אונ דער הויפט איז דעם ערשטין טאג) מוז זיא מאכען א בדיקה אזוי וויא דיא בדיקה פון אבצוג אונ אין דיא רעשטע טעג גיוויינדליכע בדיקות. נאר יעדע פרומע אשה זאל זיך נישט גרינג מאכין אונ זאל אלע טאג גוט בודק זיין. אבער ווען זיא האט קיין איין מאל פון דיא זיבען טעג אויך

להיות ורק הכניסה מעט וקנחה עצמה אינה נחשבת השבעת ימי נקיים לכלום וטבילתה אינה טבילה ועדיין היא נדה גמורה:

י.

כל הבדיקות צריכות להיות לאור היום ולא לאור הנר ולא לאור האבוקה [לאמפ]:

יא.

השבעה ימי נקיים צריכין שיהיו רצופים דהיינו שלא תראה בכל אלה הימים שום דם ולא שום כתם. ואם מצאה דם או כתם באמצע השבעה נקיים שנטמאה עי"ז. צריכה לחזור ולספור שבעה נקיים מחדש ולעשות מקודם בדיקת הפסק טהרה עוד הפעם כדין הנזכר למעלה, אלא שאינה צריכה להמתין חמשה ימים עד עשיית ההפסק טהרה כמו בתחלה אלא באותו יום שנטהרה מדם תוכל לעשות קודם הערב ההפסק טהרה וממחרת תתחיל לספור השבעה נקיים:

יב.

נמצא איזה נשים שאינן יודעות איך להתנהג וכאשר צריכין לעשות ההפסק טהרה אינן בודקות עצמן קודם הערב שמש ואומרות שמכוונות במחשבה שתתחיל ההפסק טהרה מביום ובלילה עושין הבדיקה מודיעים אנחנו אותן שהם בחזקת נדות גמורות כשעושין כן ומצוה לפרסם טעותן זאת:

יג.

כלה קודם חתונתה צריכה לספור שבעה נקיים קודם טבילתה וההפסק טהרה והבדיקות מהשבעה נקיים שוה הוא לבדיקת שארי נשים ואסור לה להקל עצמה ח"ו בשום אופן אף כחוט השערה:

יד.

תתחיל לספור השבעה נקיים סמוך לחתונתה כשיודעת בבירור הזמן המוגבל שהחתונה צריכה להיות:

טו.

אם באמצע ספירת השבעה נקיים אירע שנתאחר זמן החתונה

איך נישט בודק געוועזן גאנץ טיף וויא עס געהער צו זיין. נאר אביסעל אריין געברענגט און אפ געווישט. איז איהר זיבען ריינע טעג נישט גערעכנט. און דיא טבילה איז קיין טבילה נישט. און זיא איז נאך אלץ א ערעכטע נדה:

י.

אלע בדיקות דארפין זיין ביי דיא ליכטיקייט פון טאג נישט ביי קיין ליכט און נישט ביי קיין לאמפ:

יא.

דיא זיבען ריינע טעג דארפין זיין דורך אנאנדער. זיא זאל אין דיא טעג גאר נישט געפינען קיין דם און קיין שום פלעק. און ווען זיא האט געפונען דם אדער איין פלעק אין מיטען דיא זיבען ריינע טעג וואס זיא איז טמא געווארין מוז זיא אויפס נייא ציילען זיבען ריינע טעג. און מאכען איין נייעם אבצוג ריכטיג וויא אויבין איז געשטאנען. נאר זיא דארף נישט ווארטין פינף טעג אויף דעם אבצוג. נאר ווען זיא ווערט ריין קאן זיא פאר נאכט מאכין דעם אבצוג און פון מארגין אן הייבין ציילען זיבען ריינע טעג:

יב.

טייל ווייבער וואס ווייסען ניט און אז זייא דארפין מאכען דעם אבצוג, זענען זייא זיך נישט בודק פאר נאכט, נאהר זייא זאגען אז זייא האבען אין זינען, און ביי נאכט מאכען זייא דיא בדיקה. זאלען זייא וויסען אז זייא זענען רעכטע נדות עס איז א מצוה דאס מפרסם צו זיין:

יג.

א כלה פאר דיא חתונה מוז ציילין זיבין ריינע טעג פאר דער טבילה. און דער אבצוג און דיא בדיקות פון דיא זיבען ריינע טעג איז גלייך וויא ביי איין אנדערע אשה. זיא טאהר זיך גאר נישט פאר גרינגערין ח"ו אויף קיין שום פאל דיא מינדעסטע האר:

יד.

זיא זאל ערשט אן הייבען ציילין דיא זיבען ריינע טעג נאהנט פון דיא חתונה. ווען זיא ווייסט שוין קלאהר און זיכער ווען דיא חתונה וועט זיין:

טו.

אז אין מיטען ציילין דיא זיבען ריינע טעג. האט זיך

התתונה ולא תהיה בהיום אשר חשבו בתחלה צריכין לשאל אצל מורה הוראה אם צריכה לספור השבעה נקיים מחדש. ומצוה רבה לפרסם זאת כי כמה אנשים אינן יודעין זה שצריך לשאל שאלה על דבר זה וסוברים כי כיון שספרה שבעה נקיים די"ה:

טז.

דיני טבילה

ביום שצריכה לילך לטבילה לא תאכל בשר כל היום זולת אם אירע טבילתה במוצאי שבת מותר לה לאכול בשר בשבת אלא שתנקר היטב בין שיניה בערב קודם הטבילה כי אם יש דבר מה בין שיניה או על שיניה טבילתה אינה טבילה גם לא תלוש עיסה ביום טבילתה ולא תגע בכל דבר הנדבק על ידיה. אך אם צריכה לעשות לכבוד שבת תעשה הכל ואך תרחוץ עצמה היטב אחר זה:

יז.

צריכה לילך לבית הטבילה בעוד יום בכדי שתוכל לרחוץ את עצמה ולסרק ראשה וליטול צפרניה וכל מה שצריכה לעשות תעשה הכל ותעסוק בדברים אלה עד שתחשך. ואם אין באפשרי לה לעשות הכל קודם שחשכה מותרת לעשות בלילה אך בל תעשה במהירות ורק בישוב הדעת. ומאד יש ליזהר שהאשה העומדת על הטבילה בל תחפז ותדחק בהנשים שיכלו מעשיהן שעי"ז לא יוכלו לעשות הכל כדין והאשה הדוחקת בהנשים שימהרו מעשיהן מחטאת את ימיה בזה ועונה תשא ואסורה להיות עוד ממונית ע"ז אם לא תיטיב מעשיה:

יח.

צריכה לרחוץ היטב כל גופה וכל מקומות הנסתרים צריכה לטהר אותם שלא ישאר עליהם שום לכלוך. וצריכה לסרק ולחוף את שערותיה היטב וכל זה יהיה במים חמין. ואחר רחיצתה צריכה להשגיח

היטב

זיך גימאכט איין עיכוב אז דיא חתונה וועט ניט קענען זיין אין דעם טאג וואס מען האט פריער אפ גישמיסט. דארף מען פרעגען א שאלה אויב זיא דארף איבער נייעס ציילען זיבען ריינע טעג. עס איז א גרויסע מצוה דאס בעקאנט צו מאכין. ווייל פיל מענשין ווייסין ניט אז דארויף דארף מען פרעגען א שאלה. זייא מיינען אז זיא האט נאהר גיציילט זיבען ריינע טעג איז שוין גענוג:

טז.

דינים פון דיא טבילה.

דעם טאג ווען זיא דארף גיין טבילה זאל זיא דעם גאנצין טאג קיין פלייש ניט עסען. נאהר אז זיא איז טובל מוצאי שבת (שבת צונאכט) מעג זיא שבת עסען פלייש. נאר זיא זאל זיך גוט אויס שטעכין צו ווישען דיא ציין פאר דער טבילה. ווארום אז עס איז עפעס דא צו ווישען דיא ציין אדער אויף דיא ציין. איז דיא טבילה ניט קיין טבילה. אויך זאל זיא דעם גאנצען טאג ניט קנעטען קיין טייג און ניט אן רירען קיין קלעבעדיגע זאך. ווען זיא דארף טוהן לכבוד שבת. מעג זיא טוען. נאר זיא זאל זיך באדד דער נאך גוט אפ וואשען.

יז.

זיא זאל גיין צייטליך פאר נאכט אין מקוה. כדי זיא זאל קענען זיך בארין צוואגען אלעס וואס מען דארף טוהן אלעס פאר נאכט און עס זאל דויערין אין דער נאכט אריין, און ווען עס איז אבער איהר ניט מעגליך אלעס צו טוהן פאר נאכט. מעג זיא טוהן ביי נאכט. נאר זיא זאל ניט טוען היילינדיג נאר גילאסען. למענ"ה דיא טיקערין זאל ניט יאגין אויף דיא ווייבער ביי דעם בארין. כדי דיא זאלין קענען אלעס טוהן כדין. און דיא טיקערין וואס יאגט אויף דיא ווייבער פאר זינדיגט זיא זיך איהרע יאהרין. און זיא טאהר ניט זיין קיין טיקערין.

יח.

זיא זאל זעהן זיך גוט ארום וואשין דעם גאנצין גוף. און אלע פארבארגענע ערטער ריין צו מאכען. עס זאל אויף איהר גאר ניט קלעבין. און דיא האר גוט צו קעמען און אויס צוואגען. און דאס אלעס זאל זיין מיט ווארעם וואסער. און נאך דעם בארין זאל זיא זיך גוט ארום זעהן דעם גאנצען גוף אויב עס קלעבט ניט עפעס אויף דעם גוף. און אויב ער איז גאנץ ריין. און דיא ערטער וואס זיא קען ניט דער

זעהן

יטב על כל נופה אם אינו דבוק שום לכלוך בגופה
ם נקי הוא לגמרי ובהמקומות שלא תוכל לראות
עיניה תמשמש בידיה אם אין שם לכלוך וכן
שהולכה על המדרגות אל המקוה ומתלכלכים רגליה
עפר וטיט תרחוץ אותם היטב במי המקוה קודם
בילתה ותעיין קודם הטבילה על רגליה ובין אצבעותיה
אם הם נקיים :

יט.

האשה העומדת על הטבילה צריכה להשגיח היטב
שלא תצא מהאשה הטובלת בשעת טבילתה
ום הלק קטן מגופה מן המים וגם על שערה מאד
ריכה להשגיח שלא יפוצו למעלה מן המים כי אף
ם יצאת רק מקצת משערה אחת מתוך המים לחוץ
ין טבילתה טבילה כלל והרי היא עדיין בנידותה
איסור כרת ר"ל ע"כ צריכין ליזהר מאד בזה. ומנהג
וב שהנשים לא ישאו על עצמן שערות גדולות כדי
שלא תבאנה לידי מכשול בטבילתן :

כ.

לא תטבול עצמה בקומה זקופה וגם לא תשוח הרבה
יותר מדי [וע"כ צריך שיהיה גובה המים לכה"פ
כורת למעלה מטבורה [גאפיל] כי יש מקומות בגוף
שנסתרין כשעומדת בקומה זקופה וכן כששוחה עצמה
הרבה ולא תבא שם המים אלא צריכה לכפוף עצמה
מעט כמו בעת שעורכת עיסה. ידיה לא יהיו סגורים
רגליה לא יהיו מדובקים זה בזה. שאם היו רגליה
מדובקים זה לזה וידיה סגורים עד שלא תוכל לבא
שם המים ביניהם לא עלתה לה טבילתה. פיה אינה
מחויבת לפתוח שתבא מים לפיה אבל לדבק שפתיה
ביותר אסור. אך צריכה שיהיו שפתיה רפוים כמו
שהם תמיד. עיניה אסור לסגרם היטב וכן לפתחם
ג"כ אסור אלא צריך שיהיו סגורים מעט. וצריכה
ליזהר בכל אלו הדברים כי כמה דברים מעכבים
הטבילה אף בדיעבד ואם לא תזהר בהם תפסול את
טבילתה. ולכן לא תעשה הטבילה במהירות כ"א
בישוב הדעת כדי שתזכור את כל אשר צריכה לעשות
ובכל אשר צריכה ליזהר :

אם

ןקן מיטין אונ זאל זיא ארום טאפן מיט דיא הענד
יב עס איז גאר ריין. גם אז זיא גייט ארויף אין מקוה
ונ דיא פיס ווערין איין געטרעטין אין בלאטע זאל זיא
אר דיא טבילה גוט אפ וואשין אין מקוה דיא פיס
ונ צווישין דיא פינגער אונ בעקוקען אויב עס איז
אר ריין :

יט.

דיא טיקערין דארף שטארק אכטונג געבען בשעת
בילה אז עס זאל נישט ארויס שטארין קיין שום חלק
ן גאנצין גוף פון וואסער. אונ אויף דיא האר שטארק
כטונג צו געבען עס זאל נישט ארויס שטארין אדער
וימען איבער דעם וואסער. ווארום אז עס האט ארויס
שטארט פון וואסער אפילו איין ברעג פון איין האר
ז דיא טבילה גאר נישט קיין טבילה אונ זיא איז
יטער איין רעכטע נדה ע"כ איז א מנהג טוב אז
יבער זאלין נישט גיין אין גרויסע האר כדי זייא זאלין
ט קומען צו קיין מכשול אין טבילה :

כ.

זא זאל זיך נישט טובל זיין גאר אויף נישטעלט.
אויך נישט שטארק איין גיבויגען דען עס איז דא
ערטער אין גוף וואס ווערין פארבארגין דורך דעם.
אונ דאס וואסער קומט נישט אויף זייא דאריבער זאל
זיא זיך טובל זיין אביסעל איין גיבויגען אזוי וויא זיא
וועלגערט טייג. דיא הענט זאל זיא נישט האלטען צו
גימאכט. דיא פיס זאל זיא נישט האלטען צו זאמען.
ווארום אז זיא האט דיא הענט גיהאלטין צו גימאכט.
אדער דיא פיס גיהאלטען צו זאמען וועלכעס דאס
וואסער קען נישט ארייין קומען. איז דיא טבילה נישט
קיין טבילה. דאס מויל דארף זיא נישט עפענען עס
זאל אריין גיין וואסער אין מויל. אויך זאל זיא נישט
שטארק צו מאכען דיא ליפין. נאר זיא זאל אביסעל
צו האלטין אזוי וויא עס איז געוויינטליך. דעם גלייכען
דיא אויגען זאל זיא נישט שטארק עפענען. אונ אויך
נישט שטארק צו האלטען. נאר אביסעל צו גימאכט.
זיא מוז גיווארינט זיין אין דעם אלעמען. ווארום אז
זיא איז נישט גיווארינט אין דעם אלעמען איז דיא
טבילה נישט גירעכינט פאר קיין טבילה. איבער דעם
זאל זיא דיא טבילה נישט מאכין היילינדיג. נאר מיט
ישוב הדעת. זיא זאל אין זינען האבין אלעס וואס זיא
דארף טהון. אונ אלעס וואס זיא דארף גיווארינט זיין :

אז

כא.

אם אירע טבילתה בליל ש"ק צריכה לילך לבית המרחץ בעוד היום גדול לא פחות משעה שלמה קודם זמן הדלקת הנרות כדי ש־הא לה שהות להתקן את עצמה היטב קודם זמן הדלקת הנר שלא תבא לידי חילול שבת ח"ו ותוכל לילך להדליק נרות שבת בזמנה ואח"כ תלך לבית הטבילה. ואם נתאחרה והראה כי לא יהיו לה שהות לבא להדליק הנרות בזמנה תגיד לבעלה שהוא ידליק הנרות כדי שלא תצטרך למהר את עצמה מחמת זה וע"י המהירות לא תעשה הכל ח"ו כיאות. וקודם כל דבר תטול צפרניה ותסרק את עצמה כל עוד שלא שקעה החמה כי משהשקע החמה וחשכה אסור לעשות זאת וממילא תהא צריכה לרחות טבילתה ליום אחר. ואם שכחה ליטול צפרניה ושקעה החמה צריכה לישאל אצל מורה הוראה. והנני מזהירם ומודיעם כי האשה אשר תסרק את שערה או תחתוך צפרניה אחר זמן הדלקת הנרות היא מחללת שבת שיש בזה עון מיתה חס ושלום ומה שאומרות איזה נשים כי מפני מצות טבילה מותר ליטול הצפרנים או לסרק את שערה גם אחר זמן הדלקת הנר מודיעים אנחנו כי טועות הן בדבר זה כי לא הותר שום איסור מחמת מצוה זו ולמעה"ש שלא להקל על עצמה ובל תחטא את ימיה בעון חלול שבת ח"ו:

כב.

הנה יש עוד הרבה דינים מהלכות נדה הכתובים בספר מעין טהור ועוד בכמה ספרים אשר כל אשה מחויבת ללמוד אותם ולא כאיזה נשים שאומרות שהדינים מספר מעין טהור הוא רק לנשים צדקניות. לא כן הדבר אלא שכל הדינים מספר מעין טהור מחויבת בהם כל אשה ואשה ואסור לסור אפילו מאחד מהדינים אפילו כחוט השערה אם לא בשאלת מורה הוראה ואנחנו כתבנו בזה רק עקרי דינים המצויים ביותר שמחוייבת כל אשה ללמוד אותם הרבה להיות בקיאה בהם שלא תכשל בהם ויש כמה נשים עלובות אשר לא ידעו לקרות בספר ומחמת זה נכשלים ר"ל בכמה דברים שהם ח"ו כנדות גמורות. ע"כ אנו מבקשים מאד מאד שאותן הנשים היודעות
לקרות

כא.

אַז דִיא טְבִילָה קוּמְט אוּיס פְּרֵייטִיג צוּ נַאכְט זָאל זִיא גֵיין אִין בָּאד גַאנְץ פְּרִיא בַּייא טָאג אוּם וֵויינִיגְסְטִינְס אַ שָׁעָה פַאר לִיכְט צִינְדֶען כְּדֵי זִיא זָאל אַלֶעס קֶענֶען פַאַרְטִיג מַאכִין זִיךְ פַאר נַאכְט זִיא זָאל נִישְׁט קוּמֶען צוּ חִילוּל שַׁבָּת ח"ו אוּנ זִיא זָאל גֵיין אַהֵיים לִיכְט צִינְדֶען אִין דֶער צַייט אוּנ דֶער נָאךְ זָאל זִיא גֵיין צוּם בֵּית הַטְבִילָה. אוּנ אַז עֶס אִיז שׁוֹין שְׁפֶּעט דַארְף זִיא הֵייסִין אַיידֶער זִיא גֵייט אַוֶועק דֶעם מַאן לִיכְט צִינְדֶען כְּדֵי זִיא זָאל זִיךְ נִיט דַארְפִין אַהֵיים הַיילִין גֵיין לִיכְט צִינְדֶען וָוארוּם דוּרְךְ דֶעם קֶען זִיא נִיט טוּעֶן אַלְץ וִויא מֶען דַארְף אוּנ וִויא זִיא קוּמְט אַהִין אִיז דָאס עֶרְשְׁטֶע דִיא נֶענִיל אַרָאפּ צוּ נֶעמֶען אוּנ אוּיס צוּ קֶעמֶען זִיךְ אַיידֶער דִיא זִין גֵייט אוּנְטֶער וָוארוּם אַז עֶס וֶוערְט שַׁבָּת טָאר מֶען דָאס נִיט טָאהְן. וֶועט זִיא דָאךְ נִיט קֶענֶען גֵיין אִין טְבִילָה אוּנ אוּיב זִיא הָאט פַאר גֶעסֶען אָפּ שְׁנַיידֶען אוּנ דֶער וַוייל אִיז גִיוָוארִין שְׁפֶּעט דַארְף זִיא פְרֶעגִין אַ שַׁאֲלָה. מֶען אִיז מַזְהִיר אוּנ מֶען וָוארִינְט גַאנְץ שְׁטַארְק אַז דִיא אִשָּׁה וָואס שְׁנַייט נֶעגִיל נָאךְ דִיא צַייט פוּן לֶעכְט צִינְדִין. אִיז זִיא מְחַלֵל שַׁבָּת וָואס עֶס קוּמְט דֶער פַאר מִיתָה ח"ו אוּנ וָואס טַייל וַוייבֶּער זָאגִין אַז וֶועגִין דִיא מִצְוָה פוּן טְבִילָה מֶעג מֶען שְׁנַיידֶען נֶעגִיל אָדֶער קֶעמֶען אָדֶער צְוָואגֶען נָאךְ דִיא צַייט פוּן לִיכְט צִינְדֶען. זֶענֶען מִיר מוֹדִיעַ אַז זַייא זֶענֶען אִין דֶעם גָאר גִינַארְט. עֶס אִיז קֵיין שׁוּם זַאךְ נִישְׁט מוּתָּר צוּ לִיבּ דִיא מִצְוָה פוּן טְבִילָה. אוּנ למענ"ה ח"ו נִישְׁט זִיךְ מַתִּיר צוּ זַיין זַייא זָאלִין זִיךְ נִישְׁט פַאר זִינְדִיגֶען זַייעֶרֶע יָאהְרֶען:

כב.

עֶס אִיז דָא נָאךְ פִיל דִינִים פוּן נִדָה וָואס שְׁטֵייעַ אִין סֵפֶר מַעְיָן טָהוֹר. אוּנ אַנְדֶערֶע הֵיילִיגֶע סְפָרִים וָואס יֶעדֶע אִשָּׁה אִיז זַייא מְחוּיָב צוּ לֶערְנֶען. אוּנ נִישְׁט אַזוֹי וִויא טַייל זָאגִין אַז דִיא דִינִים פוּן סֵפֶר מַעְיָן טָהוֹר אִיז נָאר פַאר דִיא פְרוּמֶע וַוייבֶּער. עֶס אִיז נִישְׁט אַזוֹי. נוּר דִיא אַלֶע דִינִים פוּן סֵפֶר מַעְיָן טָהוֹר אִיז פַאר יֶעדֶע אִשָּׁה. מֶען טָאר נִישְׁט אָפּ טְרֶעטִין דִיא מִינְדֶעסְטֶע הָאר פוּן אַלֶע דִינִים סַיידִין מִיט אַ שַׁאֲלָה פוּן אַ מוֹרֶה הוֹרָאָה. אוּנ מִיר הָאבִּין נָאר דָא גִישְׁטֶעלְט דִיא הוֹיפְּט דִינִים וָואס גִיוֵוינְטְלִיךְ אִיז. וָואס מֶען דַארְף זֵייא שְׁטַארְק צוּ לֶערְנֶען אוּנ גוּט קְלָאהר צוּ זַיין. אוּנ עֶס אִיז נֶעבַּאךְ פַאר הַאנְדִין פִיל וַוייבֶּער וָואס קֶענֶען נִישְׁט לַייעֶנֶען דַארוּם וֶוערִין זַייא ח"ו נִכְשָׁל (גִישְׁטְרוֹיכִילְט) אִין פִיל זַאכִין וָואס זַייא זֶענֶען ח"ו רֶעכְטֶע נִידוֹת. ע"כ בֶּעט
מען

קרות בספר ירחמו על אלה הנשים העלובות שלא תמיאו ימיהם ח"ו ולהודיע וללמד אותן את עקרי הדינים הנחוצים עד שיהיו בקיאין בהן וידעו ליזהר הם ובזכות זה יזכו לכל טוב ואושר בעולם הזה ובעוה"ב אמן :

כג.

ולדת במדינתנו איגה צריכה להמתין שמונים יום לנקבה כמו שנוהגות איזה נשים. אלא מיד אחר ארבעה עשר יום מיום לידתה לנקבה ושבעה זכר והיא נטהרה מדם תוכל לעשות בדיקת הפסק טהרה והתחיל לספור שבעה ימים נקיים ותטבל דין-ומותרת לבעלה אך אם תבא דם אחר טבילתה אסורה לבעלה כמו כל הנשים :

הנה עד כה דברנו בעניני ההנהגה איך להתנהג עמה כשהיא בנדותה וגם אופני הבדיקה והטבילה הטהר מטומאתה ובענין עצם חיוב הטבילה לא הוצרכנו לדבר כי מי מבני עמנו לא ידע את גודל היובה ע"פ התורה כי הלא נדה היא כ"ז שלא טבלה [ואפילו נמשך כמה שנים מעת ראייתה וכבר נעשתה זקנה שפסקה מלראות מ"מ עדיין טמאה היא מן התורה מעת שראתה ועדיין לא נטהרה] ואיסור נדה מפורסם בכל ישראל אפילו לקטן שבקטנים שיש לו מעט ידיעה בחומש כי הלא מקרא מלא הוא בפרשת אחרי ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה וכתיב בסוף הפרשה כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם [והיינו שגם האשה נכרתת עבור זה כמו שכתוב בפרשה] ונשנה הדבר הזה בפרשה כמה פעמים שהוא תועבה ומטמא הארץ ומטמא הנפש ונשנה הדבר עוד בפרשת קדשים ואיש אשר ישכב את אשה וגו' ונכרתו שניהם מקרב עמם ועון זה חמיר אף יותר מאיסור בשר חזיר שעל עון נדה*) נכרת נפשו

וען זייער אונ זייער אַז דיא וָואס קֶענֶען לייעֶנען זָאלין עהן רַחֲמָנות צוּ הָאבֶּען אויף זייערֶע יָאהְרין אונ זייא וּ לָערְנֶען אונ קְלָאהְר צוּ מַאכִין אִין דִיא: נַייטִיגֶע ינִים. וּבִזְכוּת זֶה וֶועט זייא גוט אונ וואהְל זַיין אויף ער וֶועלְט אונ אויף יֶענֶער וֶועלְט אָמֵן :

כג.

אַיוֹלֶדֶת דַארְף זִיא נִיט וַוארְטִין אִין אוּנְזֶערֶע מְדִינוֹת קַיין אַכְטְצִיג טֶעג לִנְקֵיבָה וִויא אַנְדֶערֶע וַוייבֶּער וֶענֶען זְהּ נוֹהֵג נָאר וִויא עֶס גֵייט אַוֶועק פֶערְצִין טֶעג פוּן יוֹוִינֶען צוּ אֵיין נְקֵבָה אונ זִיבֶּען טֶעג פוּן אַזָכָר׃ אונ זִיא ז רֵיין גִיוָוארִין פוּן דַם קֶען זִיא מַאכִין אַיין אָבְצוּג אוּנ אָן הֵייבֶּען צוּ צֵיילִין זִיבִּין רֵיינֶע טֶעג אונ טוֹבֵל זַיין יךְ אִיז זִיא מוּתָּר צוּם מַאן נָאר אַז זִיא וֶועט אִיבֶּער גֵיים זֶעהְן דַם וֶוערְט זִיא אויךְ אָסוּר צוּם מַאן אַקוּרַאט ויא אַלֶע :

הִנֵה בִּיז אִיצְטֶער הָאבֶּען מִיר גִירֶעט אִין דִיא הַנְהָגָה וִויא אַ יוּד זָאל זִיךְ פִירִין בְּשַׁעַת אַז זַיין פְרוֹי איז אַ נִדָה גַם אִין דִיא עִנְיָנִים פוּן דִין הַטְבִילָה וִויא עֶס זָאל זַיין אָבֶּער אויף דֶעם עֶצֶם חִיוּב פוּן טְבִילָה אַז דִיא אִשָׁה דַארְף זִיךְ טוֹבֵל זַיין הָאבֶּען מִיר נִיט גִידַארְפְט רֵיידִין וָוארוּם וֶוער וֵוייסְט דָאס נִיט אַז אַ אִשָׁה כָּל זְמַן אַז זִיא אִיז זִיךְ נִיט טוֹבֵל צוּ אִיר טוּמְאָה אִיז זִיא אַלְץ אַ נִדָה [אֲפִילוּ אַז זִיא אִיז שׁוֹין אֵיין אַלְט מֶענְשׁ אונ זִיא אִיז שׁוֹין כַּמָה יָאהר רֵיין פוּן דֶעסְט וֶועגֶען אִיז זִיא רַיין הַתּוֹרָה אֵיין אֱמֶת'ע נִדָה כָּל זְמַן זִיא אִיז זִיךְ נִיט טוֹבֵל אונ דֶער אִיסוּר פוּן נִדָה אִיז מְפוּרְסָם אִין גַאנְץ תּוֹרָה אֲפִילוּ פַאר דִיא קְלֶענְסְטֶע קִינְדֶער וָואס קֶענֶען מֶער נִיט וִוי חוּמָשׁ וֵוייסִין דָאס אויךְ וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט בְּפֵירוּשׁ אִין פָּסוּק אִין חוּמָשׁ פַּרְשָׁה אַחֲרֵי וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טוּמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ אונ עֶס שְׁטֵייט אִין סוֹף פַּרְשָׁה כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת מִקֶּרֶב עַמָּם אִיז דֶער טַייטְשׁ וֶוער עֶס וֶועט טוּעֶן פוּן דִיא אַלֶע אוּם וִוירְדִיגֶע זַאכִין וֶועט פַאר שְׁנִיטִין וֶוערִין דִיא נְשָׁמוֹת פוּן זֵייעֶר פָאלְק אונ דִיא עֲבֵירָה אִיז נָאךְ הַארְבֶּער וִויא צוּ עֶסֶען חֲזִיר וָוארוּם פַאר דִיא עֲבֵירָה וֶוערְט אוֹיבִין זַיין נֶפֶשׁ אָפּ גִישְׁנִיטִין פוּן דִיא קְוָואלֶע פוּן לֶעבֶּען דָאס הֵייסְט עֶר אִיז

---

*) וענין כרת הוא כי ידוע שבעון זה הוא וזרעו נכרתין שמת גם הוא כשהוא בן חמשים ואם עשה עבירה זו כשהוא זקן אל תשוב בנפשו שלום תהיה לי כי כבר זקנתי אחר שלא נפטר עדיין מכרת דיומי בדאיתא במו"ק, ועוד כי ידוע שכל איש ישראל שאכה שתשוב נשמתו אצל אלהינו שבשמים כדכתיב והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה מקום משכנה הוא למעלה בשמי רומים אצל כסא כבודו יתברך כדאיתא בשבת דף קנ"ג ומתענגות שם מזיו הדר שכינתו ית', ושם הוא מקור ההוד והשמחה התענג כמו שנאמר הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו ועל זה נאמר במקרא והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך והיינו

נפשו מארץ החיים לגמרי ואפילו אם יכפוהו עובדי גילולים לזה צריך למסור נפשו ולא לעבור ע"ז שהוא שקול כמו ע"ז והנה מחמת גודל פרסומו בין האומה היה דבר זה לפלא ולתמהון אם היינו מעתיקים לפני הקורא גודל איסורה וכמו שאין צריך להזהיר לכל אחד שלא יחתוך את ראשו. אכן עתה בעו"ה שנפזרנו בארצות רחוקות כמו אפריקא וכדומה ושם הם מדינות שכולם עובדי כוכבים ואין מצויים שם ישראל כ"א מעט מן המעט ונשכח דת התורה לגמרי שיש שאינן יודעין אפילו קרוא מקרא כהוגן ומחמת זה כששומע מאיזה ישראלים מענין טבילה חושב שהוא רק מנהג של יהדות בעלמא ומפני זה בעו"ה החלו איזה אנשים קלי הדעת ובורים לפרוץ פרצה בענין הטבילה לגמרי שנשותיהן אינן טובלות כלל לנדותן לכן אנו צריכין להאריך בגודל העון הזה כדי להזהיר להעם מחחטא הנורא הזה. ראשון לכל צריך האדם לידע שכל העונשים שנאמרים בתורה ובנביאים ובכתובים וכן בדברי חכמינו ז"ל על מי שעובר על איסור עריות והעתקנו קצת מהם לעיל הוא ג"כ על מי שעובר על איסור נדה [דהיינו כל זמן שלא טבלה אשתו במקוה כשרה כדין אפילו רחצה בכל מימות שבעולם נדה גמורה היא ע"פ התורה וחייבין שניהן כרת עבור זה] כי היא נאמרה בתורה בכלל שאר עריות וחייב עליה כרת ג"כ כמו על שאר העריות וכמו דכתיב בהדיא בפרשה וכנ"ל. והעובר ע"ז בזדון לבו הוא רשע גמור ופסול לעדות ולשבועה ונקרא בשם פושע בגופו עבור זה ודינו פסוק בר"ה דף י"ח דמי שיש לו רוב עונות ונמצא בתוך העונות גם עון זה דעריות הוא נידון בגיהנם י"ב חודש ואח"כ גופו כלה ונשמתו נשרפת והרוח מפוזרת לאפרו תחת כפות רגלי הצדיקים. ומי יוכל לשער גודל היסורין והצרות שיסבלו שניהם בגיהנם אפילו על פעם אחד שעוברין על

איז אייביג נים זוכה צו קומען זיין נפש אין הימעל אויף דעם ארט וואו אלע יודישע נשמות. זיין נעבין הקב"ה אין גן עדן אלא ער ווערט ארויס גיטריבין חוץ למחנה צו ווסין אלע מזיקים אין גיהינם. אפילו אז עו"ג זאלין נייטין א יודען ער זאל טוען דאס איז ער מחויב זיך צו לאזין הרגענען אונ נים טוען דיא עבירה ווארום דאס איז גלייך וויא עבודה זרה דינען. אונ מחמת דאס איז זייער מפורסם צו ווישין יודען דיא גרויסקייט פון דיא עבירה ווער עס איז מים זיין פרוי אן טבילה, דעריבער האב איך ארום דעם נים גידארפט ריידין אקוראט וויא איינער דארף דעם אנדערען נים פאר זאגען ער זאל זיך זיין קאפ נים אפ שניידען. נור איצטער בעו"ה אז מיר יודין זיינען צו שפרייט גיווארין אין אלע עקין פון דער וועלט צו ווישין דיא היידין אונ דארטין איז פאראן גאר ווייניג יודין אונ זיינען זייער פאר פראכטעט זייא מיינען דאס איז מער נים וויא א יודישער מנהג אונ זייא ווייסין גאר נים אז דאס איז זייער א הרבע עבירה, דעריבער ווערט בייא זייא רעכט אז זייא וואהנען אין איין שטאט וואס איז אין איר נימא קיין מקוה אונ זייא לעבען מים זייערע ווייבער אן טבילה דעריבער זיינען מיר מחויב מודיע צו זיין דיא גרויסקייט פון דיא עבירה כדי זייא זאלין זיך היטין פון דיא עבירה אונ זייא זיינען מחויב זיך צו שטארקין אונ מאכין דארטין איין מקוה אונ אויב עס איז נים מיגלאך בשום אופן זיינען זייא מחויב פון דער שטאט ארויס צו גיין. פריער דארף מען ווסין אז אלע עונשים וואס ווערין דער מאנט אין דער תורה אויף עריות איז נדה אויך אין כלל [איין נדה ווערט אן גירופין כל זמן זיא איז זיך נים טובל אין איין מקוה כשרה כדין אפילו זיא קען זיך וואשען מים אלע וואסערין פון דער וועלט איז זיא איין אמת'ע נדה אונ ביידע זיינען מחויב דעם עונש כרת] אונ דער וואס איז אויף דעם עובר במזיד איז ער איין רשע גמור אונ ער איז פסול לעדות ולשבועה אונ ער ווערט אן גירופין איין פושע בגופו אונ זיין דין איז אפ גיפאסקעט אויב ער האט מער עונות וויא מצות אונ אין דיא עבירות גיפינט זיך דער מין עון אויך איז ער גימשפט אין גיהנם צוועלף חדשים אונ דער נאך חערט דער גוף פאר לענט אונ זיין נשמה ווערט פאר ברענט. אונ ווער קען משער זיין דיא יסורין וואס זייא וועלען ביידע

והיינו שעם נדבק נפשו בה' שהוא מקור החיים לכל חי והי לנצח ברוב עוז וחדוה, וזהו לכל כלל ישראל שהולכים בדרך התורה אבל כי שסר מה' ועובר במזיד על עון שמתחייב עליו כרת נכרת נפשו ממקור החיים וכמו ענף מן האילן שכל זמן שהוא מחובר להאילן ילכו כל היניקות מן האילן גם בכל ענפיו, אבל כשנכרת ממנו תיכף היא מתחיל להתייבש והוא כלה ונפסד, כן והוא הנפש כשנפסק ממקור שרשו נפסק החיות שלו, יתבונן האדם כמה גדול עונש הזה יותר מכל יסורים שבעולם.

על איסור זה וכ"ש אם הופקר ח"ו בעיניהם עון זה התחמר לעבור עליו כמה פעמים. וגם הרבה פעמים גורם העון הזה שתמות בעת שתשב על המשבר כמו דאיתא במשנה [שבת פ' ב"מ] על ג' דברים נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר. וגם העון הזה גורם כמה פעמים מיתותו בניהם ואפילו אם הוא רואה שבניו קיימים לא יחשוב ברכת שלום לעצמו כי איננו יודע מה יהיה בסוף ימי חייו. וגם הבנים אשר יולדו לו עי"ז יהיו בודאי רשעים גמורים כי הם מבני תשע מדות שאחת מהתשע הוא בני נדה שעליהם אמר הכתוב וברותי מכם המורדים והפושעים בי כמו שאחז"ל. וכמה יצטער עי"ז לע"ל כי לא די שהוא בעצמו קלקל כל ימי חייו הביא עוד רשעים בעולם למרוד בה' ובתורתו כל ימי חייהם ויהיה פעולתם הרעה גם לו למזכרת עון לנצח. לך נא ראה מה דאיתא בזוה"ק פרשת שמות תלתא אינון דדחיין שכינתא מעלמא וגרמין דדיוריה דקודשא בריך הוא לא הוי בעלמא ובני נשא צווחין ולא אשתמע קליהון. ואלין אינון. מאן דשכיב בנדה בגין דלית מסאבו תקיף בעלמא כר מסאבו דנדה. מסאבו דנדה קשיא מכל מסאבו דעלמא. איסתאב איהו וכל דמקרבין בהדיה יסתאבון עמיה. בכל אתר דאזלין אתדחיא שכינתא מקמייהו. ולא עוד אלא דגרים מרעין בישין על גרמיה ועל ההוא זרעא דיוליד דכיון דיקרב ב"נ לגבי נדה ההוא מסאבא דליג עלוי וישתאר בכל שייפין דליה. זרעא דיוליד בההוא שעתא משכין עליה רוח מסאבו וכל יומוי יהו במסאבו דהא בניינא ויסודא דליה איהו במסאבו רב ותקיף מכל מסאבין דעלמא דמיד דקריב ב"נ לגבי נדה ההוא מסאבו דליג עלוי דכתיב ותהי נדתה עליו עי"ש עוד. וע"כ כל אשר בשם ישראל יכונה יחוס על עצמו ועל כל דורותיו הבאים אחריו שלא יכלו בעונותיו ויתחזק על יצרו שלא לעבור על איסור המר הזה ויהיה טוב לו בזה ובבא:

והנה לפ"ז צריך ליזהר מאד שלא לדור עם אשתו בעיר שאין שם מקוה כשרה ואפילו מי שתלוי בו טפלי ועיקר פרנסתו לפי מראית עיניו הוא תלוי רק במקום הזה לא יחליף עולם עומד לעד לעולם בעולם

בַּייְדֶע לַיידִין אִין גֵיהִנָּם אֲפִילוּ פַאר אַיין מָאל עוֹבֵר זַיין דֶעם אִיסוּר אוּנ בִּפְרַט אַז זֵיי הָאבִּין זִיךְ אַזוֹי גִיפִירְט כַּמָּה מָאל ח"ו. גַם כַּמָּה מָאל אִיז דֶער עָון גוֹרֵם אַז דִיא אִשָּׁה זָאל שְׁטַארְבִּין בְּשַׁעַת זִיא הָאט אַקִינְד. גַם כַּמָּה מָאל אִיז דֶער עָון גוֹרֵם אַז דִיא קִינְדֶער זַייעֶרֶע שְׁטַארְבִּין דֶער פַאר. אוּנ אֲפִילוּ אַז עֶר זֶעהְט אַז זַיינֶע קִינְדֶער לֶעבִּין לָאז עֶר נִיט זַיין בַּיי זִיךְ אַתְּקִיף וָוארוּם עֶר וַוייסְט נָאךְ נִיט וָואס דֶער סוֹף וֶועט זַיין פוּן זַיין לֶעבִּין טָאמֶר וֶועלִין זַייא נָאךְ שְׁטַארְבִּין ח"ו סוֹף זַיין לֶעבִּין. גַם דִיא קִינְדֶער וָואס וֶוערִין גִיבָּארִין פוּן אַיין אִשָּׁה נִדָּה זַיינֶען גְוִויס רְשָׁעִים אוּנ מוֹרְדִים וּפוֹשְׁעִים וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט אַז אוֹיף זַייא זָאגְט דֶער פָּסוּק וּבָרוֹתִי מִכֶּם הַמּוֹרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי אִיז דֶער טַייטְשׁ גָאט זָאגְט לֶעָתִיד לָבוֹא וֶועל אִיךְ אָפּ קְלוֹיבִּין פוּן אַייךְ דִיא פּוֹשְׁעִים אוּנ וִויא פִיל וֶועט דֶער מֶענְשׁ הָאבִּין צַעַר אוֹיף אַייבִּיג אַז עֶר הָאט גִיבְּרַאכְט רְשָׁעִים אוֹיף דֶער וֶועלְט לֹא דַי וָואס עֶר אַלַיין הָאט גִיטוּעֶן. אַזוֹי פִיל עֲבֵירוֹת וֶועט עֶר נָאךְ הָאבִּין אַייבִּיגֶע דַאֲגוֹת אוּנ צַעַר פוּן זַייא וִויא זַייא וַואלְגֶערִין זִיךְ אִין גֵיהִנָּם צְווִישִׁין אַלֶע מַזִּיקִים אוּנ אִיהם וֶועט מֶען צוּ פִירִין עֶר זָאל דֶער בַּייא שְׁטֵיין בְּשַׁעַת מִיא אִיז זִיא מַעֲנִישׁ וִויא דֶער גָאוֹן בְּרֵיינְגְט אִין מִשְׁלֵי קַפִּיטֶל כ"ט. גִיבּ אַכְטוּנְג וָואס שְׁטֵייט אִין הֵיילִיגִין זוֹהַר אַיינֶע פוּן דִיא דְרַייא וָואס זַיינֶען דוֹחֶה דִיא שְׁכִינָה פוּן דֶער וֶועלְט אוּנ דוּרְךְ דֶעם אַז מֶענְשִׁין שְׁרַייעֶן אוּנ מִיא הֶערְט נִיט צוּ זַייעֶר קוֹל אִיז אַיינֶע פוּן זֵייא אִיז דֶער וָואס אִיז מִיט אַיין אִשָּׁה נִדָּה עֶס אִיז נִיטָא אַזוֹי אַשְׁטַארְקֶע טוּמְאָה אוֹיף דֶער וֶועלְט וִויא דִיא טוּמְאָה פוּן אַיין נִדָּה עֶר וֶוערְט טָמֵא אוּנ וֶוער עֶס גִינֶעהְנְט צוּ אִיהם וֶוערְט אוֹיךְ טָמֵא וואו זַייא גֵייעֶן אַנְטְלוֹיפְט דִיא שְׁכִינָה פוּן זַייא אוּנ נָאךְ מֶער עֶר אִיז גוֹרֵם שְׁלֶעכְטֶע קְרֵיינְקְהַייטִין אוֹיף זִיךְ אוּנ אוֹיף דִיא קִינְדֶער וָואס עֶר וֶועט הָאבִּין. דָאס קִינְד וָואס וֶועט דֶער פוּן גִיבָּארִין וֶוערִין צִיהְט מֶען אוֹיף אִיהם אַרוֹיף אַרוּחַ הַטּוּמְאָה זִינְד עֶר וֶועט לֶעבִּין הָאט עֶר אוֹיף זִיךְ דִיא טוּמְאָה וָוארוּם זַיין גִיבַּייא אִיז דָאךְ גִיוֶועזִין דוּרְךְ טוּמְאָה וָואס זִיא אִיז שְׁטַארְקֶער פַאר אַלֶע טוּמְאוֹת פוּן דֶער וֶועלְט. עַל כֵּן דֶער וָואס אִיז אַיוּד זָאל אוֹיף זִיךְ רַחֲמָנוּת הָאבֶּען אוּנ אוֹיף זַיינֶע דוֹרוֹת זָאלִין נִיט קַאלֶע וֶוערִין אִיבֶּער זַיינֶע עֲבֵירוֹת אוּנ עֶר זָאל נִיט וואהְנֶען מִיט זַיין פְרוֹי אִין אַיין שְׁטָאט וָואס עֶס אִיז נִיטָא אַיין כְּשֵׁרָה מִקְוָה אוּנ עֶר זָאל הָאבִּין אַיין בִּטָּחוֹן אוֹיף גָאט אַז עֶר וֶועט אִיהם שְׁפַּייזִין אַנְדֶערְשׁ וואו אוֹיךְ:

בעולם עוב' כי בודאי כשידור בקביעות עם אשתו במקום הזה בהמשך הימים יבוא לידי מכשול איסור כרת ר"ל וישים בטחונו בה' שלא יעזבהו גם שם:

פרק מב בו יבואר שאל ידור במקום שאין ישראל מצויין

והנה לפי מה שנתבאר בפרקים שעברו גודל החיוב לאיש הישראלי לשמור את דברי התורה ובזה תלוי כל אשרו והצלחתו בזה ובבא נשכיל לדעת איך צריך האדם ליזהר מהמכשולים המפריעים אותו מלכת בדרך התורה. והנה הגורם הגדול שיכול לגרום להאדם שיסור מדרך התורה הוא כשדר בארצות הרחוקות במקום שאין שם כנסיה של ישראל כי מחמת רוב הרגלו והשתקעותו שם יתרפה לקיים מצות התורה מתחלה מחמת אונס קל דהיינו שחושש שילעגו עליו ואח"כ נעשה לו הדבר כהיתר וגם בהמשך הזמן יבוא לידי מאכלות אסורות *), וגם להכשל באיסור נדה כמה פעמים באשר שבודאי אין שם מקוה כדין התורה והמה מהעבירות החמורות שיש עליהן חיוב כרת דכשדר בין ישראלים אף כשמתגבר היז יצרו עליו הוא מונע את עצמו מפני הבושה מחבריו

*) ואל יפלא בעיני האדם איך נמצא כזה באיש ישראל שהורגל מעודו בשמירת הדת בכל הפרטים לפעול בנפשו לעבור בשאט נפש על איסורין המורים שמלפנים היה מזדעזע לראות לאנשים ישראלים כשעוברין אף כדברים קלים מאלה, אבן כן היא טבע האדם שהכל לפי רוב ההרגל שעי"ז יתהפך מן הקצה אל הקצה. משל למה הדבר דומה לאיש אחר שהיה עסקו כל ימי חייו בחנות של בושם ואח"כ החליף עסקו בבורסקי וכאשר לא הורגל מעודו בריח הרע היה לו הדבר מאד למשא ובכל שעה היה רוצה להסתלק מזה אך כרבות הימים כאשר הורגל בזה אינו מרגיש כלל בריח הרע וכאלו נולד בורסקי, וכן הוא באיש הזה שמעודו לא הורגל לראות פרצות הדת כאלה וע"כ בתחלה בבואו למדינות ההם משתומם לראות המראה הנורא הזה, אמנם כאשר יתעכב שם ובפרט כשישב רק בין העובדי גילולים שם, מעט מעט גם הוא נמשך אחריהם במעשיהם ודעותיהם עד שבהמשך הזמן ירד ממדרגתו לגמרי ויתהפך לאיש אחר וכאלו לא היה מעולם במצב אחר.

פרק מב װעדליג װי מיר האבען אין די פריהערדיגע קאפיטלען ארויסגעבראכט װאס פאר אגרויסע פליכט (חיוב) עס ליגט אויפן אידען אבצוהיטען אללע מצות התורה און װיא אן דעם װענדעט זיך זיין גאנצער גליק אויף דער װעלט און אויף יענער װעלט פערשטעהט מען שוין אליין װי װייט מען דארף זיך היטען פון אללע זאכען. װאס קאנען דעם יודען שטארען אין דעם קיום התורה והמצוה. פון דיא אללע שטרויכלונגען װאס ליגען אויף דער הייליגער װעג איינעם פון דיא גרעססטע שטארונגען װאס פיהרען היינטיגע צייטען דעם יודען אראב פון דעם דרך התורה איז געװיס דער װאוהנען אין דיא װייטע מקומות װאו עס זיינען קיין אידישע געמיינדעס (קהלות) גאר ניטא אדער עס געפינען זיך עטליכע יודען צושפרייט איבערן שטאדט לעבענדיג צװישען גוים פאנגט מען אן צו װערן קאלט און נאכלעססיג אין ענייני האמונה כלומרשט פאר גוים. מען זאלל נים אבלאכען פון איהם און ביסליכװייז געװאוהנט מען זיך שוין איין אין די עבירות אזוי איין געװאוהנט אז מען פיהלט שוין גאר ניט. אז דאס זיינען עבירות און מען טהוט זיי גאר אהן ישוב הדעת אין הארצי־קלאפען גלייך װי מען װאלט זיא געמאגט טהאן. עס קומט אפט אזוי װייט אז עס װערט רעכט צוא עססען טרפות און טהאן נאך גרעססערע זאכען און עס איז גאר קיין גרויסער חדוש ניט. װיא אזוי דער יוד װאס אין דער היים האט ער זיך געפיהרט גאנץ יודעשלאך און װעהענדיג איידען עססען טרפות למשל איז ער געװארען אפארציטערטער װי אזוי דער־זעלבער פרוממער יוד קאן זיך אין דער פרעמד אזוי אומענדערן דער הרגל דיא געװאוהנהייט מאכט עס אן. אמענש װאס הט זיין גאנצען לעבען געהאנדעלט מיט פארפומע למשל אז עס קומט איהם אויס צוא װערען אגארבער. איז איהם די ערשטע צייט זעהר שװער צוא ערטראגען דעם פאסקודנעם ריח פון דער גארבעריי. אבער ביסליכװייז געװאוהנט ער זיך צודעם צוא און ער הערט שוין גאר אויף צוא פיהלען דעם עיפוש. אט אזוי איז מיט דעם זארט אידען דיא ערשטע צייט פאללט עס זייא אפשר שװער צו זינדיגען. אבער מיט דער צייט הארען זיי שוין גאר אויף צו מערקען אז דאס און דאס איז איין עבירה, װי־ענדיג אין היים ביי זיך אין שטאדטיל קאן אמאל דער יצר הרע אויך איינרעדען צו טהאן איין עבירה. אבער דארטען שעמט מען זיך פאר אפאמער פאר אקרוב אבעקאנטען און מען האלט זיך איין צו טהאן דיא עבירה און אז צעה־ מזאל

מחבריו הישראלים מלעבור על דברי התורה וכמו שאמר ר' יוחנן בן זכאי לתלמידיו יהי רצון שיהיה מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם דכשאדם עובר עבירה אומר הלואי שלא יראני אדם משא"כ כשדר שם בין העו"ג ואין לו ממי להתבייש כלל ואדרבא דכשהולך בדרכי התורה ונבדל מדרכם מביישין אותו יותר א"כ בודאי יתגבר יצרו עליו מעט מעט עד שיופקר אצלו כל התורה ח"ו ועל כגון זה אחז"ל אל תאמין בעצמך וכו' ואף אם יפתהו יצרו דלא יזיק לו זאת לקיום התורה מפני שנתגדל מנעוריו בדת ישראל ונשתרש בלבבו התורה והמצוה מילדותו ולא יסור ממנו עד זקנה ושיבה אבל לבניו בודאי לא יוכל להדריכם ולהנכם שם לשמור התורה מאחר שמתגדלין מילדותן עם בני עו"ג ואינם רואים כלל ילדי ישראל בודאי יהיו קרובים בדעותיהם ומעשיהם לילדי הנכרים וכשיתגדלו ויתגבר יצרם עליהם למלאות תאותם יעברו תיכף איסורין חמורין שבתורה ובשמעם פעמים שמלעיגים מהם שהם ישראלים יכפרו ח"ו לגמרי בתורת ישראל וע"כ האיש הנלבב יתרחק מזה מאד שלא לדור רק במקום שיש כנסיה של ישראל. וראה נא איך הזהירה לנו התורה הרבה בעת שהכניסנו הקב"ה לארץ ישראל שלא נשאיר בקרבנו את הע"ג כדי שלא נסור אחריהם אנו ובנינו כדכתיב לא ישבו בארצך פן יחטיאו אתך לי ועוד כיו"ב הזהיר על זה בכמה מקומות בתורה וזה היה באמת סיבה הראשונה שסרנו אח"כ מדרך ה' מפני שלא קיימנו את הצווי

שנצטוינו

מָאל מְהוּט מֶען נִיט דִי עֲבֵירָה פוּן יוֹצֵא װֶוערֶן. קָאן זַיין אַז דֶעם עֶרְשְׁטֶען מָאל װֶועט מֶען זִיךְ שׁוֹין פוּן אִיהְר הִיטֶען מַאכִי נִיט צוּ זִינְדִיגֶען אִין אֶמֶת פוּן יִרְאַת שָׁמַיִם. מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ. אִין דֶער פְרֶעמְד אָבֶּער אִיז מֶען אַפְרַייֶע פַייגֶעלֶע מֶען הָאט נִיט פַאר װֶועמֶען צוּא שֶׁעמֶען זִיךְ פֶערְקֶעהְרְט עֶס קוּמְט אַמָאל גָאר אוֹיס צוּ לֶעבֶּען צְווִישֶׁען אַזֶעלְכֶע. צוּ יוּדֶען צוּ גוֹיִם. וָואס בַּייא זַיי אִין דִי אוֹיגֶען אִיז גָאר אַחַרְפָּה צוּ הִיטֶען יוּדִישְׁקֵייט. ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הָאט גֶעזָאגְט צוּ זַיינֶע תַּלְמִידִים — דֶערְצֵיילְט דִי גְמָרָא — „הַלְוַאי װָאלְט אִיהְר פַאר גָאט אַזוֹי מוֹרָא גִיהַאט ווִי אִיהְר הָאט מוֹרָא פַאר לַייטֶען" אַסַךְ מֶענְשֶׁען הַאלְטֶען זִיךְ אָב פוּן עֲבֵירוֹת נוּר צוּלִיעֶב דֶעם וָואס זַייא הָאבֶּען מוֹרָא טָאמֶער װֶועט מֶען זַיי בֶּערֶעדֶען אוּנ דֶערְבַּייא לַייכֶען נִיט פוּן גְרוֹיס יִרְאַת שָׁמַיִם. אָבֶּער וִויא מִיר הָאבֶּען גֶעזָאגְט מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ. אָבֶּער דִיא חֶרְפָּה גֶעהְט שׁוֹין אוֹיךְ אַרָאבּ — אִיז דֶען אַחִידוּשׁ וָואס מֶענְשֶׁען אֶנְדֶערֶען זִיךְ אַזוֹי אוּם. אַז עֶס װֶוערְט מִיט דֶער צַייט אַלְץ הֶפְקֵר?! אַנְדֶערֶע טְרַאכְטֶען זִיךְ. אִיךְ בִּין דָאךְ עֶרְצוֹיגֶען פְרוּם אוּנ הָאבּ פוּן קִינְדְהֵייט אָן אָבְּגֶעהִיט יוּדִישְׁקֵייט װֶועט מִיר דָארְט דִי פְרַייהַייט גָאר נִיט שָׁאדֶען אוּנ אִיךְ װֶועל בְּלַייבֶּען אַיוּד אֲפִילוּ צְווִישֶׁען גוֹיִם. דָאס אִיז אָבֶּער אַגַאנְץ פַאלְשֶׁע גֶעדַאנְקֶען: עֶרְשְׁטֶענְס קָאן קֵיין מֶענְשׁ אֲפִילוּ דֶער פְרִימְסְטֶער נִיט אַיינְטְרוֹיֶען אַזוֹ וַוייט אִין זִיךְ אוּנ זִיכֶער זַיין אַז עֶר װֶועט קֵיין מָאל נִיט נִכְשָׁל װֶוערֶן אִין אַיין עֲבֵירָה בְּשַׁעַת עֶר לֶעבְּט צְווִישֶׁען גוֹיִם אָדֶער צְווִישֶׁען יוּדֶען וָואס זַיינֶען נִיט בֶּעסֶער פוּן גוֹיִם (אַל תַּאֲמִין בְּעַצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ) אוּנ צְווֵייטֶענְס דַארְף מֶען נִיט פֶערְגֶעסֶען אַן קִינְדֶער, זַיי עֶרְצִיֶעהֶן זִיךְ צְווִישֶׁען גוֹיִשֶׁע קִינְדֶער אוּנ טְהוּעֶן זַיי נַאטִירְלִיךְ אַלְץ נָאךְ, וַוער רֶעדְט יוּדִישֶׁע מִנְהָגִים זֶעהֶען זַיי כִּמְעַט אִין אַיין אוּנ נִיט אָן. אַזֶעלְכֶע קִינְדֶער הֶעלְפְט װֶעלְטֶען אֲפִילוּ דִי מוּסָר וָואס דֶער פָאטֶער זָאגְט זַיי אִין דִי יוּדִישֶׁע אוֹפְפִיהְרוּנְג וַוייל זַיי זֶעהֶן אוּנ הֶערֶען אַרוּם זִיךְ דָאךְ פּוּנְקְט דֶעם הֵיפֶךְ פוּן דֶעם וָואס זַיי זֶעהֶען אוּנ הֶערֶען בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּבּ אַזֶעלְכֶע קִינְדֶער מִיט אַזַא מִין עֶרְצִיהוּנְג אַז זַיי װֶוערֶען עֶלְטֶער אוּנ עֶס שְׁטַארְקְט זִיךְ בַּיי זַיי דִי תַּאֲוָה — וָואס פַאר אַװֶערְטָה קָאן דַאן בַּייא זַיי הָאבֶּען אַלַאו אַיין אִיסוּר כָּרֵת?! וָואס קָאן זַיי דַאן אָבְּהַאלְטֶען פוּן אַיין עֲבֵירָה?! אַזֶעלְכֶע קִינְדֶער קָאנֶען מִיט דֶער צַייט גָאר קוּמֶען חָלִילָה צוּא אַפִּיקוֹרְסוּת אוּנ נָאךְ צוּא וָואס אֶרְגֶערֶעס. דֶערִיבֶּער דַארְף דֶער מֶענְשׁ וָואס וִויל אַלֵיין בְּלַייבֶּען אַיוּד אוּנ מַאכֶען קִינְדֶער פַאר יוּדֶען זֶעהֶען לֶעבֶּען נוּר אִין אַיין אָרְט וואו עֶס אִיז דָא אַיוּדִישֶׁע גֶעמֵיינְדֶע. מֶען זֶעהְט וִוי פִיהֶעל מָאל דִיא תּוֹרָה אָט אָנְגֶעזָאגְט אִידֶען בַּיי זַייעֶר אַרַיינְגֶעהֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זַיי זָאלְלֶען נִיט לָאזֶען לֶעבֶּען צְווִישֶׁען זִיךְ דִי גָאטְצֶנְ־דִינֶער כְּדֵי זַיי זָאלְלֶען נִיט זִיטְצֶען אִין דַיין לַאנְד פֶּן יַחֲטִיאוּ אוֹתְךָ לִי — טָאמֶער װֶועלֶען זַיי דִיךְ מַאכֶען זִינְדִיג אוּנ דָאס אִיז דָאךְ אֵייגֶענְטְלִיךְ דִי גְלַאוְונֶע סִבָּה וָואס זַיי זַיינֶען נַאכְהֶער אַרָאבּ פוּן דֶעם דֶרֶךְ הַיָּשָׁר וָואס זַיי הָאבֶּען נִיט מְקַיֵּים גֶעװֶוען דִי גְרוֹיסֶע מִצְוָה ווִי מֶען זֶעהְט פוּן פִיעהְל עֶרְטֶער אִין תַּנַ"ךְ װֶוען אַמָאל בְּשַׁעַת אִידֶען זַיינֶען גֶעװֶוען בַּעֲלֵי בָּתִּים אִין זַייעֶר לַאנְד

בשעה

שנצטוינו ע״ז מפי הגבורה וכמו שכתוב בשופטים קפיטל ג׳ ע״ש ובמלכים ור״ה בכל דברי הנביאים הראשונים, הרי שגם בדורות הראשונים שהיו ישראל בארצם ארץ הקדושה והיו להם נביאים קדושי ה׳ ובית הבחירה והיו ישראל במעמדם וכהנים ולוים בעבודתם אעפ״כ גרם להם התקרבותם להעו״ג שסרו מדרך ה׳ עד שלבסוף נחרבה ארצם ובית קדשם בעונותיהם ונגלו לבין האומות וכ״ש עתה שהננו כולנו פזורים בין הגוים בכל קצוי תבל כשמתקבצים על כל פנים במקום אחד בתוך כנסיה של ישראל ויש בהם אנשים החרדים לדבר ה׳ יש עדיין בכחם להתחזק בעצות ותחבולות שלא יתערבו זרעם בהעו״ג וכמו שעשו אבותינו במצרים כדאיתא בתנד״א שנתקבצו ישראל יחד במצרים וכרתו ברית שלא יניחו ברית אברהם יצחק ויעקב ולעבוד לאביהן שבשמים לבדו ושלא לשנות שמותם ולשונם ומלבושם והכל כדי שיבדלו זרעם מזרע המצרים ודבר זה גרם להם שינאלו כמשאחז״ל בשביל ג׳ דברים נגאלו ישראל שלא שינו את שמם ולשונם ומלבושם וגם בדורותינו אלה כנסיה של ישראל החרדים לדבר ה׳ בידם להתחזק בעצות כאלו לחנך בניהם בדרך התורה, אבל אם הוא דר יחידי בארצות רחוקות רחוק מישוב ישראל בוראי יגרום בזה לבניו שלבסוף יסורו לגמרי מדרך ה׳ ולא יהיה לאל ידו להשיבם:

והנה זה ידוע מה שאחז״ל כל האומר הקב״ה וותרן הוא יוותרו חייו שאף שהקב״ה הוא מאריך אף לכל מ״מ לבסוף כשלא יעשה האדם תשובה ענוש יענש ואינו מוותר אף על עון קל וכדכתיב הצור תמים

בשעת דער בית המקדש איז נאך געשטאנען און דיא געטטליכע נביאים וואס האבען מיט זייער פייערדיגער — היילינע שפראכע געקאנט אנצינדען אפילו די אייזקאלטע הערצער פון דעסטוועגען — האט די התקרבות מיט דיא געטצענדיענער געקאנט אראבפיהרען זייער פאטער לאנד מיטן בית המקדש און זיינען פערטריעבען געווארען אין גלות (ביי דעם חורבן בית ראשון)—היינט וואס מיר זיינען צוזייט און צושפרייט אין דער גאנצער וועלט צווישען אלערליי פאלקער וואס מיר האבען קיין לאנד קיין בית המקדש און קיין נביאים וואס זאללען אונז צובינדען צו אונזער היילינער אמונה און איינעם מיטן צווייטען אזוי פעסט. היינט איז דאך שוין גאר קיין וואונדער ניט וואס אונזער לעבען צווישען געטצענ־ דיענער אין געוויססע לאנדער איז גאנץ אפט גורם מיר זאללען פערגעססען אן אינזער גאט און אונזער תורה און נאכטאהן אין אלץ די אומות העולם. אין דיא לענדער וואו אידען זיינען דא פיעל און זייא לעבען אין גרויסע אין קליינע געמיינדען (קהלות) קען די יודישקייט נאך האבען אשטיקעל קיום. אביסעל איז גורם דיא בושה איינער פארן צווייטען אביסעל דאס וואס עס איז דא אויף וועמען צו קוקען און פון וועמען אראבצונעהמען זיך אמוסר צווישען אסך אידען געפינען זיך דאך געוואהנליך יראים ושלמים. אויך די סבליבע פרוממע אידען וואס געפינען זיך. קאנען אויך זובען עצות צו פערשטארקען צווישען דעם עולם די אמונה און צו פערברייטען די ידיעת התורה כדי דער יונגער דור זאלל זיך ניט אויסמישען צווישען די גוים. אזוי האבען אויך אונזערע זיידעס געמאהן אמאל אין מצרים. זייא האבען זיך צוזאממענגעקליבען און פעראייניגט מיטן צוועק צוגעדענקען דעם בונד וואס גאט האט געשלאססען מיט אברהם יצחק און יעקב. צו דינען זייער איינציגען גאט און ניט צו אנדערען זייער שפראכע. זייערע נאמען און זייער קליידונג. כדי זייא זאללען זיך ניט אויסמישען צווישען דיא געטצענדיענערישע אגיפטיאנער (מצרים) וואס פאר דעם זכות זיינען ייי. ווי די גמרא זאגט. אויסגעלייזט געווארען פון מצרים. היינטיגע צייטען קאנען דיא גדולי ישראל אויך טהאן אזעלכע מיטטלען כדי צוא פערשטארקען דיא יודישקייט צווישען עולם. אבער דאס איז נור מעגליך וויא מיר האבען געזאגט אין אגרויסע אדער אקליינע קהלה. אבער וואס קאנען אבהאלטען דעם יודען וואס לעבט איינער אליין צווישען גוים. ער זאל זייא ניט נאכטאהן אין אלץ פריהער בלומערשט פון נויט און דאן פון געוואהנהייט פון וועמען זאלל ער זאללען זיינע קינדער זיך אראב־ נעהמען אמוסר און ווער זאלל זיי מעורר זיין צו זיין אידען? און מען דארף זיך ניט איינשמועסען. אז גאט וועט מוחל זיין און וועט ניט בעשטראפען. ענטשולדיגענדיג דעם מענשען מיט דעם וואס דיא ביטטערע פרנסה האט איהם פערטריעבען אין איין עק וועלט און ער איז ניט מיט אביון געווארען דאס

וואס

תמים פעלו כי כל דרכיו משפט וגו׳ וא״כ בניו שסרו מדרך ה׳ ופרקו מעליהם עול התורה והמצוה בודאי יסבלו הרבה יסורים עבור זה לבסוף ובפרט אם עוברים על עונות שחייבים עליהן כרת או מיתה בידי שמים בודאי לא ינקו מדינה של גיהנם ויקבלו גם עונשים קשים בעוה״ז [וכידוע מהרבה פסוקים בתנ״ך שאף שהרשע מצליח בתחלה מ״מ לבסוף אחרית רשעים נכרתה] וע״כ לפלא לי על אותן האנשים המתאכזרים על בניהם ומוליכים אותם למקום ציה ושממה כזה דהלא אם אחר יפגע בבנו אפילו שלא במתכוין מפיו לפידים יהלוכו עליו וכ״ש אם יזיק לו בכונה ונפל עי״ז למשכב אף שנתרפא יפרסמהו לאיש אכזרי בעיני הכל עבור זה וינקום עליו בלבו עבור זה נצח והוא בעצמו מסבב כל הצרות על בניו ואפשר שימותו ג״כ (וכידוע שעונות החמורין מסבב לפעמים לאדם גם מיתה בעוה״ז וכמו שכתוב בקהלת אל הרשע הרבה פן תמות בלא עתך) ולא יחום עליהם כלל ואדרבה דרך מדתו תיכף כשנזדמן לו איזה ריוח בארצות רחוקות אף שאין שם יהודים כלל הוא מזרז לבניו שהגיהם בביתו שיבואו גם המה אליו אף שיודע שבהמשך הזמן בודאי יסורו מדרך ה׳ אין זה כ״א שהיצה״ר מסמא את עיניו ומשים לפניו כל הבורות והפחתים לעמק שוה:

הנה הארכנו בכל זה כדי שיתבונן האדם כמה צריך להתרחק ממקומות אלו ואם בא שם מחמת אונסו יזרז עצמו לברוח משם למקום ישוב ישראל ששומעים לדבר התורה וחלילה לו להשתקע שם ולקחת אצלו בניו וב״ב ג״כ לשם, וגם כשאינו דר בין העו״ג יתאמץ בכל נפשו לבחור לו ולב״ב משכן בכנסיה כשרה המתנהגים בדרך ה׳ *) שאפילו אם הוא ידור

*) וכעין זה כתב הרמב״ם באגרת תימן בזמנו שהיה אז זמן כפיה מישמעאלים בעניני הדת וז״ל שם והעצה שאני יועץ

וואס ער איז. מען דארף וויסען. אז ווען מען טהוט קיין תשובה וועט מען סוף כל סוף הארט בעשטראפט ווערען פאר די אייגענע עבירות און פאר דיא עבירות פון די קינדער אחוץ דעם וואס דיא קינדער וועלען בעזונדער בעשטראפט ווערען פאר זייערע עבירות. בפרט נאך אז זיי טהוען אזעלכע עבירות פאר וועלכע עס קומט כרת און נאך גרעסערע שטראפען. גאט שאנקט ניט קיין עבירה— זאגט די גמרא (כל האומר הקדוש ב״ה וותרן וכו׳) ער ווארט נאר אב טאמער וועט דער זינדיגער טהון תשובה. און אז ניט — בעשטראפט ער שטרענג אויף יענער וועלט און אויף דער וועלט אויך. הצור — דער מאכטיגער גאט — תמים פעלו — זיין ווערק (טהואונג) איז ריכטיג און פאללקאממען — כי כל דרכיו משפט— דען אללע זיינע וועגען (זיין פיהרונג) צייכענען זיך אויס דורך רעכט (שירת האזינו) נאך דעם וואס מיר האבען דא ארויסגערעדט איז עס דען ניט איין גרויסער חדוש. וואס עס געפינען זיך אזעלכע אידען וואס קאנען זיין אזעלכע אכזרים געגען זייערע אייגענע קינדער און ברייגען אויף זיי בידים די שרעקליכסטע צרות און יסורים — וואס זיי וועללען האבען פאר זייערע עבירות— און אמאל זאגאר דעם טוידט? (ווי קהלת זאגט: אל תרשע הרבה — זינדיג ניט פיעל — פן תמות בלא עתך — טאמער שטארבסטו (דער פאר) פאר אצייט) עס איז אזוי ווייט געקוממען בעונותינו הרבים אז ווי מען העבט אן צוא פערדיענען ערגעץ און אין עק וועלט וואו מען זעהט קיין אידען ניט אן שרייבט מען שוין גלייך צו די קינדער זיי זאללען אויך קוממען חאטש מען ווייס כמעט געוויס אז זיי וועלען דארט ניט בלייבען אידען. דער יצר הרע פערבלענדט אזוי די אויגען אז מען זעהט ניט אין וואס פאר אטיפער גרוב מען ווארפט אליין אריין מיט די האנד די אייגענע קינדער. מיר האבען אין דעם מאריך געוועזען. כדי מען זאלל זעהען ווי ווייט דער יוד דארף זיך היטען צו לעבען אין אזעלכע ערטער. וואו עס זיינען קיין אידען גאר ניטא אדער גאנץ ווייניג. און אז ווען דער נויט האט אהין פערווארפען. דארף מען זעהען וואס פריהער ארויסהאבען זיך פון דארטען. ווער רעדט געהמען נאך צו זיך קינדער. — דאס טהאר מען געוויס ניט. וואוהנען צווישען אידען. וואס האבען זיך אויסגעטאהן

*) דער רמב״ם אין זיין ספר „אגרת תימן״ שרייבט אזוי: און מיין עצה איז אז מען זאלל אוועק פון דעם געגענד וואס מיינט ער מאראקקא, וואו דיא מחמדנער האבען דאמאלס רודף געווען אידען און גענייט צו שמדען

ידוד בין ישראלים אך שהם פורקי עול התורה ג"כ כבנה גדולה הוא לו ולבניו . ובעו"ה אנו רואין שהיצה"ר מתגבר בנו לעשות מהיפוך להיפוך והוא שבשהזמן רחוק לו במדינתנו והולך לארצות רחוקות במקום שיש שם

לנפשי והדעת שאני רוצה בה לי ולאהובי ולכל מבקש ממני עצה, שיצא מאלה המקומות וילך למקום שהוא יכול להעמיד דתו ולקיים תורתו בלא אונס ולא יפחד ויעהב ביתו ובניו וכל אשר לו כי דת ה' שהנחיל אותנו גדולה וחיובה קודם לכל המקרים הבזויים בעיני המשכילים שהם אינם עומדים ויראת ה' היא שעומדת, ולא עוד אלא אפילו היו שתי מדינות מישראל ואחת מהם יותר טובה במעשיהם ובמנהגותיהם ויותר מדקדקת ונכנעים למצות מן האחרת שחייב ירא ה' לצאת מאותה שמעשיה אינם כ"כ מבוננים לאותה מדינה טובה, וכבר הזהירונו רז"ל אל יהור אדם במדינה שאין בה עשרה חסידים והביאו ראיה ע"ז מסדום דכתיב (בראשית יח יב) אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא אשחית בעבור העשרה. וכל זה כשיהיו שתי מדינות ישראל אבל אם היה המקום מן העו"ג, ישראל העומד שם על אחת כמה וכמה שהוא חייב לצאת מאותו מקום וללכת למקום טוב וישתדל לעשות אע"פ שמפיל עצמו בסכנה עד שינצל מן המקום הרע שאינו יכול להעמיד דתו כראוי וילך עד שיגיע למקום טוב. וכבר פירש ע"י הנביאים שכל הדר בין הכופרים שהוא כמותם (ש"א כו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר וגו', הנה שקיל דירתו בין העו"ג כאלו עובד אלהים אחרים. וכן חייבו החסידים ויראי השם שינאסו הרע ועושיו, וכן אמר דוד ע"ה (תהלים קלט כא) הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט וגם אמר שם (קיט סג) חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פקודיך. וכן מצינו באברהם אבינו ע"ה שמאס משפחתו ומקומו וברח לנפשו להנצל מדעת הכופרים. וכל זה אפילו אם לא יכופו אותו הכופרים לעשות מעשיהם שצריך האדם לצאת מביניהם, אבל בשכופין אותו לעבור על אחת מן המצות אסור לעמוד באותו מקום אלא יצא ויניח כל אשר לו וילך ביום ובלילה עד שימצא מקום שיהא יכול להעמיד דתו והעולם גדול ורחב. והתנצלות מי שטוען בענין ביתו ובניו אינו טענה לפי האמת אח לא פדה יפדה איש לא יתן לאלהים כפרו עכ"ל.

פוּן דֶער גַאנְצֶער יוּדִישֶׁער אֱמוּנָה. אִיז נַאטִירְלִיךְ אַמָאל נָאךְ אֶרְגֶער וִוי צְווִישֶׁען גוֹיִם. מֶען דַארְף וֶועהְען לֶעבֶּען אִין אַכְּשֵׁרֶע יוּדִישֶׁע קְהִלָּה וָואסְפִּיהְרְט זִיךְ נָאךְ מִיט דִיא מִצְוֹת הַתּוֹרָה. אַז מֶען זִיצְט — שׁוֹין אִין אַזַא קְהִלָּה אוּנ עֶס מַאכְט זִיךְ דִי צַייט נִיט אַזוֹי גוּט חָאטְשׁ עֶס אִיז דָא פוּן וַואנְט צוּ לֶעבֶּען דַאן גֶעהְמֶען אוּנ אַוֶועק לָאזֶען

שְׁמַאדֶען זִיךְ) אִין אַזַא אָרְט וואוּ מֶען קֶען אוּנְגֶעשְׁטֶערְט אוּנ אָהְן שְׁרֶעק אָבְּהִיטֶען יוּדִישְׁקֵייט, מֶען דַארְף זָאגַאר נִיט קוּקֶען אוֹיף וַוייבּ אוּנ קִינְד — דֶען דִי יוּדִישְׁקֵייט אִיז בִּילְכֶער פוּן אַלֶץ אוֹיף דֶער וֶועלְט. נָאךְ מֶעהְר: וֶוען עֶס וָואלְטֶען אֲפִילוּ גֶעוֶוען צְווייא יוּדִישֶׁע מְדִינוֹת אוּנ אֵיינֶע פוּן זֵיי וָואלְט גֶעוֶועהְן פְרִימֶער פוּן דֶער אַנְדֶערֶער, וָואלְט דֶער גָאטֶעס פוּרְכְטִיגֶער מֶענְשׁ אוֹיךְ גֶעדַארְפְט אַוֶועק פוּן דֶער נִיט גַאנְץ פְרוּמֶער מְדִינָה אִין דִי פְרִימֶערֶע „מֶען טָהָאר נִיט וואוֹהְנֶען אִין אַ מְדִינָה, וואוּ עֶס גֶעפִינֶען זִיךְ נִיט חָאטְשׁ צֶעהְן פְרוּמֶע" זָאגְט דִי גְמָרָא. בִּפְרַט אַז מֶען וואוֹהְנְט צְווִישֶׁען גָאטְצֶענְדִינֶער, דַאן דַארְף מֶען גֶעווִיס נִיט קוּקֶען אוֹיף קֵיין זַאךְ, אֲפִילוּ וֶוען דֶער אַוֶועק פָאהְרֶען פוּן דֶעם לַאנְד וואוּ מֶען לֶעבְּט אִיז פֶערְבּוּנְדֶען מִיט לֶעבֶּענְס גֶעפַאהְר, וָוארוּם דֶער וואס וואוֹהְנְט צְווִישֶׁען אַזֶעלְכֶע, וְואס גְלַייבֶּען נִיט אִין גָאט, אִיז גְלַייךְ צוּ זֵיי, וִוי מִיר זֶעהֶען פוּן דֶעם פָּסוּק אִין שְׁמוּאֵל א': כִּי גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם — דֶען זֵיי הָאבֶּען מִיךְ הַיינְט אַרוֹיסְגֶעטְרִיבֶּען — אִיךְ זָאלל זִיךְ נִיט קָאנֶען אַיינְהַאלְטֶען — בְּנַחֲלַת ה' — אִין דֶעם עֶרְבְּטְהֵייל גָאטֶעס (אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) — לֵאמֹר — גְלַייךְ וִוי זֵיי וָואלְטֶען מִיר דֶערְמִיט גֶעזָאגְט: לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים — גֶעה דִיעֶן אַנְדֶערֶע גֶעטֶער, דֶער פְרוּמֶער מֶענְשׁ אִיז מְחוּיָב צוּ פֶערְהַאסֶען דִי זִינְד מִיט דִי זִינְדִיגֶע, וִוי דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גֶעזָאגְט: הֲלֹא מְשַׂנְאֶךָ ה' אֶשְׂנָא — דִי וָואס הַאסֶען דִיךְ, גָאט, הַאס אִיךְ אוֹיךְ. וּבִתְקוֹמְמֶיךָ אֶתְקוֹטָט, — אוּנ מִיט דִי וָואס בּוּנְטֶעוֶוען זִיךְ גֶעגֶען דִיר, קְרִיעג אִיךְ זִיךְ, חָבֵר אָנִי — אִיךְ בִּין אַ פְרֵיינְד — לְכָל אֲשֶׁר יְרֵאוּךָ וּלְשׁוֹמְרֵי פִּקּוּדֶיךָ — צוּ אַלֶע דִי וָואס הָאבֶּען פַאר דִיר מוֹרָא אוּנ הִיטֶען דַיינֶע בֶּעפֶעלֶען, מִיר זֶעהֶען, אַז אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט אוֹיךְ אַוֶועק גֶעווָארְפֶען זַיין פַאמִילְיֶע אוּנ זַיין גֶעבּוּרְטְס אָרְט אוּנ אִיז אַנְטְלָאפֶען פוּן דִי וָואס גְלַייבֶּען נִיט אִין דֶעם אֵיינְצִיגֶען גָאטְט. דָאס אִיז גֶערֶעדְט אֲפִילוּ וֶוען מֶען צְווִינְגְט נִיט נָאכְצוּטְהָאן דִי גָאטְצֶענְדִינֶער אוּנ זֵייעֶרֶע מִנְהָגִים, וֶוען מֶען נֵייט אָבֶּער עוֹבֵר צוּ זַיין אוֹיף אֵיין אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה טָהָאר מֶען נִיט בְּלַייבֶּען אִין דֶעם לַאנְד. דִי וֶועלְט אִיז גֶענוּג גְרוֹיס. וְואס מֶען קָאן נִיט לָאזֶען וַוייבּ אוּנ קִינְד נָאר אָהְן אַ בֶּעשִׁיטְצֶער, דָאס אִיז אַ פַאלְשֶׁער תֵּירוּץ, „אָח לֹא פָדֹה יִפְדֶּה אִישׁ" — אַ בְּרוּדֶער קָאן דֶעם מֶענְשֶׁען נִיט אוֹיסְלֵייזֶען פוּן דֶער שְׁטְרָאף פַאר דֶער עֲבֵירָה — „לֹא יִתֵּן לֵאלֹהִים כָּפְרוֹ" — עֶר קֶען נִיט גֶעבֶּען גָאט דִי לָאזֶע גֶעלְד:

שם עכ"פ משכן ישראל להרויח להחיות נפשו ונפש ב"ב והקב"ה מזמין לו שם פרנסתו בריוח ואח"כ בשמזדמן איזה זמן שאין פרנסה מצויה כ"כ אף שיש לו עדיין חיי הסיפוק מ"מ ירחיק נדוד עוד לתור לו מקום אחר שיוכל להרויח לחיות חיי נועם ותענוגי הזמן אף ששם לא יוכל לקיים מצות התורה כלל ומה נענה ליום הדין ויום התוכחה כשהקב"ה יביא אותנו במשפט על כל זה שהשלכנו דברי תורה מפני חמדת הממון, ואשרי לאדם המתחזק לדור במקום שיוכל לקיים דברי התורה ובוטח בה' שיזמין לו פרנסתו במקום הזה ובודאי יהיה לו עבור זה למגן ומחסה וכמו שאחז"ל כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי הוא לו מחסה בעוה"ז ובעוה"ב שנאמר וכו':

פרק מג

בו יבואר קצת מקדושת תורתנו ותרמית האנשים הפושעים החוטאים ומחטיאים את הרבים בדבריהם הנפתלים.

אחז"ל באבות בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, וענין כרוז הזה להודיע שעל זה ידוו כל הדוויים כי אין אנו מתנהגין עמה לפי גודל ערכה שהיא יסוד הבריאה ושרש כל המציאות מקור החכמה והתבונה שבשבילה נברא כל העולם כמו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ואחז"ל שאין שום נברא בעולם לא מלאך ולא שרף שהגיע לדעת אף מצוה אחת עד הכליתה ורק אלהים הבין דרכה וגו' וכן אמר דהמע"ה לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד ואמרו שהעידון הגדול מכל העידונין שיהיה לע"ל הוא במה שיתגלה אז צפונת חכמת התורה שלא נתגלה עוד בעולם וערך קדושתה נודע לכל באי עולם בעת נתינתה בהר חורב שירד הקב"ה

איך נאך ווייטער. ערגעץ אין איין עק וועלט. וואו עס איז נישטא קיין זכר פון אידען וואס איז? מען זאלל קאנגען בעסער פערדינען אונ לעבען אגוטען טאג — אזא פיהרונג איז גאר ניט צו פערצייהען וואס קאנגען אזעלכע מענשען ענטפערען גאט בשעת זיי וועללען איהם אלץ אבגעבען רעכענונג ווען זייא פערברייגגען דיא יודישקייט אונ מאכען קינדער פאר גוים ניט צוליעב ברוידט. נור צוליעב לוקסוס זאכען. צוליעב אזעלכע זאכען אונ פערגניגונגען. וואס מען קאן אהן זיי אויך אויסקוממען. וואס מען איז אהן זייא אפשר נאך פיעל געזינטער. פיעל גליקליכער אויף דער וועלט אויך. שוין ניט רעדענדיג וועגען יענער וועלט? אז וואויהל איז דעם אידען. וואס זעהט בלייבען וואוהנען נור צווישען אידען אונ וואס פערלאזט זיך אויף גאט. אז ער וועט איהם צושיקען זיין ברוידט וואו ער איז. דער וואס האט בטחון אין גאטט — זאגט די גמרא — בעשיטצט איהם גאטט אויף דער וועלט אונ אויף יענער וועללט. —

פרק מג אין פרק שטעהט. בכל יום ויום בת קול יוצאת וכו' — יעדען טאג געהט ארויס א בת קול (אגאטטליכע שטיממע) פון דעם בארג חורב אונ רופט אויס דיא ווערטער. וועה דיא לייט וואס דיא תורה ווערט דורך זיי בעליידיגט! די כונה פון דעם מאמר איז אגאנץ טיפער. דיא תורה איז דער פונדאמענט פון דער גאנצער בריאה (שאפפונג) אונ דיא קוועללע פון דער חכמה. צוליעב איהר איז די גאנצע וועלט בעשאפפען געווארען. ווי עס שטעהט געשריעבען. אם לא בריתי — ווען ניט מיין בונד (דיא תורה) חוקות שמים וארץ לא שמתי — וואללט איך ניט געמאכט די געזעטצען פון הימעל אונ ערד (איך וואללט ניט בעשאפפען דיא וועלט) אויך זאגט דיא גמרא. "קיינער אפילו איין מלאך. פערשטעהט ניט גרונדליך אפילו איין מצוה פון דער תורה — אחוץ גאטט אליין" לכל תכלית ראיתי קץ — זאגט דוד המלך — יעדע זאך. האב איך געזעהען. האט איין ענדע — רחבה מצותך מאד — אבער דיין געבאט איז וועהער ברייט (גאר אהן איין ענדע) דער העכסטער גייסטיגער פערגניגען. וואס מען וועט האבען בשעה משיח וועט קומען וועט בעשטעהן אין דעם וויא עס שטעהט אין פיעל ערטער. וואס עס וועלען דאן ענטדעקט ווערען די סודות התורה. אונ די גאנצע טיעפע חכמה וואס ליעגט אין איהר. איהר גאנצע הייליגקייט וועללען בעקאנט ווערען פאר דער גאנצער וועלט. פונקט ווי אין דער צייט וואס זיא איז געגעבען געווארען אויפען בארג חורב (סיני) בשעת גאטט איז אליין אראב צו יודען אין זיין הייליגער "מרכבה" (רייטוואגען) מיטען גרויסין

הקב"ה בכבודו ובעצמו על הר סיני בקולות וברקים ללמד לעמו תורה ומצות שרעשו שמים וארץ מקול ה' החוצב להבות אש ומלאכי צבאות ידודון ידודון וגו' וירד אז במרכבתו הקדושה על ההר ההוא כמו דכתיב רכב אלהים רבותים אלפי שנאן אדני בם סיני בקדש ופתח אז כל השבעה רקיעים וכנגדו פתח כל התהומות וראו כל ישראל שהוא אלהים יחיד בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ועל זו העת נאמר בקרא אתה הראה לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו ובאותו המעמד הקדוש שראו אז את אור פני ה' כמה דכתיב פנים בפנים דבר ה' עמכם היתה השגתם גדולה כ"כ בתוה"ק עד שהשיגו כי היא מקור החיים לכל הבריאה וכמו שתקנו מסדרי התפלה לומר כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו תורת חיים ולכן יוצאת הבת קול מהר חורב דלפי רוב ערך קדושתה שנתגלה בעת נתינתה בהר חורב כל באי עולם אין יוצאין ידי הובתן במה שהם מחויבין לכבודה שאף אם היתה

בשמים או מעבר לים היה צריך לבקש עצות ותחבולות להורידה ולהביאה אלינו למען נלמוד אותה לשמרה ולקיימה כמו שנאמר לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה ולא מעבר לים היא וגו' כי קרוב אליך וגו' וכ"ש עתה שקרובה היא אלינו היה צריך כל איש לפנות כל מחשבותיו לדעת דרכיה ולקיים מצותיה ואזהרותיה ובאשר שאין עושין כן והרבה אנשים אין פונים אליה כלל עלבון גדול הוא להתורה הק' שירדה משמי שמים לארץ לקרוצי חומר ואין משגיחין עליה. ומכבוד התורה הוא לכבד ולהוקיר את כל עוסקיה ודורשיה ושומרי מצותיה מפני שמתדבקין בקדושתה וכמו שאחז"ל [מכות כד] על יהושפט מלך יהודה שהיה מקיים מה שכתוב ואת יראי ה' יכבד וכשהיה רואה ת"ח היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו אבי אבי רבי רבי מרי מרי ובזה זוכה האדם לשכון בהר ה' כמו שנאמר מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך וגו'

גרויסן שטימע פון שופר. אין דער בעגלייטונג פון מיליאנען מלאכים. אפנענדיג אללע זיעבען הימלען אונ אללע אבגרונדען כדי אידען זאללען זעהען. אז עס איז קיין אנדער גאט ניטא אחוץ איהם — וואס דאמאלס זעהענדיג גאטטס כבוד אונ הערענדיג זיינע רייד איז זייער השגה (פאססונגסקראפט) געוועזען אזוי הויך. אז זיי האבען בעגריפפען אז די תורה איז די לעבענסקוועללע פון דער גאנצער בריאה אונ אז איהר היילינקייט אונ מיעפזיננינקייט איז גאר אהן אשעור אונ אהן איין עקע. אט דאס איז דיא כונה פון דעם מאמר אין פרק וואס מיר האבען געבראכט אין אנפאנג קאפיטעל. ווערליג נאך דער גרויסער היילינקייט פון דער תורה. וויא זיא האט זיך ארויס געוויעזען בשעת זיא איז אונז געגעבען געווארען אויפן בארג סיני. איז וויפעל מען זאלל זיך ניט סטארען אבהיטען. אונ פערעהרען איהר האט קיין אנדער וואונש בא אמענשין ניט גידארפט זיין נור וויססען אונ היטען דיא תורה עס איז אלס וועניג. עס האט קיין זאך ניט געדארפט זיין צוא שווער לערנען די תורה אונ אבי — אבהיטען זי אז די וואלט זיין אין עק וועלט מען וואלט דארפען פארן איבער ימים אונ מיכען איהר צוקריעגען צוא לערנען איהר אונ מקיים זיין אירע גיזעצין האט אויך ניט גידארפט שווער זיין.

ובפרט וויא אין פסוק שטעהט לא בשמים היא וגו'. היינט אז עס געפינען זיך אזעלכע מענשען וואס פער־שטעהען ניט צו פערנעהמען זיך מיט איר אונ ווילין זיך גאר ניט קערין צוא איהר אונ שאטצען איהר ניט — קאן שוין געבען אגראססערע שאנדע אבילייאדיגונג פר מלאכים וום האבען איר גיבעטין מען זאל איר זייא אב געבען. אונ די מענשליך וואס זיינען געקנאטין פון ליים מיט ערד שאטצין איר ניט? דאס רופט דער בת קול אוים אללע טאג אונ גערארע פון דעם ארט וום אויף איהם איז אמאל געגעבען געווארען איהר גאנצער היילינקייט אונ גרויסקייט — ווער איז דיא מענשען פון די שאנדע פון דער תורה. דער מענש וואס פערעהרט דיא תורה. דארף נאטירליך אכטען אויך די וואס לערנען איהר אונ היטען איהרע געבאטען. אויף יהושפט מלך יהודה זאגט די גמרא; אז ער פלעגט מקיים זיין דעם פסוק. ואת יראי ה' יכבד — די גאטטעספורכטיגע עהרט ער — אונ אז ער פלעגט דערזעהן אתלמיד חכם פלעגט ער זיך שטעללען פון זיין קעניגליכע שטול אונ פלעגט איהם האלזען אונ קוססען אונ פלעגט איהם רופען. פאטער. רבי. הערר. פאר דעם וועט מען זוכה זיין צוא זעהען אונ אויפהאלטען זיך אין בית המקדש אז עס וועט קוממען די צייט ווי עס שטעהט אין תהלים. מי יגור באהלך — ווער

וועט

י' ואת יראי ה' יכבד ואחז"ל שם דאף באחת מהן
נה לזה. וענין כבוד הזה הוא מ"ע דוהדרת פני זקן
קאי על ת"ח כמו שפירשו חז"ל. וראה עד כמה
יול כבודם של ת"ח בעיני המקום דגרסינן בב"ק
ף מא) שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני
ה דורש כל אתין שבתורה דהוא לרבות וכשהגיע
את ה' אלהיך תירא פירש דלא מצא מה לרבות
מחייבין ליראה אותם וגם שיתדמה ליראת המקום
מכל צבא השמים אין אנו מצווין ליראה מהם כלל
ק מה' לבדו עד שבא ר"ע ודרש את ה' אלהיך
רא לרבות ת"ח דמהם צונו הקב"ה ליראה ולכבד
הם דהוקש כבודם לכבוד המקום מפני שיש עליהם
רושת התורה וכן בפסוק ואהבת את ה' אלהיך
תב את לרבות ת"ח לענין אהבה וכן אמרו בספרי
ל הפסוק ובו תדבק כיצד אדם דבוק בשכינה אלא
; המהדבק בת"ח [כגון שמשיא לו בתו ומהנהו

בנכסיו] מעלה עליו הכתוב כאלו דבק בשכינה וכ"ז
הוא מפני שנפשם נתדבקה בקדושת התורה שהיא
אצולה מהקב"ה ולכן המתדבק בם כאלו מתדבק
במקום וחייבין בכבודם כבכבוד התורה עצמה ולכן
אחז"ל דת"ח שמת כס"ת שנשרף וכן אמרו דהמבזה
ת"ח אין לו חלק לעולם הבא כאלו מבזה התורה
עצמה, ובעו"ה הוקל אצל הרבה אנשים בדור הזה
כבוד התורה שאין משתדלין בלימודה וקיומה וגם
כבוד ת"ח ויראי ה' הוקל בעיניהם ואין מתבוננים
כלל לחשוב שהם עמודי עולם כמו שנאמר כי לה'
מצוקי ארץ וישת עליהם תבל ואיתא בתנד"א מצוקי
ארץ אלו הצדיקים שבזכותם העולם קיים שאלמלא
הם היה העולם חרב וכל זה מפני שהם נתדבקו
בתורת ה' שהיא חיי עולם. וביותר נתחלל בדור
הזה אצל הרבה אנשים כבוד התורה ולומדיה ושומרי
מצותיה מפני שנמצאו אנשים פורקי עול שלא די
להם

עט וואוהנען אין דיין געצעלט (אין בית הַמִקְדָשׁ) מִי
כּוֹן בְּהַר קָדְשֶׁךָ — ווער וועט רוהען אויף דיין הייליגען
ארג ?... וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד — די וואס עהרען די
וטטעספורכטיגע מענשען. אייגענטליך איז דאס
מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה. אבצוגעבען כָּבוֹד דעם תַּלְמִיד
כָם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן און אונטער „זָקֵן" פערשטעהט
ען דא אַתַּלְמִיד חָכָם ווי די גְמָרָא זאגט) נאך מעהר.
בִּי עֲקִיבָא האט געזאגט. אז מיט דעם פָּסוּק. „אֶת
' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא" דו זאללסט מורא האבען פאר דיין
אטט. — מיט דעם ווארט „אֶת" מיינט מען אז מען
ארף פארן תַּלְמִיד חָכָם אויך אזו מורא האבען וויא
אר גאטט ב"ה — פאר קיין מַלְאָךְ און אַללע צְבָא
שָׁמַיִם איז קיין מִצְוָה ניט מורא צו האבען נור פאר
אטט ב"ה אליין און פארן תַּלְמִיד חָכָם דארף מען
ורא האבען נאך מער וויא פאר איהם אליין מיט
עם פָּסוּק. וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ — און דו זאלסט
יעבען דיין גאטט — מיינט מען אויך מיטן ווארט
אֶת" אז מען דארף דעם תַּלְמִיד חָכָם אויך אזוי
יעבען ווי גאטט. דער סִפְרִי זאגט אויף דעם פָּסוּק:
בוֹ תִדְבָּק" אין איהם — אן גאטט ב"ה — זאללסט דו
ך בעהעפטען (אנקלעבען) — וויא אזוי קאן זיך דאס
ער מענש בעהעפטען אן גאטט? — פרעגט דער
ספרי. נור דער וואס קלעבט זיך אן אן תַּלְמִיד חָכָם
או ער גיט איהם זיין טאכטער פאר אפרוי גיט איהם

פון זיין פערמאגען און דערגלייכען) איז ביא גאטט
גלייך ווי ער בעהעפט זיך אן איהם אליין. די כַּוָּנָה
איז. די נְשָׁמָה פון תַּלְמִיד חָכָם איז דאך פערבונדען
מיט דער תּוֹרָה. און די תּוֹרָה מיט גאטט ב"ה דעריבער
איז דער וואס בעהעפט זיך אן דעם תַּלְמִיד חָכָם איז
גלייך ווי ער בעהעפט זיך אן גאטט אליין. דארום
זאגט די גְמָרָא. אז אַתַּלְמִיד חָכָם שֶׁמֵּת איז גלייך.
ווי אַסֵפֶר תּוֹרָה ווערט פערברענט. דער וואס בעליידיגט
אַתַּלְמִיד חָכָם — זאגט ווייטער די גְמָרָא — פערליערט
זיין חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא גלייך ווי ער וואלט די תּוֹרָה
בעליידיגען. היינטיגע צייטען איז בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים
ביי אסך מענשען דער כְּבוֹד הַתּוֹרָה אזוי געפאללען
אז זיי ווילען איהר גאר ניט לערנען און אָבְּהיטען.
און מִמֵּילָא האבען זייא שוין אויך פערלארען די
אַכְטוּנג פון דעם לַמְדָן און יְרֵא שָׁמַיִם פערגעסענדיג
אז די וועלט האט אַקִיוּם נור דורכען זְכוּת פון די
צַדִיקִים. ווי עס שטעהט אין תָּנָא דְבֵי אֵלִיָהוּ. און
ווען ניט זיי וואלט די וועלט חָרֵב געווארן. און דאס איז
אלס דערפאר וואס זיי בעהעפטען זיך אן דער תּוֹרָה
וועלכע איז די קוועללע פון לעבען פון דער גאנצער
וועלט. דער כְּבוֹד הַתּוֹרָה און צוגלייך דער כָּבוֹד
פון די לוֹמְדִים איז יעצט איבערהויפט געפאללען
צוליעב די מענשען וואס האבען אראב גענומען פון
זיך דעם גאנצין יאך פון יודישקייט — וואס ניט גענוג
וואס

להם שאינם מכבדין התורה ולומדיה אלא מבזים אותם ובן לכל ההולכים בדרכי התורה שהנחילום אבותיהם ומלעיגין מהם בזדון לבם במה שרוחקין עצמן ללכת במשעול צר נדר מזה וגדר מזה [והם הלאוין והעשין] כי לפניהם הדרכים רחבים אל כל מקום אשר יחפוץ לבבם ילכו ואת כל אשר ישאלו עיניהם יעשו. ואם יאמרו להם כי על כל אלה יביא האלהים במשפט משיבים הלא אנו רואין שדרכנו צלחה וגדלנו והצלחנו יותר מאנשים החרדים לדבר ה׳ שלא יגיע להם בחייהם שמחה ועונג כמונו ולמה נלך קדורנית לגדור עצמנו בגדרים וסייגים [ועינים להם ולא יראו מה שאמר הכתוב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו דהיינו שמשלם להם כל נדנוד מצוה שעשו בעוה״ז כדי להאבידם מחיי עוה״ב] בדברים האלה וכאלה יפעלו

בנפשם לפרוק מהם עול התורה והמצות ולבזות גלל מכל ההולכים בדרך התורה ועוד ישתדלו להביא דב מינות והיתול בדפוס כדי להפיצם בתוך העם א ואבוי להם ולהקוראים את דבריהם כי בדברי התולי ימשכו לבבות של אנשים פשוטים להקל במצות התור ובכבוד לומדיה ושומריה מפני שאותם האנשים אי מבחינים פחיתות ערכם וחושבין אותם לאנשים בע מדע וכ״ש להצעירים והצעירות שדעתן קלה וידיע בתורה מעוטה מאד נכנסו דבריהם המשותים בש ומסובים בסף רעל לתוך קרביהם להכרית נפש מארץ החיים והאבות לא יתבוננו בזה עד כמה צרי להתחזק למנוע בניהם מלקרות ספרי לעג כאלה וכב אחז״ל מנעו בניכם מן ההגיון וכ״ש דברי מינות וליצנו ודברי חשק שהחמירו חז״ל בעונשן מאד מאד ומריב
ספרי

וָואס זֵיי גִיעֶבֶּען נִיט אָב קַיין כָּבוֹד דִיא תּוֹרָה אוּנ דִיא וָואס לֶערְנֶען דִי תּוֹרָה. זֵיי זַיינֶען זֵיי נָאךְ מְבַזֶה אוּנ מַאכֶען חוֹזֶק פוּן דִי וָואס בֶּעמִיהֶן זִיךְ אָבְּצוּהִיטֶען יֶעדֶער מִצְוָה. פוּן דִי קְלֶענְסְטֶער בִּיז דִי גְרֶעסְטֶע. וָואהְרֶענְד זֵיי זַיינֶען פְרַייֶע מֶענְשֶׁען אוּנ טְהוּעֶן אַלֶץ וָוס זֵייעֶר הַארְץ גֶעלוּסְט. אוּנ וֶוען מֶען זָאגְט זֵיי, גָאטט וֶועט פַאר דֶעם שְׁטְרֶענְג בֶּעשְׁטְרָאפֶן עֶנְטְפֶערְט עֶר זֵיי אוֹיךְ: וָוסקִימֶערְט אוּנְז וָואס עֶס וֶועט זַיין אִיבֶּער הוּנְדֶערְט יָאהְר? דֶערְוַוייל איז אוּנְז גוּט. מִיר הָאבֶען פֶערְגֶענִיגֶען פוּן דֶער וֶועלְט. אוּנ מִיר וֵוייסֶען פוּן אַלֶעבֶען. אוּנ נִיט דִי פְרוּמֶע אִידֶען וָואס פֶערְאוּממֶערֶען זִיךְ דֶעם לֶעבֶען מִיט דִי מִצְוֹת אוּנ דִי נְדָרִים אוּנ סְיָגִים. אוּנ זֵיי דִיא וָואס זָאגֶען דָאס. פֶערְגֶעסֶען דֶערְבַּיי. עֶרְשְׁטֶענְס אַז גָאטט אִיז אַמַאֲרִיךְ אַף. עֶר וַוארְט מִיט דֶער שְׁטְרָאף לַאנְג טַאמֶר וֶועט מֶען נָאךְ טְהָאן תְּשׁוּבָה אָבֶּער עֶר מָאנְט אוֹיף זַיינֶע. אוּנ צְוֵוייטֶענְס אַז מֶען נִיט זֵיי אָב אוֹיף דֶער וֶועלְט פַאר עֶפֶּעס אַזְכוּת וָוס זֵיי הָאבֶּען. כְּדֵי זֵיי זָאלֶען נִיט הָאבֶען יֶענֶע וֶועלְט וִוי עֶס שְׁטֶעהְט. וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו — עֶר (גָאטט) בֶּעצָאהְלְט זַיינֶע פַיינְד (אוֹיף דֶער וֶועלְט) אֶט מִיט אַזֶעלְכֶע רַייד יוֹארְפֶען זֵיי פוּן זִיךְ אַרָאב דֶעם יָאךְ פוּן דֶער תּוֹרָה אוּנ מַאכֶען חוֹזֶק פוּן אַלֶע דִי וָואס הַאלְטֶען זִיךְ נָאךְ בַּיי יוּדִישְׁקַייט. נָאךְ מֶעהְר נִיט גֶענוּג וָואס זֵיי הָאבֶען זִיךְ אַלֵיין אוֹיסְגֶעטָאהְן פוּן יוּדִישְׁקַייט. זֵיי לָאזֶען נָאךְ דְרוּקֶען זֵייעֶרֶע אַפִּיקוֹרְסִישֶׁע דֵעוֹת אוּנ פֶערְשִׁיעדֶענֶע לֵיצָנוּת אוּנ פֶערְבְּרֵייטֶערֶען דִי סְפָרִים צְווִישֶׁען דֶעם

עוֹלָם. אַז אָךְ אוּנ וֶועה צוּ זֵיי אוּנ צוּ זֵייעֶרֶע לֶעזֶער מִיט אַזֶעלְכֶע בִּיכְלִיךְ פִיהְרֶען זֵיי אַרָאב דִי פְּרָאכְט אַיינְפָאכֶע מֶענְשֶׁען פוּן דֶעם דֶרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָשָׁר זֵי מַאכֶען אִין זֵייעֶרֶע אוֹיגֶען גְרִינְג דִי גַאנְצֶע תּוֹרָה אוּ מִצְוֹת מִיט דִיא וָואס לֶערְנֶען אִיהְר אוּנ הַאלְטֶען פ אִיהְר. דֶער פְּרָאסְטֶער מֶענְשׁ הַאלְט זֵייא פַאר פִיי גֶעלֶערְנְט אוּנ מֵיינְט אַז אַלְץ וָואס זֵיי זָאגֶען אִיז רִיכְטִ אוּנ קְלוּג. אוּנ עֶר פֶערְשְׁטֶעהְט נִיט וִוי אוּנוִויסֶענְד וִוי נִיעדְרִיג זֵיי זַיינֶען. זֵייעֶרֶע גְלַאטטֶע רֵיידֶעלִיךְ וָוא זַיינֶען פוּלל גִיפְט. מַאכֶען אַיין אַיינְדְרוּק אִיבֶּערהוֹיפּ אוֹיף דִי יוּנְגֶע מֶענְשֶׁען. וָואס זַיינֶען נָאךְ לַייכְט וְוִנִי אוּנ הָאבֶּן אַגַאנְץ קְלֵיינֶע יְדִיעָה אִין דֶער תּוֹרָה א דִי עֶלְטֶערֶן מֶערְקֶען נָאר גִיט וִוי דֶער גֶעפֶארְהְלִיבֶ גִיפְט פֶערְבְּרֵייטֶעט זִיךְ בִּיסְלִיכְוַוייז אִיבֶּער דֶעם גַאנְצֶ נֶפֶשׁ פוּן זֵייעֶרֶע קִינְדֶער. בִּיז זֵיי גֶעהֶען אוּנְטֶער א פֶערְשְׁפִּילֶען מִיטֶן עֶווִיגֶען לֶעבֶען וֶוען זֵיי וָואלְטֶ דָאס גֶעמֶערְקְט וָואלְטֶען זֵיי דָאךְ זֵייעֶרֶע קִינְדֶער בְּשׁ אוֹפֶן נִיט דֶערְלָאזֶען צוּ יֶענֶע אַפִּיקוֹרְסֶעשֶׁע בִּיכְלִיךְ. ד חַכְמֵי הַתַּלְמוּד הָאבֶען שׁוֹין אָנְגֶעזָאגְט. מֶען זָאלל ד קִינְדֶער נִיט לָאזֶען פַאר נֶעהְמֶען זִיךְ מִיט „הִגָיוֹ (דֶענְקֶען אוֹיפְקְלֶארוּנְג) בִּפְרַט נָאךְ מִיט אַזֶעלְכֶ בִּיכְלִיךְ וָואס זַייעֶן פוּלל מִיט לֵיצָנוּת אַפִּיקוֹרְסִ אוּנ לִיעבֶּעס! — דִי שְׁטְרָאף פַארֶען לֶעזֶען אַזֶעלְכֶ מִינֵי בִּיכְלִיךְ אִיז זֶעהְר שְׁרֶעקְלִיךְ גְרוֹיס. וִוי דִי גְמָרָא זָאגְט. אֶט דִי בִּיכְלִיךְ הָאבֶען זֶעהְר פִיֶעל גוֹרֵם גֶעוֶו וָוס דֶער מַצַּב הַתּוֹרָה שְׁטֶעהְט הַיינְטִיגֶע צַייט אַ
ניערעריג

פרי עמל כאלה נתחלל כבוד התורה ודורשיה וגם יסודי האמונה וקיום המצות נתרופפו אצל הרבה אנשים צעירים מדור החדש :

פרק מד

עוד מענין זה

הנה לא באתי להתוכח עם האנשים הפושעים האלה שהם חוטאין בנפשותם ופורקין מעליהן עול מלכות שמים בזדון לבם ורק באתי לעורר קצת אנשים תמימים שמתפתין אחרי דבריהן מפני שלא התבוננו בשרשי אמתת תורתנו הקדושה, ואען ואומר התבוננו אחי עד כמה גדלה טעותן של אלה האנשים הפוקרים שנחשבין כמי שבא להכחיש את אור היום הנגלה לעין כל מי שיש לו עינים לראות [לבד העורים שאין להם עינים] דהנה תורתנו הקדושה לא נתנה בסתר וכדכתיב לא מראש בסתר דברתי והכונה שהתורה לא נתנה מקב"ה בכתר שיוכל מי לטעון ולהסתפק באמתתה ח"ו אלא נתנה בגלוי ובפרסום גדול לעיני ששים רבוא אנשים שהיו כולם בטעמד הקדוש והנורא וקבלו אותה כולם עליהם בלב שלם וענו בקול אחד כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע [וכמו שנבאר לקמן ברחבה] ומן הדור ההוא והלאה נשמר ונעשה כל חוקותיה ומשפטיה אצל כל כלל ישראל אף אחת מהן לא נעדרה ואף בכל עת הגלות הארוך והמר לא נחסר ולא נשתנה שום מצוה ממצות התורה בכל מקומות פזוריט בקצות תבל, ולא בא שום התרשלות אצל כלל ישראל אף באחת מהן ואף דברים שהצריכו להשיגן מאלף פרסאות כמו אתרוג ולולב לא נחסר מישראל בשום פעם ובשום מקום. וכל מצוה ומצוה ממצות התורה נלמד ונשנה בכל דור ודור מן זמן נתינתה עד היום אצל אלפים ורבבות מישראל בכל פרטיהן ודקדוקיהן בעיון גדול ונורא. [אין תיבה ואות בתורתנו הקדושה אשר לא עמלו עליה כמה אלפים ורבבות מישראל מדורות הראשונים וגם האחרונים להבינם על בורים וכולם מצאו בה חכמה ודעת כל אחד לפי שכלו ותבונתו ואעפ"כ

ערעדריג אונ דיא גַאנְצֶע יודישֶׁע אֱמוּנָה אִיז אַזוי פַערְנִידְרִיגְט גֶעוָוארֶען אִין דִיא אויגֶען פון דֶער יוּגֶענְד :

פרק מד נַאטִירְלַאךְ ווילֶען מִיר זִיךְ דָא נִיט מִתְוַכֵּחַ זַיין מִיט דִיא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וָואס נִיט נוּר וָואס זַייא זִינְדִיגֶען אַלֵיין בְּעַצְמָן זַיי זִיךְ נָאךְ אָבְצוּפִיהֶערֶען אוּנְשׁוּלְדִיגֶע יוּנְגֶע לַייט פוּן וֶועג. מִיר ווילֶען דָא נָאר אַבִּיסֶעל מְעוֹרֵר זַיין דִי אָרְינְטְלִיכֶע מֶענְשֶׁען וָואס לָאזִין זִיךְ אַיינְרֶעדֶען פוּן יֶענֶע אַפִּיקוֹרְסִים אוּנ פָאלְגֶען זַיי נָאךְ. נִיט פֶערְשְׁטֶעהֶענְדִיג דִיא הֵיילִיגְקֵייט פוּן דֶער תּוֹרָה אוּנ וִויא אֱמֶת זִיא אִיז. זַיי ווילִין מִיר דֶערְוֶועקִין מְעוֹרֵר זַיין זַיי זָאלִין זִיךְ נִיט לָאזִין פֶערְפִיהְרֶען אוּנ זָאלִין נִיט פֶערְקוֹפִין דִיא בְּכוֹרָה דִיא יוּדִישְׁקֵייט דֶעם אויבִּינְין לֶעבִּין פַאר אַלִינְזֶען זוּפְּ (נְזִיד עֲדָשִׁים) דָאס הֵייסְט דִי הַבְלֵי עוֹלָם הַזֶה :

הִנֵּה יֶענֶע אַפִּיקוֹרְסִים זַיינֶען אִין אוּנְזֶערֶע אויגֶען גְלַייךְ מִיט דִי וָואס ווילְלֶען אָבְלֵייקֶענֶען דִיא טָאגֶעס לִיכְטִיגְקֵייט וָואס יֶעדֶער זֶעהְט עֶס מִיט דִיא אויגֶען אַחוּץ דִיא וָואס הָאבֶּען קֵיין אויגֶען נִיט — בְּלִינְדֶע) לֹא מֵרֹאשׁ בַּסֵּתֶר דִבַּרְתִּי פוּן אָנְפַאנְג אָן (אַז דִי תּוֹרָה אִיז גֶעגֶעבֶּען גֶעוָוארֶען) הָאבּ אִיךְ (מִיט אַייךְ) נִיט גֶערֶעדְט אִין דֶער שְׁטִיל — זָאגְט גָאט. דָאס הֵייסְט גָאטְט הָאט דִי תּוֹרָה נִיט גֶעגֶעבֶּען שְׁטִילֶער הַייט מֶען זָאלל שְׁפֶּעטֶער קֶענֶען צְוַוייפְלֶען אויבּ זִי אִיז תּוֹרַת אֱמֶת. נַיין עֶר הָאט אִיהְר גֶעגֶעבֶּען. אֶפֶּענְטְלִיךְ פוּבְּלִיטְשְׁנָא. פַאר זֶעקְס הוּנְדֶערְט טויזֶענְד מֶענְשֶׁען אִין דִי אויגֶען. וֶועלְכֶע הָאבֶּען אַללֶע אויסְגֶעשְׁרִיעֶן אִין אֵיין קוֹל: נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע — מִיר וֶועלְלֶען טְהָאן אוּנ פָאלְגֶען! קָאן שׁוֹין זַיין אַטויזֶענְדֶער סָפֵק. אַז דִי תּוֹרָה אִיז אוּנְז גֶעגֶעבֶּען גֶעוָוארֶען פוּן גָאטְט אויפְן בַּארְג סִינַי?! פוּן דַאמָאלְס אָן הָאבֶּען אַללֶע אִידֶען אָבְּגֶעהִיט אַללֶע אִיהְרֶע גֶעזֶעטְצֶע אוּנ גֶעבָּאט. אֲפִילוּ אִין דֶעם לַאנְגֶען פִינְסְטֶערֶען גָלוּת הָאט מֶען בַּיי אִידֶען קֵיין מִצְוָה נִיט מְבַטֵּל גֶעוֶועזֶען אוּנ עֶס הָאט קֵיין מָאל נִיט גֶעפֶעהְלְט אַיין אֶתְרוֹג לְמָשָׁל. וָואס מֶען דַארְף דָאס בְּרֵיינְגֶען פוּן גַאנְץ ווַייט אֲפִילוּ אִין דִיא צַייטִין וָואס קֵיין אֵייזֶענְבַּאנֶען אִין פַארַאכָארֶען אִיז נִיט גֶעוֶועזֶען אוּנ עֶס אִיז אָן גֶעקוּמֶען שְׁרֶעקְלַאךְ שְׁוֶוער. יֶעדֶע מִצְוָה אִיז דוּרְךְ הוּנְדֶערְטטויזֶענְדֶער אִידֶען אִין יֶעדֶען דוֹר בֶּעזוּנְדֶער עֶרְקְלֶערְט אוּנ אַרוּמְגֶערֶעדְט גֶעוָוארֶען מִיט אַללֶע פְּרָטִים. זָאגַאר וֶועגֶען יֶעדֶען וָוארְט. יֶעדֶען בּוּכְשְׁטַאבּ אִין דֶער תּוֹרָה אִיז בַּייא אוּנְז אִין אַללֶע צַייטֶען זֶעהְר פִיעֶל גֶערֶעדְט אוּנ גֶעשְׁרִיבֶּען גֶעוָוארֶען אוּנ מֶען הָאט אִין אִיהְר גֶעפוּנֶען אַלְץ נַיְיע חָכְמוֹת. יעדֶער נָאךְ זַיין פֶערְשְׁטַאנְד אוּנ

ווייז

זאעפ"כ לא הגיעו להשיגם עד תכליתם ונשאר שם עוד צפונות נפלאות וכמו שהתפלל דוד ואמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך] . ולא לבד עקרי התורה אלא גם הסייגים והתקנות שתקנו חכמים ונביאים בדורות הראשונים כמו עירובין ונט"י ונר חנוכה ודיני המוקצה וכיו"ב נתבאר ונתפרש בפרטיהן וחילוקיהן מחכמי הש"ס ורבותינו הבאים אחריהן נשמרין ונעשין אצל כל גלות ישראל ולא בא שום ההרשלות בשום דבר קל אצל כלל ישראל בכל הגלות הארוך הזה וזה לאות על אמיתתה ונצחיותה שניתנה מאת הקב"ה שהוא חי וקיים לעד ודבריו ג"כ חיים וקיימים לנצח. יבואו נא הבנים כחשים האלה ויבטלו מכלל ישראל מצוה אחת קלה הישמעו להם. יבואו נא הבנים האלה וישאלו לאבותיהם איך התאבזרו לכרות בשר ערלתם ולשפוך דמם כשהי בני שמונה ימים ועשו אותו יום משתה ושמחה ולא חמלו על בניהם יחידיהם עוללי טפוחים שבשאר זמנים לא עשו אכזריות כזאת ח"ו בכל כסף שבעולם לחתוך בעצמם בשר בניהם או ישאלו אותם על שאר מצות התורה שהנהיגו אותם שנונע להפסד ממו ועינוי הגוף כמו מאכלות האסורות ויוה"כ ושביתו שבת ומועדות ושביתה חמץ וכיו"ב ועוד יתבוננו ע כמה אלפים ורבבות מישראל שמסרו נפשם להריגה ולשרפה וכן נפש בניהם בשביל קיום התורה הן בזמ הבית והן בכל זמן הגלות וסבלו יסורים קשים ומרים אשר תצלנה אזנים משמוע ומי הביאם לכל זה אם לא האמונה החזקה והברורה שקבלו מאבותיהם ואבותיהם מאבותיהם עד דור הראשון שראו בעיניהם הנסים

זיין קאפ נאך פון דעסטוועגען האט מען נאך אלץ ניט דערגאנגען אלע וואונדער וואס ליגען אין איהר בעהאלטען. ווי דוד המלך האט שוין מתפלל געוועזן: גל עיני — אפפען מיר אויף דיא אויגען — ואביטה נפלאות מתורתך — איך זאלל קאנען זעהן די וואונדער פון דיין תורה. אונ נים נור די עקרי התורה. דיא הויפטלעהרען פון דער תורה. נור אפילו דיא „סיגים" די פערבאטען וואס אונזערע גרויסע חכמים האבען ארויס געגעבען כדי אבצוהיטען אונז פון עבירות וואס זיינען מן התורה ווי למשל: דער עירוב. נטילת ידים אונ דער גלייכען אפילו זיי זיינען אויך ערקלערט אין ערלייטערט געווארען דורך די חכמי התלמוד אונ דיא שפאטיגערע גרויסע מענשען אונ זיי זיינען אבגעהיט געווארען מיט אללע זייערע איינצעלהייטען אין אפערלויף פון מעהר ווי צוויי טויזענד יאהר נאכאיינאנד דארף מען האבען אבעסערען סימן אויף די עוויגקייט אונ די ריכטיגקייט פון דער תורה. וועלכע איז אזוי עוויג אונ אזוי אמת. ווי דער גאטט וואס האט איהר געגעבען? זאללען קוממען אט דיא נייע חכמים אונ פראבירען מבטל זיין אפילו די קלענסטע מצוה. דעם קלענסטען מנהג פון אידען. וועללען זייא זעהן אויב מען וועט זיי הערען. זאללען די לייט פרעגען זייערע עלטערען. ווי אזוי האבען זיי דאס געהאט הארץ צוא פערגיסען דיא בלוט פון זייערע איינציג'ע ליעבע קינדערליך אופן אכטען טאג פון זייערע געבורט (מילה) וואהרענד ביי איין אנדער צייט אונ ווען עס וואללט ניט געוועזן קיין היילינגע מצוה. וואלטען זי דאך אזא זאך ניט געטאהן פאר אמיליאן? אונ זייא האבען נאך דאס גיטאן מיט פרייד אונ גימאכט נאך אסעודה אז זיי האבען דאס זוכה געוועזן. ווייא אזוי האבען זייא זיך אונטער געווארפען אונטער אנדערע אזעלכע מצות, פון וועלכע עס ליידט אפט די קעשענע אונ דער גוף אויך אמאל. ווי ניט עסען טרפות. פאסטען. היטען שבת. יום כפור אונ דערגלייכען? זאללען זיי גוט בעטראכטען: ווי אזוי האבען זיך אמאל הונדערט טויזענדער יודען אזוי מוסר נפש געוועזן פאר דער יודישקייט. ווי אזוי זיי האבען זיך געלאזט אנטאהן די שרעקליכסטע יסורים. וואס מיר ווערען נאך עד היום פערציטטערטע הארענדיג אונ לעזענדיג פון זיי ווי אזוי זיי האבען זיך געלאזט פערברענען. קאפפען אונ ראדערן אונ אלץ פאר דער אמונה. כדי צוא בלייבען אידען; וואהרענד זייא האבען זיך געקענט ראטעווען מיט איין ווארט? ווי אזוי האבען זיי דאס אלץ געקאנט אריבערטראגען וואו האבען זיי גענומען די איבער נאטירליכע קראפט. וואס זיי האבן גענומט דער צו האבען? דאס אלס האבען זייא געהאט פון דער שטארקער היילינגער אונ ריינער אמונה. וואס איז ביי זיי געווען טיעף איינגעווארצעלט אין הארצען. די אמונה וואס זייא האבען איבער גענומען פון זייערע עלטערן אונ יענע ווידער פון זייערע עלטערען אונ אזוי ווייטער ביז דעם ערשטען דור. וואס האט מיט זיינע אייגענע אויגען געזעהן די אללע גרויסע נסים, וואס גאטט

הנסים והנפלאות הגדולים אשר עשה להם הקב"ה בעת שהוציאם ממצרים ובמדבר הגדול והנורא מקום נחש שרף ועקרב שהוליכם שם ארבעים שנה בעמוד ענן ההולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה להאיר להם והמטיר להם לחם מן השמים [בכל יום כדי מדתו וביום הששי בכפלים· וביום השבת לא ירד המן כלל ככה התנהג לא שבוע אחד ולא שבועים כ"א כל הארבעים שנה עת היותם במדבר] ומים מצור החלמיש ולא נחסר מהם דבר וכן מבליעת קרח ודתן ואבירם ושארי נסים ונפלאות שנעשו להם אז כמו שנאמר בפרשת ואתחנן ופרשת עקב וכן ענין המעמד הגדול והנורא בשעת קבלת התורה שעמדו ששים רבוא אנשים [לבד מנשים ובנים פחות מעשרים וזקנים מבני ששים ומעלה וראו כולם בעיניהם המראה הגדול והנורא הקולות והלפידים וההר עשן וקול אלהים מדבר אליהם מלהבות אש עד שכמעט נפשם יצאה בדברו [והחיה אותם בטל של תחיה כדאיתא בשבת פרק ר"ע] וכן שמעו את דבר ה' אל משה רבם משה לך אמור להם ועל ידי זה באמת נקבע בלבם אמונתם בה' ובתורתו ובנבואת משה רבם וכמו שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם וכתב הרמב"ם באגרתו שהבטיח הקב"ה ונכנס בערבות שכל מי שהוא מזרע ישראל יאמינו במשה ותורתו הם ובניהם ובני בניהם עד עולם וככה נתחזקה אמונתם עד שקרבו אל משה לומר קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלהינו ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלהינו אליך ושמענו ועשינו ולמען לא ישכח המעמד

הנורא

גאט האט זייא בעוויעזען בשעת יציאת מצרים אונ דאן אין דען גרויסען אונ שרעקליכען מדבר. אויף יעדען שריטט אונ טריטט. אין אפערלויף פון פערציג יאהר נאכאיינאנד פון וועלכע (נסים) עס איז גענוג צו דער מאהנען דא דעם נס מיטן מן. וואס פלעגט פאללען פון הימעל יעדען טאג בעזונדער אזוי פיעל ווי פיעל דיא יודען האבען געדארפט צום עססען. פרייטאג ווידער איז געפאללען דאפפעלט אונ שבת גאר ניט. אונ אזוי פערציג יאהר נאך איינאנד. נאך גראססער שטארקער אונ וואונדערבארער איז געוועזן דר איינדרוק וואס האט אויף זיי געמאכט דער מתן תורה: זעכס הונדערט טויזענד מאן. אחוץ ווייבער אונ מאנער אינטער צוואנציג אונ איבער זעכטציג יאהר. אלזא צוזאממען עטליכע מיליאן מענשען זיינען געשטאנען ארום דעם בארג סיני ערווארטענדיג מיט בעוועגטע הערצער דיא גרויסע ערשיינונג וואס דארף זיך זייא דא באלד ווייזען. מיט אמאל האט עס אנגעפאנגען שרעקליך צו דונערן אונ צו בליטצען אונ דער בארג איז בעדעקט געווארען מיט אפינסטערן וואלקען אונ ער איז פולל געווארען מיט פייער אונ עס איז פון איהם געגאנגען אשרעקליכער רויך אונ דער בארג האט געציטטערט אונ אין רעכטען גערויש האט זיך פלוטצלינג דערהערט פון פייער די שטיממע גאטטעס כ"ה: אנכי ה' אלהיך. איך בין דיין גאטט וואס איך האב דיר פון מצרים ארויס גינוממען (דיא ווערטער האבען זיך געוויזען אין אויר יעדער אות בעזונדער ווי די חז"ל זאגען) אונ אזוי ווייטער דער גאנצער עולם איז אויסער זיך געווארען פון גרויס שרעק אונ זיי האבען זיך אנגעהאנגען צו בעטען ביי משה'ן ער זאלל מיט זיי רעדען אונ ניט גאטט. זאנסט וועללען זיי ניט אויסהאלטען. נאך דעם אללעם איז שוין גאר קיין חדוש ניט. וואס דיא אמונה האט זיך ביי יענעם דור אזו פעסט איינגעווארצעלט אין דיא הארצער אונ וואס זי איז אזוי שטארק געבליעבען ביי די שפאטיגערע דורות. וואס האבען אלץ געהערט פון זייערע עלטערן דערצאהלענדיג מיט גרויס בעגייסטערונג אונ פערוואונדערונג אונ אזוי האט גאטט געזאגט משה'ן. הנה אנכי בא אליך בעב הענן — איך קום צוא דיר מיט דעם דיקען וואלקען. כדי דאס פאלק זאלל הערען ווי איך רעד מיט דיר אונ זאלל אין דיר גלייבען אויף עוויג. דער רמב"ם זאגט. אז גאטט האט ערב געוועען. אז אללע יודען וואס זיינען נור געבארען פון זרע ישראל וועללין גלייבען אין משה אונ אין זיין תורה. זיי אונ זייערע קינדער אונ ענקלאך אויף עוויג (ער נעהמט זיך דאס פון דעם פסוק וואס מיר האבען ערשט געבראכט) אונ ווייל די אמונה איז דער עיקר פון מענשענס עוויגען גליק דעם מענשען וואס דאס פעלט איז דער אומגליקליכסטער אין דער וועלט אונ דער יסוד (פאנדאמענט) פון דעם איז דער מתן תורה" וואס דאן האט מען אלס מיט דיא אויגען גיזעהן אונ זאל דאס קיין מאל ניט פערגעססען ווערען ביי יודען האט זיך גאט ניט פערלאזען אויף דעם וואס

די

הנורא מרור אחרון לא סמך הקב"ה על אהבת האבות לבנים שבודאי יספרו דור אחר דור עזוז ה' ונפלאותיו למען לזכותם בשרשי האמונה שהיא עיקר הצלחתם בחיי הנצחי אלא צוה והזהיר מאד לזכור זאת בכל יום ולהודיע לבנינו ולבני בנינו כדכתיב השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב. וכן צוה והזהיר לזכור יציאת מצרים תמיד וכל הנסים שעשה ה' לעינינו כדכתיב בפרשיות דברים ואתחנן ובכמה מקומות בתורה ולתכלית זה צוה לנו כמה מצות מיוחדות שעיקרן לזכירת יציאת מצרים וכל הנסים שנעשו לנו אז למען לא יסור הזכר ממנו לעולם כמו שביתת המץ ואכילת מצה וישיבת סוכה ועשיית מועדות ותפלין על היד והזרוע וקדושת הבכור וגם שבת שהיא לאות על חידוש העולם ויציאת מצרים ומרוב תמידתן ופרסומן א"א בשום אופן שישכח מישראל יציאת מצרים וכל יסודי תורתנו הקדושה. וכן כתב הרמב"ן בפרשת בא וז"ל האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא והתורה כולה

ובעבור שהקב"ה לא יעשה נסים בכל דור לעיני כל רשע ופוקר וכופר מצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו ושנעתיק הדברים לבנינו ובנינו לבניהם עד דור אחרון והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באמת באותות ובמופתים על ידינו ובין עינינו וכמו שכתוב והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך וגו' כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים וכן לכתוב אותו על מזוזות הבתים והשערים ושנזכיר זה בפינו בבקר ובערב וכן כיו"ב הרבה מצות זכר ליצ"מ והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישכחו ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים כי הקונה מזוזה בזוז אחד וקבעה בפתחו ונתכוין בענינה כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו וגם בנבואה וגם האמין בכל פנות התורה עכ"ל, ולא לבד זכירת דור המדבר יחזק אמונתנו כי גם בכמה דורות אחריהם בימי השופטים ובימי שאול ודוד ושלמה ראו ישראל כמה פעמים את השגחת כבוד ה' בעולם וכן בימי חזקיהו ראו כל ישראל את ישועת ה' ששלח מלאך והכה במחנה אשור מאה ושמנים וחמשה אלף איש בלילה אחד כששכבו כולם

סביבות

די עלטערן וועללען דאס. פון גרויס ליעבע צוא דיא קינדער דער ציילען זיי דאס וואס זיי האבען געזעהן און געהערט פון זייערע עלטערן. ער האט נאך פיעל מאל אנגעזאגט אויף דעם. הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמוֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד וכו' — היט זיך און היט דיין נֶפֶש. דיין נְשָׁמָה זייער דו זאללסט ניט פערגעססען דיין גאנצען לעבען אלין וואס דו האסט געזעהן מיט דיא אויגען און דוא זאלסט בעקאנט מאכען דיינע קינדער און קינדס קינדער (אלין וואס דו האסט געזעהן אין) דעם טאג וואס דו ביסט געשטאנען פאר דיין גאטט ביין בארג חורב (סיני) אזוי האט אונז גאטט ב"ה אויך געהייסען געדיינקען די יְצִיאַת מִצְרַיִם און האט אונז זאגאר געגעבען בעזונדערע מִצְוֹת. ווי מִצְוָה פון מַצָּה בִּיצָה פון די סוּכָּה. די תְּפִילִין און דערגלייכען. כְּדֵי מיר זאללען זיך אפט דער מאהנען אין דער יְצִיאַת מִצְרַיִם. דער רמב"ן זאגט אין זיין פירוש אויף חומש אזוי: די אללע נסים. וואס גאטט ב"ה האט בעוויזען דינען די בעסטע צייגען (עדות) אויף די ריכטיגקייט פון דער תּוֹרָה. און ווייל ער וועט דאך ניט נעהמען ווייזען נסים צו יעדער צייט פאר יעדען רשע און

אַפִּיקוֹרֶס. דערום הייסט ער אונז מאכען שטאנדיג אַצייכען אויף די נִסִּים. וואס מיר האבען געזעהן און אזוי ווייטער (וכו') און אלץ כְּדֵי מיר זאללען צו יעדער צייט האבען ריכטיגע בעווייזען אויף די אללע עִקָּרִים וואס מיר מוזען גלייבען. און די אַפִּיקוֹרְסִים זאללען ניט קאנען אבלייגענען אללעס. אז איינער קויפט פאר פינף קאפעקעס אַמְזוּזָה און שלאגט איהר צוא צום טְהִיר. איז ער דערמיט שוין מוֹדֶה אז די וועלט איז בעשאפען געווארען דורך גאטט. ווי עס שטעהט אין בְּרֵאשִׁית און אז גאטט ב"ה וויים אלץ און גיט אכטונג אויף אלץ (הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית) אז דיא נְבִיאִים זיינען געשיקט געווען פון גאטט און אזוי מיט דיא איבעריגע עִקָּרֵי הַתּוֹרָה און ניט נור אין דער צייט פון דור הַמִּדְבָּר — אין די שפּעטיגערע דורות האט גאטט ב"ה אויך בעוויזען. דורך פערשיעדענע נִסִּים. זיין הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית. אין שׁוֹפְטִים אין מְלָכִים געפינט מען אַסַך נִסִּים. וואס גאט האט בעוויזען יודען. פון וועלכען מיר וועללען דא דער מאהנען דעם נֵס, וואס עס האט זיך געטראפפען פאר חִזְקִיָּהוּ'ן ווען דער קעניג פון אַשּׁוּר האט בעלאגערט יְרוּשָׁלַיִם מיט הונדערט

פינף

סביבות ירושלים ושד הרבה נסים ונפלאות שנעשו עמהם ככתוב בדברי הנביאים וכן בימי מרדכי ואסתר וכן בבית שני בימי חשמונאים ובכלל כל זמן הבית הלא נגלה לעין כל תמיד כבוד ה׳ השוכן בתוכם שבאחת עשרה אמה ממקום כניסת העזרה ולפנים לצד המזבח שהיו מותרין ישראלים לעמוד שם עמדו כל הקהל בזמן הרגל שהיה מספרם אלפים ורבבות אנשים שהיה צריך לרוחב עמידתן כמה מילין ועמידתן היה צפופים ובעת השתחויה נעשה ריוח שהיו משתחוים רווחים. וכן אש השמים שהיה על המזבח תמיד ועי"ז היה נשרף כל הקרבנות כולם שעלו עליו בזמן קצר מאד כמו בזמן הרגל שהיו מקריבין קרבנות מרובים מאד מעולת ראיה שהיו מחויבין להביא כ"א וכן משלמי שמחה ומנדרים ונדבות ושאר קרבנות שנתחייבו בכל השנה והניחום עד שעת הרגל כדכתיב בפרשת ראה ובאת שמה והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו׳ וכן כל עשרה נסים שנעשו לאבותינו בביהמ"ק לעיני הכל ומפני אמיתת כל אלה שראו אבותינו הכל עין בעין היתה התורה אצלם חיי נפשם ובחרו לנפשם למות בשמחה מלעבור על אחת מאזהרותיה בזדון מפני חמת המציק ובעת שבאו העו"ג למקדש ה׳ והיו הכהנים עומדין בעבודתן והיו הורגין אותם בחרבות וחניתות והם לא פסקו מעבודת התמיד זה נכרת ראשו ובא כהן השני וקיבל המזרק מידו תיכף וכן הרבה זה אחר זה עד שהעלו הכל על המזבח כדין ונמסרו עבודת אלהים ואח"כ כשהציתו האויבים בבית קדש הקדשים

פינף און אַכציג טויזענד מאַנן און האָט זיך באַרימט אַז זיי וועלען צו מאָרגענס פאַרנאַנדער נעמען ירושלים אויף איינציגע ציגעל. און אויך איז אַרוים ביי נאַכט אַמלאך און האָט זיי אַללעמען אויסגעהרגת אין איין אויגענבליק עס זיינען נור געבליעבען זעקס מענשען זיא זאָלין ערצייהלען די וואונדער פון גאָטט אין דער גאַנצער וועלט שפּעטער אין מרדכי און אסתר׳ס צייט (פורים) און נאָך שפּעטער אין דער צייט פון דיא חשמונאים (נס חנוכה). אחוץ די נסים וואס מען האָט געזעהן אין בית המקדש שני יעדער צייט. אַז דעם אויבערשטענס כבוד רוהט דאָרטען. איבער הויפּט יום טוב. דער פּלאַטץ וואס די ישׂראל האָבען דאָרטען געמאָגט שטעהן בשעת עבודה (אין דער עזרה) האָט געהאַלטען אין גאַנצען עלף איילען די ברייט און ניט גאַנץ פיל לאַנג. און פון דעסטוועגען איז דאָרט געוועזען גענוג אָרט פאַר דיא צעהנדליג טויזענדער יודען וואס פלעגען אויפקוממען אויף יום טוב קיין ירושלים עולי רגל זיין — וואס איז געוועזען צייטען מיליאָנען מענשען. וויא עס שטעהט אין מדרש וואס האָט גיפאָדערט אַפּלאַץ פון פיל וויאָרסטען און נאָך אַלעמען ווי זיי זיינען געשטאַנען ענג און אַז עס פלעגט קוממען די צייט פון כורעים פלעגט ווערן דער אָרט ברייט און פלעגן יעדערער האָבען אָרט אוים צו ציהען דעם גאַנצען קערפּער אויף דיא ערד אויף כורעים פאַללען. אויפען מזבח פלעגט שטענדיג ברענען פייער. וואס עס פלעגט אַראָב פון הימטעל און פערברענען אין אַגאַנץ קורצע צייט דיא אַללע קרבנות וועלכעס פלעגען זיך אויפקלייבען. איבער הויפּט ימים טובים. זעהר פיעל גאר אן אשיעור. אין פּרק זיינען אויסגערעכענט אַזעלכע צעהן גרויסע נסים וואס יודען פלעגען זעהן אין בית המקדש. אַז מען האָט אַלם גיזעהן מיט די אויגען דיא נסים פון גאָטט ב"ה. אַז ער האָט גיוויזען זיין גרויסקייט און פאָרכטיגקייט איז ביי אונזערע עלטערן די תורה געוועזען דער לעבען. זיי פלעגען זיך גערן מוסר נפש זיין פאַר איהר. מיט פרייד ווייל זיי האָבען גיוואוסט צו וועמען זיי קוממען נאָך דעם טויט — פאַר וועמען זייא זענען זיך מוסר נפש פאַר גאָט ב"ה און פאַר זיין תורה. בשעת דיא רוימער זענען אַריין אין בית המקדש (ביי דעם חורבן בית שני) און זענען אָנגעפאַללען מיט זייערע שווערדען אויף די כהנים. וועלכע זענען געוועזען פערנוממען מיט דער עבודה. האָבען די כהנים ניט געקוקט אויף קיין שום זאך און האָבען זיך געטאָהן דאָס זייעריגע. און אַז דער פיינד האָט אַכהן אַראָבגענוממען דיא קאָפּ איז צוגעלאָפען איין אַנדערער און האָט גענומען דעם בעקען אין האַנד. גלייך וויא דאָ וואָלט קיין שום זאך ניט פּאַססירט. און אַז דער איז געהרגעט געוואָרען איז אַדריטטער צו געלאָפען און אַזוי ווייטער ביז זייא האָבען אַללע קרבנות מקריב געוועזען על פּי דין און די עבודה האָט זיך געענדיגט. די מעשה איז שרעקליך ווער עס באַנעהמט אַזא געטליכען גייסט ווי זיי האָבען גיהאַט אַז דיא דינסט פון בית המקדש איז בייא זיי טייערער גיוועזן ווי זייער לעבען און גיטאָן די עבודה ביז די שונאים האָבען זיי די קאָפּ אַראָב גינומען. אויך

ווערט

הקדשים הפילו א"ע שמנים אלף כהנים פרחי כהונה לתוך האש לשרוף יחד עם בית אלהים [כדאיתא במדרש] והועלה נפשם בלהב האש השמימה וכן כמה אלפים ורבבות מסרו אז נפשם בשביל דת אל כידוע ומפורסם בכל ספרי ד"ה וכן מסרו נפשם על קידוש השם בכל דור ודור ועתה בדור אחרון קמו בני בליעל ויתהללו לחכמים ונבונים זלא לבנות אלא להרוס ולנתוץ את עמודי התורה אשר אבותינו שפכו דמם עליה כמים והורישוה לבניהם ברמי נפשם ואין זה אלא מעזות פניהם ורוע לבם הנשחת שלבם ריק מכל הכמה ורק שקועים בתאות כל ימיהם ונטמא נפשם בחלאת הטומאה עד שהביאם להפוך אור לחשך וחשך לאור ועליהם אמר הנביא ישעיה הוי השמים חשך לאור ואור לחשך וגו' אבל חלילה וחלילה לאנשים נבונים לשמוע לדבריהם והתוליהם שמבזין התורה והמצוה. אוי להם ולנפשם שלא די להם ברשעתן אלא שמפתים לאנשים צעירים לימים להקל בכבוד התורה ודורשיה וכבר אמרו חז"ל [ר"ה י"ז] שהכופרים בתורה והחוטאים ומחטיאים הרבים יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות גיהנם כלה והם אינם כלים וכל איש אשר יראת אלהים נגעה בלבבו צריך שימלא לבו חמה עליהם על שמבזין את תורת ה' וההולכים בדרכיו וגם צדין בחלקות פיהם נפשות נקיות ועליהם אמר דוד משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים וגו' ועכ"פ צריך ליזהר שלא לילך בדרך אתם ולמנוע מנתיבתם וכאשר נבאר לקמיה בפרק הבא :

פרק מה

עוד מענין זה

והנה אף שבספרי קדמונים הרמב"ם והכוזרי ועוד ספרים הרבה האריכו יותר בחיזוק שרשי התורה אך לא חפצתי להאריך כי אצל רוב האנשים למותר הוא וכל הדברים שכתבתי נראה לפניהם כמי שבא להוכיח על מציאות השמש הנגלה לעין הכל כן נגלה ונתחזק

וֶוערט דֶער צֵיילְט אִין מֶדְרָשׁ אִין דֶער צַייט וָואס מֶען הָאט אוּנְטֶער גֶעצוּנְדֶען דֶעם „קָדְשֵׁי קָדָשִׁים" זֶענֶען אַכְצִיג טוֹיזֶענְד כֹּהֲנִים אַרַיינְגֶעשְׁפְּרוּנְגֶען אִין פַייֶער צוּ פֶערְבְּרֶענְט וֶוערֶען צוּגְלַייךְ מִיטֶן בֵּית הַמִּקְדָשׁ. צוּ זַייא הָאבֶּען זִיךְ נָאךְ הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְדֶער אִידֶען צוּ יֶענֶער צַייט מוֹסֵר נֶפֶשׁ גֶעוֶוען עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם. וִוי עֶס וֶוערְט בֶּעשְׁרִיבֶּען אִין דִי הִיסְטָארִישֶׁע סְפָרִים. הַיינְט וואוּ זֶענֶען דִיא מִילְלִיָאנֶען יוּדֶען וָואס זַיי זֶענֶען אִין דִיא שְׁפֶּעטִיגֶערֶע דוֹרוֹת אוּם גֶעקוּמֶען פַאר זַייֶער הַיילִיגֶע אֱמוּנָה. אוּנ עֶרְשְׁט אִין דֶער לֶעצְטֶער צַייט זֶענֶען גֶעקוּמֶען מֶענְשֶׁען וָואס קֶענֶען גָאר נִישְׁט אוּנ וַוייסֶען גָאר נִישְׁט וָואס לִיעגֶען נוּר אִין תַּאֲוֹות אוּנ אִין אַלֶלֶע נַארִישְׁקֵייטֶען. אוּנ ווילֶלען אִיבֶּער מַאכֶען אַוֶועלְט אוּנ צֶערְשְׁטֶערֶען אַלֶלֶע פוּנְדַאמֶענְטֶען פוּן דֶער תּוֹרָה. וָואס אוּנְזֶערֶע זַיידֶעס הָאבֶּען פַאר אִיהְר אַזוֹי פִיל בְּלוּט. אוּנ אַזוֹי פִיל טְהֶרֶערֶען פֶערְגָאסֶען. וָואס הָאבֶּען אִיהְר דוּרְךְ גֶעפִיהְרְט דוּרְךְ פַייֶער אוּנ דוּרְךְ וַואסֶער אוּנ אִיבֶּערְגֶעלָאזֶען זַייעֶרֶע קִינְדֶער וִוי דֶעם טְהַייעֶרְסְטֶען שַׁאטְץ. אוֹיף אַזֶעלְכֶע מֶענְשֶׁען וָואס זַיי הַאלְטֶען זִיךְ נָאךְ פַאר חֲכָמִים אוּנ פְרַיינְד פוּן זַייֶער פָאלְק. הָאט יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא גֶעזָאגְט: הוֹי! — וֶועה! הַשָּׁמִים חֹשֶׁךְ לָאוֹר — דִי וָואס מַאכֶען פוּן פִינְסְטֶערְנֶעשׁ לִיכְטִיגְקֵייט אוּנ פוּן לִיכְטִיגְקֵייט פִינְסְטֶערְנֶעשׁ וכו'. אַז אַךְ אוּנ וֶועה אִיז דִי מֶענְשֶׁען וָואס לֹא דַי וָואס זַיי טְהוּעֶן אַלֵיין כָּל דָּבָר אָסוּר מַאכֶען זַיי נָאךְ אַנְדֶערֶע זָאללֶען אַרָאבּ פוּן וֶועג. דִי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד הָאבֶּען גֶעזָאגְט. אַז דִיא וָואס לֵייקֶענֶען אִין דֶער תּוֹרָה אוּנ דִיא וָואס זִינְדִיגֶען אוּנ מַאכֶען אַנְדֶערֶע זִינְדִיגֶען וֶועללֶען הָאבֶּען עֶווִיגֶען גֵיהִנֹּם. דֶער גֵיהִנֹּם וֶועט זִיךְ עֶנְדִיגִין אוּנ צוּ זַייעֶר שְׁטְרָאף וֶועט קַיין סוֹף נִיט זַיין. יֶעדֶער יְרֵא שָׁמַיִם דַארְף אַזֶעלְכֶע מֶענְשֶׁען פֶערְהַאסֶען. וִוי דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גֶעזָאגְט. מְשַׂנְאֶיךָ ה' אֶשְׂנָא – דַיינֶע פַיינְד הָאבּ אִיךְ פַיינְד... תַּכְלִית שִׂנְאָה שְׂנֵאתִים — אִיךְ הָאבּ זַיי פַיינְד מִיטֶען גַאנְצֶען הַארְצֶען. וֶועניגְסְטֶענְס דַארְף מֶען זֶעהֶען נִיט הָאבֶּען מִיט זַיי קַיין מַגָּע וּמַשָּׂא אוּנ אוֹיסְמַייכֶען זַיי. וִוי מִיר וֶועלֶלען עֶרְקְלֶערֶען אִין דֶעם קוּמֶענְדִיגֶען קַאפִּיטֶעל:

פרק מה מִיר הַאלְטֶען פַאר אִיבְּרִיג צוּ מַאֲרִיךְ זַיין פִיעֶל וֶועגֶען דִי רִיכְטִיגְקֵייט אוּנ הַיילִיגְקֵייט פוּן דֶער תּוֹרָה. וָוארוּם דָאס אִיז דָאךְ בַּיי מֶערְסְטֶע מֶענְשֶׁען קְלָאר וִוי דֶער טָאג אַזוֹי וִוי מֶען דַארְף קַיין אוֹפְקְלֶערוּנְג נִיט בֶּעוַוייזֶען אַז עֶס אִיז פַארַאן אַזוּהְן וָוס אַלֶע זֶעהֶען דָאךְ (אוֹיסֶער אַבְּלִינְדֶער) אַזוֹי דַארְף מֶען דֶעם כְּלַל יִשְׂרָאֵל נִיט עֶרְקְלֶערִין דִיא הַיילִיגְקֵייט פוּן

ונתחזק מצות התורה ויסודותיה וכל יעודיה ויעודי הנביאים אצל כלל ישראל וגם מלבד שמקובל לנו מדור דור אנו רואים אמיתת יעודיה בכל יום ויום ואיך נתקיים הבטחתו יתברך בתורתו ואף גם זאת בהיותם בארץ אויבידם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם שהבטחה זו עמדה לנו בכל דור ודור ששיני אריות לא אכלונו וחמת פתנים לא שרפתנו וכל האומות שהיו בזמן ההוא כמו אשור ובבל וצור כבר כלו ונחרבו כפי הקריאה שקראו עליהם הנביאים בשם ה׳ ואנחנו כולנו חיים וקיימים בתורתנו ואמונתנו וכמו שאמר הכתוב כי טוב ה׳ לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו וכבר תמה ע״ז אנדריינוס קיסר שהיה אז בזמן שנחרב המקדש וישראל נתפזרו בין האומות ואמר לר׳ יהושע גדולה היא הכבשה שעומדת בין שבעים אריות והשיב לו ר׳ יהושע גדול הוא הרועה שמצילה וכ״ש עתה שכבר עבר ב״ה עלינו

קרוב לאלפים שנה אחר שכל האומות הראשונים המושלים עלינו כבר כלו ונתבטלו ואין זכר למו ואנו ב״ה חיים וקיימים. והנה לאלה שכבר נטבעו ברעות כוזבות כבר למצוא להם התרופה [אם לא שיערה ה׳ עליהם רוח ממרום] שנשתבש דעתם והוכו בשגעון ועורון מלבחון האמת [ודומה ענינם למלך אדיר שבנה לו מבצר משגב חומה דלתים ובריח ובתוכו ארמונות מפוארים למושב שריו לועד יועציו למשמרת פקידיו ובראשו מגדל בנוי לתלפיות בהוד והדר למושב המלך וחלונות לו שקופים אל רחוב העיר אשר לפני שער המבצר ויהי היום ההוא ויעבור ברחוב ההוא איש אחד אשר לו תבלול בעיניו וכל הנצב ישר נדמה בעיניו כי הוא נעקש ונעקל והוא את חסרונו לא ידע ומומו לא הכיר וכהביטו על גובה המבצר וידמה בעיניו כי כתליו כפופים ונוטים לפול על הרחוב וישא את קולו לכל העומדים עליו מהרה החפזו ונוסו

מזה

דער תורה וואס עס איז בעוואוסט און באשטימט בייא יעדער יודען בכלל פון קלענסטען ביז דעם גרעסטען די הייליגקייט את דיא אמת־קייט און עוויגקייט פון איהר מיט אללע מצות מיט די הבטחות וואס שטעהט אין איהר וואס אחוץ דעם וואס מיר ווייסען פון אמאל. זעהען מיר דאך בחוש יעדען טאג וויא עס איז ערפיללט געווארען גאטטעס הבטחה: ... בהיותם בארץ אויביהם – בשעת זיי (די יודען) וועללען אפילו זיין אין לאנד פון זייער פיינד. וועלל איך זיי אויך ניט פער־מיאוסען און פעראכטען צו פערניכטען זייא. צוא צערשטארען (מבטל זיין) מיין בונד מיט זיי. ניט קוקענדיג אויף די גרויסע צרות און רדיפות וואס מיר האבען געהאט אין פערשיעדענע צייטען. וואס איין אנדער פאלק אויף אונזער ארט וואללט ניט אריבער־טראגען קיין טויזענדטהייל פון דעם. זענען מיר פון דעסטוועגען געבליעבען ביי אונזער תורה און אונזער אמונה. און ווער האט דאס אונז גיהאלפען אלם אריבער טראגען אויב ניט די הבטחה פון גאט ב״ה וואהרענד. אשור. בבל. רום. און אנדערע הונדערטער פאלקער זענען אונטער דער צייט פערשוואונדען געווארען (ווי דער נביא האט אויף זיי פריער געזאגט אין זיין הייליגען נאמען) אדריינוס קיסר האט זיך אויף דעם שוין געוואונדערט נאך אין דער ערשטער צייט. וואס נאכען חורבן בית שני. ווי גרויס (ווי שטארק)

איז דיא שאפס – האט ער געזאגט צו ר׳ יהושע בן חנניה – וואס האט אקיום צווישען זיבעציג לייבען! וויא גרויס – האט ר׳ יהושע געאנטפערט – איז דער פאסטוך וואס היט איהר איין! און פון דאמאלס אן זענען נאך איין ערך אכצעהן הונדערט יאהר פער־גאנגען און דער יוד איז נאך אלץ געבליעבען יוד. ווען מיר וואלטען אינזער היסטאריע פון אונזער לעבען קיין אנדערע נסים ניט געזעהן פון גאטט. אחוץ דעם איינציגען נס. וואס מיר לעבען נאך. מיר זענען נאך געבליעבען ביי דער אלטער תורה און ביי דער אלטער אמונה. וואללט מען אויך ניט געדארפט האבען אבעססערען בעוויז. אז אונזער תורה איז א תורת חיים און אונזער אמונה – איין הייליגע און איין אמתע. און די מענשען וואס זעהען דאס אלץ ניט און פער־שטעהן דאס ניט זענען געשטראפט פון גאטט ב״ה מיט אגייסטיגע בלינדקייט. און עס איז פאר זיי קיין מיטטעל ניטא סיידען גאטט זאלל זייא אפפענען דיא אויגען זיי זאלען זעהען די ריכטיגקייט. זיי זענען אין אונזערע אויגען גלייך מיט יענעם קאסאקען מענשען. וואס איז אמאל פאר ביי געגאנגען פאר דעם קייזערליכען פאלאטץ איין אלטע געביידע. אבער אגאנץ פעסטע און וויא מיט זיינע קאסאקע אויגען האט זיך איהם אויסגעדוכט. אז דער דזוארעץ שטעהט קרום און האלט ביין איינפאללען. האט ער אנגעפאנגען צוא שרייען

געוואלד

מזה פן תדבק אתכם הרעה כי החומה נופלת, רבים וכן שלמים שהקי ממנו האם מבצר המלך הנשגב והנורא יפול חלילה. ורבים מהנבהלים והנחפזים מבלי שום עין ולב האמינו לו ונסו לקולו ויזעקו גם הם המבצר נופל וערער יתערער. והחכמים אשר בעם יאזרו עז לעצור בעם לומר אל תחפזו אל תבהלו שימו לב פקחו עין הביטו וראו הארמון על מכונו השרים על משמרתם והיועצים על מושבם למה תניאו את לבבכם לקול הנבוך הזה אבל אלה הנבהלים ישתגעו ויתהוללו לומר איש לרעהו ננוס מהרה כי החומה תתערער והשרים עוד אינם. ויהי המה עושים הנה והנה ויקם איש אחד הכם ונבון כחס על העם כחס על בוז המבצר ושריו וילבש עוז ויקרא בקול ויאמר שמעו נא דברי האין רופא פה אם אפס מזור ורטיה ויפנו אליו וישאלוהו האם רופא ירפא שבר החומה האם יחבש בצרי את פרצותיו, ויענם לא אחי הרופא ישכיל אתכם לדעת כי האיש אשר הניע את לבבכם ביראה מבוהלת תבלול בעיניו ואת כל הישרה יעקש אכן באמת שורו נא והביטו המבצר והארמון מה חזקו יסודותיו מה עצמו אשיותיו אבניו גזית קורותיו ארזים ובריח ברזל לו לדור דור יעמוד נצח לא ימוט, והנמשל מובן מאליו כי התורה הקדושה היא חומה בצורה אשר בנאה המלך עליון ית׳ לכבודו [וכמאמרם ז״ל אני חומה זו תורה] והאיש אשר הוכה בעורון השכלי נדמה לו על החומה הזו שתפול ח״ו ולא תתקיים אבל האיש אשר עיני שכל לו יזעק על הנבוך הזה לומר מה ראית כי נזעקת הלא אשיותיה חזקים ובנויה לתלפיות בכל מיני חכמה ודעת וכל יעודיה נתקיימו והיא רק היא סיבת קיומנו ונשמת חיינו זה אלפי שנה אין זה כ״א תבלול בעיניך וכל הישרה תעקש] וכמו שאחז״ל אין אדם עובר עברה אלא א״כ נכנס בו רוח שטות ואלו שנשתרשו בחטא כבר נשתבשה דעתם לגמרי מלבחון האמת אבל כל איש ואיש שרוצה לשמור נפשו ונפש בניו יתרחק ויברח מהם כבורח מן האש וכ״ש למנוע מלקרות ספריהם המלאים דברי חשק ולצון מן הנוהגים כדרך התורה שהם כסם המות להקורא אותם וכמו שהזהיר שהמע״ה ואמר [משלי א׳] בני אל תלך בדרך אתם

מנע

גֶעוואַלְד! אוּנ מַאכֶען קוֹלוֹת מֶען זָאלל אַנְטְלוֹיפֶען פוּן אַרוֹם דְרָוארֶעץ אוּנ פוּן אִינְוֶוענִיג אוֹיף אִיהְם קוּקֶענְדִיג הָאבֶען אַנְדֶערֶע פֶערְבַּייגֶעהֶענְדֶע אוֹיךְ אָנְגֶעפַאנְגֶען צוּ שְׁרַייֶען גֶעוואַלְד! אִין זַייעֶר גְרוֹיס שְׁרֶעק אָדֶער אוּנְבֶּעזָאנֶגְהַייט. אוּנ עֶס אִיז גֶעוָוארֶען אַגַאנְצֶע אַיינְגֶעלָאף. בִּיז עֶס זֶענֶען פוּן דְרָוארֶעץ אַרוֹיס עֶטְלִיכֶע גְרוֹיסֶע לַייט אוּנ הֶערֶענְדִיג דִי אוּרְזַאכֶע פוּן דֶעם טוּמְמֶעל הָאבֶען זַיי זִיךְ צוּ לַאכְט אוּנ דַאן הָאבֶען זַיי זִיךְ גֶענוּמֶען בֶּערוּהִיגֶען דֶעם עוֹלָם. אִיהְר זֶעהְט דְעֶן נִיט — הָאבֶען זַיי גֶעזָאגְט — אַז דֶער דְרָוארֶעץ אִיז נָאךְ נַייא אוּנ פֶעסְט אוּנ אַז אַלְץ אִיז אִין אִיהְם אִין אָרְדֶענוּנְג? עֶס אִיז אֲפִילוּ אַיין אַלְטֶע גֶעבַּייְדֶע. וָואס שְׁטֶעהְט שׁוֹין גַאנְץ לַאנְג. זִי אִיז אָבֶער בֶּעסֶער אוּנ שְׁטַארְקֶער פוּן אַנְדֶערֶע נַייֶע! אוּנ אַז מֶען הָאט אָנְגֶע־פַאנְגֶען נָאךְ צוּא פַארְשְׁטֶען וֶוער עֶס הָאט דָאס אָנְגֶעמַאכְט דֶעם גַאנְצֶען לַארְם. אִיז דֶערְגַאנְגֶען גֶע־וָוארֶען אַז דָאס אִיז אַקַאכְאֶקֶער מֶענְשׁ גֶעוֶוען. וָואס דִי גְלַייכֶע זַאךְ דוּכְט זִיךְ אִיהְם אוֹיס קְרוּם. דֶער נִמְשָׁל אִיז לַייכְט צוּ פֶערְשְׁטֶעהְן דִי תּוֹרָה אִיז אוֹיךְ אַיין אַלְטֶער פַּאלַאץ. אָבֶער זִי אִיז נָאךְ גַאנְץ פֶעסְט אוּנ שְׁטַארְק. גְלַייךְ וִוי זִיא וָואלְט עֶרְשְׁט גֶעבּוֹיט גֶעוָוארֶען. דֶער אַפִּיקוֹרוֹס — דָאס אִיז דֶער קַאסְאֶקֶער מֶענְשׁ. וָואס אִיהְם דוּכְט זִיךְ אוֹיס. אַז דֶער פַּאלַאץ שְׁטֶעהְט קְרוּם אוּנ הַאלְט בַּיין אַיינְפַאלְלֶען. דִי גְרוֹיסֶע לַייט — דָאס זֶענֶען דִי שָׂרֵי הַתּוֹרָה. דִי לוֹמְדִים. וָואס זַיי זֶעהֶען זִיא נָאךְ רִיכְטִיג וִוי זִי אִיז. זַיי זֶעהֶען. אַז דֶער אַלְטֶער פַּאלַאץ שְׁטֶעהְט נָאךְ גַאנְץ פֶעסְט. מִיט זַיין גַאנְצֶער פְּרַאכְט אוּנ גְלַאנְץ. וָואס עֶר הָאט גֶעהַאט אַמָאל אוּנ קָאן שְׁטֶעהְן וִוי לַאנְג אוּנ אַז יֶענֶעם דוּכְט זִיךְ אוֹיס פֶער־קֶערְט וִוי זִי אִיז אִין דֶער אֶמֶתְן. דִי גְמָרָא הָאט דָאס שׁוֹין גֶעזָאגְט. אַמֶענְשׁ טְהוּט אַיין עֲבֵירָה נוּר בְּשַׁעַת עֶס פַאלְט אִין אִיהְם אַרַיין אַמְשׁוּגַעַת וָואס זַיין פֶער־שְׁטַאנְד אִיז פֶערְאִיהְרְט. דֶער מֶענְשׁ וָואס אִיז אָבֶער אַגוּטֶער פְרַיינְד זִיךְ אוּנ זַיינֶע קִינְדֶער דַארְף פוּן אַזֶעלְכֶע לַייט אַנְטְלוֹיפֶען וִוי פַאר פַייעֶר אוּנ זֶעהֶען דִי קִינְדֶער זָאלְלֶען זַיי אוֹיסְוַוייכֶען זַייעֶרֶע בִּיכְלִיךְ מְהָאָ־מֶען גֶעוִוים נִיט לֶעזֶען וַוייל זַיי זַיינֶען פוּלל מִיט אַלֶּלֶע נַארִישְׁקֵייטֶען מִיט אַפִּיקוֹרְסֶעס אוּנ זַיי מַאכֶען נוּר חוֹזֶק פוּן דִי פְרוּמֶע יוּדֶען אוֹיף זַיי זָאגְט דֶער פָּסוּק אִין מִשְׁלֵי: בְּנִי אַל תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ אִתָּם — מַיין זוּהְן גֶעה נִיט אִין זַייעֶרֶע וֶועגֶען. הַייךְ אוֹיס זַייעֶרֶע שְׁטֶעגֶען דֶען זַייעֶרֶע פִיס לוֹיפֶען צוּ טְהָאן שְׁלֶעכְטֶעס. זַייא אַיילֶען

זיך

בנע רגלך מנתיבתם כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם [וביאורו כי כשם שהיצ"ט יש לו שלוחים היינו אנשים יראי השם המעוררים את האדם המתרשל ומזרזים אותו לעבודת הש"י כן היצה"ר יש לו שלוחים והוא אנשים חוטאים אשר מזרזם לילך לפתות את האדם לרע, ויש נ"מ בשליחותם כי שלוחי היצ"ט אינם משתדלים לעשותו בפעם אחד לאיש צדיק וחסיד דהיינו שיפרוש לגמרי מן העולם ויעסוק בתורת ה' לילה ויום רק משתדלים להוליכו לאט לאט לעבודת ה' ולא כן שלוחי היצה"ר הם החוטאים הפוגעים באיזה איש לפתותו הם לא יספיקו עצמם אם יורידו אותו מדרגה אחת ממה שהוא אלא רצונם תיכף להורידו שאול מטה דהיינו שיפתוהו תיכף בחלקת לשונם לכפור ביסודי ועקרי הדת ויורידו עי"ז תיכף דמי נפשו לשאול ואבדון] וכן ביאר ענייניהם [שם קפיטול ה'] כי נפת תטפנה שפתי זרה [היינו מינות ותאות כמו שפירשו חכמינו ז"ל] חלק משמן חכה ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות רגליה יורדות מות שאול צעדיה יתמוכו [והיינו שהם יורדין תיכף לגיהנם והם עמודי השאול שעליהם הוא עומד והיפך הצדיק שהוא יסוד העולם]: ועתה בנים שמעו לי ואל תסורו מאמרי פי הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה [שהקריבה לבד גם כן מסוכנת] פן תתן לאחרים הודך ושנותיך לאכזרי [לשר של גיהנם, רש"י] פן ישבעו זרים כחך ונהמת באחריתך בכלות בשרך ושארך ואמרת איך שנאתי מוסר תוכחת נאץ לבי [שהנמשכין אחרי מינות לא די שאינם מחזיקין טובה להמוכיחין אותן בחייהם שיסורו מדרכי שאול אלא מנאצין אותן] ולא שמעתי לקול מורי ולמלמדי לא הטיתי אזני כמעט הייתי בכל רע בתוך קהל ועדה [היינו שלא נתביישו לעשות

זיך צופֶערְגִיעססֶען בְּלוּט. דִיא כַּוָנָה אִיז דָאס. פּוּנְקְט ווי דֶער יֵצֶר טוֹב הָאט שְׁלוּחִים. פְרוּממֶע יוּדֶען. וָואס זֶענֶען דֶעם מֶענְשֶׁען מְעוֹרֵר צוּ זַיין פְרוּם אִין יוּדִישׁ. פּוּנְקְט אַזוי הָאט דֶער יֵצֶר הָרָע אויךְ שְׁלוּחִים וָואס טְרַייבֶּען דֶעם מֶענְשֶׁען צוּ זִינְדִיגֶען. דִיא נַפְקָא מִינָהּ צְווישֶׁען בֵּיידֶע סָארְטֶען שְׁלוּחִים אִיז וָואס דִי שְׁלוּחִים פוּן יֵצֶר טוֹב ווילֶלען דֶעם מֶענְשֶׁען בִּיסְלִיכְוַוייז צוּצִיעהֶען צוּ יוּדִישְׁקֵייט אוּנ נִיט מַאכֶען אִיהְם מִיט אַמָאל פַאר אַצַדִיק. עֶר זָאלל אַללֶע זַיינֶע גֶעשֶׁעפְטֶען אַוֶועק וַוארְפֶען אוּנ זִיךְ זֶעטְצֶען אִין בֵּית הַמֶדְרָשׁ עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה. אָבֶּער דִי שְׁלוּחֵי הַיֵצֶר הָרָע וָואללְטֶען דֶעם מֶענְשֶׁען וֶועללֶען מִיט אֵיין מָאל מַאכֶען פַאר אַיין אֶמֶתֶען רָשָׁע. זַיי רֶעדֶען דֶעם מֶענְשֶׁען אַיין עֶר זָאלל ווערֶען אַכּוֹפֵר הַכֹּל אוּנ דוּרךְ דֶעם וַוארְפֶען זַיי אִיהְם מִיט אֵיין מָאל אַרַיין אִין גֵיהִנֹם. דָאס אִיז דִי כַּוָנָה פוּן דֶעם פָּסוּק: זַייעֶרֶע פִיס לויפְעֶן צוּ טָאהְן שְׁלֶעכְטֶעס. זַיי אַיילֶען זִיךְ וכו'. כִּי נוֹפֶת תִּטּוֹפְנָה שִׂפְתֵי זָרָה — דֶען זִיסִיגְקֵייט טְרִיפְּפְט פוּן דִי לִיפְּפֶען פוּן דֶער פְרֶעמְדֶער דִי אַפִּיקוֹרְסוּת ווי דִיא גְמָרָא עֶרְקְלֶערְט) חָלָק מִשֶּׁמֶן חִכָּהּ אִיהְר גוּממֶען אִיז גְלַאטטֶער פוּן בּוימְמֶעל — וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כַלַּעֲנָה — אוּנ אִיהְר סוֹף אִיז בִּיטטֶער ווי ווערְמוּטְה — חַדָּה כְּחֶרֶב פִּיוֹת — זִי אִיז שַׁארְף ווי אַצְווַייקַאנְטִיגֶער שְׁוֶוערְד — רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת — אִיהְרֶע פִיס גֶעהֶען אַרָאבּ צוּם טוֹידְט — שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמוֹכוּ — דִי הֶעללֶע — דֶעם גֵיהִנֹם — שְׁפַּארֶען אוּנְטֶער אִיהְרֶע טְרִיטט. וְעַתָּה בָנִים שִׁמְעוּ לִי — אוּנ יֶעצְט קִינְדֶער הֶערְט מִיר צוּ — וְאַל תָּסוּרוּ מֵאִמְרֵי פִי. אוּנ קֶעהְרְט זִיךְ נִיט אָבּ פוּן מַיינֶע ווערְטֶער. הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַרְכֶּךָ — דֶער וַוייטֶער פוּן אִיהְר דַיין וֶועג — וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ — דוּ זָאלְלְסְט צוּם טְהִיר פוּן אִיהְר שְׁטוּבּ אֲפִילוּ נִיט צוּ גֶעהֶען נָאהֶענְט פֶּן תִּתֵּן לַאֲחֵרִים הוֹדֶךָ — זָאנְסְט ווֶעסְט דוּ דַיין גַאנְצֶע שׁוינְקֵייט אַוֶועק גֶעבֶּען אַנְדֶערֶע — וּשְׁנוֹתֶיךָ לְאַכְזָרִי — אוּנ דַיינֶע יָאהְרֶען דֶעם טִירַאן (דֶעם שַׂר שֶׁל גֵיהִנֹם. זָאגְט רש"י) פֶּן יִשְׂבְּעוּ זָרִים כֹּחֶךָ — זָאנְסְט ווֶעללֶען פְרֶעמְדֶע אָנְזֶעטִיגֶען זִיךְ מִיט דַיין קְרַאפְט וְנָהַמְתָּ בְאַחֲרִיתֶךָ — אוּנ דוּ ווֶעסְט יָאממֶערְן אוּנ קְלָאגֶען אִין דַיין סוֹף — בִּכְלוֹת שְׁאֵרְךָ וּבְשָׂרֶךָ — בְּשַׁעַת דַיין לַייבּ ווֶעט פֶערְדַארְבֶּען ווֶערֶען — וְאָמַרְתָּ — אוּנ דוּ ווֶעסְט זָאגֶען: אֵיךְ שָׂנֵאתִי מוּסָר — ווי הָאבּ אִיךְ דָאס גֶעקָאנְט פַיינְד הָאבֶּען מוּסָר. וְתוֹכַחַת אוּנ שְׁטְרָאפְרֵייד — נָאַץ לִבִּי — הָאט מַיין הַארְץ פֶערַאכְטֶעט פֶערְוָוארְפֶען (ווָארוּם דִיא אַפִּיקוֹרְסִים לֹא דַי וָואס זַיי זֶענֶען נִיט דַאנְקְבַּאר דִי וָואס מוּסְרֶן זַייא — זַייא פֶערַאכְטֶען זַיי נָאךְ) — וְלֹא שָׁמַעְתִּי לְקוֹל מוֹרָי. אוּנ אִיךְ הָאבּ נִיט גֶעפָאלְגְט מַיינֶע לֶעהְרֶער — וְלִמְלַמְּדַי לֹא הִטִּיתִי אָזְנִי — אוּנ צוּ מַיינֶע לֶעהְרֶער הָאבּ אִיךְ נִיט צוּגֶעבֵייגְט מַיין אויהֶער — כִּמְעַט הָיִיתִי בְכָל רָע — אִיךְ בִּין שִׁיעוּר נִיט גִיוֶועזֶען אִין אַללֶע שְׁלֶעכְטֶעס (גֶעטָאהְן אַללֶע עֲבֵירוֹת) בִּפְנֵי קָהָל וְעֵדָה. פַאר אַללֶעממֶען אִין דִיא אויגֶען (בְּפַרְהֶסְיָא גָאר אָהְן בּוּשָׁה). דִיא הַיילִיגֶע ווָארְטֶער שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ'ס דַארְף מען

לעשות רע בפרסום לעיני הכל] והעצה היעוצה לכל מי שרוצה לשמור לעצמו ובניו שלא ימשכו אחרי רעותיהם הכוזבות הוא רק ע"י לימוד התורה שע"י לימודה והתבוננות בחכמתה האלהית ורוב קדושתה יתרחק מלבבם דברי שטות ותפלות וכדמיון החשך עם האור שנר אחד ידחה הרבה מן החשך וכן איתא בתנא דבי אליהו דכיון שנכנס דברי תורה לתוך לבב אדם יוצאין דברי שטות מלבבו וכן סיבת האנשים שפקרו הוא ג"כ מפני שלבבם ריק מתורה וע"כ כמה החוב גדול בדור הזה על האב ללמד לבנו תורה שבכתב ונביאים ומשנה וגמרא שבכל זה ישריש בלב בניו יסודי האמונה וירחיקם מדעות כוזבות [ורק שיבחר להם רב התרד לדבר ה' דאל"כ ח"ו יקלקלם יותר מאשר יתקנם] וכן יעץ לנו שהסע"ה שאר בהתדבקות בתורה אפשר להנצל מרעותיהם [שאך שיתרחק מהם הרבה א"א בשום פעם שלא יבא לאזניו דבר מדבריהם] וכמו שכתוב במשלי [ז] בני שמור אמרי ומצותי תצפון אתך. שמור מצותי וחיה ותורתי כאישון עיניך. קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך, אמור לחכמה אחותי את ומודע לבינה תקרא, לשמרך מאשה זרה מנכריה אמריה החליקה וגו', ואשרי האיש המתחזק עצמו ובניו לשמור את מצות התורה ולכבד ולהוקיר את ההולכים בדרכיה באמת ולמנוע עצמו ובניו מדברי תפלות המטמאין נפש הקורא אותם ויזכו לראות בזכות זה בהרמת כבוד ה' וכבוד התורה וכבוד עמו :

פרק מו

בו יבואר תשובת הנביא על טענת הטוען ·

והנה על דברת אלו האנשים שמתברכין בלבבם ששלום יהיה להם משום שדרכן צלחה ולא בא עליהם שום רעה אף כשסרו מן דרך התורה וגדלו והצליחו עוד יותר מאלה שהולכים בדרכי התורה והמצוה ונמצאו רבים מאנשים כשרים שחייהם הוא

בעוני

מֶען זִיךְ גַאנְץ גוּט אַרַיינְגֶעהמֶען אִין הַארְצֶען אוּנ פָאלְגֶען זַיי. דֶער בֶּעסְטֶער מִיטְטֶעל אַיינְצוּהִיטֶען זִיךְ אוּנ דִיא קִינְדֶער פוּן דִיא פַאלְשֶׁע דֵעוֹת אִיז נוּר לֶערְנֶען תּוֹרָה. דוּרְכֶען פֶערְטִיעפֶען זִיךְ אִין דִי גֶאטְטְלִיכֶע חָכְמָה פוּן דֶער תּוֹרָה וַוייכֶען דִיא אַללֶע נַארִישְׁקֵייט מִמֵּילָא. אַיין לִיכְט פֶערְטְרַייבְּט אַסַךְ פִינְסְטֶערְנִישׁ. אַז אוֹיבּ דִי רַייד פוּן דִי חַכְמֵי הַמּוּסָר „חוֹבַת הַלְבָבוֹת" „שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה" אוּנ דָאס גְלַייכֶן קוֹים גֶעהֶען אִין מֶענְשֶׁענְס הַארְצֶען אַרַיין דִבְרֵי תּוֹרָה. גֶעהֶען פוּן אִיהְם אַרוֹיס דִיא פוּסְטֶע זַאכֶען נַארִישְׁקֵייטֶען שְׁטֶעהְט אִין תָּנָא דְבֵי אֵלִיָּהוּ. דִי מֶענְשֶׁען זֶענֶען גֶעוָוארֶען אַפִּיקוֹרְסִים אוֹיךְ נוּר צוּלִיעבּ דֶעם. וָואס זַייעֶר הַארְץ אִיז פוּסְט פוּן דִבְרֵי תּוֹרָה. ווִי גְרוֹיס אִיז דַארוּם דִי פְפְלִיכְט וָואס לִיעגְט אוֹיף יֶעדֶען פָאטֶער צוּ לָאזֶען דִי קִינְדֶער לֶערְנֶען תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב (חוּמָשׁ) נְבִיאִים. מִשְׁנָה. אוּנ גְמָרָא. וָואס דוּרְךְ דֶעם וָוארְצֶעלֶען זִיךְ אִין זַייעֶר הַארְץ טִיעף אַיין דִי יְסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה אוּנ גְרוֹיס לִיעבֶּע צוּ דֶער תּוֹרָה. אוּנ זַיי וֶוערֶען בֶּעשִׁיטְצְט פוּן אַללֶע דֵעוֹת כּוֹזְבוֹת (נַאטִירְלִיךְ מוּז דֶער רֶבִּי זַיין אִירָא שָׁמַיִם. וָואנְסְט מַאכְט מֶען נָאךְ עֶרְגֶער אַנְשְׁטַאט צוּא פֶערְרִיכְטֶען) שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָאט אוֹיךְ גֶערַאטְהֶען דָאסֶזעלְבֶּע: בְּנִי — הָאט עֶר גֶעזָאגְט אִין נָאמֶען פוּן דֶער תּוֹרָה — הִיט מַיינֶע וֶוערְטֶער אוּנ מַיינֶע גֶעבָּאטֶען בֶּעהַאלְט בַּיי זִיךְ. הִיט מַיינֶע גֶעבָּאטֶען. וֶועסְט דוּ לֶעבֶּען. אוּנ מַיין לֶעהְרֶע — ווִי דִיא שְׁוַוארְצֶע אַפְּפֶעל פוּן דַיין אוֹיג. בִּינְד זַיי אָן אוֹיף דַיינֶע פִינְגֶער שְׁרַייבּ זַיי אוֹיף דִי טַאפֶעל פוּן דַיין הַארְץ צוּא דֶער חָכְמָה — דִי תּוֹרָה זָאג: דוּ בִּיסְט מַיין שְׁוֶועסְטֶער פְרַיינְד רוּף אָן דִי בִּינָה (פֶערְנוּנְפְט) דַאן וֶועט זִי דִיךְ הִיטֶען פוּן דֶער שְׁלֶעכְטֶער (זִינְדִיגֶער) פְרוֹי. דִיא אַפִּיקוֹרְסוּת — פוּן דֶער פְרֶעמְדֶער וָואס רֶעדְט צוּ דִיר מִיט אִיהְרֶע גְלַאטְטֶע רַיידֶעלִיךְ וכו', אַז וואוהל אִיז דֶעם מֶענְשֶׁען וָואס שְׁטַארְקְט זִיךְ צוּ הִיטֶען דִי מִצְוֹת הַתּוֹרָה אוּנ אָבְּצוּגֶעבֶּען כָּבוֹד אוּנ צוּ שֶׁעטְצֶען דִי וָואס גֶעהֶען מִיט אַיין אֱמֶת בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה. אוּנ וָואס הִיטֶען אַיין זִיךְ אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן דִיא שְׁמוּטְצִיגֶע בִּיכְלִיךְ. וֶועלְכֶע פַאר אוּם רֵיינִיגֶען דִי נְשָׁמָה פוּן זַייעֶרֶע לֶעזֶער דִי מֶענְשֶׁען וֶועללֶען זוֹכֶה זַיין צוּ זֶעהְן ווִי דֶער כָּבוֹד פוּן גָאטט. פוּן דֶער תּוֹרָה. פוּן דֶעם יוּדִישֶׁען פָאלְק וֶועט דֶער הֶעבֶּען וֶוערֶען פַאר דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט:

פרק מו

דִי פְרַייעֶ מֶענְשֶׁען וֶועלְכֶע מִיר הָאבֶּען אִין דִיא לֶעצְטֶע צְווַייא קַאפִּיטְלַאךְ גֶערֶעדְט בֶּערוּהִיגֶען זַייעֶר גֶעוִויסֶען גֶעוואוהְנְלִיךְ מִיט דֶעם גֶעדַאנְק. וָואס זֵיי אִיז גַאנְץ גִיט אוּנ זַיי לֶעבֶּען גְלִיקְלִיךְ. חָאטְשׁ זַיי זֶענֶען אוֹיסְגֶעלַאסֶען. וָואהְרֶענְד עֶס גֶעפִינֶען

זִיךְ

בעויי ומרוב דחקם לא ימצאו נוחם לנפשם ויפלא בעיניהם ג"כ מדוע דרך רשעים צלחה וע"כ אמרתי להעריך לפני אלו האנשים הטועים כי דבריהם אינם חדשים וכבר הגיד זה מראש הנביא האחרון בשם ה' ובדבריו חזק ידים רפות. כי יתבוננו דרכי ה' אשר כולם בצדק ויושר אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא והוא במלאכי [קאפיטל ג'] חזקו עלי דבריכם אמר ה' ואמרתם מה נדברנו עליך אמרתם שוא עבוד אלהים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צבאות ועתה אנחנו מאשרים זדים גם נבנו עושי רשעה גם בחנו אלהים [ר"ל שהם בכוון עברו על רצון ה' ולראות אם יענשו] וימלטו והוא ממש כל דבריהם של אלו הרוצים לפרוק מעליהם עול התורה מפני שאינם רואים שכר השומרים מצותיה ועונש הסרים ממנה ואדרבה כל עושי רשעה נדלו והצליחו ובשר לנו הנביא בשם ה' כי לא הכל ח"ו ימשכו אחרי דבריהם אלא ימצאו גם אז יראי ה' באמת שיתיעצו איש עם רעהו איך להתחזק בעבודת ה' ושלא להתרשל משמירת התורה מפני המית העריצים האלה והקב"ה מקשיב לקולם וכותב בספר זכרון לפניו להודיע רוב חיבתן בעיניו שמתחזקין בשמירת תורתו בעת צר כשרבו המתפרצים ממנה וכדכתיב שם אח"ז אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו [הזכיר כאן שני סוגי אנשים מעובדי ה', יראי ה' הם המתחזקים תמיד לעבדו מחמת יראה שהוא אלהי המשפט, וחושבי שמו הם העובדים אותו מאהבה מחמת שמתבוננים בקדושת שמו הנכבד והנורא ית' שבשמו הוא מחיה העוה"ז והעוה"ב וכמו דאמרינן במנחות כ"ט על הפסוק כי בי"ה ה' צור עולמים שבאות יו"ד וה"א נבראו שני העולמים ומחמת זה הם חפצים תמיד להגדיל שמו יתברך בעולם וכעין שעשה א"א ע"ה] וכתב הנביא בשם ה' שכר אלו האנשים היראים שיתגלה שבחם לעיני הכל כי הם עבדי ה' עם סגולתו וגם עונש הרשעים יתגלה לכל העולם וכדכתיב שם [על אלה האנשים היראים המתיעצים יחד בחיזוק שמירת התורה] והיו לי אמר ה' צבאות ליום אשר אני עושה סגלה וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו כי הנה היום בא בוער כתנור וגו'

וזרחה

זיך אַסַך פְרוּמֶע אִידֶען וָואס לַיידֶען דַחֲקוּת אוּנ הָאבֶּען צָרוֹת אוּנ דָאס אִיז בַּיי זַיי אַסִימָן. אַז גָאטט אִיז מִיט זַיי צוּפְרִידֶען. דִי טַעֲנָה אִיז שׁוֹין אַנַאנְץ אַלְטֶע נָאךְ דֶער נָבִיא מַלְאָכִי דֶערמַאהְנְט זִיא חָזְקוּ עָלַי דִבְרֵיכֶם אָמַר ה' — אַייֶערע רַייד — זָאגְט גָאטט — זֶענֶען צוּ שְׁטַארְק גֶעוֶוען גֶעגֶען מִיר — וַאֲמַרְתֶּם: מַה נִדְבַּרְנוּ עָלֶיךָ — וֶועט אִיר זָאגֶען: וָואס הָאבֶּען מִיר אוֹיף דִיר גֶערֶעדְט? אֲמַרְתֶּם שָׁוְא עֲבוֹד אֱלֹהִים — אִיהְר הָאט גֶעזָאגְט: אוּמְזִיסְט אִיז דֶער דִינְנֶען גָאטט וָואס הָאבֶּען מִיר פוּן דֶעם וָואס מִיר הָאבֶּען אָבְּגֶעהִיט זַיינֶע גֶעבָּאטֶען. וָואס מִיר זֶענֶען אַרוּמְגֶעגַאנְגֶען נִיעדֶערְגֶעבּוֹיגֶען פַאר גָאטט? יֶעצְט זֶענֶען מִיר גְלִיקְלַאךְ דִיא מוּטְהְווילִּלִיגֶע זֶענֶען אוֹיפְגֶעבּוֹיט (דֶער הֶעבֶּען) גֶעוָוארֶען. דִי זִינְדִיגֶע הָאבֶּען גֶעפְּרוּבִּירְט גָאטט (זַיי הָאבֶּען בְּכִיוָּון גֶעזִינְדִיגְט כְּדֵי צוּ זֶעהֶען. אוֹיב זַיי וֶועלֶּען בֶּעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען) אוּנ זַיי זֶענֶען טַאקִי גֶערֶעטֶעטט גְוָוארֶען. אָט דָאס אִיז דִיזֶעלְבֶּע טַעֲנָה פוּן דִי הַיינְטִיגֶע פְרַייֶע מֶענְשֶׁען וָואס ווִילֶּען אַרָאבּ וַוארְפֶען פוּן זִיךְ דֶעם יָאךְ פוּן הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת. אוֹיף דֶעם זָאגְט דֶער נָבִיא. אַז נִיט אַלֶּע וֶועלֶּען זִיךְ. חַס וְשָׁלוֹם לָאזֶען אַיינְרֶעדֶען פוּן אַזֶעלְכֶע מֶענְשֶׁען אַז עֶס וֶועלֶּען זִיךְ דַאנְן גֶעפִינֶען אֶמֶתֶע גָאטטֶעסְפִירְכְטִיגֶע אִידֶען אוֹיךְ וָואס וֶועלֶּען זִיךְ בֶּעַ־רַאטְהֶען ווִי צוּ שְׁטַארְקֶען זִיךְ אִין דֶער דִינְסְט פוּן גָאטט ב"ה אוּנ נִיט אָבְּהֶאנְדִיג וֶוערֶען דוּרְךְ דִי רַייד פוּן דִי רְשָׁעִים. וַיַּקְשֵׁב ה' וַיִּשְׁמָע אוּנ גָאטט וֶוערְט עֶס הֶערִין צוּ דִי רַייד פוּן דִי גָאטטֶעספִירְכְטִיגֶער וָואס זַיי בֶּירָאטְהִין זִיךְ ווִי צוּ מְחַזֵּק זַיין אִין זַיין דִינְסְט. אוּנ וֶועט דָאס פֶערְשְׁרַייבֶּען אִין זַיין סֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת וכו'. וְהָיוּ לִי — פִיהֶרְט דֶער נָבִיא אוֹיס — אוּנ זַיי (דִי גָאטטֶעסְפִירְכְטִיגֶע מֶענְשֶׁען) וֶועלֶּען צוּ מִיר זַיין אִין דֶעם טָאג (פוּן רֶעכֶם־יוֹם הַמִּשְׁפָּט) וָואס אִיךְ וֶועלל זַיי מַאכֶען — אַטַהייֶערֶע שַׁאטְץ. אוּנ אִיךְ וֶועלל זִיךְ אִיבֶּער זַייא עֶרְבַּארֶעמֶען ווִי אַפָאטֶער עֶרְבַּארְמְט זִיךְ אִיבֶּער זַיין זוּהְן וָואס דִיעֶנְט אִיהְם (אִיז אִיהְם טְרַייא) אוּנ אִיהְר וֶועט דַאן וִויעדֶער זֶעהְען (דֶעם אוּנְטֶערְשִׁיעד) צְווִישֶׁען דֶעם צַדִיק אוּנ דֶעם רָשָׁע צְווִישֶׁען דֶעם דִיעֶנֶער גָאטטֶעס אוּנ דֶעם וָואס הָאט אִיהְם נִיט גֶעדִיעֶנְט נִיט ווִי אַייךְ דוּכְצַאךְ אַז עֶס אִיז גָאר קֵיין אוּנְטֶער שֵׁייד נִיטָא דֶען יֶענֶער טָאג קוּממְט אָן בְּרֶענְנֶענְדִיג ווִי אַיין אוֹיבֶען וכו'. מִיר וֶועלֶען דָאס עֶרְקְלֶערֶן דוּרְךְ אַמָשָׁל ווִי רִיכְטִיג אִיז

רעם

ורחה לכם יראי שמי וגו׳, ונבאר קצת תשובת הנביא עד כמה ישרים דרכי ה׳ וכמו שאמר הכתוב צדיק ה׳ בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו והוא בדרך דמיון, מלך אחד גדול שהיה לו משפחה אחת חביבה ואהובה לפניו והנחיל אותם באהבתו מדינה אחת ממבחר ארצו. המלאה כל טוב ונתן אותם לשרים וממונים על כל מקומות ממשלתו והם עבדו אותו באהבה וחיבה בנפשם ומאודם אך ברבות הימים שקמו דור חדש בניהם הבאים אחריהם התחילו לבעוט במלכם עד שיצאו במרידה קשה נגדו וישלח להם שרים נכבדים להוכיחם על פניהם ולא הועיל עד ששלח להם גדודי צבאיו ויאסרם בבית האסורים ונגמר דינם למיתה ליום פלוני ופלוני כפי חוק מורדים במלכות, ויהי היום וישלח המלך אחד משריו לבית האסורים לראות מעשיהם וירא בענים ודחקם ויבוא אל המלך ויאמר אדוני המלך האין די לאנשים האלה במשפט מות החרוץ עליהם ולמה יסבלו עוד כולם יסורים קשים לחיות בלחם צר ומים לחץ ולפי מדת טובך לצוות שיתנו להם בשר ויין וכל צרכיהם בימים אחדים הקצובים להם עוד לימי חייהם. ויען המלך ויאמר צדקת בדבריך וגם אני חשבתי כן אך לא לכולם אעשה זאת. הלא ידעת כי האנשים האלה היו אהובים לי מאד מאד והשפעתי עליהם כל טובתי וגם עתה צר לי מאד על אחריתם וזכור אזכור את אבותיהם אשר עבדו אותי בכל לבבם ובכל נפשם וגם ידעתי כי אם כי כולם מרדו בי אבל לא הכל שוים באשמם יש מהם מורדים וקושרים באמת אשר ראוי לאבד שמם מן העולם ויש הרבה מהם אנשים ישרים ונאמנים אלי

דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטִינְס הַנְהָגָה וָואס עֶר פִיהְרְט דִי וֶועלְט עֶר גִיט דִי רְשָׁעִים גוּטֶעס אוּנ דִי צַדִיקִים צַייטִין נִיט אַזוֹי צוּם בֶּעסְטֶען אוּנ מִיט דֶעם מָשָׁל וֶועלֶען מִיר פַארְשְׁטֵיין דֶעם נָבִיא׳ס רֵייד אוֹיךְ: אַגְרוֹיסֶער אוּנ שְׁטַארְקֶער קֶענִיג הָאט אַמָאל אָוֶועק גֶעגֶעבֶּען אַפַאמִילְיֶע ווֶעלְכֶעם עֶר הָאט זֶעהְר גֶעלִיעבְּט אַשֵׁיינֶע אוּנ אַגֶעבֶּענְטְשְׁטֶע שְׁטִיק לַאנְד וָואס אִיז פוּלל גֶעוֶועזֶען מִיט כָּל טוּב. דֶערְצוּ הָאט עֶר דִיא מִיטְגְלִיעדֶער פוּן דֶער פַאמִילְיֶע גֶעמַאכְט פַאר פִירְשְׁטֶען אוּנ הָאט זֵיי גֶעגֶעבֶּען דִי גְרֶעסְטֶע שְׁטֶעלֶעס אִין דִי אִיבֶּערִיגֶע מְדִינוֹת וָואס זֶענֶען גֶעוֶועזֶען אוּנְטֶער זַיין הֶערְשַׁאפְט. אַצַייט לַאנְג הָאט אִיהְם דִי פַאמִילְיֶע זֶעהְר טְרַיי גֶעדִיעֶנְט. זִי הָאט זִיךְ בֶּעמִיהְט מִיט אַללֶע קְרֶעפְטֶען — צוּ עֶרְפִילְלֶען אַללֶע זַיינֶע פֶערְלַאנְגֶען אוּנ הָאט שְׁטֶאנְדִיג גֶעהַאלְטֶען פַאר דִי אוֹיגֶען דֶעם קֶענִיגְלִיכֶען ווִילֶּען. מֶען קָאן פֶערְשְׁטֶעהְן אַז נָאךְ מֶעהְר ווִיא דֶער קֶענִיג מִיט זַיין גֶעלִיעבְּטֶער פַאמִילְיֶע אִיז דִיא פַאמִילְיֶע מִיטְן קֶענִיג צוּפְרִיעדֶען גֶעוֶועזֶען. עֶס אִיז אָבֶּער אוֹיפְגֶעשְׁטַאנֶען גָאר אַנַייעֶר דוֹר. דִי קִינְדֶער פוּן דֶער פַאמִילְיֶע. ווֶעלְכֶעס הָאבֶּען מִיט זֵייעֶר אֵייגֶענֶע אוֹיגֶען נִיט גֶעזֶעהְן דִי גוּטֶעס. וָואס דֶער קֶענִיג הָאט גֶעטָאהְן מִיט זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערֶען. הָאבֶּען בִּיסְלִיכְווַייז אָנְגֶעפַאנְגֶען צוּ זַיין אוּנְגֶעהָארְזַאמְס גֶעגֶען זֵייעֶר קֶענִיג. בִּיז זֵיי זֶענֶען עֶנְדְלִיךְ אַרוֹיס גֶעגֶען אִיהְם מִיט אַיין אָפֶפֶענֶעם בּוּנְד. דֶער קֶענִיג הָאט פְרִיהֶער גֶעשִׁיקְט זַיינֶע גְרֶאסְסְטֶע לַייט. זֵיי זָאלֶען פְּרוּבִּירֶען אַיינְשְׁטִילְלֶען דֶעם בּוּנְד מִיט גוּטֶען. אָבֶּער אַז זֵייעֶר מִיה אִיז גֶעוֶועזֶען אוּמְזִיסְט. הָאט עֶר אַרוֹיסגֶעשִׁיקְט גֶעגֶען דִיא בּוּנְטָאווְשְׁצִיקֶעס אֵיינִיגֶע פָאלְקֶען סָאלְדַאטֶען, ווֶעלְכֶע הָאבֶּען שְׁטִיעלל גֶעמַאכְט אָרְדֶענוּנג אִין דֶער מְדִינָה אוּנ דִיא בּוּנְטָאווְשְׁצִיקֶעס הָאבֶּען זֵייא גֶעבְּרַאכְט גֶעפַאנְגֶען אוּנ מֶען הָאט זֵיי פֶערְמִשְׁפָּט צוּם טוֹידְט וִוי מַאטֶעזְשְׁנִיקֶעס, נוּר דֶער וַוייל, בִּיז זֵיי וֶועלֶען גֶעהַרְגֶעט וֶוערֶדֶען, הָאט מֶען זֵייא אַרַיינְגֶעזֶעצְט אִין אַפֶעסְטוּנג, אֵיין מָאל אִיז גֶעקוּמֶען דֶער קָאמַאנְדַאנְט פוּן דֶער פֶעסְטוּנג, וואו דִיא גֶעפַאנְגֶענֶע זַיינֶען גֶעזֶעסֶען, צוּם קֶענִיג אוּנ הָאט אִיהם גֶעזָאגְט: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ אִיז דֶען וֶוענִיג פַאר דִיר וָואס דִיא לַייט זַיינֶען פֶערמִשְׁפָּט גֶעוָוארֶען צוּם טוֹידְט? וָואצוּ זָאללֶען זֵייא נָאךְ, אִין דֶער קוּרְצֶער צַייט, וָואס זֵיי הָאבֶּען צוּזִיצֶען אִין פֶעסְטוּנג לָאזֶען אָבְּקוּמֶען? בֶּעוַוייז זַיי דוּ גְרוֹיסֶער קֶענִיג, דַיין גְנַאדֶע דֶערְמַאהְן זִיךְ אָן זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערֶן, וֶועלְכֶע הָאבֶּען דִיר טְרַיי גֶעדִיענְט, אוּנ לָאז זַיי וֶוענִיגְסְטֶענְס גֶעבֶּען גוּט עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען. דִי וֶוערְטֶער הָאבֶּען גֶעמַאכְט אֵיין אַיינְדְרוּק אוֹיפֶען קֶענִיג אוּנ עֶר הָאט שְׁנֶעלל גֶעפַאסְט אֵיין עֶנְטְשְׁלוּס, דוּ בִּיסְט גֶערֶעכְט, הָאט עֶר גֶעאֶנְטְפֶערְט, אִיךְ הָאבּ שׁוֹין וֶועגֶען דֶעם גֶעטְרַאכְט, אָבֶּער נִיט גֶעגֶען אַללֶע גֶעפַאנְגֶענֶע וֶועלל אִיךְ צַייגֶען מַיין גְנַאדֶע אִין אֵיין מָאס, עֶס זַיינֶען דָא צְווִישֶׁען זֵיי ווִי דוּ ווַייסְט, צְוֵויי זָארְטֶען מֶענְשֶׁען: טְהֵיילְס זַיינֶען אֶמֶתֶע בּוּנְטָאווְשְׁצִיקֶעס, מוּטְוִוילְלִיגֶע ווִילְדֶע וָואס הָאבֶּען יֶעצְט אוֹיךְ קֵיין חַרָטָה נִיט אוֹיפְן גַאנְצֶען בּוּנְד זֵיי פֶערְדִיעֶנֶען קֵיין גְנַאדֶע נִיט, עֶס זַיינֶען דָא ווִיעדֶער גַאנְץ

אלי אך מפני חברת אנשים המורדים נתפתו גם הם אחריהם אבל עתה יתחרטו ע"ז מאד ובבית האסורים יתבררו ע"י דרישה וחקירה מי המה הישרים ומי המה הפושעים ובבוא זמן המשפט להמורדים ופושעים באמת הלא משפטם חרוץ ולאלה הנאמנים לי בלבם אגדיל חסדי כי כבר קבלו עונשם ואשיבם לארצם למובם לכבודם והם ישובו לאהבתי כי יזכרו חסדי עמהם שסלחתי לפשעיהם והוצאתים מאסוריהם ולע"ע יהיו כולם אסורים בבית הסהר ומאלה האנשים הישרים אמנע טובתי למען יתיסרו על פשעיהם ובצר להם יזכרו ימים הראשונים שחסו בצלי והשפעתי עליהם רובי טובתי ועתה בחטאיהם יושבים כלואים בבית האסורים בלחץ ובדוחק וחרדים מאימת מות ולאלה המורדים באמת אצוה שיתנו להם כפי אשר ישאלו לבבם כי די להם משפט המות ודבר המלך נעשה

ולכל האנשים ההוללים התחילו לשאת מנות לכל אחד כפי משאלות לבם ולאלה הישרים הנאנחים והנאנקים על מעשיהם לא ינתן רק כפי חק האסורים, ויהתלו בהם ההוללים מה יתן לכם עצבוניכם אשר תעצבו על אשר מרדתם בכבוד המלך הלא תראו כי בנו עוד חפץ המלך יותר מכם כי לכם לא ינתן רק לחם צר ומים לחץ ולנו יתנו כל משאלות לבנו. ויענו אותם האנשים הישרים הכזה ענג יקרא אם ינתן לכם בשר ויין ומחר אתם מעותדים למות ביסורים קשים אם באמת היה חפץ המלך בטובתכם היה מוציאכם מבית האסורים אלא שחפץ המלך כדי שתרדו אח"כ מרוב טובה לרוב יסורים ותהיה ההשפלה יותר עצום אבל אנו מרחם המלך עלינו כי הוא דרש וחקר ונודע לו מהשבותינו שאנו תמימים עמו ונקוה עוד שיוציאנו מבית האסורים וישיבנו לכבודנו וכל זמן

שאנו

גאַנץ ערענטליכע אָבער לייכטזיניגע מענשען וואָס האָבען זיך נור געלאָזט פערפיהרען פון יענע בונטאָווישציקעס, אָבער יעצט האָבען זייא שוין חרטה און ווילען אום קערין זיך צו מיין טריי־הייט, ווער עס געהערט צו יענער זאָרט און ווער צו די — דאָס וועט זיך דערגעהן אונטער דער צייט וואָס זיי וועלען זיטצען געפאַנגען. יענע די ערשטע וועלען געהאַרגעט ווערען און די וועל איך בעגנעדיגען איך וועל זיי לעבען לאָזען און צוריקבריינגען אין זייער לאַנד און מערער ווי דו פערלאַנגסט צו זייער פריהערדיגער גרויסקייט. דאַן וועלען זיי מיר אויך צוריק ווערען טריי און איבערגעבען ווי זייערע עלטערן, זעהענדיג דעם חסד וואָס איך טהו מיט זיי. דערוויילע זאָללען אַללע זיטצען אין פעסטונג די פערפיהרטע זאָללען זיטצען אויף ברויט מיט וואַסער, כדי זיי זאָללען זיך דערוויילע אַרומזעהען, וואָס פאַר א פעהלער זיי האָבען געטאהן און וועלען מיט איין אמת אַ חרטה האָבען אויף זייער לייכטזינען דערצו דאַרפען זיי דאָך האָבען אַ שטיקעל שטראָף, וועט דאָס זיין זייער שטראָף, וואָס זיי וועלען צו די קורצע צייט פון זייער זיטצען אַ ביסעל אָבקומען. דיא אמתע בונטאָווישציקעס אָבער, וואָס וועלען געהרגעט ווערען — זיי ביסט דו גערעכט זיי דאַרף מען דערוויילע געבען, וואָס זייער הארץ געלוסט — זיי זיינען דאָך פאָרט קינדער פון יענע טרייע און בראַווע מענשען, וועלכע זיינען מיר אַזוי טהייער געווען — און פאַר זייער פערברעכען

איז גענוג די טויטשטראָף, וואָס איז אויף זיי בעשטימט, דעם קעניגס ווילען איז נאַטירלאך אויסגעפיהרט געוואָרען. א טהייל געפאַנגענע האָבען געמוזט אָבקומען מיט ברוידט און וואַססער דעם אַנדער טהייל וויעדער האָט מען געגעבען וואָס זייער הארץ געלוסט. די בעסטע עסענס און ווייגען. דאַן האָבען די לעצטע זיך לוסטיג געמאַכט איבער די ערשטע. וואָס ניטצט אייך — האָבען זיי צו זיי געזאָגט — אייער חרטה און אייער אונטערגעבונג צום קעניג, ווען איהר זייד געבליבען ביי דיזעלבע ברוידט מיט וואַססער, וואהרענד אונז, וואָס מיר האָבען זיך ניט אונטערגעגעבען, בעקוממען די בעסטע עסענס און געטראַנקע? איהר שוטים! האָבען יענע געאנטפערט איהר זייט גרויסע נאַררין שוטים שוין ניט מען דאָס אייך אַללעס וואָס אייער הארץ גילוסט מחמת פריינדשאַפט דער קעניג ליבט אייך מערער פון אונז? עס איז דאָך בעוואוסט אַללעמען אַז איהר זייט די רעכטע בונטאָווישציקעס געוויעס האָט ער אונז ליבער פאַר אייך נור מיר וועלען מיט דעם אַליין אָבקוממען אונזער פערזעהען מיט דעם וואָס מיר ווערען געפיינגט דא אין פעסטונג און וועלען בעפרייט ווערען נאָך דעם און אפשר נאָך צוריק געקעהרט ווערען אין אונזער לאַנד, וואהרענד איהר זייד דאָך שוין פערפאַללענע און היינט אָדער מאָרגען וועט מען אייך אַראָבנעהמען די קאָפּ. אט לאָזט מען אייך די קורצע צייט, וואָס איהר האָט נאָך צולעבען. גע־

ניעססען

שאנו יושבים בבית הזה אין אנו חפצים בטובות כאלה. והנמשל מובן מאליו כי הקב"ה בחר באבותינו לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם להיות לו לעם נחלה ויוציאם בכחו הגדול ממצרים וילמד אותם תורתו הקדושה חקים ומשפטים צדיקים אשר הם מקדשים ומטהרים אותנו להיות קרובים אליו ואף דעיקר שכרן של המצות הוא לעוה"ב וכנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ותרגם אונקלוס ויחי בהן בחיי עלמא שכל השומר אותם זוכה להיות דבוק בה' בעולם הנצח שהוא עידון הגדול שלא נתגלה עינינו לשום נברא וכמו שאמר הכתוב עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו מ"מ רצה הקב"ה להטעים את ישראל גם בעוה"ז מעין עוה"ב שהכניסם לאה"ק והשפיע עליהם רובי טובותיו והשכין שכינתו בתוכם כדי שיהיו נכרים וגלויים לכל באי עולם שהם עם ה' אשר בחר לו לנחלה מכל העמים וכמו שאמר להם הקב"ה קודם מתן תורה והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וכן נאמר ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו וגו' ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו' אך לא ארכו הימים ומרוב טובה שהשפיע עליהם הש"י שכחו אותו ושבו מאחריו והפרו מצותיו וחקיו ושלח להם נביאיו הקדושים יום יום להוכיחם ולא שמעו אליהם כי נמצאו מורדים בה' שהדיחו אותם מעליהם עד שגרמו בחטאיהם ששלח עליהם הקב"ה מלכים עריצים ויחריבו אותם ויגרשום מארצם וישלפו עליהם חרב נוקמת לנקום מהם אך הקב"ה ברוב טובו וחסדו לא חפץ ח"ו

ניעסטען פון דעם לעבען צום לעצטען מאל. וויא עס איז פערמשפט צום טוידט. מיר כל זמן מיר זיטצען אין געפאנגען ווילען מיר זאגאר ניט זיין בעסער פון אללע געפאנגענע, מיר ווילען דא קיין פארגעניגען דא איז ניט קיין ארט פון פערגעניגען, אבער דיא האפפענונג אויף דער גוטער גליקליכער צייט, וואס יעצט אויף אונז ווידער קוממען — זי גיט אונז מוטה אונ קראפט אריבער צוטראגען די קליינע אונאנגענעהמ־ליכקייטען, וואס מיר האבען דא אין פעסטונג. זיא ערפיללט אויך אונזערע הערצער מיט פריידע, אבער וואס איז מיט אייך אזוי די שמחה? ווען איהר זאללט בידאכטען זיך דארפט איהר דוכצאך קיין קאפ ניט האבין אט באלד קומט דאך אייער סוף. דער נמשל פון דעם קאן מען לייכט פערשטעהן. גאטט האט אונזערע זיידעס אויסגעקליבען פאר זיין היילינגע פאלק, פאר דעם זכות פון אברהם יצחק ויעקב ער האט זיי בעפרייט פון דער קנעכטשאפט פון מצרים, האט זיי געגעבען א היילינגע תורה מיט אזעלכע ריכטיגע גע־זעטצען, וואס מאכען דעם מענשען גליקליך, אונ חאטש דער רעכטער שכר פאר דעם אבהיטען דיא תורה איז בעשטימט אויף יענער וועללט — די איבינגע וועלט — דארט וועט דער מענש זוכה זיין צוא זיין נאהינט צו גאטט ב"ה, וואס דאס איז דער האכסטער זארט פערגעניגען, וועלכע מיר שטערבליכע קאנען דאס מיט אונזער קורצען שׂכל ניט משיג זיין (בעגרייפען) פון דעסטוועגען האט זייא גאטט ב"ה אויף דער וועלט אויך געוואלט געבען פערזוכען דעם טעם פון עולם הבא, אונ האט זיי צו דעם צוועק אריינגעבראכט אין ארץ ישראל אונ געבענטשט מיט אלל'דאס גוטעס, אונ האט צווישען זייא געלאזט רוהען זיין שכינה (גאטטעס היילינקייט) כדי דיא גאנצע וועלט זאלל זעהען, אז זיי זיינען דאס פאלק פון וואס גאטט האט אויסגעוואלהט צווישען אללע פעלקער, והייתם לי סגולה — אונ איהר וועט מיר זיין א טהייערער שאטץ מעהר פון אללע פאלקער, דען מיר געהערט די גאנצע וועלט אונ איהר וועט מיר זיין א קאניגרייך פון גייסטליכע אונ א היילינגעס פאלק, ואמרו — אונ זיי (די פעלקער) וועללען זאגען: רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה — נור דיא גרויסע פאלק אידען איז ווירקליך קלוג אונ פערשטאנדיג, דען וואו געפינט זיך נאך א גרויסע פאלק, וואס גאטט זאלל איהם אזוי נאהענט זיין? וכו' וואו געפינט זיך נאך א גרויסע פאלק, וואס זאלל האבען אזעלכע גערעכטע געזעטצען? וכו', עס האט אבער ניט לאנג געדויערט אונ פון צופיעל גוטס האבען דיא אידען פערגעססען אן גאטט אונ האבען איהם אויפגעהערט צוא דיענען טריי, דאן האט זייא גאטט געשיקט זיינע נביאים, וועלכע האבען זייא מיט זייער פייערדיגע רייד אויפגעוויזען זייער גאנצע זינדיקייט, פערדארבענהייט, זייער אונדאנקבארקייט געגען גאטט, אבער מען האט זיי אויך ניט געפאלגט, דאן האט גאטט געמוזט אויף זיי אנשיקען ווילדע פעלקער, דורך וועלכע ער האט זיי שטראף בעשטראפט פאר זייערע זינד:

ווי

ח"ו לבלותם בין העמים וכמו שאמר הכתוב לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וגו' ורק אלו המורדים והפושעים ימקו בעונם אבל הישרים והתמימים המתחרטים על מעשיהם יתיסרו על חטאתיהם ובצר להם ישובו אל ה' בלב שלם וישוב לרחם עליהם וכמו שאמר הכתוב בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך וגו' ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך אכן לאלה הרשעים אשר גם בעת הגלות יוסיפו רשע על רשעתם נותן להם הקב"ה טובה בעוה"ז כי די להם משפט הנורא העתיד לבוא עליהם בסוף ועי"ז יתוסף שכר לצדיקים שהלכו בדרך ה' ולא למדו ממעשיהם אף שלהם ניתן כל ענג ושמחה בעוה"ז וגם הרבה מהם שיש להם איזה זכותים והקב"ה לא יקפח שכר כל בריה וכן אחז"ל [בספרי] אל אמונה שמאמן את דבריו ליתן לצדיקים לעוה"ב ואין עול שאף לרשעים משלם שכר מצות קלות שעושין בעוה"ז וכן אמר הכתוב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו וכפי מה שמפרש התרגום שם עי"ש ואנשים הנבונים יבינו זאת ואינם מתקנאים כלל בטובתן של רשעים כי יודעים שהם לרעתם ואדרבה שמחים הם ביסורים שבאים עליהם כי יודעים שסוף דבר יהיה זה לטובתם. אבל ימצאו אנשים המתמיהים ע"ז מדוע דרכם צלחה יותר מהולכי בדרך ה' באמת ותמים, והשיב ע"ז הנביא אל תתמהו ע"ז כי לא בחשבת הגלות שאנו יושבין בין העקרבים [כעין פרס ומאראקא] הוא מקום הגמול לטובה כי הלא אינו אלא כבית האסורין לכלא הפשע ולהתם החטאת אבל עוד יבוא זמן שיזרח השמש ויאר היום ותראו את ההבדל בין עבדים הנאמנים להמורדים והפושעים כשיבוא אחרית המשפט ויוציא כולם מבית האסורים שאלה

זי זיינען פערטריבען געווארען פון זייער לאנד אונ צושפריים געווארען איבער דער גאנצער וועלט, אבער פערטילגען זיי אין גאנצען האט גאטט ניט געוואלט, נור עס זאל זיך אבטהיילין דא אין גלות דיא גוטע פון די שלעכטע וואס עס ווייזט זיך אויס אין דער צייט די ריכטינקייט פון יעדענם הארץ, די פערברעכער, דיא אמתע בונטאווש־צקעס וויל ער טאקי זייא פאר ניכטען פאר זייערע זינד, אבער דיא ארינטליכערע, די וואס האבען זיך נור געלאזט פערפיהרען דורך זייער לייכטזינען, אונ אללע וואס האבען אין גלות חרטה אויף זייערע זינד אונ זייער טאטעס זינד אונ בעטין אונ זיינען זיך מתודה אויף די פארברעכונג זיי וויל נאר דער אייבערשטער בעשטראפען פאר זייערע זינד, אונ ווארטען ביז זיי וועללען זיך צוריקקעהרען צוא איהם מיטן גאנצען הארצען, דאן וועט ער זיך איבער זיי ערבארמען. בצר לך — אז דיר וועט ווערען ענג (שרעכט), אונ דו וועסט זיך צוריקקעהרען צוא דיין גאטט, וועט ער דיר צוריקברייגגען (אין דיין לאנד) אונ וועט זיך איבער דיר ערבארמען. אבער די רשעים וואס זיינען אין גלות אויך זינדיג, זיי גיט גאטט עולם הזה. דען פאר זיי איז גענוג די שרעקליכע שטראף, וואס וועט איבער זייא קוממען צום סוף, אונ צוליעב דעם וואס מען גיט זיי גוטעס וועללען דיא צדיקים, וואס האבען יענע ניט נאכגעטהאן האבען נאך מעהר שכר אויף יענער וועלט, א חוץ דעם ניט זייא גאטט אמאל אב שכר אויף דער וועלט פאר א זכות וואס זיי האבען, וויא עס שטעהט אין ספרי אויפ'ן פסוק „אל אמונה ואין עול"... אפילו דיא רשעים בעלויהנט ער (גאטט) אויך פאר דיא קליינע מצוות, וואס זייא טהוען אמאל אונ דאס איז אויך דיא כוונה פון דעם פסוק: ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו — אונ ער (גאטט) בעצאהלט זיינע פיינד (די רשעים גלייך (אויף דער וועללט) כדי צו פערניכטען איהם (צוא יענער וועלט) דיא פערשטאנדיגע מענשען פערשטעהען עס גאנץ גוט אונ זיינען גאר ניט מקנא דעם „גליק" פון דיא רשעים, ווייל זיי ווייסען אז דאס איז זייער אונגליק אונ פרייען זיך מיט דיא אייגענע צרות, ווייל דאס איז פאר זיי לטובה, עס געפינען זיך אזעלכע וואס וואונדערן זיך דאך, וואס דיא רשעים איז בעססער פון די צדיקים זיי ענטפערט דער נביא: דאס זאלל אייך גאר ניט וואונדערן, דער ארט פון בעלויהנונג איז נים אין פינסטערן גלות, וועלכער איז מעהר ניט ווי א טורמע, וואו מען זעצט אריין דיא פערברעכער אבצוקוממען פאר זייערע פערברעכען; אבער עס וועט קוממען א צייט ווען עס וועט ווערען טאג, אונ די טהויערן פון דער טורמע וועללען זיך פריי אויפאפפענען. דאס וועט זיין, בשעת דער פראצעס וועט געענדיגט ווערען דאן וועט מען שוין זעהן די אונטערשייד פון די פארברעכער, די וועללען, די אמתע פערברעכער די רשעים פערניכטעט ווערען אונ דיא צדיקים וועללען צוריק ווערען

שאלה היראים אותו והם עבדיו הנאמנים יקח אותם השי"ת לו וזהו שאמר הכתוב והיו לי אמר ה' צבאות ליום אשר אני עושה סגלה היינו כשיבוא הזמן שיתקיים הכתוב שעם ה' יהיו סגלה מכל העמים ממלכת כהנים וגוי קדוש וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו היינו דיוסיף לרחם עליהם שהם בניו וגם עבדו אותו באמת ובתמים ואז יראו הכל את ההבדל בין הצדיקים לרשעים וכמו שנאמר ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו הנה היום בא בוער כתנור היינו יום הדין הגדול לכל באי עולם והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אותם היום הבא וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא וגו' ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם והיינו מדה במדה שתחת שבזמן הגלות היו הרשעים מחרפין אותם ודורכין עליהם ברגליהם יהיו הם אח"כ אפר תחת כפות רגלי הצדיקים וכ"ז נמצא ברחז"ל [ב"מ פ"ג ע"ב] שנרמז זה בתהלים [ק"ב] תשת חשך ויהי לילה זה העוה"ז שדומה ללילה בו תרמוש כל חיתו יער אלו הרשעים שדומין לחיתו יער [שהם ירמשו ויהוללו בחשכת לילה] תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון תזרח השמש לצדיקים ויאספון רשעים לגיהנם ואל מעונותם ירבצון שאין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו יצא אדם לפעלו יצאו הצדיקים לקבל שכרן ולעבודתו עדי ערב במי שהשלים עבודתו עדי ערב ובאמת כל המתבונן בכל זה לא ישים אל לבבו כלל אם השעה דחוקה לו שטוב לו הרבה יותר מאיש העשיר אם הוא ובניו סרים מדרך התורה וישמח בחלקו שנתן לו הקב"ה דעת לעבוד את ה' שהיא האושר האמיתי והנצחי שלא רבים יחכמו להבין את זאת וכמו שאמר רהע"ה

וָועֶרֶען גָאטֶעס קִינֶדער ווִי אַמָאל, דָאס אִיז דִיא בַּוָּנָה פוּן דִי פְּסוּקִים וָואס מִיר הָאבֶּען פְרִיהֶער גֶעבְּרַאכְט וְהָיוּ לִי — אוּנ זַיי וֶועללֶען מִיר זַיין (דִיא צַדִיקִים) אִין יָענֶעם טָאג — וָואס אִיךְ מַאךְ, דָאס אִיז אִין סוֹף גָלוּת וָואס דַאן וֶועט זַיין דֶער יוֹם הַדִין אוֹיף דִיא גַאנְצֶע וָועלט פוּן אִידֶען אַ שַׁאטְץ ווִיא עֶר הָאט אַ מָאל צוּ גֶעזָאגְט: וִהְיִיתֶם לִי סְגוּלָה, אוּנ אִיךְ וֶועל זִיךְ (ווִידֶער) עֶרבַּארְמֶען אִיבֶּער זַיי ווִי אַ פָאטֶער אִיבֶּער זַיין טְרַייעֶם זוֹהן, דַאן וֶועט אִיהר ווִיעדֶער זֶעהֶען דֶעם אוּנטֶערְשַׁייד צְווִישֶׁען דֶעם צַדִיק אוּנ דֶעם רָשָׁע, צְווִישֶׁען דֶעם גָאטֶעסדִינֶער אוּנ דֶעם, וָואס הָאט אִיהם נִיט גֶעדִינְט, הִנֵה יוֹם בָּא — עֶס קוּמְט אַ טָאג (דֶער גְרוֹיסֶער אוּנ שְׁרֶעקְלִיכֶער יוֹם הַדִין) וָואס בְּרֶענְט ווִי אַיין אוֹיבֶען, אוּנ אַללֶע זִינְדִיגֶע אוּנ מוּטְהְווִילְלִיגֶע וֶועללֶען זַיין ווִי שְׁטְרוֹיה, אוּנ יֶענֶער אַנְקוּמֶענְדִיגֶער טָאג וֶועט זַיי פֶערְבְּרֶענֶען, אוּנ צוּא אַייךְ, דִיא וָואס הָאבֶען מוֹרָא פַאר מִיר, וֶועט שַׁיינֶען דִיא זוּן פוּן גֶערֶעכְטִיגְקֵייט אוּנ הֵיילוּנג וכו'. אוּנ אִיךְ וֶועל צוּרַייבֶּען דִי רְשָׁעִים אוּנ מַאכֶען זַיי צוּ אַשׁ אוּנטֶער אַייעֶרֶע פִיס, דָאס אִיז מִדָה בְּמִדָה: דֶער פַאר וָואס דִי רְשָׁעִים הָאבֶען אִין גָלוּת דִיא צַדִיקִים גֶעטְרָאטֶען מִיט דִי פִיס אוּנ גֶעמַאכְט מִיט בְּלָאטֶע צוּ גְלַייךְ, דֶער פַאר וֶועללֶען זַייא לִיעגֶען אוּנטֶער דִיא צַדִיקִים'ס פִיס דָאס אַלְץ גֶעפִינְט זִיךְ אִין דֶער גְמָרָא אוּנ אִיז מְרוּמָז (אָנְגֶעדַייטֶעט) אִין תְהִלִים, תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וַיְהִי לָיְלָה — דוּא מַאכְסְט פִינְסְטֶערְנִיס אוּנ עֶס וֶועהְרְט נַאכְט. עֶרְקְלֶערְט דִיא גְמָרָא, אַז דָאס מֵיינְט מֶען דִי וֶועלְט, וֶועלְכֶע אִיז גֶעגְלִיכֶען צוּ נַאכְט בּוֹ תִּרְמוֹשׂ כָּל חַיְתוֹ יָעַר אִין אִיהם קְרִיכֶען אַרוּם אַללֶע חַיוֹת פוּן וַואלְד) — דָאס זַיינֶען דִי רְשָׁעִים וָואס זַיינֶען גֶעגְלִיכֶען צוּ חַיוֹת, דָאס הֵייסְט: אִין דֶער נַאכְטפִינְסְטֶערְנִיס אִין גָלוּת, קְרִיעכֶען אוּנ אוּנ לוֹיפֶען דִי רְשָׁעִים אַרוּם אוּנ טְהוּען אַלְץ, וָואס דִיא הָאֶרֶץ גֶעלוּסְט זַיי תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ — ווִי דִיא זוּן וֶועט נוּר אַ שַׁיין טָאן נָאךְ דֶער עֶנְדֶע פוּן דֶער נַאכְט אוּנ עֶס וֶועט וֶוערֶען לֶעָתִיד לָבֹא יֵאָסֵפוּן — וֶועללֶען זַיי — דִי רְשָׁעִים — זִיךְ צוּנוֹיפקְלַייבֶּען — אִין גֵיהִנוֹם — וכו'. דַאן יֵצֵא אָדָם לְפָעֳלוֹ — וֶועלְלֶען דִי מֶענְשֶׁען — דִי צַדִיקִים — אַרוֹיסגֶעהֶען צוּ זַייעֶר לוֹין (אַזוֹי טַייטְשְׁט דָא דִי גְמָרָא דֶעם ווָארְט „לְפָעֳלוֹ" ווִי עֶס שְׁטֶעהְט אִין אַיין אַנְדֶער אָרְט „וּפָעֳלוֹ יִתֵּן לוֹ" זַיין לוֹין וֶועט עֶר אִיהם גֶעבֶּען) דָאס הֵייסְט: דִיא צַדִיקִים וֶועלֶען בֶּעקוּמֶען זַייעֶר שְׂכַר. וְלַעֲבוֹדָתוֹ עֲדֵי עָרֶב, עֶר וֶועט גֶיפִינֶען פָאלְקָאם זַיין שְׂכַר וָואס עֶר הָאט גֶידִינְט טְרַייא דֶעם אַייבֶּערְשְׁטֶין, בִּיז זַיין לֶעצְטֶען טָאג, דֶער מֶענְשׁ וָואס וֶועט דָאס אַלְץ גַאנְץ גוּט בֶּעטְרַאכְטֶען, וֶועט אִיהם גָאר נִיט קוּמֶען, וָואס עֶס גֶעהְט אִיהם נִיט גוּט, עֶר וֶועט פֶערְשְׁטֶעהְן אַז אִים אִיז אַ סַךְ בֶּעסֶער פוּן דֶעם גְבִיר, וָואס עֶר אוּנ זַיינֶע קִינְדֶער גֶעהֶען נִיט בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה, אוּנ וֶועט זִיךְ שֶׁאטְצֶען גְלִיקְלִיךְ, וָואס גָאט הָאט אִיהם גֶעגֶעבֶען פֶערְשְׁטַאנְד. צוּ דִיענֶען אִיהם, וואס

והעה"ה אברך את ה' אשר יעצני וגו':

ומה שאמר הכתוב בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו פירשו חז"ל במסכת חגיגה (דף ט' ע"ב) דעבדו ולא עבדו שניהם צדיקים גמורים הם אלא אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד והיינו שגילה לנו הנביא דמדת הקב"ה לא כמדת בו"ד דבו"ד כשזכו אצלו הרבה אנשים ומשלם שכרם אינו יכול לבחון כ"כ עד כמה גדול זכות כל אחד ואחד אלא נותן להם שכרם בשוה אבל הקב"ה כשמשלם שכר הצדיקים ישלם כפי פעלם במדה ובמשקל כל אחד כפי מה שהוא דאף בשני צדיקים גמורים ואחד שנה פרקו מאה פעמים שלמים והשני בפעם אחד יותר יתראה זאת לעיני הכל שזה עבד אלהים יותר מזה והוא כמו דאיתא בתנד"א שכל אחד ואחד נותן לו הקב"ה לעתיד לבא מאור פנים לפי התורה שיש בו **וזהו שאמר הכתוב** ושבתם וראיתם וגו' דהיינו ראיה ממש שמאור **פני** יתראה יתרון מדרגתו לעיני הכל והוא מכוון למאמר הנ"ל אל מעונתם ירבצון כל צדיק וצדיק נותנין לו מעון לפי כבודו. וזהו שאחז"ל בסוכה [מה] המני סרי אלפי דרי דקיימי קמיה דקוב"ה והיינו דיש מדרגות רבות בין עובדי השי"ת וכולם יושבין לפניו ליהנות מזיו שכינתו אבל לא הכל ישיגו השגה אחת מאור פני ה' אלא מי שהשתדל יותר להתדבק אל ה' בחייו יהיה גם שם משורות הראשונות הדבקים בה' ונהנים מזיו שכינתו בעידון היותר נפלא ומי שלא התאמץ כ"כ בעבודתו גם שם יהיה מדרגתו למטה מזה והכל לפי ערך התקרבו לה' וקיום מצותיו בעוה"ז. וזה מרומז בפסוק במשלי (קאפיטל אשת חיל) נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ והיינו דבעל של אשת חיל שהיא התורה כמו שאחז"ל יודע כבודו לכל כשישב בשערי גן עדן (שערים המצויינים בהלכה) עם זקני ארץ הם כל הצדיקים שקנו חכמה בעוה"ז ששם ישב כל אחד בשורה הראוי לו לפי כבודו באמת. והנה באמת לו התבוננו האנשים הנאנחים ונרחקים בעוה"ז את גודל שכר המזומן להם לחיי העוה"ב לא דאגו כלל

וואס דאס איז דאך דער אמת׳ער און עביגער גליק, חאטש ניט אללע פערשטעהען עס: אויף דעם פסוק (וואס מיר האבען דא ערשט געבראכט): וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם וכו׳, בֵּין עוֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ, זאגט די גמרא, אז דער עובד אלהים (דער גאטעסדיענער) און דער ניט עובד אלהים, זיינען ביידע אמת׳ע צדיקים, מעהר ניט עס איז ניט גלייך דער וואס לערנט זיין פרק משניות איבער הונדערט מאל צוא דעם וואס לערנט איהם איבער הונדערט מיט איין מאל, די כונה פון דעם מאמר איז גאטט בשעת ער גיט דעם צדיק שכר גיט ער ריכטיג נאך זיין פערדיענסט, ניט מעהר און ניט וועניגער, און ניט דוקא פון רשע ביז דעם צדיק וועט זיין איין אונטערשייד אפילו צווישען צוויי צדיקים ווען איינער האט געלערנט הונדערט איין מאל זיין פרק משניות, שטעהט ער שוין אין א העכערע מדרגה פון דעם אנדערן, וואס האט מעהר וויא הונדערט מאל ניט געלערנט (חאטש זייא זיינען ביידע צדיקים) און ער קריעגט שוין מעהר שכר און שטעהט אין א גרעסערע מדרגה, דערזעלבער געדאנקען אז יעדער איינציגער ווערט קריעגען אביזונדער ליכטיגקייט נאך זיין תורה וואס ער האט געלערנט, דאס הייסט פינקטליך נאך זיין התדבקות אן גאטט ב״ה אזוי וועט זיין פנים שיינען מערער אדער וויניגער אנדערע שטעהט וועללען שיינען ווי די זוהן אנדערע וויא די לבנה, געפינט זיך אויך אין תדב״א און אין אנדערע ערטער אין דער גמרא שטעהט אבצעהן טויזענד שורות פון צדיקים זיטצען פאר גאטט, שטעהט אין איין ארט דאס הייסט: עס זיינען דא זעהר פיעל מדרגות און צדקות, און יעדער צדיק זיטצט אין גן עדן נאך זיין מדרגה נאך, דער וואס האט זיך אויף דער וועלט מעהר מתדבק געוועזן אן גאטט ב״ה זיצט דארט נאהענטער צו איהם און האט מעהר הנאה פון דיא ליכטיגקייט פון דער שכינה, דער וואס וועניגער — ווייטער פון גאטט ב״ה און האט א קלענערע השגה פון דער ליכטיגקייט גאטטעס; און דאס איז די כונה פון דעם פסוק פון משלי, נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ, דער מאן וואס האט זיך ביהעפט אן דער תורה וועט בעוואוסט ווערען אין די קונפאניע צדיקים אין גן עדן וואס דארטין וועט יעדערער דער קאנט ווערען נאך זיין חכמה און צדקות, ווען די פרומע אידען, וואס האבען אויף דער וועלט זעהר שלעכט, וואללטען זיך אויסגערעכענט, וואס פאר א גרויסע שכר עס ערווארט זייא אויף יענער וועלט, וואללטען זייא גאר ניט געדאגט, וואלטען געוועזן גאנץ פרעהליך

אונ

בלל מענים ודחקם והיו ששים ושמחים לעשות רצון קונם באהבה וחיבה וכמו איש העני אשר זכה בסך כסף הגורל שהוגרל במדינה אחרת ויבוא איש אל ביתו ויראהו שמח וטוב לב וישאלהו שמחה זו מה היא הלא הנך עני ואביון ובניך ערומים ויחפים ובביתך אין לחם. ויוציא לו שטר זכותו בגורל ויאמר לו דע ידידי כי ראיתי במכתבי עתים שנומר שטרי זה זכה בסך כסף מרובה והנני עשיר גדול יותר מכל העשירים שבעיר אך לא אחפוץ אנכי לפרסם זה לע"ע בעיר כי ירא אנכי פן יקראני אסון אבל נכון אנכי לנסוע לשם ולקבל את הכסף בשלמות ואיני דואג עתה כלל מעניותי ודחקי, כי עוד מעט וירוח לי מאד. כן הוא בענין עבודת הש"י שידוע מה שאחז"ל שיפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז ולמה לא ישמח איש אשר עולמו רחוק לו כיון שהוא עובד ה' באמת ובכל מצוה ומצוה שעושה הלוא קונה לו עוה"ב שאין ערך לרוב טובתה וכפרט המצות שאדם עושה בשעת דחקו נחשבין הרבה יותר וכמו שאחז"ל באבות דר"נ דמצוה א' שבא לו קיומה ע"י צער הוא חשוב כמאה שלא בצער כי לפום צערא אגרא וכל ימי חיי הבלו הלוא יעוף כצל וישבע מפעלו הטוב בעולם הנצח ואשר שם לא ניכר שוע לפני דל אלא מי שיביא את שטר זכותו שזכה במצות הוא יקבל שכרו כפי פעלו וכמו שאחז"ל עתידה בת קול להיות מפוצצת בראשי ההרים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו. וגודל שכרן של ישראל המתחזקין לעבוד ה' באמת וסובלין מפני זה חרפות וגידופין מרשעים וגם מפריצי עמנו באמת אין לשער כלל

און גליקליך, און וואלטען געטאהן גאטטעס ווילען מיט גרויס ליעבע, און איבערגעבונג, פונקט וויא יענער ארם מאן וואס א בעקאנטער האט איהם איינמאל געטראפען גאנץ מונטער און פרעהליך, וואס איז דאס מיט דיר אזוי דיא שמחה? האט ער איהם געפרעגט, דו ביסט דאך אזא קבצן דיינע קינדערליך געהען ארום נאקעטע און בארפיסע און אין שטוב איז קיין ברעקעל ברויט ניטא, דער „ארם מאן" האט ארויסגענומען פון קעשענע א זאקסעשען צעטעל, און האט איהם געציינט דעם בעקאנטען, דער צעטעל — זאגט ער איהם — האט יעצט געוואונען דעם גרויסען געווינס, וויא איך האב היינט געלעזען אין ציישונג, דו זעהסט, אז איך בין ניט אומזיסט פרעהליך? אבער איך וויל נאך קיינעם ניט דערצעהלען קיין מעשות, כל זמן איך האב נאך ניט די געלד אין דער האנד, איך װעלל אלזא ניט לאנג לעבען אין אזא דחקות ערך איין מאנהייט צייט קאן דויערען ביז איך נעהם נור אב די געלד, דאן בין איך דער רייכסטער מענש אין דער שטאדט, אזוי איז מיט דעם דיענען דעם השם יתברך. „יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב — שטעהט אין פרק — עס איז בעססער איין ווייליע פערגעניגען אויף יענער וועלט, מכל חיי העולם הזה — פון דעם גאנצען לעבען אויף דער וועלט, היינט ווי זאלל זיך שוין דער געדריקטער מענש ניט פרייען, ווייבאלד אז ער דיענט גאטט ב"ה מיטן גאנצען הארצען און מיט יעדער מצוה פערדיענט ער אויך עולם הבא. בפרט מיט דער מצוה וואס ער מהוט אין דער שלעכטער צייט, א מצוה וואס דער מאהן איהר קוממט אן מיט צער, שטעהט אין דער גמרא, איז גלייך וויא הונדערט מצוות, וואס קוממען אן לייכט, לפום צערא אגרא — נאכן צער (וואס מען האט פון דער מצוה טהאנגרינ איהר) איז דער שכר פאר איהר, און וואס פאר א ווערט קאנגען האבען די ליידען, וואס מען טראגט אריבער אויף דעם עולם השקר, אין אונזער קורצען לעבען, אנטקעגען דיא גוטעס, דיא פערגניגונגען, וואס מיר וועללען האבען פאר אונזערע מצוות אין דעם עולם האמת, אין דעם עוויגען לעבען? דאס זאצעט פיל ווייניגער וויא דער מאנהייט וואס דער ארימאן רעכענט זאלל דויערען זיין געווינס אב נעממען, דארט זיינען אללע מענשען גלייך, עס איז קיין אונטערשיעד ניט צווישען דעם רייכען און דעם ארם מאן יעדען ווערט אויס געצאהלט נאך דעם צעטטעל. וואס ער וועט ברייננגען פון דער וועלט: וואס מעהר מצוות, װעט דער געווינס אלץ גראססער זיין, די גמרא זאגט: עתידה בת קול להיות מפוצצת בראשי ההרים — א בת קול וועט אויסרופען גאנץ הויך, אויף די שפיטץ בערג: יעדער וואס האט געארבייט פאר גאטט (וואס האט געטהון מצוות) זאלל קוממען נעהמען זיין לויהן, וויא גרויס עס וועט זיין דער שכר פון דיא יודען, וואס קוקען ניט אויף דיא זלזולים פון די רשעים און ניט אויף דיא פוסטע פערגעניגען רייכטהום פון דער וועלט און זייען זיך מתחזק שטארקען

בלל רוב שכרן בין לימות המשיח ובין לעוה"ב וכמשחז"ל בסנהדרין צ"ו גבי נבוכדנצר הרשע שזכה למלכותו ולכבודו הגדול הוא ובנו ובן בנו הכל מפני שרץ ג' פסיעות בשביל כבודו של הקב"ה כדאיתא שם המעשה דבשעה שחלה יחזקיהו ואיתפח בנס הראהו הקב"ה אות שידעו כל העולם מזה ונתארך היום בעשר שעות יותר ונתפרסם הדבר בכל העולם וכשהגיע הדבר לברודך בלאדן מלך בבל אמר איכא גברא כי האי ולא בעינא לשדורי ליה שלמא כתבו ליה שלמא למלכא חזקיהו שלמא לקרתא דירושלם ושלמא לאלהא רבא דבירושלם ונבוכדנצר היה אז סופר המלך ולא הוי התם בההיא שעתא כי אתא אמר היכי בתביהו קריתו ליה אלהא רבא וכתביתו ליה לבסוף אמר אלא הכי כתביתו שלמא לאלהא רבא ושלמא לחזקיהו מלכא דירושלם א"ל קריינא דאגרתא איהו להוי פרוונקא רץ אחר השליח לחזור המכתב ג' פסיעות ועבור הג' פסיעות האלו שרץ לכבוד השי"ת זכה לכל הכבוד הגדול שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה. ומזה אנו למדין כמה יתגדל לעתיד לבא שכרן של אבותינו שהיו „רצין תמיד לעשות רצון של הקב"ה" כדאיתא שם בגמרא וגם כל ישראל שסובלין תלאות אין מספר מפני כבוד ה' אין ערך ואין שעור לגדולתם עד שכל הגדולה של ימות המשיח אין די להם אלא צפון שגרם לעולם הבא וכמו שאמרו חז"ל כל הנביאים שראו ברוח קדשם גדולתן של ישראל לא ראו אלא גדולתן בעולם הזה לימות המשיח אבל לעולם

(שטאַרקען זיך צוא דיענען גאָטט ב"ה מיטן גאַנצען האַרצען — דאָס איז ניט צו משער זיין. אויף נבוכדנצר הרשע דער צעהלט די גמרא, אַז דעריבער האָט ער זוכה געוועזען צו זיין אַזאַ גרויסער אונ שטאַרקער קאָניג, ער אונ זיין זוהן אונ זיין ענינקעל, דער פאַר וואָס ער איז געלאָפען דריי טריטט צוליעב דעם כבוד פון גאָטט ב"ה, די מעשה איז אַזוי געוועזען: בשעת חזקיהו המלך איז קראַנק געוועזען אונ גאָטט ב"ה האָט איהם געזונד געמאַכט בדרך נס, האָט איהם גאָטט ב"ה געוואָלט בעוויזען אויף דעם אַזאַ צייכען, וואָס דיא גאַנצע וועלט זאָלל דאַרפען וויסען. וואָס האָט ער געטאָהן? ער האָט דעם טאָג געמאַכט מיט צעהן שעה לאַנגער. אַז ברודך בלאדן דער קאָניג פון בבל האָט געהערט פון וועמען וועגען עס האָט געטראָפען אַזאַ וואונדער, האָט ער געזאָגט: עס איז דאָ אויף דער וועלט אַזאַ מענש, אונ איך זאָלל איהם ניט שיקען קיין געריס? שרייבט איהם — האָט ער געהייסען זיינע שרים —: פריעדען דעם קאָניג חזקיהו, פריעדען דער שטאָדט ירושלים, פריעדען דעם גרויסען גאָטט וואָס אין ירושלים, נבוכדנצר איז דאַמאָלס געוועזען דער קאָניגליכער סעקרעטאַר, אָבער אין דעם אויגענבליק איז ער געוועזען אויסגעגאַנגען, אַז ער איז געקוממען, האָט ער געזאָגט: ווי האָט איהר דאָס געשריעבען? איהר רופט זייער גאָטט אַן גרויסער גאָטט, אונ זיין נאָמען דערמאָהנט איהר נאָר צום סוף אַזוי שרייבט: פריעדען צום גרויסען גאָטט, פריעדען צו חזקיהו דעם קאָניג פון ירושלים. האָט ער (דער קאָניג) איהם געזאָגט: דער לעזער פון דעם בריעף זאָלל אויך זיין דער שליח (קריינא דאגרתא להוי פרוונקא) (אַ געוויסער שפּריכוואָרט אין דער גמרא וואָס די כוונה פון איהם איז, אַז דער וואָס גיט די עצה, דאַרף איהר אַליין אויספיהרען) נבוכדנצר איז אַרויסגעלויפען אומקעהרען דעם שליח (כדי איבערצושרייבען דעם בריעף) אונ פאַרן זכות פון דיא דריי טריטט, וואָס ער איז געלויפען לכבוד גאָטט ב"ה האָט ער זוכה געוועזען צוא אַזאַ גרויסען כבוד, פון דעם זעהט מען ווי גרויס עס וועט שוין זיין דער שכר פון אונזערע אבות זיידעס, וואָס פלעגען שטאַנדיג לויפען טהון דעם רצון פון דעם רבונו של עולם מיט דיא גאַנצע קרעפטען, (אין פייער אונ אין וואַסער) פיהרט דאָרטען אויס די גמרא אונ דאָס זעלבע פאַרשטייט מען וויא גרויס וועט זיין דער שכר פון דיא גאַנצע יודען וואָס ליידען דחקות אָרימקייט צו ליעב דעם איבערשטענס כבוד וויל זיי ווילען די תורה היטען, אונ אויך פיעל אַנדערע צרות, אונ שאַנדע וואָס זיי מוזען צוליעב דער יודישקייט מעהר פיעל אויסשטעהען, סאַי פון פרעמדע, סאַי פון אייגענע. די גאַנצע גרויסקייט וואָס זיי וועללען דער לעבען אין משיח־צייט וועט זיין צו ווענינג, צו בעצאָהלען זיי מיט דעם פאַר גאָר זייערע מצוות — דעם רעכטען שכר וועללען זיי האָבען ערשט אויף דער אויבינע וועלט (לעולם הבא). וויא דיא גמרא זאָגט: אַללע נביאים — וועלכע האָבען געזעהן ברוח הקודש דיא יודישע גרויסקייט — האָבען נור נביאות געזאָגט וועגען די ימי המשיח, אויף דער וועלט, אָבער אויף יענער וועלט (

די

לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו:

חתימת הספר

הנה אחי אחרי כל דברי הספר הזה שהערכתי לחזק ידי הסתנדרים בארצות הרחוקות שלא יתרשלו שם מקיום מצות התורה מכל מקום הדרך האמיתי והיותר נכונה לכל מי שרוצה לזכות באמת לפני הקב"ה הוא שיתחזק שלא ישתקע במדינות ההם [אם לא באיש שהוא י"א ומחזק הדת לבני ישראל באיש כזה אין אנו מדברים] ואם כי מפני רוב דחקו הוצרך לנסוע שם עכ"פ כאשר יעזר לו ה' ישוב לביתו ויבטח בה' הנותן לחם לכל בשר שיפרנסו גם בביתו, ואל ישמע ליצרו שמפתהו שישב שם עד שיקבץ הון רב כי הוא מחליף עולם עומד בעולם עובר כי כל מה שיאריך ישיבתו שם עלול מאד להכשל בכמה עקרי הדת כיון שהרבה נכשלין שם בהם וכמו שכתב הרמב"ם בחבורו הלכות דעות פרק ששי וז"ל דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו לפיכך צריך האדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם ויתרחק וכו' הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע ואומר אשרי האיש וגו'. וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים וכו' עי"ש ובאמת כאשר יתבונן האדם יראה כי ענין העשר

שמסיהו

דִי אַייבִּיגֶע — עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ וכו' קֵיין אויג הָאט נָאךְ נִיט אָנְגֶעזֶעהֶען (דֶעם שָׂכָר) וָואס גָאטט וֶועט דָארְט גֶעבֶּען דִי וָואס הָאפֶּען צוּ אִיהם.

נָאךְ עֶטְלִיכֶע וֶוערְטֶער צוּם לֶעזֶער

נָאךְ אַלֶץ, וָואס מִיר הָאבֶּען אִין דֶעם סֵפֶר אַרוּמגֶערֶעדְט, צוּ מְחַזֵּק זַיין אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער, וָואס לָאזֶען זִיךְ אַוֶועק אִין דִיא וַוייטֶע לֶענְדֶער, זֵיי זָאללֶען זִיךְ נִיט אָבְּלָאזֶען אוּנ אָבְּהִיטֶען דִי מִצְוֹות הַתּוֹרָה, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען, דֶער מֶענְשׁ וָואס ווילל יוֹצֵא זַיין מִיט אַיין אֱמֶת פַאר גָאטט, דַארְף זֶעהֶען וִוי וַוייט מֶעגְלִיךְ, נִיט אַוֶועק לָאזֶען זִיךְ אַזוֹי וַוייט אוּנ בְּלַייבֶּען בֶּעססֶער אִין דֶער הֵיים (סַיידֶען דֶער גְרוֹיסֶער יְרֵא שָׁמַיִם וָואס קָאן דָארְטֶען פִיעל בַּייבְּרִינְגֶען צוּם חִזּוּק הַדַּעַת) בֶּעססֶער לֶעבֶּען אַיין אָרִימֶען לֶעבֶּען אַיין אִידִישֶׁען אַיידֶער קְרִיגִין רַייכְטְהוּם קֶעגִין דֶעם רָצוֹן פוּן גָאטט ב"ה, אוּנ וֶוען דֶער נויטה טְרַייבְּט פָארְט אִין אַמֶערִיקֶע אָדֶער אַפְרִיקָא, וָואס עֶר הָאט קֵיין בְּרֵירָה נִיט, זָאלל מֶען חַעטִינְכְסְטֶענְס זֶעהֶען וָואס פְרִיהֶער צוּרִיק קֶעהְרֶען זִיךְ אַהֵיים, ווִיא גָאטט ב"ה הֶעלְפְט נוּר אוּנ מֶען הָאט אוֹיפְגֶעקְלִיבֶּען אַ שְׁטִיקֶעל פֶערְמֶאגֶען, מֶען דַארְף הָאפֶּען צוּא גָאטט, וֶועלכֶער אִיז מְפַרְנֵס אַ גַאנְצֶע וֶועלְט, אַז עֶר וֶועט מִן הַסְּתָם נִיט פֶערלָאזֶען אוּנ וֶועט צוּשִׁיקֶען בְּרוֹיט, אוּנ נִיט הֶערֶען דֶעם יֵצֶר הָרַע וָואס רֶעדְט אַיין צוּ פֶערבְּלַייבֶּען דָארְט בִּיז מֶען וֶועט וֶוערֶען רַייךְ, קְרִיגֶען אַגְרוֹיסֶען קַאפִּיטַאל, דָאס וָואס לֶאנְגֶער מֶען הַאלְט זִיךְ דָארְטֶען אויף, קָאן מֶען אַלֶץ גִיכֶער עוֹבֵר זַיין אַ סַךְ גְרוֹיסֶע עֲבֵירוֹת אֲפִילוּ וֶוען עֶר הִיט זִיךְ, אוּנ אִין זַיין גִישֶׁעפְט, אִיז נִיט דָא קֵיין עֲבֵירוֹת אָבֶּער קוּקֶענְדִיג אוֹיפ'ן צְוֵוייטֶען וִוי עֶר מְהוּט זֵיי, וֶוערְט נַאכְלֶאסִיקֵייט בַּא זִיךְ אִין פִיל זַאכֶען מִיט דֶער צַייט. דֶער רמב"ם שְׁרַייבְּט אִין זַיין יָד הַחֲזָקָה עֶם לִיעגְט אִין אַ מֶענְשֶׁענְס נַאטוּר אָנְצוּנֶעהמֶען דִיא דֵעוֹת אוּנ דִי מִנְהָגִים פוּן זַיינֶע חֲבֵרִים, אוּנ פִיהרֶען זִיךְ וִוי זַיינֶע לַאנְדְסלַייט פִיהרֶען זִיךְ, דֶערִיבֶּער דַארְף יֶעדֶער הָאבֶּען אוּמְגַאנְג נוּר מִיט צַדִּיקִים אוּנ חֲכָמִים כְּדֵי עֶר זָאלל זִיךְ הָאבֶּען פוּן וֶועמֶען אָבְּצוּלֶערְנֶען וכו'. אוּנ אַזוֹי הָאט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ גֶעזָאגְט הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים יֶחְכָּם, — דֶער וָואס גֶעהט אַרוּם מִיט חֲכָמִים וֶוערְט קְלוּג, אוּנ דֶער וָואס קָאמְפַּאנִירְט זִיךְ מִיט נַארְרֶען (רְשָׁעִים) וֶועט צֶערבְּרֶעכֶען וֶוערֶען (גְלַייךְ מִיט זֵיי). אוּנ אַז מֶען לֶעבְּט אִין אַ לַאנְד, וָואס אִיהרֶע מִנְהָגִים זַיינֶען שְׁלֶעכְטֶע, אוּנ אִיהרֶע אַיינְוואוֹהנֶער גֶעהֶען נִיט בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר, דַארְף מֶען אַרוֹיס פוּן דָארְט אוּנ אַוֶועק אִין אַזַא אָרְט, וואוּ דִי מֶענְשֶׁען זַיינֶען פְרוּמַם אוּנ גוּט וכו'. אִין דֶער אֶמֶת, אַז מֶען זָאלל גוּט בֶּעטְרַאכְטֶען זֶעהט מֶען, אַז נִיט דִיא רַייכְקֵייט

מאכט

שמסיתו יצרו לרדוף אחריו אינו מהצלחות הגדולות לבאי עולם כי יש הרבה אנשים מבע"ב אשר אינם בעלי עושר שמשיגים טובה ונחת רוח בעולמם הרבה יותר מעשירים ועיקר הצלחת העשירות הוא כמו שאמר הכתוב ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה והיינו אם קנין נכסיו הוא מברכת ה' מעשרת אותו וגם נותנת לו נחת רוח בעשרו שלא יקבל עצב עמדה אבל העשירות שאינו מברכת ה' [כגון שבא לו ע"י שעבר על רצונו] נותנין לו ביחד עם עשרו גם עצב שבל מה שיגדל עשרו יתוסף גם העצבון עמו כגון מחלות ר"ל או צער מבנים או שבאין עליו גיים ולסטים ובוזין אותו וכמה תלאות העולם עד שאינו מקבל שום נחת רוח מעשרו. ומי שהוא איש נבון באמת צריך לבקש מה' שלא ינסהו בנסיון העושר אף כשהוא במדינתנו וכמו שאמר שלמה ריש ועשר אל תתן לי פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה' [וזה אמר אפילו בזמנו שהיתה דת ישראל תקיפת בעולם ולא היה יכול האיש בפרהסיא לעבור על רצונו ית' ח"ו וגם היה נתפרסם עי"ז לבזיון ולכלמה בעולם ורק בלבו היה ח"ו מכחש בהשגחה ומה נאמר בזמנינו שאנו רואין בעינינו שיזיק זה מאד להרבה בני אדם ואם לא אליו עכ"פ לבניו בודאי יזיק] וכ"ש שלא יתמהמה בשביל עושר במדינה שהרבה מאנשיה פרוצים בדת שעלול מאד לאבד נפשו ח"ו ע"י עיכוב שם וכ"ש לנפשות בניו אם יביאם שם בודאי סכנה גמורה היא דלפי הידוע כמעט אין במציאות לחנך שם בנים בדרך התורה כפי חוב איש יהודי. ובאמת יפלא הדבר מאד איך יפעל זאת האדם בנפשו להשחית בידים נחלתו שהנחיל לו ה' הם בניו היקרים החביבים לו כנפשו להכניסם למקום סכנה כזו ולאבד בידים אחרית.

מאכט דעם מענשען גליקליך, עס זיינען דא א סך מיטעללע מענשען, וואס זיינען פיעל גליקליכער פון די גראסטע גבירים, דיא מעשה איז ווי עס שטעהט אין פסוק: ברכת ה' היא תעשיר — ווען מען בעקוממט דעם פערמעגען דורך די ברכה פון גאטט, מיט ארענטש־ליכקייט, אונ יושר ערשט דאנן הייסט מען מיט איין אמת רייך, ולא יוסיף עצב עמה — דאנן האט מען ניט קיין זארג אונ קיממער דורך דעם פערמעגען, אבער דער פערמאגען, וואס מען קלייבט אויף ניט דורך די ברכה פון גאטט ב"ה, נור דורך גנבה אונ גזלה אדער דורך אנדערע עבירות ווי חלול שבת אונ דאס גלייכען, ברייגנט דעם מענשען א סך דאגה אונ צער אונ ער האט קיין נחת ניט אין זיין לעבען: ער איז ניט זיכער פון קראנקהייטען, פון צער פון קינדער אונ אנדערע צרות וואס קוממט פאר אויף דער וועלט, דער גאנץ פערשטאנדיגער מענש דארף בעטין גאט ב"ה עד זאל אים גאר ניט ברייגנען צום נסיון צוא זיין רייך, ווען ער איז אפילו אין אונזער געגענט, אזוי האט שלמה המלך אויך גיבעטען, „ריש וועושר” ארימקייט אונ רייכקייט — „אל תתן לי” זאלסט דו מיר ניט געבען טאמער וועל איך צו זאטט זיין (מיט געלד) אונ וועל גאר ניט גלייבין אין גאט ב"ה. אונ ווען האט דאס שלמה גיזאגט אין יענער צייט וואס דער ערגסטער מענש האט ניט גיקענט (צוא ליב פערשידענע סבות וועלכע מיר האבין שוין פריער אויס גערעכינט) צו לאזין ווערין בפרהסיא, ווארום אין יענע צייטין וואלט ער ווערין גישטראפט פון ב"ד [און חוץ דעם וואלט ער דאן גיוויס האבין גרוים שאנדע נאר דיא הארץ קען מען דאך ניט פאר היטין דריבער זאגט שלמה המלך ע"ה „פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ד'” דאס הייסט טאמער ח"ו אין הארצין וועל איך לייקענען אין גאטס השגחה דורך דיא געלט. וואס זאלין מיר שוין היינטיגע צייטין זאגין? מיר דוכט אז היינט וואלט שלמה ניט זאגין פן אשבע וגו' (טאמער) עס איז כמעט קרוב לודאי אז דורך דיא פולע געלט ווערט מען איבער גיפירט בפרט קינדער ווערין גיוויס צוא קאלעצעט דורך רייכקייט] וועער רעט נאך בלייבען צו ליעב רייכקייט אין אזא ארט וואס געפינען זיך זעהר פיעל אויסגעלאססענע צווישין אידין אונ וואו עס איז כמעט ניט מעגליך צו געבין די קינדער א יודישע ערציהונג — דאס מאר מען געוויס ניט, עס איז כמעט אונגלויביג, אז א יוד וואס דיא קינדער זיינען ביי איהם גע־וואהנליך די אויג אין קאפ זאל ביי זיך פועלין ברייגנען זיינע קינדער אין אזא לאנד וואס איז זייער וואהרשיינליך אז זיי זאלין פאר געסין אן דער גאנצער יודישקייט אונ ווערין אמתע עובדי גילולים (געצין דינער) וויא קאן דאס איוד ביי זיך פועל'ן זיין אזא אכזר געגען אייגענע פלייש אונ בלוט? א חוץ וואס מען זינדיגט מיט דעם אנטקעגען דיא אייגענע קינדער טוט מען זיך אויך ארעה דורך אזעלכע קינדער

וואס

אחרית נחמתו ותקותו בכל ימי חייו שישאר לו שם ושארית בארץ שיזכה על ידם לעוה"ב [ומי שאינו יכול לשוב לביתו מפני איזה טעם ומוכרח להביא את אשתו ועולליו אליו מ"מ לא ייעץ לבניו הגדולים שאינם סמוכין על שלחנו שיבואו גם המה לשם כי כשהם בנים גדולים שיוכלו לזון את עצמו מבלעדו בודאי טוב ונכון שישארו שם במדינתו וילכו שם בדרך ה']. והנה באמת כל איש ישר בתחלת בואו למדינות ההם יסתער לבבו בקרבו לראות פרצת הדת שנתפרץ שם אצל הרבה אנשים ומקלל יומו שגרם לו לראות זאת בעיניו וכל תקותו שיעזרו ה' לברוח משם וכ"ש עבור בניו מוסכם אצלו שחלילה וחלילה לו להביא בניו לשם שישתקעו בין העובדי כוכבים ח"ו ואך בהמשך הימים ישתנה אצלו מהשבתו לגמרי שלא די במה שהוא בעצמו אינו יוצא משם אלא יביא אצלו גם בניו ומי גרם להם זה האם מצות התורה נשחתו מערכם הלא היא עומדת לעולם ולעולמי עולמים בלי שום שינוי וגרעון ח"ו ורק מדרגת אלו האנשים נגרע במשך הזמן שנפשם נתרגלה במנהגי המדינה ונפחתה מערכה. ונשכיל זה בדרך דמיון בת מלך שנשבית ונשאת לכפרי [וכמו שהמשילו חז"ל ענין נפשו של אדם על הפסוק גם הנפש לא תמלא משל לעירוני שנשא בת מלך] שהיתה רגילה מעולם לשכון בהיכלי מלך הדרים מרווחים ומפוארים וללבוש בגדי הדר ולאכול מאכלים טובים ובריאים ובבואה בבית הכפרי בית מלא עשן צר ודחוק תחרד נפשה לצעוד על פתח ביתו וכ"ש ללבוש לבוש הכפרי או לאכול מאכליו הגסים אשר יזיק הרבה למבנה גוה שהיא בת מלך ותבחר לנפשה מות מחיים כאלה להתגאל בפתו ולישב בביתו ולהתכסות בכסותו אך ברבות הימים תתרגל בכל אלה ותשכח עשרה וכבודה ותשכון בטח בבית הכפרי ותלבש כסותו ותאכל מאכליו ונדמית

וָואס דֶערְצִיהֶן זִיךְ אִין שְׁלֶעכְטֶע קַאנְטִין קֶען מֶען שְׁוֶועהְרְלִיךְ זוֹכֶה זַיין צוּ עוֹלָם הַבָּא וָואס דָאס אִיז דָאךְ דֶער גַאנְצֶער הָאפֶענוּנְג אוּנ טְרַייסְט בַּיי אִיטְלִיכֶען אִידִין אַז עֶר וֶועט אַמָאל אַזְכוּת הָאבִּין פוּן זַיין קִינְד, דֶער וָואס קֶען אַהֵיים נִיט קוּמֶען צוּ לֵיעבּ עֶפֶּעס אַסִיבָּה אוּנ מוּז צוּ זִיךְ נֶעמֶען זַיין וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער דַארְף וֶוענִיגְסְטֶענְס זַיין עֶלְטֶערֶע קִינְדֶער זֶעלְבְּסְשְׁטֶענְדִיגֶע קִינְדֶער נִיט אַרָאפּ בְּרַיינְגֶען וָוארוּם וִויא בַּאלְד אַז זַיי קֶענֶען זִיךְ אַלֵיין פֶערְדִינֶען זַייעֶר שְׁטִיקִיל בְּרוֹיט אִיז דָאךְ גֶעוִויס גְלַייכֶער אַז זַיי זָאלִין בְּלַייבִּין אִין דֶער הַיים אִין אַיין מְדִינָה וָואס דֶער גַאנְצֶער כְּלַל גֵייט אִין גָאטְס וֶועג — אָט וִויא מִיר זֶעהֶן אַלֶע דִיא מַעֲשֶׂה יֶעדֶער אָרִינְטְלִיכֶער מֶענְשׁ קוּמֶענְדִיג אִין אַמֶערִיקֶע אַפְרִיקֶע וֶוערְט צוּא קָאכְט וֶועהֶענְדִיג דָארְטִין דִיא אוֹיסְגֶעלַאסֶענְהֵייט אוּנ דִיא אָפּ גִילָאזִינְקֵייט פוּן אוּנְזֶער הַיילִיגֶע תּוֹרָה בַּיי כַּמָה מֶענְשִׁין פַארְשִׁילְט זִיךְ דֶער מֶענְשׁ דֶעם לֶעבִּין זַיינֶעם וָואס עֶר מוּז דָאס צוּ זֶעהֶן מִיט זַיינֶע אוֹיגִין, אוּנ זַיין גַאנְצֶער טְרַייסְט אִיז אַז גָאטְט וֶועט אִיהם הֶעלְפֶען אַרוֹיסְהַאפֶּען זִיךְ פוּן דָארְטֶען וָואס פְרִיהֶער, דִיא קִינְדֶער הָאט עֶר גִיוִויס נִיט בְּדַעַה צוּ נֶעמֶען צוּ זִיךְ זַיי זָאלִין דָארְטִין וֶוערִין וִויא עכו"ם, גָאר מִיט דֶער צַייט עֶנְדֶערְט עֶר זִיךְ אוּם אִין גַאנְצִין גִים גִיתוּג וָואס עֶר אַנְטְלוֹיפְט נִיט פוּן דָארְטִין אַלֵיין נֶעמְט עֶר נָאךְ דִיא קִינְדֶער צוּ זִיךְ, וִויא אַזוֹי אִיז דָאס מִיט דֶעם מֶענְשֶׁען גִיוָוארִין אַזַא פֶערֶענְדֶערוּנְג? עֶס אִיז נָאר דֶער הֶרְגֵל (גִיוואוינְהֵייט) שׁוּלְדִיג אִין דֶעם. וִויא מִיר הָאבִּין אִין פָארִיגִין קַאפִּיטִיל עֶרְקְלֶערְט מִיר וֶועלִין דָאס אִיצְט נָאךְ בֶּעסֶער עֶרְקְלֶערִין דוּרְךְ אַ מָשָׁל, אַ פְּרִינְצֶעסִין אִיז אַמָאל אִין אַ מִלְחָמָה צַייט גֶעפַאנְגֶען גִיוָוארִין אוּנ פַארְקוֹיפְט גֶעוָוארִין פַאר אַ שְׁקְלַאפִין אוּנ פַאר אַ פְרוֹיא צוּ אַפְּרָאסְטִין פוֹיעֶר, זַייעֶר בִּיטֶער אִיז אִיר גִיוֶועזֶן דִיא עֶרְסְטֶע צַייט אַיידֶער זִי הָאט זִיךְ צוּ גֶעוָואהְנְט צוּם נַייעֶם לֶעבִּין, זִי אִיז אִין דֶער הֵיים גֶעוָואהְנְט גִיוֶועזֶן צוּם גְרֶעסְטֶען קָאמְפָארְט, זִיא הָאט בֶּעוָואהְנְט אַ שֶׁעהְנֶעם דְוָוארֶעץ, זִי אִיז גִינַאנְגֶען גֶעקְלֵיידֶעט אִין אַטְלֶעס אוּנ זַייד הָאט גִיגֶעסִין דִי בֶּעסְטֶע עֶסֶענְס אוּנ גֶעטְרוּנְקֶען דִיא טַאיֶיערְסְטֶע גֶעטְרַאנְק, מִיט אַמָאל דַארְף זִי גָאר זִיצֶען אִין אַיין קְלֵיינֶעם פוֹיעֶר הַייזִיל, טְרָאגִין אוֹיף זִיךְ פְּרָאסְטֶען לֵייוְונְד, אוּנ עֶסִין גְרָאבֶּען בְּרוֹיט אוּנ הַאנְדְלֶען מִיט אַלֶע פוֹיעֶרִים, עֶס הָאט זִיךְ אִיהר אוּיס גֶעדַאכְט אַז זִיא וֶועט אַזַא בִּיטֶערִין לֶעבִּין נִיט אוֹיס הַאלְטִין, עֶס אִיז אָבֶּער אַוֶועק אַיין יָאהר אַ צְוֵוייטֶער דִיא פְּרִינְצֶעסִין הָאט אָן גִיהוֹיבִּין צוּא פַאר גֶעסֶען אִיהר אַטָאלִיגִין לֶעבֶּען אוּנ זִיךְ בִּיסְלִיכוַויים צוּ גֶעוָואהְנְט צוּ אִיהר טְרוֹיעֶרִיגֶע לַאגֶע. בִּיז זִי הָאט גָאר אוֹיפְגִיהֶערְט צוּ פִיהְלֶען אִיר גַאנְצֶע נִידֶערִיקֵייט. אוּנ אִיר עֶלֶענְד אוּנ זִיא אִיז גִיוָוארִין צוּ פְרִיעדְען מִיט אִיר וָואהְנוּנְג,

מִיט

זנדמית בכל מעשיה והליכותיה כשאר בנות הכפרים וכאלו היתה עירונית מלידתה. כך הוא בענין הנפש של האדם שאנו רואין כשעושה אדם מצוה או למד תורה באה לנפשו שמחה וחדוה ולהיפך כשעושת עבירה אף דבשעת מעשה מתגבר עליו יצרו אבל אח"כ בא לו עצבון מזה וכמו שאחז"ל רשעים מלאים חרטות והוא מפני ששרש נפש עם ה' היא בשמי שמים בהיכלי מלך שבל העידון והשמחה שם היא בחכמת התורה ומאורות הגדולים הנמצאים בכל מצוה ומצוה וגם נגלה שם הקלקולים הגדולים שנעשה בכל עבירה ועבירה שעובר האדם ועד כמה יזיק לנפשו בזה בעבירה זו נעשה בעל מום בידיו או ברגליו או סומא בעיניו [בגון שקלקל בעיניו אינו יכול להביט לע"ל באור השכינה] וכיו"ב בשאר אברי הנפש כידוע ולכן בכל מצוה ומצוה שאדם עושה מקבל הנפש בשרשה העליון שמחה ותענוג וממילא שמחה גם הנפש פה שהיא חלק וענף ממנה אף שהיא לא ידעה דבר ולהיפך בעבירה בא לשרש נשמתו עצבון גדול שמכרת שם למעלה את הרעה הגדולה שנרם לה ע"ז וממילא גם פה הנפש מתעצבת ע"ז ולכן בבוא האדם למדינות שהם פרוצים בדת ועוברין על מצות התורה בפרהסיא כמו גילוח זקן וכיו"ב תרתת ותפחד וכמו אם יראה איש אנשים אכזרים שחותכין אבריו של אדם לעיניו וכ"ש כשתראה נפשו עון כריתות כמו חילול שבת ויוה"כ שעל ידם נכרת הנפש לגמרי ממקור החיים תתבהל מאד וכמו אלו היה רואה אדם כת רוצחין שרוצחין נפשות לעיניו שהיה פחדו נורא מאד אבל ברבות הימים מעט מעט תתרגל נפשו לראות זאת ומרוב ההרגל העשה כמעשיהם ותאבד הרגש קדושתה מלפנים ותשכח לגמרי עד כמה מזיקים לה אלו הדברים עד שפועל בנפשו להביא גם בניו אליו [וכ"ז נכלל במה שאחז"ל כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר] אבל הבחירה נתונה לכל וכל איש הירא והחרד לדבר ה' יתחזק בה' שיהיה בעזרו וישוב למדינתו ויחנך בניו להתורה וי"ש ואז אשרי לו בעוה"ב וגם בעוה"ז לא יעזוב ה' את חסידיו שומרי בריתו ופקודיו:

מִיט אִיר קְלֵיידוּנְג מִיט אִיהֶרֶע עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען אוּנ גַאנְצֶען גֶעוֶועהלִין שַׁאפְּט גְלַייךְ וִויא זִיא וָואלְט גָאר גִיבָּארִין וֶוערִין אִין דֶעם הויז, אַזוֹי אִיז אויךְ אַז אַ מֶענְשׁ לֶערִינְט תּוֹרָה אָדֶער עֶר טוּהט אַ מִצְוָה זֶעהן מִיר אַז עֶר אִיז פְרַיילִיךְ. פֶערְקֶעהרְט, אַז עֶר טְהוּט אַיין עֲבֵירָה, אִיז לְאַחַר הַמַעֲשֶׂה וֶוערְט עֶר טְרויעֶרִיג, דִי סְבָרָא אִיז, וַוייל דֶעם מֶענְשֶׁענְס נְשָׁמָה שְׁטַאמְט פוּן הִימֶעל, וָואס דֶער אַיינְצִיגֶער פֶערְגְנִיגֶען אוּנ דִי אַיינְצִיגֶע פְרַייד הָאט מֶען דָארְטִין נוּר דוּרְךְ דֶער חָכְמַת הַתּוֹרָה אוּנ דוּרְךְ דֶעם גְלִיק פוּן דִיא הַיילִיגֶע מִצְוֹת דֶערִיבֶּער אַז מֶען טְהוּט אַ מִצְוָה עֶרפְרַייט זִיךְ דֶער מִיט דִי נְשָׁמָה זֶעהר שְׁטַארְק אוּנ פוּן אַיין עֲבֵירָה וֶוערְט זִיא טְרויעֶרִיג וַוייל דִיא נְשָׁמָה פִילְט דֶעם שְׁמוּץ דֶעם אוּמְגְלִיק וָואס זִיא בִּיקוּמְט דוּרְךְ דֶעם אַז דֶער מֶענְשׁ קוּמְט לְמָשָׁל אִין דִיא וַוייטֶע קַאנְטִין אוּנ עֶר זֶעט אָפֶענְטְלִיךְ וִויא מִיא אִיז עוֹבֵר דִיא גְרָאסֶע עֲבֵירוֹת וֶוערְט דִיא נְשָׁמָה אַ פַארְצִיטֶערְטֶע גְלַייךְ וִויא אַיינֶער זֶעט וִויא מִיא שְׁנַיידְט דֶעם צְווַייטִין אָפּ אֵיבָרִים פוּן קֶערְפֶּער וָוארוּם דִיא מִצְוֹת זַיינֶען דָאךְ אויךְ אַנְטְקֶעגִין דֶעם מֶענְטְשִׁינְס אֵיבְרִים וִויא מִיר הָאבִּין פְרִיעֶר דָאס שׁוין אַרוּם גִירֶעט בַּאֲרִיכוּת בִּפְרַט אַז מֶען זֶעהט אַז מִיא אִיז עוֹבֵר אוֹף עֲבֵירוֹת וָואס עֶס קוּמְט פַאר זַיי כָּרֵת וִויא חִילוּל שַׁבָּת אָדֶער דָאס גְלַייכִין אִיהר שְׁרֶעק אִיז דַאן גְלַייךְ מִיט דֶעם שְׁרֶעק פוּן דֶעם מֶענְשִׁין וָואס זֶעט פַאר זִיךְ וִויא מֶען הַרְגֶת מֶענְטְשִׁין צוּם טוֹידְט וָוארוּם כָּרֵת אִיז דָאךְ דֶער טוֹידְט פַאר דִיא נְשָׁמָה, נוּר בִּיסְלִיכְוַויס גֶעוֶואהנְט זִיךְ דֶער צוּ צוּ אוּנ הֶערְט גָאר אוֹף צוּ פִיהלֶען אוּנ צוּא בַּייגְרַייפִין דִי גַאנְצֶע שֶׁאדְלִיכְקַייט פוּן אַזֶעלְכֶע גְרויסֶע עֲבֵירוֹת עֶס וֶוערְט שׁוין רֶעכְט אַלַיין טָאהן אַיין גְרויסֶע עֲבֵרָה אוּנ מֶען פוֹעֶלְט בַּאיי זִיךְ בְּרֵיינְגֶען דִיא קִינְדֶער אויךְ נִיט קוּקֶענְדִיג אוֹיף זַייעֶר צוּקוּנְפְט [הֶעָתִיד] וָואס זַיי וֶועלִין דֶער וַוייטֶערְט וֶוערִין פוּן אִידִישְׁקַייט אִין גַאנְצִין וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט, וִויא דֶער מֶענְטְשׁ טוּט אַיין עֲבֵרָה אַיין מָאל אוּנ אַ צְווַייטִין מָאל, קוּמְט עֶס בַּאיי אִים שׁוין אוּיס גַאנְץ עֶרְלויבְּט צוּא טָאן, אָבֶּער דֶער מֶענְטְשׁ הָאט דִיא בְּחִירָה צוּ פִיהרֶען זִיךְ וִויא עֶר וִויל דַארְף יֶעדֶער יְרֵא שָׁמַיִם זֶעהן וָואס פְרִיעֶר צוּרִיקֶעהרִין זִיךְ אַהַיים אוּנ עֶרְצִיהֶען דִיא קִינְדֶער אִידִישְׁלַאךְ. דַאהן וֶועט אִיהם וָואהל זַיין אוֹף דֶער וֶועלְט אוּנ אוֹף יֶענֶער וֶועלְט.

חתימת הספר *)

ואגב נדבר מעט אודות המכשול הגדול שנתפשט בעולם כעת בעו"ה והוא איסור עון ריבית שנעשה בעו"ה כהיתר גמור שמלוים על שט"ח (הועקסלען) על פ"צ בלי שום היתר עיסקא וידוע שיש ע"ז כמה לאוין מפורשין בתורה וכמו שאחז"ל (ב"מ ע"ה) שהמלוה עובר על את כספך לא תתן לו בנשך ומשום אל תקח מאתו נשך ותרבית ומשום לא תהיה לו כנושה ומשום ולא תשימון עליו נשך ומשום ולפני עור לא תתן מכשול [שמכשיל ללוה עי"ז שגם הוא אסור ללות ברבית] והוא רשע גמור עי"ז ופסול לעדות ולשבועה ומה נענה ליום הדין כשישאלוהו האיך עברת בשאט נפש על דברי הש"י אלהי השמים ואלהי הארץ אשר יצרך ובראך וזנך ופרנסך בכל ימי חייך אותך וכל אנשי ביתך וכמה פעמים הציל אותך ברוב חסדו מחליים רעים ומכמה מצוקות הזמן ולא הביט על מיעוט עבודתך לו הכזה גמול על מפעליו הטובים אשר היטיב עמך וכמו שאמר הכתוב הלה' תגמלו את עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך. וכבר אחז"ל במדרש תהלים כל המחליט עצמו לעבירה [היינו שמפקיר עצמו לעשותה כמה פעמים בשאט נפש] אין לו מחילה עולמית ור"ל אף בעת שיגמרו רחמי הש"י על העולם לחפש זכות על עוברי עבירה מ"מ זהו רק במי שעבר במקרה על דברי השם אבל לא במי שביזה את דברו לעשותם כהפקר גמור. ואיתא בתנא דבי אליהו כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה כותב בתורה אל ארך אפים א"ל תינח לצדיקים לרשעים למה א"ל חייך שתצטרך לכך והנה בעת שהיה מעשה מרגלים התחיל משה לבקש ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לומר אל ארך אפים [ור"ל שתשא פנים אף לרשעים להאריך אפך עליהם] וכתיב ויאמר אדני סלחתי כדבריך והיינו שהשיב לו סלחתי אבל כדבריך הוא מכאן אמרו כל המכיר בר"ת ועובר עליהן ה"ז רשע גמור עכ"ר שם והנה בענין איסורי רבית אפילו תינוקות הקודין בחומש יודעין ומכירין שיש ע"ז איסור מפורש בתורה והאיך מלאו לבו לעבור בשאט נפש על דברי הש"י ולהקרא רשע גמור לנצח. והנה ענין כזה לבד שהוא עובר על כמה לאוין מורה שאין לו אמונה בהשגחת הש"י והוא חושב שכל מה שאדם חוטף בהיתר ושלא בהיתר ישאר ת"י שאלו היה מאמין שהש"י משגיח בעולם ושהוא מפרנס לברואיו וכמו דכתיב כי ה' אלהיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל ונאמר נותן לחם לכל בשר ובלעדי רצונו אין אדם יכול להתעשר לא היה מכניס עצמו לזה דצריך האדם להאמין שלא יפלא מה' שום עצה להעשירו אף אם לא יעסוק בעסק הזה ולהיפך כשיעסוק בעסק ריוח כזה אשר הוא מתנגד לרצון הש"י

*) העתקתי כ"ז מספרי אהבת חסד מפני גודל העון שנתהוה ביכינו תיתר גמור בעו"ה.

נָבֿ װעלין מיר אַבּיסעל רייִדען מכּח דעם גרױסען מכשול װאָס עס איז געװאָרען אױף דער װעלט מכּח דעם איסור פון ריבית (פּריצענט) װאָס עס איז געװאָרען הפקר בּאַיי אַפילע מענטשען זײַ לאַייען געלט אױף אַהױלען װעקסיל אָן אַ שטר עיסקא און עס איז ידוע אַז אױף פּ"צ איז פאַרהאַנען כּמה לאוין בתורה און װי עס שטייט מפורש אין דער גמרא אַז דער מלוה איז עובר אױף דעם פּסוק את כּספּך לא תתן לו בנשך און אױף דעם פּסוק אל תקח מאתו נשך ותרבית (דער טייטש איז דיין געלט טאָרסטו אים ניט געבין אױף פּריצענט און אויב דוא האָסט עובר געװען את דוא האָסט געגעבין עכ"פ זאָלסטו בּאַיי איהם ניט נעמען דיא פּ"צ) גם איז ער עובר אױף דעם פּסוק לא תהיה לו כּנושה לא תשימון עליו נשך לפני עור לא תתן מכשול און ער װערט דורך דעם ח"ו אָן גירופין צײַן רשע גמור און ער איז פּסול לעדות ולשבועה און װאָס װעט ער ענטפערין צום יום הדין אַז מיא װעט איהם פרעגין װי האָסטו עובר געװען אױף דיא רייד פון גאָט װאָס ער האָט דיר בעשאַפען און ער שפּייזט דיר זינד דוא לעבּסט דיר מיט דיין גאַנצע הויז געזינד און וויפיל מאָהל האָט ער דיר מציל געװען פון מחלות און פון כּמה צרות דאָס גיסטו אים אָפּ פאַר זיינע טובות װאָס ער האָט מיט דיר מיטב געװען וויא דער פּסוק שרייבט הלה' תגמלו זאת וגו' גם חוץ װאָס ער איז עובר אױף כּמה לאוין ווייזט ער פאַר אַלעמען אַז ער איז ניט מאמין אין דעם אייבּערשטינס השגחה און ער קלערט זיך אַז װאָס ער װעט אַריין חאַפּין װעט בּלייבּין בּאַיי אים װאָרום אַז ער װאָלט גלייבּין אַז גאָט גיט אַכטונג אױף דער װעלט און ער איז מפרנס זיינע בּרואים כּמו דכתיב כּי ה' אלהיך הוא הנותן לך כּח לעשות חיל (גאָט דיין גאָט גיט דיר דער קראַפט צו פאַר דינען) ונאמר נותן לחם לכל בּשר (גאָט שפּייזט אַלע זיינע בּאַשעפעניש) און אַן זיין רצון קען אַ מענטש ניט רייך װערין ער װאָלט דאָס גלייבּען װאָלט ער זיך ניט אַריין בּריינגען אין אַזוי איין האַרבּען איסור װאָרום אַ מענטש דאַרף גלייבּען אַז גאָט ב"ה זאָל װעלען אַמענטשען מאַכען רייך קען ער אים מאַכען רייך אַפּילו אַז ער װעט ניט האַנדלען

מיט

השי"ת אף שהוא מרויח בעת הזה צריך לידע בבירור שסוף דבר הוא שלא ישאר הממון ת"י וכדכתיב עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו דהיינו שיפסק חייו באמצע וכתיב עוד ואץ להעשיר אך למחסור ואיתא במדרש דהאי קרא קאי על המלוים ברבית. אלא האמת שבעת שהוא מפקיר עצמו לעבירה זו לעשותה כמה וכמה פעמים מטמטמת העבירה זו את לבו מאד עד שניסח לגמרי אמונת השי"ת מלבו אמונה בהשגחה אמונה בתורה וכמו שאחז"ל (ב"מ ע"א) בא וראה סמיות עיניהם של מלוי ברבית אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו עד לחייו והם מביאין עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה כפר באלהי ישראל [ורע עלי המעשה מאד מה שנוהגין איזה סוחרים כשלוקח אחד מאתם סחורה בהקפה ונ"ח איזה רו"כ להסחורה שלקח ונשתהא שילוח המעות הוא כותב עליו בחשבונו עוד איזה כסף עבור המתנת המעות והוא איסור גמור אף שהלוקח מתרצה לזה אחרי שנגמר אצלם מקח העסק מתחלה בסך בך וכך החוב שנשאר עליו אח"כ הוא רק חוב בעלמא ואסור ליקח שום כסף יתר עבור המתנה] וענין זה נוגע גם לתחית המתים כמו שאחז"ל על יחזקאל הנביא בשעה שהחיה המתים ראה שכולם עמדו על רגליהם ואחד נשאר מושכב בעפר ותמה ע"ז והשיב לו השי"ת האיש ההוא בנשך נתן והרבית לקח חיה לא יחיה והוא מרה במדה דהלא כתיב בתורה כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך והוא לא רצה להחיות אותו ונגזר עליו מדה במדה שגם הוא לא יחיה וכמה יגיע לאדם קלון וכלימה לנצח וגודל הצער כשכולם יעמדו וינערו מעפרם ויזכו לחיי עד ברוב עונג ושמחה והוא ישאר לעין כל מושכב ומוטמן בעפר לנצח תחת מעט הנאת איסור רבית שקיבלה נפשו הבהמית בעוה"ז וע"ז אמר התנא באבות הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. ודע עוד דאף על הלוה אף שעונש תחית המתים שלא יחיה לא נזכר על הלוה אבל מ"מ יש גם עליו איסור לאו גמור שלא יתן נשך להמלוה וגם הוא בשם רשע יקרא ופסול לעדות עבור זה כמו שאחז"ל [בסנהדרין כ"ה] לוה ברבית פסול לעדות. והנה באמת אף אם לא היה לנו שום עצה ליקח ריוח עבור הלואת המעות ג"כ היה צריך האדם לשמור את דברי התורה האמור בענין זה כדי לקיים רצון השי"ת היוצר ובורא הכל ולהמלט נפשו מאבדון עולם וכנ"ל ובפרט בזמנינו שתקנו לנו הגדולים את ההיתר עיסקא *) בודאי חיוב גדול יש על המלוה סעותיו בריוח להזהר לעשות שטר עיסקא כדין ולא להתעצל בדבר ובזה ימלט נפשו מני שחת ואחד המלוה ואחד הלוה יזהרו בזה:

*) אבל גם ההיתר עסקא לא יעשו כ"א כפי חוקי הממשלה ולא יותר.

מיט דעם טרויפען עסק אונ קריק אַז ער וועט יע האַנדלען מיט דעם עסק וואָס דאָס איז אַנטקעגין דעם אייבערשטי'ם רצון דאַרף ער וויסען בּרור אַז דער כוף וועט זיין אַז זיינע געלט וועט ניט דינען בּאַיי אים קיין פולע צייט וויא אין פסוק שטייט עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו (איז דער טייטש אָדער דיא געלט חאַפּט אים אַוועק אין מיטען לעבין אָדער ער דיא געלט) נאָר דער אמת איז בשעת דער מענטש טוט דיא עבירה כמה פעמים פאַר שטאָפּט דער יצה"ר אים דיא האַרץ אונ פאַר געסט צו האָבען אמונה אין גאָט ב"ה אמונה אין זיין תורה ווי דיא הייליגע גמרא זאָגט זע וויא דער יצה"ר פאַר בלענט דעם מענטשין די אויגען צו איינער וואָלט אים רופין ח"ו רשע וואָלט ער זיך אָן אים נוקם גיוועזן אונ דאָ ברייננט ער אַליין אַפּאָפּיער אונ החכמה צאַליין אונטער אויף זיך אַז ער לייקענט אָן גאָט ב"ה (דאָס מיינט מען דער פּאַפּיער וואָס אין אים שטייט אַז ער האָט אים גילייען געלט אויף פּריצענט) גם איז דאָס נוגע צוא תחית המתים וויא די חכמים האָבין אונז דער ציילט בשעת יחזקאל הנביא האָט מחיה גיוועזן אַפּילע מתים וויא גאָט האָט אים גיהייסין האָט ער גיזעהן אַז דער גאַנצער בית עולם מתים זיינען אויף גישטאַנען פון דיא קברים אונ איינער איז גיבליבען ליגען אין קבר האָט ער זיך גיוואונדערט האָט אים גאָט ב"ה גיענטפערט ער האָט גינומען פּריצענט אָן אשום היתר דערפאַר קומט אים דער עונש גם דער לוה האָט אויך אַ גרויסע עבירה וואָס ער גיט פּריצענט ער איז אויך עובר אויף אַלאו פון דער תורה אונ ער איז דער פאַר פסול לעדות ולשבועה ע"כ למע"ה ולמע"ה זאָל מען זיין זהיר אַז מיא אַנטלייט דעם אַנדערין געלט זאָל מען בּאַיי אים נעמען אַשטר עיסקא דורך דעם וועלין ניצל ווערין דער מלוה אונ דער לוה פון איסור רבית.

פרק א' בו יבואר גודל החיוב לשמור את התורה אף בעת שהוא מתנודד בקצה הארץ מגוי אל גוי, ובזכות זה תבוא הגאולה, גם יבוארו בו הסבות המביאות לרפיון התורה בעת ההיא ואיך להשמר מהם:

פרק ב' בו יבואר כי רק בקיום מצות התורה נקרא יהודי:

פרק ג' בו יבואר שמי שמתחזק לשמור את התורה בעת כזו מתעלה מדרגתו מאד:

פרק ד' בו יבואר שיזהר מאד שלא יחסר לו מצות התדירות:

פרק ה' בו יבואר גודל מעלת התפלה וחיובה:

פרק ו' בו יבוארו מענין מצות ק"ש:

פרק ז' בו יבואר גודל מצות תפלין וציצית:

פרק ח' בו יבואר איזו דינים מלוקטים השייכים לענין תפלה:

פרק ט' בו יבואר דין נט"י ובהמ"ז:

פרק י' בו יבואר כי התרשלות לימוד התורה גורמת להריסת כל הדת:

פרק י"א בו יבואר גודל החיוב ללמוד התורה וגודל שכרה:

פרק י"ב בו יבואר גודל החיוב לקבוע עתים לתורה:

פרק י"ג בו יבואר שהתורה מצלת לאדם מן היסורים ומכל פגעים רעים בעוה"ז ובהיפך גודל עונשו ח"ו:

פרק י"ד בו יבואר שמצוה יותר ללמוד בחבורה:

פרק ט"ו בו יבואר גודל חיוב על האדם ללמד לבנו תורה:

פרק ט"ז עוד מענין זה:

פרק י"ז בו יבואר ענין הסתת היצר בזה וביטולו:

פרק י"ח בו יבואר מצות התיסדות בתי ת"ת והתמכות מו"צ לישראל:

פרק י"ט בו יבואר דין אם מותרת לעבור על איזה דבר מן התורה:

פרק כ' בו יבואר גודל גנות העריות וגודל עונשו:

פרק כ"א עוד מענין זה:

פרק כ"ב בו יבואר כמה צריך האדם להתגבר תמיד על יצרו שלא ליתן לו שום פתח, ולברוח מחברת אנשי רשע, גם יבואר בו שבוראי הקב"ה יסייעהו להאדם ולא יתייאש האדם את עצמו:

פרק כ"ג בו יבואר גודל שכר האדם שזוכר עצמו מזה העון בכמה וכמה ענינים בזה ובבא:

פרק כ"ד בו יבואר דיני איסור ע"ז התיסור יחוד [illegible] שמצוי להכשל בו בעו"ה:

פרק כ"ה בו יבוארו חיוב הנשואין בחופה וקידושין כאיש הישראלי:

פרק כ"ו בו יבואר דין מלבושי שעטנז, גם יבוארו בו דיני הקפת פאת הראש והזקן:

פרק כ"ז בו יבואר ענין מאכלות האסורות:

פרק כ"ח בו יבואר גודל העונש של מאכלות האסורות:

פרק כ"ט בו יבואר גודל השכר של השומר עצמו ממאכלות האסורות:

פרק ל' בו יבוארו איזו ענינים מאיסורי חלב ודם וגיד הנשה:

פרק ל"א בו יבוארו איזו דינים הנחוצים למעשה:

פרק ל"ב בו יבואר כיצד מולחין הראש והרגלים ואיברים פנימים:

פרק ל"ג בו יבוארו עוד כמה דינים אהדדי מענין מאכלות אסורות ושאר איסורים:

פרק ל"ד בו יבואר ענין התשובה:

פרק ל"ה בו יבוארו עוד דברים שצריך בעל תשובה ליזהר בהן:

פרק ל"ו בו יבואר גודל חיוב שמירת שבת:

פרק ל"ז בו יבוארו דיני הכנת השבת בע"ש וכמה צריך להקדים בזה וגם דיני קידוש:

פרק ל"ח בו יבואר גודל חיוב לימוד התורה ביום השבת:

פרק ל"ט בו יבואר שיתבונן האדם תמיד שלא יבוא להילול שבת ע"י מעשיו וגורם העון הזה לירד מנכסיו וגודל זכות האנשים המזהירים על השבת:

פרק מ' בו יבוארו דיני איסור המץ ודיני אפיית המצה:

פרק מ"א בו יבואר כמה ענינים עקרים מהלכות נדה:

פרק מ"ב בו יבואר שאל יתרחק האדם לדור במקום שאין ישראל מצויין שם:

פרק מ"ג בו יבואר קצת מקדושת תורתנו, ותרמית האנשים הפושעים החוטאים ומחטיאין את הרבים בדבריהם הנפתלים:

פרק מ"ד עוד מענין זה:

פרק מ"ה בו יבואר השובת הנביא על מענה המותיי:

קונטרס
תפארת אדם

הנה אף שבספרנו נדחי ישראל פכ"ו כבר בארנו דיני הקפת פאת הראש והזקן עי"ש אמנם מפני שבקונטרס הזה יבואר באריכות גודל הזהירות שצריך לאיש הישראלי להיות בזה וגודל השכר שיהיה לע"ל עבור זה ולהיפך גודל העונש ח"ו ע"כ חזרנו והעתקנו איזה קצת דינים שיש בענין זה וגם באיזה דברים שאנשים נכשלים כדי שיהיה הקונטרס שלם.

א אסור להעביר שער הזקן ולא אסרה התורה אלא בתער שנאמר ולא תשחית את פאת זקנך דבר שהוא משחית וזהו תער והמעבירו בתער עובר בחמשה לאוין שיש בו ה' פאות אבל במספרים אפילו כעין תער דהיינו סמוך לבשרו לא אסרה התורה ומ"מ נוהרין כשמסתפרין במספרים שיעשה הגילוח בהחלק העליון מן המספרים ולא בתחתון שאם יעשה בתחתון לבד הוי כתער, וכ"ז מצד הדין אבל באמת נכון ליזהר אפילו במספרים כי כתבו המקובלים שבזה עוקר צנורות הקדושה מלמעלה ובפרט במדינותינו שהעולם נהגו *) ליזהר בזה בודאי אין להתיר והוא ככל דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור שא"א רשאי להתיר בפניהם וביותר כהיום שנהגו הרבה מפריצי עמנו לפרוץ לאוין אלו לגמרי דהיינו בהשחתת התער מצוה רבה לכלל ישראל להתחזק בזה ושלא להקטין הזקן אפילו במספרים דהיינו להראות לפני הכל שהמצות שצותה התורה להצטיין בהם האיש יהודי חביב אצלנו ואין אנו מתביישין בהם ח"ו. [וכעין זה איתא בברכות י"א משל למה הדבר דומה לאחד שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהיה כנגד המשחיתים ופירש בתוספות רבינו יהודה (שנדפס מחדש) שהכונה שזה שאלו מפני מה הוא מגודל כ"כ וזה השיבו מפני שנמלא משחיתים אותו לגמרי ועוברים על לא תשחית וגו' לפיכך הראיתי בהיפוך]:

ב פאות הזקן הם חמשה ורבו בהם הדעות לפיכך ירא שמים יצא את כולם ולא יעביר תער על זקנו

*) ומה שנהגו אבותינו ואבות אבותינו במדינותינו להחמיר בזה מפני שראו שאם ננהוג כולנו להעביר הזקן במספרים ואין שיעור לדבר שזה יקטינו מעט וזה הרבה עד שלא ישאר לו כ"א שרשי השער מצוי מאד שבהמשך הזמן יבואו הרבה אנשים לידי גילוח ע"כ הנהיגו שלא להניף ברזל על הזקן כלל וגם אפשר שחששו לדברי המקובלים שהחמירו בזה.

הגם אין אונזער סֵפֶר נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל פרק כ"ו האָבּין מיר שוין לַאנג אַרום גירעט די דינים פון אַ באָרד מיט פּיאות נאָר ווייל אין דעם קונטרס וועט אַרום גישמועסט ווערין דאס גרויסקייט פון דעם ענין וויא גרויס דער שכר איז דער וואס איז ניט עובר אויף דעם איסור אונ פאר קערט וויא גרויס דער עונש איז דער וואס איז עובר על כן האָבּין מיר שוין איבּער גיחזרט די דינים אויך אונ אַפילע צאָבּין וואס די וועלט הערט נכשל כדי עס זאל זיין אַגאַנצע זאך:

א מען טאר ניט אַראָפּ נעמען די באָרד אונ די תורה האט מער ניט גיאַסערט נאָר מיט אַ גאָל מעסער אָבּער מיט אַ שערעלע אַפילו נוט אָפּ שערען לעבּין לייב האָט די תורה ניט גיאַסערט. אונ דער וואס נעמט אַראָפּ מיט אַגאָל מעסער איז ער עובר אויף פינף לאוין פון דער תורה. נאָר אַפילו מיט אַ שעריל טאר מען ניט מיט דעם אונטערסטין צייט אַליין וואָרים דאס איז גלייך וויא אַ גאָל מעסער בּרוקא מיט דעם אייבּערסטין צייט פון שעריל. אונ דאס איז אַלץ מצד הדין אָבּער בּאֱמֶת דאַרף זיך אַ יוד היטין אַפילו מיט אַשערעלע ניט אָן צוא רירען די באָרד וואָרין די מקובלים שרייבּין אַז דער מיט רייסט ער אויס אויבּין די צנורות פון קדושה. אונ בּפרט אין אונזערע מדינות וואס דער כלל יודין היט זיך אין דעם איז ע"פ דין אויך ניט אַזוי רעכט אונ בּיזהר היינטיגע צייט אַז די קלי הדעת (היינו די וואס האָבּין אין האַרצין קיין פונק אידישקייט ניט) האָבּין אָנגעהויבּין אויף צוא בּרעכין די לאוין אין גאנצין זייא גאָלין מיט אַ גאָל מעסער אונ בּאַיי זיי איז גאָר דער לאו הפקר איז אַ מצוה רבה בּאַיי דעם כלל אידען צוא ווייזין אַז בּאַיי זיי איז חביב דעם אייבּערסטינס פאר זאג אונ רירען ניט אָן די באָרד אַפילו מיט אַשערעלע:

ב אַרום די באָרד איז אַרום גירעט אין דין נייער אפולע

וקנו כלל ואפילו על שפה העליונה או תחת הגרון:

ג ועל פאות הראש יש ג"כ לאו בתורה והוא מה שכתוב לא תקיפו פאת ראשכם וי"א דפאות הראש אסור מן התורה אפילו במספרים כעין תער דהיינו סמוך לבשרו. ושיעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם וכל רוחב מקום, זה לא תגע בו יד מצד שהוא בכלל פאות הראש ומשם ולמטה מתחלת פאת הזקן. ובעו"ה מצוי שמעבירין את הפאות [וביותר ע"י המאשינקע שהוציא היצה"ר מחדש] עד סמוך לבשרן ממש ואין משיירין כלל ויש בזה חשש דאורייתא ובנ"ל והיה להם לשייר עכ"פ קצת מן הקצת וביותר מזה יש מהבחורים שבעת שהספר מסמר ראשו הוא מגלח לו השער שאצל אזנו לצד הפנים והוא מחמת שמוטעין שחושבין שפאת הראש נקרא רק מה שאנו קורין פאה ולא כן הוא כאשר כתבנו והוא לאו גמור דאורייתא לד"ה וגם זה הלאו הוא אפילו על הניקף וע"כ אפילו אם המספר הוא עכו"ם יש לישראל להזהירו שלא יגע בו כלל במקום ההוא, ונם במרחץ מותר להפסיק את המספר שלא יגלח במקום ההוא אם יהיו דבריו נשמעין לו וכמבואר בא"ח סימן פ"ד דכרי לאפרושי מאיסורא סותר אפילו במרחץ ע"ש:

ד אחד המקיף פאת הראש ואחד הניקף ואחד המשחית פאת הזקן או הנשחת חייבין אלא שהניקף כיון שאינו עושה מעשה אינו לוקה אא"כ ממה ראשו או זקנו אליו להקיפו אבל איסורא איכא אע"פ שאינו מסייע כלל לפיכך אסור להיות ניקף ונשחת אפילו ע"י עו"ג ואפילו אינו מסייע כלל כגון שאינו מטה את עצמו אלא כלל. ופשוט דאם הוא מקיף פאת ראשו או משחית פאת זקנו ע"י ישראל עובר עוד על לאו דלפני עור לא תתן מכשול שעל ידו עובר המגלחו בלאוין דאורייתא ובנ"ל. ומותר ישראל להקיף את פאת ראש העו"ג ולהשחית את פאת זקנו כיון שאינו מוזהר העו"ג בזה כלל:

ה והנה יש אנשים שמפתה אותם היצר לגלח הזקן במקום הלחיים ולהשאיר השער למטה במקום הסנטר ונקרא זה המקום שבולת הזקן וחושבין בנפשם שבזה יצאו ידי שמים אבל באמת טעות הוא שגם באופן זה שמגלח הלחיים משני הצדדים לא נגרע מן החשבון

אַפילוּ איז דֶער וָואס איז אַיְרֵא שָׁמַיִם בַּארְף זִיךְ הִיטִּין נִיט אָן רִירִין מִיט אַ נָאגְל מְעסֶער אֲפִילוּ דִיא וָואנְסֶעם אָדֶער אוּנְטֶערִין הַאלְז וָוארוּם אַנְדֶערֶע זַיינֶען מַתִּירִים אוּנ זָאגִין אַז דִיא בָּארְד צִיט זִיךְ אִין אַיינְגָעם אוּנְטֶערִין הַאלְז אוֹיךְ:

ג אוֹיף דִיא פֵּאוֹת פוּן דֶעם קָאפּ אִיז אוֹיךְ דָא אַ לַאו מִן הַתּוֹרָה. אַז מֶען טָאר זֵיי נִיט אַרָאפּ נֶעמֶען אִין גַאנְצִין. פֵּאָה פוּן קָאפּ הַייסְט בִּיז אוּנְטֶערִין אוֹיעֶר. דֶעם אָרְט וואוּ עֶס הַייבְּט זִיךְ אָן דֶער אוּנְטֶערְשְׁטֶער בַּאק. הַיינְטִיגֶע צַייטִין אִיז בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים אַיינְגֶעפִירְט גֶעוָוארֶן בַּאי פִיל אִידֶען אַרָאבּ צוּא נֶעמֶען דִיא פֵּאוֹת אִין גַאנְצֶען. נִיט אִיבֶּערְלָאזֶענְדִיג אֲפִילוּ עֶטְוָואס. אוּנ דָאס טָאר מֶען נִיט. אַנְדֶערֶע בַּחוּרִים לָאזֶען זִיךְ אָבּ גָאלֶען דִיא הָאר וָואס בַּיים אוֹיעֶר צוּם גֶעזִיכְט צוּא. וַוייל זֵיי מֵיינֶען. אַז פֵּאָה הַייסְט נוּר דָאס וָואס מִיר רוּפֶען פֵּאָה. דָאס אִיז אָבֶּער אַ טָעוּת וְוִיא מִיר הָאבִּין עֶרְקְלֶערְט אוּנ דָאס אִיז אַיין אֶמֶתֶ'ער לַאו פוּן הַתּוֹרָה וֶועלְכֶער לִיגְט אִי אוֹיף דֶעם שֶׁערֶער אִי אוֹיף דֶעם גֶעשֶׁערְטֶען. אוּנ אַז דֶער שֶׁערֶער אִיז אַ נָכְרִי מוּז מֶען אִיהְם אָנְזָאגִין עֶר זָאל דֶעם אָרְט נִיט אָנְרִירֶען. אִין בָּרְמֵץ מֶעג מֶען אוֹיךְ אָבּ הַאלְטֶען דֶעם שֶׁערֶער עֶר זָאל דָא נִיט שְׁטֶעפֶּען אוּנ דָאס גְלֵייכִין דִיא בָּארְד טָאר מֶען זִיךְ אוֹיךְ נִיט לָאזִין אָבּ גָאלִין אֲפִילוּ דוּרְךְ אַ נָכְרִי:

ד דִיא עֲבֵירָה פוּן אָבּ גָאלֶען דִיא בָּארְד אוּנ פוּן אַרָאבּ נֶעמֶען דִיא פֵּאוֹת לִיגְט סַיי אוֹיף דֶעם וָואס מְהוּט אוּנ סַיי אוֹיף דֶעם וָואס לָאזְט עֶס זִיךְ טְהוּן אָבֶּער מַלְקוּת קוּמְט נוּר דֶעם וָואס טְהוּט דִיא עֲבֵירָה בְּיָדַיִם אוּנ דֶער וָואס לָאזְט זִיךְ אַרָאבּ נֶעהְמֶען דֶעם בָּארְד אוּנ פֵּאוֹת אִיז נָאר חַיָּיב מַלְקוּת וֶוען עֶר הָאט זִיךְ צוּא גִיבִּיקְט צוּם גָאלֶער בְּשַׁעַת עֶר הָאט אִים גִינָאלְט. נוּר אַיין אִיסוּר אִיז דָא אוֹיף אַלֶע אוֹפַנִים אוֹיף אִים אוֹיךְ. חוּץ דֶעם אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹיף אַיין לַאו פוּן דֶער תּוֹרָה לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל דֶער מֵיינְט אִיז דוּא טָארְסְט נִים מַכְשִׁיל זַיין דֶעם אַנְדֶערִין מִיט אַיין עֲבֵירָה אוּנ דָא דֶער מִיט וָואס עֶר לָאזְט זִיךְ אָבּ גָאלִין (אֲפִילוּ עֶר בֵּייגְט זִיךְ נִיט צוּם גָאלֶער) אִיז עֶר דָאךְ מַכְשִׁיל דֶעם גָאלֶער מִיט אַיין עֲבֵירָה. אַיוּד מֶעג אָפּ גָאלִין אַ נָכְרִי דָאס בָּארְד אוּנ אַרָאבּ נֶעמֶען דִי פֵּאוֹת:

ה פַאראַן מֶענְטְשִׁין וָואס דֶער יֵצֶה"ר רֶעט זֵייא אַיין אָפּ גָאלֶען דִיא בָּארְד אִין דֶעם אָרְט פוּן דִיא בֶּאקִין אוּנ לָאזִין מֶער נִיט אַ שְׁפִּיצִיגֶע בֶּערְדֶעלֶע אוּנ זֵיי מֵיינֶען אַז דֶער מִיט הָאבִּין זֵייא שׁוֹין יוֹצֵא גִיוֶועןאָבֶּער דָאס

איז

התחשבן רק לאו אחד ועובר עכ"פ על ארבעה לאוין כדמוכח בגמרא ופוסקים :

ו ודע עוד דאפילו אם ע"י עיכוב הגילוח יגיע לו הפסד גדול בממון כגון שבבית אדוניו שהוא עובד אצלו הוא מגלח פאת זקנו ואם לא יעשה כמעשהו יסלקהו ממשמרתו עבור זה אפ"ה אסור לעבור על איסור זה וכמו שנפסק ביו"ד סימן קנ"ז דמחוייב ליתן כל אשר לו ולא לעבור על לאו דאורייתא :

ז הנה לעיל בריש ס"א כתבנו דבמדינתנו יש ליזהר מלהקטינו אפילו במספרים. ומ"מ אם אינו יכול לכוף את יצרו בשלימות או במקום הדחק שנזדמן בין רקים ופוחזים שעושין לו כמה נגישות עבור זה וכה"ג טוב יותר להקטינו במספרים שבזה עכ"פ אינו עובר בלאו וכנ"ל אבל לא לגלחו בתער אפילו ע"י עכו"ם וכנ"ל :

ח אם רואה איזה איש שגבר עליו יצרו והופקר אצלו הלאו דגלות ואינו יכול להעבירו מזה נכון ליעצו שיספר במספרים ויצילו בזה מחמשה לאוין :

פ"א בו יבואר סיבת האנשים המתרשלים להשמר מלהכשל בהקפת פאת הראש והזקן.

הנה איסור הקפת פאת הראש והזקן עד כה היה ידוע ומפורסם לכל איש ישראל כקטן כגדול ואפילו לתינוקות של בית רבן המתחילים ללמוד בסדר ויקרא היה ידוע שיש ע"ז צווי ה' בפרשת אמור לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך ולא נמצא אפילו אחד באלף שיעבור על לאו זה הן נשואים הן בחורים [וזכורני כשהיה נשבע איש יהודי היה נשבע בפאת ראשו וזקנו] וא"כ יש להפליא מאד על כה נעשה כהיום הפקר בעו"ה אצל הרבה מצעירי עמנו הבחורים ובאיזה מקומות בעיירות הגדולות גם אצל איזה נשואים וכמי שלא בא ע"ז שום צווי ה' מעולם ח"ו. ואומר לנפשי שלעון הזה שהורגל בעו"ה יש כמה סיבות אך הסיבות הראשיים הם שבעה וסימנו נ'ח'י'ל'ה'י'ם נ'שואין ח'סרון ידיעה י'פוי ל'עג ה'פקר י'אוש מ'גלח. ונבארם אחת לאחת. א) יש שחושש שאם יתגדל זקנו יחזיקוהו לבחור שבא בימים ויתרחקו מלהתחתן עמו ובאמת זהו טעות מעיקרו כי קודם שנוצר האדם כבר הוכן לו זיווגו

איז א טעות וואו'ם אויף ד' באקין אליין אויב מיא גאלט אפ פון ביידע זייטין איז פאראן פיר לאוין :

ו אונ אפילו דורך דעם וואס ער וועט ניט גאלין דיא בארד וועט ער האבין גרויס היזק אין געלט דהיינו בייא דעם וואס ער דינט אין גישעפט גאלט ער דיא בארד אונ אויב ער וועט ניט טאהן וויא ער וועט ער אים אפ זאגען פון דער שטעל פון דעסט וועגין טאר ער דיא בארד ניט גאלין ווארום אויף איין לאו פון דער תורה איז א מענטש מחוייב אוועק צוא געבין וואס ער האט אונ ניט עובר זיין :

ז אויבין האבין מיר גישריבין אז אין אונזערע מדינות דארף מען זיך היטען אפילו ניט צוא שערין דיא בארד מיט אשעריל דאס איז אויך ניט רעכט נאר פון דעסט וועגין אויב ער פאר שטייט בייא זיך אז ער קען זיין יצה"ר בשום אופן ניט ברעכין אדער ער איז צוא זוישין שרלאטאנעס וואס טוהן אים אן כל מיני נגישות צוא ליעב דעם וואס ער טראגט א בארד זאל ער צום וויניגסטין אראפ נעמען מיט אשער אבער ח"ו מיט קיין גאל מעסער ניט אן רירין :

ח אויב ער זעהט איין אנדער מענטשין וואס בייא אים איז הפקר גיווארין דער לאו פון גאלין דאס בארד אונ ער קען אים דער פון ניט אראפ פירין איז א יושר ער זאל אים געבין איין עצה ער זאל בעסער שערין וועט ער אים דער מיט מציל זיין פון דיא פינף לאוין עכ"פ :

פרק א דאס איז דאך גיוואוסט גיוועזן דער איסור פון אראפ נעמען דיא בארד אונ פאות ביז היינטיגע צייט פאר אלע יודין אפילו קליינע קינדער וואס לערנין חומש האבין אויך געוואוסט אז עס שטייט אין דער תורה אין דער סדרה אמור לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך איז דער טייטש מען טאר ניט אראפ גאלין דיא בארד אונ פיאות (אונ אפ שערין דיא נאנצע פאה אז עס זאל ניט בלייבין א ברעקיל איז אויך איין עבירה) אונ עס האט זיך ביז איצט ניט גיפינען אפילו איינער פון טויזנד זאל דאס עובר זיין אונ דער איבער איז אונז א גרוסער וואונדער וואס איז דיא מעשה היינט איז גיווארין דיא עבירה הפקר בייא אנדערע מענטשין אונ ביותר בייא דיא יונגע מענטשין אקוראט ווי עס וואלט אויף דרויף ניט גיוועזן קיין פאר זאג פון גאט ב"ה. האבין מיר בייא רעכינט אז עס איז אויף דרויף פאראן זיבין סיבות אונ דער סימן איז נ'ח'י'ל'ה'י'ם נשואין חסרון ידיעה יפוי לעג הפקר יאוש מגלח אונ מיר וועלין זייא בעז"ה ארויס רעדין איינציג ווייס. א) דיא ערשטע סיבה איז נשואין

זיווגו וכמו שאחז"ל שארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני וכו' ולבד כ"ז הוא חסרון באמונה כי לפי מה שידוע מתורתנו הקדושה וכן מאמינים כל ישראל שהקב"ה הוא אל עולם ומשגיח על ברואיו להזמין להם כל צרכיהם וכן עניני הזווג וכדכתיב ומה' אשה לאיש היתכן שבשביל שהאדם מקיים מצותו שלא לגלח פאת זקנו יעכב מלהזמין לו האשה הראויה לו [אוי ואבוי למי שחושב כזאת על בורא עולם יתברך]. והנה כאשר נחקור היטב על עצם הסיבה נמצא שהדבר הוא בהפכו כי תחת שלא ימצא כ"ב חן ע"י זקנו בעיני אנשי בלי שם יתנהו ה' להן ולחסד בעיני אנשים ישרים כי יראו הכל תומהו וישרו וירצו להתחתן דוקא עם איש כזה ומה שיראה לעיניו שמתרחקים ממנו איזה אנשים עבור זה שאינו מגלח זקנו בודאי הוא לטובתו כי אין ראוי להזדווג בהם וכמו שכתוב כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם והבונה שע"י התדבקותו בהם יגרום לו לבסוף לשלוח ידו בעול כמותם ולכך מסבב הקב"ה שלא יפול בגורלם:

וגם עוד כמה סכלות נמצא בחשבון הזה מעיקרו שאף לפי דעתו שנוגע לו זה לזווגו הלא עליו לדעת שאף אחר השגת זווגו צריך הוא לעזר מה' שתהא לו זווגו לנחת רוח ושיזמין להם פרנסתם ויזכו לבנים הגונים ושיראה טוב וחיים עם האשה אשר הוכיח לו ה' וא"כ הגע עצמך מי שיש לו שני עבדים אחד עובד אותו באמת ובתמים וכל דברי אדוניו יקרים הם אצלו וזהיר לקיימם והשני הוא בהפכו אינו חושש על דבריו כלל ונשכיל לדעת למי יחפוץ האדון יותר להיטיב הלא מובן לכל כי לעבדו הנאמן הסר למשמעתו יחפץ לאשרו ולהיטיב מעמדו כן בענין הזה האיש אשר מתחזק שלא לעבור על מצות השי"ת

ושם

גשאין דהיינו איין טייל געפינען זיך וואס ער קלערט אויב ער וועט דיא בארד לאזין וואקסין וועט מען אים האלטין פאר איין עלטערין אין יארין אונ מיא וועט מיט אים ניט וועלין מאהן קיין שידוך. נאר אין אמת איז דאס אטעות ווארום דאס איז ידוע פון דער היליגע גמרא אז דער מענטש ווערט בייא שאפען ווערט פאר אים אהן געבייט זיין זיווג, פערציג טעג פריער גייט ארויס איין בת קול אונ רופט אויס אז דעם מענטשינס טאכטער וועט גינומען ווערין צוא יענים מענטשין. אונ חוץ אזעלכען איז דאס איין פעלער אין אמונה מיר אלע יודין גלייבין וואס עס שטייט אין דער תורה אז גאט ב"ה איז דער משגיח פון דיא גאנצע וועלט אויף אלע ברואים אונ גרייט זייא אהן עסין אונ אלע זייערע באדערפעניש אונ גם זייער זיווג וויא עס שטייט אין פסוק ומה' אשה לאיש איז דער טייטש פון דעם אייבערשטין ווערט אן גיצייכינט דיא אשה זאל גינומען צוא דעם אונ דעם מענטשין היינט לאמיר זעהן ציא איז דאס מיגלאך צוא זאגין אז דורך דעם וואס א יוד וועט פאלגין דעם אייבערשטינס מצות ניט צו גאלין די בארד דער פאר וועט אים דער אייבערשטער אויף האלטין אונ ניט צוא שיקין זיין זיווג ח"ו. (אוי ואבוי איז צוא דעם מענטשין וואס זאל דאס קלערין אין מחשבה אוף גאט ב"ה) נאר אין אמת אז מיא זאל גוט קלערין איז דיא זאך אקורבאט פאר קערט דאס וואס עס וועט אים פעלין אביסעלע חן פון דיא נידעריגע פארטין מענטשין דער פאר וועט אים דר אייבערשטער געבין חן באיי איידעלע ווארום זייא וועלין אלע זעהן אז ער איז איין ארינטלאכער מאן איין ערליכער אונ אלע וועלין זיך וועלין מיט אים מחותן זיין. אונ וואס ער זעהט אז עס איז פאראן מענטשין וואס דער ווייטערין זיך פון אים איבער זיין בארד איז בודאי פון זיין טובה וועגין מאכט דס דער אייבערשטער ווארום עס איז ניט כדאי פאר איהם אזעלכע מענטשין. גם חוץ דעם איז זייער חשבון וואס זייא מיינען אז דורך דעם וואס ער טראגט די בארד וועט אים שווער זיין צו אשידוך איז דאס אגרויסע נארישקייט ווארום א מענטש דארף וויסין אז אפילו ער וועט שוין קריגן זיין זיווג דארף ער שטענדיג האבין דעם אייבערשטינס הילף ער זאל נחת האבין פון זיין זיווג אונ זייא זאלין האבין פרנסה אונ זיי זאלין זוכה זיין צוא גוטע קינדער א"כ למשל אז איינער האט צוויי באדינער איינער דינט אים באמת אונ דעם הארינס רייד איז באיי איהם טייער אונ ער פאלגט אלעס אונ דער אנדערער באדינער איז פאר קערט באיי איהם איז דעם הארינס רייד נאר ניט גיאכט היינט לאמיר פאר שטיין וועמען איז דער האר מער גוטער פריינד אונ וועמען וועט ער מער וועלין טאהן טובות מן הסתם דער וואס פאלגט אים. אזוי איז אין אונזער ענין אויך דער מענטש וואס ער שטארקט זיך ניט עובר זיין אויף דעם רצון השי"י אונ ער האט איין בטחון אן גאט ב"ה קען ער גערוים האפין אז ער

וועט

שם בטחונו בה׳ בודאי יוכל לקוות לו שיזמין לו זווג הגון אשה משכלת ויראת אלהים ושתהיה לו לעזר בימי חייו (כמאמרם זכה עוזרתו) ושיזכו לדור ישרים וישמח בהם סביב לשלחנו משא״כ מי שאין שם בטחונו בה׳ וסר מדרך המצוה הלא לא ירצה ה׳ להיטיב אשר תחת אהבה וחן שקוה להשיג ע״י קישוט זקנו יהפך לו חלילה למרה ולענה לבסוף ע״י חסרון פרנסה ושארי סיבות המצויים ע״י שלא תהיה ברכת ה׳ שורה בתוכם ולפעמים יגיע שיתנודד למרחוק למצא טרף ביתו ואז לשמחה מה זו עושה. ובאמת כ״ז מבואר בכתבי הקודש שעבור שיתחזק לקיים מצות ה׳ זוכה לדור ישרים כתוב מפורש (תהלים קיב) אשרי איש ירא את ה׳ במצותיו חפץ מאד גבור בארץ יהיה זרעו (שלא יהיו חלושים) דור ישרים יבורך וגם זוכה שיהיה שמח בהם סביב לשלחנו ולא יצטרך להתנודד ולהתרחק מהם כתוב בתהלים קכ״ח אשרי כל ירא ה׳ ההולך בדרכיו וגו׳ אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך הנה כי כן יבורך גבר ירא ה׳. ומכלל הן אתה שומע לאו ח״ו. כלל הדברים צריך האדם לדעת שע״י קיום התורה לא יסובב לו ח״ו שום ריעותא ואם לפי עינו נראה לו שנסבב לו שום ריעותא ע״י קיומה ידע כי בודאי מזומן לפניו טובה יותר גדולה במקום אחר וכמו שכתוב כי לא ימנע טוב להולכים בתמים:

פ״ב בו יבואר המתרשלים מפני חסרון ידיעה.

ויש שנכשלין בעון הגדול הזה מפני חסרון ידיעת שאינם יודעים את חומר האיסור שאלו היה יודע שהוא לאו גמור מן התורה כמו אכילת חזיר לא היה

וועט אים צוא שיקן א זווג א גוטין א גוטע אונ א פרומע וויא וועט אים זיין צו היליף זיינר ער וועט לעבין אונ זייא וועלין זוכה זיין צוא גוטע קינדער אונ דיא קינדער וועלין זיין באיי אים ארום זיין טיש אונ ניט פאר וואגילט ווערין אבער דער וואס האט אבער ניט קיין בטחון אן השי״ת אונ ער טרעט אפ פון דיא וועג פון דער תורה וועט איהם דער אייבערשטער ניט וועלין מטיב זיין אין שטאט דעם חן וואס ער קלערט צוא קריגן דורך דעם וואס ער הט פט אראפ דיא בארד אונ דורך דעם דאכט זיך אים אז ער וועט קריגין דעם בעסטין שידוך וועט זיך גאכדעם אום קערין דער שידוך צוא ביטערקייט עס וועט אים פעלין פרנסה אדער אנדערע סיבות ווארום דיא ברכה פון דעם אייבערשטין וועט ניט רוען אויף זייא מטילא מאכט זיך אלע צרות ר״ל אין אפט מאל מאכט זיך דורך דעם וואס פעלט פרנסה מוז ער אוועק ווייט זוכין פרנסה ניט ער זעהט אין דיא ווייב אונ קינדער ניט ניין דווז באיי וואס בלייבט יענצטאלט דיא אלמנע פינצטערט. אונ דאס איז אלץ פסוקים אין תהלים (קאפיטל קיב) אשרי איש ירא את ה׳ במצותיו חפץ מאד גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך. איז דער טייטש וואהל איז דעם מענטשין וואס האט מורא פאר גאט ב״ה ער וויל זייער זיינע מצות איז ער דער פאר זוכה צוא קינדער גבורים ניט קיין שלאפע אונ פון איהם וועט ארוים קומען גאנצע דורות פון פיינע רעכטע פארטיגע מענטשין. גם שטייט אין תהלים (קכח) אשרי כל ירא ה׳ ההולך בדרכיו וגו׳ אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך הנה כי כן יבורך גבר ירא ה׳. איז דער טייטש וואהל איז דעם וואס האט מורא פאר גאט איז ער דער פאר זוכה אז דיא ווייב אונ קינדער וועלין לעבין אים זייא ווערין ניט פאר וואגילט איינע פון דיא אנדערע (חוץ וואס ער וועט זוכה זיין לעוה״ב זיין אין גאטעס ב״ה מחיצה בגן עדן) אונ דער פון פאר שטייט מען וויא איז ח״ו פר קערט דער וואס גייט ניט אין גאטס וועגן. דער כלל דארף א מענטש וויסין אז דורך דעם וואס ער וועט מקיים זיין די תורה וועט אים ח״ו ניט ארוים קומען קיין שום רעה אדרבה גאט ב״ה וועט אויף אים באשיצין פון אלע שלעכטע סיבות אונ אפילו וואו עס ווייזט אים אין פלוג אוים אז עס איז אים ארוים גיקומען א רעה זאל ער וויסין גיוויס אז דער פאר איז פאר אים אן גיברייט א גרויסע טובה אין איין אנדער ארט אונ דאס איז צו פסוק לא ימנע טוב להולכים בתמים. איז דער טייטש דער אייבערשטער פאר מיט ניט קיין גוטס פאר דעם וואס גייט מיט אים מיט תמימות דהיינו דער וואס פאר לאזט זיך אויף אים:

פרק ב עס איז פאראן א טייל מענטשין וואס זייא ווערין נכשל אין דעם גרויסין עון איבער דעם וואס זייא פעלט ידיעה זייא ווייסין ניט דיא הארבקייט פון דיא עבירה ווארום אז זיי וואלטין וויסין אז אויף דעם איז פאראן אלאו גמור פון דער תורה אזוי וויא בשר חזיר וואלט ער זיך ניט מפקיר זיין

היה מפקיר עצמו לעשות זאת כי הלא אכילת חזיר מי שהוא בכלל ישראל לא היה מתיר לעצמו בשום פנים בעולם וע"כ עליו לדעת כי לא נופל איסור זה מאכילת חזיר ואדרבה חמור ממנו באיזה פנים. אחת כי שם על אכילת כזית אינו עובר רק על לאו אחד ובזה נמצא על השחתת פאת זקן חמשה לאוין ועל הקפת פאת הראש ג"כ שנים כמבואר בגמרא ופוסקים ואם המגלחו הוא איש ישראל עובר עוד בלאו דלפני עור לא תתן מכשול כמ"ש לעיל. שנית ידוע שיש נ"מ בין עובר עברה בצנעא או בפרהסיא וכל שהפרסום יותר גדול העבירה גדולה ומכופלת יותר ויותר כי לבד עצם העבירה נתוסף עליו עון חה"ש

שמהלל ש"ש בפרהסיא ומודיע לכל שהוא אי חושש לצווי הש"י ואין לך עבירה שיש בה פרס כמותה דאף מי שעובר עבירה ברבים מ"מ כשיל מהם במקום אחר שוב אינו ניכר עונו כי הלא אי חרות על מצחו משא"כ בזה בכל מקום שיושב והול חטאתו נסרחת עמדו והרי הוא כהולך ומכריז בקו כי מורד אנכי בצווי מלכו של עולם וידוע שע חה"ש גדול מאד מאד ואין מקיפין בחלול השם. והנ חז"ל אמרו על הפסוק ע"כ יאמרו המושלים בוא חשבון המושלים אלו המושלים ביצרם בואו חשבון בוא ונחשוב חשבונו של עולם *) הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה מזה יראה שצריך האדם להתבונן

*) היינו מי שהוא בר לבב צריך להתנהג בעניני עבודת הש"י כמו שמתנהגין העולם בעסקיהן כי הסוחר רואה תמיד אם חשבון ההוצאה יפול על העסק פחות מהריוח שהוא מרויח ממנו אז יתדבק בעסק הזה ואם הריוח הוא פחות מההוצאה אז יתדל עצמו מהעסק ההוא ויניחנו אבל כל זה הוא שהריוח אינו אלא פ"א אבל אם הריוח הוא ריוח תמידי על כמה עשיריות שנים וההוצאה אינה אלא פ"א אז לא יניח העסק מידו אף שהריוח הוא קטן וכ"ש אם גם הריוח הוא ריוח גדול יתדבק בהעסק ההוא בכל לבו ולא יתרפה ממנו בשום אופן בעולם וזהו חשבון הפסד מצוה כנגד שכרה בשני פנים. א) שההתגברות על היצר להוציא ממון על המצוה או להטריח גופו בענין המצוה או להתגבר על היצר ולכבוש אותו מלעשות עברה [שזה ג"כ נחשב בכלל עושי מצוה כמו שאחז"ל] הוא רק לפי שעה ואלו השכר הקצוב לו עבור זה בעוה"ב הוא לאלפי שנים ריוח המגדי לנצח. ב) שההפסד מהמצוה כנ"ל הוא מעט ואלו השכר הקצוב לו עבור זה בעוה"ב הוא ריוח גדול מאד כמאמרם באבות יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז. ויש ג"כ בהיפוך אם רואה הסוחר שהריוח וההוצאה יהיו שקולים והריוח אינה אלא פעם ראשונה וההוצאה עליה הוא בכל שנה ושנה הוצאה תמידית אז בודאי ימנע מעסק כזה ולא ירצה לדבר אודותיו כלל וכ"ש אם גם בפעם ראשונה ההפסד הוא יותר מהריוח אז יברח מן העסק כזה כמטחוי קשת וזהו חשבון שכר

צוא פאהן דאס וואָרום לאָזין מיר זעהן וואָסער יהודי איז זיך מתיר צוא עסין חזיר אויף קיין אופן אין דער וועלט דארף מען וויסין אז דיא עבירה איז ניט קלענער פון יענע נאך אין אופנים איז דיא נאך הארבער דהיינו אויף חזיר אז מיא זאל עסין כזית איז מען עובר איין לאו אונ אויף איין מאל אפ גאלין דיא בארד איז פאראן פינף לאוין אונ אז מיא נעמט אראפ דיא פיאות אויך אין גאנצין ביז אבערעקיל איז פאראן נאך צוויי לאוין אונ אויב דער אפ גאלער איז איוד איז ער נאך עובר אויף דיא אלע לאוין נאך אלאו קומט אויס בס"ה אכט לאוין אונ נאך אזאך איז אזוי עס איז באוואוסט אז עס איז פאראן אהילוק צוא וויסין דער וואס טוהט איין עבירה בצנעה דס הייסט קיינער האט דאס ניט גיזעהן אונ צוא וויסין דעם וואס טוהט בפרהסיא דאס הייסט פאר אלעמען אין דיא אויגין אונ וואס דער פרסום איז גרעסער איז דיא עבירה גרעסער ווארום דורך דעם ווערט כבודו דעם אייבערשטינס כבוד קומט אויף אים ארויף דער עון חילול השם ווארום ער איז מהלל דעם אייבערשטינס כבוד בפרהסיא אונ ער איז מודיע

אלעמען אז ער קוקט ניט אויף דעם אייבערשטינס פאר זאג אונ עס איז ניט דא איין עבירה וואס זאל זיין אזוי פיל פרסום וויא גאלין אבארד ווארום אנדערע עבירות וויא ער טוהט איר אפ אונ ער גייט אוועק איז עס ניקאנציט אבער דאס וואו ער גייט וואו ער שטייט גייט מיט דיא עבירה מיט אים אונ דאס איז אקוראט וויא ער גייט אונ שרייט אויס איך בין א מורד אין דעם צווי פון דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה אונ דאס איז באוואוסט פאר אלעמען אז דער עון חילול השם איז זייער גרוס אונ מיא בארגט ניט פאר דעם עון מיא באצאלט אויף דער וועלט. אונ דאס איז דאך ידוע וואס דיא גמרא זאגט אז די וואס ווילין גיוועלטיגין אויף דעם יצה"ר איז דיא עצה מיא זאל בארעכענען דעם היזק וואס מיא האט דורך דיא מצוה דהיינו צדקה אדער גמילות חסד אנטקעגין דעם גרויסין שכר וואס מיא וועט האבין אייביג אויף יענער וועלט אונ מיא זאל בארעכענען דעם פאר דינסט וואס דער יצה"ר גיראייעט פון דיא עבירה אנטקעגין דעם גרויסין היזק וואס מיא וועט דער פון האבין אייביג אויף יענער וועלט

התבונן בפעולותיו ולחשוב עד כמה יגיע ממנו ריוח והפסד ולפי חשבונו יראה להתדבק בפעולה היא או לברוח ממנה. והנה כאשר נתבונן בגודל ההפסד שיגיע לאדם לנצח ע"י העון הזה כשנעשה לו מורגל בו הסמר שערות ראשינו ויברח ממנו כבורח מן האש כי מצוי שמגלח עצמו בכל שבוע ולפעמים שני פעמים בשבוע] ויש עליו ה' לאוין ידוע שכל העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד כשהוא מתנהג כן כל השנה יש עליו מאתים וחמשים מקטרגים מזה העון בלבד ואם המגלחו הוא ישראל עובר עוד בחמשים לאוין כנ"ל וכשהוא מקיף ג"כ פאת ראשו יש עליו עוד הרבה מקטרגים וכשהוא מתנהג כן ח"ו כמה שנים מי יודע כמה אלפים מקטרגים יברא ע"י עונו וכל אחד מהם ממתין עליו לנקום נקמתו ממנו לאחר מותו וכמו שכתוב לפתח חטאת רובץ ופירש"י לפתח קברך חטאך שמור ופעמים הרבה יפעלו בקטרוגם בר"ה לקפח ממנו את חייו או שארי יסורים. והנה אחז"ל [ע"ז ים] כל העובר עברה אחת בעוה"ז מלפפתו והולכת לפניו וכו' ר' אלעזר אומר אף קשורה בו ככלב שנאמר וכו' וא"כ האיש שהרגיל עצמו בזה ונתקבץ לו עי"ז כמה מאות לאוין דאורייתא משנה אחת רעדה תאחז נפשו בזכרו שכמה מאות מלאכי חבלה לבושין שחורין ומתעטפין שחורים יהיו רצין אחריו זה יאמר נבראתי ביום פלוני וזה יאמר נבראתי ביום פלוני ואח"כ יוגמר דינו שיהיו מלפפין אותו להוליכו לגיהנם מקום החושך והמר

עברה כנגד הפסדה הוא ג"כ בשני סוגים. א) שהעונג והשכר שהיצה"ר משביעו ע"י העברה הוא רק עונג קטן מאד ואלו היסורים שיסבול אפילו שעה אחת במדורת הגיהנם הוא נורא מאד ושקול כנגד יסורי איוב כל ימיו כמו שכתבו הסה"ק. ב) שהעונג שהיצה"ר משביעו ממנה הוא רק לפי שעה וההפסד שיגיע לו ע"י העברה הוא לעד כי אפילו לאחר שינקה ממנה בגיהנם מ"מ לבו יתמרמר עליו לנצח על מה בא לידי שטות כזה למרוד במלכו של עולם ובפרט בעת שיזכה לבסוף לקבל השכר עבור מצותיו ויראה גודל טובותיו של הקב"ה העורפות עליו וזכור יזכור את פעולותיו המגונות שעשה בעוה"ז נגדו וישוח עליו נפשו כ"ז יחשב האדם בעודו בחייו וטוב לו.

וועלט. דער פון פאר שטיין מיר אז דער מענטש דארף זיך באַרעכענען אין זיינע אַלע פעולות וואס ער טוהט אונ זעהן וויא פיהל קען זיין דער רוח אדער היזק אונ נאך דעם חשבון וועט ער זעהן אדער באַהעפטין זיך צוא דער פעולה אדער צוא אנטלויפין דער פון. היינט אז מיר וועלין נעמען באַרעכענען דעם גרויסען אומגליק וואס דער מענטש וועט האבין אייביג דורך דעם עון אז ער וועט ווערין אין אים איינגעוויינט וועט זיך אונז שטעלין דיא האר פון קאפ אונ מיא וועט אנטלויפין פון אים אקוראט וויא פון פייער ווארום עס איז דער שטייגער דער וואס גאלט זיך איז לפחות איין מאל אין וואך (אונ אפט מאל צוויי מאל אין וואך) איז ער דאך עובר פאר די באָרד אליין (חוץ די פיאות) פינף לאוין אונ דאס איז דאך באוואוסט פון פרק אז דער וואס טוהט איין עבירה באַשאפט ער תיכף פאר זיך א מקטרג היינט דא אז עס איז דא פינף לאוין איז פינף מקטרגים אונ אז ער פירט זיך אזוי א גאנצין יאר האט ער אויף זיך צוויי הונדערט פופציג מקטרגים אונ אויב זיין גאלער איז געוועזן א יוד קומט אויף אים צו דורכן יאר נאך פופציג מקטרגים האט ער פון איין יאר דריי הונדערט מקטרגים אויף זיך אונ אויב ער גלעט נאך צראפ די גאנצע פאות אויך קומט אים צו נאך כמה עונות אונ אויב חלילה ער פירט זיך אזוי כמה יארין ווער ווייסט ווי פיהל מקטרגים דער מענטש וועט באשאפען דורך זיינע עונות אונ איטליכער באזונדער ווארט אויף אים צו נעמען פון איהם נקמה נאכען טויט ווי עס שטייט אין דער תורה וואס גאט האט געזאגט צו קין לפתח חטאת רובץ איז דער טייטש לעבין טיר פון קבר ווארט דער מקטרג ווי מיא וועט אים ברענגין וועט ער זיך דארפין מיט אים רעכענען אונ כמה מאהל טרעפט אז מיט זייער קטרוג פועלין זיי אום ראש השנה אוועק נעמען פון אים זיין לעבין אדער ח"ו אנדערע יסורים. דיא גמרא זאגט אז דער מענטש טוהט איין עבירה אויף דער וועלט נעמט זי זיך אהן אים זיא איז אהן אים אנגיבונדין וויא א כלב אונ זי פירט אים צום דין ער קען ניט אנטלויפין אונ דיא גמרא ברענגט אויף דעם ראיות פון פסוקים פון דער תורה היינט לאמיר זעהן דר מענטש וואס געוויינט זיך איין אגאנצין יאר אין דעם אונ עס ווערט איהם אויף גיקליבין דורך דעם ווי פיל הונדערט לאוין פון דר תורה דארף ער דאך צו ציטערט ווערין ער זאל זיך דער מאנען אז ווי פיהל הונדערט מלאכי חבלה זיי זענען אן גיטאן אין שווארצין וועלין נאך אים נאך לויפין דר וועט זאגין איך בין באשאפען גיווארין יענעם טאג אונ דר

וועט

והמר ושם ישפטו אותו [דהם עצמם שופטין ועונשין אותו כל אחד ואחד כפי מה שנגזר עליו מב"ד העליון וכמו שכתוב תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחוך] ומי יוכל לשער גודל היסורין והצרות שסובל אפילו על לאו אחד בגיהנם [כי אפילו כשהיו מענישין אותו בב"ד של מטה על לאו ל"ט מלקות היו צריכין לשום אותו אם יוכל לקבלם ולא ימות באמצע והמלקות של מלאכי חבלה בגיהנם בודאי יותר קשים ומרים מהם] ועאכ"ו על כמה מאות לאוין שעבר במשך איזה זמן ואז ינהום באחריתו ויתמה על נפשו איה היה שכלי איך הלכתי אחרי יצרי ולא התבוננתי על אחריתי שאני עתיד ליתן דין וחשבון על הכל ולא זכרתי את יוצרי שאצטרך לבוא אליו לסוף ימי ויתודה בעצמו אז על עונותיו וכמו שאחז"ל על הפסוק עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה מלמד שהרשע מתודה כשם שהמצורע מתודה ואומר אני פלוני בן פלוני עברתי עבירה פלונית במקום פלוני ביום פלוני בפני פלוני במעמד פלוני ופלוני וגם איתא שם שמצדיקים עליהם את דינם ואומרים לפניו רבש"ע יפה דנת יפה חייבת זכית יפה חייבת יפה תקנת גיהנם לרשעים וג"ע לצדיקים אבל מה יועיל לו אז כי אין תשובה אלא מחיים וע"כ האיש המתבונן בכל זה צריך ליזהר מזה העון מאד ולא יסתכל על חבריו המפקירין את נפשם לירד לשאול עבור זה ואז אשרי וטוב לו:

פ"ג עוד מענין זה.

והנה ידוע שמי שעובר על ל"ת דאורייתא שיש בה מעשה פסול לעדות ולשבועה מן התורה משום שהוא רשע ונאמר אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס וכמה יתמרמר לב האדם בזכרו שעי"ז שמקיף פאת ראשו וזקנו פסלתו התורה לשום עדות ושבועה בעולם

וועט זאגין יענעם טאג און נאך דעם וועט נגמר ווערין זיין דין אז זייא זאלען איהם פירין אין גיהנם אין דעם פינצטערין ארט אין דעם ביטערין און דארטין וועלין זיי זיך מיט איהם משפטין ווארום ווי פיהל עונש עס ווערט נגזר בב"ד של מעלה אזוי פיל איז די עבירה אליין שטראפט איהם נאך דעם וויא עס שטייט אין פסוק תיסרך רעתך איז דער טייטש דיין אייגענע רעה וועט דיך שטראפין און ווער קען משער זיין די יסורים וואס ער וועט ליידין אפילו פאר איין לאו אין גיהנם (כי אפילו בב"ד של מטה אז מיא האט פאר צייטין געשטראפט דער וואס איז עובר בכיוון אויף אלאו ל"ט מלקות איז אויך געוועזען זייער שטארקע מלקות מיא האט געדארפט שאצין ציא וועט ער קענען דער האלטין און ניט שטארבין און דיא מלקות פון די מלאכי חבלה אין גיהנם איז בודאי אפילע הארבער און ביטערער פאר זיי) היינט צכל שכן אז ער דארף ליידין פר ווי פיל הונדערט לאוין מיא ניט איהם מן השמים כוחות אז ער טוט ליידין פר אלע עונות, און יענצמאלט וועט ער נעבאך אליין ברומען פון יסורים און ער וועט זיך וואונדערין אליין אויף זיך וואו איז געוועזען מיין שכל ווי בין איך נאך גיגאנגען נאך מיין יצה"ר און איך האב זיך ניט בערעכינט אויף מיין סוף אז איך וועל דאך דארפין אפ געבין דין וחשבון אויף אלץ און איך האב זיך ניט דער מאנט אהן מיין באשעפער אז איך וועל דאך דארפען קומען צו אים לבסוף. און ער וועט זיך אליין מתודה זיין דארטין אויף זיינע עבירות וויא די גמרא ברענגט אראיה פון א פסוק אז דער רשע אליין איז זיך דארטין מתודה און זאגט איך פלוני בן פלוני איך האב עובר גיוועזען די און די עבירה אין דעם און דעם ארט אין דעם און דעם טאג און דער און דער איז געווען בייא יענצמאלט גיוועזען און זיי זאגען אויף זיך מצדיק דעם דין ווארום ווי זיי זעהן אזוי פיהל רחמנות האבען זיי אן גימאכט מיט זייערע מעשים רעים זאגען זיי אויף זיך מצדיק דעם דין און זאגען דו האסט רעכטיג גע משפט דו האסט רעכטיג באשאפען איין ג"ע פר צדיקים און איין גיהנם פאר רשעים אבער וואס קען יענצמאלט העלפין תשובה העלפט מער ניט נאר לעבענדיגערהייט. על כן דער וואס איז איין פאר שטאנדיגער בדארף זיך זייער היטין פון דעם עון און ניט קוקין אויף זיינע חברים וואס זענען אליין מפקיר זייער נפש, און יענצמאלט וועט אים גיוויס גוט זיין:

פרק ג דאס איז דאך באוואוסט אז דער וואס איז עובר אויף איין לאו פון דער תורה איז ער פסול צוא זאגין עדות און צוא א שבועה ווייל ער איז איין רשע און דיא תורה פאר זאגט אז מען זאל ניט נעמען קיין רשע פאר קיין עדות. היינט ווי פיל דארף דער מענטש קרעכצין אז ער זאל זיך דער מאנען אז דורך דעם וואס ער גאלט די בארד האט איהם די תורה גיפאסילט צו קיין שום עדות ושבועה און ער איז אין כלל פון די כיתה רשעים. ווי פיהל בדארף ער ט

בעולם והוא בכלל כת רשעים וכמה יסתער נפש האדם בזכרו ששם רשע עליו והלא אם יקראהו חבירו רשע אפילו בינו לב"ע שלא הגיע לו עי"ז שום בזיון אעפ"כ יורד עמו לחייו עבור זה וכ"ש בזה שגרם לעצמו שיקרא שמו רשע עבור זה וכמה כלמה וחרפה ישיגוהו לבסוף למעלה כשיתפרסם שמו זה המוב לפני פמליא של מעלה לפני אלף אלפים ורבי רבבות מחנות קדושות כמו שכתבו הסה"ק שכל עניניו של האדם נכרזין ונתפרסמין למעלה לפני הכל וזהו כונת חז"ל באבות ואל תהי רשע בפני עצמך [פי' שאל תעשה דבר שתהע בעצמך שיקרא עליך שם רשע עבור זה] כי צריך לדעת כי מלכותא דרקיעא הוא כעין מלכותא דארעא וכשם שבמלכותא דארעא נמצאו ג' כתי אנשים יש אנשים נכבדים אנשי מעלה הנקובים בשמותם לפני המלך מפני מעלת ערכם ויקר תפארת מעשיהם הרצויים לפני הוד מלכותו ויש אנשים בינונים שאין להם תואר כבוד אבל להיפך גם תואר גנות אין להם והם בכלל סתם אנשים מרוב העולם ויש עוד כת מאנשים גרועים שמרוב מעשיהם הרעים נתחזקו ונתפרסמו בשמם לגנאי שאף אחרי שיקבלו עונשם עבור חטאם נכתבין לזכרון לפני פקידי המשפט כי אנשי שחץ הם (פדראזאנעדר) ואינם זכאים לתת עליהם שום משרת כבוד ואין נאמנים לשום דבר הצריך נאמנות. כך בענין מלכות שמים נמצאו בישראל ג' כתי אנשים יש אנשים צדיקים אוהבי ה' בכל לבבם ונתפרסמו בשמם לתפארת עבור מעשיהם הטובים והקב"ה משתבח עמהם לפני פמליא שלו וכמ"ש עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר ויש אנשים בינונים עוסקים בדרך ארץ ונאמנים לה' ותורתו וכל חוק מדברי התורה יקר בעיניהם ונזהרים לקיימם והם אנשים מרוב העולם ואם כי נכשלין לפעמים באיזה חטא מפני השכחה והטרדא וכיו"ב מסיבות הזמן ויקבלו עונשם אבל עכ"פ אהובים ונכבדים הם בעיני מלכו של עולם ומזומנים הם אח"כ לקבל שכר עבודתם לעוה"ב וליהנות מזיו שכינתו ית' לנצח ואלה בשם אנשים חשובים יקראו. ויש כת

הגרועים

שראקין ווערין אז ער זאל זיך דער מאנען אז ער האט אויך זיך אנאמען רשע לאמיר זעהן אז דער אנדערער זאל איהם רופין רשע אפילו צו וויסין זיך וואס קיינער האט ניט געהערט אונ דער פון ניט געהאט קיין שום בזיון וועט ער איהם זיין א שונא גמור אונ ער וועט איהם טאהן דער פאר די גרעסטע היזיקות וכל שכן דא אז ער האט זיך אליין אנגעמאכט אויף זיך דעם נאמען רשע וויפיל בארף איהם פאר דריסין אונ וויפיל חרפה אונ בושה וועט ער האבין לבסוף אויפין היכל אז עס וועט נתפרסם ווערין דער גוטער נאמען זיינער פאר פמליא של מעלה פאר כמה הונדערט טויזענד מלאכי השרת ווי אלע ספרים שרייבין אז אלע ענינים דעם מענטשינס ווערט אויס גירופין אויבען פאר אלעמען ווארום דער מענטש דארף וויסין אז אויבין פירט זיך ווי בייא מלכותא דארעא. אין איין מלוכה געפינט זיך דריי ערליי כתות מענטשין. פאראן מענטשין נכבדים הויכע פארשין וואס זייער נאמען אונ זייערע מעשים איז פאר שריבין בספר הזכרונות פארין מלך אונ פון זיי מאכט ער גרויסע לייט. די אנדערע כיתה איז מיטעלע מענטשין וואס זייא האבען ניט קיין הויכין נאמען בייא מלוכה אבער קיין מיאוסין נאמען אויך ניט אונ אזוי איז דאס רוב מענטשין. אונ פאראן נאך א כיתה פון זייער ניהעריגע מענטשין וואס מחמת זייערע שלעכטע מעשים זענען זיי מפורסם גיווארין פאר מיאוסע מענטשין דהיינו אפילו אז זיי האבין שוין אפ גיטראגען זייער שטראף מיט בזיונות אונ יסורים פון דעסט וועגין זענען זייא פאר שריבין אין דיא ביכער בייא מלוכה לזכרון אז זיי זענען ניט קיין לייט אונ זיי האבין אויף זיך איין נאמען (פאדריזאנער) אונ זיי זענען ניט ווערט צו קיין שום צין אונ מיא גלייבט זיי ניט צו קיין זאך. אזוי אין דעם אייבערשטינס מלוכה איז אויך אזוי געפינט זיך בייא יודין דריי כתות פאראן איין כיתה מענטשין צדיקים וואס זייא האבין האלט דעם אייבערשטען מיט גאנצין הארצין אונ זיי ווערין מפורסם מיט זייער שיינעם נאמען דא אויף דער וועלט אונ אויפין הימל זייער הויך אונ דער אייבערשטער בארימט זיך מיט זיי פאר אלע מלאכים ווי עס שטייט אין פסוק עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר איז דער טייטש דו ביסט מיין קנעכט מיט דיר טוא איך זיך בארימען. אונ פאראן מענטשין מיטעלע וואס זענען עוסק אין דרך ארץ פון דעסט וועגין פאלגין זייא דיא תורה אונ דעם אייבערשטינס רייד איז בייא זיי טייער דאס איז דאס רוב וועלט דיא מענטשין זענען אויך גיליבט בייא הקב"ה אונ זייא וועלין אויך האבין דעם שכר פאר זייער עבודה לעוה"ב אונ הנאה האבין פון דיא לעבטיגקייט פון דעם אייבערשטינס כבוד. אונ דיא מענטשין רופט זיך אויך

בשם

הגרועים הם המפקירים בזדון את מצות ה' לעבור עליהם בריש גלי ובשם רשעים נקראים ונרשמין בשם הזה לפני אלפי רבואות מלאכי השרת ובפני כל פמליא של מעלה שאף אחר שיקבל עונש הגדול בגיהנם עבור שהפקיר מצות ה' לעבור עליהם בזדון ובשאט נפש הלא ישאר לו שם הזה לכלמת נצח. וכ"ז מרומז בכתוב במלאכי (ג') ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע וגו' כי הנה היום בא בוער כתנור וגו' ולהט אותם היום הבא אשר לא יעזוב להם שרש וענף וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וגו' ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם וגו'. וכמה יבוש ויכלם בעצמו אשר בשביל הנאת שעה קלה של יופי וכבוד מדומה שלא רצה להחלק מחבריו הסכלים שאין דואגים לאחריתם יכתב עצמו לנצח בכתה של אנשי רשע מורדים במצות מלכו של עולם. ובכל זכות ועלוי שיזכו הנפשות הקרובים לה' באלפי שנים שם הזה יעולל בעפר קרנו כי אינו ראוי לזה שבין הפושעים ומורדים נמנה וכמה יתמרמר בעצמו על פתיותו שנפתה לעצת חבריו להוריש כבוד מדומה שעה קלה ולהיות נקלה עי"ז לעולם ולנצח נצחים. וכמה יבוש ויכלם האיש הזה בהעלות נשמתו למעלה ויראה נגד עיניו אלפי רבואות מלאכים קדושים אשר כל אחד גדלו כמה אלפים פרסאות וזיו אורו מבהיק עד אין שיעור וברוב גדלם וקדושתם הם זעים וחלים לעשות רצון יוצרם באימה ופחד והוא בריה קטנה שפלה אפלה מצא עזות בנפשו למרוד בריש גלי בכבוד מלכו של עולם לאמר אני איני חושש לדבריו אוי ואבוי יהיה לנפשו כאשר ישאלו אותו הוי רשע איך העזות פניך לעבור על דברי מלכו של עולם איך לא זכרת כי בע"כ שוב תשוב לתת דין וחשבון על מעשיך וכל הפעולות הרעות שעשה בעוה"ז כולם עומדים הכן להעיר עליו בעת הדין ואיתא בזוה"ק פ' נשא ת"ח כל אינון מלין דעביד בר נש בהאי עלמא כולהו זמינין וקיימי לאסהודי ביה ולא אתאבידו מניה ובשעתא דמפקי ליה לבי קברא כולהון מהעתדי ואזלי קמיה ותלת

כרוזי

בְּשֵׁם אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים. אונ פַארַאן אַזְרִיטֶע כִּיתָּה זייער אַנְדֶערִינֶע דָאס זֶענֶען דיא וָואס זֶענֶען מַפְקִיר בְּבִיּוּון דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְנְס מִצְוֹת אונ עוֹבֵר זיין אויף זייא פַאר אַלֶעמֶען אִין דִי אוֹיגֶען דֶער פַאר רוּפְט מֶען זֵיי אָן מִיט דֶעם נָאמֶען רְשָׁעִים אונ זֵייא וֶוערֶען פַאר צֵייכֶענְט מִיט דֶעם נָאמֶען פַאר וִויפִיל צֶעהְנְדְלִיגֶע טוֹיזֶענְדֶער מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אונ פַאר גַאנְץ פַּמַלְיָא שֶׁל מַעֲלָה. אונ אֲפִילוּ אַז עֶר וֶועט שׁוֹין מְקַבֵּל זַיין זַיין עוֹנֶשׁ אִין גֵיהִנֹּם דֶער פַר וָואס עֶר הָאט מַפְקִיר גֶיוֶועֶן בְּבִיּוּון דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְנְס מִצְוֹת פַאר אַלֶעמֶען אִין דִיא אוֹיגֶען אָבֶּער דֶער מִיטֶל פוּן זַיין נָאמֶען וָואס עֶר הָאט אוֹיף זִיךְ אַלֵיין גֶיבְּרַאכְט דְהַיְינוּ דֶער נָאמֶען רָשָׁע בְּלַייבְּט אִיהְם אוֹיף אֵייבִּיגֶע בִּזְיוֹנוֹת. אונ וִויא פִיהל וֶועט זִיךְ דֶער מֶענְטְשׁ אַלֵיין שֶׁעמֶען אַז פוּן וֶוענִיג אַקְלֵיינֶע הֲנָאָה פוּן פַאר נַארְטֶן כָּבוֹד וָואס עֶר הָאט זִיךְ נִיט גֶיוָואלְט אָפּ טֵיילִין פוּן זַיינֶע נַארִישֶׁע חֲבֵרִים (וָואס זֵייא קוּקִין נִיט אוֹיף זֵייעֶר סוֹף) הָאט גוֹרֵם גֶיוֶועֶן עֶר זָאל זַיין פַאר שְׁרִיבִּין אוֹיף אֵייבִּיג צוּ וִויסִין דִי כִּיתָּה פוּן רְשָׁעִים אונ מוֹרְדִים אָהן רבש"ע. אונ אִין אַלֶע גְלִיקִין וָואס וֶועלִין זוֹכֶה זַיין דִיא נְפָשׁוֹת וָואס זֶענֶען נָאהֶנְט צוּא גָאט אִין טוֹיזֶענְדֶע יָאהְרִין אִיז דֶער נָאמֶען וֶועט דִיא מֶענְטְשִׁין אָפּ רוּקִין פוּן אַלֶע גְלִיקְן אונ אַרָאפּ וַוארְפִין זֵייא פוּן דֶער פוּן וָוארוּם עֶר אִיז דֶער צוּא נִיט רָאוּי עֶר וֶוערְט גֶיצֵיילְט צוּ וִויסִין דִי פּוֹשְׁעִים וּמוֹרְדִים. אונ וִויא פִיהל וֶועט עֶר זִיךְ אַלֵיין קְלֶעמֶען אַז צוּא לִיבּ זַיינֶע נַארְהֵייט וָואס עֶר הָאט זִיךְ גֶעלָאזְט אִיבֶּער רֵיידִין צוּא דִיא עֵצָה פוּן זַיינֶע חֲבֵרִים דֶער פַאר אִיז עֶר פַאר שֶׁעמְט אוֹיף אֵייבִּיגֶע אֵייבִּיקֵייט. אונ וִוי פִיל וֶועט זִיךְ דֶער מֶענְטְשׁ שֶׁעמֶען בְּשַׁעַת זַיין נְשָׁמָה וֶועט אַרוֹיף גֵיין אוֹיבִּין אונ עֶר וֶועט זֶעהֶן וִויא פִיל צֶענְדְלִיגֶע טוֹיזֶענְד הֵיילִיגֶע מַלְאָכִים וָואס אִיטְלִיכֶער אִיז גְרוֹיס וִויא פִיל טוֹיזֶענְד מֵייל אונ זַיין לֶעכְטִיקֵייט לֵייכְט אָן אַשִׁיעוּר אונ פוּן דֶעסְט וֶוענִין טְרָאגֶען זֵיי מִיט גְרוֹיס אֵימָה דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְנְס רָצוֹן אונ עֶר וָואס עֶר אִיז אַקְלֵיינֶע בְּרִיָּה אַפַּארְשֶׁעמְטֶע אָן גִיטְשְׁאן אִין אַשְׁטִיקִיל פְלֵיישׁ וָואס וֶוערְט עֶרְד הָאט עֶר בַּייא זִיךְ גֶיפוּנֶען עַזּוּתְקֵייט מוֹרֵד צוּא זַיין אָן דֶעם כָּבוֹד פוּן דֶעם בּוֹרֵא שָׁמַיִם וָאָרֶץ אונ צוּא זָאגִין זִיךְ מִיךְ הַארְט נִיט פַאר זַיין פַאר זָאג אוֹי וַאֲבוֹי וֶועט אִים זַיין בְּשַׁעַת מִיא וֶועט אִים פְרֶעגִין הוֹי רָשָׁע וִוי הָאסְטוּ מֵעִיז פָּנִים גֶיוֶועֶן עוֹבֵר צוּא זַיין אוֹיף דִי רֵייד פוּן מֶלֶךְ הָעוֹלָם וִוי הָאסְטוּ זִיךְ נִיט דֶער מָאנְט אַז דוּא וֶועסְט דָאךְ מוּזִין קוּמֶען אָפּ גֶעבִּין דִין וְחֶשְׁבּוֹן אוֹיף דַיינֶע מַעֲשִׂים. אונ אַלֶץ וָואס עֶר הָאט גִיטָאהְן אוֹיף דֶער וֶועלְט שְׁטֵייעֶן אַלֶע אָן גִיגְרֵייט עֵדוּת צוּא זָאגִין אוֹיף אִיהם בְּשַׁעַת הַדִּין וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין זוהר הקדוש פרשת נשא. אַלֶע זַאכִין וָואס דֶער מֶענְטְשׁ טוּהט אוֹיף דֶער וֶועלְט זֶענֶען אַלֶע אָן גִיבְּרֵייט אונ זֵייא

שטייען

כרוזי מכרזי תר קמיה וחד מימיניה וחד משמאליה ואמרי דא פלניא דמריד במריה כריד לעילא מריד לתתא מריד באורייתא מריד בפיקודי חמו עובדיה חמו מליה מב ליה דלא אברי עד דסמי לגבי קברא כולהו מתי אתרגזן מרוכתיהו עליה ואמרי וי וי דרא אתקבר בגוון ע"ש וע"כ אשרי לו לאדם השם על לבו כ"ז בימי חייו ואז אשרי וטוב לו:

פ"ד בו יבואר שישמור עצמו מזה העון כדי שלא יכלל בארורין הכתובין בתורה.

ודע עוד דמי שאינו שומר עצמו מעון זה של גילוח הזקן לבד מה שעובר על הל"ת המפורש בתורה עוד מקבל על עצמו שני ארורין הכתוב בתורה היינו אחד עובר על ארור משגה עור בדרך דידוע דכונת התורה לארר למי שנותן מכשול לפני אחר שיעשה ע"י איסור דוסיא דלאו דלפני עור לא תתן מכשול וכבר בארנו לעיל בריש הקונטרס שהוא ג"כ בכלל זה. שנית אם ח"ו נעשה הדבר הזה אצלו להפקר שאינו מקבל ע"ע כלל להשמר ממנו עובר עוד על מה דכתיב בתורה ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם שפירושו אשר לא יקבל על עצמו לקיים את כל התורה וידוע מאמר הגמרא בשבועות (דף לו) דארור בו קללה בו נדוי וכו' וצריך להיות חרד בנפשו אולי ח"ו נידוהו בשמים ע"ז וכעין מה שכתב בספר תרדים לענין מקלה אביו ואמו עי"ש וגם עלול מאד כיון דיש ע"ז ארור בתורה שידד מנכסיו ולא יועילו לו כל תחבולותיו. ולבד כל אלו הנ"ל הוא נקרא בשם מומר לדבר אחד כיון שבשאט נפש עובר על האיסור החמור הזה והוא מחזיק דבר זה של תורת ה' אצלו להפקר כמו שאר מומר לכל התורה כולה וע"כ גדול עונו מאד וכדי

שלא

שטייען ערות צו זאגן אויף אים אונ עס ווערט ניט פאר פאלין אונ בשעת מיא פירט דעם מענטשין צום קבר בגלייטין זיך אלע צוא אונ גייען מיט איהם אונ דרייא כרוזין רופט מען אוים פאר אים איינער רופט אויס אין רעכטין זייט אונ איינער אין לינקין אונ איינער פאר אים אונ זיי שרייען אוים מיט דעם לשון דאס איז יענער וואס מיא ריפט אים... וואס ער האט מורד גיוועזן אין זיין העררין זיין מידה האט דער לאנגט אויבין (דהיינו עס איז באשאפין גיווארין כותות הטומאה וואס זייא שטייען אויבין חוץ למחנה שכינה) אונ האט דער לאנגט אונטין ער האט מורד גיוועזן אהן דער תורה ער האט מורד גיוועזן אהן דיא מצות זעהט זיינע מעשים זעהט זיינע דיבורים גלייכער פאר אים אז ער וואלט גאר ניט באשאפין ווערין. אונ ווי ער קומט צום קבר איז אלע מתים ווערין דער ציטערט פון זיינע ערטער אויף אים אונ זאגין ווי ווי אז דער איז מקובר גיווארען צוא היבין אתו על גן איז וואהל דעם מענטשין וואס ער בארעכינט דאס ווען ער לעבט באן איז יענער גליגליך אונ עס איז אים גוט אויף אייביג:

פרק ד אונ זאלסט וויסין נאך אז דער וואס היט זיך ניט פון דעם עון פון גאלין א בארד חוץ וואס ער איז עובר אויף צלאו וואס שטייט אין דער תורה בפירוש איז ער אויף זיך נאך מקבל צווייא ארורים וואס עס שטייט אין דער תורה היינו איינס עס שטייט ארור משגה עור בדרך איז די כונה דיא תורה שילט מיט איין ארור דעם וואס מאכט אהן א שטרויכלונג פאר יענעם אז ער זאל דורך אים גישטרויכילט ווערין מיט איין עבירה אונ דא איז אויך אזוי דורך אים האט דער מענטש וואס גאלט אים אויך איין עבירה וואדום אז ער וואלט אים ניט בעטין וואלט ער דאך אים מיט גיוואלד ניט גיגאלט. דאס אנדערע אויב עס ווערט בייא אים דיא עבירה גאר הפקר אונ ער איז גאר ניט מקבל אויף זיך צוא היטין זיך דער פון איז ער עובר אויף דעם פסוק ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם איז דער טייטש דער וואס איז ניט מקבל צוא היטין דעם אייבערשטינס תורה, אונ עס איז ידוע וואס די גמרא זאגט אז ארור ליגט אין דעם א קללה גם ליגט אין דעם א נדוי הייגט באדף דאך דער מענטש ציטערין טאמער ח"ו האט מען איהם מנדה גיוועזן אין הימל פאר דיא עבירה, אונ דער וואס האט חלילה אויף זיך איין ארור איז זייער מצוי אז עס גייט אריין אקללה אויף זיין איינינם אונ ער ווערט איין אביון גדול אונ עס וועט אים ניט העלפין קיין שום תחבולה אויף צוא באלטין, אונ חוץ אלע זאכין ווערט ער גערופין ער איז מומר צו איין זאך פון דער תורה וויא באלד ער איז עובר בכוון כמה מאל אונ ער האלט דאס גאר דעם אייבערשטינס רייד פאר הפקר דער פאר הט ער אויף זיך דעם שיינעם נאמען אונ ער ווערט גיציילט מיט אלע פושעים דער פאר אונ דער עון איז זייער גרוים אונ מעין זה געפינט זיך

אונזערע

שלא יפלא בעיני הקורא כי קראתי את הרגיל בעון הזה בשם מומר אעתיק לך דברי רבותינו כי אפילו חטא קל מי שמרגיל עצמו בשאט נפש לעבור עליו נקרא בשם גנאי זה ועאכ"ו בלאו המפורש בתורה וזה לשון רבינו יונה בשערי התשובה במאמר ו' ועתה בינה שמעה זאת כי הוא עיקר גדול אמת כי יש מן הצדיקים שנכשלים בחטא לפעמים כענין שנאמר כי אדם אין צדיק בארץ וכו' אכן כובשים את יצרם מאת פניהם ואם יפולו פ"א בחטא לא ישנו לו ותקומו בפניהם וחוזרים בתשובה אך כל אשר אינו נזהר מחטא ידוע ואינו מקבל על נפשו להשמר ממנו גם אם הוא מעונות הקלים אע"פ שהוא נזהר מכל עונות שבתורה קראוהו חכמי ישראל מומר לדבר אחד ועם פושעים נמנה וגדול עונו מנשוא כי אם אמר יאמר העבד לרבו כל אשר תאמר אלי אעשה זולת בדבר אחד כבר שבר עול אדוניו מעליו והישר בעיניו יעשה ועל ענין זה נאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ובאורו אשר לא יקבל על נפשו לקיים כל דברי התורה מראש ועד סוף ויורה ע"ז אשר לא יקים לעשות ולא אמר אשר לא יעשה אותם והמקיים יתברך עכ"ל. וכענין זה מצאנו לחז"ל כל המחליט עצמו לעבירה אין לו מחילה עולמית והיינו אף בזמן שיתגברו רחמי שמים על העולם למחול חטאי ישראל כמש"כ ואסלח לאשר אשאיר אלא לא יאבה ה' סלוח מפני שרוצה מפקיר עצמו לאותה עבירה ופורק עולה ממנו לגמרי וכדאי לאדם לברוח מלהפקיר עון הזה מפני זה לבד שלא להקראות בשם מומר ושלא יגביר עליו שנאת המקום ב"ה כ"כ שלא ירצה לסלוח לו לעולם: ועון זה חמור עוד משאר עונות שהם חוץ לגוף ועון זה נדבק בעצם תמונת צורתו. שבתמונה זו בראו הקב"ה להבדיל בין איש לאשה והוא ממרה ברצון השי"ת ועובר צוויו ומגלח עצמו ונושא עונו החמור תמיד על פניו. גם צריך להתבונן בנפשו איך יעיז פניו לבקש מהקב"ה על צרכיו בעת צר לו בעוד שהוא נושא חותם המרידה על פניו וכן צריך לזכור עד כמה ירע לנפשו לעמוד לאחר מאה שנים לפני כסא כבודו ית' כי כחשו יעיד על פניו ואיך יוכל להסתיר פניו בעת ההיא הלא בושה וכלמה תכסה אותו ואשרי המתבונן בנפשו בעוד השער פתוח ובידו לתקן:

פ"ה בו יבואר סיבת האנשים הנכשלין מפני טעות היפוי.

עוד יש סיבה לעבור על העון החמור הזה מפני היפוי שהיצר מפתה אותו שעי"ז תהיה מראהו יפה וימצא חן בעיני הבריות והדבר באמת בהפכו שהודרת פנים הוא זקן כדאיתא בשבת (דף קנ"ב). וגם החן שימצא לפי דעתו הוא רק אצל אנשים נערים וסכלים
אבל

אונזערע חכמים זאגען דער וואס איז זיך מחליט צוא איין עבירה איז אפילו ווען עס וועט דער וועקט ווערין רחמים אויף דער וועלט וועט מען דעם מענטשין ניט וועלין מוחל זיין אויף אייביג (אם לא שיעשה תשובה גמורה ע"פ חכם). אונ דר עון איז הארבער פון אנדערי עבירות ווארום זייא זענען חוץ דעם גוף אונ דער עון ווערט באהעפט אהן דעם עצם תמונה פון זיין צורה ווארום דיא תמונה האט גאט ב"ה באשאפען אז עס זאל זיין אהיכר צוא וויזין אמאנסביל צוא וויזין איין אשה אונ ער איז מורד אין דעם רצון פון השי"ת אונ גאלט זיך אפ אונ ער טראגט תמיד דיא עבירה אויפין צורה. גם דארף ער זיך אליין באקלערין וויא קען ער ביי זיך האבין אשטייפקייט בעטין ביי דעם אייבערשטין א זאך ווען עס ווערט איהם ווייער ניט גוט כל זמן ער טראגט אויף זיין פנים אפעצאט פון אחוטא. גם דארף ער גידענקין וויא פיל וועט איהם אמאל ערגערין לאחר מאה שנים צוא שטיין פאר דעם היילינין כסא הכבוד מיט אזוי איין צורה (ווארום דארטין שטייט ער מיט די תמונה וויא ער איז גיוועזין אויף דער וועלט) אונ וויא וועט ער קענען באהאלטין די צורה אין דער צייט די צורה אליין וועט אויף איהם זיין דער גרעסטער עדות פאר גאנץ ב"ד של מעלה. וואויל דעם מענטשין וואס ער באטרעכט ווען דער טויער פון תשובה איז נאך אפין אונ עס איז נאך אין זיין האנד צוא פאר רעכטין:

פרק ה עס איז פאראן נאך א סיבה עובר צוא זיין אויף דיא הארבע עבירה דער יצה"ר רעט זייא איין אז דורך דעם וועט ער אוים זיין שיין אונ ער וועט גיפינען חן ביי אליכען. אבער אין אמת איז דאס א טעות דיא נאטור איז די הדרת פנים פון א מענטשין איז א באַרד. אונ דעם חן וואס איהם דאכט זיך אז ער וועט קריגען דורך דעם איז דאס מער ניט ביי דיא יונגנווארג די וואס דער דעת איז ביי זייא קליין אבער ביי אנשים חשובים אדרבה חנם ער אפילע כבזה
ווערין

אבל אצל אנשים חשובים אדרבה יתגנה בזה הרבה אם כי אין מגידין לו בפיהם אבל נבזה הוא בלבם גבור זה וכמי שיראה לאחר שתוחב חתיכת חזיר בפיו בודאי יאחוז גועל לנפשו מלהביט ד"ז ובלבו חשוב איך האדם הזה גבר תאותו על שכלו כן הוא ממש הדבר הזה להסביט על חלקת לחייהם המגולח ואלו היה שומר עצמו מלגלח היה נכבד חשוב בעיני כל איש [הג"ה כי באמת הזקן בזמנינו הוא כמו איזה אות (הנקרא בל"א שילד) שמציב כל בעל מלאכה מבחוץ בעיירות הגדולות שזה האות מורה על תוכן האיש הדר שם אם הוא רצען או חייט או ספר כן הוא הזקן הוא תואר האיש הישראלי ואות התורה שלא להשחיתו וכשמקיים רצון הש"י מורה על כל מה שנמצא בפנימיותו בלבו ומוחו שנאמן הוא לה' ותורתו וכשמשליך הזקן אחרי גוו ומגלחו אות הוא על האיש הזה שלבו פונה מדרך ה' ולבו מלא תרמית והוללות] וביותר מזה נבחן בכור הנסיון שאפילו מי שנבר תאותו על שכלו גם הוא מודה באמת אחרי התבוננות דעתו שמי ששכלו גבר על תאותו הוא מכובד יותר ממנו אלא שאומר שהוא אינו יכול להתגבר על תאותו כבה בענינינו גם הכסילים בני חברתו יסכימו לבסוף כי דרכו ישרה ומכובד יותר ממי שמגלח זקנו וכענין שאחז"ל סהדי שקרי אאונגרייהו זילי [היינו מי שמשכיר עד שקר להעיד גם בעיניו הוא מוזלזל על שנתרצה לזה אף ששכרו ורוצה שיעיד שקר ה"נ אף שכ"א מהמגולחים רוצה שימצא עוד מגולחים ולא יהיה הוא בן יחיד בעון זה מ"מ יודע האמת בנפשו שאין זו דרך ה'] והנה חז"ל הבטיחונו כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות והיינו שהמכבד התורה ומצותיה יהיה אף גופו מכובד על הכל והמחלל אותם יהיה מתולל ונקלה על הכל ודבריהם בודאי נאמנים וקיימים וא"כ המפקיר ד"ת בשביל היפוי שחושב למצוא חן וכבוד עי"ז עליו לדעת בבירור כי לבסוף יסבב ה' שינחל בוז וקלון ולהיפך השומר ומכבד אזהרות התורה יכובד מן הכל :

גם צריך לדעת מה שכתוב בספרים כי כל עון ועון שאדם עושה משקץ ומתעב אברי נפשו בחלאת הזוהמא והזוהמא ניכרת על אברי נפשו השייכים לאותו

זערין הגם זייא זאגין איהם ניט מיט'ן מויל אבער אין הארצין פאר שטייען זיי איהם אקוראט ווי איינער זאל זעהן דעם אנדערין ווי ער שטעקט אריין א שטיק חזיר אין מויל וועט איהם אהן האפין א נודנעקייט דער פון אונ אין הארצין וועט ער קלערין וויא דער מענטש איז בייא איהם די תאוה אפולע שטארקער פארין שכל אזו איז דיא זעלבינגע דער וואס גיט א קוק אויף ווייערי באקין זיא עס איז הויל אונ האפט גרין אונ אז ער וואלט זיך היטין פון צו גאלין וואלט ער גיוועזין חשוב ביי אלימען אין דיא אויגין ווארום באמת דיא בארד אין אונזערע מדינות איז א קוראט וויא א שילט וואס איטליכס בעל מלאכה שטעלט ארויס פון דרויסין כדי אלע זאלין וויסין ווער וואוינט דא אין שטוב א שוסטער א שניידער א גאלער אזוי איז א בארד דאס איז דער תואר פון א מאנסביל אונ דיא תורה האט פאר זאגט אז ער טאר ניט פאר דארבין איז אז ער איז מקיים דעם אייבערשטינס רצון ווייזט דאס אויף אלץ וואס בייא איהם אין הארצין איז אז בייא איהם איז טייער דעם אייבערשטינס פאר זאג אונ ער האלט מיט איהם אבער ווען אז ער ווארפט אראפ דיא בארד אונ גאלט אפ איז דאס א בתויז אויף דעם מענטשין אז זיין הארץ איז אפ גיקערט פון גאטס וועג אונ דיא הארץ איז פול מיט אלע שמוטקייט. נאך מער איז דורך גיפרובט גיווארין קלאר אז אפילו דער וואס בייא איהם איז די תאוה שטארקער פארן שכל אונ ער גייט נאך דער תאוה איז ער אויך מודה אז בייא דעם וואס דער שכל איז שטארקער פאר דער תאוה איז מער לייט פאר איהם נאר ער זאגט אז ער קען ניט ברעכין זיין יצה"ר. אונזערי הייליגע תנאים זאגין אז דער וואס איז מכבד דיא תורה איז זיין קערפער אויך מכובד אויף דער וועלט אונ דער וואס מאכט וואכענדיג דעם אייבערשטינס תורה דהיינו זייניע פאר זאגען איז זיין קערפער אויך מבוזה בייא לייטין ועל כן דארפין מיר וויסין אז דער וואס איז מפקיר דיא מצות פון דער תורה אונ ער קלערט אז דורך דעם וועט ער באשיינט ווערין בייא לייטין אין דיא אויגין אונ ער וועט בייא זיי קריגען חן דארף ער וויסין קלאר אז צום סוף וועט דער אייבערשטער מאכין אז ער וועט קריגין בזיונות אונ קריק דער וואס היט דיא תורה אונ האלט ערליך איהרע אלע פאר זאגין וועט ער קריגין כבוד פון אלעמען.
גם דארף מען וויסין וואס עס שטייט אין ספרים אז מיט איטליכס עון וואס א מענטש טוהט פאר מיאוסט ער דיא איברים פון זיין נפש מיט דיא פאסקודנעקייט פון

לאותו עון עד אשר ינקה ממנה בגיהנם וחלאת הזוהמא מאוס כ"כ עד אשר נקראת בשם צואה וכמש"כ אם רחץ ה' את צואת בנות ציון ובזכריה ג' הסירו ממנו הבגדים הצואים וגו' שזהו מרמז על עונות ונמצא העובר על לאו דלא תשחית את פאת זקנך מביא גיעול ולכלוך על פני נפשו מחלאת העון ובכל עת ועת שמגלח מוסיף לכלוך וזוהמא עליה עד שלעתיד בהפרד נפשו מגופו יהיה אור פניו חשך משחור וזוהמתה ניכרת ונודפת למרחוק. ועתה ראה נא אחי האם כדאי לך לשמוע ליצרך שמפתה אותך שבזה תתיפה לפני הבריות לשעה קלה ותחת זה הביא על נפשך בוז וקלון מחלאת וזוהמת העון אשר תכסה פניה לעתיד ושם הקלון והכלמה נורא מאד כי אינו לפני אנשים אחדים כאשר בעולם הזה כ"א לפני כל פמליא של מעלה ולפני אלפי רבואות נשמות קדושות ושם הלא ידעו הכל שחלאת הזוהמא הזו הבאת בעצמך על פניך (ואפילו בעוה"ז אם אדם משחיר פניו והולך בין חבורות אנשים יחשב בעיניהם כמשתגע) במה שהעברת במזיד על רצון אלהי השמים וגם לא הספיק עצמך בהבזיון לבד כי תוכרח אח"כ לירד לאש הגיהנם ולסבול שם יסורים קשים ומרים על כל לאו ולאו בפני עצמו וידוע שעונש הגיהנם קשה עד מאד עד שאפילו נביאינו הקדושים היו יראים ממנו וכמו שאמר דהע"ה סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי ובברכות (דף כ"ח) איתא בגמרא על התנא הגדול רבן יוחנן בן זכאי [שהוא היה רבו של ר' אליעזר הגדול והתנא ר' עקיבא הוא תלמיד תלמידו ולא הניח מקרא ומשנה והלכות ואגדות וכל הש"ס היה אצלו דבר קטן והיה יודע אפילו מעשה מרכבה ושיחת מלאכי השרת] שהוא היה בוכה לפני פטירתו ושאלוהו תלמידיו רבינו נר ישראל עמוד הימיני וכו' מפני מה אתה בוכה וכוף תשובתו היתה שיש לפניו שני דרכים אחת לג"ע ואחת לגיהנם ואינו יודע באיזה דרך מוליכין אותו ובעירובין (דף כ"ב) איתא בגמרא על הפסוק עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו שמורידין דמעות הרבה עד שנעשה כמעין קודם שעוברין בתוך *) הגיהנם וע"כ

*) ואיתא בזוהר חדש במדרש רות שבעה שמות לגיהנם ואלו הם בור שחת דומה טיט היון שאול צלמות ארץ התחתית

דיא מוּטְאָה פון דיא עֲבֵרָה אוּנ דָאס איז זַייעֶר קֶענְטִיג אוֹיפִין נֶפֶש אַז וִויא דיא מִיאוּסְטֶע זַאךְ אוֹיף דֶר וֶועלְט בִּיז וַואנֶענְט עֶר וֶוערְט דֶר פוּן רֵיין אִין גֵיהִנָם מֶערְט דָאךְ גִיפוּנֶען אַז דֶער וָוס אִיז עוֹבֵר אוֹיף דֶעם לַאו פוּן וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנְךָ בְּרֶענְגְט עֶר דָאךְ אַיין אַיינֶגעֶרִיכְטִקֵייט אוֹיף דִיא צוּרָה פוּן דֶעם נֶפֶש אוּנ אִיטְלִיכְס מָאהל וֶוען עֶר גָאלְט זִיךְ מֶערְט עֶר אוֹיף זִיךְ מֶער בְּלָאמַע מֶער אַיינֶגעֶרִיכְטִקֵייט אַז צוּם סוֹף בְּעֵת דֶער נֶפֶש וֶועט זִיךְ אָפּ שֵׁיידִין פוּן גוּף וֶועט דָאךְ זַיין דִיא צוּרַת הַנֶפֶש שְׁוַוארְצֶער וִויא קוֹל אוּנ דִיא אַיינֶגעֶרִיכְטִקֵייט וֶועט דָאךְ זֶעצִין פוּן וַוייטִין דֶער רֵיחַ רַע פוּן דֶער פוּן. הֵיינְט זֶעה אַלֵיין בְּרוּדֶער צִי אִיז כְּדַאי צוּ פָאלְגִין דֶעם יצה"ר וָואס עֶר רֶעט דִיר אָן אַז דֶר מִיט וֶועסְטוּ זִיךְ בַּאשֵׁיינֶען פַאר לַייטִין אוֹיף אַקְלֵיינֶע וַוייְלֶע אוּנ אַנְשְׁטַאט דֶעם וֶועסְטוּ אוֹיף זִיךְ אַלֵיין בְּרֶענְגִין גְרוֹסֶע בִּזְיוֹנוֹת פוּן דִי פַאסְקוּדְנֶע טוּמְאָה וָואס דָס וֶועט פַאר דֶעקִין דַיין נַאנְצִין פָּנִים אוּנ דָארְטִין דֶער בִּזָיוֹן אִיז שְׁרֶעקְלִיךְ גְרוֹס וָוארוּם דָאס אִיז נִיט פַאר אַיינְצִיגֶע מֶענְטְשִׁין וִוי אוֹיף דֶער וֶועלְט דָס אִיז פַר נַאנְץ פַּמַלְיָא שֶׁל מַעֲלָה אוּנ פַאר וִוי פִיל צֶענְדְלִינְגֶע טוֹיזֶענְדֶע נְשָׁמוֹת אוּנ דָארְטִין וַוייסִין אַלֶע אַז דִיא פַאסְקוּדְנֶע טוּמְאָה וָואס פַאר דֶעקְט דִי צוּרָה הָאסְטוּ אַלֵיין אַרוֹיף גִיבְּרַאכְט מִיט וָואס דוּא הָאסְט עוֹבֵר גִיוֶוען בְּכִוּוּן אוֹיף דֶעם רָצוֹן פוּן גָאט. אוּנ עֶס וֶועט נִיט קְלֶעקִין מִיט בִּזָיוֹן אַלֵיין דוּא וֶועסְט נֶעבַּאךְ מוּזִין גֵיין אִין דֶעם פַייעֶר פוּן גֵיהִנָם אוּנ לַיידִין יִסוּרִים קָשִׁים וּמָרִים אוֹיף אִיטְלִיכְס לַאו בַּאזוּנְדֶער אוּנ מִיא דַארְף וִויסִין אַז דֶער עוֹנֶש פוּן גֵיהִנָם אִיז אַזוֹי גְרוֹיס אַז עֶס וֶוערְט נֶעבַּאךְ אַקְוָואל פוּן טְרֶערִין אֵיידֶער מִיא גֵייט אִין גֵיהִנָם. עֶס שְׁטֵייט אִין זוה"ק זִיבִּין נֶעמֶען הָאט דֶער גֵיהִנָם. מִיא רוּפְט אִיהם בּוֹר שַׁחַת דוּמָה טִיט הַיָוֵן שְׁאוֹל צַלְמָוֶת תַּחְתִּית. זִיבִּין מַדְרֵגוֹת אִיז פַאראַן אִין גֵיהִנָם אֵיינֶע אִיבֶּער דִי אַנְדֶערֶע אִין דֶעם עֶרְשְׁטִין מָדוֹר גִיפִינְט זִיךְ וִוי פִיל כִּתּוֹת מַלְאֲכֵי חַבָּלָה זַיי זֶענִין וִוי דִיא בְּרֶענֶענְדִיגֶע שְׁלַאנְגֶען. דְרַייא מְמוּנִים זֶענִין שׁוֹלֵט אִין גֵיהִנָם זַיי רוּפְט מֶען מַשְׁחִית אַף וְחֵמָה אוּנ דִי אִיבֶּערִיגֶע אַלֶע זֶענֶען מְמוּנָה אוּנְטֶער זַיי אוּנ דִיא אַלֶע מְמוּנִים לוֹיפִין אַהִין אוּנ צוּא רִיק מְשַׁפְּטִין דִי נְפָשׁוֹת פוּן רְשָׁעִים אוּנ אַלֶע כִּתּוֹת פוּן מַלְאֲכֵי הַבָּלָה זֶענֶען מְרִעִיש גֵיהִנָם אוּנ זַייעֶר קוֹל הֶערְט זִיךְ אִין הֵיכָל אַרֵיין אוּנ דֶער קוֹל פוּן דִיא רְשָׁעִים אִין גֵיהִנָם שְׁרַייעֶן וַוי וַוי אוּנ עֶס אִיז נִיט דָא אוֹיף זַייא קֵיין מְרַחֵם. עֶס שְׁטֵייט דָארְטִין אִין זוהר אִין אִיטְלִיכְס מָדוֹר פוּן גֵיהִנָם פַאר

וואם

וע"כ אחי רוח וחמול על נפשך ולא תתפתה אחרי עצת חבריך ואז יהיה מאושר חלקך לעוה"ב :

פ"ו בו יבואר עוד סבת הקישוט והסלסול שמביא לידי ניבול .

והנה באשר שתחלת סבת האיש המגלח זקנו בא ע"י ההרגל לקשט ראשו ולסלסל שערו וכך הוא דרכו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר עשה כך עד שמכניסו בעון היותר חמור ע"כ נבוא לבאר עד כמה גרוע *) ענין הזה של הסלסול והקישוט הרבה . הנה ראשון לכל צריך לידע שעצם הסלסול אף שלכאורה אין בו איסור אבל באמת גם זה נכלל **) בלאו דלא ילבש גבר שמלת אשה שהקישוט לא הותר ***) רק לנשים שהם צריכים לכך . שנית שבזה הוא מגרה יצה"ר על עצמו וכמ"ש חז"ל שהיצה"ר עומד באמצע פלטיא ובשעה שהוא רואה אדם שהוא ממשמש בעיניו ומתקן בשערו ומסתלם בעקביו אומר הדין דידי הוא ויולה אליו . ומכניסו מעון קל לחמור וזה יגיע לו עד שבא בהמשך הזמן לגלח זקנו שעובר בחמשה לאוין בבת אחת . וכשהתחיל לצמות קצת הוא חוזר ומגלחו והיצה"ר מרויח ממנו בכל ג' וד' ימים חמשה לאוין דאורייתא ולפעמים גם פאת הראש ועובר עוד שני לאוין . ולא יספיק היצה"ר בזה לבד כ"א יכניסו עוד בהתקרבות לעריות דהיינו שיבוא ביחד

וכו' שבעה מדורות הן זו על זו וכולן מהורות מזומנות לרשעים לידון שם . מדור הראשון בור והוא מדור העליון ושם כמה כתות של מלאכי חבלה כעין הבור אשר מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו כך המדור הזה נקרא בור כמה כתות של מלאכי חבלה כעין נחשים השרפים אשר אין להם לחש . שלשה ממונים שולטים בגיהנם והם מתחת ידי דומה והם משחית אף וחמה וכל האחרים ממונים התחתם וכל אותם הממונים רצים ושבים ודנין בם נפשותם של רשעים וכל אותם כתות של מלאכי חבלה כולם מרעישים גיהנם ונשמע קולם ברקיע וקול הרשעים בגיהנם צווחין ואמרין וי וי ואין מרחם עליהם ועל כל אלו השלשה הממונים עם שאר כתות של מלאכי חבלה שמרעישים גיהנם אמר קרא עלייהו קול שאון מעיר קול מהיכל קול ה' משלם גמול לאויביו וכו' עי"ש במה שדנין בכל מדור ומדור על איזה עונות השם ישמרנו .

*) והכי איתא בזוה"ק פרשת וישלח ר"ש פתח ואמר טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם האי קרא על יצה"ר אתמר בגין דאיהו מקטרגא תדיר לגבי בני נשא ויצה"ר איהו ארים לביה ורעותיה דבר נש בגאותא ואזיל אבתריה מסלסל שעריה וברישיה עד דאיהו אתגאי עליה ומשיך ליה לגיהנם אבל טוב נקלה ההוא דלא אזיל אבתריה דיצה"ר ולא אתגאי כלל ומאיך רוחיה ולביה ורעותיה לגבי קוב"ה וכדין ההוא יצה"ר מתהפך לעבד לו דלא יכיל לשלטא עלוי והוא בר נש שליט עליה כד"א ואתה תמשל בו ממתכבד כמה דאמרן דאיהו אוקיר גרמיה מסלסל בשערו אתגאי ברוחיה ואיהו חסר לחם חסר מהימנותא כד"א לחם אלהיו וגו' ולא באו לאסור לגמרי לאדם לתקן גופו שלא ילך מגונה כי בודאי צריך לאדם ללכת בנקיות ואמרו רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום משום כבוד קונו והעיקר בזה הוא רבוי הקשוט והסלסול דזהו מדרכי היצה"ר .

**) נראיה משבת (דף נ ע"ב) מגרד אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו משום צערו ואם בשביל ליפות עצמו אסור ופירש"י משום לא ילבש גבר שמלת אשה ואפילו המתיר שם הוא רק משום כבוד קונו ואיתא בדף צ"ב דאפילו ללקט לבנות מתוך שחורות ג"כ אסור משום לא ילבש כיון שהוא עושה זה להתנאות כדי שיהיה נראה כבחור ודעת הרמב"ם דחייב מלקות ע"ז ועיין בב"י יו"ד סימן קפ"ב .

***) או שלפי מדרגתו מוכרח להתקשט במלבושי כבוד וכדומה כשהולך בין האנשים כדי שלא יתבייש . עיין בתוס' שם ד"ה בשביל .

וואס מיא איז זייא דן ושל כן האב רחמנות אויף דיין נפש אונ לאז זיך ניט אן ריידין נאך די עצה פון דיינע חברים וועסטו זיין גליקליך לעוה"ב :

פרק ו הנה ווייל דר אנהייב סיבה פון דעם מענטשין וואס גאלט דיא באָרד קומט דורך צוא פיל פוצין זיך ווארום אזוי איז דער שטייגער פון יצה"ר היינט זאגט ער אים טוא אזוי אונ מארגין טוא אזוי ביז וואנעט ער ברענגט איהם אריין אין אגרויסן עון ע"כ וועלין מיר ארום רידין וויא מגונה עס איז דער ענין פון אלע פוצין זיך דאס ערשטע באדאף מען וויסן אז דער עצם פוצין זיך אפילו איז אין כלל פון דעם לאו לא ילבש גבר שמלת אשה עס איז מער ניט מותר צו ווייבער וואס זייא דארפין דאס . דאס אנדערע מיט דעם פוץ רייצט ער אן דעם יצה"ר אויף זיך וויא דיא חכמים זאגין אז דער יצה"ר שטייט אין מיטין גאס אונ ער זעהט א מענטשין פוצט אויס ארום דיא אויגין אונ פוצט דיא האר אונ דרייט זיך אויפן קנעביל זאגט ער דאס איז שוין מיינער אונ ער באהעפט זיך צוא אים . אונ ער ברענגט איהם אריין פון אקליינע עבירה צוא אגרעסערע ווייטער ווייטער ביז וואנען מיט דער צייט קומט ער צוא גאלין די באָרד וואס ער איז עובר אויף פינף לאוין מיט איין מאל אונ ווען עס הייבט אן איבער

נ"ם

ביחד עם חבריו לשבת באסיפת בחורים ובתולות יהודי אשר באסיפות כאלה ידוע שמרויח היצה"ר הרבה מאד. עונות מהרהורים ועונות מליצנות ועונות מניבול פה וכדומה. ומי גרם לו כל זה מה שנתן יד מתחלה ליצרו ע"י קשוט ראשו וסלסול שערו. וראה נא מה שאמרו בגמרא [נדרים דף ט] אמר שמעון הצדיק וכו' פעם אחת בא לפני אדם אחד [שבא להקריב קרבן נזירותו ולגלח שערו] נזיר מן הדרום וראיתי שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים אמרתי לו בני מה ראית להשחית שערך זה הנאה. אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי [מתוך שראיתי במים צורתי כ"כ נאה נתגבר עלי יצרי וביקש להביאני לידי מעשים רעים לטורדני מן העולם רש"י] ובקש לטורדני מן העולם אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה העבודה שאגלחך לשמים מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו אמרתי לו בני כמוך ירבו נוזרי נזירות בישראל עליך הכתוב אומר איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' עכ"ל הגמרא. הרי שהקשוט והסלסול מביא לאדם לידי התגברות היצר:

והנה האדם הבא לקשט את גופו טוב טוב לו אם היה נותן לב לקשט נפשו ולא גופו אשר לבסוף נעשה רמה ותולעה וכמאמר התנא הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה ור"ל שלא תבוא להתחלת הסבה שממשיך לאדם לבוא לעבירה והיינו כשתראה שיצרך רוצה למשכך אחריו להתקשט ולהתיפות תזכור לאן אתה הולך שהוא למקום עפר רמה ותולעה שכל יופי גופך ומתיקות הנאתך תתהפך הכל לעפר ותולעים שבאשר ישכב גופו בקבר בודאי לא יגיע לו עוד הנאת יופי וכהנה ואדרבה עתיד ליתן דין וחשבון על מה שהעסיק כל מחשבות לבו לאלה משא"כ אם יתן לב לקשט נפשו היה עושה טובה בזה לנפשו הקיימת לנצח. ואתה אחי הנותן כל לבך לקשט גופך לבד דומה לבן כפר אחד שהיה דרכו כשהוא אצל בני הכפר שלו היה לובש בגדי כבוד

גיים צו וואקסין גאלט ער איבער אביים אפ. אונ דר יצה"ר פאר דינט פון איהם אללע דרייא פיר טעג פינף לאוין מן התורה אונ אפט מאל האט ער אראפ דיא גאנצע פיאות ביז אברעקיל איז ער עובר נאך צוויא לאוין אונ דעם יצה"ר קלעקט ניט דער מיט אליין ער ברענגט איהם אריין צוא אזעלכע התקרבות וואס גאט ב"ה וויל ניט ליידין דהיינו צוא זיצין אין קאמפאניע וואו עס קלויבין זיך בחורים מיט בתולות אין איינעם אין אזעלכע אסיפות פאר דינט דער יצה"ר זייער אפילע. דהיינו עבירות פון הרהורים. עבירות פון ליצנות. עבירות פון נבול פה אונ אפט מאל נאך ערגער אונ ווער האט דאס אהן גימאכט וואס ער האט גיגעבין א יד דעם יצה"ר פון אפילע פוצין זיך. זעה וואס דיא גמרא דר ציילט א מעשה פון תנא שמעון הצדיק ער זאגט איין מאל איז גיקומען פאר מיר א מענטש א נזיר (סוף נזירות איז דער דין ער דארף ברענגען קרבנות אונ אפ גאלין די האר פון קאפ) האב איך אים גיזעהן אז ער איז א גרויסער פארשין אונ זיינע האר זענען גיוועזן זייער שיין גיגרייזילט פרעג איך איהם מיין קינד וואס איז דיר גיפעלין גיווארין צוא ווערין א נזיר אונ אפ צוא שערין דיינע שיינע האר ענטפערט ער מיר איך בין גיגאנגען מיט מיין שאפינס בהמות צום קוואל אן שעפין פאר זיי וואסער האב איך אין וואסער גיזעהן מיין צורה וואס פר א שיינקייט זיא איז האט זיך דער יצה"ר אויף מיר גישטארקט זייער האב איך פאר שטאנען אז ער וויל מיר ברענגין צוא מעשים רעים אונ מיר איבער פירין פון דער וועלט האב איך זיך אפ גירופין צו זיך אליין רשע ווארום גרייסטע זיך מיט א וועלט וואס איז ניט דיינע מיט א מענטשין וואס ער וועט א מאהל ווערין ווערים איך שווער בייא דעם אייבערשטינס עבודה אז איך וועל דיר אפ גאלין פון גאטס וועגין. זאגט שמעון הצדיק באלד וויא איך האב דאס דער הערט האב איך זיך גישטעלט אונ האב אים א קוש גיטאהן אויף קאפ איך האב איהם גיזאגט מיין קינד וויא דוא זאל זיך גיפינען א סך אזעלכע נזירים בייא אידין אויף דיר שטייט אין פסוק איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' דיא כוונה ער מאכט נזירות פון גאטס וועגין. דס האט אונז דער ציילט דיא גמרא זעהט מען דאך אז דער פוצין זיך צוא פיהל ברענגט דעם מענטשין אז דער יצה"ר שטארקט זיך אויף איהם אונ וויל איהם אראפ פירין פון וועג. דער עיקר דארף דער מענטש פוצין דיא נשמה דהיינו דורך תורה אונ גוטע מעשים וועלכע באשאפין מלבושים ליכטיקע וואס זיי לייכטין וויא דיא זון אונ דער מיט שמוקט מען זיך אויבין פאר גאט ב"ה אבער ניט פוצין שמעדנדיג נאר דעם גוף וואס ער וועט א מאל ווערין רמה ותולעה. אונ דער וואס פוצט

בכוד והדר ובבואו בעיר בין אנשים נכבדים היה לובש לבושי סחבות הלא בודאי יקרא שוטה גמור עבור זה כי אצל בני כפר שלו די לו אם היה לובש כמו שהוא ובין אנשים נכבדים עליו ללבוש מלבושים הנהגים כך הוא בענינינו כל העולם הזה אין נחשב אפילו לכפר קטן נגד עוה"ב שהיא נקראת עיר גבורים [כמו דאיתא במדרש על הפסוק עיר גבורים עלה חכם עיר גבורים של מלאכי השרת שהם גבורים בעצם עלה חכם זה משה] אשר מלאכיה וכן הנשמות הקדושות השוכנות שם גדולתם וקדושתם רבה ונורא מאד וכשהנשמה עולה שמה בין נכבדים רמים כאלה בודאי צריכה להתקשט במלבושי הוד הנעשים ע"י קיום המצות [כדאיתא בזוה"ק וזהו מה שאנו מבקשים בכל יום שנזכה לחלוקא דרבנן וכו'] ואתה עושה הכל בהיפך שאתה דואג עבור קשוטי גופך הכלה השוכן בעוה"ז לשעה קלה בין בני תמותה ועבור נשמתך הקימת לנצח אשר משכנה למעלה בין אצילי ארץ אין אתה דואג כלל והוא כמעשה בן כפר החכם הנ"ל. וזהו מרומז בדברי חז"ל העוה"ז דומה לפרוזדור בפני עוה"ב התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין והכונה שתשים כל לבך בעוד עמדך בפרוזדור להתקן ולקשט עצמך בדברים הצריכים לך להכנס עמהם לטרקלין :

פ"ז בו יבואר סבת הנכשלים ע"י לעג המתלוצצים בעם .

והנה יש אנשים שסיבתם הוא שחושש שילעגו עליו חבריו שנעשה להם העון הזה כהיתר כמה פתיות יש באדם הזה שמתפתה לעבור על כמה לאוין שבתורה בכל עת מפני דבר נקלה כזה. והצג עצמך אלו היה רואה אש שאחזה בלילה בבית אחד ממיודעיו וידפוק על פתחו מהר קומה וצא החוצה כי אחזה האש בקירות הבית ועוד מעט ותהיה לשרפת אש כמה יגדל בעיניו סכלות האיש אם יראתו כי מתעצל הוא ומשהה עצמו לתקן מלבושיו ולרחוץ ראשו כדרכו באמרו כי לא יוכל לצאת ככה לשוק שלא ילעגו עליו שאין הולך מתוקן כדרכו הלא יקרא לו הוי סכל האם בשביל לעג איזה כסילים כמותך תמסור עצמך לשרפת אש . וכאשר נתבונן היטב יראה כי עושה בעצמו כמעשה הסכל ההוא כי ידע
האדם

פאר קערט איז דאס אדמיון וויא עס איז געוועזן אמאל א דארפס מאן איז געוועזן זיין שטייגער אז אין זיין דארף לעבין דיא איבעריגע דארפס לייט ווען ער פלעגט דארפין זיין מיט זייא פלעגט ער אנטאהן שיינע קליידער אונ ווען ער פלעגט אפט מאל קומען אין שטאט אונ געהין גיין צוא נכבדים פלעגט ער אנטאהן טראנטעס איז ער דאך בודאי דער פאר דער גרוסער שוטה עס דארף זיין פאר קערט ביא דיר אין דארף וויא דוא גייסט גייסטו אבער אין שטאט צוא וויסין נכבדים דארף מען האבין א שיינעם בגד. כך איז דס. די וועלט אנטקעגין יענע איז נאך אפילו קיין דארף אויך ניט דא מכח דעם גוף וואסערע מלבושים ער האט ער דער עיקר דארף מען אנגרייטין ליכטיגע מלבושים ביא זאל קענען מיט זייא שטיין לעבין דיא הייליגע מלאכים מיא זאל ניט מבויש ווערין. וויא עס שטייט אין פסוק (זכריה ג') ביא יהושע בן יהוצדק הכהן גדול וויא ביא האט אים אן גיטאהן דיא שיינע מלבושים האט איהם דער אייבערשטער צוא גיזאגט אויב דוא וועסט מיר פאלגין וועסטו האבין א גאנג צו ווישין די הייליגע מלאכים. אונ די בגדים ווערין באשאפין פון דעם וואס א יוד איז מקיים די תורה:

פרק ז עס איז פאראן מענטשין וואס דיא סיבה וואס זייא ווערין גישטרויכילט אין דיא עבירה

איז מחמת ער רעכינט אז זיינע חברים (וואס ביא זיי איז דיא זאך גיווארין הפקר) וועלין פון אים לאכין פאר וואס גאלט ער ניט דיא בארד וויא זייא. אבער אין אמת סארא נארישקייט דאס איז מיא זאל עובר זיין אויף כמה לאוין פון דער תורה איבער אזא גלופאשטץ. לאמיר נעמען איין ביא שפיל וויא עאלט גיוועזן אז ער וואלט זעהן ביא נאכט איין פייער האט אהן גינומען שטארק אין איין הויז פון איינעם פון זיינע באקאנטע אונ ער קלאפט אים אהן אין טיר גיך שטייא אויף אונ אנטלויף פון שטוב וואהרום דר פייער האט שוין אהן גיכאפט דיא ווענט מיט דיא באלקינס אונ ער וועט זעהן וויא ער פוילט זיך אונ פארודנע זייער טוהט ער זיך אן אלע מלבושים אונ פאר קאמט דיא האר אונ וואשט גוט אפ דעם פנים אונ פאר בוצט זיך ער זאגט מיא קען ניט ארויס גיין אין גאס צו גיך מיא דארף זיך ארום קוקין וואהרום אז ניט וועלען אנדערע פון אים לאכין וואלטען דאך אויף אים שרייען אוי שוטה ציא איבער דעם לאכען פון איניגע בארין דארפסטו זיך שטעלין אין סכנה פון פאר ברענט ווערין
אין

האדם שכשעובר על מצות ה׳ במזיד בודאי תאכלהו אש לא נופח של הגיהנם עבור עון פלילי הזה ולמה הוא עובר ע״ז הלא רק בשביל אנשים הסכלים שלא ילעגו עליו. וכבר אחז״ל מוטב לו לאדם להקרא שוטה כל ימיו ואל יהי רשע שעה אחת לפני המקום כי מה נחשבו ימינו נגד אותה השעה. ולאו דוקא בענין זה כי גם בכל המצות שהן בקום ועשה צריך האדם להיות זהיר שלא להתרשל מהן מפני המלעיגים ומתלוצצים וכלל אמר לנו שהמע״ה בחכמתו אם תבקשנה ככסף ונו׳ אז תבין יראת ה׳ ודעת אלהים תמצא וע״כ עלינו ליקח דמיון ממבקשי הכסף והוא כי ידוע כשאחד נעשה סוחר חדש בתחלת מעשהו כשבא על (הבערזע) בין הסוחרים הישנים הם מלעיגים ומהלוצצים עליו ואעפ״כ הוא אינו פונה אל דבריהם ועל ליצנותם ומתבונן איזה עסק טוב לפניו להתעסק בו ולוקחו ומרויח בו ואח״כ הוא משחק מהם ואומר כי אלולי שמעתי ללעג שלכם והחדלתי מעסקי הלא הפסדתי כל הריוח הגדול שהרוחתי כעת ואם זה בחיי שעה כך עאכ״ו בחיי הנצח כי אף שבתחלה הם ילעיגו עליו מה זה ועל מה זה נעשה האיש הזה ירא שמים בפ״א ללכת להתפלל בבהמ״ד בצבור ג״פ בכל יום ולעסוק בתורה וחסד וכדומה וכמאמר השואלים הגם שאול בנביאים אבל אח״כ כשיגיע הזמן לקבול שכר המצות וכמאמרם עתיד בת קול להיות מפוצצת בראשי ההרים ואומרת מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו מה יענו אז משחקיו ובפרט אם הם באמת נשארו ערומים בלא תורה ומצות ויראה נגד עיניהם שכרו של האיש הזה שנבדל מחבורתם והתחזק עצמו לעבודת הש״י הלא בושה וכלימה תכסה אז פניהם ונקוטו נפשם בפניהם על סכלותם. ובעיקר צריך האיש הישראלי לזכור שמזמן שהוציאנו הש״י מארץ מצרים נעשינו כולנו עבדים לה׳ כמאמר הכתוב כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים וע״כ צריכין אנו להתנהג לה׳ כמו עבדי המלך בעבודתם

אין פייער. אונ אַז מיא זאָל זיך גוט בּאַרעכענען וועלען מיר זעהן אַז ער טוהט אויך וויא דער פּתי נאַרום אַ מענטש ווייסט דאָך קלאָר אַז מיא איז עובר אויף דעם איבּערשטינס פאַר זאָג במזיד וועט אים בּודאי בּרענען דער פייער פון גיהנם אונ פאַר וואס איז ער דאס עובר מער ניט איבּער דיא איינינגע נאַרין זאָלען פון אים ניט לאַכין. דיא גמרא זאָגט אַ מענטש בּאַרף מרוצה ווערין מיא זאָל אים האַלטען פאַר אַ שוטה דעם גאַנצין לעבּען אונ זיין קיין רשע פאַר דעם איבּערשטין. אונ ניט דוקא בּייא דעם ענין דאס זעלבּע בּייא אַלע מצות וואס דער איבּערשטער פאַר לאַנגט אַז אַ יוד זאָל טאָן בּאַרף מען זיך היטען מיא זאָל זיך ניט אָפּ לאָזען איבּער דעם לאַכין פון דיא לֵצנים. שלמה המלך ע״ה האט גיזאָגט אם תבקשנה בּכסף וגו׳ אָז תבין יראת ה׳ וגו׳ הייסט אַז דוא וועסט זוכין אידישקייט ווי מענטשין זוכין געלט וועסטו יענצמאָלט זוכה זיין צו פאַר שטיין וויא פיהל מיא בּאַרף מורא האָבּין פאַר גאָט ב״ה על כן בּאַרפין מיר נעמען אַ בּייא שפּיל ווי די הנהגה פון דיא מענטשין וואס זוכין געלט. דאס איז בּאַוואוסט אַז איינער ווערט אַ נייער סוחר אונ ער קומט אויפין (בערזע אָדער אויפין מאַרק) צוא וויסין דיא אַלטע סוחרים לאַכין זייא פון אים אונ פון דעסט וועגין ער קערט זיך ניט אויף זייערע רייד אויף זייערע ליצנות אונ ער בּאַרעכינט זיך וואָסער סחורה איז גוט פאַר אים אונ ער קויפט אונ פאַר דינט אונ נאָכדעם לאַכט ער פון זיי אונ זאָגט צו זיי אַז איך וואָלט קוקין אויף אייער לאַכין וואָלט איך דעם עסק ניט גיטאָן וואָלט איך דאָך אָנווערין דעם גאַנצין ריוח וואס איך האָבּ איצט פאַר דינט. הייסט אויף די וועלט וואס איז חיי שעה איז אַזוי הייסט אַבּל שוין אויף דעם אייבּעגין לעבּין הגם אין אָהן הייבּ וועלין זיי פון איהם לאַכין וואס איז ער גיוואָרין אַזאַ שמים מיט איין מאָל ער גייט אַלע טאָג דאַווענען דרייא מאָל אין בּהמ״ד אונ ער איז עוסק אין תורה אונ אין חסד אָבּער צום סוף אַז עס וועט קומען דיא צייט צו נעמען שכר פאַר די מצות וואס וועלען יענצמאָלט ענטפערין זייגע לאַכער אונ בּפרט אויב זיי זענען בּאמת גיבּליבּין נאַקעטע אָן תורה אָן מצות אונ זיי וועלען זעהן דעם שכר פון דעם מענטשין אונ וויא גיזאָגט איז ער וואס ער האט זיך אָפּ גיטיילט פון זייער קאָנפּאַניע אונ ער האט זיך גישטאַרקט צוא דיא עבודה פון גאָט ב״ה יענצמאָלט וועלען זיי דאָך אַליין זיך שעמען וועלין דיא אויגין ניט קענען ענידין איבּער בּושה דער עיקר בּאַרף אַיוד וויסין אַז זינד גאָט ב״ה האָט אונז אַרויס גינומען פון מצרים זענען מיר גאַנץ קנעכט ווי עס שטייט אין דער תורה כי לי בני ישראל עבדים על כן בּאַרפין מיר זיך פירין וויא דיא קנעכט פון מלך בּשר ודם אין זייער שלושבּע ציא איז אַסברא אין דער וועלט אַז די קנעכט פון מלך וועלען אַוועק לאָזין זייער שלושבּע

וואס

בעבודתם והאם ראינו כזאת בעבדי המלך שיניחו לעבוד עבודתן מפני איזה לעג או מפני איזה בושה אבל מפני פחד המלך אשר עליו כן אנו צריכין להתנהג בעבודת הש"י מפני פחד ה' ומהדר גאונו אשר עיניו משוטטות בכל הארץ וזהו מאמר התנא באבות יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. ופירש רבינו הטור שהתחיל בעז כנמר לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא יתברך לפי שפעמים אדם חפץ לעשות מצוה ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגין עליו וע"כ הזהיר שתעיז פניך כנגד המלעיגים אל תמנע מלעשות המצוה וכו' וכן אמר דוד ע"ה ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש אף כי היה נרדף ובורח מן העו"ג היה מחזיק בתורתו ולומד אף כי היו מלעיגים עליו עכ"ל וזהו תוכחת מגולה לאותן האנשים שהולך אצלם כמה שעות ביום לבטלה בזמן שפניים הם מעסקיהם והיה להם לעסוק בתורה אז [כידוע שמצות ת"ת אין לו שיעור ובכל שעה שהוא פנוי הוא מחוייב ללמוד תורה ומה שאמרו בגמרא ששואלין לו לאדם בשעת הדין קבעת עתים לתורה היינו שלא לפחות מזה העת בשום פעם וכמו שכתבו הספרים וראיה לזה שהרי ברכת התורה אינו מברך אפילו בעל עסק כ"א פעם אחת ביום ואם רוצה ללמוד בצהרים אינו צריך שוב לברך וכדמוכח בש"ע או"ח סימן מ"ו. והטעם דבזה לא שייך היסח הדעת דאימת שהוא פנוי מחוייב ללמוד וע"כ קאי הברכה שמברך בבקר על כל היום] והולך אצלם הזמן בהבל מפני שאין להם מנוחה ללמוד בביתם ולביהמ"ד הם מתביישים לילך באמצע היום שיתמהו עליהם שנעשים מחובשי ביהמ"ד אמנם אם איש נבון הוא אין לו לחוש כלל על דברת בני האדם שבאמת זהו כבוד גדול לאיש בר לבב כמש"כ במשלי אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי וכן אמר דהע"ה אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי:

פ"ח בו יבואר סבת המתרשלים מלהכשל בעון זה מפני שנעשה כהפקר.

ויש שסבת הרגל עונו בא לו מצד ההפקר דהיינו שהוא רואה שדבר זה הוא הפקר בעיני הרבה מחביריו ולא נחשב בעיניהם לעון כלל ע"כ נתרשלו ידיו משמירתו. אבל באמת אין זו טענה כלל מפני כמה

וואס זייא דארפין טאהן וואס מיא הייסט זייא איבער בושה אדער עס וועט ווער אלאך טאן ווי ער שפרענגט אדער וויא ער גייט דעם מארש מחמת דער פחד וועגט אפ אלץ אויף דעם זעלבינגן אופין דארפין מיר זיך פירין אין דיא עבודה פון גאט ב"ה איבער זיין פחד וויא אין פסוק שטייט אז זיין השגחה איז אין די גאנצע וועלט. אונ דאס איז איין אמעתר מוסר פיר דיא וועלט פאראן א טייל מענטשין וואס זייא האבין וויא פיל שעה ליידיגע בייא טאג האבין זיי דאך די צייט געדארפט לערנען נאר זייא האבען אין דער היים קיין מנוחה נים איבער דיא קליינע קינדער אונ אין בהמ"ד שעמען זייא זיך צוא גיין מיא וועט אויף זייא זאגען זייא זענען געווארין בית המדרש לייט איבער דיא נארישע בושה פעלט אים אלינקער טאג עטליכע שעה תורה אויף דרויף האט גיזאגט דער היליגער דהמע"ה ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש איז דער זיין איך האב גיטאהן ריידין אין דיין תורה אנטקעגין מלכים אונ איך שעמאך גאר ניט. ער דארף זיך שעמען אבייא שפיל וויא וואלט גיוועין אז איינער וואלט פאר דינען אגרויסע נאגראדע ביים קיסר אונ מיא וואלט געבין איהם צייליין געלט זילבער גאלד אונ מיא וואלט איהם זאגען וואס דוא וועסט אפ צייליין אין דיא דאזיגע שעה וועט גיהערין צוא דיר ציא וואלט ער זיך פארלין אפילו ער וואלט גיוועין הינגעריג ער האט שוין א טאג ניט גיגעסין אונ ער וואלט גיהאט יענצמאלט אן גיטאן אין צוא ריסיגע בגדים טראנטעס אונ דר נאראד קוקט אויף איהם פון דעסט וועגען דיא תשוקה צוא געלט וואלט אפ וועגען אלץ אבל שכן דיא תורה הקדושה וואס אויף איהר שטייט הנחמדים מזהב ומפז רב און דער טייטש איטליכס ווארט פון דער תורה איז טייערער פאר גאלד אונ פאר גין גאלד. בוודאי דארף ער ניט קוקין אויף בושה אונ אויף קיין זאך אין דער וועלט אונ וואס ער קען אביין מאכין אווארט תורה דארף ער זיך גיט אפ לאזין אונ מיר דארפען זיך גיט שעמען מיט אונזער היליגע תורה וואס מלאכים האבען גיוואלדעט פאר וואס גיט מען זיי ניט:

פרק ח עס איז פאראן א טייל פון דיא מענטשין וואס דיא סיבה פון זייער עבירה איז מחמת זיי זעהין אז דיא זאך איז גיווארין וויא הפקר בייא אפילע פון זייגע חברים אונ זייא האלטען דאס נאר פאר קיין

כמה פעמים. א) אלו אחד בא לאכסניא והיה שם עכו"ם הרבה ואכלו שם מאכליהם בשר חזיר ונבילות וטרפות וכדומה ובתוך כך באו לשם חברה שכורים כשכורו של לוט ויתחברו גם הם עם העכו"ם במשתה היין ויאכלו עמהם מאכליהם בשר חזיר וכדומה היעלה על הדעת לזה האורח ללמוד ההנהגה מהשכורים ולעשות כמעשיהם לאכול ג"כ עמהם מאכליהם ואף בענינינו כן וכי בשביל שאלו נשתכרו ונשתגעו בשכרות היצר עד שאבדו את דעתם והפקירו את נפשם לילך לאבדון מפני הנאת כבוד המדומה לדעתם גם זה ישתכר כמותם ויפקיר את נפשו הלא על כל פעם שמגלח זקנו יש חמשה לאוין וחייב קצ"ה מלקיות עבורם ואף שאין רשות ביד ב"ד להלקות אותו ידע בבירור כי יקבל שם מלקיותיו ע"י מלאכים רעים ונרע הרבה יותר ממלקיות שלנו ולפעמים יזדמן שיסובב שיקבל מלקיות גם בזה העולם וכלל אחז"ל אע"פ שבטלו סנהדרין דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו וכו' מי שנתחייב הרג או נמסר למלכות או לסטים באים עליו וכו' ובודאי כן הוא גם בעניני מלקיות. ב) כתיב (ישעיה מ) קול אומר קרא ואמר מה אקרא כל הבשר חציר וגו' יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם והיינו שדברי ה' ית' בתורתו הקדושה לא תתבטל ולא תשתנה חלילה מפני אנשים שוטים שמפקירים אותה כי מה נחשבים המה (מול דברי ה' החיים והקיימים) בני אדם באשר ימיהם עלי חלד קצובים וכציץ השדה כן יציצו על ימים הקצובים אשר ניתן להם ועד מהרה יבולו ואינם ובשביל סכלותם לא תשתנה חלילה דברי אלהים חיים הקיימים לנצח לך נא ראה נס פורים או נס חנוכה הוא הרבה יותר מאלפים

עבירה ניט. אבער באמת איז דאס גאר קיין טענה ניט איבער אפילו טעמים. א) דאס ערשטע וויא וואלט געווען ער וואלט קומען אין אכסניא אונ דארטין וואלט געווען אפילו עכו"ם אונ זייא וואלטען עסין זייערע עסינם נבילות וטריפות אונ חזיר אונ בתוך כך איז דארטען אריין א חברה שיכורים אונ מחמת די שכרות האבען זייא ניט גיוואוסט וואו זיי זענען אין דער וועלט האבען זייא גיטרונקען מיט קאמפאניע זייערע וויינען אונ גיגעסין נבילות מיט חזיר צ'יא איז אסברא אז דער אורח וואס זעהט דאס זאל זיך אויך אפ לערנען דיא הנהגה פון דיא שיכורים אונ אויך עסין מיט זייא אין קאמפאניע זייערע עסינם דאס זעלבע איז אין אונזער ענין. צ'יא דעריבער אז זייא האבין זיך פאר שיכערט אין די שכרות פון יצה"ר אונ זענען געווארין אזוי משוגע אז זיי האבען אהן גיווארין דעם דעת אונ זיי האבען מפקיר גיוועזן דעם נפש ער זאל ל ידין לעתיד לבוא נאר דיא קלאגען איבער דיא ברעקיל הנאה פון דעם נארישען כבוד דארף דער אויך ווערין שיכור אונ משוגע וויא זייא אונ אויך מפקיר זיין דעם נפש לאמיר בארעכענען פאר איבליכם מאהל וואס ער גאלט דיא בארד איז ער עובר פינף לאוין פאר איטליכם לאו קומט ל"ט מלקות איז כמילא פאר פינף לאוין קצ"ה מלקות. הגם ב"ד האט איצט קיין רשות ניט צוא געבין מלקות דארף ער וויסין קלאר אז ער וועט דאס קריגען אויף יענער וועלט דורך מלאכי חבלה איז אפילו שמערצליכער וויא דער שלים ב"ד האט איהם גיגעבין. אונ גיבער קען נאך זיין אז מן השמים וועט מען מאכען אז ער וועט מקבל זיין מלקות אויף דער וועלט אויך אונ דיא גמרא זאגט הגם עס איז בטל גיווארין דיא ארבע מיתות ב"ד ווארום ב"ד האט דאך קיין שום דעה גיט היינט בן צוא זיין פון דעסט וועגען איז כען מן השמים אליין מעניש ווער עס איז מחויב פאר דיא עבירה סקילה מאכט זיך אסיבה ער פאלט אראפ פון אהויכין ארט אונ ווערט גיהארגעט אדער אחיה צוא טרעט אים ווער עס איז מחויב שריפה ווערט אשריפה אונ ווערט פאר ברענט ווער עס איז מחויב הרג ווערט ער איבער גיענטפערט צוא גזלנים אונ זיי נעמען אים אראפ דיא קאפ ווער עס איז מחויב חנק ווערט דער טרונקען אין א טייך אדער עס ווערט איהם ענג אין האלז אונ ער ווערט דער שטיקט אונ דאס גלייכען ווער עס איז מחויב ע"פ דין מלקות וועט זיך מאכין אסיבה מיא וועט איהם געבען גוטע מלקות. ב) דאס אנדערע שטייט אין פסוק (ישעיה מ) כל הבשר חציר יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם איז דער טייטש אלע לייבער איז אקראט וויא גראז גראז ווערט פר טריקנט איבערצוגנ ווערט צוא וועלעט אבער דיא רייד פון גאט וועט האבען אקיום אויף אייביג דיא כונה איז דיא רייד פון זיין תורה הקדושה וועט ניט נשתנה ווערין חלילה איבער מענטשין נארין וואס זענען איהר מפקיר ווארום וואס זיינען גורעכינט מענטשליך וואס זייערע טעג אויף דער וועלט זענען מיט אקצבה אזוי וויא דיא גראז פון פעלד דא שפראצט ארוים אונ דא ווערט

מאלפים שנה האם נזדמנה שנה אחת שנתבטלה מצוה זו מכלל ישראל ואף שהיא רק מצוה דרבנן ואיזה שוטים שמקלקלים עתידין ליתן את הדין. ג) דבר זה דומה לאחד שהיה מלך בכיפה ויהלקטו איזה פתיים בין התנור וכירים ויאמרו איש לרעהו למה לנו עול המלוכה נפעול בנפשנו שהיא הפקר היה שם פקח אחד ויאמר להם שוטים שבעולם וכי בשביל שאתם אדמים בנפשכם תעשה הפקר והלא המלך הזה יש לו כמה אלפי אלפים עברים גבורים ואחד מהם יוכל לקעקע את כל העיר אשר אתם בה וע"כ חדלו ממחשבותיכם הרעות ועבדו מלככם וייטב לכם ואף כאן בענינו הלא השי"ת הוא מלך על כל העולמים ויש לו כמה אלפים רבבות כתות של מלאכי השרת שעומדים תמיד לפני כסא כבודו יתברך וכמאמר הכתוב (דניאל ז י) אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבוון קדמוהי יקומון. וידוע שיש מלאכים שמדתם כמה אלפים פרסאות וסנדלפון הוא גבוה מהלך ת"ק שנה יותר מחבריו [ושנה אחת נחשבת יותר מג' אלפים פרסאות לפי חשבון עשרה פרסאות ליום] וכולם חלים וזעים מפניו וברגע אחת כולם מקדשים שמו יתברך בכל יום. וכמו שפירש"י בישעיה על הפסוק וקרא זה אל זה וזהו מה שאנו אומרים בכל יום קדושה כולם כאחד ואיתא בתנא דבי אליהו אשר תצ"ו אלפים רבבות מלאכי השרת אומרים קדוש ותצ"ו אומרים ברוך. וכשצר סנחרב על ירושלים שלח הקב"ה מלאך אחד וברגע אחת המית את כל מחנהו אשר היה מחנה גדול מאד קפ"ה אלף והפחות שבהם היה ממונה על ב' אלפים כמו שאחז"ל א"כ איך יפעל האדם בנפשו שצווי השי"ת מלך כל העולמים יהיה הפקר מפני שנמצאו איזה שוטים שאינם חסים על נפשותם ופועלים בעצמם לעבור על דבר ה' והרי הם כמו הפתיים הנ"ל אלא צריך לידע ולזכור תמיד מה שאמר הכתוב במלאכי ג' כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש ולהט אותם היום הבא וגו' וזרחה
לכם

וערט זיא צוא וויאלעט אונ איבער זייערע נארישקייט וועט הליל'ה ניט נשתנה ווערין נאט ב"ה רייד זיינע רייד וועט האבען א קיום אויף אייביג. ג) דאס דריטע דאס איז גלייך וויא איינער איז אמאל גיוועזען א מלך איבער א גאנצע וועלט האבען זיך אויף גיקליבן איינינע נארין אונטערין אויבין אונ האבען גיזאגט איינער צוא די אנדערע וואס דארפען מיר אויף זיך האבען א ממשלה לאמיר מאכען בייא זייא עס איז א הפקר וועלט. איז דארטען גיוועזען א קלוגער האט ער זיך צוא זייא אהן גירופין שוטים משוגעים. ציא איבער וואס איך דאכט זיך אין דעיון וועט מאכי ווערין הפקר דער מלך האט דאך כמה טויזינט מאל טויזינט חיל גבורים אונ איינער פון דיא גבורים קען איבער קערין דיא גאנצע שטאט על כן ווארפט אוועק אייערע נארישע גידאנקען אונ דינט אייער מלך וועט אייך גוט זיין. דאס זעלבע איז אין אונזער ענין, הקב"ה איז דאך דער מלך איבער אלע וועלטין אונ ער האט כיתות פון הונדערטער מיליאנען מלאכי השרת וואס זייא שטייען שטענדיג פאר זיין הייליגען כסא דכבוד ווי עס שטייט אין פסוק (דניאל ז' י') אונ עס איז פאראנגען מלאכים וואס זענען גרויס וויא פיל טויזינד מייל דער מלאך סנדלפון איז הויך פינף הונדערט יאר גאנג מערער פון זיינע חברים [און א יאר גייט מען אין מער וויא דרייא טויזינד מייל] אונ אלע מלאכים האבען אימה ויראה פאר גאט ב"ה אונ אלע טאג זאגען זייא שירה פאר אים עס שטייט אין מדרש (תנא דבי אליהו) אז פיר הונדערט טויזינד אונ זעקס אונ ניינציג טויזינד מלאכים זאגען קדוש וגו' אונ נאך פיר הונדערט זעקס אונ ניינציג טויזינד זאגען אלע טאג ברוך כבוד ה' ממקומו אונ בשעת סנחרב האט באלעגערט אויף ירושלים מיט זיין גאנצע מחנה האט גיהאלטען וויא פיל הונדערט טויזינד (ווארום ער איז יענצמאלט גיוועזען א מלך איבער דיא גאנצע וועלט) האט דער אייבערשטער גישיקט איין מלאך אונ אין איין רגע האט ער אלע צוא טויט ער איז אויך גישטאנען אויפין פ"יא מארגין האט ער גיפונען דיא גאנצע מחנה דורך פגרים הייגט אם כן וויא אזוי זאל א מענטש בייא זיך פועלין אז דעם אייבערשטינס פאר זאג זאל בייא אים זיין ח"ו הפקר ווייל עס גיפינט זיך איינינע נארין וואס זיי האבען קיין בחמנות ניט אויף זיך אליין אונ פועלין בייא זיך עובר זיין אויף דעם אייבערשטינס פאר זאגען זענען זייא גלייך וויא דיא פתיים וואס מיר האבען אויבין גישריבען מיא דארף גידענקין תמיד וואס אין פסוק שטייט אין מלאכי (ג) עס וועט קומען א טאג וואס ער וועט ברענגען וויא איין אויבין וועלען אלע וואס טוען שלעכטעס זיין ווי שטרויא זייא וועט פאר שמאלען דער טאג וואס וועט קומען. אונ דיא וואס האבען מורא פאר מיין נאמען וועט אויף זיי לייכטין דיא זון אונ עס וועט זייא אויס
הוילין

לכם יראי שמי שמש צדקה וגו׳ :

פ״ט בו יבואר עוד פתוי היצר שיש בזה מחמת ההפקר.

והנה יש שמפתה אותם היצר לאמר הלא לא יחיד אני בעיר בזה כמו שיהיה עם שאר אנשי העיר המגולחים כן יהיה עמדי. למה״ד לאחד שהשרוהו שמרד במלך ויודע לו כי בקרוב יביאוהו לבית המשפט ויתבונן בנפשו במה להסיר מעליו החשד הזה ולהראות לפניהם איך שעלילה של שקר היה עליו אבל האם יתיר לנפשו לומר לפניהם אין בי אשמה באשר שאינני יחיד בזה הלא בודאי יענוהו תיכף יש בית האסורים גדול אשר יסבול אותך וכל המורדים ופושעים כמוך כן הדבר הזה הלא מקום הגיהנם ידוע שהוא גדול מאד שכל העולם כולו הוא אחד מכמה אלפים בגיהנם כמו שאחז״ל בפסחים צ״ד ויש בידו להפום כמה מאות ואלפים אנשים אשר כל אחד רחוק מחבירו כמה מאות פרסאות ואין כל אחד רואה את חבירו ולא שומע ממנו כלל אלא כל אחד בוכה וצועק אוי ואבוי במקומו והוא מכיל בתוכו כל הפושעים ומורדים על רצון הש״י. **איתא** בתנא דבי אליהו הרשעים הגמורים הרי הם בתוך הגיהנם כציר ומוריים בתוך הקדרה מה הקדרה הזו כיון שנותנין בה ציר או מוריים מיד היא נחה אף הגיהנם כיון שנותנין בה פושעי ישראל מיד היא נחה. כיצד כשהיא מתרגשת אומר לה הקב״ה למה ועל מה את מתרגשת אומרת לפניו רבש״ע תן לי אלו המכירין בה (ר״ל אלו רשעי ישראל שמכירין התורה) ועוברין עליה והקב״ה משיא לגיהנם בדברים ואומר לה שמא אין לך מקום לפושעי ישראל באותה שעה אמרה לפניו רבש״ע והלא נשבעת לי להרחיב אותי שנאמר לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק וגו׳ ואין לכן אלא שבועה שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי ומה ת״ל וירד הדרה והמונה בה אלו שעוברין עבירה בהררי הדרים ואומרים מי רואנו ומי יודענו שנאמר והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי רואנו ומי יודענו ואומר (תהלים צ״ד) ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב ואומר (יחזקאל ח) הראית בן אדם אשר זקני בית ישראל עושים וגו׳ בחשך וגו׳ כי אומרים אין ה׳ רואה אותנו עזב ה׳ את הארץ וכו׳ ד״א הדוה אל

הילין פון אַלע שלאַפקייט זייערע אונ זיי וועלין קומען צוא אַ גרויסע מדרגה:

פרק ט פאַראַן מענטשין וואס דער יצר הרע רעט זייא אַהן איך בין דאָך ניט איינער

אין דיא שטאָט וויא עס וועט זיין מיט אַלע מגולחים אַזוי וועט זיין מיט מיר. דאָס איז אָבער גלייך וויא מיא האָט איינעם חושד גיוועזן אַז ער איז אַ מורד במלך אין איהם דער וואוסט גיוואָרען אַז בקרוב וועט מען איהם ברענגען צום משפט. האָט ער באַרעכינט מיט וואס קען ער פון זיך אָפּ טאָהן דעם חשד אונ ווייזין פאַר זייא וויא מיא האָט אויף איהם אַ שקר בלבול גימאכט אָבער ציא וועט ער זיך מתיר זיין צו ענטפערין איך בין גאר ניט שולדיג וואָרום איך בין ניט קיין יחיד אין דער שטאָט מיא וועט אים בודאי תיכף ענטפערין עס איז פאַראַן אַגרויסער אַ סטראָג ער וועט קלעקין פאַר דיר אונ פאַר אַלע מאַטעזיניקעס וויא דוא אַזוי איז דיא זאַך אויך דער גיהנם איז זייער גרויס אַז דיא גאַנצע וועלט איז אַוויפיל טויזינטיל פון גיהנם וויא דיא גמרא זאָגט אין (פסחים צד) אונ אין אים קען אַריין גיין ווי פיל הונדערטער טויזינגער מענטשין וואס איטליכער איז ווייט פון צווייטין וויא פיל הונדערט מייל אונ איינער זעהט דעם אַנדערין ניט איטליכער שרייט אוי ואבוי אויף זיין אָרט. ע״כ איז דאָך ניט קיין תשובה וואס ער זאָגט אַז עס איז פאַראַן נאך וויא איך דער גיהנם וועט קלעקין פאַר אַלעמען. עס שטייט גישריבען די רשעים זענען אין גיהנם אַקוראַט וויא דיא ראָביל וואס מיא גיסט אין טאָפּ אַזוי וויא מיא גיסט אַריין דיא ראָביל הערט אויף אַנויילע צוא קאָכען אַזוי איז דער גיהנם וויא מיא גיט אַריין דיא פושעים איינעוויינינג הערט זיא אויף צוא שטורעמען. בעת זיא שטורעמט פרעגט איהר דער רבש״ע וואָרום שטורעמסטע אַזוי ענטפערט דער גיהנם גיב אין מיר דעם וואס דער קענט דיא תורה היינו ער ווייסט וואס מיא טאָר ניט אונ ער פאָלגט ניט ברענגט דער מדרש פון אַ פסוק אַז וואס עס קומט אַריין אין גיהנם מער רשעים ווערט אַלץ ברייטער אונ ברייטער אין פסוק שטייט וירד הדרה והמונה בה דער טייטש איז עס וועט אַראָפּ גיין אין גיהנם איר שיינקייט אונ איהר גאַנצער המון זאָגט דער מדרש דאָס גייט אויף דיא מענטשין וואס פון אויבין פאר שיינט ער זיך אונ באַהאַלטענער הייט טוט ער אָפּ עברות אונ קלערט זיך ווער זעהט מיר ווער ווייס מיר נאָר אַמעט זאָגט ער דאָס גייט אויף דיא

מענשען

אל תקרי הדרה אלא חורה שחוזרין על העבירות ועושין אותן כמה פעמים לכך נאסר הדרה. מאי המונה אלו שהולכים המונים המונים חמשה חמשה ועשרה עשרה ונגנבים וגוזלים ומונים זה בפני זה ואין להם בושה לא מפמליא של מעלה ולא מפמליא של ממה עכ"ל. והנה בעון זה ג"כ מצוי בעו"ה שהולכים כמה בחורים בב"א לבית הספר לגלח פאת ראשם וזקנם ואבד מהם כל עיקר הרגש הנפשי בלא שום בושה. ודמיונם כשיכור שגבר עליו שכרותו והוא מושלך ברחוב ומרנן מתוך שכרותו איך שכל העולם הוא שלו והוא שמח וטוב לב על חלקו וגורלו אבל תדע שכל זה הוא בעת שגבר עליו היין אבל לבסוף כשיתעורר משכרותו ויראה איך הוא מושלך ברחוב ברפש וטיט יתמה על נפשו איך נתפתה ליצרו בהאות היין עד שבא ע"י לידי מדה זו לשכב ברפש וטיט לעיני הכל כן נמי בענינו כ"ז שחמדה ותאות העולם מתגברין עליו הוא כשכור ואינו מכיר מדרגתו ומקומו איך הוא מושכב ברפש וטיט [דהיינו שרוח המומאה מקפת אותו מראשו ועד רגליו והוא מלובש בבגדים הצואים מחלאת עונותיו וכמו דכתיב בזכריה ג' הסירו הבגדים הצואים מעליו וגו'] אבל כשיכלה בשרו ושא"ו ויסתלק ממנו החמדה והתאוה אז יתבונן על מהותו וענינו איך הלך ברצון נפשו למדבר ציה וצלמות ויגהום באחריתו על כל העבירות שעשה בעוה"ז אבל מי יועיל לו אז וכמו שנאמר ונהמת באחריתך בכלות בשרך ושארך וגו' ואמרת איך שנאתי מוסר:

פי' בו יבואר סבת העון שבא מצד היאוש.

ועתה נבאר סיבת העון הבא מצד היאוש דהיינו אם כבר נכשל כמה פעמים באיסור זה של השחתת פאת זקן ע"י פיתוי חברים רעים וביו"ב. היצר מפתהו ומיאשו לאמר מה תועלת יהיה אם אהיה זהיר מעתה לגלח זקני הלא כבר עברתי כמה עשיריות פעמים על עון זה ומאי נ"מ אם אזהר עוד כי הלא בין כך ובין כך נעשיתי רשע ע"י עון זה ואיך שיהיה

על

מֶענְטְשֶׁן וָואס חָזֶערִין אִיבֶּער דִיא עֲבֵרוֹת כַּמָה מָאל. אוּנ וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הֲמוֹנָה דָאס גֵייט אוֹיף דִיא וָואס טוּהן עֲבֵרוֹת קָאנְפָּאנִיעס וַויים אָדֶער גַנְבֶענֶען אָדֶער גַזְלֶענֶען אָדֶער מוֹנֶה זַיין אוּנ זַייא הָאבֶּען קֵיין בּוּשָׁה נִיט פַאר דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטִין אוּנ נִיט פַאר לֵייטִין. אוּנ אַז מִיר וֶועלֶען בַּאטְרַאכְטֶען אִיז דָאךְ אוּנְזֶער עִנְיָן אוֹיךְ אַזוֹיא בעו"ה עֶס מַאכְט זִיךְ אָפְט מָאהל גֵייעֶן אַרַיין צוּא אַ גָאלֶער כַּמָה בַּחוּרִים מִיט אֵיין מָאל אָפּ גָאלִין דִיא בָּערְד אוּנ זַייא הָאבֶּען גָאר קֵיין הֶרְגֵשׁ נִיט אוּנ קֵיין בּוּשָׁה נִיט. זַייא זֶענֶען גְלַייךְ וִויא אַ שִׁיכּוֹר וָואס הָאט זַייעֶר צוּפִילֶע גִיטְרוּנְקֶען אוּנ עֶר וַואלְגֶערְט זִיךְ אִין רִינְשְׁטָאק אוּנ זִינְגְט פוּן שִׁכְּרוּת וִוי דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט אִיז זַיינֶע אוּנ עֶר פְרֵייט זִיךְ אַזוֹי מִיט זַיין חֵלֶק. אָבֶּער וִויסִין בַּארְפִין מִיר דָם אִיז בְּשַׁעַת עֶר הָט אִין זִיךְ דִי בְּרַאנְפֶען אָבֶּער אַז עֶר וֶועט זִיךְ אוֹיס נִיכְטֶערִין אוּנ עֶר וֶועט אַלֵיין זֶעהְן וִוי עֶר לִיגְט אִין רִינְשְׁטָאק אִין בְּלָאטֶע וֶועט עֶר זִיךְ אַלֵיין פַארְוואוּנְדֶערִין אוֹיף זִיךְ וִויא אַזוֹי הָאט עֶר זִיךְ גִילָאזְט אִיבֶּער רֵיידִין צוּם יצה"ר פוּן תַּאֲוָה צוּא טְרִינְקֶען אַזוֹי פִיהל בִּיז וַואנֶענְד עֶר זָאל לִיגִין אִין רִינְשְׁטָאק פַאר אַלֶעמֶען אִין דִיא אוֹיגִין אַזוֹי אִיז אִין אוּנְזֶער עִנְיָן כָּל זְמַן אַז דִיא תַּאֲוָה פוּן דֶער וֶועלְט שְׁטַארְקְט זִיךְ אוֹיף אִים אִיז עֶר וִויא אַ שִׁיכּוֹר אוּנ עֶר דֶערְקֶענְט נִיט זַיין מַדְרֵגָה וִוי עֶר לִיגְט אִין בְּלָאטֶע וָוארוּם אַז אַ מֶענְטְשׁ אִיז עוֹבֵר אוֹיף צַ"או פוּן דֶער תּוֹרָה אִיז דִיא טוּמְאָה רִינְגִילְט אִים אַרוּם פוּן קָאפּ בִּיז דִיא פִיס. אָבֶּער אַז עֶס וֶועט זִיךְ קָאנְצֶען פוּן אִיהְם זַיין לַייב אוּנ פוּן אִיהְם וֶועט אָפּ גִיטָאן וֶוערִין דִיא חֶמְדָה אוּנ דִיא תַּאֲוָה יֶענְצְמָאלְט וֶועט עֶר נֶעמֶען אַרוּם קְלֶערִין אַרוּם זִיךְ וִויא אִיז עֶר דָאס גִיגַאנְגֶען מִיט זַיין אֵייגֶענֶעם ווִילִין צוּא מִדְבָּר פוּן ווִיסְטִינֶעם וָוס אִיז פוּל מִיט בְּרֶענֶעדִיגֶע שְׁלַאנְגֶען (דָאס אִיז אִין גֵיהִנֹּם) אוּנ עֶר וֶועט גָעבַּאךְ אַלֵיין בְּרוּמֶען אוֹיף זִיךְ אוֹיף אַלֶע עֲבֵרוֹת וָואס עֶר הָאט גִיטָאהן אוֹיף דֶער וֶועלְט אָבֶּער יֶענְצְמָאלְט וֶועט קֵיין תְּשׁוּבָה נִיט הֶעלְפִין. אוּנ דִי אַלֶע רֵייד אִיז אַ פָּסוּק אִין מִשְׁלֵי (קַאפִּיטִיל ה):

פרק י אוּנ אִיצְטֶער וֶועלֶען מִיר אַרוּם רֵיידֶען וָואס אָפְט מָאהל קוּמְט דֶער עָוֹן מֵחֲמַת דֶער מֶענְטְשׁ אִיז זִיךְ אַלֵיין מְיָאֵשׁ צוּא פַארִיכְטִין זַיינֶע מַעֲשִׂים דְהַיְינוּ אוֹיב עֶר אִיז שׁוֹין כַּמָה מָאל נִכְשַׁל גִיוָוארֶען דוּרְךְ דֶעם אַיין רֵיידוּנְג פוּן שְׁלֶעכְטֶע חֲבֵרִים רֶעט אִים אַיין דֶער יצה"ר אוּנ זָאגְט צוּא אִים וָואס פַאר אַ תּוֹעֶלֶת וֶועט שׁוֹין אַרוֹיס קוּמֶען אַז אִיךְ וֶועל שׁוֹין זִיךְ עֶרְשְׁט הִיטֶען פוּן אִיצְטֶער אָהן צוּא גָאלִין דִיא בָּארְד אִיךְ הָאב דָאךְ עוֹבֵר גִיוֶוען צֶענְדְלִינְגֶע מָאלִין אוֹיף דֶעם עָוֹן וָואס וֶועט שׁוֹין זַיין אַז אִיצְטֶער וֶועל אִיךְ זִיךְ הִיטֶען סַאי וְסַאי בִּין אִיךְ שׁוֹין גִיוָוארִין אֵיין רָשָׁע דוּרְךְ דֶעם

עון

על הימים שעברו כן יהיה על להבא. והדבר הזה טעות הוא סכמה פנים. א) וכי מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום ויהא ריחו נודף יותר הלא ידוע שכמו בב"ד של מטה כשאדם עובר על לאו דאורייתא כמה פעמים במזיד נידון על כל פעם ופעם בל"ט מלקות בפ"ע כן הוא ג"כ בדיני שמים בב"ד של מעלה כשאדם עובר עבירה (אם לא קבל עונשו בב"ד של מטה) קונה לו קטיגור אחד להכאיב את נפשו לע"ל בגיהנם ובשארי עונשין וכשהאדם כופל את העבירה עוד פעם אחת נברא לו עוד קטיגור חדש להכאיב את נפשו וכן הוא בכל פעם ופעם וזהו שנאמר רבים מכאובים לרשע וגו' וא"כ יתבונן בעצמו מה לו להרבות מכאוב לנפשו די לו לסבול המכאובים מהמקטרגים שנבראו ממעשיו הראשונים. ב) שהדבר הזה שהוא חושב שכבר נעשה רשע ואבד שברו ותוחלתו להנקות מעון זה הוא נגד האמת וזהו גופא עצת היצה"ר שרוצה לצוד לאדם ברשתו ושלא יצא מסנה לעולם וכבר נמצא טענה זו של היצה"ר ברורות הראשונים שע"ז פיתה אותם לסור מדרך ה' והיתה ע"ז נבואה מיוחדת מה' ע"י יחזקאל הנביא נגד הטענת הזה שנאמר (יחזקאל לג) כן אמרתם לומר כי פשעינו וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמקים ואיך נחיה אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במות הרשע כ"א בשוב רשע מדרכו וחיה וכן עוד ע"י כמה נביאים הבטיח לנו השי"ת על ענין התשובה ועיקרו של התשובה מבואר בתורתנו הקדושה איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו וגו' וכשהוא שב מחטאו מקיים בזה מ"ע דאורייתא כמו שכתב הרמב"ם וכשעושה תשובה גמורה יתרצה בעיני הקב"ה כאלו לא חטא כלל ואין מזכירין לו שום דבר מרשעו כמו שנאמר רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו ועיקר התשובה הוא חרטה גמורה על העבר וקבלה על להבא והעיקר שלא יאחר תשובתו ותיכף שעולה על לבו

עזן זיא, עס וועט זיין מיט דיא עברדיגע טעג אזוי וועט זיין אויף להבא אבער באמת איז די זאך א טעות פון אלע זייטין. א) דאס ערשטע דער וואס עסט קנאביל אונ עס ווערט פון מויל דארף ער ווייטער עסין זאל ווייטער זעצין מער? דאס איז באווסט אקוראט וויא בייא ב"ד של מטה אז א מענטש איז עובר אויף איין לאו וויא פיהל מאל בכוון ווערט ער גימשפט אויף איטליכס מאל באזונדער אונ אזוי איז אויך בייא ב"ד של מעלה אויפין הימל אז א מענטש איז עובר איין עברה באשאפט ער זיך איין מקטרג וואס ער וועט אים אן מאכען צרות לעוה"ב אונ אז דער מענטש טאפילט דיא עברה נאך איין מאהל ווערט ווייטער באשאפען א מקטרג אהן טאהן אים נייע צרות אונ אזוי איטליכס מאהל. היינט דארף זיך דאך דער מענטש בארעכענען וואס דארף ער מעהרין נייע ווייטיקין צו זיין נפש גינוג וועט זיין אים צוא ליידין דיא ווייטיקין פון דיא עברדיגע עברות. ב) דאס אנדערע ער קלערט אז ער איז שוין גיווארען א רשע אונ ער האט שוין אנגיווארין דעם האפינונג אז ער זאל קענען ריין ווערין פון דעם עון איז דאס נגד האמת. אונ דאס גופא איז דאס גיוועזין דעם יצר הרע'ס עצה אין דיא ערשטע דורות דורך דעם האט ער זייא אן גירעדט אז זייא זאלען אבטרעטין פון גאט ב"ה וועג אויף אייביג (זיין כוונה איז ער זאל זיי פאנגען אין זיין נעץ זייא זאלען ניט קענען ארויס גיין פון דארטען) איז אויף דעם גיוועזן א באזונדער נבואה פון גאט דורך יחזקאל הנביא (אין קאפיטל לג) אנטקעגין דעם טעות שטייט אזוי כן אמרתם לאמר פשעינו וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמקים ואיך נחיה אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה. איר אידן טוט זאגען אונזערע עברות איז שוין אויף אונז דהיינו פון לאנג אהן דורך זייא מזין מיר שוין צוא גאנגען ווערין וויא קענען מיר זיך פאריכטין אונ לעבין זאג זייא דזא נביא איך שווער ביי מיין נאמען אויב איך וויל דער רשע זאל שטארבען נייערט איך וויל דער רשע זאל זיך אום קערין פון זיין שלעכטען וועג אונ ער זאל לעבין אונ אזוי האט ער אונז צוא גיזאגט דורך אנדערע נביאים אויף דעם ענין פון תשובה אונ דער עיקר פון תשובה איז שטייט בפירוש אין דער תורה איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את חטאתם אין דער צייט אז א מענטש וועט טאהן איין עברה זאל ער זיך מתודה זיין פאר גאט אויף דיא עברה אונ ער זאל זיך היטען ווייטער ניט צו טאן. אונ אז ער טוהט תשובה מיט אמת ווערט ער באווילינגט פאר גאט ווי ער וואלט גאר ניט גיזינדיגט אונ מיא וועט איהם גאר ניט דער מאנען פון זיינע רשעות אונ דר עיקר תשובה איז מיא זאל באמת חרטה האבען אויף עבר אונ מקבל זיין אויף זיך אויף להבא אונ דער עיקר איז ער זאל

לבו רעיון טהור לשוב לה' יתחזק על יצרו ויגביר שכלו על תאותו ולא יוסיף לעשות העון הזה וכבר כתב החובת הלבבות כי התשובה איננה יוצאה כ"א במעשינו ולא מדברינו כי אם אמר יאמר האדם כמה וידוים ולא יראה לשוב במעשה אינה מועלת כלל וע"ז נאמר יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמהו וגו' ור"ל שמתחלה יעזוב דרך הרשע ואח"כ ישוב לבקש ולהתחנן לפני ה' שימחול לו וכל פרטי התשובה מבואר בספרי מחנה ישראל פכ"ו וכ"ז עי"ש היטב. וכדי להתעורר לתשובה צריך האדם לזכור מה שכתבו הספרים שבבוא האדם לתת דין וחשבון למעלה פותחין לו ס"ת ואומרין לו קרא נא בפיך ועל כל דבר ודבר יבואו עדים בין לטוב בין למוטב וכמה יזדעזע האדם כשיבוא לפרשה זו של הקפת פאת הראש והזקן והוא יודע בנפשו שלא פ"א ושתים לבד עבר על לאו זה כ"א כמה עשיריות פעמים עבר ע"ז במזיד ובודאי ישתתק כאלם ולא יוכל לענות ויבואו כל המקטרגים שנבראו ע"י עון זה לבושים שחורים ומתעטפים שחורים זה יאמר נבראתי ביום פלוני כשעבר על עון זה במקום פלוני וזה אומר ביום פלוני ובמקום פלוני וכולם יבקשו דין עליו כמה יגדל אז צרת נפשו וכלמתו ע"ז:

גם צריך האדם לזכור כי כל עון ועון שאדם עושה לבד מה שגורם רעה לעצמו וכנ"ל עוד הוא פוגם למעלה בעולמות העליונים אשר אין לשער ואין להעריך את הפגם שעושה האדם בעונו למעלה כי כן קבע הקב"ה שכל העולמות העליונים מתנהגים ע"פ קיום המצות של עם ישראל וכן פירש בספר נה"ח דזהו מרומז בדברי התנא דע מה למעלה ממך דהיינו מה שנעשה למעלה הכל ממך וכמה יתמה אז על נפשו כאשר יראה בעצמו אשר בשביל הנאה קלה דעוה"ז עשה חורבן ופגם למעלה בעולמות הקדושים וכ"ש בענין זה שאמנם מבואר בזה"ק ובספרי המקובלים שפוגם למעלה מאד ומובן הדבר אחרי שהוא עצם תמונת האדם שקבע הקב"ה ותמונת האדם הלא מורה לקדושת נפשו כמו שכתב בצלם אלהים

גיט אפ ליינען דיא תשובה וויא עס קומט אים ארויף אריינעם רעיון זיך אום צוא קערין צוא גאט זאל ער זיך באלד שטארקען אויפין יצה"ר אונ זיך היטען מער ניט צוא טאהן דיא עבירה. אין ספר חובת הלבבות שטייט אז תשובה ווערט ניט פון דיבורים אליין נאר אז דיא מעשים זאלען טאקע בעסער ווערין דהיינו אז דער מענטש זאל זאגען וויא פיל ווידוים אונ ער וועט ניט זעהן בעסער ווערין העלפט גאר ניט. אונ דאס שטייט אין פסוק יעזוב רשע דרכו וגו' וישוב אל ה' וירחמהו דער טייטש איז דער רשע זאל פריער אוועק לאזין זיין שלעכטע וועג זיין שלעכטע גיבאנקען אונ נאך דעם זאל ער זיך אום קערין צוא גאט אונ זיך מתודה זיין פאר אים וועט ער בודאי זיך דער בארימען אויפין מענטשין אונ וועט אים מוחל זיין אונ כדי דער מענטש זאל זיך דער וועקין צוא תשובה דארף ער גידענקען וואס דיא ספרים שרייבין אז ווען א מענטש קומט אפ געבין אויבין דין וחשבון עפינט מען איהם אויף דיא ס"ת אונ מיא זאגט צוא אים לייען אליין וואס דא שטייט אונ אויף איטליכם זאך קומען צו גיין באלד עדות סאיי אויף א מצוה סאיי אויף איין עבירה. אונ ווי פיל וועט דער מענטש צוא ציטערט ווערין בשעת ער וועט קומען צוא דיא פרשה פון גאלין א בארד אונ ער ווייסט ביא זיך אז ניט איין מאל האט ער עובר גיוועזן אויף דעם נאר וויא פיהל צענדליגע מאלין האט ער עובר גיוועזן בכוון אונ מיא וועט אים אויף דעם פרעגן וועט ער תיכף אנשווייגין ווערין וועט מען אוים רופין נאך עדות וועלען קומען אלע מקטרגים וואס זענען באשאפען גיווארען דורך דעם עון אן גיטאן אין שווארצין דער וועט זאגען איך בין באשאפען גיווארין אין יענעם טאג בשעת ער האט עובר גיוועזן אין יענעם ארט אונ דער וועט זאגען אין דעם טאג אונ אלע וועלען בעטין אויף אים מיא זאל זאגען וואס קומט איהם דער פאר וויא ביטער וועט איהם יענצמאלט זיין. גם דארף א מענטש גידענקען אז פון איטליכם עבירה וואס דער מענטש טוהט חוץ וואס ער איז זיך גורם צרות מאכט ער א גרויסין פגם אין דיא אייבערשטע עולמות אונ מיר קענין גאר ניט משער זיין דיא גרויסקייט פון דעם פגם וואס דער מענטש מאכט דורך זיינע שלעכטע מעשים ווארום אזוי האט דער אייבערשטער אפ גישטעלט אז אלע עולמות אויבין זאלען זיך אלע פירין דורך דעם מענטשינס מעשים וויא ער איז מקיים דיא מצות פון דער תורה היינט וויא פיהל וועט דעם מענטשען פאר דריסין אז ער וועט אליין זעהן אז דורך דיא קליינע הנאה וואס ער האט גיהאט דורך דיא עבירה האט ער אן גימאכט אויבין אזוי איין גרויסין פגם. ועל כן איז דער מענטש וואס האט א שטיקילע דעת דארף ער זייער

אלהים עשה את האדם וע"כ יירא ויפחד איש אשר לב לו לעון החמור והמר הזה ואם חטא ימהר לשוב ואל יסתכל על חבריו הפתיים אשר יצרם נגבר על שכלם. וכדי להלהיב לב הקורא אעתיק מה שמצאתי בקיצור של"ה בשם ספר יין המשומר על פסוק ולא תשחית את פאת זקנך וז"ל כתב הר"ר זלמן בן הר"ר יהודא החסיד ז"ל אמר לי אבא מורי החסיד שבימיו היה מעשה בעשיר בשפייאר שהיה מגלח זקנו בתער והיה אבא מורי בא ומוחה בו ולא השגיח על דבריו כי אמר העשיר אסטנים אני ואיני יכול לסבול הזקן אמר לו אבא מורי ידוע תדע כי מרה יהיה אחריתך כי לאחר מותך יבאו מלאכי חבלה הדומין לפרות ויהיו דורסים על פאת זקנך כי זהו עונש של המשחיתים פאת זקנם ותדע שכן הוא רמוז בתורה לא תקיפו "פאת "ראשכם "ולא "תשחית ר"ת פרות וכשנפטר אותו העשיר היו יושבין אצלו כל הגדולים שבשפייאר ואבא מורי היה שם והיה כותב שם אחד ורק על אותו עשיר המת ותיכף קם על רגליו וכל היושבים שם ברחו מפניו מחמת הפחד והתחיל אותו המת למרוט את ראשו והולש בשערותיו אמר לו אבא מורי מה לך א"ל אוי לי שלא שמעתי לך א"ל הגידה נא לי מה נעשה לנשמתך א"ל כשיצאה נשמתי בא מלאך חבלה ודומה לפרה גדולה והביא כלי אחד מלא זפת וגפרית ומלח וקבל נשמתי והניחה לתוכו ולא היתה יכולה לצאת משם ובא מלאך אחד מב"ד של מעלה ונטל מאתו אותו הכלי עם נשמתי בתוכו והעלה אותי לפני ב"ד הגדול של יוצר נשמות ואז יצאה ב"ק מפי הב"ד ואמר לי קרית ושנית אמרתי לו קריתי ושניתי מיד צוה להביא חומש וא"ל קרא בו מיד ומיד כשפתחתי הספר מצאתי כתוב ולא תשחית את פאת זקנך ולא ידעתי מה להשיב מיד שמעתי קול אחד שהיה מכריז תנו נשמתו להביאה במדרגה התחתונה של גיהנם יצתה בת קול ואמר המתינו לו יהודה בני צריך שאלה אחת לשאול ממנו ועתה

הוא

ציטערין פאר דעם ביטערין עון און אויב ער האט געזינדיגט זאל ער זעהן גיכער תשובה צו טאהן און ניט קוקן אויף זיינע חברים די נארין וואס ביי זיי האט שוין דער יצה"ר געמאכט אשטאנציע. און כדי אלע זאלען זעהן וויא גרויס דער עון פון גאלין א בארד איז וועלען מיר מעתיק זיין וואס ווערט געברענגט אין ספר קיצור של"ה פון דעם ספר יין המשומר א מעשה נורא בשם הר"ר זלמן מיר האט געזאגט אבא מורי (החסיד) (מען האט איהם גירופן הר"ר יהודא החסיד) אין זיין צייט איז געווען איין עושר אין שטאט שפאייער וואס ער פלעגט גאלין די בארד מיט א גאל מעסער און מיין פאטער האט איהם געווארנט און ער האט ניט געהערט ער האט געזאגט איך בין זייער איידיל איך קען ניט ליידען קיין בארד האט מיין פאטער געענטפערט דוא זאלסט וויסן אז דיין סוף וועט זיין ביטער ווארום נאך דיין טויט וועלען קומען שדים אין דעם דמות פון פרות און זייא וועלען טרעטין אויף דעם ארט פון בארד און דאס איז ברומז אין די היילגע תורה אין פסוק לא תקיפו פ'את ר'אשכם ו'לא ת'שחית ר"ת פרות. און בשעת עס איז געשטארבין דער נגיד זענען געזעסען ביי איהם געוועזין אלע חשובים פון שטאט און מיין פאטער רבינו יהודא איז דארטין אויך געוועזן האט מיין פאטער אויף געשריבן איין הייליגין שם און האט ארויף געלייגט אויף דעם געשטארבענעם עושר האט ער זיך תיכף אויף געשטעלט און אלע מענטשין פון דארטען זענען זייער שרעקליך געווארען פון גרויס פחד ואימה און דער מת האט זיך גיהויבען צוא רייסען די האר פון קאפ פרעגט איהם מיין פאטער וואס איז דיר געווארין זאגט ער אוי ואבוי איז צוא מיר וואס איך האב דיר ניט געפאלגט פרעגט איהם דער פאטער וואס איז געווארין צוא דיין נשמה ענטפערט ער בשעת עס איז ארויס מיין נשמה איז געקומען א מלאך חבלה בדמות פון אגרויסע פרה און האט געבראכט א כלי פול מיט שוועבל און פעך און זאלץ און האט גינומען מיין נשמה און האט אריין געווארפען אין דער כלי און איך האב ניט געקענט ארויס גיין פון דארטען נאך דעם איז געקומען א מלאך פון ב"ד של מעלה און האט צוא גינומען פון איהם די כלי מיט מיין נשמה וואס זיא איז דארטען געלעגין און האט דאס ארויף געבראכט פארין ב"ד הגדול פון דעם באשעפער און עס איז ארויס א בת קול און האט מיר געפרעגט צו האסט דוא געלערינט מקרא משנה האב איך געענטפערט איך האב געלערינט האט מען באלד געהייסן ברענגען א חומש און האט מיר געזאגט לייען וואס עס שטייט אין איהם און וויא איך האב געעפינט האב איך אהן געטראפען דעם פסוק ולא תשחית את פאת זקנך בין איך צוין שטאנען געווארין און ניט געוויסט וואס צוא ענטפערין נאך דעם הער איך איין קול וואס רופט אוים געבט די נשמה אין די מדרגה תחתונה פון גיהנם בתוך בין

איז

הזה ביקש רחמים על נשמתו שידבר עמו לכן לא הדיר נפשו שאולה (ר"ל הב"ק אמר כל זה איך שר' יהודה החסיד מבקש רחמים על נשמתו). הביטו נא אחי ורעי כמה גדול עונש המגלח שער זקנו בהעדר השם ישמרנו עכ"ל:

פי"א בו יבואר גודל השכר של השומר עצמו מעון זה.

הנה עד כה בארנו גודל העון של השחתת פאת הראש והזקן ועתה נבאר גודל השכר של השומר עצמו מזה העון. הנה ידוע מה שאמר הגמרא ישב אדם ולא עבר עברה נותנין לו שכר כעושה מצוה והוא שבא דבר עברה לידו וכובש את יצרו ואינו עובר עליה ואף כאן בענינו מי שמתחזק על נפשו שלא לעבור על האיסור הזה שחייב עליו ה' פעמים ל"ט מלקיות חושבין לו בכל יום כאלו מקיים חמש מצות בפועל ואם נמשך כן שנה אחת או שנתים יתרבה לו כמה מאות מצות ע"י שמירה מעון זה בלבד וביותר מזה כשנתגדל זקנו והוא שומר עצמו מלינע בו והוא בין אנשים שאינם מכירים את אמיתת הדבר כאשר הוא תגרע בעיניהם עבור זה ומטילא הוא סובל עלבון עבור מצות הש"י כמה יגדל שכרו עבור זה לע"ל וכמה יתגדל כבודו שם לנצח וכמאמר הכתוב כי מכבדי אכבד וגו' ובלי ספק שהקב"ה מתפאר בו למעלה וכמו שאחז"ל על שלשה הקב"ה מעיד ואחד מהן על רווק הדר בעיר ואינו חוטא ומה שאמר הדר בעיר משום דשם מצוי הרבה עניני פריצות שגורם לאדם עי"ז לחטוא בעריות וכובש את יצרו ואף כאן בענינו כשהוא רואה הרבה והרבה מחבריו שכולם מגלחים זקנם ולועגים עליו על שאינו עושה כמעשיהם והוא מתחזק ועוסר על נפשו לכבוד הש"י שלא לשמוע לדבריהם בוראי איש כזה הוא לאות ותפארת למעלה וגם מתקדש על ידו שם שמים למטה. ודע עוד דאיתא בספרים דכשהאדם מרגיל עצמו באיזה עברה ועי"ז כשאחרים רואין מקילין נ"כ באותו העון הוא נתפס נ"כ עליהם

ולהיפך

אִיז אַרוֹיס וַוייטער אַבַּת קוֹל אוּנ זָאגְט הַאלְט אוֹיף אִיצְט מַיין זוּן יְהוּדָא (וָאס אִיז הרה"ר יְהוּדָא הנ"ל) בַּארְף בַּייא אִים פְרֶעגְן אַשְׁאֵלָה אוּנ עֶר הָט גִיבֶּעטְן רַחֲמִים אוֹיף זַיין נְשָׁמָה מֶען זָאל דֶער וַוייל אוֹיף הַאלְטְן עֶר דַארְף מִיט אִים רֵיידְן. אִיצְטֶער קֶען מֶען דֶער פוּן פ"ר כְּפַיין וִויא גְרוֹיס דֶער עוֹנֶשׁ אִיז דֶער וָואס גָאלְד דִיא בָּארְד הַשֵּׁם יִשְׁמְרֵנוּ:

פרק יא בִּיז אִיצְט הָאבְּן מִיר אַרוּם גִירֶעט פוּן דִיא גְרוֹיסְקֵייט פוּן דֶעם עָוֹן דֶער וָואס אִיז עוֹבֵר אוֹיף דֶעם אִיסוּר פוּן גָאלְן דִיא בָּארְד אוּנ אִיצְט וֶועלֶען מִיר אַרוּם רֵיידְן וִויא גְרוֹיס דֶער שָׂכָר אִיז פוּן דֶעם וָואס הִיט זִיךְ פוּן דֶעם עָוֹן. דָס אִיז דָאךְ בַּאוְוּסְט וָואס דִיא גְמָרָא זָאגְט יָשַׁב אָדָם וְלֹא עָבַר עֲבֵרָה וכו' דֶער מַיינְט אִיז אַז אַמֶענְטְשׁ זִיצְט אוּנ טוּהְט נִיט קֵיין עֲבֵרָה גִיט מֶען אִים שָׂכָר וִויא עֶר טוּהְט אַ מִצְוָה נָאר נֶוען אַז עֶס קוּמְט דִיא עֲבֵרָה אִים צוּא דִיא הַאנְט אוּנ עֶר הָאט אַיין גִיהַאלְטְן דֶעם יצה"ר אוּנ עֶר הָט נִיט גִיטָאן קֵיין עֲבֵרָה אוּנ דָאס וֶועלְבֶּע אִיז אִין אוּנְזֶער עִנְיָן וֶוער עֶס שְׁטַארְקְט זִיךְ נִיט עוֹבֵר זַיין אוֹיף דֶעם אִיסוּר וָוס מֶ'א אִיז אוֹיף אִים חַיָּב פִינְף מָאל מַלְקוּת רֶעכֶנְט מֶען אִיהם וִויא עֶר אִיז מְקַיֵּים פִינְף מִצְוֹת בְּיָדַיִם אוּנ אוֹיב עֶס צִיהְט זִיךְ אַזוֹי אַ יָאר אָדֶער צְווייא וֶועט אִיהם צוּא קוּמֶען עֶטְלִיכֶע הוּנְדֶערְט מִצְוֹת דוּרְךְ דֶעם וָואס עֶר הִיט זִיךְ פוּן דֶעם עָוֹן. אוּנ כָּל שֶׁכֵּן אַז דִיא בָּארְד וַוייזְט וֶוערְט גְרוֹיס אוּנ עֶר הִיט זִיךְ אִיהר נִיט צוּא טְשֶׁעפֶּען אוּנ עֶר וואוֹינְט צוּא וִויסִין מֶענְטְשִׁין וָואס פַאר שְׁטֵייעֶן נִיט דֶעם אֶמֶת אוּנ דֶער פַּר אִיז עֶר בַּייא זֵיי גִיפַאלְן וָואס עֶר טוּהְט נִיט וִוי זֵיי טוּעֶן אוּנ מִמֵּילָא לַייט עֶר דָאךְ בִּזְיוֹן פַאר דִיא מִצְוֹת פוּן הש"י וִויא גְרוֹיס וֶועט זַיין דֶער פַאר זַיין שָׂכָר לע"ל אוּנ וִויא גְרוֹיס וֶועט זַיין דֶער פַאר זַיין כָּבוֹד אוֹיף אֵייבִּיג וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער זָאגְט וֶוער עֶס גִיט מִיר כָּבוֹד וֶועל אִיךְ אִים גֶעבִּין כָּבוֹד אוּנ בְּלִי סָפֵק אַז הקב"ה אִיז זִיךְ מִיט אִיהם מִתְפָּאֵר אוֹיבִּין הִימֶל וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט אוֹיף דְרַייעֶן זָאגְט דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער עֵדוּת אוּנ אֵיינֶער פוּן דִיא דְרַייא אִיז אַ יוּנְגֶער מַאן וָואס עֶר וואוֹינְט אִין אַ שְׁטָאט אוּנ הַאלְט אַיין דֶעם יצה"ר פוּן צוּ טָאן אַיין עֲבֵירָה דָאס וֶועלְבֶּע אִיז אוּנְזֶער עִנְיָן אוֹיךְ אַז עֶר וֶועהְט אַפִילוּ פוּן זַיינֶע חֲבֵרִים אַלֶע גָאלִין דִיא בֶּערְד אוּנ לַאכִין פוּן אִיהם וָואס עֶר גָאלְט נִיט אוּנ עֶר הַאלְט זִיךְ אַיין לִכְבוֹד הש"י אַזוֹי אַמֶענְטְשׁ אִיז לְתִפְאֶרֶת אוֹיבִּין הִימֶל אוּנ דוּרְךְ אִים וֶוערְט גִיהֵיילִיגְט דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטִינְס נָאמֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט. נָם בַּארְף מֶען וִויסִין אִין סְפָרִים שְׁטֵייט אַז אַמֶענְטְשׁ גִיוְוייִנְט זִיךְ אַיין ח"ו אִין אַ עֲבֵירָה אוּנ דוּרְךְ דֶעם זֶעהְן אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין אוּנ לֶערְנֶען זִיךְ אָפּ פוּן אִים אוּנ פִירֶען זִיךְ אוֹיךְ וִויא עֶר

ווערט

ולהיפך כשהאדם מהחזק באיזה מצוה ואחרים לומדין ממעשיו ומתנהגין ג"כ כמותו הוא מקבל שכר ג"כ עליהם ולפ"ז ג"כ בענינינו כשהאדם דר במקום שנתפרץ האיסור והוא כובש את יצרו שלא לנהוג כמוהם ועי"ז נמצאים עוד כמה אנשים שמתנהגין ג"כ כמותו לבד שיקבל שכר עבור עצמו וכנ"ל עוד יקבל שכר עבור כל אחד ואחד מהם. כלל הענין היוצא מכל דברי הקונטרס הזה בחינה על האדם אם יש בו יראת שמים בין להשתדך עמו או לענין שארי דברים הוא הזקן דהיינו אם הוא דר במקום שנתפרץ איסור השחתת פאת הזקן אצל אנשים שכמותו והוא כובש יצרו ואינו עושה כמעשיהם הוא בחינה נאמנה על האיש הזה שנאמן הוא לה' [ולא תשחית את פאת זקנך גמטריא עם הכולל ו'ה'ו'א' ס'י'מ'ן' ע'ל' ה'א'י'ש' ש'י'ש' ב'ו' י'ר'א'ת' ש'מ'י'ם'] ונאמר אשרי האיש ירא ה' במצותיו חפץ מאד וגו' ור"ל איזמתי נקרא ירא ה' אם במצותיו חפץ מאד לקיימם:

פי"ב בענין איסור הספר שמגלח הזקן.

הנה ידוע שעון זה נעשה ברוב ע"פ שנים היינו שהולך לספר שיגלח לו את זקנו ופאת ראשו והמקיף פאת הראש או המשחית פאת הזקן של חבירו עובר בכל הלאוין כמו הניקף שהתורה חייבתו לשניהם כמבואר בגמרא ופוסקים [מכות דף כ' וברא"ש שם בשם התוספתא אחד המשחית ואחד הנשחת] וע"כ מאד מאד יש להתמוה על הספר שבועל בנפשו בעד איזה גרגירי כסף לעבור על חמשה או שבעה לאוין בפ"א דאם מגלח פאת הזקן לבד עובר בחמשה לאוין ואם מגלח גם פאת הראש עובר עוד בשני לאוין כמבואר בפוסקים. ומי שדרכו בכך שבאים אליו אנשים כאלה לאחרים ומרויח מכל אחד כאלה מתקבץ אצלו בשבוע אחד לאוין למאות ואם מתנהג באופן זה שנה תמימה אפילו רק שנה אחת יכול להתקבץ אצלו כמה אלפים לאוין דאורייתא. אוי ואבוי לנפשו שמפקיר עצמו להקרא בשם רשע ולרדת לבאר שחת ולהתייסר על כל לאו ולאו בשביל איזה גרגירי כסף ואיתא בספרים שכל יסורי איוב כל ימיו אינם שקולים נגד שעה קלה בגיהנם והוא מפקיר נפשו בעד הנאה קלה ליסורים קשים ומרים עד אין ערך ועד אין שיעור הנמצא פתיות כזה בעולם.

ואמרתי

ווערט ער גיטראפט פאר זיי אויך אונ פאר קערט אויך אז א מענטש שטארקט זיך אין א מצוה אונ אנדערע לערנען זיך אפ פון איהם אונ טוען אויך די מצוה נעמט ער שכר פאר זיי אויך. אזו איז ביי אונזער ענין אויך אז א מענטש וואהנט וואו דער איסור איז אויף געבראכען געווארען אונ ער האלט איין דעם יצה"ר זיך ניט פירען ווי זיי אונ דורך דעם גיפינט זיך כמה מענטשען וואס פירען זיך אויך וויא ער איז לבד וואס ער וועט האבען שכר פאר זיך וועט ער נאך נעמען שכר פאר אלע מענטשען. דער כלל איז פון דעם גאנצען קונטרס וואס מיר האבען געשריבען, א פראבע אויף א מענטשען ציא האט ער אין זיך יראת שמים סיי צו נעמען מאן א שידוך מיט איהם אדער אנדערע זאכען איז א בארד דהיינו אויב ער וואהנט אין איין ארט וואס ביי אלע וואס זיין גלייכען איז דאס הפקר אונ ער האלט איין דעם יצה"ר אונ טוהט ניט וויא זיי איז דאס א ריינע פראבע אויף דעם מענטשען אז ער איז א נאמן צוא גאט ב"ה. אין פסוק שטייט וואל איז דעם מענטשען וואס האט מורא פאר גאט אבער ווען איז זיין מדרגה גרויס אז ער וויל דעם אייבערשטענס מצוות מקיים זיין:

פרק יב דאס איז דאך באוואוסט אז די עבירה ווערט דאס רוב גיטאהן דורך צוויי'ען דהיינו ער גייט צוא א גאלער ער זאל איהם אפ גאלין. אונ דער וואס גאלט אפ דעם אנדערין די בארד אדער די פיאות נעמט ער איהם ארום אין גאנצען איז ער אויך עובר אין אלע לאוין אקוראט וויא דער מענטש וואס מיא האט איהם אפ גיגאלט ווארום די תורה האט מחייב גיוועזען ביידען. על כן איז א גרויס וואונדער אויפן גאלער וואס ער פועלט ביי זיך פאר עטליכע קאפיקעס עובר זיין אויף פינף לאוין (אונ אויב די פיאות אויך איז זיבען לאוין) אונ אויב זיין שטייגער איז אז עס קומען צוא איהם כמה מענטשען קען זיך אויף קלויבען אין איין וואך הונדערט לאוין אונ אויב ער פירט זיך אזוי א גאנץ יאר אפילו איין יאר קען אויף גיקליבען ווערין וויפיל טויזענד לאוין. אוי ואבוי איז צוא איהם ער איז מפקיר זיין נפש מיא זאל איהם רופין רשע אונ ליידין גיהנם פאר איטליכם לאו באזונדער איבער איינינע קאפיקעס. אין ספרים שטייט אז אלע יסורים פון איוב אז אפילו א מענטש זאל ליידין דעם גאנצען לעבין איז ניט גיגליכען צוא א מינוט אין גיהנם. זייער א שטות איז דער וועלט אז איבער א קליינע הנאה

זאל

ואמיתי שראשי הסבות להמקיף הם .הם הסיבות של הניקף דהיינו חסרון ידיעה והפקר אשר גורמים להניקף עצמו כן גורמים גם להמקיף והיינו שאינו יודע בגודל העון ושהוא עובר בחטשה לאוין על כל פעם ופעם תקרא ע"ז בשם רשע ופסול לעדות ולשבועה ואינו מתבונן בהכנת הגיהנם אשר הוא מכין לעצמו. ואף אם הוא רואה שגם חבריו מפקירין הדבר הזה מאי נ"ם לו הלא ביסורי חביריו שיקבלו עונש מרה לא יוטב לו כלל ויתבונן הכל במה שעוררנו בפרקים של חסרון ידיעה והפקר. והנה אצלו יתוסף עוד סיבה אחת של פרנסה שמפתהו יצרו שבאם לא יעשה כן יחסר לו פרנסתו להחיות נפשות ביתו כשלא יבואו לגלח אצלו אבל באמת אין זו טענה כלל מכמה טעמים. א) ישער בנפשו אלו הביא אחד אצלו דבר גנוב מאוצר המלוכה שהיה אפשר לו להרויח כמה מאות רו"כ בפ"א ורואה שהשוטרים הולכין ומחפשין בכל בית ובית וכבר הם קרובים אל ביתו האם היה רוצה לקנותו הלא צא צא יאמר להגנב ואף אם אשתו תתחנן לו ותפציר שיקנה כי בזה ימצא הרוחה לביתו הלא יאמר לה הלא תראה כי השוטרים יבואו מהר לביתי והאם תרצי שאפר יוק המלך ולהכלא בבית האסורין ולהענש בעונש קשים ומרים עבור בני אינני מחויב בדבר כן בענין הזה אם תתבונן בדבר כי כל מעשה בני אדם יכתב ויחתם וכמו שכתוב וביד כל אדם יחתום ויבוא במשפט על הכל וכמו שכתוב כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם וגו' ובכל פעם ופעם הוא מכין לעצמו עונש קשה ומרה לע"ל כי מכל לאו ולאו נברא מלאך משחית שעתיד להפרע ממנו כמו שאמר התנא העושה עברה אחת קונה לו קטיגור אחד האם כדאי לנפשו להתיר לעשות זאת להביא על עצמו רעה גדולה כזאת בשביל בניו שהעונש הוא גדול אלפי אלפים

יותר

זאל מען זיך מפקיר זיין צו ליידן יסורים קשים ומרים ווס מיא קען גאר אזוי פיל ניט אויס שרייבן נאר אז מיר וועלען וויסען וואס ברענגט אים דער צוא איז דער צו פאראנגען דדייא סיבות דאס ערשטע איז ער וויים ניט דיא גרויסקייט פון דעם עון אז ער איז עובר אויף פינף לאוין אונ ער האט אויף זיך אנאמען רשע דער פאר אונ ער איז פסול לעדות ולשבועה אונ ער בארעכינט ניט וואס פאר א גרויסין גיהנם ער גרייט אויף זיך אזין דער מיט. דאס אנדערע איז ער זעהט אז דאס איז בייא זיינע חברים הפקר אבער דאס איז אויך א טעות וואס איז אים דיא בעסערקייט אז עס איז פאראן נאך רשעים וועלען אלע ליידען דער גיהנם וועט קלענקין נאר אקעמען. מיר האבען אויבען אפגעזאגט אויף גיוויזין אז דם איז גאר קיין טענות ניט. גיב אכטונג דארטין. דאס דריטע סיבה איז דיא סיבה פון פרנסה דער יצר הרע רעט אים איין אויב ער וועט דאס ניט טאן וועט אים פעלין פרנסה צוא מחיה זיין דיא הויז גיזינד אבער עמעת איז דאס גאר קיין טענה ניט איבער כמה טעמים. זאל ער זיך פאר שטעלין וויא וואלט גיוועזן אז איינער וואלט אים ברענגען א גינאנבעטע זאך פון א הויכין אוצר וואס ער וואלט קענען דער פון פאר דינען כמה מאות רו"כ אונ ער זעהט ווי דיא שוטרים גייען אונ זוכען אין איטליכם שטוב אונ זיי זענען שוין גאהנט לעבין זיין שטוב (אפילו ער וואלט ניט וויסין דעת דיין אז מיא טאר דאס ניט קויפין אויף אלע אופנים) ציא וואלט ער דאס וועלען קויפין ער וואלט דאך תיכף דעם גנב דורך גיטריבען אונ אפילו אז דיא ווייב וואלט צוא אים צוא שטיין אז ער זאל דאס קויפין ווארום דער מיט וועט ער ווערין גליקליך עס וועט זיין גוט פאר קינדס קינדער וואלט ער דאך איר ענטפערין דוא זעהסט דאך אז דיא שוטרים וועלען באלד קומען צוא מיר אויך דוא ווילסט אז איך זאל פאר שטערין דעם חוק פון מלך אונ צוא זיצין אין דיא ביטערע טורמע אונ האבען גרויסע יסורים איך בין דאס ניט מחויב צוא טאן אליין צוא ליידין דיא ביטערע יסורים כדי דיא קינדער זאל זיין גוט. אזוי איז אין דעם ענין אויך אז מיא זאל זיך גוט מתבונן זיין. אלע מעשים פון מענטשין ווערין פאר שריבין אויבין ווי עס שטייט אין פסוק וביד כל אדם יחתום דאס הייסט וויא דיא נשמה גייט ארויף אלע נאכט אויבין איז דא אליין טורה אויף אלע פעולות וואס זיא האט גיטאהן בייא טאג אונ נאך דעם וועט דער אייבערשטער ברענגען במשפט אויף אלץ וויא עס שטייט אין פסוק (קהלת יא) אונ איטליכם מאל באזונדער גרייט ער זיך אהן איין עונש אגרויסין ווארום פון איטליכם לאו תעשה באשאפען א מלאך המשחית וואס ער איז אנגיברייט גיצאלט צוא נעמען פון אים וויא דער תנא זאגט אין פרק דער וואס טוהט איין עברה קויפט ער זיך איין א מקטרג אויף זיך. הייסט לאמיר בארעכענען ציא איז כדאי דעם מענטשין זיך צוא פאזוואלין ברענגין אויף

זיך

יותר מעונש שיקבל משוטרים הנ"ל ולא הותר לאדם חלילה שום איסור קטן בשביל מזונות בניו וכ"ש עון חמור כזה. וידוע מה שנפסק ביו"ד שמחוייב כל איש ישראל לתת כל אשר לו ולא לעבור על איסור תורה וע"ז אנו מקבלין בק"ש ואהבת את ה' אלהיך וגו' ובכל מאודך ואף שעי"ז ישאר עני ואביון בלי מזון ומחיה הוא וכ"ב בכל זה מחוייב הוא לתת כל אשר לו וכ"ש שלא הותר לו להרויח מהאיסור גופא. ב) גם עצם הענין שאומר שנוגע לו זה לפרנסה הוא חסרון באמונת ההשגחה דידוע דהקב"ה זן ומפרנס לכל העולם כולו ומזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה והקב"ה הלא לא קצב פרנסתו בדרך איסור רק בדרך היתר ורק הוא בעצמו מחליף אותו לאיסור. ואם יראה על חבריו שאמנם יתוסף פרנסתם עבור זה ידע כי השפעה זו איננה מהשפעת אלהים ורק ממקום אחר יהלך והוא מחליף בזה עולם עומד בעולם עובר ועתידין ליתן הדין על כל פעם ופעם והכסף ג"כ לא ישאר אצלם כי יאבד לבסוף בענין רע ע"י מחלות או שאר סיבות כי אנשים כאלו בודאי נחלש אצלם אמונה בשכר ועונש וחושבין שהוא עולם של הפקר ומה שיוכל להכנים בידו הוא שלו וכבר אמר הנביא צפניה (קאפיטל א) ופקדתי על האנשים הקופאים על שמריהם האומרים בלבבם לא ייטיב ה' ולא ירע והיה חילם למשיסה ובתיהם לשממה וגו' והנה אחז"ל גדול המחטיא את חבירו יותר מן ההורגו שההורגו מעבירו רק מן העוה"ז והמחטיאו מטרידו מן עוה"ב ובזה נמי המגלחים הלא מחטיאים את הרבים שאלו לא נמצאו מגלחים היה נחסר האיסור מכמה אנשים וע"כ יראה ויתבונן מי שפושט ידו לגלח מה הוא עושה וידע האדם שאיסור זה של גילוח שנעשה ע"י שניהם יחד המגלח והמגולח לע"ל יענשו ג"כ שניהם ביחד המגלח והמגולח וכמו דאיתא כעין זה בתנא

דבי

זיך אזוי פיל צרות פון קינדערם וועגן וואס דער עונש איז טויזענטער מאלען גרעסער פר דעם עונש וואס ער וואלט האבען פון די שוטרים. עס איז חלילה ניט מותר געווארין קיין שום איסור פון קינדערם וועגן כל שכן טאהן אזוי א הארבין איסור פון פינף לאוין. עס איז דאך באוואוסט וואס עס איז אפ געפאסקעט אין דין אז מיא איז מחויב אוועק געבין וואס מיא האט אונ ניט עובר זיין אויף א לאו פון דער תורה אונ אויף דרויף זאגען מיר אלע טאג אין ק"ש ואהבת את ה' אלהיך וגו' ובכל מאדך איז דר טייטש א יוד דארף האלט האבען דעם רבש"ע מיט גאר זיינע געלט דהיינו אפילו אז מיא זאל אים נעמען ער זאל עובר זיין אויף א לאו אדער ער זאל אוועק געבין וואס ער האט איז ער מחויב אוועק צו געבין אונ ניט עובר זיין כל שכן דא מיא גייט דאך אים ניט. גם דער עצם ענין וואס ער זאגט אז עס איז אים דאס נוגע אין פרנסה איז דאס א סימן אז אים פעלט אין אמונה פון השגחה דאס איז דאך באוואוסט וואס עס שטייט אין דר תורה אז הקב"ה איז דער משגיח פון דער וועלט אונ ער שפייזט די גאנצע וועלט אונ די גמרא זאגט אז דעם מענטשינס מזונות איז אן ניתקצבעט פון ראש השנה ביז ראש השנה אונ דער אייבערשטער האט בודאי ניט אהן גיבעשטימט די פרנסה זאל גיין דורך איסורים נאר כשר'ע פרנסה נאר ער אליין בייט דאס אויס אויף טרפה פרנסה. אונ אפילו אויב ער זעהט אויף זיינע חברים אז זייא האבען דורך די גאלעריא גרויס פרנסה דארף מען וויסין אז די השפעה איז ניט פון דעם אייבערשטין דאס גייט נאר פון א מקום טומאה אונ דער סוף וועט זיין אז די געלט וועט בייא זיי ניט בלייבין עס וועט כלה ווערין דורך מחלות אדער אנדערע סיבות ווארום די ארטין מענטשין איז בייא זייא דער כח אמונה זייער שלאף זיי דאכט זיך אז עס איז א הפקר וועלט אונ וואס ער האפט אין האנט דאס איז זיינע אונ אויף זיי זאגט דער נביא צפניה (קאפיטל ג) דער אייבערשטער זאגט איך וועל זיך ארום זעהן אויף די מענטשין וואס זאגען אז דער אייבערשטער גיט ניט אכטונג אויף די וועלט אונ די טובות אונ רעות איז ניט פון אים דער פאר וועט אוועק גיין זייער קאפט צוא די רויבער אונ זייערע הייזער וועט ווערין וויסט. אונ חז"ל זאגען זייא אנגיבעריט צוא געבין דין וחשבון אויף איטליכם מאהל. די גמרא זאגט דער וואס מאכט זינדיגן איין מענטשין איז ערגער וויא ער הארגעט אים ווארום יענער פירט איהם איבער מער ניט פון דיא וועלט אונ דער וואס מאכט זינדיגן פירט אים איבער פון ביידע וועלטין היינט דא אויך די גאלעשר דיא בעד זענען דאך מחטיא רבים ווארום אז עס וואלט זיך ניט געפינען קיין גאלער וואלט פעלין די עבירה פון אפילע מענטשען ניט אלע קענען זיך אליין גאלין. א מענטש דארף וויסין אז די עבירה פון גאלין וויא באלד דס ווערט געטאן דורך צווייען איז לעתיד לבוא

וועלין

דבי אליהו זוטא פי"ו וז"ל אמר רבי יוחנן בן זכאי פ"א הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחר שהיה מלקט עצים ודברתי עמו ולא החזיר לי דבר ואח"כ היה בא אלי ואמר לי רבי מת אני ולא חי ואמרתי לו אם מת אתה עצים הללו למה לך ואמר לי רבי האזין לי מה שאומר דבר אחד כשהייתי חי אני וחבירי היינו עוסקים בעבירה בפלטרין שלי וכשבאנו לכאן גזרו עלינו גזר דין של שריפה כשאני מלקט עצים שורפין את חבירי וכשהוא מלקט עצים אז שורפין אותי ע"ש. ג) והנה עבירה גוררת עבירה ששערוריה גרולה שמענו מה שמצוי אצל הספרים שלא די לו ליצה"ר שמכניסו בעון של הקפת הראש והזקן עוד הוא מכשילן להמגלח והמגולח בעון סקילה שקובעין מעשיהן בערב שבת עם חשיכה אוי ואבוי לאנשים כאלו שמפקירין בשאט נפש עון של חילול שבת ששקולה כנגד כל התורה וכתוב מפורש מחלליה מות יומת וסוף של האיש הזה שלא ימות במיתת עצמו וכמו שאחז"ל דדין ד' מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו. וידוע ששבת אות היא שנתן הקב"ה בינו ובין בני ישראל ומורה על הש"י שברא עולמו בששה ימים וביום השביעי שבת ממלאכתו והמחללו במזיד הוא ככופר בעקרי אמונה והמחלל אותן בפרהסיא עשאוהו כעכו"ם לכל התורה כולה וכ"ז ממשיכין על עצמן בשביל הנאה קלה בעולם הזה זה בשביל ליפות עצמו וזה בשביל איזה גרגירי כסף. ועל כן השומר נפשו ירחק מאנשים אלו כבורח מן האש. ד) ועתה נדבר מעט מגודל שכרו לעוה"ב אם יכבוש את יצרו מלעבור על העון הזה. הראשון לכל צריך לידע כי בהמנעו מהעון הזה לבד שמסיר מנפשו רעה גדולה עוד זוכה בזה זכות גדול לעוה"ב כי בעד כל פעם ופעם של השחתת זקן שהיה אפשר לבוא לידו ולעבור על חמשה לאוין יחשב לו כאלו קיים חמשה מצות וכמו שכתבנו לעיל בפי"א ובאיש

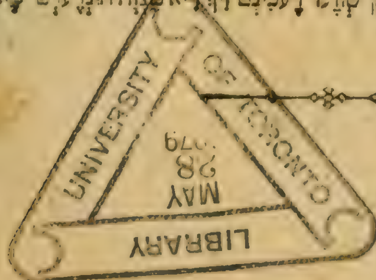
זה

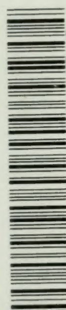
וועלען גימישפט ווערן אויך בפייערע אין איינעמען. אונ אויף דעם אזן גיפינט זיך אין תנא דבי אליהו מיר האבען דאס בעתיק גיוועזן אין נדחי ישראל פרק כא גיב דארטען אכטונג. גם דארפען מיר וויסן וויא איין עבירה שלעפט די אנדערע עבירה עס איז גיווארען מצוי ביי די גאלערס אז דעם יצר הרע איז ניט גינוג וואס ער ברענגט אריין דעם מענטשין אין די עבירה פון גאלין א בארד זעהט ער נאך אים אריין צו ברענגען אין אמיפין גרוב וואס ער זאל ניט קענען קיין מאהל ארויס גיין דהיינו אין דיא עבירה פון חילול שבת ווס דער פר קומט דעם מענטשען סקילה ווארום זיי גאלין פרייטיג פאר נאכט אונ זייא ציהען אריין אין שבת. וויא איז צוא זייא זיינען דאך מפקיר בכוון דעם שבת ווס דס איז גיוואגין ווי דיא גאנצע תורה אונ עס שטייט בפירוש אין דער תורה מחלליה מות יומת איז דער מיין דער וואס פאר שוועכט דעם שבת קומט איהם מיתה דער סוף פון דעם מענטשין וועט זיין ער וועט ניט שטארבען מיט זיין איינענעם טויט וואו ער וועט גיין וועט זיך מאכען א טרפה וועט ער שפרינגען דורך א פענצטער אויף דער ערד וועט ער ניהרגית ווערין אדער ער וועט אראפ פאלין פון א דאך דאס איז אלץ א מין סקילה. דער ווס ברעכט שבת נעמט זיך ארויס פון כלל ווארום עס שטייט דאך בפירוש אין דער תורה אז שבת איז דער צייכין ווס הקב"ה האט גיגעבין צוא וויסין אים אונ צוא וויסן אידין. אונ דאס מיינט אז ער האט באשאפען דיא וועלט אין זעקס טעג אונ אין דעם זיבעטין טאג האט ער גירוט אונ דער וואס איז מחלל שבת במזיד (היינו ער ווייסט אז איצטער איז שבת אונ טוהט פארט) איז אקוראט ווי ער לייקענט אין דיא עיקרים פון אמונה. אונ אויב ער טוהט דאס נאך בפרהסיא (היינו עס וויסין דער פון אפולע אידין) האט ער אדין וויא א נכרי צוא אלע ענינים. אט דיא אלע זאכין ציהען זייא אויף זיך ארויף איבער די קליינע הנאה פון דער וועלט דער טייל ער וויל זיך פוצין אונ אנאנדערער איבער עטליכע קאפיקעס ועל כן דר תם וויל היטין זיין נפש זאל אנטלויפען פון דיא ענינים דיא איינער אנטלויפט פון פייער. אט איצטער וועלען מיר א ביסיל ריידין מכח זיין שכר לעולם הבא אויב ער וועט איין האלטין זיין יצר הרע. דאס ערשטע דארף ער וויסין אז אויב ער איז זיך מונע פון דעם עון איז חוץ וואס ער נעמט אראפ פון זיך דיא גרוסע אומגליקין וואס פאר דעם קומט האט ער נאך דער פר א גרויסין שכר ווארום פאר איטליכם מאהל וואס אים האט זיך גיקענט מאכין א פארדינסט (פון גאלין א בארד) וואלט ער דאך עובר גיוועזן אויף פינף לאוין אונ ער האט איין גיהאלטין דעם יצה"ר אונ טוהט דאס ניט וועט מען אים רעכענען וויא ער איז מקיים פינף מצות וויא מיר האבען אויבין גישריבין בפרק יא. אונ ביי אזוי

אמענטשין

זה יוכל להתקבץ ביום אחד מאה מצות כי היה יכול לגלח ביום אחד עשרים אנשים ועל כל איש ה' לאוין ובשנה אחת יוכל להתקבץ לו כמה עשירויות אלפים לפי חשבון אנשים שהיה יכול לגלחם. ותחת ריבוי המקטרגים שהיה נברא ע"י לאו זה להשחית נפשו יבואו כיתי הרבה פרקליטים מלאכי זכות אשר ישיש וישמח עליהם. גם כאשר הוא יפרוש מהענין הזה אפשר שימצא מי מחביריו שיפרשו א"ע נ"כ בראותם מעשיו ויקבל זכות גם מהם (כמו שמצינו בב"ק דף צ"ב מי גרם לראובן שיורה יהודה שמע ה' קול יהודה ע"ש) וגם אז יוכל לבוא בדברים עם רעיו שיפרשו ג"כ ובודאי יעזרהו ה' שיתקבלו דבריו ואז יהיה גם ממזכי הרבים וכבר נאמר בכתוב ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. גם ידע כי אפשר שיגיע לו מתחלה הדבר בקושי שיראה לו שעומד בלי פרנסה ובדוחק גדול מ"מ בכל זה אל יתרפה וידע כי הוא לו לנסיון שמנסין אותו מן השמים בזה הענין ויתחזק בבטחונו בה' אשר בודאי יעזרהו לבסוף וכל מה שסבל צער ויגון עבור קיום מצות ה' כן יגדל שכרו לע"ל בכפלי כפלים כמו שאמרו באבות דר' נתן כי מצוה שיגיע לאדם פ"א בצער נחשב יותר ממאה פעמים שלא בצער:

א בענטשיק קען אויף גיקליבן ווערין אין איין טאג הונדערט מצות וואריום ער האט דאך גיקענט אפ גאלין אין איין טאג צוואנציג מענטשען את אויף יטליכען וועלם ער דאך איבער גיוועזן פינף לאוין איז דאך דאס הונדערט עבירות ממילא איצטער אז ער היט זיך דער פון האט ער הונדערט מצות. אונ אין איין יאר קען אים אויף גקליבן ווערין כמה צענדליגע טויזענדע מצות נאכין חשבון פון דיא מענשין וואס ער האט זייא גיקענט אפ גאלין. און אין שטאט דעם ריבוי פון דיא מקטרגים וואס איז באשאפען גיווארין ביא זיינע חברים וואס זייא ווארטען אויף זייא ווען וועט קומען דיא צייט אפ צוא רעכענען זיך מיט זיי ווי עס שטייט אין דער תורה לפתח חטאת רובץ איז דער טייטש דער מקטרג פון חטא ווארט לעבין פתח הקבר (וכפירש"י שם) ווערד ביא איהם איז באשאפען אפילע מלאכים וואס וועלין אויף איהם זוכין אלע זכותים אונ זיי זאגען זיינע אויף איבית אונ ער וועט זיך מיט זיי פרייען אזוי ווי אפאטער פרייט זיך מיט זיינע א גוט קינד. גם אז ער וועט זיך אפ שיידין פון דעם ענין וועט זיך טאקער גיפינען ווער פון זיינע חברים וועלין זיך אויך אפ שיידין ווען ער מקבל זיין שכר פאר זייא אויך. נאך א זאך דיא באלד ער אליין וועט ניט טאהן דעם ענין וועט ער קענען רידין מיט אנדערע אויך זייא זאלין זיך אויך אפ שיידין אונ זיינע רייד וועט זיין אנגינומען ביא זייא וועט ער זיין אין כלל פון מזכה רבים. איז דער זכות זייער גרויס וויא עס שטייט אין פסוק ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד איז דער טייטש דער וואס מאכט פרום א רבים וועט ער לייכטין לעל וויא דיא שטערין פון הימל. נאך דארף ער וויסן עס קען זיין בשעת ער וועט זיך [illegible] היינט בעשלאסען אז ער זאל ניט גאלין [illegible] אבער מאיי א נשוי [illegible] דיא באורד וועט [illegible] אז עס פעלט איהם פרנסה פון דעם. ווענין זאל [illegible] ניט אפ לאזין אונ זאל וויסן אז סיא פרובט איהם פון [illegible] על כן זאל ער זיך שטארקין את האבין א בטחון אויף גאט ב"ה אונ ער וועט איהם בודאי העלפן [illegible] סוף. אונ ער דארף וויסן אז וואס [illegible] ליידעט [illegible] פון די מצות השי"ת וועט זיין דער פאר זיין שכר [illegible] בכפלי כפלים לעתיד לבוא ווי עס שטייט אין אבות דר' נתן אז א מצוה וואס זי קומט אן שווער רעכינט זיך דיא מצוה הונדערט מאל אזוי פיל:

3 1761 07289629 3